

VERSLAGEN

RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XVII.

1894.

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XVII.

1894.

'S GRAVENHAGE.
1896.

INHOUD.

Bladz.

HET RIJKS-ARCHIEF TE 'S GRAVENHAGE.

A. Archiefwezen.

Als naar gewoonte heb ik de eer Uwe Excellentie veslag te doen van hetgeen er gedurende mijne werkzaamheden van het afgeloopen jaar is voorgevallen, voor zoover het eenige melding verdient.

Aan de vroeger ontvangen opdracht om de archieven in de provinciën te inspecteeren, heb ik voldaan. Ditmaal kon ik aan het archief van het voormalig Geldersch Overkwartier te Roermond geen bezoek brengen. Toen ik mij op 4 Juli gereed maakte mij daarheen te begeven, vernam ik van den Archivaris in Limburg, dat het Gemeentebestuur van Roermond op het laatste gerechtelijk beslag had gelegd, toen hij twee dagen te voren het op last van Uwe Excellentie uit het Raadhuis verwijderd had om het naar het Rijksdepôt te Maastricht te vervoeren.

In de op 16 October gehouden bijeenkomst van de Rijksarchivarissen werd de indeeling van de archieven in de Rijksdepôts niet opnieuw aan de orde gesteld, daar uit de ten vorigen jare gevoerde beraadslagingen genoegzaam gebleken was, dat er omtrent de hoofdpunten geene algemeene overeenstemming kon worden verkregen. De Archivaris in Noordholland bracht weder de Weeskamer-archieven ter sprake, waarover reeds in de bijeenkomst van 21 October 1892 gehandeld was. Ook thans kwam men niet tot eene beslissing over de vraag, of die archieven als rechterlijk te beschouwen zijn en of de wet van 14 November 1879 toelaat, dat zij in de Rijksdepôts worden opgenomen. Daar men inzag, dat de rechtstoestand van de Weeskamers niet overal dezelfde was, scheen een nader onderzoek van dit punt gewenscht. Men kwam dus overeen, dat ieder archivaris een schriftelijk rapport zou inzenden om in het licht te stellen, of de bedoelde kamers in zijne provincie rechterlijke functiën hebben uitgeoefend. In de volgende vergadering zou dan de zaak opnieuw in behandeling worden genomen. Verder werd door den Archivaris in Noordbrabant het gevoelen van de in deze bijeenkomst aanwezigen ingewonnen omtrent de vraag, of de door de ge-

rechten gehouden huwelijksregisters als rechterlijk te beschouwen zijn en uit de archieven van den burgerlijken stand behooren te worden overgenomen.

Door Uwe Excellentie werd ik gehoord over een plan van inventaris van de rechterlijke archieven van Middelburg, door den Archivaris dier gemeente ingediend. Met het gunstig oordeel van den Archivaris in Zeeland over dit ontwerp kon ik mij zeer goed vereenigen. Alleen meende ik te moeten voorstellen de volgorde van de door iedere rechterlijke instelling behandelde zaken eenigszins te wijzigen, opdat zij in overeenstemming zou zijn met die, welke in de inventarissen van andere rechterlijke achieven aangenomen was.

Ook bracht ik advies uit over een voorstel van den Archivaris in Drenthe, om zekere tot zijn depôt behoorende financieële stukken uit het laatst der vorige eeuw op te ruimen. De reversalen voor de ter conversie ingeleverde obligaties kwamen mij voor zonder waarde te zijn. Daar de leggers der obligaties en de rekeningen van de uitbetaling der renten nog aanwezig zijn, vereenigde ik mij met het denkbeeld om die acten te vernietigen. Van weinig gewicht waren naar mijn oordeel ook de quitanties voor de betaalde heffingen op de bezittingen. Uit een administratief oogpunt van geen belang bieden zij ook voor de statistiek geene voldoende gegevens aan, daar de collectie niet eens volledig schijnt te zijn. Daar de heffing eene inkomstenbelasting was en men daarnaar dus eenigszins het vermogen der ingezetenen kon afmeten, zouden de stukken evenwel voor de biographie van enkele personen geraadpleegd kunnen worden. Op grond hiervan en van de omstandigheid, dat diezelfde quitanties in vele andere archieven bewaard gebleven zijn, hield ik de vernietiging daarvan voor nog niet voldoende gemotiveerd.

Toen Gedeputeerde Staten van Noordbrabant in het nieuwe archief der provincie eene opruiming van waardelooze stukken verlangden te houden, had ik reeds in 1893 de wenschelijkheid betoogd, dat door hen jaarlijks werd opgegeven, welke stukken van het afgeloopen jaar over eenigen tijd vernietigd zouden kunnen worden, opdat er na eenige jaren over hun behoud of hunne opruiming zou kunnen worden beslist. Daar voorstellen van gelijke strekking herhaaldelijk inkwamen, bleef de aandacht van Uwen Ambtsvoorganger op dit onderwerp gevestigd en gaf het Zijne Excellentie aanleiding om bij eene circulaire van 6 April 1894, Gedeputeerde Staten in de verschillende provinciën uit te noodigen de categoriën van stukken te willen opgeven, die, naar hunne meening voor vernietiging in aanmerking konden komen. Toen die opgaven waren ingekomen en mij door Uwe Excellentie medegedeeld, stelde ik voor het onderzoek

voorloopig te beperken tot de thans uitgaande en inkomende stukken. Dienovereenkomstig keurde Uwe Excellentie het goed, dat er een staat zou worden opgemaakt van alle stukken van dien aard, wier vernietiging in de verschillende gewesten was voorgesteld, en dien onder de provinciën te doen circuleeren, opdat Gedeputeerde Staten dienaangaande hunne beschouwingen zouden kunnen mededeelen. Het was te verwachten, dat er hierdoor wat meer eenheid in de opgaven van verschillende provinciën zou ontstaan. Met de welwillende hulp van den Griffier van Zuidholland heb ik mij met het samenstellen van zoodanigen staat bezig gehouden.

Het onderzoek van de gemeente-archieven in Zuidholland tot overneming van de daarin aanwezige rechterlijke archieven werd door den heer van Meurs voortgezet.

Tot de vroeger bezochte gemeenten behoorde die van Nootdorp. De aldaar gevonden archieven van de gerechten van Nootdorp, Nieuweveen en Hoogeveen werden thans overgenomen. Dit had ook kunnen geschieden met de uit de gemeente Nieuwenhoorn ontvangen rechterlijke archieven van Nieuwenhoorn en Nieuwegote, maar wordt nog vertraagd door de onzekerheid, die er omtrent den aard van eenige bescheiden bestaat, nl. in hoever zij als rechterlijk of als stukken van de Weeskamers te beschouwen zijn. Het archief van Asperen is nog onder handen, terwijl het voornemen bestaat de archieven van Heukelum en Geervliet dit jaar op te vragen. Daar, gelijk in het vorige jaarverslag vermeld is, er van Heenvliet geene stukken van de crimineele en civiele procedure gevonden waren, werd aan de mogelijkheid gedacht, dat er zulke documenten nog op het huis Heenvliet aanwezig zouden kunnen zijn. Toen aan de eigenares Mevrouw Lamaison van Heenvliet, daaromtrent inlichting was gevraagd, werd daarop geantwoord, dat bedoelde stukken niet aanwezig waren.

In het voorjaar kwam er bericht van den heer de Jager, die jaren lang archivaris van den Briel was geweest, dat hij die plaats ging verlaten, doch bij de overneming van de rechterlijke archieven gaarne behulpzaam zou zijn. Den Briel werd daarom het eerst voor de onderzoekingen van dat jaar in aanmerking genomen. Wel had er vroeger een onderzoek plaats gehad, dat niet veel had opgeleverd, maar later was er gebleken, dat een groot deel van het archief zich toen niet op het raadhuis had bevonden. Het onderzoek werd niet gemakkelijk gemaakt door de ordening van het archief, daar de stukken meer naar den inhoud dan naar den vorm waren bijeengebracht. Het was daarom noodzakelijk alle afdeelingen, ook zulke als jacht, visscherij en dergelijke, te doorzoeken. Nog enkele dagen zullen noodig zijn om het onderzoek te voltooien.

Bij deze werkzaamheid werd er een kist stukken van het ontbonden college van baljuw en leenmannen van Voorne op den zolder van het raadhuis aangetroffen. Daar zij vermeld werd in een inventaris van het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Voorne, moest dit als bezitter aangemerkt en tot dit bestuur het verzoek gericht worden om den inhoud aan het Rijk te willen afstaan. In het Rijksarchief toch bevonden zich reeds een groot getal rechterlijke stukken van baljuw en leenmannen, bij welke de gevondene het best te voegen waren. Het Hoogheemraadschap besloot tot den afstand onder voorwaarde, dat het te allen tijde gebruik van de stukken zou kunnen maken. Deze zijn thans overgezonden, zoodat de overneming nu spoedig zal kunnen volgen.

Verder werd bezocht Oostvoorne, welks archief geïnventariseerd en behoorlijk geborgen is. Het onderzoek van de te Schiedam ontdekte verzamelingen, waarvan in het vorige jaarverslag sprake was, werd geregeld voortgezet, maar liep nog niet ten einde.

Omtrent Dordrecht en Woerden kan worden medegedeeld, dat er sints het vorige jaar geene verandering in den stand der zaken heeft plaats gehad.

B. Rijksarchief.

I. *Personeel.*

In de inrichting van het personeel van het Rijksarchief kwam in zoover verandering, dat, evenals dit ten vorigen jare ten opzichte van mr. A. Telting was geschied, nu ook mr. J. E. Heeres van commies tot adjunct-archivaris bevorderd werd.

II. *Ordening der archiefverzamelingen.*

Na de regeling, welke de koloniale archieven hebben ondergaan, zijn de marine-archieven zeer zeker die verzamelingen van het Rijksarchief, wier toestand het meest voorziening behoeft. Meer dan eene omstandigheid heeft op die collecties een nadeeligen invloed uitgeoefend. In de eerste plaats hadden zij in 1844 door den brand van het Departement van Marine, waarin zij vroeger geplaatst waren, groote en onherstelbare verliezen geleden. Bovendien was wat behouden bleef door het vuur en het water zoo beschadigd, dat van de stukken niet dan met groote omzichtigheid gebruik kan worden gemaakt. Aan die uitwendige gebreken paarden zich die van eene ordening, die in meer dan een opzicht te wenschen had overgelaten. Niet alleen was daarbij

de vroegere inrichting van het admiraliteitsbestuur uit het oog verloren, maar men had ook tal van bescheiden opgenomen, die, hoewel aan marinezaken verwant, niet tot de marine-archieven behoorden. Van dien aard zijn vele stukken afkomstig uit het archief van de Staten-Generaal of uit de loketkas van Holland, maar vooral tal van bescheiden uit particuliere collecties, zooals van Bisdom en van der Heim. Wil men tot een ordelijken toestand geraken, dan behooren bedoelde documenten weder te worden afgezonderd en moet al hetgeen er dan overblijft met de verschillende admiraliteitscolleges en andere administraties der marine in verband gebracht worden. Bij die gelegenheid zal men ook moeten trachten bij de marine-archieven de talrijke stukken in te voegen, die tijdens den brand door particulieren gered en in hun bezit gebleven maar later voor het Rijksarchief door koop en schenking verkregen zijn. De regeling onzer marine-archieven is dus eene zaak, die dringend noodig is en tevens bijzondere voorzorgen vereischt. Een nauwkeurig onderzoek van hetgeen aanwezig is dient daaraan vooraf te gaan. Met eene voorbereiding van dien arbeid heeft de heer Hingman zich bezig gehouden. Terwijl de boekdeelen en portefeuilles in de tegenwoordige volgorde blijven staan, worden zij stuk voor stuk genommerd en op losse blaadjes omschreven met eene korte aanduiding van den toestand, waarin zij zich thans bevinden. Tevens wordt de herkomst van ieder nommer bepaald, voor zoover die op het oogenblik is na te gaan, waarbij de vóór den brand opgemaakte inventaris der marine-archieven en andere opgaven en lijsten goede diensten bewijzen. Zoo zal het mogelijk zijn een overzicht te bekomen, dat den grondslag voor eene schifting en nieuwe ordening zal kunnen leggen. Die voorbereidende arbeid is voor de doorloopende serieën van registers en stukken nagenoeg ten einde gebracht en dus reeds belangrijk gevorderd.

Behalve dit werk nam de heer Hingman ook de samenstelling van het grootste gedeelte van de aanwinstenlijst op zich. De collecties van eenigen omvang moesten hierbij na een opzettelijk onderzoek worden geordend, hetgeen het geval was met de papieren van Krayenhoff en Daendels. Het meest bleek dit noodig te zijn bij de documenten, die ons door het gezantschap te Constantinopel werden overgezonden, daar die in de grootste verwarring aankwamen en zich daar onder een groot aantal registers, brieven en bescheiden bevonden, die afkomstig waren van in de Levant gevestigde handelshuizen en tengevolge van faillissementen of om andere redenen bij de legatie gedeponeerd waren geworden.

In het vorige jaarverslag kon worden medegedeeld, dat de

voorloopige inventariseering van de archieven op de Oost-Indische koloniën betrekking hebbende door mr. Heeres was ten einde gebracht, voor zoover die verzameling aan zijne zorg was toevertrouwd geworden. Thans echter had hij een arbeid te ondernemen, die voor eene afdoende regeling zeer bevordelijk is. Uit de collectie werden een aantal nommers verwijderd, die tot andere archieven van ons depôt bleken te behooren, zooals tot die van de Staten-Generaal, de Staten van Holland, de Admiraliteiten enz Deze schifting combineerde hij met eene andere, die evenmin van belang was ontbloot. Door den heer Leupe namelijk waren indertijd verzamelingen aangelegd van documenten betreffende gelijksoortige onderwerpen. Daartoe was gebruik gemaakt van stukken, die hij b. v. gescheurd had uit ingebonden kohieren van de koloniale archieven, en deze stukken waren natuurlijk door mr. Heeres voorloopig als afzonderlijke nommers beschouwd en beschreven. Zij werden nu weder op hunne plaats gebracht. Na deze dubbele bewerking verminderde de inventaris, die 15685 op 4955 losse bladen beschreven nommers telde, met 465, die thans waren vervallen. Natuurlijk moesten bij dit onderzoek de losse bladen van den inventaris alle weder den heer Heeres door de handen gaan. Van deze gelegenheid maakte hij gebruik om zoo nauwkeurig als hij dit naar de uit- en inwendige kenmerken kon doen, de herkomst der verschillende stukken te constateeren. Wel is waar had hij dit reeds bij de inventariseering trachten te doen, maar, nu deze was afgeloopen, was zijne kennis in dat opzicht door de opgedane ondervinding vermeerderd. Menig stuk, achter welks oorsprong hij vroeger een vraagteeken had moeten zetten, kon nu met stellige zekerheid worden terecht gebracht. Natuurlijk kwam de vraag van herkomst het meest voor bij die stukken, welke na de inlijving van de oud koloniale archieven door het Rijksarchief waren verkregen. Dit tijdroovend onderzoek zette hij verder voort door nu ook de briefwisseling mijner ambtsvoorgangers, auctie-catalogi en dergelijke bronnen te raadplegen in de hoop van op die wijze gegevens te verkrijgen, die over de herkomst der stukken licht zouden kunnen verspreiden. Die nasporingen zijn nog niet geheel ten einde gebracht, doch in het geheel mocht hij reeds nu, behalve van de hierboven genoemde 465, de herkomst van ruim 800 nommers bepalen.

Als na aan zijn werkkring verwant kwam de inventariseering van de door jhr. Janssen geschonken kaartenverzameling, waarvan een lijst onder onze aanwinsten is opgenomen, door mr. Heeres tot stand.

De heer Telting hield zich weder voornamelijk met de buitenlandsche kaarten bezig, die in den gedrukten inventaris van

1867 vermeld zijn. Het onderzoek en de nadere beschrijving van die van de kust van Guinea en de Amerikaansche koloniën behalve Suriname) werden ten einde gebracht. De andere kaarten op Afrika en Amerika doch niet op onze koloniën aldaar betrekking hebbende, evenals die betreffende Australië, werden bijna alle opnieuw op losse blaadjes beschreven. Vervolgens werden de kaarten onzer Aziatische koloniën onder handen genomen.

Zijn onderzoek beperkte zich echter niet tot de verzameling welke in den gedrukten inventaris van 1867 beschreven is. Ook de na dat jaar voor het archief aangeworven buitenlandsche kaarten werden nagegaan, welk werk nu reeds belangrijk gevorderd is. Tevens werd zorg gedragen dat bedoelde kaarten evenals die, welke in den inventaris voorkomen, voor zoover zij in minder goeden staat bleken te zijn, zoo goed mogelijk hersteld werden.

Bij de vroeger geordende West-Indische archieven werden nog verschillende registers en losse stukken ingevoegd, die onder de bescheiden van de Oost-Indische Compagnie waren geraakt. De inventariseering van de in 1872 van de kust van Guinea overgekomen archieven, waarmede in den zomer een begin werd gemaakt, moest wegens de ongesteldheid van den ambtenaar, die den heer Telting hierbij behulpzaam was, tijdelijk worden gestaakt. Zoodra mogelijk zal die arbeid echter worden voortgezet.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Met het inbinden van boeken van de bibliotheek werd, voor zoover onze financieele krachten dit toelieten, voortgegaan.

De concierge-boekbinder herbond en herstelde eenige registers en atlassen. Ook repareerde hij een aantal West-Indische kaarten. Zijne hulp bleek ook noodig te zijn bij de regeling der Oost-Indische archieven, daar de stukken uit Indië van 1650 en eenige jaren vroeger en later in een desolaten toestand verkeeren. Om ze voor verder bederf te behoeden heeft hij de beschadigde stukken tusschen stevig papier gelegd. Zoo echter kon niet overal te werk worden gegaan, vooral daar niet, waar alle bladen zijn geschonden, daar dan de portefeuilles, wier inhoud door die ingevoegde papieren vergroot wordt, twee of driemaal in omvang toenemen. Het eenige doeltreffende middel om in den toestand te voorzien schijnt het copieeren van de beschadigde stukken te zijn. Ook bij andere afdeelingen van het Rijksarchief was de concierge werkzaam. In het geheel leverde hij af:

639 portefeuilles.
165 cartonnen ruggen voor portefeuilles.
1065 charterzakjes van verschillende grootte.

IV. *Aanwinsten en verliezen.*

Ook in het afgeloopen jaar heeft het Rijksarchief belangrijke aanwinsten gedaan.

Het legatie-archief van Constantinopel was in 1857 naar het Rijksarchief overgebracht maar liep slechts tot het jaar 1803. Thans werd het vervolg verkregen, dat zich uitstrekt tot aan de opheffing der legatie tijdens de inlijving bij Frankrijk in 1810. Hierbij bevonden zich ook verschillende registers en stukken, tot het vroegere tijdperk behoorende, zoodat het belangrijke archief nu een goed geheel geworden is.

Van bijzondere waarde zijn ook de leenregisters van de heerlijkheid Cuyk, die het nagenoeg volledige archief der Cuyksche leenkamer van het midden der XVe tot het begin dezer eeuw vormen. Deze verzameling werd geacht verloren te zijn gegaan maar was onder den laatsten leengriffier en diens erfgenamen blijven berusten. Met eenige andere bescheiden werd zij door mr. D. Ragay, wethouder en rentmeester van het kroondomein te Utrecht aan het Rijk afgestaan voor de rijksarchieven, waar zij zou blijken op hare plaats te zijn. Daar de heerlijkheid Cuyk aan het Huis van Oranje-Nassau behoorde, kunnen hiermede de archieven van de Nassausche domeinen, die vroeger beheerd werden door de raden en rekenmeesters dier domeinen, worden aangevuld.

Een gedeelte van de nagelaten papieren van generaal C. R. Th. Krayenhoff werd ons door den luitenant-kolonel A. R. Krayenhoff van de Leur geschonken. Met goedvinden van dezen werden de zich hierbij bevindende documenten van na 1813 aan het Departement van Oorlog overgedragen, in welks archief al zijne overige papieren, ook die van vroegeren tijd, berusten. Hoewel geen volledig geheel uitmakende, is de verzameling van historische waarde, als afkomstig van een man, die een belangrijke politieke en militaire rol op het staatstooneel heeft gespeeld en door velerlei bekwaamheden heeft uitgemunt. Onder meer dat de aandacht verdient treft men hier aan eene geheime briefwisseling, tijdens de afwezigheid van koning Lodewijk Napoleon van December 1809 tot April 1810 gevoerd. De kabinetsorders van dien vorst tijdens den inval der Engelschen in Walcheren van Juni 1809—Februari 1810 ontbraken tot nog toe in het Rijksarchief.

Bij deze collectie voegde zich die van een zijner meest vermaarde tijdgenooten, die van generaal Herman Willem Daendels, welke door den heer C. J. Daendels te Apeldoorn in bruikleen werd afgestaan. Hoewel zij slechts het overblijfsel is van eene vroeger veel grootere verzameling treft men daarin stukken aan

uit al de verschillende tijdperken van zijn zoo veel bewogen leven. Ofschoon reeds meermalen geraadpleegd, leveren zij nog onbekende historische gegevens aan. Dit geldt vooral van de briefwisseling, door hem gevoerd als luitenant-generaal van het Bataafsche leger gedurende 1795—1799 en met de bevelhebbers en officieren van het corps Fransche troepen in dienst van de Bataafsche republiek tijdens den inval der Engelschen en Russen in 1799. Over zijne regeeringsdaden in Indië verspreiden de brieven, die hij als gouverneur-generaal aldaar schreef en ontving, ook eenig licht. Talrijke documenten hebben betrekking op de verdediging en overgave van de vesting Modlin in Polen, waarin hij van Mei tot November 1813 als divisie-generaal van het Fransche leger het bevel voerde.

Een tweehonderdtal kaarten en plattegronden, betrekking hebbende op Nederland en de Overzeesche bezittingen aan de Kaap de Goede Hoop en in den Maleischen Archipel en van generaal jhr. J. W. Janssens afkomstig, werden ons door zijn zoon jhr. mr. H. G. D. L. Janssens, oud wethouder te 's Gravenhage afgestaan. De waarde dezer verzameling valt in het oog, wanneer men inziet, dat zij gediend heeft voor een hooggeplaatst regeeringspersoon, waaruit af te leiden is, dat zij met kennis van zaken bijeengebracht moet zijn. Van de binnenlandsche kaarten moeten inzonderheid vermeld worden die van de fortificatiën in Westerwolde en van de Grebbelinie. De op de koloniën betrekking hebbende dagteekenen meerendeels van den tijd, waarin Janssens gouverneur van de Kaap de Goede Hoop en later gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië was.

Een goed samenhangende verzameling vormen ook een aantal charters, op een auctie te Rotterdam uit de nalatenschap van den heer Hendrik Veder aangekocht. Deze helderen de geschiedenis van de bedijking van den polder van Sommelsdijk op. De uitgifte had plaats in 1464 door Adriaan van Borsselen. De brief hierop betrekkelijk ontbreekt, als niet van de graaflijkheid uitgegaan, in onze registers en heeft daardoor eene dubbele waarde. Tegelijk met deze stukken werd een drietal charters verkregen, die blijkens den daarvan bestaanden inventaris tot de afdeeling Dongen en Oosterhout van het archief der Nassausche domeinen hebben behoord.

In lange jaren had er in ons land niet eene zoo gewichtige auctie van historische documenten plaats gehad als door de firma Brill te Leiden van de autographen, door Johannes van Vollenhoven nagelaten, gehouden werd. Die verzameling bestond deels uit de briefwisseling, door hem als dichter en letterkundige en als hofprediker van Prins Willem III gevoerd, deels uit brieven en andere stukken, die hij als autographen van merk-

waardige personen, die vóór en gelijktijdig met hem geleefd hadden, verzameld had. De collectie ontleende hare waarde vooral hieraan, dat de brieven niet alleen door historische personen geschreven of onderteekend waren maar doorgaans tevens om hun inhoud de aandacht verdienen. Er was hieronder veel dat voor ons land behouden moest blijven. Voor het Rijksarchief kwam in aanmerking wat uit een staatkundig oogpunt belangrijk was en daaronder wat Nederland en de provincie Holland betrof. Voor de andere provinciën was niet veel voorhanden. Van bedoelde staatsstukken moesten sommige bepaaldelijk worden aangemerkt, als tot onze archieven te behooren, daar zij gericht waren aan colleges en autoriteiten, wier archieven zich in het Rijksdepôt bevonden. De oudste en belangrijkste stukken van dien aard waren de brieven, geschreven aan den stadhouder of het hof van Holland, dat vóór het uitbreken van den tachtigjarigen oorlog dezen als Regeeringsraad ter zijde stond. Een stuk rijk aan historische bijzonderheden is onder anderen het schrijven van 27 September 1457, waarbij bisschop David van Bourgondië de hulp van den stadhouder de Lannoy inroept tegen den heer van Brederode en den burggraaf van Montfoort. Behalve deze officieële documenten bevonden er zich meerderen, die wel over politieke aangelegenheden handelden maar niet zoo zeer als eigenlijke archiefstukken te beschouwen waren. Vele dezer betroffen leden van het Huis van Oranje-Nassau. Daar het Koninklijke Huisarchief hierop ook aanspraak maken kon, werden zij voor gemeenschappelijke rekening aangekocht en later tusschen het Rijksdepôt en het Huisarchief verdeeld. Onze verzameling kwam daardoor in het bezit van belangrijke stukken, zooals van een eigenhandig schrijven van Philips II aan Willem van Oranje van 18 Februari 1561 en van den brief van 16 Mei 1577, waarbij Don Jan van Oostenrijk den Prins tot de zijde des Konings tracht over te halen, welk laatste document uit het oogpunt der politieke geschiedenis wellicht als het merkwaardigste gedenkstuk der geheele auctie te beschouwen is. De belangrijkste aankoopen werden verder voor de Leidsche Universiteitsbibliotheek en de Remonstrantsche broederschap gedaan, terwijl de briefwisseling van Viglius in het bezit der Koninklijke Bibliotheek kwam. Meer dan een merkwaardig stuk, dat hier had moeten blijven is echter over onze grenzen gegaan. Zoo geraakte de historische brief van Hugo de Groot aan Frederik Hendrik van 1632 in de handen van een Engelschen verzamelaar. Het eigenhandige karakteristieke schrijven van Karel V aan Hendrik van Nassau werd op speculatie voor een buitensporigen prijs door een boekhandelaar aangekocht. Voor de biographie van dien vorst en niet bepaaldelijk voor ons land is die brief

merkwaardig. Over het algemeen zijn er op deze auctie buitengewoon hooge prijzen besteed, hetgeen aan eenige ongelimiteerde commissiën uit het buitenland is toe te schrijven. Eene dame uit Hamburg had zelfs aanvankelijk beproefd de geheele verzameling en bloc aan te koopen en later een aanzienlijk bedrag beschikbaar gesteld. Verwonderlijk is het nog dat er voor ons land nog een zeker aantal belangrijke stukken gered hebben kunnen worden.

Nog enkele nommers onzer aanwinstenlijst verdienen hier opzettelijk vermeld te worden.

In vroegeren tijd was het gebruik, dat enkele leden van de Staten van Holland hetzij voor zich hetzij voor hunne committenten aanteekening hielden van hetgeen in de vergadering voorviel. Deze registers zijn doorgaans van belang, daar hierin over de wijze van behandeling van zaken bijzonderheden voorkomen, die dikwijls in de officieële resolutiën ontbreken. Het Rijksarchief bezit reeds eene geheele verzameling van zoodanige aanteekeningen, zoodat het eene welkome aanwinst was, toen daaraan thans weder eene andere serie kon worden toegevoegd.

Door tusschenkomst van den Archivaris in de provincie Utrecht werd naar het Rijksarchief overgeplaatst een inventaris van het archief van de Staten-Generaal, in 1635 door den agent van der Burch opgemaakt. Dat zoodanige lijst bestaan had, was reeds vroeger uit eene door den Raad van State uitgegeven ordonnantie van betaling van 16 November 1635 gebleken. Het stuk ontbrak in het Rijksarchief, maar een exemplaar of copie daarvan was onder de papieren van den Utrechtschen griffier van Hilten bewaard gebleven.

Jhr. G. A. Six te 's Gravenhage verrijkte onze verzameling met een geschrift van jhr. Abraham Cornelis Twent, in leven vice-admiraal en inspecteur-generaal van het loodswezen, getiteld: „Herinneringen aan mijne reizen en aan mijne militaire loopbaan". Dit opstel levert eene bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen, daar het een overzicht geeft van des schrijvers reizen en verrichtingen als zee-officier van 1784 tot 1810. In het eerstgemelde jaar als adelborst in actieven dienst getreden, werd hij in 1788 tot luitenant ter zee bevorderd. Als eerste officier op het fregat *Waakzaamheid* begeleidde hij in 1794 een convooi van 56 Hollandsche, Engelsche, Deensche en Zweedsche schepen, dat op de hoogte van Brest op 20 Mei door twee groote Fransche fregatten werd aangevallen. Tengevolge van den krachtigen tegenstand, die door de *Waakzaamheid* geboden werd, ontkwam het geheele smaldeel op een klein vaartuig na, maar het Hollandsche oorlogschip moest zich ten slotte overgeven. Twent kwam dientengevolge als krijgsgevangene

op de Fransche vloot en woonde in die hoedanigheid de merkwaardige zeeslagen bij, die op 28 Mei en 1 Juni tusschen den Franschen admiraal Villaret de Joyeuse en den Engelschen vlootvoogd Lord Howe geleverd werden. Later in vrijheid gesteld, begaf hij zich naar Duitschland, daar hij zich met de Staatsomwenteling hier te lande niet kon vereenigen. Daar stelde hij zich onder de orders van den Erfprins van Oranje, die hem in 1799 naar Engeland deed vertrekken. Vervolgens nam hij deel aan de expeditie naar den Helder en stond hij den admiraal Mitchel ter zijde bij de inbezitneming van de Bataafsche vloot. In het daaropvolgende jaar tot kapitein-luitenant ter zee bevorderd, bekleedde hij dien rang op het Hollandsche eskader in dienst van den koning van Groot-Brittannië, totdat hij na den vrede van Amiëns in 1802 zijn ontslag nam. In 1805 als kapitein ter zee in Russischen dienst overgegaan, woonde hij den tocht naar Rugen bij en nam hij deel aan de verovering van Anapa in Cirkassië en aan de expeditie naar Platona en Trebizonde op de kust van Anatolië. Na den vrede tusschen Rusland en Turkije keerde hij in 1808 naar het vaderland terug, alwaar koning Lodewijk Napoleon hem terstond tot kolonel-kapitein ter zee aanstelde en hem tevens de functiën opdroeg van lid en secretaris van het committé van Marine. Aan krijgsverrichtingen nam hij verder geen ander deel dan dat hij tijdens den inval der Engelschen in Zeeland in 1809 belast werd met het commandement van de tweede divisie der flottille, die eerst op den Krammer, vervolgens op het Haringvliet en eindelijk voor Brouwershaven geposteerd werd. Met de mededeeling van eenige niet onbelangrijke bijzonderheden aangaande de inlijving bij Frankrijk worden deze Herinneringen besloten.

Van groote historische waarde is een oorspronkelijk document, dat op eene auctie te Amsterdam werd verkregen. Het was de acte van inbezitneming voor den Staat der Vereenigde Nederlanden van het eiland Sint Helena door Jacques Specx, oud gouverneur-generaal, en den breeden raad van de retourvloot der Oost Indische Compagnie van 15 April 1633. Vreemd is het, dat van die inbezitneming door de Nederlanders tot nog toe niets bekend was en nog vreemder, dat de archieven van dien tijd en het gedrukte journaal van de reis, waarop die handeling plaats had, van de zaak geene melding maken.

Hoe belangrijk ook onze aanwinsten waren, wogen zij ook in dit jaar niet tegen de „verliezen" op.

In het Rijksarchief hebben steeds de oudste en voornaamste charters van het bisdom Utrecht berust, welke daar in een groot aantal aanwezig waren. Denkelijk waren deze merkwaardige stukken onder de regeering van Karel V uit de verschil-

lende depôts, waarin de bisschoppelijke charters oorspronkelijk bewaard werden, bijeengebracht. Bij de charters der graaflijkheid van Holland en Zeeland gevoegd, waren zij daarmede zoo dooreengemengd, dat zij daarvan niet konden worden onderscheiden, terwijl het ook uit geen inventaris bleek, waaruit de collectie aanvankelijk had bestaan.

In het Rijksdepôt te Utrecht bevonden zich eveneens bisschoppelijke charters, welke deel uitmaakten van de charterverzameling van het Domkapittel. Bovendien bezaten de gemeenten Deventer en Utrecht ook soortgelijke stukken, die vermoedelijk vroeger bewaard werden in de zoogenaamde landskisten.

De besturen dier gemeenten waren genegen de charters, welke zich in hunne archieven bevonden, aan het Utrechtsche depôt af te staan. De stukken, ofschoon Rijkseigendom, werden daarop door den Archivaris in de provincie Utrecht van de gemeenten in bruikleen overgenomen.

In verband met deze aanwinst en om de hereeniging van hetgeen oorspronkelijk tot de bisschoppelijke archieven behoorde te voltooien, wendde zich de heer Archivaris tot uwen Ambtsvoorganger en verzocht Zijne Excellentie te gelasten, dat de bisschoppelijke charters van het Rijksarchief naar zijn depôt zouden worden overgebracht. Hij legde daarbij een lijst over van de 129 charters, waaruit volgens hem die verzameling zou bestaan. Dienovereenkomstig droeg Zijne Excellentie mij op die stukken aan hem over te geven alsmede de zoodanige, welke op de lijst niet vermeld mochten zijn doch geacht moesten worden van de bisschoppelijke archieven deel te hebben uitgemaakt.

Daar Uw Ambtsvoorganger spoedig daarna is afgetreden, heb ik gemeend, alvorens aan dien last te voldoen, aan Uwe Excellentie eenige beschouwingen te moeten mededeelen. Ik stelde voornamelijk in het licht: 1°. dat de heer Archivaris voor zijne beweering, dat de charters van zijne lijst uit de bisschoppelijke archieven afkomstig waren, geen enkel bewijs had aangevoerd; 2°. dat er tal van andere charters van denzelfden aard aanwezig waren, welke op die lijst niet voorkwamen; 3°. dat eene volkomen scheiding tusschen de bisschoppelijke en graaflijke charters onmogelijk was en 4°. dat de graaflijke charterverzameling na *gedeeltelijke* verwijdering der bisschoppelijke charters hare waarde als een historisch geheel zou verliezen.

Toen Uwe Excellentie de gegrondheid dier bezwaren niet inzag en mij verzocht aan het besluit van Uwen Ambtsvoorganger uitvoering te geven, heb ik de op de lijst vermelde charters uitgezocht, waarbij bleek, dat er van de 129 slechts 64 ongeveer konden worden gevonden. Gaarne had ik hiervan de giftbrieven van Drenthe en Groningen van 1025 en 1040 voor het aan oude

keizersdiplomen zoo arme Rijksarchief behouden, maar nadat mij gebleken was, dat de wenschelijkheid hiervan door Uwe Excellentie niet werd ingezien, heb ik de geheele collectie van de op de lijst vermelde stukken tegen proces-verbaal aan den Archivaris in de provincie overgedragen.

Over de meergenoemde lijst moet ik nog het een en ander in het midden brengen. Hoewel de heer Archivaris zich dienaangaande niet heeft uitgelaten, meen ik eenigszins te kunnen nagaan, hoe hij die heeft opgemaakt. Er bestaan twee registers betreffende de landsheerlijke rechten, die Karel V heeft verkregen in de gewesten, die vroeger tot het Utrechtsche bisdom hebben behoord. Het eene heeft betrekking op het Nedersticht en het andere op de landen aan de overzijde van den IJsel gelegen. Beide zijn zij vermeld in den inventaris van het archief der provincie Utrecht door Dr. P. J. Vermeulen, bladz. 12 en Het Archief der Bisschoppen van Utrecht door Mr. S. Muller Fz. onder n°. 89 en 90. In die twee handschriften volgen op de acten, waarbij de landsheerlijke rechten op Karel V zijn overgegaan, andere oorkonden, waaruit van het bestaan van die rechten zou kunnen blijken. De registers hebben natuurlijk nooit tot de bisschoppelijke archieven behoord, maar maakten vroeger deel uit van het archief van de Leen- en Registerkamer van Holland, zooals blijkt uit den in 1580 door den leengriffier Cornelis Oem opgestelden inventaris dier verzameling. Blijkbaar zijn zij vervaardigd ten behoeve van de Hollandsche Rekenkamer, die door Karel V met het beheer van de domeinen in de noordelijke provinciën met uitzondering van Gelderland belast was geworden. Naar het mij voorkomt, heeft de Archivaris in de provincie Utrecht zijne lijst samengesteld door daarop de in die registers opgenomen oorkonden van voor 1528 te brengen. Ik meen het echter eenigszins te moeten betwijfelen, of in die registers de herkomst der charters is aangegeven, en zij het bewijs kunnen leveren, dat de daarin afgeschreven stukken tot de bisschoppelijke archieven hebben behoord.

Daar ik gehandeld heb van bescheiden, die uit ons depôt verwijderd zijn, zoo zal ik hier ook van eene andere verplaatsing melding maken, al is zij eigenlijk niet tot de „verliezen" te brengen

Toen in 1889 gebleken was, dat er in de gouvernementsbibliotheek van Suriname zich vier journalen van de gouverneurs dier kolonie bevonden, welke hier ontbraken, werden mij die op mijn verzoek toegezonden. Deze liepen over 15 November 1728—2 Februari 1734, 20 December 1735—29 Maart 1738, 6 Mei 1804—12 Maart 1808 en 5 Mei 1809—8 November 1811 en werden door den heer Gouverneur in bruikleen afgestaan

onder voorwaarde, dat copieën in de plaats daarvan zouden geleverd worden. Toen bij de ordening van het West-Indische archief aan het licht kwam, dat het journaal van den gouverneur Friderici van 17 Augustus 1798—2 December 1802 hier ook ontbrak, werd dit in 1891 eveneens door mij opgevraagd. Bij nader inzien kwam het echter wenschelijker voor de origineelen in Suriname en de copieën in het Rijksarchief te bewaren. Met den Gouverneur van Suriname werd dus in het daaropvolgende jaar eene schikking aangegaan. Het journaal van Friderici zou niet uit Suriname worden opgezonden maar aldaar voor het Rijksarchief afgeschreven, terwijl de in bewerking zijnde afschriften van de vroeger ontvangen journalen hier zouden verblijven en de origineelen naar Suriname teruggezonden. Die regeling is nu tot stand gekomen. De op de aanwinstenlijst van 1889 vermelde vier journalen moeten dus onder de verliezen gebracht worden, terwijl de copieën van gemelde registers en van het journaal van Friderici onder de aanwinsten van 1894 zijn opgenomen.

Wat onze bibliotheek betreft, dient hier te worden vermeld, dat zij behalve met de gewone vervolgen, met 187 boekwerken vermeerderd werd; namelijk met 29 op het buitenland, 72 op Nederland en 86 op Oost- en West-Indië betrekking hebbende.

V. *Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.*

Van het copieeren der journalen van Suriname is reeds in de voorafgaande afdeeling melding gemaakt.

Hier is het ook de plaats eene mededeeling te doen aangaande eene elders berustende verzameling, die eene bewerking heeft ondergaan, welke ook in het belang is van het Rijksarchief. In het laatstgenoemde depôt bevinden zich charters van de abdij van Koningsveld, maar eene niet minder belangrijke collectie van soortgelijke stukken is in het bezit van de Oud Roomsche Clerezy te Utrecht, die haar met hare overige archieven aan het Rijksdepôt aldaar in bewaring heeft gegeven. Voor eenige jaren had de Archivaris in de provincie Utrecht ons die bescheiden toegezonden, waarna de heer van Meurs met de inventariseering daarvan een begin had gemaakt. Toen hij de beschrijving tot het jaar 1400 had gebracht, moest hij dien arbeid laten rusten, daar zijn tijd te veel door de regeling der rechterlijke archieven in beslag genomen werd. Thans echter heeft hij den inventaris kunnen voltooien en, nadat aan de redactie de laatste hand was gelegd en de datums allen herleid waren, konden deze stukken naar Utrecht worden teruggezonden.

VI. *Gebruik van het archief gemaakt en daaruit verstrekte inlichtingen.*

De voornaamste onderzoekingen, op aanvraag van autoriteiten en particulieren gedaan, waren die voor:

het Departement van Financiën, over de zegenvisscherij der Woudrichemers in de Maas en de Waal;

hetzelfde Departement, over het tiendrecht onder de gemeente Dongen;

hetzelfde Departement, over het recht van eenige bewoners van de Molenstraat te 's Gravenhage op vrije wandeling in den tuin achter het Koninklijke paleis in het Noordeinde;

hetzelfde Departement, over het recht van de eigenaren van het land van Esch op de binnenlandsche visscherij onder Nieuw-Strijen;

hetzelfde Departement, over het eigendomsrecht van den Staat op buitengronden van den polder het Nieuwland onder Lage Zwaluwe;

den Administrateur van het kroondomein, over de grenzen van tiendblokken onder Wieldrecht;

Gedeputeerde Staten van Utrecht, over de verplichting tot onderhoud van den Eemdijk in de gemeente Hoogland, als deel uitmakende van de Grebbelinie;

den Archivaris in Gelderland, over de groote Bemmelsche tienden te Bemmel;

den heer W. J. Wuyster, secretaris-kerkvoogd te Noordwijkerhout, over het tijdstip waarop de kerk van Noordwijkerhout met die van Voorhout vereenigd is;

mr. A. C. Visser, advocaat te Gorinchem, over de visscherij in de rivier de Lek onder de heerlijkheid Vianen;

mr. R. E. Hattink, advocaat te Almelo, over het zoogenaamde Oldenzaalsche Interim;

mr. U. H. Huber te 's Gravenhage, over de grensscheiding tusschen de Hollummer en Ballummer gemeene weiden op het eiland Ameland;

jhr. R. C. Six te 's Graveland, over het wapen van 's Graveland;

dr. G. W. Kernkamp te Utrecht, over de sententie van den Hoogen Raad van 30 Juni 1673 tegen Jacob Syms, burgemeester van Hoorn en bewindhebber der Oost-Indische Compagnie;

den heer Adama van Scheltema te Amsterdam, over het bal, in December 1686 op het Huis ten Bosch ter eere van Willem III door zijne gemalin gegeven;

dr. J. A. Worp te Groningen, over Theodoor ridder-Rodenburch en den kolonel d'Aumale de Hautcourt;

den Minister van Buitenlandsche Zaken in het belang van den Franschen gezant, over dag en plaats van overlijden van Jean Baptiste Joseph Dubois;

den Minister van Oorlog in het belang van den heer A. May te Leipzig, over den luitenant-generaal T. Metzger von Weibnum;

den heer Jules Finot, archiviste du département du Nord te Rijssel, over den tijd van de vervaardiging van een Nederlandsch papiermerk;

den heer Thos. G. Law, secretaris van de Scottish historical society te Edinburgh, over de Schotsche brigade;

prof. dr. David Kaufmann te Buda-Pesth, over Israël Conegliano;

dr. Vos Leibbrandt te Kaapstad, over geschiedkundige bescheiden aangaande de Nederlanders tijdens hunne vestiging aan de Kaap de Goede Hoop;

Frederik Muller en C°. te Amsterdam, over Oost-Indische kaarten, die voor een uit te geven atlas in aanmerking zouden kunnen komen;

dr. H. C. Rogge te Amsterdam, over het blazen van 't Wilhelmus door de Nederlanders, die in 1610 het Japansche hof bezochten;

den heer Mart. Nijhoff te 's Gravenhage, over de instructie voor het laden der schepen van de Oost-Indische Compagnie;

den heer W. P. van Stockum te 's Gravenhage, over het rapport van den Raad van Indië de Klerck over Banda 1756;

mr. J. W. Staats Evers te Arnhem, over het jacht Arnhem en de ontdekking van Arnhemsland in 1623;

mr. R. W. Veder, archivaris van Amsterdam, over de kaarten behoorende bij het journaal van Carstensz. aangaande zijn ontdekkingstocht naar Australië (Arnhemsland) in 1623;

de Geographical Society of Australasia te Melbourne, over het in 1727 bij de Houtmans Abrolhos gestrande schip der Oost-Indische Compagnie Zeewijk;

den heer R. R. Wright in Georgia-State, over den eersten aanvoer door de Nederlanders van negerslaven in Noord-Amerika.

Ook nu weder openbaarde zich de gewone belangstelling in erfenisquaesties, dienststaten van militaire officieren en genealogische onderwerpen, zoodat op de ingekomen aanvragen herhaaldelijk nasporingen moesten worden gedaan.

Voor wetenschappelijke doeleinden zijn de verzamelingen weder door talrijke bezoekers geraadpleegd of werden er stukken naar andere archieven of bibliotheken opgezonden, opdat daarvan door belangstellenden zou kunnen worden kennis genomen. Vroegere onderzoekingen werden voortgezet door de heeren W. van Bemmelen en mr. J. A. Grothe te Utrecht, dr. P. J. Blok te Groningen, James de Frémery te 's Gravenzande, mr. J. E. Heeres te 's Gravenhage en J. J. Reesse te Amsterdam. Dr. K. Kunze te Giessen verzamelde opnieuw bijdragen tot de Hanseatica. De krijgsgeschiedkundige nasporingen werden thans door den Eersten luitenant C. Copes van Hasselt verricht. De heer Okubo, secretaris der Japansche legatie, vervolgde den arbeid, in het vorige jaar door dr. Ludwig Riess te Tokyo ondernomen. Ook nu weder hield de heer Danvers uit Londen, hierin bijgestaan door zijn particulieren secretaris, den heer W. Roosegaarde Bisschop, zich geruimen tijd bezig met het opzoeken van bouwstoffen voor de geschiedenis der Engelsche en Nederlandsche koloniën in Oost-Indië. De opgespoorde documenten liet hij afschrijven, welk werk onafgebroken wordt voortgezet.

Bovendien werd het Rijksarchief voornamelijk geraadpleegd door:

den heer G. Boekenoogen, over taalkundige bijzonderheden, voorkomende in de oudste rekeningen der abdij van Egmond;

dr. C. H. Th. Bussemaker te Haarlem, over de vroegere inrichting der posterijen;

dr. F. J. L. Krämer te Utrecht, over Pieter de Groot;

dr. G. Slothouwer te Rotterdam, over den veldtocht van 1711;

mr. A. J. Enschedé te Haarlem, over de Waldenzen:

luitenant Morks te Groningen, over de vervolgingen tegen Carel Rabenhaupt ingesteld;

dr. J. Mendels te 's Gravenhage, over de Schotsche brigade;

den heer H. Pyttersen Fz. te 's-Gravenhage, over de politieke gebeurtenissen gedurende 22 Januari — 12 Juni 1798;

dr. W. von Bippen te Bremen, over oorkonden betreffende Bremen;

den heer C. E. Styffe te Stokholm, over de betrekkingen tusschen Zweden en de Nederlanden;

don M. de Silva Wickremasinghe te Colombo, over documenten in het Singaleesch in de door Valentijn over Ceilon gebruikte bronnen;

den heer W. van Geer te Leiden, over de Nederlanders en Portugeezen op Ceilon 1641—1661;

dr. K. Heeringa te Schiedam, over de geschiedenis der Nederlanders op Mauritius, Madagaskar en de Oostkust van Afrika;

den heer N. D. Doedes te Leeuwarden, over de Kaap de Goede Hoop onder het bestuur van van Riebeek;

dr. W. G. C. Byvanck te 's Gravenhage, over de betrekkingen van de Nederlanders met Lombok;

den heer G. Nijpels, luitenant O. I. leger, over de verdediging van Java, door Janssens;

den heer J. M. H. van Dorssen, officier van gezondheid in het O. I. leger, over de geneeskunst in Oost-Indië tijdens de Oost-Indische Compagnie;

den heer J. A. Schuurman, mijn-ingenieur in Indië, over de tinwinning op Banka in de XVIIIde eeuw;

den heer Veloz Goïticora uit Venezuela over de grensscheiding tusschen Venezuela en Britsch Guyana (Essequebo);

VII. *In druk uitgegeven bescheiden.*

Sedert 1887 worden door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen uitgegeven de Dagregisters van het Casteel Batavia, die ter Landsdrukkerij aldaar van de pers gaan onder toezicht van mr. J. A. van der Chijs. Deze druk geschiedt naar de registers, welke in 's Landsarchief te Batavia aanwezig zijn en waarvan het oudste van het jaar 1640 is. Het Rijksarchief bezit ook eenige registers, weinige in getal, doch daar-

onder de oudste en belangrijkste, welke met het jaar 1624 een aanvang nemen. Ook dezen behoorden het licht te zien om hetgeen in druk verschijnt te kunnen completeeren. Nadat het Genootschap meermalen op de wenschelijkheid hiervan had aangedrongen en er aangetoond was, dat de druk hier te lande moest geschieden, heeft Zijne Excellentie de Minister van Koloniën voor de uitgave eene som beschikbaar gesteld. De noodige maatregelen zijn genomen om spoedig met die uitgave een begin te kunnen maken.

VIII. *Lokalen, meubilair en gereedschappen.*

Aan en in het gebouw hadden de gewone herstellingen en vernieuwingen plaats. Bovendien werd het hardsteenen bordes aan de achterzijde gedeeltelijk vernieuwd. Aan de voorzijde werden vier zinken afvoerbuizen aangebracht, waardoor een betere afloop van het water uit de dakgoten werd verkregen. Tevens werd het hout- en metselwerk van den voorgevel gerestaureerd. Op 25 October, terwijl men hiermede bezig was, is het houtwerk onder een der ramen aan het zeulen geraakt. De oorzaak hiervan bleef onbekend, maar naar alle waarschijnlijkheid was er bij het afbranden van de verf een vonk in een spleet tusschen het steen- en houtwerk gevallen. De rook die zich hierdoor in het gebouw ontwikkelde, maakte spoedig op de zaak opmerkzaam, zoodat daarin met behulp van een paar emmers water kon worden voorzien, nog voordat de Brandweer aankwam, die met de electrische brandschel gealarmeerd werd en binnen weinige minuten aanwezig was.

Een kast werd getimmerd in het vertrek, waarin de West-Indische archieven geborgen zijn, terwijl [illegible] de daar aanwezige kast vergroot werd. Daar onze kaartenverzameling zich steeds uitbreidt, werd de noodzakelijkheid ingezien om eene nieuwe kaartenkast te doen vervaardigen, zoodat [illegible] eene betere plaatsing en regeling der collectie kan worden [illegible]dragen.

IX. [illegible]

[illegible]

Vijf waterslangen zijn door nieuwe van een beter model vervangen, daar deze waterdicht zijn, hetgeen bij de oude niet het geval was geweest. Verder werden er acht handlantaarns aangeschaft.

C. Voorstellen.

Bijzondere maatregelen in het belang van het mij toevertrouwde depôt heb ik op het oogenblik niet voor te stellen.

April 1895.

De algemeene Rijksarchivaris,
TH. H. F. VAN RIEMSDIJK.

BIJLAGE.

STAAT DER AANWINSTEN
VAN HET
RIJKSARCHIEF te 'sGRAVENHAGE
IN 1894.

A. OVERGENOMEN OF TEN GESCHENKE ONTVANGEN:

Van het Departement van Buitenlandsche Zaken:

N°. 1. Archief van de Nederlandsche Legatie te Constantinopel.

Aten en journalen van de Kanselarij.

a. Registers van akten en verdere schrifturen van de Nederlandsche kanselarij te Constantinopel, 1 Juli 1617—13 Mei 1625, 9 Juli 1727—25 October 1730, 1 Januari 1751—31 December 1755. 3 deelen.

b. Akten en verdere schrifturen als voren 1782, 1802—1810 10 omslagen.

c. Register van copie-requesten met aanteekening van de daarop genomene beschikkingen, Januari 1670—13 Juni 1680. 1 deel.

d. Journalen van den chargé d'affaires Franchois Testa, 25—31 December 1801, 1—7 Januari en 8 Juli—31 December 1802, 1803—1806 en van den chargé d'affaires Gaspard Testa 1808, 1809, 1 Januari—30 Juni 1810, 1811, 1812. 10 omslagen.

Uitgaande- en ingekomen stukken.

e[1]. Copieboek van Turksche correspondentie met vertalingen in de Italiaansche taal, October 1727—September 1731. 1 deel.

e[2]. Register van copieën van „Barat's" (brevetten van de Porte voor tolken bij de consulaten, ressorteerende onder de Nederlandsche legatie te Constantinopel) „commandements" (firmans of bevelschriften van de Porte) memoriën en brieven, allen in de Turksche taal, 1 April 1773—8 November 1782. 1 deel.

f. Brieven aan de Nederlandsche gezanten te Constantinopel, van:
Directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam, 1753—1800.
J. J. van Holst 1762—1781, Daniel Hooft 1781—1786, Theodoor Marcelis 1787—1793, secretarissen van deze directie.
Consul, Thesaurier en Assessoren te Smirna, 1756—1758, 1777—1791.
Jacobus de Hochepied, consul te Smirna, 1798—1801.
Gerrit van Brakel, thesaurier te Smirna, 1797—1801.
Nicolaas van Maseyk 1772—1782, Jan van Maseyk 1795—1798, consuls te Aleppo.
Jean Jacques Henri de Vaslin, consul te Alexandrie 1785—1796, Giov. Guis. Brandi, vice-consul aldaar, 1784—1786.
Jean Charles Grahl te Weenen, 1762, 1763. 13 omslagen.

g. Minuten van dépêches, nota's en brieven van François Testa, chargé d'affaires, gedurende de afwezigheid van den ambassadeur Frederik Gijsbert baron van Dedem van de Gelder:
Dépêches aan den Secretaris van Staat, sedert 19 Juni 1806, Minister van Buitenlandsche Zaken, 11 October 1803—10 Juli 1807.
Nota's aan de Verheven Porte en aan vreemde gezanten te Constantinopel, 30 September 1803—10 Juli 1807.
Brieven aan: Jacobus de Hochepied, consul te Smirna, 30 September 1803—10 Juli 1807.
G. F. Abbat, provisioneel consul 1—27 October 1803 en Pierre Chassaud, consul te Salonica, 27 Januari 1804—9 Juli 1807.
Jan van Maseijk, consul te Aleppo, 13 September 1803—12 Juli 1807.
Jerome Callimory, vice-consul te Cyprus, 10 September 1803—11 Juni 1807.
Richard Sargint, consul te Zante, 1 October, 1803—12 Juli 1807.
George Paul, consul te Patras, 1 October, 1803—12 Juli 1807.
8 omslagen.

h. Dépêches, nota's en brieven aan François Testa, chargé d'affaires:
Dépêches van M. van der Goes, secretaris van staat, sedert 19 Juni 1806 minister voor de Buitenlandsche Zaken, 26 September 1803—25 Juni 1807.
Nota's van de Verheven Porte en van leden van het corps diplomatique te Constantinopel, 22 September 1803—2 Augustus 1806.
Brieven van: Directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam, 5 Juli 1803—3 Juli 1807.
Jacques de Hochepied, consul te Smirna, 2 September 1803—2 Juli 1807.

Frederik Abott, provisioneel, en Pierre Chassaud, consul te Salonica, 7 September 1803—27 Mei 1807.
Jan van Maseijk, consul te Aleppo, 30 Juli 1803—27 Mei 1807.
Charles Fantozzo en mr. Isaac Keun, gedurende de vacature van het consulaat te Alexandrie, 25 Januari 1800—1 Mei 1805.
A. Catafago, vice-consul te St. Jean d'Acre, 8 Mei 1804—6 December 1805.
Jerome Callimery, consul te Cyprus, 1 November 1803—23 Februari 1807.
George Paul, consul te Patras, 20 September 1803—8 Juni 1807.
Bijzondere personen 1804—1807. 11 omslagen.

i. Minuten van dépêches, nota's en brieven van Frederik Gijsbert baron van Dedem van de Gelder, ambassadeur:
Dépêches aan M. van der Goes, 9 April 1807—5 Maart 1808 en W. F. Röell, 5 Maart—24 December 1808, ministers van Buitenlandsche Zaken.
Nota's aan de Verheven Porte en aan leden van het corps diplomatique te Constantinopel, 16 Juli 1807—25 December 1803.
Brieven aan: Directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam, 11 Juli 1807—19 December 1808.
Jacques de Hochepied, consul te Smirna, 10 Juli 1807—17 December 1808.
Pierre Chassaud, consul te Salonica, 9 Juli 1807—22 November 1808.
Jan van Maseijk, consul te Aleppo, 13 Juli 1807—22 November 1808.
Jérome Callimery, consul te Cyprus, 14 Juli 1807—3 November 1808.
Richard Sarquit, consul te Zante, 14 en 16 Juli 1807.
George Paul, consul te Patras, 14 Juli 1807—4 Mei 1808.
Verschillende personen in de schalen van de Levant en elders 4 Augustus, 1807—22 November 1808. 11 omslagen.

k. Dépêches, nota's en brieven aan Frederik Gijsbert baron van Dedem van de Gelder, ambassadeur:
Dépêches van W. F. Röell, minister van Buitenlandsche Zaken, 27 Januari—16 Augustus 1808.
Nota's van de Verheven Porte en van leden van het corps diplomatique te Constantinopel, 16 Juli 1807—25 December 1808.
Brief van Directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam, 3 Mei 1808.
Brieven van: Jacobus de Hochepied, consul, Isaac Slaars, kanselier, van Brakel, thesaurier, Marcar Abro, eerste dragoman te Smirna en van de handelaren Daniel Fremeaux en C'.,

F. Hoeting en Pietro Marcella en C°. aldaar, Juli 1807 - December 1808.
Pierre Chassaud, consul te Salonica, Juli 1807—Februari 1809.
Jan van Maseijk, consul te Aleppo, 28 Mei 1807—1 September 1808.
Jérome Callimery, consul te Cyprus, September, 1807—Juli 1808.
Richard Sargint, consul te Zante, October, 1807—April 1808.
George Paul, consul te Patras, April, 1807—November 1808.
14 omslagen.

l. Minuten van dépêches en brieven van Caspard Testa, chargé d'affaires:
Dépêches en bijlagen aan W. F. Röell, minister van Buitenlandsche Zaken, 11 Januari 1809—1 September 1810.
Brieven aan: den maarschalk Verhuell, ambassadeur van den Koning van Holland te Parijs, 8 Juli 1809—9 Februari 1810.
Den luitenant-generaal van Hogendorp, extra-ordinaris-minister te Weenen, 16 Januari - 26 Juni 1809.
J. L. Silliman, secretaris van legatie te Weenen, 11 April 1809—10 Augustus 1810.
Directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam, 11 Januari 1809—25 Augustus 1810.
George Paul, consul te Patras, 27 December, 1808—18 September 1810. 6 omslagen.

m. Dépêches, nota's en brieven aan Gaspard Testa, chargé d'affaires:
Dépêches van W. F. Röell, minister van Buitenlandsche Zaken, 10 Januari 1809—24 Juli 1810.
Nota's van de Verheven Porte en van leden van het corps diplomatique te Constantinopel, 15 Januari 1809—8 September 1810.
Brieven van: J. L. Silliman, secretaris van legatie te Weenen, 17 Mei 1809—17 Juli 1810.
Directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam, 17 Januari 1809—16 November 1810.
Jan van Maseijk, consul te Aleppo, 14 Februari 1809—23 November 1810.
George Paul, consul te Patras, 24 November, 1808—28 September 1810.
Bijzondere personen 1808—1810. 7 omslagen.

n. Minuten van brieven van den kanselier der legatie François Testa aan den ambassadeur van Dedem, met verlof afwezig zijnde 28 September—12 October 1796 en tijdens zijn verblijf

te Bucharest toen de officieele betrekkingen tusschen Nederland en de Porte waren afgebroken, Mei 1799—December 1801.

Minuten van brieven van den chargé d'affaires Gaspard Testa aan den ambassadeur van Dedem na zijn vertrek uit Constantinopel, 30 December 1808—Juni 1811.

Brieven van den ambassadeur van Dedem aan Gaspard Testa, Januari 1809—Juni 1811.

Minuten van brieven van Gaspard Testa aan den extra-ordinaris envoyé A. B. G. van Dedem van de Gelder te Napels, Maart—Juli 1800. 5 omslagen.

Stukken van den Thesaurier.

o. Copieboek van uitgaande brieven, waarschijnlijk van den thesaurier, 5 Juli 1741—24 Juni 1801. 1 deel.

p. Register van kanselarijrechten, December 1726—December 1792. 1 deel.

q. Rekeningen betreffende reparatiën aan en het onderhoud van het „Hollandsche paleis" en den tuin 1761—1810.

Ordonnantiën, quitantiën, wisselbrieven etc. van de thesaurie 1762, 1767, 1772, 1775, 1776, 1778, 1779, 1780, 1784.

Kwitantiën wegens gages van Janitsaren 1789—1791.

Oude rekeningen betreffende bedienden van den ambassadeur van Dedem 1789—1793.

Aanteekeningen wegens kanselarijrechten 1791, 1798, 1802—1808.

Rekeningen van ongelden van het consulaat te Aleppo 1784—1801. 6 omslagen.

Stukken over bijzondere onderwerpen.

r. Aperçu abrégé et véridique de cérémonies pratiquées entre les ministres étrangers et la Porte Ottomane 1754. 1 omslag.

s. Polissen van assurantie 1775—1778. 1 omslag.

t. Patenten en paspoorten afgegeven gedurende de ambassade van den baron van Dedem en de waarneming door François en Gaspar Testa 1780-1810 en eenige niet uitgereikte van 1805. 1 omslag.

u. Stukken betreffende een sequester op de failliete massa van Eustatius Petrocochino en Co. en Spileote Damsco en Co. te Weenen gelegd, ten behoeve van Demetrio Fronino te Constantinopel 1790. 1 omslag.

v. Stukken betreffende een geding over eene schuldvordering van Bornman Arland en C'. ten laste van Henri Bartendorff 1791. 1 omslag.

w. Recueil van copieën en vertalingen van verschillende tractaten van vrede en wapenstilstand, conventiën en capitulatiën etc. 1791—1807. 1 omslag.

x. Stukken betreffende huur van de „kiedik" van een magazijn gelegen te Galata door de handelaren Panchaud en Seriés van Seid Mechmed Effendi 1796. 1 omslag.

ij. Stukken rakende het faillissement van Silvestre Serpos en Jussuf. Doeck Cohen te Aleppo 1796. 1 omslag.

z. Inventaris en andere stukken betreffende de nalatenschap van François Jan Straal van Rotterdam, assessor van het college van juweliers te Constantinopel 1793. 1 omslag.

aa. Recueil van verschillende adviezen in handelszaken, welke Gaspard Testa heeft geteekend als kanselier der Hollandsche legatie 1798—1808. 1 omslag.

bb. Correspondentie van François Testa 1e dragoman van de Bataafsche legatie te Constantinopel met Jacobus de Hochepied, Schutz, van Brakel, Slaars, Amira en Kerm te Smirna over door de regeering aan hen toegekende schadevergoeding wegens den brand van 15 Maart 1797 aldaar 1800. 1 omslag

cc. Nota van burgemeester en senaat van Hamburg dat geen schip uit de Levant in de haven zal worden toegelaten zonder te zijn voorzien van bewijs dat het te Triest, Marseille of Livorno quarantaine heeft gemaakt, 21 September 1800. 1 omslag.

dd. „Yol-Emris". Brieven van aanbeveling en andere stukken gediend hebbende op de reis van den ambassadeur van Dedem van Bucharest naar Constantinopel. In de Turksche taal 1802. 1 omslag.

ee. Copie eener nota van den ambassadeur van Dedem aan den Oostenrijkschen internuntius en andere stukken betreffende de opheffing eener fabriek van waskaarsen te Pera, toebehoorende aan Francesco en Lucia Bragiotti en klachten wegens eene valsche verklaring in deze zaak opgemaakt door een Franciscaner monnik Candido da Lepugnano. 1802 1 omslag.

ff. Requesten aan den ambassadeur van Dedem van Augustino Contessini, vice-consul te St. Jean d'Acre, Congiasar Sophialy

te Galatha, Gio. Pittaco te Smirna, Manoli Beglo Poulo te Pera 1802. 1 omslag.

gg. Eeden en verklaringen van gehechtheid aan de Bataafsche republiek en getrouwheid aan hare constitutie, afgelegd door inwoners van Smirna, die zich Januari 1799—Januari 1802, toen de officieele betrekkingen tusschen de legatie te Constantinopel en de Porte waren afgebroken, onder protectie van andere mogendheden hadden gesteld, Maart en April 1802. 1 omslag.

hh. Consideratiën van wethouders van Amsterdam omtrent het sustenu van Grieksche kooplieden aldaar van ongehouden te zijn te contribueeren in de stedelijke geldheffing op 19 Maart 1802 vastgesteld, toegezonden aan den ambassadeur van Dedem 1802. 1 omslag.

ii. Manifesten van inkomende en uitgaande goederen van en naar Smirna 1802, 1803. 1 omslag.

kk. Nota's van den ambassadeur aan de Porte, antwoorden van de Turksche regeering, correspondentie met den Franschen ambassadeur Brune over de vrije vaart onder Hollandsche vlag in de Zwarte zee 1802 en 1803 en nog eenige stukken over dit onderwerp van de jaren 1807 en 1808. 1 omslag.

ll. Rekeningen en andere stukken betreffende het faillissement van de firma Panchaud en Seriés 1802—1804. 1 omslag.

mm. Requesten van de procureurs van de beschaamde armen aan den kanselier der legatie om in de heilige week ten hunnen behoeve eene collecte te doen bij de Nederlandsche natie te Constantinopel 1802—1810. 1 omslag.

nn. Resolutie van het Staatsbewind der Bataafsche republiek van 5 April 1803, waarbij wordt bepaald: dat geene akten de Bataafsche natie belangende in de republiek geldig zullen zijn, wanneer die niet in de kanselarijen der schalen van de Levant zijn gepasseerd of gelegaliseerd, met stukken over het in werking brengen dezer resolutie door den gezant te Constantinopel. 1 omslag.

oo. Staten van in- en uitgevoerde handelsartikelen in de Ionische eilanden Morea, Salonica, Cyprus en de kusten van Syrie, door de Hollandsche consuls in die plaatsen toegezonden aan het gezantschap te Constantinopel en door het laatste overgezonden aan directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam 1803. 1 omslag.

pp. Brieven van den ambassadeur van Dedem en andere stukken betreffende eene schuldvordering van Leonardo Pittaco te Smirna ten laste van Athanasio Pulo 1803. 1 omslag.

qq. Verzoekschrift van Arland en C°. Nederlandsche handelaren te Constantinopel aan den ambassadeur van Dedem en minuut eener nota van den gezant aan den keizerlijken internuntius wegens eene schuldvordering ten laste van Theodoro en Steffano Negroponte onder de bescherming van Oostenrijk 1803. 1 omslag.

rr. Stukken rakende een geschil tusschen Arland en C°., Nederlandsche handelaren te Constantinopel en het gild der Spijkersmeden aldaar 1803. 1 omslag.

ss. Stukken over het vernieuwen van „barat's" en „firman's" na het herstel der Nederlandsche ambassade in 1802, 1803—1805. 1 omslag.

tt. Correspondentie en andere stukken betreffende de verrekening van assurantiepenningen wegens zeeschade van schepen toebehoorende aan Russische handelaren te Constantinopel 1803—1806. 18 omslagen.

uu. Stukken rakende het faillissement van Fromino Giov. Samuriassi et C°. 1804. 1 omslag.

vv. Stukken betreffende de vorderingen van de erfgenamen van zekeren voor tal van jaren te Smirna overledenen Hairu Piza tegen de gemeente der Portugeesche Joden te Amsterdam 1804—1807. 1 omslag.

ww. Stukken rakende een geschil tusschen Joussef Ammon, lakenkoopman en Piere C. Arland en C°. te Constantinopel over Hollandsch laken 1805. 1 omslag.

xx. Stukken betreffende de vordering van Arland en C°. te Constantinopel uit den faillieten boedel van Sylvestre de Serpos onder Zweedsche bescherming 1805. 1 omslag.

ijij. Copieën van requesten van Demetrio Carani en C°. (onder Oostenrijksche bescherming) aan den internuntius over eene schuldvordering tegen Fromino Giov. Samuriassi et C°. 1805. 1 omslag.

zz. Stukken rakende het verloren gaan van zes ringen met diamanten door de firma Michel Paterach te Amsterdam, verzonden aan D. Schma en C°., ten behoeve van gebroeders Vlarto en C°. te Smirna. 1 omslag. 1805, 1806.

aaa. Correspondentie betreffende een proces tusschen Lucie Corpi geboren Filetto en Gasparo Testa over de geldigheid van de door haar aan hem gedane verkoop van haar huis te Tarapia 1805, 1806. 1 omslag.

bbb. Arbitrale sententie en andere stukken betreffende de restitutie van zekere som door Demetrio Joannopulo en C°. onder de bescherming van Zweden, geëischt van Spiro Caraveli 1805, 1806. 1 omslag.

ccc. Copieën van stukken gediend hebbende in een proces in appel in 1806 gevoerd door Constance Fremeaux femme Durosoy te Smirna tegen Andries Slaars en J. Jacques Dutilli executeurs van het testament van haren vader Daniel Fremeaux overleden in 1795, wegens een door hen aan de nalatenschap verschuldigd bedrag. 1 omslag.

ddd. Stukken rakende een geschil tusschen Niven Kerr Engelsch- en P. C. Arland Nederlandsch handelaar 1806. 1 omslag.

eee. Stukken betreffende de betaling der assurantie van den brigantijn „Sept-insulaire" (Republiek der zeven Jonische eilanden) Ritorsa kapitein Spiridion Chiriach verongelukt op de reis van Constantinopel naar Taganrok 1806, 1807. 1 omslag.

fff. Verhaal der gebeurtenissen plaats gehad hebbende bij de troonsbestijging van den sultan Mustafa IV, 29 Mei 1807. 1 omslag.

ggg. Brieven en andere stukken door de Hollandsche consuls te Smirna, Salonica, Aleppo en St. Jan d'Acre, geadresseerd aan den generaal Sebastiani, vertegenwoordiger van den Koning van Holland en op requisitie van den ambassadeur van Dedem bij zijne terugkomst aan de Hollandsche legatie overgegeven 1807. 1 omslag.

hhh. Stukken rakende de vordering van Theodore Sala, Turksch onderdaan te Constantinopel tegen Jacob Abrodragoman, in dienst van het Hollandsche consulaat te Smirna 1807. 1 omslag.

iii. Brief van de firma Stefano d'Isay en C°. te Amsterdam en stukken betreffende de vereffening hunner vordering ten laste van Salomon de Jacob Camondo Bassian et C°. 1807. 1 omslag.

kkk. Verklaring betreffende het arresteeren en gevangen zetten van de equipage van het schip Martigana onder de Russische vlag door de Turken 22 April 1807. 1 omslag.

lll. Correspondentie rakende de vordering van de firma J. van Lennep en C°. te Smirna van de opbrengst van twee balen laken door hen naar Constantinopel verzonden en aldaar voor hunne rekening verkocht, welke zaak is verwezen naar de Fransche legatie, omdat uit eene verklaring van den Maire van Verviers gebleken was, dat het Fransch eigendom was 1807 en 1808 1 omslag.

mmm. Brieven van de directeuren van den Levantschen handel te Amsterdam over de maatregelen door de kanselarij der ambassade genomen in het belang der assuradeurs te Amsterdam 1808. 1 omslag.

nnn. Correspondentie met Michel de Sutzo, eerste secretaris van Jean de Caradje, tolk van de Verheven Porte 1808. 1 omslag.

ooo. Stukken rakende een proces tusschen Ignazio Pezzani en Crisanzio Tagari wegens eene schuldvordering 1808. 1 omslag.

ppp. Correspondentie rakende het verzoek van François Summaripa om als vice-consul van Holland te Naxia te worden aangesteld 1808—1810. 1 omslag.

qqq. Stukken rakende een geschil over eene schuldvordering van Anthoni Braggiotti ten laste van Nicolo Agaliotti 1809. 1 omslag.

rrr. Stukken rakende de vereffening van de pretensie van Nicolao Vacondio van Syra, bediende van wijlen I. P. Panchaud ten zijnen laste 1809. 1 omslag.

sss. Stukken betreffende een geschil tusschen de handelaren Stefano d'Isay en C°. te Amsterdam en de gebroeders Negroponte Sirini en C°. te Constantinopel over de voldoening van zeker saldo van rekening door deze laatsten gereclameerd. Beëindigd door eene overeenkomst in 1809. 1 omslag.

ttt. Oorlogsbulletins April—Juli 1809. 1 omslag.

uuu. Verzoekschriften gericht aan Gaspard Testa chargé d'affaires van den Koning van Holland bij de Ottomanische Porte 1809, 1810. 1 omslag.

vvv. „Tenkières" die vrijdom van „haran" („haradi"?) hoofdgeld verzekeren aan hen aan wie de minister die wil verleenen. 1809, 1810. 1 omslag.

www. Stukken rakende de vereeniging van Holland met Frankrijk en de opheffing van de legatie te Constantinopel 1810. 1 omslag.

xxx. Correspondentie betreffende de overgifte van den eigendom van het „Hollandsche paleis" door François Testa aan den Franschen chargé d'affaires Fay Latour Manboury 1810. 1 omslag.

ijijij. Eigenhandig testament van Madelaine Borel, weduwe Bornmann van 12 Maart 1802 en stukken betreffende hare nalatenschap 1810. 1 omslag.

zzz. Staat van de schulden van Richard Westerling bij zijn vertrek uit Odessa en brieven over eene vordering van zekeren Vendraminy te Pera ten zijnen laste 1810. 1 omslag.

aaaa. Brieven en rekeningen omtrent de verdeeling der gelden, afkomstig van hetgeen door de voormalige Hollandsche ambtenaren te Constantinopel en Aleppo in mindering hunner tractementen voor 1810 in de weldadigheidskas was gestort 1810—1813. 1 omslag.

bbbb. Stukken van verschillenden aard „Recueil de divers papiers intéressants", waaronder in de Turksche taal, waarschijnlijk bijeengebracht door François en Gaspard Testa 1798—1810. 1 omslag.

Registers en stukken, afkomstig van gefaillieerde handelshuizen.

cccc. Copieboek van brieven van een handelshuis te Angora Januari 1737—September 1739. 1 deel.

dddd. Grootboeken van de firma Justinus Leijtstar 1739. 2 deelen.

eeee. Grootboeken en journalen van de firma Henry Osterwald 1745. 4 deelen.

ffff. Briefboek, grootboeken en journalen van Jan Hendrik Meijer en Comp. 1755. 5 deelen.

gggg. Copieboeken van uitgaande brieven van het huis Demetrio Curmilli en Comp. (1) te Amsterdam 1775—1786. 6 deelen.

---

(1) Het faillissement dezer firma werd veroorzaakt door het frauduleus bankroet van Avierino en C°. te Smirna. De stukken, bijna uitsluitend in de Grieksche taal, werden door het hoofd van het handelshuis naar die plaats overgebracht en later naar Constantinopel, alwaar deze zaak onder toezicht van den ambassadeur van Dedem tot de Gelder werd behandeld.

hhhh. Grootboeken en journalen van dezelfde firma. 8 deelen.

iiii. Ingekomen brieven, rekeningen, polissen van assurantie en andere stukken van deze firma 1773—1786. 6 pakketten.

Van het Departement van Financiën:

N°. 2. *a.* Uitspraak van de Hertogin van Parma, regentes, wegens de limietscheiding tusschen de graaflijkheid van Holland en den Prins van Oranje in den verdronken waard van Zuid-Holland, 21 Juli 1561. Copie. 1 stuk.

b. Verbaal door den landmeter P. A. Ketelaar, wegens het weder opzoeken van deze limieten, 1 Juni 1781. Copie. 1 stuk.

c. Get. kaart van de rivier de Mark strekkende van het Callooijse gat tot bij de hoeve van den generaal Zuerius onder Ter Heiden, 18e eeuw.

d. Get. kaart van de zeven hoeven en andere landerijen gelegen op den Noord onder Ter Heiden, 17e eeuw.

e. Get. kaart van de vrijheid en dorpe van Etten met observatie van alle wegen en schouwbare wateringen, 27 Februari 1617.

f. Get. kaart van de gorzen en aanwassen aan de rivier de Mark, liggende buiten den dijk van den Swartenbergschen polder, door den landmeter Christoffel Verhoff 20 April 1657. Copie van den landmeter S. Vereyck, April 1709.

g. Get. kaart als voren, door den landmeter S. Vereyck, 11 September 1708. Copie als voren.

h. Get. kaart van den polder van Hazeldonk en de daarvoor gelegene buitenlanden aan de rivier de Mark, 18e eeuw.

i. Get. kaart van de Rolle plaat in de rivier de Dintel gelegen voor den Wilhelmus polder, begin der 18e eeuw.

Van den Archivaris in de provincie Utrecht:

N°. 3. *a.* Verklaring van leenmannen van den graaf van Holland en van den heer van Putten over goederen die Scildeman en zijn broeder Hendrik van laatstgenoemden houden, 15 September 1311. 1 charter.

b. Testament van Cunegonda van Virnenburg, weduwe van Jan van Arkel 132... 1 charter.

c. Notarieel testament van Arnout heer van IJselstein 1361. Hieraan gehecht twee nadere beschikkingen van 1363. 3 charters.

d. Notarieele acte van goedkeuring van de permutatie eener vicarie op het Sint Jansaltaar in de kerk van Bergen met eene op St. Andriesaltaar in de nieuwe kerk te Warendorp, 18 April 1475. 1 charter.

e. Inventaris van de goederen van Dethard Sleters, deken van Deventer? en Osnabrück en kanunnik van de Sint Janskerk aldaar, 11 Februari 1477. Notarieele akte. 1 charter.

f. Willige condemnatie van het Hof van Holland op de overdracht van de pacht van het baljuwschap van Schieland en den verkoop van een huis te Rotterdam door Jacob van Dorp aan Pieter Schaert, 23 November 1503. 1 charter.

g. Bevel van de Rekenkamer te 's Gravenhage aan den Rentmeester-generaal van Zuidholland, om te betalen aan de vaders van het Armenweeshuis aldaar eene som van 152 pond 19 sch. 11 penn., die Crispijn van Boschhuijsen in leven rentmeester-generaal van Zuid-Holland bij slot zijner rekening van 1538 aan gemeld weeshuis schuldig was, 21 Mei 1571, met daarop gestelde quitantie van 16 Juni. 1 charter.

N°. 4. Verkoop van elf morgen lands te Benschop, leenroerig aan de heerlijkheid IJselstein, door Jr. Everard Freijs van Dolre aan Jan Aertsz., 18 October 1626. 1 stuk.

N°. 5. Afkomstig uit het archief der gemeente IJselstein:

Fragment van een leenregister van de heerlijkheid IJselstein van 1500—1523. 1 stuk.

N°. 6. Uit de verzameling Van Hilten:

„Generaele Index van alle registers, trousseaux ende stucken etc. berustende ter griffie vande Ho. ende Mo. Heeren Staten-Generaal der Vereenichde Nederlanden gemaeckt in den jare 1635" (door den agent Hendrik van der Burch, blijkens ordonnantie vanden Raad van State van 16 November 1635). 1 deel.

Van den Archivaris der gemeente Middelburg:

N°. 7. Miniatuurportret van Philips de Schoone, voorkomende in de aanvangsletter van de keur van Zeeland van 1495. Photografische afbeelding.

Van het Gemeentebestuur van Naaldwijk:

N°. 8. Afgestaan bij raadsbesluit van 10 Augustus 1894 uit het gemeentearchief van Naaldwijk:

a. Commissie van hertog Albrecht van Beijeren, ruwaard van Holland en Zeeland, voor Gherijt van Egmond als baljuw van Medemblik, 5 Februari 1383. 1 charter.

b. Losse zegels van:
Het klooster van Sint Agatha te Delft.
Het convent van het Heilige kruis te Schiedam.
S. D. . . . van Caervle? 14e eeuw.
Harpern Janssoen 14de eeuw.
Jan Bugel Jaessoen 14e eeuw.
. alte, Wou . . . 14e eeuw.
Jan Potter van der Loe, baljuw en schout van Naaldwijk 1495—1503.
Jan de Burgrave Jansz. begin 16e eeuw.
Jacobus Mercator.
Willem Tieman.
Mees Heynricsoon.
Pieter Gherijtsgen, baljuw, 1472.
Swed . . . .? 15e eeuw.
. . . tri van der (Meer) 17e eeuw.
. . r. . . Greeven 17e eeuw.

Van het Gemeentebestuur van Wijk bij Duurstede, door bemiddeling van mr. R. Fruin Th. Az.:

N°. 9. *a.* Brief van de Staten van Utrecht aan de Staten-Generaal, 31 Mei 1600. 1 stuk.

b. Twee bladen uit de tweede rekening van Franchoys van der Wyele, rentmeester van de houtvesterij van Holland, eindigende 16 Mei 1539. 2 stukken.

Van het Gemeentebestuur van Nootdorp:

N°. 10. Rechterlijk archief van Nootdorp.

Hieronder zijn ook gebracht de te Nootdorp gevonden stukken, van welke het onzeker is of zij Nootdorp, Nieuweveen, Hoogeveen of Pijnakker betreffen, of welke zoowel Nootdorp als Nieuweveen of Hoogeveen betreffen.

a. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende 1636—1810. 98 stukken.

b. Dingboeken 1647—1681, 1713—1760, 1766—1767 en 1782—1788. 7 deelen.

c. Requesten, conclusies, presentaties enz. 1736—1799. 343 stukken.

d. Processtukken 1762 en 1763. 10 stukken.

e. Protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz. en van het collateraal 1629—1727. 7 deelen.

f. Protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz. en losse acten 1728—1810. 3 deelen, het 1e tot 1752 ook register van het collateraal, en 6 stukken.

g. Aangevingen van koop, koopcontracten, quitanties van afgeleverde transportbrieven en andere stukken behoorende tot de voornoemde protocollen 1702—1810. 1 stuk betreft ook Nieuweveen. 97 stukken.

h. Register van opgaven van opdrachten van vrije en onvrije goederen te Nootdorp 1711—1767, dubbel tot 8 Mei 1730, en Nieuweveen 1711—1767. 1 deel.

i. Register van aangevingen van koop, sommige in afschrift, en afschriften van koopcontracten van vaste goederen te Nootdorp, Nieuweveen en Hoogeveen 1778—1793. 1 deel.

k. Akten van verkooping, verhuring en aanbesteding ten overstaan van de gerechten van Nootdorp, Nieuweveen of Hoogeveen, vele ten behoeve van den polder van Nootdorp, Nieuweveen en Hoogeveen of dien van de Oostnegentig morgen, benevens eenige uittreksels en afschriften 1792—1809.
Huurcontract van de vergaderkamer van den schout en ambachtsregenten van Nootdorp, Nieuweveen en Hoogeveen 28 Mei 1796. 1 deel.

l. Allerhande akten 1654—1810. 873 stukken.

m. Boelhuisboek van Nootdorp, Nieuweveen en Hoogeveen 1665—1672. 1 deel.

n. Boelhuisboeken 1725—1783 en 1795—1805. 6 deelen.

o. Boelhuisboeken en -cedels van „buitenlandsche koeiën". Afschriften 1724—1734 en 21 Mei 1755. 3 deelen en 11 stukken.

p. Rekeningen en quitanties voor den secretaris wegens verkoopingen enz. 1797—1803. 23 stukken.

q. Boedelpapieren 1705—1790. 97 stukken.

N°. 11. Rechterlijk archief van Nieuweveen.

a. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende 1661—1798. 36 stukken.

b. Dingboek 1783—1788, 19 Januari en 5 Februari 1798. 1 deel.

c. Requesten, conclusies, presentaties enz. 1709—1784. 146 stukken.

d. Protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz. en van het collateraal 1648—1722. 3 deelen.

e. Protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz. en losse acten 1722—1810. 3 deelen, het 1e tot 1752 ook register van het collateraal, en 11 stukken.

f. Aangevingen van koop, koopcontracten, quitanties van afgeleverde transportbrieven en andere stukken, behoorende tot de voornoemde protocollen 1702?—1810. 1 stuk betreft ook Hoogeveen. 65 stukken.

g. Gift- en trouwboek van Nieuweveen, tot 1653 ook van Hoogeveen, 1643—1712. 1 deel.

h. Allerhande akten 1629—1810. 310 stukken.

i. Boelhuisboeken 1771—1805. 2 deelen.

k. Boedelpapieren 1702—1773. 194 stukken.

N°. 12. Rechterlijk archief van Hoogeveen.

a. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende 1645—1803. 6 stukken.

b. Dingboeken 1613—1616, 1657—1673, 1713—1765 en 1782—1794. 5 deelen, in het 1e ook trouwakten van 1644, 1645 en 1650, het 3e eerst volledig sedert 1 Sept. 1722.

c. Requesten, conclusies, presentaties enz. 1663—1779. 48 stukken.

d. Protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz. en van het collateraal 1613—1615 en 17 Mei 1558, 1616—1617 en 7 September 1593 en 1617—1723. 8 deelen.

e. Protocol van opdrachten, hypothecatiën enz. en losse akte 1723—1783 en 12 Juni 1809. Het protocol is tot 1752 ook register van het collateraal. 1 deel en 1 stuk.

f. Aangevingen van koop, koopcontracten, quitanties van afgeleverde transportbrieven en andere stukken behoorende tot de voornoemde protocollen 1615—1808. 34 stukken.

g. Gift- en trouwboek 1657—1674. 1 deel.

h. Waarborgboek voor de ontgronding en tot verzekerheid van de ongelden van de slagturflanden in Nieuweveen 1622—1713 en Hoogeveen 1622—1651. 1 deel.

i. Als voren in Hoogeveen 1622—1651 en 1622—1674. 2 deelen. Het 1e een afschrift van 20 December 1658, het 2e tot 24 Maart 1651 een afschrift van 10 Februari 1658 en 24 Mei 1659.

k. Allerhande akten 1677—1792. 66 stukken.

l. Boelhuisboeken 1723—1801. 3 deelen.

m. Boedelpapieren 1783—1786. 26 stukken.

N°. **13.** Rechterlijk archief van Nootdorp, Nieuweveen en Hoogeveen.

De ineensmelting betrof niet de vrijwillige rechtspraak.

a. Notulen van het college van schepenen 1810—1811. 27 stukken.

b. Requesten, conclusies, presentaties enz. 1799—1809. 83 stukken.

c. Inventarissen en rekeningen 1799—1805. 9 stukken.

d. Boedelpapieren (1693—1795) 1799—1804. 398 stukken.

N°. **14.** Rechterlijke stukken van Pijnakker.

Volmachten tot opdrachten en andere stukken, die waarschijnlijk alle te Pijnakker in verschillende zaken gediend hebben 1673—1717. 9 stukken.

In dezen tijd had Pijnakker denzelfden schout en dezelfde secretarissen als Nootdorp.

Van den luitenant-kolonel van den Generalen Staf A. R. Kraijenhoff van de Leur te Amsterdam:

N°. **15.** Afkomstig van den generaal C. R. T. Kraijenhoff.

a. Register van minuten en copieën van brieven van C. R. T. Kraijenhoff, zoo in qualiteit van luitenant-kolonel-ingenieur der Bataafsche Republick als van directeur der Hollandsche fortificatiën 27 April—19 October 1797. 1 deel.

b. Register van aanteekeningen van resolutiën van het Provinciaal comitté van Holland, betreffende fortificatiewerken 1796 en 1797 met alphabetisch register. 1 deel.

c. Stukken van verschillenden aard betreffende de Hollandsche waterlinie 1794—1796. 28 stukken.

d. Bestekken wegens fortificatiewerken 1793—1796. 19 stukken.

e. Memorie van C. Redelijkheid, rakende de metselarij van 's lands fortificatiën, om dezelve met minder kosten te bouwen en te onderhouden, Rotterdam 25 April 1754. 1 deel.

f. Copieboek van brieven, geschreven door den luitenant-kolonel, directeur der fortificatiën C. R. T. Krajjenhoff, 22 Augustus—31 December 1799. 1 deel.

g. Register van copieën van bij hem ingekomen brieven, 11 Augustus—30 November 1799. 1 deel.

h. Register van ingekomen en uitgaande missiven en orders gedurende de campagne van 1799. 1 deel.

i. Journaal wegens den velddienst in 1799 gehouden door den kapitein-ingenieur H. van Voss van Swinderen.
Journaal betreffende de landing der Engelsche en Russische troepen in Noord-Holland in 1799 door den kapitein-ingenieur-adjoint C. C. van Hooff.
Journaal van de werkzaamheden van den kapitein ingenieur G Westenberg.
Journaal van de veldoperatiën in het werk gesteld door den kapitein-ingenieur G. J. le Fèvre de Montigny.
Journaal gehouden door den luitenant-kolonel-ingenieur A. van den Heuvel in het hoofdkwartier 8 October—27 November 1799.
Journalen van de luitenants-ingenieur W. Walter, E. Evers, W. Lobry, P. Hanegraaf, W. van Oudheusden en van den extraordinaris-ingenieur O. R. van Iddekinge. 11 stukken.

k. Memoriën, aanteekeningen, lijst van krijgsgevangenen aan den Helder 1799. 8 stukken.

l. Journaal der commissie wegens de surveillance der executie van het 4e en 5e artikel der capitulatie tusschen den hertog van York, commandeerende de Anglo-Russische armee en den generaal Brune, commandeerende de Fransch-Bataafsche armee, gesloten den 18 October 1799. 1 cahier.

m. Minuut van een ontwerp eener reorganisatie van het corps ingenieurs ingevolge mondelinge autorisatie van den secretaris

van Staat voor de zaken van oorlog der Bataafsche Republiek, gesteld door den luitenant-kolonel-directeur van 's lands fortificatiën, z. d., met eenige bijlagen. 19 stukken.

n. Brieven aan den luitenant-kolonel-directeur der fortificatiën Kraijenhoff als commissaris van het Bataafsche gouvernement bij prins Lodewijk Napoleon, generaal en chef der Fransche armee in het noorden, December 1805—Januari 1806. 36 stukken.

Blijkbaar onvolledig.

o. Minuten en copieën van brieven en rapporten aan den Koning, Augustus en September 1806. 3 stukken.

p. Orders, copieën van brieven, aanteekeningen en andere stukken betreffende de campagne in Oostfriesland, waarin de kolonel Kraijenhoff de brigade-ingenieurs commandeerde, October 1806. 46 stukken.

q. Brieven van den Minister van Oorlog aan den kolonel-directeur (sedert December 1807 generaal-majoor) inspecteur der vereenigde korpsen artillerie en genie, Juni 1807—April 1810. 164 stukken.

r. Brieven van verschillende autoriteiten en personen 1806—1808. 4 stukken.

s. Minuut van een brief aan den koning wegens eene aan hem gegevene opdracht tot het verzamelen van kaarten, plans en militaire memoriën in de archieven der verschillende ministeriën aanwezig, 27 Juni 1806, met aanteekeningen omtrent dit onderwerp. 7 stukken.

t. Brieven van den Minister van Oorlog en andere stukken betreffende de commissie voor de verbetering in de organisatie en dienst van de wapens der genie en artillerie, waarvan hij lid was, September 1806—Maart 1807. 21 stukken.

u. Verbaal van de commissie door den koning benoemd tot het examineeren van de élèves der eerste en tweede klasse van de Koninklijke artillerie- en genieschool te Amersfoort met daarbij behoorende stukken, Juli 1808. 14 stukken.

v. Copieën van kabinetsorders van koning Lodewijk, gericht aan den Minister van Oorlog Kraijenhoff, 2 Juni 1809—19 Februari 1810. 8 katerns in portefeuille. 4°.

w. Copieën van brieven van den Koning aan zijne Ministers, 6 December 1809—28 Februari 1810. 2 katerns in portefeuille. 4°.

x. Recueil, bevattende copieën van: 1°. de onderscheidene orders en instructiën door of namens den Koning successivelijk aan den Minister van Oorlog gegeven met relatie tot het admitteeren van Fransche troepen op het Hollandsch territoir; 2°. alle de rapporten van diverse generaals, gouverneurs of plaatselijke commandanten te dier zake bij het ministerie ingekomen 26 November 1809—5 Maart 1810. 9 katerns in portefeuille 4°. en 1 stuk.

ij. Copieën van door den Minister van Oorlog gegeven orders ten gevolge van de landing der Engelschen op het eiland Walcheren 29 en 30 Juli 1809. 2 katerns in portefeuille. 4°.

z. Recueil van secrete orders en instructiën (door den Minister van Oorlog) aan onderscheidene gouverneurs en plaatselijke commandanten gegeven, zoowel als aan diverse generaals en hoofdofficieren, met particuliere missiën belast, alles betrekkelijk het ontvangen van vreemde troepen op het Hollandsch territoir of binnen de vestingen, 3 December 1809—6 Maart 1810. 10 katerns in portefeuille. 4°.

aa. Stukken betreffende het bestuur van den generaal Kraijenhoff als Minister van Oorlog tijdens het verblijf van koning Lodewijk Napoleon te Parijs van December 1809—April 1810 en zijn aftreden als zoodanig op den 3en van die maand:

Copieën van brieven aan den Koning, copieën van Koninklijke decreten, copieën van brieven van den Koning aan zijne Ministers, brieven van verschillende autoriteiten en personen, brieven van den kapitein-ingenieur H. Camerlingh, belast met eene zending naar Breda, 22 December 1809—4 Januari 1810, brieven van een ongenoemde uit Antwerpen, geadresseerd „den heer J. P. Scheffer, ten huize van den zilversmid Teernck in de Kalverstraat n°. 22 te Amsterdam. 28 December 1809—16 Januari 1810.

Register der door den kapitein aide-de-camp Testas op order van den Minister van Oorlog gehoudene correspondentie, 5 September 1809—17 Februari 1810.

Seinteekenen voor de landelijke telegrafische correspondentie, 17 November 1809 en 19 Januari 1810.

Staat van de benoodigde gelden voor het leger en extracten uit het budget over 1809.

Vier nummers van den Courrier d'Amsterdam 1810. 79 stukken.

bb. Halfmaandelijksche staten van de situatie der troepen uitmakende het leger van het koninkrijk Holland, 15 November 1809—15 Februari 1810.

Halfmaandelijksche sterktelijsten der armee, 1 October 1809—15 Januari 1810.
Brieven van den schout-bij-nacht Gerrit Verdooren met staten van de manschappen der marine te Amsterdam, Januari en Februari 1810.
Staten van geschut en ammunitie te Amsterdam, December, 1810.
Lijst van de officieren van het leger z. d. 48 stukken.

cc. Copie Koninklijk besluit van 8 Juli 1809 n°. 21, betreffende het oprichten van een korps troepen geheel bestaande uit Israëlieten, waarbij „Gedachten over den militairen stand des Israëlieten." 2 stukken.

dd. Verzameling van besluiten van den Minister van Oorlog over belangrijke onderwerpen, speciaal de artillerie betreffende, 29 Mei—15 December 1809, met lijst. 35 stukken.

ee. Notitiën wegens de grofgeschutgieterij te 's Gravenhage.
Copie rapport van den kolonel Gordon aan den gouverneur van de Kaap de Goede Hoop A. J. Sluijsken over het schieten met gloeiende kogels 1798.
Copie rapport van den kolonel-inspecteur J. C. Parravicini di Capelli aan den Secretaris van Staat voor de zaken der Marine van 28 April 1806, over proefnemingen met de nieuwe metalen carronaden van 60 ℔.
Brief van denzelfden aan den Minister van Oorlog, over proefnemingen met zoogenaamde Engelsche brandpijlen van Congrave, 25 November 1809. 8 stukken.

ff. De la discipline et du service militaire.
Pro memoria sur le mode d'avancement.
Exposé analytique des divers règlements en vigueur dans l'armée Hollandaise. 3 stukken.

gg. Brieven van den Minister van Oorlog aan den generaal-majoor, inspecteur-generaal der artillerie en genie Kraijenhoff, April—December 1810. 39 stukken.

hh. Brieven van den Minister van Oorlog te Parijs, Duc de Feltre en van hooge ambtenaren bij dat Ministerie aan den generaal de brigade, inspecteur-generaal van de genie te Amsterdam Kraijenhoff, December, 1810—September 1813. 76 stukken.

ii. Brieven van verschillende militaire autoriteiten aan denzelfden. 1811. 27 stukken.

kk. Open brief van den hertog van Plaisance, gouverneur-generaal van de Hollandsche departementen aan alle magistraten en andere administratiën om den generaal van de genie Kraijenhoff, belast met de driehoeksmeting van die departementen, daarin behulpzaam te zijn 24 Mei 1811 en eenige stukken over dit onderwerp. 7 stukken.

ll. Resolutiën betreffende zijne benoemingen tot inspecteur van 's landsrivieren in de provincie Holland 1795, inspecteur van het tweede district der middelrivieren in de Bataafsche republiek 1803, lid van het committé Central van den Waterstaat 1809 en ontslag uit die betrekking 1811. 15 stukken.

mm. Extract resolutiën van den Agent van Inwendige Politie en toezicht op dijken, wegen en wateren en van den Raad van Binnenlandsche Zaken, betreffende den Waterstaat, 15 Augustus—19 December 1803. 38 stukken.

nn. Gedrukte instructiën en resolutiën rakende den waterstaat. 27 stukken.

oo. Opene brieven van het Wetgevend Lichaam der Bataafsche Republiek van 10 Mei 1805 en van koning Lodewijk van 28 Mei 1807 voor aangrenzende bevriende Mogendheden om den kolonel der genie Kraijenhoff behulpzaam te willen zijn in de uitvoering zijner commissie tot het maken eener nieuwe kaart van Holland en verklaringen van de Pruisische en Fransche gezanten dienaangaande. 7 stukken.

pp. Kort overzicht over de tegenwoordige inrichting der beheering van 's lands waterstaat 12 Juli 1806, bedenkingen daarover 23 November 1806, rapport van de commissie benoemd tot ontwerpen van een nieuw reglement op het beheer, Januari 1807. Copie. 9 stukken.

qq. Minuten en copieën van rapporten van Kraijenhoff aan den Koning over verschillende onderwerpen, betreffende den waterstaat 1806—1808. 20 stukken.

rr. Waterpassingen op de rivier de Merwede bij Papendrecht in Juli 1801. 6 stukken.

ss. Aanteekeningen betrekkelijk cenige waterwerken oppervlakkig waargenomen bij gelegenheid van een spoedig volbracht reisje naar Brussel door A. Blanken Jz., Mei 1797. 1 stuk.

tt. Get. kaart van het ambt tusschen Maas en Waal, het Rijk en Schependom van Nijmegen, derzelver waterlozingen en conceptdoorsnijding uit de Rijksche en Wamelsche wetering door Corn. Johan Kraijenhoff 1772.

Geteekend door zijn zoon C. R. T. Kraijenhoff.

uu. Get. kaart, betreffende den waterstaat van het landschap Drenthe en een gedeelte van Overijsel, gemeten en gecarteerd door Corn. Johan Kraijenhoff, kapitein-luitenant en ingenieur 1774.

vv. Get. kaart van een gedeelte van den Bovenrijn van nabij Wezel tot Rees met de binnenlanden en den loop van den ouden IJsel tot Doesburg, opgenomen en gecarteerd door denzelfden op last van de Rekenkamer van Gelderland 1780.

ww. Get. kaart, behoorende tot de memorie van den luit.-kolonel van Hooff aan den Prins van Oranje over de verdediging van Overijsel en Drenthe z. d.

Van mr. D. Ragay te Utrecht:

N°. **16.** Leenregisters van de heerlijkheid Cuijk.

a. „d'Alste leenboek van de leenen in den lande van Cuijck" etc.:
- *a.* Register van de leenen 14....
- *b.* Register van de leenen 1463, met eenige toevoegsels uit lateren tijd aan het einde.
- *c.* Lijst van de leengoederen buiten het land van Cuijk gelegen, door den leengriffier Wolter van Wamell opgemaakt, naar aanleiding van de uitspraak der Landvoogdes van Juni 1545, dat alle leenen van het hof van Cuik, waar ook gelegen, bij dat hof verheven zullen moeten worden. 1 deel.

b. Register van de leenen, zijnde afschrift van het register van 14... hierboven vermeld, met vermelding van de latere beleeningen.
Register van de leenen 1519, met vermelding van de latere beleeningen.
Register van de leenen 1533, met vermelding van de latere beleeningen. 1 deel.

c. Register van de leenen, opgemaakt door den leengriffier Jan Heijmans in 1571, ingevolge de plakkaten des Konings van den laatsten Februari 1569 en 31 October 1570 over het verheffen van leenen van heerlijkheden den Koning bij confiscatie toekomende, met vermelding van eenige latere beleeningen. 1 deel.

d. Register van de leenen, opgemaakt omstreeks 1676, met korte vermelding van de latere beleeningen tot 1744.

e. Register van de leenen, opgemaakt door den substituut leengriffier mr. David Ragay, omstreeks 1744 met korte vermelding van de latere beleeningen tot 1802. 1 deel.

f. Register van de leenbrieven 1473—1597. 1 deel.

g. Register van de leenbrieven, gehouden door den leengriffier Johan Heijmans 1597—1647. 1 deel.

h. Register van de beleeningen 1648—1653. 1 deel.

i. Register van de ontvangen leenjura 1653—1665. 1 deel.

k. Register van de beleeningen, gehouden door den leengriffier Ludolph de Haen 1665—1674. 1 deel.

l. Korte opgave der „Verlijen van leenen bij tijde van mij Ludolph de Haen, als griffier van den Cuijckschen Leenhove" 1665—1674. 1 cahier.

m. Register van de leenacten 1675—1690. 1 deel.

n. Register van de leenacten, gehouden door den leengriffier Jeremias Blom 1692—1723. 1 deel.

o. Register van de leenacten, gehouden door den leengriffier Jeremias Blom 1723—1741. 1 deel.

p. Register van de leenacten, gehouden door de substituut leengriffiers mr. David Ragaij 1743—1752 en mr. Pieter Ragaij 1753—1751. 1 deel.

q. Register van de leenacten, gehouden door den leengriffier mr. Pieter Ragaij 1754—1772. 1 deel.

r. Register van de leenacten, gehouden door den leengriffier mr. Pieter Ragaij 1772—1785. 1 deel.

s. Register van de leenacten, gehouden door den leengriffier mr. Pieter Ragaij 1786—1802. 1 deel.

t. Signaat van leenprocedures 1651—1691. 1 deel.

u. Signaat van leenprocedures, gehouden door de substituut leengriffiers mr. David Ragaij en mr. Pieter Ragaij 1743—1753. 1 deel.

v. Register van procuratiën in leenzaken, gehouden door den substituut leengriffier mr. David Ragaij en den leengriffier mr. Pieter Ragaij 1743—1784. 1 deel.

w. Register van procuratiën in leenzaken, gehouden door den leengriffier mr. Pieter Ragaij 1786—1793. 1 deel.

x. Minuten, afschriften en aanteekeningen betreffende leenzaken 17e en 18e eeuw. 1 omslag.

ij. Inventaris van het archief der Cuiksche leenkamer ingevolge resolutie van Thesaurier generaal en Raden van Financiën der Bataafsche Republiek van 13 Augustus 1804 n°. 7, namens de erfgenamen van den leengriffier mr. P. Ragaij ten comptoire van den rentmeester der domeinen van het land van Cuijk mr. E. Ruijs overgegeven. 1 stuk.

Opgemaakt 10 Juni 1803.

N°. **17.** *a.* Prijseeringe der gaande werken van de water-, wind- en rosmolens binnen de stad Grave over de jaren 1723, 1724 en 1725. Copie.

Concept-request van Johan Kuijl, rentmeester der domeinen en geestelijke goederen te Grave aan den Nassauschen domeinraad 1728.

Twee requesten van denzelfden met kantbeschikkingen van dien raad 1728.

Copie advies van den rentmeester Gerard Torsinck aan den raad 1752. 5 stukken.

b. Stukken betreffende het klooster Maria-graf te Grave:

Brieven van de bisschoppen van Roermond Reginaldus Cools 1677—1700 en Johannes Franciscus Dispa 1743 aan de moeder.

Stukken rakende een geschil tusschen de conventualen en de erven van Wolter Jansz. over de grens van hun land in de Marsche bij Grave 1642.

Stukken van verschillenden aard 1552—1733. 42 stukken.

Van jhr. G. A. Six te 's Gravenhage:

N°. **18.** Jhr. A. C. Twent, vice-admiraal, herinneringen aan mijne reizen en militaire loopbaan 1784—1813. 1 deel.

Van mr. J. A. G. te Utrecht:

N°. **19.** *a.* Resolutiën van de Groote Vergadering der Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, gehouden op de groote zaal te 's Gravenhage in het jaar 1651. Copie. 1 deel.

b. Aanteekeningen op de resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland, 26 April—23 December 1647. 1 deel.

Waarschijnlijk gehouden door een afgevaardigde.

Van mr. W. G. F. A. van Sorgen te Utrecht, door bemiddeling van den Archivaris in de provincie Utrecht:

N°. **20.** *a.* Registers van sententiën en processtukken van den krijgsraad van het garnizoen van Utrecht 1774—1777, 1779—1781. 2 deelen.

b. Sententiën van dien krijgsraad met approbatie van Zijne Hoogheid den Prins van Oranje als kapitein-generaal 1782, 1783, 1786—1789. 100 stukken.

c. Sententiën van dien krijgsraad 1796—1809. 20 stukken.

d. Notulen van dien krijgsraad, sententiën en processtukken ter zake van het oproerig gedrag van 19 manschappen van de 3e en 4e compagnieën van het regiment Bataafsche dragonders, op 8 Februari 1796, terwijl zij te Bommel waren gedetacheerd, Maart en April 1796. 93 stukken.

e. Akten van verschillenden aard, gepasseerd voor den auditeur-militair der stad en provincie Utrecht mr. Johan Lambertus Kien 1776—1797. 38 stukken.

f. Procuratiën tot het doen van eed als voren 1785—1796. 14 stukken.

g. Conditiën van verkoop van militaire gronden, gebouwen, afbraak, paarden etc., gedaan door den auditeur-militair van het garnizoen van Utrecht en onderhoorige districten 1797—1810. 213 stukken.

h. Inventaris gemaakt door mr. J. L. Kien, auditeur-militair, van de nalatenschap van Lambertus Bernardus de Mestral, in leven gepensioneerd majoor, in dienst van de Bataafsche Republiek, 24 Augustus 1799 en rekening van dezen boedel, 20 Februari 1800. 2 stukken.

Van den „Secretary of State for India" te Londen:

N°. **21.** Journaal, gehouden gedurende eene reis naar Oost-Indië op het jacht Vlaardingen der Oost-Indische Compagnie, 1663 en 1664. Copie. 1 deel.

Van de familie Wiselius, door tusschenkomst van den heer Martinus Nijhoff te 's Gravenhage:

N°. 22. Stukken en aanteekeningen omtrent de directe vaart en handel op China, afkomstig van S. J. Wiselius 1794—1796. 13 stukken.

Van dr. F. C. L. W. te 's Gravenhage:

N°. 23. Arabische brief van Chalfan ibn Mohammed ibn Abdallah al-Bû-sa'idî aan den Nederlandschen gouverneur op de kust van Malabar, met verzoek toe te laten, dat een daarheen gezonden boot haar lading scheepstimmerhout zal innemen, 6 September 1779. 1 stuk.

Van jhr. mr. H. G. D. L. Janssens te 's Gravenhage:

N°. 24. Afkomstig van generaal jhr. J. W. Janssens.

De kaarten zijn gerangschikt naar het daarvan door den overste Alberti in 1808 vervaardigd register.

I. *Kaarten en plans van de Colonie Kaap de Goede Hoop.*

a[1]. Gedrukte „Karte des Europaeischen Gebiets am Vorgebirge der Guten Hoffnung .... zusammengetragen und entworfen von H. Lichtenstein .... ausgeführt von H. H. Gottholdt", geteekend door Joseph Jones en Carl Langner, gedrukt bij Carl Salfeld te Berlin 1811.

a[2]. Geteekende „landcaerte van een gedeelte van Zuyd Africa strekkende langs derselver Westkust van 26 tot 32 graad zuyderbreete, ontdekt op den landtogt, gedaan van Cabo de Goede Hoop in 1761", door C. T. Brink vóór of in 1802.

a[3]. Geteekende „kaart, strekkende van de Kaap de Goede Hoop noordwaards tot aan Koussie-rivier en oostwaards tot aan den Kammies-berg", get. tusschen 1802 en 1806.

a[4]. Geteekend „situatie-plan van het tusschen de Tafel-baay en baay Fals geleegen land tot voorbij Stellenbosch", get. tusschen 1802 en 1806.

a[5]. Geteekende kaart van „de Africaansche Zuydhoek waar in de bay Fals, Hout en Tafel-bay met haar stranden ....", get. vóór of in 1802.

a^6. Geteekende „kaart der situatie van de Caap de Goede Hoop", door J. Jones, „dessinateur bij het generale staff", tusschen 1802 en 1806.

a^7. Geteekende „kaart van de Zuydkust van Africa", gedeeltelijk door C. H. Leiste, „gesw. landmeeter der O. I. Compagnie" 1777/8 en 1804.

a^8. Geteekende „kaart van de Zuidkust van Africa tot aan het groot Visch-rivier", door Leiste.

a^9. Geteekende „kaart, strekkende van de Kaap de Goede Hoop noordwaards tot voorbij de Saldanha-baay en oostwaards tot aan de Zwarte-berg", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{10}. Geteekende „kaart, strekkende van de Kaap de Goede Hoop noordwaards tot voorbij de St. Helena-baay en oostwaards tot aan den mond van het Kleine rivier", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{11}. Geteekend plan van de „Cap de Bonne Esperance", get. in 1796.

a^{12}. Geteekend „plan der situatie langs het strand van de Blauweberg tot aan het fort de Knokke", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{13}. Geteekend „plan of the Blue-berg with the adjacent country, shewingh the point of debarkation of the British Army under the Command of major General Sir David Baird on the 6th. and their subsequent movements in the Action of the 8th. January 1806 against the Batavias Troops under the Command of the governor Lieut. General Janssens", get. in 1806.

a^{14}. Geteekende „kaart van de Bergrivier", get tusschen 1802 en 1806. 3 kaarten.

a^{15}. Geteekende „kaart der situatie van de Kaap de Goede Hoop", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{16}. Geteekende „schets van den loop van Oliphants rivier van de hoogte der Krans-valleij af tot op die der Radel-valley, alwaar hetzelve het gebergte verlaat", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{17}. Geteekende „kaart van de Kaap de Goede Hoop en voorts tot voorbij Stellenbosch", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{18}. Geteekend „plan van 's Gouvernements post, bossen en land in het Auteniqua land", door J. W. Wernick tusschen 1802 en 1806.

a^{19}. Geteekend „plan van Hottentots-Holland met de positiën ter defensie der Binnenlanden, door den gouverneur en generaal en chef J. W. Janssens gekozen", get. tusschen 1802 en 1806. 3 kaarten.

a^{20}. Geteekend „plan van Hottentots-land", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{21}. Geteekend „plan van de Steenbergen met positiën", get. tusschen 1802 en 1806. 4 kaarten.

a^{22}. Geteekend „plan van de Steenbergen", get. tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{23}. Geteekende „schetzen van gedeeltens der volkplanting de Kaap de Goede Hoop", get. tusschen 1802 en 1806. 3 kaarten.

„Bij geleegenheid der landreize van den gouverneur en generaal en chef J. W. Janssens vervaardigd".

a^{24}. Geteekende „onafgewerkte situatieplans van onderscheiden gedeeltens der volkplanting", gedeeltelijk? door J. Jones, gedeeltelijk in 1801; de rest tusschen 1802 en 1806? 11 stuks.

a^{25}. Geteekend „generale plan van de Tavel-baay en van de kust tot aan de Saldanha en St. Helena baayen dressé par L. M. Thibault, inspecteur-général des batiments civils et militaires du gouvernement Battav au Cap de Bonne Espérance, levé sous le Gouvernt. de mr. Van de Graaff, par Friderici", door Jones, 2e l'. dessinateur attaché à l'état Major, tusschen 1802 en 1806?

a^{26}. Geteekend „plan van de Tafel-Baay aan de Caap de Goede Hoop, op ordre van de bewindhebbers der O. I. C. opgenomen in 1786" met „Pijlingen enz. door den capiteijn ter zee en Equipagiemeester deses Gouvernements François Dumeni". Gecarteerd door den ingenieur Barbier in 1786.

Behoorende tot de „Memorie over het Defensieweesen van de Caap de Goede Hoop door den gouverneur" Van de Graaff van 1786, en door dezen gouverneur in 1802 aan Janssens geschonken.

a^{27}. Geteekende kaart van de „Table bay with the Road of the Cape of Goode Hope", get. in 1806.

Blijkbaar vervaardigd gedurende de landing der Engelschen in 1806.

a^{28}. Geteekend „plan van de St. Helena baay met een gedeelte der Bergrivier en de daarin en langs versogte plaatsen", door J. W. Wernick, tusschen 1802 en 1806.

a^{29}. Geteekend „plan van de St. Helena baay", door Ackerman? in ?. 2 kaarten.

a^{30}. Geteekend „plan van de situatie der Mosselbaay", door J. W. Wernick in 1804.

a^{31}. Geteekend? „plan particulier de Mosselbaye", door François Duminy, in 1782.

Hierop staat met de hand van den gouverneur Van de Graaff aangeteekend: „voor de secretarye C. J. van de Graaff 1787".

a^{32}. Geteekend plan van de „Nyssna River", door Hollander? in?

a^{33}. Geteekende „kaart van de Baay-Fals met peylingen, gecontinueerd om de Kaap de Goede Hoop tot in de Houtbaay", get. tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{34}. Geteekende kaart van de „False bay at the Cape of Good Hope with the soundings as taken in the jear 1797 by order of Rear Adm^l. Pringle", get. in 1797.

a^{35}. Geteekende „kaart van de Vischhoeks- en Gordonsbaayen met peylingen", get. tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{36}. Geteekende „schets van de Vischhoeks- en Gordonsbaayen", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{37}. Geteekend plan van de „Saldhana bay met de positie van d'Englisch Escardre, ondre d'Admiraal Elphinstone en de Bataafsche, gecommandeerd door Lucas den 16 Augustus 1796", door P. L. Henry, adjud^t. Generaal.

a^{38}. Geteekend „generaale plan van de Saldanha baay", get. tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{39}. Geteekend „plan van de situatie der Vis- en Vleerbaayen", door J. W. Wernick in 1804.

a^{40}. Geteekend „plan van de Houtbaay".

a^{41}. Geteekende „kaart van de Kogelbaay", get. tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{42}. Geteekende „kaart van de Simonsbaay tot voorbij Muisenburg, met peylingen", get. tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{43}. Geteekend „plan van Cabo de Goede Hoop met de situatie en vestingwerken, die sig rondsomme dit vlek bevinden", get. tusschen 1785 en 1802.

a^{44}. Geteekende kaart van de Simonsbaai („Buildings round Simonsbaay"), get. tusschen 1802 en 1806.

a^{45}. Geteekend „plan van de situatie en legging van 's Gouvernements tuin in de Simonsbaay", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{46}. Geteekend plan van het „Fort Frederick at Algoa Bay", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{47}. Geteekend „plan de la situation de Bethelsdorp, établissement des Missionnaires dans l'Afrique méridionale", door A. Danckelman, tusschen 1802 en 1806.

a^{48}. Geteekend „plan van 's Gouvernements plaats en post de Riet Valey", door J. W. Wernick, gouv. gezw. landmeter, tusschen 1802 en 1806.

a^{49}. Geteekend „plan van de situatie en legging van 's Gouvernements plaats de Witte Boomen, gelegen in 't Kaapdistrict aan de voet des Constantie bergs", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{50}. Geteekend „plan van 's Gouvernements plaats de Ronde Bosch, geleegen in 't Kaapdistrict aan den voet des Tafelbergs", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{51}. Geteekend „plan van de situatie en legging van Paardeneyland", get. door J. Jones, „dessinateur bij het generale staf", tusschen 1802 en 1806.

a^{52}. Geteekend „plan van de situatie en legging der plaats Orange-Grove omtrent de Houtbaay", door J. Jones, „dessinateur", tusschen 1802 en 1806.

a^{53}. Geteekend „plan van de situatie en legging der plaats Baas-Harmens-Kraal", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{54}. Geteekend „plan van de situatie en legging der plaats Kirstenbosch", door J. Jones, „dessinateur", tusschen 1802 en 1806.

a^{55}. Geteekend „plan van de situatie en legging der Jackhals-Valley, geleegen in de Kaapse Vlakten", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{56}. Geteekend „plan van de situatie eener stuk lands, geleegen om en aan de Harder Valley", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{57}. Geteekend „plan van de situatie en legging van de door Dirk en Jan Slabberts verzogte plaatsen, genaamt Rietvally agter de Koekiespan en Rietfontein aan de Uitkijkheuvel", geteekend door J. W. Wernick, gouv. gez. landmeter, tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{58}. Geteekend „plan van de in Saldahnabaay versogte plaatzen", door J. W. Wernick, gouv. gez. landmeter, tusschen 1802 en 1806. 2 kaarten.

a^{59}. Geteekend „plan der situatie van de Caap de Goede Hoop en derselver aangelegen fortificatiewerken", door Thiebault, luitenant-ingenieur, Van de Graaff, capitein-ingenieur, en Barbier, ingenieur, in 1787.

„Dienende tot elucidatie van de memorie concernerende het defensiewesen van de Caap" door C. J. Van de Graaff.

a^{60}. Geteekend „plan van de citadel of het casteel en van de steede de Caap de Goede Hoop", door Van de Graaff, Thiebault en Barbier, get. in 1786.

Geschenk van den oud-gouverneur Van de Graaff aan den gouverneur Janssens, 1802.

a^{61}. Geteekend „plan van de Citadel, of het Casteel de Caap de Goede Hoop en van een project tot verbetering van deese fortresse door den gouverneur C. J. van de Graaff in den jaare 1786 ontworpen, door S. W. van de Graaff, capitein-ingenieur, in 1786.

Geschenk van Van de Graaff aan Janssens 1802.

a^{62}. Geteekend „plan van de linie langst den zuydelijken oever van de Tafel-baay of langst de zee, strekkende van het Casteel de Caap de Goede Hoop tot aan het fort de Knokke", door Thiebault en Van de Graaff in 1786.

Geschenk van Van de Graaff aan Janssens 1802.

a^{63}. Geteekend „plan van de zeelinie, strekkende van het kasteel tot aan het fort de Knokke, met verder geprojecteerde fortificatiewerken", get. vóór 1802.

a^{64}. Geteekend „project ter herstelling van een gedeelte der linie om te dienen in plaats van de door de zee omgeworpene batterijen Elizabeth, Helena en Charlotte, gelast door den gouverneur Janssens (met berekening der kosten in manuscript), door L. M. Thibault, inspecteur-generaal der civile en militaire gebouwen, en W. Starrenburg, capitein-ingenieur, in 1805.

a^{65}. Geteekend „project van een linie of retranchement, tot sluyting van het voorname acces op de steede de Caap de Goede Hoop, strekkende van de zee of Tafelbaay, zuijdwaards aan tot de plaats genaamd de Zonne-blom", door S[b]. W. van de Graaff in 1786.

Geschenk van Van de Graaff aan Janssens 1802.

a^{66}. Geteekend plan van het „Hollands redoubt in the lines at the Cape of Good Hope as repaired in 1796 by order of major general Craig".

a^{67}. Geteekende „plans, profilen en gezichten van de batterij Amsterdam", gedeeltelijk ? door L. M. Thibault in 1792. 5 stuks.

a^{68}. Geteekend „plan van de batterij Rogge-baay", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{69}. Geteekend „project plan van de beyde batterijen, dienende tot de beveiliging der Houtbaay", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{70}. Geteekend „plan and sections of fort Frederick, with the inclosed Blockhouse", get. vóór of in 1802.

a^{71}. Geteekend „plan et projet de rétablissement d'un angard, situé au Kalkbranderry, pour servir à resserer l'artillerie de campagne", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{72}. Geteekend „projet d'un grand angard, couvert en algamasse, soutenu par des arcades pour resserer l'artillerie de campagne et divers autres objets de guerre", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{73}. Geteekend „plan général d'une loge pour des lions et de quatre autres petites loges pour d'autres animaux pour être exécutées à la ménagerie du Cap de Bonne Espérance", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{74}. Geteekende „platte grond van de op het Robben eyland in den jare 1795 vernietigde gebouwen, met twee onderscheiden rapporten (van 1803 en 1805) derzelver herstelling betreffende", get. tusschen 1802 en 1806.

a^{75}. Geteekende „schets van een in de Simonsbaay aan te leggen Zeehoofd", met kosten berekening, door Mathew Hopkins in 1804?

a^{76}. Geteekende „afteekeningen van op eene rotsbank gevonden inscripties op den 1 October 1805 op het plijn naast de Kaapstad 3 voet onder den grond ontdekt", gedeeltelijk ? door Steffens in 1805. 3 stuks.

„De inscripties zijn uit het begin der 17e eeuw".

a^{77}. Geteekende kaart van een „gezigt van het kamp aan de Wijnberg naar de Steenberg te zien, aan Kaap de Goede Hoop", met verklaring en schets, door J. Jones 13 Augustus 1805.

a^{78}. Geteekende „schets van het camp aan Liesbeeksrivier" (?), get. tusschen 1802 en 1806.

a^{79}. Geteekende kaart van een „gezicht van het campement van den heere Lichtenstein bij het Zendelings-établissement aan de Zakriviers-poort"?, get. tusschen 1802 en 1806.

a^{80}. Geteekende kaart van een „gezicht van het eyland Teneriff op de reis van den gouverneur en generaal en chef J. W. Janssens naar de Kaap de Goede Hoop opgenomen", door W. B. E. Paravicini di Capelli, 9 October 1802.

II. *Kaarten en plans van gedeeltens van Oost-Indische bezittingen.*

b^1. Geteekend „plan van de rheede voor Riouw opgenoomen op ordre van de Commissarissen Militair", door Buijskes en Twent, luitenants ter zee, in 1791.

b^2. Geteekend „Hoofdplan der forten op Riouw en naast omtrent geleegene situatie ter ordre van de Commissarissen militair, na het plan van den major Ingenieur C. F. Reimer", door Pr. Elias in 1791?

b^3. Geteekend „Situatieplan des kasteels en der stad Malacca; ter ordre van de Commissarissen militair, geteekend na het plan van de major ingenieur C. F. Reimer", door Pr. Elias ± 1791.

b^4. Geteekend „plan of Colombo and its environs with the English campement commanded bij collonel Stuard after the skirmish on the 12the February 1796", get. in 1796?

III. *Kaarten en plans van gedeeltens van het Koningrijk Holland en in hetzelve geleegen alsmeede van andere Europische plaatsen; voorts artillerie- en fortificatieteekeningen ter instructie.*

c^1. Geteekende „kaart van de cituatie tussen Maas en Waal omtrent de steeden Grave en Nijmegen met een gedeelte van het land van Cuyk", opgenomen op last der Staten-Generaal, door den kapitein-luitenant-ingenieur J. Pierlinck; enz. (1754—1756), door J. E. de Witte in 1760.

c^2. Geteekende „kaart van het schependom van Nijmegen met een gedeelte der aangrensende heerlijkheden en landen", door S. J. Hollandt en J. H. van Suchtelen in 1752.

c^3. Geteekend „generaal project soo als Nijmeegen naar de aangelegentheyd van de plaets en dekking voor de republik in

behoorelijken staat van defensie soude konnen worden gebragt". Geformeert door Z. C. Stuten, major ingenieur in 1755 en 1756, get in 1756?

c^4. Geteekend „plan van het front van Bergen op Zoom, hetwelke gecontramineert is".

c^5. Geteekend „plan van het fort Bourtange", door L. Deppe, September 1799.

c^6. Geteekend „plan van Delfzijl" door Holm in 1754.

c^7. Geteekend „plan van de Oude of Bellingwolder Schans in 1754.

c^8. Geteekend „plan van de nieuwe werken buiten Groningen", door S. G. Eckringa in 1772.

c^9. Geteekend „plan van Coeverden", door A. Gelinck.

c^{10}. Geteekende „kaart van de Hardenberg ende daar voor leggende gefortificeerde posten", door H. F. Cordes.

c^{11}. Geteekend „plan van de gecombineerde posten aan de Venebrug voor den Hardenberg".

c^{12}. Geteekend „plan van de post te Loozen voor den Hardenberg", met „supplement".

c^{13}. Geteekend plan van de „post voor Amersfoort".

c^{14}. Geteekend plan van de „fortificatiewerken aan de Grebbe".

c^{15}. Geteekend plan van de „post aan de Glashut in de Grebse linie".

c^{16}. Geteekend plan van de „post van de Roffelaar in de Grebsche linie".

c^{17}. Geteekend „plan van het fort bij den Buursteeg aan het hooft van den Slaaperdijk, aangelegt 1786".

c^{18}. Geteekende „kaart van de situatie aan het einde van de Slaaperdijk, alwaar sig dezelve teegens de Hooge landen aan de noordzijde van de Luntersche Beek verliest".

c^{19}. Geteekend „plan van het retranchement aan de ligne bij den Rooden Haan aan de Zuidwestzijde van den Eminghuizer berg, aangelegt 1786".

c[20]. Geteekend „project dienende tot dekkinge der nieuw te maken sassluys aan de Moerdijk" met „proffilen", door B. J. de Roy en J. Pierlinck.

c[21]. Geteekend „projet dienende tot dekkinge der nieuw te makene sassluys bij Ter Heyde" met „proffilen", door B. J. de Roy en J. Pierlinck.

c[22]. Geteekend „projet profil van het retranchement ter zuydwesten van 't nieuw te gravene canaal van de Moerdijk naer het dorp Ter Heyde", door B. J. de Roy en J. Pierlinck.

c[23]. Geteekend „projet van het werk aan of bij het Sand daar buyten" met „profillen", door B. J. de Roy en J. Pierlinck.

c[24]. Geteekende „grond en stand teekening van een geprojetteerde sluys in de rivier de Mark bij het Sand daer buyten", door B. J. de Roy en J. Pierlinck.

c[25]. Geteekend „origineel project van den generaal Coehoorn, voor de post welke bij het Sand daar buiten aan de rivier de Mark, behoorde te worden aangelegd".

„Uit desselvs nagelaaten papieren afkomstig".

c[26]. Geteekende „projecten, so wel tot dekking en versterking van den hooft-wal als 't geavanceerde front tusschen het Pest-huys bol-werck en de Waal, buyten de Heselpoort te Nijmegen", 1758.

c[27]. Geteekende „schets project geformeert ter versterking van het front voor de Hoenderpoort te Nijmegen".

c[28]. Geteekend „plan van Bergen op Zoom", door J. Klinck in 1757.

c[29]. Geteekend „plan van 't front genaamt de Zoute Vest tot Bergen-op-Zoom, met deszelfs daarop geformeerde project".

c[30]. Geteekend „plan van een gedeelte der linie en der forten Prinsen en Rover bij Bergen op Zoom, met een projet, om 't buyten frond van de forten in beeter staat van defencie te brengen".

c[31]. Geteekend „plan van 't frond voor 't ravelijn Wassenaer (Bergen-op-Zoom) waar in aangetoond werd de plaats der mijnen, aangelegt door den generaal Coehoorn onder de Glacy" enz., met profil en desbetreffende stukken, get. in 1765?

c[32]. Geteekend „plaen ende proffillen van de contrescarpsmueren sooals deselve geprojecteerd zijn, beneffens derselve

gallerijen voor het frondt van de polligoon voor de bastions Coehoorn en Pucelle tot Bergen-op-Zoom" enz., door A. G. des Roques en Delage.

c^{33}. Geteekend „gecrayonneerd plan van Bergen-op-Zoom".

c^{34}. Geteekend „plan van het hooge front der stad Bergen-op-Zoom met al desselfs onder-aerdsche-werken", door een bombard. in de artillerie Compag. van den Capitein W. van Mourik, 25 Mei 1755.

c^{35}. Geteekend „plan van Maastricht en Wyck met alle daervoor leggende fortificatiewerken", door J. J. Geyler, lieut. Ingenieur in 1767.

c^{36}. Geteekend „plan der stad Maastricht en plaatse van Wijck met derselver nieuwe aangelegde fortificatie werken, voor soo verre tot en met den jaare 1770 versterkt is, beneevens die, welke in 1771 onderhanden zijn en in 1772 staan geexecuteerd te worden", door F. S. D. V(eye) in 1771.

c^{37}. Geteekend „plan der attaque en defentie van Maastricht en Wijck, geïnvesteerd door de Fransche armée van den 8sten tot den 10den April 1748", get. in 1748?

c^{38}. Geteekend „project-plan tot versterkingen en verbeeteringe der defensie van Maastrigt en een gedeelte van Wijck", met een „memorie en begrotinge van kosten", door P. la Rive in 1754.

c^{39}. Geteekend „plan van een tweede geformeerde project over Maastricht en een gedeelte van Wijck" met profilen en memorie, get. in 1754.

c^{40}. Geteekend „plan van het getenailleerd retranchement, te leggen aan 't hoofd der inundatie buyten St. Pieterspoort te Maestricht".

c^{41}. Geteekend „plan van een gedeelte van Maastricht tusschen de rivier de Jeeker voorbij de Tongerse, Brusselse en Bospoort tot aan de rivier de Maas met het project tot versterking van dit front als mede van de Caaberg", door den directeur generaal C. D. du Moulin 1774, get. in 1774?

c^{42}. Geteekend „onderaardsch plan project weegens een nieuw te maken fort op de Kaeberg of bij de paardenkuil te Maastricht, door den directeur generaal C. D. du Moulin, 1774", get. in 1774?

c^{43}. Geteekend „projectplan tot versterking van het hooge front der buyten-werken van Maastricht, geleegen tussen de

bastions d'Estrades en Holstein, door den colonel van de Mineurs Du Moulin 1771" met „profilen", get. in 1771?

c^{44}. Geteekend „plan van het project van den generaal major en directeur generaal Du Moulin op het laage front voor de Bospoort te Maastricht 1778". met „plan van het onderaardse van dit laage front", get. in 1778?

c^{45}. Geteekende „platte grond van den doorgang door de courtine tussen de bastions A en B in 't project van den Directeur generaal Du Moulin op 't laage front van de Bos-poort te Maastricht, met de logementen etc.", get. in 1778.

c^{46}. Geteekend „plan van het nieuwe te maken front der buiten-werken van Maastricht, geleegen tussen de bastions D'Estrades en Orange, get. ± 1770?

c^{47}. Geteekend „plan van een gedeelte der fortificatie werken van Maastricht, bevattende de front voor het Linden cruys in de staat, sooals se thans sigh aldaer bevinden", met een plan der nieuw geprojecteerde werken aldaar en een memorie op dit alles betrekking hebbende, door P. de la Rive (?) en J. J. Geyler.

c^{48}. Geteekend „plan van het hooge front der buiten werken van Maastricht, begreepen tussen de bastions Engeland en Oranje", met plan van nieuwe geprojecteerde werken, een memorie enz., door P. de la Rive (?)

c^{49}. Geteekend „project-plan over eenige nieuw te maekene wercken, dienende ter verbeetering en versterking van het front buyten de Tongerse poort tot Maastricht", met een memorie, door P. de la Rive.

c^{50}. Geteekende „plans tot een betere versterking van het laage front voor Maastricht", door H. F. Cordes, luitenant der artillerie, in 1793 en 1795. 3 stuks.

c^{51}. Geteekend „project tot versterking en occupeering van de Cauberg voor Maastricht", door H. F. C(ordes) in 1797.

c^{52}. Geteekend „plan, proffil en stand-gesigt van een nieuw te maken polver magazijn te Maastricht", door F. S. de Veye, majoor ingenieur in 1766.

c^{53}. Geteekend „plan van de plaatse van Wijk, leggende aan de regter zijde van de rivier de Maas tegensover de stad van Maastricht met alle zijne rontsomme daervoor leggende buiten-werken", met „project, dienende tot verbeetering en versterking zijner vestingwerken" en memorie, door J. C. van Aylva en P. de la Rive in 1771.

c^{54}. Geteekend „plan project tot versterking van de plaatse van Wijck, geleegen aan de overzijde van de rivier de Maas te Maastricht, door den directeur generaal C. D. du Moulin 1774", get. in 1774.

c^{55}. Geteekend „project tot een betere versterking van Wijk tegen over Maastricht", door H. F. Cordes, kapitein, in 1798.

c^{56}. Geteekend „plan van de laage Maaspunt te Wijck".

c^{57}. Geteekend plan van „het Sas van Gent", met „memoriën betreffende de versterking", „copié par Heckenauer" in 1755.

c^{58}. Geteekende „platte grondt van 't geheel begrip van 't Sas van Boeringen".

c^{59}. Geteekend „plan de la fameuse fortresse de Louxembourg avec ses environs", door L. Manger, ingenieur in 1767.

c^{60}. Geteekende kaart van een „Survey of Paterchurch Lanyon and Nailand points, shewing the state of Paterchurch fort on the works being put a stop to in January 1765 . . . .", door A. Campbell, capt. lieut.

c^{61}. Geteekend „project grondtekening van een laboratorium, zo als hetzelve in een groote vesting behoord te zijn".

c^{62}. Geteekende „teekening van een gloeyoven en deszelfs onderscheiden deelen". 2 stuks.

c^{63}. Geteekende „fortificatie teekeningen van wijlen den luitenant colonel Cordes met daarbij gevoegde niet geëindigde beschrijving der constructiën van alle de fortificatie systema's, door denzelven uitgevonden sedert 1786", door H. F. Cordes, einde der 18e en begin der 19e eeuw. 33 stuks.

c^{64}. Geteekende „fortificatie teekeningen". 20 stuks.

c^{65}. Geteekende „fortificatie-teekeningen van den officier bij de genie H. Lotsij, instructeur van Willem V", door H. Lotsy in 1764—1766. 8 stuks.

Gediend hebbende bij het militair onderwijs van dien prins.

Varia.

d^{1}. Gedrukte kaart van „Europa nach den vorzüglichsten Hülfsmitteln neu entworfen und gezeichnet", door Ferd. Götze te Weimar 1806.

d^2. Gedrukte „nouvelle description ou tableau géographique et historique de l'Europe, publié par J. B. de Bouge MDCCCIX", met kaart van Europa, gedr. in 1809.

d^3. Gedrukte „kaerte verbeeldende de doorbreuk van den Zeedijk te Wintham, omtrek Mechelen, provintie Antwerpen, den 5 February 1825", gedr. in 1825.

d^4. Geteekend „tableau de comparaisons de tous les nivellemens faits entre le Ruppel et la Meuse, le Nethe et le Demer, le Neer et le Jaar".

d^5. Geteekend „project van vereeniging der rivieren de Demer en de Jeeker alsmeede van den Jeeker en de Herck" met een „memorie over de defensie van Belgien, door F. L. Behr, Juli 1815", door F. L. Behr in 1815?

d^6. Gedrukte „vellen van een kaart van Nederland, uitgegeven door het depot generaal van oorlog". 2 stuks.

Uit het „dépôt generaal van oorlog".

d^7. Gedrukte „bladwijzer der generale kaart van het koningrijk Holland", gedr. tusschen 1806 en 1810.

Uit het „dépôt generaal van oorlog".

d^8. Gedrukte „kaart van de inundatiën in de provincie Noordholland" ten gevolge van de watervloed van den 4 Febr. 1825.

d^9. Gedrukte „figurative kaart van de dijkbreuken en daardoor veroorzaakte inundatiën in de provincie Vriesland, ten gevolge van de Watervloet van den 4 Februarij 1825".

d^{10}. Geteekend „detail van de nieuwe te maaken werken aan de plaatse van Wijck en op het St Anthony eiland bij Maastricht, geprojecteert door C. D. du Moulin, generaal majoor van d'infanterie en directeur generaal van 's lands fortificatiën", (memorie en teekeningen), door L. F. M. de Veye in 1778? 1 deel.

d^{11}. Geteekend „detail van het buitenste en binnenste gedeelte van het nieuw te maken hooge front der buiten-werken, geleegen voor de Brusselsche poort te Maastricht en begreepen tussen de bastions Waldeck en Holstein", geprojecteerd door C. D. du Moulin, colonel ingenieur (memorie en teekeningen) enz., door L. F. M. de Veye 1773?—1776. 2 deelen.

d^{12}. Geteekende „platte grond van de stad Paramaribo".

d^{13}. Geteekende „kaart van een gedeelte des eilands Curaçao om te dienen bij het plan van attacque en defensie".

d^{ii}. Geteekende modellen voor brevetten van de Militaire Willemsorde. 2 stuks.

Van den heer K. P. J. G. Bol te Heenvliet:

N°. **25**. Kaart van het vorstendom Oostfriesland en Hardingerland, opgenomen in de jaren 1798—1802 door den Hollandschen kapitein der artillerie W. Camp, met medewerking van de luitenants H. Buniuk en W. van der Linden. Gedrukt.

Van den gepensionneerden generaal majoor der artillerie H. E. W. Rodi de Loo:

N°. **26**. Algemeene kaart van de Oostenrijksche Nederlanden en het bisdom Luik, ontworpen en geteekend door H. E. W. Rodi de Loo. Gedrukt.

Van dr. W. G. C. Byvanck te 's Gravenhage:

N°. **27**. Afbeelding van de stad Yokahama in Japan, geteekend en gedrukt.

Van den heer J. Tideman te 's Gravenhage:

N°. **28**. Drie gesteendrukte kaarten van het bosch van 's Gravenhage, waarvan een naar een origineele in het Rijksarchief berustende kaart van 1645 en twee genomen uit de kaarten van het Hoogheemraadschap van Delfland van 1611, door Floris Balthazarsz. en van 1712 door Cruquius.

B. AANGEKOCHT.

Van den boekhandelaar R. W. P. de Vries te Amsterdam:

N°. **29**. Ter auctie van 15 Januari 1894.

Oude keuren en ordonnantiën, voortijds gemaakt en gestatueerd bij den gerechte der stede van Vlaardingen. H. S. uit het begin der 17e eeuw. 1 deel.

N°. **30**. Ter auctie van 19 Februari 1894.

a. Voorrechten door graaf Floris V gegeven aan de burgers en handelaren van Hamburg om te handelen in zijne landen, 21 September 1277. Vidimus van den prior en convent van de minderbroeders in Hamburg, zonder dagteekening. 1 charter.

b. Brieven aan den ambassadeur Jacob Hop van Joan Hugo, aartsbisschop en keurvorst van Trier, 15 Juni 1703 en van Johan Wilhelm, keurvorst van de Paltz, 19 Juni 1703. 2 stukken.

N°. **31.** Ter auctie van 22 October 1894.

a. Akte van inbezitneming voor den Staat der Vereenigde Nederlanden van het eiland Sint Helena, door Jacques Specx, oud gouverneur-generaal, en den breeden raad van de retourvloot der Oost-Indische-Compagnie, 15 April 1633. 1 stuk.

b. Lijst van oorlogschepen, fregatten en andere vaartuigen, uitgerust door het college ter admiraliteit te Amsterdam 1664—1777. 1 deel.

Van de boekhandelaren W. P. van Stockum en Zoon te 's Gravenhage:

N°. **32.** Ter auctie van 17 Februari 1894.

Brief aan den Prins van Oranje over den droevigen staat der stad Gorinchem, 28 November 1572, geteekend „Batenborch" (Willem van Bronckhorst, heer van Batenburg). 1 stuk.

N°. **33.** Ter auctie van 27 November 1894.

a. Cijnsboek van de heerlijkheid Holede, toebehoorende den Prins van Oranje, graaf van Nassau, vernieuwd uit andere oude cijnsboeken, door den rentmeester Frederik Lenaert Meyer in het jaar 1606. 1 deel.

b. Commissie van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden voor Frans van Nideck als extraordinaris kapitein, 31 Januari 1665. 1 charter.

c. Commissie van de Staten van Holland en Westfriesland voor Frans van Nideck als kapitein op het schip, genaamd *De Vrede*, bestemd tot convooi van ter haringvaart uitgaande visschersvaartuigen, 29 Juni 1668. 1 charter.

Van den boekhandelaar E. J. Brill te Leiden:

N°. **34.** Ter auctie van 12 Juni 1894.

Uit de verzameling afkomstig van Johannes van Vollenhoven, hofprediker van den stadhouder Willem III, koning van Engeland:

a. Request van Henricus Agylaeus aan de Staten Generaal, om subsidie voor eene nieuwe uitgave van zijn werk „Novellae Justinianae".

b. Brief van Philips van Bourgondië, graaf van Holland en Zeeland, aan Jean de Lannoy, raad en stadhouder van Holland,

Zeeland en Friesland, over de bevrediging der geschillen tusschen Holland en Gelderland, 4 October 1453. 1 stuk.

c. Brief van Karel, graaf van Charlois, bij absentie van zijn vader hertog Philips aan denzelfden, over het verheffen door Jan van Wassenaer van de leenen, door zijn vader Jacob vroeger bezeten, 7 December 1454. 1 stuk.

d. Brief van David van Bourgondië, bisschop van Utrecht, aan denzelfden, met verzoek om hulp tegen den heer van Brederode en den burggraaf van Montfoort, 27 September (1457). 1 stuk.

e. Brief van Isabella van Portugal, hertogin van Bourgondië, aan denzelfden, betreffende de teruggave van eenige goederen aan Willem van Montfoort, 22 Juni 1458. 1 stuk.

f. Brief van Maria van Hongarijen, landvoogdes aan „les premier et autres du conseil en Hollande", over de teruggave van schepen en goederen, genomen door Robert Fogo, Schotsch zeeroover, 19 September 1540. 1 stuk.

g. Brief van Maximiliaan van Bourgondië, stadhouder van Holland en Zeeland, aan „Mijnheere van Assendelft, eerste raidt, presiderende in den Haege", toezending van een request van een burger van Vlissingen over een proces voor den raad van Holland aanhangig, 28 September 1550. 1 stuk.

h. Brief van Hendrik, burggraaf van Montfoort, „à Messieurs le premier et aultres du conseil d'Empereur ordonné en Hollande" over het inlegeren van voetknechten in aan het zeestrand gelegene dorpen, 12 Juni 1552. 1 stuk.

i. Brief van Florens de Montmorency, baron de Montigny, „à Monseigneur le Prince d'Orange", betreffende een bezoek van den prins aan Deventer, 6 April 1560. 1 stuk.

k. Brief van den Koning van Spanje „Al principe d'Oranghe" over de vermeerdering der bisdommen in de Nederlanden, 18 Februari 1561. 1 stuk.

l. Brief van Margaretha van Oostenrijk, landvoogdes, aan „onsen lieven ende beminden den President ende luyden van den Rade des Coninex in Hollandt" over een proces tusschen de burgemeesters en regeerders van Amsterdam en eenige poorters van die stad, rakende de opening van zekere sloot door hunne erven, 17 Augustus 1565. 1 stuk.

m. Brief van dezelfde aan „Onsen neve den Prince van Orangien etc., ridder van der ordene, stadthouder, ende onsen lieven beminden die president ende luyden van den rade ons heeren des Conincx in Hollandt", met verzoek om de generale Staten van den lande en graafschap van Holland te convoceeren te Brussel, daags na Sint Jansdag naastkomende, 4 Juni 1562. 1 stuk.

n. Brief van den hertog van Alva, landvoogd, aan „den grave van Boussu, stadthouder, ende onzen lieven en veelbeminden die president ende luyden van den Rade ons heeren des Conincx in Hollant", met verzoek om de Staten van het graafschap van Holland te doen beschrijven binnen den Hage, 30 September 1569. 1 stuk.

o. Brief van den Paltsgraaf Christoffel „à Monseigneur le prince d'Orange", over de inname van de stad en het kasteel van Weerd, 28 Augustus 1572. 1 stuk.

p. Brief van Hendrik III, koning van Frankrijk „à nos très chers et bons amys les sieurs et gens des estats des pays ou commande nostre très cher et amé cousin le Sr. Prince d'Orange", omtrent de teruggave van goederen, toebehoorende aan zijne onderdanen, door kapiteinen van Hollandsche schepen genomen, 13 Februari 1576. 1 stuk.

q. Brief van don Juan van Oostenrijk, landvoogd, „al muy ill.. señor el s^r. (princi)pe de Oranses", met aanbiedingen van eer en voordeel, wanneer hij de partij des konings zou willen houden, 16 Mei 1577. 1 stuk.

r. Brief van Matthias van Oostenrijk, landvoogd, „à mon bon cousin et lieutenant général, monsieur le prince d'Orange", met verzoek om met de koningin van Engeland, den hertog van Anjou en zijn broeder graaf Jan van Nassau de „religionsvrede" te willen teekenen, 9 December 1578. 1 stuk.

s. Order van Maurits van Nassau aan den Drossaard van den lande en stad Breda, betreffende het repareeren van het kasteel, 1 Maart 1603. 1 stuk.

t. Paspoort gegeven door Maurits van Nassau, prins van Oranje, gouverneur en kapitein-generaal, aan Abraham Sixt, die van wege den koning van Bohemen hier te lande eenige zaken had verricht, 5 Mei 1620. 1 stuk.

u. Brief van Frederik Hendrik, prins van Oranje, aan Diederik van Halewijn, commissaris van de schepen, thans te Nijmegen, met verzoek om de schepen, die aangenomen waren tot het maken van bruggen en te Dordrecht liggen, af te danken, 22 Juni 1632. 1 stuk.

v. Minuut van een brief van den raadpensionaris Johan van Oldenbarneveld aan jhr. Hendrik van Brienen de oudste, heer van Sinderen, over een door hem te doene reis, waarschijnlijk naar Kleef, ter zake van een geschil tusschen kanselier en raden des vorstendoms Gelre en den keurvorst van Brandenburg over de heerlijkheid Hulhausen.

Brief van denzelfden aan een ongenoemde daarbij toezendende een werk van prof. Daniel Heinsius. z. d. 2 stukken.

w. Brief van Adriaen van Manmaker aan Constantin Huygens, secretaris van den Raad van State, over zijn eedsaflegging als afgevaardigde in de Staten van Zeeland, 3 Februari 1618.

Brief als voren over zijne verkiezing tot een of andere legatie, hetzij naar Engeland of Frankrijk of elders, 6 April 1620. 2 stukken.

x. Brief van Willem de Groot, advocaat te 's Gravenhage, aan Joachim de Wicquefort over de benoeming van zijn broeder Hugo tot gezant van Frankrijk bij den koning van Zweden, 25 Juli 1631. 1 stuk.

ij. Brief van Jacob van Wassenaer, heer van Obdam, luitenant-admiraal, aan de extraordinaire Gedeputeerden van de Staten-Generaal naar den koning van Denemarken, over verschillende zaken, betreffende de vloot, 17 Juli 1659. 1 stuk.

z. Brief van Philippus Baldaeus, predikant van de Oost-Indische Compagnie, aan den hofprediker Johannes van Vollenhoven, met verzoek om eene berijmde inleiding voor zijn werk: „Nauwkeurige beschrijving van Malabaar, Cormandel en het eiland Ceilon". Brielle, 7 April 1671. 1 stuk.

aa. Brief van Coenraad van Beuningen aan denzelfden, 1 September 1676. 1 stuk.

bb. Brief van Maurits Lodewijk van Nassau la Leck, luitenant-generaal van de cavalerie, aan Joan van den Bergh, burgemeester van Leiden, lid van de Staten-Generaal, over het verkrijgen van eene compagnie in het regiment van den graaf van Bentheim, door zekeren Trevyr, 18 November 1728. 1 stuk.

Van den kunsthandelaar Oldenzeel te Rotterdam:

N°. 35. Ter auctie van 11 September 1894 uit de nalatenschap van den heer Hendrik Veder aldaar.

a[1]. Uitgifte ter bedijking tot een korenland van een uitgors, geheeten Sommelsdijk, gelegen in Zeeland, beoosterscheld, met ambacht, ambachtsrecht, tienden, vogelrijen, visscherijen, veeren, giften van kerken en andere profijten, door Jacoba van Beijeren, gravin van Holland en Zeeland aan „hare moedere vrouwe Margaretha van Bourgondie" etc., 6 Maart 1418. 1 charter.

a[2]. Vidimus van deze uitgifte, gegeven door burgemeesteren, schepenen en raad der stad Middelburg, van 8 Februari 1527. 1 charter.

a[3]. Verkoop van dit uitgors en de daaraan verbondene rechten door Margaretha, hertoginne van Beijeren, aan Florens van Borsselen, 17 Juli 1430. Vidimus als voren van 10 December 1471. 1 charter.

a[4]. Bevestiging door hertog Philips van Bourgondië van een brief, waarbij Jacoba van Beijeren, gravin van Holland en Zeeland, aan Florens van Borsselen tolvrijheid heeft gegeven voor degenen die wonen zullen in de gorzen van Sommelsdijk wanneer die bedijkt zullen zijn, 15 Juni 1431. Vidimus als voren van 8 Februari 1527. 1 charter.

b[1]. Gift door Jacoba van Beijeren aan Dirk van Zwieten en zijne vrouw Johanna Aerntsdochter van Leijenburg van de uitgorzen, gelegen in het rentmeesterschap van Beoosterscheld in Zeeland, geheeten Sommelsdijk en Malland, voormaals door hertog Philips van Bourgondië aan heer Aernt van Leijenburg en zijne dochter gegeven, 3 Mei 1429. 1 charter.

b[2]. Bevestiging van deze gift door hertog Philips van Bourgondië, 23 October 1430. 1 charter.

c[1]. Gift door Margaretha, hertogin van Beijeren, aan Ghuy van Barbaetson, geheeten Ardenois, heer van Donstheven, van vijftig gemeten uit de gorzen van Sommelsdijk, haar door hare dochter ter bedijking gegeven, 1 Juli 1430. 1 charter.

c[2]. Verkoop van deze vijftig gemeten door Jan Ruychroc, raad van den hertog van Bourgondië, aan zijn mederaad Anthonis Michielsz., zijnde deze gemeten door eerstgenoemden gekocht van Bertholmeus Pertant, rentmeester van Noord-Holland, die ze kocht van Guy van Barbaetson, 18 Mei 1458. 1 charter.

c[3]. Verkoop voor het Hof van Holland van dat goed door Adriaen en Jan Michielsz. van Eversdijck, zonen van Anthonis Michielsz., aan Anna van Bourgondië, vrouwe van Ravestein, 22 October 1499. 1 charter.

d. Voorwaarden waarop Adriaen van Borsselen heeft uitgegeven te bedijken aan Thielman Oem van Wijngaerden voor een vierde, Boudijn Hellecop voor een vierde, Cornelis Gillisz. voor een vierde, Cornelis Hubrechtsz. en Willem Adriaensz. voor een achtste en aan zich zelven voor een achtste zijne gorzen van Sommelsdijk, met de verplichting tot het maken van eene kerk, 13 Juni 1464. Vidimus van den prior van het convent der Jacobijnen in den Hage van 17 November 1464. 1 charter.

e. Vidimus van dit vidimus gegeven door Cornelis Cornelisz., vice-cureit van de kerk van Sommelsdijk, 28 April 1474. 1 charter.

f. Vergunning van hertog Philips van Bourgondië voor den heer van Brugdamme, dat, indien bij de bedijking van de uitgorzen van Sommelsdijk, naar inhoud van het octrooi dat hij daarvoor verkregen had, dijkwerkers of andere personen iets misdeden, hij die gevangen naar Duiveland zal mogen vervoeren, 5 Augustus 1464. 1 charter.

g. Opdracht voor mannen der graaflijkheid van Zeeland door Adriaen van Borsselen, heer van Brugdamme, aan Anna van Bourgondië, zijne wettige huisvrouwe, van de heerlijkheid van den nieuw bedijkten lande van Sommelsdijk met alle daaraan verbondene rechten, 19 Juli 1466. Vidimus van Jan van 's Gravensande, abt van Middelburg, van 20 October 1471.
Hieraan gehecht eene minuut van hetzelfde stuk in de Fransche taal. 1 charter, 1 stuk.

h. Overeenkomst, gesloten voor schepenen van Sommelsdijk, tusschen Anna van Bourgondië, weduwe van Adriaen van Borsselen, over een door haar te doene uitkeering aan zijne drie bastaardzonen Daniel, Jacob en Joos, 10 December 1469. 1 charter.

i. Verkoop door Markin Pieter Pieter Tonnezoons weduwe aan Anna van Bourgondië, vrouwe van Ravestein, van eene rente van tien schellingen jaarlijks, die zij heeft op de heerlijkheid Sommelsdijk, voor schepenen van Zierikzee, 11 October 1495. 1 charter.

k. Belofte van Jan Dierijcxz, Heijn Pietersz. van der Meer en Jacob Jacobsz., vervangende hunne mededeelers, geërfden

in het bedijkte land van den Oostmoer, onder den bedrijve en heerlijkheid van Anna van Bourgondië, vrouwe van Sommelsdijk, om na te komen de voorwaarden van het op 16 September 1488 van haar verkregen octrooi van bedijking 1496. 1 charter.

l. Verkoop door Gilles van Scheijngen aan Philips, bastaard van Bourgondië, heer van Sommelsdijk, van eene rente van drie pond 's jaars, gevestigd op die heerlijkheid, gepasseerd voor leenmannen van de graaflijkheid van Zeeland en schepenen van Sommelsdijk. 27 October 1512.

Met aangehechte acte van vrijwaring gepasseerd voor schepenen van Middelburg van dezelfde dagteekening 2 charters.

m. Willige condemnatie van den secreeten raad van keizer Karel V op eene op den 30 Augustus 1543 geslotene overeenkomst tusschen Jacob van Bourgondië, heer van Falaix en Brugdamme en Philips de Lannoij, heer van Zoutelande, over de nalatenschap van Philips van Bourgondië hun oom, waarbij o. a. de heerlijkheid Sommelsdijk aan eerstgenoemden wordt toegewezen, 24 September 1543.

Met aangehechte goedkeuring van dit accoord door keizer Karel V als graaf van Holland en Zeeland, 24 Maart 1544. 2 charters.

n. Verklaring van Dijkgraaf en Schepenen van Sommelsdijk, betreffende het doen van eed van den Baljuw en andere ambtenaren van die heerlijkheid aan Jacob van Bourgondië, die tot het afnemen daarvan had gecommitteerd zijn rentmeester Jorys Rogiers en mr. Niclaes de Sille, advocaat voor den grooten Raad van Mechelen 1543, stijl van Utrecht. 1 charter.

o. Brieven van relief door Philips, koning van Spanje, palatijn van Holland en Zeeland, verleend aan jhr. Charles van Bourgondië, waarbij de heerlijkheid Sommelsdijk, niettegenstaande langdurig verzuim, wordt verklaard te zijn een onversterflijk erfleen, releveerende van de graaflijkheid van Holland, 8 Augustus 1556.

Met aangehechten leenbrief van 24 October 1556. 2 charters.

p. Aanstelling van mr. Jan Arntsz. tot kapellaan en schoolmeester te Sommelsdijk, door Karel van Bourgondië, 11 Juni 1566. 1 charter.

q. Verkoop van de tienden en van eene landstede met drie en vijftig gemeten vroonland, gelegen in den polder de Plate onder Sommelsdijk, toebehoord hebbende de kanunniken van Wester Souburg, door gecommitteerden van gouverneur en raden van Zeeland en burgemeesters, schepenen en raden der

steden Middelburg, Vlissingen en Vere aan jhr. Arend van Dorp, ingevolge het consent van den Prins van Oranje en de Staten van Holland en Zeeland tot verkoop van de geestelijke goederen, om te vervallen de kosten van den tegenwoordigen oorlog, 16 October 1576.

Hieraan gehecht eene verklaring van burgemeesteren, schepenen en raden der stad Zierikzee dat de koopsom van f 850 verrekend was met zekere obligatie, groot f 1000, die men jhr. van Dorp schuldig was te betalen, 24 Mei 1577. 2 charters.

r. Beleening met de ambachtsheerlijkheid Sommelsdijk door Willem, prins van Oranje, als representeerende de Hooge Overheid en regeering van Holland en Zeeland, voor Herman van Bourgondië bij doode van Charles van Bourgondië zijn vader, 19 December 1582. 1 charter.

s. Overdracht voor schepenen van Sommelsdijk door Herman van Bourgondië aan François van Aerssen, ridder, ambassadeur van de Staten-Generaal bij den koning van Frankrijk, van al zijne allodiale en eigen goederen, die hij heeft liggen onder het ressort van de heerlijkheid Sommelsdijk en daaromtrent, zijnde vijf daarbij gespecificeerde perceelen, 12 Maart 1611. 1 charter.

t. Beleeningen met de ambachtsheerlijkheid Sommelsdijk:

door de Staten van Holland: voor Cornelis van Aerssen bij doode van zijn vader Cornelis, 15 October 1663. Copie.

voor Alexander van Aerssen bij doode van zijn vader Cornelis, 9 Juli 1689.

voor François van Aerssen bij doode van zijn broeder Alexander, 15 September 1692.

voor François van Aerssen, nu meerderjarig, bij doode van Margaretha du Puij de Montbrun, zijne moeder, 2 Januari 1696.

door de Staten van Zeeland: voor Alexander van Aerssen bij doode van zijn vader Cornelis, 1 Augustus 1689.

voor François van Aerssen bij doode van zijn broeder Alexander, 11 Maart 1692. 5 charters en 1 stuk.

u[1]. Gift door Willem, oudste zoon des heeren van Hoorn, heer van Althena aan Willem van Duvenvoirde van alzulk goed, heerlijkheid, hoog en laag, als gelegen is te Dongen, 2 Juli 1329. 1 charter.

u[2]. Verklaring van Jan van Polanen, heer van de Lek, dat voor hem kwam Willem van Oosterhout zijn neef en opdroeg ten behoeve van Willem Roelofszoon van Dalem de heerlijkheid Dongen met zijn toebehooren, zooals die hem door zijn vader gemaakt was, 2 April 1355. 1 charter.

v. Erkenning door Jan van Polanen, heer van de Lek, van de lijftocht door Gerard van Razighem, heer van Breda, en vrouw Alijde zijn wijf gegeven aan zijnen oom heer Willem van Duvenvoorde, uit de heerlijkheid Oosterhout, 3 Juni 1344. 1 charter.

w. Verkoop door Otto van Asperen, heer van Spijc aan Adriaen Everaertszoon van Dordrecht van de vrijheid van den Corenwaard buiten dijks, 27 Oct. 1434. Vidimus van burgemeesteren, schepenen en raden van Dordrecht van 30 Augustus 1482. 1 charter.

x. Octrooi van de Staten van Holland en Westfriesland, waarbij Daniel Adriaan Le Leu de Wilhem wordt geconfirmeerd in de collatie van memorielanden, gelegen onder Poortugaal en Hoogvliet, 11 Maart 1750. 1 charter.

ij. Paspoort van de admiraliteit in Friesland voor het schip *Frederika* en *Wilhelmina*, schipper Heijne Barendsz. van de Lemmer, 14 Juni 1791. 1 charter.

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's Gravenhage:

N°. **36.** Uit zijn catalogus van boeken, betreffende de Nederlandsche bezittingen in Oost- en West-Indië, 1893:

a. Geteekende kaart van het eiland Curaçao voor zoover het bebouwd is, omstreeks 1810.

b. Geteekend plan des eilands Curaçao, omstreeks 1820, waarschijnlijk copie van eene andere kaart.

c. Kaart van het eiland Curaçao, benevens plan van de stad en haven 1836. Gedrukt.

d. Generale kaart van de kolonie Suriname, oostelijk en westelijk gedeelte 1835. Gedrukt. 2 bladen.

e. Plan der stad Paramaribo, 1850. Gedrukt.

f. Kaart van Hollandsch en Fransch Guiana, 1828. Gedrukt.

g. Geographisch-statistische und historische Charte von Guyana, 1828. Gedrukt.

Van den boekhandelaar A. Versteeg te Dordrecht:

N°. **37.** Rekeningen van Armmeesteren van Maasdam, 1744—1783. 1 deel.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te Oisterwijk:

N°. 38. *a.* Lijst van eenige registers der Leen- en Registerkamer van Holland, 18e eeuw. 1 stuk.

b. Minuut commissie van hertog Albrecht, graaf van Henegouwen, Holland etc. voor IJsbrant Simonszoon tot het aankoopen ten behoeve van zijne herberg van alle putooren in de baljuwschappen van Kennemerland, Vriesland en Medemblik, 19 September 1393. 1 stuk.

Van den boekhandelaar J. H. Dunk te Rotterdam:

N°. 39. *a.* Get. kaart van de doorbraak op 31 Januari 1809 van den Noorder Lingedijk beneden Kedichem, door J. Ant. Blanken en A. Goekoop, 13 Maart 1809.

b. Get. kaart van de Linge omtrent Asperen, met de wederzijdsche dijken en gorzen, met peilingen, door B. J. Verheij Cz. en J. Ant. Blanken, 10 Mei 1809. Copie.

c. Get. kaart van het buitenste gedeelte der haven van Gorinchem tot aan de Peterbrug, door A. Goekoop en J. Ant. Blanken 1809.

d. Situatie der vestingwerken van Gorinchem buiten de Arkelsche poort 1813.

e. Get. kaart van de gronden van het Weischild tusschen Gorinchem en Dalem, met aanteekening van derzelver hoogte onder het dijkpeil, omstreeks 1813?

f. Get. plan van de situatie en plaatsing der te maken dijk over het Weischild, omstreeks 1813.

g. Get. kaart van den grooten weg der 1e klasse n°. 3 tusschen Gorinchem en Vianen 1812. In twee bladen met zes teekeningen van daarin te maken kunstwerken.

h. Negen teekeningen van verschillende sluiswerken te Gorinchem, 1812—1825.

C. IN BRUIKLEEN ONTVANGEN.

Van den heer C. J. Daendels te Apeldoorn:

N°. 40. Registers, brieven, memoriën en andere papieren, afkomstig van en betrekking hebbende op den generaal Herman Willem Daendels:

I. *Als officier van het Fransche leger.*

a. Copieboek van brieven van hem als luitenant-kolonel bij het Fransche vreemdelingen-legioen, 9 December 1793—20 Februari 1794. 1 deel.

b. Fragmenten als voren, 23 Mei—2 Juli en 7—14 October 1794. 2 cahiers.

c. Verklaring van den adjudant-generaal, belast met de secrete zaken bij het Fransche leger Duverijer, omtrent het verspreiden in Holland eener proclamatie van de Fransche representanten La Combe du Tarn en Bellegarde, 23 November 1794. 1 stuk.

d. Brief van de provisioneele representanten des volks van Gelderland, waarbij zij hunne afgevaardigden in de Staten-Generaal gelasten, om den Franschen generaal Daendels te doen sondeeren of hij genegen zoude zijn in Bataafschen dienst over te gaan, 10 Maart 1795. 1 stuk.

II. *Als luitenant-generaal van het Bataafsche leger.*

a. Minuten en copieën van door hem geschreven brieven van 1795—1799. 18 stukken.

b. Copieboek van brieven van G. M. A. Brune, generaal en chef van de vereenigde Fransche en Bataafsche armeën, 23 Augustus—28 October 1799. 1 deel.

c. Brieven van het Committé voor de algemeene zaken van het bondgenootschap te lande en desselfs bureau's, 1795—1797, den Agent van oorlog, 1798—December 1801, den Raad van oorlog, December 1801—Juli 1802 en verschillende Bataafsche autoriteiten, 1798—1802. 135 stukken.

d. Brieven van Rutger Jan Schimmelpenninck, extraordinaris minister te Parijs, Maart—Augustus 1799. 15 stukken.

e. Brieven van officieren van de Bataafsche armee, Juni 1795—1799. 743 stukken.

f. Brieven van bevelhebbers en officieren van het korps Fransche troepen in dienst van de Bataafsche republiek, 1796—1799. 364 stukken.

g. Brieven van verschillende personen in de Bataafsche republiek 1796—1799. 39 stukken.

h. Brieven van Fransche autoriteiten: Carnot, lid van het Directoire, 9 Januari en 21 Maart 1799, den Minister van Marine en Koloniën, 12 Februari 1798, den Minister van Buitenlandsche Zaken, 6 Juli 1799. 4 stukken.

i. Brieven van Ra. Abercromby, bevelhebber der Engelsche vloot, Augustus 1799. 1 stuk.

k. Brieven van verschillende personen in het buitenland, 1796—1799. 16 stukken.

l. Memoriën betreffende frontieren, fortificatiën en militaire zaken:
Consideratiën van den hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel wegens de frontieren van den Staat en de moerassen in de provincie Overijsel, in het landschap Drenthe en in Westwoldingerland, 1754.
Memorie behelzende eene beknopte schets van de tegenwoordige gesteldheid van 's lands frontieren en andere zaken betreffende het defensiewezen der republiek, overgegeven aan de commissie daarvoor, 14 Juli 1786.
Aanmerkingen betreffende het plan der situatie van het frontier der provincie Gelderland op de limieten tusschen het graafschap Zutfen en het vorstendom Cleef en een gedeelte van het bisdom Munster, gericht aan den directeur-generaal der fortificatiën Dumoulin z. d.
Memorie van zoodanige punten der defensie aan het frontier van de Grebsche linie, welke eene spoedige voorziening vereischen, 4 Augustus 1795.
Rapport van de inspectie door den directeur der fortificatiën H. van Hooff van het frontier van den IJsel en het terrein van de Betuwe, tusschen de dorpen Heusden en Dodewaard, om de situatie te bepalen tot het aanleggen van eene linie of retranchement in continuatie van de Grebbelinie, 21 Augustus 1795.
Memorie behelzende eenige bedenkingen omtrent de inundatiesluis te Geldersoord, 21 Augustus 1795.
Memorie van hetgeene geresolveerd en reeds verricht is om het frontier van Wedde en Westwoldingerland in staat van defensie te stellen, alsmede de zeekust der provincie Groningen, 19 December 1795.
Mémoire de défense pour Bois-le-duc et Grave, 3 Januari 1796.
Articles pour servir de matière de discussions dans les conférences avec le général Beurnonville, 7 Mei 1796.
Aanwijzing van eenige zaken, die in acht moeten worden

genomen bij het inhuren van koopvaardijschepen ten dienste der Bataafsche republiek tot het vervoer van troepen, 16 Juli 1798.

Plan van defensie van Overijsel, zonder dagteekening. 11 stukken.

III. *Als kolonel-generaal, commandeerende het legerkorps in en gouverneur van Oostfriesland.*

Brieven van koning Lodewijk, den Minister van Oorlog, den Staatsraad Intendant-generaal van de armée en andere autoriteiten in het koninkrijk Holland, Augustus 1806—Februari 1807. 48 stukken.

IV. *Als gouverneur-generaal van Indië.*

a. Minuten van brieven aan den Minister van Koophandel en Koloniën, 9 Januari 1808—16 October 1809, en aan den Minister van Marine en Koloniën, 7 December 1809, waaronder enkele aan den Groot kanselier des Konings. 1 deel.

b. Minuten van brieven aan den Minister van Marine en Koloniën, 4 Maart—26 October 1810. 1 deel.

c. Minuten van confidentieele brieven aan den Minister van Marine en Koloniën, 3 November 1809, 19 April 1810. 1 deel.

d. Minuten van brieven aan den koning van Holland 9 Januari 1808—November 1810, waar tusschen aan den keizer van Frankrijk, 20 April, 26 Mei, 5 Juli en 28 Juli 1810. 1 deel.

e. Minuten van brieven aan den keizer en aan den Minister van Marine en Koloniën te Parijs, 20 December 1810—5 Maart 1811. Waarachter nog twee aan den generaal Decaen, kapitein-generaal van de Fransche etablissementen aan de Kaap de Goede Hoop, Februari 1811. 1 deel.

f. Minuten van brieven aan den keizer, 20 December 1810, 11, 18 Februari en 22 April 1811.
Brief van den keizer aan Daendels, 25 November 1810 en van den Minister van Marine te Parijs, comte Decrès van 22 November 1810. 1 deel.

g. Minuten van brieven aan den Minister van Marine en Koloniën te Parijs, 21 Februari—10 Mei 1811. 1 deel.

h. Minuten van particuliere brieven aan gouverneurs en residenten, 16 Februari—7 Maart 1808. 1 deel.

i. Register van copieën van stukken betreffende de Oost-Indische bezittingen, gemaakt ten dienste van den gouverneur-generaal Daendels 1793—1806. Met eene lijst der stukken en verklaring van de authenticiteit door den secretaris-generaal J. A. de Mist van 14 Februari 1809. 1 deel.

k. Copieën van geheime Koninklijke besluiten, brieven van en extracten uit het verbaal van den Minister van Koophandel en Koloniën, 1807. 1 deel.

l. Koninklijke decisiën, brieven van den Minister van Marine en Koloniën, confidentieele brieven van denzelfden, van den Kanselier der orde van de Unie etc., December 1808—October 1811. 1 deel.

m. Brieven betreffende militaire zaken, April 1810—December 1811. 1 deel.

n. Brieven betreffende marine zaken, Augustus 1810—Februari 1811. 1 deel.

o. Brieven uit Amerika, 1807, 1809, 1810. 1 deel.

p. Brieven en bijlagen door R. G. van Polanen, geschreven uit Prince-Town in New-Yersey en uit New-York, September 1808—Mei 1810. 1 deel.

q. Brieven van L. W. Meijer uit New-York aan den gouverneur-generaal Daendels, A. A. Buijskes, schout-bij-nacht, luitenant-gouverneur-generaal van Indië en W. A. van IJsseldijk, directeur-generaal van 's Konings financiën en domeinen in Azie, 1808—1810.
Order voor den schout-bij-nacht Buijskes, 14 October 1809 en brieven van dezen laatsten van Maart 1810. 1 deel.

r. Minuten van brieven aan den koning, copieën van Koninklijke besluiten, brieven van en extracten uit het verbaal van den Minister van Koophandel en Koloniën, 1807—1810. 18 stukken.

s. Minuten van brieven aan den keizer en aan den Minister van Marine en Koloniën, brief van den keizer, 5 November 1810 en van den Minister, November 1810—Februari 1812 en van 18 Mei 1814. 22 stukken

t. Minuten van brieven aan en brieven van den gouverneur-generaal Janssens, April—Juni 1811. 20 stukken.

u. Brieven van bijzondere personen, 1811. 8 stukken.

v. Journaal van den gouverneur-generaal Daendels, 27 Maart—31 Mei 1811. 1 deel.

w. Copieën van memoriën en andere stukken, betreffende Indische zaken:
Brief van J. van den Bosch, kapitein van de genie aan den Raad der Aziatische bezittingen en etablissementen, 28 December 1802.
Nadere memorie van mr. G. K. van Hogendorp, dienende tot antwoord op vijf punten aangaande de inrichtingen op de culture van Java 1805, aanmerkingen daarop van den heer Craeyvanger, bijlagen op die aanmerking en oplossingen daarvan.
Brief en bijlagen van C. Angelbeek aan den Raad der Aziatische bezittingen en etablissementen, Augustus 1805.
Précis historique de la controverse sur les affaires des Indes, s. d.
Mémoire sur l'importance des possessions et du commerce des Hollandais aux Indes Orientales, sur les vices du système de l'ancienne Compagnie, qui ont amené sa décadence et sa chute, et sur les moyens à employer pour tirer parti de ces possessions et de ce commerce, d'après un systême plus libéral, s d. 8 stukken.

x. Bataviasche couranten Januari 1810—Mei 1811. 3 deelen.

V. *Als divisie-generaal bij het Fransche leger.*

Stukken betreffende de verdediging en overgave van de vesting Modlin in Polen onder zijn bevel:

a Orders van en rapporten aan het Fransche gouvernement, December 1812—Mei 1814, 1 December 1813, rapport over de insluiting en overgave. 21 stukken.

b. Processen-verbaal van de deliberatiën van den commandant en opperofficieren, uitmakende den raad van defensie, met bijbehoorende stukken, 1e—17e zitting, 30 Mei—26 November 1813. 70 stukken.

c. Minuten van uitgaande en ingekomen brieven, 2 Juni—20 Augustus 1813. 1 katern en 5 stukken.

d. Cijfers. 3 stukken.

e. Register van dagorders van den generalen staf, 4 Februari—28 November 1813. 1 deel.

f. Staten van het garnizoen. 59 stukken.

g. Brieven en staten betreffende de magazijnen van levensmiddelen. 27 stukken.

VI. *Van December* 1813—*December* 1815.

Minuten van brieven aan den Prins van Oranje, souverein vorst der Nederlanden, December—Maart 1814 en van een request, z. d.
Als voren aan den Erfprins van Zweden, 4 December 1813.
Copie van een brief aan en brieven van prins Labanoff Rostowski, generaal van de cavalerie, opperbevelhebber in Polen, December 1813—Februari 1814.
Minuten van uitgaande en ingekomen brieven van den secretaris van Staat A. R. Falck, gouverneur-generaal van der Capellen, staatsraad J. H. Appelius, Augustus—November 1814.
Minuut eener memorie aan den Commissaris-generaal van Koophandel en Koloniën, z. d. 23 stukken.

Het begin ontbreekt.

VII. *Als gouverneur van de Nederlandsche etablissementen ter kuste van Guinea.*

a. Brief van den graaf Decases, 3 Juli 1817. 1 stuk.

b. Journaal van den kolonel-ingenieur Starrenburg, gehouden bij het doen van een tour van Elmina naar Accra en van daar verder benedenwaarts naar en op Rio Volta in November 1817. 1 deel.

c. Iets over de kust van Guinea, strekkende tot eenige nadere kennis van dat land, Noordwijk 20 September 1815. 1 stuk.

Van de Vereeniging Moed, Beleid en Trouw:

N°. **41.** Stichtingsoorkonde der Vereeniging, 30 April 1890.

D. GECOPIEERD.

N°. **42.** Gouvernements-journalen van de kolonie Suriname, gehouden tijdens het bestuur van de gouverneurs:

a. Carel Emilius Hendrik van Cheusses, 15 November 1728—2 Februari 1734.

b. Joan Raije, 20 December 1735 en na diens overlijden op 11 Augustus 1737 tijdens het interim gouvernement tot 29 Maart 1738.

c. Juriaan François Frederici, 17 Augustus 1798—2 December 1802.

d. Sir Charles Green en William Carlyon Hughes 6 Mei 1804—3 April 1808.

e. Charles graaf Bentinck, 5 Mei 1809—8 November 1811.

NOTULEN

VAN DE

VIJFDE BIJEENKOMST DER RIJKSARCHIVARISSEN

op Dinsdag 16 *October* 1894,
in het gebouw van het Rijksarchief te 's Gravenhage,
des namiddags te half twee ure.

Aanwezig de Algemeene Rijksarchivaris jhr. mr. **Th. H. F. van Riemsdijk**, voorzitter; de archivarissen: in Noordholland C. J. Gonnet, in Gelderland mr. J. F. Bijleveld, in Noordbrabant mr. A. C. Bondam, in Friesland mr. J. L. Berns, in Utrecht mr. S. Muller Fzn., in Drenthe mr. S. Gratama, in Groningen mr. J. A. Feith en in Overijssel mr. L. van Hasselt.

Na opening der vergadering spreekt de Voorzitter zijne voldoening uit over de getrouwe opkomst der aanwezige leden. Alleen de Archivaris in Limburg had zich verontschuldigd, daar hij zich wegens ambtsbezigheden in het buitenland bevond. Aan den nieuw benoemden Archivaris in Zeeland kon geene uitnoodiging worden gezonden, daar hij nog niet in functie getreden was.

De Voorzitter herinnert er aan, dat in de laatste bijeenkomst de indeeling van onze archiefdepôts besproken was. Die zaak had tot breedvoerige besprekingen aanleiding gegeven, die evenwel niet tot een afdoend resultaat hadden geleid, daar omtrent de hoofdpunten niet de noodige overeenstemming kon worden verkregen. Later was bij hem het indeelingsplan van het Limburgsche depôt ingekomen, dat hij heeft doen circuleeren met nog eenige andere plans, waarvan nog niet door allen was kennis genomen. Het onderzoek dier lijsten heeft voor hem geene nieuwe gezichtspunten geopend, hetgeen, naar hij vertrouwt, ook bij de andere leden het geval zal zijn geweest. Voor hem bestaat er thans geene aanleiding om de indeeling der archiefdepôts opnieuw ter sprake te brengen, zoodat die zaak voorloopig van de agenda kon worden afgevoerd.

Bij de rondvraag, of iemand een ander onderwerp aan de orde wenscht te stellen, blijkt de heer Gonnet hiertoe genegen te zijn. Bij den aanvang van de gedachtenwisseling, die hierdoor ontstaat, wordt de heer Van Hasselt tot secretaris benoemd, die zich bereid verklaart die functiën te aanvaarden.

De heer Gonnet, van de aangeboden gelegenheid om eenig punt aan de orde te brengen gaarne gebruik makende, wil nader de aandacht vestigen op de reeds in de bijeenkomst van 21 October 1892 ter spraak gebrachte archieven van wees- en momboirkamers. De vraag, of die archieven, voor zooveel ze reeds met de overgenomen rechterlijke archieven zijn vereenigd, daarbij behooren te verblijven en, voor zooveel dat niet het geval is, mogen worden opgevorderd daar waar ze zich thans bevinden, is toenmaals wel behandeld maar onbeslist gebleven. Gaarne zou hij zien, dat zij in deze vergadering afdoende kon worden beantwoord. Hij herinnert, dat die archieven uit 's Gravenhage, waarheen ze ten behoeve van de liquidatie der boedels waren opgezonden, na het daarvan gemaakt gebruik aan de gemeenten zijn teruggezonden. Sommige gemeenten hebben evenwel op het bezit daarvan getoond geen prijs te stellen, zij lieten die ter provinciale griffie, waarheen ze ter nadere distributie onder de gemeenten voorloopig waren gedirigeerd, liggen, waarna ze met de overige provinciale archieven in beheer van het Rijk zijn gekomen. Van de Noordhollandsche gemeenten, die de bedoelde archieven aanvaardden, gaven velen den wensch te kennen daarvan weder verlost te worden en Spreker heeft in dat geval niet geaarzeld ze over te nemen. Hij zou het zeer betreuren die archieven weder te moeten missen, daar ze bij hem goed bewaard zijn en bij teruggave wel meerendeels als verloren zouden zijn te beschouwen, doch zag hij hier gaarne uitgemaakt, dat ze inderdaad tot de rechterlijke archieven behooren en deswege daarmede blijvend vereenigd moeten worden. Met het oog op den korten tijd ons nog gelaten ter opvordering van achtergebleven rechterlijke archieven acht hij het te meer wenschelijk heden tot eene beslissing te komen.

De heer Bijleveld meent gehoord te hebben, dat vele dier archieven in het Ministerie van Financiën zijn achtergebleven.

De Voorzitter herhaalt wat hij reeds in de bijeenkomst van 1892 aangaande deze zaak mededeelde. Nadat in 1852 de voormalige weeskamers waren ontbonden, moesten de archieven dier instellingen aan de Commissie van liquidatie worden overgedragen. Toen die later in het bezit kwam van een behoorlijk

lokaal, heeft de overdracht dier archieven dan ook plaats gehad en bleven de stukken daar, tot na de ontbinding van bedoelde Commissie, ingevolge de wet van 14 November 1879. Bij die wet toch werd bepaald, dat de stukken aan de gemeentebesturen zouden worden afgedragen, wat inderdaad is geschied; sommige gemeentebesturen hebben ze evenwel ter provinciale griffie achtergelaten. De vraag is nu, mogen de stukken ingevolge eene wet, te weten die van '79 aan de gemeenten afgestaan, gereclameerd worden? Zijns inziens neen; slechts die weeskamer-archieven kunnen worden overgenomen, die niet volgens genoemde wet door de gemeenten worden bezeten.

De heer Gonnet meent, dat er een Koninklijk besluit bestaat, bepalende, dat de niet door de gemeenten aanvaarde weeskamer-archieven met de provinciale archieven zouden worden vereenigd.

De heer Bondam is, evenals in '92 toen de aanhangige vraag werd behandeld, nog van meening dat het Koninklijk besluit van '83 wel degelijk de overbrenging der weeskamer-archieven als deel der rechterlijke archieven kon en mocht regelen. Daar die meening evenwel niet door al de heeren zal worden gedeeld, acht hij het van het hoogste belang dat eene beslissing worde genomen. Daarvan zal het onder meer afhangen of men van de bedoelde stukken, voor zooveel men ze reeds in zijn archief aantreft, gerechtigd is authentieke afschriften te geven.

De heer Bijleveld merkt op dat in Zutphen tot ongeveer het jaar '57 of '58 archieven, als waarop men thans het oog heeft, aanwezig waren. Volgens mededeeling van den griffier der Arrondissements-rechtbank te Zutphen, zijn die stukken opgezonden en niet op de griffie teruggekomen.

De Voorzitter kan de verzekering geven, dat in eene zaal waar de archieven ten behoeve der Commissie van liquidatie werden geborgen, geen stuk is achtergebleven. De heer Hingman werd destijds aangewezen om de stukken naar de verschillende plaatsen van waar ze kwamen terug te zenden en hij Voorzitter heeft zich overtuigd dat, wat de documenten in die zaal althans betreft, aan die opdracht is voldaan.

De heer Muller betreurt het, niet vooraf te hebben geweten dat dit onderwerp ter sprake zou worden gebracht. Anders toch had hij de hem ten dienste staande gegevens nog

eens kunnen nazien. Hoe dat zij, twee vragen zijn thans te beantwoorden. Eerstens of men de bedoelde archieven zal opdringen aan de gemeenten die ze niet wenschen terug te nemen en ten tweede of men de gemeenten die ze niet willen afstaan daartoe zal dwingen. Beide vragen moet hij ontkennend beantwoorden. Wat meer bizonder de tweede betreft, merkt hij op dat, daargelaten hoe de toestand in andere provinciën moge zijn geweest, in de provincie Utrecht, uitgenomen eenige plaatsen na aan de Hollandsche grenzen gelegen, de wees- en momboirkamers uitsluitend administreerende lichamen waren; rechterlijke bevoegdheden kwamen hun niet toe. In die provincie zullen derhalve de gemeenten die tot afstand dier archieven ongezind blijken daartoe zeker niet mogen worden gedwongen.

De heer Feith constateert dat in de provincie Groningen een wees- en momboirkamer werd gevonden. Haar archief is destijds naar 's Gravenhage opgezonden en van daar ook weder teruggekeerd. Voor zooveel het in het onder zijn beheer staand archief aanwezig is, heeft hij daaraan eene afzonderlijke plaats gegeven. Bij de rechterlijke archieven toch was het niet in te deelen, dewijl de genoemde kamer een administratief lichaam was.

De heer Bondam vraagt of dan die Groninger weeskamer, om maar iets te noemen, geene voogden aanstelde of beëedigde en rekeningen afhoorde.

De heer Feith antwoordt: wel zeker, maar zijn dat wel zuiver rechterlijke functiën? Iets anders ware het zoo zij vonnissen uitbracht, etc.

De heer Bondam meent dat het begrip van rechterlijke functiën door den heer Feith te eng wordt getrokken en bij uitsluiting der voluntaire, beperkt tot de contentieuse rechtspraak.

De heer Muller oordeelt dat men tot de rechterlijke functiën min of meer zou kunnen brengen het opmaken van akten voor weesmeesters, doch bezwaarlijk het aanstellen en beëedigen van voogden of het afhooren van rekeningen.

De heer Berns deelt mede dat in Friesland geene weeskamers bestonden. De functiën, elders aan die kamers verbonden, werden daar door de rechterlijke macht uitgeoefend. Ten einde tot meerdere eenheid te komen slaat hij voor ze eenvoudig te brengen tot de rechterlijke archieven.

De heer F e i t h protesteert daartegen en meent dat de heer Berns te veel generaliseert door geen onderscheid te maken tusschen grootere en kleinere gemeenten. Terwijl in de laatsten allerhande functiën dikwijls bij gebrek aan personeel door een en denzelfden ambtenaar uitgeoefend werden, werden die in grooteren veelal onder verschillende ambtenaren of collegiën verdeeld.

De heer B e r n s houdt vol dat die onderscheiding in Friesland geen invloed heeft gehad.

De heer G o n n e t het gehoorde te zamen vattende komt tot de conclusie dat de Hollandsche weeskamers een te sterk sprekend karakter vertoonen om daarnaar die der overige provinciën, voor zooveel zij daar voorkomen, af te meten. Hoe meer men, gelijk de heer Muller aantoonde, de Hollandsche grens achter zich laat hoe minder de weeskamers op die in Holland gelijken. De oplossing der vraag, hoe men in het algemeen met de archieven dier kamers moet handelen, wordt daardoor zeker niet gemakkelijker.

De heer B o n d a m meent dat de uitoefening der oppervoogdij wetenschappelijk geacht moet worden altijd van rechterlijken aard te zijn. Waar zij niet door de schepenen geschiedde, maar door de weeskamers, ziet hij delegatie van rechtsmacht, waaraan niet afdoet of een weeskamer ook directe voogdenzorg vervult. Is die opvatting juist, dan rest de vraag of het Koninklijk besluit van 1883 er op toepasselijk is en zoo ja, of dit dan ook het geval is met de in 1879 aan de gemeentebesturen teruggegeven archieven.

De heer V a n H a s s e l t vraagt of wij met deze discussie wel veel verder komen. De een zal zus de ander zoo oordeelen al naar gelang van het karakter, hetwelk het instituut in onderscheidene gedeelten van ons land verkreeg.

De heer G o n n e t zou niettemin willen weten hoe hij met die archieven moet handelen. Aangenaam zou het hem zijn indien hij op grond van de hier gevoerde besprekingen zich gerechtigd zag, althans te behouden wat hem vrijwillig werd afgestaan. Hij zou het ten zeerste betreuren indien deze bij hem thans zoo goed bewaarde archieven naar de gemeenten terugkeerden, waar men er niet van gediend is, en zij hun ondergang stellig tegemoet gaan.

De heer Muller is het geheel oneens met den heer Van Hasselt. Het zijn juist dergelijke punten welke in deze vergadering tot zekerheid moeten worden gebracht. Er dient eenheid in zulke zaken te komen.

De Voorzitter erkent dat men kan twisten over de theoretische vraag of de weeskamer-archieven al dan niet tot de rechterlijke behooren, doch zou hij ze liever uit een praktisch oogpunt willen beschouwen. Zal men ze onder de rechterlijke archieven opnemen, ja dan neen en, in zoover wettelijke beletselen ons daartoe in den weg staan, stappen doen om tot opheffing daarvan te geraken? Hij acht dat voor overneming veel valt te zeggen, vooral ook met het oog op de archieven der kleinere plattelandsche gemeenten waar dikwerf in een en hetzelfde register zeer onderscheidene akten werden geregistreerd waarvan de splitsing of bezwaarlijk of ondoenlijk is.

De heer Bondam zegt, alles goed en wel, maar wij zijn niet vrij wanneer het Koninklijk besluit de overname beveelt, en daaraan bestaat bij hem geen twijfel.

De heer Gratama blijft bij zijn gevoelen, uitgedrukt in de vergadering van '92, dat, waar de wet van 14 November 1879, houdende nadere voorzieningen nopens de liquidatie van het beheer der voormalige wees- en momboirkamers in art. 9 bepaalt: „De thans onder die commissie in hare algemeene bewaarplaats berustende archieven der voormalige weeskamers worden teruggegeven aan de besturen der betrokkene gemeenten" etc., het Koninklijk besluit van '83 daaraan geen afbreuk kan doen. Willen de gemeenten die die archieven ingevolge gezegde wet terug ontvingen ze niet afstaan, dan moge men dat betreuren maar verhelpen kan men het niet.

De heer Bondam bestrijdt dat gevoelen op dezelfde gronden als in 1892 en blijft van oordeel dat de wet van 1879 zonder eene eigenlijke regeling van archieven te beoogen en over den eigendom van (Rijks)archieven te kunnen beslissen slechts bedoelde en slechts kon bedoelen de archieven, die de commissie uit de depôts der gemeenten verkregen had, in die depôts terug te brengen, welke depôts toen nog (Rijks) oude rechterlijke archieven bevatten. De overbrenging der rechterlijke archieven uit de gemeente-archieven in onze depôts was toen nog niet bepaald, dateert eerst van 1883, de wet van 1879 kon dus niet wel anders doen dan de hereeniging met die rechterlijke archieven in hunne toenmalige bewaarplaats vergunnen, maar

belemmerde den bevoegden wetgever niet bij het besluit van 1883 ten aanzien van dit tijdelijk weggenomen en teruggebrachte gedeelte.

De heer Bondam zou willen dat deze vergadering beslisse of zijne opvatting ten aanzien van het Koninklijk besluit van 1883 de juiste is.

De heer Feith vraagt, waarom toch zullen wij op eene uniforme regeling aansturen waar het blijkt dat de functiën der weeskamers in de verschillende provinciën niet dezelfde waren. Waar ze van administratieven aard waren late men de archieven bij de gemeenten, waar dat niet het geval was, brenge men ze tot de rechterlijke archieven.

De heer Muller wil dat men tot een besluit kome.

De heer Van Hasselt begrijpt niet hoe men bij den zoo uiteenloopenden aard der gezegde functiën tot eene deugdelijke beslissing komen kan.

De heer Muller houdt vol, dat eene beslissing over de zaak der weeskamer-archieven moet genomen worden, al behoeft deze niet noodzakelijk uniformiteit voor het geheele land mede te brengen. Eene regeling, zooals de heer Feith die voorstelde (overneming van de weeskamer-archieven, die een rechterlijk karakter hadden, en achterlating van de archieven die dit karakter misten) zou hem bijv. wel voldoen, mits de zaak in dien zin *beslist* ware, zoodat niet op de eene plaats de rechterlijke weeskamer-archieven werden overgenomen, op de andere niet.

De Voorzitter meent dat het in de bedoeling der heeren ligt om naar aanleiding van eene hier te nemen beslissing regeling van hooger hand uit te lokken. Bij het verzoek daartoe zal een advies zijn over te leggen, doch hoe zal dat moeten luiden waar de opvattingen zoo zeer verschillen?

De heer Feith acht het wenschelijk dat vooraf elk der heeren eene aan den Voorzitter in te dienen memorie opmake van den toestand in zijne provincie; daarna zal met meer grond kunnen worden overwogen in hoever er termen zijn om bij de Regeering op het nemen van maatregelen aan te dringen.

De Voorzitter ziet na het gehoorde niet in dat veel kans bestaat door die adviezen wijzer te worden. Zij zullen nog eens

aantoonen, wat wij nu reeds weten, dat de weeskamers hier administratieve daar rechterlijke functiën hebben uitgeoefend, en intusschen zal de wet van '79 een struikelblok blijven.

De heer Feith zou de zaak bij Koninklijk besluit willen zien geregeld.

De Voorzitter zou dan toch oordeelen dat men tevens den betrokken Minister behoort aan te geven in welke richting een beslissing wordt verwacht en vraagt of een Koninklijk besluit wel voldoende is.

Nadat de Voorzitter en de heeren Gonnet, Muller en Bondam nog van gedachten wisselden over de vraag of en in hoever de bedoelde archieven ingevolge de Keizerlijke decreeten van 1810 en 1811 in het *tribunal de première instance* van ieder arrondissement moesten zijn gedeponeerd, gelooft de Voorzitter dat, ook al zijn zijne verwachtingen dienaangaande niet hoog gespannen, het voorstel Feith nog het meest aanbeveling verdient. Op grond van de in te leveren memoriën besluite men dan definitief in de volgende bijeenkomst.

Bedoeld voorstel in rondvraag gebracht wordt met algemeene stemmen aangenomen. Het luidt: „Dat ieder der archivarissen in den vorm van eene afzonderlijke nota aan den Voorzitter bericht zal doen toekomen op de vraag, of de weeskamers, voor zoover zij in ieders provincie hebben bestaan, rechterlijke functiën hebben uitgeoefend".

De heer Feith vraagt naar aanleiding van art. 6 van de instructie der Rijksarchivarissen, waarbij het aanleggen van een wetenschappelijken inventaris volgens een door den Minister van Binnenlandsche Zaken goed te keuren plan wordt bevolen, of er nog uitzicht bestaat dat deze vergadering een min of meer eenvormig plan van inventarisatie voor al de archieven berame. Hij heeft met het indienen van zijn plan willen wachten tot tijd en wijle de beraadslagingen daarover in de vorige vergadering aangevangen zouden zijn afgeloopen. Uit de woorden door den Voorzitter in den aanvang dezer vergadering uitgesproken meent hij evenwel te mogen opmaken dat die beraadslagingen niet worden voortgezet.

De Voorzitter antwoordt dat het hem in de vorige vergadering genoegzaam duidelijk is geworden hoe ten aanzien van eene meer of min uniforme regeling en inventariseering geene overeenstemming is te verkrijgen. In de hoofdpunten

bleek te veel verschil van inzicht te bestaan, waarom verdere behandeling hem ondoelmatig voorkomt. Een ieder handele derhalve naar omstandigheden en eigen inzicht, maar zende zijn plan ter goedkeuring aan den Minister toe.

De heer Bondam wijst op de bizondere regeling welke in de Generaliteit voor het verlijden van acten van trouw en ondertrouw bestond. Volgens het „Echt-reglement over de steden ende ten platten lande in de Heerlijckheden ende dorpen staende onder de Generaliteyt" van 18 Maart 1656, Groot placaetboeck II. bladz. 2429, werden die acten gepasseerd voor schepenen, commissarissen van de huwelijkszaken, of voor predikanten. Regel was dat men in Staats-Brabant voor schepenen in ondertrouw werd opgenomen en trouwde. Diensvolgens zijn in het vroegere Staats-Brabant de registers van ondertrouw en trouw deelen van schepenbanks-archieven. Hij vond zelfs registers waarin naast bedoelde akten anderen waren geregistreerd, waarvan het niet twijfelachtig is, of ze zijn van rechterlijken aard. Maar al mocht aan die burgerlijke ondertrouw- en trouwakten geen rechterlijk karakter worden toegekend, dan nog vallen deze trouwboeken z. i. onder het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141). Dit toch, eene wijziging en uitbreiding van dat van 8 Maart 1879 (*Staatsblad* n°. 40) berust op het Keizerlijk decreet van 8 November 1810 (*Bulletin des Lois* 327 n°. 6105). Dit decreet bepaalde de overbrenging van de „régistres, papiers et minutes des anciennes-jurisdictions" enz. in de griffies der rechtbanken van eersten aanleg, waaronder zij ressorteerden, zonder onderscheid te maken of die registers enz. in het algemeen een rechterlijk karakter hadden. De eenheid der archieven „des tribunaux supprimés" is er in gehuldigd. Voor zoover aan dat decreet in 1811 en vlg. jaren nog geen volledige uitvoering was gegeven, kwam nu, nadat het Koninklijk besluit van 1879 de overbrenging van de depôts der rechtbankgriffies, in onze archieven had bevolen, het besluit van 1883 de verdere overbrenging dier „régistres, papiers et minutes" direct in onze gebouwen bevelen. Wij hebben dus, meent spreker, slechts te vragen: behoorde een register in 1811 tot de „papiers des tribunaux supprimés"? en dat was in casu met de schepentrouwboeken zeer zeker het geval. Nu zijn voorganger evenwel, waar hij rechterlijke archieven overnam, de registers van ondertrouw en trouw in de gemeenten heeft achtergelaten (terwijl zij van sommige plaatsen reeds in 1812 mede werden overgebracht) staat spreker thans voor de vraag: moet ik al dan niet de bedoelde registers opeischen? Gaarne zou hij de meening der heeren hierover kennen.

De **V o o r z i t t e r** maakt den heer Bondam indachtig dat volgens eene circulaire van den Intendant van Binnenlandsche Zaken van 17 Februari 1811, n°. 507, gericht aan de prefecten, de registers van den burgerlijken stand, waar die door schepenen waren gehouden, niet gelijk de overige schepenarchieven naar de griffiën „des Tribunaux de première instances" moesten worden overgebracht maar met de archieven der mairies waren te vereenigen. De Voorzitter leest het betrekkelijk gedeelte der circulaire voor, luidende:

„Le passage de l'ordre judiciaire de l'ancien état à l'état nouveau exige des précautions pour prévenir soit des soustractions d'effets, d'argent, de titres ou de pièces de procédure, soit des dilapidations ou pertes d'effets ou meubles appartenant aux tribunaux supprimés, soit même la confusion qui pourrait provenir de quelque cause qui ce fut. Le chapitre 2 du décret du 8 Novembre 1810 contenant le règlement sur l'organisation judiciaire et de l'administration de la Justice dans les départemens des Bouches du Rhin, des Bouches de l'Escaut et dans l'arrondissement de Breda a tracé la marche que M. M. les Sous-préfets et vous avez à suivre dans vos arrondissemens respectifs. Je vous transmets copie de ce chapitre qui comprend l'article 46 inclusivement jusques et compris l'article 55. L'article 101 du décret du 18 Octobre dernier a rendu les dispositions de ces articles applicables aux sept départemens de la Hollande. Ainsi, Monsieur, les mesures que ces articles prescrivent, devront être commencées et continuées sans interruption pour les anciennes cours de Justice, conseils suprêmes *hooge Vierscharen* le 1er Mars prochain et pour les anciens tribunaux de première instance, tels que Bancs des Echevins des villes, arrondissemens, villages, justices seigneuriales, féodales, collègues des petites causes ou autres tribunaux d'exceptions, quelconques, même ecclésiastiques ou académiques le jour même de l'installation des Tribunaux de première instances et des justices de paix. Celle de ces opérations qui ne pourront pas être faites par vous Monsieur ou par M. M. les Sous-préfets pour ce qui concerne les différentes jurisdictions supprimées et réunies aux justices de paix devront l'être par les commissaires délegués que M. M. les Sous-préfets ou vous choisirez pour vous remplacer. C'est à vous et à eux à donner à ces commissaires les instructions nécessaires pour que les mesures prescrites par le chapitre 2 du décret du 8 Novembre 1810 reçoivent partout la pleine et entière exécution qu'elles doivent avoir.

Dans quelques villes les régistres de l'état civil étaient tenus par les Chambres des Echevins. Ils ne devront pas être placés sous les scellés qui seront apposés sur les archives des Bancs des Echevins, ils devront être réunis aux archives de la mairie si elle est instituée, soit provisoirement soit définitivement, et si elle ne l'est pas à la chambre politique du magistrat conformément au décret du 24 Janvier 1811. Pour ce qui est des régistres hypothécaires, des régistres des aliénations d'immeubles qui étaient assez généralement tenus par les secrétaires des Bancs des Echevins ou des tribunaux des justices supprimées ils doivent être compris dans les archives sur lesquelles les scellés doivent être mis à dater du 1 Mars 1811. Ce seront d'après le décret du 30 Janvier dernier les greffiers des tribunaux de première instance qui devront en être chargés. Je vous serai obligé Monsieur de vouloir bien m'informer de ce que vous aurez fait et du résultat lorsque vous le connaitrez.
J'ai l'honneur d'être" etc.

Wel maakt de circulaire slechts gewag van „quelques villes" en is niet geheel duidelijk of daarin op huwelijken voor schepenen gedoeld wordt, doch acht hij dat waarschijnlijk.

De heer Bondam zegt, daaruit blijkt dat de Intendant niet de algemeene toestand in Brabant voor oogen had. Bovendien betwijfelt hij of die circulaire wel bindende kracht had.

De Voorzitter antwoordt dat die circulaire niet op Noordbrabant toepasselijk is, waar trouwens de rechterlijke archieven reeds vroeger waren overgenomen. Hij heeft echter op die circulaire gewezen om in het algemeen de zienswijze dier dagen aangaande deze aangelegenheid te doen kennen. Men bedoelde zonder twijfel de registers van den burgerlijken stand bij de gemeenten te brengen.

De heer Gonnet deelt mede dat wie in Holland niet tot de publieke kerk behoorde, voor schepenen trouwde.

De heer Bijleveld vermeldt dat zulks in Gelderland plaats had ten aanzien van gemengde huwelijken.

De Voorzitter wijst er op dat in dezen alles afhangt van de onderscheidene reglementen in de verschillende provinciën daarvoor vastgesteld.

De heer Muller acht dat de registers van trouw en ondertrouw door schepenen gehouden wel degelijk moeten worden opgevorderd. Het is hem toch gebleken, dat de overbrenging van oude registers naar de archieven van den burgerlijken stand in 1811 heeft plaats gehad niet krachtens een wettelijk voorschrift, maar eenvoudig op aanschrijving der prefecten.

De heer Bijleveld heeft indertijd een hoog geplaatst rechterlijk ambtenaar geconsulteerd over de vraag of de kerkelijke autoriteiten op grond van eenige wet tot afgifte van huwelijksregisters waren te dwingen, doch bleek zulks niet het geval te zijn.

Den Voorzitter wil het voorkomen dat ook aan eene beslissing in deze zaak een onderzoek naar den toestand in de verschillende provinciën behoort vooraf te gaan.

De heer Bondam verklaart uitdrukkelijk dat het geenszins in zijne bedoeling ligt thans het geheele archief van den burgerlijken stand te annexeeren; Spreker wenscht de oude kerkregisters geheel buiten besprek te laten en slechts tot een gedragslijn te komen ten aanzien der, naast de trouwboeken van predikanten en pastoors, door de schepenen gehouden registers van ondertrouw en trouw. Maar daarover zou hij dan toch gaarne nog in deze vergadering eene beslissing zien genomen want de termijn gesteld tot overname van rechterlijke archieven spoedt ten einde.

De Voorzitter wil dan gaarne het gevoelen der heeren inwinnen over de vraag of naar hun oordeel de door den heer Bondam bedoelde registers voor zooveel Brabant betreft kunnen worden opgeëischt.

In rondvraag gebracht verklaren de heeren zich als volgt:

De heer Bijleveld heeft zich nimmer moeite gegeven om eenig register van den burgerlijken stand machtig te worden en wel omdat hem geene bepaling bekend is die daartoe aanleiding geeft. Afschriften daarvan zijn hem nimmer gevraagd.

De heer Feith constateert dat die registers in Groningen overal bij de gemeenten zijn gebleven. Wat in Brabant behoort te geschieden ligt buiten zijne beoordeeling.

De heer Van Hasselt moet zich evenzeer onthouden van eene beslissing voor zooveel Brabant aangaat.

De heer Berns verklaart zich in denzelfden geest. Op de lijsten van de overbrenging der rechterlijke archieven in 1811 worden ze in Friesland niet vermeld.

De heer Gonnet kan zich met den wensch van den heer Bondam wel vereenigen, doch zou het betreuren indien de bedoelde registers ook in de overige provinciën werden opgevorderd. In 1811 zijn de onder hen berustende trouwboeken vrij algemeen door pastoors en predikanten bij de gemeentebesturen ingeleverd. Men late de zaak althans voorloopig rusten om niet eene generale opschudding onder de gemeentebesturen te verwekken.

De heer Gratama kan alleen voor zijne provincie spreken. In Drenthe is het evenals in Groningen gesteld. Trof Spreker een register van den burgerlijken stand elders aan, dan heeft hij zelfs de overbrenging er van naar de gemeente, waar het te huis behoorde, zooveel mogelijk bevorderd. Voor zooveel de schepenregisters aangaat zou hij met het gevoelen van den heer Bondam over de strekking van het Koninklijk besluit van 1883 kunnen instemmen. doch men late de zaak voor het oogenblik gelijk die is, later kan men zien of er maatregelen zijn te nemen tot algeheele overbrenging van de registers van den burgerlijken stand naar de Rijksarchieven.

De heer Muller acht zich volkomen onbevoegd om te beoordeelen wat in Brabant behoort te geschieden. In het algemeen zou hij het wenschelijk achten dat maatregelen werden genomen om den strijd welke thans bestaat tusschen Koninklijke besluiten en Keizerlijke decreeten regelende de overbrenging van rechterlijke archieven op te heffen. Naar hem officieus verzekerd werd is de regeering steeds van meening geweest, dat het Koninklijk besluit van 1879 moest beschouwd worden buiten verband met het decreet van 1810. Wenscht men dat verband aan te nemen dan hangt de toepasselijkheid van het Koninklijk besluit van 1883 op een archief af van de vraag, of dat archief in 1810 op de griffie der schepenbank geborgen was, hetgeen o. a. bepaaldelijk met de weeskamer-archieven het geval *niet* was. Slechts in zooverre is Spreker het met den heer Bondam eens, dat de huwelijksregisters van schepenen, als zonder twijfel behoorende tot de schepenarchieven, volgens het Koninklijk besluit van 1883 naar de Rijksarchieven behooren te worden overgebracht.

De Voorzitter zou zich het liefst houden aan de uitspraak van den Intendant, zoodat, ook al zijn gezegde registers van

zuiver rechterlijken aard, ze toch bij de gemeenten moeten verblijven.

De heer Bondam dankt de heeren voor het uitspreken van hun gevoelen, al moet hij constateeren daardoor niet verder te zijn gekomen dan tot vastere overtuiging dat hij zich tot den Minister zal hebben te wenden om instructie of opheffing der moeilijkheid.

De heer Gratama vraagt of het mogelijk is in de notulen dezer vergadering eene rectificatie op te nemen van eene fout in die van de vorige ingeslopen. Op pag. 21 dier notulen moeten de woorden: „die in drie", gelezen worden: „die in meerdere".

De Voorzitter merkt op dat de notulen alvorens gedrukt te zijn bij de heeren ter wijziging hebben gecirculeerd. Intusschen heeft hij er niet tegen dat de rectificatie worde aangebracht, wat reeds genoegzaam zal geschieden door het verzoek van den heer Gratama in de notulen te vermelden.

De Voorzitter sluit daarna de vergadering.

TH. H. F. VAN RIEMSDIJK, *Voorzitter.*

L. VAN HASSELT, *Secretaris.*

HET RIJKS-ARCHIEF IN NOORDBRABANT.

Volgens de voorschriften heb ik de eer, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, Uwer Excellentie het uitgewerkt jaarverslag over 1894 te doen toekomen omtrent het onder mijn beheer gestelde oud- en nieuw-archief.

I. *Gebouw en meubilair.*

In het gebouw zijn dit jaar nog al eenige veranderingen aangebracht.

Vóór den zomer nog werden de boekenkastjes op de derde of middengalerij van het zijdepôt gedeeltelijk weggebroken en vervangen door of veranderd in gewone kasten voor archiefberging. Daarop werd op de 3de galerij van het oude depôt een klein dubbel rek weggenomen en vervangen door een kaartenkast, terwijl in elke der kasten op deze galerij met het oog op de boekenberging aldaar een plank werd bijgemaakt. Deze veranderingen, waarvan ik ook in mijn vorige verslag sprak, waren noodig voor de voorgenomen verdere overneming van de provinciale griffiearchieven.

Van den afbraak kon ik veel zeer doelmatig gebruiken, o. a. 19 van de kastdeuren met glas en sloten van de vroegere boekenkasten. Het dubbele rek liet ik op den zolder opslaan. Daarentegen liet ik vandaar vier rekken, afkomstig van vroegere noodkasten op mijn kamer, overbrengen naar de vestibules en van deuren voorzien. Hetzelfde geschiedde met de plakatenkast, die hiertoe een weinig werd ingekort.

De kelder bestaat uit twee afdeelingen, door een nauwen doorgang verbonden. In de eene liggen de kolen enz. en worden de ovens gestookt; de andere, ruim en goed verlicht, was ongebruikt. Wijl sinds de eerste overneming van nieuwe archieven in den zomer van 1892 steeds een binder in het archief is werkzaam geweest voor al het te verrichten bind-, sorteer- en nummerwerk enz. en andere diensten, heb ik dien voorkelder nu geheel tot bindersweraplaats ingericht. Hij werd van biezenmatten, tafel en stoel voorzien. Naast de pers en de snijmachine is er nog een dergelijke kast van den zolder gebracht, en ook deze

van een deur voorzien. Onder den trap werd voor het stuiven en den kolendamp een schot geplaatst en de doorgang door twee slagdeurtjes afgesloten.

De concierge was sinds de komst van dien binder reeds langzamerhand bijna geheel van het stoken, en van enkele andere diensten als bode en custos, ontheven. In verband daarmede bleek mij meer en meer de wenschelijkheid dat hij boven, op de kamer naast de mijne, kon zitten, en geheel voor klerkendienst beschikbaar kon zijn. Nadat nu in het najaar de besteks-werken op mijn kamer, het schilderen der muren, afschaven en cireeren der parketvloer en nieuw beitsen en boenen der kasten, waren afgeloopen, kon die verandering plaats vinden. De commies-chartermeester toch is reeds sinds 1893 van die bovenkamer verhuisd naar het groote benedenvertrek, van toen af voorgoed bestemd tot leeskamer tevens voor het publiek.

Op zijn nieuw verblijf werd nu voor den concierge de noodige bergruimte voor schrijfbehoeften, voorraden enz. gevonden, door daar aanwezige kasten met deuren te voorzien. Tengevolge van zijn verhuizing kon zijn vroeger kamertje tot spreek- en ontvangkamertje worden ingericht, waarvoor het toch al dikwijls dienst moest doen. In verband daarmede is het waarschuwbord der luchtdrukschellen van daar verplaatst naar de achtervestibule, bij den keldermond.

Deze veranderingen in het gebruik der verschillende dienstlokalen voldeden en voldoen uitstekend. Toch werd telkens zeer het gemis gevoeld van een goede gelegenheid tot sorteeren van archieven, voornl. 's winters. Wel waren veelal de bovengalerijen, waarheen natuurlijk de warmte opstijgt, 's middags warm genoeg om er dan te staan werken. Doch juist beneden was, voornl. voor de jongst overgenomen griffierarchieven, doorgaans de meeste behoefte aan sorteerruimte. Hierin vermocht ik nu op zeer gelukkige wijze te voorzien. Door de plaatsing van 6 der bovenbedoelde glasdeuren, plus een afschieting in de dubbele rekken met op den zolder aanwezig oud kastenhout, verkreeg ik in den hoek van het hoofddepôt bij de trappenvestibule twee zeer geschikte sorteervertrekjes boven elkander. Een daar liggende rooster der heeteluchtmachine laat meer dan voldoende warmte door om die ruimte, bij eenvoudige afdekking der galerijlatten met bladen karton of dergelijke, zeer voldoende te verwarmen. Desnoods zouden, door gelijke afschieting ook op de bovenliggende galerijen aan te brengen, vier zulke vertrekjes, boven elkaar liggende en door de open galerijlatten gescheiden, verkregen kunnen worden. En toch gaat geen depôtruimte daardoor verloren, want de archieven zijn er gewoon om door geplaatst, terwijl alles slechts met enkele schroeven is gesteld

en dus, zoo noodig, zonder eenige schade of hinder weer kan worden verwijderd.

Volgens bestek zijn nog de volgende verbeteringen aan het gebouw aangebracht: veiligheidsijzers zijn gesteld voor de raampjes gelijkvloers, waarvoor zij nog ontbraken; tochtbanden zijn gemaakt aan de ramen der twee benedenkamers; de laatstovergebleven houten deur, uitkomende in het brandvrije depôt, nl. die welke boven aan den ronden traptoren toegang geeft tot den zolder, werd door een ijzeren vervangen.

De bliksemafleiders bleken bij elke beproeving groote afwijkingen te hebben en gemis van goede geleiding. Telkens werden de fouten hersteld, maar de toestand gaf natuurlijk aanleiding tot voortdurende ongerustheid. Vandaar dat ik, nu dit jaar de toestand erger bleek dan ooit, de aandacht van Uw Excellentie op deze zaak gevestigd heb onder overlegging van rapporten over de laatste beproevingen. Een nieuw onderzoek vond daarop plaats en later een voorloopige behandeling der zaak van wetenschappelijk standpunt in een vergadering van de natuurkundige afdeeling der Koninklijke Academie van Wetenschappen. Sindsdien heb ik er nog niets meer van vernomen.

Helaas is dezen winter de heetwaterinrichting weder defect geraakt door het lek worden van een pijp, die te dicht in het vuur van den oven schijnt te liggen. Toen nu onlangs de vorst inviel heb ik het geheele buizennet moeten leegtappen, maar kan nu ook de beide nieuwe depôts totaal niet verwarmen.

De depôts blijven overigens aan alle mogelijke wenschen uitnemend voldoen en niet ten onrechte mogen zij tot model genomen worden voor nieuw in te richten gebouwen elders. Tot mijn genoegen kon ik bij de met het oog daarop gedane opnamen of gevraagde inlichtingen dan ook geene fouten in hoofdzaken of groote verbeteringen aangeven.

Van het *meubilair* heb ik een zeer uitvoerigen staat of inventaris doen opmaken, volgens de plaatsing in de verschillende lokaliteiten. Voor elke van deze liet ik dien staat daarop afzonderlijk uitschrijven, ten einde elk blad te kunnen aanplakken in het betrokken lokaal op een duidelijk zichtbare plaats. Op die wijze alleen schijnt mij toch bij den grooten omvang van het gebouw op den duur goede en ordelijke bewaring mogelijk. Het is mijn voornemen voortaan ieder jaar den geheelen staat te verifieeren.

II. *Reddings- en brandbluschmiddelen.*

Aan deze zijn weder bijzondere zorgen besteed. De exstincteur bleek herstelling noodig te hebben. De slang was ter plaatse

nnuen brandslangen zijn weder alle nagezien; proeven
frollen en aankoppelen enz. zijn genomen. Na 1886 (1) zijn
nige wijzigingen gekomen in den toestand. In verband hier-
heb ik de verdeeling van alle slangen en verlengstukken
uw geregeld en daarvan een nauwkeurigen staat opgemaakt.
idien is bij elke kraan op den muur aangeplakt welke slangen
toebehooren daar ter plaatse moeten aanwezig zijn. Op
e wijze heb ik gehandeld ten aanzien der brandlantaarns,
zakken en brandbluschflesschen. Aan deze alle zijn vaste
en aangewezen, die op haar beurt door een duidelijk
rift zich zelven aanwijzen. Het aantal brandbluschflesschen
ens aanmerkelijk uitgebreid.

reddingskoker moet in het oude depôt, bij het laatste
der derde galerij aan de zijde van de Mortelstraat, worden
tigd aan twee palen met haken. Voor deze zijn aldaar twee
ı beugels in den muur aangebracht, waardoor zij nu stevig
nd gehouden worden. De koker zelf is vlak vóór het be-
e raam boven aan de galerijlatten gehangen en tegelijk
ie palen bevestigd. Als nu het raam slechts uit de daartoe
ikte scharnieren wordt gelicht en de koker naar buiten
pen, ontrolt deze zich van zelf en is hij in een oogenblik
nnen.

il door den Raad dezer gemeente een nieuwe verordening
vastgesteld voor de levering van water uit de gemeente-
leiding, stelde ik Uw Excellentie voor, het bestaande
idere contract met de gemeente in zooverre te wijzigen
et algemeene tarief er in werd opgenomen. Later geschiedde
het gemeentebestuur zelf echter opzegging van het geheele
act. Toen bleek ook geen nieuw meer gesloten te kunnen
n. Enkel op een verklaring dat men water verlangde te
en werd tot de levering op de algemeene voorwaarden
aan overgegaan, dus zonder eenige contractueele verplich-
tot levering. De directie heeft mij echter verzekerd dat van
lijke afsnijdingen van een deel der leiding steeds vooraf

III. *Toestand der verzamelingen.*

Wederom moet ik hiervoor verschil maken tusschen de oudere en de nieuwe archieven. De laatste blijven voortdurend voor hunne verzorging het meeste eischen. Dit geldt ook weder voor de in het vorig en dit verslagjaar overgenomen gedeelten der griffiearchieven. Daaraan moesten honderden kilogrammen karton voor portefeuilles besteed worden. Tal van registers, waarvan de banden zijn afgerukt enz., moeten intusschen nog worden herbonden; andere hersteld. Dit jaar hoop ik de kadasterarchieven onderhanden te kunnen doen nemen, bijzonder het in 1893 op den achterzolder boven de bureaux van den provincialen waterstaat gevonden belangrijkste en grootste gedeelte daarvan, dat sterk verhavend en verwaarloosd is.

Wat de oudere archieven betreft, is voortgegaan met de nieuwe kartonneering der gewestelijke archieven, waarvan ik het vorig jaar melding maakte. Ook de ingekomen stukken der prefectuur van het departement der Monden van den Rijn zijn thans in een veel grooter aantal portefeuilles verdeeld en van rugomslagen voorzien met aanduiding in groote drukletters van maand, jaar en nummers. Met de aanbrenging dezer rugschriften bij de collecties die daartoe geschikt zijn zal ook verder worden voortgegaan. Zij zijn een goede waarborg voor duurzame ordelijke bewaring en vergemakkelijken de raadpleging.

Met de kartonneering, voor zooveel noodig, van de groote verzameling rekeningen van landsmiddelen enz. en in verband daarmede met de nauwkeurige herschikking en inschuiving, ben ik begonnen. Bij gebrek aan voldoenden voorraad karton heb ik dit werk voorloopig echter weder moeten staken. Zoodra ik opnieuw een goeden voorraad kan inslaan zal ik het voortzetten.

Soms blijken registers, die uitgeleend moeten worden, vooraf een herbinding te behoeven. Zoo dit jaar een aantal schepenregisters van Erp. Nadat ik de plaatsing van alle bladen en caterns te voren nauwkeurig had onderzocht en zoo noodig hersteld, werden deze registers nieuw gebonden.

Met het innaaien der boekwerken, op de vroeger beschreven uniforme wijze, werd weder voortgegaan. Ook ondergingen alle stukken van het geheele archief den jaarlijkschen schoonmaak.

Al deze werkzaamheden kwamen voornamelijk ten laste van den boven besproken binder. De concierge was dan ook weder bijna voortdurend als klerk beschikbaar. Slechts een klein deel van dit jaar maakte ik bovendien nog van een anderen persoon

schrijfwerk gebruik. Het is minder een schrijver, dien ik behoef, dan wel — ik moet er alweder op terugkomen — ontwikkeld persoon voor het administratieve werk, de espondentie, eenvoudig sorteeren en catalogiseeren, maken klappers, naslaan van stukken en raadpleging der archieven Iemand daartoe geschikt biedt zich echter niet licht voor kleinigheid en zonder vaste aanstelling aan. Dus moet ik maar voort blijven sukkelen met de weinige beschikbare hten, hoe gewenscht die amanuensis of wetenschappelijke k ook ware met oog op de

IV. *Voortzetting der ordening en inventarisatie.*

adat de verandering der kasten in het zijgebouw was afgeen ben ik er dadelijk toe overgegaan om alle stukken van griffie-archief in dat gebouw nader te vereenigen. De belastingieven kwamen op de vijfde of bovengalerij en gedeeltelijk op de vierde, alwaar verder de bijzondere collecties, archieven districtscommissarissen en nog onuitgezochte bescheiden, orgen konden worden. Op de derde of middengalerij kwamen registers en chronologisch geordende stukken der Gouverrs, op de tweede die der Gedeputeerde Staten. Beneden lelijk werd de *griffierommel* van 1891 geplaatst, zooals ik nassa losse bescheiden en pakken noem, die in dat jaar door eputeerde Staten ter opruiming werden voorgesteld, maar 893 bij mij zijn ondergebracht (1) voor zoover zij nog niet — ouder dan 15 juli 1850 — door mij reeds vroeger waren genomen (2).

oo was het geheele nieuw-archief tegen den zomer in het zijgew bijeengebracht, waar het geleidelijk verder kon worden uitocht. Spoedig echter moest tot verdere overneming van nieuwe ieven worden overgegaan. Ingevolge den wensch, uitgedrukt Uwer Excellentie's beschikking tot overbrenging in mijne bewa- van dien griffierommel van 1891 (3), zonden de Gedeputeerde en in 1894 een staat in van registers en soorten van stukken, na langeren of korteren tijd naar hun oordeel konden vernietigd den. Ik werd door Uw Excellentie gemachtigd dat *griffiechot* van 1894, behoudens de daarbij telkens uitgezonderde ste jaren, in afwachting der beschikking over de vernieti-

(1) Zie Archiefverslagen 1892, bladz. 74 bovenaan.

(2) Idem 1891, bladz. 112.

(3) Vg. Archiefverslagen 1892, blalz. 82 bovenaan.

ging, dadelijk van hen over te nemen. Hieraan werd weldra voldaan.

Intusschen had ik, zoo spoedig mogelijk na de zoo even besproken verplaatsingen — immers zoodra het proces-verbaal der overbrenging van de archieven van 1814—14 juli 1850, waarom ik na den dood van den Commissaris der Koningin jhr. mr. P. J. Bosch van Drakestein opnieuw en aanhoudend was gaan aandringen, eindelijk was opgemaakt —, Uwer Excellentie voorgesteld thans over te gaan tot de overneming der provinciale archieven van 1850—1880. Dit was overeenkomstig het vroeger verzoek van Gedeputeerde Staten en de voorloopige inwilliging daarvan door Uw Excellentie.

Toen de machtiging kwam werd spoedig een begin ook met deze verplaatsing gemaakt, en wel door de overbrenging der archieven van de Commissarissen des Konings van 15 juli 1850—1879. Ik zeg tot 1879, want Gedeputeerde Staten legden de aanduiding in Uwer Excellentie's schrijven „1850—1880" uit in den zin van „1880 exclusief". Natuurlijk komt dit mede voort uit eenvoudige onbekendheid met de vaste beteekenis in ons archiefwezen en archiefbeheer van dergelijke aanduiding in den zin van „tot en met". Maar aan den anderen kant toonden toch de Gedeputeerde Staten en de Commissaris der Koningin hiermede dat zij één jaar meer van hun archief voorloopig nog wenschten te behouden; en mij scheen daartegen weinig bezwaar te bestaan. Erger zou het zijn indien het Gedeputeerden-archief niet verder dan 1869 zou worden overgegeven, gelijk zij mij schrijven op den 7den aug. 1894 sub G n°. 114 aan Uw Excellentie te hebben bericht. Dan zou het provinciaal archief van 1870—1879 over twee depôts verdeeld zijn, natuurlijk een zeer verkeerde toestand. Maar zij schrijven mij tegelijk een nader voorstel omtrent die bescheiden van 1870—1879 te wenschen, als ik na de overneming van het voorafgaande nog ruimte zal blijken over te hebben. Hieraan nu is geen twijfel.

Binnen zeer kort zal dit kunnen blijken. Onlangs toch is de uitzoeking van den griffierommel van 1891 zoover voltooid geworden, dat een ineenschuiving van het grootste gedeelte daarvan kon plaats vinden en het griffie-uitschot van 1894 daarachter op dezelfde benedengalerij van het zijdepôt bijgeplaatst kon worden. Eveneens zijn de registers en de oudste bundels met stukken van de Commissarissen des Konings onlangs door herstelling en voorziening met nieuwe ruggen en opschriften in zulk een toestand gebracht, dat zij in de bovenkasten der leeskamer konden geplaatst worden. Door een en ander is voor verdere overneming thans weder gelegenheid ontstaan en zal daartoe bij gunstige weersgesteldheid spoedig worden overgegaan.

De uitzoeking van den griffierommel van 1891, zoo juist aangeroerd, gaf tot allerlei verrassende vondsten aanleiding. Telkens bleek opnieuw hoe goed het geweest is dat de opruiming in 1892 is belet geworden (1). Natuurlijk werden allereerst de bescheiden er bij gevonden, die er volgens den in 1891 ingeleverden staat bij moesten zijn. Dus bestond de verzameling, na de uitschifting in hoofdzaak van het oudere dan 15 juli 1850, voornamelijk uit de in dien staat opgesomde en andere bescheiden betrekkelijk het school- en armwezen, de militie en schutterij, de statistiek, en de uitoefening van jacht en visscherij. Maar verder bleven er eenige kasten vol varia over, meest losse stukken van uiteengerukte dossiers, echter ook tal van bundels. Hieronder nu was veel stellig belangrijks. Zóó een groot pak ingekomen stukken bij den *Prefect der Rijnmonden* uit 1811, de nos. 1680 tot 2048 (behoudens gapingen) van den indicateur der prefectuur (2). Zóó dergelijke pakjes en pakken van brieven en dossiers, ontbrekende in de portefeuilles met chronologisch genummerde stukken van *Gedeputeerde Staten* en *Commissarissen des Konings*. Zóó stukken betreffende het loterijfonds van *Ravestein* (3); van de voormalige administratie der bureaux de *bienfaisance* alhier bij de prefectuur, rekeningen van godshuizen te *Heusden*; rapporten uitgebracht aan de Provinçiale Staten door Gedeputeerden of bijzondere commissiën, over *wegen*, *vaarten* en *kanalen*, *ontginningen* enz. enz.; stukken en verklaringen over het *onderhoud* van wegen; over *polders*; over het recht op den toren te *Budel*; over de geschillen tusschen de gemeente *Moergestel* en haar latere afdeeling *de Heize*, tusschen *'s Hertogenbosch* en de naburen van *Orten*; over de gronden tusschen *Boekel* en *Uden*; den uitkoop van *Rijks-tollen*; de haven te *Geertruidenberg*; de grensscheiding tusschen *Breda* en *Teteringen*; de havenrechten te *'s Gravemoer*; de verhooging van den linker-*Diezedijk*; afstand en ingebruikneming van *Rijksgrond*; den toren te *Chaam*; dien te *Halsteren*; het aanvaarden van legaten of donatiën door *gestichten van weldadigheid of kerkbesturen*; enz. enz. Ik noem slechts eenige der hoofden op waaronder ik al die losse verwarde en vermengde stukken ten slotte ben gaan sorteeren, maar genoeg om het bovengezegde te bewijzen. Dit werk is natuurlijk zeer tijdroovend en kan niet dan zeer langzaam vorderen.

(1) Vg. Archiefverslagen 1892, bladz. 78 tot 81.

(2) Deze vondst verklaart misschien, in verband met het feit dat vroegere opruimingen wel zijn toegestaan (o. a. in 1887), dat zoovele van deze nummers der oude archieven ontbreken.

(3) Dit fonds was bestemd voor de vroegere Latijnsche school aldaar.

Zeer goed werd ik bij den geheelen arbeid van de uitzoeking van dezen griffierommel van 1891, zoowel als bij de mede weder voortgezette globale beschrijving of inventarisatie van het archief van 1814—1850, bijgestaan door den meeraangehaalden binder. Deze, H. Wagenaar, heeft nu reeds sinds het midden van 1892 belangrijke diensten aan het archief bewezen en staat mij steeds beter ter zijde bij het dagelijksch beheer der verzamelingen en de nasporingen daarin.

Ook bij een ander werk — en hiermede kom ik tot het oudarchief — was hij zeer nuttig. Ik bedoel de verdere bewerking der plakatenverzameling, waarvan ik vroeger melding maakte (1). Een aantal van deze, met verschillende aanwinsten der laatste jaren vooral uit gemeente-archieven ingekomen of ook bij de reeds langer aanwezige verzamelingen aangetroffen, werden door hem gerangschikt en nagezien. Daarop heeft hij met den concierge vergeleken welke exemplaren nog in een onzer collecties ontbraken en deze op hunne nummers ingevoegd. Te zamen hebben zij daarop de lijsten aangevuld, waarop de nummers, data en namen der uitvaardigende authoriteiten werden ingevuld.

Uit het Rijks archiefdepôt te 's Gravenhage zijn mij welwillend ter leen verstrekt de inventarissen der voormalige oude rechterlijke archiefdepôts van de rechtbankgriffie's te 's Hertogenbosch, Breda en Eindhoven. Onder mijne aanwijzingen en correctie heeft de concierge, Arn. van Eijck, hieruit een reeks voorloopige inventarissen opgemaakt van de meeste schepen-archieven. Ik koos hiertoe een vorm, waardoor meestal nadere uitwerking en aanvulling gemakkelijk moet zijn. Stellig zal het bij de verdere bewerking der schepenarchieven een gemak zijn met zulk een ligger in de hand telkens te kunnen beginnen.

Aan de ordening en inventarisatie der rechterlijke archieven heb ik overigens weder niet heel veel kunnen doen door de talrijke zorgen voor en het werk aan de nieuwe archieven. Alleen heb ik de schepenarchieven van Dinther en van Heeswijk, zoover zij nu uit den rommel van den raadhuiszolder te Dinther vroeger overgenomen, waren uitgezocht, geheel geordend en genummerd en heb ik de oude beschrijving van de Bossche protocollen nauwkeurig vergeleken en verbeterd. Ook ben ik de registers van het archief van den raad en leenhof van Brabant en Overmaze specifiek gaan beschrijven, gelijk met de losse stukken reeds vroeger geschiedde. Als die specificatie weldra voltooid zal zijn, is dus de algemeene nummering meteen als het ware volledig en dus de inventaris gereed op de civiele

---

(1) Archiefverslagen 1892, bladz. 75/76.

processtukken na, die nog nader uitgezocht moeten worden. Op dit werk van langen adem zal ik maar niet wachten om den inventaris in te zenden, ten einde die den belangstellenden bekend gemaakt kan worden, b. v. door den druk als bijlage dezes.

Nog een anderen inventaris heb ik met behulp van oude lijsten laten opmaken, maar nu niet van in hoofdzaak in dit archief berustende bescheiden. Uit de alphabetische lijsten, in een drukwerk met negen vervolgen door de broederschap der notarissen in ons land uitgegeven van de protocollen van overleden notarissen, heb ik de Noordbrabantsche vóór 1811 aangeschrapt en laten afschrijven. Vervolgens heb ik naar de aanduidingen die er bij stonden getracht den inventaris der bewaarplaatsen van notariëele minuten alhier en te Breda daaruit te construeeren. Dit werk kan zoowel nu reeds nut voor ons afwerpen als later, wanneer die protocollen, gelijk behoort, alle in onze depôts zijn opgenomen.

Dr. Zuidema heeft wederom de aanwinsten der boekerij en eenige van het archief geïnventariseerd, zijn aandeel gehad in het doen van nasporingen en maken van afschriften, en verder de inhoudsopgaaf ingevuld in de boven beschreven lijsten der plakaten. Ook maakte hij een lijstje van de dubbele boekwerken op den zolder, en vervaardigde een index op het register der besluiten van den Franschen prefect uit 1810.

Veel werk gaf mij de revisie, aanvulling en correctie van den inventaris der oorkonden van het Jezuïetencollegie alhier, die werd afgedrukt als bijlage van het vorige verslag. Voor de inleiding en aanteekeningen heb ik den in twaalf afleveringen verschenen inventaris van de Roermondsche archieven, door wijlen den rijksarchivaris Sivré, geheel nagezien, alsmede de Bossche schepenprotocollen, voor zoover ik hierin nog oorkonden had mogen aantreffen, geëxcerpeerd. Vooral bij het laatste werk bleek mij nog al een en ander van de herkomst van sommige der goederen en rechten, waarover de stukken handelen. Had ik van die bijzonderheden eerder kennis gedragen, stellig zou ik in de verdeeling der oorkonden naar de rubrieken hier en daar nog eenige verandering hebben aangebracht, zonder echter in het systeem wijziging aan te brengen.

Aan het boekje werd, toen het was afgedrukt, door de welwillende bemoeiing van jhr. mr. Victor de Stuers, referendaris van kunsten en wetenschappen, een reproductie op halve grootte toegevoegd van een plattegrond van het Jezuïetencollegie, die bij de oorkonden berust.

Bij gelegenheid van deze correctie der bijlagen van mijn vorig verslag en van de inventarisatie van oude gemeentelijke charters,

heb ik een onderzoek ingesteld naar de gebruikte jaarstijlen in Bergen op Zoom en Breda en verschillende andere plaatsen.

Op verzoek heb ik voor den Commissaris der Koningin in dit gewest, toen deze zijne bezoeken aan de gemeenten der provincie ging beginnen, een overzicht opgesteld van de historisch-politieke indeeling van Noordbrabant en daarvoor tevens een kaartje gemaakt, dat den toestand van 1795 duidelijk aangeeft. Voor de andere indeelingen kan dit zoo noodig later worden uitgebreid. Dr. Zuidema is dadelijk daarop reeds begonnen met het onderzoek naar de oudste kerkelijke indeeling tot in de onderdeelen toe.

V. *Uitgaaf van bescheiden uit het archief.*

Met de voorbereiding der uitgaaf van het Strickgrefier wordt zooveel mogelijk ijverig voortgegaan. Daar het aantal bladzijden in zeer groot formaat echter over de 700 klimt zal het nog een poos aanloopen voor de kopie af en persklaar is.

Ik hoop dat te voren de uitgaaf der Heuchtensche oorkonden geheel voltooid zal zijn. Hard vlotten doet het daarmêe echter niet. Er is voorloopig nog wat veel stof, die moet voorgaan. Moge deze spoedig worden opgeruimd.

Van de uitgaaf der „delineatio collegii Silveducensis" sprak ik reeds boven.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

De gedetailleerde staat van de aanwinsten mijner verzamelingen, aan dit verslag weder toe te voegen, vermeldt deze op gelijke wijze als vorige jaren geschiedde.

De hoop dat uit de besprekingen, door den heer Algemeenen Rijksarchivaris zelven in de bijeenkomsten der Rijksarchivarissen ingeleid omtrent de distributie onzer Rijksarchieven over de elf depôts, het praktisch resultaat zou voortvloeien dat aan mijn depôt eindelijk de archiefverzamelingen zouden kunnen worden toebedeeld, die hier metterdaad behooren en in vorige verslagen (1) meermalen door mij werden aangeduid en opgenoemd, is helaas verijdeld. In de bijeenkomst van 16 october 1894 werd de zaak, hoewel zij niet was afgehandeld, door den voorzitter zelven weder van de agenda afgevoerd. Den daarbij gegeven wenk om Uw Excellentie in dezen de noodige aanwijzingen te vragen, zal ik te gelegener tijd echter gaarne opvolgen.

(1) O. a. Archiefverslagen 1893, hoofdstuk 6.

Ten aanzien van eene verzameling had ik gehoopt in het afgeloopen jaar echter het belang en het recht van mijn depôt door den Algemeenen Rijksarchivaris zelven erkend te zullen zien. Helaas ijdelijk Het gold het door onzen collega te Arnhem teruggevonden archief der voormalige leenkamer te Grave, dat bij den afstammeling van den laatsten griffier was blijven berusten. Tijdens de onderhandeling tusschen den bezitter en den Algemeenen Rijksarchivaris bleek mij echter reeds dat er zelfs nog argumenten schenen te bestaan om zulk een archief aan mijn depôt te onthouden. Intusschen werd toch verkregen, dat de afstand niet aan het Rijksarchief te 's Gravenhage maar aan „de Rijksarchieven" geschiedde, zoo dat de zaak voor later ten minste niet geprejudicieerd werd.

Werkelijk behoorden de archieven van den domeinraad van Oranje-Nassau in het Noordbrabantsch archiefdepôt allereerst t'huis. Bijna alle domeinen, door die van den Rade en Rekeninge van Zijne Hoogheid beheerd, lagen binnen het tegenwoordige Noordbrabant. Dit geldt niet alleen voor de gansche stad en baronie van Breda, Grave en het land van Kuik, de drie prinselijke heerlijkheden Dinteloord, Willemstad en Steenbergen, maar ook voor Zevenbergen, de Klundert, de Zwaluwe's, Geertruidenberg enz. enz. En hoe weinig blijft er dan over, dat daarbuiten ligt: Buren en IJsselstein! Inderdaad, het betreft hier een in hoofdzaak, ja bijna uitsluitend *Noordbrabantsch* archief, dat naar alle goede regelen hier geplaatst behoorde te zijn en, s. m, overgebracht behoort te worden.

Hoeveel te meer dan nog is dit het geval met de archieven van de onder den raad ressorteerende lokale collegies en authoriteiten, die geheel binnen deze provincie beperkt waren, gelijk de Kuiksche leenkamer onder andere. Zulk een archief zou zelfs in het Noordbrabantsche depôt thuis behooren, wanneer werkelijk het collegie, waaronder het ressorteerde, een algemeen landscollegie was en dus in het Haagsche depôt behoorde; zoo is het gelegen met de Leen- en Tolkamer en den Raad der Domeinen te 's Hertogenbosch, die rechtstreeks onder den Raad van State stonden, maar wier archieven terecht hier berusten.

Na den dood van mevr. de weduwe Slanghen, vroeger te Hoensbroek, daarna te Kerkrade, heb ik opnieuw pogingen aangewend om in het bezit te geraken van het register met kopieën van oude oorkonden, door mijn voorganger indertijd geleend van den heer E. Slanghen (toenmaals burgemeester van Hoensbroek) en ook gebruikt voor zijn uitgaaf der Helmondsche oorkonden en daarbij aangehaald als „register Mierlo". Helaas bleef wederom al mijn pogen vergeefs. De erfgenamen weten

er niets van, en ook mijn ambtgenoot te Maastricht, die verschillende van de handschriften, nagelaten door den heer Slanghen, reeds vroeger verkreeg, kent daarbij zulk een register als het gezochte (waarvan de inhoud intusschen volledig bekend is) niet. Jammer is het dat mijn voorganger niet een beschrijving heeft gemaakt, hoe gering ook, van het uiterlijk. Daardoor zou de terugvondst, waarop ik de hoop niet opgeef, natuurlijk lichter mogelijk zijn.

Het register past geheel bij de serie van 6 deelen, gemerkt B—G, waarvan ik de aanwinst in mijn verslag over 1881 (1) vermelde, welke — naar ik later leerde — afkomstig moeten zijn van den bekenden genealoog Philips Helleman baron van Leefdael (2). Reeds vroeger vermoedde ik dat dit „register Mierlo" het ontbrekende deel A dezer serie zou zijn; maar iedere uiterlijke aanduiding ontbreekt helaas.

Nog deed ik dit jaar nasporing naar een ander register van dezen geslachtkundige, waaruit mede in een letterkundige bijdrage een aanhaling geschiedde en onder mijne oogen kwam. Ook dit register bleef echter buiten mijn bereik. Men was er eerst zeer geheimzinnig mede. Dit werd minder toen men bemerkte dat het mij niet te doen was om met den inhoud te gaan strijken, maar om het duurzaam behoud er van te waarborgen. Echter gelukte het mij niet tot de kennisneming van het uiterlijk of innerlijk of zelfs van den naam des bezitters te geraken. Alleen kon ik opmaken dat het hier ten minste het ontbrekende deel A onzer collectie niet gelden kon.

Het uitzicht is mij geopend twee verloren geachte schepenregistertjes, een van Heeze en een van Mierlo, die in particuliere handen geraakt zijn, welhaast bij de van die plaatsen afkomstige rechterlijke archieven door schenking te zien terugkeeren. Tegelijk werd ik op het spoor gebracht van andere schepenboeken, die uit het raadhuis te Heeze in vroegeren tijd waren weggeraakt. Ook deze zullen, naar ik hoop, nu spoedig weder met de andere vereenigd worden.

VII. *Afschrijving van elders berustende bescheiden.*

Hiervoor bood zich in het afgeloopen jaar geen gelegenheid aan, behoudens hetgeen over de inventarissen der vroegere rechtbankdepôts hierboven reeds is medegedeeld.

(1) Archiefverslagen 1888, bladz. 51.

(2) Vg. over hem Noordbrab. Volks-Almanak 1889, bladz. 97—152.

VIII. *De toegestane gelden.*

Het kost voortdurend moeite met de beschikbare middelen aan alle behoeften te voldoen, vooral aan die van de nieuwe archieven. De overneming, verplaatsingen en verzorging van deze eischten wederom buitengewoon veel aan werkloonen en materialen. Ook de aanwinsten van boekerij en archief vergden weder veel en de aanschaffing en vernieuwing van meubilair en gereedschappen stelden opnieuw nog al eischen.

IX. *De raadpleging der verzamelingen.*

Het gebruik van het archief nam wederom toe. Stellig is dit mede toe te schrijven aan de uitbreiding der verzamelingen, bijzonder met de nieuwe archieven. Eigenaardig is het dat o. a. in de voorloopig van het provinciaal gouvernement overgenomen bescheiden, onder dan een beperkt aantal jaren, die door de Gedeputeerde Staten ter periodieke vernietiging waren voorgesteld — het boven besproken griffieuitschot van 1894 — verschillende malen nasporingen geschiedden, nog wel door ambtenaren van de griffie zelve.

Maar het grootste deel der onderzoekingen geschiedde toch weer in de oudere archieven. Zij betroffen ook nu allermeest het bewijs, de verdediging en beoordeeling van rechten en rechtsverhoudingen. Een bijna even groot deel had betrekking op genealogieën; het kleinste was van zuiver wetenschappelijken aard. Een opnoeming van al de onderzoekingen ware ondoenlijk; het aantal klimt over de 150. De mededeeling echter van eenige soorten en de bespreking van enkele belangrijke in het bijzonder volsta hier om een beeld te geven van het dagelijksch nut, dat het archief afwerpt.

Voorop gaan de rechtzoekenden. Ten eerste dan zijn daar de sollicitanten naar *beurzen* uit stichtingen, die zelf of door hun gemachtigden komen onderzoeken naar het bewijs hunner afstamming van of verwantschap met den stichter, enz. Dikwijls geldt het hiervoor zeer langdurige nasporingen in tal van bronnen, waarbij ook vaak veel gevergd wordt van onze hulp.

Dan hebben wij de pretendenten op bedeeling of verpleging ten laste van andere *liefdadige stichtingen*, voor wie het aankomt op de bepalingen der stichtingsoorkonde of van het testament van den erflater, op het bewijs van hun afstamming of herkomst enz. Vooral deze luidjes moeten meest geheel door ons worden geholpen.

Vervolgens treft men de jachtmakenden aan op *erfenissen*,

een talrijk ras, meest veeleischend en koppig strevend om te vinden wat doorgaans niet te vinden is, of een aanspraak te bewijzen op iets dat toch niet meer te verhalen is.

Niet minder talrijk, maar prettiger om te helpen, is het slag der onderzoekers naar *servituten*, tusschen huizen en erven, van licht, uitzicht, waterlooziug, euseldrop, put, overweg, uitweg, doorgang, watertrekking, enz. enz. Ik had er dit jaar niet minder dan 4 alleen uit de stad Bergen op Zoom, even zooveel uit het land van Kuik enz.

Komen deze reeds menigmaal bij monde van hunne advokaten, bijna geregeld doen dit de verdedigers of aanvallers van andere *zakelijke rechten*. Zoo die van *tienden*, waarvan ik er onder Udenhout, Almkerk, Beugen, Veen, Wijk, Meeuwen enz. te onderzoeken had; van *visscherijen*, waarvan o. a. in onderzoek kwamen die van Woudrichem, Zuidewijn, Berlicum en Middelrode; van *jachtrechten*, waarvan o. a. die van Hilvarenbeek, Tongelre, Aalst, Drunen, Gansoijen, Empel en Meerwijk opnieuw of voor het eerst in onderzoek kwamen. Toch komen zij ook zelven wel aankloppen vooral waar het een *eigendomsrecht* geldt, gelijk er dit jaar nagespoord werden omtrent den muur achter het arsenaal en de gang naast de Hervormde kerk, beide alhier, een weg, heg en sloot langs de pastorie te Demen, den weg bij de gasfabriek te Helmond, den zoogen. pastoorsgang te Roosendaal, de heide van Heuchten, de gemeene gronden onder Wijk enz. enz.

Een ander soort van onderzoekers zijn weer de *autoriteiten*, die meest hunne vragen omtrent een of ander geschil of rechtstoestand schriftelijk formuleeren, maar veelal tot uitvoerige nasporingen, breede rapporten en leverantie van afschriften aanleiding geven. Tot hen behoorden in 1894 weder de Minister van Financiën, de Commissaris der Koningin en Gedeputeerde Staten, de officier van justitie en andere leden van de rechterlijke macht, de archivaris in Gelderland, besturen van gemeenten en waterschappen en van godshuizen, ook de provinciale archivaris te Antwerpen. Van hunne onderwerpen noem ik op: de uitbreidingen van het gouvernementsgebouw alhier; het fonds tot schadeloosstelling voor het gemis van heerlijke rechten; het loterijfonds te Ravestein; domeincijnzen onder Zwaluwe; de zelfstandigheid van het Goirke onder Tilburg; de quotisatie der schulden van het waterschap 's Lands van Megen; gebruiksrechten voor de ingezetenen van Waalwijk en Schadewijk onder Eersel en Riethoven op de heide aldaar; de vereeniging van Wijk met Aalburg; het onderhoud van den Roosendaalschen en Steenbergschen vliet; het St. Anna gilde te Megen; de aanstelling van twee notarissen publiek; een armencijns onder

Oisterwijk; de grenzen van den polder Kijfhoek; de zuidgrens van het voormalig arrondissement Breda van het departement der twee Nethen. —

Is het archief in de eerste plaats een depôt van oude rechtstitels en blijkt dit aldus uit de strekking van de tot nu toe gememoreerde nasporingen, het is tevens een bewaarplaats van kostbare geschiedbronnen, als hoedanig dezelfde rechtsbronnen eveneens te beschouwen zijn, en wordt dus ook voor wetenschappelijk onderzoek geraadpleegd. Zoo geschiedden in het afgeloopen jaar weder nasporingen naar gegevens voor onze *krijgskundige geschiedenis.* Deed dit onderzoek vroeger de kapitein P. C. Colthoff, na diens overplaatsing naar den Haag is er de luitenant J. J. M. A. Mommers mede belast, die in het voorjaar de jaren van den Engelsch—Russischen inval en die van den Oostenrijkschen successie oorlog naging en in het najaar weder begon met de geschiedenis der troepenbewegingen en bezettingen in 1814 en volgende jaren, waarover hij zeer rijke oogst opdoet.

In gelijken zin werd onderzocht over de geschiedenis van het *notariaat* in Noordbrabant in de 15de eeuw; over de oude *maten en gewichten*, hier vroeger in gebruik; over de omstandigheden en personen van het beleg en ontzet van *Bergen op Zoom* in 1622 (voor de Leidsche studenten-maskerade van dit jaar); over het dagverhaal van het beleg dier stad in 1747; over het wereldlijk gezach der *bisschoppen* van Luik binnen Noordbrabant; naar de acten der *Geldersche synoden* van 11—14 November 1579; over de geschiedenis der kerk en der predikanten te *Helvoirt*; over het St. Ambrosius of bijenhoudersgild te *Princenhage;* over het St. Jansbaptistgilde te *Waalwijk—Besoijen;* naar het *wapen* van Noordbrabant; over een aantal Noordbrabantsche *plaatsbeschrijvingen;* over den ciseleur en graveur *Balthasar Silvius;* over den Bosschen predikant *Junius;* naar — ten slotte — de chirurgijnsfamilie *van Wullen*, waarover een vraag „an ein hohes Niederländisches Cultus-ministerium in Amsterdam" mij door Uw Excellentie werd overgebriefd.

De genealogische onderzoeker in het algemeen is evenmin tot de rechtzoekende als tot de wetenschappelijke navorschers te brengen. Ten deele behoort hij echter tot de allerlastigste, nl. voorzoover hij zijn eigen of anderer geheele genealogie construeert of reconstrueert, liefst met al de zijtakken. Die weetgierigen zijn haast een ware plaag te noemen. Zij zijn onverzadelijk, steeds meer eischend, onvermoeibaar en gewoonlijk onbevredigd. Met enkelen van deze was het archief ook dit jaar

weder gezegend. Een grooter aantal begeerde slechts iets te weten over een enkel lid hunner familie of een enkele akte te lichten. Een derde, wederom geringer cathegorie doet het genealogisch gepluis uit liefhebberij, zoekt b. v. de kwartierstaten na van een reeks *oude Brabantsche geslachten*; of de genealogie van den bekenden genealoog *Butkens* (Butghin); de verschillende heeren *van Malsen*, als heeren van Tilburg en Drunen enz.; de geslachten *de Rover* en *van Ghendt* als heeren van Rikstel; of de vertakkingen in Noordbrabant van de *van Amstels*.

De voornaamste namen der geslachten, waarover in 1894 onderzocht werd, zijn: van der Steghen; van Loon; van Gameren; Grevenbroek; van Nispen; de Roij; van Zuylen; Godfrey; de Beukelaer; Coeverinex, de Haen of Haenen; Cuypers; Nijssen; von Buddenbrodt; Daverveldt; van Lawick; de Jong van Beek en Donk; Spoor. Ik noem er slechts heel enkele op.

Het onderzoek naar de vereeniging van Wijk en Aalburg, boven reeds aangestipt, heeft mij vrij ver geleid, en het schijnt van genoeg algemeen belang om het resultaat hier kortelijk mede te deelen.

De tegenwoordige indeeling in gemeenten van het grondgebied van Noordbrabant is die van het reglement van bestuur voor het platteland in Noordbrabant van 8 mei 1819 (Bijvoegsel Staatsblad VI, 1819), gemaakt ter uitvoering van artikel 154 der Grondwet van 1815. Daarbij worden Wijk en Aalburg als samen een gemeente vormende opgegeven. Echter blijkt uit de stukken en registers van den Gouverneur van Brabant dat zij reeds in 1814 vereenigd waren. In 1810 waren zij dit echter nog niet.

In de decreten nu, waarbij het Koninkrijk Holland-links-van-den-Rijn bij Frankrijk werd ingelijfd, werd bepaald dat de Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken den Keizer ten spoedigste een voorstel ter indeeling van het gebied der nieuwe departementen zouden indienen. Ten aanzien der communale indeeling is hieraan blijkbaar niet voldaan. Maar de prefect van het nieuwe departement der Rijnmonden, hoofdplaats den Bosch, de baron Frémin de Beaumont, was een doortastend man. Hij teekent 4 augustus 1811 een arrêté, waarbij hij overweegt:

dat de inning der directe belastingen in 1812 het spoedig bewerken der kohieren enz. vereischt en dat de zetters nu in elke gemeente moeten benoemd worden;

dat „plusieurs agrégations de communes combinés provisoirement en une seule mairie doivent être séparées, tandis que

d'autres communes amalgammées précédemment, doivent rester réunies";

dat dit werk, onderworpen aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en den Directeur-Generaal der gemeente-comptabiliteit, niet tijdig meer aan den Keizer ter goedkeuring kan worden overgelegd —

en dat het evenzeer van belang is dat „les communes et agrégations de communes, combinées ci-devant pour former une mairie, soit qu'elles demeurent réunies provisoirement en une seule municipalité, soit qu'elles doivent être désunies pour en former plusieurs, présentent leur Budget de 1812 dans le plus bref délai".

Dan arresteert hij:

Article 1.

De beschikkingen van zijn besluit van 3 mei 1811, ten aanzien van eenige gemeenten, worden gehandhaafd „pour toutes les communes et agrégations de communes précédemment réunies, et qui sont indiquées comme mairies dans le tableau des communes de ce département, annexé au présent arrêté".

Article 2.

Die beschikkingen (van 3 mei) worden geschorst „pour les agrégations de communes divisées en vertu du dit arrêté et qui sont portées au tableau annexé au présent, comme devant rester provisoirement réunies . . . .

enz.

Het aan dit besluit nu geannexeerde tableau van art. 1 enz. is een *Division territoriale du département des Bouches du Rhin* en bevat naast elkaar de namen der gemeenten en der gehuchten die er van afhangen. Met name vindt men daar onder het arrondissement van den Bosch, canton van Heusden, als gemeente Wijk, als afhangend gehucht Aalburg. En staan er bij sommige der gemeentenamen sterretjes, misschien op de toepassing wijzende van artt. 1 en 2, bij Wijk vindt men er geen. Al mag het nu dan ook niet gelukken het arrêté van 3 mei 1811 te vinden, dat in het register ontbreekt, zoo mocht ik op grond van het bovenstaande toch wel als zeker aannemen, dat de vereeniging der beide gemeenten tot ééne onder de Fransche heerschappij is geschied en bevestigd is in 1819. En wat voor Wijk en Aalburg geldt, geldt voor vele meer.

Bij het onderzoek naar den ouden toestand en de uitbreidingen van het gouvernementsgebouw bleek mij o. a. dat het in 1824 in de Waterstraat aanmerkelijk is vergroot met een aantal bureaux voor de toen aan den Gouverneur opgedragen directie der belastingen en domeinen en van het kadaster. Daarbij bleek mij echter ook, en daarom meen ik dit onderzoek hier te mogen memoreeren, dat het huis, waarin tegenwoordig het telegraafkantoor gevestigd is, toenmaals mede tot het gouvernement behoorde en tot dien tijd voor woning van den kamerbewaarder gebezigd werd. Dit leidde mij tot de vraag of, nadat straks het nieuwe post- en telegraafkantoor, alhier in aanbouw, voltooid en aanvaard zal zijn, dit huis niet tot die oude bestemming, waarvoor het uitnemend gelegen schijnt, zou kunnen terugkeeren. Dan zou de tegenwoordig voor woning enz. van den kamerbewaarder in gebruik zijnde maar daarvoor veel te groote lokaliteit vrij komen en dientengevolge een eenige gelegenheid ontstaan om aldaar een woning in te richten voor den concierge bij het archief, waardoor niet alleen de titularis ten zeerste gebaat zou zijn, maar — mits de woning met het gebouw verbonden werd — ook deze inrichting zelve. Tevens zou dan van de gelegenheid gebruik gemaakt kunnen worden om het gebouw aan die zijde tot achter toe een breede strook eigen erf te geven —, evenzeer gewenscht met het oog op de veiligheid.

X. *Bemoeiingen met gemeente-archieven.*

Het verslag over mijn werkzaamheden ten dezen aanzien, dat ik ook dit jaar weder aan Gedeputeerde Staten indien en waarvan ik Uw Excellentie wederom een afdruk zal toezenden, ontheft mij van mededeelingen onder dit laatste hoofdstuk.

's Hertogenbosch, februari 1895.

De Rijksarchivaris in Noordbrabant,

mr. A. C. Bondam.

BIJLAGE I.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKS-ARCHIEF IN NOORDBRABANT

IN 1894.

A. Overnemingen uit andere archieven.

I. ARCHIEF DER COMMISSARISSEN DES KONINGS VAN 15 JULI 1850 TOT 1879.

In den zomer van 1894 werd aan de door Gedeputeerde Staten reeds vroeger verzochte en door Uw Excellentie op mijn voorstel thans toegestemde overbrenging van het provinciale griffiearchief van 1850—188) een begin van uitvoering gegeven door de overbrenging van bovenbedoeld archief.

Evenals bij de overneming vóór een drietal jaren van de griffie-archieven van januari 1814—juli 1850 werden ook thans de boekwerken, aan de Commissarissen des Konings en Gedeputeerde Staten in hun kwaliteit toegezonden, onder hunne archieven begrepen (zie de Nota achter mijn jaarverslag over 1891: Archiefverslagen 1891, bladz. 120 vlg.) Reeds nam ik van deze de Staatscourant, de notulen en verslagen van andere provinciën, enz., van 1851—1869 over; nog niet het Provinciaal blad. de Handelingen der Staten-Generaal en andere stukken na 1850. Deze zullen met de registers en portefeuilles van Gedeputeerde Staten moeten volgen.

Bij het archief na 1850 waren niet, zooals bij dat van 1814 tot 1850, allerlei archieven van opgeheven authoriteiten over te nemen. Evenmin die, voortvloeiende uit accessoire bevoegdheden der hoogste provinciale authoriteit (de directie der verschillende belastingen was in hoofdzaak in 1843 reeds weder aan

afzonderlijke ambtenaren opgedragen). Toch is de toestand van het jongere archief er niet eenvoudiger om.

Hoeveel er ook aan ontbrak, het archief van de Gouverneurs zoowel als van de Gedeputeerde Staten van 1814—1850 was volgens de dagelijksche agenda (of indicateur van ingekomen stukken en daarop genomen besluiten) chronologisch in ééne serie gerangschikt, terwijl er per jaar een alphabetische index op was vervaardigd. Doch met dat van de Commissarissen des Konings van 15 juli 1850—1879 is dit slechts tot 1856 het geval. De rest is nog verdeeld naar de Bureaux der provinciale griffie waarin de stukken behandeld werden, en voor elk Bureau of elke Afdeeling weder volgens de hoofdonderwerpen, die daaronder ressorteerden. Wijl voor vele dezer onderwerpen in de afdeelingen speciale agenda en index gehouden werd, zou deze toestand nog zoo kwaad niet zijn, ja zelfs beter mogen heeten dan die van het oudere, indien al die serieën op zich zelven in ordelijken toestand waren. Hier is het echter verre vandaan. Het meerendeel draagt wel een opschrift, soort, jaar en maand opgevende, maar de inhoud beantwoordt daaraan niet.

Bij de overneming in 1891 van de archieven van 1814—1850 lagen op de griffiezolders groote hoopen stukken opgetast, gedeeltelijk totaal los en verspreid, gedeeltelijk nog in pakken of zelfs in portefeuilles; vele van de laatste waren losgegaan, waarop de stukken geheel of gedeeltelijk er uit geschoven en door andere heen geraakt waren. Wat toen jonger bleek dan 15 juli 1850, en dus op het gouvernement achterbleef, werd voor den voet op door het werkvolk in de portefeuilles gebonden en in de pas geleegde kasten gezet. Deze portefeuilles nu zijn blijkbaar later, zonder eenige — zelfs chronologische — sorteering, eenvoudig voorzien van een omslag met opschrift volgens den aard van de meest of eerst in het oog vallende stukken, ja, meestal eenvoudig volgens het etiket, dat toevallig op de portefeuille zat. Natuurlijk is het alzoo dat thans bij nader bekijk de inhoud aan die opschriften weinig blijkt te beantwoorden.

In het geheel bestaat het in 1891 overgenomen archief der Commissarissen des Konings van 15 juli 1850—31 december 1879 uit 227 registers en 1007 portefeuilles met losse stukken of dossiers.

II. GRIFFIE-UITSCHOT VAN 1894.

Zooals ik reeds in mijn jaarverslag onder het hoofd: „Voortgang der ordening en inventarisatie" in herinnering bracht

1892 op een verzoek van Gedeputeerde Staten, om
ing tot opruiming van een massa bescheiden, beschikt
opdracht tot overbrenging daarvan in het onder mijn
gesteld archiefdepôt. Toen werd echter tevens van hen
rstel gevraagd omtrent de dossiers enz. die h. i. voortaan
na een zeker aantal jaren voor de administratie niet
odig zouden zijn. In 1892 boden zij daarop Uwer Excel-
en lijst aan van dergelijke registers en bescheiden, met
van het aantal jaren waarna zij gemist zouden kunnen
Ik werd gemachtigd om, in afwachting der beslissing,
al deze stukken over te nemen. Hieraan werd door mij
ijk gevolg gegeven, te meer omdat ik gaarne de ver-
g zoo mogelijk wenschte te voorkomen van een aantal
, die voor de administratie misschien gemist konden
maar voor het historisch archief m. i. niet verloren
gaan. Op het belang dat in de toekomst die stukken
n nog zouden hebben, hetzij tot bewijs van rechten en
tingen, hetzij voor de wetenschap, was gansch niet
de toelichting, die ik ontving bij de volgende lijst,
st ik, rechts, heb opgegeven hetgeen ik werkelijk heb
en:

ning voorgesteld.		In dit depôt overgebracht.	
geven stukken (fie-bureaux).	Op te ruimen na:	Omschrijving der ontvangen stukken.	Over de jaren:
, 1e *bureau.*			
ter bekoming n vischakten.	5 jaar.	1. Idem als in de opgaaf, in 17 portefeuilles	1857—1860, 1867, 1885—1890.
chten van ge- en van ordon- betaling. . .	5 „	2. Idem, in 6 portefeuilles.	1876—1878, 1886.
ot het schieten k gedierte .	3 „	3. Idem, in 5 portefeuilles.	1862/63, 1886—1889.
wegens over- jacht en vis-	2 „	4. Nihil.	
		5. Vonnissen wegens overtreding in zake jacht en visscherij, in 1 portefeuille.	1855.
		6. Lijsten der jacht en visch-akten, door den Commis-	1885—1888.

Ter opruiming voorgesteld.		In dit depôt overgebracl	
Soort der opgegeven stukken (volgens de griffie-bureaux).	Op te ruimen na:	Omschrijving der ontvangen stukken.	Over de
		saris des Konings aan de ontvangers der registratie verzonden, in 2 portefeuilles.	
		7. Brieven van inzending der tabellen of overzichten betrekkelijk den oogst.	189[illegible]
Tweede Afdeeling, 1e bureau.			
1. Stukken welke gediend hebben tot samenstelling van het verslag over het armwezen	4 jaar.	1. Idem als in de opgaaf, een klein pakje.	1888/1[illegible]
2. Idem voor het verslag over het lager onderwijs . . .	4 „	2. Stukken en staten, voornl. betr. het schoolbezoek, in 7 portefeuilles.	1877, 1[illegible] 1883—1[illegible]
3. Idem voor dat der provincie	1 „	3. *a* Brieven betr. de opgaven omtrent toestand en veranderingen politie personeel.	1891 en
		b. Brieven van inzending der landbouwverslagen.	1891
4. Stukken welke gediend hebben voor de bevolkingsstatistiek	1 „	4. *a*. Algemeene staten enz., in 6 portefeuilles.	1880, 188[illegible], 1888—1[illegible]
		b. Staten betr. de bevolking der gevangenissen, militaire gebouwen en krankzinnigen gestichten, in 2 portefeuilles.	1881/2, 1[illegible]
5. Idem voor de lijst van hoogstaangeslagen . . .	1 „	5. Idem als in de opgaaf, in 1 portefeuille	1874—1879
6. Aanvragen tot bekoming van nationaliteitsbewijzen.	3 „	6. Idem, met de beschikkingen daarbij, in 8 portefeuilles.	1883—1[illegible]
		7. Zevende algemeene volkstelling, eenige staten, modellen en instructies.	1890.

...iming voorgesteld.		In dit depôt overgebracht.	
...gegeven stukken ...griffie-bureaux).	Op te ruimen na:	Omschrijving der ontvangen stukken.	Over de jaren:
...eeling 3de bureau.			
...tebegrootingen. .	6 jaar.	**1.** Idem als in de opgaaf, in 72 zware portefeuilles (na 1879 per jaar alphabetisch gerangschikt) (1).	1854—1878 (zeer onvolledig), 1879—1886.
...en hoofdelijke om-	5 „	**2.** Idem, over de eerste jaren zeer incompleet, per jaar volgens de gemeenten in 47 portefeuilles (16 kohieren van grootere gemeenten afzonderlijk).	1858—1888.
...ssen-verbaal van kas- ...ingen	2 „	**3.** Idem, per kwartaal, in 39 portefeuilles (2).	1881—1892.
...ezingen raadsleden ...thouders	6 „	**4.** Processen-verbaal van verkiezingen van gemeenteraadsleden en wethouders, in 11 portefeuilles.	1883—1887.
...rde Afdeeling.			
...gsregisters der natio- ...militie.	22 „	**1.** Idem, als in de opgaaf, per jaar alphabetisch volgens de gemeenten in pakken (thans in 31 porportefeuilles. in imperiaal folio).	1855 (alleen de gemeente Rosmalen), 1856 (alleen Nuland), 1858 („Rosmalen"), 1861 („St. Michielsgestel"), 1862—1872.
...zen en afschriften ...ntracten over plaats- ...nging en nummer- ...sseling bij de natio- ...militie.	5 „	**2.** Getuigschriften voor toelating als plaatsvervanger of nummerverwisselaar, en afschriften van contracten, over (als de opgaaf), in een aantal groote en kleine pakken, of los (nu in 24 portefeuilles).	1860, 1863, 1865, 1867, 1871/2, 1874—1878.

...n 1883 ontbreekt litt. *c—f*, van 1884 litt. *l*.

...n 1888 ontbreekt het 2de, van 1890 het 3de, van 1892 het 1e—3de kwartaal, van ...geheel.

Ter opruiming voorgesteld.		In dit depôt overgebrach[t]	
Soort der opgegeven stukken (volgens de griffie-bureaux).	Op te ruimen na:	Omschrijving der ontvangen stukken.	Over de [jaren]
3. Staat van manschappen, begrepen in het aandeel der gemeenten in de lichting der nationale militie, die ter aflevering zijn aangeboden	5 jaar.	3. Idem als de opgaaf, in pakken, per jaar alphabetisch naar de gemeenten (nu in 11 portefeuilles in groot folio).	1880—1
4. Alphabetische naamlijsten der ingeschrevenen (voor de nationale militie) . .	5 "	4. Idem, in pakken, per jaar alphabetisch volgens de gemeenten (nu in 7 portefeuilles in imperiaal folio).	1881/2—1
5. Registers van plaatsvervangers en nummerverwisselaars	22 "	5. *a.* Registers van plaatsvervangers, in pakken, per jaar volgens de militiedistricten gerangschikt (nu in 3 portefeuilles).	1863 1
		b. Registers van nummerverwisselaars, in pakken gerangschikt als voren (nu in portefeuille).	1863—1
6. Algemeene verslagen der nationale militie	5 "	6. Nihil.	-
7. *a.* Ingezonden staten B, C, G, H, en *b.* het verslag van den afloop der lichting van de schutterij . . .	10 "	7. *a.* Ingezonden staten als in de opgaaf, met de begeleidende missives, in 2 pakken (nu 4 portefeuilles).	1870, 1[...]
		b. Nihil.	
		8. Bewijsstukken ter verkrijging van vrijstelling der nationale militie, in een aantal pakken en los (nu in 16 portefeuilles).	1865—1871 1875—1
		9. Algemeene numerieke staten van den in bander rustende schutterij, model B (nu in 1 portefeuille).	1871

Ter opruiming voorgesteld.		In dit depôt overgebracht.	
…rt der opgegeven stukken (…lgens de griffie-bureaux).	Op te ruimen na:	Omschrijving der ontvangen stukken.	Over de jaren:
		10. Naamlijsten der opgeroepen lotelingen te Eindhoven, Grave, 's Hertogenbosch en Breda.	1864.
		11. Register der ingekomen reclames tegen de uitspraken der militieraden.	1864.
Vierde Afdeeling.			
Expeditie-registers . . .	1 jaar.	1. *a.* Expeditielijst: „belastingen en jacht en visscherij" (of „Agenda C"), 1 deel, niet ingebonden.	1848—1857.
		b. Idem „Agenda A", 31 deelen, ongebonden in portefeuilles.	1860—1893.
		c. Expeditielijsten van Gedeputeerde Staten, 32 deelen, ongebonden in portefeuilles.	1859—1893.
Bibliotheek.			
Duplicaten van boekwerken	1 „	1. Een reeks verslagen enz. van deze en andere provinciën, van sommige gemeenten of gemeente-instellingen, enz.; landbouwverslagen; provinciale notulen enz.	Vóór 1894.

De bovenbedoelde toelichting, mij officieus verstrekt en opgemaakt naar de opmerkingen of mededeelingen der verschillende tegenwoordige bureauchefs, wijzigde de aantallen der te sparen laatste jaren voor n°s. 1—5 van Afdeeling III in resp. 25, 7, 7, 7 en 25. Toch kreeg ik, zoals uit de lijst blijkt, de registers van n°. 1 (1) tot 1872, die van n°. 5 zelfs tot 1879. Over het

(1) Deze lotingsregisters waren het o. a., waarin de in mijn jaarverslag gememoreerde herhaalde onderzoekingen door griffieambtenaren geschiedden.

geheel is, zoodls bij een oogopslag blijkt, er veel verschil tusschen het van de gewenschte opruiming uitgezonderde aantal laatste jaren en den eindgrens van het overgebrachte. Dit, en het feit dat de overgebrachte serieën doorgaans niet dan over een klein aantal jaren loopen en over de oudste jaren of ontbreken of zeer onvolledig zijn, vindt ten eerste zijn verklaring in de verschillende opruimingen van stukken, die met hoogere goedkeuring vroeger zijn geschied, bijzonder in 1878 en 1887. Ten tweede zijn vele der ontbrekende jaarbundels te vinden bij den reeds in 1893 door mij overgenomen mede in het jaarverslag besproken griffierommel van 1891, nl. de pakken en bundels in laatstgenoemd jaar door Gedeputeerde Staten ter opruiming voorgesteld, maar, na uitschifting reeds in 1891 van de stukken ouder dan 15 juli 1850 en herhaald onderzoek in 1892 en 1893, door Uw Excellentie voorshands voor dit depôt ter verdere bewaring bestemd. Ten derde bleken bij de latere overneming van het archief van de Commissarissen des Konings van 1850—1879, boven behandeld, nog een aantal portefeuilles zich te bevinden, die tot een der serieën van het uitschot van 1894 behoorden en dus bij de uitschieting over het hoofd gezien moeten zijn.

III. NAOOGST UIT DEN GRIFFIE-ROMMEL VOOR DE OUDERE ARCHIEVEN.

Na de vondsten, onder deze aanduiding reeds in mijne verslagen over 1890, 1891 en 1893 (1) vermeld, was geen groote oogst van oudere archiefstukken bij het voortgezette onderzoek der nieuwere meer te verwachten. Toch trof ik weder een en ander, gedeeltelijk van belangrijken aard, aan. Ziehier:

1. Ingekomen en behandelde stukken bij de prefektuur van het departement der Monden van den Rijn, van 3 maart tot 15 maart 1813 (2), n°s. 1680—2043.
Onvolledig.

2. Stukken betreffende het loterijfonds te Ravestein, nl.:

a. Borderel der rekening van den administrateur D e l a R o c h e over 1793 en 1794 (gemerkt n°. 7).

b. Staat der uitgaven, behalve uitzetting van kapitalen, van 1779—1794 (gemerkt n°. 6, litt^a. C.).

---

(1) Archiefverslagen 1890, blz. 97; 1891, blz. 127; 1893, blz. 95.

(2) In hoofdstuk IV van het verslag (blz. 101 hiervóór) staat verkeerdelijk 1811.

3. Stukken van het centraal bureau de bienfaisance bij de prefectuur, en wel:

Rekeningen van godshuizen te Heusden over 1811, nl.:

a. Vrouwenhuis;

b. Manhuis;

c. Gasthuis;

d. Weeshuis.

Alle met bijlagen, insinuatiebilletten, kwitantiën enz.

4. Gedrukte publicatiën in plano, folio en octavo van het Staatsbewind en het departementaal bestuur van Brabant, uit juli 1803.

Deze zijn bij de verzameling officieele drukwerken ingelijfd.

5. Authentieke kopie van het rapport, door den lieutenant-collonel directeur der fortificatiën C. R. T. Krayenhoff aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek uitgebracht, ingevolge opdracht van het (gewezen) agentschap van 's Lands waterstaat, omtrent het bevaarbaar maken der rivieren *de Dommel*, *de Aa* en *de Run* of *Ley*, in het departement Braband (1); met kopieën van zeven der bijlagen daarvan te zamen gebonden in een hoogfolio band, op den rug gemerkt: „Kanaal van 's Bosch naar Eyndhoven".

Ik laat hier de inhoudsopgaaf volgen:

a. Het rapport, gedateerd 28 december 1803.

b. (Gemerkt n°. **4.**) Verbaal eener waterpassing van 's Bosch naar Eindhoven, verricht 15 september—1 october 1800, krachtens

---

(1) Met het doel om de woeste gronden ten voordeele der Republiek te bereiden, beval art. 8 der additioneele artikelen tot de acte van staatsregeling van 1798 een algemeene kanalisatie, maar in het bijzonder de bevaarbaarmaking van de rivieren *de Dommel* en *de Aa*, van den Bosch resp. tot Eindhoven en Helmond, en van *de Run* of *de Lij* tot Oisterwijk; met bepaling dat voor dit ontwerp jaarlijks minstens f 400,000 besteed zou worden.

De representant H. Verhees was het, die zorgde dat, als uitvoering van het eerste gedeelte hiervan, het kanaal van 's Bosch naar Eindhoven, breed opgevat, op den voorgrond kwam. Intusschen diende Krayenhoff, die bij het geheele werk werd bijgestaan door de landmeters F. Beyerinck en B. Wisboom, in januari 1801 een (eenvoudig) project in tot bevaarbaarmaking van een gedeelte der rivier *de Aa*, dat bij besluit van 28 februari 1801, n°. 46 door het Uitvoerend Bewind werd in advies gehouden Omtrent *de Run* of *de Lij* verklaart hij in zijn rapport van 28 december 1803 geen het minste onderzoek te zijn geschied.

resolutie van het agentschap van politie en toezicht op den staat van dijken, wegen en wateren d.d. 1 september 1800, ter onderzoeking van het verval en het profil der gronden, te doorgraven voor een bevaarbaar kanaal ten nutte van landbouw en koophandel; bevattende: 1°. verslag; 2°. waterpassing; 3°. toelichtende opmerkingen.

Authentieke kopie.

c. (Gemerkt n°. 6, A, B en C.) 1°. Memorie van den landmeter B. Wisboom, van gedane grondboringen van Eindhoven naar 's Bosch in de richting van het te graven kanaal; 2°. rapport van dezelfde d.d. 21 december 1800 aan Krayenhoff omtrent de grondgesteldheid tusschen Eindhoven en Best; en 3°. rapport van denzelfde d.d. 8 april 1801 aan denzelfde, omtrent gedane grondboringen, zijdelings van de gegraven putten tusschen Eindhoven en Best.

Authentieke kopie, met een graphische voorstelling als bijlage.

d. (Gemerkt n°. 7.) Begrooting van kosten voor het graven van bovengemeld kanaal en het bouwen der daarin benoodigde schutsluizen.

Authentieke kopie.

e. (Gemerkt n°. 8.) Memorie van de koren- en fabriekwatermolens, staande langs de rivier *de Dommel* „die, door de uitvoering van het voorz. kanaal, zoo niet geheel buiten werking gebracht, ten minste voor een groot gedeelte zullen belemmerd worden".

Authentieke kopie.

f. (Gemerkt n°. 1.) Figurative kaart of Generaal conspect van den oorsprong en loop der rivieren *de Dommel, de Aa* en *de Run* of *Ley*.

Gekleurde penteekening.

g. (Gemerkt n°. 3, K en I.) Lengte-profilteekening van de gronden tusschen den Bosch en Eindhoven in de richting van het te graven kanaal, opgemaakt uit het verbaal der waterpassing (*b*).

Gekleurde penteekening op twee bladen.

h. (Gemerkt n°. 5.) Verkleinde profil-teekening, vertoonende de onderscheiden vakken van het te graven kanaal, mitsgaders de plaats der schutsluizen, de hoogte der gronden, de proefboringen enz.

Gekleurde penteekening.

Bij deze beschrijving behoort die van de 8 bladen, door mijn voorganger in zijn eerste jaarverslag vermeld als in het oud-provinciaal archief door hem aanwezig gevonden (1). Zij zijn de tweede bijlage van het rapport, vormen, gemerkt n°. 2 A—H, een lange, op eene plaats gebroken lijn of strook, en geven de situatie aan der van 1798—1800 daartoe nauwkeurig gemeten gronden wederzijds den straatweg en baan tusschen den Bosch en Eindhoven én den loop van het ontworpen kanaal. Deze kaart is gedateerd 4 december 1801 en onderteekend door Krayenhoff, maar (met de pen) geteekend door de beide landmeters. De bladen zijn op linnen geplakt.

IV. KAARTEN, AFKOMSTIG UIT DEN GRIFFIE-ROMMEL.

Bij den griffie-rommel van 1891 bevond zich o. a. een groot aantal rollen papier en linnen van allerlei aard, die thans zijn uitgezocht. Veel was behangsel- of blanco teekenpapier, doch voor een deel waren het kaarten, meest schetskaarten van wegen dezer provincie, bijna alle officieele geteekende exemplaren, tot plannen of bestekken behoorende. Uit de hieronder volgende specifieke beschrijving dezer terugvondst kan blijken dat het hier een aanwinst geldt die niet van belang ontbloot is.

Bij deze beschrijving heb ik de opschriften der etiketten, die sommige kaarten dragen, of andere vroegere nummering telkens aan het hoofd vermeld. Verder is de dateering of de opgaaf van het rapport of bestek waartoe zij behoorden steeds, waar die vermeld gevonden werd, overgenomen. De eigenaardige vorm (sommige zijn een kamer lang) noopte tot verdere bewaring in opgerolden toestand van al de wegkaarten; de afmetingen zijn in de beschrijving vermeld.

A. *Topographische en andere kaarten betreffende Noordbrabant.*

1. Blinde kaart van Noordbrabant, door A. B. van Lieshout, schaal 1 : 100 000; uitgegeven van wege de provinciale commissie van onderwijs in Noordbrabant, bij A. J. Bogaerts te Breda, in 1857.

Gedrukt met grenskleuren; afmetingen: 1,65 bij 0,95 M. Beschadigd.

2. Kaart van Noordbrabant, door J. Kuiper, schaal 1 : 250,000; uitgegeven bij Hugo Suringar te Leeuwarden, in 1866.

Gedrukt in zwart en blauw en bijgekleurd; 0,62 bij 0,64 M.

---

(1) Archiefverslagen 1880, blz. 10.

3. Rivierkaart van Noordbrabant (± 1875).

Geteekend in blauw en inkt op linnen; 0,67 bij 0,37⁵ M. Door vocht beschadigd.

4. Graphische voorstelling van de verhouding van geboorte, sterfte, onechte en levenlooze geboorte der bevolking van Noordbrabant in de jaren 1828—1867. (10 exemplaren).

Gedrukt; 0,52 bij 0,40 M.

5. Graphische voorstelling der waterstanden in de Maas bij Maastricht, Cuyk, Grave en Crefcoeur en in de haven te 's Bosch, in april en mei 1871. (24 exemplaren).

Gedrukt; 0,52 bij 0,40 M.

6. Graphische voorstelling der thermometer- en barometerstanden te Teteringen in de jaren 1866, 1867 en 1868. (9 exemplaren)

Gedrukt; 0,63 bij 0,74 M.

7. Sterftekaart van Noordbrabant, schaal 1 : 300,000; geteekend door P. H. Witkamp.

Gedrukt (± 1870) in tinten; 0,51 bij 0,38 M.

8. Kaarten van Noordbrabant, afzonderlijk aanduidende: de grenzen, oppervlakte, uitgestrektheid, justitieele-, administratieve- en kerkelijke indeeling, hemelsbreedte en -lengte enz. enz.; te zamen 48 stuks, bestemd voor het historisch en statistisch overzicht der provincie, ± 1830 ontworpen door den commies M e n u voor den goeverneur v. d. B o g a e r d e v a n t e r B r u g g e.

Grootendeels met kleuren geteekend in gedrukt raam; 0,50 bij 0,35 M.

9. Topographische kaart van een gedeelte van Noordbrabant, bevattende voornl. de Meyerije van 's Bosch; vrij gevolgd naar H. Verhees. (Na 1818).

Geteekend in inkt en kleuren op papier, en in zes bladen opgeplakt op linnen; ieder blad: 0,47 bij 0,30 M.

10. Plan van 's Bosch in 1196.

Gedrukt (± 1860) en bijgewerkt met de pen; 0,30 bij 0,30 M.

11. Kaart van den Zuidhollandschen polder van Dussen, vervaardigd door F. W. van Nieuwstadt, 's Bosch 1881.

Gedrukt bij A. J. Bogaerts te Breda; 0,83 bij 0,65 M. Beschadigd en vlekkig.

12. Kaart van het arrondissement van Breda, ontworpen door N. Kraft (1842), in vier bladen, uitgegeven bij H. Palier en Zoon te 's Hertogenbosch.

Bijgekleurd en opgeplakt; ieder blad: 0,44 bij 0,36 M.

13. Plan van Bergen-op-Zoom in .....?

Gedrukt (± 1860) en gedeeltelijk gekleurd, 0,38 bij $0{,}26^5$ M.)

B. *Kaarten van wegen, kanalen, enz., enz. in de provincie Noordbrabant.*

14. (Gemerkt: „Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant, W. 216", en „Archief provincialen Waterstaat in Noordbrabant n°. 21"). Kaart van den grooten weg n°. 5 van den Haag naar Givet, gedeelte Bergen-op-Zoom tot de grens bij Putte, met opgaaf der aan te brengen verbeteringen, schaal 1 : 5000; ontworpen door den ingenieur van het 4e distrikt, 10 mei 1820.

Geteekend in Oost-Indischen inkt en kleuren, op papier; 3,50 bij 0,60 M.

15. („Archief 1e Waterstaatsarrondissement van Noordbrabant L. n°. 7"). Kaart van den aan te leggen weg van Grave over Velp naar den Maasdijk, schaal 1 : 2500; ontworpen door den ingenieur van den Waterstaat De Kruyff en ingezonden door den hoofdingenieur in het 6e distrikt, bij missive van 14 mei 1855; twee exemplaren.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,40 bij 0,26 M.

15*a*. Kaart als voren, bijna geheel gelijk, bijlage missive 6 april 1859.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,40 bij 0,54 M.

16. Details van den hardsteen voor de brug over de Vierlingsche beek, schaal 1 : 5, geteekend door den opzichter F. J. Crefcoeur en op den 3en juli 1877 gewaarmerkt door den ingenieur H. van Schevichaven.

Geteekend in kleuren, op papier; 1,45 bij 0,63 M.

17. Situatiekaart van het terrein van het uitwateringskanaal Grave—Geertruidenberg, gedeelte Grave—'s Bosch, schaal 1 : 40,000; bijlage van het verslag den 17 december 1840 door A. de Geus c. s. uitgebracht aan de commissie, benoemd bij Kon besluit van 8 mei 1840, l^a. O. 23.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,00 bij 0,68 M.

18. („Archief provinciale Waterstaat van Noordbrabant 30" en „Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant W. 342"). Kaart van den provincialen weg van Oss naar Oyen, ontworpen door den ingenieur van den Waterstaat De Kruyff, ingezonden door den hoofdingenieur van het 6e distrikt bij missive van 31 October 1866.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 3,20 bij 0,83 M.

19. Dezelfde kaart, in drie bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; ieder blad 1,00 bij 0 35 M.

20. („Archief 1e Waterstaatsarrondissement in Noordbrabant L. 14"). Kaart van den provincialen weg van Oss over Berchem naar Herpen, schaal 1 : 2500, in zes bladen; vervaardigd door den opzichter van den Prov. Waterstaat P. J. Koenen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 0,62 bij 0,42 M.

21. Kaart van den provincialen weg van Uden naar Vechel en Mill, in twee bladen.

Een geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier, het andere op linnen: 0,62 bij 0,42 en 0,85 bij 0,23 M.

22. Kaart van den provincialen weg van Uden naar Oefelt, in drie bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 2,40 bij 0,43; 2,30 bij 0,43 en 0,55 bij 0,43 M.

23. („Archief Provincialen Waterstaat in Noordbrabant n°. 28" en „Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant W. 341"). Kaart van den weg van Schayk naar den Maasdijk onder Megen, schaal 1 : 2500, in twee bladen; ontworpen door den ingenieur van den Waterstaat De Kruyff, ingezonden door den hoofdingenieur van het 6e distrikt bij missive van 31 october 1866.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,78 bij 0,32 M.

24. Een kopie der vorige kaart, in vier bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; ieder blad 0,95 bij 0,34 M.

25. Kaart van den provincialen weg van Maren naar Lith en Lithoyen, in vier bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,07 bij 0,34, 1,12 bij 0,34, 123 bij 0,34 en 1,36 bij 0,34 M.

26. Kaart van den weg van St. Anthonis naar Wanroy, in twee bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 0,84 bij 0,26 en 1,22 bij 0,26 M.

27. Kaarten betreffende den provincialen weg van Grave over St Hubert naar Boksmeer, te weten:

a. („Archief Provincialen Waterstaat in Noordbrabant n°. 23" en „Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant W. 225"). Kaart van den genoemden weg, in twee bladen, schaal 1 : 2500.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 5,30 bij 0,56 en 3,00 bij 0,53 M.

b. („Archief 1e Waterstaatsarrondissement in Noordbrabant L. 1"). Kaart van idem, in dertien bladen, schaal 1 : 2000.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; samen 8,40 bij 0,70 M.

c. („Archief 1e Waterstaatsarrondissement in Noordbrabant L. 6"). Ander project voor het gedeelte van genoemden weg van Mill naar Boksmeer, in vier bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; ieder blad 1,50 bij 0,53 M.

d. Kaart van de beide projecten, in zeventien bladen, schaal 1 : 2500.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; ieder blad 0,75 bij 0,54 M.

e. („A"). Figuratieve kaart van het gedeelte van den weg van Grave naar Boksmeer, nabij den grooten weg der 1e klasse n°. 8, schaal 1 : 2500; behoorende bij het rapport van 4 april 1835, n°. 449, van den hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant E. de Kruyff.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,50 bij 0,54 M.

f. („B"). Figuratieve kaart van het gedeelte van den weg van Grave naar Boksmeer in de gemeente Mill, schaal 1 : 2500; behoorende bij het rapport van 4 april 1835 n°. 449, van den hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant E. de Kruyff.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 1,50 bij 0,54 M.

g. („Archief 1e Waterstaatsarrondissement in Noordbrabant L. 5"). Plan van Boksmeer van ± 1835, schaal 1 : 1250.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 0,85 bij 0,54 M.

28. Kaartje van een gedeelte van het dorp Gemert.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 0,41 bij 0,325 M.

29. Kaartje van een gedeelte der **Zuidwillemsvaart, nabij de** Boeksche brug.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 0,38 bij 0,135 M.

30. Kaartje van den geconcessioneerden **buurtspoorweg Langstraat**—Tilburg, met zijne aansluitingen en **toekomst.**

Gedrukt; 0,50 bij 0,325 M.

31. Een kopie van het vorige.

Geteekend in O. I. inkt, op papier; 0,44 bij 0,37 M.

32. Kaart van den weg van **Stoutheuvel naar Bokt, vervaardigd** door den ingenieur van den **Waterstaat Dirks en** ingezonden door den hoofdingenieur **van het 6e distrikt,** 31 januari 1859.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 1,125 bij 0,45 M.

33. Kaart van den weg van Moergestel **naar Udenhout** (gemerkt: B′ B′ 3).

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 2,40 bij 0,47 M.

34. Kaarten betreffende den provincialen **kunstweg van** Oudenbosch over Oud-Gastel naar Kruisland, nl.:

a. („Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in **Noordbrabant** W. 347, bijlage van n°. 797, jaar 1868"). **Project van** den weg, schaal voor de lengte 1 : 2500 en voor **de hoogte** 1 : 100; ingezonden door den ingenieur van den **Waterstaat de** Bruyn Kops, bij missive van 2 april 1868.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 4,40 bij 0,47 M.

b. („Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in **Noordbrabant** W. 347, bijlage van n°. 2277/500, jaar 1869"). **Situatieteekening** van den kunstweg van Kruisland tot **Gastel, in vier** bladen; ingezonden door denzelfde als het vorige bij **missive** van 18 februari 1870.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 1,80 bij 0,32 M.

c. („Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in **Noordbrabant** W. 347, bijlage van n°. 1770 527, jaar 1871"). **Inrichting** schotbalken op den Kruislandschen dijk in den **bovengenoemden** provincialen kunstweg, schaal 1 : 50; ingezonden door **denzelfde** bij missive van 10 mei 1871.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen; 0,53 bij 0,30 M.

d. („Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant W. 347, bijlage van n°. 1770/527, jaar 1871") Ontwerp van een ijzeren schroefpalenjuk voor de draaibrug over den Rozendaalschen Vliet, schaal 1 : 20; ingezonden door denzelfde bij missive van 12 juli 1871.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op linnen, 0,60 bij 0,40 M.

e. („Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant W. 347, bijlage van n°. 1770/527, jaar 1871") Ontwerp van een brugwachterswoning bij bovengenoemde brug, schaal 1 : 50; ingezonden door denzelfde bij missive van 14 juli 1871.

Geteekend in O. I. inkt, op linnen; 0,49 bij 0,42 M.

f. („Archief hoofdingenieur van den Waterstaat in Noordbrabant W. 347, bijlage van n°. 379/552, jaar 1872" en „Archief provinciale Waterstaat in Noordbrabant n°. 34") Ontwerp als voren (eenigszins anders); ingezonden door denzelfde in februari 1872.

Geteekend in O. I. inkt, op linnen; 0,57 bij 0,47 M.

g. Ontwerp der bovengenoemde brug, schaal 1 : 50; ingezonden door den hoofdingenieur van het 6e distrikt in Noordbrabant in februari 1872; in twee bladen.

Geteekend in O. I. inkt, op linnen; 0,88 bij 0,65 en 0,67 bij 0,21 M.

h. Dezelfde kaart.

Gedrukt; 0,90 bij 0,60 M.

35. (Gemerkt: 26) Kaart van den weg van de drie Hoefijzers over Zevenbergen en Klundert naar de Willemstad, in twaalf bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; ieder blad 0,65 bij 0,22 M.

36. (Gemerkt: 20) Kaart van het 20ste perceel der provinciale wegen in Noordbrabant, in twee bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; ieder blad 1,00 bij 0,35 M.

37. Plan van een tolhuis der derde klasse voor de provinciale wegen in Noordbrabant.

Gedrukt; 0,40 bij 0,325 M.

38. Plan voor een te bouwen tolhuis onder Boxmeer langs den provincialen weg van Grave naar de Limburgsche grenzen; behoorende bij het bestek, ingezonden 1 mei 1852 sub n°. 360

door den ingenieur in het 1e arrondissement L. Rijsterborgh bij den hoofdingenieur van het 6e district H. F. Fijnje. en door dezen 4 mei 1852 sub no. 1204 overgelegd.

Gedrukt: 0,40 bij 0,325 M.

39. Bestekskaarten van werken bij de lijnen der Staatsspoorwegen in Noordbrabant (27 nos.).

Gedrukt in kleuren.

C. *Diverse kaarten.*

40. Kaart van de cholera-epidemieën in Nederland, met uitzondering van Noordbrabant en Limburg, 1832—1867.

Gedrukt in tinten: 1,25 bij 1,00 M. Beschadigd en vlekkig.

41. Idem, 1866—1867.

Gedrukt als voren; 1,25 bij 1,00 M Vlekkig.

42. Tableau des travaux de l'île de Goede Reede, département des bouches de la Meuse, arrondissement de la Brielle.

Geschreven; 1,00 bij 0,75 M.

43. Plattegrond en doorsnede eener kerk, in twee bladen.

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier: ieder blad 0,90 bij 0,61 M.

44. Plattegrond der loodpletterij van F. G. van den Bogaert, vóór en na den brand van 27/28 mei 1834; op den rug gemerkt: bijlage van missive van 4 juli 1834 no. 21, 1e afd. (1)

Geteekend in O. I. inkt en kleuren, op papier; 0,72 bij 0,51 M.

V. OORKONDEN EN BESCHEIDEN.

Door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris nam ik den 2den maart 1894 van het gemeentebestuur van Gorinchem

(1) Bij besluit van 24 juli 1834 A. no. 17 werd door den Gouverneur van Noordbrabant, gezien de missive van Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 19 december 1833 no. 151, 7e afdeeling, afwijzend beschikt op de aanvraag tot schadeloosstelling, voor F. G. van den Bogaert, door den burgemeester van 's Bosch gedaan bij missive van 15 juli 1834, onder overlegging van een procesverbaal, door hem en den controleur opgemaakt.

een pachtcedule voor schepenen van Uitwijk over dd. 1 augustus 1797, wegens de verpachting van de tienden der stad Gorinchem, aldaar geheven. Hoewel het hier een grosse geldt, die aan de stad Gorinchem tegen betaling zal zijn uitgegeven, geschiedde deze overneming bij wijze van overbrenging van oude rechterlijke archieven ingevolge het Kon. besluit van 9 october 1883 (*Staatsblad* n°. 141) en geldt het hier inderdaad een aanwinst wijl de minute van het stuk bij het in mijne verzamelingen bewaarde oud-rechterlijk archief van Uitwijk niet aanwezig is.

Van mijn ambtgenoot in Gelderland mocht ik vernemen dat bij de charters van Elburg, die onder hem berusten, zich een Bossche brief bevond uit 1464 omtrent de verlegging van een veemarkt alhier. Op mijn verzoek zond hij mij nu een door hem gewaarmerkt afschrift van dien brief, die bezegeld is op 25 september 1464 en waarmede schepenen en raad van 's Hertogenbosch bij wijze van plakaat kond maken dat de veemarkt, die te 's Bosch gehouden placht te worden van daags na St. Lucas (19 october) tot 4000-maagdendag (21 october), door den hertog om redenen is verlegd op daags na St. Severijnsdag (24 october) om te duren tot Allerheiligenavond (31 october).

In den brief van den hertog van 2 januari 1464, die in het gemeente-archief van den Bosch bewaard wordt (1), schijnt als voorname reden te zijn vermeld dat de markt anders gelijktijdig met die te Arnhem viel. Dit verklaart de zending van het plakaat naar Elburg.

De burgemeester van Velp en van Reek zond mij drie zegelstempels, vertoonende:

1. Het wapen van Lodewijk Napoleon, koning van Holland, met het opschrift: „Gemeente Reek";

2. den Franschen adelaar met het bovenschrift: „Mairie de Velp" en het onderschrift: „Dep. des b^ches du Rhin";

3. (iets grooter) den Fr. adelaar met het randschrift: „Mairie de Velp dep^t. des bouches du Rhin".

Deze stempels zijn gevoegd bij de collectie zegelafdrukken en -stempels.

---

(1) Vg. Inventaris der charters en privilegiebrieven van den Bosch door mr. J. N. G. Sassen ('s Hertogenbosch, 1863, gr. 8°.) n°. 513.

B. Ten geschenke ontvangen drukwerken en bescheiden.

I. DRUKWERKEN.

Evenals vorige jaren werden weder afdrukken van verschillende verslagen en inventarissen, alsmede overdrukken van tijdschriftartikelen en zelfstandige geschriften voor de boekverzameling van het archief ten geschenke ontvangen. O. a.:

Van de Schrijvers:

P. A. Verhagen, Eenige aanteekeningen over den zeeheld Jan van Amstel, diens familie enz.; 's Hertogenbosch 1894.

Jhr. M. A. Snoeck, Drie penninkjes van het mirakel van het Heilig Bloed te Boksmeer (met afbeelding); Akte van admissie om te bedelen te 's Hertogenbosch en publikatie desbetreffende (met afbeelding); Draagpenning van C. M. Pels, griffier van den block van de Kerk- en Verwerstraat te 's Hertogenbosch; Penninkje van de bedevaart naar St. Willebrord; Penning van de H. M. Maria in den Eijck te Oirschot; „La Corporation des ferblantiers (blickwerkersgild) à Bois le Duc" (met afbeelding). Alle overdrukken uit het tijdschrift van het Nederl. genootschap voor munt- en penningkunde, Amst. 1894.

Mr. Seerp Gratama, Nog eens het wapen van Drente, met een teekening (overdruk).

R. P. J. Tutein Nolthenius, „Guide programme" voor het VIde scheepvaartcongres en „Excursion du 31 juillet 1894" met 6 bijbehoorende kaarten betr. de verlegging van den Maasmond (1894).

J. Anspach, De voormalige heerschap Malsen en het geslacht van Malsen; Leerdam 1894, 4°.

A. J. Flament, De politieke en rechterlijke indeelingen van het Overkwartier van Gelderland, Maastricht 1894; De inlijvingen van het grondgebied van het tegenwoordige hertogdom Limburg bij de Fransche republiek, 1792—1814; Maastricht 1894.

Van de bewerkers :

J o h. v a n H e m e r t F z., Inventaris van het archief der Herv. kerk van Heusden; Heusden, 1894.

Verhaal der inhuldiging van Philips den Schoone te Rotterdam in 1497. uit een schepenregister uitgegeven door mr. W. Bezemer in „Oud Holland 1894" (overdruk, 2 bladzijden).

Ordonnantiën van het St. Lucasgilde te 's Hertogenbosch, 1546—1625, uitgegeven door denzelfde, als voren (overdrukje).

Verhaal der plundering te 's Hertogenbosch in november 1787, uitgegeven door denzelfde in de Navorscher 1894 (overdruk).

Mr. J. W. M u l d e r, gemeente-archivaris van Zwolle, Rapport over de gebondenheid dier gemeente tot betaling der traktementen van de predikanten der Ned. Herv. en der Waalsche gemeenten aldaar; Zwolle 1894.

Mr. J. A. F e i t h, rijksarchivaris in Groningen, Inventaris der rechterlijke archieven berustende in het oud-archief in de provincie Groningen, met inleiding (overdruk).

J. W. U n g e r, gemeente-archivaris van Rotterdam, Inventarissen van het archief van het voormalig college van schepenen, en van het voormalige zeegerecht te Rotterdam (overdruk).

C. J. G o n n e t, archivaris in Noordholland, Inventaris van het archief der stad Enkhuizen (overdruk).

Van de verslaggevers :

Verslag omtrent de verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen over 1893; Nijmegen 1894.

Verslag van den toestand en aanwinsten der Koninklijke bibliotheek in 1893: 's Gravenhage, 1894.

Jaarverslag omtrent het gemeentearchief te Rotterdam in 1893; Rott. 1894.

Verslag over het gemeentearchief van Dordrecht.

Ik noem de verslagen en vervolgwerken niet op, die geregeld reeds langen tijd ontvangen worden.

II. OORKONDEN EN BESCHEIDEN.

Bij den bezitter van het leenkamer-archief van Grave & Kuik, waarover ik in mijn verslag heb gehandeld, werd door den heer Algemeenen Rijksarchivaris ook nog het registertje gevonden van een particuliere leenkamer binnen het tegenwoordig gebied van Noordbrabant.

Dit dokument is inderdaad aan mijne verzamelingen toegekend. Het moet hierin een bijzondere plaats innemen, wijl het, als niet van het openbaar gezach afkomstig, het karakter van archiefstuk mist. Het is van bescheiden grootte. De leenen van den burgemeester van Nijmegen en rekenmeester (lid der rekenkamer) van Gelderland Frans van der Linden, gelegen binnen Oefelt, hem leenroerig naar Kuiksch leenrecht en voor twee leenmannen te verheffen, zijn er in beschreven in deze volgorde: landerijen, koornpachten, tinshoenders en geld. Blijkbaar is het een vernieuwd register, en na 1773 nog korten tijd bijgehouden. Daarop slaat een inschrift, gedateerd „Uffelt op 't Veer 14 April 1773" omtrent de overgave van het boek aan Peter Broeckman, met verwijzing naar diens transportbrief.

Deze laatste is niet te vinden wijl van Oefelt geen oudere schepenregisters bekend zijn dan sinds 1803 In het algemeen wegens dit gemis, en ook anders, bij mogelijke nasporingen omtrent sommige rechten der goederen die er in vermeld zijn, kan het registertje diensten bewijzen.

Aan den schenker, den heer Ragay te Utrecht, heb ik dank gebracht voor dit dus niet onwelkome geschenk aan mijn archief, waarin echter, ik moet het hier herhalen, zijne geheele belangrijke schenking van oude archiefstukken rechtstreeks had dienen over te gaan.

Mede door bemiddeling van den heer Algemeenen Rijksarchivaris ontving dit depôt van den heer J. Tideman, hoofdambtenaar bij de Koninklijke bibliotheek, ten geschenke een schrijven, gedateerd 's Bosch 1 october 1788, van den opperstalmeester van prins Willem V (aan den hoofdschout van den Bosch) over een exorbitante rekening wegens de postpaarden der Maastrichtsche regie. Wegens verschil met de posterij wordt reductie door den hoofdschout of wel door schepenen verzocht.

C. Aangekochte stukken.

I. ARCHIEFSTUKKEN.

Op een auctie werd een register aangekocht van de Ned. Herv. gemeente te Breda, bevattende namen van lidmaten die met attestatie van daar vertrokken. De afgiften der attestaties zijn doorloopend gedagteekend van 27 juli 1642 tot 10 januari 1679.

Gelijktijdig werd een verzameling oude ordinantiën verkregen, blijkbaar uit Breda herkomstig. In den inventaris van het oud-archief dier gemeente toch, opgemaakt door J. H. Hingman (Breda 1884/6), komt aan het slot een verzameling HSS., recueils van ordinantiën, privilegiën enz. voor, meerendeels afkomstig van den griffier mr. Adr. Havermans. Ook het nu verkregen recueil is althans goeddeels stellig van hem afkomstig, en vervat in een lossen perkamenten boekband met het opschrift in dorso: Juridica P. Ik laat de inhoudsopgaaf hier volgen. Behoudens waar het tegendeel in die opgaaf wordt vermeld, zijn het alle simpele kopieën uit de 17de eeuw.

Breda.

1. Stukken betreffende de kraan:

a. Vernieuwing der caarte op het „scrootambacht, dat sijn de kraenkinderen", 21 december (St. Thomas Apostel) 1397.

Vg. Bezemer, Oude rechtsbronnen van Breda (1), bladz. 31—35.

b. Nieuwe ordinantie op het loon der turf- en zakdragers, stadsmaatgeld, enz., 6 october 1575.

Niet bij Bezemer.

c. Nieuwe ordinantie op de kraan, 7 februari 1607.

---

(1) Bij dit werk, n°. 14 der werken van de vereeniging voor Oud-Vaderlandsche Rechtsbronnen, wordt een opgaaf der gedateerde ordinantiën in de keurboeken gemist.

d. Staat van de rechten, de kraan toekomende.

HS. van ± 1500.

2. Fragment eener ordinantie op de koren- en zoutmeters.

HS. van ± 1500. Niet bij Bezemer.

3. Regeling der competentie van de hoofd- en leenbank en van de schepenbank te Breda, in den vorm eener memorie van de oude gebruiken den 19n en 20n maart 1597 opgesteld door drossaard, schout, burgemeesteren en schepenen, op getuigenis van Gooris Buijs, oud-burgemeester en -schepen en Barth. van den Corput, oud-griffier en -secretaris.

4. Stijl van procedeeren voor de hoofdbank, waarschijnlijk mede uit 1597.

Anders dan Christijn, Costumen van Brabandt, II, bladz. 841.

5. Correctie op de nieuwe ordinantie van den stijl van procedeeren, door Barthol. vanden Corput, gewezen griffier en secretaris te Breda; 27 bladzn. in 4to, blijkbaar eigenhandig (na 1607).

6. Klad-aanteekeningen der beslissingen in 22 vergaderingen eener commissie tot herziening van de ordinantie van procedeeren, van 5 augustus 1642 tot 22 februari 1644, gemaakt door den griffier Havermans; 26 bladzijden in folio, eigenhandig.

7. Fragment van een HS. der ordinantie op den stijl van procedeeren, van . . . ., voorzien met verbeteringen, aanhalingen, veranderingen enz. (geliasseerd geweest).

8. „Ordinantie van Sijn Hoogheit op de politie binnen de stad, landen en resorte van Breda" (1), 31 juli 1597.

9. Aanmaning aan eenige dorpen der baronie (door den drossaard) om sommige punten beter na te komen en te regelen; zonder datum.

(1) De helft van den aanhef is doorgehaald en door een andere lezing vervangen; ook de verdere wijzigingen in margine zijn alle van de hand van Havermans, die aan het hoofd schrijft „Nota, dat dese politijcque ordonnantie van prins Maurits genomen is uijt de politijcque ordonnantie vande Staten van Hollant vanden 1 april 1580 voor so vele belangt de houwelijcken en overspel, tot fol. 16 alhier". Daarachter volgen nog een paar bepalingen tegen „de exercitien vande pauselijcke superstitien" en over het onderwijs.

10. Ordinantie tot regeling van eenige bevoegdheden van notarissen en secretarissen; 29 september 1614 (1).

11. Verbod van gelagen zetten enz. onder kerktijd; 14 maart 1650.

12. Concept-ordinantie op de wekelijksche graanmarkten, waaronder door den griffier Havermans de notitie is gesteld van een resolutie van 22 januari 1652 hieromtrent.

13. Concept-raminge van poincten ende articulen dienende tot vreedtsamigen handel, unie ende vaste eenicheÿt van 't plat landt van Breda.

14. Catern van 42 bladzijden in klein folio, met opschrift: „Ordonnantien ende ceuren vanden wollenwercken alhier tot Breda", bevattende:

a. Nieuwe ordinantien en breuken op de nerringe en hantwerck vanden wollen laeckenen; zonder datum.

Bij Bezemer, bladz. 159, in andere volgorde en met eenige verschillen.

b. Keuren op de draperije, 1 augustus 1553.

Bezemer, bladz. 167.

c. Ambachtsbrief van de droogscheerders, 21 januari 1506.

Bezemer, bladz. 146.

d. Ordonnantie en keuren, geordineerd bij de gezworens vanden wollenwercke en de deekens met de gemeyn gesellen vanden droogscheerders.

Niet bij Bezemer.

e. Evaluatie van schellingen en van penningen swartte.

f. Keur op de lakenen, diemen binnen Breda weeft ende bereyt.

Bezemer, bladz. 170.

15. Memorie van de hand van Havermans over preferente vordering voor loon van knechts, boden, knapen en maerten, voor de diakonie en het gasthuis, naar het algemeen recht en dat van Breda, Brussel, 's Hertogenbosch.

16. Extract uit een ordinantie van den Raad van Brabant van 24 april 1510, over breedte van wegen.

---

(1) Havermans schrijft hierop: Conf. Reg. H, pag. 79 et seq.

's Hertogenbosch.

17. Costumen, usancien ende stijl van procederen (opgesteld in 1606).

In 4to gedrukt te 's Hertogenbosch bij Ant. van Beusekom, ordinaris stadsdrukker, 1758, en vroeger bij Christijn II, bladz. 881 vlg.

18. Afschrift door Havermans van de resolutie der Staten-Generaal van 20 sept. 1652 omtrent het recht van nominatie der jaarlijksche vacature in de magistratuur.

19. Vertoog der regeering aan de heeren van Raesfelt, Baerendrecht en Glas, gecommitteerd uit de St.-Gen. om te informeeren „op ingecropen disordren" in 't stuk van politie, justitie en finantie van 's Hertogenbosch; zonder datum (voorjaar 1660?).

Vg. Oudenhoven, Geschiedenis van 's Hert., uitgaaf van 1670, bladz. 233; en Verzameling van eenige sententien enz. raakende de politie, justitie ende finantie binnen de hoofdstad 's Hertogenbosch enz. ('s Hert. 1791), bladz. 1—39.

Bergen op Zoom. (1)

20. Turben (2) over het recht van ten ongebruik leggen, van 10 december 1547, omstreeks 1503, 1 september 1537, 29 december 1537; gevolgd door een partieele kopie van het privilegie van hertog Filips van 23 (of 28?) november 1457 tot ampliatie van dat van 1451 (transsumpt) over de administratie der justitie in Brabant.

21. Nieuw privilegie voor B. o. Z., 9 mei 1398 door heer Hendrik van Bautershem aan zijn poort van Bergen verleend wegens het te niet gaan van dat van 1361 bij den brand van 17 mei 1397.

De hoofdinhoud is bekend uit de werken van De Rouck en anderen.

22. Privilegie (bij zijn Incomste) van Jan van Glimes; 3 april 1418/9.

Bekend als voren.

---

1) Het overige van de verzameling is blijkbaar vroeger, waarschijnlijk met nog andere stukken, samengebonden geweest, terwijl op blanco schutbladen of tusschengevoegde blanco vellen papier vóór sommige stukken of afdeelingen titels geschreven zijn.

2) Havermans schrijft als opschrift in dorso van dit catern: „Eenige rechten en privilegien van Bergen etc."

23. *a*. Compromis voor den Raad van Brabant tusschen heer Jan van Glimes en de stad Bergen op Zoom over de evaluatie van ponden swarts en oude groten, door den heer van de stad ten cijns geheven; den 15 juni 1468 door Karel den Stoute bezegeld.

b. Resolutie van rechter, burgemeesters, schepenen, raad en gemeene stad van Bergen op Zoom, om wegens den druk der tijden voor een ouden groot niet meer dan twee groten Brabants en voor twee groten payements één groten Brabants te rekenen; den 20n mei 1429 overgenomen en medebezegeld door deken en kapittel van B. o. Z.

Brussel.

24. De rechten ende costumen vanden meerders (1) der stede van Brussele; 2 december 1451.

25. Costuymen onderhouden bij die vande stadt van Bruessele, overgedragen inden Rade van Brabant 20 mei 1570.

Coutumes du pays et duché de Brabant, quartier de Bruxelles, I, bladz. 2 vlg.

26. Ordinantie en manier van procedeeren, gepubliceerd 13 april 1573.

Auth. kopie van 16 januari 1576.

Leuven, Thienen, Leeuwen enz.

27. Hoog 4to register, groot 156 met Romeinsch cijfer genummerde bladen, duidelijk geschreven (blijkens drie inschriften) in het begin van 1565 door Lambertus de Gestel, ten huize van mr. Petrus Fossaert, procureur te Leuven. Het bevat:

fol. 1. Tractaat (2) tusschen de edelen van Brabant en de stad Leuven, over hunne geschillen ten aanzien van beweerd privilegie over de buitenpoorters en schepenbrieven; door Filips den Schoone bekrachtigd. (Slot, met datum, ontbreekt.)

---

(1) Erfscheiders. Kiliaen, in voce meer en meerren = grens en grens bepalen.

(2) Bij vele der stukken staat in margine een verwijzing naar een privilegie- of ordinantieboek, b.v. „Habetur int groot charterbouck folio IIc XXIII"; „habetur libro II, folio 106"; „fol. IIIc LXXXV"; „libro A, folio LXV"; „habetur int saterbouck metten berderen, fol. LXXI".

fol. **4.** Ordinantie van 25 februari 1444 van burgemeesteren, schepenen en raad met consent enz. der goede luiden van buiten raads, dekenen van de ambachten te Leuven, over de aflossing van renten, pachten of cijnsen.

fol. **6.** Privilegie van Karel V tegen de uitbreiding der tiendheffing door geestelijken en conventen enz.; 16 october 1520.

fol. **7.** Gulden privilegie voor Brabant van Karel IV, Roomsch Koning, van 28 februari 1349.

In „Placaeten van Brabant", I blz. 214, in Latijnschen (origineelen) tekst, gedateerd 25 juli 1349.

fol. **8.** Verschillende kleine ordinantien, over maten en gewichten, erfrenten enz.; 15de en 16de eeuwen.

fol. **10.** De Philippine ordinantie van de leenen voor Brabant; 13 november 1446.

Vg. Christijn, I, 287.

fol. **14.** Verbod van Karel V van het verpachten of aan vreemdelingen vergeven van ambten in Brabant, 19 juni 1557.

Vg. Blijde Incomste van Karel, art. XXV, in „Luijster van Brabant" III, 160.

fol. **15.** Costuymen van de stad Leuven en haar ressort.

Bij Christijn, I, bladz. 1 vlg., in eenigszins andere volgorde.

fol. **68.** Twee ordinantien over de executie van schepenvonnissen door de vorsters, de tweede van maart 1450.

fol. **71.** Lijst van verschillende ordinantien van politie der stad Leuven, met aanwijzing van boek of register en bladzijde, waar zij te vinden zijn.

fol. **91** (**76**—**90** ontbreken): Tractaat van Leuven met Thienen; 4 augustus 1452. (Aanhef ontbreekt.)

fol. **97.** Plakaat van Karel V op de jacht; 11 juli 1557.

fol. **102** (**101** ontbreekt). Ordinantie van burgemeesteren, schepenen en raad, bij provisie, op gerechtelijke verkoopingen (slot ontbreekt).

fol. **105** (**104** ontbreekt geheel, **105** grootendeels). Costuymen van Thienen. (Eerste gedeelte van caput I ontbreekt.)

fol. **120** (**119** ontbreekt). Costuymen ende vsantien van d-r stadt van Leeuwe, overgesonden inden Raide van Brabant anno XV^c vijftich in maio.

fol. 137 (125—136 ontbreken). „Eeuwig edict" van Karel V, van 4 october 1540, op de justitie en policie in de landen van herwaartsover.

fol. 146. Landcharter van Brabant van Jan I; Pinksteren (10 juni) 1291.

Gedrukt in „Luijster van Brabant", blz. 52.

fol. 153. Keuren en breuken naar de stadrechten van Leuven.

fol. 156 et ult. Voorgeschreven breedte van heerstraten en wegen.

28. Ordinantie op eenige breuken van Petersmannen en poorters van Leuven.

29. Ordinantie van de procedure voor den Raad van Brabant (1). (Slot ontbreekt.)

II. OORKONDEN EN BESCHEIDEN.

Onder deze rubriek valt ten eerste een afschrift te vermelden van het op 28 juni 1748 gedateerde „Dagverhael", door J. A. Folkers, predikant te Bergen op Zoom, „van het voorgevallene in de belegeringe der stadt Bergen in den jaare 1747". Het is in gelijktijdig HS. geschreven op 84 gepagineerde kwarto bladen en is gebonden met rood lederen rug. Het is niet gewaarmerkt.
Het archief bezat in de collectie-Cuypers reeds twee andere kopieën. Ook schijnt mij het journaal op zich zelf, zooals het daar ligt, van niet heel veel waarde. Het is overladen met totaal onbelangrijke mededeelingen, opmerkingen van hoogst onbeduidenden aard, onzekere berichten, zuiver persoonlijke ondervindingen, zelfs bespiegelingen enz.

Het voornaamste belang van den aankoop van dit H.S. lag voor mij dan ook eigenlijk in de zeldzame kaart-figuratief, die er achter ingeplakt zat, de belegering van Bergen op Zoom in 1622 voorstellende.
Die kaart ontbreekt in de bekende verzamelingen van Fred. Muller en anderen.
Het Oosten is boven aan de plaat; in het midden de stad; links en rechts boven, het Spaansche kamp en daarboven, rechts,

(1) Het opschrift luidt abusievelijk: Ordinantie vande procedure van Brusel.

„Weg nach Antorff" en links, een windroos; links beneden „Verdroncken landt"; onderaan in het midden, de schans „Nassou": in den rechter benedenhoek, een carton met: „Abriss der statt Bergen op //Zoom Sampt dem Spä-//nischen Läger im Jahr // 1622".

De hoogte is, binnen de omlijning, 26.5, de breedte bijna 34 c.M.

Het exemplaar is, helaas, beschadigd op den middenvouw, maar thans voorzichtig losgemaakt, uitgevouwen en opgeplakt.

Bij dezelfde gelegenheid verkreeg ik eenige zeldzame pamfletten betreffende hetzelfde beleg van 1622, een van welke zelfs in al de bekende pamflet-catalogi ontbreekt, terwijl vier er van ook in de verzameling van het Prov. Genootschap van Kunsten & Wetenschappen alhier ontbreken.

Nog verwierf ik bij deze zelfde gelegenheid twee wapenkaartjes, met de pen geteekend en gekleurd. De eerste geeft de wapens van de 40 raden van den Bosch, die er waren op 1 october 1723; de tweede die van president, vice-president en (7) schepenen van den Bosch op 1 october 1724. Beide hebben de wapens van Brabant, de Staten-Generaal en de stad aan het hoofd, die der vier ministers van den Bosch, nl. pensionaris, griffier en twee secretarissen, aan den voet.

Het zijn folio vellen papier, in plano aan eene zijde beteekend. Zij hebben van ophangen, het eene ook door muizen, geleden.

Een belangrijke aankoop van oorkonden deed ik van den handelaar Oldenzeel te Rotterdam, nl. van een 80tal meest perkamenten brieven Het grootste gedeelte is afkomstig uit de archieven van twee private heerlijkheden, nl. Besoyen (vroeger Hollandsch) en Waalwijk (vroeger Brabantsch). De beschrijving van deze dokumenten nam ik samen op in een afzonderlijken inventaris. Die der overige volgt hier eerst:

1. 16 maart 1621. Schepenbrief van Breda. (Schepenen Balth. Baldi en Johan van Lanschot.) Cornelis vanden Bogaerde Gilliss. en diens zuster Catharina, vrouw van Jaspar Doncker, koopman te Antwerpen, verkoopen aan Johan van Aerssen, ridder, heer

van Weernhout, drost van Breda, de 50 Rijnsguldens „in dese doorsteken schepene brieven begrepen".

Twee uithangende schepenzegels, in bruine was, vrij gaaf, gestoken door den stadsrentebrief van 8 januari 1523 en den brief van 2 mei 1531) (n⁰. 3 en 4 hierna).

2. 23 mei 1531. Schepenbrief van Breda. (Schepenen Jan van Hoilten en Corn. Keyen.) Jouffrou Marie van Dyemen, wed^e. wijlen Otte van Bruheze, en Frans van Bruheze haar zoon, bekennen ontvangen te hebben van Wytmann van Buyten, gemachtigde voor Claes Verjuys en diens vrouw Margaretha van Buyten, onderscheidenlijk 100 en 85 Rijnsguldens ter zake van 26 en nog 24 Rijnsgulden erfcijns op de stad Breda.

Twee uithangende schepenzegels verdwenen.
Genaaid aan den stadsrentebrief van 8 januari 1523 (n⁰. 4 hierna).

3. 2 mei 1531. Schepenbrief van Breda. (Schepenen J. v. Hoilten en Roelant de Roener.) Fransooys van Bruheze, met toestemming van zijn moeder jouffrou Marie van Dyemen, draagt over aan Claes Verjuys en diens vrouw Margriet van Buyten, 26 Rijnsguldens uit de 50 Rijnsguldens „in desen doorsteken brieve begrepen", terwijl Marie van Dyemen voorn. ten behoeve van denzelfde afstand doet van haar recht op de overige 24 Rijnsguldens.

Twee uithangende zegels, in groene was, het eene bijna geheel verdwenen, het andere gaaf, gestoken door het volgende stuk (n⁰ 4).

4. 8 januari anno duysent vijfhondert tweentwintich nae costume van scriven shoofs Ludick (1523). Burgemeester, schepenen enz. van Breda verkoopen aan Otte van Bruheze, schout ter Heijden, een jaarlijksche en erfelijke rente van 50 Rijnsguldens.

Uithangend stadszegel, in bruine was, eenigszins beschadigd.
Getransfigeerd door de nrs. 1, 2 en 3.

---

5. 13 juni 1569. Brief van het leenhof van Holland. Marie de Lannoy, marquyse duwagiere van Bergen, die „tractaten ende accorden gemaect" had met de schuldeischers van haar vader, heer Johan van Lannoy, heer van Molenbaix, ridder van het Gulden Vlies, verpandt de heerlijkheid *Ooltgensplaat* c. a. aan Anthoenis Doublet, wegens een erfrente van 40 Carolus gld., dezen verschuldigd.

Uithangend zegel van den leenhove verdwenen.
In dorso: 22 juli 1623. Quitantie voor den ambassadeur François van Aertssen, heer van Ooltgensplaat, wegens de aflossing der rente met achterstal.

6. 5 november 1547. Brief van den Grooten **Raad van** Mechelen. Jehan de Lannoy, seigneur de Molembaix etc. **bekent**, bij monde van zijn gemachtigde (procuratie in **transsumpt**) schuldig te zijn aan de kinderen van wijlen Phillippe Doublet en Katheline Caulier, diens tweede vrouw, een **jaarlijksche rente** van 40 Car. gld., wegens koop van een gouden **ring** en 5 diamanten, enz.

Uithangend zegel verdwenen. Aan den staart twee vreemde zegeltjes aangespeld.
Getransfigeerd geweest door n°. 5.

7. 27 october 1547. Jehan de Lannoy, seigneur de Molembaix etc., machtigt Pierre Wouters, Aelbert Bouwens, Jacques Huysen en Mathieu van Steenemaelen, procureurs in den Grooten Raad van Mechelen, om het in het vorige stuk vermelde te verrichten.

Transsumpt in n°. 6.

---

8. 17 augustus 1420. Schepenbrief van Herenthals. **Willem** Stellebier draagt over aan Ard van Lenhoven een **erfelicheid** genaamd Venensel aan de Vennen aldaar, toebehoorende **aan de** erfgenamen van jr. Phil. van Leeffdael.

Door muizen geschonden.
Twee uithangende schepenzegels, in groene was, beschadigd.

9. Le septieme jour de feuvrier lan mil cinq cens **et seize** (7 februari 1516 of 1517?). Brief van stadhouder en **schepenen** van Taintegnies. Thiery de Lespiere, filz de feu Jaspart, **draagt** over aan Guillemin, filz de feu Simon, een stuk **bouw- en** weiland aldaar.

Chirograaf, onbezegeld.

De n°. 5—9 behooren eigenlijk niet in dit archief **te huis**. Zij zijn met de anderen meegekocht; maar n°. 5—7 **waren beter** geplaatst in het Haagsche Rijksarchiefdepôt en n°. **8 en 9 in** een der depôts van het Belgische Rijksarchief.

Thans volgt tot slot de evenbedoelde afzonderlijke **iventaris** waaromtrent geldt, dat de wijze van aanhangen der **zegels en** de grondstof alleen worden aangeduid, wanneer een **stuk niet** op perkament geschreven of anders dan aan dubbelen **staart** bezegeld is.

INVENTARIS van OORKONDEN

betreffende de heerlijkheden BESOYEN en WAALWIJK.

I. BESOYEN.

1. Sente Gheertrudenberghe, des sondaghes na des heilichts Sacramens dach, (30 mei) 1339. Willem graaf van Henegouwen, Holland enz. verleent Jan van Bezoyen het ambacht van Bezoyen, noordewaert te Drongelen te halver Mase, sudewaert op tot Claus Geraerds z. ambocht. westwaert aent ambocht vander Zijdewynde, oestwaert tot Waelwijc; met molen, veer en gruutstede, enz.

Uithangend zegel, aan enkelen staart, gebroken.

2. 30 mei 1339. Graaf Willem IV (enz. als voren).
Vidimus van Steven, guardiaen der Minderbroeders te Dordrecht, dd. MCCCC ende vive op sinte Poncyaens dach (14 januari of 19 november (1)).

Uithangend zegel, in roode was, eenigszins beschadigd.

3. 30 mei 1339. Willem, graaf van Henegouwen enz. verleent Jan van Bezoyen het ambacht van Bezoyen (enz. als voren).
Vidimus van stadhouder-generaal en raden van Holland dd. 6 september 1549.

Uithangend zegel van justitie van desen hove (een ander dan 19 september 1547), in roode was, vrij goed bewaard.

4. Inden Haghe, des donredages na sinte Lucien dach (14 december) 1385. Willem van Bezoeyen draagt op aan Aelbrecht van Beyeren, ruwaert enz., zijn ambacht van Bezoeyen, c. a.

---

(1) Vg. Grotefend, Handbuch der histor. Chronologie i. v. Pontiaunstag.

Vidimus van Steven, gardyaan der Minderbroeders te Dordrecht, dd. sinte Poncyaens dach (14 januari of 19 november (1)) 1405.

Uithangend beeldzegel, in roode was, zwaar beschadigd.

5. Inden Hage, 1 mei 1407. Willem, graaf van Holland, enz. geeft „om diensts wille, die ons Willem van Bezoyen gedaen heeft", aan dezen 12 gulden pieters tijns uit het ambacht vanden Sprange en 12 uit 15 hoeven lands in het ambacht van Bezoyen, tot eenen rechten leen.

Uithangend wapenzegel (met den Hollandschen tuin: leeuw als schildhouder), in groene was aan enkelen staart, zwaar beschadigd.

6. 1 mei 1407. Willem VI, graaf van Holland (enz. als voren). Vidimus van „bruyder Jan, abdt des cloesters van sente Marien Croen bynnen Huesden der oirden van Cistias des gestichts van Vtrecht," dd 31 december 1425.

Uithangend abtszegel, in bruine was, vrij goed bewaard.

7. 25 mei 1437. Brief van richter en heemraden van Bezoyen. Willem van Bezoyen, ambachtsheer van Bezoyen, geeft aan Heynric Maess eenen rijs werdt, besteken westwaerdt van der Stegen, voor 40 jaar in erfpacht.

Uithangend zegel, daar heemraden „genen gemeynen segel en hebben", van Willem van Bezoyen (drie St. Andries kruizen, 2 en 1: helmteeken: zittend luipaard), in groene was, beschadigd.

8. Viventwintich dage in merte int jair ons Heren dusent vierhondert acht ende dertich na den loop des hoifs van Hollant (25 maart 1439). Engelbrecht van Nassow enz., heer tot Breda enz., beleent Florens van Kijfhoeck met een tiende te Raemsdonck, gelegen naast die, welke Alijt van Putte van Strien ende van Praet van hem te houden plach, en hem hiertoe opgedragen door zijn zuster Lijsbeth Florens Zegers soens dochter, die men heet van Hoekenisse, en Jan Venedau Jansz., ieder voor de helft.

Uithangend zegel, in groene was, vrij gaaf.

9. Opten XVIden dach in aprille int jair ons Heren MCCCC negen ende dertich (16 april 1439). Phillips, hertog van Bourgogne enz., beleent Willem van Bijsoyen met het ambacht van Bijsoyen met toebehooren.

Uithangend groot wapenzegel, in roode was, beschadigd.

---

(1) Vg. Grotefend, Handbuch der histor. Chronologie i. v. Pontiaenstag.

10. MCCCC ende drienviertich des diinxdaechs na sente acops dach des heiligen apostels (30 juli 1443). Gekoren zegsıannen van weerszijden doen uitspraak tusschen Willem van Bijsoyen en de gemeene geburen van Bijsoyen, beide partijen oorters van Dordrecht, over het gruytgelt van Bijsoyen.

Van de uithangende zegels van drie der vier zegsmannen, twee, in groene was, zwaar beschadigd, het derde afgevallen.

11. 22 augustus 1446. Johan, greve tot Nassow enz., heer ot Breda, beleent Willem van Besoyen met huis c. a. en 21 ıorgen lands te Besoyen, vroeger gehouden van Johans moeder, ot eenen rechten erfleen

Uithangend wapenzegel van Johan, in roode was, bijna gaaf.

12. 12 juni 1447. Willem van Besoyen en zijn vrouw Beatrijs dragen op aan Johan, greve tot Nassouw enz., heer van Breda, ten behoeve hunner kleindochter Beatrijs van Donga, rouw van Gherijt van Assendelff Dircs s., huis c. a. met 21 ıorgen land te Besoyen; behoudens vruchtgebruik enz.

Uitbangend zegel van Johan, in roode was, gebroken.

13. 1 juli 1447. Philips van Bourgondië enz. beleent joncfr. Biatris Jans dochter van Dongen, vrouw van Gerijt van Assenelff, met het ambacht van Besoien met veer, molen, visscherij, ruit enz., hem hiertoe opgedragen door haar grootvader Willem an Bezoyen, behoudens 90 Rijnsgld. erfrente 's jaars daaruit te ergelden aan joncfr. Alijt Willemsdochter van Besoien, Reynouts vijf van Wijfvliet, haar moei; met dien verstande dat bij kinderoos overlijden van joncfr. Beatrijs voornoemd het ambacht al vererven op haar rechten leenvolger, geboren van haar ıoeder enz.

Uithangend groot wapenzegel met tegenzegel van Philips, in roode was, eenigszins beschadigd.

14. 1 juli 1447. Philips, hertog, (enz. als voren; eenigszins ndere spelling).

Uithangend zegel als voren, een weinig beschadigd.

15. 1 juli 1447. Leenbrief van Holland. Willem van Besoyen raagt op (enz., als voren).

Vidimus van burgemeester, schepenen en raad van Leuven, anno Domini mill. quadring. sexag. quinto, mensis augusti die octava.

Uithangend zegel van Leuven, in groene was, voor $^3/_4$ afgevallen.

16. Upten twelfsten dach in mairte int jair ons Heren duysent vierhondert acht ende veertich (12 maart 1449).
Brief van leenmannen van Holland en drost van Heusden als vertegenwoordigende den graaf van Nassow, heer van Breda. Willem van Besoyen draagt op aan Philips, hertog van Bourgogne enz., ten behoeve van zijn „zwager" (behuwd kleinzoon), Gerrit van Assendelff, 24 pieters tijns (zie n°. 4).

Uithangende zegels van Willem van Besoyen, Aert van Wijck, leenman en drost, en Aernt Spiering van Aelborch, leenman, in groene was, beschadigd.

17. Upten dertienden dach van aprille int jair ons Heren duysent CCCC acht ende veertich (13 april 1449). Philips hertog van Bourgogne enz., beleent Gerijt van Assendelff met 24 peters tijns als boven.

Uithangend groot wapenzegel met tegenzegel, in roode was, eenigszins beschadigd.

18. Int jair ons Heren dusent vier hondert ende eenenvijftich op den dertiensten dach in meerte (13 maart 1452). Willem van Bijzoien maakt met zijn „zwager", Gerijt van Assendelff, een verdrag omtrent den molen te Bijzoien.

Uithangend zegel van Willem van Bijzoien, in groene was, beschadigd.

19. Opten negenthienden dach in merte int jair ons Heeren dusent vijerhondert twee ende vijftich na costume des hoofs van Ludick (19 maart 1453) Johan, greve tot Nassouwe enz. heer tot Breda, drosset van Brabant, verleent, bij zijnen stedehouder en leenmannen, aan Florijs van Kijfhoek wijlen Florijs z., de tiend te Raamsdonck, door wijlen Florijs te leen gehouden, enz.

Uithangend zegel van Johan, in roode was, eenigszins beschadigd.

20. 28 december 1453. Brief van schout en heemraden in den ambacht van Besoyen. Aleit van Wijffvliet; Willems dr. van Besoyen, en Willem van Wijffvliet, haar zoon, verklaren eene vereenkomst met Gerit heer van Assendelff, ambachtsheer van Besoyen, te hebben aangegaan wegens 80 Rijnsgld. rente, haar, Aleit, jaarlijks uit de heerlijkheid van Besoyen verschuldigd.

Uithangende zegels van Meës van Arerongen en Jacop van Gent, uithangende op verzoek van richter en heemraden, die geen gemeyn zegel hebben, een in groene was en een in bruine was, beschadigd.

21. 8 juli 1458. Burgemeesters en raden van Dordrecht doen scheidsrechterlijk uitspraak tusschen Gerijt heer van Assen-

delff en de gemeene buren van Besoyen wegens den molendwang en het gruytgelt aldaar.

Uithangend stadszegel van Dordrecht, in groene was, zwaar beschadigd.

Hieraan getransfigeerd:

21*b*. Vpten eersten dach van februario int jair ons Heren duysent vierhondert tweendetsestich naeden lope van onsen hove (1 februari 1463). Philips, hertog van Bourgogne enz., bevestigt de uitspraak der regeering van Dordrecht tusschen Gerijt van Assendelff en de buren van Besoyen.

Uithangend groot wapenzegel met contrazegel, in roode was, gestoken door het vorige stuk, zwaar beschadigd.

22. 4 semptember 1487. Maximiliaen, Roomsch Koning enz., en Philips, aartshertog van Oistenrijck enz., beleenen Clais, heer van Assendelff, ridder, met den tijns van 24 pieters 's jaars te Sprang (vg. n°. 4) hem aanbestorven van zijn vader Gerijt.

Uithangend zegel (met huwelijkswapen van Max. en Maria), in roode was, vrij gaaf.

23. Vpten vierendetwintichsten dach van januario, int jair ons Heren duysent vierhondert tweeendetnegentich naden loop van onsen hove van Hollant (24 januari 1493). Maximiliaen en Philips beleenen Claes, heer tot Assendelff, met het ambacht van Bezoyen, hem aanbestorven van zijn moeder Beatris van Dongen.

Uithangend zegel als aan het vorige stuk („met onsen signet, in absentie van onsen segel"), met tegenzegel in roode was, vrij gaaf.

24. 20 october 1531. Brief van richter en heemraders van Besoyen. Jan Loer Wouters s., met wyl end consent van Gertruudt, zijn huisvrouw, draagt over aan jr. Dirck van Assendelft, heer tot Besoyen, den rosmolen, staande in den ambocht van Besoyen.

Uithangend zegel van Peeter Wouters s., stadhouder en mede heemraet, daar heemraden allen geen gemeen zegel hebben, in groene was, bijna gaaf.

25*a*. Vpten tweeden dach van maerte, anno XV^c^ ende drieenderthich, naeden loop shoofs van Hollandt (2 maart 1534). Brief van leenmannen van Holland. Gherijt, heer tot Assendelft, Heemskerk enz., draagt over aan den graaf van Nassou enz., heer van der Leck, ten behoeve van zijn broeder Dirck van Assendelft, heer tot Besoyen, een gezaete en toebehooren en 21 mergen lands in de heerlijkheid Besoyen (vg. n°. 10).

Twee uithangende zegels, in roode was, vrij gaaf.

Hieraan getransfigeerd:

25b. Vpten X^en dach van merte int jair ons Heren duysent vijfhondert drie ende dertich naden loop 's hoefs van Hollant (10 maart 1534). Heynrick, grave tot Nassou enz., beleent Dirck van Assendelft, heer van Besoyen, met dat goed.

Uithangend zegel, in roode was, gestoken door het vorige stuk, zoo goed als gaaf.

26. 19 september 1547. Het hof van Holland, in zake gezworenen en regeerders van Besoyen, impetranten contra Aert Bernaert, tollenaar van Woudrichem, en Jan Schellaert, rentmeester van den grave van Heurne, verklaart impetranten vrij van den tol te Woudrichem.

Uithangend zegel van justitie, in roode was, zwaar beschadigd.

27. 17 october 1554. Karel, R. Keizer enz, beleent jr. Claes van Assendelft met het ambacht van Besoyen c. a., en nog 24 pieters tijns (vg. n°. 4), hem aanbestorven van zijn vader Dirck van Assendelft.

Uithangend zegel van den leenhove van Holland (ruiterzegel van Karel) met contrazegel, in roode was, zwaar beschadigd.

28. 24 maart 1632. Govaert Cornelissen, schepen te Waelwijck, en Cornelis Cornelissen van Heijst, burgemeester aldaar, als lasthebbers van Schout, schepenen enz., verkoopen aan Adriana van Schagen, wed. Johan van Wittenhorst, het land genaamd de Somerdyck, onder Besoyen.

Notariëele kopie d.d. 22 juni 1632, op papier.

29. 16 juli 1638. Brief van stadhouder en leenmannen van Waelwijck. Peter Adriaens Molegraeff, schout van Baerdwijck, gemachtigd door Adriana van Schagen, draagt over aan haar zoon Johan van Wittenhorst drie geerden lands, genaamd de Somerdijck onder Besoyen.

Uithangend zegel van Philips van Leeffdael, heer van Waelwijck, in roode was, zwaar beschadigd.

30. 1 april 1649. Brief van richter en heemraders van Besoyen. Jan Janssen Somers draagt over aan Johan van Wittenhorst, heer van Drongelen en Gansoyen, een erfweg langs zijn huis te Besoyen.

Uithangend zegel van den schout en richter, in groene was, beschadigd.

31. 27 october 1654. Brief van stadhouder en leenmannen van Wilhem Hendrick, prins van Oranje in zijn leenhof van Polanen. Simon du Fagel, man van Margreta van Assendelft, leenvolgster van Gerart van Assendelft, draagt over aan Adriana van Schagen, vrouwe douagière tot Sonsvelt, Drongelen, Gansoyen enz. een tiende te Raamsdonck en een gezate lands (vg. n°. 10) te Besoyen.

Uithangend leenzegel van den prins van Oranje, in roode was, goed bewaard

32. 7 juni 1657. Wilhem Hendrick, prins van Oranje enz, als heer van Polanen en Breda, beleent Wilhem Vincent baron van Wittenhorst met een tiend te Raamsdonk, die Hadewich van Strijen van Rosendael te houden placht, en een gezate te Besoyen; hem aangekomen van zijn moeder Adriana van Schagen.

Uithangend leenzegel van den prins, in roode was, goed bewaard.

33. 12 november 1658. Brief van richter en heemraders van Besoyen. Jan Janssen Somers stelt zijn huis c. a. tot onderpand voor het herstel en onderhoud van een steenen straetken daarnaast, op voorwaarden (vg. n°. 30).

Uithangend zegel van den schout en richter, in groene was, geplet.

II. WAALWIJK.

1. Des disendages na sente Martens dach (13 november) 1291. Jan, hertog van Lothrijk enz., maakt kond „dat wi heren Pauwelse van Dronghen, riddre, onsen man, in beteringe van den leene dat hi van ons houdt, hebben gegeven te Walewijc ene molenstat daer hi ene wintmolen op setten moghe".

Vidimus, te zamen met oorkonde van 11 (of 13) april 1375, van schepenen van Antwerpen d.d. 30 januari 1584.

2. Int jaer ons Heren dertienhondert ende vyfendetseventich op den ijlften dach in aprille (11 (1) april 1375 (2)). Schepenen en gezworenen, „bi wille ende consent der ghemeynre goeder lude" van Waelwijc beloven alleen te zullen malen op den molen aldaar, van den heer Willem van Bocxstel, op boete van 45 schellingen voor wie ergens (anders ware) maalt, telkens als de mole-

(1) Het auth. extract van den drost van Ethen en Meeuwen vermeldt als datum 13 april 1375.

(2) Op 11 april 1376 viel Goede Vrijdag, op 13 d. a. v. Paschen.

naar of gewaerde bode dit met getuigen bewijst: met dien verstande dat zij hun gemael steeds weder zullen kunnen lossen voor 200 goede oude schilden, goed van goud en zwaar van gewicht.

Daartoe verzocht, belooft heer Reijnout van Brederode, heer van Genpe en Waelwijc deze punten te zullen doen geschieden.

Vidimus, te zamen met het vorige stuk, van schepenen van Antwerpen dd. 30 januari 1584 (zegels, zie vorig n°.) en gedeeltelijke kopie van het origineel, geauthentiseerd door den drost van Ethen en Meeuwen, J. van Hedichuysen, op papier.

3. Op sente Lauwereyns dach (10 augustus) 1378. Willem van Boxstel, ridder, belooft heer Lambrecht Mylling, ridder, te vestigen in molen, wind, tol, gruit, cijns en weggeld te Waelwijc, zooals hij die van den heer van Brederode en van Ghenipe te leen houdt, enz.

Uithangend zegel, in bruine was, aan enkelen staart, vrij gaaf.

4. Des manendages na sinte Servaes dach (15 mei) 1379. Reynolt, heer van Brederode en van Genp, verlijt Lambrecht Milling met zijn huis te Waelwijc met weg en land, onder voorwaarde dat dit altoos zijn (Reynolts) open huis zal blijven.

Uithangend zegel, in groene was, aan enkelen staart, bijna gaaf.

5. 24 mei 1407. Anthonis, hertog van Lothrijk enz, beleent Florens, geheeten Foyken van Wermonde, met het dorp van Waelwijc c. a., hem door Walraven, heer tot Brederode voor een som van 2000 nobelen ten onderpand gegeven en aan hem vervallen.

Van vijf uithangende zegels, dat van den hertog, in roode, en een leenman, in groene was, bijna gaaf, de andere verdwenen.

6. XXVII dage in merte int jaer ons Heren MCCCC ende vijfthien, na costume des hoofs van Cameric (27 maart 1416). Jan, hertog van Lothrijk enz., benoemt Adriaen bastaert van Holland, verloofde van Mechteld eenige en minderjarige dochter van Hugo Foyken, in leven heer van Waelwijc, tot momboir van Mechteld voornoemd, en van al hare goederen van hem hertog te leen gehouden.

Uithangend zegel, in roode was, zwaar beschadigd.

7. 29 mei 1416. Schepenbrief van Waelwijc. Otte van Hoculum, man van Agneze, dochter van Lambrecht Millinc, doet ten behoeve van Lambrecht Millinc Adriaenss. afstand van alle

deren, erfenisse, erftijns en have binnen Waelwijc, hem van schoonvader aangekomen.

Van twee uithangende schepenzegels een verdwenen, het andere, in groene was, vrij gaaf.

8. 20 juni 1421. Jan, hertog van Lothrijk enz., machtigt Adriaen, bastaard van Holland, als momboir van zijn vrouw Mechtelt, dochter van Huge Foyken, en van hare heerlijkheid Waelwijc om deze in leen te ontvangen, aldaar schout en schepenen aan te stellen enz.

Uithangend zegel, in roode was, zwaar beschadigd.

9. 22 november 1425. Jan, hertog van Lothrijk enz., bericht an schoutet, mannen van leen, schepenen enz. van Waelwijc, dat hij „jofvrouwe Geertruyt van Wielensteyn, dochter wilen Hugen Foykens soen", met de heerlijkheid Waelwijc beleend heeft, en gelast hun, haar manschap en hulde te doen, enz.

„Heymelik signet, hier opgedruct bij gebreke van onsen segele", in roode was, goeddeels afgevallen.

10. Int jaer ons Heren dusent vierhondert ende zevenentwintich, opten negentiensten dach in januario (19 januari 1427 of 1428 (1)). Schepenbrief van Waelwijc. Mercelis Jans Rademakers s. die jonge en Aert Jans s. dragen op aan Lambrecht Milline 12 roeden lands „binnen der naester Zandingen" enz.

Van twee uithangende schepenzegels, het eene, in groene was, bijna, het andere geheel afgevallen.

11*a*. Anno Domini mill. quadring. trices., mensis februarii die quinta (5 februari 1430 of 1431). Schepenbrief van Leuven. De meier van Leuven beleidt (adduxit) Wilhelmus dictus Nijcoel, filius quondam Theodorici, in het dorp en de heerlijkheid Waelwijc, van Bertholomeus dictus Noyens s. de Ameringhen en Geertruyt de Wielensteyn, Hugen Foykens dochter, ingevolge schepenbrieven van Leuven (2 transsumpten) verkregen.

Van vier uithangende schepenzegels, in groene was, twee een weinig beschadigd, de andere verdwenen.

(Hieraan transfix).

11*b*. Anno mill. quadring. trices., mensis januarii die vicesima tertia (23 januari 1430 of 1431). Schepenbrief van Leuven. Bertho-

---

(1) Werd in Waalwijk de paaschstijl gebruikt? De registers van vóór de ... eeuw ontbreken.

lomeus dictus Noyen s. de Ameringen en zijn vrouw, Gertrudis de Wielenstein, filia quondam Hugonis d. Foykens s., bekennen schuldig te zijn aan Johannes, dictus de Haren, filius quondam Will. de Haren, 1000 ponden oude grooten tournois, en wat hunne roerende goederen betreft zijne „famulos conductos" te zijn.

Transsumpt in nº. 11*a*.

11*c*. Anno mill. quadring. trices, mensis februarii die **tercia** (3 februari 1430 of 1431). Schepenbrief **van Leuven. Johan de** Haren, filius Will. quondam de Haren, **draagt over aan Willem** de Nijcoel, filius quondam Theod. „**has literas per quas hec** presens litera est transfixa (d. i. **blijkbaar het vorige transsumpt).**

Transsumpt als voren.

11*d*. Anno Domini mill. quadr. tric., mensis **februarii decima** quarta (14 februari 1430 of 1431). Schepenbrief **van Leuven.** De meier van Leuven stelt, krachtens **gerechtelijken verkoop,** gedaan ten verzoeke van Willem Nijcoel, Johannes dictus **vanden** Kerchove, in de heerlijkheid van Waelwijc ten **behoeve van Lambert** dictus Myllinc, filius Ade quondam Myllinc, miles, **en diens** vrouw Machtildis, filia Johannis dictus de **Haren de Oesterwijc.**

Vier uithangende schepenzegels, aan dubbelen **staart gestoken door** oorkonde van 5 februari 1431 (nº. 11*a*), twee, **in groene was, beschadigd,** de andere twee verdwenen.

12. XVIII dage in merte int jair ons **Heren dusent vier**hondert ende dertich na costume shoofs van **Camerijck (18 maart** 1431). Philips, hertog van Bourgogne enz. **bericht aan zijn** leenmannen, schout, schepenen, enz. van **Wailwijc, dat hij** Lambrecht Millinck soen wilen Adaems **Millinck, ridder,** beleent heeft met dorp en vrijheid van **Wailwijc c. a., en gelast** hun genoemden Lambrecht Millinck voor **hunnen heer te** erkennen enz.

Uithangend zegel, in roode was aan enkelen **staart, zwaar beschadigd.**

13. 20 april 1446. Schepenbrief van **Heusden. Heylwich,** wed. Gijsb. Spruyts, draagt over aan **Lambert Millinc, heer** van Wailwijck, een hont lands te **Bairdwijck, terwijl Aernt** Laureynszoon dezen belooft de kinderen van **Gijsb. Spruyt,** meerderjarig geworden, hierop te doen vertijen.

Twee uithangende schepenzegels, in groene was, **vrij gaaf.**

14. MCCCC zessendeviertich, na **Paesschen (24 april 1446).** Philips, hertog van Bourgogne enz. **beleent Jan van Erpe,**

zoon van wijlen Lucas, met de heerlijkheid en het dorp van Waelwijc c. a., door hem gekocht van Lambrecht, zoon wijlen Daems Millinck.

Uithangend ruiterzegel met tegenzegel van den hertog, in roode was, zwaar, en vijf uithangende wapenzegels van leenmannen, in groene was, weinig beschadigd.

15a. Opten Palmavont, vijff daige in aprill int jair ons Heren dusent vierhondert ende acht ende veertich (5 april 1449). Scheidsmannen tusschen Lambrecht Millinc en vrouwe Katherijne van Drongelen ontzeggen laatstgenoemde haar aanspraak op den molen te Waelwijc.

De vier uithangende zegels allen verdwenen. Bijliggend: een fragmentmemorie uit de 17de eeuw, op papier.

15b. 6 december 1848. Lambert Myllinc en Bartholomeus die Momber, van wege vrouwe Katherijne van Drongelen, beloven elkander zich te zullen onderwerpen aan de uitspraak, die vier goede mannen tusschen hen doen zullen in hunne geschillen over den molen te Waalwijk.

Transsumpt in het vorige.

16. 30 januari 1457. (Sess ende vijftich na costumen ons hooffs). Leenbrief van den leenhove van Brabant. Stadhouder en leenmannen van Brabant beleenen Jan van Herlaer, wijlen Coenraids zoon, met het dorp en de heerlijkheid van Wailwijck, hem overgedragen door Jan van Erpe, wijlen Lucas'zoon, onder beding deze over te dragen aan Jan, oudsten zoon van Lambrecht Millinck „als die selve Jan tot sinen viventwintich jaeren comen sijn zal", of bij overlijden vóór dien tijd, aan zijn broeder Lambrecht, jongsten zoon van Lambrecht voornoemd.

Uithangend ruiterzegel met tegenzegel van Philips, in roode was, beschadigd; vier uithangende wapenzegels van leenmannen, in groene was, vrij gaaf.

17. 30 januari 1457. Philips, hertog van Bourgogne enz. bericht aan schout, schepenen enz. van Wailwijck de beleening van Jan van Herlaer (n°. 16) en gelast hun dezen als hun heer te erkennen, (het geheele stuk overgenomen uit het slot van den leenbrief, n°. 16).

Uithangend ruiterzegel met contrazegel, in roode was, aan enkelen staart, grootendeels afgevallen.

18. 16 october 1480. Maximiliain en Marie, hertogen van Oistrijck, van Brabant, enz. beleenen Jan Millinck „bij doode

wijlen jouffr. Aliten Millincx sijner suster" met het dorp ende die vriheit van Wailwijck c. a.

Uithangend zegel, in roode was, grootendeels afgevallen.

19. 23 juni 1482. Schepenbrief van Waelwijck. Jan die Wild stelt zich borg voor Claes Jacops z. te Cappellen, door den schout van Waelwijck, Aert van Heessel, uit naam van Jan Millinck, heer van Waalwijck „aenghetast end ghevanghen voer zekere excessen, bij hem bedreven".

Van vier uithangende schepenzegels, drie, in groene was, vrij goed bewaard, een verdwenen.

20. 9 juni 1514. Brief van leenmannen van Brabant. Lambrecht Millinck, wijlen Lambrechts zoon doet ten behoeve van zijn neef Lambrecht Millinck wijlen Jans zoon, afstand van zijn aanspraken op de heerlijkheid Waelwijck.

Van drie uithangende zegels, in groene was, twee vrij gaaf, het derde geschonden.

21. 16 october 1519. Lambrecht Millinck heer tot Waelwijck en Jan zijn broeder, komen overeen, bij tusschenspreken van Jan van Assendelft en drie anderen, omtrent de goederen nagelaten door hun oom Lambrecht Millinck en hunne ouders, Jan Millinck en Adriane van Raust.

Perkament met zes handteekeningen.

22. 9 november 1521. Brief van den hove van Holland. Katherijne Millinck en haar man, Lourijs van Minnebeke, doen afstand ten behoeve van Katherijne's broeder Lambert Millinck, heer tot Waelwijck, van alle rechten hun aanbestorven van hunne ouders, Jan Millink en joncvrouwe Adriane van Raust, en ten behoeve van Jan Millinck, van hun recht op goederen door Lambert Millinck nagelaten en den kinderen van Jan Millinck, bij akte van 11 october 1519 (n°. 21) toegezegd.

Uithangend zegel (tsignet dat men noch ter tijt useert), in roode was, geplet.

23. 12 juli 1524. Karel, gecoren Roomsch keizer enz., machtigt, ten verzoeke van Jan van Werdenbourch, wonende op het huis genaamd Oyen „opte Aude Maze" onder Waelwijck, Lambrecht Millinck, heer van Waelwijck, om ook op de overzijde der Oude Maas keuren te stellen en schouw te voeren ten einde de afwatering der gronden van Jan en zijne buren op die

rivier behoorlijk geschiede, vervallende de boeten half den hertog en half den heer onder wiens jurisdictie zij vallen.
Vidimus van schepenen van Waalwijk dd. 10 juni 1526.

Twee uithangende schepenzegels verdwenen.

24. 7 december 1525. Gerit van Remund, confessor, Marij van Nassouwe, priorinne, Zween van Ouwen, onderpriorin, en Angnes Myllinx, procuraters des convents van O. L. Vr. genaamd Nazareth te Waelwick vergunnen Lambrecht Millinx en zijne nakomelingen den rosmolen te zetten op het land, waar die nu op staat, en dat het convent toebehoort.

Uithangend zegel, in bruine was, eenigszins beschadigd.

25. 21 maart 1541 2. Karel, Roomsch keizer enz., bevestigt de drie vrije jaarmarkten, die te Waelwijck gehouden worden, woensdag vóór Sinxen, woensdag voor O. L. Vr. Assumptio en donderdag na St. Baaf, en verbiedt de vreemde kooplieden, die hunne paarden, vee enz. te Baerdewijk ter markt brachten onder voorgeven van de vuilheid der straten te Waelwijck, voortaan, nu aldaar een cautsie of steenweg is gemaakt, tijdens die drie marktdagen veehandel te Baerdwijk te drijven.

Uithangend zegel, in roode was, gebroken.

26. 26 september 1610. Schout, schepenen enz. van Waelwijck zweren jr. Jan van Leefdael „die eedt gedaen (heeft)", in alles goed en gehoorzaam te zullen zijn als hun heer.

Zegel der vrijheid, in roode was, geplet.

27. 9 juni 1684. Mandement van den Raad en Leenhof van Brabant, ten verzoeke van Johan Philips van Leefdael, heer van Naeltwijck enz., waarbij den eersten deurwaarder wordt gelast den drost en schepenen van Waelwijck c. s. 's hofs sententie van 29 juli 1682 te beteekenen, waarbij Waelwijck erkend wordt als een heerlijkheid, waar den heer de aanstelling van schout, schepenen enz. toekomt, gelijk dit in 1364 door Reynout van Brederode is bewezen: en hun aan te zeggen dat alleen Johan Philips voornoemd aldaar alle jurisdictie toekomt.

Uithangend zegel, aan enkelen staart, verloren.

28. 14 maart 1698. Mandement van den Raad van Brabant, op verzoek van Philips, baron van Leefdael, heer van Waelwijck, den schout van Waelwijck, Gillis de Blanchevoye aanzeggende dat hij van zijn ambt ontzet is wegens grove nalatigheid en

het bezigen van godslasterlijke uitdrukkingen, o. a. in presentie van vier predikanten: „gijluyden maekt de menschen wijs datter een helle ende een hemel is."

Uithangend zegel, in roode was, aan enkelen staart, op een spoor na afgevallen.

29. 6 januari 1712. Schepenbrief van 's Hertogenbosch. Johan de Conterau, marquis d'Asche, als man van Cornelia, baronesse van Leefdael, erfgename onder beneficie van inventaris van Johan Philips, baron van Leefdael, heer van Waelwijck enz., draagt over aan Mauritz Le Leu de Wilhem de hooge heerlijkheid der stad en vrijheid van Waelwijck c. a.

Twee uithangende schepenzegels, in bruine was, zoo goed als gaaf.

30. 14 december 1753. De raad van Brabant beleent David Le Leu de Wilhem met de heerlijkheid des dorps van Waalwijk c. a.

Uithangend zegel, in roode was, beschadigd.

31. 22 november 1759. De Raad van Brabant vergunt David Le Leu de Wilhem over zijne goederen, van dien Raad en Leenhove dependeerende, te beschikken.

Uithangend zegel, in roode was, zwaar beschadigd.

32. 24 november 1759. De staten van Holland en Westvriesland vergunnen David Le Leu de Wilhem bij uitersten wil te beschikken over zijne in Holland en Westvriesland, Voorne en elders van die Staten gehouden leengoedereren.

Ingevuld, gedrukt formulier. Uithangend zegel, in roode was, zwaar beschadigd.

33. 25 maart 1762. De Staten van Holland en Westvriesland vergunnen aan Daniël Adriaan Le Leu de Wilhem, als in n°. 32.

Formulier als n°. 32. Uithangend zegel idem.

34. 20 december 1762. De Raad van Brabant, beleent Daniël Adriaan Le Leu de Wilhem met de heerlijkheid des dorps van Waelwijk.

Uithangend zegel, in roode was, op een spoor na verdwenen.

35. 23 december 1762. De Raad van Brabant vergunt Daniël Adriaan Le Leu de Wilhem, heer van Waalwijk enz., over

zijne goederen, releveerende van dezen Leenhove, bij uitersten wil te beschikken.

Vier bladen in boekvorm. Uithangend zegel, in roode was, bijna geheel afgevallen.

36. 10 mei 1780. De Staten van Holland en Westvriesland vergunnen aan Paulina Maria Constantia Le Leu de Wilhem als in n°. 32 en 33.

Formulier als die nummers. Uithangend zegel in roode was, goed bewaard.

Aldus deze Staat van Aanwinsten opgemaakt door mij,

Rijksarchivaris in Noordbrabant,

mr. A. C. Bondam.

INHOUDSOPGAAF

van den Staat der Aanwinsten van het Rijks-Archief in Noordbrabant in 1894.

A. *Overnemingen uit andere archieven.*

B. *Ten geschenke ontvangen drukwerken en bescheiden.*

C. *Aangekochte stukken.*

HET RIJKS-ARCHIEF IN GELDERLAND.

Ter voldoening aan art. 17 van mijne instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, het jaarverslag van het oud-Geldersch archief over het jaar 1894 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief, lokalen, ameublement enz.*

De bewaarplaats van de archieven verkeert voortdurend in goeden staat en ondervond geene verandering.

De lokalen ondergingen eenige verandering; wanneer er publiek in de daarvoor bestemde kamer aanwezig was, was het voor den archivaris een groot ongerief, dat er geene gelegenheid bestond personen, die hem afzonderlijk wenschten te spreken, te kunnen ontvangen; hierin werd voorzien door op den overloop van de verdieping, waar de kamers van den archivaris en het publiek zijn gelegen, de glazen pui van een klein vertrekje aldaar te verplaatsen, waardoor eene behoorlijke spreekkamer werd verkregen; de inrichting van die kamer maakte het aanschaffen van een kachel, vloerkleed en tafel met tafelkleed noodzakelijk.

Wegens de onvoldoende verwarming van de kamer, bij den adjunct-commies in gebruik, werd besloten een kachel aldaar te plaatsen — met behoud echter van de gelegenheid tot verwarming door middel van het centrale verwarmingstoestel —; tot plaatsing van de kachel was de verandering van een boekenkast op die kamer noodzakelijk, terwijl tevens een vloerkleed, ter vervanging van het oude en versletene, op die kamer werd gelegd.

Buiten eenige kleine herstellingen aan de jalouzieën, de kachel en het vloerkleed op de kamer van den commies-chartermeester, vereischte het ameublement geene verdere reparatiën.

In het benedenportaal werd in den gang, toegang gevende tot de lokalen, bij den concierge in gebruik, een glazen tochtdeur aangebracht.

De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Het aantal brandzakken onderging geene vermeerdering.

De bliksemafleiders, op het archiefgebouw geplaatst, werden door een deskundige, den heer Otto Lincker te Arnhem, op 19 Mei en 26 November 1894 beproefd en in orde bevonden.

Bij de beproeving van de brandslangen deden zich geene gebreken daaraan voor.

De waterleiding vereischte geene beduidende herstellingen.

III. *Toestand van de archiefverzameling.*

In den toestand der archiefverzameling kwam geene noemenswaardige verandering. Met de plaatsing van de losse stukken in portefeuilles werd, naarmate de inventarisatie vorderde, voortgegaan. Aanschaffing van nieuwe portefeuilles was in 1894 niet noodig.

IV. *Werkzaamheden en voortgang en inventarisatie van het archief.*

In het archief, afkomstig van de voormalige Geldersche Leenkamer, waren nog een aantal losse stukken aanwezig, waarvan vroeger slechts eene voorloopige lijst was opgemaakt, waaronder verschillende stukken zich bevonden, die, hoewel geene betrekking op leenzaken hebbende, vermoedelijk daarin door leengriffiers zijn achtergelaten, die dikwerf met de behandeling van andere als leenzaken waren belast.

Na ordening dier stukken en afscheiding van de in dat archief niet te huis behoorende, die voor zooveel mogelijk op hunne plaats tevens werden terechtgebracht, werd tot de inventarisatie overgegaan; de inventaris, hoewel nog niet geheel gereed, zal een 1425 tal nummers omvatten.

Met de inventarisatie van de belangrijke verzamelingen van brieven „Uit en aan het Hof" en „Van en aan den Stadhouder", werd voortgegaan; het negende duizendtal is op weinige nummers na bereikt.

Bij het onderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van stukken van oud-rechterlijken aard in het archief van de gemeente Lochem, ter voldoening aan Uwer Excellentie's verzoek, ingesteld, werd daarin eene kleine, doch niet van belang ontbloote, verzameling van charters enz., op die stad betrekking hebbende, aangetroffen. Zij werd op het daartoe gedaan verzoek door het gemeentebestuur aan het archiefdepôt *in bruikleen* afgestaan en geïnventariseerd. Zij bevat o. a. de oorspronkelijke oorkonde —

van het zegel echter beroofd — waarbij Otto, graaf van Gelre en Zutphen, op Zaterdag na St. Margriet 1233 aan de villa Lochem dezelfde vrijheid, als Emmerik en Gend bezitten, schenkt, waarvan de inhoud alleen door mr. Sloet's Oorkondenboek, n°. 565, naar een gebrekkig te Zutphen berustend afschrift, was bekend.

Ook eene andere door den heer L. C. baron van der Feltz te Arnhem, mede *in bruikleen* aan het archiefdepôt afgestane, bijkans volledige, verzameling van stukken, betreffende de tienden en de kerkgifte te Bemmel, — eene schenking van Otto, graaf van Bentheim, aan het Duitsche huis, in 1277 bevestigd door diens zoon —, werd geïnventariseerd.

Nog van eene derde *in bruikleen* afgestane collectie werd een inventaris opgemaakt. Zij betreft het archief van het thans voor een verplegingsoord van zenuw- en geesteszieken bestemde huis Presickhave, onder Arnhem, eenmaal leenroerig aan het huis Hemmen. Hoewel niet uitgebreid, bevat zij meerdere stukken, die over de weinig bekende geschiedenis van die eenmaal vrij uitgestrekte bezitting licht verspreiden.

Zooals bekend is, waren in het archief der voormalige Rekenkamer twee verzamelingen van charters tot den tijd van wijlen mr. G. van Hasselt aanwezig, waarvan het verband door hem is verbroken. Ik achtte het van belang na te gaan wat primitief tot iedere verzameling had behoord en wat of daaruit thans wordt vermist. De eene verzameling betreft de charters in 1543 uit het Hof van Gelre naar de Rekenkamer overgebracht, de andere de charters in 1540 van Grave naar Brussel vervoerd, die later met de archieven van het Hof, de Reken- en Leenkamers te Roermond (vermoedelijk na de vestiging van die lichamen aldaar van Spaansche zijde) moet zijn vereenigd; althans na de reductie dier stad in 1632 onder Statengezag, is zij met andere aldaar gevonden archieven naar Arnhem overgebracht, zooals uit eene aanteekening, onder dagteekening van 13 Augustus 1633, in het derde Memoriaal-boek der Rekenkamer blijkt: „Is aan dr. Pontanus, Historiographus van Gelderlandt, hier ter Caemeren gelevert eenen inventaris van de brieven ende charters, tot Graeve langen tijdt gelegen hebbende in drie cofferen, gerecouvriert uijt handen van den heer van Bueren ende in de Reeckencaemer van Brabant overgebracht bij N. van Dijck, commissaris, a°. 1540, waervan d'originele brieven *nu van Ruremunde* op dese Caemer sijn overgebracht".

Met behulp van de oorspronkelijk van die verzamelingen

opgemaakte en nog aanwezig zijnde inventarissen, alsmede van de Libri Copiarum, waarin de in den inventaris gespecificeerde tot de eerste verzameling behoorende stukken zijn overgeschreven, kon dit geschieden: de uitkomst deed mij zien, dat helaas! veel is verloren geraakt. Het getal van 110 stukken, reeds bij eene in of omstreeks 1578 van deze verzameling gehouden verificatie vermist, moet thans nog met 137 worden vermeerderd; terwijl van de 2de collectie thans 50 stukken niet zijn kunnen worden opgespoord. Van 13 blijkt echter de aanwezigheid nog ten tijde van den hoogleeraar en historiographus, wijlen mr. P. Bondam, blijkens de door hem daarvan vervaardigde afschriften, met het onderschrift: — „naar het *oorspronkelijke*, berustende in de Rekenkamer" —; de hoop is alzoo niet uitgesloten, dat deze nog eenmaal in het archief terugkeeren, evenals de uit deze verzameling vermiste giftbrief van 1454, — waarbij 100 000 oude schilden aan den Hertog van Gelre worden verstrekt — die, op de Openbare Bibliotheek te Arnhem terecht gekomen, door den welwillenden afstand door heeren Commissarissen dier inrichting, thans daaraan weder is kunnen worden toegevoegd.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Door den heer I. H. Hofman te Schalkwijk werden eenige stukken, behoorende tot het Groenlosche archief, alsmede het Borkulosche, in diens verhandeling over het kerspel van den H. Calixtus te Groenlo, alsmede een charter uit het Kuilenburgsche archief, in de verhandeling mede van diens hand „de Kapel van Zoelmond, verheven tot kerspelkerk", uitgegeven.

Het is mij niet bekend, dat er overigens andere bescheiden uit het archief in druk zijn uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.*

Van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger of van Uwe Excellentie mocht het archiefdepôt ontvangen:

1. Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst, XV, 1892.

2. Verslagen omtrent 's Rijks Oude Archieven, XV, 1892 (5 exemplaren).

3. Middel-Nederlandsch Woordenboek van wijlen dr. E. Verwijs en dr. I. Verdam, III, afl. 1, 2 en 3.

Van Zijne Excellentie den Minister van Justitie:

Rapport over de vicariegoederen, in hun verband tot de andere kerkelijke goederen in Gelderland.

Van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland:

1. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de wintervergadering van 1893.

2. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de buitengewone vergaderingen van 28 Februari, 14 Maart en 19 Juni 1894 en de zomervergadering 1894.

3. Alphabetisch register op de notulen der Staten van Gelderland, 1881—1890.

4. Verslag van den toestand der provincie Gelderland, gedaan in de zomervergadering van 1894.

Van den heer Griffier der Staten van Gelderland:

Catalogus van de ten provinciehuize van Gelderland aanwezige boeken, tijdschriften, verslagen enz., 1894.

Van heeren Burgemeester en Wethouders der gemeente Arnhem:

Verslag van den toestand der gemeente Arnhem over 1893.

Van heeren Burgemeester en Wethouders der gemeente Nijmegen:

Verslag van den toestand der gemeente Nijmegen over 1893.

Van het gemeentebestuur van Buurmalsen:

Eenige stukken van oud-rechterlijken aard, afkomstig van de voormalige gerichten van Buren, Buurmalsen en Tricht, alsmede Beusichem en Zoelmond.

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:

1. Notulen van de derde bijeenkomst van Rijksarchivarissen op 21 October 1892 (2 exemplaren) en van de vierde bijeenkomst van Rijksarchivarissen op 7 November 1893 (2 exemplaren).

2. Staat van gedane peilingen van den waterstand in de haven te Harderwijk, 1772.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Noord-Brabant:

1. Staat der aanwinsten van het Rijksarchief in Noord-Brabant in 1892 en dito staat in 1893.

2. Ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noord-Brabant, 1893.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Utrecht:

1. Vidimus, gegeven door Reijnout, heer tot Brederode, en Johan, heer van Vianen:

a. van een brief, waarbij Arnold van Gelder verklaart verzoend te zijn met Koen van Herlair en diens kinderen, 1433;
b. van een dergelijken brief van denzelfden tijd, gegeven door Willem, zoon tot Egmond en broeder tot Gelder.

2. Vidimus, gegeven door den Magistraat van Arnhem, van een brief, waarbij de balije en de commandeur der St. Jans Orde te Keulen den commandeur dier orde te Arnhem machtigen tot den verkoop van lijfrenten uit het huis der orde te Arnhem, 1442.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Noordholland:

Inventaris van het archief van de stad Enkhuizen, 1892.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Groningen:

Inventaris van de Rechterlijke archieven, berustende in het oud-archief in de provincie Groningen.

Van den heer mr. S Muller Fzn., Rijksarchivaris in de provincie Utrecht, te Utrecht:

Pro domo. Toespraak ter opening van de derde jaarvergadering der Vereeniging van Archivarissen, door den schenker.

Van den heer mr. R. Fruin Th. Azn., commies-chartermeester te Utrecht (thans Rijksarchivaris in de provincie Zeeland):

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in Utrecht over 1893.

Van heeren Commissarissen tot de Openbare bibliotheek te Arnhem:

Giftbrief, dd. St. Thomasdach 1454, waarbij Otto, heer van Bronckhorst c. s. 100 000 oude schilden aan hertog Arnold van Gelre schenken. (Zie sub IV).

Van de Commissie tot verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen:

Verslag der Commissie over 1893.

Van de Commissie van beheer van het stedelijk Museum te Leiden:

Achtste supplement op den catalogus van 1886 van het stedelijk Museum te Leiden, over 1893.

Van den heer jhr. mr. Th. van Riemsdijk, algemeen Rijksarchivaris, te 's Gravenhage:

Levensbericht van mr. J. W. baron d'Ablaing van Giessenburg, door den schenker.

Van den heer mr. S. Gratama, Rijksarchivaris in de provincie Drenthe, te Assen:

Nog eens het wapen van Drenthe, door den schenker.

Van den heer dr. J. S. van Veen, adjunct-commies bij het oud-Geldersch archiefdepôt, te Arnhem:

1. Kaart van Gelderland, omstreeks het begin van de 18de eeuw.

2. Bijvoegsels en aanmerkingen op de Vaderlandsche historie van Jan Wagenaar, 1797.

Van den heer mr. M. S. Pols, hoogleeraar te Utrecht:

Stadrechten van Nijmegen, uitgegeven door wijlen mr. C. C. N. Krom en den schenker.

Van den heer A. I. C. Kremer te Arnhem:

1. Geographische geslachtsnamen met en zonder *Van*, door den schenker.

2. Afschrift van een perkamenten brief, berustende in het gemeente-archief van Doesburg, dd. 8 Juli 1552, waarbij keizer Karel V aan die van Doesburg vergunt den IJsselstroom, welke zijnen ouden weg had verlaten, weder langs de stad heen te leiden enz. (vermeld in den Inventaris van het archief van Doesburg, door P. Nijhoff, 1865, p. 26).

Van den heer A. Steffens te Roermond:

Bijdragen tot de geschiedenis der instellingen van weldadigheid binnen Roermond, door den schenker.

Van den heer H. A. Hoefer te Hattem:

De Gaasberg te Hattem, door den schenker.

Van mevrouw de douairière Schröder, geb. Bosch van Rosenthal, te Velp, nabij Arnhem:

1. Huwelijksche voorwaarden van graaf Willem Adriaan van Hornes, heer tot Becht, en Anna van Nassau, te 's Gravenhage op 2 Maart 1659 opgericht.

2. Aanstelling van Cornelis Hermannus Mulder tot kapitein ter zee, 6 Mei 1785.

Van den heer Th. M. Roest te Leiden:

Nog niet teruggevonden Gouden Leeuw van Karel den Stoute voor Gelderland, door den schenker.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te Oosterwijk:

Algemeen Nederlandsch Familieblad, Xde jaargang, afl. 11 en 12, XIde jaargang, afl. 1 tot 10.

Van den heer I. C. F. van der Meer van Kuffeler, te Nijmegen:

De Luthersche Gemeente te Nijmegen, door den schenker.

Van den heer Félix Hachez te Brussel:

Recherches sur l'auteur d'un atlas de l'Europe Occidentale du XVIe siècle, door den schenker.

Van den heer H. I. van Wessem te Tiel:

1. Stukken, betreffende eene vervolging wegens het spelen met kaarten, tijdens de godsdienstoefening.

2. Stukken, betreffende eene mishandeling, 3 April 1770, te Tiel voorgevallen.

3. Stukken, betreffende eene mishandeling van T. Zeijdelaar te Tiel, 1782.

4. Copie van den inventaris van de door den Richter van Brakell nagelaten goederen, 1762.

Van den heer H. I. H. Groneman te Zutphen:

1. De IJzeren Kroon, boven het graf der Zutphensche graven, door den schenker.

2. Eigen haard, 1894, n°. 9.

Van den heer dr. Karl Kunze te Giessen:

Nachrichten vom Hansischen Geschichtsverein, 23e stück.

Van den heer Jac. Anspach te Eck-en-Wiel:

De voormalge heerschap Malsen enz., door den schenker.

Van den heer I. H. Hofman te Schalkwijk:

1. Het Kerspel van den Heiligen Calixtus te Groenlo, door den schenker.

2. De Kapel van Zoelmond, verheven tot Kerspelkerk, door den schenker.

Van den heer dr. Juris G. Mallinckrodt te Keulen:

Die Dortmunder Rathslinie seit dem Jahre 1500, door den schenker.

Aangekocht werden:

bij den boekhandelaar P. Gouda Quint te Arnhem:

1. Geschichte der Siegel von Gustav A. Seijler.

2. Archivalische Zeitschrift, Neue Folge, vierter Band.

3. Mittheilungen aus dem Stadt-archiv von Koeln, Heft 24 en 25.

4. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, Band XV.

5. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, III. Ergänzungsband, 3 (Schluss-Heft.)

Op de auctie, gehouden door W. P. van Stockum en zonen te 's Gravenhage:

Tien brieven door R. Huijghen en A. van de Poll, gericht aan A. de Bije tot Waijenstein, burgemeester te Zalt-Bommel, tusschen 13 Juli 1607 en 27 Maart 1636.

Op de auctie, gehouden door E. J. Brill te Leiden:

1. Brief van Daniel Wittius aan Simon Episcopius, 28 April 1627.

2. Brief van Elbertus Leoninus aan A. van der Mijle, 19 April 1585.

3. Brief van Fred. van den Sande aan Hugo Grotius, 15 December 1610.

4. I. F. Gronovius aan Johannes Smetius (den vader), 29 Januari 1635.

In bruikleen werden afgestaan:

A. door het gemeentebestuur van Aalten:

1. Copie van eene Notarieele akte, dd. 7 Februari 1629, betreffende eene afrekening, gehouden tusschen Andreas Roeringh en Arent Reijkerinck te Vreden.

2. Minuut van een schrijven, dd. 3 Sept. 1659, van (vermoedelijk) den Magistraat van Groenlo aan den Graaf van Limborg enz. over het trouwen van personen te Lichtenvoorde enz. in de Kerk te Groenlo door den predikant H. Cranius enz.

3. Mutueel testament (origineel), dd. 19 Juni 1706, van de echtelieden Herman Otto Rolving en Anna Jacoba Röring te Vreden.

4. Verkoopakte, dd. 3 Augustus 1719 (origineel) van het goed Hofftijser te Aalten.

5. Verkoopakte, dd. 9 Juni 1751 (origineel) van het goed Kortbeek te Aalten.

6. Copie (of minuut), betreffende reflexiën, gemaakt op het reglement voor de hoven Ahave en Miste, 1747.

7. Drie staten van ontvangst van de gesupprimeerde goederen van het Kapittel van Xanthen, over 1812, 1813 en 1814.

B. van het gemeentebestuur van Lochem:

Eene verzameling charters, betreffende Lochem. (Zie sub IV).

C. van de Naamlooze Vennootschap: „Maatschappij tot verpleging van zenuw- en geesteszieken te Arnhem":

Eene verzameling charters en verdere documenten, alsmede een tiental kaarten, allen betrekking hebbende op het landgoed Presickhave bij Arnhem. (Zie sub IV).

D. van den heer L. C. baron van der Feltz, Inspecteur der posterijen, te Arnhem:

Eene verzameling charters, betreffende de tienden te Bemmel, de Kerkgifte, de Vicarie aldaar enz. (Zie sub IV).

Aan het gemeentebestuur van Zutphen werd, met machtiging van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger, afgestaan een deel der Zutphensche Quartiersrecessen over de jaren 1598 tot 1604, dat in het Geldersch archiefdepôt *in duplo* aanwezig was en in het Zutphensche archief ontbrak; terwijl met Uwer Excellentie's machtiging aan het gemeentebestuur van Borkulo werden afgestaan de stadsrekeningen over 1677, 1679 en 1680 en aan het bestuur der Nederd. Hervormde gemeente aldaar de kerkrekeningen 1677/78, 1679/80 en 1680/81, die, *in duplo* in het Geldersch archiefdepôt aanwezig, in de archieven dier besturen ontbraken.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht.*

Hiertoe bood het jaar 1894 geene gelegenheid aan.

VIII. *Gebruik van het archief door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Door de administratie van het Kroondomein werd het archief weder eenige malen tot bekomen van inlichtingen over tienden andere zaken, meestal met gunstig gevolg, geraadpleegd.

Aan den heer burgemeester van Neede werden inlichtingen verstrekt over de rechten van den molen te Markevelde.

De aard en omvang van het jachtrecht in een der voormalige Heerlijkheden in de Graafschap Zutphen gaven tot een omvangrijk onderzoek aanleiding.

Ook het bestaan van heerlijk jachtrecht te Scherpenzeel maakte een punt van onderzoek uit, op verzoek van den heer A. baron Schimmelpenninck van der Oije te Utrecht.

Voortdurend mag het archief zich verheugen in het bezoek van personen tot het doen van onderzoekingen van rechtskundigen, historischen en vooral genealogischen aard.

Aan 2 personen werden met Uwer Excellentie's machtiging stukken ter leen verstrekt.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschap- en andere archieven.*

Bij schrijven van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger was ik verzocht eenmaal per jaar mij te vergewissen omtrent de veilige bewaring en behandeling van de oude rechterlijke archieven, aan het Rijk toebehoorende en aan de gemeente Nijmegen ter

bewaring toevertrouwd, en daaromtrent in het jaarverslag te rapporteeren.

Op 11 Juli 1894 is dat bezoek aan de bedoelde verzameling gebracht. Zij wordt op dezelfde wijze steeds bewaard, zooals in het verslag over 1893 is medegedeeld, terwijl door den heer gemeente-archivaris, mr. W. van de Poll, voortdurend goede zorg daarvoor wordt gedragen.

Van het bezoek, aan het archief der gemeente Lochem gebracht, is onder hoofdstuk IV melding gemaakt.

Het bezoek aan het archief der gemeente Zutphen, op verzoek van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger, gebracht, leverde geen resultaat op.

Arnhem, den 28 Februari 1895.

De Rijksarchivaris in Gelderland,
J. F. Bijleveld.

HET RIJKS-ARCHIEF IN NOORDHOLLAND.

Ter voldoening aan de bepalingen mijner instructie, heb ik de eer Uwe Excellentie verslag uit te brengen aangaande het archief in Noordholland over het jaar 1894.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.* (Lokalen en ameublement.)

Tot bewaarplaats van het archief wordt beschikt over zes kamers in het gebouw van het Provinciaal Gouvernement van Noordholland. Deze lokalen zijn vrij ruim, hoog van verdieping en goed verlicht, zij worden behoorlijk onderhouden, en zoo de eene of andere verbetering noodig blijkt te zijn, wordt die spoedig tot stand gebracht.

Het ameublement verkeert in voldoenden staat en beantwoordt aan de behoefte, er werden bijgemaakt een paar flinke werktafels, waaraan groot gebrek bestond

In het begin van het jaar ontving ik van Uwe Excellentie afschrift der huurovereenkomst met de gemeente Haarlem, betreffende de Vleeschhal, en werd dat gebouw te gelijkertijd in beheer aan mij overgedragen.

II. *Toestand van de reddings- en brandbluschmiddelen.*

Ten einde in overhoopt geval van brand, zich zooveel mogelijk tegen voortgang van het kwaad te verzetten, bevindt zich in de bovenlokalen, een geladen extincteur en insgelijks in de benedenkamers, beiden geplaatst op een daarvoor gemaakt tafeltje en elk voorzien van twaalf linnen brandzakken. Ook zijn in elke kamer zes brandgranaten voorhanden.

In het gebouw van het Provinciaal Gouvernement en in den tuin, zijn vaste brandkranen, gevoed door de duinwaterleiding en met al deze hulpmiddelen, zou, gelijk men met grond verwacht, het vuur zoo niet volkomen gebluscht, ten minste krachtig beteugeld kunnen worden.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Voortdurend wordt de vereischte zorg besteed om alle charters, registers en bescheiden goed te bewaren en voor schade te behoeden. Van jaar tot jaar wordt de toestand en het uiterlijk aanzien wat beter, maar nog lange tijd zal noodig wezen, om het geheel, in een volkomen goeden staat te brengen.

Alles wat hier ontvangen wordt behoeft verbetering en van veel wat ik heb zien aankomen, moest haast aan eene afdoende herstelling getwijfeld worden.

Niettemin wordt de toestand gaandeweg gunstiger, kast voor kast wordt geleidelijk opgeknapt door twee boekbinders, die een groot gedeelte van het jaar onafgebroken werkzaam zijn geweest en 717 registers hebben overgebonden of in orde gebracht.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief*

Eene behoorlijke inventarisatie van het archief zal eerst met ernst kunnen ter hand genomen worden, wanneer het mogelijk zal zijn al de registers en verzamelingen van losse stukken, naar behooren uit te zetten en te plaatsen. Door de beperkte ruimte waarover tot nu toe kan worden beschikt, staat een groot gedeelte in reien op den vloer, ligt opgestapeld of is in kamerkasten weggezet; maar het gevolg er van is, dat geene onberispelijke orde kan worden volgehouden.

Nochtans kan met een ouderen inventaris en met gaandeweg samengestelde lijsten, zeer goed de weg in het archief gevonden worden.

In het afgeloopen jaar is de ordening van het archief der Weeskamer te Hoorn voortgezet, dit werk is vooral omslachtig dewijl uit eene overgroote menigte dooreengeworpen charters en stukken, de bescheiden moeten bijeengevoegd en bijeengezocht worden der talrijke boedels welke indertijd op de Weeskamer zijn gebracht.

Voorts is het zeer uitgebreide in 1893 hierheen overgebrachte archief van Aalsmeer uitgezocht en in rubrieken verdeeld. Daarmede is een einde gekomen aan de grenzelooze verwarring waarin zich dat archief bevond en is een weg gebaand voor degenen, die deze niet onbelangrijke papieren wenschen te raadplegen.

Ook zijn in 1894, zeer verwaarloosde kaarten van:
de Beemster, Burghorn,
Wieringerwaard en de Zijp

opgeknapt en de lijsten waarin zij zich bevinden, hersteld, zoodat een en ander nu weder een toonbaar aanzien heeft gekregen.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden van het archief.*

Voor zooverre bekend, zijn geene tot het archief behoorende stukken, in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en de verliezen zoo die er zijn.*

Hetgeen het archief op deze wijze verwierf, was niet onbelangrijk; het vulde sommige verzamelingen op een welkome wijze aan of kwam aan de rechterlijke archieven ten goede.
Er werd ten geschenke of ter plaatsing ontvangen:

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris te 's Gravenhage:

Brief van den Directeur-Generaal van drukkerij en boekhandel te Parijs aan den Prefect van het Departement der Zuiderzee, over het uitgeven van eene kaart van Rusland, door J. R. Posten te Amsterdam, 22 Juli 1813.

Van den heer Rijksarchivaris in Utrecht:

de volgende charters en stukken:

Herman van Kuynre, heer van Urk en Emelwaard, geeft aan zijne goede lieden aldaar, verschillende rechten en privilegiën, Zaterdag na Hemelvaartsdag 1415. Perkament (afschrift).

Leenbrief der Grafelijkheid van Holland, waarbij Alijdt van Kuynre, weduwe van Evert Vreyse van Steenwijck, met hare dochter, ten behoeve van Evert Zoudenbalch, proost van Maastricht, afstand doen van de heerlijkheid Urk en Emelwaard, met verschillende landerijen daarin gelegen, welke zij van de Grafelijkheid in leen hielden, 17 December 1475. Papier (afschrift).

Leenbrief van de Grafelijkheid van Holland, waarbij Evert Zoudenbalch, kanunnik en thesaurier ter Dom te Utrecht, ten behoeve van zijn neef Evert Zoudenbalch, afstand doet van de heerlijkheid Urk en Emelwaard, met verschillende landerijen daarin gelegen, 6 Mei 1495. Papier (afschrift).

De Graaf van Holland beleent Evert Zoudenbalch met de heerlijkheid Urk en Emelwaard, met verschillende landerijen daarin gelegen, 2 Juni 1495. Papier (afschrift).

Brief van den Burgemeester van Hem en Venhuizen, bevattende het getuigenis van Luytgen Dankertss c. s. aangaande de boedels van eenige in Oost-Friesland overleden personen, 10 September 1486. Perkament.

Het Hof van Holland veroorlooft den Schout van Uitgeest, om twee dagen, in plaats van een dag te besteden, tot het doen van den jaarlijkschen omgang in zijne gemeente 22 Juni 1523. Perkament.

Van den heer Archivaris van Amsterdam:

Inventarissen der rechterlijke archieven van Nieuwer Amstel, opgemaakt in 1811.

Van den heer Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in Noordholland:

Eene partij registers en stukken, vormende een vervolg op het in 1893 van heeren Burgemeester en Wethouders van Amsterdam ten geschenke ontvangen archief van de Provinciale (eertijds Departementale) Commissie van Geneeskundig onderzoek en toevoorzicht in Noordholland, ontbonden ten jare 1865.

Van den heer dr. C. E. Daniels te Amsterdam:

Commissie van Raden en Meesters van de Rekeningen der Domeinen, voor Ernst Godlieff van Beuckendorff, als secretaris van de Hooge Heerlijkheid en Justitie van Brederode, .. Maart 1722. Perkament. Met opgeplakt zegel.

In het archief werd overgebracht door heeren Dijkgraaf en Heemraden van den Polder Wieringerwaard:

Prothocol van de transporten of alienatiën van landen en huizen in de Wieringerwaard, van 12 November 1611 tot 8 Maart 1809. Zeven registers.

Prothocol van belastingen of hypothecatiën op landen, gronden en huizen in de Wieringerwaard, van 1 Mei 1611 tot 20 April 1808. Vier registers.

Register van de aanstelling der voogden over onmondige kinderen in de Wieringerwaard, mitsgaders van de bewijzen aan onmondige kinderen gedaan, van 19 Maart 1731 tot .. Juni 1810. Een register.

Memoriaal en Dagverhaal voor schepenen en weesmeesteren van den Polder Wieringerwaard, van 11 April 1798 tot 11 Maart 1807. Een register.

Tot wederopzegging toe, werd in bruikleen afgestaan door heeren Dijkgraaf en Heemraden van Drechterland:

Civiele rol van Drechterland, van 17 Augustus 1606 tot 10 Maart 1655 en van 28 Maart 1684 tot 8 Mei 1797. Twee registers.

Crimineele rol van Drechterland, van 2 December 1716 tot 16 Maart 1792. Een register.

Boven deze aanwinsten, werd het archief nog vermeerderd met de hierna genoemde belangrijke handschriften enz., welke allen in veiling werden aangekocht:

Keuren, ordonnantiën, statuyten ende reglementen, gemaeckt ende geleit bij de heeren Schout, Burgemeesteren ende Schepenen der Stede Edam, van 28 Maart 1616 tot 22 October 1757 en van 8 Juli 1753 tot .. Mei 1776. Twee deelen.

Handvesten en privilegiën der stad Edam, van 19 November 1357 tot 6 November 1542. Een deel.

Dit sijn die Hantvesten van Edam, van Zondag na het octaaf van St. Maarten in den winter 1357 tot 31 October 1563. Een deel.

Generael Register offte Cort inhoud der voornaemste saeken in het Resolutieboeck van Vroedschappen (der stad Edam), beginnende 15 Juni 1589 tot 16 April 1683. Een deel.

Voornaamste Resolutiën uyt het Memoriaal en Resolutieboek van Burgermeesteren ende Vroetschappen (der stad Edam), beginnende den 12 Mei 1576 tot 28 December 1672. Een deel.

Historische en andere Excerpta, getrokken uyt de respective Scheepenen-registers der stad Edam, van 20 Januari 1603 tot 8 Februari 1748. Een deel.

Resolutieboek van de Regenten van den Zeevanck, beginnende 22 Juni 1617 en eindigende 17 Januari 1737. Een deel.

Previlegiën beyde van Waterlant ende onser Stede van Monickendam ende ander anclevende, van Vrouwe avond na Trinitas 1273 tot 25 Januari 1590.

(G. Brandt). Historie van Enkhuizen. 4°. 1666. Met zeer vele losse en ingevoegde aanteekeningen in handschrift, de lijsten der vroedschappen, commissarissen enz., aangevuld tot omstreeks 1770. Voorts zijn bijgevoegd gedrukte lijsten van ouderlingen, diakenen, moeders van weeshuizen, ziekenhuizen, kapiteins en luitenants der schutterij enz., in handschrift aangevuld tot 1770.

Regeerings- en Kerckeboek van Broek in Waterland, mitsgaders van Waterland en de drie Waterlandsche Meeren, bijeengebracht door Pieter Kok omstreeks de helft der 18e eeuw. Drie deelen.

Geheel geschreven op perkament.

Begrafenisbriefje van Henrik van Schaeck, in leven rustend predikant te Lutjebroek, overleden 18 September 1781.

Wapens van mr. Lieven van Burgh, heer van Oudewerve, getrouwd met Willemina van Adrichem, erfdochter van het kasteel Adrichem bij Beverwijk, en van leden van hun geslacht.

Voorts is in 1894 een begin gemaakt met het afteekenen der merkwaardige wapenborden en rouwkassen in de Hervormde kerk te Beverwijk, waarvan er veertien zijn gereed gekomen.

Ten behoeve van de Bibliotheek werd ten geschenke ontvangen:

Van Uwe Excellentie:

Drs. Verwijs en Verdam. Middel Nederlandsch Woordenboek. Derde deel, 18 afl. Vierde deel 1–3 afl. 8°. 1894.

Verslagen omtrent 's Rijks Oude Archieven, XV, 1892. 8°. 1894.

Van Z. Exc. den Minister van Justitie:

Rapport over de Vicariegoederen, in verband met andere geestelijke goederen in Holland, door W. van Beuningen. 8°. (1894).

Van den Rijksarchivaris in Utrecht:

Lijst van de in het depôt der Utrechtsche Rijks Archieven aanwezige Archieven en Verzamelingen. 8°. (1894).

Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant:

Verslag omtrent de Oude Gemeente-archieven in Noordbrabant over 1893. 8°.

Van den Rijksarchivaris in Groningen:

Inventaris der Rechterlijke Archieven, berustende in het oudarchief in de provincie Groningen. 8°. (1894).

Van den Gemeente-archivaris van Utrecht:

Verslag over het voorgevallene in de Gemeente-Verzamelingen te Utrecht in 1893. 8°.

Van den Gemeente-archivaris van Rotterdam:

Jaarverslag van de Commissie voor het Archief aldaar, over 1893. 8°.

Inventarissen van het archief van het voormalig College van Schepenen en van het voormalig Zeegerecht te Rotterdam. 8°. 1894.

Van den Gemeente-archivaris van Dordrecht:

Verslag omtrent het Gemeente-archief van Dordrecht over 1893. 8°.

Van de Schrijvers:

Mr. R. Fruin Th. Azn. Verslag omtrent Oude Gemeente- en Waterschaps-archieven in de provincie Utrecht over 1893. 8°.

Mr. Seerp Gratama. Nog eens het wapen van Drenthe. 8°. 1894.

W. baron Snouckaert van Schauburg. Naamlijsten van Predikanten, behoorend hebbende tot de Classis van Edam. 4°.

Bovendien werd voor de Bibliotheek aangekocht:

Verslagen en mededeelingen der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht. Derde deel, n°. 2. 8°. 1894.

Drentsche Rechtsbronnen uit de 14e—16e eeuwen, door mr. S. Gratama. 8°. 1894.

Stadrechten van Nijmegen, door mrs. C. C. N. Krom en M. S. Pols, tweede stuk. 8°. 1894.

Prof. dr. P. J. Blok c. a. Oorkondenboek van Groningen en Drenthe. 4°. 1894. 1e afl.

E. W. Moes. Iconographia Batava, afl. 8—10. 8°. 1894.

Drs. J. Reitsma en S. D. van Veen. Acta der Provinciale en particuliere Synoden 1572—1620. Derde deel. Zuidholland 1593—1620. 8°. 1894.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Er zijn geene pogingen van dien aard in het werk gesteld, dewijl niet is bekend geworden, dat bescheiden als hier bedoeld in het afgeloopen jaar ergens zijn ontdekt of te voorschijn gekomen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In het archief werden onderzoekingen ingesteld door de hierna genoemde heeren, waaronder er waren, die weken en maanden aan het werk bleven, of ook, met het einde des jaars hunne nasporingen nog niet hadden volbracht.

P. N. van Doorninck, te Bennebroek, naar vereeniging der gemeenten Houtrijk, Polanen enz. en naar den verkoop der heerlijkheid Velsen.

C. H. Moens, te Beverwijk, naar voormalige belendenden van de hofstede Scheybeek.

H. J. Heshuysen, in de oude rechterlijke archieven van Naarden.

G. J. W. Koolemans Beynen, te 's Gravenhage, omtrent de krijgsgebeurtenissen in Noordholland in 1799.

G. J. Boekenoogen, te Leiden, in de archieven der Zaanlanden, naar de volkstaal aldaar.

P. J. Buyskes, te 's Gravenhage, in het rechterlijk archief van Enkhuizen.

G. J. Honigh, te Koog aan De Zaan, in transportregisters van gemeenten der Zaanstreek.

Mr. J. H. W. Kool, te Bloemendaal, om inlichtingen aangaande het eigendomsrecht op de oprijlaan naar Brederode en Velserend.

Mr. Ch. M. Dozy, te Leiden, om inlichting aangaande het rechterlijk archief van Edam.

Mr. H. S. van Lennep, te Amsterdam, naar titels van eigendom van duinen in den Aerdenhout.

F. de Bas, te 's Gravenhage, voor navorschingen ten bate der krijgsgeschiedenis.

Ook had het archief de eer, op den 30 October 1894 bezocht te worden ter inspectie door den heer Algemeenen Rijks-archivaris.

Gedurende vijf maanden (1 October 1894—28 Februari 1895) is de heer W. K. van Borselen, eerste luitenant der infanterie, op het archief werkzaam geweest, om bouwstoffen te verzamelen

voor eene krijgsgeschiedenis van Nederland. Deze arbeid, ondernomen krachtens opdracht van het Departement van Oorlog, zal waarschijnlijk in den herfst van 1895 worden voortgezet.

Uit het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage, zijn hierheen gezonden, velerlei bescheiden betreffende het postwezen in vroeger eeuwen, welke op dit archief werden onderzocht door dr. Th. Bussemaker;

en een Verslag rakende de zending van den heer Van Sommelsdijk aan den Koning van Frankrijk in 1625 1626, dat afgeschreven werd door den heer W. C. L. Bronsveld.

Op velerlei wijzen is het archief vruchtbaar gemaakt aan de belangen en wenschen van collegiën, autoriteiten en bijzondere personen, voor wie onderzoekingen zijn verricht of aan wie inlichtingen en uittreksels zijn verschaft, in voege als ik de eer zal hebben beknopt te vermelden.

Aan den Burgemeester van Hilversum en aan den notaris K. J. Perk werd afschrift verstrekt eener koopakte Hilversum, van 2 Februari 1804.

Aan den notaris C. H. Moens te Beverwijk, afschrift eener koopakte Beverwijk, van 30 November 1805.

Aan den heer G. Dennig, te Spanbroek, afschrift eener koopakte Spanbroek, van 4 November 1748.

Aan mr. P. G. H. Dop, te Utrecht, afschrift eener koopakte Weesperkarpsel, van 17 December 1808.

Voor mr. R. Fruin Th. Azn., te Utrecht, werd onderzoek gedaan in het archief van den Sous-Préfet der Zuiderzee, naar erkenning van eigendom van veerrecht.

Van den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in Noordholland, naar toelating van iemand als apotheker door de Departementale Commissie te Amsterdam.

Voor mr. J. P. van Outeren, te Haarlem, naar de rechten van mr. Pieter van Outeren, als sterfman der ambachtsheerlijkheid Wormer met de oostzijde van Knollendam.

Voor den ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij de kantongerechten van het arrondissement Haarlem, naar de bevoegdheid tot uitoefening van het vischrecht in de Zaan.

Voor Burgemeester en Wethouders van Bergen, naar het plaatsen van een travalje door een hoefsmid aldaar, in het begin van de vorige eeuw.

Voor den heer C. R. van Dokkum, leeraar bij de beide Doopsgezinde gemeenten te Westzaan, naar de stichting van het kerkgebouw der Noorder- of Waterlandsche Doopsgezinde gemeente aldaar in 1695.

Aan den Secretaris-Penningmeester van het Polderbestuur Broek op Langedijk zijn inlichtingen gegeven over verplichting tot betaling van waterschapslasten voor dijkgronden en rietland.

Aan den Archivaris van Rotterdam, zijn, krachtens voorheen door Uwe Excellentie gegeven machtiging, af en toe weder eenige registers der Grafelijkheid gezonden, welke geleidelijk in goede orde werden terug ontvangen.

Zoo zijn ook met dergelijke toestemming, aan den heer W. Jz. Tuyn, wethouder te Edam, tijdelijk in bruikleen afgestaan: Historische en andere excerpta getrokken uyt de respective scheepenen-registers der stad Edam, 1603—1648. en: Resolutieboek van de Regenten van den Zeevanck, 1617—1737. Alles naar behooren hier weder ingekomen.

Aan den heer Algemeenen Rijksarchivaris te 's Gravenhage, werden ter inzage gegeven de Schepen-burger-registers van Enkhuizen van 1610—1764 en ook eenige registers van vlotrecht en boedelregeling.

Dr. G. W. Kernkamp te Utrecht, ontving, met vergunning van heeren Burgemeester en Wethouders van Enkhuizen, uit het destijds nog hier berustende archief dier gemeente, ter bewerking, de stukken betreffende de geoctrooieerde compagnie op Spitsbergen, Nieuweland en andere Noordersche kwartieren, journalen van tochten naar Groenland en Spitsbergen, enz.

Nog werden nu en dan afschriften verstrekt van oude akten.

Voor het Provinciaal bestuur werden ook in het vorige jaar meermalen onderzoekingen gedaan en van de uitkomsten dier nasporingen werd bericht gegeven.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven*

Overeenkomstig den inhoud der missive van Uwe Excellentie van 28 April 1893 n°. 813, afd. K. W. is door mij onderzoek ingesteld naar de veiligheid der bewaarplaats, den toestand en de behandeling der rechterlijke archieven, berustende bij de gemeenten Amsterdam en Haarlem en er is bevonden, dat een en ander niet te wenschen overlaat.

Een aanmerkelijke tijd is besteed aan het in orde brengen van het archief van Enkhuizen. Toen de Inventaris er van, in het begin des jaars gedrukt werd, meende de heer Algemeene Rijksarchivaris, afgaande op de beschrijving, stukken vermeld te zien welke blijkbaar behoord zouden hebben tot het archief der Kamer Enkhuizen van de Oost-Indische Compagnie en waarop dus het Rijk aanspraak zou kunnen maken. Ik heb toen het tegendeel trachten aan te toonen, maar ten gevolge van een nader ontvangen schrijven zijn alle stukken, welke naar mij toescheen eenigszins zouden kunnen in aanmerking gebracht worden voor opneming in het archief der Oost-Indische Compagnie, door mij naar 's Gravenhage opgezonden. Kort daarop is mr. J. E. Heeres, adjunct-Rijksarchivaris, de geheele afdeeling van het Enkhuizer archief waarover briefwisseling gevoerd was, op mijn bureau nog eens komen nazien, om zich te overtuigen, dat geene documenten van bijzonder belang waren achtergebleven, doch het gevolg van al deze onderzoekingen is geweest, dat ik weldra den geheelen bundel bescheiden van den heer Algemeenen Rijksarchivaris terug ontving met het bericht, dat hij de wenschelijkheid inzag, geene splitsing te maken in de stukken van het Enkhuizer archief betreffende de Oost-Indische Compagnie en daarvan geen gedeelte voor het Rijksarchief te bestemmen.
Later werd door Uwe Excellentie mijn gemotiveerd gevoelen gevraagd of enkele opgegeven nommers uit den Inventaris van Enkhuizen, niet aan 's Rijks archieven toekomen en ten onrechte in het Stedelijk archief berusten. Dientengevolge heb ik mij veroorloofd de redenen uiteen te zetten, waarom die stukken deel uitmaakten van het Enkhuizer archief en hoe zij, naar de meeste waarschijnlijkheid, er in waren gekomen. Als antwoord op mijn schrijven, had ik de eer de mededeeling te ontvangen, dat Uwe Excellentie zich met mijne beschouwingen vereenigde.

Toen het zeker was, dat uit dit archief geene stukken zouden worden opgeëischt, zijn de charters, registers en verzamelingen losse stukken genommerd, te Enkhuizen in behoorlijke orde geplaatst en is alles aan het gemeentebestuur aldaar overgegeven.

De Burgemeester van Hoorn deed in den loop van het jaar aan den heer Commissaris der Koningin het verzoek, dat ik mocht worden belast, met het in orde brengen van het geheele archief zijner gemeente. Dientengevolge had ik de eer de opdracht te ontvangen, dat werk te volbrengen en daaraan zooveel mogelijk gevolg gevende, heb ik de eerste stappen gedaan

en eene kist met Hoornsche charters naar Haarlem doen komen om daar te worden beschreven.

X. *Maatregelen in het belang van het oude archief te nemen.*

Geene maatregelen van dien aard worden voor het oogenblik noodig geacht.

Haarlem, 28 Februari 1895.

De Rijksarchivaris in Noordholland,

C. J. GONNET.

HET RIJKS-ARCHIEF IN ZEELAND.

Overeenkomstig het bepaalde bij art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwe Excellentie hierbij door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris het verslag over de Rijksarchieven in Zeeland betreffende het jaar 1894 te doen toekomen. Intusschen veroorloof ik mij op te merken, dat, nadat de Rijksarchivaris in Zeeland mr. J. P N. Ermerins den 24 Juli 1894 was overleden, en de heer Commissaris der Koningin in deze provincie tijdelijk met het beheer der archieven was belast, ik met ingang van 1 November d. a. v. tot opvolger van den heer Ermerins werd aangesteld, zoodat mijn verslag uit den aard der zaak slechts over de beide laatste maanden des jaars volledig wezen zal, terwijl ik mij voor de vroegere periode heb moeten beperken tot die onderwerpen, waaromtrent ik uit de agenda van mijn ambtsvoorganger ben ingelicht.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

In het afgeloopen jaar heeft de verbouwing der abdij eene belangrijke schrede voorwaarts gedaan. De zaal boven de Balanspoort, ontstaan of liever hersteld na het wegbreken der verschillende kamers, die er in waren gebouwd, is in 1894 geheel gereed gekomen. In sommige opzichten is deze zaal uitmuntend geschikt voor archieflokaal, daar zij zeer gemakkelijk te ventileeren is en zeer goed verlicht wordt. Daartegenover staat evenwel, dat door het plaatsen van eenigszins hooge kasten in de zaal, de bouw er van in het geheel niet meer tot zijn recht komt. Het is daarom, dat ik zou meenen, dat deze zaal bij voorkeur geschikt zou zijn om dienst te doen als „salle d'honneur", er zouden dan eenige toonkasten in geplaatst moeten worden, tevens geschikt tot het bergen van charters en kaarten. Ook de fraaie verzameling stempels, die in dit depôt voorhanden is, zoude hier ten toon gesteld kunnen worden, evenals losse zegels, afgietsels van zegels en eenigen der oudste charters.

Nog eene tweede kamer is in den loop van het jaar in gebruik genomen. Het is die, gelegen naast de kamer, die thans voor

het publiek bestemd is. Dit lokaal, dat vroeger als audiëntiekamer van den Commissaris der Koningin dienst deed, is nog onder mijn ambtsvoorganger ten behoeve van het archief in gebruik genomen. Toen ik mijne betrekking aanvaardde, vond ik daar in hoofdzaak het gemeente-archief van Terneuzen bewaard. Nadat dit archief onderhanden is genomen, heb ik het lokaal tijdelijk bestemd tot bewaarplaats der charters en van die gedeelten van de rechterlijke archieven van Goes en Hulsterambacht, die in de kamer voor het publiek geene plaats konden vinden. Deze berging zal echter slechts van tijdelijken aard zijn, want de kamer moet nog gerestaureerd worden, hetgeen hare tijdelijke ontruiming ten gevolge hebben zal.

In zijn laatste verslag heeft de heer Ermerins medegedeeld, dat een der lokalen naast de Balanspoort door hem in gebruik genomen is. Bij mijne komst vond ik dat lokaal ontruimd. Het was namelijk gebleken, dat de archiefstukken, die er in waren geplaatst, zeer veel van de vocht geleden hadden, zoodat de heer Commissaris der Koningin, als waarnemend archivaris, de ontruiming had gelast. Het kamertje ontvangt dan ook slechts door een klein raampje licht en lucht, en schijnt mij toe alleen als bergplaats van kisten en diergelijken bruikbaar te zijn.

De toestand der overige lokalen is dezelfde gebleven. Te betreuren is het alleen, dat aan de meeste lokalen de restauratie nog niet geheel afgeloopen is, hetgeen natuurlijk de definitieve plaatsing der archivalia verhindert. Overigens valt nog op te merken, dat de sluiting der meeste nieuw gemaakte vensters ten gevolge van het krimpen en kromtrekken van het hout veel te wenschen overlaat.

Nog zijn op mijn verzoek de deuren van enkele archieflokalen van sleutels voorzien, zoodat het nu mogelijk is om de kamers van het archief af te sluiten gedurende den tijd, dat ik niet op het archief aanwezig ben, terwijl toch het gebouw zelf, ter wille van de bezoekers der provinciale bibliotheek geopend moet blijven. De behoefte aan deze verbetering had zich tijdens de vacature der betrekking van archivaris doen gevoelen.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Bij mijne komst alhier vond ik als zoodanig aanwezig: een reddingskoker met toebehooren, een vuur-annihilator en verschillende brandzakken, die allen in goeden toestand verkeerden. Minder was dit het geval met de brandbluschflesschen, waarvan er verscheidene bleken te zijn gesprongen. Sedert is hierin voorzien.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand, waarin de archiefstukken zelven verkeeren, is in zooverre bevredigend, als er geen gevaar schijnt te bestaan, dat zij door vocht of andere oorzaken zullen bederven, maar beschouwt men niet de archiefstukken op zich zelf maar de verzameling als geheel, dan moet erkend worden, dat de toestand op het oogenblik treurig is te noemen. Zoowel ten gevolge van de verbouwing als door andere omstandigheden is de orde, die vroeger in de verzamelingen was aangebracht, bijna overal op schier hopelooze wijze verbroken. Op de bovenverdieping bevinden zich twee lokalen, waarin de tallooze rekeningen, zoowel de middeleeuwsche, als de later door de rekenkamer afgehoorde, worden bewaard. Van deze verzameling is door den provincialen archivaris Van Visvliet een catalogus opgemaakt, met wier hulp onmiddellijk elke rekening kon worden gevonden. Sedert zijn in die kamers eenige vensters uitgebroken. De loketten, die zich bevonden op de plaats, waar de ramen zijn aangebracht, zijn weggebroken, en de rekeningen, die zich in die loketten bevonden, liggen door de beide lokalen in volslagen wanorde verspreid. Reeds ondervond ik de treurige gevolgen van dien toestand. Eene aanvrage om enkele posten na te zien moest ik geruimen tijd onbeantwoord laten, daar de rekeningen, waarin die posten voorkwamen, eerst na zeer lang zoeken gevonden werden. Niet anders is het gesteld in de voor het publiek bestemde kamer. Van ouds werden daarin bewaard de rechterlijke archieven van Goes, van het platteland van Beveland en van Hulsterambacht. Men kreeg toen toegang tot dit lokaal van de zijde van het Abdijplein. Sedert is daarin verandering gebracht, het lokaal ziet thans met twee ramen uit op het Abdijplein, terwijl in elk der beide daaraan grenzende zijden eene deur is aangebracht. De stukken nu, die zich bevonden ter plaatse, waar thans die beide deuren zijn gemaakt, zijn naar een ander lokaal overgebracht, waar het mij eerst na veel zoeken gelukte ze te vinden boven op eene zeer hooge kast, waar zij natuurlijk c. q. niet te consulteeren waren. Zij zijn nu naar het bovenvermelde lokaal, dat vroeger ontvangkamer van den Commissaris der Koningin was, overgebracht. Aan eene definitieve hereeniging dezer stukken met de archieven, waartoe zij behooren, valt echter niet te denken, zoolang de verbouwing der abdij niet is afgeloopen, en zoolang niet meerdere ruimte ten behoeve van het archief beschikbaar is gesteld. Dit gebrek aan ruimte is oorzaak, dat ook het archief der préfecture nog altijd opgestapeld ligt op den zolder, waar het echter volslagen ontoegankelijk is. Eerst wanneer eene voldoende ruimte beschikbaar

is, zal dit uitgebreide archief geraadpleegd kunnen worden. Ook in andere opzichten oefent het gebrek aan ruimte zijn nadeeligen invloed uit. In een der benedenlokalen zijn zoo veel hooge kasten opgesteld, dat de passage er tusschen te nauwernood mogelijk is, ja in een der bovenlokalen zijn zelfs twee kasten tegen elkander aan geplaatst, zoodat de daarin geborgen stukken niet te bereiken zijn. Ook is geene ruimte voorhanden om een eenigszins omvangrijk gedeelte van het archief uit te zoeken, wat toch aan eene behoorlijke regeling dient vooraf te gaan.

Het rechterlijk archief van Middelburg, dat aan de gemeente in bruikleen is afgestaan, bevindt zich in voldoenden toestand. Overeenkomstig de voorwaarden der inbruikleengeving wordt het in een afzonderlijk lokaal bewaard. De inventarisatie wordt door den Gemeentearchivaris geregeld voortgezet overeenkomstig het plan, in den loop van 1894 door Uwe Excellentie vastgesteld.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Na het aanvaarden mijner betrekking heb ik mij in de eerste plaats bezig gehouden met het nazien der archiefverzamelingen, die zich in het voor het publiek bestemde lokaal bevinden; ik heb elk stuk met den inventaris, daarvan indertijd opgemaakt, vergeleken, de loketten, waarin de stukken bewaard worden, genummerd, en die nummers in den catalogus aangeteekend. Gelijk ik reeds opmerkte, heb ik de meeste der aan die verzameling ontbrekende stukken in een der andere lokalen gevonden, en in de aangrenzende kamer geborgen na ze op dezelfde wijze te hebben behandeld. Enkele andere nog ontbrekende stukken, die, na geraadpleegd te zijn, niet waren opgeborgen, zijn sedert teruggevonden. De invallende koude belette mij in de andere niet verwarmde lokalen de verzamelingen op dezelfde wijze na te gaan. Ik heb daarom de gemakkelijk verplaatsbare verzameling charters ter hand genomen.

Toen de provinciale archieven in het beheer van het Rijk overgingen, werd de charterkast, die eigendom der provincie was, ontruimd, de heer Ermerins heeft toen de charters elk in een omslag gelegd en telkens honderd dier omslagen met charters in eene portefeuille vereenigd. De heer Ermerins heeft zelf in zijn jaarverslag over 1890 te kennen gegeven, dat hij die wijze van behandeling als eene voorloopige beschouwde Inderdaad is zij vooral voor de zegels zeer nadeelig. Ik heb mij dus gehaast de charters op eene tafel in het nieuw verkregen lokaal naast de kamer van het publiek uit te spreiden, en heb

mij toen tevens bezig gehouden met te onderzoeken, of alle charters aanwezig zijn. Ik vond daarbij echter zoo vele lacunes, dat een uitgebreid onderzoek mij noodig scheen. Inderdaad werden uit andere lokalen nog een aantal charters, waarvan zegelafdrukken waren genomen, terechtgebracht. Bovendien bleek mij, dat in den gedrukten inventaris der charters en oorkonden herhaaldelijk verzuimd was te kennen te geven, dat eenig document alleen aan een cartularium of ander handschrift was ontleend, zoodat het den schijn had, alsof het charter in originali aanwezig was. Eerst met behulp van de oorspronkelijke geschreven charterinventarissen gelukte het mij die vergissing te herstellen, een omvangrijk werk, daar de nummering in de geschreven en in de gedrukte inventarissen geheel verschilt, en de geschreven inventarissen niet chronologisch zijn ingericht, gelijk de gedrukte. Aan het einde van het jaar was deze werkzaamheid nog niet voltooid, maar het liet zich aanzien, dat het getal vermiste charters daardoor aanmerkelijk zou verminderen.

Behalve met deze werkzaamheden heb ik mij nog bezig gehouden met de aan het archief verbonden bibliotheek. Niet alle boeken toch, die daartoe behooren, vooral niet de in den laatsten tijd aangekochte, waren gestempeld. Het gevolg daarvan is geweest, dat na het overlijden van mijn ambtsvoorganger die boeken tegelijk met de particuliere papieren van den heer Ermerins, door zijne erven zijn medegenomen en ter verkooping in de handen der boekhandelaarsfirma Van Benthem en Jutting zijn gesteld. Hoewel de familie Ermerins op mijn verzoek onmiddellijk bereid was tot afgifte dezer boeken, moest toch eerst, nu zij met andere vermengd waren, een onderzoek worden ingesteld, welke werken tot de bibliotheek van het archief behoorden. Met behulp van de agenda van mijn ambtsvoorganger en zijne jaarverslagen gelukte het mij de titels van aankomst van een aantal dezer werken vast te stellen. Ook heb ik van Uwe Excellentie op mijn verzoek de declaratiën van boekhandelaars ten laste van dit archief over 1890—1894 ontvangen, waardoor eveneens van een aantal werken bewezen kon worden, dat zij Rijkseigendom waren. Bij het einde van het jaar was ook deze werkzaamheid nog niet geheel geëindigd.

De heer M. H. Van Visvliet, die mij even als mijn ambtsvoorganger zijne gewaardeerde hulp niet onthouden heeft, heeft zich in het afgeloopen jaar bezig gehouden met de regeling van de archieven van verschillende gemeenten in het voormalige Staats-Vlaanderen. Daarbij werd dan het rechterlijke van het administratieve gedeelte gescheiden. Bij mijne komst bleek mij, dat deze werkzaamheden ten opzichte der gemeentearchieven van Schore, Sas-van-Gent, Biervliet en Nieuwvliet ten einde

waren gebracht en ten opzichte van IJzendijke bijna waren voltooid, terwijl aan het archief der gemeente Terneuzen nog slechts weinig was gedaan. Intusschen waren de reeds geregelde archieven, tijdens de vacature van de betrekking van archivaris weder door elkaar geraakt. De heer Van Visvliet herstelde op mijn verzoek de orde in de eerstgenoemde archieven; het administratieve gedeelte er van is naar de betrokken gemeenten teruggezonden; van het rechterlijke was reeds vroeger een proces-verbaal van overneming gemaakt. De heer Van Visvliet houdt zich thans met het archief van Terneuzen bezig. De overige gemeentebesturen in Staats-Vlaanderen hebben, hoewel daartoe door mijn ambtsvoorganger uitgenoodigd, tot heden hunne archieven niet ter regeling opgezonden. Het is mijn voornemen dezen zomer in persoon die gemeenten te bezoeken.

Nog heeft de heer Van Visvliet in den loop van het jaar een globaal overzicht van de registers, die zich in het archief der rekenkamer bevinden, behalve de rekeningen, samengesteld.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Voor zoover mij bekend, zijn er in het afgeloopene jaar geene bescheiden uit dit archiefdepôt door den druk gemeen gemaakt.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen.*

In het afgeloopen jaar ontving het archief de volgende geschenken:

door bemiddeling van den rijksarchivaris in Gelderland van den heer W. F. K. baron Van Verschuer te Arnhem:

Rekening van den ontvanger van de gezamenlijke erfgenamen van Jacob Cats over 1789;

door bemiddeling van den Algemeenen Rijksarchivaris:

Extracten uit het kerkeboek van Philipsland en uit de notulen van Gecommitteerde raden van Zeeland over de ergerlijke stellingen van den predikant P. Van Hattam. 1680—1683.

Beknopte verklaring van den Heidelbergschen catechismus.

Verhandeling over de waarheid van Gods woord. Middelburg, 30 Mei 1686.

Register van de collaterale successie van geestelijke goederen in Hulsterambacht. 1793.

Bovendien werden van het Rijksarchief in Utrecht naar dit depôt overgebracht een zestal charters, waarvan er een uit het archief der abdij afkomstig schijnt te zijn.

Aangekocht werden in auctie Fiévez te Brussel een aantal charters meest uit de 16e eeuw, grootendeels betrekking hebbende op de verschillende takken van het huis van Bourgondië, die in Zeeland en het noorden van Vlaanderen gevestigd waren, en daar zulk eene gewichtige rol hebben gespeeld, en door bemiddeling der firma Altorffer een register met aanteekeningen uit de Ruigregisters van Middelburg.

Het is hier ook de plaats om iets naders mede te deelen omtrent de aanzienlijke verzameling papieren, door den heer Danckaerts te Kortgene ter beschikking van het archief gesteld, waarvan mijn voorganger reeds in zijn verslag over 1892 melding heeft gemaakt. Deze papieren bleken in hoofdzaak afkomstig te zijn van de familie Vader, welker leden jaren lang in Kortgene verschillende betrekkingen hebben bekleed. Zij hebben niet slechts in de regeering dier smalstad zitting gehad, maar zijn ook met de inning van allerlei provinciale heffingen over geheel Noord-Beveland belast geweest, terwijl zij tevens rentmeesters waren der heeren van Kortgene uit het geslacht van Nassau-La Lecq. Nadat dus alle zuiver particuliere papieren uit de verzameling verwijderd waren, bleven nog een aantal stukken, beschreven in 41 nummers, over, die door den heer Danckaerts aan het archief geschonken zijn. Daaronder bevonden zich eenige stukken, die met het rechterlijk archief van Kortgene zijn vereenigd.

Het archief leed geen ander verlies dan dat met machtiging van Uwe Excellentie aan het polderbestuur van Walcheren afgegeven werd een overlooper van de Oostwatering over 1630, afkomstig uit het rechterlijk archief van Middelburg.

Voorts werden een aantal boekwerken, waaronder belangrijke, ten behoeve van het archief geschonken of aangekocht.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief in de provincie van gewicht, en berustende in andere binnenlandsche en buitenlandsche archieven.*

Diergelijke pogingen werden in het afgeloopen jaar niet aangewend.

VIII. *Gelden.*

Voor zoover mij bekend, is in het afgeloopen jaar slechts één afschrift afgegeven, waarvan leges verschuldigd waren. Daar dit afschrift intusschen door den klerk in zijn vrijen tijd is vervaardigd, zijn de leges ook aan hem uitgekeerd.

IX. *Gebruik van het archief gemaakt door, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In het afgeloopen jaar is de heer tweede-luitenant Couvée onvermoeid bezig geweest met het doen van nasporingen ten dienste der Nederlandsche krijgsgeschiedenis. Met het overlijden van den heer Ermerins zijn deze werkzaamheden gestaakt, zij zullen, naar ik verneem, eerst in den herfst van 1895 hervat worden. De heer luitenant-kolonel De Bas zelf heeft een aantal bescheiden betreffende het beleg van Bergen-op-Zoom geraadpleegd in het gebouw van het Algemeen Rijksarchief, waar zij te zijnen behoeve waren gedeponeerd. Ook werden meermalen ten behoeve van den heer Algemeenen Rijksarchivaris domein- en bederekeningen naar 's-Gravenhage opgezonden. Ook hier ter plaatse werden verschillende stukken en kaarten uit het archief geraadpleegd.

Onder de inlichtingen, aan verschillende autoriteiten en personen gegeven, wil ik hier alleen herinneren aan die betreffende de visscherij bij Bommenede, door den heer Ermerins nog weinige dagen voor zijn dood aan den Minister van Financiën verstrekt.

Eindelijk heb ik nog melding te maken van eenige stukken door den heer Directeur der registratie en domeinen alhier in mijne handen gesteld. Zij bleken mij afkomstig te zijn van de kerkfabriek der St.-Pieterskerk te Middelburg in Vlaanderen; ik heb den heer Directeur verzocht het daarheen te wenden, dat deze stukken, indertijd door de kerkfabriek overgelegd ten bewijze van hare aanspraken op zekere goederen, die tijdens de revolutie nationaal waren verklaard, weder in handen der rechtmatige bezitster terugkeeren.

X. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Gelijk ik boven reeds mededeelde, zijn in het afgeloopen jaar de archieven der gemeenten Schore, Sas-van-Gent, Biervliet, Nieuwvliet en IJzendijke geregeld, en is dat van Terneuzen onder handen.

XI. *Maatregelen, in het belang van het oud-archief te nemen.*

In de eerste plaats veroorloof ik mij met den meesten aandrang den wensch uit te spreken, dat de ruimte, bestemd tot bewaring der archieven, aanzienlijk worde uitgebreid. Gelijk ik boven reeds opmerkte, is ten gevolge der beperkte ruimte een

gedeelte van het archief volstrekt ontoegankelijk. Bovendien zijn de kasten en loketten, waarin de archieven geborgen zijn, ook al bij gebrek aan ruimte zoo hoog opgetrokken, dat de stukken door iemand met neiging tot duizelingen niet zonder gevaar kunnen worden geraadpleegd. Ook is voor de sorteering der archiefstukken geene voldoende ruimte aanwezig.

Voorts veroorloof ik mij de aandacht Uwer Excellentie te vestigen op het feit, dat het lokaal, bestemd voor het publiek, en waarin ik ook zelf werkzaam ben, niet voldoende kan worden verwarmd, hetgeen dubbel noodig is, daar er steeds zittend werk wordt verricht. De oorzaak schijnt hierin gelegen te zijn, dat de vensters en deuren niet behoorlijk sluiten.

Ten slotte veroorloof ik mij nog de aandacht Uwer Excellentie in te roepen voor den eigenaardigen toestand, die bij dit archief ten aanzien van het personeel bestaat. Rechtens is de archivaris de eenige ambtenaar, hij heeft geen enkel ondergeschikt ambtenaar onder zich, noch een klerk, noch een concierge. Feitelijk is de toestand geheel anders. Mijn voorganger heeft zeer te recht begrepen, dat het niet in het belang van het archief zou zijn, zoo de archivaris persoonlijk zich met de werkzaamheden van klerk of concierge belastte. De heer Ermerins is er dus toe overgegaan verschillende personen onder zijne verantwoordelijkheid aan te stellen. Ik heb aan dien toestand voorloopig niets veranderd, maar zou niet gaarne zien, dat hij bestendigd bleef. Immers de hulp, die zoo doende verkregen wordt, is slechts zeer gebrekkig, omdat de gelden ter beschikking van den archivaris gesteld, niet in staat zijn hem voldoende hulp te verschaffen, en zelfs de nu verleende bijstand wordt slecht bezoldigd. De heer Van Visvliet verleent mij zijne gewaardeerde medewerking, maar slechts drie dagen in de week, ik heb een klerk, maar slechts twee uren per dag, ik heb een concierge, maar als de kachels aangemaakt en de luiken opengezet zijn, verdwijnt hij om eerst na sluiting van het archief terug te komen. Vooral ten opzichte van den laatsten beambte is deze regeling niet zonder bezwaar.

Aan de andere kant drukt deze hulp, hoe onvoldoende ook bezoldigd, het budget op zeer bedenkelijke wijze; ongeveer de helft van de som, die jaarlijks ter beschikking van den archivaris wordt gesteld, wordt daarvoor uitgegeven, zoodat de archivaris in Zeeland voor aankoop van stukken en boeken, voor het meubilair etc eene veel kleinere som te zijner beschikking heeft dan zijne ambtgenooten in de andere provinciën.

Nog een ander niet minder gewichtig bezwaar is aan deze regeling verbonden. Wanneer ik door ongesteldheid of uitstedigheid verhinderd ben het archief te bezoeken, dan heeft ook het

personeel, dat daar onder mijne verantwoordelijkheid werkzaam is, eene gedwongene vacantie. Immers het zijn geene beambten, zij kunnen mij dus niet tijdelijk vervangen. Het is daarom, dat ik bij Uwe Excellentie aandring niet zoozeer op eene vermeerdering van personeel, als wel hierop. dat zij, die thans onder mijne verantwoordelijkheid op het bureau werkzaam zijn, eene aanstelling van de Regeering ontvangen en rechtstreeks uit 's Lands kas bezoldigd worden.

Middelburg, 26 Februari 1895.

De Rijksarchivaris in Zeeland,

R. Fruin Th. Az.

HET RIJKS-ARCHIEF IN UTRECHT.

Ik heb de eer Uwe Excellentie hierbij als gewoonlijk door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris toe te zenden mijn verslag over hetgeen mij in 1894 bij het beheer der verzamelingen opmerkingswaardig is voorgekomen. Ik volg daarbij de volgorde der punten, mij vroeger door Uwe Excellentie voorgeschreven.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Het onderhoud van het gebouw werd in de eerste dagen van het afgeloopene jaar voor twee jaren aanbesteed. Werkzaamheden van bijzonder belang komen in het bestek niet voor.

Het wordt echter meer en meer noodig, dat het buitenverfwerk vernieuwd wordt, aangezien althans aan den achtergevel sedert de stichting van het gebouw (1881) niets gedaan is. Het komt mij voor, dat deze toestand niet alleen welstaanshalve, maar ook in het belang van het behoud van het gebouw dringend verandering vereischt. Ook aan de conciergewoning zullen verschillende herstellingswerkzaamheden moeten plaats hebben, aangezien ook daaraan sedert 1881 niets gedaan is, met uitzondering van eenige kleinigheden in November 1892, toen de nieuwe concierge dit huis betrok.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Bij de geregelde inspectiën der reddings- en bluschmiddelen door den Rijksbouwkundige werden dezen in voldoenden staat bevonden.

Ook de extincteurs, die sedert jaren geladen waren, werden beproefd; het bleek, dat de ladingen nog in uitstekenden toestand verkeerden. Eenige kleine herstellingen werden aan de extincteurs verricht en eenige nieuwe ladingen zijn aangeschaft.

III. *Personeel.*

Over dit onderwerp heb ik Uwe Excellentie ditmaal belangrijke zaken mede te deelen.

Met 1 November van het afgeloopene jaar is mijn commies-chartermeester mr. Fruin benoemd tot rijksarchivaris in Zeeland. Groot is het verlies, dat mijn depôt door deze benoeming geleden heeft. In de bijna zes jaren, dat hij hier werkzaam was, had ik ruimschoots gelegenheid de intelligente en nauwkeurige wijze van arbeiden van dezen ambtenaar te waardeeren. Daar hij langzamerhand geheel met mijne methode van bewerking der archieven vertrouwd was geworden en het daarmede eens was, had ik steeds de zekerheid, dat de door hem bewerkte inventarissen geheel aan mijne denkbeelden beantwoordden, en ik kon dan ook bijna altijd volstaan met een vluchtig overzicht van het werk. Mijn arbeid bepaalde zich meestal grootendeels tot het bespreken en aanwijzen van de hoofdinrichting van den betrokken inventaris, en veel tijd werd zoodoende gewonnen. De beide door mr. Fruin bewerkte inventarissen van de rechterlijke archieven en van het archief der heeren van Montfoort zijn daar, om van zijne talenten en zijnen ijver te getuigen.

De opengevallene betrekking werd met ingang van het thans loopende jaar weder vervuld door de benoeming tot commies-chartermeester van mr. J. G. C. Joosting, tot dusverre rechtskundig ambtenaar aan het gemeente-archief van Utrecht.

Aan den volontair Van den Broek, thans woonachtig te Zeist, werd door Uwe Excellentie op mijn voorstel eene gratificatie verleend tot betaling zijner reiskosten hierheen.

In den voorzomer meldde zich bij mij aan de heer mr. J. Acquoy uit Leiden, met verzoek mij als volontair behulpzaam te mogen zijn bij de regeling van het archief. Ik heb dit verzoek ingewilligd, en de heer Acquoy is hier werkzaam geweest totdat hij in de eerste dagen van het thans loopende jaar als opvolger van mr. Joosting is benoemd tot rechtskundig ambtenaar bij het gemeente-archief van Utrecht. Een dergelijk verzoek werd in het najaar tot mij gericht door dr. J. C. Breen te Amsterdam. Ditmaal heb ik gemeend eenig bezwaar te moeten maken en den heer Breen alleen de toezegging gedaan hem hier te zullen plaatsen, wanneer het hem niet gelukte plaatsing op een ander archief te vinden. Ik vernam sedert, dat hij werkzaam is op het gemeente-archief van Amsterdam.

Ik grijp gaarne de gelegenheid aan, om van deze handelwijze rekenschap te geven, nu een onzer eerste dagbladen bij de bespreking van den laatst verschenen bundel archiefverslagen onlangs de aanwezigheid van meer dan een volontair op mijn

bureau voorstelde als eene bijzonder gunstige omstandigheid, die mij in staat moest stellen veel meer werk te leveren dan anders het geval zou geweest zijn. Dit nu schijnt mij bepaald onjuist, in het allergunstigste geval slechts gedeeltelijk juist. De volontairs (en tot zekere hoogte geldt het volgende ook voor tijdelijke en onbezoldigde ambtenaars) kunnen verdeeld worden in twee categoriën: 1°. zij, die alleen eenige bezigheid zoeken, onverschillig welke; 2°. zij, die zich wenschen voor te bereiden voor eene aanstelling bij het archiefwezen. De eerste categorie van personen is alleen in staat zekere werkzaamheden van ondergeschikt belang te verrichten, zooals het in chronologische orde brengen van eene bepaalde soort stukken, het maken van kopiën van akten, het afschrijven van inventarissen, brieven enz. Deze werkzaamheden hebben ontwijfelbaar zeker nut, daar zij de ambtenaars ontlasten; maar de quantiteit van het geleverde werk is gewoonlijk zeer gering. De tweede categorie arbeidt gewoonlijk met meer spoed en kan langzamerhand ook serieuser werk verrichten. Maar zullen deze volontairs iets leeren, dan mag men hun in gemoede niet opdragen het werk, dat toevallig in het belang van het bureau voor de hand ligt, maar bepaaldelijk zulk werk, waardoor zij iets leeren en dat hen in verschillende gedeelten der archiefwetenschap eenige ervaring verschaft, al is dit werk voor het bureau niet aan de orde en wellicht niet zeer nuttig. Daarbij moet het geleverde werk voortdurend door den archivaris nauwkeurig herzien en met den volontair besproken worden, hetgeen zeer tijdroovend is. En ten slotte is het uiterst gewaagd, hun een werk van zekeren omvang op te dragen; want meer dan eens is het mij gebeurd, dat eene benoeming den volontair vrij plotseling midden uit het werk riep, zoodat ik achterbleef met eene half geordende massa papieren, waarin ik nog veel minder den weg kon vinden dan toen ik ze den volontair toevertrouwde en die ik dus wel verplicht was, zelf af te werken of te doen afwerken. En de archivaris mist in deze gevallen zelfs de geringe satisfactie, dat hij zijnen verheugden volontair het plotselinge vertrek kan euvelduiden.

Al deze redenen hebben mij na eene rijke ervaring min of meer angstig gemaakt voor medewerkers als die ik boven bedoelde: ik durf niet zeggen, of zij allen te zamen mij meer tijd bespaard dan gekost hebben. En daarbij kan ik de verdrietige overtuiging niet verbergen, dat eene dergelijke voorbereiding voor ons ambt, hoewel in de gegevene omstandigheden de best mogelijke, toch slechts half werk levert en het jonge mensch onvoldoende voor zijn werkkring voorbereidt. Inderdaad schijnen maatregelen tot opleiding van archivarissen

van staatswege, naar het voorbeeld van het buitenland, meer en meer gewenscht.

IV. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Ook ditmaal is in den materiëelen toestand van het archief eene belangrijke verbetering gebracht. De in het vorige jaarverslag besprokene opknapping der groote serieën deelen notulen der Staten met bijbehoorende stukken is gedurende het geheele jaar voortgezet en in het begin van het thans loopende jaar eindelijk gereed gekomen. Deze geheele allerbelangrijkste afdeeling van het archief verkeert zoodoende in zeer bevredigenden toestand. De binder is thans begonnen met de rechterlijke archieven, waarvan het archief van het Hof, op enkele uitzonderingen na, in voldoenden toestand verkeert, doch waarvan de schepenarchieven, althans die der kleine gerechten, eeu troostelozen aanblik leveren.

Voor de berging der losse stukken werd ditmaal eene vrij groote partij kardoespapier tegelijk aangeschaft, hetgeen eene belangrijke besparing bleek te geven.

Door de goedheid van den Algemeenen Rijksarchivaris ontving ik ten geschenke een partijtje Japansch papier, zeer geschikt voor het herstellen van charters, waarvan ik bij voorkomende gelegenheid een dankbaar gebruik hoop te maken.

Ik heb gemeend, dat het op mijnen weg lag als archivaris, om voor mijn gering aandeel mede te werken tot het verkrijgen van betere toestanden met betrekking tot het behoud der archiefstukken voor het vervolg, door het aanschaffen van eene partij normaalpapier. Voortaan wordt dit papier uitsluitend gebruikt voor het schrijven van uitgaande stukken.

V. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

De werkzaamheden aan het Provinciaal archief, waarover ik Uwe Excellentie in mijn vorig verslag berichtte, zijn voortgezet en een goed eind verder gebracht.

De inventaris van het archief der heeren van Montfoort is als bijlage van mijn vorig jaarverslag gedrukt. Op mijn voorstel besloot Uwe Excellentie daarvan eenige overdrukken te doen vervaardigen, om die in den handel te brengen. De stukken worden thans volgens dien inventaris genommerd, waarmede de regeling van deze afdeeling van mijn depôt (met uitzondering van de regestenlijst, die later volgen zal) geheel voltooid zal zijn.

De charters der Staten van Utrecht zijn in den inventaris van het Provinciaal archief bijgeschreven. De beide lijvige inventarissen van de charters uit de collectie Booth en van die, afkomstig uit verschillende andere aangekochte collectiën, zijn door den volontair Van den Broek in het net gebracht. De talrijke onder de charters ontdekte en daarvan afgezonderde afgeloste rentebrieven der Staten zijn door den heer Hora Siccama gesorteerd volgens de verschillende Statenkantoren, waartoe zij behooren. Deze vrij omvangrijke verzameling zou toen gevoegd worden bij de soortgelijke collectie, indertijd door mij onder allerlei rommel ontdekt en destijds door den heer Van Rappard eveneens volgens de kantoren gesorteerd. Toen de vereeniging zou plaats hebben, bleek echter die oude collectie, door onvolkomen inzicht in de verhouding der Statenkantoren, niet geheel juist te zijn ingedeeld. Eene herziening was dus noodig, ten einde eenheid van bewerking voor de beide deelen te verkrijgen. De heer Siccama houdt zich met dit tijdroovende werk nog bezig.

De hier misplaatste charters uit de collectie van het Provinciaal archief zijn op Uwer Excellentie's last aan andere archiefdepôts afgestaan.

De verschillende afdeelingen der kloostercharters, die ten vorigen jare door mr. Fruin volgens hunne herkomst gesorteerd waren, zijn door den klerk in chronologische orde gebracht en daarna in verschillende rubrieken allen weder in de charterkasten geborgen.

Eene uitzondering werd gemaakt voor de charters van het St. Jans-klooster te Amersfoort, die in grooten getale, vermengd met de charters van het klooster Vredendaal bij Utrecht, onder de provinciale charters zijn aangetroffen. De Vredendaalsche charters, die natuurlijk naar Amersfoort zijn overgebracht, toen de kloosterlingen van het verwoeste Vredendaal in 1529 het St. Jansklooster aldaar betrokken, zijn van de overige afgezonderd en geborgen bij de archieven der andere Utrechtsche kloosters. Met de charters van het St. Jansklooster scheen het evenwel niet gewenscht aldus te handelen. Hunne aanwezigheid onder de charters der Staten scheen niet goed verklaarbaar: immers het klooster van St. Jan is evenals alle andere Amersfoortsche kloosters na de hervorming steeds door den Amersfoortschen magistraat beheerd, en zijn archief schijnt dus in het archief dier gemeente bij de archieven der Amersfoortsche kloosters thuis te behooren. De geïsoleerde positie van deze stukken in het Provinciaal archief werd eerst verklaard, toen bij het sorteeren van de ingekomene stukken der Staten toevallig ontdekt werd een request van den procurator van het

St. Jansklooster te Amersfoort aan de Staten dd. 1605, waarbij deze verzoekt om eene belooning voor het afhalen van het kloosterarchief, dat toen berustte onder den generaal der Regulieren-orde te Keulen en dat hij „in een tonne besla(g)en" aan de Staten had afgegeven. De Gedeputeerde Staten benoemden 7 November 1605 eene commissie, om het archief te inventariseeren. Verder werd er niets meer van vernomen; doch het ligt voor de hand, dat de papieren onder de Staten gebleven en vergeten zijn. Wanneer het mij gelukken kon, zekerheid te verkrijgen over de vraag, of wellicht nog papieren van het klooster Vredendaal (die beter hier geplaatst zijn) te Amersfoort berusten, zou ik geneigd zijn aan Uwe Excellentie voor te stellen, de charters van St. Jan in ruil daarvoor naar Amersfoort te zenden. Tot nog toe ben ik er echter niet in geslaagd, voldoende zekerheid over dit punt te verkrijgen.

Nadat alle werkzaamheden aan de provinciale charterverzameling afgeloopen waren, heb ik mr. Fruin opgedragen, om ook de boekdeelen en bundels van het Provinciale archief na te gaan, ten einde daarvan af te zonderen alle stukken, afkomstig van de Staten- en Ridderschapsconventen, die dan vereenigd zouden kunnen worden met de van die gestichten overgeblevene charters. Dit werk is geheel afgeloopen: eene zeer volumineuse verzameling kloosterstukken is uit de drie afdeelingen van het Provinciaal archief samengebracht en voorloopig op de eerste verdieping van het archiefgebouw geplaatst. Hoewel de overgroote meerderheid dezer stukken uit vrij onbelangrijke serieën rekeningen uit de 17e en 18e eeuwen bestaat, blijken toch ook althans bij eenige gestichten niet geheel onbelangrijke overblijfselen van de middeleeuwsche archieven gelukkig gered te zijn.

Ik had gewenscht, dat mr. Fruin de regeling dezer belangrijke collectie met die der kloostercharters onmiddellijk ter hand zou nemen. Maar bij nader inzien scheen het mij wenschelijk, vooraf een anderen arbeid te doen verrichten. De sorteering en nauwkeurige beschrijving der groote collectie Statennotulen met bijlagen, door mr. Fruin in het vorige jaar verricht, had mij het groote belang eener dergelijke herziening doen inzien. Ik wenschte, dat hij een soortgelijken arbeid zou ondernemen voor de serieën rekeningen, die nog meer dan de notulen verspreid en dus nog moeielijker te gebruiken waren. De heer Fruin heeft dit werk verricht: de door hem vervaardigde inventaris der collectie rekeningen, door de vele opruimingen in het archief, helaas! veel minder volumineus dan die der collectie notulen, is gereed. Ook hierdoor is een nuttig werk verricht, al mag deze afdeeling niet, zooals de beschrijving der

notulen, gereed voor de pers heeten. Immers het schijnt wenschelijk, dat aan de beschrijving van elke serie rekeningen een kort overzicht der geschiedenis van elken tak van beheer voorafgaat, ten einde aard en inhoud der rekeningen begrijpelijk te maken en een indruk te geven van de volledigheid of onvolledigheid der serie en van haar verband met andere serieën. Het voor dit werk noodige tijdroovende onderzoek is uitgesteld, omdat inmiddels de mogelijkheid van mr. Fruin's aanstaand vertrek was bekend geworden.

Ook eene andere afdeeling van het Provinciaal archief, die de archieven van den Landdrost en der Sous-Préfets bevat, werd tegelijkertijd van het archief der Staten afgezonderd. Immers deze archieven staan geheel op zich zelf en houden met de andere archieven geen verband. Het is daarom wenschelijk, daarvan een afzonderlijken inventaris te bezitten. Het grootste deel dezer archieven is indertijd door den heer Hora Siccama geordend en beschreven. Het is thans wenschelijk, ook de vroeger in den inventaris van dr. Vermeulen opgenomene stukken uit dit tijdvak en eenige later ontdekte of aangewonnen stukken met die inventarisatie in verband te brengen. De heer Siccama zal zich daarmede zoodra mogelijk bezighouden. Daarna zal ik den inventaris opnieuw rangschikken en doen overschrijven.

Ook de zeer weinige stukken van vóór 1577, die in het archief der Staten aanwezig waren, zijn daarvan afgezonderd. Zij zullen opnieuw beschreven worden in verband met de stukken dezer periode, die (zooals vroeger uiteengezet is) in het archief van den Dom berusten. Daar de regeling van dit laatste archief thans ver genoeg gevorderd is, kan dit werk spoedig plaats hebben. De inventaris zal niet lijvig zijn; toch is het wenschelijk, deze afdeeling afzonderlijk te houden, omdat de bevoegdheden der Staten vóór en na 1577 hemelsbreed verschillen en dus hun archief uit de latere periode een gansch ander karakter draagt dan het oudere deel.

Eindelijk werd nog een zeer tijdroovend, maar hoognoodig werk door den heer Fruin en mij verricht. Bij het doorzien van het archief bleek het meer en meer, dat eene menigte origineele, bij de Staten ingekomene en uitgaande stukken over alle deelen van het archief verspreid was. Het is bekend, dat de liassen met inkomende en uitgaande stukken in het begin dezer eeuw voor scheurpapier verkocht zijn; later zijn vele daarvan in den meest verwarden toestand teruggekocht. Mijn ambtsvoorganger blijkt deze massa zooveel mogelijk systematisch verdeeld en aldus op den inventaris gebracht te hebben; slechts het overschot werd door hem chronologisch geordend

en bleef onder de zoogenaamde losse stukken berusten. Dit overschot was ten vorigen jare door mr. Fruin in verband met de notulen der Staten geordend en opnieuw geïnventariseerd. Nu evenwel elders nog zoovele andere ingekomene en uitgaande stukken bleken te berusten, was het natuurlijk wenschelijk, die bij de reeds beschrevene stukken te voegen en eveneens met de notulen in verband te brengen. Met dit doel werd het geheele provinciale archief, nadat daaruit de notulen, de rekeningen en de stukken uit den tijd van den Landdrost waren afgezonderd, door ons doorgezien, en geheele pakken met inkomende en uitgaande stukken werden daarvan afgezonderd. Deze stukken zijn daarna volgens de vroeger door mr. Fruin gevormde serieën verdeeld, in chronologische orde gebracht en vereenigd met de bestaande serieën, die dusdoende (hoewel nog altijd zéér ver van volledig) in omvang meer dan verdubbeld zijn. Een resultaat, dat daarom zoo heugelijk is, omdat eerst door het raadplegen der inkomende stukken de notulen der Staten op vele plaatsen begrijpelijk worden.

Te gelijkertijd werd een ander werk verricht. Indertijd zijn alle handschriften van private herkomst, die in eene afzonderlijke collectie bijeengeplaatst gevonden waren, afgegeven aan de Academische bibliotheek, voor zoover zij niet konden dienen als hulpmiddel bij het doen van archiefstudien. Later, bij het samenstellen van den 1en supplement-inventaris van het Provinciaal archief, werden nog vele andere stukken van private herkomst ontdekt en afgegeven. Thans echter, bij het nauwkeurig sorteeren der stukken, bleek het, dat dr. Vermeulen reeds in zijn gedrukten inventaris vele partikuliere papieren had opgenomen, die òf behoorden tot allerlei ten tijde van zijn beheer geschonkene en aangekochte collectiën, òf door onbekende oorzaken vroeger in het archief waren opgenomen. Ook in de supplementen werden nog enkele dergelijke stukken ontdekt, die thans beter herkend werden. Al deze stukken zijn nu weder van het archief afgezonderd. Ik stel mij voor ze te hereenigen met de collectiën, waartoe zij behooren, of een voorstel tot verplaatsing daarvan naar eene bibliotheek aan Uwe Excellentie te doen.

De thans, na al deze zuiveringsprocessen, in het Provinciaal archief overblijvende onbeschrevene stukken zijn verrassend gering in omvang. Wellicht zal het daardoor mogelijk zijn, den definitieven inventaris veel vroeger dan eerst vermoed werd te doen verschijnen. Ik zal daarbij echter niet uit het oog verliezen, dat de behandeling der kapittel-archieven veel dringender is. In ieder geval zal thans eerst een aanvang moeten gemaakt worden met het samenstellen van den inventaris der

archieven van de kloosters en kleine kapittelen, waarover ik Uwe Excellentie ten vorigen jare sprak.

De charters van het bisschoppelijk archief, in het begin van het afgeloopene jaar van de gemeentebesturen van Deventer en Utrecht verkregen, (waarover zoo aanstonds nader) zijn door mij opnieuw geïnventariseerd. Met de uit Den Haag ontvangene bisschoppelijke charters is dit nog niet geschied, evenmin als met verschillende bij de definitieve regeling nog in de collectie Booth ontdekte bisschoppelijke charters, die ik eveneens als afkomstig uit de Utrechtsche landskist beschouw. Ik had gehoopt, als bijlage bij dit verslag aan Uwe Excellentie te kunnen toezenden een volledigen inventaris der bewaard geblevene charters uit het bisschoppelijk archief, en ik zou — ware dit mogelijk geweest — dan gezorgd hebben, daarmede tijdig gereed te zijn. Maar het uitschiften der nog in het archief van den Dom achtergeblevene bisschoppelijke charters is een uiterst delikaat en tijdroovend werk. Alle charters, die door eene 13e eeuwsche hand in dorso aan den bisschop zijn toegekend, heb ik uit het archief van den Dom doen bijeenverzamelen en naar het bisschoppelijk archief overbrengen. Het uitzoeken der overige dient te wachten, totdat de charters van den Dom definitief beschreven worden. Moet dus de publicatie van het tweede deel van den inventaris van het bisschoppelijk archief onbepaald verschoven worden, ik zal mij in het volgende jaar beijveren, om althans van de nu hier vereenigde bisschoppelijke charters reeds een inventaris in handschrift gereed te maken.

De door mij bezorgde ordening en inventarisatie van het archief van den Dom is zoo goed als voltooid. Nog slechts een klein hoopje stukken is te beschrijven, terwijl verschillende stukken gereed liggen om bij andere vroeger gevormde nommers ingevoegd te worden, hetgeen gemakkelijk zal zijn, daar de nommers daarvan reeds allen op de stukken aangeteekend zijn. Bepaaldelijk zijn ook alle stukken, die blijkbaar tot het oude archief der Staten van Utrecht behooren, gesorteerd en beschreven, hetgeen zeer gemakkelijk is, daar deze stukken thans naar het Provinciaal archief overgebracht kunnen worden. Den volontair Acquoy droeg ik op, eenige portefeuilles met losse stukken betreffende verschillende waterschappen, waarbij het Domkapittel geïnteresseerd was, te ordenen en te beschrijven, — een arbeid, die hem gelegenheid gaf zich op een weinig omvangrijk materiaal in het ordenen van dergelijke archieven te oefenen. Hij heeft dit werk wel is waar niet voltooid, maar het toch zoover gebracht, dat het zonder al te groote moeite door den nieuwen commies-chartermeester kan afgemaakt worden. Dan zullen alleen ter regeling overblijven eenige portefeuilles

met allerlei losse verspreide stukken uit de 17e en 18de eeuw, — een zeer onaangenaam en weinig belangrijk, maar uiterst tijdroovend werk. Ik stel mij voor dit tot later uit te stellen en eerstdaags te beginnen met de regeling van het archief van het kapittel van Oudmunster of van dat van St. Jan, waaraan sinds het overlijden van dr. Vermeulen nog weinig van belang verricht is.

De inventarisatie der charters van het kapittel van Oudmunster, die door den heer Van Rappard gebracht was tot 1550, is dit jaar door den heer Acquoy voortgezet tot 1582: met dit jaar (dat een einde maakte aan den politieken invloed der kapittelen) eindigt ook de inventarisatie der charters van den Dom. De charters der andere drie kapittelen zijn sinds lang allen beschreven, zoodat alleen de wel is waar zeer talrijke maar weinig belangrijke eigendomsbewijzen van den Dom en Oudmunster sedert 1582 ter beschrijving overblijven.

Aan de rechterlijke archieven werd dit jaar niets noemenswaardigs verricht. De ten vorigen jare ontvangene stukken uit het rechterlijk archief van Soest zijn geïnventariseerd; het verlangde reçu is daarna aan het gemeentebestuur toegezonden. De gelijksoortige, doch grootere verzameling, op het eind van het jaar uit Wijk bij Duurstede ontvangen, zal eerstdaags onderhanden genomen en met de rechterlijke archieven vereenigd worden.

Het indeelingsplan van mijn archiefdepôt werd in den bundel jaarverslagen gedrukt; eenige afzonderlijke afdrukken werden op last van Uwe Excellentie gemaakt en rondgezonden. Niet voor goed evenwel kan het in dit plan ontwikkelde systeem van indeeling vastgesteld heeten: in de conferentie van Rijksarchivarissen, als gewoonlijk in het najaar te 's Gravenhage gehouden, werd toch opnieuw de vraag ter sprake gebracht, in hoever het wenschelijk was, de archieven der weeskamers te beschouwen als rechterlijke archieven en dus over te brengen naar de Rijks-archiefdepôts. Het mag verdrietig heeten, dat deze belangrijke questie nog onbeslist is en thans aan de orde gesteld wordt, nu de overneming der rechterlijke archieven in de meeste provinciën afgeloopen is, terwijl zelfs voor Utrecht en Groningen reeds inventarissen in het licht verschenen zijn. Doch het is natuurlijk noodig, dat eene beslissing genomen worde en dat bij de overneming der rechterlijke archieven over het geheele rijk hetzelfde beginsel als leiddraad gelde. De Algemeene Rijksarchivaris heeft dan ook de zaak weder ter hand genomen en het gevoelen der Rijksarchivarissen in de verschillende provinciën over dit punt gevraagd. In de volgende najaarsvergadering zal nu eene beslissing genomen worden.

Voor mijne provincie kon ik rapporteeren, dat mij, gelijk ik reeds vroeger uiteenzette, van eenige rechterlijke functiën bij de Utrechtsche weeskamers niets gebleken was, terwijl ik bij de weesmeesters op de Hollandsche grenzen alleen de bevoegdheid tot het passeeren van authentieke akten ontmoet had. Ik voegde daarbij, dat naar mijne overtuiging de wet van 14 November 1879 in ieder geval eene verplaatsing van de archieven der weeskamers naar de rijksdepôts belet.

Eene andere vraag, door mijnen ambtgenoot in Noordbrabant in de bovengenoemde conferentie ter sprake gebracht, trok mijne bijzondere aandacht. Mr. Bondam vroeg het gevoelen van den Algemeenen Rijksarchivaris over de vraag, of niet de registers der voor schepenen geslotene huwelijken, als behoorende tot de rechterlijke archieven, volgens het Koninklijk besluit van 9 October 1883 naar de rijksarchiefdepôts moesten worden overgebracht. Ik had daarover nooit ernstig nagedacht, omdat het mij voorkwam van zelf te spreken, dat het de bedoeling was deze stukken bij de archieven van den Burgerlijken stand te laten: maar eenmaal op de zaak opmerkzaam gemaakt, kon ik mij niet ontveinzen, dat het Koninklijk besluit ons bepaald verplichtte deze archiefstukken op te eischen, te meer daar zij (zooals mij wel bekend was) naar het bureau van den Burgerlijken stand waren overgebracht niet krachtens eene wet, maar eenvoudig op aanschrijving van den Prefect. Nog altijd scheen het mij echter geen oogenblik twijfelachtig, dat het Koninklijk besluit deze verplaatsing geenszins bedoeld heeft, en het kwam mij dus dringend noodzakelijk voor, dat ons eene instructie werd gegeven, hoe ten dezen te handelen. De vraag, van *overwegend* belang voor het archief in Noordbrabant, waar vóór 1798 *alle* huwelijken voor schepenen voltrokken werden, is ook voor geen der andere provinciale depôts van belang ontbloot. Toen derhalve de discussie ter conferentie tot geen resultaat leidde, besloten mijn ambtgenoot in Noordbrabant en ik ons tot Uwe Excellentie te wenden met verzoek om eene beslissing, — onder opmerking, dat de (naar ons inzien verplichte) aanvrage der stukken bij inwilliging van het verzoek zou leiden tot ontwrichting der archiefdepôts van den Burgerlijken stand, — bij weigering (die eerder te verwachten was) tot nieuwe conflicten. Uwer Excellentie's beslissing zie ik verlangend te gemoet.

Het afschrijven van Overijselsche bisschoppelijke registers ten behoeve van het Rijksarchief in Overijssel nam ook dit jaar weder veel tijd in beslag. In het begin van het afgeloopene jaar werd het afschrift van het (te Cheltemham aangekochte) Overijselsche judiciaal van bisschop Rudolf van Diepholt aan mijn ambtgenoot in Overijsel toegezonden. Alleen het afschrijven

van het (van ouds hier berustende) Overijselsche judiciaal van bisschop Floris van Wevelichoven bleef toen over. Van dit judiciaal was reeds een zeer voldoend, doch onvolledig afschrift van de hand van den archivaris Van Doorninck Sr. in het Overijselsche depôt aanwezig. Ik kwam derhalve met mijnen ambtgenoot overeen, dat het voldoende zou zijn, wanneer de ontbrekende helft hier werd afgeschreven en de in beide afschriften voorhandene aanteekeningen in doorloopende volgorde genommerd werden. Nadat door Uwe Excellentie bepaald was, dat dit omvangrijke werk voor rekening van het Overijselsche archief zou komen, droeg ik het op aan den klerk, die het in zijn vrijen tijd (doch op het archief) in het begin van het thans loopende jaar voltooide. Het afschrift is daarna dadelijk naar Zwolle verzonden. Daarmede zijn thans eindelijk na jaren arbeids alle toegezegde afschriften gereed; alleen moet het Overijselsche leenregister van bisschop Rudolf van Diepholt, dat ik in het afgeloopene jaar daartoe van mijnen ambtgenoot terugontving, nog gecollationeerd worden.

Eene geheel nieuwe zaak moet thans besproken worden: de overleggingen over het aanvatten der bewerking van de eerste afdeeling van een oorkondenboek van het sticht Utrecht. In mijn voor eenige jaren uitgegeven Programma van dit oorkondenboek merkte ik op (pag. 6 noot 1), dat, ofschoon ik over de wijze, waarop de bewerking dezer omvangrijke en hoognoodige publicatie zou moeten worden opgevat, het nog niet geheel met mijzelven eens was, de bewerking van de eerste afdeeling (voor 1300) alvast zou kunnen beginnen, aangezien deze afdeeling (om de aldaar opgegevene redenen) in ieder geval zou moeten ingericht worden op de van ouds bij ons gebruikelijke wijze. Bij het vele dringend noodige werk, dat nog aan het inventariseeren der archieven van mijn depôt moest verricht worden, zag ik niet de geringste kans dit werk ter hand te nemen, tenzij ik daarbij krachtige hulp verkreeg. Zeer toevallig deed zich in het afgeloopene jaar daartoe het uitzicht op. Ik besloot aanstonds deze gelegenheid aan te grijpen en naar middelen te zoeken, om mij deze hulp te verzekeren en zoodoende de bewerking der eerste afdeeling van het oorkondenboek (die ik besloot dat zou moeten eindigen met het optreden van bisschop Guy van Avesnes in 1301) aan te vatten. Ik geloof, dat het mij werkelijk gelukt is, de daarvoor noodige gelden bijeen te krijgen, en ik vertrouw, dat de werkzaamheden aan het oorkondenboek met 1 Juli a. s. zullen kunnen beginnen. Daar de zaken evenwel nog niet officiëel haar beslag gekregen hebben, meen ik verdere mededeelingen daarover tot het volgende verslag te moeten uitstellen.

Door de goedheid van den heer F. A. Hoefer te Hattem kreeg ik inzage van het kalendarium der kerk te Hattem. Ik maakte van de gelegenheid gebruik, om de enkele afwijkende datums aan te teekenen in het werkexemplaar van mijn *Calendarium Trajectense*, zooals ik vroeger gedaan had met de afwijkende datums van het (mij door mijnen ambtgenoot in Drente verstrekte) kalendarium van Koekangen.

Mijn archief genoot in het afgeloopene jaar weder de eer, door den Algemeenen Rijksarchivaris geïnspecteerd te worden.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

De tekst der door mij bewerkte uitgave van Wstinc's rechtsboek van den Dom is eindelijk afgedrukt. De handschriften van dit werk, aanwezig in de bibliotheken te Brussel en Leiden, hebben daartoe in het afgeloopene jaar geruimen tijd op mijn bureau berust, om te dienen bij de correctie der proeven. Ik kan de welwillendheid der beide bibliothecarissen, mij te dezer zake betoond, niet genoeg roemen.

De tekst van het Bullarium Trajectense van dr. Brom is afgedrukt, maar nog niet geheel verschenen, daar inleiding en registers nog moeten bewerkt worden.

De heer J. H Hofman publiceerde in het 21e deel van het *Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht* verscheidene brieven aan het Domkapittel uit de briefverzamelingen van den Dom, — een charter betreffende eene vicarie in het St. Catharijneklooster uit het hier berustende diversorium der Haarlemsche kommanderij, — de stichtingsoorkonde der parochiekerk van Zegveld dd. 1303 uit het kapittelarchief van St. Marie, — en (in het 22e deel van hetzelfde *Archief*) eenige aanteekeningen omtrent den schrijn van St. Agnes in den Dom.

In hetzelfde deel van het *Archief* deed dr. G. Brom eenige brieven aan de Staten van Utrecht betreffende de zending van aartsbisschop Neerkassel aan Lodewijk XIV in 1673 afdrukken.

VII. *Opgave der aanwinsten, door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

Hoogst belangrijke zaken heb ik weder onder deze rubriek mede te deelen. In de eerste dagen van het afgeloopene jaar werd ik op de alleraangenaamste wijze verrast door de mededeeling, dat het gemeentebestuur van Deventer ongevraagd besloten had de groote en belangrijke verzameling charters uit de 14e eeuw, eenmaal geborgen in de Deventersche landskist

en thans opgenomen in het archief van Deventer, in bruikleen aan mijn depôt af te staan. De thans afgetreden gemeente-archivaris professor I. J. Le Cosquino de Bussy had indertijd kennis genomen van mijne geschiedenis van het bisschoppelijke archief en het daarin over de Deventersche landskist medegedeelde. Met behulp van verschillende in het Deventersche archief ontdekte inventarissen van den inhoud der landskist gelukte het den inhoud daarvan geheel en met nagenoeg volkomene zekerheid te reconstrueeren. Aan de vereenigde pogingen van professor de Bussy en zijnen opvolger als archivaris dr. J. De Hullu gelukte het, het gemeentebestuur van Deventer te overtuigen, dat wel is waar deze precieuse verzameling wellicht door verloop van tijd het eigendom van de gemeente Deventer geworden was, maar dat de staat der Nederlanden, als opvolger der bisschoppen van Utrecht, daarop een hooger, historisch recht kon doen gelden. Het gevolg was, dat de gemeenteraad van Deventer op 8 Januari 1894 besloot, de geheele collectie in bruikleen aan het Utrechtsche archiefdepôt af te staan.

Deze aanwinst bleef niet op zich zelf staan: door het goede voorbeeld aangespoord, besloten eerlang ook Burgemeester en Wethouders van Utrecht, de in het archief hunner gemeente overgegane charters uit de Utrechtsche landskist eveneens aan het Utrechtsche archiefdepôt in bruikleen af te staan, terwijl zij in de laatste dagen van het afgeloopene jaar daarbij nog enkele charters voegden, die later in het gemeentearchief ontdekt werden. — Ik vermeld deze beide feiten hier met de grootste ingenomenheid, niet alleen om het groote belang der dus verkregene aanwinsten, maar niet minder omdat deze voorbeelden van belangstelling in het archiefwezen, gepaard aan belangeloosheid, mij voorkomen tot nog toe in ons vaderland niet geëvenaard te zijn. Voorbeelden van gemeentebesturen, die, op hun archief prijsstellende, dit intact wenschen te behouden, ook wanneer sommige deelen daarvan hun naar recht en billijkheid niet toekomen, zijn niet zeldzaam. Gemeentebesturen, die, volkomen onverschillig voor hun archief, dit liever geheel dan ten halve afstaan, hebben wij in ons vaderland te over. Doch gemeentebesturen, die, prijsstellende op het behoud van hun archief en bereid voor dat behoud zoo noodig opofferingen te doen, toch gedeelten daarvan afstaan (en nog wel ongevraagd!), wanneer zij overtuigd worden daarop in billijkheid geene aanspraak te hebben, kende ik tot nog toe in Nederland niet.

Door de beide besluiten der gemeentebesturen van Deventer en Utrecht kwam mijn depôt in het bezit van 180 oorkonden, waarvan 9 van de 13e eeuw dagteekenden, terwijl de overige bijna allen uit de 14e eeuw waren; de meesten hebben betrekking

op de politiek der bisschoppen en op hunne goederen in het Oversticht. Onder deze charters bevinden zich vijf pauselijke bullen, twee keizerscharters, twintig charters van bisschoppen van Utrecht, vijf van andere aartsbisschoppen of bisschoppen, één charter van den hertog van Brabant, dertien van graven en hertogen van Gelre, tien van graven van Holland en drieëntwintig van steden. De geheele verzameling is van het hoogste belang voor de geschiedenis van het sticht Utrecht.

Deze aanwinst stond eerlang gevolgd te worden door eene andere soortgelijke, die voor mijn depôt van niet minder gewicht was. Sinds geruimen tijd vermoedde ik, dat de uit het bisschoppelijke depôt in den Dom (krachtens het tractaat van afstand der temporaliteit) op last van Karel V naar Holland vervoerde charters nog altijd berustten in het Algemeene Rijksarchief; van enkele kon ik dit met zekerheid bewijzen. Doch de moeielijkheid bestond in het aanwijzen der geheele collectie, daar de bij de afgifte opgemaakte reçus niet allen meer aanwezig waren. Onlangs ontdekte ik echter, dat de afgegevene stukken afgeschreven waren in twee registers, die in het bisschoppelijke archief berustten. Toen de lijst dier stukken in chronologische orde gebracht was, bleek zij overeen te komen met de bewaarde reçus. En na de overname der stukken kon ik mij overtuigen, dat de charters dan ook genommerd waren volgens de beide bedoelde registers. De grootste moeielijkheid was dus overwonnen.

Toch had ik aanvankelijk de overplaatsing dezer collectie niet willen aanhangig maken, daar ik niet durfde hopen, dat het mij zou gelukken de bisschoppelijke charterverzameling (voor zoover zij bewaard was) weder in mijn depôt te vereenigen. Toen echter door de welwillendheid der gemeentebesturen van Deventer en Utrecht deze onwaarschijnlijke eventualiteit op de onverwachtste wijze werkelijkheid werd, haastte ik mij eene poging te doen, om nu ook de Haagsche stukken te veroveren. Ik wendde mij tot Uwe Excellentie met het betoog, dat thans alleen de door Karel V in 1528 ontvoerde charters ontbraken, om het bisschoppelijke archief van Utrecht weder volledig te maken, daar door de maatregelen van verschillende opvolgende Ministers van Binnenlandsche Zaken de in Den Haag en te Zwolle berustende registers hierheen waren overgeplaatst en tevens de te Utrecht en Deventer bewaarde charters door de goedheid der gemeentebesturen daarbij waren gevoegd. Ik legde daarbij over eene lijst van 129 bisschoppelijke oorkonden, door Karel V naar Den Haag vervoerd, waarvan althans eenige, naar ik wist, in het Algemeene Rijksarchief berustten; en ik gaf daarop aan Uwe Excellentie in overweging, de geheele

collectie, voor zoover zij nog in Den Haag aanwezig was, herheen te doen overplaatsen. Gelukkig stuitte mijn verzoek bij den Algemeenen Rijksarchivaris, wiens advies natuurlijk door Uwe Excellentie gevraagd werd, slechts op bezwaren van uitvoering, die gemakkelijk uit den weg te ruimen waren. En zoo had ik dus het geluk, om eerlang mededeeling te ontvangen van Uwer Excellentie's besluit van 20 Juli 1894 K. en W. n°. 1597, waarbij de overplaatsing der nog aanwezige stukken gelast werd. Kort daarop mocht ik de verzameling zelve ontvangen, wel is waar zeer gedecimeerd en nog slechts bestaande uit 64 stuks, maar toch nog uiterst gewichtig. Onder die stukken, bijna allen van overwegend historisch belang, bevinden zich twee bullen, vijf keizersoorkonden, drie charters van pauselijke legaten, zes van bisschoppen. Twee nommers behooren tot de 11e eeuw (de bekende giftbrief van Groningen en de helft van een giftbrief van Drente), een tot de 12e, zes tot de 13e, 22 tot de 14e, de rest tot de 15e en 16e eeuwen. Hoewel veel minder omvangrijk dan de eerste aanwinst, overtreft toch deze laatste hare voorgangster in belang: reeds alleen het verkrijgen der beide stukken uit de 11e eeuw (zoover ik weet, de oudste origineele oorkonden in ons vaderland) getuigt daarvoor luide. Sprak ik zooeven mijne voldoening uit over de maatregelen der gemeentebesturen van Deventer en Utrecht, ik voel mij gedrongen, om ook thans nog tot Uwe Excellentie een woord van dank te richten voor het nemen van dezen maatregel, waardoor het doel, waarnaar ik zoovele jaren met inspanning gestreefd heb, thans eindelijk geheel bereikt is door de hereeniging in mijn depôt van alle nog bekende overblijfselen van het oude bisschoppelijke archief van Utrecht.

Reeds boven zeide ik, waarom ik geen gevolg kon geven aan mijn voornemen, om den inventaris der thans hereenigde bisschoppelijke charterverzameling als bijlage bij dit verslag te voegen. Eerstdaags hoop ik echter de beschrijving der nieuw aangewonnene bisschoppelijke charters te voltooien. Ik zal dan tevens nagaan, in hoeverre het mogelijk is, de bij de verzending der bisschoppelijke charters naar Den Haag omstreeks 1530 vervaardigde authentieke afschriften dezer stukken thans omgekeerd aan het Algemeene Rijksarchief af te staan.

Na deze uiterst gewichtige aanwinsten verdienen de overige voor mijn depôt verkregene stukken nauwelijks genoemd te worden. Voor de verzameling rechterlijke archieven ontving ik nog ten geschenke van het gemeentebestuur van Wijk bij Duurstede een pak losse papieren, bij de betere regeling van het gemeente-archief ontdekt, — terwijl de burgemeester van Leusden mij op mijn verzoek beloofde de overzending van een protocol

van dit gerecht, onlangs door een partikulier aan de gemeente gerestitueerd. Bij de uit Wijk ontvangene stukken bevonden er zich tevens eenige, behoorende tot het archief der Staten, de archieven van het kapittel en het klooster te Wijk en het archief van Langbroek, dat hier in bruikleen berust.

Namens den heer mr. W. G. F. A. van Sorgen ontving ik ten geschenke een groot pak met stukken uit de 2e helft der 18e en het begin der 19e eeuw, hem bij erfenis aangekomen. Ik ontdekte daaronder een pak met rekeningen van het kapittel ten Dom en van prebenden in het kapittel (afkomstig van den kameraar Kien), die ik dankbaar behield voor het archief van den Dom, — een groot pak met stukken, behoorende tot het archief van den Utrechtschen garnizoenskrijgsraad, die ik aan den Algemeenen Rijksarchivaris toezond, ter opneming in het archief der Hooge Militaire Vierschaar, — het protocol van den notaris mr. J. L. Kien, dat ik in de protocollenkamer deed deponeeren — en eenige brievenboeken, behoorende tot het nieuwe archief van het Hoog Militaire Gerechtshof, die ik aan dit college toezond.

Van een partikulier kon ik aankoopen eene kleine verzameling charters, waaronder ik vermeld de schenkingsoorkonde van eenig land aan het St. Catharijne-klooster dd. 1370, — een (zelden voorkomend) vonnis van het leenhof der Domproosdij dd. 1511 — en twee leenbrieven van de leenkamer van Zuilen.

De heer J. Tideman te 's Gravenhage had de goedheid mij toe te zenden afschriften van eene oorkonde van eenen abt van St. Paulus en van de ordonnantie op het vieren der missen in de St. Mariakerk, — en de Algemeene Rijksarchivaris deed mij toekomen enkele stukken, door hem ten geschenke ontvangen van de familie De Pesters, doch behoorende bij de vroeger door die familie aan mijn depôt afgestane archiefstukken.

Onder de geschonkene drukwerken vermeld ik met voldoening de inventarissen van de rechterlijke archieven in de provincie Groningen, van het gemeente-archief van Enkhuizen, het archief der schepenbank van Rotterdam en de oorkonden van het Jezuiten-college te 's Hertogenbosch, — benevens de rapporten over den rechtstoestand der vicariën in de provincie Utrecht, uitgebracht door twee leden der vicarie-commissie, het laatste een geschenk van Uwer Excellentie's ambtgenoot van Justitie.

Onder de verliezen, door mijn depôt geleden, verdient in de eerste plaats vermelding de reeds boven kortelijk vermelde overdracht van verschillende hier misplaatste charters, die bij de definitieve ordening der provinciale charters voor den dag gekomen waren, aan verschillende andere depôts. Het Algemeene Rijksarchief ontving bij deze gelegenheid o. a. twee testamenten

van eene vrouw van Arkel en een heer van Yselstein uit de 14e eeuw, — het Rijksarchief in Noordholland eenige charters betreffende de heerlijkheid van Urk en Emeloord, afkomstig van de familie Zoudenbalch en zich aansluitende bij eenige dergelijke stukken, vroeger aan dat depôt toebedeeld uit de Cheltenhamsche collectie. Het Rijksarchief in Zeeland ontving weder eenige stukken uit het archief van den rentmeester van Westerschelde en betreffende den tol van Yersekeroord uit het laatst der 16e eeuw. De stad Utrecht ontving verschillende charters, bijna allen afkomstig uit de archieven van verschillende gestichten en broederschappen in de stad, en ontdekt in de collectie handschriften van den burgemeester Booth. Ook het Rijksarchief in Gelderland, de steden Amersfoort, Montfoort en Zwolle en kerkvoogden te Utrecht ontvingen elk een of twee charters. Het is te hopen, dat de stukken, wier gemis hier niet gevoeld wordt, in hunne nieuwe verblijfplaatsen van eenig nut zullen kunnen zijn.

Aan het Algemeene Rijksarchief werd door mij afgegeven een hier berustend fragment van het oudste leenregister der heeren van Yselstein, waarvan een ander fragment reeds onder hem berustte. De Algemeene Rijksarchivaris had den afstand van dit stuk indertijd gewenscht; doch ik had destijds eenig bezwaar gemaakt, omdat volgens mijn systeem van indeeling der rechterlijke archieven de Yselsteinsche leenregisters in mijn depôt tehuis behoorden. De Algemeene Rijksarchivaris is, naar mij uit zijn ten vorigen jare uiteengezet systeem van indeeling der archiefdepôts blijkt, van een ander gevoelen. Ik hoopte, dat deze questie spoedig zou beslist zijn; doch nu daarvan niets bleek, achtte ik het in ieder geval wenschelijk, dat het hier berustende fragment van het oudste leenregister alvast vereenigd werd met het fragment in Den Haag, waar ook de overige Yselsteinsche leenregisters thans berusten. Op mijn voorstel werd ik door Uwe Excellentie tot de afgifte gemachtigd. — Kort daarna kon ik aan het Algemeene Rijksarchief een ander stuk toezenden, dat mij toescheen voor de geschiedenis van dit depôt van groot belang te zijn. Uit de studie van den heer Van Riemsdijk over *De griffie van H. H. M.* bleek het mij, dat de oudste inventarissen van het archief der Staten-Generaal, wier bestaan uit de notulen bekend was, verloren waren. Van een dezer stukken, ouder dan de oudste te 's Gravenhage bewaarde inventaris, was ik zoo gelukkig een afschrift te ontdekken in de bekende verzameling stukken, afkomstig van den griffier Van Hilten. Daar dit stuk voor mijn depôt waardeloos was, achtte ik het veel beter geplaatst in het Algemeen Rijksarchief: ik vroeg en verkreeg derhalve machtiging, het daarheen op te zenden.

heer mr. R. Fruin Th. Az., door Gedeputeerde Staten t met de ordening van het oude archief der stad Wijk bij rstede, vestigde mijne aandacht op verschillende nommers mijn archief, die zonder eenigen twijfel uit het archief dier afkomstig waren en meestal door schenking in mijn depôt en aangekomen. Hij wenschte die hier misplaatste stukken zijnen inventaris van het stadsarchief te brengen en verzocht tens het gemeentebestuur om afstand daarvan. Over het emeen kon ik mij met dit verlangen goed vereenigen, doch t één voorbehoud. Door verschillende omstandigheden waren gzamerhand in mijn depôt vereenigd alle middeleeuwsche chtsbronnen der stad Wijk bij Duurstede, — eene kostbare rzameling, wier belang verhoogd werd door de omstandigheid, dat niets daarvan gedrukt is. Ik meende eenig bezwaar moeten maken deze collectie, nu zij eenmaal gelukkig gered as uit de handen van een gemeentebestuur, dat getoond had oor haar behoud niet voldoende te kunnen waken, opnieuw an dezelfde kans van vernietiging bloot te stellen. De heer Fruin beaamde dit bezwaar en gaf in overweging, dat de rechtsboeken in bruikleen in mijn depôt zouden blijven berusten. Ik vereenigde mij met dit voorstel en mocht weldra van Uwe Excellentie vernemen, dat zij deze schikking goedkeurde. Diengevolge zijn de rechtsboeken van Wijk bij Duurstede in bruikleen behouden; de overige stukken (waaronder een groot pak oude ingekomene brieven) zijn afgegeven.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

In het afgeloopene jaar had ik geene aanleiding om dergelijke pogingen in het werk te stellen.

IX. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Ik ontving ook dit jaar talrijke verzoeken om inlichting. In de eerste plaats verdienen genoemd te worden de herhaalde aanvragen, tot mij gericht door verschillende leden der commissie, die zich verdienstelijk maakt door de bewerking van het Oorkondenboek van Groningen en Drente. Het spreekt van zelf, dat ik aan deze verzoeken steeds gaarne voldeed; herhaaldelijk werden ook tengevolge daarvan stukken uit dit archief naar Groningen en Assen verzonden. Ook de heer James de Fremery

te 's Gravenzande wendde zich herhaaldelijk tot mij om inlichtingen ten behoeve van de bewerking van zijn Cartularium van de abdij Mariënweerd.

Naast deze belangrijke ondernemingen kan vermeld worden, dat de onderzoekingen ten bate onzer krijgsgeschiedenis, ondernomen op last van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog, dit jaar ook in mijn archief begonnen zijn. In den zomer ontving ik een bezoek van den luitenant-kolonel F. de Bas, die de inrichting dezer belangrijke onderneming uitvoerig met mij besprak. Sedert is de 1e luitenant der infanterie A. H. van Alphen de Veer dagelijks op mijn bureau werkzaam tot het verzamelen en afschrijven der gewenschte stukken.

De heer H. van Eelde deed in den voorzomer herhaaldelijk onderzoekingen in mijn archief ten behoeve van den catalogus der hier gehoudene Tentoonstelling van oude schilderkunst. De heer W. van Everdingen te Delft verkreeg meer dan eens van mij inlichtingen ten behoeve van zijne monographie over den pensionaris Paulus Buys. Vermelding verdient nog eene vraag om inlichting betreffende een rekenkundig schoolboek van mr. Georgius de Hungaria dd. 1499, tot mij gericht door dr. K. von Szily, secretaris der Hongaarsche Academie; ik kon het boek met groote waarschijnlijkheid tehuis brengen te Deventer. Behalve het laatstvermelde verzoek werden mij uit het buitenland nog inlichtingen gevraagd door de heeren A. de Linden te St. Leonards on Sea, dr. Pohl te Kempen, Lent te Daun, Arends uit Essen, P. baron von Blittersdorf te Salzburg, dr. P. Wittmann te Munchen, J. De la Ville le Roulx te Parijs, dr. G. Mallinckrodt te Keulen, C. G. Styffe te Upsala, Paul Frédericq te Gent, dr. Th. Ilgen te Munster en professor H. Bresslau te Straatsburg. Onderzoekingen van genealogischen aard hadden helaas over het geheel onder de gedane onderzoekingen weder de overhand: ditmaal betroffen zij de familiën Van Lijnden, Blokhuis, Van Doorninck, Van Sandick, Lent, Van Bronchorst, Quadt, De Casembroot, Steelant, Van Weede, Mallinckrodt, Van der A en Bocholt

Registers en losse stukken uit mijn depôt werden verzonden aan de rijksarchieven in Groningen en Drente, aan het Museum van oudheden te Leiden en aan de Leidsche, Amsterdamsche en Haagsche bibliotheken, ten behoeve van de heeren mrs. J. A. Feith, S. Gratama, J. de Fremery, P. L. Muller, E. W. Moes en dr. W. P. C. Knuttel. Omgekeerd werden op mijn bureau gedeponeerd stukken uit het Algemeene Rijksarchief, en de archieven van Nijmegen, Noordbrabant, Groningen, Enkhuizen, Maarsen en Leiden, — en zulks ten behoeve van de heeren professor Krämer, professor Pols, C. A. de Kruyff, dr. H. Brug-

mans, dr. G. W. Kernkamp, mr. R. Fruin Th. Az. en van mij zelven.

Ook van het hier gedeponeerde archief van de Oud R. C. Clerezij werd dit jaar meer dan eens gebruik gemaakt. De heeren P. N. Van Doorninck te Bennebroek en J. de Fremery te 's Gravenzande vroegen en verkregen herhaaldelijk afschriften van charters uit deze collectie, en ten behoeve van den heer E. W. Moes te Amsterdam werden eenige oude gedrukte aflaatbrieven daarheen ter bestudeering gezonden. De charters der abdij Coninxvelt bevinden zich nog op het Algemeene Rijksarchief.

X. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

In de eerste plaats vermeld ik hier volgens den wensch van Uwe Excellentie het schepenarchief van Utrecht, dat bij de gemeente Utrecht in bruikleen is. Iets bijzonders valt trouwens daaromtrent niet mede te deelen: de werkzaamheden in het gemeente-archief hebben ditmaal geene gelegenheid gelaten, om de enkele (trouwens niet spoedeischende) werkzaamheden van materiëelen aard, die nog aan dit archief te verrichten zijn, ter hand te nemen.

De burgemeester van Vreeland verheugde mij in den loop van het jaar met het bericht, dat hij in het bezit van den ambachtsheer (jhr. mr. Hooft van Vreeland te Amsterdam) had gevonden eene groote partij stukken betreffende het dorp, waarin ik, afgaande op de beschrijving, dadelijk het geheel verlorene archief van Vreeland herkende; het bleek bij onderzoek nog overtuigend, hoe deze stukken in het bezit van den ambachtsheer waren gekomen. De burgemeester (de heer J. A. F. Backer) heeft van die stukken gebruik gemaakt bij het bewerken eener lezenswaardige schets van de geschiedenis van Vreeland, door hem in beperkten kring verspreid. Daardoor werd ik bekend met het bestaan van verschillende onder den heer Hooft van Vreeland berustende charters, in de 14e en 15e eeuw door de bisschoppen aan de stad Vreeland verleend en gedeeltelijk nog ongedrukt. Ik heb die dadelijk gesignaleerd aan mr Fruin, die ze thans zal afdrukken in het tweede deel zijner uitgave van de rechten der kleine steden van het Nedersticht.

De nieuwe burgemeester van Yselstein berichtte mij, dat hij dadelijk na zijn optreden had lastgegeven tot betere ordening en beschrijving van het nieuwe archief der gemeente, dat door mr. Fruin natuurlijk niet opgenomen was in zijne beschrijving van het gemeente-archief. Tevens zond Z.Ed. Achtb. mij toe een

pak met oude stukken, die bij deze regeling in het nieuwe archief verspreid waren gevonden. Mr. Fruin heeft zich bereid verklaard, deze stukken nog op zijnen vroeger vervaardigden inventaris aan te teekenen.

Ten vorigen jare berichtte ik Uwe Excellentie, dat de heer Doude van Troostwijk te Nieuwersluis mij geraadpleegd had over de regeling en eventueele overname van eene groote partij onder hem berustende stukken, behoorende tot het archief van het waterschap Heycop genaamd Lange Vliet. Ik herinnerde Z.Ed. in het begin van het jaar aan deze zaak; doch vernam toen, dat het waterschap zelf sedert maatregelen genomen had tot ordening dezer stukken, die sedert naar het waterschapsarchief waren overgebracht. Mijne bemoeiingen werden daardoor overbodig.

Een onderzoek betreffende den rechtstoestand van een tiend vestigde mijne aandacht op het feit, dat het Duitsche huis te Utrecht een leenregister moest bezeten hebben. Nasporingen bij den archivaris, die mij met de meeste welwillendheid behulpzaam was, leidden tot de ontdekking, dat inderdaad over de jaren 1380 tot 1700 een leenregister aanwezig was, dat echter slechts uit 70 losse bladen bestond. Ik heb dit feit in mijnen inventaris der rechterlijke archieven aangeteekend: aan overneming van het stuk valt niet te denken.

De heer D'Aumale baron van Hardenbroek heeft mij in het afgeloopene jaar medegedeeld, dat hij de door mij in mijne vorige verslagen besprokene regeling van het archief van het huis Hardenbroek niet uit het oog verliest. Daar Z H.W.G. evenwel voornemens is, zich over een paar jaren te Utrecht te vestigen, achtte hij het wenschelijk, de zaak tot dien tijd uit te stellen: hij zal ze dan nader met mij bespreken.

De inventarisatie der archieven van gemeenten en waterschappen met subsidie van Gedeputeerde Staten gaat geregeld op de meest bevredigende wijze voort. Bij het hoogst belangrijke verslag over het afgeloopene jaar, waarin mr. Fruin eene zeer interessante uiteenzetting geeft van bestuur en rechtsbedeeling in de stad en de baronie van Yselstein, is als bijlage gevoegd de gedrukte inventaris van het gemeente-archief, dat — zooals reeds het verslag deed vermoeden — tal van opmerkelijke bijzonderheden levert over de toestanden in eene hooge heerlijkheid en van de wijze, waarop daar het bestuur van stad en land zijn ineengevloeid. In het afgeloopene jaar nam daarop mr. Fruin de ordening van het wel is waar minder belangrijke, maar daarentegen omvangrijker archief van Wijk bij Duurstede ter hand. Ik vernam, dat hij deze zware taak voor zijn vertrek naar Middelburg nog heeft kunnen voltooien.

Bij schrijven van 22 November 1894 vroegen Gedeputeerde Staten mijn advies omtrent den persoon, die het meest geschikt was om de werkzaamheden van mr. Fruin aan de gemeente- en waterschaps-archieven op zich te nemen. Dit advies was niet moeielijk te geven: ik meende, dat ook ditmaal de commies-chartermeester van het Rijksarchief daarvoor het meest in aanmerking kwam. Al heeft dergelijke combinatie hare bezwaren, in zooverre zij den commies-chartermeester verhindert, in zijn vrijen tijd veel wetenschappelijken arbeid te verrichten; zoolang de tractementen der archiefambtenaren zoo laag blijven als tegenwoordig, staat daartegenover, dat dergelijke combinatie ook personen zonder vermogen in de gelegenheid stelt naar een archiefambt te dingen. Ik had dus geen bezwaar, mr. Joosting, die bereid was de werkzaamheden op zich te nemen, daarvoor aan te bevelen: bij besluit van 8 December 1894 is hij door Gedeputeerde Staten daarvoor aangewezen.

De rijksarchivaris in Utrecht,

S. Muller Fz.

HET RIJKS-ARCHIEF IN FRIESLAND.

Ter voldoening aan het voorschrift van art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwer Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, het verslag van het oud-archief in Friesland over het jaar 1894 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De bewaarplaats bleef in denzelfden staat. Om lekkages zooveel mogelijk te voorkomen is steeds nauwlettend toezicht noodig, vóóral daar het dak niet beschoten is. Herhaaldelijk werd dit nagezien; waar de kalk afgevallen was werd het opnieuw aangestreken, en na sneeuwbuien werd de sneeuw op de meest bedreigde plaatsen van het dak verwijderd.

In de benedenlokalen moeten aanhoudend maatregelen genomen worden om de vocht tegen te gaan. De bakken met ongebluschte kalk werden eenige malen met nieuwe kalk gevuld, en bij droog weder werd voor ventilatie gezorgd.

In het ameublement kwam geene verandering.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De beide extincteurs verkeeren in goeden toestand. Zij werden twee malen door eenen deskundige onderzocht. In het archiefgebouw zijn 45 brandzakken en 25 flesschen met brandbluschmiddel, beide verdeeld over de verschillende vertrekken. Op den zolder van het gerechtshof, alwaar de oude rechterlijke archieven bewaard worden, zijn 20 brandzakken en 20 flesschen met brandbluschmiddel, verdeeld over de twee afdeelingen van dezen zolder. Bovendien staat in het gerechtshof op den bovengang een extincteur in de onmiddelijke nabijheid van de trap, die naar genoemden zolder leidt.

De twee in gebruik zijnde rookleidingen werden in het voor- en najaar geveegd.

Wegens vertrek van den timmerman, wiens werkplaats aan het archiefdepôt grensde, en met wien ik overeengekomen was,

dat hij in geval van brand met zijne knechts zou assisteeren bij het blusch- en reddingswerk, ben ik thans met eenen anderen timmerman, die in de nabijheid van het archief woont, hetzelfde overeengekomen.

III. *Het personeel.*

De amanuensis was nog een gedeelte van het jaar behulpzaam bij het ordenen en inventariseeren der stukken, welke in het vorige jaar uit het gemeentearchief van Hemelumer Oldephaert en Noordwolde ontvangen werden. Voorts was hij zooveel mogelijk werkzaam aan het register op de instructie- en commissieboeken. Dit register wordt tweeledig, namelijk een personen- en een zakenregister.

De bewerking van het personenregister kwam gereed. Dit moet thans nog in het net geschreven worden. Het zakenregister werd reeds grootendeels afgewerkt.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De hypotheekboeken, die ik vroeger gedeeltelijk in zeer slechten toestand ontving, werden toen voorzoover noodig opnieuw gebonden of eenigszins opgeknapt, waardoor zij voor het gebruik beter geschikt en tegen verdere beschadiging meer beveiligd zijn. In eenige deelen echter waren de kanten van het papier erg vervuurd, die, vóóral wanneer die deelen geraadpleegd moeten worden, licht zouden kunnen afbrokkelen. Om dit te voorkomen werd nu begonnen de bladen, voorzoover zij door vuur zijn aangetast, met transparent papier te beplakken.

Reeds vroeger werd een aanvang gemaakt met de wijze van bewaring der charters meer doelmatig in te richten. De definitieve regeling daarvan wacht echter op de overbrenging naar de nieuwe bewaarplaats, en de tot dat doel geschikte kasten, die aldaar zullen kunnen opgesteld worden.

Tot berging van rechterlijke stukken werden 100 schuifportefeuilles aangeschaft. Een gedeelte daarvan wordt gebruikt voor de rechterlijke stukken, welke gesorteerd worden uit eene collectie, die ik vroeger uit het gemeentearchief van Hindeloopen ontving, en die toen voorloopig op den zolder van het gerechtshof geborgen werd. Daar nu begonnen werd met de samenstelling van eenen inventaris van het oud-archief van Hindeloopen zijn die stukken naar het archief overgebracht, om de rechterlijke stukken van de overigen te scheiden en deze laatsten te beschrijven. Een ander gedeelte dezer portefeuilles wordt gebruikt voor rechterlijke stukken, die zich in eene dergelijke, vroeger

uit het gemeentearchief van Franeker ontvangen, collectie bevonden, en die destijds reeds gesorteerd en in pakken samengebonden werden.

Een groot aantal banden en portefeuilles werd weder van etiket met nummer voorzien.

De verzameling hypotheekboeken, bestaande uit ruim 900 banden, en voorts nog eene collectie losse stukken werden gestempeld.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

De ordening van de losse stukken, hoofdzakelijk die welke dagteekenen na 1600, werd voortgezet. De stukken worden, voorzoover zij daarvoor in aanmerking kunnen komen, met de resolutieboeken en andere registers in verband gebracht. Hoewel dit een zeer tijdroovende arbeid is, omdat van een groot aantal stukken moet nagegaan worden of zij een onderwerp van behandeling geweest zijn bij de Staten, bij het College der Staten in het Mindergetal, bij Gedeputeerde Staten, of bij de Rekenkamer, of wel in eenig register daarvan melding gemaakt wordt, is, naar het mij voorkomt, voor een groot gedeelte der stukken deze de meest doelmatige en ook met den aard der stukken overeenkomende wijze van ordening, vóóral ook omdat mij gebleken is, dat deze wijze van bewaring der stukken bij verschillende colleges in deze provincie gewoonte was. Sedert 1683 toch werden de stukken, die bij de landdagen behoorden, van iederen landdag afzonderlijk, bijeengevoegd en in zakken geborgen.

Deze collectie landdagstukken is door een mijner voorgangers in portefeuilles gerangschikt, de stukken van iederen landdag zijn van een afzonderlijk omslag voorzien, en een register werd destijds opgemaakt, waarin de korte beschrijving van de stukken voorkomt. Deze verzameling is van af 1683 tot 1795 nog aanwezig, en is op weinige uitzonderingen na volledig. Eenige van de daaraan ontbrekende stukken worden thans nog terug gevonden in de chronologische verzameling. In ieder omslag zijn, behalve de behandelde stukken, een lijst van de punten van beraadslaging, en dikwijls ook eene collectie stukken, die niet in behandeling geweest zijn, zooals: missives van de gecommitteerden ter Generaliteit, copiën van missives van buitenlandsche gezanten enz. In die lijsten van punten worden gewoonlijk de daarbij behoorende stukken opgenoemd. In het laatst der 17e en begin der 18e eeuw werden de stukken genummerd naar de volgorde, waarin zij in die lijsten voorkomen;

later is echter van deze volgorde dikwijls afgeweken. Deze lijsten komen sedert 1654 gedeeltelijk ook voor in de Staatsresolutieboeken; doch dit zijn alleen die van de ordinaris landdagen, welke in het begin van het jaar gehouden werden. Van de buitengewone vergaderingen echter zijn zij in die resolutieboeken niet. Deze komen in de journalen van het college der Staten in het Mindergetal wel gedeeltelijk voor, doch zij zijn daarin lang niet volledig. De eenige volledige collectie vormen die lijsten, welke in de bundels landdagstukken liggen. Deze lijsten worden derhalve geraadpleegd bij het ordenen der stukken sedert 1683, om te bepalen welke stukken ter Statenvergadering behandeld zijn.

Voor de stukken, welke dagteekenen van vóór 1683 ontbreekt echter deze leiddraad grootendeels, waardoor de ordening van die stukken meer bezwaarlijk is. Vóór genoemd jaar schijnt er namelijk niet zooveel zorg besteed te zijn aan de bewaring der landdagstukken. Zij werden, blijkens eenen inventaris van het archief van 1667, bewaard in de journalen van het college der Staten in het Mindergetal. De stukken werden toen derhalve ongeveer in dezelfde orde als na 1683, van iederen landdag afzonderlijk, bewaard; doch de wijze van bewaren, namelijk losse stukken in registers, was voorzeker niet bevorderlijk om de stukken bijeen te houden, en waarschijnlijk zijn dan ook vele verloren gegaan. Slechts in een van die journalen vond ik nog een paar stukken, en het is mij ook niet gebleken, dat door vorige archivarissen die stukken nog in eenigszins grooten getale in die journalen zijn aangetroffen. Voor zoover die stukken nog aanwezig zijn, moeten zij zich bevinden in de chronologische collectie losse stukken. Uit dien tijd ontbreekt ook van de lijsten van punten eene volledige verzameling. Wel komen eenige in de Staatsresolutieboeken of in de journalen van het Mindergetal voor, doch van vele jaren ontbreken die van de buitengewone vergaderingen, en vaak zelfs ook die van den ordinaris landdag. Dikwijls moet alsdan nagegaan worden in de resolutiën en notulen zelve of een stuk behandeld is, hetgeen veel meer tijdroovend is, dan wanneer het in de lijst van punten kan nagezien worden. Bij het raadplegen der oudste Staatsresolutiën echter doen zich eenige bezwaren voor. Eerst van af 1580 kan er sprake zijn van eene eenigszins geregelde verzameling resolutiën der Staten. Tijdens het Saksische, Bourgondische en Spaansche bestuur toch voerde de Vorst en het Hof het bewind over alle zaken, en riepen slechts nu en dan de Staten samen. Deze vergaderden veelal alleen om over de beden van den Vorst te beraadslagen, waarbij zij dan tevens hunne wenschen en grieven kenbaar maakten. Van het verhandelde op die landdagen is geene aan-

teekening gehouden in registers, doch slechts op losse bladen of katerns, welke, althans gedeeltelijk, nog aanwezig zijn.
Ingevolge een besluit van de Staten van 1527 werd het zoogenaamde annaal of landboek samengesteld, dat de voornaamste gebeurtenissen sedert het begin van de Saksische regeering bevat. In de volgende jaren is dit eenige malen aangevuld. Daarin komt, behalve vele brieven en andere stukken, ook het verhandelde op eenige landdagen voor. Het blijkt echter niet dat gelijktijdige registers van die handelingen zijn gehouden. Doch ook na 1580 bleef het nog langen tijd de gewoonte om de resolutiën op losse vellen te schrijven en te onderteekenen. Eerst in 1627 werd een register aangelegd, waarin de resolutiën geschreven, en daarna onderteekend werden. Van af 1589 zijn de losse resolutiën, per jaar in eenen band, samen gebonden. Het is echter aan de meeste van die stukken, uit verschillende vouwen enz., zichtbaar, dat zij niet spoedig zijn samen gebonden, doch geruimen tijd als losse stukken behandeld werden. Het is daarom niet onwaarschijnlijk, dat enkele van die resolutiën verloren zijn. Origineele resolutiën van vóór 1589 zijn in de chronologische verzameling losse stukken; doch dit zijn er slechts zeer weinigen. Ook daarvan zullen zeker vele verloren zijn. Van af 1629 werd meer zorg aan de resolutieboeken besteed. Er wordt dan jaarlijks ook vóórin gevonden eene copie van den uitschrijvingsbrief voor de grietenijen en voorts nog van eenige stukken o. a. betreffende de generaliteitslasten enz. Van af 1643 zijn vóór in de resolutieboeken, behalve deze copiën, ook nog een uitschrijvingsbrief voor de steden, de procuratiën van volmachten van de grietenijen en van die van de steden, en eene Staatsresolutie van 1616, betreffende het stemrecht. Van af 1676—1795 vindt men deze stukken gedrukt vóórin de resolutieboeken. Van af 1654—1705 is jaarlijks in die boeken bovendien eene lijst van de punten voor den ordinaris landdag. Van 1706 tot 1795 zijn vóórin de resolutieboeken alleen de 5 bovengenoemde gedrukte stukken. In die boeken zijn, tusschen de resolutiën in, de minuten van de verzonden missives geschreven. Missiveboeken werden door de Staten niet gehouden.
De secrete resolutiën der Staten werden in afzonderlijke registers geboekt. Het oudste nog aanwezige van deze registers begint met het jaar 1671. De rechterlijke uitspraken van de Staten worden in de sententieboeken gevonden.
Door ieder der 4 goën werd over de aanhangige onderwerpen afzonderlijk beraadslaagd, en hunne, daaromtrent genomen, besluiten of adviesen werden meestal in zeer beknopten vorm bij de landdagspunten aangeteekend; doch wanneer een der goën, afgescheiden van de anderen, een onderwerp behandelde, hetwelk

alleen die go regardeerde, b.v. wanneer zij beschikte over ambulatoire ambten of protesteerde tegen een advies van de 3 overige goën, dan werd het besluit in den vorm eener resolutie gesteld. Deze resolutiën komen tot omstreeks de helft der 17e eeuw in de Staatsresolutieboeken voor; doch na dien tijd is door iedere go een resolutieboek aangelegd, welke boeken meerendeels nog aanwezig zijn. Voor verreweg het grootste gedeelte echter betreft de inhoud dezer boeken de dispositie over de ambulatoire ambten. Uit den aard der zaak is derhalve het aantal stukken, die als bijlagen dezer boeken kunnen beschouwd worden, uiterst gering.

Het college der gecommitteerde Staten in het Mindergetal bestond uit 8 leden der Staten, 2 uit iedere go. Het vertegenwoordigde de Staten en had tevens de leiding der Staten-vergaderingen. Het nam bij den aanvang der vergadering de lijst van punten van beraadslaging, door Gedeputeerde Staten opgesteld, in ontvangst, won de adviezen daarop van de goën in en maakte uit die adviezen de resolutiën op. Rekesten of persoonlijke verzoeken, die tijdens de vergadering inkwamen, werden door dit college ontvangen, en zoo het oordeelde, dat daartoe termen bestonden, werden daarvan punten van beraadslaging opgesteld, en aan de goën in overweging gegeven. Voorts wanneer b.v. namens de Staten eene conferentie moest gehouden worden met het Hof of Gedeputeerde Staten geschiedde het door dit college, waaraan ook zeer dikwijls een onderzoek over een of ander onderwerp werd opgedragen om daarover te rapporteeren. Tot de werkzaamheden van dit college behoorde ook de revisie van verschillende belastingcohieren. Het archief van dit college bestaat uit notulenboeken, ontvangen stukken en minuten van verzonden missives. De notulenboeken of zoogen. journalen schijnen het eerst in 1635 aangelegd te zijn; in eenen inventaris van het archief van 1754 worden althans geen oudere vermeld. De notulen van ieder jaar zijn in eenen afzonderlijken band; zij zijn van af 1638 meerendeels nog aanwezig, doch vóóral uit de 17e eeuw ontbreken eenige jaren. In deze boeken zijn de lijsten van punten der Staten-vergaderingen met de adviezen der 4 goën, tijdens de vergaderingen daarnaast geschreven; voorts de notulen der vergaderingen van het college, gehouden tijdens de Staten-vergaderingen. In eenige jaren schijnen die notulen echter met weinig zorg gehouden te zijn, somtijds zelfs ontbreken zij van eenige buitengewone vergaderingen geheel en al. Het aantal stukken, die als bijlagen bij deze notulen kunnen beschouwd worden, is niet zeer groot. De meeste stukken toch, zooals rekesten enz., die dit college ontving, waren voor de Statenvergadering bestemd, en behooren dus tot de landdagstukken. Wel kunnen tot die bijlagen gerekend

worden o. a. de dubbelen van de rekesten, die zich reeds in de landdagstukken bevinden Het schijnt namelijk dikwijls gewoonte geweest te zijn de rekesten in duplo in te dienen; een der exemplaren was dan bestemd voor het Mindergetal blijkens het in dorso van die stukken aangeteekende In de chronologische verzameling losse stukken trof ik vele van die dubbelen aan. Ook vond ik daarin vele niet-geteekende rapporten van het Mindergetal, aan de Staten uitgebracht, waarvan een dubbel of een geteekend exemplaar in de landdagstukken is. Vóóral daar deze rapporten niet in de notulen voorkomen, kunnen de dubbelen ook als bijlagen bij die notulen beschouwd worden. Voor de verzonden missives hield dit college een missiveboek. Het oudste is echter eerst van het jaar 1760. Het is onzeker of er van ouderen datum geweest zijn.

Een college van Gedeputeerde Staten werd het eerst in 1532 ingesteld. Dit bestond uit 18 gecommitteerden. Daar de Staten destijds slechts nu en dan vergaderden, en dan nog alleen op aanschrijving van het Hof, kozen zij deze gecommitteerden, aan wie was opgedragen de voortdurende zorg voor de handhaving hunner rechten en privilegiën tegenover den vorst en het Hof van Friesland. Eerst in 1577 kreeg dit college, blijkens zijne instructie van dat jaar, eenig aandeel in het bestuur, en heeft daarna langzamerhand zijn invloed en macht uitgebreid. De oudste nog aanwezige aanteekeningen van zijne resolutiën zijn van 1579-1584, in één band. Deze band bevat de korte aanteekening van resolutiën, doch ook copiën van andere stukken. Voorts zijn er van de jaren 1585—1591 zoogen. memorie- of kladboeken, waarin de secretaris korte aanteekening hield van de besluiten, de brieven die verzonden moesten worden, enz. Van 1592—1599 ontbreken de resolutiën. Van af 1600 en vóóral van af 1601, toen het college eene nieuwe instructie ontving, werden de resolutiën in meer geregelde volgorde, ieder jaar in één boek, aangeteekend, en daarbij in margine de aanwezige leden vermeld. Volgens hunne instructie namelijk moesten destijds tenminste 6 Gedeputeerden steeds tegenwoordig zijn. Van daar werd in deze resolutieboeken op iederen dag, een enkele maal ook des Zondags, vermeld welke leden present waren; maar op vele dagen waren er geene werkzaamheden, zoodat alsdan slechts „nihil actum" is aangeteekend. Van 1600—1627 zijn dit klad-resolutieboeken, gehouden door den secretaris. Of er van die jaren een in het net geschreven exemplaar ten gebruike van Gedeputeerden is geweest, is onzeker. Een exemplaar, beginnende met 1603, is vóór eenige jaren aan het archief ten geschenke gegeven, doch het komt mij voor, dat dit ten gebruike van een der Gedeputeerden is vervaardigd, en vroeger niet in

archief berust heeft. Van de klad-resolutiën na 1627 is weinig aard gebleven. Alleen van de jaren 1730—1787 zijn die nog et archief aanwezig. Deze zijn op losse bladen geschreven, jaar in een pak samen gebonden. Tusschen die bladen lagen tukken, zooals rekesten enz., ieder bij de resolutie waarop betrekking hebben. Nadat op die stukken was aangeteekend datum der resolutie, waarbij zij behooren, zijn zij uit de ketten genomen en per jaar in afzonderlijke omslagen gerangikt. Vele van de besluiten echter, door Gedeputeerden op esten genomen, zijn niet in de resolutieboeken, doch alleen in zoogenaamde appointementboeken vermeld. Daarin komen de r korte inhoud van de rekesten en de daarop gegeven appointenten voor. Deze appointementboeken beginnen echter eerst t het jaar 1721. De rekesten, daarin vermeld, worden afzonderk naar den datum, waarop zij in die boeken voorkomen, gegschikt.

Van de secrete resolutieboeken van Gedeputeerde Staten begint t oudste in 1653.

Voor de besluiten, door de Gedeputeerde Staten als rechterlijk llege genomen, werden afzonderlijke registers gehouden.

In de resolutieboeken van de rekenkamer, welke slechts van 1695 nog aanwezig zijn, worden hoofdzakelijk bescheiden vermeld, die betreffen het liquideeren van declaratiën, het opnemen an rekeningen der ontvangers enz. Van de overige stukken, elke bij die resolutiën behooren, zooals rekesten en ontvangen rieven, is het aantal zeer gering.

De bewerking van het alphabetisch register op de resolutiën van Gedeputeerde Staten van 1755—1795 kwam gereed. Thans is begonnen dit in het net te schrijven.

Zooveel mogelijk werd ook voortgegaan met de seriën banden en portefeuilles, nadat zij van stempel en etiket met nummer voorzien waren, op lijsten te brengen.

VI. *De in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Door den heer W. W. van der Meulen alhier, werd als bijlage bij zijn academisch proefschrift afgedrukt een brief van 7 Januari 1766 van De Larrey, den secretaris van den Stadhouder aan J. v. Sminia, den secretaris der Staten van Friesland, betreffende de beëdiging van den Stadhouder (Landdagstukken Ord. landd. 1766 n°. 22).

Overigens zijn, voor zoover mij bekend, in dit jaar geene bescheiden in druk uitgegeven.

VII. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en de verliezen.*

A. Handschriften.

Van de familie Rinia van Nauta alhier ontving het archief:

Een register, inhoudende aanteekening van ontvangen huren en eeuwige renten van landen enz., behoorende aan het St. Christophori-leen te Leeuwarden (1658—1668), en aan het Herema-leen te Bolsward (1659—1673).

Door aankoop werd verkregen:

Pointen van deliberatie op de landdagen der Staten van Friesland, met de kamer-adviesen, van de jaren 1719—1728, 1730—1738. 2 banden.

Keimpe v. Martena, Landboek (1498—1554).

B. Boekwerken.

Van Uwe Excellentie ontving het archief:

a. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XV. 1892. 's Grav. 1893.

b. Middelnederlandsch woordenboek van wl. dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam. 3e dl., 18e afl. en 4e dl., 1e—3e afl. 's Grav. 1894.

c. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XV. 1892. 's Grav. 1894.

Van Zijne Excellentie den Minister v. Justitie:

Rapport over de vicariegoederen, in hun verband tot de andere kerkelijke goederen in Friesland, door mr. W. B. S. Boeles.

Van den heer Algemeene Rijksarchivaris:

Notulen van de 3e bijeenkomst van de Rijksarchivarissen op 21 Oct. 1892.

Id. van de 4e bijeenkomst op 7 Nov. 1893.

Van heeren Gedeputeerde Staten van Friesland:

Verslag van den toestand der provincie Friesland over 1893. Leeuw. 1894.

Van de Commissie van bestuur van het Provinciaal museum van Oudheden in Drenthe:

Verslag van de Commissie aan de Gedeputeerde Staten over 1893. Assen 1894.

Van de Commissie van het Stedelijk museum te Leiden:

Verslag van de Commissie over het jaar 1893; en 8e supplement op den catalogus van 1886 van het museum, over 1893.

Van den heer A. Beek, 1e luitenant alhier:

Catalogus der bibliotheek van het 1e regiment infanterie. Leeuw. 1892.

Van de schrijvers:

Het kaas- en broodvolk. Amst. 1894, door dr. P. J. Blok. (Overdruk).

Raad en Gilden te Groningen omstreeks 1525, door denzelfde.

Inventaris der rechterlijke archieven, berustende in het oud-archief in de provincie Groningen, door mr. J. A. Feith.

Verslag omtrent de oude gemeente-archieven in Noord-Brabant. 's Hertogenb. 1894, door mr. A. C. Bondam.

Staat der aanwinsten van het Provinciaal archief te 's Hertogenbosch in 1893, door denzelfde.

Inventaris van het archief der stad Enkhuizen. 1892, door C. J. Gonnet.

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht, over 1893. Utr. 1894, door mr. R. Fruin Th. Azn.

Nog eens het wapen van Drenthe. 1895, door mr. S. Gratama. (Overdruk).

Nalezing op de nieuwe naamlijst van grietmannen van H. Baert v. Sminia. Leeuw. 1893, door mr. A. J. Andreae.

De canselarij te Leeuwarden. 1894, door denzelfde. (Overdruk).

Jancko Douwama, in zijn leven en geschriften, geschetst, door denzelfde.

Verhandeling over het stemrecht in Friesland in de 17e en 18e eeuw. Acad. proefschr. Leiden 1894, door mr. D. J. A. v. Harinxma thoe Slooten.

De gemeente-verordening tegenover de persoonlijke vrijheid en het recht van eigendom. Acad. proefschr. Leid. 1894, door mr. P. A. V. v. Harinxma thoe Slooten.

Verhandeling over de Friesche leenen. Acad. proefschr. Sneek 1894, door mr. W. Wiersma.

Coert Lambertus v. Beijma. Een bijdrage tot de kennis van Frieslands geschiedenis tijdens den patriottentijd. Acad. proefschr. Leeuw. 1894, door dr. W. W. v. d. Meulen.

Uit den tijd der Bataafsche vrijheid. 1894, door C. D. Donath. (Overdruk).

De Gaasberg bij Hattem. Zwolle 1894, door F. A. Hoefer.

Brieven van C. L. v. Beijma aan J. D. van der Capellen tot den Pol, medegedeeld door dr. W. W. v. d. Meulen.

Reisebericht. (Bremen, Oldenburg, Ostfriesland, und Holland), door dr. K. Kunze. (Overdruk).

Door aankoop werd verkregen:

Archivalische Zeitschrift. Neue Folge 4ᵉʳ Bnd. Münch. 1893.

Nederlandsch archievenblad. Organ van de Vereeniging van archivarissen in Nederland. 1894/5, nᵒ. 1—3.

Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, begründet v. K. Höhlbaum, fortgesetzt v. J. Hansen. Band IX. Köln. 1894.

H. Grotefend, Zeitrechnung des Deutschen Mittelalters und der Neuzeit. 2er Bnd.. 1e Abth. Hannov. 1892.

Das Archiv und die Bibliothek der Stadt Köln. Festschrift. Köln 1894.

F. v. Helfert, Staatliches Archivwesen. Wien 1893.

Urkundenbuch der stadt Lubeck. Tom I—IX. Lubeck 1843—1881.

R. Sohm. Die Entstehung des deutschen Städtewesens. Leipzig 1890.

F. Philippi. Zur Verfassungsgeschichte der Westfälischen Bischofsstädte. Osnabrück 1894.

Ph. Heck. Die Altfriesische Gerichtsverfassung. Mit sprachwissenschaftlichen Beiträgen von F. Siebs. Weimar 1894.

Andreae Tiarae annotationes. Aanteekeningen betreffende de Roomsch-Katholieke kerk in Friesland, sedert de Hervorming tot het jaar 1696. Uitgeg. d. G. H. v. Borssum Waalkes. Leeuw. 1894.

Acta der provinciale en particuliere synoden, gehouden in de Noordelijke Nederlanden, gedurende de jaren 1572—1620, verzameld en uitgegeven door J. Reitsma en S. D. v. Veen, 3e deel. Gron. 1894.

W. Dijkstra, Uit Friesland's volksleven van vroeger en later. Afl. 7—11. Leeuw. 1894.

J. Mulder, Aanteekeningen betreffende de voornaamste gebouwen in de gemeente Franeker. Franek. 1892.

Friesche volksalmanak voor het jaar 1894.

Provinciale almanak van Friesland. 1894.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Uit den inventaris van het gemeente-archief van Wonseradeel, waarvan vroeger reeds een gedeelte is gecopieerd, werd thans nog afgeschreven hetgeen daarin vermeld wordt uit de jaren 1813—1816.

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Na daartoe van Uwe Excellentie verkregen machtiging werd in het gemeente-archief van Deventer, ten gebruike van den gemeente-archivaris aldaar, tijdelijk gedeponeerd:

Rekening van den rentmeester der domeinen in Friesland van 1554—1555.

In het archief werden tijdelijk gedeponeerd uit het Algemeene Rijksarchief:

a. Ten gebruike van den heer W. W. v. d. Meulen alhier: Stukken afkomstig van P. A. Dumont Pigalle.

b. Ten gebruike van den heer N. D. Doedes alhier: Overgekomen stukken van Kaap de Goede Hoop. 4 bndn.

Voorts maakten o. a. de volgende personen van het archief gebruik:

De heer ds. P. J. D. van Slooten te Heerenveen bezocht eenige malen het archief tot het doen van nasporingen in stukken over de pastoriegoederen.

De heer S. Haagsma te Bozum nam inzage van eenige stukken van het alhier gedeponeerde archief van Molkwerum, alsmede van stukken betreffende het convent Ee bij Sneek.

Door den heer A. Beek, 1e luitenant alhier, werd gedurende de eerste maanden van het jaar zijn in het vorige jaar begonnen onderzoek voortgezet. Wegens zijne overplaatsing naar Assen, werden de krijgshistorische onderzoekingen in het archief alhier opgedragen aan den heer F. H. v. d. Kop, 1e luitenant alhier. Z.Ed. hield zich bezig met de stukken betreffende den Spaanschen successieoorlog van de jaren 1702—1713.

De heer H. Wenning alhier onderzocht eenige wapens, voorkomende op zegels van charters, en nam afschrift van een stuk, afkomstig van het klooster Klaarkamp.

De heer W. W. v. d. Meulen bezocht evenals in het vorige jaar nog eenigen tijd het archief, om voor zijn academisch proefschrift over C. L. v. Beyma de stukken, uit het Algemeene Rijksarchief ten zijnen behoeve alhier gedeponeerd, te bewerken, en tevens eenige daartoe betrekkelijke stukken uit het archiefdepôt te raadplegen.

De heer W. Wiersma nam, ten behoeve van zijn academisch proefschrift over de Leenen in Friesland, inzage van eenige registers en stukken, dat onderwerp betreffende.

Voor de heeren Gedeputeerde Staten van Friesland, werd een onderzoek gedaan naar stukken betreffende het onderhoud van het Dokkumerdiep.

Aan den heer ds. H. Vrendenberg te Franeker werd bericht omtrent Gellius Tamminga, in de vorige eeuw stadsgeneesheer te Franeker.

De heer dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié te 's Gravenhage, ontving inlichting omtrent een zilveren penning, geslagen ter gelegenheid van eene harddraverij in 1647.

Voor den heer mr. J. A. Feith, rijksarchivaris in Groningen, werd onderzoek gedaan naar eene resolutie betreffende een gedenkpenning, ter gelegenheid der reductie van Groningen in 1594 op last der Staten van Friesland geslagen.

De heer D. J. A. van Harinxma thoe Slooten alhier bezocht het archief om inzage te nemen van enkele stukken voor zijn academisch proefschrift over het stemrecht in Friesland in de 17e en 18e eeuw.

De heer A. S. Miedema te Sneek ontving eenige inlichtingen voor zijn academisch proefschrift over het stadrecht van Sneek. Vóóral uit het rechterlijk archief van Sneek konden hem tot dat doel verscheidene opgaven verstrekt worden.

Voor den heer Rijksbouwkundige voor onderwijs werd eene lijst opgesteld van geslachtsnamen van Friesche familiën, waarvan de wapens werden aangebracht in de nieuw gebouwde vergaderzaal der Staten van Friesland. Aan denzelfde werd eene opgave verstrekt van Friesche personen, wier namen worden aangebracht op medaillons in de ramen van het Kanselarijgebouw.

Voor den heer W. Harmens Cz. te Harlingen, werd onderzoek gedaan naar stukken betreffende het voorgevallene met de 2 hervormde kerken aldaar na de Staatsregeling van 1798.

De heer C. Donath, secretaris der gemeente Harlingen ontving bericht omtrent eene conferentie, gehouden door gecommitteerden uit den magistraat van Harlingen met Gedeputeerde Staten van Friesland in 1732.

Aan den heer dr. Kunze te Giessen werd inlichting gegeven omtrent enkele oude Friesche plaatsnamen en over een charter van 1435, van de alhier uit het gemeente-archief van Staveren gedeponeerde stukken.

Aan den heer Burgemeester van Staveren werden eenige gegevens verstrekt voor de geschiedenis van de zeesluis te Staveren.

Van het archief der voormalige academie te Franeker, dat sedert het vorige jaar alhier gedeponeerd is, werd door de volgende personen gebruik gemaakt:

a. de heer Adam, hoogleeraar te Dyon, deed persoonlijk een onderzoek naar stukken betreffende het verblijf van Descartes te Franeker in 1629 en volgende jaren;

b. de heeren mr. J. F. Bijleveld, rijksarchivaris in Gelderland en E. J. W. Posthumus Meyjes te Amsterdam ontvingen opgaven uit het album academicum. De eerste omtrent M. van Mandeville; de laatste omtrent Jacobus Revius.

Genealogische onderzoekingen werden ingesteld o. a. voor de heeren Wiarda te Hannover, en v. Amama Frieswijk te Doesburg.

Afschrift werd gegeven aan heeren Gedeputeerde Staten van Friesland: van het octrooi door de Staten van Friesland verleend tot het graven van de Bakkeveenster vaart, v. 2 April 1658.

X. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Het beschrijven der kerkelijke archieven werd voortgezet. Hoewel weder een goed eind daarmede gevorderd werd, kon het nog niet geheel voltooid worden.

Ook werd weder eenige tijd besteed aan het ordenen en inventariseeren van oude gemeente-archieven.

Meerendeels is de omvang dezer gemeente-archieven niet zeer groot, o. a. ook wat de stukken uit het begin dezer eeuw betreft. Naar het mij voorkomt is er op verscheidene plaatsen veel verloren gegaan toen de grietenijen gedurende de jaren 1812—1816 meest in verschillende kleine gemeenten gesplitst waren, en een gedeelte van de grietenij-archieven over die gemeenten verdeeld was. Bij dispositie van den prefect van Friesland van 18 December 1811 n°. 19 toch werd o. a. bepaald: „De tegenwoordige heeren secretarissen der onderscheidene districten worden provisioneel in derzelver functiën gecontinueerd, ten einde het secretariaat bij de onderscheidene mairies, waarin hun tegenwoordig district bij de nieuwe organisatie wordt verdeeld, waar te nemen, totdat op de aanstelling der secretarissen bij de nieuwe mairies of gecombineerde mairies de vereischte orders zullen zijn gesteld".

„Dezelve worden gechargeerd met de afdoening van alle loopende stukken, aanschrijvingen en zaken, welke op den 1en Januari 1812 nog niet zullen zijn afgedaan, met de inzending der daartoe betrekkelijke rapporten aan den prefekt of onderprefekten, en met het onder zich in bewaring houden van alle stukken en documenten, tot het bureau der tegenwoordige en met 1 Januari aanstaande te dissolveren besturen ten platten lande behoorende".

„Gemelde heeren secretarissen worden respectivelijk gequalificeerd om alle de stukken uit evengemelde bureaux, welke speciaal en uitsluitend een der nieuwe mairies of een gedeelte derzelve aangaan, aan den daarbij geconcerneerde maire volgens een daarvan te maken en door hem secretaris en den heer maire respectivelijk te teekenen inventaris over te geven. Terwijl alle stukken, welke het geheele district of eenig grooter gedeelte

van hetzelve aangaan, en mitsdien alle de daaruit gevormde mairies of eenigen derzelver concerneeren, insgelijks volgens een op dezelfde wijze te teekenen inventaris aan den maire der meest bevolkte of daartoe het geschikst geoordeeld wordende mairie zullen worden overhandigd, onder verpligting van daarvan mede het gebruik toe te staan aan de overigen daarbij geconcerneerde maires. Zullende zooveel mogelijk en naar gelang der omstandigheden van zoodanige stukken een genoegzaam aantal exemplaren of kopyen worden afgegeven, om aan ieder der daarbij geconcerneerde maires, wanneer zij zulks mochten noodig hebben, te worden uitgereikt".

In 1816 moesten die archieven weder overgebracht worden naar de secretariën van de toen herstelde grietenijen, doch, zooals mij in sommige gemeenten reeds gebleken is, schijnt dit niet overal met de noodige nauwkeurigheid geschied te zijn, zoodat toen waarschijnlijk vele stukken zijn te loor gegaan.

Voor de gemeente-archieven is deze indeeling in kleinere gemeenten in de jaren 1812—1816 bovendien van invloed geweest, omdat daarbij dikwijls niet de indeeling van de vroegere grietenijen gevolgd werd. Tot sommige gemeenten namelijk behoorden dorpen, die in meer dan één grietenij gelegen waren. Toen nu in 1816 de oude grietenijen hersteld werden, die dezelfde omvang hadden als de tegenwoordige gemeenten, zijn de archieven van die kleine gemeenten overgebracht naar de secretarie van die grietenij, waartoe de meeste dorpen van de gemeente behoorden. Aldaar berust derhalve thans ook het archief voor zoover het betreft de overige dorpen, die in eene andere grietenij gelegen waren. Bij het bewerken en het gebruik der gemeente-archieven moet deze indeeling dus in het oog gehouden worden: o. a. is dit ook van veel belang bij het gebruik der registers van den burgerlijken stand van die jaren. De indeeling is wel reeds gepubliceerd, doch naar ik meen, niet gemakkelijk voor een ieder toegankelijk, weshalve ik mij veroorloof ze als bijlage achter dit verslag te laten volgen. Ik voegde daarbij de grietenijen, in welke de dorpen waren gelegen, waardoor een overzicht verkregen wordt van die indeeling in verband met de tegenwoordige gemeenten.

De stukken, die ik in het vorige jaar uit het gemeente-archief van Hemelumer Oldephaert en Noordwolde ontving, werden geïnventariseerd en, geborgen in eenige op kosten der gemeente aangeschafte portefeuilles, met eenen inventaris van het geheele oud-archief van die gemeente terug gezonden.

Hoewel dit archief niet zeer uitgebreid is, vond ik er een voldoend aantal bescheiden in betreffende de verschillende takken van bestuur, om den inventaris in eenige rubrieken te kunnen

verdeelen. Deze rubrieken zijn de volgende: 1°. Algemeen landsbestuur. De oudste bescheiden hierin vóorkomende zijn de procuratieboeken voor de volmachten ten landsdage van af 1650, voorts o. a. floreen- en andere belasting-cohieren enz. van af 1700. 2°. Plaatselijk bestuur in het algemeen, waarvan de oudste stukken zijn van 1600, betreffende de grensregeling tusschen Staveren en Hemelumer Oldephaert en Noordwolde, voorts o. a. ingekomen stukken van af 1616. 3°. Vaarten, wegen en dijken. Hoofdzakelijk zijn dit stukken betreffende het onderhoud van vaarten van af 1619. 4°. Vervening. Deze afdeeling bevat slechts enkele stukken van 1805. 5°. Kerkelijke zaken, waarin stukken van af 1677. 6°. Onderhoud van armen, met stukken van af 1690. 7°. Onderwijs. 8°. Burgerlijke stand en bevolking. 9°. Stukken van onderscheiden aard. 10°. Rekeningboeken enz. van kerk- en armvoogdijen. Slechts van vier kerkvoogdijen uit deze gemeente zijn hier de rekeningboeken.

Bij een der kerkvoogden te Koudum vond ik een oud kerkeraadsboek, dat ook namen van gedoopten en getrouwden bevatte. Op mijn verzoek werd het bij de oude burgerlijke standsboeken ten gemeentehuize gevoegd.

Bij een bezoek, dat ik in dit jaar aan het gemeentehuis bracht, vond ik den toestand van het archief zeer ten goede veranderd. Beneden is de inrichting der secretarie verbeterd, en op de bovenverdieping is een ruim portaal gevormd, waar eenige doelmatige kasten tot berging van archief zijn aangebracht. Het oud-archief, dat ik in het vorige jaar in verwaasloosden toestand in een bedstede en op den zolder vond, was nu ordelijk in deze kasten opgesteld. Met den secretaris kwam ik overeen, dat hij zorg zoude dragen, dat de registers, pakketten enz. volgens den inventaris genummerd zouden worden. Daar er in deze kasten de noodige plaatsruimte is, bestaat er dan weinig gevaar, dat de orde weder verstoord zal worden.

Hindeloopen. Het stadhuis is een klein gebouw. Het werd gesticht in 1683. De benedenverdieping werd vroeger gebruikt voor waag, gevangenis en zoogenaamde ratelwacht, thans alleen voor bergplaats. Een buiten aan het gebouw aangebrachte trap voert naar de bovenverdieping, alwaar de secretarie is. In de daarnaast gelegene voormalige vroedschapskamer, en in de raadkamer hangen eenige schilderstukken. Dit zijn o. a. portretten van eene vrouw en eenen man, beide in Hindelooper costume, voorts ook afbeeldingen van twee zoogenaamde fluitschepen, zooals die vroeger uit Hindeloopen ter zee voeren.

Dit thans onaanzienlijk stadje, was vroeger door handel en zeevaart zeer welvarend. Reeds in oorkonden van de 14e eeuw

wordt het als lid van het Hanse-verbond genoemd. Uit dien tijd is er in het archief echter niets bewaard gebleven. Volgens de geschiedschrijvers is de stad herhaaldelijk door brand geteisterd. waardoor ook waarschijnlijk de oude charters zijn vernietigd. Het gerechtelijk archief is gedeeltelijk nog uit de 16e eeuw, doch overigens zijn de oudste thans nog aanwezige stukken eerst uit de 17e eeuw, en meerendeels uit de 2e helft van die eeuw. Van af dien tijd is een vrij aanzienlijk aantal bescheiden bewaard gebleven, o. a. zijn de resolutieboeken van den magistraat van af 1660 nog compleet aanwezig. Aan de bewaring der losse stukken is echter vroeger zeer weinig zorg besteed. Eene verzameling in pakketten of portefeuilles schijnt daarvan nooit gemaakt te zijn. Toen ik voor eenige jaren het archief bezocht, om de rechterlijke archieven op te sporen, vond ik op den zolder een groote hoop registers en stukken, zoowel rechterlijke als andere, in de grootst mogelijke wanorde dooreen. Ik zocht toen eenige stukken uit, doch de overige waren op eene hopelooze wijze dooreen gemengd. Ik kwam daarom met den heer Burgemeester overeen, dat mij de geheele collectie zou toegezonden worden, en dat later, wanneer zich daartoe de geschikte gelegenheid aanbood, de stukken zouden gesorteerd, en voor zoover zij niet van rechterlijken aard waren, aan de gemeente zouden teruggezonden worden. Deze stukken werden toen voorloopig op den zolder van het gerechtshof alhier geborgen. Thans zijn zij naar het archiefdepôt overgebracht om gesorteerd en geïnventariseerd te worden, tegelijk met eene collectie banden en stukken, de administratie betreffende, die vroeger op den zolder van het stadhuis waren achter gebleven en mij thans ook zijn toegezonden. Het overige oud-archief, alleen uit banden bestaande, wordt in eenige kasten in de secretarie bewaard, alwaar ik ze beschreef. In eene kast op den zolder berust een aantal bescheiden betreffende het voormalig vredegerecht en het in 1877 ontbonden kantongerecht te Hindeloopen.

Idaarderadeel. In de vorige eeuw werden de gerechtszittingen in deze grietenij beurtelings te Grouw en te Roordahuizum gehouden. Het gemeentehuis te Grouw is een ruim gebouw van twee verdiepingen, dat de noodige ruimte voor administratie en berging van archief bevat. Het gebouw is ruim 10 jaren in gebruik. Het archief wordt bewaard beneden in de secretarie en in een klein vertrek daarnaast, voorts in een vertrek, waar ook de registers en kaarten van het kadaster zijn. Op den zolder zijn eenige pakketten met nieuwere archiefstukken en voorts couranten.

Van het archief is, na de overbrenging uit het vroegere

gemeentehuis naar het tegenwoordige, een inventaris opgemaakt. Deze is zelfs gedrukt, doch is met weinig zorg bewerkt, en alleen ingedeeld naar de kamers en kasten, waar het archief zich toen bevond. Klaarblijkelijk zijn de banden, losse stukken, pakketten, zoowel oud- als nieuw archief, en gedrukte boeken, die alle dooreen in die kasten waren opgesteld, eenvoudig in de volgorde zooals men ze vond opgeschreven, en dikwijls nog zonder de noodige omschrijving en jaartal, en zonder beoordeeling of zij bijeen behoorden. Zoo worden o. a. gedeelten van seriën banden of bijeenbehoorende stukken in verschillende kamers of kasten gevonden. Bovendien zijn de banden en pakken niet genummerd volgens dien inventaris, waarvan het gevolg is, dat zij thans ook lang niet alle waren in de kasten, waarin zij zich volgens den inventaris moesten bevinden.

De inventarisatie kon op de plaats zelve geschieden. Het oudarchief is van geringen omvang; de ingekomen stukken van af 1650 vond ik in portefeuilles reeds gerangschikt, en overigens zijn er bijna geen losse stukken. Naar men mij mededeelde is er bij de ontruiming van het vorige gemeentehuis waarschijnlijk veel vernietigd. Een inventaris van het oud-archief deed ik aan het gemeentebestuur toekomen. Deze is niet in afdeelingen gesplitst, daar hij behalve de oude burgerlijke standsboeken slechts 44 nummers bevat, waarvan nog een gedeelte door belasting-cohieren wordt ingenomen. De oudste bescheiden zijn zoogenaamde deelsboeken, bevattende rekeningen van de grietenij (het deel) van af 1623, en andere stukken.

Van de gemeenten Grouw en Roordahuizum, die in de jaren 1812—1816 in deze grietenij waren, zijn de archieven zeer incompleet bewaard gebleven.

Rekeningboeken van kerkvoogdijen zijn in dit archief niet.

Het oud-archief, dat met het nieuwe archief vermengd was, plaatste ik zooveel mogelijk bijeen. Op den zeer ruimen zolder zullen eenige planken aangebracht worden, om aldaar het oudarchief te plaatsen. Ook zullen daar een paar rakken worden geplaatst, waarop het nieuwere archief, voor zoover het niet meer van dagelijksch gebruik is, zal worden opgesteld.

Wonseradeel Tot 1880 was het gemeentehuis in Bolsward. In dat jaar werd het nieuw gebouwde gemeentehuis te Witmarsum in gebruik genomen. Dit is een ruim geheel vrijstaand gebouw van twee verdiepingen. Aan de archiefbewaarplaats is daar buitengewoon veel zorg besteed. Een daartoe bestemd vertrek naast de secretarie in de benedenverdieping is, om het zooveel mogelijk brandvrij te maken, geheel van ijzer en steen geconstrueerd. Het is door een ijzeren deur afgesloten, en de vensters zijn van

ijzeren binnenluiken voorzien; voorts is het geheel met steen overwelfd, en dit gewelf is zoo weinig mogelijk belast. In dat vertrek worden bewaard de oude burgerlijke standsboeken en een gedeelte van het overige oude en ook nieuwe archief. Voor het geheele archief is de ruimte daar echter verre van toereikend. Het is eene uitgestrekte en tevens zeer bevolkte gemeente, en bovendien is het archief goed bewaard gebleven; er schijnen vroeger weinig opruimingen van stukken te hebben plaats gehad, ook niet bij de overbrenging naar het tegenwoordige gemeentehuis, zooals men mij mededeelde. Vandaar is het archief van niet geringen omvang, en is behalve in genoemde bewaarplaats, in een vertrek op de bovenverdieping, en een klein gedeelte ook op den zolder geborgen.

Toen het vorige gemeentehuis in Bolsward ontruimd werd, bevond zich daar eene groote menigte rechterlijke registers en stukken. Deze zijn toen op den zolder van het gerechtshof alhier geplaatst. Het overige archief, is, nadat het naar Witmarsum was overgebracht, geordend en geïnventariseerd door den amanuensis bij het Rijksarchief alhier. De ingekomen stukken worden in kartonnen doozen en de overige losse stukken in portefeuilles bewaard, die evenals de banden meerendeels genummerd zijn, zoodat zij met behulp van den inventaris kunnen gevonden worden. De oudste bescheiden in dit archief zijn de banden, bevattende stukken betreffende het bestuur der grietenij van af 1616. Ook is er eene zeer uitgebreide collectie stukken betreffende het onderhoud van vaarten, dijken en wegen. Voorts stukken betreffende kerkelijke zaken, onderwijs, armwezen, enz. In deze gemeente zijn 15 Hervormde, 4 Doopsgezinde en 1 Katholieke gemeente; vandaar is ook de collectie oude burgerlijke standsboeken zeer aanzienlijk.

Tevens berusten in dit archief rekeningboeken van 19 kerkvoogdijen uit deze gemeente.

De archieven, afkomstig van de gemeenten Witmarsum, Arum, Makkum en Tjerkwerd, waarin deze grietenij in 1812—1816 verdeeld was, zijn gedeeltelijk nog aanwezig.

Vroeger werd reeds van een gedeelte van den inventaris copie genomen. Thans is nog afgeschreven hetgeen daarin vermeld wordt uit de jaren 1813—1816.

Ingevolge de aanschrijving van Uwe Excellentie van 28 April 1893, n°. 813, Afdeeling K. W., bezocht ik weder de gemeentearchieven van Leeuwarden en Bolsward, ten einde mij te overtuigen van de veilige bewaring en de wijze van behandeling der aan deze gemeenten in bewaring toevertrouwde rechterlijke archieven.

In het stadhuis alhier is de toestand dezer archieven dezelfde gebleven.

Te Bolsward moest de bewaarplaats van het rechterlijk archief wegens de restauratie van het stadhuis tijdelijk ontruimd worden. Het archief is toen in een ander vertrek binnen het stadhuis geborgen; doch is nog in dit jaar weder naar de vroegere bewaarplaats terug gebracht. Hoewel door die overplaatsing de ordening en inventarisatie der losse stukken eenigen tijd belemmerd werd, is die toch zooveel mogelijk voortgezet. Een groot aantal stukken werd in portefeuilles geborgen, nadat van ieder stuk de korte inhoud was aangeteekend.

XI. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

Tot het voorstellen van eenige maatregelen bestaat geene aanleiding.

De Rijksarchivaris in Friesland,

J. L. Berns.

Leeuwarden, 28 Februari 1895.

AGE.

GEMEENTEN

in de provincie Friesland.

Januari 1812 — September 1816.

...nten.	Dorpen en Buurtschappen.	Grietenijen.
	Arrondissement Heerenveen.	
	Kanton Akkrum.	
	Akkrum, Terhorne, Terkaple, Akmarijp, Nes.	Utingeradeel.
	Joure, Westermeer, Snikzwaag	Haskerland.
	Nijehaske, Oudehaske, Haskerhorne	Haskerland.
	Oldeboorn	Utingeradeel.
	Haskerdijken	Haskerland.
	Kanton Beetsterzwaag.	
...raag.	Beetsterzwaag, Beets, Olterterp.	Opsterland.
	Kortebemmen, Boornbergum	Smallingerland.
	Noorderdragten, Zuiderdragten	Smallingerland.
	Gorredijk, Terwispel	Opsterland.
...zen.	Lippenhuizen, Hemrik, Wijnjeterp	Opsterland.
...g.	Langezwaag, Luxwolde, Kortezwaag. . . .	Opsterland.
	Ondega, Nijega, Opeinde	Smallingerland.
	Rottevalle	Tietjerksteradeel. Achtkarspelen. Smallingerland.
	Ureterp, Siegerswolde, Duurswolde, Bakkeveen.	Opsterland.

Gemeenten.	Dorpen en Buurtschappen.	Grietenijen.
	Kanton Heerenveen.	
Heerenveen.	Heerenveen	Haskerland. Ængwirden. Schoterland.
	Terband	Ængwirden.
	Het Meer	Schoterland.
St. Johannesga.	St. Johannesga, Rottum, Rotsterhaule, Gaast, Rohel, Delfstrahuizen, Schoteruiterdijken. .	Schoterland.
Knijpe.	Knijpe of Brongerga, Nijeschoot, Oudeschoot .	Schoterland.
Mildam.	Mildam, Katlijk, Jubbega, Schurega, Nijehorne, Oldehorne, Hoornsterzwaag.	Schoterland.
Tjalleberd.	Tjalleberd, Luinjebert, Gersloot	Ængwirden.
	Kanton Oudeberkoop.	
Noordwolde.	Noordwolde, Finkega, Steggerden, Peperga, Blesdijk	Weststellingwerf.
Oosterwolde.	Oosterwolde, Donkerbroek, Haule, Haulerwijk, Fochteloo	Ooststellingwerf.
Oudeberkoop.	Oudeberkoop, Nijeberkoop, Elsloo, Makkinga, Appelscha, Langedijk	Ooststellingwerf.
	Beuil	Weststellingwerf.
Sonnega.	Sonnega, Nijelemmer, Oudelemmer, Oudetrijne, Nijetrijne, Munnikeburen, Spanga, Scherpenzeel	Weststellingwerf.
Wolvega.	Wolvega, Teridzerd, Oldeholtpade, Nijeholtpade, Oldeholtwolde, Nijeholtwolde	Weststellingwerf.
	Arrondissement Leeuwarden.	
	Kanton Bergum.	
Bergum.	Bergum, Garijp, Eernewoude.	Tietjerksteradeel.
Dantumawoude.	Dantumawoude, Murmerwoude, Wouterswoude, Akkerwoude	Dantumadeel.
Hardegarijp.	Hardegarijp, Suawoude, Tietjerk, Rijperkerk.	Tietjerksteradeel.

ten.	Dorpen en Buurtschappen.	Grietenijen.
	Oostermeer, Suameer, Eestrum	Tietjerksteradeel.
	Oenkerk, Oudkerk, Wijns, Giekerk	Tietjerksteradeel.
	Roodkerk	Dantumadeel.
st.	Rinsumageest, Sijbrandahuis, Birdaard, Janum.	Dantumadeel.
l.	Veenwouden, Zwaagwesteinde, Driesum. . .	Dantumadeel.
	Kanton Buitenpost.	
a.	Augustinusga, Gerkesklooster, Stroobos, Harkema-opeinde, Drogeham, Buweklooster	Achtkarspelen.
	Burum, Nieuwkruisland, Augsbuurt of Lutkewoude, Munnekezijl	Kollumerland en Nieuwkruisland.
	Buitenpost, Lutkepost, Twijzel, Koten . . .	Achtkarspelen.
	. . . .	Kollumerland en Nieuwkruisland.
	Oudwoude, Veenklooster, Kollumerzwaag, Westergeest	Kollumerland en Nieuwkruisland.
	Surhuizum, Surhuisterveen	Achtkarspelen.
	Kanton Dokkum.	
	Anjum, Morra, Lioessens, Klooster Weerd. .	Oostdongeradeel.
	Ee, Engwierum, Oostrum, Aalsum	Oostdongeradeel.
	Metslawier, Nijkerk, Paezens, Nijewier, Klooster Sion, Jouwswier, Wetsens	Oostdongeradeel.
	Kanton Dronrijp.	
	Berlikum, Wier, Anjum, Slappeterp, Schingen.	Menaldumadeel.
	Dronrijp.	Menaldumadeel.
	Welsrijp, Bajum.	Hennaarderadeel.

Gemeenten.	Dorpen en Buurtschappen.	Grieten[illegible]
Marssum.	Marssum, Engelum, Deinum, Blessum, Boxum.	Menalduma
Menaldum.	Menaldum, Beetgum	Menalduma
Oosterend.	Oosterend, Itens, Lutkewierum, Hidaard . .	Hennaarde[illegible]
Wommels.	Hennaard, Wommels, Spannum, Edens, Kubaard, Waaxens.	Hennaarde[illegible]
Almenum.	Almenum . . . . Midlum, Achlum	Barradeel. Franekera[illegible]
Franeker.		
Minnertsga.	Minnertsga, Tjummarum, Firdgum.	Barradeel.
Sexbierum.	Sexbierum, Wijnaldum, Pietersbierum, Lidlum, Oosterbierum	Barradeel.
Tjum.	Tjum, Hitsum, Herbajum, Dongjum, Boer, Ried, Peins, Zweins, Schalsum	Franekerad
	Kanton Hallum.	
Blija.	Blija, Hogebeintum, Genum, Ligtaard, Reitsum, Genum, Jeslum, Wanswerd.	Ferwerdera
Ferwerd.	. . . .	Ferwerdera
Marrum.	Marrum, Nijkerk	Ferwerdera
Hallum.	. . . .	Ferwerdera
St. Anna Parochie.	. . . .	Bildt.
St. Jacobi Parochie.	. . . .	Bildt.
L. Vrouwe Parochie.	L. Vrouwe Parochie, Oude en Nieuwe Zijlen, De Leije	Bildt.
	Kanton Holwerd.	
Ameland.		
Holwerd.	Holwerd, Bornwerd, Bornwerderhuizen, Betterwird, Raard	Westdonge[illegible]
Nes.	Nes, Wierum.	Westdonge[illegible]

en.	Dorpen en Buurtschappen.	Grietenijen.
oog.		
	Ternaard, Hantum, Hantumhuizen, Waaxens, Brantgum, Foudgum, Hiaure	Westdongeradeel.
	Kanton Harlingen.	
	Kanton Leeuwarden n°. 1.	
	Kanton Leeuwarden n°. 2.	
	Jelsum, Lekkum, Miedum, Kornjum, Britzum.	Leeuwarderadeel.
	Wirdum, Swichum	Leeuwarderadeel.
	Huizum, Goutum, Hempens, Teerns	Leeuwarderadeel.
	Stiens, Finkum, Hijum	Leeuwarderadeel.
	Arrondissement Sneek.	
	Kanton Bolsward.	
	Arum, Kimswerd, Pingjum, Ruigelollum . .	Wonseradeel.
	. . . .	Wonseradeel.
	Tjerkwerd, Hieslum, Greonterp, Dedgum, Parrega, Longerhoen, Exmorra, Allingawier, Gaast, Ferwoude, Idsegahuizen, Piaam	Wonseradeel.
	Witmarsum, Burgwerd, Higtum, Hartwerd, Oege en Oldeklooster, Schraard, Wons, Schettens, Engwier, Kornwerd, Surig	Wonseradeel.

Gemeenten.	Dorpen en Buurtschappen.	Grietenij[e]
	Kanton Hindeloopen.	
Hindeloopen.		
Koudum.	Koudum, Hemelum, Molkwerum, Oudega, Nijega, Elahuizen, Kolderwolde	Hemelumer phaert en wolde.
Stavoren.	Stavoren (stad).	
	Warns, Scharl	Hemelumer phaert en wolde.
Workum.		
	Kanton Lemmer.	
Balk.	Balk, Sondel, Oldemirdum, Nijemirdum, Mirns, Harich, Ruigahuizen, Bakhuizen	Gaasterland.
Langweer.	Langweer, Goingarijp, Broek, Ouwsterhaule, Ouwster Nijega, Olddouwer, Doniaga, St. Niklaasga, Idskenhuizen, Teroele, Indijken, Boornzwaag, Legemeer	Doniawersta[l]
Lemmer.	. . . .	Lemsterland
Oosterzee.	Oosterzee, Echten, Eesterga, Follega . . .	Lemsterland
Sloten.	Sloten.	
	Wijckel	Gaasterland.
	Tjerkgaast	Doniawersta[l]
	Kanton Baarderd.	
Bozum.	Bozum, Winsum, Oosterlittens, Britswerd, Wiewerd, Baard	Baarderadeel
Grouw.	. . . .	Idaarderade[el]
Jorwerd.	Jorwerd, Weidum, Jellum, Beers, Hilaard, Lions, Huins, Mantgum, Schillaard, Oosterwierum	Baarderadeel

…meenten.	Dorpen en Buurtschappen.	Grietenijen.
l.	Rauwerd, Irnsum, Deersum, Poppingawier, Sijbrandaburen, Terzool	Rauwerderhem.
uizum.	Roordahuizum, Idaard, Ægum, Warrega, Warstiens, Wartena, Friens	Idaarderadeel.
	Kanton Sneek.	
	Heeg, Oudega, Idsega, Zandvoorde, Gaastmeer, Nijhuizen, Oosthem, Abbega	Wijmbritseradeel.
	Nijland, Wolsum, Westhem, Folsgara, Tjalhuizum, IJsbrechtum, Tirns, Scharnegoutum, Loënga, Goënga, Gaauw, Offingawier. . .	Wijmbritseradeel.
nd.	Woudsend, Ipecolsga, Indijk, Smallebrugge, Hommerts, Jortrijp, Oppenhuizen, Uitwellingerga	Wijmbritseradeel.

HET RIJKS-ARCHIEF IN OVERIJSSEL.

Ingevolge art. 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris, het jaarverslag van het oud Overijsselsch archief over 1894 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Aangaande dien toestand heb ik dit jaar slechts te vermelden dat kamer 21 van eenigszins betere conditie is geworden door het afbreken van de oude Commissariswoning. De tusschenmuur toch, die vroeger ondanks al de daartegen aangewende middelen steeds vochtig bleef, is sedert hij als buitenmuur fungeert door de weldadige inwerking van zon en lucht geheel droog geworden. Voorts dat het vertrek onder de kamer van Gedeputeerden, waarheen de rechterlijke archieven van uit de oude Commissariswoning zijn gebracht niet in die mate vochtig is als ik aanvankelijk meende te moeten vreezen, maar tevens dat bij voortdurend luchten daarvan weinig nadeel is te wachten. Tot aan de voltooiing van de Sassenpoort, wanneer die niet te lang op zich laat wachten, wat ook met het oog op het steeds toenemend gebrek aan plaatsruimte niet gewenscht schijnt, zie ik geen bezwaar de bedoelde archieven in gezegd vertrek te laten verblijven.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze verkeeren alle in goeden staat.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Naar omstandigheden is die toestand bevredigend. Zooals ik reeds in mijn vorig verslag te kennen gaf acht ik het wenschelijk met de herstelling van de banden te wachten tot na de overbrenging van het archief naar de Sassenpoort; de verplaatsing toch zal wel niet geheel zonder beschadiging kunnen geschieden, waarin dan in de nieuwe woning tevens kan worden voorzien.

Door de vorderingen welke de regeling van het archief in dit jaar heeft gemaakt was de voorraad portefeuilles nagenoeg geheel verbruikt en zag ik mij genoodzaakt een vijfhonderdtal nieuwen (folio formaat) aan te schaffen benevens zestig quarto portefeuilles voor stukken van kleineren omvang. Meerdere zullen echter nog benoodigd zijn, want daar ik mij voorstel alvorens naar de Sassenpoort te verhuizen met de regeling van het archief, uitgenomen de details, zoover gevorderd te zijn dat aan elk stuk in de nieuwe bergplaats zooveel mogelijk terstond eene blijvende plaats kan worden aangewezen, is het wenschelijk nu reeds over een vrij aanzienlijk getal portefeuilles te kunnen beschikken. Daarbij komt nog dat de meer dan honderd jaren oude en destijds zeer gebrekkig vervaardigde portefeuilles waarin sommige archieven, onder meer dat der prefectuur, zijn bewaard, noodzakelijk voor nieuwen plaats moeten maken, al ware het alleen om ze veilig over te kunnen brengen. Tot berging van kaarten liet ik nog ééne groote en zes kleinere portefeuilles maken. Eindelijk werd de collectie doozen, waarin ik gewoon ben de stukken te bewaren die zonder tot de eigenlijke charters te behooren toch, òf wegens de opgedrukte zegels òf wegens hun slechten toestand, bizondere verzorging behoeven, met tien stuks vermeerderd. Met het binden van boeken behoorende tot de bibliotheek werd ook dit jaar voortgegaan.

IV. *Verslag van de werkzaamheden en van den voortgang der inventarisatie en de ordening van het archief.*

De regeling der „stukken in claringe" in 1893 ter hand genomen, is in het afgeloopen jaar voortgezet zonder, gelijk ook te voorzien was, ten einde gebracht te kunnen worden. Zooals ik in mijn voorgaand verslag opmerkte bevat die collectie slechts voor een klein deel werkelijk rechterlijk archief en is zij in hoofdzaak een mengelmoes van allerhande stukken, waarmede men vroeger en later geen weg heeft geweten. In dit jaar hoop ik evenwel daarmede zoo ver te vorderen dat althans hetgeen werkelijk tot de proceduren in claringe is te brengen worde afgescheiden, opdat de definitieve regeling en inventariseering der rechterlijke archieven kunne plaats hebben. De inventarisatie der losse stukken van de archieven der stad- en landgerichten heeft de ambtenaar P. Berends ten einde gebracht, waartoe hij in het afgeloopen jaar nog had te regelen de losse processtukken van het drostengericht Haaksbergen en Diepenheim, van de richterambten Haaksbergen en Diepenheim, van het landgericht Kedingen (Goorsche- en Rijssensche kwartieren), van het gerechtshof in het departement van den Ouden IJssel en van het departe-

mentaal hof van justitie in Overijssel. Bovendien heeft hij de inventarisatie der losse stukken, behoorende tot de rechterlijke archieven in 1811 naar de rechtbank te Deventer overgebracht, aan eene revisie onderworpen. De beschrijving daarvan was door zijn voorganger geschied doch vrij onvolledig. Daarna droeg ik hem de nadere ordening op van eenige collectiën in 1892 door mij voorloopig uiteengeward. Hij bracht mitsdien de verzameling ingekomen brieven van 's Lands gecommitteerden ter generaliteit (1615—1795) geheel op datum; dito de minuten van uitgaande brieven van Ridderschap en Steden en van Gedeputeerden (1617—1752; de lateren zijn in deelen gebonden); dito de ingekomen brieven van de Ho. Mo. (1615—1795); eindelijk de nouvelles (1597—1795) deels op tientallen van jaren, deels op datum. Om te kunnen beoordeelen in hoeverre hetzelfde ook met andere tot dusver geheel dooreen gemengde verzamelingen ware te verrichten, nam ik de uitgebreide collectie administratieve proceduren ter hand, eene verzameling waarmede vroeger vrij wel hetzelfde plaats had, als met de stukken „in claringe", te weten waarbij men zeer veel plaatste waarmede men geen raad wist. Daaronder vond ik eene belangrijke hoeveelheid brieven en requesten van den meest verschillenden inhoud doch allen gemeen hebbende dat ze als bijlagen tot de resolutiën, 't zij van Ridderschap en Steden, 't zij van het college van Gedeputeerden, zijn aan te merken. Ik scheidde die van de overigen af en droeg genoemden ambtenaar op ze evenzeer naar de data te rangschikken, waarmede hij zoover vorderde dat ze voorloopig op tientallen van jaren zijn gebracht om ze nu verder geheel op datum te leggen. Het laatste zal ook nog met dat gedeelte der bovenvermelde nouvelles behooren te geschieden, hetwelk voorloopig nog slechts op tientallen van jaren is gelegd. De gezegde werkzaamheden hadden tengevolge dat stukken die, wanneer men ze noodig had, tot nu toe niet dan na lang zoeken waren te vinden, thans terstond geproduceerd kunnen worden en nu ook eerst van hunne inventarisatie sprake kan zijn. Terwijl ik de brieven en requesten van de administratieve processtukken afzonderde, vond ik tevens gelegenheid daaruit eene groote hoeveelheid andere stukken te verwijderen die tot verschillende, nader meer in het bizonder te regelen verzamelingen waren terug te brengen. Zoo komt er meer en meer orde in den chaos.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

De gemeente-archivaris van Zwolle, mr. J. W. Mulder, drukte achter zijn rapport omtrent de gehoudenheid der gemeente

Zwolle tot betaling van predikantstraktementen, eenige bescheiden af behoorende tot dit archief.

In de „Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel", uitgegeven door den Archivaris van Kampen en den ondergeteekende, zijn door den laatste en den heer F. A. Hoefer te Hattem mede diergelijke bescheiden geplaatst.

VI. *Opgave der aanwinsten, door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

De aanwinsten waren:

a. Geschenken.

1°. Van Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XV. 1892. 's Grav. 1894. 8°.

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XV. 1892. 's Grav. 1893. 8°.

2°. Van Zijne Excellentie den Minister van Justitie:

F. C. W. Koker. Rapport over de Vicariegoederen in hun verband tot de andere kerkelijke goederen in Overijssel. 1 dl 8°.

3°. Van den Algemeenen Rijksarchivaris:

Notulen van de derde en vierde bijeenkomst der Rijksarchivarissen op Vrijdag 21 Oct. 1892 en Dinsdag 7 Nov. 1893. 2 st. 8°.

4°. Van den Rijksarchivaris in Noordbraband:

Inventaris der oorkonden afkomstig van het Jezuïeten-Collegie te 's Hertogenbosch. 1893. 1 dl. 8°.

5°. Van den Rijksarchivaris in Noordholland:

Inventaris van het archief der stad Enkhuizen, opgemaakt in 1892. 1 dl. 8°.

6°. Van den Rijksarchivaris in Utrecht:

Lijst van de in het depôt der Utrechtsche Rijksarchieven aanwezige archieven en verzamelingen. 1 st. 8°.

7°. Van den Rijksarchivaris in Groningen:

Inventaris der rechterlijke archieven berustende in het oud archief in de provincie Groningen. 1 dl. 8°.

8°. Van den Rijksarchivaris in Drenthe:

Mr. S. Gratama. Nog eens het wapen van Drenthe. (Overdr. uit den Nieuwen Dr. Volksalm. voor 1895). 1 st. 8°.

9°. Van dr. J. de Hullu, archivaris der gemeente Deventer:

De laatste lotgevallen van het klooster te Diepenveen. (Overdr. uit *de Zwolsche Courant*, 1894). 1 st. kl. 8°.

10°. Van mr. J. W. Mulder, archivaris der gemeente Zwolle:

Rapport van den Gemeente-archivaris omtrent de gehoudenheid der gemeente tot betaling der predikantstractementen te Zwolle. Zwolle, 1894. 1 dl. 8°.

11°. Van mr. R. Fruin Th. Azn. te Utrecht:

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht. Utr. 1894. 1 dl. 8°.

12°. Van mr. J. A. G. Bn. de Vos van Steenwijk, bij Zutphen:

De kerk te Dwingeloo en de bezitters van Batinge. (Overdr. uit den Nieuwen Dr. Volksalm. voor 1891). 1 st. kl. 8°.

13°. Van den heer B. P. Velthuijsen te Kampen:

De invoering der Hervorming te Kampen. Eene toelichting tot het rapport van mr. J. W. Mulder over de predikants-tractementen te Zwolle. (Overdr. uit *de Zw. Courant*, 1894). 1 st. kl. 8°.

De brug over het Zwartewater te Hasselt. Een eeuwenoud vraagstuk. (Overdr. uit *de Zw. Courant*, 1894). 1 st. kl. 8°.

Een vormreis door Zalland in de 17e eeuw, door Z. H. den aardsbisschop van Sebaste, etc. 1 st. 8°.

Registrum ecclesiae S. Stephani in Hasselt. 1 st. 8°.

Ordinantie van dat armenhuijs bynnen Vollenhoe genoemet Sanct Anthoniushuijs. 1 st. 8°.

14°. Van mr. E. Pelinck te Winschoten:

Drenthe omstreeks het Romeinsche tijdvak. (Nasporingen rakende herkomst, naam en staatsgesteldheid). Afdr. uit Bijdr. v. Vaderl. Gesch. en Oudh. kunde. 1 dl. 8°.

15°. Van dr. M. E. Houck te Deventer:

De ratione stoica in Persii satiris conspicua. Acad. proefschr. Dav. 1894. 8°.

b. Door aankoop:

Heinrich Brunner. Deutsche Rechtsgeschichte. 1e und 2e Band. Leipz. 1887, 1892. 8°.

Dr. Herrm. Wasserschleben. Deutsche Rechtsquellen des Mittelalters. Leipz. 1892. 1 Bd. 8°.

Dr. E. Hancke. Bodin. Eine studie über den Begriff der Souverainität. (Untersuchungen etc. v. Gierke, 47 Heft). Breslau 1894. 1 Bd. 8°.

Prof. dr. G. van Below e. a. Aus Westfalens Vergangenheit. Beiträge zür politischen, Kultur- und Kunstgeschichte Westfalens. Münster, 1893. 1 Bd. 8°.

Erich Wetzel. Das Zollrecht der deutschen Könige, etc. (Untersuchungen etc. v. Gierke, 43 Heft). Breslau, 1893. 1 Bd. 8°.

Dr. Siegfried Rietschel. Die Civitas auf deutschem Boden bis zum Ausgange der Karolinger Zeit. Leipz. 1894. 1 Bd. 8°.

Dr. F. Philippi. Zür Verfassungsgeschichte der Westfälischen Bischofsstädte. Osnabr. 1894. 1 Bd. 8°.

G. L. v. Maurer. Geschichte der Städteverfassung in Deutschland. Erlang. 1869, '71. 4 Bdr. 8°.

Rudolph Sohm. Die Entstehung des deutschen Städtewesens. Leipz. 1890. 1 Bd. 8°.

Prof. dr. G. von Below. Der Ursprung der deutschen Stadtverfassung. Düsseld. 1892. 1 Bd. 8°.

Karel Hegel. Städte und Gilden der Germanischen Völker im Mittelalter. Leipz. 1891. 2 Bd. 8°.

Dr. F. Keutgen. Untersuchungen uber den Ursprung der Deutschen Stadtverfassung. Leipz. 1895. 8°.

Dr. Aug. Knieke. Die Einwanderung in den Westfälischen Städten bis 1400. Münster 1893. 1 Bd. 8°.

Georg Kuntsel. Uber die Verwaltung des Mass- und Gewichtswesens in Deutschland während des Mittelalters. Leipz. 1894. 1 Bd. 8°.

Alfred Doren. Untersuchüngen zur Geschichte der Kaufmansgilden des Mittelalters. Leipz. 1893. 1 Bd. 8°.

Mr. C. J. Fortuijn. Verzameling van wetten, besluiten en andere regtsbronnen van Franschen oorsprong, 1669—1813, in zooverre deze, ook sedert de invoering der nieuwe wetgeving, in Nederland van toepassing zijn. Amst. 1839, '41. 3 dln. 8°.

Mr. J. van de Poll. Verzameling van vaderlandsche wetten en besluiten, uitgevaardigd sedert 22 Jan. 1798 tot 10 Juli 1810 in zooverre zij ook, sedert de invoering der nieuwe wetgeving in Nederland middelijk of onmiddelijk van toepassing zijn. Amst. 1840. 1 dl. 8°.

Prof. dr. Hugo Laemmer. Institutionen d. Katolischen Kirchenrechts. 2e Aufl. Freiburg i/B. 1892. 1 Bd. 8°.

Westfälisches Urkundenbuch. Bearbeitet von Erhard, Friedländer, Finke, Diekamp, etc. Band IV. Register: Bearb. von dr. Hoogeweg. Münster 1894. 1 Bd. 4°.

Osnabrücker Geschichtsquellen. Herausgegeben vom Historischen Verein zu Osnabrück. Band II: Die Niederdeutsche Bischofschronik bis 1553, bearbeitet von F. Runge. Osnabr. 1894. 1 Bd. 8°.

Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Alterthumskunde. Bd. 52. Münster, 1894. 1 Bd. 8°.

Zeitschrift des Historischen Vereins für Niedersachsen. Jahrg. 1894. Hann. 1894. 1 Th. 8°.

Neues Archiv der Gesellschaft für altere deutsche Geschichtskunde. 19er Band. Hann. u. Leipz. 1894. 8°.

Brief van Georges Schenck, Frijheer tot Tautenburg, stadhouder van Friesland en Overijssel aan Johan van Twicklo, drost van Twenthe, geschreven te Deventer 17 Dec. 1537, in antwoord op een schrijven van van Twicklo, waarbij deze bericht geeft „van der gestalt van Meynart (van Ham) ende zijnen hoopen". De stadhouder vermaant hem, gelijk hij ook aan den maerschalk Adriaen van Reede gedaan heeft, in die aangelegen-

heid te willen volharden zonder geld te sparen, enindien Meynart van Ham of Jeorrien van Munster met „den hoopen knechten thoeft wederomme herwaerts wolden keeren" hem daarvan te willen verwittigen en den weg aan te duiden waarlangs hij stadhouder het best zijne ruiteren kan laten trekken om weerstand te bieden. Get: Tautenburgh

Elf eigenhandige brieven van Gerhardt Sloet tot den Oldenhof aan Johannes van Vollenhoven, van de jaren 1674 en 1675, waarbij hij den laatste verzoekt zijne sollicitatiën voor het Verwalter drostambt van Vollenhove en andere charges bij den Prins te willen ondersteunen. De brieven bevatten eenige hoogst belangrijke mededeelingen aangaande de geschiedenis van de provincie Overijssel in die dagen. Hij werd in 1674 door den Prins provisioneel aangesteld tot Verwalter Drost van IJsselmuiden; in 1675 was hij gecommitteerde ter Generaliteit voor het kwartier van Vollenhove.

Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, bewerkt door prof. dr. P. J. Blok, mr. J. A. Feith, mr. S. Gratama, prof. dr. J. Reitsma en mr. C. P. L. Rutgers. Afl. I. Gron. 1895. fol.

Afbeeldinghe ende Beschrijvinghe van alle de veld-slagen, Belegeringen ende and're notable geschiedenissen, ghevallen in de Nederlanden, geduerende d'oorloghe teghens den Coningh van Spaengien: onder het beleydt van den Prince van Oraengien en de Prince Maurits de Nassau, etc. Van weghen de Hooch-Moghende heeren Staten der Vereenichde Nederlanden. Amst. 1616. 1 dl. obl. 4°.

Codex Diplomaticus, Kronijk, Berigten, Werken, Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap te Utrecht. 1846—1885. 85 dln. 8°.

P. H. Witkamp. Geschiedenis der zeventien Nederlanden. Met houtgrav. Amst. 1873 en '80. 2 dln. 4°.

A. Moonen. Korte Chronyke der stadt Deventer van de oudste geheugenis af tot het vredejaer 1648. Dev. 1668. 1 dl. kl. 12°.

A. Moonen. Hetzelfde werk als voren. Dev. 1714. (2e druk). 1 dl. 12°.

Dr. Theod. Jorissen. Historische bladen. 2e Bundel, 2e dr. Haarl. 1891, 1 dl. 8°.

Dr. Theod. Jorissen. Historische karakters. Haarl. 1892. 1 dl. 8°.

Dr. Theod. Jorissen. Historische studiën. Laatste Bundel. Haarl. 1893. 1 dl. 8°.

Mr. W. H. de Beaufort. Geschiedkundige opstellen. Amst. 1893. 1 dl. 8°.

J. A. G. C. Trosee. Het verraad van George van Lalaing, graaf van Rennenburg, etc. 's Hertogenb. 1894. 1 dl. 8°.

P. L. Muller, P. J. Blok, S. Muller Fzn., e. a. Geschiedkundige opstellen. 's Grav. 1894. 1 dl. 8°.

Dr. R. Fruin. Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en Oudheidkunde. 3e Reeks, 8e dl., afl. I—IV. 's Grav. 1894. 8.

Wouter Nijhoff. Bibliographie van Noord-Nederlandsche plaatsbeschrijvingen tot het einde der 18de eeuw. Amst. 1894. 1 dl. 8°.

Dr. H. Blink. Nederland en zijne bewoners. Handboek der aardrijkskunde en volkenkunde van Nederland. Met krn. en afb. Amst. 1892. 3 dln. 8°.

Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht, deel XXI. Utr. 1894. 8°.

J. B. Kruger. Kerkelijke geschiedenis van het bisdom van Breda. Bergen op Zoom. 4 dln. 8°.

Dr. J. Reitsma en dr. S. D. van Veen. Acta der provinciale en particuliere Synoden, gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572—1620. Deel I—III. (Noord- en Zuid-Holland). Gron. 1892—'94. 8°.

Wetzer und Welte. Kirchenlexikon. Heft 89—94. Freiburg i. Br. 1893, '94. 4°.

Dr. J. Hartog. De spectatoriale geschriften van 1741—1800. 2e dr. Utr. 1890. 1 dl. 8°.

Dr. G. D. J. Schotel. Bijdrage tot de geschiedenis der kerkelijke en wereldlijke kleeding. 's Grav. 1856. 1 dl. 8°.

Archivalische Zeitschrift. Herausgegeben durch das Bayerische allgemeine Reichsarchiv in München. Neue Folge. Band IV. München, 1893. 8°.

Freih. v. Helfert. Staatliches Archivwesen. Wien 1894. 1 Th. 8°.

Dr. H. Grotefend. Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit. Band I: Glossar und Tafeln, Band II, Abth. I:

Kalender der Diöcesen Deutschlands, der Schweiz und Skandinaviens. Hann. 1891 u. '92. gr. 8°.

J. H. Junius. Heraldiek. Amst. 1894. 1 dl. 8°.

Catalogue des Manuscrits de la bibliothèque royale des Ducs de Bourgogne. publié par ordre du Ministre de l'interieur. Tom I: Resumé historique. Tom. II et III: Repertoire methodique. Brux. et Leipz. 1842. 3 Tom. fol.

G. D. Bom H. Gzn. „Vlaemsche Druckers", uit het tweede en derde tijdvak der Renaissance, 1526—1599. Hunne Werken en Merken. Amst 1894. 1 dl. 8°.

Corn. Kiliani. Etymologicum Teutonicae Linguae. Traj. Batav. 1777. 1 vol. 4°.

Dr. E. Verwijs en *Dr. J. Verdam.* Middelnederlandsch woordenboek. deel III, afl. 18, deel IV. afl. I—III. 's Grav. 1894. 4°.

J. H. van Dale. Nieuw woordenboek der Nederlandsche taal. 3e druk, bew. door J. Manhave. 's Grav. en Leid. 1884. 1 dl. 8°.

Geldersche Volks-almanak. 60e en 61e jaarg. 1894 en 1895. Arnh. 2 dln. 8°.

De Geldersche Volksalmanak 1835—1884: Historisch Overzigt, door H. M. Werner, en Registers door mr. J. W. Staats Evers en H. M. Werner. Arnh. 1884. 1 dl. 8°.

De Geldersche Volksalmanak 1885—1894: Registers door mr. J. W. Staats Evers en H. M. Werner. Arnh. 1894. 1 dl. 8°.

Nieuwe Drentsche Volksalmanak. 12e en 13e jaarg. 1894, '95. Assen 1893, '94. 2 dln. 8°.

Verliezen zijn dit jaar niet geleden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Voor de geschiedenis van dit archief is het van belang te weten wanneer, door wie en langs welken weg de bescheiden behoorende tot de Spaansche administratie in dit gewest in gevolge de reductie van Roermond naar hier zijn overgebracht.

Dienaangaande vermocht ik hier geen ander bericht op te diepen dan eene resolutie van Gedeputeerde Staten dezer provincie van 7 Aug. 1632, luidende: „Is goetgevonden aen de Cantselaer ende raede in Gelderlandt te schrijven, om aen dese Provintie te laten volgen, de registren, reeckenongen ende papijren, die dese Provintie mogen toucheeren, ende tot Romunde gevonden sijn." Die resolutie maakte het evenwel waarschijnlijk dat de Geldersche heeren, die, zooals uit de jaarverslagen van den Rijksarchivaris in Gelderland en van zijn voorganger bekend is, in 1632 in commissie naar Roermond trokken en van daar, na in alle hoeken en gaten gezocht te hebben, ladingen stukken huiswaarts voerden, ook de Overijsselsche registers en papieren hebben medegevoerd en die daarna aan Overijssel zullen hebben doen toekomen. Wel maakt het rapport dier heeren met geen woord van Overijsselsche stukken gewag, doch de bovengemelde resolutie in verband met het feit dat zij werkelijk in het archief alhier berusten, zonder dat in de rekeningen van dien tijd posten worden gevonden wegens het ophalen van registers en papieren uit Roermond of Arnhem, wettigt mijns inziens, tenzij het tegendeel blijke, het vermoeden, dat Gelderland de stukken in bewaring nam en naar hier overzond. Van eenige der belangrijkste bescheiden waaruit wij de handelingen der gezegde Geldersche commissie kennen liet ik, daartoe door mijn Gelderschen ambtgenoot welwillend in staat gesteld, afschrift nemen. Mochten in 1632 niet al de Overijsselsche documenten naar hier zijn overgebracht, wat mij niet zou verwonderen, dan mag ik de hoop koesteren, dat van het ontbrekende vroeg of laat uit het Rijksarchief in Gelderland nog een gedeelte terecht zal komen. Ik zeg een gedeelte, dewijl sommige stukken buiten de archiefverzamelingen kunnen zijn geraakt; de Vereeniging ter beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis o. a. bezit een stuk dat kennelijk tot de bedoelde verzameling heeft behoord.

De mij opgedragen collatie der, ingevolge machtiging van Uwe Excellentie, ten behoeve van dit archief onder toezicht van mijn ambtgenoot in Utrecht vervaardigde afschriften van de Judicialen der Utrechtsche bisschoppen Floris van Wevelinckhoven en Rudolph van Diepholt, hoop ik in het loopende jaar ten einde te brengen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In opdracht van het Ministerie van Oorlog was de 1ste Luitenant der infanterie, J. E. Gleijsteen, hier geruimen tijd werkzaam, met het doel te onderzoeken welke gegevens dit archief voor

eene krijgskundige geschiedenis van Nederland oplevert. Het ligt in den aard der zaak dat een diergelijk onderzoek in een nog maar gedeeltelijk geregeld archief slechts tot geringe en hoogst onzekere resultaten kan leiden, maar in ieder geval bijna geheel neerkomt op de schouders van den archivaris, die alleen in staat is van elk register en elken bundel eenigszins aan te geven of daarin de bedoelde gegevens zouden kunnen schuilen. Kan men wel is waar van sommige stukken à priori gemakkelijk bepalen, dat zij ongetwijfeld bouwstoffen voor eene diergelijke geschiedenis bevatten, van de meesten is dat slechts na een speciaal onderzoek mogelijk, daar van militaire aangelegenheden slechts in bijzondere gevallen in expresselijk daartoe aangelegde registers aanteekening werd gehouden of de desbetreffende stukken in bijzondere bundels werden vereenigd. Toen ik mij dan ook beijverde den heer Gleijsteen zooveel ik vermocht behulpzaam te zijn, was het mij niet wel mogelijk een zeker gevoel van onvoldaanheid te onderdrukken, dewijl ik meer en meer tot de overtuiging kwam, dat de moeite die ik mij gaf de zaak niet veel verder vermocht te brengen. Wie krijgskundige onderzoekingen in dit archief wil instellen zal, wanneer hij de zaak althans zoo breed opvat als blijkbaar wordt bedoeld, zich niet kunnen bepalen tot het doorlezen der vrij aanzienlijke lijst van stukken, waarop ik de aandacht van den heer Gleijsteen vestigde, maar nagenoeg het grootste gedeelte van het archief moeten doorlezen, wil hij een afdoend resultaat bereiken.

De heer Algemeene Rijksarchivaris en mijne ambtgenooten in de provinciën Gelderland en Utrecht ontvingen herhaaldelijk inlichtingen van onderscheiden aard. Aan mr. J. Nanninga Uitterdijk, optredende als advocaat voor de gemeente Kampen en aan mr. J. W. de Kempenaar, optredende in dezelfde qualiteit voor de Hervormde gemeente aldaar, verstrekte ik afschriften van het convenant in 1563 tusschen de Ridderschap en de drie Steden aangegegaan in zake de geestelijke goederen, alsmede van eenige andere stukken ter nadere opheldering daarvan. De heer de Kempenaer ontving bovendien afschriften van eenige resolutiën van Ridderschap en Steden betreffende dezelfde goederen. Aan het verzoek van den heer burgemeester van Hengelo om andermaal een onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van stukken, waaruit zou kunnen blijken op welke voorwaarden de Groote- en Kleine Bataafsche kamp aldaar in het laatst der voorgaande eeuw in erfpacht zijn uitgegeven, voldeed ik, doch met geen meerder resultaat dan in het jaar '93. De gemeente-archivaris van Deventer, dr. J. de Hullu, vroeg en ontving inlichtingen betreffende de uitgifte van zekere stadsgronden gelegen aan den IJssel tegenover Deventer. Door Uwe

Excellentie daartoe gemachtigd leende ik hem verschillende registers uit het rechterlijk archief van Hasselt, evenals aan den heer mr. A. Telting, te 's Gravenhage, het stadboek van Zwolle. Ten behoeve van mr. J. W. Mulder, toenmaals nog gemeente-archivaris van Zwolle, bracht ik verschillende stukken bijeen ten dienste van zijn hierboven reeds vermeld rapport over de gehoudenheid der gemeente Zwolle tot uitkeering van predikants-traktementen.

Voor den heer W. A. T. Bannier, litt. doct. te Voorschoten, verzamelde ik, voor zooveel deze provincie betreft, gegevens voor zijne dissertatie, waarvan de titel ongeveer schijnt te zullen luiden: „De historische weg, waarlangs de grenzen van Nederland ontstaan zijn." Den heer W. Koops, aan de Wijk, deelde ik mede wat dit archief over het kerkdorp IJhorst belangrijks bevat; den heer S. J. H. Breukel aan de Dedemsvaart een en ander omtrent Beentjesgraven en Ommerschans.

Genealogische of biographische onderzoekingen werden ingesteld door of ten behoeve van de heeren : mr. H. D. van Ketwich Verschuur te Leeuwarden, mr. R. J. W. F. baron van Hoevell tot Nijenhuis te Wijhe, P. van Lawick van Pabst, luit[nt]. kol. v/h O. I. Leger, mr. G. Schimmelpenninck te 's Gravenhage, mr. P. C. A. Sichterman te Zwolle, mr. G. J. Storm Buijsing te Zwolle

De heer Frieswijk te Doesburg verzocht mij te willen nazien of in de registers van lijf- en losrenten ten laste van deze provincie zijn geslachtsnaam voorkomt. Ik antwoordde hem dat die registers door hem of door iemand door hem daartoe aan te wijzen hier geraadpleegd kunnen worden, doch dat ik althans voorloopig wegens andere werkzaamheden verhinderd was al die registers door te werken. Zij zijn inderdaad een rijke bron voor genealogische onderzoekingen en een en andermaal heb ik ze ten behoeve van verschillende personen doorgezien, doch is het mij niet mogelijk daarmede voort te gaan, vermits heden deze, morgen gene zijn geslachtsboom daaruit wenscht aan te vullen.

X. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Aan de opdracht om jaarlijks éénmaal de aan Zwolle en Kampen in leen gegeven rechterlijke archieven te inspecteeren voldeed ik ook nu weder. Naar aanleiding van eene opmerking door mij in het voorgaand verslag gemaakt, droeg Uwe Excellentie mij op den heer archivaris der gemeente Kampen uit te noodigen om het rechterlijk archief aldaar te voorzien van eene

doorloopende nummering en bij de inventarisatie aan te geven het aantal deelen of portefeuilles waaruit elk nummer bestaat. Niet alleen bleek de heer archivaris terstond bereid aan die uitnoodiging gehoor te geven, maar daarenboven kon hij zich ook zeer wel vereenigen met een later bij mij opgekomen wensch om de regeling en inventarisatie van dat archief aanmerkelijk te wijzigen en die geheel in overeenstemming te brengen met die welke ten aanzien van de rechterlijke archieven onder mijn beheer zijn gevolgd. Geheel daargelaten welke wijze van behandeling de voorkeur verdient, was hij het daarin met mij eens, dat uniformiteit in deze is aan te bevelen. De bedoelde wijziging reeds grootendeels voorbereid nadert hare voltooiing. Nu ik na verkregen Koninklijke machtiging aan de uitnoodiging van den Raad der gemeente Zwolle, om als archivaris dier gemeente op te treden, gehoor gaf, ben ik in de gelegenheid om de nog maar gedeeltelijk voltooide inventarisatie van het rechterlijk archief van Zwolle en Zwollerkerspel in denzelfden zin te wijzigen. In beide gemeenten Zwolle en Kampen bevinden zich die rechterlijke archieven in zeer goeden toestand.

In het afgeloopen jaar bezocht ik ter opsporing van rechterlijke archieven de gemeenten Zwollerkerspel, Haaksbergen, Oldenzaal, Steenwijk en Almelo (Stad). In de eerste drie gemeenten vond ik niets, in de laatste gemeente slechts eenige achtergebleven registers, in de voorlaatste een grooter aantal benevens vele losse stukken. Naar de overige, nog niet bezochte, gemeenten hoop ik mij in dit jaar te begeven en het resultaat van het onderzoek, achtereenvolgens in al de gemeenten ingesteld, daarna in één rapport aan Uwe Excellentie voor te leggen.

Met het nieuw provinciaal archief van Overijssel kwam ik in aanraking naar aanleiding van eene missive van Uwe Excellentie aan Gedeputeerde Staten dd. 6 April 1894, n°. 771, afdeeling K. W. betreffende opruiming van archieven, in welke zaak heeren Gedeputeerden mij verzochten hen van advies te willen dienen. Om aan die opdracht te kunnen voldoen stelde ik mij zooveel mogelijk op de hoogte van den inhoud en de zamenstelling van het bedoelde archief, waarna ik de eer had bij missive van 20 Augustus 1894 een advies uit te brengen waarvan door Gedeputeerde Staten bij missive van 30 Augustus 1894, 3de afd. n^r. $^{3230}{}_{\cdot 2333}$ de hoofdinhoud ter kennis van uwe Excellentie werd gebracht. „In het algemeen" schreef ik o. m., „wil het mij voorkomen, dat op den duur niets meer nadeel aan de archieven toebrengt dan de zucht om absoluut alles te willen behouden. Eenmaal toch zal het, hier vroeger daar later, ter voorkoming van zeer groote uitgaven, verbonden aan inrichting van nieuwe archieflokalen en uitbreiding van personeel, tot inkrimping

moeten komen (1) en hoe omvangrijker de verzamelingen dan zijn geworden, hoe moeilijker het zal blijken te beslissen wat al dan niet voor opruiming vatbaar is. Ten einde aan dat bezwaar te gemoet te komen zal men, vrees ik, en daarvoor ontbreekt het niet aan antecedenten, den knoop eenvoudig doorhakken en geheele afdeelingen zonder nader onderzoek naar den papiermolen verwijzen. Tegen dat gevaar is het, zooal niet zonder eenige moeite, thans nog mogelijk maatregelen te nemen. Het komt mij voor dat al wat heeft gediend als bouwstof tot het uitbrengen van gedrukte verslagen, mits men overtuigd zij dat de inhoud voldoende werd weergegeven, voor opruiming rijp is. Ben ik wel ingelicht dan zou daarmede reeds eene aanzienlijke hoeveelheid stukken uit het archief verdwijnen." Ik schreef voorts van oordeel te zijn, dat, mits men een ervaren ambtenaar daartoe den noodigen tijd late, het niet onmogelijk zal blijken een aantal andere categoriën van stukken aan te wijzen, die voor het Provinciaal Bestuur alle waarde hebben verloren. Men zou eene daarvan te formeeren lijst in handen kunnen stellen van den Algemeenen Rijksarchivaris of van de Rijksarchivarissen in de provinciën, ten einde hen in de gelegenheid te stellen om zich te verklaren in hoever de voor de administratie nutteloos geworden stukken nog uit anderen hoofde dienst

(1) In eenige landen, te weten Frankrijk, Zweden en Rusland, bestaan dienaangaande reeds meer of minder uitvoerige voorschriften, te vinden bij Frhr. v. Helfert, Staatliches Archivwesen, Wien 1893, I, 41 vlg., waaraan de schrijver de volgende merkwaardige woorden vooraf zendt: „Seit die Menschheit nach dem goldenen, silbernen, chernen und eisernen Zeitalter in das papierene getreten ist, lauert im Hintergrunde aller Anstalten, die es mit der Ansammlung solch nich metallner Tafeln der Geschichte zu thun haben das Schreckgespenst des Raummangels." En voorts: „In den Registraturen und Archiven sind es Actenbündel aller Art, die in fortwährendem Zeugungsprocess täglich anwachsen und einen Platz nach dem andern zu füllen drohen, bis zuletzt, wenn nicht eine Zeitweise Ausscheidung Stattfände, kein Fach mehr zur Verfügung stände. Also schon zum Zwecke der Raumersparnis — „pour prévenir l'encombrement des bureaux et des archives" — musz eine Zeitweise Durchmusterung des Actenwuchses vorgenommen werden, abgesehen davon, dass es nicht die Mühe lohnt, Papiermassen die nach gar keiner Richtung einen Werth und eine Bedeutung mehr haben, länger in Evidenz zu halten und aufzubewahren.

Darauf also kommt es an: welcher Art Papiere sind es, die in die Kategorie dessen fallen was nicht des Aufbehaltens werth ist?"

vermogen te doen. Wat het nog te formeeren archief betreft adviseerde ik om gedurende een zeker aantal jaren jaarlijks te noteeren, welke stukken van het afgeloopen jaar na zekeren termijn vermoedelijk vernietigd zouden kunnen worden. Blijkt dan later dat inderdaad voor de administratie aan die stukken geene behoefte had bestaan en ook de archivarissen daaraan geene blijvende waarde toekenden, dan konden de Staten met vrijmoedigheid aan de Regeering machtiging tot opruiming vragen.

De Rijksarchivaris in Overijssel,

L. VAN HASSELT.

HET RIJKS-ARCHIEF IN GRONINGEN.

Ingevolge art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwer Excellentie door bemiddeling van den Algemeenen Rijksarchivaris het volgende verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Groningen, over het jaar 1894 toe te zenden.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Het gebouw bleef bij voortduring aan de eischen van eene goede bewaarplaats van archiefstukken voldoen. Aanleiding tot bijzondere opmerkingen heeft het jaar 1894 niet gegeven. Bij herhaling zij hier echter gewezen op de twee gebreken, welke aan het gebouw kleven, en welker uit-de-wegruiming groote bezwaren schijnt mede te brengen. Bedoeld worden de natte aanslag van het trappenhuis bij invallende warme temperatuursverandering, waarover de verslagen van 1889, 1890 en 1891 breedere mededeelingen bevatten, alsmede het voortdurend binnendringen van grondwater in den kelder, waarvan het vorig jaarverslag uitvoeriger gewag maakt.

II. *Toestand van de reddings- en brandbluschmiddelen.*

Bovenstaande middelen verkeeren in goeden toestand en werden eenige malen beproefd.

De bij de brandinstructie voorgeschreven oefeningen zijn op geregelde tijden gehouden. Kleine daarbij noodzakelijk gebleken herstellingen werden zoo spoedig mogelijk uitgevoerd.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand der archiefverzamelingen geeft geene aanleiding tot bijzondere opmerkingen. Door veel stoken in den winter en zorgzaam luchten bij helder weder in den zomer, was er voortdurend een droge lucht in het gebouw en kon geen schade door vocht worden aangericht. De bode-boekbinder voorzag weder enkele boeken van banden en vervaardigde tevens een groot

aantal cartonnen doozen tot berging van den grooten voorraad pamfletten en overdrukken.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

De door mij bij het jaarverslag van 1892 ingezonden inventaris der rechterlijke archieven verscheen in 18?4 in druk. Een groot aantal exemplaren werd mij ter verspreiding toegezonden, waarvan ik een ruim gebruik heb gemaakt, vooral ten behoeve van andere archiefbibliotheken en van notarissen in de provincie Groningen.

Door het aanbrengen van nog eenige boekenkasten werd het mogelijk de geheele verzameling rechterlijke archieven op ééne verdieping (de 5de of hoogste) te bergen; die verdieping vormt nu als het ware ééne afgesloten op zich zelf staande archief-verzameling.

In het vorig jaarverslag werd het voornemen te kennen gegeven de onderscheidene archieven, welke in het Rijksarchiefdepôt te Groningen zijn gehuisvest en waarin thans *chronologische* en *alphabetische* registers den weg wijzen, op systematische wijze naar de begrippen der nieuwere archiefleer in te deelen. Een plan van indeeling in dien geest, met behoud van het gebruik der gedrukte *chronologische* en *alphabetische* registers, werd door mij in 1894 ontworpen en ingevolge art. 6 mijner instructie aan Uwe Excellentie toegezonden. Met belangstelling zie ik de terugzending en naar ik hoop, goedkeuring van dit plan te gemoet. Terstond daarna kan met de uitvoering van dit plan, eerst op papier, daarna in werkelijkheid, een aanvang worden gemaakt en kunnen de talrijke resolutie- en brievenboeken, rekeningen en brieven van het raadhuis te Groningen worden overgebracht naar het Rijksarchiefdepôt, om aldaar in het in bruikleen gegeven archief der stad Groningen te worden ingelijfd.

Intusschen werd de inhoud van de in 1893 op den zolder van het raadhuis te Groningen ontdekte kist (zie vorig jaarverslag) naar het Rijksarchiefdepôt overgebracht en bemoeide de commies-chartermeester mr. C. P. L. Rutgers zich met het onderzoeken, schiften en registreeren der duizenden charters en brieven. De inhoud is van den meest verscheiden aard en levert bij voortduring nieuwe verrassingen op. Het is voorzeker hier niet de plaats uitvoerige mededeelingen te doen over die stukken; alleen zij vermeld, dat nagenoeg alle stukken met zeer groote waarschijnlijkheid zijn terug te brengen tot drie archieven, te weten: dat der stad Groningen, dat van het Olde convent te Groningen, dat van het geslacht van Ewsum. Bovendien kan worden vermeld, dat van de oudste onbekende stukken uit de 14de eeuw ten getale van ongeveer 28, afschriften zijn genomen ten be-

hoeve van het Oorkondenboek voor Groningen en Drente. Het laat zich aanzien, dat ook in 1895 nog veel tijd aan den merkwaardigen inhoud der kist zal moeten worden besteed.

Mr. Rutgers zette, alvorens met den inhoud van genoemde kist te beginnen, zijn arbeid voort aan de kennisneming van den inhoud der 12 kisten met handschriften, brieven en charters, afkomstig van het huis Farmsum, waarover het vorig verslag uitvoeriger mededeelingen bevat. Alle stukken en boeken zijn thans in regest beschreven; tot eene verdeeling en rangschikking is echter nog niet overgegaan, eensdeels omdat de behandeling van den inhoud der raadhuiskist geen uitstel kon lijden, anderdeels omdat de verdeeling der genoemde stukken in verband staat met het ingezonden plan van indeeling der archieven.

De door schenking niet onbelangrijke aanwinsten van de archievenverzameling werden telkens in de bestaande bovengenoemde registers ingeschreven.

Een afzonderlijk op zich zelf staand archief, dat van de borgerhoplieden of het borgerregiment te Groningen, werd mij ter hand gesteld door een voormalig officier der dd. schutterij, die de thans afgeloopen administratie van de op het corps officieren der schutterij overgegane rechten en verplichtingen der borgerhoplieden had gevoerd. Dit archief loopende van 1623—1795, vooral niet van belang ontbloot ten opzichte van het beleg van Groningen in 1672, is door mij geïnventariseerd en zal als één geheel, als een onderarchief, in het archief der stad Groningen worden ingelijfd.

Door den heer jhr. mr. P. J. van Swinderen, te Assen, werd aan het archief-depôt eene partij van ongeveer 100 charters toegezonden, afkomstig van en betrekking hebbende op het huis Rensuma te Uithuistermeeden en de daaraan verbonden rechten. Van genoemde stukken werd door mij een regestenlijst gemaakt. Over de bestemming der nog in het archiefgebouw berustende stukken is nog geene beslissing genomen.

Met het oog op de steeds wassende hoeveelheid boeken, voornamelijk overdrukjes en pamfletten, waardoor een overzicht moeilijk was geworden, werd in het late najaar de boekerij van het archief onder handen genomen en deze gecatalogiseerd, een arbeid voor een deel in 1895 voortgezet.

Ook dit jaar werden wederom onderscheidene onderzoekingen voor autoriteiten en particulieren aan den Rijksarchivaris opgedragen. Zij werden met eene enkele uitzondering bijna alle door mij behandeld en beantwoord en namen veel tijd in beslag. Wat het bezoek betreft en de lasten daaraan verbonden, verwijs ik bij herhaling naar het daarover in het vorig verslag onder dit hoofdstuk medegedeelde.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

De bewerkers van het oorkondenboek van Groningen en Drente, de heeren prof. dr. P. J. Blok, mr. J. A. Feith., mr. S. Gratama, prof. dr. J. Reitsma en mr. C. P. L. Rutgers, waren in het voorjaar van 1891 zooverre met hun arbeid gevorderd, dat tot het uitgeven in druk kon worden overgegaan. Alvorens die uitgave te doen plaats hebben, richtten zij zich met een verzoek tot Uwe Excellentie ten einde toestemming te erlangen de talrijke charters van voor 1405 in het Rijksarchief in Groningen berustende door den druk bekend te maken. Die toestemming werd hun verleend. Een dergelijk verzoek tot Burgemeester en Wethouders van de gemeente Groningen gericht, betreffende de in bruikleen gegeven aan die gemeente toebehoorende charters, vond evenzeer een goed onthaal.

Het is mij niet bekend, dat overigens aan archiefstukken in hun geheel door den druk openbaarheid is gegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop of bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.*

De aanwinsten waren:

HANDSCHRIFTEN.

Door schenking:

Van mr. P. C. A. Sichterman te Zwolle:

Een handschrift, in octavo in bruinlederen band, uit de 17de eeuw, bevattende lijsten der aequivalenten, repartitiestaten, lijsten der traktementen van civiele en militaire officieren, kapitalen tot last der provincie genegotieerd, allerlei opgaven betreffende de provinciale financiën, bodeloonen, vrachten, kosten van allerlei werkzaamheden, enz. Alles betrekking hebbende op de provincie Stad en Lande van Groningen.

Van den heer J. R. Modderman te Groningen:

1. Resolutieboek der hh. Staten van Stad en Lande, 30 Maart 1602—1 Maart 1604. Dit handschrift schijnt in het laatst der vorige eeuw uit het Ommelander archief in particuliere handen te zijn geraakt en vult daar thans de bestaande lacune aan.

2. Handschrift bevattende 1°. de instructie van den rentmeester der stad Groningen van 13 October 1626 met de ampliatie

van 23 Mei 1627; 2°. Rapport der heeren gecommitteerden van den Raad en de Gezworen Meente over het redres der finances van de stadt Groningen van 11 Januari 1633; 3°. Instructie voor den administrator der predicantengoederen; 4°. Instructie voor de vogeden der gasthuysen in dese stadt Groeningen van 20 November 1630. Dit handschrift schijnt te behooren tot het archief der stad Groningen.

3. Chronologisch register op de resolutiën der hh Staten van Stad en Lande van 21 Februari 1665—21 December 1700.

Van mr. P. L. de Gravere, notaris te Groningen:

Handschrift in 8°, in zwartlederen band, houdende de gilderol der wiel-, stoel en houtdraaijers te Groningen geordonneert en geconfirmeert 20 Februari 1637.

Van den heer R. K. Rijkens, oud-directeur der R. K. S. te Nijmegen:

Handschrift in 8° bevattende de gilderol van het schilders- en glazenmakersgilde te Groningen.

Van den heer S. Bennema te Groningen:

Archief van de borgerhoplieden of het borgerregiment te Groningen 1623—1795.

Van de erven jhr. mr. R. A. Quintus te Groningen:

Handschrift-Register van Stads- en Provinciale beampten van Stad en Lande, 1578—1780.

Door bemiddeling van den Algemeenen Rijksarchivaris werden aan het Rijksarchief in Groningen aangeboden door iemand, „die onbekend wenscht te blijven, met vrijlating aan wien het aangaat, van het dáár of elders te plaatsen": eenige handschriften en losse stukken uit vroegere eeuwen.

Van deze handschriften werd een handschrift, bevattende merkwaardige vonnissen van de Hooge Justitie-Kamer van Stad en Lande tusschen 1750—1770, alsmede een handschrift bevattende merkwaardige vonnissen van Burgemeesteren en Raad van Groningen tusschen de jaren 1739—1747, geplaatst in de bibliotheek van het Genootschap Pro Excolendo Iure Patrio te Groningen. Deze handschriften, niet hebbende behoord tot het archief van een college, zijn verzamelingen vonnissen aangelegd door een particulier. Zij behooren te worden geplaatst niet in het archief van de Hooge Justitie-Kamer, noch onder de rechterlijke archieven der stad Groningen, in de archieven van welke beide colleges de

volledige origineele en officieele protocollen en vonnissen berusten. Het Genootschap Pro Excolendo Iure Patrio, welks bibliotheek geplaatst is in de Rijksuniversiteits-bibliotheek te Groningen, bezit eene collectie handschriften op het oude vaderlandsche recht, speciaal het Groningsch recht, betrekking hebbende.

Een handschrift, zijnde de rekening van het Winsummer- en Schaphalsterzijlvest over het jaar 1785 met de daarin geplaatste goedkeuring door het Hof van Justitie te Groningen, is in het Rijksarchief te Groningen geplaatst om bij de overige stukken en boeken van voornoemd waterschap (voor zoover aanwezig) te worden gevoegd.

Een handschrift, bevattende den verkoop der stadsvierde turf in 1699 in de veenkoloniën der stad Groningen, is geplaatst in het archief der stad Groningen.

Eenige losse stukken en afschriften van resolutiën, alle meerendeels betrekking hebbende op den rentmeester der stad Groningen in 1663, werden ook aldaar geplaatst.

Van een ander onbekende:

Een handschrift uit de 18de eeuw (1786), bestaande uit twee deelen:

deel I bevat het Stadboek van Groningen, met alle latere aanvullingen en een aantal geschreven ordonnantiën van Burg. en Raad uit de 17de eeuw.

deel II bevat het Gild-, Water- en Stapelrecht van Groningen met de afschriften van tal van charters en vonnissen daarop betrekking hebbende, waarbij vooral moeten worden genoemd de afschriften van 45 charters en gildebrieven, betreffende Appingedam, van welke stukken on Ierscheidene, noch in origineel te Appingedam of Groningen, noch in copie aanwezig waren.

Van de dames Arkema te Warffum:

Zeven oude charters, als van:

1428. Woensdag in de Pinksterweek.

Scheppers en zijlrechters van Winsummerzijlvest verklaren uitspraak te hebben gedaan in het geschil tusschen de buren van Zuidwolde en Beyum ter eene zijde en de buren van Noorddijk ter andere zijde over den waterafloop der hamrikken.

(Zegels van Julianus proost van Usquert en Herman kerkheer te Middelstum.)

1436 Vrijdag na O. L. H. Hemelvaart.

„Hijleko hofmeister te Rode Scole, Alric Eijsinghe to Raeswert, Johannes Huesman to Baftlo, Jeltiko in den Oert, Abelo Sighersma, her Evert, keller to Aerdekloester, Dodo uppe Fennem te Stedum. Liewert Scheltinghe to Bedum en broder Godike hofmeyster to Winsummer voerwere" scheppers en rechters van Winsummerzijlvest, verklaren uitspraak te hebben gedaan in het geschil tusschen de buren van Zuidwolde en Beijum ter eene zijde en de buren van Noorddijk ter andere zijde, met bevestiging van het vonnis van 1428. Transfix van het vonnis van 1428.

(Overgebleven zegels van Albert, cureet te Middelstum, Elve cureet te Stedum, Liewert Scheltinghe.)

1453. Dag na St. Marcus.

Burgemeesteren en Raad van Groningen verklaren te hebben toegestaan aan de zijlvesten van den Aduarderzijl het plaatsen van een watermolen in de Hoensloot onder zekere voorwaarden.

(Gebroken zegel van Groningen.)

1493. Woensdag na Palmen.

Botte Herwey, hoofdling te Nauwert, verklaart schuldig te zijn aan Burgemeesteren en Raad van Groningen 500 Rijnsche guldens, binnen ruim een jaar te betalen, en belooft, dat zijne zonen Gerke en Gerlich te Groningen zullen komen om in het verbond tusschen Botte en de stad gesloten toe te treden.

(Zegel van Botte Herwey.)

1493. Woensdag na Palmen.

Take Renessoen, hoofdling te Autzyercka, verklaart schuldig te zijn aan Burgemeesteren en Raad van Groningen 100 Rijnsche gulden, binnen een jaar te betalen.

(Zegel van Take Renessoen.)

1515. Zondag na Thomas Apostel.

Burgemeesteren en Raad van Groningen geven een vidimus af van de notarieele translaat van 1456 van den zoogenaamden vrijheidsbrief der Friezen.

1549. St. Peter ad cathedram.

De volmachten van Doezum en het convent te Gerkesklooster sluiten eene overeenkomst over het uitwateren van Doezum door de Monnikezijl.

(Zegels Gerkesklooster en Langewold.)

Van den heer H. Schummelketel te Hasselt:

Eenige scheidbrieven enz. betreffende o. a. de familiën Wittenarend, Abbringh, van Bijler en Keun.

Van den heer mr. R. E. Hattink te Almelo:

Een huwelijkscontract van St. Valentijnsavond 1494, tusschen Johan Tedema en Reneke Alberda, verleden voor Burg. en Raad der stad Groningen; perkament, het zegel afgevallen.

Door aankoop:

Ter auctie van den heer P. Gouda Quint te Arnhem:

Een oude m. s. kaart op perkament van Warffum en Breede.

BOEKWERKEN.

Door schenking:

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:

Notulen van de derde bijeenkomst van de Rijksarchivarissen op 21 October 1892.

Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken:

a. Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XV. 1892.

b. Middel-Nederlandsch Woordenboek van Verwijs en Verdam. Deel III, afl. 18, deel IV, afl. 1, 2 en 3.

Van mr. H. D. Guyot te Groningen:

H. D. Guyot, Schuldprotocollen de Groningue (Overdruk).

Van mr. E. Pelinck te Assen:

Drente omstreeks het Romeinsche tijdvak (Overdruk) 1894.

Van den gemeente-archivaris te Dordrecht:

Verslag omtrent het gemeente-archief van Dordrecht over het jaar 1893.

Van mr. A. J. Andreae, te Kollum:

Jancko Douwama. Friesch edelman etc. door mr. A. J. Andreae. 1894.

Van mr. J. A. Feith:

De Groninger kermis in vroegere eeuwen door mr. J. A. F (overdruk) 1894.

Van Zijne Excellentie den Minister van Justitie:

Rapport over de Vicariegoederen in Groningen door mr. B. S. Boeles.

Van den Rijksarchivaris in Noordholland:

Inventaris van het archief der stad Enkhuizen, opgem door den Rijksarchivaris in Noordholland.

Van het gemeentebestuur van Groningen:

Verslag van den toestand der gemeente over het jaar 1

Van mr. R. Fruin Th. Az. te Utrecht:

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven de provincie Utrecht over 1893, door den schenker.

Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant:

Verslag omtrent de oude gemeente-archieven in Noordbrab door mr. A. C. Bondam. Juni 1894.

Van den heer Archivaris der gemeente Rotterdam:

Jaarverslag van de commissie voor het archief der geme Rotterdam, over 1893.

Inventarissen van het archief van het voormalig college schepenen en van het voormalig zeegerecht te Rotterda Rotterdam 1894.

Van mr. Seerp Gratama te Assen:

Nog eens het wapen van Drenthe, (overdruk) 1895.

Door aankoop:

Dictionnaire des figures héraldiques par le comte Theod. Renesse, I^e^ Tome, 6me. fascicule. IIe Tome 1, 2, 3 fascicule.
Iconographia Batava door E. W. Moes, Afl. 8, 9 en 10.

Photographie van een merkwaardige, waarschijnlijk unie prent van het beleg der stad Groningen in 1594, met eene voorige legende. Het origineel, in het bezit van den heer van Stolk Cz. te Rotterdam werd daartoe welwillend afgest

A. G. C. Trosée. Het verraad van George van Lalaing, f van Rennenburg, enz. stadhouder en kapitein-generaal van sland, Overijssel, Groningen, de Ommelanden enz., 's Hernbosch 1894.

r. S. D. van Veen. Uit drie eeuwen.

roningsche Volksalmanak Jaarboekje voor Geschiedenis, Taal-Letterkunde der provincie Groningen, voor het jaar 1895.

Drie zeldzame pamfletten, betreffende het beleg van Groningen 1672.

'. Groeningers rommelpot voor den bisschop van Munster.

:. Waerachtig bericht uyt Groeningen van 13 Aug. 1672.

i. Verhael van 't gene in de belegeringe is voorgevallen.

Dr. J. Reitsma en dr. S. D. van Veen. Acta der Provinciale particuliere synoden, deel III.

Oorkondenboek van Groningen en Drente, 1ste afl. Grongen 1895.

Nederlandsch Archievenblad. Orgaan der Vereeniging van chivarissen in Nederland, jaargang 1894.

Verliezen hadden in het jaar 1894 niet plaats.

II. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

In het voorjaar van 1894 heb ik mij met een schrijven tot we Excellentie gericht, inhoudende het verzoek mij machtiging : willen verleenen tot het ondernemen van een reis naar Munster, m einde te onderzoeken, welke stukken in het Staatsarchiet ldaar berusten, betrekking hebbende op de Ommelanden van roningen, oudtijds behoorende tot het bisdom Munster, voor overre althans deze stukken niet zijn uitgegeven in het tot 300 loopende Westfälisches Urkundenbuch. De gevraagde machtiging werd mij verleend. Gedurende een week in de maand lei heb ik te Munster vertoefd en met welwillende hulp van m Staatsarchivar dr. Keller en de verdere ambtenaren een beangrijk aantal, hetzij in originali bestaande of in copiaria overgeschreven, oorkonden ontdekt, welke nog niet door den druk

Van mr. J. A. Feith:

De Groninger kermis in vroegere eeuwen door mr. J. A. Feith. (overdruk) 1894.

Van Zijne Excellentie den Minister van Justitie:

Rapport over de Vicariegoederen in Groningen door mr. W. B. S. Boeles.

Van den Rijksarchivaris in Noordholland:

Inventaris van het archief der stad Enkhuizen, opgemaakt door den Rijksarchivaris in Noordholland.

Van het gemeentebestuur van Groningen:

Verslag van den toestand der gemeente over het jaar 1893.

Van mr. R. Fruin Th. Az. te Utrecht:

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1893, door den schenker.

Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant:

Verslag omtrent de oude gemeente-archieven in Noordbrabant, door mr. A. C. Bondam. Juni 1894.

Van den heer Archivaris der gemeente Rotterdam:

Jaarverslag van de commissie voor het archief der gemeente Rotterdam, over 1893.

Inventarissen van het archief van het voormalig college van schepenen en van het voormalig zeegerecht te Rotterdam. Rotterdam 1894.

Van mr. Seerp Gratama te Assen:

Nog eens het wapen van Drenthe, (overdruk) 1895.

Door aankoop:

Dictionnaire des figures héraldiques par le comte Theod. de Renesse, I^{e} Tome, 6me. fascicule. IIe Tome 1, 2, 3 fascicule.
Iconographia Batava door E. W. Moes, Afl. 8, 9 en 10.

Photographie van een merkwaardige, waarschijnlijk unieke, prent van het beleg der stad Groningen in 1594, met eene uitvoerige legende. Het origineel, in het bezit van den heer A. van Stolk Cz. te Rotterdam werd daartoe welwillend afgestaan.

J. A. G. C. Trosée. Het verraad van George van Lalaing, graaf van Rennenburg, enz. stadhouder en kapitein-generaal van Friesland, Overijssel, Groningen, de Ommelanden enz., 's Hertogenbosch 1894.

Dr. S. D. van Veen. Uit drie eeuwen.

Groningsche Volksalmanak Jaarboekje voor Geschiedenis, Taal- en Letterkunde der provincie Groningen, voor het jaar 1895.

Drie zeldzame pamfletten, betreffende het beleg van Groningen in 1672.

1. Groeningers rommelpot voor den bisschop van Munster.

2. Waeraehtig bericht uyt Groeningen van 13 Aug. 1672.

3. Verhael van 't gene in de belegeringe is voorgevallen.

Dr. J. Reitsma en dr. S. D. van Veen. Acta der Provinciale en particuliere synoden, deel III.

Oorkondenboek van Groningen en Drente, 1ste afl. Groningen 1895.

Nederlandsch Archievenblad. Orgaan der Vereeniging van Archivarissen in Nederland, jaargang 1894.

Verliezen hadden in het jaar 1894 niet plaats.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

In het voorjaar van 1894 heb ik mij met een schrijven tot Uwe Excellentie gericht, inhoudende het verzoek mij machtiging te willen verleenen tot het ondernemen van een reis naar Munster, ten einde te onderzoeken, welke stukken in het Staatsarchief aldaar berusten, betrekking hebbende op de Ommelanden van Groningen, oudtijds behoorende tot het bisdom Munster, voor zooverre althans deze stukken niet zijn uitgegeven in het tot 1300 loopende Westfälisches Urkundenbuch. De gevraagde machtiging werd mij verleend. Gedurende een week in de maand Mei heb ik te Munster vertoefd en met welwillende hulp van den Staatsarchivar dr. Keller en de verdere ambtenaren een belangrijk aantal, hetzij in originali bestaande of in copiaria overgeschreven, oorkonden ontdekt, welke nog niet door den druk

Stukken behoorende tot het archiefdepôt te Groningen werden op verlangen toegezonden aan:

den Rijksarchivaris te Utrecht, die eene groote menigte stukken en brieven uit de correspondentie tusschen de regeering der stad Groningen met den hertog van Parma en andere regeeringspersonen in Brabant van de jaren 1589—1594 ontving, zulks ten behoeve van dr. H. Brugmans te Utrecht, om in het archiefgebouw aldaar te bestudeeren;

den bibliothecaris der Rijksuniversiteit te Gent, aan wien met machtiging van Uwe Excellentie, ten behoeve van den Dom. Willebrord van Heteren te Abbaye de Maredsous en ter bestudeering in het gebouw der bibliotheek te Gent, werden toegezonden de chartularia der Ommelander kloosters Selwerd en Feldwirth.

Alle genoemde stukken en boeken zijn in behoorlijke orde weder in het onder mijn beheer staande archiefdepôt teruggekeerd.

Wederkeerig werden aan het Rijksarchief in Groningen ten behoeve van onderscheidene bezoekers stukken toegezonden om in de werkkamer van het archiefgebouw te bestudeeren.

Ik mocht ontvangen:

Ten behoeve van den luitenant A. J Morks, te Groningen:
Van het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage:

1°. Register van resolutiën, missiven, commissiën enz. van de Gedeputeerde Staten van Groningen en Ommelanden, van 1672, 1673 en 1674.

2°. Protocol en informatiën ten laste van den overste Rabenhaupt, commandant van de vesting Ziegenhain en kolonel van een Hessisch regiment, 1634—1637.

Ten behoeve van dr. J. A. Worp te Groningen:
Van het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage:

1°. Brieven van Theodorus Rodenburg, als regeeringscommissaris naar Spanje en Portugal gezonden, over de jaren 1611—1613.

2°. Rapport van den raadsheer G. van Vosberghen van zijn reis in Denemarken 1620—1621 en de brieven door van Vosberghen uit Denemarken aan de Staten-Generaal geschreven.

Van het Staatsarchiv in Schleswig:

Drei Actenbände betrefflich den Handel Friedrichstadt's nach Spaniën, 1622—1643.

Van het Stadtarchiv zu Emden:

Miscellanea von dem Stadts Agenten in Londen.

Ten behoeve van de Studenten-maskerade commissie te Groningen:

Van de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage:

Eenige kostbare plaatwerken over costuumkunde.

Ten behoeve van prof. dr. P. J. Blok en de andere bewerkers van het Gedenkboek der Reductie van Groningen:

Van het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage:

Generale index op de notulen van den Raad van State, 1584—1600, door A. Bogaers.

Ten behoeve van prof. dr. P. J. Blok, te Groningen:

Van het Rijksarchief in Utrecht:

Twee cartularia van den Dom, genaamd Libri rubri.

Ten behoeve van prof. dr. J. Reitsma te Groningen:

Van het Rijksarchief in Gelderland:

De vier oudste Acta der synoden van Gelderland en het graafschap Zutphen.

Het archief werd persoonlijk bezocht en de daar aanwezige stukken geraadpleegd door de bovengenoemde heeren, ten wier behoeve stukken waren overgezonden, alsmede door de heeren:

K. Later, litt. stud., die eene der oudste rekeningen der stad Groningen copiëerde en een onderzoek instelde betreffende het landrecht van Westerwolde van 1470.

Prof. dr. J. Reitsma, die de handelingen van dr. Justus Velsius te Groningen, in de 16de eeuw naspoorde.

Luitenant A. J. Morks, die gedurende de wintermaanden dagelijks het archief bezocht en alle stukken en boeken, welke op de eene of andere wijze licht konden verschaffen betreffende de krijgsgeschiedenis, doorzocht en bestudeerde.

Mr. H. D. Guyot, die een onderzoek instelde naar Fransche officieren in dienst der Geunieerde Provinciën.

Dr. J. A. Worp, die herhaaldelijk de resolutieboeken der Staten-Generaal uit de 17de eeuw raadpleegde.

H. Boerma, litt. stud., die evenals de heer Later eene der oudste rekeningen der stad Groningen copiëerde.

W. P. Ros, rijksopzichter der genie te Groningen, die een onderzoek instelde naar het begraven binnen de stad Groningen, speciaal op het Zuiderkerkhof, in verband met rechten van aanzwettende perceelen, o. a. neergelegd in een koopbrief van 2 November 1810.

Dr. H. Brugmans, die zijne studiën over de gezantschappen uit Groningen naar Brussel (1585—1592) en over de politiek van dien tijd voortzette.

Dr. Hommo Tonkes te Arnhem, die een onderzoek naar den oorsprong der plaatsen in Westerwolde instelde.

W. A. F. Bannier, litt. doct., die de grenstractaten van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, speciaal betreffende de grensscheiding van de provincie Groningen en Hannover, raadpleegde.

Dr. Per Sondén, ambtenaar aan het rijksarchief te Stockholm, die een onderzoek instelde naar brieven van Axel Oxenstierna in verband met den 30jarigen oorlog.

Prof. Ch. Adam te Dyon, die een onderzoek instelde betreffende de twisten van Renatus Cartesius en den Groningschen hoogleeraar Martinus Schoockius, waarin ook de regeering van Stad en Lande gemoeid is geweest, en die daarbij van eigenhandige brieven van Cartesius afschriften nam.

G. van Kregten, burgemeester van Sappemeer, die inzage nam van eenige aankoopcontracten van venen onder Hoogezand en Sappemeer.

J. W. Chevallier te Groningen, die onderzoekingen deed betreffende de godsdienstige en staatkundige twisten te Groningen in het laatst der 18de eeuw, waarin ook vooral was gemoeid prof. P. Chevallier.

J. Suringa te Groningen, die eenige aanteekeningen nam betreffende den luitenant der hoofdmannenkamer Johan de Mepsche.

Verder kwamen weder eenige studenten in de letteren, de heeren de Raaf, P. H. Korst, Van der Meer, Boerma en

mej. L. Miedema zich oefenen in het lezen van oude handschriften en stelden deze gezamenlijk een onderzoek in over de geschiedenis van Westerwolde in de 15de eeuw.

De bewerkers van het Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, prof. dr. P. J. Blok, prof. dr. J. Reitsma, mr C. P. L. Rutgers en de ondergeteekende te Groningen en mr. S. Gratama te Assen, raadpleegden voor hun doel wederom vele charters en cartularia, zij brachten in de werkkamer van het archief vele uren door.

Ook nu weder werden daarenboven aan allerlei personen, die zich daartoe aan het archiefgebouw aanmeldden, korte inlichtingen verstrekt, veelal van genealogischen of heraldieken aard of in zake beklemrecht. Vooral was een dergelijk bezoek groot in het laatst van Augustus en de eerste helft der maand September, toen de werkkamer van den archivaris meermalen den indruk maakte van een informatiebureau, doordien voortdurend architecten, décorateurs en andere personen inlichtingen en raadgevingen kwamen vragen voor het in orde brengen van den grooten historisch-allegorischen optocht, den 19den September 1894 te Groningen gehouden, voorstellende „De Reductie van Groningen en hare zegenrijke gevolgen", waarvan het plan door den ondergeteekende was ontworpen.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente- en waterschaps-archieven.*

Het in mijn vorig verslag medegedeeld schrijven, door mij 4 November 1893 aan het hoofdbestuur van het waterschap Westerkwartier gericht, werd beantwoord bij eene missive van 20 April 1894, waarin het hoofdbestuur te kennen gaf „goed te keuren; dat de oude notulenboeken van het voormalig Aduarderzijlvest worden gedeponeerd in het brandvrije Rijksarchiefgebouw in deze provincie". Aan de toezegging van den secretaris, deze zaak „zoodra mogelijk in orde te maken," is in 1894 niet voldaan.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

In aansluiting bij de opmerkingen onder dit hoofdstuk in het vorig verslag gemaakt, werd door mij bij schrijven van 4 April 1894, n°. 481, de mogelijkheid eener verbouwing van het archiefgebouw aan Uwe Excellentie nader uiteengezet. Ik veroorloof mij, wat de wenschelijkheid van den verbouw betreft, te verwijzen naar het in het vorig verslag medegedeelde. De redenen, daar

ontvouwd, hebben in 1894 in dubbele mate gegolden. Nogmaals wensch ik te verklaren, dat een geregelde arbeid voor het archiefpersoneel zeer bezwaarlijk, zoo niet dikwijls bijna onmogelijk is. Met vrijmoedigen aandrang neem ik nogmaals de vrijheid Uwe Excellentie beleefdelijk te verzoeken in den bestaanden toestand wijziging te willen brengen op de wijze als door mij is voorgesteld.

Groningen, den 2den Maart 1895.

De Rijksarchivaris in Groningen,

J. A. Feith.

HET RIJKS-ARCHIEF IN DRENTHE.

Overeenkomstig het 17de artikel mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, als verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Drenthe, het volgende mede te deelen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Hierin kwam geen verandering Dezelfde bezwaren, als waarop in vorige verslagen werd gewezen, bleven mitsdien bestaan. Ik neem daarom de vrijheid daarop wederom de aandacht van Uwe Excellentie te vestigen, en wel bepaaldelijk op het niet te ontkennen en steeds dreigend brandgevaar.

Wat het meubilair betreft, dit werd vermeerderd met een nieuwe boekenkast en een boekenrek.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze zijn in goeden toestand, overeenkomstig de op dat stuk gegeven voorschriften, in de localen aanwezig. De bliksemafleider werd dezen zomer nagezien, een daarbij gebleken klein defect onmiddelijk hersteld.

III. *Personeel.*

Dit bleef onveranderd.

IV. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

De toestand bleef dezelfde. Voor het goed droog houden werd zooveel mogelijk zorg gedragen. Zie voorts in de volgende rubriek.

V. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

De ordening en beschrijving van de archieven der besturen, welke elkander van ± 1600 tot 1814 hebben opgevolgd liep ten

einde, voor zoover namelijk het administratieve gedeelte betreft. Behoudens de goedkeuring van het door mij bij Uwe Excellentie ingezonden plan van inventarisatie der verzameling Rijksarchieven in het depôt alhier bewaard, meen ik die ordening en beschrijving als definitief te kunnen beschouwen. Tot het voor de pers gereed maken der laatste zal nog wel eenigen tijd vereischt worden. Daarbij zal het wenschelijk zijn, dat vooraf o. a. uit het depôt te Groningen, eenige stukken, die ik reeds voorloopig aan mijn ambtgenoot aldaar aanwees, naar hier worden overgebracht, voor zoover zij klaarblijkelijk in de Drentsche archieven thuis behooren.

Tengevolge der in mijn vorig verslag bedoelde opruiming van een niet onaanzienlijke hoeveelheid stukken en eenige verschikkingen in de plaatsing, had ik naar het zich liet aanzien, juist voldoende bergruimte verkregen om de alsnog op den zolder van het Gerechtsgebouw en van het kantoor van den Bewaarder der Hypotheken en van het Kadaster aanwezige rechterlijke archieven over te nemen. In overleg met de betrokken ambtenaren werden zij dan ook op 5 Mei van het vorige jaar naar het depôt onder mijn beheer overgebracht. Meerendeels waren de boekdeelen en bundels losse stukken in goeden toestand, enkele daarentegen door de aanvallen van muizen en ratten en de inwerking van vocht geheel of gedeeltelijk vergaan.

Ik meende het best te doen, met onmiddellijk tot een globale ordening over te gaan, hetgeen ook betrekkelijk niet lastig viel, daar omtrent de boekdeelen uitvoerige en nauwkeurige opgaven bestonden en van de losse stukken meer of minder globale lijsten werden gevonden.

Twee hoofdafdeelingen wezen zich daarbij van zelve aan en wel, de archieven der gerechten en rechterlijke ambtenaren, wier ressort zich over het geheele gewest uitstrekte, en van de zoodanige die slechts voor een onderdeel bevoegd waren.

In de eerste laten zich weder onderscheiden:

1°. het archief van den Drost als „hoofdofficier van de civiele en de crimineele justitie" en van de opvolgende ambtenaren, welke hem als zoodanig hebben vervangen; en wel: den President in het justitieele en den Procureur-Generaal;

2°. het archief van den Etstoel en van de opvolgende hoogste gerechten voor het gewest;

3°. het archief van den advocaat-fiscaal, voor belastingzaken.

De tweede hoofdafdeeling wordt gevormd. door de archieven der onderscheidene schultengerechten.

In verband met de omstandigheid, dat van eenige schulten-

gerechten de reeds vroeger overgenomen bescheiden werden geordend en beschreven, bracht ik de definitieve ordening en inventarisatie dezer geheele afdeeling zoo spoedig mogelijk tot stand. De beschrijving behoeft nog slechts voor de pers gereed te worden gemaakt. Verscheidene der tot deze archieven behoorende protocollen werden opnieuw ingebonden en hersteld.

Van de boven omschreven eerste hoofdafdeeling werden de daar aangeduide afdeelingen onder n°s. 1 en 2 voorloopig geordend en daaraan toegevoegd de stukken, die, de rechtspraak betreffende, klaarblijkelijk in de bedoelde archieven te huis behoorden, maar daarvan gescheiden en reeds in het depôt onder mijn beheer geraakt waren.

De afdeeling onder n°. 3 bleef voorshands, zooals zij na de afscheiding was gevormd.

Aan de indices op de notulen van het verhandelde in de vergaderingen van Ridderschap en Eigenerfden en van Drost en Gedeputeerden kon slechts zeer weinig tijd worden besteed. Voor de jaren waarover zij gereed zijn, namelijk van af 1600 tot ongeveer 1680 bewezen zij bij verschillende onderzoekingen goede diensten en bleken in het gebruik uitstekend te voldoen.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

De reeds in het vorige verslag aangekondigde verschijning mijner uitgave der algemeene rechtsbronnen voor Drenthe, van vóór de 17de eeuw dagteekenende, had in het afgeloopen jaar plaats in de Werken der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht te Utrecht.

Ook zag het licht de eerste aflevering van het Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, waarin verscheidene stukken uit het archief alhier, met name uit het cartularium van het klooster van Dikninge afkomstig, zijn opgenomen.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop enz verkregen; verliezen.*

Door heeren Gedeputeerde Staten werd mijn gevoelen gevraagd over het opruimen van eenige nader aangeduide stukken. Na onderzoek kwam het mij voor, dat slechts een zeer klein gedeelte daarvoor in aanmerking kon komen, terwijl bewaring van het overige gewenscht bleek. Daartoe behoorden o. a. ook de archieven der verschillende Landbouwcommissies, die van af 1805 tot ongeveer 1854 in deze provincie hebben bestaan.

Van de eerste commissie, die in 1818 door een andere werd vervangen, waren reeds eenige stukken in het Rijks-archiefdepôt geborgen. Ik stelde met het oog daarop voor ze te vereenigen

met de bescheiden, welke, door de eerstbedoelde commissie nagelaten onder de stukken werden gevonden, over wier al of niet opruiming mijn advies was gevraagd, en ze gezamenlijk onder mijn beheer te plaatsen. Aldus geschiedde. Het bedoelde archief loopt over de jaren 1805/15 en bestaat uit de protocollen bevattende de notulen van het bij de Commissie in die jaren verhandelde, benevens eenige portefeuilles met daarbij behoorende losse stukken. Het werd behoorlijk geordend en vervolgens geïnventariseerd.

Ook werden van den heer J. Rigterink te Oosterhesselen ontvangen eenige stukken, behoord hebbende tot een proces tusschen de marktgenooten van Oosterhesselen en J. Eisinge over den verkoop van een stuk land, genaamd het Holthoen, in 1723.

Voorts een verzameling stukken van den heer H. Schummelketel, hoofdzakelijk bestaande uit acten en andere bescheiden betreffende onroerende goederen te Meppel van af het begin der 17de en te Roden ook uit de 16de eeuw. Behalve deze, die verreweg het grootste deel er van uitmaakten, werden nog eenige papieren van anderen aard aangetroffen, betrekkelijk enkele families vroeger te Meppel woonachting, o. a. Tabing, Stigh en Dannenberg.

Over de kerk te Eelde en het collatierecht aldaar ontving ik enkele stukken ten behoeve van het archief, terwijl over andere nog onderhandelingen worden gevoerd. Daartoe behoort o. a. een afschrifft eener oorkonde van 1289 betrekkelijk het patronaatsrecht over de genoemde kerk.

Eindelijk mogen hier nog vermeld worden eenige teekeningen van de verschillende zegels, achtereenvolgens door of voor het „Land van Drenthe" gebruikt. Copieën dezer teekeningen werden door mij gevoegd bij een verhandeling, getiteld: „Nog eens het wapen van Drenthe", gepubliceerd in den Drenthschen Volksalmanak voor 1895.

Verliezen werden niet geleden. Immers het opruimen van stukken zonder waarde kan daartoe niet worden gerekend. Integendeel, eerder kan daarbij van aanwinst, zij het dan niet van bescheiden, dan toch van bergruimte sprake zijn.

Krachtens machtiging van Uwe Excellentie werd door mij, behalve de in mijn vorig Verslag vermelde quitanties, wegens betaalde intresten op de landschapsobligaties en wegens de vervallen termijnen van lijfrenten, nog een partij renversalen wegens ter conversie in nationale schuldbrieven ingeleverde obligaties ten laste van het gewest, aan den Ontvanger der registratie en domeinen ten verkoop overgegeven. De daardoor vrij geworden bergruimte werd, zooals boven gezegd, ingenomen door de rechterlijke archieven.

Tot mijn leedwezen meende Uwe Excellentie niet te moeten

treden in mijn voorstel om, met behoud van enkele modellen, eveneens op te ruimen eenige pakken quitanties, afgegeven voor de betaling van de heffingen op de bezittingen der ingezetenen, uitgeschreven bij publicaties van het Uitvoerend Bewind van 30 November 1798 en 29 October 1799. En wel die quitanties, welke volgens artikel 39 der eerstgenoemde publicatie, eerst door de ontvangers bij de storting afgegeven, later bij daartoe aangestelde commissarissen moesten worden overgebracht. Deze gaven dan een generale quitantie af, ten blijke dat de voldoening der uitgeschreven heffing en de voorbetaling waren geschied.

In verband met de redenen daarvoor in Uwer Excellenties schrijven opgegeven, namelijk „dat de kennis daarvan (sc. van die quitanties) nuttig zijn kan bij de nasporing naar den vermogenstoestand en de biographie van zekere personen", zoude ik toch de vraag willen gesteld zien, of hierin tevens een algemeen criterium over het al of niet opruimen van archiefstukken moet worden gezocht. Een criterium, dat dan — zie ik wel — hierop neer zoude komen, dat elk stuk, hetwelk een historische — van voor de administratie belangrijke was hier geen sprake meer — bijzonderheid van welken aard ook en onverschillig over wien, en die men bovendien zeker nooit daar zoude zoeken, moet worden bewaard. Immers hoe over den „vermogenstoestand van zekere (in dezen volmaakt onbekende en onbeteekenende) personen" uit een hoeveelheid, niet volledige op verschillende data voor denzelfden persoon, ook wegens vrijwillige vooruitbetaling tegen recepissen, later in obligaties om te wisselen, afgegevene en in verschillende serieën bewaarde quitanties betrouwbare gegevens zijn te verkrijgen, is niet recht helder. (1) Gegevens die bovendien, evenmin als die voor de „biographie" der bedoelde zekere „personen" daar ooit zullen worden gezocht. Voor de laatste toch zijn, natuurlijk in den tijd, waarin de behandelde stukken vallen, veel meer voor de hand liggende, gemakkelijker te raadplegen en vertrouwbaarder bronnen voorhanden dan de bewuste quitanties. Het wil mij dan ook niet duidelijk worden welke biographische bijzonderheid uit die quitanties zoude kunnen worden opgediept, die niet van elders waar men eerder zal gaan zoeken, kan worden verkregen. Te meer, nu in die naar een vast model gedrukte stukken, slechts de namen, bijna altijd zonder qualiteit werden opgenomen. En dan nog dikwijls alleen de achternaam voluit.

---

(1) Later zijn nog enkele lijsten van zulke serieën te voorschijn gekomen die uitwijzen, dat, na de verificeering, de administratie destijds ook niet meer aan die quitanties hechtte.

Is er dus een uiterst geringe kans, dat zij ooit met goeden uitslag voor het doel, vermeld in Uwer Excellenties meer gedacht schrijven zullen kunnen worden gebruikt — een kans naar mijn inzien zoo gering, dat gewone menschen zich door het bestaan van dergelijke mogelijkheid niet van de een of andere handeling laten afhouden — bij de toepassing van den daarin neergelegden regel zoude geen enkel stuk, bepaaldelijk ook niet van de loopende administratie, mogen worden opgeruimd. Immers uit ieder geschrift, welk ook, zijn altijd biographische bijzonderheden, zij het dan ook van het allerminste belang over den minst beteekenenden persoon te putten. Al was het maar alleen zijn wijze van schrijven op een bepaald oogenblik. Niemand zal echter de bewaring daarvan bij de officiëele, van de besturen afkomstige archieven en in de van overheidswege ingerichte archieflokalen begeeren. En daaruit moet mijns inziens volgen, dat het gestelde criterium, altijd in de veronderstelling dat het algemeen mag worden opgevat, is onjuist. Het is dan ook zeer zeker niet aangenomen bij Uwer Excellentie's machtiging tot opruiming der andere bovenvermelde stukken. Maar dan vraag ik mij af, waarom juist in dit geval een uitzondering gemaakt?

Het is, ik moet het bekennen, mij dan ook niet mogen gelukken, daarvoor in de opgegeven reden een voldoenden grond te kunnen zien. Vreest men dat, met de opruiming, gegevens zullen verdwijnen, die elders niet te vinden zijn, dan moeten toch ook de aard en de waarde dier gegevens worden gewogen, en niet minder in aanmerking genomen de omstandigheid, dat elders beter en gemakkelijker dezelfde gegevens zijn te verkrijgen.

Ik meende eenigszins uitvoeriger bij dit punt te moeten stilstaan, omdat het den indruk heeft kunnen maken, alsof door mij overhaast tot de aanvrage der machtiging tot opruiming was overgegaan. Juist daarom scheen het mij geoorloofd in het algemeen mijn denkbeelden over het al of niet gewettigde daarvan eenigszins nader uiteen te zetten.

Met bijvoeging van dit voorbehoud echter, dat onder erkenning der algemeene regels in hunne waarde toch ieder bijzonder geval op zichzelf zal moeten worden beoordeeld.

De volgende boekwerken werden ten geschenke ontvangen:

Van Uwe Excellentie:

Bundels XV der Verslagen over 1892 omtrent 's Rijks Oude Archieven en omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst.

Van Zijne Excellentie den Minister van Justitie:

Rapport over de vicariegoederen in hun verband tot de andere kerkelijke goederen in Drenthe, met tal van bijlagen, uitgebracht door mr. W. B. S. Boeles.

Van Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe:

Een exemplaar der notulen van het verhandelde in de najaarsvergadering der Provinciale Staten in 1893 en in de zomervergadering van 1894.

Van den Commissaris der Koningin in de provincie Drenthe:

Het verslag door Gedeputeerde Staten uitgebracht omtrent den toestand der provincie Drenthe over het jaar 1893.

Van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Assen:

Een exemplaar van haar verslag aan den gemeenteraad over 1893.

Aangekocht werden, onder andere werken:

Een exemplaar van „de Post van den Neder-Rijn;

Volledige verzameling der publicatiën van de Provinciale Representanten van het Volk van Holland, der Staten-Generaal, het Provinciaal Bestuur en het Provinciaal Committé van Holland, de Nationale Vergadering, de Constitueerende Vergadering, het Wetgevend Lichaam, enz. enz., van af Januari 1795 tot tot 17 Februari 1806, uitgave van Herdingh en du Mortier te Leiden; en

Spruner Menke's Historischer Handatlas.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen.*

Het was mij aangenaam, dat Uwer Excellenties machtiging, om persoonlijk een onderzoek in te stellen ter opsporing van voor de geschiedenis van dit gewest belangrijke stukken en het nemen van afschriften daarvan bij particulieren in deze provincie, en in Overijsel ook in enkele gemeenten, mij wederom werd verleend niet alleen, maar ook uitgebreid in dien zin, dat datzelfde onderzoek ook in andere provinciën zoude kunnen plaats hebben. Toch heb ik in 1894 daarvan alleen behoeven gebruik te maken voor nadere vergelijking van eenige stukken

te Kampen en tot een bespreking over het afstaan of het afschrijven van stukken, afkomstig van de kerk te Eelde.

Een nader onderzoek in het Rijksarchief te Arnhem leerde mij, dat bezoeken aan de gemeenten Kuilenburg en Borculoo noodelooze en nuttelooze moeite zouden zijn geweest, omdat de oudere stukken, welke, voor Drenthe misschien van belang, daar aanwezig hadden kunnen zijn, naar het Rijks-depot in Gelderland waren overgebracht.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Behalve de ambtenaren van het provinciaal bestuur, die nu en dan inlichtingen kwamen vragen, deed de heer W. A. Bannier, doctorandus in de Nieuwe Letteren, persoonlijk onderzoek omtrent de grensgeschillen van Drenthe met Munster en Bentheim, in verband met de vaststelling der Rijks-grenzen,

den heer W. Koops over eenige bijzonderheden betreffende de gemeente de Wijk; en

dr. K. Lijndrajer over het fregat Drenthe en het aandeel, dat de Landschap omstreeks 1640, gedurende eenige jaren in de uitrusting daarvan heeft betaald.

Voorts bezocht de heer A. Beek, 1ste luitenant der infanterie, als daartoe aangewezen, van af November 1894, het archief, tot het doen van krijgskundige nasporingen,

Schriftelijk werden inlichtingen verstrekt, voor zoover dit mogelijk was:

aan mr. K. baron van Hoëvell te Wijke, omtrent Pelegrina van Hoëvell, non in het klooster te Dikninge; en

aan den heer H. Schummelketel te Hasselt, omtrent een rapport, dat in de kwestie over den afvoer van het van Drenthe naar Overijsel afkomende water, in 1779 zoude zijn uitgebracht.

Aan den Algemeenen Rijksarchivaris moest, op een desbetreffende vraag, worden geantwoord, dat in het gewest geen wees- en momboirkamers hebben bestaan.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Omtrent deze bemoeiingen valt over het afgeloopen jaar niets te vermelden, daar zij niet plaats vonden.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Onder deze rubriek zoude ik, voor zoover algeheele verplaatsing van de archieven naar betere en meer geschikte localen voorloopig tot de onmogelijkheden blijft behooren, niets bepaalds weten aan te geven.

Assen, den 28 Februari 1895.

De Rijksarchivaris in Drenthe,

SEKRP GRATAMA.

HET RIJKS-ARCHIEF IN LIMBURG.

Door dezen heb ik de eer Uwe Excellentie door bemiddeling van den Algemeenen Rijksarchivaris te doen toekomen mijn jaarverslag over het algeloopen dienstjaar 1894 en volg daarbij de door Uwe Excellentie aangegeven orde.

I. *Toestand der bewaarplaats van de archieven.*

De archiefgebouwen verkeeren in drogen toestand, wat mij met het oog op den buitengewonen strengen winter veel kosten aan stoken heeft veroorzaakt, dikwijls van al de drie groote kachels, die zich in het middenschip der oude kerk en het koor bevinden, waarin mijn archief is gevestigd.

Nieuwe meubelen zijn niet aangeschaft.

Ik neem nogmaals de gelegenheid waar, om Uwe Excellentie te wijzen op den treurigen toestand waarin zich ons archief bevindt met het oog op doelmatige bureaux.

Er is hier, gelijk ik reeds in mijn verslag van verleden jaar melde, maar één lokaal, dat op den naam van bureau aanspraak kan maken, het ruime lokaal namelijk der oude St. Mariakapel, ten zuiden van het koor en dat dienen moet als werklokaal van den commies-chartermeester, den klerk, den hier sinds een paar jaar gedetacheerden luitenant, belast met nazoekingen op krijgskundig gebied, al de personen die zich met archivalische studiën en onderzoekingen komen bezig houden en den ondergeteekende, zoodat wij soms met 8 personen bijeen zijn, in zulk een klein bestek elkander zelfs met de meeste omzichtigheid hinderend en in den weg loopend. Wel heb ik tot mijn beschikking een lokaal bestemd tot boekbinderij boven den bergkelder, die zich naast het archief bevindt, voor spreekkamer, maar op den duur daar te werken is des winters onmogelijk daar de hitte en benauwde lucht, zelfs bij het spaarzaam stoken van eene vulkachel, ondragelijk zijn.

Ik neem daarom de vrijheid Uwe Excellentie voor te stellen om, zoo eene geschikte gelegenheid zich voordoet, mij in de gebouwen der naatstbijzijnde kazerne, die naar ik hoor eerstdaags ontruimd zal worden, twee bureaux te doen inrichten

naast het tegenwoordige, nl. een voor den commies-chartermeester en een voor de bezoekers die het archief komen raadplegen.

Nog acht ik het hier van belang te wijzen op de noodzakelijkheid die er bestaat aan verbinding met de waterleiding, daar wij ver moeten loopen voor het noodige wasch- en drinkwater en het bij boete verboden is in de naastbijgelegen huizen, die van waterleiding voorzien zijn, zulk water, het eenige dat voor drinkwater geschikt is, ons te verschaffen.

II. *Toestand der redding- en brandbluschmiddelen.*

De toestand daarvan is voldoende; de extincteur en de buizen met brandkranen, in verbinding met de stedelijke waterleiding gebracht, worden op den vastgestelden tijd geprobeerd en nagezien. Ook de bliksemafleider werd, volgens gewoonte, door een technicus onderzocht.

III. *Het personeel.*

Hierin is geen verandering gekomen. Over den ijver van den commies-chartermeester en den klerk heb ik alle reden om tevreden te zijn.

De buitengewone werkzaamheden, tengevolge van de Roermondsche archiefkwestie, waarvan onder het hoofdstuk „werkzaamheden" uitvoerig wordt gesproken, maakten bijna dagelijks eene aanzienlijke verlenging van den gewonen archieftijd, dikwijls totdat de duisternis ons in het archief overviel, en *meermalen* des Zondags, noodzakelijk, zoodat geen der ambtenaren noch ik zelf van den datum mijner benoeming af eenigen rusttijd of vacantie heb kunnen aanvragen. In 't bizonder meen ik hier echter te moeten wijzen op de omstandigheid, dat de heer J. Eversen, bij de voor ons zoo onaangename wekelijksche bezoeken aan het archief te Roermond, mij trouw heeft vergezeld en helpen zoeken naar de documenten, die mij voor mijne memorie, bijlage A, uitstekend te pas kwamen. Ik hoop dat dit alles voor Uwe Excellentie beweegredenen mogen zijn om het daarheen te leiden, dat ons traktement, waarop reeds meermalen werd aangedrongen, worde verhoogd in evenredigheid met onze werkzaamheden.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

In dezen toestand kwam geene noemenswaardige verandering.

Ik moet Uwe Excellentie echter opmerken, dat er dringende behoefte bestaat aan kasten, daar ik een groot gedeelte van mijn archief, om het niet op den grond te laten staan, in ledige kasten van de Stadsbibliotheek, die zich in de noordelijke zijbeuk van ons gebouw bevinden, heb moeten plaatsen.

V. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Het 2de deel van den inventaris van het archief der Hoog-adellijke abdij Thorn, is thans door mij voleindigd door het corrigeeren van de laatste drukproeven; maar de historische inleiding en de indices moeten nog worden samengesteld. Van voornoemde inleiding is echter reeds een gedeelte geschreven, doch bijna al mijn tijd werd tot nu toe ingenomen door de Roermondsche-archiefkwestie, welke echter niet onvruchtbaar was ook in het opzicht van de werkzaamheden, in dit hoofdstuk bedoeld; immers ik had de eer aan Uwe Excellentie toe te zenden in den loop van het afgeloopen dienstjaar:

1°. Eene memorie betreffende de verschillende bewaarplaatsen en bewaarders der Rijksarchieven in het Overkwartier van Gelderland te Roermond van 1580 tot tijdens de Fransche overheersching (bij schrijven van 8 Aug. 1894, n°. 937);

2°. In antwoord op een schrijven van Uwe Excellentie de dato 27 Juli 1894, n°. 1678, afd K. W., had ik de eer Uwe Excellentie, bij schrijven van 31 Oct. 1894, n°. 929, de lijsten der archieven te doen toekomen, die zich thans nog op het Raadhuis te Roermond bevinden, nl.:

a. Lijst der archieven, waarvan de *eigendom niet* door het Gemeentebestuur van Roermond *wordt betwist*;

b. Lijst der archieven waarvan de eigendom des Rijks *wel* door het gemeentebestuur van Roermond *wordt betwist*, maar uit officiëele bescheiden, opgaven in de Staatscourant, verslagen van wijlen den Rijksarchivaris Sivré aan Uwer Excellentie's Ambtsvoorganger enz., blijkt;

c. *Vermiste archieven*, waarvan 's Rijks eigendom *niet* door het gemeentebestuur van Roermond *gecontesteerd* is en welke *niet* in den inventaris van wijlen mijn ambtsvoorganger vermeld zijn;

d. Overige *gecontesteerde* archieven.

3°. Verder bij vermeld schrijven van 8 Aug. 1894, n°. 937,

nog „de politieke en rechterlijke verdeelingen en indeelingen van het Tweede kwartier of Overkwartier van Gelderland (sinds 1580 Spaansch en 1715 Oostenrijksch, Staatsch-Pruisisch en Guliksch Gelderland) 1580—1794" (gedrukt).

4°. Bij schrijven van 1 Sept. 1894, n°. 949. „De inlijvingen van het grondgebied van het tegenwoordig Hertogdom Limburg bij de Fransche Republiek, de politieke indeelingen en den afstand daarvan, bij tractaten, door de oude bezitters tijdens de Fransche overheersching 1792—1814" (gedrukt).

Allen door mij samengesteld; terwijl ik

5°. als bijlage A van dit mijn jaarverslag Uwe Excellentie doe toekomen eene memorie over de archieven der gemeenschappen te Roermond, die een rechterlijk of landsheerlijk charakter hadden of invloed op het algemeen bestuur alsmede over hetgeen aangaande die archieven in 1894 is voorgevallen.

6°. als bijlage B van dit mijn jaarverslag:

a. Een summieren inventaris der archieven afkomstig van het archiefdepôt van het Souverein hof van Venlo, ingevolge machtiging van Zijne Excellentie den Minister van Justitie dd. 24 Sept. 1880, 1ste afd., n°. 108 en daarop gevolgd schrijven van den Algemeenen Rijksarchivaris dd. 6 October 1880, n°. 146, overgebracht van het Kantongerecht te Venlo naar het Stadhuis te Roermond en ingevolge lastgeving van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, de dato 23 Juni 1894 n°. 1340 afd. K. W., overgebracht naar het Rijksarchief in Limburg te Maastricht, zooals dat depôt door ons gevonden werd in een afzonderlijk lokaal in den zijvleugel van het Raadhuis te Roermond, verwijderd van het eigenlijk archieflokaal, waar meergemeld depôt, volgens meergemelde Ministerieële volmacht, blijkens het jaarverslag van wijlen den heer Sivré aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, over 1880 p. 21, was geplaatst na de aankomst uit Venlo.

b. Een summieren inventaris der bescheiden afkomstig van schepenbanken, die, ingevolge de Fransche wetten, naar het gebouw van het „tribunal de 1re instance" te Roermond zijn overgebracht en ingevolge machtiging van Zijne Excellentie den Minister van Justitie, dd. 23 Mei 1879, n°. 163, vervoerd naar het Stadhuis te Roermond en op last van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, de dato 23 Juni 1894, n°. 1340, afd. K.W.,

zijn overgebracht naar het Rijksarchief in Limburg te Maastricht.

c. Charters uitgegeven zijnde van schepenbanken en leenhoven ten behoeve van particulieren gediend hebbende in processen voor het *Hof* in revisie of bij *subalterne* rechtbanken.

7°. als bijlage C van ditzelfde jaarverslag, een summieren inventaris van de archieven afkomstig van Limburgsche gemeenschappen te Brussel in het algemeen Rijksarchief. Over dit laatste verslag eenige woorden ter toelichting. Ingevolge Koninklijk besluit van 14 Sept. 1894, n°. 71, werd ik gemachtigd mij naar Brussel te begeven, ten einde een onderzoek in te stellen betrekkelijk de archieven van Limburg afkomstig zijnde en in voornoemd depôt bewaard. Dezen tijd heb ik benuttigd door de archieven zelve en hunne bewaarplaats te gaan beschouwen, de inventarissen die daarvan bestonden te excerpeeren en belangrijke stukken uitvoerig te beschrijven en zulks vooral met het oog op de staatsrechtelijke en geschiedkundige verhoudingen van de gemeenschappen, die te Roermond door het Fransch bestuur zijn opgeheven en hunne archieven.

De resultaten van deze onderzoekingen worden Uwe Excellentie, behalve in genoemden algemeenen inventaris der archieven te Brussel berustende, meegedeeld in mijne memorie A, als bijlage aan dit mijn jaarverslag toegevoegd en hiervoor reeds vermeld, sub 5.

Vervolgens benuttigde ik ook dien tijd door stof te verzamelen voor mijne geschiedkundige inleiding van het 2de deel van den inventaris van de archieven der Rijksabdij Thorn, waarover ik hierboven heb gesproken.

De toestand van deze archieven is bevredigend wat betreft hun toestand en de bewaring, vrij van vocht enz., hoewel ik, evenzeer als professor Blok in zijn artikel: „Brusselsche archivalia belangrijk voor Noord-Nederland uit de XVde en XVIde eeuw", (1) de bewaring van liassen in doozen minder doelmatig vind.

Wat betreft de orde waarin deze archieven zich bevinden: door de verhuizing van documenten van het archief uit het oude gebouw van de rechterlijke collegiën, thans afgebroken, naar de place des Musées in het oude museum van natuurlijke historie, liggen zij geheel dooreen. Zij waren nl. reeds vroeger ter uitlevering met ons land afzonderlijk gelegd, maar tengevolge van den langen duur dier onderhandeling zag men zich natuurlijker

---

1) Nederl. Archievenblad 1893—1894, bladz. 26.

wijze genoodzaakt die archieven weder in het depôt te brengen en plaatste ze zoo goed men kon in de nieuwe bewaarplaats, waar vermoedelijk niet meer op deze papieren was gerekend. Als het lang zal duren zullen zij niet gemakkelijk meer te vinden zijn en het ware te wenschen, dat de uitlevering spoedig geschiedde.

Dit zijn onze werkzaamheden slechts voor een deel; verder de wekelijksche reis naar Roermond en, zoover de tijd toeliet ter opsporing der rechterlijke archieven in dit gewest, het klasseeren en in portefeuilles rangschiken der archieven van het Hof van Venlo en der schepenbankarchieven afkomstig van de arrondissement-rechtbank te Roermond, zooveel mogelijk reeds in systematische orde, althans in zooverre, dat de rechterlijke archieven, de administratieve en de leenhofs archieven van het Souverein hof te Venlo, zooveel mogelijk werden afzonderlijk geplaatst, waarbij ik door mijne beide beambten werd terzijde gestaan; het beter inpakken der charters van de abdij Thorn in gelijke omslagen door den commies-chartermeester; het uitzoeken der archieven, die in andere Rijksdepôts in de provinciën van ons land of van andere landen tehuis behooren, alsmede in het depôt der gemeente Maastricht, waarvan door den commies-chartermeester eene lijst werd opgemaakt, met uitzondering van die archieven welke in buitenlandsche depôts tehuis behooren. Ten slotte moet ik nog opmerken, zooals trouwens uit een volgend hoofdstuk zal blijken, dat de inlichtingen door ons verstrekt veelvuldig waren en geruimen tijd vorderden.

VI. *In druk uitgegeven stukken.*

Voor de volgende bescheiden werd geheel of gedeeltelijk gebruik gemaakt van ons Rijksarchief.

Een professieboek van het klooster der Dominikanen te Maastricht over de jaren 1693—1795 door Bⁿ. van Geusau. Dl. XXX der Publ. de la Soc. hist. et arch. du Limbourg. p. 197—200.

De wedervinding van het lichaam en van het oude graf der H. Hereswit (of Hereswint), gravin van Strijen, echtgenoote van den H. Ansfridus, graaf van Hoei en van Teisterband, stichteres der abdij Thorn en hare vereering vóór 1794, door den ondergeteekende. ibidem p. 15—39.

Een brief van Reinoud IV van Brederode aan zijn zwager Johan van Wyttenhorst, heer te Horst, uitgegeven en toegelicht door den ondergeteekende. Publ. etc. tom. XXX, p. 41—47.

Het Huislieden- of Akkermans-gilde door A. J. Flament en M. H. Michels in de Maasgouw, orgaan voor Limb. gesch., taal- en letterkunde, XVI jaarg. 1894, p. 1—2.

L'orpheline de Maastricht. Eene charter-novelle uit den tijd van het beleg van 1579 door A. J. Flament, ibidem p. 13—14.

Simon de Bellomonte, de ontwerper der eerste topographische kaart van Maastricht, door dr. P. Doppler, ibid. p. 17—18.

Jaarmarkten te Venlo door dr. P. Doppler, ibid. p. 24.

Lijst van pastoors in Limburg door dr. P. Doppler, ibid. p. 25—26.

Kroniek van Maastricht door Jos. Eversen, ibid. p. 27, 28, 35, 36, 39, 40, 43, 44, 47, 48, 55, 56, 59, 60, 63, 64, 67, 68, 76, 80, 84, 88, 92, 96.

Munten in Nov. 1585 gangbaar verklaard in het prins-bisdom Luik door dr. P. Doppler, ibid. 49—51.

Het voormalig klooster Dal van Josaphat of den Beyard te Maastricht door dr. P. Doppler, ibid. 53—55, 57—59, 61—63, 65—66.

De waarde der marken op het laatst der XVde eeuw door dr. P. Doppler, ibid. p. 66

Het Gemeentewapen van Stramproy door A. J. Flament, ibid. p. 77, 78.

Het leen Leveroy door dr. P. Doppler, ibid. p. 78.

Eene benoeming met hindernissen (nl. van den pastoor van Etten door het kap. van Thorn) door den eerw. heer Frische, kapellaan alhier ibid. p. 85—87.

VII. *Opgave der aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en opgave der verliezen zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

Ten geschenke werden aangeboden:

1. Krachtens testament uit de nalatenschap van wijlen E. Slanghen, burgemeester van Hoensbroek, twee registers in folio,

met door hem zelf fraai gesneden bedekkingen, met handteekeningen en curiosa, waaronder echter ook charters en andere documenten voorkomen, verzameld met het oog op de handteekeningen.

2. Van mej. Bogaard alhier:

„Plan de l'éboulement des cavernes sous la montagne de St. Pierre" (teekening).

3. Van de Belgische Regeering:

Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, zevende reeks. Gent van den oudsten tijd tot heden, dertiende aflevering, 50e dl. van het geheel.

4. Van de „Commission royale d'Histoire", van de Académie te Brussel:

a. Cartulaire des comtes du Hainaut, tom. IV.

b. Correspondance de Granvelle, tom. I—VIII, 8 dln. 4°.

c. Alph. Wauters, Table chronologique des chartes et diplômes imprimés concernant l'histoire de la Belgique tom. VIII. 4°.

d. Schoolmeesters et Bormans, Cartulaire de St. Lambert à Liége 4°. tom. I. 4°.

5. Door Zijne Excellentie den Minister van Justitie te 's Gravenhage:

Rapport over de Vicarie-goederen in hun verband tot de andere Kerkelijke goederen in Limburg.

6. Door Zijne Excellentie den Commissaris der Koningin in Limburg:

Verslag over den toestand van het Hertogdom Limburg over 1893.

7. Door den heer algemeenen Rijksarchivaris te Brussel:

a Inventaire des archives de Belgique 1848—1884. 9 dln. folio ontbr.

b. Catalogue de la bibliothèque des archives générales du Royaume 1882 8°.

8. Van den Rijksarchivaris te Groningen:

Inventaris der rechterlijke archieven, berustende in het Oud-Archief in de provincie Groningen.

9. Van den Eerw. Pater H. Albers S. J.:

De H. Ansfried, 18de bisschop van Utrecht.

10. Van den heer P. de Wit, te Leipzig:

Perlen aus der Instrumenten-Sammlung von Paul de Wit in Leizig.

Aangekocht werden:

A. Archieven.

1. Van den heer Ubachs, te Scharn, bij Maastricht, de volgende charters:

1474, 12 Maart. Ten overstaan van Johan van Cortenbach, stadhouder, Renier van Hulsberch, genaamd van Schaluyne, en Gillis van der Sargiën, leenmannen van het leenhof van Valkenburg, verkoopt ridder Willem Dobbelsteyn van Doenrade, heer van Nederharen, met toestemming zijner echtgenoote Katharina van Haeren, aan Willem van den Bosch en Ida Herckx eene jaarlijksche erfrente van 2 mud rogge, maat van Meerssen, en verpandt daartoe al zijne leengoederen.

Orig. op perkament. Zegel verloren.

1518, 16 September. Schepenen der proostdij van Meerssen met name Andries van Palant, schout, Herman van Oeverbunde, Augustinus van Amby, Wilhem Lyerarts van Vleeck, Peter van Oerssbeek, Gillis Kounen, Lambrecht in die Croen en Theodoricus Speckheuwer verklaren, dat Jan Berman verkocht heeft aan Jan Dreessens en zijne erfgenamen $1^1/_2$ bunder weide onder Meerssen opten hueck gelegen.

Orig. op perkament. Zegel verloren.

1571, 23 October. Ten overstaan van ridder Jan van den Werve en Jan van der Meeren, schepenen van Antwerpen, verkoopt Antoon van Compostele, priester en kapellaan van

O. L. Vrouwekerk aldaar, namens de kapittelheeren dezer kerk aan Hendrik van Ranst ten behoeve van Ferry de Glimes, baanderheer van Grymbergen enz., eene weide met aangrenzende gronden gelegen binnen Pulle naast de Leeuwsche weide en het erf van Ferry voormeld, voor 5 Karolus gulden per jaar.

Orig. op perkament. Zegel verloren.

1629, 29 November - 11 December. Ten overstaan van Ferry Loerants, Antoon Tambuysere, Daniël Funk, laten van den laathof van het Godshuis te Grimbergen, draagt Peter de Govy, meier der hoofdbank aldaar, over aan Jan Hieronymus Loerants, drossaard van het land van Grimbergen, eene jaarlijksche rente van 62 Rijnsche gulden.

Orig. op perkament. Zegel verloren.

1688, 3 November. Diploma der Universiteit van Orleans, waarbij Jan Baptist van Brienen van Maastricht bevorderd wordt tot doctor in de beide rechten.

Orig. op perkament met zegel in rood was aan een rood zijden lint. De akte is onderteekend door Seberche *antecessor et rector*, Delalande *antecessor et decanus*, G. S. Goldtbach, J. N. G. *procurator*. Dessourmieulx *scriba*.

1742, 21 Juni. De Staten-Generaal benoemen Jan van Camphuysen tot bevelhebber eener compagnie voetvolk van het regiment van den colonnel Mulert.

Orig. op perkament, met het zegel der Staten-Generaal in rood was.

1763, 20 Mei. Dilgron van Ingen en Abraham Vestrinck, schepenen van Kampen, bevestigen het testament van Jacob van Camphuisen, kapitein in dienst der Staten-Generaal en van zijne zuster Geertruida Maria Barbara van Camphuisen.

Orig. op perkament.

1782, 25 Februari. Keizer Jozef II belast den eersten deurwaarder van den Raad van Brabant met de uitvoering van het vonnis van den 13den Juni 1779, door dien raad, op verzoek van ridder..... van Brienen van Geusselt, schepen van Maastricht, uitgesproken ten voordeele van Leonardus Thimus en diens echtgenoote Anna Maria Gade, ten laste van Frans Arnold markgraaf van Hoensbroek, graaf van het R. Rijk en diens echtgenoote...... gravin van Schönborn.

Orig. op perkament. Zegel verloren.

2. Van den heer Vorsterman van Oyen te Oosterwijk:

Extract uit een leenregister van Thorn betreffende Avesaet bij Tiel.

B. Boeken.

1. Dom Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France. Paris 1869—1880. 19 dln. fol.

2. Monumenta Germaniae historica, III. Capitularia regum Francorum. Hannoverae, 1893. 4°.

3. Monumenta Germaniae historica. Diplomatum regum et imperatorum Germaniae tom II. Hannoverae, 1879—1893. in 4°.

4. Id. Constitutiones et acta publica imperatorum et regum, tom. I. Hannoverae 1893. in 4°.

5. Id. Formulae Merovingici et Karolini aevi pars prior. Hannoverae, 1882. 4°.

6. Id. Legum nationum Germanicarum tom. II, pars I, Hannoverae 1892. 4°.

7. A. J. Binterim, Pragmatische Geschichte der Deutschen Conciliën. Maintz, 1851—52. 7 dln. 8°.

8. Fr. Leist, Urkundenlehre, 2e Auflage. Leipzig 1892.

9. G. Erler, Liber cancellariae apostolicae, vom Jahre 1380 und der stilus palatii abbreviatus Dietrichs von Nieheim. Leipzig, 1888. 8°.

10. Jouffroy d'Eschavanes, Armorial universel. Paris, 1845. gr. 8°.

11. H. Junius, Heraldiek. Amsterdam 1894. gr. 8°.

12. Th. Renesse, Dictionnaire de figures héraldiques, tom. II. Bruxelles 1894. 8°.

13. Martene et Durandus, Veterum scriptorum nova collectio. Rotomagi 1700. 4°.

14. Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter seit der Mitte des dreizehnten Jahrhunderts. Berlin, 1886. 2 dln. 8°.

15. H. Meybomius, Rerum Germanicarum libri tres. Helmstadt, fol.

16. Chronicon Gotwicense seu annales libri et exempti monasterii Gotwicensis, ordinis S. Benedicti inferioris Austriae.... 1732 fol. Typis monasterii Tegernseensis O. S. Benedicti.

17. Mémoires généalogiques pour servir à l'histoire des familles des Pays-Bas. Amsterdam, 1780. 8°.

18. Th. De Rouck, Den Nederlandtschen herauld ofte tractaat van wapenen en politycken adel. Amsterdam, 1645, fol.

19. M. Jouffroy d'Eschavannes, Dictionnaire de la noblesse et du blason. Paris, Garnier.

20. Tableau synoptique des archives de l'Etat, dans les provinces, présenté à M. le Ministre de l'Intérieur par M. l'archiviste général du Royaume. Bruxelles, 1876. 4°.

21. Algemeen woordenboek behandelende kunsten en wetenschapen, de levens van beroemde mannen en vrouwen enz. Amsterdam, 3 dln., kl. 8°.

22. Paul Lacroix et Ferdinand Seré, Le livre d'or des métiers. Histoire de l'orfèvrerie-joaillerie et des anciennes communautés et confréries d'orfèvres-joailliers. Paris, 1850. 8°.

23. C. W. van Heukelum, Van Sunte Cristoffelsbeelden. Eene ikonographische studie. Utrecht 1865. roy. 8°.

24. S. Muller Fz., Over claustraliteit. Bijdrage tot de geschiedenis van het grondeigendom in de middeleeuwsche steden. Amsterdam, 1890. 4°.

25. P. Albers S. J., De Heilige Radboud, veertiende bisschop van Utrecht. Utrecht, 1894. 8°.

26. De HH. Hieronymus en Antonius van Weert, twee der 19 beroemde Martelaren van Gorcum. Weert, 1894. 8°.

27. H. J. Allard S. J., De stichting van het kapittel te St. Geertruidenberg. Bergen-op-Zoom, 1893. 8°.

28. F A. Hoefer, De Gaasberg bij Hattum. Zwolle, P. Molenaar. kl. 8°.

29. C. de Borman, Les échevins de la Souveraine justice de Liége. Liége, 1892. 4°.

30. R. Fruin, Bijdragen voor de Vaderlandsche geschiedenis en Oudheidkunde. 3de reeks, 8e deel. 's Gravenhage, 1894. 8°.

31. J. G. R. Acquoy en H. C. Rogge, Archief voor de Nederlandsche kerkgeschiedenis. 4de deel. 's Gravenhage, 1893.

32. A. J. Enschedé, Jacques Louis comte de Noyelles et de Fallais. 8°.

33. P. Verhaegen, Le tribunal révolutionnaire de Bruxelles (1794—1895). Bruxelles 1894. 8°.

34. Idem Le théâtre de Namur en 1796—1797. 8°.

35. J. Lulvès, Die gegenwärtige Geschichtsbestrebungen in Aachen. Eine kritische Studie. Aachen 1893. 8°.

36. H. Schnock, Aus Aachener Vorzeit. Aachen 1894. 8°. dl. 7.

37. J. Ter Gouw, De Gilden. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het Volksleven. Amsterdam 1866. 8°.

Aanwinsten ingevolge wettelijke bepalingen en besluiten:

1°. Rechterlijke archieven, afkomstig laatstelijk uit het Gemeentearchief te Swalmen:

1°. Register der patenten, der benoemingen van schout en schepenen door de heeren van Swalmen, Asselt en Hillenrade van 1746—1793. fol.

2°. Gerechtsprotocol 1659—1669

3°. idem. 1670—1679

4°. idem. 1679—1684

5°. idem. 1684—1688.

6°. idem. 1688—1695.

7°. idem. 1695—1701.

8°. Gerechtsprotocol 1701—1706.

9°. idem. 1706—1711.

10°. idem. 1712—1724.

11°. idem. 1725—1731.

12°. idem. 1733—1754.

13°. idem. 1755—1771.

14°. idem. 1780—1786 en aan de andere zijde van het boek van 1786—1794.

15°. Apostillenboeck ende arresten ende testamenten 1755—94.

16°. Overdrachten 1620—1699.

17°. idem. 1699-1706.

18°. idem. 1707—1727.

19°. Vonnissenboek 1688—1709.

20°. idem. 1756—1780.

21°. Gerechtsprotocol van de laatbank te Asselt 1705—1771.

22°. Crimineel Vonnissenboek 1759—1771.

23°. Voogdgedingen 1588. 4°. met perkamenten omslag.

2°. Idem van Schaesberg.

Drie portefeuilles met losse bescheiden van rechterlijken aard.

3°. Idem laatstelijk van de Pastorie te Limbricht.

I. Charters.

1746, 10 Maart. Testament van Judith Nyszen, weduwe van Dirk Kitzen van Grevenbicht, gemaakt door Notaris Johannes J. Hochstenbach, Keizerlijk notaris te Limbricht.

II. Registers.

a. Gerechtsprotocollen, 1651—1653, 1654—1655, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1673—77, 1678—84.

b. Overdrachten 1757—62.

4°. Rechterlijke archieven laatstelijk berust hebbende op het r adhuis te Roermond. Zie Inv. bijl. B.

a. De archieven van het Souverein Hof te Venlo;

b. Archieven van de Arrond. Rechtbank te Roermond.

5°. Gennep.

a. Twee portefeuilles met losse stukken van rechterlijken aard;

b. De volgende registers:

1. Das Justitz-wesen betreffende Königliche Verordnungen und Edicta. 2 dln. fol. 1708—1767.
2. Jährliche Tabellen von denen bei der Stadt Gennep schwebenden Processen 1739—92. 1 dl. fol.
3. Rollenboeck 1748, 9 Januari — 1755, 15 April. fol.
4. Acta in causa Tonnisken Hendricks contra Wittibe Rhehorst. fol.
5. Protocollum deren Erbbrieffen de anno 1629, 1630, 1631, fol.
6. Protocollum deren Erbbrieffen und Obligationen de 1702 bis 1714.
7. Protocollum ab anno 1603 incipiendo — 1611. fol.
8. Acta wegen der Banck in der Kirchen so denen Frauen der Zeitlichen Magistratsglieder zustehet etc. (in de gereformeerde kerk) 1749 — 50, fol.
9. Acta wegen der zum Clevischen Land-gerichte gehörigen und alle halbe (?) an dasselbe ein zu sendende Fiscalische Brüchten-Protocolla folio.
10. Acta der Privilegia der Stadt und deren Confirmation betreffende 1686. fol.
11. Project des codicis Fridericiani Marchici oder eine nach..... Sr. Königl. Majestät von Preussen selbst vorgeschriebenem Plan entworffene Cammer-Gerichts-Ordnung. Berlin 1748. fol.
12. Acta wegen der bey der neuen Justitz Einrichtung

dem Magistrat beygelegte Jurisdiction 1754, 18 Jan.—18 Februari 1775. fol.

Grathem.

a. Registers.

1. Gichtregister van 1773 tot 1796.

2. Protocollenboek der gemeente en bank Grathem van 1787.

Archieven der gilden te Venlo:

I. Charters.

1. 1429. Hendrik Drab, schout, Hendrik Zatingh, Hendrik die Weldige, Sybrecht van Kriekenbeck, Maarten van Ruremundt, Reyner van Holthuysen, Bertolt Mertenszoon, Willem Woert, Jacob van Kanne en Gerrit van Meurs, schepenen van Venlo, maken bekend de oprichting van het Molenaars- en Olieslagersambacht aldaar.

Copie op papier.

2. 1536, Woensdag na Paschen (19 April). Caspar Hoeveler, schout, Willem van Oyen en Peter ingen Huys, schepen van Venlo, maken bekend den verkoop van 2½ Hornsche gulden jaarrente door Wolter Metzmeker en zijne echtgenoote Jutta aan het gilde der Zakdragers.

Orig. op perk. Zegels verloren.

3. 1556, 30 October. Otto Wyndters „deener" der stad Venlo en zijne echtgenoote Lenartgen verkoopen ten overstaan van Johan van Wailwyck, schout, Frans van Poll en Peter Puth, schepenen van Venlo, eenen cijns van 2 brab. gulden aan het Brouwersgilde aldaar.

Orig. op perk. Zegel van den schout en beide schepenen gaaf.

4. 1561, 14 Februari. De secretaris, de goudsmeden, de glasmakers, schilders, borduurders, beeldhouwers, klokken- en geelgieters, die tot dan toe deel hebben uitgemaakt met nog andere ambachten van het gilde van den H. Loe (Eligius) worden tot een afzonderlijk gilde, dat van den H. Lucas, opgericht.

Copie op perk. en eene copie op papier.

5. 1589, 21 April. Verhooging door burgemeester, schepenen en raad van Venlo van het entrée-geld voor het kunstenaarsgilde aldaar.

Op perk. Slechts een gedeelte.

6. 1614, 25 Augustus. Burgemeester en schepenen van Venlo, staan toe aan Jan Engelen „wollenlakenwever" om met eenige burgers dier stad, wol in den vreemde te koopen, evenwel in plaatsen op een afstand van 25 mijlen van de stad verwijderd.

Orig. op perkament.

7. 1618, 12 Januari. De regeering van Venlo verleent aan het „Huyrveerders"-gilde aldaar eene copie hunner statuten uit het gildeboek en bekrachtigt deze tevens.

Copie op perkament.

8. 1651, 16 October. Caspar Romer, schout, Johan Claessen en Johan Diester, schepenen van Venlo, bekennen dat de meesters van het Weversgilde of der broederschap van den H. Severus aldaar, ter aflossing van schulden, kapitalen opnemen van Anna Maria Roer tegen 12 gulden 10 stuiver jaarrente.
Met transfixbrief van 9 Februari 1656 van Johan Romer, schout, Leonard Moeytz en Marcellus Duycker, schepenen, waarbij Hendrik Hermans en Anna Maria Roer voormelde jaarrente verkoopen aan Barbara Roemer, weduwe van Tielman van Arssen.

Orig. op perkament, drie zegels geschonden, drie verloren.

9. 1708, 10 Februari. De regeering van Venlo richt de chirurgyns, die tot dan toe deel hebben uitgemaakt van het St. Lucasgilde, tot een afzonderlijke gilde op en verleent hun tot patronen de H. H. Cosmas en Damianus.

Orig. op perkament.

10. 1739, 2 Maart. Paulus van Darth, schout, G W. de Bretone en J. Bucken, schepenen van Venlo, bekennen dat Petronella Reinders, weduwe van Hendrik Bourmans, overgedragen heeft aan het molenaarsgilde aldaar eene jaarrente van 10 Cleefsche gulden.

Orig. op perkament met 3 zegels, gaaf.

11. 1429. „Molleners"-rolle. (Ordonnantie).

12. XVe eeuw. Bepalingen omtrent de ambachten in het algemeen.

Fragment op perkament.

13. 1513. Cedul van het Brouwersgilde, met bijgevoegde bepaling van burgemeester, schepenen en raad voor hen die het gilde willen koopen in dato 2 November 1585.

14. XVe eeuw. Privilegiën der molenaars van Venlo.

15. XVe eeuw. Bepalingen en statuten van het Brouwersgild; concept.

16. 1568, 9 Januari. Reglement der schoenmakers.

Op papier.

17. 1588, 14 Januari. Reglement van de bontwerkers of pelsers, met concept van de ordonnantie der bontwerkers van 7 Januari 1525.

18. XVIe eeuw. Reglement van het Kleermakersambt.

Op perkament.

19. XVIe eeuw. Boeten van het Wolambt van Venlo.

Op perkament.

20. XVI eeuw. Reglement van het Brouwersgilde.

Op papier.

21. 1609, 13 April. Provisioneelreglement voor de brouwers.

Op papier.

22. 1655, 8 October. Vers ter eere van Jacobus Krekelmans, toen hij 8 Oct. 1655 werd gekozen tot meester van het St. Lucas gilde.

23. XVIIe eeuw. Reglement van de chirurgijns.

Op papier.

II. Registers.

1. Register van het Molenaars- en Olieslagersgilde, begonnen in 1429, kl. 4°.
2. Rolle van het Kleermaeckersgilde. fol.
3. Rekenboek van het Constenaersgilde, fol. 1756—1795.
4. Rekenboek van het Moldersgilde, 1756—1795, kl. 4°.
5. Reglement voor de adelborsten der stad Venlo. 1723. kl. 4°.

III. Portefeuilles.

Eene portefeuille met losse bescheiden betreffende meerdere ambachten.

8°. Archieven der Hansa te Venlo:

I. Registers.

1. Auffgerichter Abscheidt oder Recess der Anze Stette zu Cöln. 1554. fol.
2. Recess und Absceidt der Erbarn Anse verwanthen Stett des Cölnischen quartirs im September binnenn Cöllenn genomen und gehalten. 1556. fol.
3. Ansae recessus Coloniae habitus anno 1557, 20 Nov. fol.
4. Cartularium, waarin copieën van charters, van af 1237—20 Febr. 1560.
5. Privilegieboek (Copiën). 1315—1560.
6. Acta und Verhandlung auff dem in der statt Cöln am 17 Aprilis anno 80 ufgeschrieben und gehaltenen particular Hansetagh dess Quartiers-Erb: Hanse Stett. fol.

II. Portefeuilles.

1. Eene portefeuille met liassen en losse bescheiden, brieven aan de Hansa stad Venlo door de Hansa te Roer-

mond, Lubeck enz. in de 16de en 17de eeuw toegezonden, copieën van stukken der Hansa betreffende de vergaderingen van 28 Augustus tot 23 September. (z. j.)

9°. Kloosterarchieven van Venlo:

I. Charters.

1. 1498, 1 April. Verkoop voor schepenen der dingbank van Bracht en Kaldenkirchen van drie Rijnsche guldens erfcijns aan de Kruisbroeders.

Orig. op perkament. Zegels verloren.

2. 1563, 20 October. Rekening der behuizing Trans-Cedron.

Op papier.

3. 1621, 26 September. Burgemeester, schepenen en raad der stad Venlo verbinden de stedelijke Latijnsche school aan het convent van St. Nicolaas van de orde der Kruisheeren.

Orig. op perkament met het zegel van den Generaal der Kruisbroeders, het secreet-zegel der stad en het zegel van het convent.

4. 1624, 5 December. De Kruisheeren te Venlo geven volmacht aan hunnen procurator, Sebastiaan....., tot verkoop eener weide in het Beekerbroek.

Orig. op perkament.

5. 1727, 24 April. Verkoop voor schepenen van Venlo van eenen jaarlijkschen erfcijns van 18 Rijksdaalders in specie.

Orig. op perkament.

II. Portefeuilles.

Eene portefeuille met liassen en losse bescheiden die in processen hebben gediend voor het gerecht te Venlo, betreffende de volgende Kloosters: de Kruisheeren, de Minderbroeders, het klooster van den H. Geest, het klooster Maria Weide, het klooster Trans-Cedron te Venlo, de abdij van 's Gravendael geheeten Nyenclooster.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief der provincie van gewicht, zich bevindende in het binnen- en buitenland.*

Behalve de lijst der Brusselsche archieven in bijlage C. volgend, werd nog afschrift gemaakt van:

1°. M. S. Chroniek der Stadt, Kerspels und Gerichtszwang Gangelt bisz zum Jahr 1814.

2°. Sacra congregatione consistoriali a sanctissimo Domino nostro P. P. Clemente XIV, particulariter .deputata Emorum et Rmorum DD. Cardinalium Cavalchini, Elephantutii, Corsini, Alexandri Albani et Nigroni, necnon Rmi P. D. Archinto et R.R. P.P. D.D. De Simone et Nigroni secretarii in causa Leodien. Jurisdictionis &c. pro serenissimis, eximiis et reverendissimis D.D. Decana, Canonissis & Canonicis Collegiatae B. M. V. Thoren. Leodien. Dioecesis contra serenissimam et reverendissimam D. Franciscam Christinam ex Comit. Palatin. de Sulzbach, abbatissam Thorensem Restrictus Responsionis Facti et Juris Romae, Typis Bernabo 1772, in fine: Summarium additionale.

IX. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Den heer algemeenen Rijksarchivaris werd mededeeling gedaan der in mijn depôt aanwezige gerechterlijke archieven van het ambt Montfort en over het wapen van het land van Thorn.

Den heer Burgemeester der gemeente Stramproy werd verleend eene teekening van het geprojecteerde nieuwe wapen dier gemeente met het concept-rekwest aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes.

Aan de volgende personen werden inlichtingen verstrekt of documenten en boeken ter inzage gegeven.
(Wij volgen bij deze opgave de chronologische volgorde en vermelden eerst personen, aan wie per brief inlichtingen verstrekt zijn en daarna hen die persoonlijk opsporingen gedaan hebben.)

Den heer dr. H. Plath te Berlijn, werd eene geographische kaart verstrekt van de omstreken van Bunde met de aangifte der ligging van het oude Harburgum en den pals Hartelstein.

Den heer F. van Benthem- van den Bergh te 's Gravenhage werden op zijne aanvrage inlichtingen gegeven over het dorp Haren (Borgharen) tusschen Maas en Waal gelegen.

Den WelEerw. heer J. H. Menten, pastoor van St. Mathiaskerk alhier, werden inlichtingen verstrekt over de beurzen te Leuven, ten dienste van jongelingen te Heerlen geboren.

Den heeren van Hove en zoon, goudborduurders te Roermond, werden inlichtingen verstrekt over het gemeentewapen van Beek.

Den heer dr. Pius Wittman, Königlich-Bayerischer Reichsarchivrath te Munchen, werden uittreksels verleend van documenten, betrekkelijk de familie Quadt van Wickrade, en nadere inlichtingen verstrekt aangaande die familie.

Den WelEerw. pater Schmit, prior van het klooster Karthaus Hain, te Unterrach bij Dusseldorf, werden inlichtingen verstrekt over de werken van Dionysius Carthusianus van het klooster der Karthuizers te Roermond.

Den heer Steffens, oud-inspecteur der posterijen te Roermond, werden inlichtingen gegeven over het laatgerecht te Asselt en de schepenbank te Swalmen, over de samenstelling en de rechtspleging van dit gerecht.

Den heer dr. Wilhelm Altman, bibliothecaris en privaatdocent aan de Universiteit te Greisswald, werden inlichtingen verstrekt over het al of niet aanwezig zijn in mijn depôt van diplomen van Keizer Sigismund of van copieën dezer.

Den heer Steffens, oud-inspecteur der posterijen te Roermond, werden inlichtingen verstrekt over den Graethof onder Swalmen, die aan het kapittel van Roermond behoorde en 28 Ventôse an VI (18 Maart 1798) verkocht werd.

Den WelEerw. heer E. Janssen, pastoor te Linne, werd mededeeling gedaan over het rechtsgebied, waartoe Linne vroeger behoord heeft.

Den heer J. de Plönnies, oud-kapitein der Infanterie te Breda, werden inlichtingen verstrekt betreffende de genealogie der familie de Plönnies in mijn depôt berustend.

Den heer Em. Guillemin te Luik werden inlichtingen gegeven over de Fransche geëmigreerden alhier en voornamelijk over een zijner voorouders ...... Guillemin

Den heer A. J. ter Veer, postdirecteur te Princenhage, werden inlichtingen verstrekt over het wapen van Gerlacus Olaey, schepen der heerlijkheid Eysden en over andere leden dier familie.

Den heer baron de Borreken te Antwerpen gewerden inlichtingen over den hof van Berlo onder Papenhoven en zijne verheffing door Willem, baron van Berlo, die hem van 1640 tot 1644 bezat en door diens weduwe Suzanna Maria van Gindertaelen, die er in 1646 de bezitster van was.

Den heer J. C. H. de Matile, leeraar aan de H. B. S. te Amsterdam, werden inlichtingen verstrekt over een zijner voorouders, die te Maastricht als militair na 1709 zou gewoond hebben.

Den heer Léon Naveau te Theux bij Spa, werden inlichtingen verstrekt over Jan Martinus en Laurens Jozef de Hayme, beiden kanonik van het voormalig kapittel van St. Servaas alhier, respectivelijk van 10 Maart 1717 tot 4 December 1755 en van 10 Mei 1723 tot 18 Mei 1769.

De heer Steffens, voornoemd, kreeg afschrift eener lijst van leenverheffingen van den hof en den tol te Asselt voor het leenhof te Horne van 1517—1788, alsmede een afschrift van het reglement op de nachtwacht te Swalmen van 10 November 1782, ook werden hem de namen verstrekt der pastoors te Swalmen in de 18de eeuw en aanteekeningen over den Hassumer of Roermondschen tol.

Dienzelfden heer werden later inlichtingen gegeven over den verkoop van het Schaerbroeck onder Swalmen, dat aan het kapittel van Roermond behoorde, als domein, tijdens het Fransch bestuur.

De Eerw. heer A. Albers S. J. alhier deed onderzoekingen naar de H. H. Radboud en Ausfried, bisschoppen van Utrecht.

De heer Wilhelm Altenburg, leeraar te Eupen, nam inzage van handschriften en boeken handelend over den St. Pietersberg bij Maastricht.

De heer Martens, hoogleeraar aan de universiteit te Leuven, consulteerde meerdere boeken over de geschiedenis van Limburg.

De Eerw. heer J. L. Frische, kapellaan van O. L. Vrouw alhier, nam afschriften en excerpten uit de archieven van de voormalige Rijksabdij Thorn.

De heer baron von Geusau alhier deed nasporingen over de voormalige kloosters te dezer stede.

De heer mr. J. B. ridder de van der Schueren, raadsheer bij het gerechtshof te 's Gravenhage, verkreeg mededeelingen over de familie Muelenaer en over de heeren van St. Stevensweert en Ohe en Laak.

De heer Prevoo, landmeter alhier, verkreeg inlichtingen over het goed Hoog-Cruts, onder Noorbeek gelegen.

De Eerw. heer M. Rutten, kapellaan van S. Servaas alhier, nam eene teekening van het wapen der familie de Loë en verkreeg verdere inlichtingen daarover.

De heer Emile van de Born te Luik, deed meermalen nasporingen over de familie van Brienen van Geusselt.

De heeren baron de Selis de Longchamps en baron van Poswick, beiden te Luik, namen inzage van de oude teekeningen en afbeeldingen van het kasteel Borgharen.

De heer baron de Chestret de Haneffe te Luik, deed opsporingen over de leden der familie de Marca, die alhier te Maastricht met ter woon gevestigd zijn geweest en met name vooral over Philippus de Marca, kanonik van St. Servaas op het laatst der XVde eeuw.

De heer mr. de Wit, rechter in de arrondissements-rechtbank alhier, deed nasporingen omtrent de politieke indeeling onzer provincie op het laatst der vorige eeuw.

De heer J. L. Keuller. leeraar aan de hoogere burgerschool alhier, nam inzage der archieven van de voormalige abdij Kloosterrade.

X. ***Uitkomst van de bemoeiingen met gemeentearchieven.***

Onze hulp werd daartoe niet ingeroepen.

XI. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

Als zoodanig zijn in den loop van dit jaarverslag voorgesteld:

1°. onder hoofdstuk I, het maken van nieuwe bureaux;

2°. onder hoofdstuk III, eene betere bezoldiging van mijne ambtenaren en mij.

Maastricht den 22sten Augustus 1895.

De Rijksarchivaris in Limburg,
A. J. Flament.

Bijlage A.

DE ARCHIEVEN DER GEMEENSCHAPPEN, COLLEGIËN EN AMBTENAREN TE ROERMOND DIE EEN RECHTERLIJK OF LANDSHEERLIJK KARAKTER HADDEN OF RECHTSTREEKS INVLOED OP HET ALGEMEEN BESTUUR.

VAN DE 13DE EEUW TOT IN 1894.

HOOFDSTUK I.

Voorbericht.

De stad Roermond was gelijktijdig of achtereenvolgens de zetel van de volgende gemeenschappen, collegiën en ambtenaren, van welke slechts een enkele gemeenschap, namelijk de Raad der stad Roermond (1), hare jurisdictie en haar gezag niet verder uitgestrekt heeft dan deze stad zelve en haar grondgebied en die alle, geen uitgezonderd, hetzij een landsheerlijk, hetzij een rechterlijk karakter hadden, of, gelijk de Staten, medewerkten tot het bestuur des lands in het algemeen, en de daarmede verbonden functiën uitoefenden.

De van het stadsbestuur afhankelijke ambtenaren blijven hier buiten bespreking.

De archieven dezer gemeenschappen, gelijk hierna uitvoerig zal worden aangetoond, hadden hetzelfde karakter als deze.

De gemeenschappen en beambten hierboven bedoeld zijn:

1*a*. De Stadhouder of Gouverneur.

1*b*. Het Souverein Hof, administratief en rechterlijk lichaam, tevens leenkamer, met kanselier en rentmeester-generaal van het Overkwartier, met den Stadhouder voornoemd ééne gemeenschap uitmakende;

2°. De Momboir-fiscaal bij het voornoemd Hof;

3°. De Rekenkamer;

4°. De Staten en de Gedeputeerde Staten met den ontvanger der onraadspenningen;

(1) Gelijk later blijkt had die Magistraat ook zekere rechtspraak.

5°. De Licentenkamer;
6°. Het Hoofdgerecht van Roermond, tevens bank van appel
7°. De Raad van Roermond, tevens laag gerecht.
8 *a*. De Erfvoogd van Roermond en 8°*b*. zijn laatbank.
9°. De Officiaal van het bisschoppelijk Hof.

HOOFDSTUK II.

Het landsheerlijk, rechterlijk karakter, of functiën van algemeen Staatsbelang dier gemeenschappen en de aard hunner archieven.

§ 1*a*. De Stadhouder of Gouverneur,

In den Commissiebrief van den Stadhouder-Generaal, den graaf van Horne in 1700, waaraan die aan Jan van Nassau, in 1578 verstrekt, conform is, worden de functiën van dezen hoogen ambtenaar aldus omschreven: Hij moest de hoogheid, heerlijkheid, de inkomsten, de vervallen en de domeinen des Hertogs van Gelderland bewaren; de baanderheeren, de gemeene ridderschap en de steden, de edelen en onedelen, geestelijken en wereldlijken, armen en rijken en alle andere onderzaten des Hertogs houden en regeeren in goede justitie bij hun landrechten, privilegiën, vrijheden en in goede politie (1), krachtens het tractaat van Venlo beschermen voor alle geweld enz. van doortrekkende krijgslieden enz.; het toezicht houden op het bestraffen van Lutheranen, Herdoopers, (Wederdoopers) en andere ketters; de steden, huizen en sterkten des Hertogs in Gelre bewaren; de Staten vergaderen en beschrijven na gelegenheid van tijd en plaats, als het hem van wege den Hertog zou gelast worden: leenhulde ontvangen en te beleenen.

Bij de nieuwe Kanselarie instructie van 8 Mei 1720 werden de waardigheid van Stadhouder afgeschaft en de meeste attributen en functiën des Stadhouders aan den Kanselier opgedragen.

Echter vindt men in het reces-register van 1725—1728, fol. 172, een door den Gouverneur-Generaal te Brussel in dato 13 April 1727 aan de Staten gericht schrijven, waarbij kennis wordt gegeven, dat hij aan den luitenant-kolonel Negretti, commandant

---

(1) Van der Heyden, *Historia ducatus Gelriae praesertim vero Superioris. Digressio historica duodecima, de cancellaria Gelriae.* Dit MS. wordt later uitvoeriger beschreven.

van Roermond, had toegekend de praeëminentiën, eertijds verbonden aan den Stadhouder der provincie in de civiele zaken van justitie, politie of andere, met bevel hem uit de onraadsgelden te doen betalen dezelfde emolumenten die aan den baron d'Albergh (lees Dalbergh) waren betaald voor brand en andere emolumenten (1).

De Stadhouder schijnt in den beginne geen eigen woning gehad te hebben, althans in een schrijven van 24 December 1610 verzocht de stadhouder Herman, graaf van den Bergh, den magistraat van Roermond, daar hij persoonlijk op den Kwartiersdag verschijnen wilde, eene woning voor hem te doen inrichten (2).

In 1653 bewoonde de Stadhouder echter het Prinsenhof, dat in de jaren 1653—54 hersteld werd (3); 1 Juli 1654 nam François Bitot, gouverneur (4) de voorwaarden aan tot volvoering van den bouw (5). Na den grooten brand van 31 Mei 1665 werd op 12 Mei 1666 een akkoord gesloten tot herbouwing door de Staten met mr. Gilis Dirix, metselaar (6), volgens het plan van den architect Bertolet (7). Eerst in of na 1681 werd met den bouw aangevangen, welke in 1700 volvoerd was (8).

Dit gebouw lag op den Hoek van het Munsterplein en is thans het Louisahuis. Nadat de waardigheid van Stadhouder afgeschaft was, werd het paleis bestemd voor de Militaire Gouverneurs of Commandanten, totdat het in 1741 in bruikleen verruild werd met een huis der familie de Bors op de Markt, terwijl het oud-paleis ingericht werd tot hospitaal-generaal (9).

---

(1) Kwartiersrecessen 1725—1728. fol. 172.

(2) Sivré, Inventaris van het Oud-Geldersch archief, dl. II. p. 15 en omslag: Oud-Geldersch archief. 8. n°. 41.

(3) Sivré, Inventaris etc., dl. IV. p. 32 en Omslag: Oud-Geldersch archief, 40, n°. 11.

(4) Hier is de Militaire Gouverneur bedoeld, niet te verwarren met den Stadhouder des Overkwartiers.

(5) Kwartiersrecessen dl. XI. fol. 19 verso. Doleantiën en ordres; deel IX. fol. 287.

(6) Kwartiersrecessen, deel XIV. fol. 40—41.

(7) Ibidem, deel XIII fol. 199—202, besluit van de Staten in dato 6 Augustus 1665 op verzoek des Stadhouders aan Gedeputeerde Staten.

(8) Jos. Habets, Geschiedenis van het bisdom Roermond, dl. III. p. 492.

(9) Ibidem, dl. III. p. 492.

Het archief des Stadhouders.

Of de Stadhouder een archief heeft bezeten, afgezonderd van dat van het Hof, zou ik betwijfelen. Origineelen van aan hem gerichte stukken, waarin hij bijv. door den Gouverneur-Generaal te Brussel werd aangeschreven om eene bede voor te stellen, werden door hem aan de Staten verzonden en berusten in het Staten-archief; echter zond hij meermalen copieën, en waar in dat geval de origineelen berustten, weet ik niet.

Te Brussel in het algemeen Rijksarchief zijn geen losse bescheiden van het Hof tenzij proces-akten; de hofarchieven, te Roermond berustende, zijn grootendeels proces-akten van het Hof en eenige door het Hof gesloten rekeningen van den Rentmeester-generaal. In ieder geval zijn die Hof-archieven daar door die der Staten gemengd, behalve eenige dossiers rekeningen des Landrentmeesters voornoemd. Zoo de stukken aan den Stadhouder des Overkwartiers gericht nog te Brussel berusten, zijn zij in de registers gebonden. Dit alles in de veronderstelling dat zijn archief één was met dat van het Hof; immers met Kanselier en Raden maakte hij uit: de onmiddellijke vertegenwoordiging van het Souverein gezag des Hertogs.

§ 1*b*. *Het Souverein Hof als rechterlijk, administratief lichaam en als leenhof.*

Om de hooge rechten en functiën van dit hof wel te begrijpen moet men tot den oorsprong opklimmen. Den 5den September 1310 schonk Keizer Hendrik VII den Gelderschen, zoowel die van het land als die der steden, het voorrecht, om niet voor het Keizerlijk gerecht geroepen te worden, tenzij zij het met hun graaf verlangden of wel wanneer hun eigen rechters zich aan rechtsweigering hadden schuldig gemaakt.

Den 14den December 1473 (1) stelde Karel de Stoute te Arnhem een Souverein Hof van justitie in (tengevolge van de bepalingen van het tractaat van St. Omer van 1 December 1471 en dat van Brugge van 30 Dec. 1472 tusschen Arnoud van Gelre en Karel gesloten (2)), maar nog diezelfde maand stelde hij ook den Hoogen

---

(1) G. van Hasselt, *Oorsprong van het Hof van Gelderland*. Arnhem. W. Troost en Zoon. 1793. p. 9—11.

(2) J. L. Geradts, Bijdrage tot de geschiedenis van den Soevereinen Raad in het Overkwartier van Gelderland te Ruremonde. p. 21. — Sichtenhorst, Geldersche geschiedenissen. p. 267, n°. 116. — Pontanus, p. 547.

Volgens van Hasselt t. a. p. was die oprichting in een tractaat van 30 December 1472 tusschen Karel den Stoute en Arnold van Gelre bedongen

Raad in voor al zijn hertogdommen, graafschappen, landen en heerlijkheden te Mechelen, welke Raad in hoogste ressort moest kennis nemen en oordeelen van alle zaken die in die voornoemde landen waren beslist, zoodat ook het Hof van Arnhem tegen het privilegie *de non evocando*, daaraan was onderworpen (1). Een Hof bleef echter bestaan onder al de verwisselingen van landheeren: Karel de Stoute, Maximiliaan van Oostenrijk, Philips de Schoone, Adolf van Egmond's zoon Karel en diens neef Willem graaf van Cleve en Gulick.

Bij het tractaat van Venlo, gesloten tusschen Keizer Karel V en Willem van Gulick, in dato 12 September 1543, werd in het 4de artikel bepaald, dat Karel V, wijl hij niet voortdurend in zijn vorstendom Gelre en Zutphen kon resideeren, een goeden en getrouwen Stadhouder zou aanstellen,.die de taal van het land zou verstaan en kunnen spreken, welke Zijne Majesteit voorzien zou van eenige goede en getrouwe raden, die de costumen, usanties en landrechten van Gelre en Zutphen zouden verstaan; ook zou de Keizer een Kanselier aanstellen, bij wien de onderzaten alle gewoon bescheid vervolgen en verkrijgen zouden, zonder hen met eenige *buitenlandsche* rechtsvordering te bezwaren. De Keizer zou het privilegie *de non evocando* bevestigen (2).

In de confirmatie van dit tractaat te Spiers den 22sten April 1544 werd dit bevestigd (3).

Philips II bevestigde de instelling der Cancellerie, 27 October 1555 te Brussel (4), in een schrijven dat geheel daarover handelt, getiteld: „Confirmatie des Cantzlers und Raeden Coninckl. Majesteyts onsers allergenedighsten Heeren in Gelderlandt verordent mit sampt anderen supposten der Cantzleryen in oiren officiën".

Hierin bevestigt de Koning „den momber, den griffier van onsen Raede ende eerste secretaris, den griffier van de leenen, ende tweeden secretaris, den secretaris van onse Register-camer, Lant-Rentmeester-Generael, duerwaerder van den Raet-Camer en onse vier boden ende vier sergeanten aldaer."

Den 10den October 1547 was intusschen een „cancellarie-instructie" door den Keizer als Hertog van Gelderland gegeven

---

(1) J. L. Geradts, Op. citato. p. 24—25.

(2) Geldersch Placaetboek van W. van Loon. Nijmegen, Suearus van Goor 1701. prol. kol. 29 en 30.

(3) Ibidem kolom 34.

(4) Ibidem dl. I, kol. 186 en volgende.

(1), die ook in voege bleef voor het Hof te Roermond, tot de nieuwe instructie van 20 Juni 1609 wijzigingen aanbracht.

In 1580 den 5den Februari werd, bij Koninklijke ordonnantie, de Raad van Gelderland en Zutphen naar Roermond overgebracht in het belang van het Overkwartier, dat den Koning was getrouw gebleven. Deze ordonnantie werd 16 Maart 1580 door den hertog van Parma aan den Magistraat van Roermond beteekend. Nu ontstond aldaar, behalve de Staten, een Souvereine Raad die èn rechterlijke èn burgerlijke administratieve jurisdictie had en daarenboven nog als leenhof van Gelderland en Zutphen zitting hield (2).

Het blijkt dat de Kanselarij van Overijssel met de Geldersche te Roermond eenigen tijd vereenigd is geweest; immers dit bewijst het volgende document:

1614, 20 September. Tot Ruremunde.

Schrijven van het Hof aan de Aartshertogen, dat aangezien de „Cancelary" van Overijssel is opgeheven en de zaken vroeger daartoe hebbende gehoord aan den Raad te Roermond waren opgedragen, terwijl tot gerief der onderdanen, twee raden Dierick van Tilt en Jacob Schulten aldaar waren blijven resideeren en de derde raad, Cornelis van Randenrade, die het ambt van fiscaal bekleedde, naar Roermond verplaatst, de raad Jacob Schulten tot substituut van den momboir was aangesteld die te Oldenzaal zou resideeren enz. (3).

Na veel verschillen tusschen het Hof en de Staten kwam omstreeks 1609 bij onderling beraad tusschen beide lichamen een „Cancellarie orde" tot stand, die den 20sten 1609 Juni werd bekrachtigd. Ziehier de korte inhoud *voor zoover daaruit de bevoegdheid en de functiën van het Hof blijken*:

Alle materiën werden door den Stadhouder of in zijne afwezigheid door den Kanselier en Raden voorgesteld en in overweging genomen: op rekwesten, adviezen of processen werd na onderzoek door den Kanselier of van hem die ze, volgens order, van deze het eerst gezien had, een summier verslag of verbaal opgemaakt, waarna door den Stadhouder, of in zijne afwezigheid door den Kanselier, elk raadslid naar zijn gevoelen werd gevraagd

---

(1) Copie origineel legerboek op het Rijksarchief in Limburg fol. 235.

(2) Code des principaux traités, II, p. 94, in copie op het Rijksarchief in Limburg.

(3) Inventaris van de archieven van het Souverein Hof van het Overkwartier n°. 6, losse stukken n°. 192, in het Rijksarchief te Arnhem.

en ten slotte werd beslist; bij zwarigheid of verschil van meening, mocht de Stadhouder of Kanselier nogmaals voorstellen en wederom naar de opinie der leden vragen of de zaak uitstellen (art. 3).

Als de Stadhouder in het land was, mochten Kanselier en raden geen zaken van groot belang afmaken zonder deze daarvan te verwittigen of hij soms tegenwoordig wilde zijn (art. 4). De Raad zou ook den Stadhouder kennis geven van alle zaken van groot belang, zoo hij afwezig was (art. 5). Stadhouder, Kanselier en raden mochten alle rekwesten ontvangen van bannerheeren, ridderschap, steden, dorpen en particuliere personen, inheemsche en uitheemsche (art. 7). Het hof mocht in vriendschap partijen dagen op verzoek van een der partijen, waarop de andere niet gehouden was te verschijnen; ook kon het Hof amptlieden, rechters en officiers bevelen de partijen in vriendschap samen te vergelijken (art. 8) Het Hof *mocht* kennis nemen van alle zaken, hoedanig die wezen *mochten* als partijen ze voor het Hof brachten en zij daarin toestemden (art. 9). Het Hof mocht verlof even tot het verdeelen, belasten, inlossen van hofhoorige, keurmeedige en vrije goederen met voorweten en advies van de Rekenkamer en mits conditie van inlossing binnen zes jaren; dit moest geschieden bij openbare brieven of placaten, te registreeren op de registerkamer (artt. 10 en 11). Werd in leenzaken eene klacht ingediend en een „Maendach" begeerd, dan moesten partijen eerst voor de Kanselarij beschreven worden, om, zoover mogelijk, de zaken in vriendschap te behandelen en zoo niet ten leenrechte te worden verwezen (art. 12). Verdeeling, splijting en belasting van leengoederen, zoo van Zutphensch en leen als anderszins, mocht door het Hof geschieden (1) ook kwijtschelding wegens verzuimde leenen om wettige redenen, als minderjarigheid, afwezigheid, in 's Konings dienst of van het land of van dergelijken (artt. 13 en 14); en al wat betrekking had op bijzondere gratie moest den Koning worden gezonden (2) (art. 15). Ook omtrent domeingoederen kon het Hof volgens land- of leenrecht uitspraak doen (artt. 16 en 17). Verschillen wegens cijnsen, pachten en pachten *ten principale* (bijv. of men die al dan niet schuldig was) konden ook voor het Hof worden gebracht (art. 18). Twist tusschen eenige heeren, steden, ambten of dorpen in het Vorstendom Gelre en het graafschap Zutphen, gelegen op hare grenzen, waarin zij als formeele partijen geen rechters konden zijn, zouden ter kennisneming van het Hof staan (art. 19). Als door eenige

(1) Van andere leenen volgens plakkaat van 5 September 1564 en 21 Juli 1603.

(2) Volgens plakkaat van 31 Maart 1564.

particulieren over eenige onderheeren of gerecht van steden of dorpen of eene gansche gemeente, wegens handelingen tegen stad- of landrecht of het tractaat werd geklaagd, en zoo eenige klacht rees over een vonnis tegen stad-, bank- of landrecht gegeven, dan zou geprocedeerd worden voor het Hof (1) (art. 20). Insgelijks als tusschen twee personen over den eigendom van een banner schap of heerlijkheid, geen leen zijnde, rechtsvordering plaats heeft (art. 21). Ook zoo men zich beklaagde, dat betreffende leengoederen volgens landrecht was kennis genomen (art. 22). Alle ambtslieden en officieren zouden betreffende het uitoefenen van hun ambt voor de Kanselarij terecht staan, als partij zoowel tegenover particuliere personen als wel tegen den momboir (art. 23). Een klacht over eenige woorden of schriften voor de Kanselarij gevallen, moest bij deze worden ingediend (art. 24). Het Hof nam ook kennis van kwestiën over eenige beneficiën, ter zijner presentatie of collatie staande, of ook van alle materiën en actie over bezit, beneficiën en geestelijke goederen aangaande (art. 25). Idem betreffende de materie van possessie of gebruik der wereldlijke leengoederen onmiddelijk van het vorstendom of graafschap leenroerig (art. 26). Gold het eene kwestie tusschen bizondere personen over niet onmiddelijke leengoederen, dan moest het landrecht worden erkend door het Hof tot keuze des aanleggers (art. 27). Geweldige berooving van alle andere wereldlijke goederen, zou voor het Hof zonder formeel proces worden behandeld (art. 28). De dienaar en *familie* (2) des Stadhouders, de suppoosten der Kanselarij en hunne *familiën* waren in personeele actiën zoo civiel als crimineel nergens dan voor het Hof betrekbaar, tenzij zij elders misdaden begingen enz. of wegens contracten door hen aangegaan, behoudens dat dit niet ter plaatse ware, waar het Hof resideerde (art. 29). In zake betreffende vorstelijke privilegiën had het Hof uitspraak. (art. 31). De momboir-fiscaal zou niemand mogen aanklagen dan als de officiers, schouten, gedurende het geheele jaar zouden verzuimen hun actie in te stellen (art. 37). Het geven van landwinning en vergiffenis van crimineele delicten medebrengende lijfstraf, zou blijven ter kennis van het Hof. De apostille van den delinquent werd dan aan de Rekenkamer gezonden ter overeenkomst van de som en boete door den delinquent te betalen. In zake van crimen laesae Majestatis, oproer, moord, brand, maagden- of vrou-

---

(1) Volgens spoedig te decreteeren verordening staat er in de tekst. (Zie over de verordening pag. 321 hierna).

(2) Dat is de *familia* in de klassieke beteekenis des woords, de *onderhoorige* in huis wonende bedienaars.

wenroof, valsche munt, doodslag met opzet of gelegder lage of om rechts wille, delicten geschied tegen de officiers om zake hunner officiën moest het Hof de petitiën zenden aan den Vorst (art. 39). Alle processen moesten binnen drie jaren geëindigd worden, zoo mogelijk ook in civiele zaken, als partijen die niet onmogelijk maakten (art. 45) (1).

Wat het appel tot het Hof betreft, zagen wij hiervoor art. IX der Kanselarij-instructie, dat men *mocht* appelleeren voor het Hof. In eene ordonnantie der Hooge Regeering dd. 17 November 1612 (2) werden nog als gerechten van appel toegestaan de hoofdgerechten te Venlo, Roermond en Gelder, zooals vóór de oprichting van het Hof te Roermond geoorloofd was en van daar het appel voor het Hof casu quo voorgeschreven. In een decreet dierzelfde Regeering van 16 September 1613, art II, werd voorgeschreven om van de subalterne rechtbanken op het Hof te appelleeren, waardoor het appel op Roermond, Venlo en Gelder, ook op andere gerechten door Geldersche schepenbanken, verviel (3). Dit werd bekrachtigd in art. 5, § 3, titel 16, 5de deel van het Geldersch landrecht voor het Overkwartier dd. 19 Sept. 1619 door de Aartshertogen goedgekeurd.

Van het Hof zelf was geen appel noch in noch buiten de provincie geoorloofd; het was echter toegestaan bij voorstelling van dwaling te verzoeken en aan te leggen de groote revisie, die uit dezelfde akten voor hetzelfde college, maar met toevoeging van raadslieden uit andere Belgische raden of hoven en professoren in het recht der Universiteit van Leuven werd ingesteld volgens Koninklijk ediet van 24 November 1679. (Van der Heyden, op. cit digr. hist. 18).

Gelijk wij hierboven zagen bestond het Hof uit Stadhouder, Kanselier en raden als rechtsprekende leden

Wat het getal van raadsleden betreft, hierover is in den beginne, dat het Hof bestond, veel geschil geweest tusschen de Staten en de Hooge Regeering (4). Er waren eerst vier coustumiere raden geweest, ook adellijke of van den korten

---

(1) Placcaerten, ordonnantiën, landchartres vergaedert door Antonius Anselmo. Antwerpen. H. Aerssens 1648, I, fol. 610 en volg.

(2) In origineel in het Rijksarchief te Roermond.

(3) Anselmo, Brab. Plakaetboeck, dl. I, p. 615.

(4) Zie o. a. „Doleantiën en ordres", II, blz. 89—91, December 1613; toen bij den Aartshertog aangedrongen werd, dat twee adelijke raden aangesteld zouden worden om het land beter bij zijne privilegiën te onderhouden. Zie ook „Doleantiën en ordres", deel IV, blz. 82 eene petitie van Staten aan de Aartshertogen met hun negatief antwoord in dato 14 Mei 1622.

tabbaard genoemd, waarvan twee op het advies van Kanselier en raden gesupprimeerd waren vóór of in 1610; dit blijkt uit eene petitie tot herstel, van 4 Maart 1610 (1). Verder bestond het Hof uit eenige gewone raden of van den langen tabbaard, die rechtsgeleerden moesten zijn. In 1609 en nog in 1700, zooals hierna zal blijken, waar van den rentmeester sprake is, bestond het Hof uit zes gewone raadsheeren, 2 coustumiere raden, een momboir of substituut-momboir, die den post van fiscaal en procureur-generaal bekleedde, een gewonen griffier, een griffier der leenen en andere ondergeschikte beambten. Krachtens decreet der Hooge Regeering van 8 Mei 1720, was de raad samengesteld uit een Kanselier, die tevens luitenant van de leenen was, twee raadsheeren van den korten tabbaard, drie raadsheeren van den langen tabbaard, een fiscaal, die ook in andere zaken stemrecht had en andere ondergeschikten.

De Kanselier presideerde en in zijn afwezigheid het oudste lid volgens den datum van eedsaflegging. (2)

Tot het Hof werd ook gerekend de ontvanger of rentmeester-generaal, van wien de leden van het Hof hunne betaling ontvingen. De reeds aangehaalde pastoor van der Heyden zegt in zijn bekend handschrift: „Digressio historica 11", nadat hij van de salarissen der beambten gesproken had in het jaar 1700 (de Gouverneur trok 10 000 brab. gulden, de Kanselier 2200 gld., de 2 costumiere en de 6 gegradueerde raadsheeren ieder 547 gld. 10 st. br., de Momboir 400 gld., zijn substituut 150 br. gld., de gewone Griffier en de Leengriffier ieder 200 br. gld. de

(1) Omslag: Oud-Geldersch archief, 3, n°. 41. Inv. Sivré, I. p. 182.

(2) Inventaire général des chartres, documens, titres et privilèges du Paës de Gueldre, reposans à l'archive sur l'hôtel de ville de Ruremonde, distribuée en cinq chapitres. fol. 34, farde 27, n°. 1. Deze inventaris is het werk van M. Syben, momboir-fiscaal en zijn zoon J. B. Syben, den laatsten syndicus, zooals later wordt verklaard.

De juiste regeling van den rang blijkt uit het volgende document:

„Sa Majesté ...... déclare ..... en forme de règlement que le gouverneur et le chancelier dans l'assemblée du conseil en Geldre seront assis à un même côté de la table, le premier à droite et l'autre à gauche, chacun dans un fauteuil et sur un carreau de velours verd, avec cette distinction néanmoins que le fauteuil et carreau du gouverneur auront des franges de soye mêlées d'or et ceux du chancelier des franches de soie simple, et après le gouverneur et chancelier seront assis à la même table et sur des sièges simples, premièrement les conseillers coutumiers qui se mettront de l'un et de l'autre côté et puis suivront de la même manière ceux de longue robe. Faict en la ville de Bruxelles le 22 mai 1675." (Aldus Inv. général, fol. 87.)

Registre 15 des Doleantien en ordres 1671—75. fol 316.

Protomedicus 150 br. gld., de Deurwaarder en 4 boden samen 130 br. gld., de „lictor" (dat is de beul) 200 gld., terwijl de Jesuiten, die de kapellanie bij het Hof waarnamen, daarvoor 60 gulden kregen), gaat hij aldus voort: „Ascendebant hae mercedes annue ad summam septemdecim millium nongentorum et nonaginta flor. brab. quae annue solvebatur ex dominiis aut aliis regiis proventibus a receptore generali, qui licet ipse non esset de stricto corpore summi consilii iisdem tamen honoribus, prerogativis et immunitatibus cum consiliariis ordinariis gaudebat, ut merito dici possit consilarius honorarius."

Uit deze opgave ziet men tevens uit welke ambtenaren het volledig Hof in 1700 bestond.

Tijdens het Staatsch bestuur, 1632—1637, was het Hof opgeheven.

Den 2den Juli 1686 werd een decreet van de Hooge Regeering uitgevaardigd, waarbij de opheffing van het Hof werd bevolen en bepaald werd, dat het Overkwartier voortaan zou ressorteeren onder den Hoogen Raad te Mechelen. Dit decreet werd 3 November 1687 (1) ingetrokken; het Hof bleef bestaan. Bij Keizerlijk decreet van 2 October 1737 werd de Magistraat der stad Roermond gevoegd bij het Hof tot één lichaam, een provinciaal gerechtshof in laatste instantie, in twee kamers, bestaande uit den Kanselier, 2 adellijke en 7 in de rechtengepromoveerde raadsleden; de titel van dit lichaam was: Raad van de provincie en van het Hertogdom Gelderland. De Kanselier, de oudste der costumiere Raden en de raadsheer die fiscaal-momboir was, maakten samen de eerste Kamer uit en beslisten de zaken (2), die voorheen dadelijk in eerste instantie of in appel en herziening naar den Raad der provincie gingen, alsook die, in welke de Magistraat in het belang der stad partij of belanghebbende was. In de tweede Kamer zaten de jongste raadsheer-costumier en de overige raadsleden van den langen tabbaard. Drie van de zes raadsleden van den langen tabbaard, de momboir daar niet in begrepen, werden jaarlijks voorgedragen door den geheelen Raad voor de keuze van burgemeester. Deze inrichting duurde niet lang, maar werd reeds afgeschaft bij Keizerlijk decreet van 12 Juni 1756, terwijl 20 Januari 1757 de Magistraat van Roermond op den ouden voet werd hersteld (3); toen werd bij eerstgenoemd be-

(1) Inventaire général etc. fol. 33, farde 25, n°. 8 en fol. 51, farde 48 n°. 5.

(2) Bij beslissingen waren zij door twee raadsleden uit de Tweede Kamer versterkt; zij moesten dan vijf in getal zijn. Zie verder het decreet.

(3) Register der placaten van 2 Dec. 1755 tot 30 Nov. 1770, n°. 22, fol. 19 en 20 verso, in het Algemeen Rijksarchief te Brussel.

sluit bepaald, dat de Raad voortaan zou zijn samengesteld uit een Kanselier, twee edele of costumiere raden, vijf raadsheeren van den langen tabbaard en een griffier; 26 April 1759 werd door den Gouverneur-Generaal van België een secretaris bij den Raad of het Hof benoemd om den Raadsheer-commissaris bij te staan in het houden der enquêtes, afdoening van rekeningen enz., bij welke de griffier altijd (d i. gedurende den laatsten tijd, want in 1609 waren er twee griffiers) door een advocaat of klerk was vervangen geworden (1). Jozef II bracht eene groote verandering in de inrichting en den aard van het Hof, die echter van korten duur was. Bij Keizerlijke ordonnantie van 20 April 1787 vestigde hij (tengevolge van zijn diploma van 1 Januari van dit jaar, waarbij slechts één Hof van revisie namelijk te Brussel voor de Oostenrijksche Nederlanden werd ingesteld, een ander diploma van dienzelfden dag, waarbij bepaald werd, dat in verscheidene steden en vlekken van elke provincie eenige gerechten van eersten aanleg zoo voor die steden en dorpen, als voor de omliggende plaatsen van het platte land zouden worden opgericht, en het edict van 3 April van dat jaar, waarbij slechts twee hoven van appel, één te Luxemburg voor die provincie en één te Brussel voor de andere provinciën werd opgericht, terwijl alleen den Souvereinen Raad te Brussel de macht om in revisie te oordeelen werd toegekend) een tribunaal van civiele en crimineele justitie in eerste instantie in het Hertogdom Gelderland te Roermond. Kort hierop volgde de Brabantsche revolutie; 20 November 1789 verliet het Oostenrijksch garnizoen de stad Roermond. Reeds te voren bij Keizerlijke dépêche van 14 Mei 1787 was de nieuwe rechterlijke indeeling, o. a. te Roermond opgeschorst verklaard, terwijl eene dépêche der Regeering te Brussel van 21 September 1787 in naam des Keizers deze voor goed afschafte. Door het organiek besluit van 24 Brumaire an III (14 November 1794) 1ste art. der 3de sectie, genomen door de Volksrepresentanten in de veroverde landen tusschen Maas en Rijn te Keulen, werd bepaald, dat bij iedere arrondissements-administratie „un tribunal supérieur" zou worden ingesteld, dat in burgerlijke zaken zou kennis nemen van het hooger beroep tegen vonnissen van de lage gerechten in zaken de som van 300 livres niet te boven gaande. Hierdoor vervielen van zelf de oude hoogere gerechtshoven, zooals het Souverein Hof te Roermond. In dien tijd behoorde Roermond onder het arrondissement der stad Gelre in welke laatste stad het Hof was, namelijk het nieuwe „tribunal supérieur". Bij besluit van 26 Brumaire an IV (17 November

---

(1) Geradts, Op. cit. p. 45 en 87.

1795) geregistreerd in het departement der Neder-Maas, 1 Nivôse an IV (22 December 1795) sub n° 77, werden onder anderen art XIV en XVII van de wet van 6 en 7 September (gesanctionneerd 11 September 1796) van kracht verklaard voor de negen vereenigde departementen (in § 16) (1). Artikel XIV zegt uitdrukkelijk: Au moyen de la nouvelle institution et organisation des tribunaux, pour le service de la juridiction ordinaire tous ceux actuellement existans sous les titres de vigueries, châtellenies, prévôtés, vicomtés, sénéchaussées, bailliages, châtelets, présidiaux, conseil provincial d'Artois, conseils supérieurs et généralement tous les tribunaux, d'ancienne création sous quelque titre et démmination que ce soit, demeureront supprimés." Artikel XVII bepaalt, dat de overige gerechten voorloopig gehandhaafd bleven.

Roermond hoorde reeds van af 9 Vendémaire an IV (1 October 1795) met het geheele Oostenrijksche Overkwartier tot het departement der Nedermaas (1).

Het gebouw der Kanselarij lag in de Heggestraat; of het daar altijd gestaan heeft weet ik niet, maar zeker is het, dat 8 Mei 1651 de resolutie genomen werd tot aankoop van een huis gelegen in de Heggestraat ten dienste der Kanselarij (2). In het jaar 1794, bevond zich de Kanselarij in dezelfde straat naast het bisschoppelijk paleis. Dit gedeelte van de Heggestraat, volgens van der Aa, Aardrijkskundig woordenboek, vroeger Hoogstraat daarna Hospitaalstraat geheeten en thans Pollartstraat genoemd, heette in de 17de eeuw, zooals uit Hoofdstuk I, § 3 (over de Rekenkamer) blijkt, tot aan het Munsterplein toe, *Heggestraat*; ook nog in het begin dezer eeuw blijkens eene oude Kadasterkaart van Roermond, sectie D, op het archief te Roermond. Dat in 1794 de Kanselarij nog ter zelfder plaatse was, blijkt uit het volgende:

---

(1) Registre aux lois et arrêtés du gouvernement français II, fol. 75.

(2) Zie: Inlijving van het grondgebied van het tegenwoordig Hertogdom Limburg bij de Fransche Republiek, de politieke indeeling en den afstand daarvan bij tractaten door die oude bezitters tijdens de Fransche overheersching, 1792—1814, door A. J. Flament, p. 10—17, alwaar uitvoerig de bewijzen zijn aangehaald.

(3) Register VIII, op den rug getiteld: „Varia" en bevatten afschriften van missiven, instructies, plakkaten en andere stukken aan het Hof gericht of in naam van het Hof medegedeeld, vredetractaten, nota's van den geheimen raad in de XVIde en XVIIde eeuw, fol. 142, verso". (In het Algemeen Rijksarchief te Brussel.)

Sebastiaan van Beringen, ooggetuige, schrijft in zijn k
der Stad Roermond (1).

„1794 in der maend October, werd het bisschoppelijk
tot een Fransch militair hospitael aengelegd, tot groote
heid der inwoners. Alles werd van binnen soo uitgebrok
het eerder scheen te wesen eene groote vlakke schuur (
de voornaamste onderslagen werden uytgeworpen) d
bisschoppelijk paleys. Insgelyckx ook de cancellary (3)
naest hetselve hof, is op deselve manier ingeregt, afge
en vermaeckt tot hospitael (4)."

De archieven van het Souverein Hof.

De archieven in het Hof bewaard bestonden uit: Re
met patenten, commissiën, idem met dépêches van het g
nement, idem met plakkaten, edicten en ordonnantiën,
met resolutiën van het Hof, verder met consulten; di
wat betreft het Hof als administratief lichaam. Als rech
lichaam had het Hof: rolregisters, apostillen-registers, r
registers, registers met octrooien, registers met kwijtscheldi
registers met volmachten en idem met vacatiën. Verder w
er natuurlijk tal van processtukken bewaard. Voorts maakt
uit van het rechterlijk archief: de extracten der doop-, tr
en sterfregisters van het Overkwartier en zulks w
besluiten der Oostenrijksche Regeering te Brussel van 6 Au
1778 van Maria Theresia, overeenkomstig art. 20 van het E
Edict van 12 Juli 1611 en van de decreten van 21 Maart
van den Gouverneur te Brussel) en 6 Maart 1754 (van
Theresia), waarbij reeds aan de pastoors gelast was, om de du
hunner pastoreele registers aan de schepenbank, waar
hunne kerk ressorteerde over te geven (5). Ook werden

---

(1) Publications du Limbourg. Tome II. p. 379.

(2) „Dit hof dient nu tot arrondissements-rechtbank, tot gevangenis e
huis." (Aanteekening van Jos. Habets.)

(3) „Dit gebouw dient nog heden tot stedelijk hospitaal" (aanteeken
Jos. Habets); dit is niet juist; het stedelijk hospitaal, thans meestal
huis genaamd, is aan de overzijde der voormalige kanselarij in het v
Gouvernements-gebouw.

(4) Publications de la Société hist. et archéol. du Limbourg, tom
379—380.

(5) Ook het Hof zelf gaf eene ordonnantie betreffende de bewa
parochiale registers, 30 Januari 1749, Register XXI met plakkaten
en ordonnantiën geëmaneerd van het Hof en gezonden aan het Hof
catie, de eerste maanden 1746 tot midden November 1755, fol. 4 v
het algemeen Staatsarchief te Brussel.

enen afschriften der dubbelen van de registers, hun
ht van voornoemd besluit van 6 Maart 1754 door de
overgeleverd, aan het Hof verstrekt en daar bewaard.
20 van het Eeuwig Edict beval reeds ook aan het Hof
te leveren, doch de pastoors hebben dat verzuimd tot
hebben tot dien tijd van 1754 af, toen alleen bij besluit
jaar bepaaldelijk werd voorgeschreven om aan de schepen-
fschriften over te leveren, *alleen hieraan* gevolg gegeven,
art. 20 van het Eeuwig Edict gelastende overgave van
en *ook aan het Hof*, in voornoemd besluit was hernieuwd,
in het decreet van 21 Maart 1752 geschied was. Wij vinden
der dubbelen die aan het Hof werden overgeleverd na 1778
het leenhofarchief werden bewaard; registers van relief en
rement, registers van beleening, registers van eenvoudig
rt niet aan het groot zegel onderworpen, terwijl voor de
veerde domeinen in het ambt Montfort afzonderlijke
rs waren aangelegd. Dit zijn slechts de voornaamste
ken. Behalve 1°. eene menigte liassen van processen en
ties of appel voor het Hof; 2°. de hiervoor opgenoemde
laren der doop-, trouw- en sterfregisters; 3°. eenige door
kenkamer gewaarmerkte dubbele exemplaren van den rent-
er-generaal; 4°. eene menigte rekeningen deels met de bewijs-
en uit de 17de en 18de eeuw; 5° vele losse stukken van
i aard, thans nog in het Rijksarchief te *Roermond*, en
registers, vele liassen en charters van vóór 1632, sinds
ar te *Arnhem* bewaard, (waar zij bij de uitlevering (2) in
achterbleven), worden de overige archieven van het Hof
nog te Brussel in het Algemeen Rijksarchief bewaard,
lijk ruim 250 registers en 60 liassen. Hoe zij daar kwamen
n wij later zien.

§ 2. *De Momboir-fiscaal bij het Souverein Hof.*

taak van den Momboir-fiscaal wordt omschreven in de
hoven aangehaalde cancellary-ordonnantie art. 40—42, die
letterlijk mededeelen volgens den gedrukten tekst:

) Door de Staten-Generaal werd voor het Staatsch-Overkwartier 10
ember 1784 een dergelijk besluit genomen. Zie vooral artikel XVIII,
in bepaald wordt, dat een der drie registers, volgens art. I aan te leggen, aan
Raad van Gelder te Venlo, het tweede aan het gerecht der parochie
den overgegeven en het derde in de kerk of het pastoraal huis bewaard
rden. (Gedrukt plakkaat in het archief, afkomstig van het Hof van Venlo
het Rijksdepot te Maastricht.)

(2) Zie hierna Hoofdstuk III, § 1.

„XL. Item den Momboir des Vorstendombs sal alle saecken ons als Hertoge van Gelre en Graeve van Zutphen aengaende en concerneerende, bewaeren en verantwoirden, soo wel voor de Landrechte, als voor den Raede, ende oock aentasten ende apprehenderend alle misdaedige ende quaetdoenders staende tot kennisse van Raede ende doen alle informatien, die hem by den Rade sullen belast worden.

„XLI. Item, sal mogen commen ten Raede ende opinie geven in alle saecken ons ende onse Rechten ende Hoocheydt niet aengaende, ende daerinne hy geen Cleger is.

„XLII. Item, en sal oock niet mogen aentasten, calengeren, noch te recht betrecken ofte informatiën nemen, tenzij dat hem sulckx bij den Raede geordonneert ofte geconsenteert worde (1)."

De Momboir was niet uit kracht zijner betrekking zelve lid van het Hof; tegen de vereeniging dezer twee verschillende waardigheden op één persoon, die later altijd plaats had, werd door de Staten meer dan eens geprotesteerd (2). Als fiscaal ambtenaar was de Momboir verbonden aan de Rekenkamer. Dat de Momboir-fiscaal een afzonderlijk archief had, blijkt uit hetgeen in hoofdstuk III, § 2 breedvoeriger wordt vermeld, uit het handschift van van der Heyden: Digressio historica 19 pagina ultima: „Prout apud momburnum regium sive in camera fiscali custodiuntur chartae et munimenta tangentia principis Majestatem, jurisdictionem, limites, dominia etc. quamquam eorum pleraque et signantur dominialia una cum camera rationum Ruremunda Bruxellis translata sunt et in combinata Brabantia camera reperiri possint".

§ 3. *De Rekenkamer.*

De Rekenkamer van Gelderland werd voor het eerst ingesteld bij ordonnantie en instructie van den Koning van Spanje als hertog van Gelre in het jaar 1558 den 9den Februari. In artikel 1 wordt gezegd, dat er voortaan in Gelderland eene Rekenkamer zijn zal, die gehouden zal worden in de registerkamer te Arnhem, alwaar zouden wezen twee rekenmeesters, een auditeur en een klerk. In deze instructie wordt verder in art. IV bepaald, dat

(3) Ant. Anselmo, placcaeten, ordonnantiën, landtcharters, blyde incomsten, privilegiën ende instructiën. Deel I, fol. 614.

(2) Recessen 1621 -1630, fol. 23 en de Rec. 1644—53 blad. 108 verso van 12 Februari 1650.
In een schrijven van December 1621 aan de Staten van het Overkwartier erkent de momboir Arnold de Haen dit zelf, want hij verzoekt vereeniging dezer beide betrekkingen. (Doleantiën en ordres, deel IV, bl. 90—103.)

al de rentmeesters, officiers van ontvangst van jaar tot jaar voor de Rekenkamer schuldig waren rekening te doen, terwijl uit den titel der ordonnantie blijkt, dat de particuliere en andere rentmeesters, officiers van justitie zoowel als van ontvangst, daar rekening moesten afleggen. Verder wordt tot in de kleinste bijzonderheden in de andere artikelen de inrichting der Rekenkamer beschreven (1).

In 1580 ongeveer, na de afzwering van Philips II, werd de Rekenkamer voor de aan den Koning getrouw gebleven gedeelten van Gelderland naar Roermond verplaatst. Uit de stukken afkomstig van de Rekenkamer, die in 1632 van Roermond naar Arnhem vervoerd zijn, blijkt, dat 15 November 1582 reeds een rekwest aan de Roermondsche Rekenkamer door de Hooge Regeering werd toegezonden (2). Uit het werk van Guil. a Blitterswyck, *Ruraemunda vigens*, later nader te beschrijven, ziet men dat de Rekenkamer aldaar bestond uit: 4 rekenmeesters, 2 auditeurs en een griffier en dat, zooals aanstonds breeder wordt aangetoond, een tijdlang de Hollandsche Rekenkamer met de Geldersche vereenigd was: „Rationum item camera cui et Hollandica olim juncta, sub uno utriusque Praefecto quem proinde superintendentem vocant, quatuor magistris, duobus auditoribus ac unoquoque grapho" (3).

Het blijkt nl., dat ook de getrouw gebleven leden der Hollandsche Rekenkamer zich te Roermond hadden teruggetrokken, want niet slechts vindt men in de reeds vermelde archieven van Roermond, in 1632 naar Arnhem vervoerd, stukken over de verplaatsing van den tol van Geervliet naar 's Hertogenbosch (1589), (wijl de stad Gorkum, waar die tol geheven werd, zich aan 's Konings gehoorzaamheid had onttrokken), en 15 Januari 1598 werd door ridderschap en steden van het Overkwartier aan het Hof van Gelderland te Roermond te kennen gegeven, *dat sinds eenige jaren eenige rekenmeesters van de Hollandsche Rekenkamer zich te Roermond bevonden met het doel om toezicht te houden op de zaken onder de Hollandsche Kamer ressorteerende, doch dat die ambtenaren toentertijd ook kennis namen van Geldersche zaken* (4).

---

(1) Register kl. fol. getiteld: *Ordonnantie ende instructie van die van de Rekencamere in Gelre II. geordineert bij der Co. Mat. den IX Februari anno XVC acht en vijftich*, op het Rijksarchief te Arnhem.

(2) Losse stukken tot de geschiedenis der Spaansche onlusten na den jare 1581, thans op het Rijksarchief te Arnhem.

(3) Pag. 12.

(4) Omslag: Oud-Geldersch archief, 2, n°. 19, beschreven in Inventaris van Sivré, deel I, p. 142.

Zeer belangrijk is de beschrijving, die de reeds meermalen aangehaalde pastoor van der Heyden in zijn MS. ***Historia Gelriae praesertim Superioris*** fol. 9 geeft van de Rekenkamer van het Overkwartier in een hoofdstuk getiteld: ***Digressio historica XVa de Gelriae superioris aerario*** etc. Hij zegt daar dat de Rekenkamer omstreeks 1580 eerst naar Maastricht (1) en vervolgens naar Roermond is overgebracht, waar zij bleef bestaan tot 1681, wanneer zij naar Brussel werd overgebracht en met de Brabantsche Rekenkamer vereenigd, maar zoo, dat er altijd gebleven is een Voorzitter, een Rekenmeester en een Auditeur met den titel van Geldersch, die behalve de emolumenten hun jaarlijksch traktement uit de Geldersche domeinen trokken. Dat de Rekenkamer in 1681 naar Brussel werd overgebracht, blijkt uit hetgeen hierna over de bewaarplaats van het archief der Rekenkamer zal worden gezegd. Ook J. B. Christijn getuigt dit in zijn werk getiteld: *„Les délices des Pays-Bas ou description géographique et historique des XVII provinces Belgiques, Liège. J. F. Bassompierre*, dl. II p. 129—130; alsmede eene resolutie der Staten-Generaal van 8 September 1713 (2).

De Rekenkamer was gedurende een geruimen tijd te Roermond in de Heggestraat, want in December 1625 schrijft vrouwe Lucia van Vlodrop, erfvoogdes van Roermond, aan het Hof van Gelre, dat zij haar huis op den hoek der *Hegstraat tegenover het Munsterkerkhof* 12 October te voren voor de som van 3250 rijksdaalders aan de Rekenkamer verkocht had (3). Op het laatst van April 1655 verplaatste men de Rekenkamer naar het huis van den raadsheer Stuicker, zooals blijkt uit het opschrift van een inventaris te Brussel in het Rijksarchief (4). Waar dit huis zich bevond weet ik niet. Bij den brand van 31 Mei 1665 werd ook de Rekenkamer niet gespaard. Dit blijkt uit het hiervoren reeds aangehaalde werk: ***Ruraemunda vigens***, enz. van Willem van Blitterswyk in de elegia octava getiteld: ***Curia** consilii et rationum camera incensae* (p. 37). Daar roept de dichter uit:

---

(1) Minder juist: de Rekenkamer was van 1580 tot 1605 te Roermond, daarna van 1605 tot 1610 of 1612 te Maastricht zooals aanstonds zal blijken.

(2) Zie o. a. Portefeuille I. n°. 19 van: *„Akten van verdeelinge........ ende liquidatie der renten....... in 't overquartier van Gelderland.”*

(3) Afschrift en origineel in: *Doleantiën en ordres*, deel IX, bb. 19 en 20.

(4) „Inventaris van de pampieren gevonden in de Rekencamer int lest van de maent April 1655, als wanneer wij daaruyt verhuysden ende trocken int huys van den Raedt Stuicker”. Kl. fol., perkament, n°. 13 op het Algemeen Rijksarchief te Brussel.

„Nunc jaceat ratio et rationum immobilis ordo;
Confusus mixto computus aere fluat:
Ni celer obsistat, propriis qui Regia damnis
Anteferens, libros (*b*) Vurius igne rapit
Hi apochas, tardisque tulit quae debitor annis
Pacta palimpsesto jungit ephemeridas.
Integra sic res est Regi magis integer ille
Qui pro rege lubens perdita, lucra putat.
Sic tota ruit urbe ferox saevitque furitque:
Quoque magis prohibes, quo magis ignis agit,
Conflagrat ante oculos quidquid servatur ab aevo:
Annis congestum dissipat una dies."

In margine staat de noot: (*b*) „Graphus hic est computuum, qui, neglecta supellectile propria, rationum libros et instrumenta regi suo salva praestitit".

Uit deze verzen blijkt, dat de griffier zoo gelukkig is geweest de archieven te redden en dit op eene heldhaftige wijze door eigen huisraad in den steek te laten. Hoe de eigenlijke Dietsche naam van den Vurius is, hebben wij niet kunnen te weten komen.

Het gebouw der Rekenkamer, ook toen in de Heggestraat, werd, nadat de Rekenkamer naar Brussel was overgebracht, door Koning Karel II van Spanje aan de ongeschoeide Carmelitessen geschonken, wier klooster zich hoek Heggestraat en Carmelitessenstraat bevond. Dit blijkt uit een rekwest van 26 Mei 1699 (1).

Van de verdere lotgevallen der Rekenkamer is mij niets bekend, als dat uit het verhoor der rekeningen, die van Roermond naar Arnhem zijn vervoerd, blijkt dat dit 12 November 1605 tot 21 April 1610 te Maastricht geschiedde, terwijl de eerstvolgende rekening van het jaar 1610, 17 Mei 1612 te Roermond werd afgehoord; dit geschiedde waarschijnlijk wegens oorlogsgevaar.

In het kort zullen wij nu mededeelen wat ons merkwaardig toeschijnt in de digressio XV van pastoor van der Heyden.

Rekeningen en verantwoording af te leggen voor de Rekenkamer te Roermond waren verplicht: 1°. De drossarden, schouten en anderen van de boeten en confiscaties onder hun ressort vallende; 2°. de rentmeester-generaal, die den eeretitel van raadslid droeg, van de beden die er over het geheel Overkwartier aan hem werden betaald en van de andere gelden, die op bepaalde tijd-

(1) Fol. 77, verso van Register III der patenten van 18 Februari 1684 tot 11 Januari 1708 van het Souverein Hof te Roermond, thans in het Alg. Rijksarchief te Brussel.

stippen en onder kwijtbrief bij hem werden gestort door de bizondere ontvangers der domeinen, waartoe behoorden: *a.* de ontvanger der domeinen van stad en ambt Gelre; *b.* de ontvanger der domeinen van Kessel; *c.* de ontvanger der domeinen van Krieckenbeek; *d.* de ontvanger van de Meursche pandschappen; *e.* de ontvanger van de gereserveerde domeinen van het ambt Montfort; *f.* de griffier der leenen als ontvanger der heergewaden en andere leenrechten; *g.* de ontvanger der exploiten van het Souverein Hof te Roermond; *h.* de ontvanger der licenten te Venlo ook voor de van hem afhangende mindere ontvangers; *i.* de ontvanger der licenten te Roermond ook voor de mindere ontvangers van hem afhangende; *j.* de ontvanger der licenten te land in Baerlo; *k.* de ontvanger der licenten voor Lith en Middelaer; *l.* de ontvanger der rekeningen of contributies der vrije jurisdictiën buiten het land gelegen; het land van Weert betaalde echter onmiddelijk zijn belastingen aan den rentmeester-generaal (1).

De functie der Rekenkamer hield van zelf op bij de komst der Fransche troepen.

Wat nu de archieven betreft (wier lotgevallen reeds hier zijn verhaald, daar zij moeilijk te scheiden waren van die van het lichaam of der gemeenschap waarbij zij ingingen), zij zijn gedeeltelijk thans in het Algemeen archief te Brussel. Zij bestaan uit 59 registers, waaronder 16 volumen met charters, patenten en missieven, 1 met instructiën, 7 met resolutiën, 12 der rekenplichtige ambtenaren, 14 der domeinen, 3 der leenen, 6 met verschillende zaken.

§ 4. *De Staten van het Overkwartier, de ontvanger der onraadspenningen.*

Eene zeer eigenaardige stelling namen deze in het bestuur des Vorstendoms in.

Nòch wetgeving, nòch uitvoering der wetten, nòch *rechtstreeks* de handhaving daarvan was hunne taak. Na de afzwering van Philips II oefenden in Nederlandsch Gelderland de Staten, wanneer zij vergaderden, de souvereine rechten uit en buiten dien tijd het Hof te Arnhem; doch in het Overkwartier was de uitoefening daarvan geheel voorbehouden aan het Souverein Hof te Roermond.

---

(1) Van der Heyden, *Historia ducatus Gelriae*, *digressio XV.*

En toch vormden de Staten in het Overkwartier een niet te versmaden factor in het organismus des bestuurs, zoodat zonder hunne medewerking dit bestuur bijna onmogelijk zou zijn geweest.

Wat was dan hunne *gewone* bevoegheid, hun *geregelde* werkkring?

Zij verschaften den Souverein de hem toekomende gelden, zonder welke geen enkele staat, geen enkele administratie kan bestaan. Zij vormden eene oeconomische administratie.

Zeer juist geeft een decreet van den aartshertog te Brussel, tot afschaffing der nieuwigheid van voornoemde Staten, die permanente afgevaardigden, griffiers en deurwaarders hadden aangesteld in dato 21 Maart 1601, dit te kennen door de bepaling, dat de Staten niets te doen hadden dan slechts eens 's jaars te vergaderen voor het stemmen der beden, dit is, de verzoeken van den Souverein om geld voor het bestuur of behoud en verdediging zijner staten benoodigd. Hetzelfde zegt de Neny, in zijn bekende: Mémoires historiques et politiques des Pays-Bas Autrichiens, chap. XXIV, des états des provinces:

„Le pouvoir des états doit être borné au droit de consentir aux impositions et à une *administration économique* sans *juridiction*, sans aucun *attribut de la puissance publique*; car ils ne sont que les représentans du corps des sujets: les tributs qu'ils lèvent sur les peuples sont des fonds appartenans au Souverain, imposés en vertu de leur consentement, mais par l'autorité du Souverain sans laquelle nulle espèce d'impôts n'est légitime. Telle est l'essence de la constitution du corps d'Etats en général; le Souverain ne sauroit permettre qu'il sorte de sa sphère sans s'exposer à de grands inconvéniens."

En het gezag van deze mémoires, vooral wat het politiek gedeelte betreft, is zoo groot, dat Gachard in zijne studiën over dat werk (1) verklaart: „La partie politique des Mémoires est surtout celle qui leur a acquis la réputation méritée, dont ils jouissent; en effet; sans les notions qu'elle contient, nous nous serions trouvés à la suite du bouleversement social qui marqua la fin du dernier siècle et dont la violence fut telle, qu'elle effaça un moment jusqu'au souvenir du passé, dans une ignorance presque complète de nos anciennes institutions nationales, ou il eut fallu péniblement en rechercher les traces dans les archives."

---

(1) Etudes et notices concernant l'histoire des Pays-Bas. Bruxelles, F. Hayez.

Dit stemmen der beden was de gewone werkkring der Staten, waartoe natuurlijk ook behoorde het samenstellen en bijeenroepen hunner vergadering, de omslag der beden, het behandelen der reclamen en klachten daarover en de correspondentie met de Hooge Regeering over de voorgestelde beden.

Behalve de subsidie en beden was er nog eene andere soort belasting in het Overkwartier waarvan de opbrengst alleen diende in het belang van dit gewest, namelijk de „onraedsgelden" die de Staten konden heffen met machtiging van de Hooge Regeering.

Deze belasting diende om in tijd van nood, bijv. van oorlog, inkwartiering, in de algemeene behoeften des Kwartiers te voorzien (1).

De Regeering belette soms ook deze belasting; dit blijkt uit een schrijven van den landvoogd te Brussel aan den Stadhouder te Roermond van 11 Augustus 1624 (2).

De ontvanger van deze penningen werd benoemd door de Staten: zoo werd 30 Januari 1630 door hen daartoe benoemd de landrentmeester Albert Bouwens van der Boye (3), en vinden wij dat 13 December 1719 de schepen Coolen de ontvangst aanvaarde (4).

Van deze onraadspenningen moest rekenschap afgelegd worden voor de Rekenkamer van Gelderland te Roermond; dit werd den 23sten Augustus 1605 bevolen door den Gouverneur te Brussel aan den landrentmeester-generaal en het moest geschieden in tegenwoordigheid van de Gedeputeerden der Staten. Tevens werd toen ook bevolen geen onraadspenningen te heffen zonder des Landvoogds vergunning op straffe van het vierdubbele te betalen door de Gedeputeerden (5).

Maar op de Staten rustte ook de taak om bij voorkomende gevallen de privilegiën des lands te handhaven, waar de Hooge Regeering te Weenen of te Brussel, het Souverein Hof te Roermond of welk Staatslichaam of welke ambtenaar dan ook, ze schond; verder de verdediging van de belangen des Overkwarkwartiers, wanneer oorlogslasten, lichtingen van krijgsvolk de

---

(1) Besluiten van de Aartshertogen te Brussel van 14 April 1609 in Doleantiën en ordres, deel II, bl. 3 en omslag: Oud-Geldersch archief, 7, n°. 29 en 8, n°. 48. Inv. Sivré I, p. 310 en II, p. 8.

(2) Doleantiën en ordres, deel XIII, fol. 105.

(3) Kwartiersrecessen, deel VIII, 1629—32, fol. 30.

(4) Kwartiersrecessen dl. I, 1717 tot 1723, fol. 96.

(5) Inventaire général, fol. 32, farde 24, n°. 10.

onderdanen drukte of als de welvaart kwijnde. Dit alles bewijst ons de inhoud der reces-registers duidelijk.

Doch al kwamen de gevallen nog zoo dikwijls voor, dat de Staten om deze redenen vergaderden, het waren toch geene geregeld wederkeerende vaste onderwerpen, zooals de stemming over de beden enz.

De vergadering was, in tegenstelling met de Staten in vele andere gewesten, oorspronkelijk uit twee standen samengesteld: de ridderschap en de steden. Later werd er door de Hooge Regeering op aangedrongen, dat ook de geestelijkheid er deel van zou uitmaken, doch ik heb niet kunnen constateeren dat dit definitief werd aangenomen. Den 3den November 1687 werd door den Koning uit Madrid aan de Staten eene missive gezonden, waarin hij te kennen gaf, dat hij, uit overweging hoezeer het passend was met 's Konings dienst, de verlichting zijner getrouwe onderdanen, die de provincie en het Overkwartier van zijn Hertogdom Gelderland bewoonden, en het goed bestuur der justitie, dat de vergadering der Staten van dit land zou zijn samengesteld uit drie leden nl.: geestelijken, edelen en de steden, door rijp overleg besloten had en verklaarde, dat het zijn Koninklijke wil was, dat de toen regeerende Bisschop van Roermond en zijne opvolgers met den deken (van het Kathedraal Kapittel) en een kanonik zijner kerk, door 's Konings Luitenant-gouverneur en Kapitein-generaal zijner Nederlanden aan te wijzen, en in zijnen Koninklijken naam voorloopig intrede, zitting en stemming in de vergadering der Staten van voornoemd gewest zouden hebben, als geestelijk lid, gelijk de edelen en de steden intrede in de vergadering hadden (1).

Dit besluit gaf aanleiding tot vele vertoogen vanwege de Staten, o. a. een in de Spaansche taal, 7 Mei 1692 naar Madrid gezonden (2); zoo ook tot eene deductie op den 10 September 1692 (3). Reeds was intusschen 3 December 1688 door den Koning toegestaan, dat de Staten mochten vergaderen voor de toestemming der beden slechts deze enkele maal als vroeger, zonder praejudicie van het genomen besluit (4), terwijl de Raad van State 17 Juni

---

(1) Register der Kwartiersrecessen te Roermond XXIII, 1686—89, fol. 172 verso. Zie ook pag. 52 verso van: Inventaire général, etc., farde 51, n°. 1.

(2) Inventaire général etc., fol. 47, farde 39, n°. 2.

(3) Ibidem, fol. 58, farde 64, n°. 2. Bij dépêche 30 Dec. 1688 werd de Gouverneur der Nederlanden belast een duidelijk en authentiek relaas te zenden van het proces, dat bisschop d'Alamont van Roermond met de Staten over deze zaak voerde. Kwartiersrecessen 1686—89, fol. 197, verso.

(4) Kwartiersrecessen, dl. XXIII, 1686—89, fol. 197.

1689 verlof gaf, dat de gewone en buitengewone gedeputeerden mochten vergaderen met uitsluiting der geestelijken (1).

De steden die oorspronkelijk zitting in het Overkwartier hadden waren: Roermond, Venlo, Gelder, Erkelenz, Stralen, Wachtendonck, Echt en Nieuwstad (2). Dat er vroeger andere steden toe behoorden, zal hierna, waar van de Roermondsche Schepenbank spraak is, worden vermeld.

Om als lid van de ridderschap toegelaten te worden moest men zijn vaderlijke en moederlijke kwartieren kunnen bewijzen en laten bezweren door twee adelijke personen. Dit werd 1645, 3 December door de Staten besloten. Een uitvoeriger besluit werd 14 Juni 1660 door de Staten genomen, nl. dat wanneer voortaan iemand tot de vergadering der Staten wenschte toegelaten te worden, hij op een landdag zijn kwartierstaat moest overleggen. Deze zou behoorlijk in kleuren geschilderd zijn en vier vaderlijke en vier moederlijke kwartieren bevatten, die ver volgens door twee leden der ridderschap moesten bevestigd worden (3). Later werden 16 kwartieren gevorderd (4).

Verschillende dergelijke gezworen kwartierstaten berusten, zooals hierna zal blijken, thans ten getale van 44 in het Rijksarchief te Roermond.

Een bepaald besluit over de beletselen van bloedverwantschap tusschen leden der Staten onderling tot het zitting hebben in die vergadering *schijnt* nooit officieel te zijn vastgesteld: immers 6 September 1652 werd op het verzoekschrift van Hendrik Schenck van Nydeggen, commandeur der Duitsche Orde te Gruytrode, tot toelating als riddermatig persoon door de Staten, daarin bewilligd; daar echter vader, zoon en drie broeders tegelijk aan de ridderschap deelnamen, werd besloten dat zij bij stemming slechts drie stemmen zouden hebben, waarover zij te voren onderling met elkander konden overeenkomen (5).

In 1700 bestond de ridderschap uit de volgende personen:

de Markgraaf van Hoensbroek, erfelijk maarschalk van Gelderland, voorzitter, baron van Cortembach, baron van Meerwyck te Kessel, baron van Meerwyck te Oyen, Markgraaf van Schenck,

---

(1) Kwartiersrecessen, dl. XXIV 1689—92, fol. 1.

(2) Van der Heyden, *Dissertatio historica decima nona, de regimine domestico usque ad mortem Caroli II.*

(3) Kwartiersrecessen dl. X, 1644—53, fol. 26 verso, XII, 1659—62 fol. 104. verso.

(4) Inventaire etc. fol. 53. farde 52, n°. 2.

(5) Kwartiersrecessen deel X, fol. 177, verso.

baron van Schenck, baron van Schaesbergh, baron van Loo te Wissen, baron van Gelder te Aersen, baron van Doornik te Walbeek, baron van Schellart te Geysteren, baron van Schellart te Oostrum, baron van Wittenhorst te Horst, baron van Horion te Heel, baron van Bockholt te Lobberich, baron van Bockholt te Spicker, baron van Geloes te Elmpt en baron van Nesselrode te Hoogkerke (1).

De eed om het in de vergaderingen verhandelde niet buiten het collegie te openbaren was verplichtend gesteld 10 Januari 1618 op straf om voor goed daarbuiten „gestoten" te worden (2). Dit verbod werd vernieuwd 3 October 1637 (3) en nog eens 5 Maart 1661 (4).

De vergaderingen moesten te Roermond, de hoofdstad van het Kwartier, gehouden worden. Dit blijkt zeer duidelijk uit eene verklaring der ridderschap en steden in dato 20 Juni 1601, dat zij te Venlo beschreven waren ten einde de zaak te bespoedigen en niet om Roermond te kort te doen, alwaar de Statenvergaderingen behoorden te geschieden (5). Ook was het de magistraat van Roermond die de vergaderingen beschreef. Dit blijkt uit tal van documenten, o. a. uit de beschrijving der Staten in Juli 1608 (6), 10 Januari 1609 (7), uit een bevel van den Stadhouder aan den magistraat te Roermond om in hunne stad de ridderschap en steden more solito te beschrijven, van 27 Mei 1607 (8).

Toen echter een burgermeester van Roermond zich de eer wilde toeeigenen om alleen de akte van inwilliging eener bede aan den Stadhouder en den Kanselier over te geven, gevoelden de Gedeputeerden der Staten zich beleedigd en schreven hierover aan den Gouverneur-Generaal te Brussel. Deze beval 28 April 1661 namens den Koning om dergelijke akten van inwilliging van beden of subsidiën te doen overgeven aan de Commissarissen die met de aanvrage belast waren, door twee gedeputeerden,

---

(1) Van der Heyden, *Dissertatio historica decima nona.*

(2) Kwartiersrecessen dl. VI 1617—21, fol. 51.

(3) id. deel IX, 1632—44, fol. 65.

(4) id. deel XII, 1659—62, fol. 157.

(5) Omslag: Oud-Geldersch archief I, n°. 13, beschreven in Inventaris Sivré, deel I, p. 159.

(6) Inventaris Sivré, deel I, p. 305, omslag 7, n°. 3 oud-Geldersch archief.

(7) Ibidem II, p. 7, omslag 7, n°. 24.

(8) Idem I, p, 282, omslag 3, n°. 54.

een uit de ridderschap en een uit de steden (1). Ook werd door den Gouverneur-Generaal 23 Juni 1679 bevolen, dat de magistraat van Roermond zich zou tevreden stellen met twee leden naar de Staten af te zenden namelijk den burgemeester en den afgetreden burgemeester, die gevolmachtigd zouden zijn met de andere leden te beslissen over de te behandelen onderwerpen, zonder verplicht te zijn hunne toevlucht te nemen tot of andere communicaties te geven aan den magistraat. Hiertegen requestreerde de magistraat; het gevolg is mij onbekend (2).

Het privilegie om de Staten zoo dikwijls zij wilden te vergaderen, was door Karel hertog van Gelre, aan de ridderschap en steden van het Overkwartier gegeven den 2den Februari 1538 (3. Over deze kwestie kwamen echter in de jaren 1606, 1660, 1686, 1699 verwikkelingen voor met den Stadhouder van het Overkwartier die beweerde, dat zij zonder zijne voorkennis niet mochten vergaderen, ook nogmaals in 1701 met den Geheimen Raad, wijl zij 27 Juli van dat jaar vergaderd hadden zonder vanwege den Keizer te zijn bijeengeroepen (4).

De Staten werden voorgezeten door den Erfmaarschalk van Gelderland, een lid van het grafelijk geslacht van Hoensbroek. Den 27sten Februari 1666 vinden wij eene benoeming van Arnold Adriaan van Hoensbroek door de Staten, waartegen toen Johan van Cortenbach, Erfvoogd van Roermond, zijn protest deed aanteekenen (5), doch door eene akte van 8 Nov. 1668 verklaarde de Keizer dat de baron van Hoensbroek moest gehandhaafd worden in de praeëminentien en prerogativen van zijn ambt van Erfmaarschalk van Gelder betreffende zijn voor-

(1) Doleantiën en ordres, deel XIII, p. 24.

(2) Inventaire, fol. 66, farde 75, n°. 2.

(3) Orig. op perkament in het Rijksarchief te Roermond.

(4) Omslag: Oud-Geldersch archief 2, n°. 12 (1606, 10 Febr.) Sivré Inv. I, 175; omslag enz. 40, n°. 3. (1660, 20 Jan.) Sivré Inv. IV, p. 202. Kwartiersrecessen 1686—89, fol. 75 (5 Oct. 1686); inventaire, p. 30, farde 22, n°. 15, (1699, 9 Febr.) ididem fol. 30 verso, farde 22, n°. 16, (12 Nov. 1699); ibidem fol. 36, farde 28, n°. 6, (3 Maart 1687), ibidem fol. 62 en 62 verso (12 Nov. 1699 en 27 Juli 1701) en Kwartiersrecessen 1698—1701, fol. 67 v. (12 Nov. 1699). Den 12den November 1699 erkent de Gouverneur te Brussel hun recht tot vergaderen. Den 3den Maart 1687 schreef de markies van Gastanoya, Gouverneur te Brussel aan de Gedeputeerde Staten, dat de Gouverneur alleen bedoelde met zijn verbod van te vergaderen, dat zij zich versterkten door buitengewone gedeputeerden.

(5) Besluit in Kwartiersrecessen dl. XIV, 1665—68, fol. 27. v. 29, 30 verso, XV, 1668—70, fol. 125.

zitterschap van de Staten en de voortdurende deputatie onder de ridderschap, waardoor al de procedures hierover ingesteld bij het Hof van Gelderland moesten ophouden, terwijl de Keizer de verdere kennisneming van deze zaak persoonlijk zich voorbehield (1). Dit ambt was en bleef ook na de verdeeling van het Overkwartier verhefbaar voor het Hof van Gelderland te Roermond; zoo verklaarde de Gouverneur-Generaal te Brussel 5 November 1736, toen de markies van Hoensbroek dit ambt voor het leenhof te Gelder, hoofdstad van het Pruissisch Overkwartier, had verheven (2). Het is dus bepaald eene vergissing als W. van Blitterswyck pag. 12 van zijn werk: *Ruraemunda vigens* enz. getuigt, dat de „*ritsborghmester*" de Staten voorzit. Pastoor van der Heyden zegt in zijn 19de dissertatie: *de regimine domestico*: „et actualis consul in nobilium collegio habet praesidentiam".

Behalve de voorzitter hadden de Staten nog een secretaris, ja eenigen tijd zelfs twee secretarissen. Dit blijkt uit de Kwartiersrecessen en den inventaris van Sivré passim en met name uit eene klacht van den Stadhouder van het Overkwartier in dato 26 Oct. 1662, den 20sten November 1662 door het Hof aan de Staten medegedeeld bij uittreksel (3), waarin onder meer zaken hierover wordt geklaagd, waarop echter 22 November daarna door de Staten werd geantwoord, dat dit valsche aantijgingen waren, waarop zij zich niet gemachtigd achtten mondeling en nog minder schriftelijk te antwoorden, enz. (4)

Vele zaken mogen onjuist zijn in die klacht, het feit dat zij twee secretarissen hadden aangesteld en een syndicus niet. Dit punt maakte slechts een onderdeel van de grieven uit, namelijk n°. 3: dat de Staten een collegie hadden ingesteld uit gewone en buitengewone gedeputeerden met een syndicus en twee secretarissen bestaande, allen met genot van eene vaste belooning en het is niet aan te nemen, dat de Staten hebben geprotesteerd tegen de bewering van het bestaan van twee secretarissen en een syndicus. De syndicus werd voor het eerst ingevoerd bij besluit van 28 Januari 1630. Tot eersten syndicus werd toen benoemd de licentiaat Willem Moeits, met genot eener bezoldiging van 3' 0 daalders, nadat reeds 27 April 1622 door de gezamenlijke schepenen der vier ambten van het Overkwartier daarop was aangedrongen (5).

---

(1) Inventaire etc. fol. 36 v.; farde 29, n°. 2, fol. 59, farde 65, n°. 13.

(2) Kwartiersrecessen, dl. V, 735—38, fol. 48.

(3) Ibidem, dl. XII, 1659—62 fol. 288 v.

(4) Ibidem, fol. 299 v.

(5) Doleantiën en ordres, dl. IV, fol. 69—71 en Kwartiersrecessen, dl. VIII, 1629—33, fol. 27.

Dat deze syndicus belast was met de zorg van het archief zal zoo aanstonds blijken. Bij depêche van den Gouverneur-Generaal te Brussel van 30 November 1758 aan de Staten, werd op voorstel der Staten toegestaan, dat na den dood van den toenmaligen secretaris Daermans, deze post met dien van den pensionaris (syndicus) zou worden vereenigd (1). In den brief van de Staten van 16 November 1758 werd hij aanbevolen (2).

De stukken die van de Staten uitgingen, werden, zoo verzegeling noodig was, met het zegel der stad Roermond verzegeld (3).

Reeds meermalen is hier spraak geweest van de Gedeputeerde Staten. Deze hebben in het Overkwartier bestaan van 1580 af, of van kort daarna, toen de zetel van de Regeering naar Roermond werd overgebracht; ik vind ze voor de eerste maal vermeld 5 April 1583 (4).

De Staten werden opgeheven bij het besluit van de Volksrepresentanten Haussmann en Briez, afgevaardigden bij de legers van het Noorden en Sambre en Maas den 24sten Vendémiaire an III (15 October 1791) art. IV. Wegens de zeldzaamheid van den Recueil, deelen wij het hier in zijn geheel mede:

Administrations civiles.

Liberté, Egalité, Fraternité.

A Bruxelles, le 24 Vendémiaire, l'an 3me de la République Française, une et indivisible.

Les Représentans du peuple, envoyés près les armées du Nord et de Sambre et Meuse,

Arrêtent ce qui suit:

Art. I. Il y aura une administration générale dans chaque partie ou ci-devant province de la Belgique et autres pays conquis environnans.

---

(1) Kwartiersrecessen, dl. XII, 1757—1760, fol. 154 verso.

(2) Ibidem, fol. 148. Blijkens deze brief was voorgesteld, dat de syndicus (Jan. Bapt. Syben) zou worden toegevoegd aan den secretaris met recht van opvolging.

(3) Van der Heyden, *Historia Gelriae* etc. *Dissertatio historica decima nona.*

(4) Inventaris Sivré, dl. I p. 127.

II. Le siège de l'administration du Brabant sera à Bruxelles;
de la Flandre à Gand;
de la West-Flandre à Ypres;
de Tournay et du Tournesis à Tournay;
Et du ci-devant comté de Namur à Namur.

La ci-devant province du Hainaut sera régie et administrée par le département de Jemappes dont le chef-lieu est à Mons.
Il sera pris des mesures particulières relativement au pays de Liège et aux autres pays conquis entre la Meuse et le Rhin.

III. Chaque administration générale sera provisoirement composée de six membres.
Les représentans du peuple se réservent d'augmenter le nombre des membres des dites administrations en raison de l'étendue et de la population de leurs arrondissemens respectifs.

IV. Ces administrations remplacent celles des *ci-devant états* ou des commissions intermédiaires. Elles auront les mêmes fonctions à remplir sauf les exceptions qui seront apportées et les attributions particulières qui pourront leur être accordées par les représentans du peuple.

V. Les arrondissemens particuliers, les terres franches et d'enclavement, seront provisoirement gérées et administrées par l'administration dans l'étendue de laquelle elles se trouveront situées et enclavées.

VI. Il sera établi à Bruxelles une commission pour l'administration centrale et supérieure de toutes les affaires de la Belgique. Cette commission sera composée d'un membre de chaque administration centrale des ci-devant provinces et de tous ceux que les représentans du peuple croiront devoir y adjoindre jusqu'au nombre de douze.

VII. L'organisation particulière de chaque administration générale et de la commission centrale ainsi que leurs fonctions et attributions respectives, seront déterminées par des arrêtés et instructions particulières.

VIII. Le présent arrêté sera imprimé dans les deux langues, lu, publié et affiché partout où besoin sera.

N. HAUSSMANN. BRIEZ.

Ainsi fait et publié à la grande bretèque de cette ville (1) en présence du magistrat ce 29 Vendémiaire 3me année de la République Française.

J. F. DEMENDIVIL.

De archieven.

Deze bestonden uit de recessen der Staten, de ingezonden bezworen Kwartierstaten, de privilegiën der Souvereinen, de ingekomen stukken deels tot 1689 bijeengebonden onder den titel van Doleantiën en ordres, de rekeningen der onraadsgelden ingeleverd door den ontvanger daarvan. Dit alles uitvoeriger waar spraak is van de bewaring der archieven.

§ 5. *De Licentenkamer.*

Van dit rechterlijk lichaam is mij slechts zeer weinig bekend, het komt ons voor dat het niet lang heeft bestaan.

Den 27sten Juni 1623 stelde de Aartshertogin te Brussel eene instructie vast van 29 artikelen voor eene Kamer der licenten, die te Roermond zou opgericht worden. Deze Kamer zou recht spreken over alle geschillen in zake de licenten en tollen die van 's Konings wege in Gelderland geheven werden op de Maas en den Rijn (2). Den 19den Augustus daarop stelde Koning Philips deze Kamer officieel in. Zij zou bestaan uit drie rechters een griffier en een deurwaarder. Tot eersten rechter werd aangesteld een lid van de Rekenkamer jaarlijks door den superintendent der Kamer aan te wijzen: tot tweeden rechter Adam Fabri, licentiaat in de rechten en substituut-momboir van het Souverein Hof en tot derden Jan de Stuyckere, licentiaat, in de rechten en advocaat aan voornoemd Hof; tot griffier Everard Huberti en tot deurwaarder Alexander van Bynem (3).

Over de archieven is ons niets bekend.

---

(1) Brussel.

(2) Minuut in register: *Doleantiën en ordres*, deel IV, bladz. 208—211.

(3) Ibidem, fol. 207.

§ 6. *De Schepenbank of het Hoofdgerecht te Roermond.*

Dit gerecht zetelde op het raadhuis aldaar. Volgens den heer Sivré in zijn: *Geschiedkundig onderzoek naar den vroegeren regeeringsvorm der stad Roermond* (1) waren er in 1234, 1240 en 1268 *zeven* schepenen, in 1278 *negen*, in 1307 en 1351 *dertien* en werden, zooals blijkt uit een artikel van denzelfden in de *Publications etc. du Limbourg*, dl. VIII, p. 336 bij de inname van Roermond in 1637 door de Spanjaarden *negen* schepenen aangesteld, hoewel voormelde heer in zijn hiervoor genoemd *Geschiedkundig onderzoek* enz., blz. 154 zegt, dat de Prins-Kardinaal Ferdinand toen *elf* schepenen aanstelde. Volgens Koninklijk besluit van 6 Augustus 1685 werden de schepenplaatsen, op verzoek van den Magistraat, van *elf* op *negen* gebracht en geschiedde dit tot vermindering van kosten; hieruit blijkt dan ook, dat tusschen 1637 en 1685 het getal der schepenen *elf* is geweest; immers in voornoemd besluit wordt verklaard, dat een voorgaand reglement van 20 December 1680 de raadsleden van *zes* op *drie* gebracht had: . . . . . „laissant cependant le nombre d'échevins audit magistrat à onze places" (2). Guilielmus van Blitterswyck, voorheen raadsheer te Roermond, getuigt hetzelde in zijn: *Ruraemunda vigens*, pag. 12, in 1666 gedrukt. Uit een rekwest gepresenteerd aan den Gouverneur te Brussel door de Staten van het Overkwartier in dato 19 Januari 1750 (3), waarin wordt aangedrongen op herstelling van den Raad op den ouden voet, waarin hij was vóór het reces van 1737 (4), blijkt dat ook nog toen de magistraat bestond uit *negen* schepenen, *drie* raadsverwanten en *twee* secretarissen. Als rechterlijke ambtenaren maakten die 9 schepenen een afzonderlijk lichaam uit.

De scholtis of schout vervulde bij het gerecht het ambt van openbaar ministerie, zoo hier als elders; of hij het recht had van convocatie en voorzitterschap is mij onbekend. Volgens art. I en II van paragraaf 3 van den eersten titel van het Iste deel van het landrecht had de schout het *toezicht* op de schepenen, zat hij in naam des heeren voor en werd door hem recht aangevraagd. Hij werd benoemd door den Heer (ibidem I, pars 1, art. 1). Het is hier natuurlijk de plaats niet om uit te weiden over het ambt der schepenen. De rechtspraak geschiedde in het

(1) Provinciale almanak van Limburg over 1877, bl. 148 en volgende.

(2) Doleantiën en ordres, 1684—89, XVIII², fol. 245.

(3) Kwartiersrecessen dl. X, 1749—51. fol. 83, verso, 84.

(4) Zie hiervoor in het hoofdstuk: Het Souverein Hof.

Overkwartier volgens het landrecht, waarin vijf wijzen worden voorgeschreven namelijk: 1°. per citationem ordinariam (ordinarisse recht-voorderingh); 2°. jure summario (bij onvertogen recht); 3°. per arrestum; (bij commerrecht); 4°. per executionem (bij pandinge); 5°. per conventum extraordinarium dictum (vooghtgedingh), ubi politica nonnulla circa vias publicas, aquaeductus etc. de plano deciduntur (1).

Uit een attestatie van den raadsheer Dulcken van 8 Juni 1648 blijkt, dat voor de perpetuiteit des magistraats, te Venlo en te Roermond de leden werden veranderd en aangesteld door den Gouverneur en Kanselier (2). Op welken tijd hier gedoeld wordt is mij niet duidelijk Den 14den September 1371 schonk reeds hertog Reinald III aan de stad het privilegie van de onafzetbaarheid van den magistraat en der aanvulling van de opengevallen plaatsen (3)', welk recht werd geschonden door den Kardinaal-Infant, Ferdinand, toen hij 3 September den magistraat benoemde, bestaande uit elf (of negen (?) zie hiervoor) schepenen en zes raden (4), van welk tijdstip de magistraat benoemd werd en afzetbaar was door de Regeering, totdat, bij besluit van 14 Augustus 1653, (5) werd bepaald, dat de magistraat onafzetbaar zou zijn, maar de benoeming tot burgemeesters- en schepenplaatsen, die bij overlijden, promotie of misdaad of soortgelijke gevallen openvielen, zou geschieden door den Souverein. De burgemeesters zouden om de drie jaren worden benoemd uit den magistraat. Het is bijzonderlijk der moeite waard er op te wijzen, dat het hoofdgerecht van Roermond een tijdlang eene bank van appel was, wier ressort zich verder dan het Overkwartier uitstrekte; o. a. wijl van schepenbanken die reeds in tweede instantie recht spraken en waarop van schepenbanken buiten het Overkwartier werd geappelleerd, op het hoofdgerecht te Roermond werd beroepen. Zoo appelleerde men van Thorn (6)

(1) Van der Heyden: *Historia Gelriae praesertim superioris. Digressio historica octava: de administratione justitiae.* Deze ontleende deze gegevens aan den 1sten titel van het 5de deel, art. 1 en 2 van het Geldersch landrecht.

(2) Inventaire etc., fol. 61, farde 69, n°. 2.

(3) Inventaris Sivré, stuk I, blad 49.

(4) Volgens het aangehaald artikel in de Almanak p. 154 *zes*, doch volgens het artikel in de Publications etc. *vijf* raden, bovendien een peilburgemeester en een rits- of raadsburgemeester.

(5) Ibidem fol. 38 verso, farde 31, n°. 4.

(6) Keizer Karel VI beval 8 April 1718, dat men niet van Thorn naar Echt zou appelleeren, maar eerst bij de abdis of hare Kanselarij en daarna bij het Keizerlijk Kamergerecht te Wetslar. (Inventaris van de archieven van de abdy Thorn, II, p. 347, n°. 863.)

op Echt en van Echt op Roermond. Ook is het van belang hier aan te merken, dat tal van Geldersche plaatsen, die vroeger op Roermond, Venlo of Gelder appelleerden, toen zij later onder Kleef en Gulick zijn gekomen, daarom toch niet onmiddellijk daarmede behoefden op te houden. Immers de verandering van Souverein wijzigde niet per se het appel. Zoo bleef men van de Hornsche banken Ophoven, Geystingen en Beegden appelleeren op Wesem (dat oorspronkelijk eene vrije Rijksheerlijkheid was) ook nadat die plaats feitelijk tot het Overkwartier werd gerekend. Uit eene lijst van plaatsen, die op het schepengerecht te Aken appelleerden door Mr G. D. Franquinet in de Publications etc. du Limbourg tom. IX, p. 296 en volgende uitgegeven blijkt, dat tal van schepenbanken die niet meer onmiddellijk onder het Duitsche Rijk behoorden, maar vroeger onmiddelijk daaronder geressorteerd hadden, nog later te Aken appelleerden.

Dat het appel op de schepenbank te Roermond in 1613 ophield, is hiervoor gezegd.

Wij geven hier eene lijst van eenige Geldersche plaatsen die, naar ons gebleken is, later onder het Souverein gezag van Cleve en Gulick gekomen zijn:

1°. De stad Susteren was tot 1276 ook in 't feitelijk bezit der Geldersche graven en werd eerst toen aan den heer van Valkenburg in leen afgestaan. Den 26sten April 1276 verklaarde Reinoud, graaf van Gelderland, dat hij zijn zwager Walram den Rossen, heer van Valkenburg en Monjoie als bezitter der stad Susteren erkende en beloofde te handhaven, daar deze plaats eene huwelijksgift was, geschonken aan Philippotta van Gelderland, Walrams huisvrouw en verklaarde hij tevens dat deze Susteren als Geldersch leen levenslang bezat (1). Susteren bleef in het bezit der heeren van Heinsberg-Valkenburg, die de heerlijkheid Borne bezaten, daar een jongere zoon van Walram voornoemd nl. Jan, die de heerlijkheid Borne van Arnold, heer van Steyn kocht, als erfdeel de heerlijkheid Susteren bekwam. Toen deze familie uitstierf in 1396, erfde Simon, graaf van Salm deze heerlijkheid en na zijn dood verkochten, in 1400, zijne zuster Odilia en zijn broeder Jan de heerlijkheden Born, Sittard en Susteren aan Willem hertog van Gulick en Gelder, die ze bij Gulick voegde van welk land ze deel uitmaakten, tot aan de Fransche omwenteling;

---

(1) Bondam, *Charterboek van Gelderland*, p. 617.

2°. Wassemberg werd eerst van Geldersch, Gulicksch bij de overeenkomst van Spiers, tusschen Karel V en Willem hertog van Gulick 25 Mei 1544 gesloten als gevolg der overeenkomst te Brussel 2 Januari 1544 gemaakt tusschen Commissarissen van Keizer Karel V en Willem van Gulick (1).

3°. Emmerik werd eerst van Geldersch, Cleefsch door afstand van hertog Reinoud IV van Gelderland aan graaf Arnold van Cleve 21 November 1402 (2).

4°. Gennep was wel reeds voor de eene helft verpand aan Adolf, hertog van Cleef door Johan van Loon, heer te Heinsberg den 11den November 1424 (3), en voor de andere helft aan denzelfden door Reinoud II en Gisbert van Brederode in 1442. Dit wat de heerlijkheid en het bezit betreft. Doch wat de Souvereiniteit aangaat, werd 7 Juni 1385 door Arnoud van Brederode, heer van Gennep, de Hertog van Gelderland als zijn leenheer erkend (4).

Eerst in 1449, 7 September werd Jan I, hertog van Cleve door den Keizer als opperleenheer daarmede beleend (5).

5°. Het ambt Born, ontstaan uit de oude heerlijkheid van dien naam waartoe oorspronkelijk alleen de dorpen Born, Holtum en Buchten (met schepenbank te Born), Grevenbicht (met schepenbank), Urmond en Berg (met schepenbank te Urmond), Guttecoven (schepenbank onbekend), waartoe althans zeker in de 17de eeuw ook Sittard met Broeksittard, Munstergeleen, Wher, Tuddern, Susterseel en Hillensberg (met schepenbank te Sittard) en ook Susteren met Dieteren (schepenbank te Susteren) behoorden.

De twist over de souvereiniteit tusschen Karel V als hertog van Gelder en den hertog van Gulick was in 1544 nog niet beslecht (6).

6°. Het drostambt Goch met: *a.* de gerichtskreits Weeze, in

---

(1) Lacomblet, *Urkundenbuch*, tom. IV, p. 683–687, n°.548, en de noot op. p. 686, Slichtenhorst, p. 477.

(2) Nijhoff, *Gedenkwaardigheden der geschiedenis van Gelderland* III, p. CIV.

(3) Lacomblet, *Urkundenbuch* IV, 217, n°. 186.

(4) Nijhoff, *Gedenkw.* deel III, p. 117, charter 109.

(5) Lacomblet, *Urkundenbuch* IV, p. 350, n°. 291.

(6) Pontanus p. 736, Slichtenhorst p. 477.

bestaande uit het dorp Weeze en de gehuchten Bornick, t, Rottum, Vorselaer, Huddenray, Kaylaer, Wissen, Stege, hbde, Bavil en Helsum; *b.* de gerichtskreits Hülm (Hoedenem) het dorp Hülm en het gehucht Riderp; dit gericht was reeds 1401 met dat van Asperden vereenigd; *c.* de gerichtskreits Mook (alleen Mook); *d.* de gerichtskreits van Asperden met gehuchten St. Thomas of Naerreboicholt, Boickelt of Verholt, Groot en Klein Plees, Siebengewald (thans Nederl. burgsche gemeente Well-Bergen), Hassum, Hommersum, er, Kessel (aan de Niers), Bimmen en Hervorst; *e.* de heerheid Kalbeck met eigen gerecht.

. De heerlijkheid van den Duffel en het slot Nergena (1).

. Het ambt Wachtendonck.

Het ambt Goch sub 6, de heerlijkheid Duffel, alsmede het Nergena sub 7 vermeld, werden bij de twee charters van rel den Stoute aan Johan I, hertog van Cleef, slechts verd den 24 Juli 1473 (2), maar de souvereiniteit bleef rechtens aan de komst der Franschen op het eind der 18de eeuw aan n hertog van Gelderland, terwijl de Staten van de provincie lderland (deel uitmakend van de VII Vereenigde Gewesten) 1668 toe, nog aandrongen op de inlossing der pandschap n het ambt Goch, de tolplaats Lobith, de heerlijkheid Duffel het slot Nergena bij den Keurvorst van Brandenburg als ertog van Cleve, waaruit althans blijkt, dat deze laatste rechtens et als de Souverein werd beschouwd (3).

Wachtendonck, ook 24 Juli 1473 aan Johan I verpand, heeft telijk tot 1794 deel uitgemaakt van het Overkwartier; sinds 715, van het Pruissich gedeelte.

9. Het dorp Tegelen was leenroerig aan den burcht der raven van Kessel te Bruggen; Bruggen zelf als in de Molegouw legen, releveerde van den hertog van Gelder als opper-leenheer Souverein en, hoedanig leenverband er ook bestaan heeft schen de heeren van Bruggen en den Hertog van Braband n opzichte van dezen burcht en het land dat daarvan afhing, j zien dat nog 1311 den 4 Februari, Gerard VII graaf van Gulick,

---

(1) Thans Pruissische gemeente Hommersum.

(2) Stad en ambt Goch met huis en tol te Lobith in het een, en de ijkheid Duffel en het slot Nergena in het ander.

(3) Nyhoff, deel V, charter 10 en 11, p. 8—13, en de aant. op p. 9.

zijn kasteel en stad „Bruke" door hem gekocht van Walram van Kessel aan Reinald graaf van Gelder in leen opdroeg om door denzelfden daarmede weder beleend te worden (1). Wanneer Tegelen gekomen is onder de *Souvereiniteit* van Gulick, is mij onbekend.

De Fransche revolutie bracht ook, wat de oude schepengerechten bevat, eene verandering in den toestand.

Alle soorten van nog bestaande gerechten werden afgeschaft door een besluit der Volksrepresentanten Pérès en Portiez (de l'Oise) van 2 Frimaire an IV (23 November 1795), geregistreerd voor het departement der Nedermaas den 1 Nivôse an IV (22 December 1795) sub n°. 76 (2).

De archieven.

De archieven werden op het raadhuis bewaard, althans in latere tijden, indien de toen gevolgde algemeene regel ook te Roermond gold. Men had te Roermond o. a. afzonderlijke registers 1°. voor overdrachten, 2°. voor testamenten, 3°. voor civiele processen, 4°. voor oirveden althans in de 15de en 16de eeuw, 5°. voor gerechtskosten; voor crimineele processen vonden wij te Roermond geen afzonderlijke registers (3), een geval dat zich ook te Maastricht en Venlo voordeed.

Het is hier de plaats er op te wijzen, dat dikwijls procesakten en zelfs de bewijsstukken in rechten afgegeven, zooals koopbrieven, cijnsbrieven, brieven van hypothecair verband, door schepenbanken te voren ten behoeve van de toonende partijen gegeven, niet werden afgehaald. Hetzelfde zien wij bij tal van Limburgsche schepenbanken o. a. te Maastricht, en de Rijksarchivarissen in Utrecht, Gelderland, Noord-Holland, Noord-Brabant, Zeeland, Overijssel, Friesland en Drenthe hebben mij verklaard, dat ook zij dergelijke akten nog onder hunne rechterlijke archieven aantroffen.

(1) Nyhoff, I, n°. 123, pag. 123.

(2) Registre aux lois et arrêtés du Gouvernement français II, fol. 50 en volgende.

(3) Als men de weinige in het oirredenboek uitzondert.

§ 7. *De Gezworen-raden.*

Gelijk wij reeds gezien hebben bestond de magistraat vroeger uit elf schepenen, namelijk sedert 1637; later, in 1685, tot negen gereduceerd; ook het getal der raden is meer dan eens veranderd. Uit eene akte van 1 November 1351 (1) blijkt, dat er toen 6 raden waren; ook benoemde de prins-kardinaal Ferdinand, toen hij Roermond voor Spanje weder innam, 3 September 1637, zes raden waaronder een raads- en een peiburgemeester. Gelijk wij ook zagen benoemde sinds dien tijd de Hooge Regeering de leden en kon zij ze ook ontslaan geheel of gedeeltelijk. Bij het besluit van 14 Augustus 1653 werden wel de magistraten van Venlo en Roermond in hunne onafzetbaarheid hersteld, doch werd niet bepaald dat de raad een *voorstel* tot benoeming van een nieuwen *raadsburgemeester* kon doen. Den 27sten Augustus daarop werd den magistraat vergund om, telkens wanneer zulk eene benoeming moest plaats hebben een drietal uit zijn midden voor te stellen, waaruit de keuze zou geschieden (2). Daar echter deze twee besluiten niet meldden, wie bij vacature de Raden zou benoemen, onstond daarover verschil tusschen den momboir van het Hof van Gelder, die beweerde dat het recht aan den Koning was, en den magistraat die dit ontkende, waarop 28 Januari 1658 de Koning besliste, dat de magistraat zelf bij eene vacature kon completeeren (3); het getal raden werd echter 25 December 1680 (4) op drie gebracht.

Deze raden waren niet slechts, zooals in het hieronder genoemd besluit van 6 Augustus 1685 wordt vermeld, „les conseillers de la police", natuurlijk op te vatten als raadsheeren belast met het burgerlijk bestuur; maar hun was ook, gelijk te Maastricht, de rechtspraak in kleine gevallen opgedragen. Dit blijkt wel uit de Donderdagsche protocollen, waarin echter meerendeels besluiten van administratieven aard voorkomen, zoodat die registers natuurlijk niet als rechterlijk archief kunnen beschouwd worden.

Over de archieven van den Raad valt, behalve wat hierboven is aangemerkt over de Donderdagsche protocollen, dat namelijk daarin meerendeels de raadsbesluiten, maar ook uitspraken van

---

(1) Inventaris Sivré, dl. I, bladz. 47.

(2) en (3) Sivré: *Geschiedkundig onderzoek naar den vroegeren regeeringsvorm der stad Roermond*, in: Provinciale Almanak van Limburg 18?7, p. 155.

(4) Dit blijkt uit het besluit van den Koning in dato 6 Augustus 1685. (Doleantiën en ordres XVIII[2], van 1684—89, fol. 245.)

den raad als rechterlijk lichaam zijn vermeld, hier niets op te merken. Zij zijn door den heer Sivré in zijn verkorten inventaris van 1866 summierlijk beschreven (1); wij verwijzen derhalve daarnaar. In zijn Inventaris in 4 stukken wordt telkens achter een gedeelte van eene aflevering met regesten van het archief des Overkwartiers, het stadsarchief naar tijdsorde geregesteerd. Het archief werd bewaard op het raadhuis, doch nadere bizonderheden zijn mij onbekend.

8a. *De Erfvoogd van Roermond.*

M. J. Wolters zegt in zijn: *Recherches sur l'ancienne avouerie de la ville de Ruremonde et sur les familles de Vlodorp et de Cortenbach, qui jadis furent investies de cette charge héréditaire*" (2) dat de voogden van territoria en steden, evenals die van kloosters, een soort van militair gouverneur waren, ter zelfder tijd belast met eene zekere jurisdictie, dat dit ambt als een leen werd verheven of feodaal was en de eerste hem bekende voogd van Roermond een zekere Theodoricus was, die in eene akte van 1224, bij Miraeus, *Opera diplomatica* deel I, p. 304 en Knippenbergh, *Historia ecclesiastica ducatus Gelriae* p. 78 voorkomt. Verder blijkt uit zijn werk, dat achtereenvolgens de familiën van Vlodorp en Cortenbach dit ambt hebben bezeten, terwijl uit schriftelijke aanteekeningen van wijlen pastoor Habets blijkt, dat daarna dit ambt overging op de familie Bouwens van der Boijen en vervolgens op die van Overschie de Neerijschen (3).

Onder de voogdij van Roermond behoorde ook een deel van het dorp Leeuwen, waarvan het andere deel onder de heerlijkheid Dalenbroeck ressorteerde (4).

Het huis der voogdij lag in de Voogdijstraat te Roermond, die van dat huis haar naam ontving.

---

(1) Verslag van den toestand der gemeente Roermond over 1866.

(2) Gand, F. et E. Gyselynck, 1855, 8°. pag. 8 en 9.

(3) Annuaire de la Noblesse belge 1860, p. 199. Miraeus, *Opera Dipl.* I, p. 305, zou aan de familie de Cortenbach, de familie de Viversem zijn opgevolgd in de voogdij van Roermond; zoo dit waar is heeft die familie die waardigheid zeer kort bezeten, want 18 Februari 1707 was Christophe Cortenbach voogd (Wolters opere citato p. 36) en in het begin der 18de eeuw reeds een Jan Albert Brouwers van der Boyen, baron van Overschie.

(4) Sivré, *de heerlijkheid van Dalenbrouck.* Publications dl. XXVI, p. 77.

Afzonderlijke archieven van den erfvoogd zijn mij niet bekend; wellicht vindt men in de schepenregisters van Roermond, gelijk ook in die van andere schepenbanken het geval is, voogdgedingen opgeteekend, wat mij onmogelijk was na te gaan, daar de schepenregisters in de verzegelde kisten berusten, welke thans in de schuur van den oud-burgemeester Diepen staan.

§ 8b. *Het laat- of leenhof van den Erfvoogd te Roermond.*

De erfvoogd te Roermond had ook een laathof, ook wel leenhof genoemd, met stadhouder en leenmannen. Dit blijkt onder meer, gedeeltelijk hieronder aangehaalde plaatsen, uit een charter van 30 April 1737 op perkament, waarbij Christoffel van Loon het leen van het huis Klein Paarlo onder St. Odiliënberg verheft ten overstaan van voornoemden stadhouder en leenmannen (charter in het archief te Roermond). De *laten*, zoo heetten zij gewoonlijk, van den erfvoogd, vergaderden „buten in op" dat is dat gedeelte buiten de wallen, hetwelk tegenwoordig „buitenop" wordt genoemd, (de parochiekerk te Roermond wordt op verschillende plaatsen de Moederkerk in Op genoemd) (1) en men vindt bewijzen dat de laatbank aldaar vergaderde (2). Deze laatbank werd ook genoemd den Rechten en Laten van Leeuwen, omdat zij jurisdictie had over dat deel van Leeuwen dat tot de erfvoogdij behoorde, in tegenstelling van dat hetwelk ressorteerde onder de schepenbank van Maasniel (3). De jurisdictie van den voogd strekte zich echter ook tot in de stad uit (4) en wij vinden dat een huis in de Schwalmekersstraete, thans Swalmerstraat, dd. 1665, 24 Sept., werd verkocht voor de laatbank der voogden (5).

---

(1) Sivré, Inv. III, 409, 416, 280, 401.

(2) Sivré, Inventaris III, 283, acten van 1470, 5 Sept. en 12 Dec.; III, 405, acte van 1460, 28 Juni; IV, 100, acte van 1519, 21 Sept.; II, 438, acte van 1611, 1 Dec.

(3) Zie Sivré, Publications du'Limbourg, XXVI, p. 77, en Inv. IV, 132 acte van 1592, 10 Nov.; IV, 147 acte van 1613, 29 Nov., IV, 86 acte van 1444, 5 Juni; IV, 119, acte van 1569, 10 Nov.

(4) Sivré, Inv. II, 441, acte in de Donderdagsche protocollen van den Raad van Roermond dd. 1612, 5 April.

(5) Sivré IV, Inv. 413.

§ 9. *De Officiaal te Roermond.*

In alle Nederlandsche bisdommen was vóór de Fransche revolutie een officiaal. Hij was als het ware de vicaris-generaal des Bisschops „in contentiosis". Het officialaat was eene geestelijke rechtbank, waarvoor de geschillen van geestelijken onder elkaar en van geestelijken met leeken werden behandeld, *res de foro ecclesiastico et de foro mixto*, alsmede de zaken betrekking hebbende op de tienden, huwelijken, geestelijke goederen enz. De Officiaal kon zich door een plaatsbekleeder doen vervangen. Verder bestond zijn hof uit een griffier, notaris of actuarius, een promotor of fiscaal (zooveel als officier van justitie); ook vond men er twee deurwaarders, twee procureurs en advokaten, die van den Bisschop afhankelijk waren en van hem hunne aanstelling kregen (1). In het Concilie van Trente wordt sessio XIII, cap. 1, 3 en 4, *de reformatione*, over den officiaal gehandeld, d. i. over zijn ambt, hoewel daar sprake is van den *vicarius in spiritualibus generalis*, die dan het ambt van officiaal of vicaris-generaal *in contentiosis* met dat van vicaris-generaal *in gratiosis* in zich vereenigde. Van den Bisschop of zijn officiaal kon men zich beroepen op den Metropolitaan of diens officiaal, of was deze verdacht of diens zetel meer dan twee wettelijke dagreizen verwijderd of geschiedde er appel van den Metropolitaan of diens officiaal, dan kon men zich beroepen op een der naburige Bisschoppen of hun officiaal (Cap. 2 van sessio XIII *de reformatione*. Ook hier is spraak van een *in spiritualibus vicarius generalis.*) In het bisdom Roermond hield de officiaal zijne vergaderingen in de bisschoppelijke woning tot aan den dood van bisschop Johannes a Castro 1639, daarna in een huis naast het bisschoppelijk paleis (2). Waar het officialaat gevestigd was, toen na den brand van 1665 een nieuw bisschoppelijk paleis werd opgericht, is mij niet bekend.

De geestelijke gerechten werden opgeheven bij artikel V van het arrêté der Volksrepresentanten van 30 Vendémiaire an IV (22 October 1795). (3)

Wat het archief van de officialaten van Roermond en Valkenburg betreft is mij niets bijzonders bekend gedurende den tijd dat die waardigheid bestond, namelijk tot de komst der Franschen.

(1) Jos. Habets, *Geschiedenis van het bisdom Roermond*, deel III, blz. 3 en 8.

(2) Ibidem deel III, blz. 4.

(3) Registre des lois et arrêtes I, fol. 205—206, geregistreerd 27 Brumaire an IV (18 November 1795, n°. 31).

HOOFDSTUK III.

De bewaarplaatsen der verschillende archiefverzamelingen, hunne bewaarders en lotgevallen tot 1715.

§ 1. *De archieven van het Hof te Roermond.*

De archieven werden bewaard in het gebouw der Kanselarij; dit bewijst, in het werk van Guilielmus de Blitterswyck, consiliarius regnis getiteld: *Ruraemunda vigens, ardens, renascens.* Bruxellis, G. Scheybels 1666 kl. fol' onder de initialen (A. C. D. B. C. R.), de dichter der elegie, een Carthuyser te Roermond, p. 57 elegia octava: *Curia concilii et rationum camera incensae:*

Curia (a) perfugium miseris rebusque tuendis
Dum causa implicitos litigiosa tenet.
(*a*) Vulgo cancellaria.

En een weinig verder:

Instrumenta volant rapidis exusta favillis,
Armaque justitiae cassa sub igne gemunt.

Tot op het laatst van het oud regime in 1794, werden die documenten op de kanselarij bewaard, behalve van de jaren 1632—1681 en van 1758 voor een gedeelte, terwijl een aanzienlijk deel te Arnhem in 1681 achter bleef, gelijk wij zoo aanstonds en in hoofdstuk VII § 2 en 3 zullen zien. Dit blijkt uit een handschrift van J. B. Syben, den laatsten syndicus der Staten in het Overkwartier, (genummerd n°. 33, bewaard op het archief te Roermond, afkomstig van den notaris Guillon) waarin verschillende onderwerpen zijn behandeld en waar tevens de archieven nader omschreven worden. Wij laten hier die geheele plaats volgen en zullen dan later bij het behandelen der bewaarplaatsen van de archieven van Rekenkamer en Staten hiernaar verwijzen: „In de voorn. stadt Ruremonde zyn d'archieven, by tractaet van barrière van 15 9bre 1715 art. 18 vermelt, waervan door commissarissen van de respective moogentheiden condividenten van 't Overquartier, soude gemaeckt worden eenen inventaris ende copie autentique van denselven, aen een ieder gegeven, mitsgaeders, libre acces tot alle pampieren en documenten, die sy voor hunne respectieve districten, noodigh mogten hebben.

„D'archive raekende 't gemeene lant ende vergaederinge van de ridderschappe, en steden des overquartiers bevint sigh op't stadthuys te Ruremonde.

„In de canceleryе aldaer, behalven de vonnissen, met alle de processaele stucken, de placaeten, reglementen ende ordonnantiën betreffende de justitiê en politie van 't Overquartier.

„Bij den raedt en monboir ofte opt comptoir fiscael worden bevonden de charters, pampieren ende muniteiten aangaende d'hoogheyt, jurisdictie, limieten ende domeynen. Alhoewel die van de domeynen en finantie saecken in den jaere 1681 met de reekencaemer meerendeels van Ruremonde naer Brussel syn getransporteert ende in de gecombineerde reekencaemere van Brabant vintbaer."

Ook pastoor Gerard van der Heyden te Nieuwkerk († 8 September 1756 aldaar) zegt, in zijn handschrift: *Historia Gelriae Praesertim Superioris* (1), een werk dat van bronnenstudie en groote belezenheid getuigt, op de laatste pagina van de archieven het volgende: „Archiva concernentia patriam in communitum et ordinem conventum asservantur in domo civica; judicialia vero, processuum acta, sententiae, principum placita, edicta, regulamenta et ordinationes aliaque huiusmodi concernentia justitiam aut politiam patriae in cancellaria, prout apud Momburnum Regium sive in camera fiscali custodiuntur, chartae et munimenta tangentia principis maiestatem, iurisdictionem, limites, dominia etc. quamquam eorum pleraque et signanter dominialia a° 1681 una cum camera rationum plerumque Ruraemundâ Bruxellas translata sunt, et in combinata Brabantiae camera reperiri possint."

De griffier der leenen en de secretaris waren zonder twijfel belast met de bewaring respectivelijk der archieven van het Leenhof en het Souverein Hof als administratief en rechterlijk lichaam.

Thans zullen wij de veranderingen van bewaarplaats, waarvan hiervoor pag 351 is gewaagd en de verdere lotgevallen dier archieven tot 1715, alsmede de tractaten, staatsrechterlijke bepalingen en verschillen, waartoe zij aanleiding gaven, nader beschouwen.

Toen Roermond in 1632 was ingenomen, werd 5 Juni van dat jaar in art. 15 van het tractaat van overgave aldus bepaald:

„Art. 15. Dat die van de Cancellereye ende Rekenkamer gehouden sullen wesen te leveren in handen van die daertoe

---

(1) Handschrift van ongeveer 600 bldz., verdeeld in *dissertationes historicae*, *digressiones*, over de instellingen van het Overkwartier, dat ophoudt in het midden der 18e eeuw (9 December 1874 aangekocht op de auctie Guillon voor fl. 11,50 door Frederik Nettesheim en te Keulen aangekocht voor het Rijksarchief te Maastricht in 1882 na diens dood (22 December 1881 te Gelder) voor fl. 40). Pag. 33 van zijn manuscript zegt hij voor zijn werk geput te hebben uit eene *historia Gelriae manuscripta a domino Petro Luytgens Consule compilata potissimum, ut ait, ex manuscriptis D. Joannis Grouwelii, qui ante centum circiter et triginta annos obiit pastor in Aldekerck.*

bemachtight sullen zyn, alle papiren, registers, boecken en andere bescheyden derselve Cancellereye ende Rekenkamer soo ter sake van gemeyne domeynen ende gerechtigheden, als besondere luyden, saecke processen betreffende, daerbeneven bevestighde aftschrift van die laetste-jaerige gevalle, rekeningen (1)."

Dientengevolge schreven de Gedeputeerde Staten van het Overkwartier den 2 Juli daarna aan den Erfmaarschalk (graaf van Hoensbroek), dat de heeren van Hillenraedt, Horst en Elmpt, en aan Johan Asselt, dat de Kanselier van Arnhem den dag te voren met twee adelijke raden, een rekenmeester en den leengriffier te Roermond waren aangekomen om alle papieren, processen, rekeningen en documenten ingevolge de capitulatie te beziehtingen en mede te nemen naar Arnhem; om het gewicht der zaak beschreven de Gedeputeerde Staten de voornoemde Heeren op eene vergadering, te Roermond te houden den 6 Juli, ter beraadslaging daarover (2).

Deze beraadslaging hielp echter niets: de documenten werden naar Arnhem gevoerd en wel archieven van het Hof en archieven van de Rekenkamer, zooals blijkt uit de volgende woorden van Johannes Knippenbergh in zijn *Historia ecclesiastica ducatus Gelriae*, (3) die wij hier om de belangrijkheid in hun geheel laten volgen:

„Vigore etiam articuli decimi quinti mox relati, adsunt Arnhemienses deputati, qui archivum Curiae ac Camerae Rationum Ruraemundae exentiunt, chartasque omnes sibi extradi jubent, atque inter reliqua regestum quoddam seu Synopsim Historiae Gelricae, quod magno sibi adjumento fuisse Pontanus in praefatione Historiae Gelricae hunc in modum commemorat.

„„Non levi quoque adjumento fuerunt Chronicon M. S. Thilense, itemque manuscripta Ruraemundensia Nam anno 1632 cum nostras ad partes superior illa Ruraemundensium tetrarchia universa excepto Gelrae oppido, esset reducta, ac eo continuo

---

(1) Aldus bij Knippenbergh, Hist. eccl. duc. Gelriae, doch in het Groot plakkaatboek der Staten-Generaal, deel II, kolom 652, luidt de tekst aldus:

XV. Dat die van de tegenwoordige Cancellereye ende Reecken-Kamer voorsz, alle charters, Munimenten, Registers, Boecken en de bescheyden deselve Cancelareye ofte Reecken-Kamer ter saecke van publyque Domeynen ende gerechtigheden ofte ook wegen eenige Processen van particuliere raeckende, ende onder haer berustende, sullen hebben te leveren in handen van soodanige Persoonen, als daertoe van wegen de Ho. Mo. Heeren Staten-Generael sullen worden ghecommitteert, ende daer neffens copie authentycq van de Reeckeninge over het laetste jaer gevallen.

(2) Minuut in omslag: Oud-Geldersche archieven te Roermond, 22 n° 10, beschreven 3de deel van den inventaris van Sivré, p. 29 en 30.

(3) Brux. Foppens 1719 in 4°. blz. 224.

Senatus Supremae Curiae concessisset, in reditu secum Arnhemium detulit quidquid in Cartophylacio ejusdem Curiae memorabile haberetur. Mihique inter alia Regestum in manus traditum, quod certa annorum serie ab usque Praefectis ad Comites usque ad Duces, Codicillos vel Codicillorum potius contentum sive summam, adducebat, res Praefectorum, Comitum ac Ducum, accurate per singulos ac consequentes ordine annos indicans. Hujus Regesti literas ac codicillos ipsos inspexisse haud semper fateor, fide Regesti nisus, quam ex aliis, aliunde allatis, Codicillis, satis certam ac fidam deprehendi etc. Ita Pontanus."

„Horum autem manuscriptorum copiam si aut assequi, aut etiam inspicere licuisset, magno certe usui hac in opera mihi fuissent, in iis maxime, quae superiorem Geldriam spectant, in quibus Pontanus, utpote circa inferiorem Geldriam occupatior, non usque adeo prolixus fuit, aut exactus. Porro firmata ex post Regem Hispaniae inter ac Batavos pace, chartas atque monimenta, quae tetrarchiam Ruraemundanam concernebant, ac Arnhemium uti dictum delata, rogatu Ordinum dictae tetrarchiae Ruraemundam denuo translata sunt, quemadmodum infra ad annum 1682 commemorabitur."

Nadat Roermond den 3 September 1637 (1), door Kardinaal Ferdinand, broeder des Konings, wederom voor den Koning van Spanje was ingenomen was men er op bedacht de naar Arnhem gevoerde archieven terug te bekomen. Doch eerst in 1681 maakten de Staten van het Overkwartier daarvan ernstig werk, en wel op grond van de bepaling van het vredestraktaat van Munster over de wederkeerige uitlevering der archieven.

Dit artikel luidt:

„Art. LXIX. Alle Registers, Charters, Brieven, Archieven en Papieren als oock Sacken van Processen, concernerende respectivelijck eenige van de Gheunieerde Provincien, Geassocieerde Landtschappen, Steden of Leden van dien, of oock eenige particuliere Inghesetenen der selver, berustende in de Hoven, Canceleryen, Raden en Camers van Policie, Justitie, Finantien, Leenen ofte Archiven het zy tot Avennes, Mechelen ofte andere Plaetsen onder de gehoorsaemheyt van den voornoemden Heere Coninck, sullen ter goeder trouwen ghelevert worden aen die geene die van de zyde der voorschreve Provincien respective Commissie sullen hebben om deselve te eysschen: Ende sal van ghelijcken ghedaen worden van de zyde der voorschreve Heeren Staten ten behoeve van de Provinciën, Steden en Particulieren onder

(1) *Publications etc. de Limbourg*, deel VIII p. 373; overdruk van het verdrag naar afschrift in het legerboek blz. 509 v.

de ghehoorsaamheydt van de voorschreve Heere Coninck ghehoorende. (1)

De Koning van Spanje had volgens bewering der voornoemde Staten, dit artikel nageleefd, toen hij uit het archiefdepôt van Vilvorden de stukken had afgestaan die op de drie kwartieren van Gelderland en op Overijssel betrekking hadden, terwijl men van de andere zijde in gebreke was gebleven de papieren, documenten en registers betrekkelijk de jurisdictie en de domeinen van het Overkwartier terug te geven. Nadat die aanvraag bij Hof en Rekenkamer en vervolgens ook bij den Landdag in beraad was genomen, noodigde laatstgenoemde vergadering op 29 October van dat jaar (1681) beide eerstgenoemde colleges uit, daarover nader te adviseeren met machtiging *om soodane chartres ende pampieren, als het interesse van particulieren personen concerneert ter dispositie van tselve Hof ende Reeckencamer te mogen extradeeren.* Het nadere advies schijnt niet te zijn uitgebracht en het Hof authoriseerde naar aanleiding van bovengemeld landdagsbesluit op 3 Juli 1682 zijn griffier, *om den Ruremuntschen processen ende vonnisse boecken etc. met den aenkleven van dien*, af te geven. Of de Rekenkamer ook een gedeelte heeft afgestaan, is niet gebleken, maar zeker is het dat in de depots van Rekenkamer, Hof en Leenkamer een aantal Roermondsche stukken zijn achtergebleven, zoodat zij zich nu nog in die verzamelingen bevinden (2).

Deze archieven werden eerst gevoerd naar het kasteel Hillenraedt (3), behoorende aan de familie Hoensbroeck en daarna, volgens order van het Gouvernement in dato 20 Mei 1683, naar het college der Jesuieten (4), vanwaar zij volgens bevel der

---

(1) Groot Placcaetboeck, tom. I, kol. 97 en 98.

(2) Verslagen over het Rijksarchief in Gelderland, door den Rijksarchivaris Jhr. Mr. van Riemsdijk in: Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven over 1881, p. 30—31.

(3) en (4) Dit blijkt onder meer uit den titel van een inventaris getiteld: „Copie de minutes de l'inventaire des papiers et documens portés de la ville d'Arnhem au château d'Helnraedt et de là par ordre de Sa Majesté du 20 mai 1683 au collége des R.R. P.P. de la Société Jesu à Ruremonde, fait par les mémes ordres du conseiller Bloemarts et membre du conseil du pays de Gueldre, le conseiller et membre des comptes van den Plassche, le greffier des fiefs Daniels et le syndic des états du prédite (*sic*) procuration pour autant que les mêmes sont lisibles et avoir étez réparés (*sic*)." (Te Brussel in het Algemeen Rijksarchief). De juiste titel van een dergelijken inventaris op het Rijksarchief te Roermond luidt: „Inventaris van de papieren anno 1683 door de Hollanders gebrocht naar Arnhem vuijtte stadt Ruremonde, alwaer deselve wederom sijn gebrocht op *ordre* ende *costen* van den Staeth int jaer 1683 door den syndicus van den Bossche." — Op order van de Staten van de provincie Gelderland te Arnhem geschiedde deze overvoering echter, gelijk wij zagen; deze waren de bezitters.

Oostenrijksche Regeering te Brussel 29 Juli 1689 weder naar de Kanselarij teruggevoerd werden. Toen werd tevens bepaald dat de Syndicus der Staten wegens de gelden door dezen laatste verstrekt bij het vervoer der archieven vrijen toegang tot het Hof-archief zou hebben (1).

Johannes Knippenbergh verhaalt dit alles pag 264, waaruit ook blijkt dat de Syndicus der Staten Johannes van den Bosch naar Arnhem werd afgevaardigd om de archieven af te halen:

„Hactenus in Suprema Gelriae Curia Arnhemii documenta tetrarchiam Ruraemundanam concernentia detinebantur quam plurima, quae cum nulli usui inferioribus Gelris esset, Ruraemundanae vero curiae in decidendis litibus aliisque controversiis haud parum lucis afferre possent, ad votum Ordinum Superioris Gelriae ea demum remittere placuit, quibus afferendis praefati Ordines Joannem van den Bosch, Juris utriusque Licentiatum, ac Syndicum Arnhemium ablegarunt, qui excusso inibi Chartophylacio ingentem Chartarum molem carrucis quinque vectam anno 1683 transtulit Ruraemundam, quemadmodum haec eodem Syndico narrante accepi, cuius quidem clarissimi viri memoria vel eo etiam nomine est mihi imprimis grata, quod suscepti laboris hujus non suasor dumtaxat, sed et libros aliaque huc facientia suppeditando etiam extiterit adjutor."

De verdere lotgevallen der archieven tot 1718 zijn mij onbekend.

§ 2. *De archieven van den momboir-fiscaal.*

Deze archieven werden zooals uit de voorgaande § blijkt, bewaard in het comptoir-fiscaal (hoogstwaarschijnlijk in de Kanselarij) en door den momboir-fiscaal. Of deze er een klerk op nahield, ook onmiddellijk met het toezicht der archieven belast, weet ik niet.

Of de archieven van den momboir-fiscaal in 1632 met die van het Hof naar Arnhem gevoerd werden, zou ik betwijfelen, daar wij niets daarvan vernemen uit het XVde artikel van het traktaat van 5 Juni 1632 en het mij niet waarschijnlijk voorkomt dat, zoo er iets naar Arnhem werd gevoerd, geen enkel stuk daar zou zijn achtergebleven terwijl zooveel documenten van het Hof en de Rekenkamer er achter bleven.

Van de lotgevallen vóór 1715 is mij niets meer bekend.

---

(1) In register: Doleantiën en ordres XVIII, fol. 239.

§ 3. *De archieven van de Rekenkamer.*

Gelijk ook uit § 1 van dit hoofdstuk blijkt, werden er archieven bewaard in de Rekenkamer te Roermond en werd in 1632 een gedeelte daarvan naar Arnhem gevoerd krachtens art. XV van het traktaat van 5 Juni 1632. Of een gedeelte werd teruggegeven in 1682 betwijfelt de heer van Riemsdijk, voormalig Rijksarchivaris van Gelderland, in zijn reeds aangehaald jaarverslag (zie § 1 van dit hoofdstuk).

Wij hebben ook reeds gezien dat de archieven met de Rekenkamer in het laatst van 1655 overgebracht naar een ander huis in de Heggestraat, bij den brand van 1666 werden gered door den griffier en eindelijk in 1681 met de Geldersche Rekenkamer naar Brussel overgebracht en met de Brabantsche vereenigd.

De griffier was de bewaarder der archieven gelijk zijn ambt medebracht.

Verdere lotgevallen dier archieven vóór 1794 zijn ons onbekend.

§ 4. *De archieven der Staten.*

a. Zooals wij reeds hiervoor § 1 hebben gezien uit het handschrift van den syndicus J. B. Syben, die zelf de archieven in deze hoedanigheid bewaard heeft zooals later zal blijken, en dat van pastoor van der Heyden getiteld: *Historia ducatus Gelriae praesertim superioris*, werden de archieven van de Staten bewaard op het raadhuis te Roermond

Officieele stukken om dit ten overvloede te bewijzen, zoo het getuigenis van den syndicus niet voldoende ware, zijn de twee volgende documenten:

1°. „Extract uit het „Donderdaghs prothocol der stadt ende Hoofftgericht Ruremonde."

De Magistraet in ervaeringhe commende, dat de erffgenamen van wijlen den secretaris Joris op goedtvinden ende speciael bevel van den sindicus Meyers volgens rapport van den deurweerder Joannes van Weerdt de kiste met ijsere banden gestaen hebbende in de Riddercamere alhier. contineerende veele boecken, chartres ende documenten dese Ridderschappe ende stadt aangaende desen morghen terwijlen de Magistraet in corpore was in de cathedrale kercke inde misse van requiëm, hadden laeten van desen Raedthuyse affdraegen t'welk also directelijck strijdich is thegens den inhoudt van't tractaet van barrière geslooten tot Antwerpen ende teghens dezer stadts privilegien die als primaria ende archivaria van dit Overquartier alleen de

bewaernisse van alle pampieren ende chartres toecompt, heeft gerecesseert dat instantelijck de voorscreven erffgenamen sal worden aengeseydt ende soo noodigh geordonneert om in tijdt van twee uhren naer insinuatie deser deselve kiste als een spolium sonder dese Magistraet gehoort van desen Raedthuyse ontvoert aenstondts te herstellen ende hun onder behoorlijcken eede t'expurgeren, dat niemandt van hun directelijck off indirectelijck eenighe pampieren registers off andere documenten er heefft uijtgenoemen, alles op pene van twintigh goltgulden bij de voorscreven erffgenaemen te verbeuren in cas van eenighe verweygeringhe ende vermert naer goedtvinden van de Magistraet. Actum Ruremonde den 22 Februari 1720.

Depost. Ingevolgh bovenstaende reces hebben d'erffgenaemen van wijlen den secretaris Joris de kiste hierinne vermelt aen de boodens Goswin Pelsers ende Dirick Seuren laeten volgen die deselve wederomme op den Raedthuyse hebben gebrocht, ende in deser stadts archijve hebben herstelt. Actum ut supra (1).

2°. Copye vant reces der ordinaire Heeren Gedeputeerde van Ridderschappe ende Steden gegeven binnen de stadt Gelder den 8 October 1713.

Is goedtgevonden dat aan de Heeren Coninckl. Pruyssische Commissarissen tegenwoordigh alhier wesende, sal worden overlevert copije der Resolutie van de Ed. Mo. Heeren Raeden van Staeten der Vereenighde Nederlanden, in dato den 22 September lest gepasseerdt, genomen op eene missive van Heere Lieuten: Generael vander Beke ende van den Heere Landtrentmeester van Aefferden tot Ruremonde, geschreven binnen Venlo den 18 dito, met eenige bijlaegen, raeckende eenige nieuwe pretentiën van syne Conl. Majesteit van Pruijssen, op een gedeelte van de uijtgaende ende incomende rechten gegeven werdende binnen Ruremonde ende Venlo, als op eenige andere middelen vant Overquartier, op welcken missive is geordonnert aan Rochus Joris secretaris der Ridderschappe ende steden vant Overquartier van Gelderlandt, ten eersten aan haar Ed. Mog. over te senden eenen specificquen inventaris van landts-chartres en pampieren van Ridderschappe ende steden vant Overquartier, berustende opt raedthuys tot Ruremonde ende dat hij aen gemelten Heere Lieutenant-Generael ende Landtrentmeester laete volgen copye

(1) Zie acten van verdeelinge en liquidatie der renten, lasten ende hypotheken int Overquartier van Gelderland tusschen de Koninckljjke Pruissische en de Staatsche Commissarissen etc. gehouden A° 1713 . . . dl. I, n°. 39, 7.

offte extracten vyt soodanige [illegible] noodich te hebben [illegible] Commissarissen.

Ende overmits de Heeren [illegible] syne Con: Majesteyts [illegible] catie en hebben [illegible] tusschen beijdersijdts Heeren [illegible] van voorschreven [illegible] Con: Commissarissen [illegible] selver Heeren Gecommitteerde [illegible] copije magh worden [illegible] ende contribueeren 't [illegible] beste van den lande van [illegible] moegen vereijsschen

Ende overmits de [illegible] voor soo veel aengaet 't [illegible] van te maecken ende aende [illegible] Staten over te senden eenen specificqen [illegible] chartres ende pampieren raeckende de Ridderschappe ende Steden deses Overquartiers is ten hooghsten [illegible] Ridderschappe ende Steden, als hun private [illegible] de souverainen vanden Lande [illegible] nochte aende Ridderschappe ende Steden [illegible] eenigen overlast gedaen, dat die oock alleen gemein [illegible] de Ridderschappe ende Steden vant districT van R[illegible] vant district van syne Con: Majesteit ende dat de steden van Ruremonde en Venlo by derselver capitulatiën ende [illegible] tractaet van Vrede, soo wel sijn gemainteneert bij hunne rechten en privilegiën als de Ridderschappe en Steden van sijne Majesteyts district, gelijck sijne Majesteit bij de inauguratie d'observantie van den landts privilegiën oock heeft believen te doen beweeren ende de Ridderschappe en Steden van der selve Coninckclicke protectie te verseeckeren, dat oock is notoir ende aenden gemelten lantrentmeester van Aefferden en desselfs Commis Johan Wagener bekent, dat onder de chartres ende pampieren der Ridderschappe ende Steden deses overquartiers geene sijn raeckende de rechten van vyt offte incommen ende andere domeijnen vanden Lande, maer dat die sijn berustende in d'archiven van den Raed der Finantiën ende vande Reekencaemere te Brussel ende dat oversulex voorscreven maecken van inventaris ende leveringe van copijen offte extracten door den geseijden landtrentmeester ende sijnen Commis studieuselijck ende sonder noodtsaeckelyckheidt is gesuggereert tot nadeel vanden Lande, ende om de Souveraine Overigheijt van wedersijdts dienaangaande te brengen in verwideringe.

Soo worden de Heeren Commissarissen van sijne Con: Majesteit seer gedienstelijck versocht t'voerverhaelde in de aenstaende conferentie te willen voorhouden ende bij sijne Con: Majesteijt de noodige remonstrantiën te willen doen, tot conservatie der privilegiën vande Ridderschappe ende Steden deses Overquartiers ende van derselver chartres ende tot verhinderinge vant maecken ende oversenden vanden inventaris, ende dat sijne Majesteijt mede gedient gelieve te wesen, sulx door remonstrantiën vande selve envoye aen haere Hooghmog. de Heeren Staeten Generael der Vereenigde Nederlanden te ondersteunen, in conformiteijt vant tractaet van Vreede, tusschen sijne alderchristelijcke Majesteijt ende Haer Hooghmogende binnen Utrecht gemaeckt.

Aldus geresolveert binnen Gelder op dato als boven. (1)

Deze archieven werden bewaard in drie kisten. In de derde was een kastje, waarin de charters werden bewaard. In hoofdstuk VII § 3 geven wij den inhoud dier kisten volgens den inventaris van M. A. en J. B. Syben.

b) De archieven van de Staten van het Overkwartier werden beheerd en bewaard door den syndicus of pensionnaris der Staten „als bediende van de Ridderschap en Steden".

In die hoedanigheid toch werd aan den syndicus Meyer door den zoon van den overleden secretaris dier Staten, Rochus Joris, de sleutel overhandigd van een tweede slot door den Magistraat van Roermond zekerheidshalve op de bewaarplaats der archieven gehangen, zooals uit een later mede te deelen memorie van commissie blijkt. Joris had dezen sleutel noodig gehad om den last te kunnen volvoeren hem door den Raad van State te 's Gravenhage 22 September 1713 verstrekt om de archieven te inventariseeren, gelijk uit de hiervoor medegedeelde „copye van 't reces der ordinaire Heeren Gedeputeerden enz." is gebleken.

Duidelijk blijkt ook, dat de syndicus de bewaarder der archieven was, uit hetgeen hierna zal worden gezegd betrekkelijk de maatregelen gedurende de Fransche overheersching genomen In verband hiermede is het duidelijk, dat de Prefect in zijn rapport van 28 Ventôse an X (19 Maart 1802) over den „triage des titres" den laatsten syndicus Syben bedoelt, waar hij zegt: „je pourrai confier ce travail" (nl. het trieëren der archieven van de Staten van Roermond) „à une personne qui se trouve sur les lieux et

(1) Zie: Acten van de verdeelinge en liquidatie der renten, lasten etc., hypotheken uit Overquartier van Gelderlandt tusschen de Koninklijke Pruissche en de Staatsche Commissarissen, etc., gehouden anno 1713. Conferentiën tot Ruremonde voorts anno 1738 tot Gelder...... deel I, n°. 19.

dont la connaissance comme ancien fonctionnaire chargé de la tenue des archives me garantissent le succès de ces opérations."

Dat de Magistraat van Roermond dit tweede slot niet op het archief had gehangen als stadsregeering van Roermond op zich zelf, maar als lid van de steden die met de ridderschap de Staten van het Overkwartier vormde, blijkt daaruit dat de Roermondsche Magistraat ook dien der stad Echt in die zaak erkende bij brief van 3 December 1714, die hier volgt: (1)

Erentachtbare ende seer discrete goede vrinden.

Den Heere Raedt ende Momboir Bloemarts heeft heden aen ons ter handen gestelt copije authentique vande copijelick neffens gaende Resolutie ende versocht ten eijnde daerbij vermelt, dat wij hem souden willen geven den sleutel vant tweede sloth tghene wij tot securiteijt van Landts archijve bij provisie daerop den 19 November lestleden alsnoch hebben doen hangen; ende alsoo wij daeromtrent niet en willen doen noch ons ijvers inlaeten sonder preallable kennisse van de mede geinteresseerden, soo hebben wij voor raetsaem gevonden U. E. L. daervan mits desen part ende deel te geven met vriendelijk versoeck dat U. E. L. ons daerover opt spoedigste ende sonder vertreck derselver intentie gelieven te laeten toekommen, waerop vertrouwende verblijven.

Erentachtbare ende seer discrete goede vrienden

U. E. L.

Dienstdienstwillige

Borgemeester, Schepenen ende Raedt der stadt ende Hoofftgericht Ruremonde.

Per ordonnantie van deselve

Ab. Warmerss. (?)

Ruremonde den 3 Decembris 1714.

•Borgemeester ende Regeerders van Echt.

In dien tijd, namelijk 1714, waren de steden Venlo, Echt, Nieuwstad met Roermond voorloopig bestuurd door de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Na het derde barrière-tractaat van 15 November 1715 te Antwerpen gesloten, was toevallig Roermond de eenige stad van Oostenrijksch Gelderland,

(1) Zie: Acten van de verdeelinge en liquidatie enz., deel I, n°. 39, 2.

dus het eenige lid van wege de steden, dat met de Ridderschap de Staten van het Overkwartier van Oostenrijksch Gelderland uitmaakte.

Volgens art. 18 van het voornoemd barrière-tractaat bleven alle documenten „in de archiven" (1) te Roermond en wel die van het Souverein Hof op de Kanselary (2), die van de Staten op het stadhuis, hunne oude bewaarplaatsen, zooals hierna breedvoeriger wordt aangetoond. Deze laatste archieven onder beheer, niet van het stadsbestuur maar van den syndicus der Staten. Dit blijkt behalve uit de boven aangehaalde plaats, waar de syndicus genoemd wordt, uit het hierboven meegedeeld „Extract uit het Donderdagsche protocol", waarin dezen syndicus alleen een verwijt wordt gemaakt, dat hij de archieven van de Staten en van de stad Roermond aan hunne bewaarplaats onttrokken had, die was: het stadhuis; over dat archief der Staten voerde de stad Roermond *na* het 3de barrière-tractaat het beheer: 1°. niet als stad; 2°. niet alleen, maar met de Ridderschap samen en 3°. door en in den persoon van den syndicus.

Dat de magistraat van Roermond niet qua talis, maar in hoedanigheid van lid der Staten handelde, volgt ook daaruit, dat hij, blijkens de hier volgende en reeds hiervoor aangehaalde „Memorie van Commissie" van 3 December 1714, verklaarde, dat hij met medekennis der steden Venlo, Echt en Nieuwstad (Gelre, Erkelens, Stralen en Wachtensdonk waren reeds in het bezit der Pruissen), dit slot gehangen had:

> Memorie van commissie Heere Mombour Bloemmarts ende my (3) opgeleijt bij H. Ed. Mog. de H. Raede van Staete resolutie van 29 November 1714 tot het maecken van een inventaris van alle de landt chartres papieren etc. aengaende Ridderschap en steden dezes Overquartiers etc.

Van 10—12 urc 1714 den 3 December is den voorscreven heer Mombour tot mij gecoomen vertoonende gemelte resolutie, waarop

---

(1) De Hollandsche tekst in het Groot plakaatboek dl. V, p. 52 geeft „*archiven*", de Fransche correspondeerende tekst in Lamberty, *Mémoires pour servir à l'histoire du XVIII siècle, concernant les négociations, traitéz*, Amsterdam 1735, tom. X p. 31 heeft: „*les archives.*" De Nederlandsche vertaling van De Neny's werk: *Historische en staetkundige gedenkstukken der Oostenrijksche Nederlanden*, Amsterdam en Antwerpen G. G. M. Spanoghen, 2 p. 431, heeft: „*bewaer-kamers.*"

(2) Zie Hoofdstuk IV.

(3) De landrentmeester van het Holl. Overkwartier J. A. van Aefferden

goedgevonden, den heer Borgemeester Wagener te spreken als sijnde op d'archive een slot van wegens de magistraet bijgehangen, item gesonden om den soon secretaris Joris saliger aenvangen (?) de resolutie vertoont alsmede versoght om de sleutel vant voorschreven slot om de commissie te konnen volbrengen.

Op syn versoeck is hem copie gegeven des naermiddaghs die door Heer Mombour was gevidimeert, om deselve de magistraet voor te houden en soo tot het geeven der sleutel te brengen.

Den soon van secretaris Joris gecoomen sijnde is aen hem de sleutel vande archive mede afgevraeght die seyde denselve *aen Sindicus Meier als bedienende van Ridderschap en steden* gegeven te hebben.

Gevraeght of geen papieren van die natuer aen sijn huis waeren heeft geantwoort jae, maer door eengemengelt met andere domestiquen en andere rackende Ridderschap en steden tot Gelder, te weten van recessen sedert de separatie.

Gesonden om *Sindicus Meier de sleutel voorscreven af te vraegen* om de gemelte ordre en resolutie (: die hij Joris bij ons ook original gelesen had :) te volbrengen, heeft voor bescheid gebraght dat de Heer Meier vijt de stadt waer, is aen hem gelast de papieren soo veel mogelijk uijt malkandere aen sijn huijs te scheyden, dat wij deselve Vrijdaghs morgen na 10 uren souden komen ontfangen of aldaer versegelen. De heeren Croonenbrouck en van Thoor sijn daerna als gedeputeerden van den Magistraet coomen seggen dat gesien de voerscreven resolutie geen scriftelijk of positif antwoort en konnen geven of ook den sleutel niet voor alleer met die vande steden Venlo, Echt en Nustadt, met wiens kennis ook het slot soude gehangen sijn op d'archive, daerover beraeden hadden.

Nogmaels sulx scriftelijk verzocht hebbende seyde niet te konnen alsoo geven omdat niet scriftelijk afgevraeght was

Den 4 smorgens bij d' heer Mombour het recueil van 't geene voorscreven is nagesien ende met de brief aen H. Ed. Mog. gearresteert en s' avonts gedepecheert ut sequitur:

Ed. Mog. Heeren.

Uit het ingeleide recueil sullen UEd. Mog. gelieven te sien het geene wij ingevolgh derselver copie wederkeerend resolutie van 29 November hebben gedaen ende dat het ons gevolgelijk sonder derselver naerder voorsieninge onmogelijck is van daer aen te gehoorsaemen, dewelcke oversulcx sullen verwaghten ende ondertusschen Godt behoede Ulieden (?); behalven deese brief hebben wij oock saemen het voornoemde recueil onderteekent.

Den 7 's morgens syn twee schepenen van Echt bij mij ge-

comen metten brief vanden magistraet van Roermond over het 2de slot op d'archive en H. Ed. Mog. resolutie vanden 29 November daer nevens houdende niet hadden willen daeromtrent sig ivers inlaeten sonder communicatie ende gemeen goedvinden van den met geinteresseerde etc.

Die voorscreven van Echt seggende dat het slot sonder haer kennis daerop gehangen sijnde sigh daerover in gein mogelicheyt metten staet soghten intewickkelen.

Des morgens aent huis van hr. Mombour om reden tot namiddagh uitgestelt het cacheteeren der papieren ten huyse van secretaris Joris saliger berustend als boven tot post meridiem hora 2½, als wanneer metten Heer Mombour voorscreven ten huise van den gemelten secretaris sal. gegaen, eerst geseit wirt, dat de soon niet thuis was, maer naederhand van ja en heeft doen den heer hem gevraeght om de papieren volgens voorgaende ordre en afspraek nu te verzegelen, waer hij voor antwoort gaf, dat de schepenen van Laer en Coolen die papieren in eene cast geslooten sijnde door ordre van Magistraet eergisteren tusschen 11 à 12 aenden middagh met 2 booden waeren coomen haelen na het stadthuis, en hem secretaris soon geseyt, dat de gemelte magistraet voor allen caveerde en een reces daervan tot syn bewaering geven soude.

Gevraeght of hij aenden voorscreven schepenen niet had voorgehouden d'ordre door ons gegeven om de papieren niet uit te reyken, maar te houden ten fine voorscreven, heeft daerop niet positive willen antwoorden selfs niet op pene van 50 en van 100 gulden aan hem door H. Momboir in naeme van H. Ho. Mog. opgeleyt

Naederhandt mette weduwe over hetselve subject gesproken eodem modo.

Dus onverrichter sacke mette Heer Momboir aen sijn huijs gegaen en gegeven de voorscreven brief van die van Echt geschreven ende geaverteert aan H. Ed. Mog. van ons wedervaeren precis te berighten metten post van morgen.

In dato 4 en 7 Decembris 1714 daerover aenden Raad van State der Vereenighde Nederlanden geschreven van mij ende Raad en mombour Bloemarts; vervolgens soo is die inventarisatie aghter gebleven, totdat het Tractaat van Barrière tot Antwerpen den 15 November 1715 gesloten sijnde ingevolge desselfs 18e art. in fine bij haar Ho. Mo. resolutie van den 2 December 1715 den voornoemden landrentmeester van Aefferden met den heer Momboir wederom gelast en geauthoriseert worden om een register of inventaris van alle de voorschreven documenten en stukken te maken ten overstaen van een Raed vant Hoff te Ruremonde voor sooveel die onder 't hoff en ten overstaen

van een uit de magistraet voor sooveel die op het stadhuijs berusten en dat tot het formeeren vanden voorscreven inventaris mede soude concurreeren de commissarissen die van wegens sijne Keyserlijke Majesteit en van wegens sijne Majesteyt van Pruissen ten selven eynde sullen werden benoemt, volgens extract van dien art 18 luijdende als volgt: Tous les documents et papiers qui concernent le Haut Quartier de Gueldres etc. (1).

c. Deze archieven door den syndicus bewaard stonden onder toezicht van de Staten; immers van deze ontleende de syndicus zijne macht en bevoegdheid; hij werd door hen aangesteld. De zorg van de Staten voor de archieven blijkt ook hieruit, dat zij 24 Februari 1654, overwegende, „dat der heeren gedeputeerden „camer opten raedthuijs gaerende tenemael is vervallen ende „alsoo reumaticque, dat des quartiers chartres ende papieren „beginnen te verrotten", eene som verleenen van 100 rijksdaalders tot reparatie dier kamer (2).

d. Deze archieven stonden onder het oppertoezicht van den Souverein: dit blijkt hieruit, dat, zooals wij later zullen zien, toen de Hannoveranen Roermond dreigden te belegeren, last werd gegeven door de Oostenrijksche Regeering om die archieven in veiligheid te brengen en dat die last nog wel aan den Kancellier van het Hof, niet aan den Syndicus der Staten werd verstrekt. Dit zullen wij later zien als wij de houding van Oostenrijk in zake de inventarisatie, door het derde barrière-tractaat voorgeschreven, tegenover de Staten-Generaal en Pruissen zullen beschouwen.

Vervolgens werd dikwijls bevolen om copieën en inzage te verstrekken van het archief der Staten aan de Regeering. Zoo vinden wij, dat 2 Aug. 1688 den Staten wordt gelast om zonder moeielijkheden te maken, door hun syndicus aan den momboir-fiscaal copie der stukken te verstrekken betreffende de heerlijkheid Daelenbroeck die in het Staten-archief berustten en alle andere die de momboir-fiscaal verklaren zou noodig te hebben voor den dienst der Souvereinen (3). Wij zullen later zien dat de eerste inventaris zelfs op rechtstreeksch bevel van den Landvoogd te Brussel aan den momboir-fiscaal van het Souverein Hof en door deze werd gemaakt en dat in 1758 de Hooge Regeering

(1) Acten van verdeelinge enz. I, n°. 39, 1.

(2) Kwartiersreccssen, deel XI, blz. 6.

(3) Inventaris etc. fol. 26, verso, farde n°. 21, n°. 7 en Kwartiersrecessen dl. XXIII, 1686—89, fol. 189 verso.

bevel gaf niet aan den syndicus maar aan den momboir-fiscaal van het Souverein Hof om de archieven bij de nadering der Hannoveraansche troepen in veiligheid te brengen.

§ 5. *De archieven van de Schepenbank te Roermond.*

Zij berustten op het raadhuis te Roermond onder toezicht van den griffier van het schepengerecht.

§ 6. *De archieven van den Raad te Roermond.*

Zij werden op het raadhuis bewaard door den secretaris der stad.

§ 7. *De archieven van de Licentenkamer.*

Daaromtrent is mij niets bekend.

§ 8. *De archieven van den Erfvoogd van Roermond en zijn laatbank.*

Omtrent bewaarplaats en bewaarder is niets bekend als wat Hoofdstuk II § 8, *a* en *b* is gezegd.

§ 9. *De archieven van den Officiaal des Bisschops.*

De bewaarplaats was, vóór den brand van 1665, waarschijnlijk de afzonderlijke woning des Officiaals (zie Hoofdstuk II § 9), daarna is zij mij onbekend. Daar de Officiaal er een notaris, griffier of actuarius op nahield, zal deze wellicht meer onmiddellijk met de bewaring der archieven belast zijn geweest.

HOOFDSTUK IV.

Het barrière-tractaat van 1715 betreffende de archieven van het Souverein Hof, de Staten (en den Momboir-fiscaal).

Eene latere overeenkomst, die van kracht was voor de archieven van het Hof, maar ook voor die der Staten geschiedde in 1715, den 15den November in het derde barrière-tractaat, te Antwerpen gesloten tusschen den keizer van Duitschland als Aartshertog van Oostenrijk, de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden en Engeland. Door dit tractaat kreeg de verdeeling van het Overkwartier, door eene reeks van tractaten begonnen, althans wat Pruissen, Oostenrijk en de Staten-Generaal

betreft, haar beslag en werd voor goed een einde gemaakt aan den Spaanschen successie-oorlog (1) Alleen over Erkelenz en Daelenbroeck werd nog later onderhandeld tusschen Oostenrijk en den keurvorst van den Paltz als hertog van Gulick.

In art. XVIII van het barrière-tractaat nu wordt over de Geldersche archieven aldus bepaald: „Tous les documens et papiers, qui concernent le Haut Quartier de Gueldre, resteront comme ci-devant dans les archives à Ruremonde, mais on est convenu, qu'il en sera formé un inventaire ou registre, à l'intervention des commissaires de sa Majesté Impériale et Catholique, de sa Majesté Prussienne et des seigneurs Etats Généraux et copie authentique sera donnée dudit inventaire à chacune des trois Puissances, pour avoir toujours libre accès à tous les papiers et documens dont Elles pourroient avoir besoin pour la partie qu'Elles possèdent dans ledit Haut Quartier de Gueldre, et dont copie authentique leur sera délivrée à la première réquisition (2).

Het is hier de vraag of met „les archives" meer dan ééne archiefbewaarplaats en ten tweede welke archieven bedoeld zijn?

Dat hier meer dan één archiefplaats bedoeld wordt, (in afwijking met het tegenwoordig spraakgebruik, volgens hetwelk het woord „archives" altijd in het meervoud gebezigd, de documenten beteekent en de bewaarplaats daarvan) (3), blijkt:

1°. Uit het spraakgebruik der reces-boeken der Staten van het Overkwartier, waar ik het woord „archive" in het enkelvoud altijd voor bewaarplaats gebruikt vond, althans zoover het mij bij mijn onderzoekingen voorkwam;

2°. Hieruit, dat J. B. Syben in zijn meermalen aangehaalden inventaris met opzet op den titel de woorden: „aux archives sur l'hotel de ville à Ruremonde" heeft doorgehaald en veranderd heeft in „à l'archive de l'hotel de ville à Ruremonde";

3°. Worden op pag. 431 in het derde deel van de Nederlandsche uitgave van de Neny's Gedenkschriften te Amsterdam bij Spanoghen en zonder jaar in 8° verschenen, de woorden van het 18de art. van het barrière-tractaat „dans les archives" vertaald door „in de bewaer-kamers".

---

(1) Zie mijn werk: De politicke en rechterlijke verdeelingen en indeelingen van het tweede Kwartier of Overkwartier van Gelderland 1580—1794. Maastricht. H Boosten. 1894. 8°.

(2) De Lamberty, *Mémoires pour servir à l'histoire du XVIIIe siècle*, Amsterdam, Pierre Mortier 1735, 4°. tom. IX, pag. 31.

(3) Zie o. a. Littré, *Dictionnaire de la langue Française* in voce *„archive"*.

Eene tweede vraag is wel deze: welke archieven zijn hier bedoeld?

Die van de Rekenkamer waren reeds te Brussel, die van het Schepengerecht en den Raad te Roermond waren zeker voor geene verdeeling vatbaar en hoorden alle van zelf te Roermond te huis; die van den Officiaal des Bisschops vielen buiten het ressort van de contracteerende Souvereinen; van de Licentenkamer wordt nóch door van Blitterswyck, nóch door Syben, noch door van der Heyden gewag gemaakt, waar zij van de gemeenschappen in het Overkwartier of haar archieven spreken, zoodat ik moet besluiten, dat alleen van de archieven van het Souverein Hof, van de Staten en missschien van den Momboir-fiscaal spraak is. Wij zeggen: misschien van den Momboir-fiscaal, omdat ik, met het oog op diens hoedanigheid van vertegenwoordiger in rechten van den Oostenrijkschen Monarch als hertog van Gelre, niet zou durven beslissen of het in de bedoeling van dezen als mede-contractant van het barrière-tractaat kan gelegen hebben, om van die papieren een inventaris te doen vervaardigen ter inzage van den Koning van Pruissen en van de Staten-Generaal. Intusschen zeker zijn bedoeld de archieven van het Souverein Hof en die der Staten.

HOOFDSTUK V.

Onveranderde bewaring der archieven van het Souverein Hof, der Staten en van den Momboir-fiscaal.

Geen enkel woord is er in dit geheel artikel 18 van het barrière-traktaat, waaruit men in de verte eene verandering in de bewaring der archieven of in het recht daarvan zou kunnen afleiden. De archieven bleven, waar zij waren, maar Roermond als stad kreeg geen de minste rechten op die archieven.

Wij hebben reeds gezien, Hoofdstuk I § 4, dat den Roermondschen Magistraat als lid der Staten van wege de hoofdstad des kwartiers, het recht van convocatie der Staten toekwam, dat die Staten te Roermond moesten vergaderen, doch dat overigens aan Roermond geen rechten toekwamen, die de andere leden misten, zoodat bij de minste aanmatiging de Staten of de Regeering die belette.

Wij hebben ook gezien, dat toen een tweede slot moest gemaakt worden op de archiefkamer, Echt en Nieuwstad, toen

met Roermond (in 1714) onder het bestuur der Staten-Generaal, daarin moesten gekend worden en dus Roermond alleen als stad geen recht op bewaring toekwam, maar dat de Souverein het oppertoezicht, de Staten het toezicht, de Syndicus de onmiddelijke bewaring had.

Dit alles bleef onveranderd: alleen nam, bij dit artikel, Oostenrijk een verplichting op zich, wat betreft de bewaring te Roermond; de Staten-Generaal, wat betreft afstand van alle aanspraak op splitsing en dit tegenover elkander en Engeland; beide om mede te werken tot de inventarisatie; terwijl de contracteerende mogendheden ook onderling besloten aan Pruissen, dat niet tot de contracteerende mogendheden behoorde, een afschrift van den te maken inventaris met het recht van consultatie dier archieven te verleenen, welke inventaris met medewerking der Staten-Generaal, Oostenrijk en Pruissen zou tot stand komen.

Van rechten aan de stad Roermond toegekend of toe te kennen geen woord: men handelde wel over de Geldersche archieven, bewaard te Roermond, niet met de stad Roermond.

HOOFDSTUK VI.

De houding van Pruissen wat de archieven betreft van het Souvereine Hof, de Staten en de Rekenkamer.

Naar aanleiding van art. 18 van het Barrière-traktaat werd door den Koning van Pruissen, wiens gevolmachtigde men niet tot het tractaat had toegelaten, bij de Staten-Generaal geprotesteerd, door zijn gevolmachtigde te 's Gravenhage. Eene conferentie met de gedeputeerden had 23 December 1715 plaats. Onder de zeven punten daar behandeld luidt het 7de: „On dispose des Archives de tout le Haut Quartier de Gueldre, quoique cette disposition appartienne plûtôt à Sa Majesté qu'à l'Empereur et à l'Etat (sic), parceque Sa Majesté possède le plus grand District du Haut Quartier, selon la raison, qui a lieu dans le droit civil."

Hierop antwoordden de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden: „Sur le 7me et dernier point touchant les pièces et documens, que Sa Majesté de Prusse soutient qu'ils doivent lui être remis; que Leurs Hautes Puissances ne font là-dessus aucune partie; qu'elles sont contentes pour elles-mêmes, qu'il soit fait un inventaire des archives, et qu'elles seront satisfaites avec les copies autentiques des documents, qui regardent la partie du Haut Quartier de Gueldre qui leur est cédée.

„ D'ailleurs qu'il leur sera agréable, comment cela sera réglé entre Sa Majesté Impériale et Sa Majesté de Prusse." (1)

In een document getiteld: „Mémoire touchant le préjudice, que le Roi de Prusse prétend lui avoir été fait par l'article 18 du Traité de Barrière conclu à Anvers le 15 Novembre 1715 par rapport à ses intérêts et prérogatives au Haut Quartier de Gueldre, du 9 Janvier (1716)" (2), vindt men het antwoord van Pruissen op dat van de Staten-Generaal, waaruit duidelijk blijkt dat de Koning van Pruissen zeer goed inzag, dat hij niet was gekend in het Barrière-tractaat en dat hij niet van plan was mede te werken tot de uitvoering:

„ Comme le Roi de Prusse avoit prévu, qu'on traiteroit au Congrès à Anvers de la cession d'une Partie du Haut Quartier de Gueldres, à faire par Sa Majesté Impériale et Catholique à Leurs Hautes Puissances les Etats-Généraux des Provinces Unies, il a fait faire des Instances par le Sr. van Soust, dès l'ouverture dudit Congrès, afin qu'on y admit un Ministre de sa part pour y veiller a la conservation des droits attachés à la Partie du Haut Quartier de Gueldres, cédée à Sa Majesté le Roi de Prusse par le Traité fait à Utrecht le 2 April 1713 entre Sa Majesté Impériale et Catholique et ledit Prince, confirmé par ceux de Radstadt et de Baden, de même que par deux autres Traitéz arrêtéz à Utrecht le 11 Avril 1713, l'un entre la France et le Roi de Prusse et l'autre entre la France et les Etats-Généraux des Provinces-Unies.

„ Mais tous les mouvements, que le Sr. van Soust se serait donnéz à cet effet ont été inutiles, puisque les Ministres de Sa Majesté Impériale et Catholique, de la Grande Bretagne et des Provinces-Unies ont continué les conférences et conclu le Traité, sans qu'on y ait voulu admettre le Sr. van Soust, lequel auroit été muni d'un plein pouvoir de la Part du Roi de Prusse pour y intervenir. Et ce traité aiant été signé le 15 Novembre 1715, et étant ensuite devenu public, le Roi de Prusse s'est plaint hautement des Points, régléz par le 18e article du même Traité, comme étant préïudiciable aux droits qu'il prétend lui avoir été acquis par les Traitéz, dont on a parlé ci-dessus, pour raison de quoi il a trouvé à propos de protester contre le dispositif dudit article en tant qu'il pourroit regarder ses intérêts, et en a fait insinuer des actes tant à Leurs Hautes Puissances à la Haie, qu'aux Ministres du Congrès d'Anvers en y détaillant les griefs.

„ 1re grief. En premier lieu le Roi de Prusse avance etc.

---

(1) De Lamberty, *Mémoires* etc., tom IX, p. 53.

(2) Ibidem idem.

„ 8me grief. En huitième et dernier lieu le Roi de Prusse se trouve choqué et lésé par la dernière Période de l'article 18 du Traité de Barrière, portant: que tous les documents et papiers qui concernent le Haut-Quartier de Gueldres, resteront comme ci devant ès Archives de Ruremonde; mais on est convenu, qu'il sera formé un Inventaire ou Registre à l'intervention des Commissaires de Sa Majesté Impériale et Catholique, de Sa Majesté Prussienne et des Seigneurs Etats-Généraux, et copie authentique en sera donnée dudit inventaire à chacune des trois Puissances pour avoir toujours libre accès à tous les Papiers et documens, dont Elles pourroient avoir besoin pour la partie qu'Elles possèdent dans ledit Haut-Quartier de Gueldres, et dont copie authentique leur sera délivrée à la première réquisition.

„ Comme Sa Majesté Prussienne n'a eu aucune part à cette Convention et qu'Elle ne l'a jamais approuvée, ses Ministres soûtiennent, *qu'Elle ne sera pas obligatoire* à son égard, et prétendent absolument, qu'on délivre au Roi leur Maître tous les papiers, titres et documents, qui regardent les Villes et autres places du Haut-Quartier de Gueldres, qui lui ont été cédées en pleine propriété et souveraineté respectives, dont il s'agit.

„ Voilà à quoi se réduisent les chefs des griefs du Roi de Prusse contre le Traité de Barrière du 15 Novembre 1715."

Dus: de Koning van Pruissen wilde de hem betreffende archieven in eigendom hebben en verlangde geen inventaris of vrijen toegang tot het Roermondsch archief.

Op dit punt bleven onze Staten-Generaal wederom het antwoord niet schuldig; het luidde als volgt: „ 8e Remarque: Leurs Hautes Puissances continuant d'user de Complaisance envers le Roi de Prusse déclarent sur cet Article, que par raport aux Archives de Ruremonde, Elles ne prétendent autre chose, sinon qu'en conformité du Traité, on en dresse un juste Inventaire ce qui est raisonnable et nécessaire pour pouvoir distinguer les archives; mais que cela étant fait, les Etats-Généraux consentent que Sa Majesté Impériale et Catholique accorde à Sa Majesté Prussienne tous les Papiers, Titres et Documens, que ce Prince a demandé ensuite de son Traité.

„ Surquoi il convient d'observer, que si Sa Majesté Impériale et Catholique condescende à la demande du Roi de Prusse, la suite de cette condescendance sera, que les Etats-Généraux demanderont aussi qu'on leur délivre hors desdits archives tous les Papiers et Titres, qui regardent les Parties du Haut Quartier de Gueldres, qu'on leur a cédé par le Traité de Barrière du 15 Novembre 1715 et il est apparent que le Roi de Prusse par une Réciprocation de Civilité déclarera, qu'il ne s'y opposera pas, par où l'on ôteroit des Archives de Ruremonde, la plûpart de

tous les Titres, Chartres et Papiers qui concernent le Haut-Quartier de Gueldres, ce qui ne seroit pas seulement contraire à la teneur des Conditions dont on est convenu par ledit Traité de 1715, mais aussi au bon sens, et à ce qui se pratique toujours dans des concurrences de cette nature.

„ Car Sa Majesté Impériale et Catholique étant Duc de Gueldres, il est juste et raisonnable, que les Archives de ce Duché restent à Sa garde, d'autant plus que la Ville de Ruremonde, où lesdites Archives ont toujours été et qui est la Ville Capitale du Haut Quartier de Gueldres, est demeurée à Sa Majesté Impériale et Catholique, de sorte que tout ce que les autres Puissances intéressées peuvent demander avec fondement, se réduit à ce qu'on dresse un Inventaire des Titres et Chartes, qui se trouvent aux dites Archives, et qu'on en délivre des Copies authentiques au Roi de Prusse, et aux Etats-Généraux pour avoir libre accès aux Papiers, dont ils pourroient avoir besoin, et pour en avoir des copies authentiques à leur première réquisition.

„ C'est de la sorte, qu'on en use dans les familles particulières, où il y a plusieurs Enfants, lesquels partagent les Biens de la famille. Dans lequel les Titres et autres Instrumens originaux demeurent toujours entre les mains et en la garde d'un Fils aîné, ou Chef de la Famille.

„ Ainsi, il est également juste et nécessaire tant pour les Intérêts, que pour les Prérogatives de Sa Majesté Impériale et Catholique, qu'on tienne et garde aux Archives de Ruremonde tous les Titres et Documens et Chartes, qui s'y trouvent." (1)

Het resultaat van dit alles was: dat in het jaar 1752 nog geen inventaris der archieven gereed was en dat de Pruissische Regeering, op eene andere wijze tevreden gesteld, niet meer aandrong op het maken van dien inventaris. Dit laatste blijkt uit een brief van den Landrentmeester van Aefferden te Venlo, belast van wege Haar Ho. Mo. om te intervenieeren bij het opmaken van een inventaris, waartoe, van wege Oostenrijk, werd belast de Raad en Momboir Marcellus Albertus Syben te Roermond, die met *deze* inventarisatie reeds was *begonnen*, zonder op de andere gedeputeerden van Pruissen, de Staten-Generaal en den hertog van Gulick te wachten. — Van Aefferden schrijft aan den griffier der Staten-Generaal Fagel, in dato den 20 Juni 1752:

„Ter occasie van dat tegenwoordigh over het accomplissement eeniger pointen of articulen van den Tractaate van Barriere bij conferentie tot Brussel gehandelt word, zoo neeme de vrijheid aan U

---

(1) De Lamberty, dl. IX, p. 65—66.

Gestr. te rememoreeren dat bij 't einde van 't 18e articul zigh
sproken, dat de documenten en papieren tot het Overquartier
lderland specteerende in d'archive te Ruremonde te ver-
, daervan een inventaris of register ter interventie van
yds Commissarissen met die van Syne Majt. de Coning
eussen zoude gemaekt worden etc., welcken volgens haar
logende tot voortzettinge van dat werk hebben gelieven
ien derselver resolutiën de datis respectieve van 2e Decem-
15, d. 14 July 1716, d. 28 July 1719, en laast van
ober 1740, zonder dat daervan tot nu toe iets geworden
st om het uytblijven van de Coningl. Preuss. Commissaris
derhand ter zaeke van de tergiversatiën van 't Keizerlijk
rie te Brussel, niet tegenstaande alle debvoiren Staatscher
edaen, om tot den voortganck en de perfecteering van
. inventarisatie te geraeken, dewijlen oock sulx tot betere
atie van Haar Hoog Mogende Souveraine rechten en
en in derselver Ressort van 't voornoempt Overquartier
lijck dienen zoude; derhalven aan Uw Hoog Edel G.
ratiën eerbiedigst overlaeten sal om dit onafgedane point
rscr. inventarisatie aen haar Ho. Mo. voor te brengen ten
daar omtrent moge werden gedisponeert zooals Hoog Ged.
o Mo. bij voors. gelegenheyd sullen oirdeelen te behooren.
rtoe alsnogh de vrijheid neme, van by te voegen dat
nge vernomen hebbe, dat de Pruissischer zijde op 't
n van de voorscreven inventarisatie niet meer zoo sterck
orheen geurgeert wierde, om dies wille hem de Keijser-
zijde en van het voornoemd Ministerie van Brussel op
nt immers bij *provisie genoegen gegeven was worden* met over-
g van een inventaris of register van voorscreven docu-
en papieren ende met oblatie van copie der stucken of
nten, welke van wegens Sijne Pruissische Majesteit gere-
t zouden mogen worden.
rmede eindigende hebben d'eer van my t'onderteekenen
el respect." (1)
daarna werd de inventaris voleindigd gelijk wij hier-
zullen zien.

---

cten van Verdeelinge enz. I, n°. 39.

HOOFDSTUK VII.

De houding der Oostenrijksche Regeering betreffende de archieven van het Souverein Hof, de Staten en de Rekenkamer tegenover de Staten-Generaal en Pruissen, na het barrière-tractaat.

Wij zagen straks dat de tergiversatiën der Oostenrijksche Regeering te Brussel volgens den landrentmeester van het Hollandsch Overkwartier oorzaak zouden geweest zijn, dat de inventaris niet voor 1752 tot stand kwam.

Zien wij eerst in hoeverre dit met de waarheid overeenkomt en hoe zich de Oostenrijksche Regeering ten opzichte van de inventarisatie gedroeg, waartoe de medewerking van de Staten-Generaal was gecontracteerd, en die van Pruissen in datzelfde contract voorgeschreven.

§ 1. *Wat de inventariseering van de archieven zoowel van het Hof als de Staten betreft.*

Het blijkt dat reeds 4 Augustus 1719 door den markies Prié te Brussel aan den raadsheer-momboir J. G. Bloemarts orde tot inventariseering was gegeven, terwijl te voren reeds van wege de Staten-Generaal aan den raad en landrentmeester van Aefferden was geschreven, namelijk 18 Juli 1716, (1) dat baron de Nicolarts (?) Dattijn, de raad en auditeur te Brussel, daarbij van wege de Keizerlijke Majesteit zou tegenwoordig zijn, terwijl in eene resolutie der Staten-Generaal van 2 December 1715 te voren dezelfde van Aefferden en de momboir Bloemarts worden genoemd. Hoe het zij, het kwam toen tot geene inventarisatie (2).

---

(1) Ingevolge van de resolutie van den 14den voorgaande, waarbij aan van Aefferden wordt opgedragen daarbij van wege de Staten-Generaal tegenwoordig te zijn.

(2) Akten van de verdeelinge enz., dl. I, n°. 39, aanteekeningen, copieën der resolutiën, extract van een brief 31 Juli 1720 aan den resident Pesters geschreven, uit welke stukken de geheele geschiedenis van de inventarisatie is beschreven bijna dag voor dag; die van de archieven van het Hof zou geschieden ten overstaan vau een raad van gemeld Hof.

§ 2. *Wat de archieven van het Souverein Hof betreft.*

Het blijkt dat 11 Februari 1732 door het Gouvernement bevolen was het maken van een goed gespecificeerden inventaris der archieven van den Raad van Gelder (1). Of die inventaris inderdaad gemaakt is en nog bestaat, weten wij niet. Kwam die inventaris inderdaad tot stand, dan is wellicht als een afschrift daarvan aan te zien zeker register, voor het archief van Roermond in December 1874 aangekocht ter auctie van de verzamelingen nagelaten door den notaris C. H. Guillon, en in den cataloog van die verkooping onder n°. 33 vermeld en getiteld: „Begryp van de documenten en stukken, voorts van de placaeten tot 1756, die geregistreerd zijn in differente boeken, berustende ter cancellarye van Gelderland tot Ruremonde; in fol." De inhoud van dit register is als volgt: daar worden op pag. 1—16 in het eerste kapittel slechts één register, met oude vonnissen van 1601—1657, en in de negen volgende kapittels negen plakatenboeken van 1682—1756 geregesteerd, en op pag. 17—32 in 7 hoofdstukken successievelijk de consultboeken van het Hof van 1671—1690 en 1692—1697; dan volgen eenige verhandelingen van staatsrechterlijken en geschiedkundigen aard, tafels op voorafgaande kapittels, enz.

Dat, toen de Hannoveranen, bondgenooten der Pruissen tegen Oostenrijk, vóór de poorten van Roermond stonden, de archieven van het Hof door den Kanselier de Sint-Vaast, buiten Roermond werden gebracht, zal zoo aanstonds blijken uit een brief der Staten van 24 Juni 1758 aan graaf Kobenzl.

§ 3. *Wat betreft de archieven der Staten,*

Zoo werd 27 Maart door den Landvoogd te Brussel bevel gegeven aan den Momboir-fiscaal van het Souverein Hof, Marcellus Albertus Syben, om den inventaris der archieven der Staten te vervaardigen, zooals blijkt uit den aanhef van dien inventaris (2): „Pertinenten ende gedetailleerden Inventaris der stucken, pampieren, charters ende documenten berustende in d'archive van 't

(1) Register 47 van het Hof, bewaard in het Algemeen Rijksarchief van Brussel, zijnde: „Register met resolutiën van het Hof", fol. 187.

(2) Berustende op het raadhuis te Roermond, Portefeuille Syben, B n°. 20*

Overquartier van Gelderlandt op den Raedhuyse der stadt Ruremonde." „In conformiteyt van de ordres van Haere Hoogheyt Serenissime gedateert den 27 Meert 1736 mij vervoeght hebbende in de caemer der archieven alwaer de voorss. Titres, chartres ende documenten ged poneert ende geconserveert sijn, hebbe vooreerst bevonden eenen bundel pampieren van den jaere 1600 tot 1605 alhier gequoteert sub n°. 1" enz. enz.

Syben heeft de laatste hand aan dit werk niet mogen leggen; hij stierf 1 Januari 1751 en zijn zoon Joannes Baptista, de syndicus en sinds den dood van den secretaris Daerman, ook secretaris van de Staten voltooide met behulp van het werk zijns vaders, den inventaris. Men ziet duidelijk op den inventaris van M. J. Syben aanteekeningen van de hand van den zoon. Daarna vertaalde deze den inventaris in het Fransch, na hem ook omgewerkt te hebben en de titel van dezen inventaris, gelijk wij reeds zagen, is: „Inventaire général des chartes, documens, titres et privilèges du Pays de Gueldre reposans à l'archive sur l'hôtel-de-ville de Ruremonde, divisé en cinq chapitres".

De inventaris van J. Bapt. Syben werd op order van den Gouverneur-Generaal te Brussel door den raadsheer des Hofs en tevens burgemeester der stad Roermond, Tackoen, nagezien en door de Staten waardig gekeurd om met 800 gulden beloond te worden, welke belooning door de Staten ter goedkeuring werd voorgesteld aan voornoemden Gouverneur-Generaal, zooals uit het volgende stuk blijkt (1):

Monseigneur!

Le conseiller et Bourgnemaitre Tackoen, ensuite des ordres et et des intentions de Votre Excellence, a examiné l'inventaire général de tous les Chartres, Documents, Titres et Privilèges de la province de Gueldre reposans dans nos archives, que notre Pensionnaire Syben a formé et auquel il a travaillé pendant l'espace de cinq années consécutives; il en a fait rapport circonstancié de l'ouvrage dans l'assemblée générale du mois passé, qui a trouvé qu'il nous est de la plus grande utilité et que notre Pensionnaire doit y avoir emploié bien du tems, peines et recherches, ainsi qu'en suivant en même tems les intentions de Votre Excellence les Etats lui ont accordé une rémunération de huit cents florins-argent de change, dont le dit Pensionnaire a été content et que nous espérons que Votre Excellence, en

(1) Pag. 84, verso, van de „Kwartiersrecessen van 1760—1763.

combinant les circonstances de l'ouvrage et celles de nos moyens, trouvera bonne et équitable et daignera agréer, aiant dans l'attente de cette bonté l'honneur d'être avec un parfait attachement et avec un très-profond respect,

Monseigneur, de Votre Excellence les très humbles et très obéissants serviteurs, les Députés des Etats,

C. E. M. d'Hoensbroeck. A. H. Tackoen.

Ruremonde, ce 11 X[bre] 1762.

Wij geven hier den inhoud der registers en charters en het aantal der liassen, *niet* volgens de orde van den inventaris, maar volgens de plaats van bewaring in den inventaris aangeduid. De inventaris zelf is anders ingedeeld, namelijk:

1ste Hoofdstuk: Inhoud van het leggerboek;

2de Hoofdstuk: Inhoud der voornaamste documenten, van de liassen en tite van een boek der vonnissen in hooger beroep voor het Hoofdgerecht te Roermond en van 2 inventarissen, hierna op pag. 380 beschreven.

3de Hoofdstuk: Voornaamste inhoud der „Doleantiën en ordres", minuten van 't landrecht, inventaris van de papieren in 1632 naar Arnhem gebracht;

4de Hoofdstuk: Inhoud van de recessen-registers;

5de Hoofdstuk: Inhoud der charters en titels van de overige registers.

Summiere staat der archieven van de Staten van het Overkwartier in 1752, *volgens de bewaarplaats* (1).

In de eerste kist bevonden zich: 1°., 2°. en 3°., de minuten van het landrecht: 4°. „Inventaris van de pampieren anno 1632 door de Hollanders gebracht naer Arnhem van de stadt Ruremonde, alwaer deselve wederom syn gebrocht op ordre ende costen van de lantschappe int jaer 1683;

5°. De volgende registers: Doleantiën ende ordres (Représentations et décrets):

---

(1) Inventaris (M. A. en) J. B. Syben.

1 Getiteld n°. 5, de datum niet aangegeven;

1 „ „ 6, van 1583—1608;

1 „ „ 7, inhoudende: „Les besoignes des états de toutes les provinces des Pais-Bas à Bruxelles 1600.

1 Getiteld n°. 8, 1602—1630;

1 „ „ 9, 1623—1649;

1 „ „ 10, 1649—1651;

1 „ „ 11, 1650—1652;

1 „ „ 12, 1653—1654;

1 „ „ 13, 1657—1658;

1 „ „ 14, 1658—1660;

1 „ „ 15, 1660—1665;

1 „ „ 16, 1608—1616;

1 „ „ 17, 1616—1621;

1 „ „ 18, 1621—1624;

1 „ „ 19, 1655—1656;

1 „ „ 20, 1666—1670;

1 „ „ 21, 1671—1675;

1 „ „ 22, 1676—1679;

1 „ „ 23, 1680—1684;

1 „ „ 24, 1684—1689.

In de tweede kist bevonden zich de recesboeken:

1ste serie:

1°. van 1590—1602;

2°. „ 1600—1607;

3°. „ 1607—1610;

4°. „ 1611—1614;

5°. „ 1615—1617;

6°. van 1617—1621;
7°. „ 1621—1630;
8°. „ 1629—1632;
9°, „ 1632—1644;
10°. „ 1644—1653;
11°. „ 1654—1658;
12°. „ 1659—1662;
13°. „ 1663—1665;
14°. „ 1665—1668;
15°. „ 1668—1670;
16°. „ 1670—1673;
17°. „ 1673—1675;
18°. „ 1675—1677;
19°. „ 1677—1679;
20°. „ 1679—1681;
21°. „ 1681—1683;
22°. „ 1683—1685;
23°. „ 1686—1689;
24°. „ 1689—1692;
25°. „ 1693—1696;
26°. „ 1696—1698;
27°. „ 1698—1701.

Celui sub n°. 28 renferme: Oude privilegiën, gebruycken van proceduren in dese Overquartier, het landtrecht in den jaere 1566 beraemt, declaratie van leenen, derselver naburen ende verheffen der Loenschre rechten.

(Van 1702—1717 zijn de Staten opgeheven geweest volgens eene aanteekening van J. B. Syben in zijn inventaris.)

2de serie:

1°. van 1717—1723;

2°. van 1723—1725;
3°. „ 1725—1728;
4°. „ 1728—1735;
5°. „ 1735 - 1738;
6°. „ 1738—1741;
7°. „ 1741—1743;
8°. „ 1743—1746;
9°. „ 1746—1749;
10°. „ 1749—1751;
11°. „ 1752—1756;
12°. „ 1757—1760.

In de derde kist:

Legerboek „auquel sont enregistrés plusieurs privilèges, chartres, commissions, instructions, doléances, résolutions, traîtés, et lettres avec une désignation précise des feuilles, auxquelles on les y peut trouver et leur contenu principal", Volgt eene uitvoerige beschrijving van bijna al de stukken, 122 in getal beslaande 515 bladen.

In deze kist bevonden zich nog: 82 liassen, waarvan slechts eenige stukken worden geregistreerd.

Verder sub n°. 83 (fol. 75) een register getiteld: Un registre des sentences données à la chef justice de la ville de Ruremonde par voie de rencharge". Alsmede de twee volgende lijsten: „Spécification des chartres et documens trouvés en la chambre des comptes de Brabant dans une caisse marqué Gueldre sub n°. 5. Notice des pièces et chartres concernant le duché de Gueldre trouvés dans la chambre des comptes à Ruremonde et dans la tour de Vilvorden sub n°. 4" (1).

Ook nog de volgende registers, in een klein kistje of in een doos:

„Livre dans lequel se trouvent enregistrés les privilèges des comtes et ducs de Gueldre accordés depuis 1328 jusqu'en 1466 (2).

(1) Volgens den heer Sivré nog op het Archief en ook later door mij gevonden. Zie: Inventaris, deel 4, p. 350, nota I.

(2) Fol. 123, n°. 5, farde sub A.

„Cahier des privilèges concernant le pais de Betue du 7 Avril 1557." (1)

„In het geseyde klyn castjen (sic) wordt bevonden eenen boeck geintituleert: van den oude privilegiën gequoteert n°. 1." (2)

„Ridder cedule vant Overquartier van Gelderlandt beginnende mit den jaere 1555 ende eyndigende met d'admissie van Christophe Vrijheere van Cortenbach, verschreven volgens reces van den 16 October 1698 wegens het huys Tho Pas onder Wanckum." (3)

In eene doos en eene kleine kist, in de derde groote kist, bevonden zich o. a. de volgende charters, in den inventaris Gachard (waarover in Hoofdstuk XI § 1) vermeld en breeder omschreven, zoover in 1830 nog aanwezig:

1°. 1 Sept. 1404, inventaris Gachard n°. 8;
2°. 3 Mei 1418, „ „ „ 9;
3°. 25 Oct. 1419, „ „ „ 10; (4)
4°. 8 Juli 1423, „ „ „ 11;
5°. 6 Aug. 1477, „ „ „ 13;
6°. 22 Juli 1493, „ „ „ 14;
7°. 1 Mei 1498, „ „ „ 15; (5)
8°. 15 Febr. 1503, „ „ „ 16;
9°. 2 Febr. 1538, „ „ „ 17;
10°. 10 Febr. 1538, „ „ „ 18;
11°. 21 April 1556, „ „ „ 19;
12°. 28 Mei 1556, „ „ „ 20;

(1) Fol. 125, n°. 6, farde sub B.

(2) Reg. 128.

(3) Fol. 125, n°. 7, farde sub B.

(4) De charters, 3 en 4, ook op den inventaris van Gachard vermeld, werden ten onrechte in het stadsarchief te Roermond geplaatst door den heer Sivré. N°. 2 is te Arnhem in het Rijksarchief, met machtiging van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

(5) Dit charter als n°. 3 en 4 ten onrechte in het Stadsarchief geplaatst.

13°. 30 Juni 1595, inventaris Gachard n°. 23;
14°. 25 Aug 1598, „ „ „ 24;
15°. 20 Juni 1609, „ „ „ 25;
16°. 12 Oct. 1611, „ „ „ 26;
17°. 6 Dec. 1612, (1) „ „ „ 27;
18°. 18 Mei 1614, „ „ „ 28;
19°. 31 Jan. 1615, „ „ „ 29;
20°. 26 Mei 1616, „ „ „ 30;
21°. 22 Sept. 1616, „ „ „ 31;
22°. 14 Mei 1619, „ „ „ 32;
23°. 20 Sept. 1619, „ „ „ 33;
24°. 19 April 1620, (2) „ „ „ 34;
25°. 19 Jan. 1621, „ „ „ 35;
26°. 13 Juli 1622, „ „ „ 36;
27°. 4 Nov. 1622, „ „ „ 37;
28°. 27 Maart 1623, „ „ „ 38;
29°. 25 Juni 1623, „ „ „ 39;
30°. 9 Juli 1652, „ „ „ 40;
31°. 23 Juni 1655, „ „ „ 41;
32°. 24 Febr. 1666, „ „ „ 42;
33°. 3 Febr. 1670, „ „ „ 43;
34°. 12 April 1677, „ „ „ 47;
35. 15 Febr. 1678, „ „ „ 44;
36°. 8 Juli 1679, „ „ „ 45;

Uit dit alles blijkt, dunkt mij, dat, zoo er van tergiversatiën van de Oostenrijksche Regeering kan sprake zijn ten opzichte

---

(1) Gachard geeft 16 November 1612.

(2) Bij Syben, 9 April (ten onrechte).

van een inventaris, die alleen daarin bestonden, dat deze Regeering zelve alles wilde tot stand brengen en zooveel mogelijk de hulp van de Staten-Generaal en Pruissen trachtte uit te sluiten. Ook wist de landrentmeester van Aefferden zeer goed, gelijk hiervoor bleek, dat M. A. Syben reeds met den inventaris begonnen was, zonder op de andere Gedeputeerden te wachten.

De Nény zegt in zijn bekende Mémoires hiervan het volgende, na aanhaling van art. XVIII van het derde Barrière-traktaat: „La cour de Berlin et les Etats généraux ont demandé souvent qu'il fut procédé à la formation de cet inventaire. Le feu roi de Prusse et le roi régnant y ont insisté particulièrement avec beaucoup de vivacité, mais les papiers des archives de Ruremonde n'étant ni arrangés ni bien connus on a du différer à condescendre à ces instances. Le Gouvernement des Pays-Bas a néanmoins fait former un inventaire sans l'intervention des commissaires des puissances intéressées, qui a été communiqué au roi de Prusse; mais ce prince n'en a point été content". (1)

Toen tijdens den Sileesischen oorlog de Hannoveraansche bondgenooten van den Koning van Pruissen voor de poorten van Roermond lagen, gaf de Oostenrijksche Regeering eenvoudig bevel aan den Kanselier van den Souvereinen Raad om de archieven der Staten in veiligheid te brengen. Daar echter deze heer, meer op zijn eigen veiligheid bedacht, in stilte was vertrokken, besloten de Staten, (doch niet zonder de reden van dit hun ingrijpen in deze zaak aan den graaf de Kobenzl mede te deelen, en zich daaromtrent te verontschuldigen) om hun Syndicus te gelasten de archieven naar het klooster der Conceptionisten „en Bêche" te Luik over te brengen. De documenten, waaruit dit alles blijkt, namelijk brieven van de Staten aan Kobenzl en van deze aan de Staten, alsmede het proces-verbaal van de in bewaring-neming der archieven door de overste der Conceptionisten laten wij hier volgen: (2)

---

(1) Aldus Tweede deel, Hoofdstuk XII, art. IV; editie: à Paris et se trouve à Bruxelles chez B. Le Francq 1784, t. II, p. 65 en 66; de Nederlandsche: Amsterdam en men vindt ze te koop te Antwerpen bij C. M. Spanoghe p. 432, heeft ook: „zonder de bijtredinge der commissarissen van de belanghebbende Mogendheden; doch de editie: à Neuchatel de l'imprimerie de Faches, Favre et Compagnie, MDCCLXXXIV, p. 267, heeft: „sous l'intervention des puissances intéressées", wat strijdt met den brief van van Aefferden, een der commissarissen van wege de Staten-Generaal belast met die inventarisatie, die het dus het best kon weten.

Ook taalkundig is het duidelijk dat „sous" een drukfout is voor „sans".

(2) Reg. XII der Kwartiersrecessen 1757—1760, fol. 106.

Mercurii die 7 Junii 1758.

Gelesen sijnde worden den brief door desen Staeth aen sijn Excellentie den hr. graeve van Cobenzl, Ministre Plenipotentiaris deser Nederlanden over 't transport der pampieren in d'archive alhier berustende nogh heden aff te senden, is denselven worden geapprobeerd ende den sindicus belast van in absentie van den secretaris denselven te depecheeren.

F. A. Marquis de Hoensbroeck.

A. H. Tackoen.

C. J. Cox.

Lettre des Etats à S. E. du 7 Juin 1758 au sujet du transport de l'archive.

Monseigneur!

Les conjonctures présentes, dans lesquelles la province de la Gueldre Autrichienne se trouve maintenant, nous avoient déjà mis, il y a deux jours, en oeuvre, afin de demander les intentions de V. E à l'égard du transport des papiers reposans ès nos archives; nous résolumes même de faire cette très-humble demande par estafette, mais monsr. le colonel et commandant Müller, avec qui nous agissons de concert, nous propose d'attendre jusqu'à aujourd'huy, lorsqu'il attendoit la réponse de V. E. à celle qu'il lui avoit remis par estafette. Entretems le chancelier a communiqué hier à notre pensionaire la lettre que V. E. lui a écrit sur ce sujet et en cette conséquence nous avons déjà fait empaquetter les papiers, dont il s'agit; nous les ferons aussi transporter par notre pensionaire dans un lieu sûr et à l'abri de quelques invasions, mais comme nous souhaitons un ordre de V. E. contre toute suite, nous la prions en tout respêt de nous le vouloir faire parvenir par estafette; c'est dans cette attente que nous avons l'honneur d'être en tout respect,

Monseigneur,
de votre Excellence,
Les très-humbles et très obéissants serviteurs
les députés des Etats de la
Gueldre Autrichienne,
F. A. Marquis de Hoensbroeck.

A H. Tackoen.

C. J. Cox

Ruremonde ce 7 juin 1758.

Lettre de S. E. aux députés des Etats du 7 juin 1758 au sujet du transport de l'archive.

Charles comte du St. Empire Romain de Cobenzl, chambellau, conseiller d'Etat intime actuel et Ministre Plénipotentiaire de sa Majesté l'Impératrice Reine de Hongrie et de Bohème pour le gouvernement général de ses Pais-Bas, etc. etc.

Messieurs. Voiant par votre représentation du 7 de ce mois que vous avez eu communication par le canal de votre pensionnaire de la lettre que j'ai adressée le 5 au chancelier du conseil en Gueldre et que vous êtes par là suffisamment informés de nos intentions relativement aux papiers à faire transporter en lieu de seureté, il est en quelque façon superflu de vous donner des instructions ultérieures à cet égard; cependant nous voulons bien vous faire la présente, pour vous ordonner au nom et de la part de S. M. l'Impératrice-Reine de faire effectuer à la moindre apparence de danger le dit transport sur le pied énoncé dans notre dite lettre du 5 cour^t. et nous voulons bien, que le cas venant vous les fassiez accompagner par le même pensionnaire.

A tant Messieurs Dieu vous ait en sa S^{te}. garde.

Bruxelles le 9 juin 1758.

H. Crumpipen. A. C. Cobenzl.

A Messieurs les députéz des Etats de la Gueldre Autrichienne Ruremonde. (1)

Lunae, den 12 Junij 1758.

Voorgebroght sijnde worden den brief van sijne Excellentie in dato den 9 deses aen desen staeth geschreven ende conside-reerende de tegenwoordighe conjoncturen van tijt, tot dijen overwegende de redenen, die den pensionaris ofte sindicus ons wijders heeft voorgebroght, soo wort mits desen denselven sindicus gecommitteert om promptelyck de ingepackde pampieren op de archive van desen lande berust hebbende naar de stadt Luyck te transporteeren, laetende dit transport aen de directie van den voorsch. sindicus, alles op costen van den selven staeth, ten effecte van welck den ontfanger Coolen aen den voorss. sindicus bij provisie sal avanceeren acht en veertigh gulden brabants wisselgelt.

F. A. Marquis de Hoensbroeck.
A. H. Tackoen.
C. J. Cox.

---

(1) Reg. XII der Kwartiersrocessen 1757—60, fol. 108

Acte de dépot de l'archive du 14 de juin 1758.

L'an mil sept cent cinquante huit, du mois de juin le quatorzième jour, par devant moi notaire soussigné, en présence des témoins embas dénommez, personellement comparut la Rv[de]. Dame Marie Thérèse Richterich, abbesse du couvent des religieuses Conceptionistes en Bêche à Liège, laquelle nous a déclaré comme elle fait par cette, que Monsieur le Pensionaire des Etats de la Gueldre Autrichienne Syben et échevin de la ville de Ruremonde lui a mis en dépôt cinq caisses munis (sic) des armes ou cachets des dits Etats, contenant les archives des dits Etats, dans une chambre dudit couvent, qu'il a cacheté et dont la clef lui a été remise en mains par la dite Rv[de] dame, promettant de lui remettre en mains à la première demande. Ce fait et passé au couvent des dites religieuses Conceptionistes en Bêche à Liège, y présens comme témoins à ce requis et appellés le S[r]. André Renson et Herman Fouson, lesquels avec la dite Rv[de]. dame ont signé l'original de cet et moi Lambert Priou, notaire de Liège admis et immatriculé au premis requis in fidem.

Suit l'acte de légalisation.

Nous les échevins de la Cour souveraine de la cité et pais de Liège certifions et attestons que Lamb. Priou, qui a signé ci-dessus, est notaire tel qu'il se dit et à qui (sic) à tous actes ainsi par icelui soussignés on ajoute pleine foi et croiance entière tant en jugement que dehors; en témoignage de quoi nous avons fait soussigner les présentes par notre premier clerc pour l'absence de notre greffier souverain, et y apposer notre scel scabinal accoutumé ce quatorze juin mille sept cent cinquante huit. Par ordre de mes dits seigneurs. Nic. Lempereen pro Ghisel. (le scel couvert du papier). (1)

Dépêche de S. E. du 17 juin 1758 aux Etats de la Gueldre Autrichienne au sujet du transport de l'archive.

Charles comte du St. Empire Romain de Cobenzl, chambellan, conseiller d'Etat intime actuel et Ministre Plénipotentiaire de Sa Majesté l'Impératrice-Reine de Hongrie et de Bohême pour le gouvernement général de ses Païs-Bas etc., etc.

Messieurs, Comme le cas peut arriver, qu'il seroit convenable de transporter ailleurs les papiers qui sont déjà emballez, nous

(1) Reg. XII der Kwartiersrecessen 1757—60, fol. 109.

vous faisons la présente pour vous dire, qu'aussitôt qu'ils seront sortis du district de la Gueldre Autrichienne, notre intention est qu'ils soient aux ordres du chancelier de St. Vaast, afin d'être par lui remis aux personnes que le gouvernement nommera pour les recevoir, selon quoi vous aurez à vous régler.
A tant Messieurs Dieu vous ait en sa sainte garde.

Bruxelles le 7 juin 1758.

H. Crumpipen. A. C. de Cobenzl.

Messieurs les députés des Etats de la Gueldre Autrichienne.

Lettre des Etats écrite le 24 juin 1758 à S. E. au sujet du transport de l'archive.

Monseigneur.

Depuis la lettre de V. E. du 9 de ce mois portant, que notre pensionnaire accompagneroit les archives de la province, nous avons remarqué, comme si Monsieur le chancelier abondonnoit cette affaire; il se préparoit même à partir à tout moment secrètement et uniquement avec quelques papiers du conseil, comme les livres de fiefs, consultes, dépêches Roiales et autres en dépendans et il est effectivement parti aussi, sans qu'il nous fit plus la moindre mention de notre archive ni de son départ, ou retraite qu'il alloit faire et qu'il a subitement faite de cette ville. Entretems nous nous trouvâmes nous mêmes chargés d'une chose délicate que Mr. le chancelier paroissoit d'oublier et ne voulant pas nous exposer à la négliger, souhaitant aussi d'avoir notre pensionaire de retour, lors où peu après un événement sinistre dont on voulût que nous fûmes à tout moment menacés, nous avons crû ne pouvoir prendre autre parti dans les circonstances et conjonctures embarassantes de tous côtés, que de faire sauver nous mêmes ces archives par notre pensionaire, qui d'une manière très secrète et très précautionnée les a transportées à Liège dans un endroit très-caché et assuré à tous

égards. Nous nous recommandons toujours dans la haute protection de V. E. et nous avons l'honneur d'être en tout respêt,

Monseigneur,

De votre Excellence les très humbles serviteurs les députés des Etats:

F. A. Marquis de Hoensbroeck.

A. H. Tackoen.

C. J. Cox.

Ruremonde ce 24 juin 1758. (1)

Mercurii den 28 junij 1758.

De secretaris sal geven ordonnantie van betaelinghe ten behoeve van Hendricus Boncour van negen pat[ns]. (2) ende vier St[rs]. wegens geleverde packkisten ten dienste van den lande volgens reck[ge]. alhier overgegeven.

Item ten behoeve van de wed. Raemaeckers wegens geleverde koorden ten dienste als vooren, van twintigh schellinghen volgens reck[ge]. alhier overgegeven.

Item ten behoeve van meester Joannes Janssen voor arbeijtsloon ten dienste als boven, volgens staetjen daervan synde vier schellinghen.

Item ten behoeve van Martinus van Ool ses en twintigh schellinghen voor vijf daeghen reysens ten dienste van den Staeth.

Item aen Gerardus Claeskens drij pat[ns]. ende drij schellinghen voor drij reysen naer Hoensbroeck ende een naer Wessem ten dienste van den lande.

A. H. Tackoen. C. J. Cox. (3)

Het blijkt uit dit alles hoe Oostenrijk dacht over de rechten in het Barrière-traktaat, zonder Pruissen gesloten, aan dien Staat toegekend betreffende de archieven. De vraag doet zich voor: was het Barrière-tractaat en waren de vorige tractaten, waarvan

(1) Reg. XII der Kwartiersrecessen 1757—60, fol. 110 en 110 verso.

(2) Patakons.

(3) Reg. XII der Kwartiersrecessen 1757—60, fol. 111 verso.

dit als het slot was, nog wel van kracht in het jaar 1758? Ziehier feiten die het tegendeel bewijzen. Het geheele grondgebied van het Overkwartier, dat bij deze traktaten aan Pruissen was toegekend, bevond zich in de macht van Oostenrijk op 19 Juli 1757, want op dien dag besloot het Oostenrijksch gouvernement om op te richten eene Rekenkamer, ten einde te geraken tot eene goede administratie der tienden, in- en uitgaande rechten van het *voormalig Pruisisch Gelderland.* In het vredestraktaat van Hubertsburg van 15 Februari 1763 tusschen Oostenrijk en Pruissen gesloten, wordt niet meer gesproken van archieven te Roermond, terwijl, opmerkenswaardig genoeg, in art. IX alleen wordt geconditionneerd, dat de Keizerin al de archieven aan den Koning van Pruissen zal teruggeven, gevonden in de landen, steden en plaatsen *hem bij dit tractaat teruggegeven.* Zoo ergens, dan was hier de plaats daarvan te gewagen.

Artikel IX luidt:

„Sa Majesté l'Impératrice-Reine Apostolique de Hongrie et de Bohème fera fidèlement restituer à Sa Majesté le Roi de Prusse, tous les papiers, lettres et documens et archives, qui se sont trouvés dans les pays, terres, villes et places de Sa Majesté Prussienne, qu'on Lui restitue par le présent Traîté de paix." (1)

Verdere gebeurtenissen met de archieven des Souvereinen Hofs en der Staten zijn mij onbekend. Maar alvorens over te gaan tot de lotgevallen der archieven tijdens het Fransch bestuur, moeten wij hier eene nieuwe categorie van archieven behandelen, die eerst tijdens de Regeering van Keizer Jozef II Staatseigendom werden.

§ 4. *Archieven van de Kloosterorden en de Broederschappen opgeheven door of onder Jozef II.*

Verschillende orden en broederschappen, waaronder eenige ook huizen hadden of gevestigd waren te Roermond, werden opgeheven door Jozef II of door den Paus, maar zóó, dat door den Souverein de bezittingen werden in beslag genomen.

1°. Paus Clemens XIV heeft bij zijne breve „Dominus ac

(1) G. F. De Martens, *Recueil des principaux traités*, Göttingue 1771, tome I, page 65.

Redemptor" van 21 Juli 1773, de Jezuieten-orde opgeheven en de Souvereinen in wier Staten die goederen gelegen waren, hebben zich het recht toegekend daarover te beschikken. Dit deed Maria Theresia, gelijk alle andere Souvereinen, ieder in zijne staten, in 1773 met betrekking o. a. tot het college der Jezuieten te Roermond, zooals blijkt uit de ordonnantie van 15 September van 1773, waarbij de Raden-fiscaal der provinciën aangewezen werden om aan hun aan te geven de goederen der gewezene Jezuieten. Artikel II spreekt van „silverwerck, boecken, papieren. . . . . .". Dat de papieren der Jesuiten werden geconfiskeerd op last der Oostenrijksche Regeering blijkt uit de Analectes Belgiques van Gachard (1).

2°. Jozef II spaarde de abdijen, geestelijke en wereldlijke en de volgens hem nuttig voorkomende orden; de biddende hief hij op (dit althans in het algemeen) bij besluit van 17 Maart 1783. Te Roermond hief hij op (1783—'84 had de uitvoering plaats) de Karthuizers, de Kruisheeren, het Klooster Godsweert (3de orde van den H. Franciscus voor vrouwen), het klooster der Penitenten (3de orde van den H. Franciscus voor vrouwen van een afzonderlijke congregatie), het klooster der arme Clarissen (2de orde van den H. Franciscus), het klooster der Dominicanessen (Maria Wee heette het klooster), het klooster van Maria-Gaarde (Augustinessen), het klooster van Godsboomgaard (Augustinessen van den 3den regel of Cellezusters, wegens hun habijt ook Zwarte Augustinessen genaamd), (2) en het klooster der Carmelitessen.

3°. De broederschappen werden 8 April 1786 door denzelfden Jozef II opgeheven.

De bezittingen der opgeheven kloosters werden beheerd door een „Comité de la caisse de religion" door Jozef II ingesteld. (3) Wat het Klooster der Karthuizers betreft was van der Renne (wellicht de laatste leengriffier) administrateur. Dit blijkt uit

---

(1) 1er Cahier (février 1830, p. 63).

(2) Zij pasten echter de zieken op.

(3) Die der Jezuïeten werden, volgens decreet dd. 30 October 1773 van Karel van Lotharingen, Gouverneur-Generaal der Zuidelijke Nederlanden, als afzonderlijk fonds beheerd onder oppertoezicht van een „préposé provisionel à la recette générale des biens de la ci-devant société des Jésuites", terwijl o. a. te Roermond voor het Collegie, onder dezen ambtenaar, een „préposé particulier" werd aangesteld.

den titel van een: *Journal de l'entremise du couvent supprimé des Chartreux de Ruremonde pour l'année de compt* 1788 (1).

Ik zou denken dat hij administrateur was der goederen van al de kloosters hierboven beschreven. Waar de archieven te recht moesten komen volgens de opheffings-besluiten is niet speciaal aangegeven, maar zeker is het dat te Brussel in het Rijksarchief documenten zijn van de kloosters der Kruisheeren, Karthuizers, Dominicanessen, Carmelitessen, Zwarte Zusters, van het klooster Maria Gaarde en der Jezuïeten. Of zij tijdens de Regeering van Jozef II rechtstreeks naar Brussel vervoerd zijn, dan wel met het archief van het Souverein Hof door van der Renne, of wel met die van den Momboir-fiscaal, die met de opheffing der kloosters was belast, naar Oostenrijk werden gevoerd, van daar krachtens de traktaten van Campo-Formio en Lunéville naar Parijs en van Parijs in de jaren 1815—1830 of later naar Brussel, is mij onbekend.

Te Maastricht in het Rijksarchief bevinden zich eenige documenten van het klooster Maria-Wee en der broederschap van den H. Jacobus te Roermond, tijdens het Fransch bestuur naar de Préfecture gevoerd.

HOOFDSTUK VIII.

De archieven bij de komst der Franschen en tijdens het Fransch bestuur, tot aan den tijd, dat de Fransche Regeering zich met die archieven bemoeide.

Maatregelen van de Oostenrijksche Regeering bij de komst der Franschen en toestand der archieven.

§ 1. *De archieven van het Souverein Hof.*

Uit de volgende nota door den voormaligen Leengriffier van der Renne, op verzoek van den Onder-Prefect te Roermond, opgesteld en de copie van de hem door de Oostenrijksche Regeering verstrekte commissie, blijkt duidelijk dat een groot deel der

(1) Door schenking in het Roermondsch archief te recht gekomen.

archieven naar Oostenrijk waren vervoerd bij de komst der Franschen in deze gewesten. Uit dien brief blijkt ook dat van der Renne geen kennis droeg van de geestelijke en kloosterlijke archieven.

Note.

Le soussigné pour rencontrer la lettre circulaire du citoyen Préfet du Département de la Meuse-Inférieure, datée de Maestricht le 19 Pluviôse an XI (8 Februari 1803) adressée aux Sous-préfets, a l'honneur d'informer le citoyen Liger, Sous-préfet à Ruremonde, que conformément à la commission ci-jointe, il a transporté les archives et papiers du ci-devant conseil souverain de S. M. l'Empereur en Gueldres au delà du Rhin; à l'approche des armées françaises de la ville de Dusseldorp, il fut ordonné de les transporter par eau à Wurtzbourg, delà à la ville de Lintz dans l'Autriche Supérieure et lorsque le théâtre de la guerre avoisinoit les pays héréditaires de la maison d'Autriche, tous les archives et papiers des différents tribunaux de la ci-devant Belgique qui se trouvaient tous déposés dans un couvent de la ditte ville furent transportés en descendant le Danube, à Vienne et mis en dépôt dans la ci-devant chancellerie des Pays-Bas, où on en fit (il y a huit ou neuf mois) le triage des papiers sous la direction de monsieur le Baron de Müller, lesquels en exécution des traités de Campo-Formio et de Lunéville devaient être restitués à la République Française; il croit devoir observer à cet effet que le triage des papiers du conseil de Gueldres, emballés dans quatre caisses, a été fait par m^r. de Leenheer, expéditeur à la chancellerie d'Etat de Vienne, et non par le soussigné, qui ne fut appelé que pour trier les papiers emballés dans une caisse particulière appartenante à feu m^r. le chancelier de Gueldres G. J. Luytgens, comme étant dans ma qualité de greffier plus à même de connaître les papiers qui pouvoient appartenir au tribunal que tout autre; il en sépara les papiers, laissant toutefois à l'arbitrage de m^r. de Leenheer de les ranger dans sa caisse, de ceux qui devoient être restitués à la République Française ou demeurer au feu chancelier ou ses ayant-droits; à cet occasion on en fit un inventaire que le soussigné n'a pas eu le temps de dresser, lors de son départ précité (*sic*) de Ruremonde en 1794. Au reste les papiers tranportés concernoient les dépêches royales, les titres féodeaux, les sentemens ou jugemens, les procès ventilants, les sentences interlocutoires et tous les livres intitulés consulta et ce qui regarde les autres archives tel qu'ecclésiastiques, des administrations, des couvens supprimés, il n'en a aucune connaissance; le vrai moien pour les recouvrir seroit d'interpeller les derniers dépositaires, qui sont les seuls

à même d'en donner les renseignemens sur leur existence. Quant aux moiens propres et les moiens dispendieux pour les transporter dans la République, j'estime qu'il conviendroit de les faire remonter le Danube jusqu'à Ratisbonne, de cette ville par terre jusqu'à la ville de Kinzingen dans le pays de Wurtzbourg, les y embarquer sur le Main et les faire descendre par le Rhin jusqu'à Cologne.

Le Chev. H. A. van der Renne,
greffier du ci-devant conseil Souverain de Gueldres.

Certifié conforme en sous-préfecture à Ruremonde, le 19 prairial an XI de la République.

Le Sous-préfet,
A. Liger.

Commission.

Comme il importe que dans les conjointures actuelles, les principaux actes et titres féodeaux et autres du Conseil de Sa Majesté l'Empereur et Roi en Gueldres, conformément à l'intention de son Excellence le Ministre plénipotentiaire, Comte de Metternich-Winnebourg, soient mis en sureté et transportés à cet effet à Dusseldorff où se trouve le Gouvernement général des Pays-Bas, le dit Conseil commet par cette son greffier le chevalier Henri van der Renne de les conduire à la dite ville de Dusseldorff et les y déposer dans un endroit sûr et convenable.

Fait à Ruremonde le 22 juillet 1794; étoit paraphé: Luytgens; en bas étoit le sceau de Sa Majesté l'Empereur et Roi en cire d'Espagne rouge.

Certifié conforme en sous-préfecture. A Ruremonde le 19 prairial an XI de la République.

Le Sous-Préfet,
A. Liger.

Wat er met deze archieven later in 1803 is geschied leert ons een schrijven van den Directeur van het K. K. Huis-, Hof- en Staatsarchief te Weenen kennen, doch hierover in een volgend Hoofdstuk, waar wij de maatregelen zullen bespreken door de Fransche regeering genomen tot bemachtiging dier archieven. Een groot gedeelte echter, meestal bestaande uit bundels procesakten, maar ook de duplikaten der doop-, trouw- en sterf-

registers en de rekeningen van den landrentmeester generaal, in Hoofdstuk II par. 1 *b* nader omschreven, waren, zeker tengevolge van overhaaste vlucht door van der Renne, bij de aankomst der Franschen te Roermond achtergebleven. Zij lagen toen, gelijk uit het volgend Hoofdstuk zal blijken, in het tegenwoordige Louisa-huis, toen Hospitaal-generaal, tegenover de Kanselarij gelegen. Zij waren daarheen vervoerd, naar alle waarschijnlijkheid toen, gelijk wij ook in Hoofdstuk II, par. 1 *b* hebben gezien, de Kanselarij werd afgebroken en vermaakt tot hospitaal.

§ 2. *De archieven van den momboir-fiscaal.*

Uit een schrijven van den Prefect van het departement der Nedermaas aan den Minister van Algemeene politie te Parijs in dato 1 Messidor an IX (20 Juni 1801) zien wij, dat de laatste momboir-fiscaal J. B. Ridder de Stuers door zijn Souverein was gelast zijne archieven uit Roermond te voeren, waartoe hem paarden werden verstrekt zooals, naar de prefect schrijft, bleek uit een bij zijn brief gevoegd certificaat van den Maire van Roermond, Quisthoudt (1), die hem toen als „Commissaire civil" van de Oostenrijksche regeering de paarden heeft verstrekt.

Volgens de petitie van J. B. Ridder de Stuers zelven gedagteekend uit Emmerik „le ...... neu vième année de la République Française, die blijkens marginale minuut van 1 Messidor van dat jaar (20 Juni 1801) werd beantwoord door den Prefect, aan wien zij gericht was, vertrok hij 26 Juli 1794 uit Roermond op last van het toenmalige Oostenrijksche Gouvernement (2). Verder is mij niets bekend over de archieven van den momboir-fiscaal; tot op dit oogenblik weet ik niet waar zij zijn gebleven.

§ 3. *De archieven van de Rekenkamer.*

Zij waren nog altijd te Brussel tot aan de komst der Franschen en schijnen toen met de andere archieven der Oostenrijksche regeering naar Weenen te zijn gevoerd. Want uit het schrijven van den Directeur van het Keizerlijk Koninklijk Hofarchief enz.

---

(1) Een mr. Jacobus Quis'houdt was schout van Roermond in 1793 en 94 blijkens de „Nieuwe Almanak van Bontamps te Venlo en Gelder" van 1893, en de „Nieuwe Roermondsche Almanak van G. Gruyters te Roermond" van 1794. Of de Prefect die, als alle Franschen, niet sterk was in het vertalen van Nederlandsche titels met „commissaire civil" hem bedoelde, weet ik niet.

(2) Archief der Prefectuur van het Dept. der Nedermaas.

blijkt, dat meerdere archieven uit Brussel in 1794 naar Weenen waren verhuisd. In een volgend Hoofdstuk zullen wij de lotgevallen dier archieven in de jaren 1830 bespreken.

§ 4. *De archieven der Staten*

Deze archieven waren nog in goeden toestand op het stadhuis te Roermond, blijkens het proces-verbaal van kennisneming dier archieven, op last van den Prefect te Maastricht gemaakt; in het volgend Hoofdstuk worden de maatregelen betreffende die archieven door de Fransche regeering genomen, vermeld.

§ 5. *De Schepenbank-archieven.*

Zij waren nog op het Raadhuis te Roermond. Wij zullen in het volgend Hoofdstuk zien dat zij er zijn gebleven, ondanks de maatregelen van de Fransche regeering.

§ 6. *De archieven van den Raad van Roermond.*

Ook deze zijn op het raadhuis gebleven en vielen niet onder het bereik der Fransche wetten op de archieven.

§ 7. *De archieven van den Erfvoogd te Roermond.*

Voor deze verwijzen wij naar Hoofdstuk II, paragraaf 8.

§ 8. *De archieven van den Officiaal van Roermond.*

Hiervan is mij niets bekend. Wij zullen in het volgend Hoofdstuk zien, dat zij aan de oogen der Fransche ambtenaren waren onttrokken.

§ 9. *De archieven der kloosters en broederschappen opgeheven door Jozef II.*

Van der Renne getuigde, in de nota aangehaald in par 1 van dit Hoofdstuk, dat hij niet wist waar zij gebleven waren; het is waar dat hij daar van de opgeheven kloosters in het algemeen spreekt, en wellicht alleen die kloosters enz. bedoelt, welke door de Fransche regeering werden opgeheven. In een volgend Hoofdstuk zullen wij zien dat de Fransche regeering ook al zeer ongelukkig was in het opvorderen dezer archieven.

HOOFDSTUK IX.

Maatregelen der Fransche regeering ten opzichte van de archieven te Roermond of die vroeger aldaar berust hadden.

§ 1. a. *Van het Souverein Hof*; b. *der Schepenbanken*; c. *van den Voogd voor zoover rechterlijk ambtenaar*; d. *van den Officiaal.*

Wat de archieven betreft van het Souverein Hof (1), die te Roermond waren of in andere plaatsen onder de Fransche heerschappij en die der Schepenbank, van den Voogd en den bisschoppelijken Officiaal, was van kracht art. XL der wet van 6—27 Maart 1791. Bij dit artikel — dat uitvoerbaar werd verklaard bij besluit der Volksrepresentanten-Commissarissen van het Fransch Gouvernement te Brussel, Pérès en Portiez (de l'Oise) in dato 26 Brumaire an IV (17 November 1795), geregistreerd in het departement der Nedermaas 1 Nivôse an IV (22 December 1795), sub n°. 77 — werd bepaald: „Les officiers municipaux des lieux où il y avait des justices ci-devant seigneuriales, municipales et des mairies reconnaîtront et lèveront les scellés qu'ils ont apposés sur les greffes et feront transporter les minutes et registres au greffe du tribunal de district dont le greffier se chargera au pied d'un bref état. Il en sera de même des ci-devants siéges royaux compris dans le territoire du tribunal à l'égard des ci-devant cours, ci-devant présidiaux, baillages, sénéchaussées, vigueries établis dans les lieux où les tribunaux de district seront placés; les minutes et registres seront déposés au greffe du district, dans la ville où siégeait la cour supérieure, le baillage, sénéchaussée ou la viguerie; le greffier du district donnera les expéditions et extraits de ces minutes et registres et percevra les émoluments qui lui ont été ci-dessus attribués." (2)

In artikel 33 van den 4den titel der wet van 19 Vendémiaire an IV (11 October 1795) „sur la division du territoire de la République le placement et l'organisation des autorités administratives et judiciaires", (uitvoerbaar verklaard voor de negen

(1) De wetten, waarbij dit Hof zelf en de Schepenbank werden opgeheven, zijn uitvoerig behandeld in mijn jaarverslag over 1893, Hoofdstuk II, par. 1. 1ste afdeeling sub C.

(2) Registre aux lois et arrêtés du Gouvernement Français, II, p. 74, recto.

vereenigde departementen van België door de Volksreprésentanten Pérès en Portiez, Commissarissen van het Gouvernement in dato 13 Frimaire an IV (4 December 1795) en geregistreerd 7 Nivôse daaraanvolgende (22 December 1795 n°. 80,) leest men: „Le greffier du tribunal civil de chaque département se fera remettre dans le mois de sa dénomination les registres et pièces des tribunaux du district qui se trouvent supprimés par la constitution" (1).

In het besluit van 18 Messidor an VIII (7 Juli 1800) werd bij art. 1 bepaald dat de archieven van de opgeheven Tribunaux civils zouden toevertrouwd worden aan de griffiers van de tribunaux d'appel, waar deze bestonden, of anders aan die der tribunaux de première instance. (2)

Den 5en Brumaire an V (26 October 1796) werd de volgende wet door de Fransche regeering uitgevaardigd, waardoor de archieven, ook de domaniale, waarover later, in de hoofdsteden der Departementen werden vereenigd; deze wet luidt als volgt:

Loi qui ordonne la réunion dans les chefs-lieux de département, de tous les titres et papiers acquis à la République. Du 5 Brumaire.

Le Conseil des Anciens, adoptant les motifs de la déclaration d'urgence qui précède la résolution ci-après, approuve l'acte d'urgence.

Suit la teneur de la déclaration d'urgence et de la résolution du 19 Vendémiaire (10 October):

Le Conseil des Cinq-cents, considérant que la conservation des titres et papiers acquis à la République, exige leur réunion prompte dans des dépôts publics;

Considérant que le triage de ces dépôts, ordonné par la loi du 7 Messidor an II (25 Juni 1794), entraîne des dépenses considérables, et que ce travail ne peut être ajourné sans inconvénient.

Déclare qu'il y a urgence.

Le Conseil après avoir déclaré l'urgence prend la résolution suivante:

Art. 1. Les administrations centrales de département feront rassembler dans le chef-lieu du Département tous les titres et papiers dépendant des dépôts appartenant à la République.

---

(1) Registre aux lois et arrêtés du Gouv. Français, II, 74, recto.

(2) 32 Bulletin des lois n°. 213, geregistreerd 17 Thermidor an VIII (5 Augustus 1800), sub n°. 675.

Art. 2. Le Directoire Exécutif pourra autoriser leur placement provisoire dans les édifices nationaux, à la charge d'en rendre compte, en dedans de trois mois, au Corps législatif, qui statuera définitivement.
Ce placement sera fait, autant qu'il sera possible, dans les édifices destinés aux séances des administrations centrales de département.

Art. 3. Le Directoire exécutif fera procéder immédiatement au triage des dépôts existans dans les départements réunis, à l'effet de recueillir des renseignements sur la consistance des domaines nationaux.
Il est autorisé à nommer, à cet effet, le nombre de préposés nécessaires.
Il rendra compte au Corps législatif sous trois mois, du nombre des préposés et de leur traitement.

Art. 4. Dans les départements autres que celui de la Seine et les neuf départements réunis, l'exécution de la loi du 7 Messidor an II demeure suspendue.

Art. 5. Le Directoire exécutif est chargé de faire acquitter, d'après l'avis des administrations centrales de département et sur les fonds mis à la disposition du Ministre des Finances les indemnités qui sont dues aux préposés du triage, pour le travail fait jusqu'à l'époque de la publication de la présente loi.

Art. 6. Il n'est pas dérogé aux dispositions des lois des 12 Brumaire et 7 Messidor an II (1) quant aux archives de la République.

Art. 7. La présente résolution sera imprimée.

CHASSET, *Président.*

RIOU, BAILLEUL, *Secrétaires.*

Après une seconde lecture le Conseil des Anciens approuve la résolution ci-dessus.
Le 5 Brumaire, an V de la République Française.

J. G. LACUEÉ, *Président.*

LEPAIGE, VIENNET, *Secrétaires.* (2)

---

(1) 2 November 1793 en 25 Juni 1794. Eerstgenoemde wet betreft het Nationaal Archief te Parijs.

(2) Registre aux lois et arrêtés etc. n°. 5, fol. 36 tot en met 37, verso.

Deze wet werd afgekondigd bij besluit van het Directoire Exécutif den 16den Brumaire an V (6 November 1796) en geregistreerd 27 Brumaire daarna (17 November) onder n°. 220, 8°. in het departement der Nedermaas (1).

Het toezicht over de préposés au triage des titres, dat bij wet van 11 Frimaire an IV (2 December 1795) (2), aan den Minister van Justitie was opgedragen, werd bij wet van 21 Prairial (9 Juni) daarop aan dezen ontnomen en aan den Minister van Finantiën toevertrouwd, behalve de dispositie der wetten van 12 Brumaire en 7 Messidor an II (2 November 1793 en 25 Juni 1794) voor zoover betreft de nationale archieven en den Archivaris der Republiek (3).

Ingevolge de zooeven medegedeelde wet van 5 Brumaire an V (26 October 1796) werden bij besluit van het Directoire Exécutif van 6 Pluviôse an VI (25 Januari 1798), geregistreerd te Maastricht 21 Pluviôse an VI (25 Januari 1798), n°. 344, benoemd tot „Préposés aux triages des titres" in voornoemd departement: dr. Bosch, Philippens ainé en Claessens, alle drie woonachtig te Maastricht.

Bij artikel 3 werd hun traktement op 5 frank 78 centimes per dag bepaald. Volgens art. 4 zouden zij maandelijks betaald worden door den ontvanger-generaal van het departement; bij artikel 5 werd hun een bureau-jongen toegevoegd ter hunner keuze, wiens traktement bij artikel 6 op 1 frank 67 centimes per dag bepaald is.

Dit besluit was geteekend door den President van het Directoire Exécutif Barras en geteekend voor copie conform door den Minister van Financiën D. V. Ramel. (4)

Over de werkzaamheden der verschillende préposés au triage des titres gezamenlijk hebben wij in ons jaarverslag over 1893, bijlage I gesproken (5). Hier zij vermeld dat zij, hier, gelijk overal elders in de Republiek, zeer langzaam vorderden, waarom de

---

(1) Zie ook 85e Bulletin des lois, n°. 810.

(2) Bulletin n°. 8, n°. de la loi, 47, geregistreerd in het departement der Nedermaas 23 Frimaire an IV (14 December 1795), sub. n°. 66.

(3) 53e Bulletin des lois, n°. 464, geregistreerd 11 Messidor an IV (29 Juni 1796, n°. 162).

(4) Registre aux lois et arrêtés etc. VI, fol. 113.

(5) Bij besluit der Centrale Administratie van het departement der Nedermaas van 28 Pluviôse an VI (16 Februari 1798)) werd de verkoop van de Proostdy van St. Servaas te Maastricht opgeschorst en dit gebouw aangewezen voor den triage des titres.

consuls der Republiek, den 13den Germinal an IX (3 April 1801) het volgend besluit namen, (geregistreerd in het departement der Nedermaas te Maastricht den 27 Germinal daaraanvolgende (17 April) onder n°. 718,) waarbij al de vroegere benoemingen van préposés werden opgeheven:

„Les Consuls de la République,

„Considérant que les Préposés nommés jusqu'ici par le Gouvernement pour faire le triage des titres domaniaux et judiciaires dans les 9 Départemens réunis, ont peu avancé cette opération et qu'il importe de la terminer, arrêtent ce qui suit:

Art. 1. Toutes les nominations des Préposés au triage des titres dans les neuf départemens réunis sont rapportées.

Art. 2. Les Préfets nommeront immédiatement, chacun dans son Département, deux commissaires au plus pour effectuer ce triage.

Art. 3. Ces Commissaires vérifieront l'état des dépôts et feront ensuite au Préfet leur rapport de l'état matériel de la masse et en général de l'objet que concerneraient (1) les papiers et titres ainsi que du tems qu'ils jugeraient nécessaire pour les trier.

Art. 4. Ils distrairont les papiers inutiles, rendront compte chaque mois de leur travail au Préfet. Le Préfet pourra sur l'examen de ces pièces les priver en partie ou en totalité de leur traitement et même prononcer leur révocation.

Art. 5. La somme qu'il conviendra d'allouer par mois à chacun de ces commissaires sera fixée sur la proposition du Préfet par le Ministre de l'Intérieur. (2)

Art. 6. Ce triage de papiers étant terminé, ces commissaires remettront au Préfet un état sommaire de la quantités de cartons et liasses à conserver avec l'indication des dépôts, dont ils proviennent.

---

(1) De tekst heeft: „qui concernerait".

(2) Wanneer de Minister van Binnenlandsche Zaken met het toezicht over den triage des titres belast werd, is mij niet bekend.

Art. 7. Le Préfet en adressera une expédition au Ministre de l'Intérieur avec un avis sur le lieu où tous les papiers à conserver pourront être remis et déposés, sur la destination des papiers inutiles et sur les moyens les plus prompts et les plus exacts de former les tables et inventaires, dont une expédition devra être adressée aux Archives Nationales. Conformément à l'article 14 de la loi du 7 Messidor an II (25 Juni 1795), il sera pris postérieurement des mesures pour la sureté et le classement des papiers conservés.

Art 8. Le Ministre de l'Intérieur est chargé de l'exécution du présent arrêté qui ne sera pas imprimé.

BONAPARTE.

Pour le premier consul :

Le Secrétaire d'État,

HUGUES B. MARRET.

Pour ampliation,

Le Ministre de l'Intérieur,

CHAPTAL. (1)

Ingevolge dit besluit der Consuls werden door den Prefect van het Departement der Nedermaas J H Becays Ferrand, bij besluit van 27 Germinal an IX (17 April 1801), voor dit departement tot Commissaires-préposés benoemd, Bosch, ci-devant commissaire du Gouvernement près l'administration municipale) te Maastricht, een der oude préposés, en Caldaguès, mede-inwoner van Maastricht (2). Dienzelfden dag nam deze Prefect nog het volgend belangrijk besluit betreffende de papieren en registers, die af komstig waren van al de oude gerechten, van welken aard ook:

„Le Préfet, considérant que le sort de la fortune publique et de celle des particuliers, ne saurait rester plus longtemps compromis par suite de l'état de désordre où se trouvent les titres et papiers provenant des anciens tribunaux du pays, des baillages, échevinats, cours seigneuriales de justice et de réali-

---

(1) Registre aux lois et arrêtés du Gouvernement, n°. VII, fol. 38.

(2) Registre aux arrêtés du Préfet et décisions du conseil de Préfecture 3°, fol. 198, verso.

sation; que ces titres précieux sont restés jusqu'à ce jour confiés à la personne des anciens officiers attachés à ces cours ou du moins à celle des greffiers d'icelles, lesquels n'ayant plus de caractère qui leur confère de responsabilité, auraient dû depuis longtemps faire la remise de ces titres,

Vu l'arrêté des Consuls en date du 13 Germinal (3 April) courant concernant les moyens de terminer l'opération du triage des titres domaniaux et judiciaires,

Arrête ce qui suit:

„Le 11 Floréal (1 Mei) prochain à neuf heures du matin est le jour fixé pour l'opération de l'apposition des scellés sur les titres, registres et papiers provenant des anciens tribunaux des baillages, échevinats, cours seigneuriales de justice et de réalisation en quelques lieux que ces titres se trouvent en dépôt. Cette opération sera faite sur tous les points de ce département au jour ci-dessus indiqué et à la même heure. Elle aura lieu à la diligence des juges de paix, chacun dans son arrondissement. Ils s'adjoindront autant que le nombre de dépôts de ces titres l'exigera, leurs assesseurs, à qui ils feront part de cette mesure, à qui ils communiqueront leurs instructions et qu'ils dirigeront respectivement sur les lieux des dits dépôts aux fins de l'établissement des dits scellés, dont l'opération devra être exécutée dans le cours de vingt-quatre heures. Ceux-ci se feront accompagner des maires des communes du lieu de ces dépôts et dresseront des procès-verbaux de cette opération, lesquels contiendront les noms et prénoms des officiers qui excerçaient dans ces cours, mentionneront s'ils existent encore, feront connaître particulièrement le nom des greffiers et leur domicile, l'objet des titres et papiers par un simple aperçu, la masse des titres et leur ordre actuel. Ils désigneront: 1°. le nom des communes, bourgs et villages où ces siéges de justice existaient; 2°. la dénomination de ces siéges, tels que baillages, échevinats, cours seigneuriales, de réalisation etc.; 3°. la jurisdiction territoriale de ces cours.

Et enfin ils termineront leur opération, par l'apposition des scellés sur les portes et fenêtres des lieux où se trouvent ces dépôts et se serviront à cet effet du cachet des maires à apposer à des bandes croisées et disposées de manière à empêcher le bris desdits scellés et à en constater l'événement s'il venait à avoir lieu. Ils relateront ces dispositions dans leurs procès-verbaux.

Cette opération terminée ils chargeront de la garde des dits scellés la personne prinçipale de la maison du lieu de dépôt de

ces titres et lui feront signer le procès-verbal de l'apposition des dits scellés.

Les juges de paix recueilleront les procès verbaux pour par eux en être fait l'envoi directement à la préfecture.

Le préfet attend de leur zèle l'expédition la plus prompte de ces procès-verbaux et en fixe le terme de l'arrivée à la préfecture pour le quinze Floréal prochain, pour le premier arrondissement communal et pour le vingt pour les autres arrondissements.

Fait et arrêté en l'hôtel de préfecture le vingt-sept Germinal An neuf de la République (17 April 1801) (1).

Daar de lokalen van de Prefectuur (2) spoedig te klein bleken, werd het oud klooster der Recollecten op de Tongerschestraat, waar men eerst de keurkamer wilde vestigen, aangewezen bij besluit van 8 Prairial (28 Mei) van hetzelfde jaar (3).

Den 11 Prairial an IX (31 Mei 1801) bepaalde de Prefect dat de voormalige griffiers en andere beambten, die rechterlijke archieven onder hunne berusting hadden, die moesten uitleveren na gemaakten inventaris, dat zij met den maire van de plaats, waar die archieven berustten, maatregelen zouden nemen, om ze naar Maastricht te brengen. De inventaris moest in duplo gemaakt worden en een exemplaar zou hun, ter voorloopige décharge, worden teruggegeven. De inventaris moest door den maire en de voormalige griffiers beteekend worden. Deze moesten de archieven naar Maastricht begeleiden. De kantonrechter, of zijn assessor, moest bij de inventarisatie tegenwoordig zijn en mede den inventaris teekenen. Zij ook moesten ze verzegelen en later bij de ontzegeling tegenwoordig zijn (4). Dit besluit werd bekrachtigd in een besluit van 9 Nivôse an X (30 December 1801), waarin, bij artikel 2, de Prefectuur van Maastricht werd aangewezen als verzamelplaats der rechterlijke archieven van het 1ste arrondissement (Maastricht), terwijl in art. 3 de scheiding van rechterlijke en administratieve archieven werd voorgeschreven. In artikel 4 werd bepaald dat men den Minister van Binnenlandsche Zaken zou voorstellen

---

(1) Registre aux arrêtés du Préfet, etc., 3[29], fol. 197 verso.

(2) De Prefectuur was aangewezen voor de verzameling der rechterlijke archieven bij besluit der Prefecten van 3 Prairial an XI (23 Mei 1801). Ibidem 3[30] fol. § 5 en volg.

(3) Registre aux arrêtés du Préfet, etc., fol. 76.

(4) Ibidem, 3[30], fol. 87.

de rechterlijke archieven, zonder verdere schifting, aan den griffier bij de arrondissements-rechtbanken over te leveren (1).

Dit alles wat de rechterlijke archieven in het algemeen betreft of wettelijke maatregelen ter afgifte van die archieven.

Zien wij nu welke maatregelen de Regeering nam tot behoud voor de Republiek in het bijzonder van de Roermondsche archieven.

Door het volgend schrijven van den Directeur der Domeinen werd de Prefect bekend gemaakt met het bestaan van de archieven van het Souverein Hof te Roermond:

DÉPARTEMENT
DE LA
MEUSE-INFÉRIEURE

n°. 198 du sommier de la direction.

Liberté　　　　Egalité

Maestricht le 25 Nivôse an XI de la République Française (5 Januari 1801).

Le Directeur de l'Enrégistrement et du Domaine national

Au Préfet du Département de la Meuse-Inférieure.

Citoyen Préfet,

Le Citoyen Regnauld, Vérificateur des domaines à Ruremonde étoit depuis longtemps à la recherche de différents capitaux très-importants dus par le citoyen Demeer (2) et affectés sur la terre de Dalembrock dont il est propriétaire. Il m'adressa en Messidor dernier un état des dits capitaux, à l'appui duquel se trouvoit une déclaration d'iceux par le secrétaire dudit citoyen Demeer faite en 1779 laquelle sera jointe. Mais la découverte ne me parut pas encore suffisamment établie et j'engageai le Vérificateur à poursuivre ses recherches.

Il me marque aujourd'huy qu'il vient d'obtenir d'un ancien jurisconsulte de Ruremonde, qu'il ne nomme point, les renseignements qui suivent et dont l'importance pouvant s'étendre au delà de leur objet principal, veut que je vous les transmette, comme ils me sont adressés.

„Le ci-devant Conseil de Ruremonde étoit en même temps

(1) Registre aux arrêtés du Préfet, etc. 8[33] fol. 198, verso.

(2) Baron R. F. de Meer van Oosden.

une cour féodale supérieure dont relevoient immédiatement plusieurs fiefs: Ces fiefs ne pouvoient être chargés d'aucune rente sans octroi ou permission de la dite cour et les lettres d'octroi étoient enregistrées dans un livre y approprié.

„Avant l'entrée des troupes de la République dans ce pays, beaucoup de papiers, documents et registres dudit Conseil ont été transportés à l'hospice des pauvres, où ils sont consignés dans quatre chambres, et les registres qui contiennent les dits octrois, afin de charger les biens féodaux y sont également consignés.

Il résulte de ces renseignements, ajoute le Receveur, que les capitaux dus par le citoyen Demeer et autres se trouvent sur les Registres avec la relation du titre constitutif; pourquoi il me prie de solliciter auprès de vous un arrêté prompt, qui l'autorise à se transporter à l'hospice dont il s'agit, accompagné d'un citoyen, qu'il vous plaira désigner et qui connoisse la langue flamande, afin de faire la recherche des titres dont il s'agit sur les dits registres, sur lesquels vous prendriez ultérieurement le parti qui vous sembleroit convenable d'après cette première recherche. J'ai à cet égard l'honneur de vous observer que pour en obtenir le succès qu'elle semble promettre, elle doit être faite le plutôt possible sur les lieux, et sans que l'objet en soit exprimé ni connu.

MAGNIEN.

P. S. Je vous prie de vouloir bien me renvoyer les pièces ci-jointes, quel que soit le parti auquel il vous plaira de vous arrêter.

Hierop nam de Prefect den 3den Pluviôse an IX (23 Januari 1801) het volgende besluit:

N°. 421. R. 4. Séance du trois Pluviôse an IX.

Le Préfet du département de la Meuse-Inférieure,

Informé qu'il existe dans quatre pièces de la maison de l'hospice civil de Ruremonde des dépôts de titres et papiers provenant du conseil souverain de cette ville, que ces titres ont été mis en dépôt à l'entrée des armées françaises sans que jusqu'à ce jour, ils ayent été connus aux autorités constituées,

Considérant qu'il importe de prendre toutes les mesures nécessaires pour la conservation et le recouvrement de ces titres dont l'objet intéresse autant la fortune publique que celle des particuliers,

Arrête:

Art. 1. Les scellés seront sur le champ établis sur tous dépôts de titres et papiers existant dans la maison de l'hospice civil de Ruremonde.

Il ne sera laissé à l'administration de ces biens que les seuls registres courans de revenus, de recettes et de dépenses relatifs au dit hospice.

Art. 2. Cette opération aura lieu à la diligence du vérificateur des domaines le citoyen Regnaud, qui étendra cette mesure jusqu'à l'inspection de chaque place de cet établissement et de chaque lieu où il serait présumable, qu'il se trouvât de ces dépôts.

Pour plus grand succès de cette opération le citoyen Régnaud s'adjoindra le receveur du domaine au bureau de Ruremonde le citoyen Girard; il prendra pareillement un homme de confiance pour interprête.

Art. 3. Les citoyens Regnaud et Girard se feront accompagner dans ces recherches et dans l'apposition de leurs scellés soit de l'économe de cet hospice, soit d'un des administrateurs et dresseront un procès-verbal de cette opération qu'ils transmettront aussitôt à la direction du domaine, qui est priée de le faire parvenir à la Préfecture.

Art. 4 Ce travail terminé il sera, par un autre arrêté, pris des mesures pour opérer le triage des titres et papiers dont s'agit, afin de leur donner la destination qui leur convienne.

Art 5. Il sera pris des dispositions convenables par les citoyens Regnaud et Girard de manière à ne point gêner la disposition du bureau de l'administration de cet hospice par l'établissement de ces scellés; ils en useront de même relativement aux locaux d'un usage nécessaire au service de cette maison.

Art. 6. Expédition du présent arrêté sera envoyée au Directeur des domaines nationaux, qui sera invitée d'en faire suivre l'exécution par les citoyens cy-dessus qualifiés.

Fait en Préfecture à Maestricht, le 3 Pluviôse, an IX.

Le Préfet.

J. B. Ferrand.

Le Secrétaire de Préfecture.

J. M. Reintjens.

Dit besluit werd in copie met den volgenden brief aan Magnien, den Directeur der Domeinen, gezonden.

Au Directeur des Domaines.

Du trois Pluviôse an IX.

J'ai l'honneur de vous adresser expédition d'un arrêté que j'ai rendu sur l'objet de votre lettre en date du 25 Nivôse dernier; vous verrez, citoyen Directeur, que j'ai cru de mesure préalable l'établissement des scellés sur toutes les pièces de la maison de l'hospice de Ruremonde dans lesquelles il existerait de ces titres et que j'ai étendu cette mesure jusqu'à l'autorisation d'une inspection de tous les lieux, où l'on pourrait présumer qu'il fut recelé de ces dépôts. Aussitôt cette opération terminée j'ordonnerai le dépouillement et le triage de tous ces titres qui devront nous procurer des renseignements intéressants.

La mesure dont s'agit repose vis-à-vis de mes bureaux sur le plus grand secret; je ne doute pas qu'elle n'ait sous ce rapport le succès le plus complet.

Je vous remercie de la communication que vous avez bien voulu me donner d'un état de découverte de nombreux capitaux à la charge du citoyen Demeer, propriétaire de la terre de Dalembroek.

Je vous retourne cet état d'apres le voeu que vous m'en avez exprimé.

Salut et considération.

J. H. B. Ferrand.

J. M. Reintjens, *secrétaire.*

Krachtens dit besluit had 15 Pluviôse an IX (4 Februari 1801) de voorgeschreven verzegeling plaats; dit blijkt uit het volgende proces-verbaal:

Liberté, Egalité.

Procès-verbal
d'apposition des scellés,
du 15 Pluviôse an IX.

L'an neuf de la République Française une et indivisible, le quinze Pluviôse avant midy, en vertu de l'arrêté du Préfet du Département de la Meuse-Inférieure en date du trois courant,

portant que les scellés seront établis dans la maison de l'hospice civil de Ruremonde sur tous dépôts de titres et papiers y existans et provenant du Conseil Souverain de la dite ville, Nous Jacques Louis Regnauld et Melchior Girard, vérificateur et receveur du Domaine National au bureau de Ruremonde, spécialement chargés de l'exécution du dit arrêté, nous sommes transportés en la dite maison de l'hospice, accompagnés du citoyen Vandebergh, adjoint municipal, que nous avons choisi pour interprête, où étant nous y avons trouvé, d'après notre réquisition, les citoyens Janssens et Simons, administrateurs du dit hospice, auxquels nous avons donné lecture des dispositions de l'arrêté précité en les invitant de nous faire connaître les différentes localités de ladite maison, qui pourraient contenir le dépôt des titres, dont il s'agit. Lesdits administrateurs en adhérant à notre invitation, nous ont déclaré, qu'il était à leur connaissance qu'une partie des titres et papiers provenant dudit Conseil Souverain, avaient été déposés dans une seule chambre, donnant sur la rue, dont ils nous ont fait l'ouverture et où nous avons trouvé une quantité immense de papiers et liasses, lesquels pour la majeure partie se trouvent épars et sans ordre (1); en bornant notre opération, ainsi qu'il nous est prescrit par l'arrêté susénoncé, nous avons, après la fermeture de la dite chambre, apposé nos scellés avec une bande de papier sur la serrure et l'empreinte du cachet de la mairie de cette commune, lesquels scellés nous avons laissé à la surveillance du citoyen van Kessel, économe du dit hospice qui s'en est chargé et a promis les représenter sains et entiers à toute réquisition.

Et après avoir scrupuleusement examiné les autres locaux de ladite maison et n'y avoir rien trouvé qui fut susceptible des recherches dont nous étions chargés, nous avons clos et arrêté le présent procès-verbal en présence des dits administrateurs et économe, qui ont signé avec nous le jour, mois et an que dessus.

GIRARD.	REGNAULD.
VAN DEN BERGH, adjoint.	A. L. JANSSENS.
	J. J. SIMON.
	A. VAN KESSEL.

(1) Dat er slechts een deel aangetroffen werd en nog wel in de grootste wanorde, was het gevolg van het overhaast medevoeren van archieven door den leengriffier van der Renne in den tros van het leger der verbonden mogendheden bij het naderen der Franschen; zie hiervoor p. 393.

De volgende brief van den Directeur der Domeinen, waarbij hij aan den Prefect dit proces-verbaal opzond, was de aanleiding dat het vervoer der archieven naar Maastricht werd uitgesteld. Eenige stukken waren namelijk te Roermond noodig tot ontdekking van titels.

DÉPARTEMENT
DE LA
MEUSE-INFÉRIEURE.

Liberté. Egalité.

N°. 223 du sommier
de la Direction.

Maestricht, le 23 Pluviôse an XI de la République Française (12 Februari 1801).

Le Directeur de l'Enrégistrement et du Domaine national,

Au Préfet du Département de la Meuse-Inférieure

Citoyen Préfet,

J'ai l'honneur de vous annoncer que l'opération que vous avez confiée par votre arrêté du 3 courant, aux vérificateur et receveur de la régie à Ruremonde, a été effectuée le 15 suivant; j'en joins le procès-verbal. Le vérificateur qui me le fait passer m'ajoute, que la masse de ce dépôt et son rassemblement confus dans une même pièce ne lui ont pas permis de s'assurer, même en gros, si l'objet particulier de sa recherche s'y trouvoit compris; il regrette en conséquence l'enlèvement que vous en ordonnerez probablement pour être réuni à la maison de préfecture et il demande si vous ne trouverez pas d'inconvénients lors du dit enlèvement à laisser à Ruremonde, sauf à les rétablir, si besoin est ici, les titres qu'une première vue fera connaître appartenir distinctement et exclusivement à la découverte importante, qui a produit celle du dépôt dont s'agit.

MAGNIEN.

De Prefect, die toen nieuwe bevelen van Parijs verwachtte over den triage des titres in het algemeen, antwoordde hierop in dien zin als volgt:

N°. 421. R°. 4.

Séance du 4 Ventôse an IX (23 Febr. 1801).

Au Directeur des Domaines.

J'ai reçu C. D. le procès-verbal que les C. C. Regnaut et Girard, employés de la régie, ont rédigé pour l'établissement des scellés sur un des locaux de la maison des hospices à Ruremonde.

Dans l'état où sont les choses à ce sujet il resterait à opérer le triage des titres et papiers qui forment ce dépôt. J'attens incessament, C. D., du Ministre de l'Intérieur les ordres nécessaires pour remettre en activité le travail relatif au triage des titres qui se trouvent dans ce département. Ce ne sera qu'à l'événement de ces ordres que je pourrai ordonner que les papiers dont s'agit soient classés et triés dans l'ordre qui leur convient.

Si les renseignemens dont vous avez besoin vous sont d'une nécessité absolue et urgente, rien n'empêcherait, Citoyen Directeur, que vous chargeassiez l'employé qui doit compulser à la préfecture les titres et papiers déjà en état de triage, d'opérer à Ruremonde les recherches de ces pièces dont vous pourrez avoir besoin.

Salut et considération.

J. H. B. Ferrand.

J. M. Reintjens, secrétaire

Welke maatregelen er na dien tijd nog genomen zijn om de archieven naar de Prefectuur te voeren, weet ik niet; in den „indicateur de Préfecture" vindt men geen verwijzingen naar een lateren datum. Zeker is het, dat de archieven te Roermond bleven, wegens de zorgeloosheid van het bestuur te Maastricht, maar even zeker is het, dat de vereeniging met de door den Staat geconfiskeerde archieven door de wet werd voorgeschreven, gelijk wij aantoonden.

Uit de volgende woorden, ontleend aan een rapport betreffende archieven die men veronderstellen kon over den Rijn te zijn vervoerd, dd. 8 Messidor an XI (27 Juni 1803) van den Prefect aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, blijkt duidelijk, dat men aan de Préfecture de vondst dier archieven toen was vergeten: „Il n'y a que le tribunal supérieur de la Gueldre Autrichienne dont le siége était à Ruremonde et dont les archives aient été transférées au delà du Rhin; elles sont à Vienne...."

En een weinig verder wordt zelfs verzekerd: „Le Conseil Souverain de la Gueldre Autrichienne, dont le siége était à Ruremonde, possédait des archives intéressantes qui n'existent plus à Ruremonde".

De archieven der Schepenbank bleven op het raadhuis, hoewel, gelijk wij zagen, de Fransche Regeering triage en daarna bewaring in de arrondissements-rechtbanken voorschreef, onder welke de Schepenbanken ressorteerden.

Die van den Officiaal hebben de Franschen ook nimmer bemachtigd; zij zijn aan hunne aandacht onttrokken en bij het bisschoppelijk archief bewaard; een gedeelte er van kwam later in handen van notaris Guillon te Roermond.

Wat de archieven betreft door van der Renne naar Weenen gevoerd en afkomstig van het Souverein Hof, de archieven der Rekenkamer van Brussel naar Weenen getransporteerd en die van den Momboir-fiscaal, alsmede de archieven van de door Jozef II opgeheven kloosters en broederschappen, zoover zij in Oostenrijk mochten zijn geweest, deze alle werden aan Frankrijk toegekend door de volgende artikels van de traktaten van Campo-Formio en Lunéville.

In het tractaat van Campo-Formio tusschen den Duitschen Keizer-Koning van Hongarye en Bohemen ter eenre zijde en de Fransche Republiek ter andere zijde, den 26 Vendémiaire an VI (17 October 1797) gesloten en bekrachtigd bij de wet van 13 Brumaire an VI (3 November 1797) geregistreerd in het departement der Nedermaas onder n°. 337, 24 Nivôse an VI (14 Januari 1798) werd aldus bepaald:

„Art. III. Sa Majesté l'Empereur, roi de Hongrie et de Bohème, renonce, pour Elle et ses successeurs, en faveur de la République Française, à tous ses droits et titres sur les ci-devant provinces Belgiques, connues sous le nom de *Pays-Bas-Autrichiens*. La République Française possèdera ces pays à perpétuité, en toute souveraineté et propriété et avec tous les biens territoriaux qui en dépendent.

„Art. XIII. Les titres domaniaux et archives des différens pays cédés ou échangés par le présent traité, seront remis, dans l'espace de trois mois, à dater de l'échange des ratifications, aux puissances, qui en auront acquis la propriété. Les plans et cartes des forteresses, villes et pays, que les puissances contractantes acquièrent par le présent traité, leur seront fidèlement remis.

„Art. XX. Il sera tenu à Rastadt un congrès uniquement composé des plénipotentiaires de l'Empire Germanique et de ceux de la République Française, pour la pacification entre ces deux puissances. Ce congrès sera ouvert un mois après la signature du présent traité ou plutôt s'il est possible" (1).

In het geheim tractaat te Rastadt, 1 December 1797 tusschen Oostenrijk en Frankrijk gesloten, kwam men tot geen accoord; wel was als basis voor den vrede aangenomen „que l'Empire sera tenu de donner aux princes héréditaires qui se trouvent dépossédés à la rive gauche du Rhin, un dédommagement, qui sera pris dans le sein dudit Empire." (2)

Dientengevolge werd bij den vrede te Lunéville tusschen den Duitschen Keizer en het Duitsche Rijk ter eenre zijde en de Fransche Republiek ter andere zijde, den 20 Pluviôse an IX (9 Februari 1801) gesloten en door de wet van 28 Ventôse An IX (19 Maart 1801) bekrachtigd (3), het volgende bepaald:

„Art. VI. Sa Majesté l'Empereur et Roi, tant en son nom qu'en celui de l'Empire Germanique, consent à ce que la République Française possède désormais, en toute souveraineté et propriété, les pays et domaines situés à la rive gauche du Rhin et qui faisaient partie de l'Empire Germanique, de manière qu'en conformité de ce qui avait été expressément consenti au congrès de Rastadt par la députation de l'Empire et approuvé par l'Empereur, le thalweg du Rhin, soit désormais la limite entre la République Française et l'Empire Germanique; savoir depuis l'endroit où le Rhin quitte le territoire Helvétique jusqu'à celui où il entre dans le territoire Batave.

„Art VII. Et comme, par suite de la cession que fait l'Empire à la République Française, plusieurs princes et états de l'Empire se trouvent particulièrement dépossédés en tout ou en partie, tandis que c'est à l'Empire Germanique collectivement à supporter les pertes résultant des stipulations du présent traité, il est convenu entre Sa Majesté l'Empereur et Roi, tant en son nom, qu'au nom de l'Empire Germanique, et la République Française, qu'en conformité des principes formellement établis au congrès

---

(1) Bulletin des lois n°. 166, n°. de la loi 1600.

(2) C. G. de Kock et F. Schoell, *Hist. abrégée des traités de paix* etc. Bruxelles 1837, II, 15 en volg.

(3) Bulletin des lois n°. 76, n°. de la loi 593, geregistreerd voor het departement der Nedermaas, 3 Floréal an IX (23 April 1801), sub n°. 720.

de Rastadt, l'Empire sera tenu de donner aux princes héréditaires qui se trouvent dépossédés à la rive gauche du Rhin, un dédommagement, qui sera pris dans le sein du dit Empire, suivant les arrangemens qui, d'après ces bases, seront ultérieurement déterminés.

Art. XVII. Les articles XII, XIII (1), XV, XVI, XVII et XXIII du traité de Campo-Formio sont particulièrement rappelés, pour être exécutés suivant leur forme et teneur, comme s'ils étaient insérés mot à mot dans le présent traité.

Aan een schrijven van den Directeur van het K. K. Haus-, Hof- und Statsarchiv te Weenen in dato 19 Juni 1894 n°. 256 aan het Koninklijk Nederlandsch gezantschap gericht en mij medegedeeld door tusschenkomst van Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken, ontleen ik het volgende omtrent het lot dier archieven en de gevolgen van de zooeven vermelde traktaten:

„Schon im Jahre 1803 reclamirte die Französische Republik, als damalige Machthaberin des Batavischen Staates auf Grund der Friedenschlüsse von Campo-Formio und Lunéville sämmtliche Administrativ- und Justiz-acten des ehemaligen General-gouvernements in Brussel.

Dem Protocolle, welches bei Uebergabe dieser Acten seitens der Oesterr. Regierung an den französischen Botschafter Champagny am 28 Juli 1803 aufgenommen wurde, ist ein Verzeichniss der Acten beigegeben, und hierin findet sich eine Abtheilung mit dem Titel: „Les archives du Conseil et de la cour féodale en Gueldre." Sie enthält Civilprocess-Acten, judicielle und administrative Entscheidungen und war in 5 Kisten verpackt. Es muss hier noch auf ein internes vom ehemaligen Belgischen Archivar Leenheer verfasstes Orginal-Verzeichniss der „Actes du ci-devant Gouvernement-général des Pays-Bas, transportés de Bruxelles en 1794" hingewiesen werden, wo sich unter n°. 21 der Eintragung findet: „Affaires d'office du Chancelier de Gueldre; les actes sont relatifs aux objets que Mons. Luytgens (Mr. Luytgens war von 1780—1792, député de la ville de Ruremonde aux Etats de la Province de Gueldre) (2) a eu à traiter avec le Gouvernement, particulièrement dans les derniers temps et il y a d'autres pièces concernant le conseil et le duché de Gueldre." Am Rande steht von anderer Hand die Bemerkung: „Emporté par les Français."

(1) Art. XIII betreft de archieven. Zie hierboven bladz. 413.

(2) Luytgens was Kanselier van 1779 af. Vóór dien tijd was hij schepen en reeds in 1750 raadsheer van den langen tabbaard in het Souverein Hof.

In een volgend hoofdstuk zullen wij de verdere lotgevallen der archieven uit dienzelfden brief mededeelen.

§ 2. *Het archief der Staten.*

In de wet van 7 Messidor, 2de jaar der Republiek (25 Juni 1794) getiteld: „Loi concernant l'organisation des archives établies auprès de la représentation nationale", wordt in de artikelen III—VI bepaald:

III. „Tous dépôts publics de titres ressortissent aux archives nationales comme à leur centre commun et sont mis sous la surveillance du corps-législatif et sous l'inspection du comité des archives.

IV. Dans tous les dépôts de titres et pièces actuellement existant ou qui seront établis dans toute l'étendue de la République, il sera formé un état sommaire de leur contenu, suivant une instruction qui sera dressée, et une expédition de chaque état sera fournie aux archives.

V. Les préposés à la garde des diverses agences exécutives, établies ou qui pourront l'être, ne sont point exceptés des dispositions des deux articles précédens, sans préjudice de leur subordination immédiate et de leur correspondance directe déterminée par les lois.

VI. Tous les titres domaniaux, en quelque lieu qu'ils existent, appartiennent au dépôt de la section domaniale des archives, qui sera établie à Paris, et sont dès-à-présent susceptibles d'y être transférés sur la première demande qu'en fera le comité des archives."

Dat hieronder ook de archieven der niet meer bestaande Staten van het Overkwartier behoorden is aan geen twijfel onderhevig. Ten overvloede spreken art. XII en XIII van archieven van *administratieven aard*:

„XII. Le comité fera trier *dans tous les dépôts* les titres, soit domaniaux, soit judiciaires, soit *d'administration*, comme aussi dans les collections et cabinets de tous ceux dont les biens ont été ou seront confisqués, les chartes et manuscrits qui appartiennent à l'histoire, aux sciences et aux arts, ou qui peuvent servir à l'instruction, pour être réunis et déposés, savoir: à Paris à la bibliothèque nationale; et dans les départements à celle de chaque district; et les états qui en seront fournis au comité des archives, seront par lui transmis au comité d'instruction publique."

„XIII. Les plans et cartes géographiques, astronomiques ou marines, trouvés dans les dépôts et cabinets dont il a été parlé dans l'article précédent, seront réunis au dépôt général établi à Paris pour la formation des cartes."

De Franschen trouwens kenden, na aftrek van wat *zij* historische archieven noemden en waarvan in art. XII hierboven spraak is, maar twee soorten van archieven namelijk: 1°. domaniale, en 2°. rechterlijke en administratieve. In die twee sectiën werden de archieven verdeeld. Dit blijkt ook uit art. XV en volgende dier wet, regelende de werkzaamheden van den triage, die wij hier laten volgen zoover noodig, ook om te doen zien dat die maatregelen algemeen waren voor de Fransche Republiek en dat *al* de depôts er onder begrepen waren (1).

Moyens d'exécution du triage.

XV. Au moyen du renvoi qui sera fait aux bibliothèques des chartes et manuscrits spécifiés en l'art. XII le surplus des titres existant hors de l'enceinte des archives, est partout divisé en deux sections, l'une domaniale, l'autre judiciaire et administrative.

XVI. Pour parvenir au triage prescrit, il sera choisi des citoyens versés dans la connaissance des chartes, des lois et des monumens; leur nombre, qui ne pourra excéder celui de neuf, sera déterminé par le comité des archives, dans la proportion qu' exigeront les besoins du service.

XVII. Ces citoyens seront proposés par le comité des archives, et nommés par la Convention. Leur réunion sera désignée sous le nom *d'agence temporaire des titres.*

XVIII. Leurs fonctions ne dureront que six mois, à compter du jour où ils entreront en activité.

XIX. Dans chaque département le triage sera fait par trois citoyens qui auront les connaissances requises par l'art. XVI. Ils prendront le titre de *préposés au triage.*

---

(1) Den volledigen tekst vindt men in het Jaarverslag betreffende het archief in Limburg over 1898, blz. 451—459.

XXI. Les citoyens qui seront préposés au triage seront présentés par le comité des archives et nommés par la Convention: ils seront surveillés, dans chaque district, par l'agent national, et termineront leur travail dans quatre mois au plus tard, à compter du jour de leur nomination.

XXII. Tous les dépôts de titres et pièces leur seront ouverts et soumis à leurs recherches; et partout où le décret du 5 novembre 1790, relatif aux chartriers des ci-devant chapitres et monastères, n'a pas reçu sa pleine exécution, tous scellés qui s'y trouveraient encore apposés, seront levés à la première réquisition des préposés au triage, et à la poursuite de l'agent national du district.

XXIII. Tous les détenteurs ou dépositaires de titres manuscrits ou autres pièces spécifiés en l'article XII, et appartenans à la République, excepté les agens en activité auxquels il en aurait été confié pour l'exercice de leurs fonctions, seront tenus de les remettre, ou au moins d'en faire la déclaration, dans un mois, à l'agent national du district de leur domicile, à peine d'être déclarés suspects. Les préposés au triage sont autorisés à visiter les cabinets des anciens fonctionnaires publics ou de leurs héritiers qui n'auraient fait aucune déclaration pendant le mois, à la charge: 1°. d'être accompagnés de l'agent national ou d'un commissaire par lui délégué, qui pourra mettre le scellé sur les objets qu'il jugera appartenir à la nation; 2°. de ne rien extraire qu'après avoir rendu compte au comité des archives et reçu de nouvelles instructions.

XXIV. Il sera de suite fait et envoyé au comité des archives un inventaire des titres domaniaux, qui resteront provisoirement dans les dépôts respectifs où ils se trouvent, jusqu' à ce qu'il en ait été autrement ordonné.

XXVIII. Les agens nationaux auront droit de surveillance sur tous les dépôts, sans exception; et ils adresseront au comité, ainsi que les préposés au triage, leurs observations sur le mode de conservation, sur le nombre et la qualité des concierges et sur les frais de garde.

Zien wij nu de maatregelen, welke de Fransche Regeering nam ter uitvoering van de hierboven beschreven verordeningen.
De archieven der Staten van het Overkwartier ontgingen tijdens den „triage des titres" lang de aandacht der Fransche Regeering;

verborgen op het raadhuis te Roermond, vielen zij niet zoozeer in het oog, als wanneer de Staten in een afzonderlijk gebouw hun zetel en archieflokaal hadden gehad. Het was de voormalige syndicus, de bewaarder der archieven dus, met wien wij reeds hiervoor kennis maakten, die het eerst den Prefect op het bestaan dier archieven wees bij schrijven van 11 Messidor an IX (30 Aug. 1801). Hier dient echter te worden opgemerkt, dat de verzegeling van het archieflokaal, zooals uit het proces-verbaal op de volgende bladzijde blijkt, had plaats gehad.

Den 13den Fructidor an IX (31 Augustus 1801) gaf de Prefect aan den Sous-préfet te Roermond bevel om van die oude archieven kennis te nemen.

On m'informe, citoyen Sous-Préfet, qu'il existe à Ruremonde un dépôt considérable de titres et papiers, dont la réunion fut établie dans le tems en la dite ville par suite du traité de paix conclu le 15 novembre 1715 entre les Etats-Généraux des Provinces Unies et S. M. l'Empereur, et que ce dépôt intéresse également les habitans des pays gouvernés par l'Empereur, par le roi de Prusse et les cy-devant Etats-Généraux. Je vous invite, citoyen Sous-Préfet, à prendre connaissance exacte de la nature de ce dépôt, de son état d'ordre, d'intégrité et de l'objet général des pièces qui le composent. Je verrai à leur donner une destination d'après les renseignemens que vous m'aurez transmis. Je vous autorise à faire lever tous les scellés qui pourraient empêcher votre libre accès à ce dépôt, à charge de les faire reapposer.

Salut et considération.

J. H. B. Ferrand.

J. M. Reintjens Sre.

Van het ingevolge die lastgeving ingesteld onderzoek werd het proces-verbaal dd. 2e jour complémentaire an IX (19 September 1801) door den Sous-préfet te Roermond aan den Prefect te Maastricht toegezonden met een begeleidend schrijven; daaruit blijkt onder meer, dat de archieven der Staten zich in een verzegeld vertrek in goeden toestand bevonden, geheel volgens den inventaris (1).

---

(1) Deze liep echter maar tot 1760. Het is de meer vermelde inventaris door M. A. en J. B. Syben vervaardigd en, gelijk zoo aanstonds zal blijken den Prefect toegezonden.

DÉPARTEMENT
DE LA
MEUSE-INFÉRIEURE.

3e Arrondissement Communal.

Aujourd'hui deuxième jour complémentaire de l'an neuf,
Je soussigné, Sous-préfet du troisième Arrondissement Communal de la Meuse-Inférieure,
En exécution de la lettre qui m'a été adressée sous la date du treize Fructidor dernier (31 Augustus 1801) par le Préfet de ce département,
Qui m'ordonne de prendre connaissance exacte d'un dépôt considérable de titres et papiers, dont la réunion a été établie dans la commune de Ruremonde, par suite du traité de paix conclu le 15 novembre 1715 entre les Etats-Généraux des Provinces Unies et l'Empereur d'Allemagne, de l'existence duquel dépot le Préfet a été instruit, et me recommande de faire tout ce qui sera convenable pour constater son état et assurer sa conservation et son intégrité,
Me suis transporté en la maison communale de Ruremonde et après avoir communiqué au maire la lettre précitée et mon intention de m'y conformer,
Il m'a observé que ce dépôt était renfermé dans l'une des chambres hautes sous une fermeture dont le citoyen Syben, ci-devant Syndic et Pensionnaire des Etats de Gueldres et Bourguemaître de Ruremonde, avait la clef. Ce citoyen s'étant rendu auprès de moi sur l'invitation que je lui en ai fait faire, je me suis présenté avec lui et accompagné du Maire devant la porte de la chambre qui m'était indiquée pour contenir le dépôt dont il s'agit, je l'ai trouvée revêtue d'une bande de papier et scellée du cachet de la Mairie, lequel scel s'est retrouvé intact, fermé d'un cadenas que j'ai fait ouvrir par le citoyen Ryttens, maréchal, faute de clef et le citoyen Syben l'ayant ouverte avec la clef, dont il est dépositaire, nous sommes entrés dans la chambre, que nous avons trouvée entourée dans deux de ses côtés d'armoires et de tablettes contenant tous les titres et papiers du dépôt et de l'autre côté de la chambre des liasses de minutes déposées sur des chaises. Ouverture faite d'un régistre formant inventaire, et d'après examen sur l'intitulé de chaque registre et de chaque liasse sans déplacement, nous avons reconnu, que le dépôt est parfaitement conservé, qu'il n'a reçu aucune altération et qu'il règne dans le classement des liasses et registres un tel

ordre, que, l'inventaire à la main, le citoyen Syben nous indiquait de la main la tablette sur laquelle chaque objet était placé. Jugeant d'après cet examen que la mission qui m'est confiée se trouvait suffisamment remplie, j'ai fait refermer la porte de la chambre du dépôt, j'en ai laissé provisoirement la clef entre les mains du citoyen Syben, pour y rester jusqu'à ce que le Préfet du département, à qui l'expédition du présent sera adressée, m'ait transmis des ordres ultérieurs; j'ai en outre fait rétablir le scellé de la mairie de Ruremonde et j'y ai joint celui de la Sous-préfecture de l'arrondissement. En foi de quoi j'ai fait et rédigé le présent procès-verbal sous la signature du maréchal ci-dessus dénommé, sous celles du citoyen Syben et du maire de Ruremonde et sous la mienne. En la maison de la mairie de Ruremonde les jour et an que dessus.

Theodorus Rietens, J. B. Syben, Quisthoudt, *maire*, A. Liger.

Het schrijven van den Sous-préfet, dat de toezending van het proces-verbaal aan den Prefect begeleidde, luidde aldus:

DÉPARTEMENT

DE LA

MEUSE-INFÉRIEURE. Liberté. Egalité.

N°. 18. R° 4.

Ruremonde le 2ᵉ jour complémentaire 9ᵉ année de la République Française une et indivisible (19 Sept. 1801).

Le Sous-préfet de l'arrondissement de Ruremonde au Citoyen Préfet du Département.

Citoyen Préfet,

J'ai l'honneur de vous adresser l'expédition du procès-verbal que j'ai dressé ce matin en exécution de votre lettre du 13 du mois dernier, qui me charge de constater l'état d'un dépôt de titres et papiers, dont on vous avait annoncé l'existence dans la maison commune de Ruremonde.

J'ai trouvé ce dépôt dans le meilleur ordre que l'on puisse désirer et tenu avec beaucoup de régularité par le citoyen Syben qui en était chargé sous le Gouvernement autrichien.

Il était encore porteur de la clef dont j'avais besoin pour m'en procurer l'entrée; j'ai cru devoir la lui laisser jusqu'à ce que vous m'ayez transmis des ordres ultérieurs et je m'y suis d'ailleurs

déterminé sur ce qu'il ne doit pas s'en dessaisir sans avoir obtenu une décharge que vous ne m'aviez pas autorisé à lui donner.

Il m'a paru d'ailleurs l'homme le plus propre à nous fournir les renseignemens dont on pourra avoir besoin, pour utiliser ce dépôt. Mais je ne puis vous dissimuler, que je ne présume pas que l'on puisse en tirer un grand avantage, parcequ'il ne peut être considéré que comme les archives diplomatiques et féodales du ci-devant haut-quartier de Gueldres et vous savez mieux que moi, que les lois nouvelles et les circonstances de la réunion ont absolument changé l'état des choses dans les deux branches d'administration.

Il pourra cependant fournir quelques renseignemens sur les propriétés domaniales des Puissances aux droits desquelles le Gouvernement Français se trouve aujourd'hui subrogé et pour vous mettre à portée de juger vous-même de leur degré d'importance, je propose de vous faire passer l'inventaire mentionné dans mon procès-verbal. En le parcourant vous pourrez en très-peu de temps voir le parti qu'il est possible d'en tirer et me donner les ordres que vous jugerez convenables.

Au surplus je dois vous observer que le travail du citoyen Syben mérite des éloges. Je me suis fait un devoir de rendre justice à l'ordre qu'il a mis dans ce dépôt et je lui ai promis de rendre hommage à la vérité.

Salut et respect.

A. Liger.

Hierop antwoordde de Prefect in het volgend schrijven, waarin hij tevens om den inventaris dier archieven verzoekt:

BUREAU.

—

TITRES ET PAPIERS.

—

Le S. P. est invité à vouloir bien compléter l'exécution de la lettre du Préfet du 13 Fructidor par l'envoy de l'inventaire des titres et papiers déposés à la mairie de Ruremonde.

N^{c}. 861. R. 6. Séance du 7 Vendémiaire an X (29 Sept. 1801).

Au Sous-Préfet du 3e arrondissement, à Ruremonde.

J'ai reçu, C. Sous-préfet, avec votre lettre du 2me jour complémentaire le Procès-verbal du même jour, rédigé en exécution des dispositions de ma lettre du 13 Fructidor dernier; le tout relatif à un dépôt de titres et papiers existant en la maison

commune de Ruremonde. Je vous remercie de cet envoy, je vous prie de m'envoyer le plus tôt possible l'inventaire que vous proposez de m'expédier, parceque cette pièce devant donner à connaître la nature des titres et l'objet sur lequel ils portent en général, c'est cette connaissance qui peut seule me déterminer à un parti à arrêter sur le sort de ce dépôt.

Agréez je vous prie le témoignage de ma parfaite considération.

Le Conseiller de Préfecture représentant
le Préfet absent,

HENNEQUIN,

J. M. REINTJENS Sre.

Deze inventaris, thans in het Rijksarchief, werd den Prefect bij volgend schrijven van 13 Vendémiaire an X (5 October 1801) door A. Liger toegezonden;

J'ai l'honneur de vous adresser l'inventaire, que j'ai trouvé dans le dépôt des titres, établi à la maison commune de Ruremonde, dont vous me demandez l'envoi par votre lettre du 7 courant.

J'ai laissé à la place de cet inventaire un procès-verbal, qui constate l'ordre et les motifs d après lesquels j'en ai fait le déplacement.

Uit de toezending blijkt, dat het de meermalen aangehaalde inventaire général van Syben was.

Toen in 1802 „le citoyen Camus, garde des archives nationales" werd afgevaardigd door den Minister van Binnenlandsche Zaken te Parijs, om de „dépôts des titres et papiers publics", te inspecteeren, werd ook het depôt op het raadhuis te Roermond bezocht, een bewijs hoe de Fransche Regeering over den aard dier archieven dacht. Dit blijkt uit den brief van den Préfet aan den Sous-préfet te Roermond, dien wij hier laten volgen:

Séance du 3 Vendémiaire an XI (25 September 1802).

Au Sous-Préfet du 3e arrondissement.

Citoyen Sous-Préfet, le citoyen Camus, membre de l'Institut national et garde des archives nationales, délégué par le Ministre

de l'Intérieur à l'effet d'inspecter les dépôts des titres et papiers publics existant dans les 9 départements réunis et dans les 4 autres de la rive gauche du Rhin, se rend à Ruremonde à l'effet d'y visiter celui, dont je vous ai entretenu dans le temps. Je vous invite à donner au C. Camus tous les renseignemens, dont il aura besoin relativement à sa mission et je vous autorise en même temps de faire opérer la levée de tous scellés qui se trouveraient apposés sur ce dépôt. Le citoyen Syben, ancien pensionnaire de la ville de Ruremonde pourra donner au C. Camus des renseignemens précieux, tant sur l'existence matérielle de ce dépôt que sur les objets d'administration dont il se compose. Il conviendra que vous l'invitiez à accompagner le citoyen Camus dans sa visite de ce dépôt. Au surplus je lui écris à ce sujet et je suis persuadé qu'il se prêtera avec intérêt aux renseignemens qui lui seront demandés.

Je vous salue.
P. Loysel.

Gedurende eenige jaren werd nu in zake de archieven niets verricht; alleen werd in 1803 een aantal comptabele stukken uit Roermond naar Maastricht overgebracht, krachtens het volgend besluit van den Prefect van 4 October 1803:

Le Préfet,

Considérant que la liquidation préparatoire des créances affectées à la charge des ci-devant Etats de Gueldre, exige un recours journalier à la consultation des titres, registres et papiers, comptes de recettes et de dépenses de cet ancien établissement ;

Arrête qu'il sera distrait du dépôt existant à Ruremonde, provenant des Etats de la Gueldre, les registres, titres et papiers contenant l'inscription de la levée des capitaux et de toutes autres négociations de fonds, à la charge desdits Etats de Gueldre.

Seront pareillement distraits de ce dépôt, les comptes de recettes et de dépenses et en général toutes les pièces et tous papiers relatifs à la comptabilité des fonds négociés soit à charge soit au profit de l'établissement (1).

(1) Registre aux arrêtés du Préfet et Décisions du conseil de Préfecture 8^{39}. fol. 110.

Aan dezen last werd gevolg gegeven door den Sous-Préfet te Roermond bij schrijven van 11 Frimaire an XII (3 December 1803), waarbij hij hem een register van 10 stukken toezond. (1)

In 1807 kwam bevel van de Fransche Regeering tot overbrenging van al de archieven naar Maastricht. Dit blijkt uit het volgend schrijven van den toenmaligen Prefect Roggieri aan den Sous-Préfet van Roermond:

Du 25 août 1807.

Son Excellence le Ministre de l'Intérieur exige, mr. le Sous-préfet, que les titres provenant des anciens Etats de la Gueldre Autrichienne et de la Gueldre Hollandaise soient transférées dans le plus bref délai possible à Maestricht; je désirerais avant de procéder à cette entreprise, que vous me donnassiez un état détaillée et approximatif des frais auxquels elle pourra donner lieu. Vous pourriez aussi préparer et m'indiquer les moyens d'exécution.

Je vous prie de remplir au plutôt le double objet de ma demande.

Hierop antwoordde de Sous-Préfet A. Liger alleen voor zoover betreft de archieven te Roermond in het volgend schrijven van 5 September 1807 n°. 345 R. 13.

Monsieur le Préfet,

Pour me conformer aux dispositions établies par votre lettre du 25 du mois dernier, j'ai pris des renseignemens sur les moiens de faire transporter à la préfecture les archives des anciens États du pays.

Les papiers qui les composent forment un volume du poids de plus de 3000 £ contenus dans une armoire d'une seule pièce de la longueur de près de 8 mètres et qui n'est susceptible ni d'être démontée ni d'être transportée.

J'ai en conséquence consulté un menuisier, qui évalue à 6 boites, chacune de quatre pieds de long sur $2^1/_2$ de largeur et

(1) Registre indicateur, XIV, 885.
Deze stukken zijn niet door ons gevonden bij de overneming van het Fransch archief op het Gouvernement, noch bevinden zij zich onder de archieven overgenomen van den provincialen archivaris.

autant de hauteur, la fourniture qu'il faut faire pour renfermer tous ces papiers, et demande 15 francs pour chaque boîte, total 90 francs.

J'ai pensé qu'un emballage serait plus oeconomique et je crois effectivement que ce moien ne coûtera que 30 francs; quant au transport, il faut 3 voitures dont les conducteurs demandent 30 frs. par voiture, pour l'aller et retour 90 frs.; il serait possible d'économiser encore en faisant aller par eau, surtout si l'on attendait l'époque où les barques de votre ville, qui nous approvisionnent de choux, s'en retournent à vuide.

Vous pourriez, Monsieur le Préfet, faire prendre des informations à Maestricht sur le dernier article et faire entrer dans votre calcul le transport de la maison de ville à la Meuse en partant de Ruremonde et de la Meuse à la préfecture en arrivant à Maestricht, qui n'aura pas lieu, si l'on conduit par terre.

J'attendrai vos ordres ultérieurs et dans le cas de transport par terre, je crois que les frais d'exécution n'excéderont pas 120 francs.

Vous devez avoir dans vos bureaux l'inventaire de tous ces papiers; il me serait utile pour les recoller à l'instant de l'emballage.

Waarop de Prefect den 1sten October 1807 aldus terugschreef:

Dans la lettre que vous m'avez écrite pour me faire connoître le montant des frais de transport des archives des anciens États du pays vous n'avez pas indiqué, Mr le Sous-Préfet, si ces frais étaient également relatifs au transport des archives des Etats de la Gueldre Hollandaise, déposées à Venloo. J'ai besoin que vous vous expliquiez cathégoriquement sur ce point, afin que je ne commette point d'erreur dans l'apperçu de ces frais que je dois mettre sous les yeux de son Excellence le Ministre de l'Intérieur.

Het blijkt mij niet dat er verder over de zaak werd gehandeld; het schijnt dat met de afdoening getalmd is wegens eene omstandigheid van ondergeschikt belang: de kosten en wijze van verzending.

Alleen vinden wij nog dat bij een schrijven van den Prefect van 17 December 1812 aan den Sous-Préfet te Roermond de komst aangekondigd is van Dupré „employé aux archives de l'Empire", wien de Sous-Préfet de archieven in het arrondissement Roermond moest laten bezichtigen. Den 19 September en 26 October had de Minister van Binnenlandsche Zaken te

Parijs diens komst aan den Prefect te Maastricht aangekondigd. Het doel daarvan was de archieven te bezoeken, te schiften (trier) en een summieren inventaris te maken „des articles à réunir aux archives de l'empire", en om deze afzonderlijk te plaatsen, zoodat men ze gemakkelijk kon overgeven als de Minister het vervoer zou verordenen. Wat deze ambtenaar te Roermond heeft uitgericht is mij onbekend.

§ 3. *Archieven van door de Fransche Regeering opgeheven instellingen.*

Evenals op het einde van het oud régime werden in het begin van de Fransche overheersching de Staats-archieven met nieuwe categorieën vermeerderd, ook van Roermondsche gemeenschappen afkomstig. Het waren:

a) De archieven der kloosters en andere geestelijke instellingen van verschillenden aard, abdijen, wereldlijke kapittels, bisdommen, eenvoudige beneficiën, begijnhoven en alle wereldlijke corporaties van kerkelijken aard beider kunne, opgeheven door de Fransche regeering.

b) Die der handelsvereenigingen.

Ad *a*.

Al de bezittingen der eigenlijke kloosterorden, (met uitzondering van die welke buiten het klooster onderwijs gaven of zieken verpleegden,) dus ook de archieven, werden Staatseigendom verklaard door de wet van 15 Fructidor an IV (1 September 1796), geregistreerd 28 Fructidor daaraanvolgende sub n°. 203 (1). Deze wet draagt tot titel: „Loi qui supprime les établissemens religieux dans les neuf départemens réunis par la loi du 9 Vendémiaire an IV (1 October 1795)". Het betreffende 2de artikel luidt aldus: „Immédiatement après la publication de la présente loi, la direction des domaines nationaux, établie dans les dits départemens, nommera des commissaires pris dans son sein ou en dehors, qui se transporteront dans les dits établissemens, s'y feront représenter tous les registres et comptes de régie, les arrêteront et formeront un résultat des revenus et des époques de leurs échéances, dresseront sur papier libre et sans frais, un état et description sommaire de l'argenterie des églises et chapelles, effets de la sacristie, bibliothèques, livres manuscrits, médailles et tableaux, en présence des religieux ou religieuses, à la charge et garde desquels ils laisseront ces objets ainsi

(1) 78e Bulletin des lois n°. 673.

inventoriés, et dont ils recevront les déclarations sur l'état actuel de leurs maisons, de leurs dettes mobiliaires et immobiliaires et des titres qui les constatent."

Deze wet trof te Roermond de kloosters: der Franciscanen of Minderbroeders-recolletten; der Norbertinessen van de abdij Houthem St. Gerlach, overgebracht krachtens art. XIX van het traktaat van Fontainebleau, 8 November 1785 gesloten tusschen de Staten-Generaal en den Keizer van Oostenrijk; en der adellijke Cistercienser-abdij het Munster.

In 's Rijks archief te Maastricht zijn afkomstig van deze categorie, wat Roermond betreft, *krachtens voornoemde Fransche wet*, eenige stukken van het Munster (abdij der Cistercienser-kanonikessen). De archieven van de abdij Houthem St. Gerlach in ons dépôt berustend werden op de auctie Guillon in 1874 gekocht.

Al de bezittingen, waaronder dus ook de archieven der bisdommen, seculiere kapittels, eenvoudige beneficiën, seminariën, kloosters bij de vorige wet gespaard, wijl de leden onderwijs gaven of zieken verpleegden buiten het klooster, begijnhoven en alle wereldlijke corporaties beider kunne, werden Staatseigendom verklaard bij artikel 2 der wet van den 5 Frimaire an VI (25 November 1797) tot titel voerende: „Loi qui supprime dans les départements réunis par la loi du 9 Vendémiaire an IV (1 October 1795) les chapitres séculiers, les bénéfices simples, les séminaires, et toutes les corporations laïques des deux sexes". Deze wet (geregistreerd den 13 Nivôse an VI (2 Januari 1798) n°. 333 en gedrukt in den 161sten Bulletin des lois n°. 1577), trof te Roermond de Ursulinen, die onderwijs gaven, het bisdom (1), de bénéfices simples, het seminarie en het begijnhof. De broederschappen waren reeds opgeheven door Jozef II.

---

(1) Het klooster der Bogaarden of van den H. Theobald van de derde orde van den H. Franciscus voor mannen, was overgegaan aan het bisdom Roermond circa 1590, dat er het Seminarie in wilde vestigen, maar het verruilde voor het klooster der Dominicanessen in de Veldstraat waar het Seminarie toen werd gevestigd, terwijl de Dominicanessen het St. Theobaldusklooster betrokken. Het klooster der Augustijnen-kanoniken, genoemd St. Hieronymusklooster te Roermond, werd bij bulle des Pausen van 7 Aug. 1561, bij het bisdom Roermond geïncorporeerd.

Het kapittel van St. Odiliënberg in 1361 overgebracht naar Roermond in de kapel van den H. Geest, werd ook bij de oprichting des bisdoms Roermond daarbij geincorporeerd of liever de kerk werd Kathedraal en de collegiale Kanoniken van den H. Geest werden, zoover het getal prebenden toeliet, Kathedrale Kanoniken.

Dus zijn later de archieven van Bogaarden, Hieronymieten, van het Kapittel van St. Odiliënberg en dat van den H. Geest gekomen bij het bisschoppelijk archief.

In 's Rijks archief te Maastricht zijn afkomstig van deze categorie wat Roermond betreft: 1° een inkomsten-register der Cathedraal; 2°. eenige documenten van het klooster der Ursulinen.

De wetten waarbij de klooster-archieven uitdrukkelijk opgevorderd worden zijn: het decreet van 23 October—5 November 1790, titre III, art. 9 en 10, rechtsgeldig voor ons departement, krachtens art. 12 der wet van 7 Messidor an II (25 Juni 1794) en laatstgenoemde wet zelve (1).

Ad *b*.

De archieven van de gilden werden nationaal eigendom verklaard bij wet van 2 Maart 1791, uitvoerbaar verklaard voor de 9 departementen van België den 19 Brumaire an IV (10 November 1795) en geregistreerd 1 Frimaire (21 Nov.) onder n°. 32, 1°, welke wet deze gilden ophief (2).

De handelsvereenigingen, onder welke categorie de Hanzavereeniging viel, waartoe in het departement der Neder-Maas Roermond en Venlo behoorden, werden opgeheven bij wet van 14 Juni 1791, uitvoerbaar verklaard bij hetzelfde besluit als de wet op de gilden en geregistreerd denzelfden datum en onder hetzelfde nummer sub 3°. (3).

In deze beide wetten wordt wel niet afzonderlijk van de archieven gewaagd, maar *alle bezittingen* worden in die wetten begrepen. Ook hebben de Fransche Commissarissen, belast met de uitvoering der wet van 2 Maart 1791 betreffende de gilden, zich op deze wet beroepen bij de opheffing, zooals blijkt uit in beslag genomen registers dier gilden, berustend in het Rijksarchief te Maastricht.

In 's Rijks archief alhier is afkomstig van deze categorie wat Roermond betreft, krachtens bovengemelde besluiten: een document van het Smedengilde.

---

(1) De uitvoering dezer wet werd gelast voor de negen, bij de wet van 9 Vendémiaire an IV vereenigde departementen bij besluit van het Directoire Exécutif van 10 Germinal an IV (30 Maart 1796) dat geregistreerd werd in het departement der Nedermaas 23 Germinal an IV (12 April 1796) sub n°. 120.

(2) Registre aux lois et arrêtés du Gouv. français, n°. I, fol. 206, v°.

(3) Ibidem, fol. 209, v°.

HOOFDSTUK X.

De archieven onder Nederlandsch Bestuur (1815—1830).

§ 1. *De archieven te Roermond in het algemeen.*

In het tijdvak 1815—1830 werd door de Nederlandsche Regeering voor de archieven in de provinciën niet zeer veel verricht; voor zoover ons bekend is dagteekent de eerste algemeene maatregel der Hooge Regeering te dien opzichte van 23 December 1826. Het is een Koninklijk besluit, dien dag uitgevaardigd en verschenen in de Staatscourant van 1827, n°. 4 en luidende als volgt:

N°. 186.

Wij Willem, enz.

Overwegende, dat er vele bronnen voor de Nederlandsche Geschiedenis aanwezig zijn, welke nog niet naauwkeurig onderzocht noch bewerkt zijn, en dat er ook tot nog toe geene, op echte bescheiden gegronde, geschiedenis der Nederlanden, tot alle de gewesten van dit Rijk betrekkelijk, bestaat;

In aanmerking nemende het groot belang van eene zoodanige geschiedenis, tot aankweeking van vaderlandsliefde, bevordering van burger-deugd en instandhouding van het nationaal karakter;

Gezien het Rapport van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 14den dezer, n°. 115;

Hebben besloten en besluiten:

1. Er zullen middelen daargesteld en aangewend worden, om de bronnen der Nederlandsche Geschiedenis, voor zoo verre die tot nog toe onbekend of nog niet volledig bewerkt mogten zijn, te doen opsporen, nader te onderzoeken, en, zoo veel noodig, in het licht te geven.

2. Alle vaderlandsche geschied- en letterkundigen worden door Ons uitgenoodigd, om vóór Paschen aanstaande, aan Ons in te zenden:

1°. Eene uitgewerkte schets, inhoudende een plan, naar hetwelk, volgens hunne meening, de algemeene Nederlandsche

Geschiedenis zoude behooren te worden bewerkt, op zoodanige wijze, dat dezelve alleen op de meest echte bescheiden gegrond en door dezelve geheel worde geregtvaardigd.

2°. Eene opgave der middelen, welke meest gepast worden geoordeeld, om zoodanig plan te verwezenlijken.

3°. Degeen, wiens ontwerp, na een opzettelijk bevolen onderzoek, aan Ons het doelmatigste zal voorkomen, en die overigens bekwaam en genegen mogt zijn, om het meest gewigtige deel des werks op zich te nemen, zal door Ons, op een nader te bepalen voet, tot geschiedschrijver des Rijks worden benoemd.

4°. Zij, welke later afzonderlijke gedeelten der Nederlandsche Geschiedenis, bij afzonderlijke vragen voor te stellen, het best zullen hebben bewerkt, zullen niet alleen schadeloosstelling erlangen, maar ook door Ons met eereblijken of anderzins worden beloond.

5°. Onze Minister van Binnenlandsche Zaken wordt gelast, om aan de Gouverneurs van alle de provincien en van Ons groothertogdom Luxemburg, de noodige bevelen te geven, tot het onverwijld doen in orde brengen en rangschikken van alle provinciale, stedelijke en gemeente-archieven, alsmede van die van alle corporatiën, en voorts om daarvan te doen opmaken naauwkeurige lijsten of registers, waarvan het duplicaat aan Onzen voornoemden Minister zal worden toegezonden, ten einde daarvan, voor de zamenstelling der Algemeene Nederlandsche Geschiedenis, in het vervolg zoodanig gebruik te maken, als zal vermeend worden te behooren.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, den 23sten December des jaars 1826, en van Onze regering het veertiende

WILLEM.

Van wege den Koning,

J. G. de Meij van Streefkerk.

Naar aanleiding van art. 5 van dit besluit werd door den Minister van Binnenlandsche Zaken het volgende schrijven gericht aan den Gouverneur der provincie Limburg:

N°. 141.

Brussel den 22 Mei 1827.

Zijne Majesteit heeft bij besluit van 23 December ll. n°. 186, hetwelk U HoogEdelgestrenge zal bekend zijn, bevolen dat de Nederlandsche geschiedenis zoo veel mogelijk uit de nog aanwezige oirkonden nader worde opgehelderd, en diens overeenkomstig op nieuw worden bewerkt.

Met dat oogmerk heeft Hoogstdezelve gelieven te gelasten, dat de Rijks, provinciale, stedelijke en andere archieven, aan een naauwkeurig onderzoek zouden worden onderworpen, opdat het mogte blijken, wat daarin voorhanden zij, en wat aan het voorschreven oogmerk kan worden dienstbaar gemaakt.

Velen dier verzamelingen intusschen zijn nog zoo onvolledig bekend, zelfs wat derzelver algemeene en voorname inhoud betreft, dat het onderzoek, hetwelk deswege zal worden in het werk gesteld, door onderscheidene voorloopige werkzaamheden moet worden voorafgegaan, terwijl tevens maatregelen zullen noodzakelijk wezen om het behoud dezer verzamelingen, niet zelden aan verwaarloozing ten prooi, van nu af duurzaam te verzekeren.

Uit hoofde van een en ander zie ik mij tevens door Zijne Majesteit gelast deze aanschrijving aan U HEd.gestrenge te rigten, ten einde door uwen bijstand, den goeden uitslag van Zijner Majesteits bedoelingen zooveel mogelijk op zekeren grondslag te bevestigen.

De aard der werkzaamheden welke in de eerste plaats zullen moeten worden aangevangen, is geheel voorbereidend, zullende het mij aangenaam zijn, dat U HEd.Gestrenge de volgende vragen beantwoordt:

1°. Welke zijn de verzamelingen van archieven, die zich in uwe provincie bevinden van gewestelijken en stedelijken aard, bijzonder ook van voormalige of nog aanwezige collegiën, corporatiën, kloosters, abtdijen enz.?

2°. Waar zijn deze verzamelingen geplaatst?

Is het lokaal geëigend voor die bestemming?

Is het genoegzaam verzekerd tegen gevaar van brand of andere schade?

3°. Wie is met het opzigt over die verzamelingen belast?

4°. In welken staat van orde of verwarring bevinden zich de archieven?

5°. Bestaat er een inventaris van de verzamelingen? zoo ja, dan een uittreksel van een gedeelte derzelven over te zenden, ten einde de wijze, waarop hij is zamengesteld, te doen kennen; voorts te vermelden of hij volledig is.

6°. Tot welk tijdstip de oudste acten en stukken behooren?

Van dit alles verzoek ik U HEd.Gestrenge een proces-verbaal te doen opmaken en wel afzonderlijk voor elk belangrijk depôt, en tevens te doen zorgdragen, dat de noodige kasten, laden, doozen en dergelijken worden aangeschaft om de stukken te bergen, en in het algemeen dat voor de goede bewaring de meest geschikte middelen aangewend worden.

De onkosten voor dit belang kunnen voegzaam worden gebragt onder de onvoorziene provinciale of stedelijke uitgaven naar mate dezelve een provinciaal of plaatselijk archief ten doel hebben.

Ik verzoek U HEd Gestrenge deze werkzaamheden zooveel mogelijk te doen bespoedigen, en aan mij voor den 1sten Augustus dezes jaars het antwoord op de voorgestelde vragen te doen toekomen, waarbij het mij tevens aangenaam zou zijn van U HEd.Gestrenge te vernemen, of en zoo ja, welke personen er in uwe provincie worden gevonden, die geschikt zouden zijn om zich met de bewerking en rangschikking bezig te houden.

Bij deze gelegenheid kan ik niet nalaten op te merken, dat in art. 12 van de wet van 7 messidor, het tweede jaar, en naar aanleiding van de „Instruction pour régler les premières opérations relatives au triage des titres dans les neuf départemens réunis" de archieven betrekking hebbende tot de wetenschappen, kunsten en het openbaar onderwijs zouden worden verzameld en neergelegd in de bibliotheek van elk Departement. Het zou mij aangenaam zijn dat U H.Ed.G. mij berigt wilde geven, of deze maatregel is ten uitvoer gebragt.

Eindelijk is het mij belangrijk voorgekomen, te weten, welke geestelijke gestigten er, vóór derzelver suppressie gedurende de revolutie in uwe provincie zijn aanwezig geweest, en of, en zoo ja, welke leden daarvan nog over zijn, waar zij zich bevinden en of men ook zou kunnen te weten komen of onder hen ook somwijlen eenige stukken uit de archieven hunner kloosters kunnen berustende zijn.

Ook daarom gelieve U H.Ed.G. mij mede te deelen eene lijst van de bedoelde gesupprimeerde gestigten en opgave van de uit dezelve overgeblevene geestelijken, welke alsnog in uwe provincie woonachtig zijn, en voorts daarbij te voegen zoodanige berigten, als U H.Ed.G. oordeelt, dat geschikt zullen zijn, om de vraag op te helderen, of die personen ook nog geschrevene stukken uit hun gestigt onder zich hebben, mitsgaders welke de geschiktste middelen zouden zijn, om dezelve ten nutte der geschiedenis magtig te worden.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
L. van Gobbelschroy.

Naar aanleiding van het schrijven des Ministers werden door den Gouverneur de plaatselijke besturen in de provincie aangeschreven, dd. 21 Juli 1827, n° 3963/4, ten einde deze vragen te beantwoorden en zich verder te regelen naar het Ministerieel schrijven.

In een schrijven van denzelfden datum en onder hetzelfde nummer werden ook de districts-commissarissen en de burgemeesters en schepenen van alle steden aangeschreven om toe te zien, dat de gegeven voorschriften nauwkeurig werden nagekomen en tevens gevraagd welke geestelijke gestichten er vóór de suppressie geweest waren in hun district of stad en welke geestelijken nog in leven waren, enz.

Den 18sten Januari 1828, n°. 4 en den 12den Maart 1828, n°. 20, werden o. a. de Burgemeester en Schepenen van Roermond nogmaals uitgenoodigd aan het schrijven van 21 Juli voorgaande te voldoen. In dat van 12 Maart werd bepaald, dat „onverwijld en wel vóór den 20sten dezer maand", aan dit besluit zou worden voldaan. Hierop kwam dd. 20 Maart van het Roermondsche stadsbestuur, onder overlegging van de copie van het proces-verbaal dd. 12 Vendémiaire an X, door den Sous-préfect opgemaakt bij de lichting van den inventaris van Syben, toen hij ze op last des Prefects aan deze moest toezenden, de volgende missive in:

„Tengevolge de nazoekingen, welke wij overeenkomstig de circulaire aanschrijving en de daarbij gevoegde missive van Uwe Excellentie de dato 21 Juli ll n°. 4 hebben gedaan, is het ons voorgekomen, dat in de oude archieven dezer stad geene documenten berusten, welke iets tot de Nederlandsche Geschiedenis zouden kunnen bijdragen, dan de oude Privilegieboeken dezer stad, bestaande in drie deelen, aanvang nemende met den beginne der 14de eeuw.

„Buitendien bevinden zich ten stadhuize alhier, in een afzonderlijk vertrek en in drie kasten opgesloten, de oude archieven der Staten van het voormalig Hertogdom Gelderland. Bij het onderzoek derzelve hebben wij bevonden, dat tengevolge het hiernevens kopielijk gevoegd proces-verbaal op 12 Vendémiaire jaar X, de inventaris dezer stukken door den heer Onderprefect van dit arrondissement is geligt geworden om aan den heer Prefect der Nedermaas te worden overgemaakt. Ingeval deze inventaris nog op het Provinciaal Gouvernement mogt berusten, zouden wij vermeenen, dat in hetzelve alle noodige inlichtingen ten aanzien van voors. documenten zullen kunnen worden geschept en dat door middel van hetzelve op de stukken, welke dienstig mogten geoordeeld worden, zonder veel moeite de hand zal kunnen worden gelegd.

„Met betrekking tot de overgebleven geestelijken uit de alhier bestaan hebbende kloosters en de archieven derzelve, hebben wij nog nadere opheldering in te wachten, en zullen, zoodra als wij alle de inlichtingen, welke wij ons ten dien aanzien zullen kunnen verschaffen, zullen hebben ingezameld, ons bespoedigen door een nader berigt Uwe Excellentie daarvan kennis mede te deelen.

„Bij het vorenstaande bepalen zich de inlichtingen, welke wij op last van Uwe Excellentie, omtrent de oude archieven der binnen deze stad bestaan hebbende geestelijke gestichten hebben kunnen inwinnen."

Burgemeester en Schepenen der
stad Roermond.
Jhr. DE POLLART.
Ter ordonnantie van dezelven,
J. K. L. H. MERTZ, *Secretaris.*

Dewijl echter door dit schrijven volstrekt nog niet was voldaan aan al de vragen, die waren gesteld in de beide stukken dd. 21 Juli 1827, aan de plaatselijke besturen gericht, zoo achtte zich de Gouverneur verplicht den gemeenteraad van Roermond, den 22 April 1828 nogmaals daaraan te herinneren.

Het antwoord op dit schrijven, dd. 21 Mei 1828, als alleen betreffende de archieven van geestelijke instellingen zullen wij in § 3 van dit Hoofdstuk mededeelen.

Een laatste maatregel der Hooge Regeering gedurende dit tijdvak, is eene resolutie van den Minister van Binnenlandsche Zaken betreffende de toelating tot 's Rijks, provinciale en plaatselijke archieven tot het doen van geschiedkundige nasporingen, dd. 4 Augustus 1829 n°. 137 (*Bijv. Staatsblad* n°. 230).

Deze resolutie is belangrijk, omdat er uit blijkt, dat de Hooge Regeering zich gerechtigd achtte door hare bepalingen ook de provinciale en plaatselijke archivarissen te binden.

Art. 1 luidt aldus:

„De heeren archivarissen, aan wie de bewaring is toevertrouwd van 's Rijks, provinciale of plaatselijke archieven, zijn gemagtigd, om onder inachtneming der hierna te melden bepalingen, de toelating tot het gebruik der onder hun beheer staande verzamelingen van archieven, te verleenen aan alle bij hen bekende en vertrouwde personen, die in het algemeen belang geschiedkundige nasporingen wenschen te doen."

§ 2. *Archieven van het Souverein Hof en der Staten, te Roermond nog aanwezig, en van Hof en Rekenkamer te Brussel.*

Uit de volgende correspondentie van 1 October tot 15 November 1828 gehouden tusschen den Gouverneur van Limburg en het gemeentebestuur van Roermond, naar aanleiding, zoo ik gis, van het hiervoor vermeld Koninklijk besluit van 23 December 1826, met name uit een brief van het gemeentebestuur in dato 4 November 1828, blijkt duidelijk, dat de archieven van het Souverein Hof, die in het jaar 1801 ontdekt werden in het burgerlijk hospitaal, reeds vóór of in het jaar 1828 op het raadhuis aldaar waren gekomen, tengevolge van plaatsgebrek. Tevens blijkt daaruit dat zij aan den president der arrondissements-rechtbank zouden worden aangeboden; vreemd genoeg! later werd diezelfde waardigheidsbekleeder uitgenoodigd conservatoir beslag te leggen op dezelfde archieven, toen het Rijk die opvorderde op 4 Juli 1894. Nog blijkt uit die briefwisseling dat er eene commissie was aangesteld voor de schifting dier archieven samengesteld uit de heeren: P. R. Knarren, oud-procureur; A. J. Cox, lid der stadsregeering; en K. Simon de Vlodrop, stedelijke ontvanger.

Wij laten die brieven, drie in getal, hier volgen (1).

N°. 36.
Oude Archieven
te Roermond.

Maastricht, 1 October 1828.

Aan de Ed. Achtb. H. H. Burgemeester en schepenen, te Roermond.

De goede bewaring en regeling der in UEA. stad aanwezige oude archieven is mij voorgekomen een punt te zijn, hetwelk

(1) Zij berusten op het Provinciaal Gouvernement te Maastricht, portefeuille: Archieven.

der zorg van het plaatselijk- en provinciaal bestuur overwaardig is. Hetzelve der aandacht van UEA. bij deze aanbevelende, noodig ik dezelven uit om zich in de eerste plaats onledig te houden met de benoeming eener kommissie, zamengesteld uit geschikte en kundige personen, welke zal belast worden om aanvankelijk een inventaris van gemelde archieven, houdende eene algemeene opgaaf van de voorhandene stukken, te vervaardigen, ten gevolge waarvan naderhand zoodanige verdere maatregelen zullen behooren te worden genomen als dienstig zullen worden geacht. Het spreekt van zelf dat inmiddels de vereischte schikkingen zullen moeten worden getroffen, om alle mogelijke ontvreemding der voorsch. archieven voor te komen.

Het zal mij aangenaam zijn van de namen der door UE.A. ten voors. einde gekozene personen mededeeling te ontvangen.

De Staatsraad-Gouverneur.

DE BROUCKERE.

Oude Archieven te Roermond.

Roermond, 4 November 1828.

Aan Zijne Excellentie den Heer Staatsraad,
Gouverneur der Provincie Limburg.

Ten gevolge de depêche van Uwe Excellentie in dato 1° October ll. n°. 36, hebben wij de eer te berigten, dat de oude archieven berustende op de bovenlocalen van het stadhuis alhier bestaan in dossiers van proceduren gehangen hebbende aan het voormalige Souvereine Hof van Gelderland, welke gedurende de Fransche omwenteling in verwarring van de eene plaats naar de andere en eindelijk wegens gebrek aan andere lokalen in het stadhuis zijn overgebragt.

Deze archieven, ons voorkomende niet tot eenig administratief nut te kunnen verstrekken, zijn wij voornemens den heer Voorzitter der Regtbank alhier ter stede te verzoeken om dezelve over te nemen.

Buitendien zijn alhier aanwezig de archieven van de voormalige Staten van Gelderland, welke onder goed slot in een afgelegen locaal zijn opbewaard. Door middel van een afschrift van den inventaris derzelve, welken wij bij de erfgenamen van den voormaligen syndicus dezer staten hebben ontdekt, en waarvan het origineel, zooals wij onder dagteekening van 20 Maart ll. de eer hebben gehad aan den voorganger van Uwe Excellentie te berigten, in der tijd aan het voormalig Gouvernement is ingezonden, zijn wij in de gelegenheid gesteld

geworden grosso modo te kunnen verificeeren, dat de daarin vermelde stukken nog voorhanden zijn. Wij hebben echter bevonden, dat ten gevolge van vroegere nazoekingen daarin eenige verwarring is ontstaan en ten einde dezelve weder in de vorige order en volgens de bij voorschr. inventaris gevolgde classificatie terug te brengen en te doen herplaatsen, hebben wij op last van Uwe Excellentie eene kommissie benoemd en geven ons de eer Hoogstdezelve te informeeren, dat wij ter zamenstelling van dezelve hebben gekozen de heeren P. R. Knarren, oud-procureur; A. J. Cox, lid der Regeering; en K. Simon de Vlodrop, stedelijke ontvanger.

Burgemeester en schepenen der stad Roermond, bij vakature van het Burgemeesterschap.

J. F. van der Renne, *Eerste schepen.*

Ter ordonnantie van denzelve.

J. K. L. H. Mertz, *Secretaris.*

N°. 8316/54

Oude archieven.

Maastricht, 15 Nov. 1828.

Aan de Ed. Achtb. H.H. Burgemeester en Schepenen te Roermond.

Het is mij aangenaam geweest met UE.A. missive van 4 dezer mededeeling te ontvangen van de voorloopig door UE.A. genomen maatregelen tot verzekering van de goede bewaring der in UE.A. stad aanwezige oude archieven, zoowel van die welke tot het regterlijk gezag behooren als van degenen, die de administratie betreffen.

Ik verzoek UE.A. mij, nopens de uitvoering der voors. maatregelen en inzonderheid aangaande de werkzaamheden der door UE.A. benoemde kommissie, te zijner tijd, eenig narigt te doen toekomen.

De Staatsraad-Gouverneur,

de Brouckere.

De archieven van het Souverein Hof, welke bij de nadering der Franschen naar Weenen, en ingevolge het tractaat van Campo-Formio later naar Parijs werden gevoerd, bevonden zich in 1820 te Brussel in het Palais des États-Généraux, tijdens den brand die aldaar op 29 December van dat jaar woedde. Waarschijnlijk was daar toen ook het archief der Rekenkamer. Alles is thans in 's Rijks Archief te Brussel (1).

§ 3. *De archieven van opgeheven geestelijke instellingen.*

Het is een zeer spaarzaam licht, dat wij met behulp der door ons gevonden documenten, hierover kunnen verspreiden.

Den 21sten Mei 1828 werden, in een schrijven, waarvan wij reeds gewaagden in § 1 van dit Hoofdstuk, daaromtrent door het stadsbestuur van Roermond aan den Gouverneur der Provincie inlichtingen gezonden. Dit schrijven luidt als volgt:

Ter verdere voldoening der circulaire aanschrijving van Uwe Excellentie van 21 Juli 1827, n°. 4, hebben wij de eer Hoogst dezelve hiernevens toe te zenden eene lijst der binnen deze stad bestaan hebbende en gedurende de revolutie gesupprimeerde geestelijke gestichten, met opgave der namen en woonplaats der daaruit overgeblevene geestelijken, welke alsnog in leven zijn. Het is ons voorgekomen, dat het welligt niet ondienstig zoude zijn daarbij dezelfde opgave te voegen voor de kloosters, welke vóor dat tijdstip hetzelfde lot hebben ondergaan.

Het gering getal dezer overgeblevene geestelijken zijn bijna alle stokoude en onkundige personen, en alle degenen, welke binnen deze stad woonachtig zijn, over de archieven hunner gestichten ondervraagd hebbende, is het ons niet gelukt daardoor tot eenige inlichtingen te geraken.

Het is echter ter onzer kennis, dat geene der op voorschreven lijst voorkomende gestichten belangrijke archieven hebben bezeten, en dat de aan dezelve behoord hebbende oude documenten bij en na de suppressie in verscheidene handen zijn verspreid geworden, zoodat daarvan geene verzameling meer voorhanden is, dan eenige minbeduidende geschriften van het voor-

---

(1) Het vervoer naar Brussel blijkt uit een verklaring van Gachard, aangehaald in het schrijven van den Directeur van het K. K. Haus-, Hof- und Staatsarchiv te Weenen (hierboven vermeld in Hoofdstuk IX); de aanwezigheid in gemeld paleis uit een aanteekening in een apostillen-register van het Hof van 1674—1676, thans te Brussel, en uit Gachard, *Notice sur le dépôt des Archives du Royaume de Belgique*, Brux. 1831, p. 25, alwaar verkeerdelijk 28 December als dag van den brand vermeld is.

malig kapittel, welke in verwarring bij het kerkbestuur alhier berusten, en eenige belanglooze boeken van het gewezen klooster der Minnebroeders, welke ten stadhuize zijn gedeponeerd.

Zooals wij de eer hebben gehad te zeggen, zijn alle oude geschriften der voorschreven gestichten, welke iets tot de Nederlandsche geschiedenis zouden kunnen bijdragen, in den tijd door verscheidene personen opgezogt geworden, zooals onder andere door wijlen den heer Claessens, bisschoppelijken vicaris te Weert, welke een aantal dezer documenten heeft opgezameld en daarvan gebruik heeft gemaakt tot de beschrijving der voormalige geestelijke gestichten binnen deze stad en omstreken. Wij hebben achterhaald, dat dat werk, welk belangrijk schijnt te zijn en niet in het licht is gegeven geworden, in manuscrit, in bezit is geraakt van wijlen den heer Staatsraad Baron Michiels van Kessenich, en wij hebben reden te vermoeden dat bij deszelfs erfgenamen nog andere oude stukken berusten, welke ten doel voorschreven van nut zouden kunnen zijn.

Bij deze laatste om de mededeeling daarvan aangezogt hebbende, hebben dezelve ons te kennen gegeven, dat deze stukken bij hen sedert het overlijden van hun vader uit het oog zijn geraakt, doch bereid te zijn dezelve, zoodra als zij zullen zijn terug gevonden, mede te deelen (1).

Bij het vorenstaande bepalen zich de inlichtingen welke wij op last van Uwe Excellentie, omtrent de oude archieven der binnen deze stad bestaan hebbende geestelijke gestichten, hebben kunnen inwinnen.

Burgemeester en schepenen
der stad voornoemd.
Jhr. de Pollart.
Ter ordonnantie van dezelven,
J. K. L. H. Mertz. *Secr.*

Hierbij was gevoegd eene

---

(1) Vergissen wij ons niet, dan is de geschiedenis hierbedoeld dezelde als waarvan wijlen onze ambtsvoorganger melding maakt in zijn: Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond, enz. Roermond, J. J. Romen en Zonen, 1890, IIde deel, p. VI der Voorrede, met deze woorden: „Eindelijk zij nog melding gemaakt van eene handschriftelijke vertaling der geschiedenis van Knippenbergh, in het Nederlandsch door Gerlacus Claessen, geboren te Boorssem bij Reeckhem, den 12 Januari 1747 en laatsten proost van het adellijk klooster Keizersbosch, die den 25 Maart 1825 als pastoor en bisschoppelijk commissaris te Weert, overleden is. Claessen had zijne vertaling met talrijke aanteekeningen voorzien, waarvan wij een nuttig gebruik hebben gemaakt. Zijn werk bestaat in twee deelen, in 4°., en is ons eigendom."

ST der binnen de stad Roermond bestaan hebbende eestelijke gestichten, met opgave van de daaruit overeblevene geestelijken, welke nog in leven zijn.

...ing r gestichten.	Namen der daaruit overgeblevene en als nog in levend zijnde geestelijken.	Woonplaats.	Aanmerkingen.
	—	—	Gesupprimeerd voor de Revolutie.
	—	—	"
	—	—	"
ranciscanen).	—	—	"
ciscanen).	Venedy, Seraphina.	Roermond.	"
ranciscanen).	Bruls, Sophia.	id.	
ominicanen).	Bosch, Constantia.	id.	"
Augustinen).	—	id.	"
Augustinen).	Husch, Maria Antonia.	—	"
ardinen).	Duprat.	Straelen (Pruissen).	Gesupprimeerd gedurende de Revolutie
.	De Waal, Rumoldus.	Roermond.	"
	Sangers.	Beesel.	
	Simon, Eugenia.	Roermond.	"
	D'Oldeneel.	Zutphen.	
.	Mirox (1), Maria Theresia.	Roermond.	"
ternianen)(2).	Wigman, Everardina.	id.	"
	Duker, Amelia.	id.	"
	Flaming, Antoinetta.	id.	"
	Royer, Carolina.	id.	"
	—	—	"
	Cox, Jan Joseph.	—	"

Opgemaakt binnen Roermond den 21 Mei 1828.
Burgemeester en schepenen.

JHR. DE POLLART.

Ter ordonnantie van dezelven.

H. G. L. H. MERTZ, *Secretaris.*

---

lijst op het Rijksarchief uit den Franschen tijd: Miroix.

anen (!) voor Cisterciensers (ook Bernardinessen), maar de religieusen in quaestie rtinessen.

Over het archief van het bisdom in het bizonder vinden wij eene mededeeling in een schrijven des Gouverneurs van 25 Juli 1829, n°. 6003/16, in antwoord op eene missive van 10 Juli voorgaande, n°. 20, van den Administrateur voor het onderwijs de kunsten en wetenschappen A. J. J. van Ewijck, betreffende de opgave door des Gouverneurs ambtsvoorganger, ter voldoening aan de Ministerieele missive van 22 Mei 1827, gedaan den 26 Mei 1828 n°. 1 en in welk schrijven van den Administrateur betreffende Roermond het volgend staat:

„Het komt mij ook twijfelachtig voor of de opgave wel geheel volledig is, vermits ik geen gewag gemaakt vinde van de verzamelingen welke te Roermonde voorhanden zijn, hoewel aldaar, zoo ik wel onderrigt ben, nog belangrijke archieven van het hertogdom Gelder, behoorende tot de 14de, 15de en 16de eeuw, bewaard werden, alsmede stukken afkomstig van het Bisdom van Roermonde en andere."

Op dit schrijven nu antwoordde de Gouverneur van Limburg in zijne aangehaalde missive in dato 25 Juli o. a. het volgende betreffende Roermond: „......... dat bij gelegenheid eener rondreize in de provincie ook ter mijner kennis is gekomen, dat te Roermond archieven aanwezig zijn van het land van Gelder en andere. Ten gevolge der deswege door mij voorgeschreven maatregelen, moeten dezelve thans onder goed slot in een afzonderlijk lokaal bewaard zijn, en zijnde ik uit aanmerking der belangrijkheid dezer stukken met het stedelijk bestuur van Roermond in briefwisseling getreden, ten einde eene speciale kommissie daar te stellen ter revisie en klassificatie dezer archieven, zoo is dezelve dan ook vervolgens ingesteld. Wat de stukken betreffende het bisdom van Roermond aangaat, zal ik UEdelGestr. opmerken dat deze zoowel als alle andere archieven betrekkelijk geestelijke korporatiën, enz., bij en na de suppressie in verscheidene handen zijn verspreid geworden, zoodat daarvan geene verzameling meer voorhanden is."

HOOFDSTUK XI.

Belgisch Bestuur 1830—1839.

§ 1. *Wegvoering van het Staten-archief naar Brussel.*

In 1831, toen de geheele provincie Limburg met uitzondering van Maastricht feitelijk deel uitmaakte van het nieuwe Koninkrijk België, gaf de Belgische Regeering last, een groot gedeelte van het archief der Staten naar Brussel over te brengen.

Van het standpunt der Belgische Regeering, was zij tot dien last volkomen bevoegd, want èn krachtens de tractaten, èn krachtens de eenvoudigste begrippen der logica behooren al de van Souvereine collegiën en ambtenaren afkomstige archieven aan den Souverein; en van 1831 tot 1839 gedroeg de Belgische Regeering zich als Souverein in Limburg.

Ziehier een afschrift van het besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 26 October 1831, waarbij Gachard gelast werd al de oude Geldersche archieven te Roermond te halen:

Royaume de Belgique.

Le Ministre de l'Intérieur sur le rapport de Monsieur le Secrétaire-Général de ce département,

Arrête:

Art. 1. M. Gachard, archiviste du Royaume, se rendra sur le champ à Ruremonde et y retirera de tous les dépôts, où elles peuvent se trouver, toutes les archives appartenantes à l'Etat.

Art. 2. Les autorités judiciaires, administratives et militaires sont invitées et au besoin requises de lui prêter aide et main-forte pour l'exécution de la présente Commission.

Bruxelles, le 26 Octobre 1831.

Pour le Ministre de l'Intérieur,

Le Ministre des Affaires étrangères,

De Meulenaere.

Van zijne handelingen stelde Gachard het volgende proces-verbaal op:

Ce jourd'hui trente Octobre 1831, à quatre heures de relevée, je soussigné, archiviste du Royaume, agissant en exécution de l'arrêté de Monsieur le Ministre de l'Intérieur en date du 26 de ce mois, sur le refus de la Régence de la ville de Ruremonde de me remettre autrement que sur un inventaire descriptif et détaillé, les archives des anciens Etats de la Gueldre autrichienne, me suis transporté à la Maison Commune, assisté de Mr. le Commandant de la gendarmerie dans la dite ville, que j'ai requis de me prêter main-forte pour l'accomplissement de

ma mission, et là, j'ai avec son intervention procédé à l'enlèvement des lettres et papiers indiqués ci-après, lesquels appartiennent tous aux dites archives des anciens Etats.

N°. 1. Un registre, coté „origineel Legerboek," sur papier.

„ 2. Deux registres intitulés: „Code des principaux traîtés, conventions, chartes et documens du duché de Gueldre avec un traité méthodique de l'usage que l'on peut en tirer". Cum notis.

„ 3. Vingt-six Registres intitulés: „Quartier-Recessen," cotés n°. 2 à 27, commençant à 1600 et finissant à 1701.

„ 4. Quatorze registres intitulés: „Reces-boeck", cotés n°. 1 à 14, commençant à 1717, finissant à 1769.

„ 5. Vingt registres intitulés: „Origineele Quartiers-Recessen, cotés n°. 1 à 20, commençant à 1656, finissant à 1689.

„ 6. Dix-sept registres intitulés: „Doleantiën en orders" cotés n°. 8 à 24, commençant à 1602, finissant à 1689.

„ 6 *bis*. Un registre intitulé et coté: „Doleantiën en orders" de 1583 tot (*sic*) 1606.

„ 7. Un registre coté et intitulé: „Verhandelingen en negociatien van Staeth."

„ 8. Traité ou convention entre la ville d'Anvers et les habitans du pays de Gueldre, du 1 Septembre 1404. Original sur parchemin, coté n°. 1.

„ 9. Accord ou traité d'union fait entre les nobles et les villes du duché de Gueldre le 3 Mai 1418 contenant qu'ils n'admettront plus le Duc, le cas avenant du décès du prince régnant sans enfans, à moins qu'il ne jure le maintien des privilèges du pays Original sur parchemin, coté n°. 2 (1).

„ 10. Lettres de l'an 1419, par lesquelles Marie, duchesse de Juliers et de Gueldre, promet de n'engager ou vendre aucune villes, châteaux ou terres, sans le consentement des Etats et quatre Chef-villes. Original sur parchemin, coté n°. 3. (2)

(1) Thans in het Rijksarchief te Arnhem.

(2) Thans (1894) in het gemeente archief te Roermond

N°. 11. **Lettres** du Duc Arnold du 8 Juillet 1423, par lesquelles il s'engage à ne se marier que par le conseil et le consentement des nobles et chef-villes etc. Original sur parchemin, coté n°. 4. (1)

„ 12. Cahier et (*sic*) papier, contenant des privilèges accordés au pays de Gueldre de 1328 à 1466, coté n°. 5.

„ 13. Quittance donnée à la duchesse Cathérine de Gueldre le mardi après la Saint Pierre-aux-liens 1477, d'une somme de 2300 florins. Original sur parchemin, coté n°. 6.

„ 14. Confirmation donnée par le duc Charles le lundi après la Sainte Marguérite 1493, du privilège portant, que les offices du pays de Gueldre ne seront conférés qu'à des Gueldrois. Original sur parchemin, coté n°. 7.

„ 15. Lettres du même Prince données le jour de Saint-Philippe et de Saint Jacques apôtres l'an 1498, par lesquelles il autorise la ville de Ruremonde, de lever des tailles pour le paiement des dettes par lui contractées. Original sur parchemin, coté n°. 8. (1)

„ 16. Accord fait entre les nobles et les villes le 15 (*sic* voor 5) Février 1503, par lequel ils s'engagent à maintenir le duc Charles de Gueldre contre le Roi d'Espagne. Original sur parchemin, coté n° 1.

„ 17. Confirmation donnée aux Etats de Gueldre par le duc Guillaume le 2 Février 1538, du privilège en vertu duquel ils pouvaient s'assembler, toutes les fois qu'ils le trouvaient convenir. Original sur parchemin, coté n°. 2.

„ 18. Lettres du duc de Gueldre du 10 Février 1538 par lesquelles il déclare prendre en sa protection les nobles et villes du quartier de Ruremonde. Original sur parchemin, coté n°, 3.

„ 19. Lettres de Philippe de Montmorency, Comte de Hornes du 21 Avril 1556, touchant la cession faite par Charles-Quint à Philippe II des Pays-Bas et nommé-

(1) Door den heer Sivré in het Gemeentearchief geplaatst.

ment du Duché de Gueldre. Original sur parchemin, coté n°. 4.

N°. 20. Lettres de Phillippe II du 28 Mai 1556 confirmatives du traité de Venlo. Original sur parchemin, coté n°. 5.

„ 21. Un petit cahier en papier contenant des privilèges du pays de Betuwe, coté n°. 6.

„ 22. Livre dans lequel sont inscrits les noms de tous les nobles de l'Etat depuis 1555 jusqu'à 1698. Sur papier, coté n°. 7.

„ 23. Lettre de Philippe II du 30 Juin 1595 contenant que l'aide de 24 000 florins accordée pour l'entretien des gens de guerre ne tirera pas en conséquence. Original sur parchemin, coté n°. 8.

„ 24. Acte de l'archiduc Albert du 25 Août 1598 par lequel il prend possession du Haut Quartier de Gueldre au nom de l'Infante Isabelle, après prestation réciproque des sermens accoutumés. Original sur parchemin, coté n°. 10. (endommagé).

„ 25. Ordonnances des Archiducs, portant règlement pour le Conseil en Gueldre, rendu à Bruxelles le 20 juin 1609. Original sur parchemin, coté n°. 1.

„ 26. Lettres de l'archiduc Albert du 12 Octobre 1611, touchant le remboursement des rentes dues par le Haut Quartier de Gueldre. Original sur parchemin, coté n°. 2.

„ 27. Ordonnance des Archiducs du 16 Novembre 1612 touchant la petite revision des sentences en Gueldre. Copie authentique sur parchemin, coté n°. 3.

„ 28. Lettres des Archiducs du 18 Mai 1614 par lesquelles ils déclarent que l'aide accordée par les Etats de 48 000 florins ne tirera pas en conséquence et que le traité de Venlo sera entretenu. Original sur parchemin, coté n. 4.

„ 29. Lettres des archiducs du dernier de Janvier 1615, touchant une aide de 45 000 florins. Original sur parchemin, coté n°. 5.

„ 30. Lettres de l'archiduc Albert du 26 Mai 1616 contenant les sermens réciproques prêtés par lui, au nom de

Philippe III et par les Etats. Original sur parchemin, coté n°. 7.

N°. 31. Lettres des Archiducs du 22 Septembre 1616 touchant une aide de 45 000 florins accordée par les Etats. Original sur parchemin, coté n°. 8.

„ 32. Lettres des Archiducs du 14 Mai 1619 touchant une aide de 50 000 florins. Original sur parchemin, coté n°. 9. (fort endommagé).

„ 33. Octroi des Archiducs du 20 Septembre 1619 pour l'impression des coutumes du Haut Quartier de Gueldre. Original sur parchemin (sans coté).

„ 34. Lettre de non-préjudice accordée aux Etats le 19 Avril 1620 touchant une aide de soixante mille florins. Original sur parchemin, coté n°. 11 (fort endommagé).

„ 35. Semblables lettres du 19 Janvier 1621 au sujet d'une aide de 50 000 florins. Original sur parchemin, coté n°. 12.

„ 36. Semblables lettre du 13 Juillet 1622 au sujet d'une aide de 51 000 florins. Original sur parchemin, coté n°. 13.

„ 37. Semblable lettre du 4 Novembre 1622 au sujet d'une aide de 18 000 florins. Original sur parchemin, coté n°. 14.

„ 38. Lettre de non-préjudice donnée aux Etats du Haut quartier de Gueldre, sur ce que leurs députés se sont rendus à Bruxelles pour la prestation des sermens au Roi Philippe IV, 27 Mars 1623. Original sur parchemin, coté n°. 16.

„ 39. Acte des sermens réciproques entre l'Infante Isabelle au nom de Phillippe IV, et les Etats de Gueldre en date du 25 Juin 1623. Original sur parchemin, coté n°. 17.

„ 40. Lettres du Roi Philippe IV du 9 Juillet 1652 par lesquelles il accorde aux conseillers de courte robe du conseil en Gueldre les mêmes gages qu'ont ceux de longue robe. Original sur parchemin, coté n°. 19.

N°. 41. Lettres du même Roi en date du 23 Juin 1655 par lesquelles il remercie les Etats du Haut Quartier du donatif de cent mille florins, qu'ils lui ont accordés et promet de ne démembrer le dit Haut Quartier. Original sur parchemin, coté n°. 20.

„ 42. Acte de l'inauguration du Roi Charles II comme duc de Gueldre en date du 24 Février 1666. Original sur parchemin, coté n°. 21.

„ 43. Lettres de Louis XIV données à Saint Germain en Laye le 3 Février 1670 concernant les ôtages du Haut Quartier de Gueldre détenus à Sédan. Original sur parchemin, coté n°. 22.

„ 44. Ordonnance du Roi Charles II du 15 Février 1678, portant règlement pour l'administration de la Province de Gueldre. Original sur parchemin, coté n°. 24.

„ 45. Ampliation du règlement qui précède, décrété à Bruxelles par le même Roi le 8 Juillet 1679. Original sur parchemin, sans coté.

„ 46. Acte de l'inauguration de l'Empereur Charles VI comme Duc de Gueldre en date du 6 Décembre 1719. Original sur parchemin, sans coté.

„ 47. Octroi accordé aux Etats de Gueldre le 12 Avril 1677, pour la levée de 30 mille pattacons. Original sur parchemin, coté n°. 23.

„ 48. Acte de l'inauguration de Philippe V comme Duc de Gueldre, en date du 21 Février 1702. Original sur parchemin, coté n°. 28.

„ 49. Acte de l'inauguration de Marie Thérèse comme Duchesse de Gueldre en date du 18 Mai 1744. Original sur parchemin, sans coté.

„ 50. Acte de l'inauguration de Joseph II comme Duc de Gueldre en date du 22 (*sic* voor 20) Août 1781. Original sur parchemin, sans coté.

„ 51. Une liasse de pièces de l'année 1790.

„ 52. Une autre liasse de pièces de l'année 1790.

„ 53. Une troisième liasse de pièces de la même année.

N°. 54. Une liasse de pièces des années 1792, 1793 et 1794.

„ 55. Une liasse de pièces des années 1787, 1788 et 1789'

„ 56. Une liasse de pièces des années 1782, 1783, 1784 et 1785.

„ 57. Une liasse de pièces des années 1774, 1777 et 1778.

En foi de quoi j'ai dressé le présent procès-verbal, que Mr. le Commandant de la Maréchaussée susdit a signé avec moi et j'en ai laissé une copie à la Régence de la ville de Ruremonde pour sa décharge.

Ainsi fait le jour, mois et an que dessus.

GACHARD. VAN HAEREN.

§ 2. *Archieven der Staten van het Souverein Hof, niet door Gachard medegevoerd.*

Echter waren niet alle archieven door Gachard medegenomen; tal van losse stukken, liassen enz. lagen na zijn vertrek nog verward dooreen op het raadhuis. Dit vermeldt ons de schrijver die in „van der Aa's *Aardrijkskundig woordenboek*", deel IX, het in 1847 verschenen artikel „Roermond" leverde en waarin wij den heer Guillon meenen te herkennen. Dit artikel werd alzoo geschreven toen de archieven nog niet te Roermoud terug waren gevoerd, hetgeen in 1849 geschiedde. Ziehier wat wij in Van der Aa lezen:

„Het Stadhuis, op de Markt, is een groot en regelmatig gebouw, dat in de 17de eeuw schijnt gebouwd te zijn en van een toren met een klok voorzien is. De pui en het balkon, bouwvallig zijnde, werden in 1841 in eenen nieuweren smaak hersteld. In een bovenvertrek vindt men de archieven van het voormalig Overkwartier van Gelderland, die volgens art. 18 van het Barrière-tractaat van 1716 (*sic*) hier moeten berusten. Zij zijn niet geregeld en liggen thans in de grootste *wanorde*. In 1831 heeft de Rijksarchivaris van België, met behulp van de gewapende magt een groot gedeelte dezer archieven opgeligt en naar Brussel vervoerd; tot hiertoe zijn zij nog niet op hare vorige bewaarplaats teruggebragt."

De archieven moeten nog al aanzienlijk van hoeveelheid geweest zijn, daar gezegd wordt, dat *de* archieven van het voormalig Overkwartier op het Raadhuis berustten. De archieven van het Hof zijn, voor zoover ik kon nagaan, door Gachard niet mede genomen; zij bevonden zich echter waarschijnlijk op het raadhuis, toen men omstreeks het jaar 1847 het voornoemd artikel redigeerde, gelijk hiervoor uit het schrijven van het Gemeentebestuur te Roermond van 4 November 1828 blijkt.

HOOFDSTUK XII.

De archieven te Roermond onder Nederlandsch Bestuur 1840—1850.

§ 1. *Archieven te Roermond door Gachard achtergelaten.*

In den toestand der archieven niet door Gachard medegenomen en in hoofdstuk XI beschreven kwam geene verandering.

§ 2. *Het archief der Staten door Gachard naar Brussel gevoerd.*

In 1840, den 19 Maart, richtten, naar wij reeds vermeldden, de Burgemeester en de Schepenen der stad Roermond een verzoekschrift aan de Staatsraden-Commissarissen belast met het voorloopig bestuur der weder in bezit genomen landstreken in Limburg te Maastricht, Borret en Jhr. Gericke van Herwijnen, ten einde deze de herstelling dier stukken zouden aanvragen.

Dit schrijven luidt als volgt:

Roermond, 19 Maart 1840.

In den jare 1831, bij de aannadering van het oogenblik, dat, zoo als vermeend werd, deze landstreken, ten gevolge der onderhandelingen te Londen, onder Nederlandsch gebied zouden terugkeeren, zijn door den heer Gachard, bewaarder der archieven van Belgiën, op last van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, uit de archieven dezer stad opgeligt en naar Brussel overgebragt geworden verscheiden oude handvesten en documenten, omschreven in het kopijelijk hierbij gevoegd inventaris.

Wij hebben de eer U H.Ed.Gestr. daarvan kennis te geven, met eerbiedig verzoek, om, bij voorkomende gelegenheid, de herstelling dezer stukken gelieven aan te vragen.

Burgemeester en Schepenen
der stad Roermond,

LE CLERQ.

Ter ordonnantie,

MERTZ.

Den 11 April 1843 werd door Burgemeester en Schepenen dit verzoek herhaald; dit schrijven is geteekend door Jhr. P. Petit en door den secretaris Mertz.

De Nederlandsche Regeering beijverde zich die archieven terug te bekomen.

Den 13 Maart 1845 schreef de Minister van Buitenlandsche Zaken, Cte. Goblet, aan den Chargé d'affaires des Pays-Bas, Hooft:

„Il résulte d'une communication que je viens de recevoir de M. le Ministre de l'Intérieur, que des mesures vont être prises par lui pour la restitution des documens enlevés à Ruremonde en 1831.

„Ces documens seront envoyés à M. le Gouverneur du Limbourg qui sera chargé de les remettre en temps et lieu à l'administration du duché de Limbourg."

Den 7 April 1845 schreef de Gouverneur te Hasselt, de Schiervel, aan dien te Maastricht, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken hem onlangs de archieven, „les documents et chartes, dont il s'agit", had toegezonden om aan den rechthebbende te worden teruggegeven, zoodra de conventie voor de wederzijdsche ruiling der archieven definitief zou zijn vastgesteld.

Intusschen was reeds 28 Maart 1845 in den dossier over de uitwisseling der archieven handelend de volgende nota geplaatst:

„Na overname der archieven van de voormalige Staten van Oostenrijksch Gelderland, zal het wel een punt van overweging uitmaken of deze archieven als van een gewestelijk belang niet eerder bij het provinciaal bestuur dan wel in de stad Roermond te huis behooren."

Den 27 Juni 1845 werd door de gedelegeerden voor de uitwisseling der archieven Jhr. R. H. O. Sandberg, lid van de ridderschap der Gedeputeerde Staten van het Hertogdom Limburg, (daartoe 14 April 1845 ter vervanging van A. J. H. J. Bloemarts, ook lid dier Staten door den Staatsraad-Gouverneur benoemd,) bijgestaan door A. Kr ns, chef van afdeeling van het provinciaal Gouvernement te Maastricht, ter eenre zijde en E. Coenegracht, oud-lid der deputatie van Belgisch Limburg, bijgestaan door C. L. Hamakers, chef van afdeeling van he provinciaal Gouvernement te Hasselt, ter andere zijde, na vele briefwisselingen, die conventie gesloten, namens de beide Regeeringen van Nederland en België. Toen werden ook bij art. 3, de door Gachard in 1831 weggevoerde archieven aan Nederland afgestaan en den Gouverneur van het hertogdom Limburg eenigen tijd daarna uitgeleverd.

De aldus terugbekomen verzameling werd overgebracht naar de hoofdstad van Limburg, Maastricht, en in het provinciaal gouvernement bewaard. Den 2den Februari 1849 echter werd de Regeering door den oudheidkundige dr. Janssen te Leiden aangezocht om de verzameling liever te Roermond te plaatsen, en, daar destijds te Maastricht geen Rijksarchiefdepôt bestond, gaf de Regeering 21 Juli 1849 aan dien wensch gehoor, met opdracht aan den Gouverneur der Provincie om de voornoemde archieven naar Roermond te doen overbrengen en zich van tijd tot tijd te verzekeren dat de bewaring met zorg werd behartigd. De Gouverneur had in zijn advies aan den Minister van Binnenlandsche Zaken uitdrukkelijk verklaard: „Roermond als stad heeft geen aanspraak op het bezit van 't archief."

De ministerieele missive van 21 Juli 1849 aan den Gouverneur laten wij hier volgen:

Ministerie van Binnenlandsche Zaken.

N°. 117. Afdeeling V.

'sGravenhage 21 Juli 1849.

Na gehouden overleg met mijnen ambtgenoot voor de Buitenlandsche Zaken, heb ik de eer aan U.H.E.G in antwoord op de missive van den 11 April jl. n°. 3388, kabinet, waarvan de bijlage hierbij terug gaat, te kennen te geven, dat U H.E.G. zich voor gemagtigd kan houden om dat gedeelte der archieven van het Voormalig Overkwartier van Gelderland, dat zich nu te Maastricht bevindt, weder naar Roermonde te doen terugbrengen, ten einde te worden hereenigd met hetgeen van gezegd archief steeds in die stad is verbleven.

Bij de overwegingen, die omtrent deze zaak hebben plaats gegrepen, is het tevens toegeschenen, dat de verzameling der bedoelde archieven, evenals vroeger, opnieuw zoude moeten worden toebetrouwd aan de bewaring en de zorg van het stedelijk bestuur van Roermond, dat zich genegen heeft betoond het in orde brengen daarvan zooveel mogelijk te bevorderen, en ten overvloede door U H.E.G. zoude kunnen worden uitgenoodigd om, wanneer de terugbrenging zal hebben plaats gehad ten aanzien van die archieven te handelen zooals ten slotte van zijn schrijven van 25 Maart jl is voorgesteld

Ik heb mitsdien de eer U H.E.G. te verzoeken tot de geheele wedervereeniging van het genoemde archief op den voorgestelden voet te doen overgaan en U voorts van tijd tot tijd te verzekeren dat de bewaring en behandeling daarvan bij voortduring te Roermonde met zorg wordt behartigd.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Kempenaer.

HOOFDSTUK XIII.

Bemoeiingen der Regeering van 1850 *tot* 1889.

Onder de regeering van Willem III begon men zich een weinig meer met het archiefwezen te bemoeien: dit blijkt uit het Koninklijk besluit van 26 Juni 1856 houdende eene regeling betreffende het raadplegen der archieven. De man echter, zooals wijlen Prof. Dr. J. van Vloten getuigt (in zijne biographische aanteekeningen bij zijne bloemlezing van Nederlandsch proza), die het archiefwezen van Nederland grondvestte, was de Referendaris van Kunsten en Wetenschappen, Jhr. Mr. V.de Stuers. Deze richtte op het voetspoor van wat in het naburige België was verricht, het Nederlandsch Rijksarchiefwezen in de provinciën in. De werkzaamheid van Jhr. Mr. V. de Stuers ten deze begon in 1876.

Zien wij echter eerst wat ten behoeve van de Rijksarchieven te Roermond en te Maastricht vóór dien tijd gedaan werd.

Naar aanleiding van rapporten van den Rijksarchivaris Bakhuizen van den Brink en van den Provincialen archivaris van Gelderland Nijhoff, trad de Minister van Binnenlandsche Zaken in 1859 met Gedeputeerde Staten van Limburg in briefwisseling

omtrent de oprichting in Limburg van een beheer voor het oud provinciaal archief, en wel op den voet bij andere provinciën aangenomen, volgens welken door Gedeputeerde Staten een archivaris benoemd en voor hem een instructie vastgesteld zou worden, een en ander onder goedkeuring van den Minister, terwijl de jaarwedde van den nieuwen ambtenaar voor de helft door het Rijk zou worden betaald. Daarbij kwamen ook de te Roermond berustende archieven ter sprake. Gedeputeerde Staten verklaarden zich in een schrijven van 25 April 1860 met de voorgestelde organisatie zeer ingenomen; voorts schreven zij:

„Zouden wij er in slagen om op die wijze en langs dien weg in een *behoorlijk beheer* van het oud archief te voorzien, dan ware het wenschelijk dat, zooveel mogelijk, alle archieven van het hertogdom Limburg onder het beheer wierden gebragt van het gewestelijk bestuur in de hoofdplaats. Wij meenen dat het algemeen belang door dergelijke vereeniging gediend zoude worden.

„Wel is waar, de verplaatsing van het archief, hetwelk thans te Roermond berust, maakt den ingezetenen van dat arrondissement den toegang tot hun archief meer moeijelijk. Doch deze omstandigheid verliest al haar gewigt, wanneer men in aanmerking neemt, dat dergelijke verzamelingen slechts zelden en door weinigen worden geraadpleegd en dat die weinigen juist het *meeste* belang stellen in een goed beheer, zoodat zij wel het *minst* bezwaren zullen inbrengen tegen de verplaatsing. Evenmin staat naar ons gevoelen de bepaling van art. 18 van het Barrière-tractaat die verplaatsing in den weg. Integendeel, wij zijn van oordeel, dat juist die bepaling het middel bevat om voor de toekomst moeijelijkheden te voorkomen. Immers, tot dusver is nog geene uitvoering gegeven aan de bij dat artikel bedongen inventarisatie. Partijen hebben derhalve het bepaalde afschrift van den inventaris niet ontvangen. Buitendien, er bestaat nòch voor beheer, nòch zelfs voor bewaring eenige waarborg. In het belang der regthebbenden zullen derhalve de verplaatsing en het stellen van het onderwerpelijk archief onder goed bestuur geacht worden een allezins aanbevelenswaardige maatregel te zijn.

„De slotsom onzer overwegingen is derhalve dat, om tot eene gewenschte uitkomst te geraken, *vereeniging* moet plaats hebben van de stukken en documenten welke tot het oud archief van Limburg behooren, en dat hun *beheer* dient toevertrouwd te worden aan een deskundig ambtenaar, wiens werkkring en ambtspligten bij bijzondere instructie, door ons vast te stellen, zouden worden geregeld en bepaald."

Den 19 Junij 1860 schreef de Minister aan Gedeputeerde Staten, dat hij bereid was een provinciaal archief in Limburg te

helpen vestigen, en dat hij van meening was dat bij eene behoorlijke regeling daarvan het wenschelijk was, daarmede althans plaatselijk en administratief de archieven van het Overkwartier, te Roermond berustende, te vereenigen, en dat hij, indien het provinciaal archief van Limburg behoorlijk tot stand zou zijn gebracht, hun verlangen ten deze gaarne zou bevorderen Hij beval hun aan de organisatie van het Limburgsch archief met spoed en ten ernstigste ter harte te nemen.

Het gemeentebestuur van Roermond hiermede den 28 September 1860 in kennis gesteld, moest herhaaldelijk gerappelleerd worden. Eerst op 16 April 1861 kwam zijn bericht; de Raad maakte zwarigheid tegen een overbrenging der archieven naar Maastricht, en beriep zich op het Barrière-tractaat, op het nut hetwelk die archieven te Roermond stichtten en zelfs op een verkregen recht, waarbij beweerd werd, dat het een afzonderlijk, geen plaatselijk noch landsarchief was! Voorts verklaarde de Raad zich bereid op kosten der gemeente in het beheer en in een nieuwe inventarisatie te voorzien.

Gedeputeerde Staten verzochten den Minister om de organisatie van het provinciaal archief niet wegens de moeilijkheden door Roermond gemaakt te vertragen en aan dat verzoek gaf de Minister gehoor. Hij zeide de toelage voor den te benoemen Provincialen archivaris toe, en schreef ten aanzien van de Roermondsche archieven den 26 April 1862: „de brief van het gemeentebestuur van Roermond heeft geene overtuiging doen ontstaan van het regt dier gemeente op het behoud van het archief van het voormalig Overkwartier van Gelderland, doch de weigering der gemeente Roermond om dat archief met het Provinciaal archief van Limburg te vereenigen levert geen bezwaar op tegen de oprigting van het laatstgemelde.

„Hoezeer dus geenszints het regt dier gemeente erkennende en het bedoelde archief blijvende beschouwen als een Staatsarchief, waarover de Regeering vrijelijk kan beschikken, althans niet ten opzigte der gemeente gebonden is, stem ik er in toe, dat gezegd archief *vooreerst* aan de bewaring en de zorg van het gemeentebestuur van Roermond blijve toevertrouwd, onder voorwaarde:

„1°. dat volgens aanbieding der gemeente eene nieuwe inventarisatie door een daartoe van wege en op kosten der gemeente aan te stellen persoon worde tot stand gebragt;

„2°. dat ten opzigte van de openbaarheid en toegankelijkheid van het archief maatregelen worden in werking gebragt in overeenstemming met het bepaalde bij het Koninklijk besluit van 26 Juni 1856 n°. 79;

„3°. dat het oppertoezigt over het archief verblijve aan uw college; en

„4°. dat in de instructie van den te benoemen Provincialen archivaris worde opgenomen, dat hij tot eene periodieke inspectie van dat archief verpligt zal zijn, en over het geheel aan den door de Gemeente te benoemen ambtenaar omtrent klassering, inrigting en wijze van bewaring de vereischte inlichtingen zal verstrekken en met dezen in correspondentie blijven.

„Ik verzoek U, Mijne Heeren, in dien zin de vereischte mededeelingen aan het Gemeentebestuur van Roermond te doen, en de verdere regeling der zaak, zooveel dit van U afhangt, te willen bevorderen."

Die mededeeling geschiedde aan het gemeentebestuur van Roermond op 7 Mei 1862.

Eerst den 16 Februari 1866 konden Gedeputeerde Staten berichten, dat zij Mr. Franquinet tot archivaris benoemd hadden, en hem een instructie en een reglement ter goedkeuring toezenden, in welke stukken zij verklaarden „het archief van Roermond in het oog te hebben gehouden." Inderdaad zeide art. 7 der instructie, dat de archivaris „verplicht is jaarlijks het bij het gemeentebestuur van Roermond berustende archief van het Voormalig Overkwartier van Gelderland te inspecteeren en aan den ambtenaar, die door de gemeente met de bewaring daarvan belast is, de vereischte inlichtingen te verstrekken omtrent de classeering, inrichting en wijze van bewaring, en deswege met hem in briefwisseling te blijven."

In verband hiermede bepaalde art 10, dat de archivaris jaarlijks aan den Minister en aan Gedeputeerde Staten verslag zou uitbrengen van de aanmerkingen waartoe de inspectie van het archief, in art. 7 vermeld, heeft aanleiding gegeven, benevens van de maatregelen, die zijn genomen, zoowel voor de goede bewaring als voor het ten nutte maken van dat archief.

Om den schijn te vermijden dat eenig recht van Roermond op bedoeld archief erkend werd, verzocht de Minister dat in dit artikel een wijziging zou worden aangebracht, zoodat gelezen werd: „het bij het gemeentebestuur van Roermond *alsnog* berustende archief".

De stukken werden den 25 Mei 1866 definitief goedgekeurd.

Het gemeentebestuur van Roermond protesteerde volstrekt niet tegen de te zijner kennis gebrachte uitingen van den Minister, doch schikte zich volkomen daarnaar en benoemde nu overeenkomstig 's Ministers eisch in Juni 1866 een archivaris, nl. den heer J. B. Sivré, „speciaal voor het inventariseeren,

rangschikken en bewaren van het archief van het Voormalig Overkwartier van Gelderland."

Op het naleven van de tweede voorwaarde gesteld in 's Ministers brief van 26 April 1862, betreffende het in werking brengen van voorschriften omtrent de toegankelijkheid van het archief, alsmede op het vaststellen van een instructie voor den archivaris, moesten Gedeputeerde Staten den 20 Juni 1866 aandringen. Eerst op 18 Februari 1870 kwam die instructie tot stand.

Van dien tijd af bezocht de Provinciale archivaris, mr. Franquinet, het Rijksarchief te Roermond en wendde zich ook het Roermondsche gemeentebestuur, door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten, tot hem om voorlichting.

In dien toestand kwam eene wijziging ten gevolge van een verzoek in 1874 door het gemeentebestuur gedaan om eene toelage van Rijkswege te ontvangen tot verbetering van de jaarwedde van den archivaris Sivré. Dit verzoek gaf aanleiding tot een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 October 1876, waarin deze zeide, dat zijn antwoord vertraagd was ten gevolge van aanhangige overwegingen betreffende de regeling van het archiefwezen in de provinciën: dat het wenschelijk was de bewaring van de aan het Rijk behoorende archiefverzamelingen, welke in de provinciën verblijven, toe te vertrouwen aan ambtenaren van Rijkswege aangesteld en bezoldigd en geplaatst onder het toezicht van den Rijksarchivaris (te 's Gravenhage). Tegenover de uitgaven aan zoodanige regeling voor het Rijk verbonden, zouden de belanghebbende provinciën of gemeenten in de kosten tot het verkrijgen van behoorlijke bergplaatsen behooren deel te nemen. Overeenkomstig die beginselen was de Minister voornemens den Koning voor te stellen een archivaris te benoemen voor het oud-archief van het Geldersch Overkwartier, welk archief de Minister bereid was binnen Roermond gevestigd te laten met het oog op het geschiedkundig belang hetwelk deze verzameling voor Roermond heeft (1). De Minister had geen bedenking den stadsarchivaris Sivré aan den Koning ter benoeming voor te dragen op een Rijkstractement, noch ook om toe te staan dat hij tevens belast bleef met de zorg voor het stedelijk archief. De gemeente zou daarentegen de thans door het oud-Geldersch archief ingenomen lokalen daarvoor beschikbaar moeten laten, en ten behoeve van

---

(1) **Van eenig *recht* der gemeente Roermond gewaagde de Minister te recht niet, evenmin als van eenige *verplichting* uit het Barrière-tractaat voortvloeiend.**

de kosten aan de instandhouding van dat archief verbonden, de door de nieuwe regeling vrijvallende f 500 jaarlijks behooren uit te keeren.

Het gemeentebestuur verklaarde zich met de voornemens van den Minister zeer ingenomen, en bereid om de lokalen te blijven verstrekken en in de kosten van onderhoud, verwarming en verlichting te blijven voorzien; alleen moest van Rijkswege gezorgd worden voor de bezoldiging van den archivaris van het oud-Geldersch archief, terwijl de gemeente zou voorzien in die van den archivaris voor zooveel betrof het oud-archief der gemeente. De regeling van een en ander gaf tot eenige briefwisseling aanleiding, waaruit blijkt dat men te Roermond zeer wel onderscheid wist te maken tusschen het oud *landsheerlijk Geldersch* archief en het oud *gemeentelijk* archief; doch het gemeentebestuur poogde, op grond dat de gemeente eigenaresse was van eenige oud-Geldersche archiefstukken welke zij door aankoop of schenking bekomen had, te verkrijgen, dat de Minister een Rijksarchivaris zou aanstellen aan wien „zoowel het oud-Geldersch archief *als Rijksarchief* en het oud (stedelijk) Roermondsch archief als daartoe noodzakelijk en dus van Rijks belang" zou worden toevertrouwd, en zulks ten einde de kwestie van Rijks of gemeente-eigendom van *eenige gedeelten* van het archief in het midden te kunnen laten; het Rijk zou dan ook de kosten van instandhouding, uitbreiding en inventaris dragen; de gemeente zou geven: lokalen, meubelen, vuur en licht en eene toelage aan den Rijksarchivaris voor het ook van Rijks belang zijnde oud-Roermondsch- en gemeentearchief en de fondsen tot instandhouding van dat oud-Roermondsch archief.

Doch de Minister liet zich met deze denkbeelden niet in en schreef eenvoudig den 27 Januari 1877, dat hij in het belang zoowel van het stedelijk archief als van dat van het Overkwartier bereid was den heer Sivré aan den Koning voor te dragen ter benoeming tot archivaris van laatstgenoemd Rijksarchief op eene jaarwedde van f 500 en om tevens aan dien heer de vergunning te verleenen ook het oud-gemeentearchief te verzorgen, een en ander onder voorwaarde, dat hem gelijke bezoldiging door de gemeente werd toegelegd.

In zijne vergadering van 5 Februari 1877 vereenigde zich de gemeenteraad hiermede, en bij Koninklijk Besluit van 22 Februari 1877 n°, 11 werd de heer J. B. Sivré tijdelijk benoemd tot archivaris van het Rijksarchief van het voormalig Overkwartier van Gelderland en werd hem vergund tevens de betrekking van archivaris der gemeente Roermond te blijven waarnemen.

Dit werd den 28sten Februari 1877 aan het gemeentebestuur

van Roermond medegedeeld, terwijl aan den Commissaris des Konings in Limburg werd bericht, dat de nieuwe Rijksambtenaar, voor zoover zijn beheer over 's Rijksarchief betrof, gesteld zou worden onder het onmiddelijk toezicht van den archivaris van het Rijk (te 's Gravenhage).

Bij Ministerieele beschikking van 28 Juni 1877 werd eene instructie voor den archivaris van het Rijksarchief van het voormalig Overkwartier van Gelderland te Roermond vastgesteld, geheel geschoeid op de leest van de instructies der overige Rijksarchivarissen.

Kenmerkend zijn de volgende artikelen:

Art. 1.

Het beheer over de archieven van het Rijk te Roermond, afkomstig van het voormalig Overkwartier van Gelderland is toevertrouwd aan den archivaris daarover van Rijkswege aangesteld, welke voor de bewaring van die verzameling en voor de handhaving en uitvoering der desbetreffende besluiten en reglementen verantwoordelijk is.

Art. 2.

Onverminderd het toezicht van den Commissaris des Konings in Limburg ingevolge de instructie gevoegd bij het Koninklijk besluit van 27 September 1850 n°. 58 (*Staatsblad* n°. 62) staat de archivaris van het Rijksarchief te Roermond onder het onmiddelijk toezicht van den Rijksarchivaris, door wien het archief wordt geinspecteerd. Van zoodanige inspectie wordt door den archivaris des Rijks aan den Minister van Binnenlandsche Zaken een schriftelijk verslag gezonden.

Art. 6.

Hem is opgedragen het bewaren, in goeden staat houden, rangschikken en inventariseeren van de aan het Rijk behoorende bescheiden afkomstig van het voormalige Overkwartier van Gelderland onder zijn beheer gesteld of te stellen. Hij waakt zorgvuldig, dat die archieven op geenerlei wijze vermengd worden met het oud-archief der gemeente Roermond.

Hij spoort voortdurend die stukken op, welke tot aanvulling der verzameling kunnen strekken en doet dienaangaande de noodige voorstellen aan den Minister van Binnenlandsche Zaken. Van de archieven legt hij een wetenschappelijken inventaris aan volgens een door den Minister van Binnenlandsche Zaken goed te keuren plan.

Hij legt bovendien inventarissen aan van de aanwinsten en van de boeken en gedrukte stukken.

Art. 7.

Hij voorziet alle charters, registers, archiefstukken en drukwerken van een stempel dragende het Rijkswapen en het opschrift „Overkwartier te Roermond".

Art. 10.

Het is den archivaris verboden eenig geschreven stuk, eenig drukwerk of eenig zegel te vernietigen, te vervreemden of te vernielen, eenig zegel van de stukken af te nemen of eenigen aankoop te doen zonder magtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken. Behoudens het geval van brand en die voorzien bij het Koninklijk besluit van 26 Junij 1856 n°. 79, is het hem niet geoorloofd eenig stuk uit het archief weg te voeren zonder magtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Art. 13.

De archivaris houdt de hand aan de naleving der bepalingen ten aanzien van de toelating tot en het gebruik van het archief, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 Junij 1856 n°. 79.

Art. 16.

Hij zendt jaarlijks vóór 1 Maart door tusschenkomst van den archivaris des Rijks aan den Minister van Binnenlandsche Zaken een verslag over het afgeloopen jaar.

In verband met deze nieuwe instructie werden artikel VII en het 4de lid van artikel X van de instructie van den Provincialen archivaris, diens jaarlijksch bezoek aan het archief van Roermond gelastende, door de Gedeputeerde Staten op 13 April 1877 verklaard te zijn vervallen.

Aan Roermond werd bij schrijven van 28 Juni 1877 de Ministerieele instructie voor den Rijksarchivaris toegezonden, met uitnoodiging om de gemeentelijke instructie welke den 18den Februari 1870 aan den heer Sivré gegeven was, te wijzigen, zoodat die nu alleen het beheer van het oud-archief der gemeente zou betreffen Aan deze uitnoodiging gaf men gereedelijk gevolg bij een Raadsbesluit van 24 November 1877.

In 1881 werd het beheer van het oud provinciaal archief in Limburg gereorganiseerd, gesteld onder een door den Koning

benoemden Rijksarchivaris en geheel van Rijkswege bekostigd. De nieuwe Rijksarchivaris in Limburg J. Habets werd bij Ministerieele missiven van 30 Mei en van 12 September 1884 aangeschreven de werkzaamheden van . den Rijksarchivaris te Roermond na te gaan, in het bijzonder wat betreft de methode bij het inventariseeren gevolgd, en deswege verslag uit te brengen.

HOOFDSTUK XIV.

De verschillende rechterlijke archieven te Roermond 1879—1891.

Maatregelen der Regeering.

De Regeering heeft ten aanzien der rechterlijke archieven in het bijzonder verschillende bepalingen gemaakt.
Tot die archieven behooren te Roermond:

1°. die van het Souverein Hof te Roermond als rechterlijk lichaam en als leenhof;

2°. die van de Schepenbank van Roermond;

3°. de archieven afkomstig van de Arrondissements-Rechtbank te Roermond, zijnde de archieven der Schepenbanken ingevolge de hiervoorgemelde Fransche wetten en besluiten aldaar geplaatst omstreeks 1809.

4°. die van het Souverein Hof te Venlo, ook als rechterlijk lichaam en leenhof, laatstelijk bewaard op het Kantongerecht te Venlo;

5°. die van den Erfvoogd van Roermond als rechterlijk ambtenaar, voor zoover aanwezig;

6°. die van den Officiaal van Roermond, voor zoover aanwezig.

Op deze alle zijn van toepassing art. 1 van het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 (*Staatsblad* n°. 40); 31 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 168); het ministerieel besluit van 23 Mei 1879 (*Nederl. Staatscourant* n°. 119); het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141); idem van 20 April 1889 (*Staatsblad* n°. 39); idem van 29 December 1891 (*Staatsblad* n°. 246). Al deze besluiten hadden ten doel voornoemde archieven in de Rijksarchiefdepots te verzamelen. Het besluit van 31 Augustus 1880 wees ook het Rijksarchiefdepot te Roermond daartoe aan.

De archieven sub 3 waren namelijk ingevolge besluit van den Minister van Justitie dd. 23 Mei 1879 n°. 163 in het archief te Roermond geplaatst, die sub 4 krachtens missive van den Minister van Justitie van 24 September 1880, 1ste afdeeling, n°. 108 en daarop gevolgd schrijven van den Algemeenen Rijksarchivaris van 6 October 1880, n°. 146, naar het Rijksarchief te Roermond overgebracht. Zij werden in den zijvleugel van het Raadhuis geplaatst, in een afzonderlijk lokaal.

HOOFDSTUK XV.

De archieven onder het beheer van den Rijksarchivaris in Limburg.

De Rijksarchivaris Sivré overleed den 16den November 1889. Bij beschikking van 19 November droeg de Minister van Binnenlandsche Zaken het beheer voorloopig op aan den Rijksarchivaris in Limburg en bepaalde bij dat het Rijksarchief te Roermond voorloopig voor het publiek gesloten werd, terwijl onderzoekers zich tot gemelden archivaris zouden hebben te wenden. De archivaris werd gemachtigd zich door zijne ambtenaren te doen bijstaan en aangeschreven een summieren inventaris op te maken en den Minister verslag te geven van den staat, waarin zich de verzameling bevond.

Aanstonds stelde het gemeentebestuur den Minister een candidaat voor, met het verzoek dezen, zooals geschied was ten aanzien van den overleden archivaris Sivré, te benoemen tot archivaris zoowel van het Geldersch als van het oud gemeentelijk archief.

Doch de Minister had geen reden om op dit voorstel in te gaan zonder meer; integendeel.

Bij de eerste bezoeken door den Rijksarchivaris Habets en door mij in November en December 1889 aan het archief gebracht, bleek het dat de Rijksverzamelingen in een onbevredigenden toestand verkeerden. Ongeveer 300 charters lagen dooreen in eene kast, zonder omslag of eenige bedekking; een voorraad losse bescheiden, voldoende om tal van portefeuilles te vullen, lag in een trapkamertje zonder voldoende lucht en licht opeen gestapeld, gedeeltelijk op den grond.

De minuten van het ontwerp van het beroemde Geldersch andrecht, door vele Nederlandsche en Duitsche geleerden, als en van der Sande en een Romeo Maurenbrecher, hoog geprezen, oor andere landstreken van ons vaderland, als bijvoorbeeld het

Nijmeegsch Kwartier, hoofdzakelijk overgenomen, nog in deze eeuw in Duitschland uitgegeven, welke minuten waarschijnlijk van de hand zijn van den raadsheer Tilman van Bree, lagen daar als waardeloos papier.

Uit een en ander volgt, dat het gemeentebestuur niet gerechtigd was om, gelijk het meermalen deed, hoog op te geven van zijn nauwlettende zorg voor het Geldersch archief.

Wel bleek het, dat het gemeentebestuur ongaarne zag, dat de Regeering zich met het archief inliet; want toen de Rijksarchivaris in Juni 1890 de door hem geklasseerde losse stukken van het Geldersch archief in portefeuilles wenschte te pakken, waagden Burgemeester en wethouders het, hem dit te verbieden. Door den Minister ter verantwoording geroepen, verklaarden zij, dat zij uit het pakken in portefeuilles het voornemen afleidden om het archief uit Roermond te verwijderen en verzochten zij den Minister te bevelen dat het archief te Roermond gevestigd zou blijven. De Minister antwoordde, dat het inpakken in portefeuilles in allen gevalle behoorde te geschieden en geenerlei beschikking over eigendom inhield en evenmin het voornemen om het archief te verwijderen insloot, en hij verlangde dat de Rijksarchivaris in de vervulling zijner taak niet werd belemmerd; hij gaf voorts het voornemen te kennen om daarna aan het gemeentebestuur mededeeling te doen van den inventaris met verzoek om opgave van de stukken, welke daarop eventueel ten onrechte als zijnde het eigendom der gemeente mochten zijn gebracht.

Het gemeentebestuur moest toegeven, doch zag met leede oogen dat de Regeering niet aanstonds overging tot de aanstelling van een Rijksarchivaris, die tevens gemeente-archivaris zou zijn; daarom werkte het alle maatregelen der Regeering tegen. Dit bleek ook toen de Rijksarchivaris Habets de medewerking van Burgemeester en wethouders inriep om den summieren inventaris zoo goed mogelijk te doen worden. Den 8 Maart 1890 schreef hij aan den Burgemeester:

„Ik heb de eer UEdelachtbare inzage te verleenen van den inventaris der Rijksarchieven, dien wij in November 1889 te Roermond hebben opgemaakt.

„Wij hebben daarop gebracht alles wat bij elkander lag en wij meenden tot het Rijk te behooren. Deze inventaris zal wel niet heel compleet zijn.

„Er zijn misschien stukken daarop die er niet op behooren en er zijn er misschien stukken af, die er op moesten wezen.

„Maar er moet eene scheiding van het stedelijk- en Rijksarchief plaats hebben. Daarom heeft mij de Regeering bevolen een inventaris te maken van alles wat aan het Rijk behoort.

„Om dit plan eerlijk, goed en loyaal uit te voeren, neem ik de vrijheid uwe medewerking in te roepen en die van den heer Secretaris der stad, den heer Beltjens. Gelieve dezen inventaris te doen onderzoeken en met potlood aan te stippen alles wat U dunkt niet aan de Regeering te behooren. Ik zelf heb talrijke stukken gezien, die ik denk dat aan de stad behooren. Wij hebben dezelve aangeteekend omdat ze tusschen de Rijksarchieven lagen.

„Dit mijn schrijven heeft hoegenaamd geen officieel karakter en dient alleen om de scheiding gemakkelijk te maken; het zal u later zelfs vrijstaan de stukken terug te eischen, die U nu dunkt dat aan het Rijk behooren. Het is mij enkel te doen om niet aan Zijne Excellentie den Minister een inventaris te zenden die door U totaal wordt afgekeurd.

„Wij moeten ons helpen en verstaan, waartoe ik steeds zal bereid zijn.

„Gelieve dit schrijven aan den heer Secretaris Beltjens mede te deelen en hem te zeggen, dat het mij veel genoegen zou doen, indien ik den inventaris binnen 10 of 14 dagen, met zijne aanteekeningen voorzien, mocht terug ontvangen."

Dit schrijven werd niet beantwoord en men hield eenvoudig den project-inventaris achter.

Den 8sten Juli 1890 moest derhalve de Rijksarchivaris zijn inventaris aan den Minister inzenden, zonder te hebben kunnen vernemen of het gemeentebestuur daarop aanmerkingen te maken had.

Deze inventaris werd den 29sten Juli door den Minister aan het gemeentebestuur gezonden met verzoek om mededeeling of en zoo ja welke stukken daarin naar diens meening het eigendom der gemeente zouden zijn. Eerst zeven maanden later, den 3den Maart 1891, zonden Burgemeester en wethouders het stuk terug „zonder voorzien te zijn van eenige aanwijzing". Zij beweerden, dat een herhaald onderzoek daarvan ook door deskundigen getoond had, dat het zooveel afwijkingen van de werkelijkheid en vermengingen met het oud-gemeentearchief, en dergelijke algemeene opgaven bevatte, dat het vooralsnog ondoenlijk voorkwam de gevraagde aanwijzingen te doen. Door deze bezwaren motiveerden zij hun nieuwen aandrang, dat een Rijksarchivaris zou worden aangesteld.

De Minister antwoordde den 16den Juli 1891, dat hij zich volkomen vrijheid wenschte voor te behouden ten aanzien der vraag of te Roermond voor het aan het Rijk behoorend Geldersch archief een Rijksdepot zou gevestigd blijven met een eigen Rijksarchivaris; de bewering dat het aan het gemeente-

bestuur niet mogelijk zou zijn aan te wijzen of in den inventaris stukken voorkwamen, waarop de gemeente aanspraak zou kunnen maken, was in allen gevalle geen aanleiding voor den Minister om een Rijksarchivaris te benoemen. Die beweerde onmogelijkheid werd overigens wêersproken door de erkenning dat de inventaris herhaaldelijk en door deskundigen van wege de gemeente was onderzocht, en door het feit dat de inventaris maanden lang onder berusting van het gemeentebestuur was gebleven; in elk geval rustte de taak om de verlangde aanwijzingen te doen niet op de Regeering. De Minister zond den inventaris op nieuw op, met verzoek om vóór 1 September de verlangde mededeeling te doen.

Den 2den September 1891 zond het gemeentebestuur eindelijk een beknopt verslag, bevattende de gevraagde aanmerkingen, opgemaakt door een „bevoegd deskundige" den heer van Beurden, landmeter bij het Kadaster.

Burgemeester en wethouders verzochten eerbiedig een gunstig gevolg te willen geven aan het denkbeeld aan het slot van dat verslag geopperd, namelijk de benoeming van een of meer deskundigen van wêerszijden, die in gemeen overleg de zaak definitief zouden onderzoeken en zoo aan elke partij toekennen wat haar rechtens en billijk toekwam. Zij maakten eindelijk gewag van de jarenlange vestiging, de *zorgvuldige en doelmatige bewaring en verzorging* en de ruime uitbreiding door de gemeente vooral aan het Geldersch archief gegeven, om opnieuw aan te dringen op de benoeming van een Rijks- tevens gemeentearchivaris.

Het kostte den Rijksarchivaris Habets, in wiens handen dit rapport werd gesteld, weinig moeite, in bijzonderheden aan te toonen, dat de daarin voorkomende beweringen in verreweg de meeste gevallen volkomen ongegrond en in de overige onbewezen waren.

De Minister kon dan ook aan de hand van dit advies, op 7 Maart 1892, de beweringen van het rapport van Beurden wêerspreken; doch aan het slot van zijn schrijven verklaarde hij zich bereid het voorstel van het gemeentebestuur aan te nemen, om een definitief onderzoek op te dragen aan twee van wêerszijden aan te wijzen deskundigen; hij deelde aanstonds mede wie zijnerzijds benoemd zouden worden, en verzocht spoedige mededeeling van de deskundigen der gemeente, opdat deze aangelegenheid zonder verder uitstel tot klaarheid kon worden gebracht.

Nu echter liet Roermond niets meer van zich hooren!

Bijna een jaar later, den 21sten Januari 1893, verzocht de Minister opnieuw, dat van wege de gemeente gevolg werd gegeven aan de door haar zelve voorgestelde benoeming van deskundigen.

Geen antwoord!

Den 14den Maart 1893 nieuwe aandrang van den Minister.

Van dienzelfden dag is het „rijpelijk overwogen" antwoord gedagteekend, dat eindelijk uit Roermond afgezonden werd. Het gemeentebestuur beweerde daarin, dat het Geldersch archief te Roermond te huis behoorde, klaagde er over dat de Regeering na het overlijden van den heer Sivré niet een nieuwen archivaris had benoemd, zeide dat men den indruk had, dat bij de Regeering het plan bestond om het archief over te brengen naar Maastricht en dat de schifting van het archief een eerste stap daartoe scheen, wees eenige beweerde fouten in den inventaris aan, en verklaarde ten slotte, dat het gemeend had de zaak van het voorgesteld onderzoek door deskundigen aan den Raad te moeten onderwerpen. De Raad nu had in zijn zitting van 27 Februari 1893 geoordeeld, dat de finantiën der gemeente niet toelieten een tweetal personen met dat onderzoek te belasten, en besloten den Minister te verzoeken in gemeen overleg een persoon te benoemen, die het werk van den overleden archivaris Sivré zou voortzetten.

De Minister herinnerde in zijn antwoord van 1 April 1893 aan den loop der zaak, en wees er op, dat deze nu sinds bijna drie jaren slepende was gehouden, om hierop nêer te komen dat de gemeente haar eigen voorstel, dat de Minister terstond had aangenomen, introk en voorsloeg om op den ouden voet een archivaris aan te stellen. In dat voorstel verklaarde de Minister niet te kunnen treden, en hij verzocht daarom, dat alsnog, overeenkomstig het voorstel van Roermond zelve, twee deskundigen zouden worden aangewezen om de gecontesteerde stukken te onderzoeken.

Op dit schrijven werd geen antwoord door Roermond gegeven!

Intusschen bleven mijn ambtsvoorganger en ik te Roermond werken; de archieven door ons uit het trapkamertje te voorschijn gebracht werden in portefeuilles gepakt; de titels door ons op de liassen gevonden werden overgebracht op de ruggen der portefeuilles, waarin deze liassen werden geborgen. Later werd er mede begonnen stuk voor stuk de archieven na te zien en in omslagen te pakken.

Inmiddels was, bij een bezoek op 19 September 1893 door den Algemeenen Rijksarchivaris en mij aan het Rijksarchiefdepot te Roermond gebracht, gebleken, dat verschillende archiefstukken vermist, althans niet meer op hun plaats te vinden waren. Ook bleek het, dat, in strijd met 's Ministers beschikking, aan derden buiten voorkennis van den Rijksarchivaris toegang tot het archief verleend werd en zelfs stukken uitgeleend waren geworden. Verzoeken mondeling en schriftelijk door mij aan den Burge-

meester gedaan om de vermiste stukken terug te erlangen bleven onbeantwoord. De Burgemeester ontzag zich zelfs niet mij op beleedigende wijze te bejegenen en te insinueeren, dat door mij stukken aan de gemeente behoorende waren weggevoerd.

De Minister door den Algemeenen Rijksarchivaris en door mij met het vermissen der stukken in kennis gesteld, schreef den Burgemeester aan, zorg te dragen, dat deze ten spoedigste bij de Rijksverzameling teruggebracht werden; waarop de Burgemeester antwoordde, dat door of van wege het gemeentebestuur geen registers en stukken *behoorende tot de archieven van het Geldersch Overkwartier* uit die verzameling waren verwijderd, terwijl de stukken die de Minister als vermist had aangewezen, blijkens een door den gemeente-secretaris ingesteld onderzoek, alle in de *daarvoor bestemde* lokalen werden aangetroffen.

Het bleek mij evenwel, dat wel is waar sommige stukken teruggevonden werden, schoon op eene andere plaats dan waar zij vroeger bewaard waren, doch dat andere nog steeds zoek waren; wellicht waren zij verborgen in een met doek dichtgespijkerde kast in een aangrenzend niet tot 'sRijks depot behoorend vertrek. De bewering van den Burgemeester, dat alles zich bevond in de *daarvoor bestemde lokalen* liet natuurlijk de gelegenheid open om zich in elk geval te dekken. Alleen is het duidelijk, dat het bestemmen van een lokaal tot bewaring van Rijks archiefstukken buiten voorkennis van den Rijksarchivaris niet te verdedigen viel.

De Minister droeg nu een onderzoek aan den Commissaris der Koningin op, die zich persoonlijk met mij naar Roermond begaf. Het meerendeel der stukken werd alstoen teruggevonden, eenigen onder het nieuw gemeentelijk archief in een aangrenzend vertrek. Tot op den huidigen dag werden niet te recht gebracht de navolgende documenten: 1°. het Betuwsch Landrecht; 2°. een registertje met privilegiën van het Overkwartier; 3°. een register getiteld: Dessen naebeschreven thins laet ende lyffige wins-goederen sint gelegen te Bleryck und hörn den edelen erendfesten Chrystoffel van Wylach, heer tot Lottum etc., und dem edelen erendfesten Dedderyck van Driept alf und alf toe wat daer van kompt op St. Andries Aposteldach 1582—1620; 4°. Lyste der religieuzen Ursulinen die alhier in de stad Roermond en hare kerk begraven zijn, en dito van die er niet begraven zijn. 1650—1670, kl. 4°.

Ook 3 charters respectievelijk van 1419, 8 Juli 1423 en 1 Mei 1498 door Syben (1) en Gachard (2) in hun inventaris als

(1) Zie: Hoofdstuk VII, § 3.
(2) Zie: Id. XI, § 1, n°. 9, 10, 11 en 15.

Staten-archief vermeld en een register in 4°., getiteld: „Annotanda pro collegio Soc.-Jesu", bleken mij later zich niet in het archief te bevinden; laatstgenoemd registerbevond zich daar nog in 1894.

Ongeveer terzelfder tijd vermiste ik ook in het register waarin de opgezworen kwartierstaten der Ridderschap zijn bijeengebonden, den 45sten en laatsten kwartierstaat, namelijk die van Frederik August Anton van Bothmer, admissus 12 October 1787 (Zie jaarverslag der gemeente over 1866, p. 55).

Naar aanleiding van het rapport van den Commissaris der Koningin en van de gedane bevindingen, gaf de Minister nu bij beschikking van 23 Junij 1894 aan den Rijksarchivaris last om de Rijks archieven naar 's Rijks archiefdepot te Maastricht over te brengen, met uitzondering van die stukken, waarop de gemeente Roermond eenige jaren geleden had beweerd aanspraak te kunnen maken, waaromtrent getracht zou worden nader overeenstemming te verkrijgen. De Commissaris werd uitgenoodigd den Rijksarchivaris daarbij voor zooveel noodig behulpzaam te zijn, en aan den Burgemeester, aan wien daarvan mededeeling werd gedaan, werd tevens een berisping gegeven wegens zijn onbetrouwbaar gebleken bericht aangaande de vermiste stukken en wegens zijn onbehoorlijke bejegening van den Rijksarchivaris.

De door mij over te brengen verzamelingen waren als volgt gespecifieerd:

1°. de archieven van het Geldersch Overkwartier door de Belgische Regeering aan de Nederlandsche teruggegeven; 2°. de blijkens bijlage van de missive van het gemeentebestuur van Roermond van 2 September 1891 n°. 2914) G, aan het Rijk toekomende stukken, voor zoover niet begrepen sub 1°.; 3°. de archieven afkomstig van het Souverein Hof van Gelder (Spaansch-Oostenrijksche partage) en die van de Schepenbank van Roermond; 4°. de archieven van het Souverein Hof en van de Leenkamer van het Staatsch Overkwartier van Venlo, tot 1879 te Venlo bewaard en nader omschreven in het jaarverslag van den archivaris Sivré over 1882 (pag. 130—131); 5°. de archieven van de voormalige Schepen- en laatgerechten en leenhoven in het Overkwartier van Gelderland, het graafschap Horne enz. tot 1879 ter rechtbank te Roermond bewaard en waarvan door de heeren Sivré en mr. de Sain een gedrukte inventaris vervaardigd is.

De uitvoering van 's Ministers last is gestuit op den tegenstand van den Burgemeester, van het gemeentebestuur en van

den gemeenteraad van Roermond, welke, gesteund door de opgeruide openbare meening, zich niet ontzien hebben tal van onwettige handelingen en zelfs feitelijk verzet te plegen. Ja, *men* heeft zich niet ontzien pogingen in het werk te stellen om de Pruissische Regeering te bewegen tusschen beide te komen op grond van vermeende aanspraken aan het Barrière-tractaat van 1715 te ontleenen!

Toen te Roermond het bericht ontvangen werd dat de Commissaris der Koningin met den Rijksarchivaris op 2 Juli 1894 zouden komen om 's Ministers last uit te voeren, vergaderden op 1 Juli Burgemeester en wethouders en namen zij een door het raadlid jhr. mr. L. F. H. Michiels van Kessenich geredigeerd besluit, luidende dat zij „afgifte van stukken uit het archief te Roermond opgevorderd door den Commissaris weigerden en hem van deze beslissing kennis zouden geven." (1)

De Burgemeester telegrafeerde aan den Minister, dat hij zonder machtiging van den Raad bezwaar maakte archieven af te staan welke in het bezit der gemeente zijn; en aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, als Minister-President, dat hij protesteerde tegen de naar zijne meening niet gerechtvaardigde wijze, waarop de Staat zijn vermeend recht op de archieven meende te kunnen doen gelden. Hij beriep zich op het Barrière-tractaat van 1715 en op het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) (2).

---

(1) Dit besluit van Burgemeester en Wethouders is bij Koninklijk besluit van 9 Juli 1894 (*Staatsblad* n°. 91) geschorst en bij Koninklijk besluit van 7 Januari 1895, (*Staatsblad* n°. 2), vernietigd als strijdig met de wet.

(2) Opmerkelijk is het, dat in een praeadvies door Burgemeester en wethouders van Roermond den 26sten Maart 1895 aan den Raad uitgebracht, geheel in strijd hiermede, erkend werd, dat de band van het Barrière-tractaat met toestemming van de Koningin van Engeland en van den Keizer van Duitschland (die NB. sinds 1806 niet meer bestaat!), zijnde de partijen welke destijds met de Staten-Generaal der Vereenigde Republiek het genoemde traktaat sloten, kan verbroken worden; dat uit een verplaatsing van het archief door de Nederlandsche Regeering zonder de noodige toestemming van Engeland en Duitschland voor Roermond geene moeilijkheden kunnen voortvloeien, en dat de gemeente niet verplicht is, voor de handhaving van het tractaat te waken.

In datzelfde praeadvies erkende men ook dat de band van het Koninklijk besluit van 1883 (waarin alleen gezegd was, dat ook in het Rijks archiefdepot te Roermond rechterlijke archieven door den Minister konden geplaatst worden) verbroken kon worden door intrekking van gemeld Besluit, waartoe de Regeering elk oogenblik kon overgaan.

Inderdaad is dat Koninklijk Besluit ingetrokken bij een Koninklijk besluit van 19 Aug. 1895, n°. 77 (*Staatsblad* n°. 150).

De vroegere ervaring en de laatste houding van het gemeentebestuur deden het den Commissaris der Koningin raadzaam achten mij op 2 Juli naar Roermond te vergezellen, waarheen ik mij begaf met twee gehuurde verhuiswagens.

De Commissaris slaagde er in den Burgemeester en de Wethouders te overtuigen, dat elk verzet ten aanzien der rechterlijke archieven afkomstig van de Rechtbanken te Roermond en Venlo onverdedigbaar en dat het beroep op het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) ongegrond was. Ik kon toen ongestoord deze archieven, welke zich in een zijvleugel van het raadhuis bevonden, in den grootsten wagen overbrengen.

In een langdurige bespreking met Burgemeester en wethouders, welke beweerden dat de gemeente in het bezit der Rijksarchieven van het Geldersch Overkwartier was, en dat deze krachtens het Barrière-Tractaat te Roermond moesten blijven berusten, betoogde de Commissaris, dat dit archief ontwijfelbaar in het bezit van het Rijk was; dat toch reeds de heer Sivré Rijksarchivaris was geweest en als zoodanig die archieven voor het Rijk had beheerd; dat na diens dood dat beheer was opgedragen aan den Rijksarchivaris in Limburg en dat dus het Rijk steeds in het bezit van dat archief was gebleven; dat daaraan niets veranderd werd door het feit dat het archief — krachtens overeenkomst — zich bevond in een aan de gemeente behoorend lokaal, en dat de sleutels daarvan ten raadhuize berustten, hetgeen noodig was opdat het lokaal in spoedeischende gevallen toegankelijk zou zijn; dat mitsdien de Rijksarchivaris ter volvoering van een last van zijn chef, den Minister, tot verplaatsing van het Rijks archief niemands toestemming behoefde, en dat het niet zou aangaan door het onthouden der sleutels hem feitelijk den toegang tot de verzameling te beletten en hem te dwingen zich dien op andere wijze te verschaffen; dat eindelijk een beroep op het Barrière-tractaat iederen grond miste, omdat zoo het alsnog van kracht mocht zijn — hetgeen de Commissaris ontkende — noch de Burgemeester, noch het Dagelijksch bestuur, noch de Raad voor de naleving eener internationale overeenkomst had te zorgen; dat het derhalve niet aanging een dier autoriteiten in de zaak te betrekken.

De Burgemeester en de Wethouders gaven alsnu toe, doch onder uitdrukkelijk protest, dat zulks tegen hun wil geschiedde. De Commissaris deelde dit telegraphisch aan den Minister mede met de vraag of de overbrenging des ondanks moest geschieden, waarop de Minister antwoordde, dat de lastgeving tot overbrenging der Rijksarchieven afkomstig van het voormalig Overkwartier gehandhaafd bleef en dat er geen bezwaar was een protest in het proces-verbaal op te nemen. Aan den Burgemeester

telegrafeerde de Minister, dat de bevoegdheid der Regeering om archieven te verplaatsen aan het Rijk behoorende buiten twijfel is, zoodat voor een machtiging van den gemeenteraad geene aanleiding bestond.

Daarop werd op mijn verzoek door den Burgemeester de sleutel van het archieflokaal, dat 's Rijksarchiefdepot bevat, ter mijner beschikking op tafel gelegd, onder bijvoeging, dat hij mij als Rijksarchivaris den sleutel niet kon weigeren, maar dat hij geen vergunning kon geven om de archieven mede te nemen.

Met het wegvoeren van het Rijksarchief werd nu een aanvang gemaakt en wel van die stukken, welke op de stellige vraag van den Commissaris zoowel door mij als door den gemeente-Secretaris werden aangewezen als te behooren tot dat gedeelte van het archief, waarvan de eigendom van het Rijk niet door de gemeente werd betwist.

Intusschen werd mij ook door een deurwaarder, ten verzoeke van den Burgemeester een, in overleg met jhr. Michiels opgesteld, exploit beteekend, waarbij mij werd aangezegd, dat krachtens besluiten van B. en W. van 1 en 2 Juli, de Burgemeester zich verzette tegen het wegvoeren van eenig archiefstuk berustende in het Raadhuis, met uitzondering van de oude rechterlijke archieven welke in den zijvleugel bewaard werden, en dat de Burgemeester tegen die medeneming en wegvoering protesteerde.

Inmiddels was het feit van het inpakken der archieven ruchtbaar geworden en verscheen ten Raadhuize het raadslid jhr. Michiels, welke den Burgemeester verzocht terstond een Raadsvergadering te beleggen.

De overpakking moest wegens de vermoeidheid der werklieden gestaakt worden, zoodat een groot gedeelte der Rijksarchieven in het depot achterbleef. Terwijl de beide wagens door mij verzegeld werden, had de Raadsvergadering plaats, waarin de zaak met groote heftigheid besproken werd. Na een relaas van den Burgemeester omtrent het voorgevallene, werd aan jhr. Michiels het woord gegeven; deze meende, dat de waardigheid van den Raad niet duldde, dat men zich alleen met woorden verzette, maar dat men dit ook met daden moest doen; hij zeide geen kennis te hebben van het archiefwezen, en mitsdien niet te kunnen beoordeelen van welke stukken de gemeente, van welke het Rijk eigenaar is. Maar hij noemde de wijze van handelen der Regeering, hier vertegenwoordigd door den Commissaris der Koningin benevens den archivaris in Limburg, „beneden alle kritiek" en hij protesteerde tegen het autocratisch optreden uit al zijn macht; de Minister had een Raadsvergadering moeten afwachten. Nu

moest de Raad Burgemeester en wethouders gelasten zich feitelijk te verzetten tegen de wegvoering van het archief.

Verschillende raadsleden gaven met deze zienswijze instemming te kennen en jhr. Michiels ontving dank voor zijn krachtig optreden. De Burgemeester constateerde, dat alle sprekers het er over eens waren, dat „de wijze waarop de Regeering haar vermeend recht op de alhier zich bevindende archieven trachtte te doen gelden, niet genoeg kon worden afgekeurd; ook hij achtte die handelwijze niet gerechtvaardigd" en had daartegen geprotesteerd; „hij achtte zich niet gerechtigd hier wijders de handelwijze der Regeering te qualificeeren". Ten aanzien van het voorstel van jhr. Michiels merkte hij op, dat indien het ongewijzigd werd aangenomen, zoodat het ook op de rechterlijke archieven sloeg, dit in strijd zou zijn met de wet en hij er geen uitvoering aan zou kunnen geven, omdat volgens het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) de Minister bevoegd is de oude rechterlijke archieven te plaatsen in welk Rijksarchiefdepot hij wil (1). Hij ried derhalve aan, het voorstel te splitsen en beide soorten van archieven te onderscheiden.

Doch jhr. Michiels antwoordde, dat hij *alle* stukken bedoelde en dat het hem zou verbazen, indien de Burgemeester zou durven nalaten een met algemeene of bijna algemeene stemmen genomen besluit uit te voeren. Hij zeide dat de Raad zou handelen zooals het aan vrije en onafhankelijke mannen betaamt, en dat men zou toonen flinke Limburgers te zijn, en zich met hand en tand tegen elke wegvoering van archieven op deze wijze toegepast verzetten.

De Secretaris zeide, dat hetgeen uit den zijvleugel vervoerd was, uitsluitend gerechtelijk archief was; hij kon zich niet bedenken dat er iets van de gemeente bij was, en voor zoover hij wist was ook des middags slechts Rijksarchief ingepakt. *Nu* echter meende hij, dat in het Geldersch archief ook verschillende stukken van de gemeente moesten zijn, aangekocht op de auctie Guillon; ook de testamenten, meende hij *nu*, dat niet aan het Rijk behoorden. Wijders waren de meeste banden, waarin een en ander geborgen was, eigendom der gemeente.

De Burgemeester herinnerde, dat in 1891 door den heer van Beurden op verzoek van Burgemeester en wethouders reeds een lijst was opgemaakt van hetgeen moest geacht worden der gemeente toe te behooren, doch Jhr. Michiels antwoordde geen

(1) Het is zonderling dat de Burgemeester niet opmerkte, dat het archief van het Souverein Hof van Gelderland, deel uitmakende van het oud-Geldersch archief, eveneens rechterlijk is.

van Beurden als deskundige of gemachtigde te kennen en dat zelfs niet Burgemeester en wethouders, maar de Raad had uit te maken, na advies van deskundigen, wat aan het Rijk, wat aan de gemeente behoorde.

Ten slotte werd met 9 tegen 2 stemmen besloten Burgemeester en wethouders te gelasten, om zich feitelijk te verzetten tegen het wegvoeren van archiefstukken, zoo lang niet was uitgemaakt wat tot het gemeentelijk archief behoorde. (1)

De Burgemeester zeide van meening te zijn dat hij dit besluit niet mocht uitvoeren, doch het nog in bedenking te zullen houden.

De Commissaris, met dit besluit in kennis gesteld, wees den Burgemeester op het onwettige daarvan en op zijne verplichting om, met toepassing van art. 70 der Gemeentewet, dit besluit niet uit te voeren. Na overleg met de Wethouders en met den rechtsgeleerden adviseur der gemeente Mr. F. Verscheure Sr., verklaarde de Burgemeester in diens tegenwoordigheid aan den Commissaris, dat hij aan het besluit geen uitvoering zou geven, art. 70 der Gemeentewet zou toepassen, en zorgen zou dat de wagens ongehinderd konden vertrekken. De Commissaris droeg hem voor zooveel noodig uitdrukkelijk op, desgevorderd als hoofd der plaatselijke politie op te treden voor het geval door wien ook aan het vervoer der ingepakte Rijksarchieven eenig beletsel in den weg mocht worden gelegd, aan welke opdracht de Burgemeester verklaarde te zullen voldoen.

De wagens werden nu aangespannen, en terwijl de Commissaris met den trein van 7.46 uren naar Maastricht vertrok, bleef ik ter plaatse om het vertrek der wagens te bewaken.

De Commissaris was nauwelijks vertrokken, toen het Raadslid Jhr. Mr. L. F. H. Michiels van Kessenich weder op het Raadhuis verscheen en zich krachtig tegen het vertrek der wagens verzette en langdurig met Mr. Verscheure bovengenoemd confereerde. Hangende die conferentie deed de Burgemeester mij weten, dat het vertrek der wagens moest uitgesteld worden. Met deze heeren kwam ook de Burgemeester tot de conclusie „dat er nog wel wat te doen viel" en de rechtsgeleerde adviseur gaf den raad om art. 179 litt. *r* der gemeentewet (2) toe te passen en

(1) Dit besluit is, als in strijd met de wet, vernietigd bij Koninklijk besluit van 7 Januari 1895, (*Staatsblad* n°. 2).

(2) Dit artikel luidt: „Tot het dagelijksch bestuur der gemeente aan burgemeester en wethouders opgedragen, behoort. . . . . het nemen, alvorens de gemeente tot het voeren van een rechtsgeding gemachtigd zij, van alle conservatoire maatregelen, zoo in als buiten rechten, en het doen wat noodig is, ter voorkoming van verjaring en verlies van regt of bezit."

eenvoudig de wagens met behulp der Rijkspolitie aan te houden en bij den President der Rechtbank in kort geding de sequestratie daarvan aan te vragen. Mr. Verscheure beweerde namelijk *nu*, dat hij na inzage van stukken bevonden had, dat zijne meening, als zou ik met goedvinden van Burgemeester en wethouders, zij het onder protest, mij in het bezit van andere archiefstukken dan die uit den zijvleugel gesteld hebben, op een feitelijke dwaling berustte, en dat hij derhalve bevonden had, dat ik mij tegen den wil van Burgemeester en wethouders van dat archief had meester gemaakt!

De Burgemeester en Jhr. Michiels stemden met dit advies in, en eerstgenoemde nam nu op zich om, *in volslagen strijd met de door hem aanvaarde opdracht van den Commissaris*, het vertrek der wagens te verhinderen, waartoe hij daarbij Rijkspolitie deed plaatsen.

Om zich intusschen te dekken, — wijl art. 179 litt. *r* der Gemeentewet het nemen van conservatoire maatregelen niet aan den Burgemeester, maar aan het Dagelijksch bestuur opdraagt — zond hij een briefje aan de beide Wethouders, waarbij hij vroeg of zij goedkeurden dat hij met behulp der Rijkspolitie het wegvoeren der archiefstukken belette, op welk briefje zij successievelijk hun adhesie aanteekenden (1). Daarop gaf de Burgemeester, zonder acht te slaan op mijne protesten, een verbod om te vertrekken, liet hij de paarden uitspannen en gaf hij aan de Rijks- en gemeentepolitie last om zijn verbod te handhaven en de wagens te bewaken. Opmerking verdient het, dat de Burgemeester zoodoende ook den wagen aanhield gevuld met het oud-rechterlijk archief uit den zijvleugel van het Raadhuis, ofschoon nu en later op dit archief geen aanspraken door de gemeente gemaakt werden.

Den volgenden dag, 3 Juli, herhaalden Burgemeester en wethouders hun onregelmatig besluit van den 2den Juli (2) en droegen zij aan Mr. Verscheure op, mij in kort geding voor den President der Rechtbank te Roermond te dagvaarden, ten einde voorloopige voorzieningen te hooren voorschrijven ter bewaring van de archieven door mij ingepakt, behalve die uit den zij-

(1) Dit zoogenaamd besluit van B. en W. werd bij Kon. besl. van 7 Jan. 1895 (*Staatsblad* n°. 2) vernietigd, wegens strijd met de wet, bepaaldelijk ook met art. 92 der gemeentewet, hetwelk verbiedt dat B. en W. beraadslagen of besluiten, tenzij de helft der leden van dit Collegie *tegenwoordig* zij. Beraadslagingen of besluiten zonder vergadering zijn derhalve onwettig.

(2) Ook dit besluit werd, wat dit gedeelte betreft, bij gemeld Kon. besl. van 7 Jan. 1895, nietig verklaard als in strijd met de wet.

vleugel, totdat over het recht over die archieven door de bevoegde macht zou zijn beslist.

In een Raadsvergadering dienzelfden dag gehouden, verklaarde de Burgemeester dat hij het Raadsbesluit van den vorigen dag als in strijd met de wet niet had uitgevoerd! omdat het geen uitzondering had gemaakt voor de rechterlijke archieven uit den zijvleugel, die hij zelf echter eveneens den vorigen dag had aangehouden!

Na eene zitting met gesloten deuren besloot de Raad den Burgemeester te machtigen voor de gemeente tegen den Rijksarchivaris in Limburg een rechtsgeding te voeren in kort geding voor den President der Rechtbank, waarna de Burgemeester meende te mogen verklaren, „dat Burgemeester en wethouders in alle opzichten blijken hebben gegeven van de grootst mogelijke welwillendheid" en te mogen constateeren „den goeden wil van het stadsbestuur om langs minnelijken weg eene oplossing te krijgen." Hij besloot met namens Burgemeester en wethouders dank te zeggen aan Jhr. Michiels, die den 1 Juli het besluit van Burgemeester en Wethouders ontwierp en ook den 2den van advies diende.

Den 4den Juli deed de Minister aan den Burgemeester, die gevraagd had op welke gronden Zijne Excellentie het besluit van Burgemeester en wethouders in strijd achtte met wet of algemeen belang, nog weten, dat er overvloedige gronden waren tot vernietiging van de besluiten van Burgemeester en wethouders en van den Raad. Immers had het gemeentebestuur geen schijn van bevoegdheid zich te mengen in het beheer van Rijksarchieven en mocht het de uitvoering eener beschikking van den Minister daaromtrent niet belemmeren. Dit beheer kwam aan de Regeering toe onder anderen blijkens de wet van 7 Messidor an II, de wet van 6 Maart 1791, artikel 33 titel IV der wet van 19 Vendémiaire an IV, en de wet van 5 Brumaire an V, alle in Limburg executoir verklaard. Deze aanmaning en de waarschuwing, dat de kosten uit onwettigen weerstand voortvloeiende op de gemeente zouden worden verhaald, bleven zonder gevolg.

Ik werd nu gedagvaard om voor den President der Rechtbank te Roermond op 6 Juli te verschijnen.

In die dagvaarding werd o. a. beweerd, dat de oud-Geldersche archieven bij het Barrière-tractaat van 1715 onder bewaring der gemeente waren gesteld en dat die stukken aan de gemeente toebehoorden, althans sedert onheugelijke jaren in het wettig bezit der gemeente waren! Gevorderd werd, dat, aangezien over het recht tot het bezit der bedoelde archieven waarschijnlijk een rechtsgeding zou worden gevoerd, bevolen zou

worden, dat die stukken in het Raadhuis of in een ander veilig lokaal in de gemeente Roermond zouden worden bewaard, totdat het recht op die stukken door rechterlijk gewijsde of overeenkomst zou vaststaan.

Dezerzijds werd gepleit de incompetentie van den President der Roermondsche Rechtbank, en beweerd dat een Rijksarchief als extra commercium geen voorwerp eener vordering bij den rechter kon zijn, en werden nog andere rechtsmiddelen aangevoerd; doch de President verwierp de exceptie van incompetentie en overwegende, dat de vordering alleen strekte tot het in het leven roepen van een conservatoiren maatregel, tot het behoud van de zaak waarover geschil was, en dat het belang van partijen een onverwijlde voorziening noodzakelijk maakte, wijl de wagens op straat stonden, gelastte hij de plaatsing der verzegelde wagens met hun inhoud in de schuur van den heer Diepen, om daar te verblijven totdat het recht op de archieven door rechterlijk gewijsde of door overeenkomst zou vaststaan.

Zoodoende werden niet alleen de archieven van het Geldersch Overkwartier, waarop de gemeente aanspraak maakte, maar ook de oud-rechterlijke archieven, welke de gemeente niet vroeg, en ook de wagens, welke de gemeente evenmin begeerde, op last van den rechter naar gemelde schuur overgebracht. Een bewaarder daarvoor aan te wijzen bleek de rechter niet noodig te hebben geacht.

Van deze uitspraak werd appèl aangeteekend.

Den 13den Juli stelden Burgemeester en wethouders aan den Minister voor, tot vermijding der onkosten veroorzaakt door het in bewaring stellen der wagens, de daarin geborgen archieven te doen uitpakken en in een gemeentelokaal te doen bergen, na ook van gemeentewege verzegeld te zijn. Nu herinnerden zij ook aan het nooit door de gemeente beantwoord schrijven van 's Ministers voorganger van 1 April 1893, waarbij voor de zooveelste maal aangedrongen was geworden op de nakoming van het voorstel van Burgemeester en wethouders tot benoeming van deskundigen tot onderzoek der gecontesteerde stukken. Thans verklaarden zij zich gaarne bereid aan den Raad de benoeming van een deskundige voor te stellen.

De Minister antwoordde, dat nu Burgemeester en wethouders hadden kunnen goedvinden de uitvoering van een Regeeringsmaatregel te belemmeren, zoowel feitelijk als door de tusschenkomst van den burgerlijken rechter te provoceeren, en de vrije beschikking der Regeering te verstoren over Rijksarchieven gesteld onder Rijksbeheer, en thans verpakt in door het Rijk gehuurde en verzegelde wagens, in hun voorstel niet kon getreden worden. Van de uitspraak van den President der Recht-

bank werd appèl aangeteekend en geen enkel administratief noch rechterlijk middel zoo ongebruikt blijven, om het recht van de Regeering om te beschikken over een onder Rijksbeheer staand Rijksarchief ten volle te handhaven. Het eenige middel om voor de gemeente het gevaar van groote kosten te voorkomen, zou zijn, de wagens verzegeld naar 's Rijks archiefdepot te Maastricht te laten overbrengen, en aldaar den inhoud uit te pakken en te inventariseeren in tegenwoordigheid van gemachtigden der gemeente, welke daarna hare vermeende rechten kon doen erkennen met de haar geschikt voorkomende middelen. Aan den ernst van het voorstel tot benoeming van deskundigen verklaarde de Minister te mogen twijfelen; immers hetzelfde voorstel was door Burgemeester en wethouders den 2den September 1891 reeds gedaan, door de Regeering den 7den Maart 1892 aangenomen en uitgevoerd, doch daarna kon van Burgemeester en wethouders niettegenstaande herhaalden aandrang geen antwoord verkregen worden, totdat zij 14 Maart 1893 eindigden met het bericht, dat de Raad het voorstel verwierp. Thans kon in allen gevalle, nu de rechterlijke tusschenkomst was ingeroepen, dit voorstel geen gevolg hebben.

Bij een exploit van 23 Juli 1894 gaf de gemeente echter aan den Minister bericht, dat zij ter voldoening aan het Ministerieel schrijven van 1 April 1893 tot deskundigen benoemde de heeren M. Willemsen, pastoor te St. Odiliënberg en A. F. van Beurden, landmeter te Roermond (1).

De Minister herhaalde, dat er thans van het bedoelde onderzoek geen sprake kon zijn, onder opmerking dat uit de eindelijk gedane benoeming van deskundigen bleek, hoe gezocht de bezwaren waren, op grond waarvan de door zijn ambtsvoorganger aangenomen voorstellen der gemeente ten slotte door den Raad en Burgemeester en wethouders waren afgewezen.

Inmiddels sommeerde de verhuurder der wagens den Staat om teruggave daarvan, welke sommatie weder aan de gemeente beteekend werd, met sommatie tot teruggave.

De gemeente verklaarde zich nu bereid de wagens terug te geven, alsmede de zich daarin bevindende rechterlijke archieven, afkomstig van den zijvleugel van het Raadhuis en vroeger van de Rechtbanken te Roermond en te Venlo.

Dientengevolge konden die archieven op 16 Augustus 1894 naar het Rijks archiefdepot te Maastricht worden overgebracht, terwijl de overige in kisten werden overgepakt, verzegeld en in

(1) Laatstgenoemde heeft daarna verklaard die benoeming niet te aanvaarden

de schuur van den oud-burgemeester Diepen te Roermond geplaatst. Hieronder bevonden zich ook eenige archieven van het Souverein Hof te Venlo, terwijl andere van hetzelfde Souverein Hof op het Raadhuis bleven berusten. Zij waren verkeerdelijk van de overige in den zijvleugel verwijderd en in het eigenlijk archief geplaatst. Evenals van het verhandelde op 2 Juli werd ook nu proces-verbaal opgemaakt.

De Minister moest den Burgemeester nog herinneren aan de beschikking van zijn ambtsvoorganger van 19 November 1889, volgens welke het Rijksarchiefdepot te Roermond voor het publiek gesloten werd en onderzoekers zich hadden te wenden tot den Rijksarchivaris in Limburg, buiten wiens tegenwoordigheid geen onderzoekingen in dat archief mochten geschieden. Aanleiding tot die herinnering was het feit, dat de secretaris der gemeente op eigene autoriteit meermalen personen in dat depot had toegelaten en zelfs stukken daaruit had uitgeleend, terwijl overigens geconstateerd was, dat verschillende stukken werden gemist.

Doch de Burgemeester antwoordde met het verzoek, dat den Archivaris zou worden gelast zich niet meer in het Rijksarchiefdepot te vertoonen, zoodat de Minister zich genoodzaakt zag tegen deze nieuwe inmenging in 's Rijks beheer op te komen.

Ik heb dan ook bij voortduring het Rijksarchiefdepot bezocht en daarin gewerkt; alleen plaatste de Burgemeester een gemeentebode naast mij, met opdracht aanteekening te houden van al mijn werkzaamheden. Of deze kwetsende surveillance van een niet-deskundige eenig praktisch nut heeft, meen ik te mogen betwijfelen. Intusschen ging, naar ik verneem, de gemeentesecretaris voort, buiten mijn tegenwoordigheid, in de portefeuilles van 's Rijks archief onderzoekingen te doen.

Het appèl van de uitspraak van den President der Rechtbank te Roermond werd door het Gerechtshof te 's Hertogenbosch in het najaar van 1894 behandeld.

De argumenten vanwege den Staat aangevoerd waren, dat de President te Roermond niet bevoegd was, krachtens den regel: Actor sequitur forum rei: dat niet de Rijksarchivaris, maar zijn lastgever, de Staat, had behooren gedagvaard te worden; dat niet de overbrenging der archieven naar een bepaalde plaats en de bewaring aldaar zonder iemands aansprakelijkheid, maar de benoeming van een sequester had behooren gevraagd te worden; dat archieven zijn zaken buiten den handel, waarover geen vordering in rechten kan worden gedaan; dat door de gemeente generlei bewijs was geleverd van eenig recht op de archieven. De Advocaat-Generaal achtte de twee eerste middelen gegrond,

en concludeerde mitsdien tot vernietiging van de uitspraak van den President der Rechtbank; doch het Gerechtshof vereenigde zich met deze zienswijze niet en bij zijn arrest van 13 November 1894 bevestigde het diens uitspraak (1).

De openbare meening te Roermond, niet of eenzijdig voorgelicht, bleek bij voortduring in hooge mate ontstemd over hetgeen, in navolging van de heftige uitdrukkingen, welke men zich in den gemeenteraad had veroorloofd, ook door sommige organen der Limburgsche pers, als een despotisch optreden van den Minister en zijne ambtenaren werd gequalificeerd. Deze ontstemming vond zelfs wêerklank in de Tweede Kamer der Staten-Generaal; blijkens het Voorloopig Verslag op het ontwerp der Staatsbegrooting voor 1895 (hoofdstuk V, art. 155) achtten enkele leden zich geroepen den wensch uit te spreken, dat de Regeering, waar zij archieven of gedeelten daarvan van eene gemeente meende te moeten opeischen, daarbij eenigszins zachter zou optreden, dan tegenover Roermond geschiedde.
In antwoord hierop bepaalde de Minister zich eenvoudig tot de ontkenning, dat van de gemeente Roermond archieven of gedeelten daarvan opgeeischt waren geworden. Te recht, want de Minister had alleen last gegeven tot verplaatsing naar een ander Rijksdepot van een onder beheer van een Rijksarchivaris gesteld Rijksarchief, derhalve van eene verzameling aan het Rijk behoorende en in het bezit van het Rijk, met uitsluiting van alle die stukken, waarop de gemeente te recht of ten onrechte beweerde eenige aanspraak te kunnen maken.
In de Vergadering der Tweede Kamer van 15 December 1894 bepleitte de heer Everts het goed recht van de gemeente Roermond op behoud van het oud-Geldersch archief; hij liet zich voorts verleiden zich tot tolk te maken van een te Roermond verspreide insinuatie, als zouden mijn ambtsvoorganger en ik, telken avond als wij uit Roermond naar Maastricht terugkeerden, in een geheimzinnigen zak stukken hebben medegenomen aan de gemeente Roermond behoorende! De Minister van Binnenlandsche Zaken antwoordde door in het kort mededeeling te doen van hetgeen de Regeering gedaan had en beoogde; hij liet niet na op te komen tegen het praatje van zakken en van diefstallen, dat hier ietwat onvoorzichtig geuit was, ontkende dat van

(1) Een beroep in cassatie werd door den Hoogen Raad bij arrest van 1 Mei 1896 verworpen. Daarna is door den Minister een procedure au fond aanhangig gemaakt, waarbij een aantal Rijksarchieven van de gemeente opgevorderd worden.

Regeeringswege dergelijke handelingen gepleegd waren, en verzekerde, dat het louter praatjes waren, waarvan deze afgevaardigde zich onvoorzichtiglijk tot tolk gemaakt had.

Jhr. Mr. Victor de Stuers, Referendaris, Chef der afdeeling Kunsten en Wetenschappen, zag zich genoopt in een in de dagbladen geplaatst protest voor de eer van zijn vriend, mijn ambtsvoorganger Habets, op te komen en verklaarde onomwonden de in de Tweede Kamer uitgesproken insinuatie voor een schandelijken laster. Ook ik vond mij gedrongen langs denzelfden weg daartegen te protesteeren.

De Rijksarchivaris in Limburg,

A. J. Flament.

VERSLAG

OMTRENT DE ORDENING EN INVENTARISATIE DER OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN IN NOORD-BRABANT OVER 1894.

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

Edel Groot Achtbare Heeren!

Wederom mijn jaarlijksch verslag, het tiende, aan U uitbrengende betreffende de verzorging der oude archieven van gemeenten en waterschappen in deze provincie, kan ik thans niet wel anders beginnen dan met het werk dat ik op mijn bureau heb verricht. Hierin toch lag ditmaal het zwaartepunt van mijn werkzaamheid. En dat wel in de eerste plaats wegens het krachtige voortzetten van de beschrijving en herstelling der *oude kerkregisters*. Verschillende verzamelingen van deze oude doop-, trouw- en sterfboeken, uit de gemeentehuizen of van de pastorieën tijdelijk mij toegezonden, heb ik dit jaar afgewerkt, d. i. na de noodige herstelling of herbinding nauwkeurig op een gedetailleerden inventaris beschreven. Dit laatste is voor sommige registers een zeer lastig en tijdroovend werk. Die registers zijn dikwijls slordig, soms niet dan bij groote tusschenpoozen, bijgehouden, voor verschillende doeleinden te gelijk gebruikt, aan twee kanten, soms op 3, 4 en meer plaatsen te gelijk begonnen en dan dooreengehaspeld. Zelfs zijn de akten wel eens van weerskanten door elkaar heen geschreven. Waar natuurlijk voor iedere akte gelijk belang bestaat dat zij te vinden zij, is in al die gevallen uitvoerige aanduiding noodig en vooral vermelding van alle divergeerende akten. Bij de herstelling laat ik dan ook de bladen met een op mijn bureau aanwezige folieermachine nummeren en voorzie bovendien elk register, zoo noodig ter weerszijden, op de oude of nieuw aangebrachte schutbladen van een titel met

korte opgaaf van den inhoud. In geval van geheele herbinding wordt deze zelve daarbij geconstateerd.

Dat de uitvoerige beschrijving op een inventaris sta en elk nummer van dezen op of in den betrokken band gemakkelijk zij weer te vinden, is gewenscht om meer dan een reden. De voornaamste is deze. Bij de terugzending afschrift voegende van den inventaris en daarmede overeenstemmend ontvangbewijs verzoekende, verkrijg ik een bewijsstuk der aanwezigheid van bepaald aangewezen registers op een zeker tijdstip, wat een goed middel van contrôle in de toekomst vormt. En bijna het eenige middel van contrôle tevens. Want alle vroegere opgaven, die wij hebben, en de opgaven der bewaarders zelven in inventarissen enz. bovenal, zijn doorslaand als zoodanig niets waard, omdat zij verward, onduidelijk, totaal onbegrijpelijk en onjuist zijn (1).

Ook voor de raadpleging der registers of nasporingen van akten kan de inventaris veel gemak opleveren, vooral wanneer hij gedrukt is. Bovendien kloppen de gemeentelijke grenzen volstrekt niet met de verschillende kerkelijke en kan dus eerst door de volledige verzameling van dergelijke inventarissen een goede aanwijzing verkregen worden voor den onderzoeker.

Doch naast dien inventaris blijkt voor de meeste gemeenten de inhoudsopgaaf buitenop of vóór in de registers in de praktijk zeer noodig. Doorgaans toch is bij eenig onderzoek of naslaan het raadplegen van den inventaris blijkbaar te moeilijk of ophoudend werk en wordt deze toch ter zijde gelaten.

Zoo wijst de praktijk ons steeds beter den weg ook bij dit werk, dat thans met rassche schreden zijn einde nadert. Zoodra het geheel voltooid is, denk ik de verschillende lijsten gezamenlijk met de noodige aan- en verwijzingen te publiceeren. Dit zal nog te meer nut hebben, omdat ik van den aanvang af er ook de beschrijving aan verbonden heb van tweeërlei registratuur, die evenals de kerkregisters het gemis van registers van den burgerlijken stand vóór 1811 helpt vergoeden. Daarmede bedoel ik ten eerste de oude registers der doodgravers, de voor de successiebelasting opgemaakte doodlijsten enz., alle tegenwoordig meerendeels mede berustende in de gemeentehuizen; ten tweede de oude schepentrouwboeken. Deze laatste nemen in het grootste gedeelte der tegenwoordige provincie Noord-Brabant een zeer eigenaardige plaats in.

---

(1) Hetzelfde geldt eo ipso voor een, vóór eenige jaren uitgegeven, lijst voor het geheele land, meerendeels volgens de opgaven der bewaarders verzameld. Voor Noord-Brabant kan ik die thans bijna volledig beoordeelen. Slechts voor een zeer klein aantal zijn de opgaven juist. En deze enkele zijn bijna alle ontleend aan de door mij toenmaals reeds opgemaakte lijsten.

Volgens het Echtreglement voor de steden en het platteland der Genaraliteit, vastgesteld door den Raad van State in 1651, moesten alle huwelijken aldaar, na voorafgaande aanteekening en afkondigingen, geschieden voor den kerkeraad of voor de schepenen (of commissarissen voor de huwelijkszaken). De algemeene praktijk in Staats-Brabant was dat dit geschiedde voor de schepenbank. Vandaar dat in bijna alle archieven van die banken een serie dier ondertrouw- en trouwregisters gevonden wordt, waarin (en hierin ligt het verschil met andere provinciën, alwaar voor schepenen enkel de gemengde huwelijken geschiedden en de trouw van niet tot de Staatskerk behoorenden) alle akten van ondertrouw, huwelijksafkondiging en voltrekking der ingezetenen zijn geboekt.

Zeg ik dat die registers gevonden worden in de archieven der schepenbanken, dan is daarmede tevens hunne wettelijke bewaarplaats aangewezen. Deze is het provinciale archief-depot, waarin zij, krachtens het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 (*Staatsblad* n°. 40), zooals het is gewijzigd bij dat van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), als onderdeelen van de oude rechterlijke archieven moeten worden opgenomen. Art. 2 toch van dat besluit zegt, dat die archieven „zullen worden overgebracht onder bewaring van de provinciale archivarissen." Die bepaling betreft zeker ook deze registers, zelfs al zou men hieraan op zich zelven het rechterlijk karakter ontzeggen. Het aangehaalde Koninklijk besluit immers berust op het Keizerlijk decreet van 8 November 1810 (Bull. des Lois 327, n°. 6105). Dit decreet bepaalde de overbrenging van de „registres, papiers et minutes des anciennes juridictions" enz. in de griffies der rechtbanken van eersten aanleg waaronder zij ressorteerden, zonder onderscheid te maken of die registers enz in het algemeen een rechterlijk karakter hadden. De eenheid van de archieven „des tribunaux supprimés" is er dus in gehuldigd.

Voor zoover daaraan in 1811 en volgende jaren nog geen volledige uitvoering was gegeven, kwam nu, nadat het Koninklijk besluit van 1879 de overbrenging van de depôts der rechtbankgriffies in de provinciale archiefdepôts had aanbevolen, het besluit van 1883 de verdere overbrenging dier „registres, papiers et minutes" rechtstreeks in die gebouwen bevelen. Er is dus slechts te vragen: behoorde een register in 1811 tot de „papiers des tribunaux supprimés"? Welnu dat was in casu met de schepentrouwboeken zeer zeker het geval.

Vele dezer registers (1) berusten dan ook sinds 1811 of later

---

(1) In sommige plaatsen werden voor deze „huwelijksche akten" geene afzonderlijke registers gehouden, maar werden zij met akten van allerlei

in de oud-rechterlijke archief-depôts der rechtbanken van eersten aanleg (later arrondissements-rechtbanken) en daarna in de onder mijn beheer staande verzamelingen. Toch zijn zij ten deele voorloopig nog op de secretariën der gemeenten gebleven en berusten zij daar bij de oude kerkregisters als te zamen met deze het gemis vervullende van burgerlijke stands-archieven vóór 1811, in welk jaar de „état civil" bij ons werd ingevoerd. In het wezen der zaak kunnen zij daarbij goeddeels als „dubbelen" worden aangemerkt, wijl de trouwlijsten der pastoors en predikanten de meeste huwelijken immers ook vermelden. Bij mijne boven besproken lijsten mochten zij echter volledigheidshalve natuurlijk niet ontbreken, ook al zullen zij alle in het archief-depôt alhier vereenigd zijn.

In de tweede plaats moet ik van mijn bureau-werkzaamheid voor de taak der verzorging van het lokale archiefwezen de inventarisatie vermelden van een aantal perkamenten en bijzondere papieren documenten uit de gemeente-archieven. Deze bescheiden te beschrijven ter plaatse waar zij berusten of behooren is vrij wel ondoenlijk. Het is een werk van minutieusen aard en van langen adem. Allerlei hulpbronnen, o. a. tijdreken-, taal- en geschiedkundige werken, moeten er bij geraadpleegd worden, die in de gemeenten niet voorhanden zijn. Dikwijls moet vergelijking geschieden met de schepenaktenboeken, die, gelijk bekend is, in mijn depôt verzameld zijn. En dergelijke redenen meer. Van den aanvang dezer verzorgingstaak is dan ook de praktijk aldus geweest, dat de bedoelde dokumenten, privilegie- en giftbrieven of contracten en vonnissen enz. ten behoeve der gemeente, aankomsttitels van hare goederen en rechten en van de renten, goederen enz. der algemeene armen of tafels van den Heiligen Geest, enz. enz., alle tijdelijk naar hier werden overgebracht ter beschrijving en analyseering.

Dergelijke inventarisatie dan geschiedde in het vorige jaar weder voor enkele plaatsen. Zoo voor *Lith*, van welks verzameling perkamenten, door mij bij het in 1812 overgebrachte schepenarchief gevonden, ik de beschrijving hier volgen laat.

---

aard in het algemeene protocol naar tijdsorde ingeschreven. Daar is dan die aktenregistratuur ondeelbaar van het oud rechterlijk archief.

LITH.

1. Des smaendaghes vor senter Nycholaus dach (2 december) 1359. Willem vanden Berghe, vicedeken indertijt, en Bernart van Egher, canoencke (kanunnik) van Ludic, stellen zich aansprakelijk voor de slachtinghe en deylinghe te Litte gedaan van de gemeynte aldaar.

Perkament. Drie uithangende zegels verdwenen.

2. Des ander daghes nae Beleken (*sic*) Pinxten (7 juni) 1411. Schepenbrief van Lyt. Jan Vucht en Lijsbeth Jacops dochter van Heze, sijn huysvrouwe, dragen over aan Luyt, „Hein Robben soens wijf was", ten behoeve der armen aldaar, een halve kamp lands in den Broke, dijkvrij en cijnsvrij, beh. Maasdijk, Seghedijk, graven en weteringen, met recht tot dit erf behoorende.

Perkament. Uithangend schependomszegel aan enkelen staart verdwenen.

3. Des sondages nae der octaven sunte Jans baptisten (4 juli) 1417. Schepenbrief van Lyt Peter van Achel en Gherit zijn broer mede voor Theeus hun broeder, Henric Audscalck hun zwager, Aelwijn Pholpkenss voor Marie zijn swegher en voor Gherit vander Stegen, Peter Andriess mede voor Jutken zijn zuster, Andreesken Andriess, Peter Colne, Heyn Bellen zijn broer, Godert vanden Eijnde en Ywijn Janness, dragen over aan Florijs Pannecoeck ten behoeve der armen aldaar de helft in $7^1/_2$ hond lands naast den Tiendweg „die Eefs Heijnen te wesen plagen."

Perkament. Uithangend schependomszegel aan enkelen staart verdwenen.

4. Dusent vierhondert ende achtentwintich des sonnedaghes nae Onser Lieve Vrouwen dach purificacio Marie Virginis (5 februari 1429). Schepenbrief van Litte. Willem van Kessel Gherits s. van Kessel de jonge draagt over aan Aernt Noyt geh. van Sanbeke de helft in een morgen lands in de Nederste hoeve „alsoe groet ende alsoe clein als hij daer inden hoefslach ghelegen is."

Perkament. Uithangend schependomszegel, in groene was, aan enkelen staart, eenigszins beschadigd.

5. Des saterdaghes nae Onser Liever Vrouwendach nativitas

(12 september) 1433. Schepenbrief van Lyt. Willem van Kessel Gheritsz. de jonge draagt over aan Jan Boc Jansz. den schepenbrief van Lyt, waardoor deze gestoken is enz.

Perkament. Uithangend peervormig schependomszegel, in lichtbruine was aan enkelen staart, getransfigeerd door den volgenden brief, eenigszins beschadigd.

6. Op sunte Jacobsdach des heilighen apostels (25 juli) 1429. Schepenbrief van Lytte Ghijsbrecht van Enoge en Jacob zijn broer dragen over aan Willem van Kessel den jonge Gherits zoon alle brieven en „voerwaerden" die hun vader Gherit van Enoge had op Gherit van Kessel, Willems vander (*sic*) voorn.

Transfix. Perkament, een weinig afgeschilferd. Uithangend (peervormig) schependomszegel, in bruine was, aan enkelen staart, bijna gaaf.

7. Dusent vierhondert ..... ende veertich opten lesten dach in februario etc. (29 februari 1444/5 ?). Schepenbrief van Lyt. Goessen ..... Rijkens zoonszoon draagt over aan Marcelis Lambrechtss en Goert van Hees als ermarmeesteren der ermar (armen) des darps van Lyt „alsulcke erffenissen als die erm hebben liggende in Kelneers hoef."

Perkament, sterk gesleten. Uithangend schependomszegel, in groene was, aan enkelen staart, op twee stukjes na afgevallen.

8. Op sunte Stephaens dach (26 december) 1455. Schepenbrief van Lyt. Henric van den Reeckaertss. draagt over, met recht van wederinkoop, aan zijne kinderen Aert, Wouter en Hylle 15½ hont lands in Gheen spapen hoeve.

Parkament. Uithangend schependomszegel aan enkelen staart, verdwenen.

9. Op sunte Martens avont episcopi (10 november) 1456. Schepenbrief van Lyt. Jutte van Tuyl Jansdr. belooft en bezet, als na haar dood, Lambert Marcelissen schepen, ten behoeve der armer van Groetlyt, een pond payments jaarlijksche en erfelijke pacht uit huis c. a. op den Ganshovel.

Perkament. Uithangend schependomszegel aan enkelen staart, verdwenen

10. 13 augustus 1458. Schepenbrief van Lyt. Diric Scriver Henricijss. (*sic*) bezet in rechter aelmoessen den kinderen van zijn broeder Ghijsbrecht de eene, en van zijn zuster Aleyt de wederhelft van al zijn goederen te Lyt en Kessel gelegen, na zijner huisvrouw Jutte en harer kinderen dood, om te deelen

met Juttes erfgenamen, die er volgens landrecht zijn zullen. Bij wettige geboorte echter uit wettige nagelaten kinderen erft het naaste bloed.

Perkament. Uithangend schependomszegel aan enkelen staart, verdwenen.

11. 5 september 1474. Schepenbrief van Lyt. Goddenoyl van Elderen, scolaster van Ludig, gecommitteerde van deken en kapittel aldaar, „bij horen meyer. Reyner Goertss. en met consent des voechs," schelden Jan Lamberth den doodslag vrij aan Yewaen Claess begaan.

Perkament. Uithangend schependomszegel, in groene was aan enkelen staart, beschadigd.

12. 18 Januari 1474/5. Schepenbrief van Lyt (dezelfde 7 schepenen als in den vorigen brief). Jan Reynerss belooft den schepenen en den gezworenen van dit en het vorige jaar nimmermeer te misdoen of doen misdoen aan lijf of goed, als hij tot dezen deed „dair sij hem af in helden (1) gebracht hadden."

Perkament. Uithangend schependomszegel aan enkelen staart, verdwenen.

13. 8 december 1500. Schepenbrief van Lyth. Henrick Ghijsbertss en Dirck Berntss beloven te betalen „den pacht metten hoeftgelt meester Jan van der Stegen dat dorp aen hem geworven heeft, dat dorp daeraff ongelast wesen sal ten ewigen daghen met conditien ofte yemants hem metten recht ontginck als vander setting, dat hem dat dorp daer voer in sal staen."

Perkament. Uithangend schependomszegel, in groene was, een weinig beschadigd.

14. 8 december 1500. Schepenbrief van Lyth. Henrick Gijsbertss. en Dirck Berntss beloven aan mr. Jan van der Scheghen „den pacht metten hoeft gheldt, dat dat dorp aen hem geworven heeft," met vrijwaring van het dorp behoudens instaan van het dorp bij rechtsgeding wegens de dorpslasten. (Bijna gelijkluidend met het vorige stuk.)

Perkament. Uithangend schependomszegel, in groene was, grootendeels afgebrokkeld.

15. 27 Maart 1518/9. Schepenbrief van Lith. Arnt Mercelissen, man van Goessen, nat. dochter van wijlen Henrick

---

(1) Boeien. *Kiliaen.*

Corten pr., draagt over aan Dirck Beerntss een schepenbrief van den Bosch, dd. 1498 van 3 pond payment jaarcijns, door Goessen Smit aan Henrick voorn. alstoen verkocht.

Perkament. Uithangend schependomszegel afgevallen.

16. 2 november 1593. Schepenbrief van Lith. Jan Udons van Lith draagt over aan de armen of tafel van de H. Geest aldaar een erfbrief van 30 st. 's jaars, hem verstorven van Yke, zijn vrouw.

Perkament. Uithangend schependomszegel, in groene was, geschonden. Gehecht aan n°. 18.

17. 29 december 1598. Schepenbrief van Lith. Matheus Janss Molder draagt over aan Gerit Janss de Vriesse, schout te Lith een halven morgen lands in de Langhe Weijen aldaar, door hem verkregen van Jan Gijsb Janss.

Perkament met handteekening. Bezegeling achterwege gebleven.

18. 26 Maart 1607. Schepenbrief van Lith. Weyndel wed. Hanrick Aert Ceelen draagt over aan Eymbert Henricxss en Arie Ghijsberts als armmeesters te Lith een oude schaar weide in den Lithschen Ham.

Perkament. Uithangend schependomszegel, in groene was, beschadigd. Ruw gehecht aan n°. 16 en daardoor gedeeltelijk onleesbaar gemaakt.

Bij deze inventarisatie heb ik, als gewoonlijk, bij de aanduiding der zegels alleen de wijze van bevestiging van deze vermeld als zij anders is dan aan dubbelen perkamenten staart.

Een veel grootere collectie was die van Zevenbergen, op gelijke plaats door mij aangetroffen. Van deze vermeld ik alleen enkele, die het meest de aandacht verdienen. De belangrijkste charters van Zevenbergen berusten nog in zijn gemeentearchief en werden daar-ter-plaatse door mij met een goeden ouden inventaris vergeleken geverifieerd of gedeeltelijk nieuw beschreven. Thans vermeld ik dus de volgende van de sinds 1811 uit het oog verlorene en blijkbaar reeds toen in ongunstigen toestand verkeerende:

ZEVENBERGEN.

N°. 5, *a*. 26 october 1551. Schepenbrief van Zevenbergen. Nicasius Coudray verkoopt aan jr. Jan de Cock van Nerijnen, schout van Zevenbergen, een jaarrente van 12 Carolus gulden uit huis en erf gend. het Gulden Hoet aldaar aan de noordzijde van de haven bewesten de Dijckstraet enz.

Perkament. Van twee uithangende schepenzegels, in groene was, het eene doorgebroken, het andere voor 3/4 gedeelte afgevallen.

Hieraan getransfigeerd:

N°. 5, *b*. 22 november 1558. Schepenbrief van Zevenbergen. Jr. Pauwels van Mechelen, schout van Zev., jr. Floris de Cock van Nerijnen, jr. Max de Cock van Nerijnen, mede voor Maria de Cock en Anna de Cock van Bergen, hunne zusters, bekennen voldaan te zijn wegens een rentebrief van 12 Carolusgld. en doen hiervan afstand ten bate van Jan zoon van wijlen Robbrecht vander Neff, in leven rentmeester van Cornelis van Bergen heer van Zevenbergen.

Perkament. Van twee uithangende schepenzegels (gestoken door n°. 5 *a*), het eene, in bruine was, beschadigd, het andere, in groene was, voor 2/3 gedeelte afgebrokkeld.

N°. 10. 20 januari 1566 (sessensestich, stilo Leodiensi). Schepenbrief van Zev. Ariaen Jacopss Huysman bekent schuldig te zijn aan Joachim Jansen of toonder des briefs 160 Rijnsgulden wegens transport door Cornelis Willemss Vierniet aan Joachim voornd. en spruitend uit koop van huis enz

Perkament. Van twee uith. schepenzegels het eene, in groene was, half, het andere in bruine was, voor 1/4 ged. afgevallen.

N°. 12. 2 november 1569. Schepenbrief van Sevenbergen. Jonkvr. Johanna Schoofs vrouw van jr. Pauwels van Mechelen vermaakt aan haar man voornd. een erfrente van 250 Car. gld. 's jaars uit hare gereedste goederen.

Perkament, gescheurd. Twee uith. schepenzegels verdwenen.

N°. 17. 21 juni 1584. Brief van burgemeesteren, schepenen en raad van Antwerpen. Jan Pelgrom, koopman te Colen, en zijn vrouw Anna Berenbach geven volmacht aan Thielman Mols van Nuys, hun dienaar, om voor schepenen van Zevenbergen of elders, over te dragen aan Willem Hermanssen en Jan Janssen,

burgemeesteren aldaar c. s., 32 bunder land in den lande van Zev., geheeten den ouden Pelgromslant, enz.

Perkament, beschadigd. Uithangend zegel „ten saecken" verdwenen.

N°. 18. 2 januari 1585. Brief van burgemeesteren, schepenen en raad van Sevenbergen. Jan Janss., schoenmaker, en Peter Laureyss, metselaar, verklaren ten verzoeke van Andries Janss., vroeger soldaat onder kap. Dionys de Cheratte, dat hij sedert mei l.l. met zijn huisvrouw aldaar gewoond heeft en sinds Bamis (2 november) l.l., door God geraeckt of gevisiteerd, met een kruk loopt en voor den dienst ongeschikt is.

Perkament met groot gat in het midden en aan den rand. Uith. zegel ad causas onder papieren ruit, gebroken, los en nu aangespeld.

N°. 19. 14 augustus 1585. Burgemeesteren, schepenen en raad van Antwerpen verklaren dat Niclaes Janss van den Cracsboom, brouwer, poorter aldaar, voornemens naar elders te trekken, een man is van eeren, te goeder naam en faam; en verzoeken alle vorsten, princen, enz. hem ongehinderd te laten passeeren, nederslaan en wonen.

Perkament, door vocht beschadigd. Uith. zegel ten saecken verdwenen.

N°. 30. 23 october 1619. Schout, burgemeesteren en regeerders der stede en lande van Sevenbergen erkennen dat de rentmeester Dirk Balmaker aan Stijntgen Gijsbrechts 800 gld. van hunne schuld heeft afgelost en beloven hem daarvan jaarlijks naar den penning sestien rente te zullen betalen, enz.

Perkament. Uithangend zegel ten saecken verdwenen.

N°. 32. 2 januari 1651. Schepenbrief van Zevenbergen. De erven Jan Jacobss. Doernicx en Dingna Huybrechts dragen over aan Jacob Hendricxss en Pieter Willemss., de helft van den Bruyninexdijk in Bruyninexpolder, enz.

Perkament. Twee uithangende schepenzegels verdwenen.

N°. 39. 2 januari 1730. Schepenbrief van Zevenbergen. President en weesmeesters van Zev., voogden van Bastiaen en Adriaentie, kinderen van wijlen Willem vanden Elshout en wijlen Martijntie van Trier, voor $^2/_3$ ged., en Adriaen Crillaert man van Jenneke vanden Elshont, voor $^1/_3$ ged., dragen over aan Jan van Erckhuysen een huis c. a. aan de noordzijde van de Lange Noortstraet aldaar; enz.

Perkament met handteekening van den secretaris.

Ook de hier niet vermelde dezer bescheiden zijn uit allerlei oogpunt van waarde, niet het minst voor de topographie. Het zijn meest akten van overdracht van huizen, stukken land, dijk, aanwas enz. in of onder Zevenbergen. Op de omschrijving der begrenzingen komt het het meest aan. Maar daar die in deze analyses natuurlijk niet breedvoerig kan worden vermeld, schijnt de opneming van deze hier ter plaatse niet gerechtvaardigd.

De beschrijving op gelijken voet van de charters en bijzondere dokumenten van Grave, waarvan ik het vorige jaar melding maakte, werd mede weder voortgezet. Een paar honderd oude brieven van vorsten, heeren, krijgsoversten enz. zijn o. a. in 1891 geïnventariseerd, en ook een aanmerkelijk deel der perkamenten. Hiermede is en wordt ook dit jaar voortgegaan. Het aantal dier brieven is meer dan duizend en bij het nader afwerken ten gemeentehuize van de andere bescheiden zag ik thans dat in de oudste missivenregisters nog een zeer groot aantal dergelijke zijn bijeengebonden of tusschen gebracht. Ook die zullen dus later nog moeten worden overgebracht naar hier om op gelijke wijze als de andere specifiek beschreven te worden. Dat moet natuurlijk den afloop van de bewerking van Grave's archief vertragen. De inventaris begint dan ook een zwaar boekdeel te vormen.

Mede van Dinther en van Heeswijk werden in het vorige jaar een aantal dergelijke perkamenten en papieren dokumenten beschreven, die bij de voortgezette schifting van hare vroeger ter secretarie te Dinther in zeldzaam erge mate verwarde archieven geleidelijk voor den dag komen. Daar dit werk echter nog niet geheel voltooid is, wacht ik nog met opgaven over den inhoud tot deze collectie volledig, verzameld, en dan ook eerst afgedeeld en genummerd zal zijn.

Van St. Oedenrode werden uit het, onder mij berustende oude gemeente archief een aantal dergelijke bescheiden gesorteerd, die tot het nieuwe archief dier gemeente behooren en daarbij thans kunnen terugkeeren, wijl ook zij nu beschreven zijn.

Wederom bezocht ik de verschillende gemeenten met het oog op het achtergebleven niet-rechterlijk archief.

Zoo werden de vroeger begonnen werkzaamheden van schifting en ordening voortgezet in verschillende plaatsen. In andere moest ik mij bepalen tot wenken, aanwijzingen, geringe orde-

ning. Soms had ik de reeds eenmaal aangebrachte, maar in meerdere of mindere mate door gebruik, verplaatsing, schoonmaak enz. weder verstoorde orde te herstellen. In het algemeen bepaalde ik mij tot wat ter secretarie aanwezig is en liet de depots op de zolders onaangeroerd. Ik acht niet goed nieuwe ordeningen van langeren duur te beginnen in andere gemeenten dan waar ik dat werk reeds ondernam maar nog niet kon voltooien. Vooral na de opneming in mijne verzamelingen van de provinciale griffie-archieven, eerst tot 1850, nu tot 1880, aan welke archieven ongelooflijk veel werk valt te verrichten, ben ik tegenwoordig meer dan vroeger aan mijn bureau gebonden. Vooral meerdere dagen achtereen kan ik thans moeilijker weg dan vroeger. Dat vertraagt natuurlijk de afwerking der bedoelde ordeningen van omvangrijken aard. En het bemoeilijkt die tevens, wijl zulk werk liefst zooveel mogelijk in eenen adem geschieden moet, wil het ten gemeentehuize niet te zeer belemmeren, daar niet telkens weer verstoord worden en ook met voldoende gebruikmaking der er bij opgedane bevindingen geschieden.

Daarom schijnt het mij dan ook zeer wenschelijk meer de praktijk te gaan volgen, die elders, in Utrecht, Noord- en ook Zuidholland en Gelderland gevolgd wordt, nl. die der tijdelijke overbrenging van elk archief, opeenvolgend, in het provinciale depôt ter volledige afwerking.

Een sterke reden hiervoor is ook het gebrek aan ruimte en gelegenheid ter sorteering in vele raadhuizen. Ik zou b.v. niet weten hoe ik ten raadhuize van Besoijen de groote hoeveelheid oud- en nieuw-archief zou sorteeren en beschrijven, die zich in twee enorme kisten bevindt op den zolder of liever vliering onder de pannen. Daar boven gaat het niet. Er ligt geen vloer, zelfs leidt er geen trap heen maar moet de beklimming per (geleende) ladder geschieden. En zoo zijn er vele raadhuizen en toestanden.

Intusschen zet ik dezen zomer het werk weder geregelder voort waar het eens onderhanden is genomen. Daartoe heb ik de ordening van het griffie-archief tot het najaar gestaakt.

Bij mijne reizen heb ik ook kennis gemaakt met eenige oude polderarchieven. Twee van deze, van eenigen omvang, die ten raadhuize van Zevenbergen en van Ravestein berusten, hoop ik onderhanden te kunnen nemen Omtrent de opzending daartoe naar hier van het laatstbedoelde is voorloopig overlegd. Er

zijn er echter een groot aantal van meer geringen omvang in deze provincie te vinden, wier ordening toch den besturen zelven te zwaar zou vallen wegens het schrift, de taal en termen, de oude toestanden en rechten enz.

Ik acht het gewenscht vóór alles een onderzoek omtrent hun bestaan, toestand, bewaarplaats, inventarisatie enz in te stellen.

Hiermee zou ik dit verslag kunnen besluiten, had ik nog niet te vermelden dat ik een aanzienlijke collectie oorkonden betreffende de heerlijkheden Waalwijk en Besoijen, die in het vorige jaar te koop werden geboden en na overleg met de betrokken gemeentebesturen zijn gekocht, heb geïnventariseerd en met vroegere beschrijvingen vergeleken.

Zij loopen van 1291 tot 1780, bestaan voor een goed deel uit leenbrieven van Brabant en Holland en betreffen tienden, tijnzen, tol-, veer-, molen- en windrecht, gruit-, schouwrecht, verkeer en handel, jacht en visscherij, enz. enz. Ook uit anderen hoofde, bijzonder voor de geschiedenis van voorname Hollandsche en Brabantsche geslachten en de wijze van zegeling, zijn deze stukken zeer merkwaardig. Ter uwer kennisneming voeg ik den inventaris, waarin wederom de wijze van aanhangen der zegels en de grondstof alleen aangeduid worden wanneer een stuk niet op perkament of anders dan aan dubbelen perkamenten staart bezegeld is, als bijlage hier aan toe.

's Hertogenbosch, Mei 1895.

De archivaris in Noordbrabant.

Mr. A. C. Bondam.

VERSLAG

VAN DE ORDENING EN BESCHRIJVING DER OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPSARCHIEVEN IN ZUIDHOLLAND, OVER 1894

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE)

Hoog EdelGestrenge Heeren!

Wederom heb ik thans de eer UHoogEd.Gestr. verslag te doen wegens mijne werkzaamheden ten behoeve van de regeling der oude gemeente- en waterschapsarchieven in deze provincie, sedert Juni des vorigen jaars.

In de eerste plaats betroffen mijne bemoeiingen het archief der gemeente Noordwijk. Dit uitgebreide archief vond ik in de kasten der archiefkamer, zonder eenige orde in de verschillende vakken opeengestapeld, zoodat ik geruimen tijd voor sorteeren behoefde, alvorens met het inventariseeren een begin te kunnen maken. Het bleek echter dat het archief deze moeite ruimschoots waard was.

Ik laat nu hier een beknopt overzicht der aanwezige stukken volgen.

Onder de talrijke aanwezige charters bevonden zich ook enkele privilegiën en handvesten, waaronder vooral vermelding verdient een handvestbrief van hertog Aelbrecht van Beijeren, graaf van Holland, van 12 Maart 1399.

Blijkens dezen brief hadden te voren eenige lieden uit het dorp van Noordwijk, omtrent de kerk, die daartoe door het gemeene dorp niet gemachtigd waren, op hun verzoek stederecht verkregen, en hadden nu de gemeene luiden van den dorpe den hertog die brieven weder overgeleverd en verzocht, dat hij ze weder wilde zetten in zulken recht als zij waren toen de heerlijkheid, bij doode van graaf Guy van Bloys, aan hem vervallen was. Bij dit handvest werden bepalingen gemaakt omtrent de

wijze waarop die van Noordwijk in tijd van oorlog zouden dienen en omtrent de berechting van misdaden en breuken, en verkregen zij tolvrijheid in Holland en Zeeland en eenige andere voorrechten.

De uitvoerige brief, waarbij het stederecht geheven wordt, is van 1 April 1397 en in het ten Rijks archieve berustende register, getiteld: Bloys XV 1396—1403, ingeschreven. Opmerkelijk is het dat daarin de grenzen van de vrijheid worden opgegeven:

„ dat hoir vrihede gaen ende wezen zal van den Bronsgeesterwech toter duynen toe, alsoe wide als beide die watergangen die geheten zijn die schieren begrepen hebben, ende tien gaerden aen beiden ziden daerenbuten, alsoe weide als tusschen Dirc Symons backers soen huys en Dirc Heinrieshuys begrepen is."

Ter zijde van dit handvest staat: „ Dit privilegie is te nijete gegaen ende een ander gegeven".

Voorts brieven van tolvrijheid te Heusden, gegeven door hertog Aelbrecht van 13 Maart 1398 en bevestiging daarvan door den graaf van Oostervant van denzelfden dag, benevens bevestiging van hunne vroeger verkregen handvesten door hertog Philips van Bourgondië van 31 December 1431.

In het jaar 1449 schijnt een groote brand te Noordwijk gewoed te hebben, want bij een brief van 31 Augustus 1450 beveelt de hertog zijnen baljuw van Noordwijk de tax van de bede aldaar te innen van degenen wier huizen niet verbrand zijn, tot behoef der refectie en het vermaken van de kerk, terwijl aan degenen wier huizen verbrand waren, kwijtschelding der bede was verleend voor den tijd van elf jaren, den termijn van Kerstmis laatstleden daarin begrepen.

Approbatiën van de Staten van Holland van keuren en ordonnantiën door de Heeren van Noordwijk en gezworenen aldaar gemaakt voor de Weeskamer 12 Februari 1614, tegen moedwilligheden, vechten en doodslagen 16 December 1647, voor het Weeshuis 30 Januari 1659, op het maken en repareeren van straten 27 Mei 1669, op het waarnemen van de wachten 21 November 1782 en tegen het leveren van geneesmiddelen zonder vergunning 30 Juli 1783.

Ter bestrijding van de dorpsbehoeften ontvingen zij den 3 Juli 1490 van den Roomsch Koning Maximiliaan, als graaf van Holland, vergunning tot het heffen van zekere accijnzen, welke vergunning bij latere octrooien van de Staten van Holland werd gecontinueerd, het laatst bij octrooi van 1 December 1790, nog voor vijftien jaar.

Ook zijn nog enkele charters van het te Noordwijk bestaan hebbende nonnenklooster van St. Barbara en Catharina aanwezig, waaronder een van 1545 met het zegel van het klooster,

en eene overeenkomst tusschen den pater en de gezworens van Noordwijk over de bijdrage van het Convent in 's Heeren bede van 12 Augustus 1440, welke zaak later werd geregeld door eene uitspraak van 4 Januari 1519, van een gecommitteerde van den Raad van Holland en den secretaris van dien Raad benevens den rekenmeester, later thesaurier Vincent Cornelisz (van Mierop), hier met name vermeld om zijn zonderlinge handteekening, die op het stuk voorkomt. „XXc Cornelisz."

Behalve eenige charters betreffende verschillende onderwerpen, waren nog aanwezig eene menigte overdrachten van huizen en landen, welke eigenlijk niet in het archief, maar bij de koopers thuis behoorden. Enkele die ouder waren dan de in het Rijksarchief berustende registers van overdrachten, heb ik in den inventaris opgenomen. De betrekkelijke waarde van de overigen bestaat hoofdzakelijk in de zegels van de baljuwen en schouten, die er aan gevonden worden. Zij zijn door mij chronologisch in pakjes van 10 jaren bij elkander gebonden. Een vrij geregelde verzameling van deze zegels is daarvan van af 1602 tot 1715 te vinden.

Twee deelen registers van keuren, ordonnantiën en publicatiën 1590—1792.

Een zeker vreemd verschijnsel vertoont dat archief, daar door het bestuur nimmer aanteekening van zijne handelingen schijnt gehouden te zijn en daarin dus geene registers van notulen gevonden worden, met uitzondering alleen van de minuutnotulen van schout en burgemeesteren van 21—28 Januari 1795, van den Raad der gemeente van 29 December 1796—15 Maart 1798, van de georganiseerde Municipaliteit 29 Maart—7 April 1798. Minuten van Mei 1798—Januari 1804 en registers van uitgaande brieven Januari 1801—November 1813.

Ingekomen stukken bij de Municipaliteit en het gemeentebestuur 1796-1813.

Nominatiën en electiën door den heer van welgeboren mannen, schepenen, gasthuis- en kerkmeesteren en andere regenten 1716—1794 en commissiën van ambtenaren en bedienden der heerlijkheid.

Stukken rakende grondvergaderingen tot verkiezing van representanten en plaatsvervangers in de provinciale besturen van Holland 1796—1804.

De behartiging van de belangen der armen was te Noordwijk aan twee instellingen toevertrouwd: het gasthuis en het weeshuis.

De oorsprong van eerstgenoemde instelling is onzeker. De eerste aanwezige rekening van 1511 werd gedaan door Jan de Bastaard van Noortich als heiligegeestmeester. Voorganger van hetgeen men tegenwoordig noemt burgerlijk armbestuur. Toch

schijnt er reeds vroeg een huis geweest te zijn waarin de armen werden opgenomen. De rekening van 1583 is van Jan Huygensz. „oude heiligegeestmeester van den armen heiligegeesthuyze" en die van 1631 (1620—1630 ontbreken) van Anthonis Jauszoon „oude administreerende regeerder van de armen Heilige geest ofte Gasthuize tot Noordwijk".

Deze rekeningen werden gedaan door twee gasthuismeesters, waarvan de eene oude of administreerende, de andere jonge of toeziende werd genoemd. De toeziende werd het volgend jaar administreerende.

Wordt in de rekeningen van 1631 voor het eerst van het gasthuis melding gemaakt, onder de stukken betreffende deze instelling vindt men eene provisioneele ordonnantie van 30 October 1633, gemaakt door Jhr. Johan van der Does, baljuw en schout en heiligegeestmeesters en renovatiën en ampliatiën van 26 October 1713, 24 October 1736 en 1 September 1792.

Uit een accoord tusschen de gasthuismeesters van Noordwijk binnen en twaalf geburen en inwoonders van Noordwijk op zee van 2 Januari 1652, blijkt dat toen eene scheiding van de inkomsten van het gasthuis werd gemaakt. Een nader contract van 9 Februari 1652 handelt over het bouwen van een nieuw gasthuis te Noordwijk aan zee.

In lateren tijd werden ook personen tegen betaling van zekeren som in het gasthuis opgenomen, waarvan kost-contracten van 1751—1805 aanwezig zijn.

Onder andere stukken vermeld ik nog legaten en giftbrieven van 1631—1723 en een register van copieën van gift- en rentbrieven, beginnende met het jaar 1552 en waarin een staat van de goederen van het gasthuis van 1739 voorkomt.

De rekeningen zijn aanwezig van de jaren 1511, 1514, 1526, 1531, 1543, 1563—1565, 1570—1596 en verder van 1606—1800 met enkele gapingen van 1620—1630 en 1642—1664.

De stichting der tweede instelling, het Weeshuis, is van 19 Januari 1616. Deze fundatiebrief vond zijn oorsprong in eene remonstrantie van den rentmeester der abdijgoederen van Leeuwenhorst, ten gevolge waarvan door de Gecommitteerde Vrouwe abdisse en de ridderschap en edelen van Holland werd bepaald, dat zeker.van ouds aan de abdij toebehoord hebbend hospitaal, bestemd tot het logeeren van arme passanten, maar dat tegenwoordig door menigvuldig rondloopende vagebonden werd misbruikt, zou worden geëmployeerd tot een Weeshuis.

Bij eene resolutie van de ridderschap van Holland van 20 Februari 1625, deed deze op verzoek van den heer van Noordwijk afstand van alle recht en actie, die Haar Ed. Mog. op de goederen van het voormalig hospitaal mochten competeeren,

om door hem daarmede gedaan te worden zooals hij zou bevinden te behooren.

Deze stukken zijn te vinden in een dagboek van het Weeshuis, beginnende met 1616 en loopende tot 1739, een tweede dergelijk register wordt tot 1798 voortgezet.

Onder de losse stukken is vermeldenswaard een besluit van jhr. François van der Does, baljuw en schout, van 5 Maart 1648, waarbij deze uit zijn eigen inkomsten toezegt een subsidie van 30 car. gl., mits dat de vierschaar in het weeshuis zal gehouden worden, en dat de gezworenen een afzonderlijke kamer zullen hebben.

De aanwezige rekeningen, aanvankelijk gedaan door rentmeesters over de jaren 1625, 1644, 1646—1658 en daarna, op gelijke wijze als bij het gasthuis, door administreerende en toeziende weesmeesters, loopen verder over de jaren 1658—1813. Van deze rekeningen waren ook de documenten van 1626, 1665 en de latere van 1723—1809 bewaard gebleven.

Omtrent bijzondere onderwerpen vermeld ik nog:

Rekeningen en inventarissen betreffende nalatenschappen 1636—1734.

Militaire zaken: waaronder lijsten van weerbare mannen in de jaren 1632, 1653, 1665 en 1666 voor het bewaken der kusten en 1747 en quohieren van omslagen gedaan tot betaling der kosten, veroorzaakt door het uitzenden van manschappen voor de fortificatiewerken, van 1672 en 1673.

Stukken rakende het aanstellen van schoolmeesters te Noordwijk, de eerste van Jacob Witte van 25 November 1553 en betreffende een kostschool voor juffers, en Fransche en Latijnsche schoolmeesters aldaar.

Requesten met appointementen van de heeren van Noordwijk, over de admissie van Roomsche priesters, 1641, 1647, 1663, 1691, 1742, 1778.

Stukken betreffende de visscherij, de vierboet te Noordwijk op zee, brandweer, etc.

Behalve deze stukken, de bemoeiingen van het bestuur van Noordwijk betreffende, waren nog enkele, de heerlijkheid aangaande, aanwezig. In de eerste plaats eene sententie van den Grooten Raad van Mechelen van 27 April 1515, in appèl van een vonnis van het Hof van Holland van 20 December 1513, waarbij Dirk van der Does, in naam van zijn zoon Jan van der Does, wordt gehandhaafd in het bezit der ambachts-heerlijkheid Noordwijk, welk bezit hem bij laatstgenoemd vonnis, ten bate van de graaflijkheid van Holland, was ontzegd.

Verder huwelijksch voorwaarden tusschen Jhr. Steven van der Does, en Elisabeth van Zuylen 25 Juni 1601, en zijn testament van 22 Mei 1621.

Stukken betreffende een proces tusschen Nicolaes van Bouckhorst, heer van Wimmenum, en Casper van Eemsum, heer van Noordwijk, voor de goederen afkomstig van het convent van St. Barbara en Catharina, beëindigd door eene sensentie van den Hoogen Raad van 20 December 1630. Uit dit vonnis blijkt dat deze goederen door Steven van der Does van de Staten van Holland waren gekocht. Zooals ik hierboven mededeelde, werden nog enkele charters van het klooster door mij gevonden, de eigenlijke charterverzameling zal hoogstwaarschijnlijk in het archief der heerlijkheid moeten gezocht worden. Ook vond ik nog een rekening van de priores van 1 November 1570--31 October 1571 en een van zijn' rentmeester aan jhr. Steven van der Does van 1618.

Bovendien waren aanwezig eenige stukken, afkomstig van secretarissen van Noordwijk; rekening der administratie van Cornelis van der Burch voor de nalatenschap van Jonkvr. Josina van der Does 1647, en brieven aan hem van den heer van Noordwijk van 1643—1662, en aan den secretaris Willem Boekweijt van 1712—1718 benevens rekeningen, gedaan door eerstgenoemden aan Jhr. Gijsbert Pieck van Tienhoven en Diederick van Grevenbroek heer van Mierlo, wegens de administratie der goederen, nagelaten door Johan van Mathenesse, heer van Lisse, van 1646--1654.

De rekeningen van het dorp werden gedaan door vier gezworenen, twee oude of administreerende en twee jonge of toeziende. Even als bij andere administratie, werden de toeziende van het eene jaar het volgende jaar administreerende, waaraan dan weder twee jonge werden toegevoegd. De rekeningen beginnen met het jaar 1496 en loopen bijna geheel volledig tot 1794 door. Na de omwenteling van 1795 werden de rekeningen gedaan door leden van de Municipaliteit en het Gemeentebestuur en van 1810—1813 door ontvangers.

Voorts zijn aanwezig eenige bijzondere rekeningen wegens buitengewone werken aan wegen en straten. Als eene bijzonderheid omtrent de dorpsfinanciën vermeld ik hier, dat gezworens in het jaar 1659 aan de Staten van Holland verzochten een extraordinairen omslag te mogen doen daarvoor als reden aanvoerende, „dat zij zeer ten achteren waren geraakt, omdat Zijne Majesteit van Bohemen in den jare 1623, ter jacht zijnde, eenige dagen met zijn suite te Noordwijk had gelogeerd, en dat zij legerwagens hadden gefourneerd voor het beleg van Breda in 1625, en in 1629 toen de vijand op de Veluwe gekomen was."

Als een gevolg van de bemoeiingen waarmede de dorpsbesturen tijdens onze republiek belast waren, ten aanzien van het ont-

vangen der gemeenelandsbelastingen, worden in het archief gevonden:

Quohieren van de verponding van 1570, 1584, van het redres der verponding in het jaar 1634 en verder van 1643—1794.

Staten van de Secretarissen van Noordwijk, wegens ontvang van de collaterale successie, twintigste en veertigste penningen, wegens overgang van huizen en landen en mobilaire goederen, de boeten wegens ongefundeerde processen en het recht op het trouwen en begraven van 1648—1805.

Quohieren van het haardstedegeld 1629, 1638, 1644, 1665, van het zout-, zeep-, heere- en redemptiegeld 1681—1693 en noch eenige andere.

Behalve de stukken, rakende het dorpsbestuur, waren er ook nog betreffende de voormalige gecombineerde ambachten van Noordwijk en Noordwijkerhout en de daaronder gelegen polders aanwezig, die een afzonderlijk hoofdstuk uitmaken.

Hieronder behooren een contract tusschen dit ambacht en dat van Voorhout, over het onderhoud van zekere brug genaamd de Nagelbrugge, van 23 Januari 1579 en octrooien van de Staten van Holland en Westfriesland tot het dipopuleeren, of het uitroeien van de konijnen in de duinen van 1742, 1768, 1772, 1783 en 1793.

Voorts stukken rakende het onderhoud van wateringen en bruggen en de stukken wegens een, ter elfder ure tusschen de beide ambachten voor het hoogheemraadschap van Rijnland, gevoerd proces tot scheiding, welker eisch echter bij vonnis van 7 April 1823 werd afgewezen.

Rekeningen van ambachtsbewaarders en andere financieele bescheiden van 1699—1866.

Rekeningen van de poldermeesters van den Swetterpolder 1658—1807, van den Noordzijderpolder 1690—1805,

Ten slotte moet nog worden medegedeeld hetgeen het archief, ten aanzien van de registers betreffende doopen en trouwen, bevat.

Register van gedoopten in de Protestantsche kerk van Noordwijk-binnen 1621—1811 en van huwelijken in die kerk gesloten 1620—1810.

Doopregisters van de kerk van Noordwijk aan zee 1675—1811, van trouwen 1693—1812.

Doopboek van de Remonstrantsche gemeente 1667—1811.

Doop- en trouwboeken van de Roomsch-Katholieke pastorie van Noordwijk 1686—1811.

Registers van huwelijken gesloten voor schout en schepenen 1657—1686, 1710—1811.

Huwelijksproclamatiën, verklaringen van toestemming van

ouders en voogden en andere stukken betreffende huwelijken 1646-1676, 1683—1696, 1706—1810.

Registers wegens het recht op het trouwen en begraven 1736-1805

Bij het uitzoeken der in dit archief aanwezige registers en stukken is mij nog het een en ander in handen gekomen, behoorend tot de in 1811 naar de Arrondissementsrechtbank te Leiden overgebrachte rechterlijke archieven. Het gevondene is door mij ter zijde gelegd

Door den heer Algemeenen Rijksarchivaris is aan Burgemeester en Wethouders verzocht om, na bekomen machtiging, deze stukken naar het Rijksarchief te doen overbrengen, om bij het daarin reeds berustende te worden gevoegd.

In het afgeloopen jaar heb ik mij ook bezig gehouden met de te Ooltgensplaat aanwezige archieven. Deze bestonden uit het archief van het bestuur van Sint-Adolfsland, dat men noemt Ooltgensplaat, den Bommel-Aa en van die der onder die heerlijkheid gelegen polders. Uit die heerlijkheid zijn eerst in 1812 de thans bestaande gemeenten Ooltgensplaat en den Bommel ontstaan.

De in het gemeentehuis te Ooltgensplaat aanwezige archieven zijn van grooten omvang en zeer belangrijk. In vroegeren tijd was, zooals toen bijna altijd het geval was, het bestuur der heerlijkheid en dat der polders in eene hand. In een in 1782 vervaardigden inventaris werden dan ook de op al die besturen betrekking hebbende stukken gezamenlijk opgenomen. Bij de nu door mij vervaardigde inventarissen heb ik voor het oude archief der gemeente en voor die der polders afzonderlijke inventarissen aangelegd.

Ik had mij gevleid met de regeling nog vóór het indienen van dit verslag geheel gereed te komen, doch ben daarin tot mijn leedwezen niet kunnen slagen.

Wel zijn de inventarissen voor het grootste gedeelte in concept gereed, maar de definitieve regeling moet nog worden tot stand gebracht. Daar echter het voornemen bestaat, om voor de berging dezer archieven op het gemeentehuis, dat daarvoor uitmuntende gelegenheid aanbiedt, behoorlijk gesloten kasten te doen inrichten, schijnt het wenschelijk de uitvoering van dit werk af te wachten, om dan de stukken tevens op hunne plaats te kunnen brengen. Ik hoop dus in mijn volgend verslag een eenigszins uitvoerig overzicht dezer archieven op te nemen.

Met de meeste gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn,

Uw Hoog Edel Gestr. Dw. Dienaar,
J. H. Hingman.

's Gravenhage, den 27sten Juni 1895.

VERSLAG

OMTRENT OUDE GEMEENTE-, WATERSCHAPS- EN VEENDERIJ-ARCHIEVEN IN DE PROVINCIE UTRECHT OVER 1894, UITGEBRACHT OP LAST VAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edelgrootachtbare Heeren!

In het verslag over 1893 blz. 13 deelde ik mede, dat aan het einde van dat jaar de regeling van het gemeente- en het waterschapsarchief van Wijk bij Duurstede aan de orde was gesteld; voor ik overga tot het uiteenzetten der wijze, waarop die werkzaamheid is verricht, wensch ik echter nog enkele bijzonderheden mede te deelen omtrent hetgeen is verricht met betrekking tot die archieven, wier ordening reeds in vroegere verslagen is vermeld. Bij schrijven van 22 Juni 1894 toch verzocht het gemeentebestuur van Montfoort mij om in den inventaris bij te schrijven een stuk, dat door het Rijksarchief te Utrecht aan de gemeente was afgestaan. Het was eene schuldbekentenis, door de stad aan Henrick Schoek in 1485 gegeven, welk stuk door schenking in het Utrechtsch archiefdepôt was gekomen. Van anderen aard waren de bijvoegselen, die aan het IJsselsteinsche archief ten goede kwamen: zij waren door den secretaris bij de regeling van het nieuwe archief gevonden, en werden door mij in den inventaris bijgeschreven. Enkelen der nieuw gevonden stukken bleken in het rechterlijk archief thuis te behooren, en werden dus aan den Rijksarchivaris in Utrecht overgedragen. Bleek uit de bovenvermelde vondst reeds, dat de gemeente de goede verzorging harer archieven ter harte neemt, zoo gaf zij daarvan ook nog blijk door in den raadszaal kasten voor de berging van het oud-archief beschikbaar te stellen. Hoewel de plaatsing van het archief aldaar nog geenszins aan alle eischen voldoet, is dit toch een zeer wezenlijke vooruitgang.

Ook het gemeentebestuur van Soest toont veel belangstelling voor zijne oude archieven. In den loop van 1894 deelde de secretaris mij mede, dat het plan bestond den in 1893 bewerkten inventaris van het oud-archief, tegelijk met dien van het nieuw-archief, met welks regeling de secretaris zich onledig hield, te doen drukken, en daarbij tevens een reglement op het gebruik van het archief te doen vaststellen. Op verzoek van den secretaris heb ik zulk een reglement in concept opgesteld, waarbij ik dankbaar den bijstand van mr. S. Gratama te Assen herdenk. Dit reglement zal, geloof ik, het eerste zijn, dat het gebruik regelt van een archief, dat niet onder het speciaal beheer van een archivaris is gesteld. Sedert heb ik niet meer van de zaak vernomen, maar ik twijfel niet, of aan het plan zal, als het nieuw-archief geregeld is, gevolg gegeven worden.

Overgaande tot de bespreking van het archief van Wijk bij Duurstede en de wijze, waarop het geordend werd, moet ik herinneren, dat niet alleen de gemeente, maar ook het waterschap (geheeten: het Gemeeneland van Wijk bij Duurstede, Wijkerbroek, Leuterveld en Melkweg) de regeling van zijn oud-archief had aangevraagd, en dat door Uw college op die aanvrage gunstig is beschikt. Zoedoende kon ik de beide archieven gelijktijdig regelen, en tevens met goedgunstige machtiging der betrokken besturen de stukken, die zich in het waterschaps-archief bevonden maar tot het gemeentearchief bleken te behooren, en omgekeerd, overbrengen naar het archief, waarin zij naar hun aard geborgen moesten worden. Ik heb van die gelegenheid een zeer ruim gebruik gemaakt. De beide archieven toch, die vroeger een geheel hadden uitgemaakt, waren indertijd niet zeer nauwkeurig afgescheiden, met name alle stukken, waarin van een molen gesproken wordt, waren naar het waterschapsarchief overgebracht: daaronder waren er echter vele, die de belasting op het gemaal betreffen, en dus in het gemeente-archief thuis behooren. Geheel zuiver kan echter de nu gemaakte scheiding niet zijn, want de magistraat van Wijk had ook over het bestuur van het waterschap het opperbeheer, en eigenlijk staat de inventaris van het waterschap gelijk met één der zeven hoofdafdeelingen, waarin ik het gemeentearchief verdeeld heb. Daar door Uwe gunstige beschikking de beide inventarissen tegelijk met dit verslag worden afgedrukt, meen ik niet beter te kunnen doen, dan bij hetgeen ik omtrent den inhoud van het archief en de inrichting van de inventarissen te zeggen heb, de orde dier laatsten te volgen.

Van de 684 nummers, waarin ik het gemeentelijk oud-archief verdeeld heb, hebben bijna twee derden betrekking op het eigenlijk stadsbestuur (444 nos.). Het scheen mij daarom gewenscht

om alle stukken betreffende het eigenlijke stadsbestuur tot twee hoofdafdeelingen te brengen, naar mate zij al of niet op de financiën der stad betrekking hebben. De stukken, die niet het financieel beheer raken, heb ik als behoorende tot de politie, welk woord ik hier dus in beperkten zin gebruik, tegenover die, welke tot de financiën behooren, gesteld. De stukken betreffende deze eerste hoofdafdeeling heb ik weder tot twaalf onderafdeelingen gebracht, die ik nu, voor zooverre er aanleiding toe is, achtereenvolgens wensch te bespreken.

De eerste rubriek bevat de privilegiën en ordonnantiën der stad, en men kan zeggen, dat deze inventaris inderdaad bij het begin begint, want het eerste stuk, dat vermeld wordt is de akte van 1300, waarbij Wijk bij Duurstede stadsrecht verkrijgt van Gijsbrecht van Abkoude. De heeren van Abkoude hadden in het sticht van Utrecht zeer aanzienlijke bezittingen, waarin zij het hooge rechtsgebied uitoefenden en nagenoeg onafhankelijk waren. Die bezittingen vervielen in twee groote afdeelingen, de eene bevatte hetgeen ten westen van Utrecht lag, en werd beheerscht van het huis van Abkoude uit, de tweede, waarvan het slot Duurstede het middelpunt uitmaakte, strekte zich langs de Utrechtsch-Geldersche grens uit. Van den omvang der westelijke bezittingen geeft de tegenwoordige Staat van Utrecht (II blz 123 en 124) eene nauwkeurige opgave. De heer van Abkoude bezat in die streken de volgende gerechten: Abkoude en Baambrugge, Kamerik met de Houtdijken, Temaat (later Statengerecht), Maarseveen, Oudhuizen, Demmerik, Aukeveen, Gieltjensdorp en een gedeelte van Gerverskop. Tot de oostelijke goederen der heeren van Abkoude behoorden behalve Wijk bij Duurstede: Soest, Seldrecht, Zeist, Driebergen, Woudenberg en de helft van Amerongen en Leersum. Deze laatste bezitting ging wel in 1200 voor den heer van Abkoude verloren, maar nog in 1472 meende Antonie bastaard van Bourgondië, die op de bezittingen der heeren van Abkoude aanspraak maakte, ook rechten op Leersum en Amerongen te kunnen doen gelden. Bovendien verwierven de heeren van Abkoude nog Houten en het Gooi van de heeren van Vianen (tusschen 1393 en 1398); wel gingen deze goederen in 1422 aan Jan van Vianen, heer van Noordeloos, over, maar niet lang daarna keerden zij weder tot de heeren van Abkoude terug. (Zie de akte van den grooten bastaard van Bourgondië bij: Matthaeus. De jure gladii blz. 417, en voorts: Tegenwoordige Staat van Utrecht II, blz. 283 en 284, Verslagen en mededeelingen van de Vereeniging tot uitgave van oude Vaderlandsche rechtsbronnen II, blz. 357 en Collectie Booth B. 20 f. 136 in het Rijksarchief te Utrecht). Op de eerste plaats worden behalve de opgegeven gerechten nog vermeld Renen, waar de

heeren van Abkoude echter alleen het veer bezaten, en Koten en Langbroek, die den Domproost toebehoorden en misschien in 1280 tegelijk met half Amerongen verloren gingen. Ook buiten het Sticht hadden de heeren van Abkoude aanzienlijke goederen, Gaasbeek, Strijen en Putten, verworven. Die bezittingen bleven echter niet bijeen: na den dood van Gijsbrecht II en zijne echtgenoote Johanna van Huern verdeelden hunne beide zoons Zweder en Willem de vaderlijke en moederlijke bezittingen, waarbij de stichtsche goederen aan Willem toevielen. Deze liet bij zijn dood slechts eene dochter na, gehuwd geweest met Jan van Brederode: daar zij echter non geworden was, volgde haar neef Jacob, heer van Gaasbeek, de zoon van Zweder, zijn oom Willem op, en bracht zoodoende alle bezittingen zijner familie in ééne hand bijeen. Terwijl hij Putten en Strijen aan de grafelijkheid van Holland verloor, moest hij in 1449 zijne bezittingen in het Sticht en daaronder ook Wijk aan bisschop Rudolf van Diepholt afstaan: hij werd echter tot zijn overlijden (1459) in het bezit dezer goederen gelaten, die toen echter door bisschop David in bezit genomen werden, niet zonder grooten tegenstand van zijn broeder Antonie, die beweerde Wijk en andere landen van den jonker van Gaasbeek gekocht te hebben. N°. 6 van den inventaris heeft op die aanspraken betrekking. Sedert dien tijd is de Stad Wijk een lid van het Sticht geweest, zoodat hare ontwikkeling geheel verschilt van die van Montfoort en IJselstein, die veel langer hunne zelfstandigheid hebben bewaard.

Behalve de origineele handvesten, die de stad van de heeren van Abkoude, van de bisschoppen van Utrecht en van keizer Karel V verkregen heeft, omvat deze afdeeling van het archief ook verschillende registers van privilegiën, handvesten, keuren en ordonnantiën. Vier van de belangrijksten dezer registers (n°. 23—26) zijn eerst in het afgeloopen jaar door de gemeente verworven, hoewel het niet twijfelachtig is, dat zij van ouds in het gemeentearchief hebben thuis behoort. Het oudste en belangrijkste, het zoogenaamde Poirterboeck, heeft er volgens de uitdrukkelijke verklaring van den heer dr. Vermeulen (Verslag 1856 blz. 15) berust, en was eerst weinige jaren geleden voor het Rijksarchief in Utrecht aangekocht. De drie andere, die daar ook berustten, benevens een register met afschriften van stukken betreffende de bezittingen van den armenpot (n°. 583), eene lijst der overleden broeders en zusters der St-Barbarabroederschap (n°. 629) en een aantal brieven, ingekomen bij den magistraat, waren allen afkomstig uit de verzameling van dr. C. Booth, wiens broeder secretaris van Wijk geweest was en deze stukken zonder twijfel uit het stadsarchief ontvreemd had. Door de krachtige medewerking van het Rijksarchivaris

in Utrecht, bij wien ik gedurende den geheelen tijd mijner werkzaamheid in opdracht van Uw College nimmer tevergeefs om hulp heb aangeklopt, is het mij gelukt te bewerken, dat deze stukken, tegelijk met nog een achtste, eene ordonnantie op de jonge schutten (n°. 657), aangekocht met de collectie Phillips, kosteloos aan de gemeente werden afgestaan. Terecht heeft de regeering bij deze hoogst belangrijke beschikking zich laten leiden door het beginsel, dat eene goede archiefregeling medebrengt, dat de archiefstukken moeten worden teruggebracht naar het archief, waarvan zij vroeger een deel hebben uitgemaakt. Daar intusschen de vier in deze eerste afdeeling opgenomen registers door de kennis der rechtsontwikkeling van grootbelang zijn, heeft het gemeentebestuur zich bereid verklaard die registers aan het Rijksarchief in Utrecht, waar zij veiliger geborgen zijn, in bruikleen af te staan. Al de daarin opgenomen stukken behooren tot het middeleeuwsche recht der stad. Wijk heeft niet, gelijk Utrecht, Amersfoort en Renen, eene nieuwe ordonnantie van Keizer Karel gekregen; de stad bleef bij hare oude rechten, totdat in 1595 eene nieuwe generale ordonnantie door den magistraat werd vastgesteld.

Eene nadere beschouwing van dit stuk, dat in de nummers 28 en 29 van den inventaris voorkomt, leidt van zelve tot eene bespreking der drie volgende rubrieken van den inventaris. Van ouds was de regeering van Wijk samengesteld uit den schout, twee burgemeesters en zeven schepenen. Het privilege van Rudolf van Diepholt, waarbij hij zich verbond geen vreemdeling als schout aan te stellen, wat altijd is blijven gelden, is nog bewaard gebleven (n°. 4) De schout was, althans sinds 1595 geen lid van den magistraat, maar hij had het recht den magistraat bijeen te roepen en er mededeelingen betreffende zaken van politie in te doen; ook was uitdrukkelijk bepaald, dat de groote vergadering, die jaarlijks op St-Victorsavond gehouden werd, zou bijeenkomen in tegenwoordigheid van den schout. In die vergadering had niet alleen de magistraat zitting, maar ook de oud-burgemeesters en oud-schepenen, de oud-raden, werden er toe geroepen: en wat door die vergadering besloten werd, „sal van sulcken waerde ende macht sijn, of het by den heere van den lande geapprobeert waere". In dezelfde vergadering werden ook dubbeltallen voor burgemeesters, schepenen en andere ambtenaren opgemaakt, waaruit de stadhouder de vereischte keuze had. De oud-raden werden ook overigens bij buitengewone gelegenheden, „in saecke van gewichte ende importantie", opgeroepen. In later tijd geraakte echter de gewoonte de oud-raden op te roepen in onbruik, zoodat toen in 1678 (n°. 38) verschillende oud-magistraten hunne aanspraken op

het ambt van oud-raad wilden doen gelden, hiertegen van de zijde van den regeerenden magistraat heftig verzet werd gevoerd. Dit mocht echter niet baten. Later ging men zelfs nog verder, en werden de werkzaamheden der schepenen uitsluitend tot de rechtspraak beperkt, terwijl een vast college van raden voor het stedelijk bestuur werd ingesteld. Behalve een secretaris, die den magistraat bediende, en verscheidene rekenplichtige ambtenaren, wier werkzaamheden bij den tweede afdeeling van den inventaris ter sprake zullen komen, werd de stadsregeering van tijd tot tijd (in 1654, in 1675 en volgende jaren, ten tijde der patriottische woelingen) bijgestaan door een syndicus, die dezelfde functiën uitoefende als elders een pensionaris, en ook dezelfden invloed trachtte te handhaven.

De gebeurtenissen van 1795 maakten aan de regeering van den magistraat een einde. Het revolutionaire Comité van waakzaamheid stelde eene Provisioneele municipaliteit aan, die drie maanden later door een Raad der gemeente vervangen werd. Na den coup d'état van Pieter Vreede noemde dit college zich Provisioneel gemeentebestuur. In Mei 1798 trad het definitieve gemeentebestuur in funtie, dat werkzaam bleef tot de invoering van de Fransche administratie.

De handelingen van al deze colleges zijn opgeteekend in eene doorloopende serie registers van 1583 tot 1811, die bijna allen behouden zijn. Ook van de lappen-resolutiën is vrij wat gespaard. De bijlagen zijn in groote getale bewaard gebleven, en door de schenking van het Rijk, waarvan ik boven gewag maakte, nog vrij wat vollediger geworden. (1) Er zijn nu 31 pakken met ingekomen stukken, die over de jaren 1572—1786 loopen. Toen ving men aan de bijlagen in de notulen, waarin er naar verwezen wordt, te leggen en later te binden. Met ingang van 1809 behield men wel de verwijzing in de notulen naar de bijlagen, maar deze werden afzonderlijk bewaard en niet meer bij de notulen ingebonden. Enkele ingekomen brieven en stukken zijn echter in deze regeling niet begrepen geweest, en werden ook na 1786 afzonderlijk gehouden. Dit zijn echter weinig belangrijke stukken, die waarschijnlijk bestemd zijn geweest om vernietigd te worden. Eene bijzondere soort bijlagen, die overal en ook hier afzonderlijk bewaard werden, bezit Wijk slechts in kleinen getale, nl. akten van indemniteit. Vermoedelijk zijn zij, als waardeloos, wat zij ook inderdaad zijn, vernietigd.

---

(1) Toch bevinden zich in het Rijksarchief te Utrecht nog een aantal ingekomen stukken, die uit het gemeente-archief van Wijk afkomstig zijn. Zij zijn echter meest door Booth met andere stukken tot deelen saamgebonden en dus moeilijk te verwijderen

In eene vijfde rubriek heb ik de stukken betreffende het handhaven der stadsrechten bijeengebracht. Naar hun inhoud zouden deze stukken deel hebben kunnen uitmaken van de eerste afdeeling betreffende privilegiën en ordonnantiën, maar het scheen mij juister toe na de privilegiën zelf eerst de stukken, die de samenstelling van den magistraat raken, te doen volgen, en eerst daarna die, welke betrekking hebben op de middelen, waardoor deze magistraat de voorrechten der stad trachtte te handhaven. Velen dier voorrechten betroffen vrijdom van tol, de andere stukken dezer rubriek hebben bijna alle betrekking op geschillen met het machtige colege van den Lekdijk Bovendams, dat, gelijk zich denken laat, ook binnen de vrijheid der stad, waardoor de Lekdijk loopt, zijne rechten wilde handhaven. Het kwam zelfs zoo ver, dat het college van den Lekdijk om zijn wil door te zetten een der Wijksche magistraten in gijzeling hield. De geschillen, die de stad over hare tolvrijheid te voeren had, zullen waarschijnlijk dikwijls veroorzaakt zijn door represaillemaatregelen tegen den tol te Wijk. Zijne geschiedenis ontvangt uit dit archief eenige opheldering. Wel wist men, dat die tol eerst te Renen en daarna te Wijk gevestigd was geweest, maar men meende, dat de tol sedert te Wijk gebleven of alleen spoedig na 1477 voor korten tijd naar Renen verplaatst was (Tegenwoordige Staat van Utrecht II blz. 96). Uit n°. 14 van den inventaris blijkt nu, dat de tol ook gedurende de jaren 1541—1555 te Renen gevestigd is geweest. Daar deze tol ten voordeele van den landsheer, later de Staten, geheven werd, vindt men overigens hieromtrent niets in het archief.

De nu volgende afdeelingen komen overeen met die, welke men in elk gemeente-archief aantreft. Zij geven geene aanleiding tot bijzondere besprekingen. Alleen dien ik te verklaren, waarom ik in afwijking van de regeling, die ik voor het archief van IJselstein heb ingevoerd, de stukken betreffende de interneering van krijgsgevangenen uit den Spaanschen-successieoorlog bij die betreffende het toezicht op neringen en handel heb gevoegd. De reden is hierin gelegen, dat alle stukken betreffende deze krijgsgevangenen uitsluitend betrekking hebben op de pogingen van den magistraat om aan den burgers betaling te verschaffen van wat zij aan de geïnterneerde troepen geleverd hadden.

De laatste afdeeling van de eerste hoofdafdeeling van het archief heeft betrekking op de eigendommen der stad. Daarbij komt in de eerste plaats het veer over den Rijn in aanmerking. In het midden der 17de eeuw (1) was dit tusschen drie eigenaren ver-

---

(1) Hoe de verdeeling tot stand is gekomen, heb ik tevergeefs gezocht. Ook de nasporingen der Rijksarchivarissen in Gelderland en Noord-Holland,

deeld. De eene helft behoorde aan den heer Van Wijnbergen, de andere voor twee derden aan den prins van Oranje, voor één derde aan de vicarie op het altaar van St. Thomas in de kerk te Wijk. Het aandeel van den prins van Oranje behoort thans aan het Rijk, de rechten der beide andere eigenaars heeft Wijk verkregen, en wel op de volgende wijze. De boedel van den heer Van Wijnbergen werd door het hof van Utrecht voor zijne crediteuren in beslag genomen, en omstreeks 1678 werd het halve veer te hunnen behoeve aan den heer Hoeuft verkocht. Intusschen meende het hof van Gelderland, dat het vonnis van het hof van Utrecht geene kracht had, en dat dus de verkoop van het halve veer van Wijk op Rijswijk, als onder Gelderland ressorteerende, waardeloos was. Het machtigde daarom den heer Van Goltstein, die eene pretensie op zijn zwager Van Wijnbergen had, beslag te leggen op het halve veer, en zelfs, toen de heer Hoeuft zich verzette, op de in Gelderland gelegen goederen van dien heer. Zoodoende mengde zich de groote strijd tusschen de beide hoven over de jurisdictie op de Lek in dit geschil. Geene van beide partijen wilde toegeven, geene kon echter haar recht voldoende handhaven, zoodat het veer ten slotte onbediend bleef. De heer Hoeuft kwam intusschen op den koop terug, daar het gekochte hem niet geleverd kon worden. Eindelijk kocht de heer M. De Leeuw, curator bonórum van den heer Van Wijnbergen, het halve veer van de Utrechtsche crediteuren (1695); diens zoon droeg in 1708 zijne rechten aan de stad Wijk over. Intusschen was de andere pretendent, de heer Van Goltstein, gestorven, en ook zijn boedel verviel aan zijne crediteuren, die nu het halve veer achtereenvolgens aan verschillende personen verkochten, zonder dat zij dezen in het bezit konden stellen, eerst aan het kapittel van St. Jan te Wijk, daarna (1695) aan den heer Van Lijnden, eindelijk (1708) aan den heer Van Delen. Ten slotte kocht de stad in 1708 ook de crediteuren van den heer Van Goltstein af, waardoor zij eindelijk in het rustig bezit van het halve veer kwam. Merkwaardig is, dat bij al deze geschillen ternauwernood sprake is van het eenige hof, dat in deze aangelegenheid competent was, nl. het leenhof van Kuilenburg, want de graaf van Kuilenburg was leenheer van het halve veer. Ik heb deze zaak eenigszins uitvoerig besproken, niet alleen omdat men zonder deze toelichting niet gemakkelijk begrijpen zou, hoe de stukken, die er betrekking op hebben, in het archief van Wijk gekomen zijn, maar tevens om eens een staaltje

wien ik voor hunne moeite mijn vriendelijken dank betuig, hebben niet tot het gewenschte resultaat geleid.

te geven van de eigenaardige toestanden, die uit de souvereiniteit der provinciën en de onzekerheid harer grenzen ontstonden.

Van de wederhelft van het veer, die niet aan Kuilenburg leenroerig was, verwierf de stad zich nog een derde door aankoop van de vicarie van St. Thomas (1723). Het veerhuis was in 1646 door den heer van Wijnbergen van den vroegeren veerman aangekocht en kwam sedert op den heer Hoeuft, die ook op het halve veer aanspraak maakte; daar het veerhuis echter op ontwijfelbaar Stichtschen bodem stond, kwam de heer Hoeuft hiervan in het rustig bezit, het ging ook op den heer De Leeuw over, en kwam tegelijk met het halve veer aan de stad.

Behalve deze goederen bezat de stad ook een tijdlang den Duviksweerd in erfpacht. De stad Wijk maakte van ouds voor hare burgers aanspraak op het recht van aardhaling uit den Duviksweerd, die tot de landsheerlijke domeinen behoorde, waartegen intusschen de administratie der domeinen zich verzette. Toen in 1594 dit verschil opnieuw aan de orde was, eindigde de zaak daarmede, dat de stad den Duviksweerd van de domeinen in erfpacht nam. In 1657 verkocht echter de stad haar erfpachtsrecht. Over de andere onroerende goederen, die de stad bezat, valt weinig te zeggen.

De tweede hoofdafdeeling van den inventaris is aan de stedelijke financiën geweid. Ik meende tot het aannemen van zulk eene afdeeling gerechtigd te zijn, omdat er een, zij het ook onvolledig, register van resolutiën van den magistraat in financieele zaken (n°. 262) bestaat. Van ouds had de stad slechts een ambtenaar, die met het beheer der stedelijke financiën was belast; dit was de kameraar. In dezen toestand kwam eerst door de invoering der Statenimposten verandering, vandaar dat alle stedelijke accijnzen, die van vóór 1578 dagteekenen, met de inkomsten uit huizen, erfpachten enz., in de rekeningen van den kameraar werden verantwoord. Voor de Statenimposten, in 1578 ingevoerd, werd een afzonderlijk ambtenaar aangesteld, die, daar de Statenimposten al spoedig ten behoeve der stad werden geïnd en niet aan de staten verantwoord, den titel van ontvanger der stadsimposten outving. Eerst omstreeks 1710 kwam voor dezen ambtenaar de naam thesaurier in gebruik, die sedert den eersten meer en meer verdrong. Later werden nog andere imposten ingevoerd, die allen onder het beheer van den thesaurier werden gesteld. De inning dezer imposten (en dat geldt ook voor de accijnzen van den kameraar) was zoodanig geregeld, dat elke impost werd verpacht, of wat op hetzelfde neerkwam, dat er over met de belastingschuldigen (de tappers bijv.) werd gecomposeerd. Gelukte het echter niet zulk een verdrag tot stand te brengen, of leverde de verpachting niet genoeg op, dan werd voor elken impost

afzonderlijk een collecteur aangesteld, die wat hij inde, in de kas van den thesaurier stortte. Ook de Staten inden op die wijze hunne imposten. In 1748 werd intusschen met dit stelsel gebroken. Er werd toen een boek- en kashouder der middelen van consumtie aangesteld, die zoowel de provinciale als de stedelijke middelen inde, en de som, waarvoor de stad in de provinciale middelen was aangeslagen, aan den ontvanger der Staten afdroeg, terwijl hij voor de verdere opbrengst rekenplichtig was aan den magistraat, die echter meestal over de baten beschikte door ordonnantiën van betaling op den thesaurier, wiens kantoor door deze regeling nagenoeg alle inkomsten verloren had. Deze drie ambtenaren legden nu jaarlijks rekening af aan den magistraat, en deze rekeningen geven gezamenlijk een overzicht van de gewone stedelijke inkomsten en uitgaven. Voor buitengewone uitgaven, die met buitengewone middelen werden gedekt, werden tijdelijk bijzondere ambtenaren aangesteld: men belastte ook dikwijls den kameraar of den thesaurier met deze uitgaven, maar zij werden in bijzondere rekeningen verantwoord. Met het bovenstaande in overeenstemming behandelt de inventaris na de financiën in het algemeen, eerst de stukken betreffende het kantoor van den kameraar, dan die betreffende het kantoor van den thesaurier, daarna die betreffende het kantoor van den boek- en kashouder, en eindelijk die betreffende extraordinaire rekeningen, Archieven van den kameraar enz. zijn dit niet, het zijn integendeel de stukken, die door de rekenplichtige ambtenaren aan den magistraat werden overgeleverd.

Benalve met de inning harer eigene belastingen had de stad ook nog voor een gedeelte te zorgen voor de inning der provinciale lasten, gelijk dit van de middelen van consumtie reeds gebleken is. De oudste vorm van provinciale belastingen is de quotisatie, een omslag van het benoodigde naar eene bepaalde verhouding over de verschillende steden en districten; zoo werden de oudste beden geïnd, en ook na den val van het landsheerlijk gezag gingen de Staten voort op die wijze een deel der door de provincie benoodigde gelden bijeen te brengen. In de eerste helft der zestiende eeuw verdween intusschen die vorm, de stad ging echter nog een tijd lang voort haar aandeel in de quotisatie te innen; de opbrengst werd echter niet aan de Staten afgedragen, maar strekte tot aflossing van vroeger opgenomen kapitalen.

Een tweede vorm van inning van provinciale gelden bestond hierin, dat de Staten bij het invoeren eener heffing wel iederen belastingschuldige afzonderlijk aansloegen, maar de stad of het dorp, waaronder hij ressorteerde, voor de betaling verantwoordelijk stelde. Kon dus de belastingschuldige niet betalen, dan moest

de stad maar zien, hoe zij aan de verschuldigde belasting kwam, en meende een belastingschuldige eene reden tot vrijstelling te hebben, dan requestreerde hij aan den magistraat, en die vroeg dan afschrijving aan de Staten. Naar drie grondslagen werden deze belastingen geheven, en voor elk dezer soorten had de stad een eigen ontvanger aangesteld.

De eerste heette gewoonlijk ontvanger van het oudschildgeld maar hij inde tevens alle andere lasten, die op den grond drukten, niet alleen de Statenlasten, maar sinds 1768 ook het Lekdijks- en het Rijngeld en de polderlasten. Een tijdlang inde hij ook het kersgeld, eene belasting op de boomgaarden, door de stad ingevoerd, ten einde aan het gasthuis een som van f 400.— terug te betalen, die het in 1673 had verstrekt aan den Franschen kommandant om het platbranden dier boomgaarden te voorkomen.

De tweede ontvanger was belast met de inning en verantwoording van het huis- en het haardstedegeld. De geschiedenis van het huisgeld is te merkwaardig om er niet met een enkel woord iets naders van mede te deelen. Het huisgeld werd reeds in 1512 ingevoerd, daarnaast kwam echter het dubbele huisgeld tot stand, zoodat men in 1627 driemaal het oorspronkelijk bedrag betaalde. Toen versmolten het enkel en het dubbel huisgeld weder tot ééne belasting, die even groot was als beiden samen. Sinds 1651 werd deze belasting met een derde verminderd, zoodat men toen het dubbele van den oorspronkelijken aanslag betaalde; dit huisgeld heette echter sinds 1673 weder het enkel huisgeld, terwijl daarnaast een dubbel huisgeld werd ingevoerd, dat even groot was als het enkele. Ieder betaalde dus viermaal den oorspronkelijken aanslag. De beide huisgelden en het haardstede- of schoorsteengeld werden altijd door denzelfden ontvanger verantwoord, maar eerst in 1793 smolten de drie rekeningen voor goed ineen. Een tijdlang (1759—1764) was er geen ontvanger, omdat de magistraat geen geschikt persoon wist aan te wijzen: de gelden werden toen beheerd door de gecommitteerden tot de directie der stadsfinanciën.

Het hoofd- of familiegeld, welks inning ook aan een afzonderlijken ontvanger was opgedragen, heeft slechts kort bestaan, het werd in 1675 ingevoerd en in 1724 afgeschaft. Ook deze belasting werd een tijdlang verdubbeld, hetgeen men deed door het familiegeld tweemaal 's jaars te heffen. In 1749 werden ook de middelen van consumtie op de bovenbeschreven wijze geïnd, deze administratie werd aan den boek- en kashouder, van wien reeds gesproken is, toegewezen: een ontvanger werd er niet voor aangesteld.

Eindelijk waren er nog belastingen, die de Staten rechtstreeks inden, meerendeels waren dit indirecte belastingen. De magistraat

had er weinig of niets mede te maken, toch kwam het voor, dat de stad eene belasting in admodiatie nam, en dan werd deze op dezelfde wijze als een stedelijke belasting geïnd. Ook bij de buitengewone provinciale heffingen, die sinds 1748 in zwang kwamen, had de stad geen risico te dragen, maar de commissarissen, die met de inning waren belast, werden door en uit het stadsbestuur gekozen. Met 1 Januari 1806 werden alle provinciale belastingen afgeschaft, en door rijksbelastingen (o. a. de verponding) vervangen.

Een derde hoofdafdeeling van het archief heb ik bestemd voor de stukken, die betrekking hebben op het aandeel der stad in het provinciaal bestuur, waartoe mij het onder n°. 448 vermelde deel resolutiën van den magistraat als medelid der Staten aanleiding gaf. Sinds Wijk onder het rechtstreeks bestuur van den bisschop stond en dus eene goede stad was, had het zitting op de Statenvergadering (1). Door de papieren in het Wijksche archief, die tot deze afdeeling behooren, zal de geschiedenis der Staten van Utrecht wel niet veel worden opgehelderd. Wijk had in de Staten niet veel te zeggen. Toch zijn er enkele punten, waarop ik de aandacht vestigen wil.

In de eerste plaats wil ik wijzen op de belangrijke serie beschrijvingsbrieven, die reeds in 1537 begint. Men kan er uit zien, wie achtereenvolgens het recht had de Staten bijeen te roepen. In het algemeen is het wel bekend, dat eerst het hof van Utrecht, na 1576 de Domdeken de Staten beschreef, terwijl bij het herstel van het in 1586 gecasseerde college van geëligeerden werd bepaald, dat het recht de Staten te beschrijven voortaan door hunne Gedeputeerden zou worden uitgeoefend, maar tot nu toe was, meen ik, onbekend gebleven, wie tusschen 1582 en 1587 de Staten beschreven heeft. In het eerstgenoemde jaar werd de geestelijkheid, die het eerste lid had uitgemaakt, vervangen door het college van geëligeerde raden. De toenmalige Domdeken behoorde echter tot de geëligeerden, en bleef met het beschrijven der Staten belast; in 1587 was echter de Domdeken geen geëligeerde raad meer, en vandaar de verandering waarvan boven gesproken is.

De vier kleine steden hadden in de Utrechtsche Statenvergadering niet veel invloed, formeel hadden zij gezamenlijk evenveel te zeggen als de stad Utrecht alleen, maar in werkelijkheid

(1) Pandschap bracht hierin geene verandering; de stad, die in pand gegeven was, bleef zitting houden op de Statenvergadering. Vandaar dat Karel V om duidelijk te doen uitkomen, dat Montfoort slechts aan de burggraven in pand gegeven was, de stad in 1530 ter Statenvergaderin liet beschrijven.

was haar invloed veel geringer. Zoo werd ook in alle commissiën het derde lid door de stad Utrecht vertegenwoordigd, en bij het vergeven der provinciale ambten bij tourbeurten telden de kleine steden ook niet mede. Een aantal stukken uit deze afdeeling hebben betrekking op de pogingen der kleine steden om hierin verandering te brengen. Slechts zeer gedeeltelijk zijn zij hierin geslaagd, in zooverre namelijk als bepaald werd, dat, in geval twee commissiën in de admiraliteit en de Oost- en de West-Indische Compagnie, beiden staande op den tour van het derde lid, tegelijk openvielen, een dier ambten door elk der kleine steden beurtelings zou worden vervuld. Amersfoort beweerde weder meer rechten te hebben dan de drie andere steden. (1)

Hetzelfde geschil deed zich ook bij de verkiezing van de geëligeerde raden gelden. Bij de voorloopige uitspraak van den landraad dd. 4 April 1582 was bepaald, dat de geëligeerde raden uit een door de stad Utrecht gesteld dubbeltal gekozen zouden worden door de ridderschap en de kleine steden. Er was daarbij echter niet uitgemaakt, op welke wijze die verkiezing zou geschieden. Het tweede lid meende, dat elk lid der ridderschap en elke stad ééne stem moesten hebben, de steden hielden daarentegen vol, dat er bij de verkiezing slechts twee stemmen werden uitgebracht: ééne door de ridderschap, ééne door de vier steden gezamenlijk. Het valt niet te betwijfelen, dat het sustenu der ridderschap juist, dat der steden onjuist was; want hoe ongerijmd het ook klinken moge, dat één edele evenveel te zeggen had als eene stad, dit alleen was in overeenstemming met het in Utrecht geldende staatsrecht, volgens hetwelk de acht of negen leden der ridderschap evenveel te zeggen hadden als de stad Utrecht en de vier andere steden samen. Tot eene beslissing schijnt dit geschil niet gekomen te zijn, daar de keuze steeds met eenparigheid geschiedde.

Ook over het adellijk-jufferconvent van Maria Magdalena te Wijk lag de stad met hare mede-staatsleden in geschil. Hierbij kruisten zich drie verschillende aanspraken op het vergeven van de prebenden dier stichting. De Staten hadden bij het invoeren der hervorming aanspraak op het bestuur der geestelijke goederen gemaakt, de steden beweerden echter, dat de binnen haar gebied gelegen goederen onder haar beheer stonden met uitsluiting der Staten, de ridderschap eindelijk achtte zich

---

(1) De officieele verhouding der verschillende staatsleden wordt misschien het beste aldus uitgedrukt: van 36 weken zaten het lid der geëligeerden en dat der ridderschap elk 12 weken in de vergadering der Gedeputeerden voor, de stad Utrecht 6 weken, Amersfoort 3 weken en Renen, Wijk en Montfoort elk 1 week.

uitsluitend gerechtigd tot het vergeven der prebenden van de adellijke-jufferconventen. Voor het oogenblik zegevierden de stad Wijk en de ridderschap, die in 1583 eene overeenkomst aangingen, waarbij elke partij de helft der prebenden vergeven zou: de Staten waren dus geheel uitgesloten. In 1626 kwam hierin echter verandering: de beide eerste leden der Staten zouden elk een derde der prebenden vergeven, het overblijvende derde zou in plaats van door het derde lid door de stad Wijk alleen vergeven worden. In denzelfden geest werd ook een college van superintendentie opgericht; het bestond uit drie leden: één uit de geëligeerden, één uit de ridderschap en één vertegenwoordiger van Wijk. Het regeeringsreglement van 1674 ontnam de stad haar recht op het vergeven van deze prebenden, dat op den stadhouder overging; het kostte de stad na 1702 heel wat moeite hare rechten (in 1707) terug te krijgen, die intusschen reeds bij het herstel van het regeeringsreglement weder verloren gingen.

Hoewel het aandeel der stad in het beheer van het convent en het vergeven der prebenden berustte op haar lidmaatschap der Staten, en dus de daaruit voortgekomen stukken in de derde hoofdafdeeling van den inventaris geplaatst behoorden te worden, biedt de bespreking dezer rechten een natuurlijken overgang tot de vierde afdeeling, die de stukken betreffende het toezicht van het stadsbestuur op het beheer van kerkelijke en andere lichamen bevat, en voornamelijk tot de eerste onderafdeeling, die over de gebeneficieerde goederen handelt. Toen na de hervorming als beginsel werd aangenomen, dat de geestelijke goederen zouden strekken tot onderhoud van predikanten en schoolmeesters, werd door den Wijkschen magistraat een „ontvanger van de goederen, ten behoeve der predikanten gedestineerd," aangesteld, welke ambtenaar later den titel van rentmeester der gebeneficieerde goederen verkreeg. Deze rentmeester had aan de predikanten, kosters en schoolmeesters hunne traktementen uit te betalen. De inkomsten, waarover hij daarvoor te beschikken kreeg, werden vooreerst uit de tertiën der vicarieën gevonden. Oorspronkelijk werden de vicarieën op vaste tertiën gequotiseerd, later moest werkelijk een derde van de opbrengst der vicarie gestort worden, ten gevolge waarvan den magistraat inzage moest gegeven worden van de jaarlijksche opbrengst. Toen de regeling, waarbij de vicarieën in het onderhoud der predikanten moesten bijdragen, getroffen werd, trachtte de magistraat zooveel mogelijk inlichtingen omtrent de verschillende vicarieën in te winnen, en zoo zijn ons de afschriften van verscheidene fundatiebrieven in het archief bewaard gebleven. Van enkele vicarieën werden geene

tertiën betaald, nl. van diegenen, die geheel aan het kantoor der gebeneficieerde goederen vervallen waren. Dit is niet gebeurd met de reeds boven vermelde vicarie van St. Thomas, die door de stad, in 1723 was aangekocht, wat dan ook volkomen in den regel is, want de vicarie van St. Thomas behoorde aan de stad, terwijl de gebeneficieerde goederen een fonds op zich zelf vormden, waarvan de stad geenszins eigenares was.

De vicarieën, die geheel aan het kantoor der geestelijke goederen vervallen zijn, zijn die van St. Anthonis, van St. Jan Baptist en van St. Barbara. Van de vicarie of juister de kapellanie van St. Anthonis of het H. Kruis buiten Wijk was de stadhouder collator; prins Marits begiftigde er de stad ten behoeve der gebeneficieerde goederen mede. Men moet deze kappellanie niet verwarren met eene vicarie van St. Anthonis in de St.-Janskerk te Wijk. De beide vicarieën van St. Jan Baptist en 13000 Martelaren en die van St. Barbara waren oorspronkelijk door de beide broederschappen van dien naam gesticht. hoe zij later bij de gebenificieerde goederen ingelijfd zijn, blijkt niet duidelijk, maar n°. 531 van den inventaris doet vermoeden, dat deze verandering zeer geleidelijk is tot stand gekomen. Uit dat stuk blijkt, dat de ondermeester te Wijk niet door de stad bezoldigd werd, maar dat hij met de beide vicarieën door de collators begiftigd was; weldra wierp nu de stad de vraag op, of de burgemeester niet verplicht was, hetgeen de vicarieën meer opbrachten dan het traktement, waarop hij was aangesteld, aan het kantoor der gebeneficieerde goederen terug te betalen. Met de toestemmende beantwoording dier vraag waren de vicarieën feitelijk bij de gebeneficieerde goederen ingelijfd. Ook de goederen van het Sacramentsgilde zijn later in hun geheel aan dit kantoor gekomen. De geestelijke corporatiën in de stad, zooals het convent van Maria Magdalena, het kapittel van St. Jan, de kerkfabriek, het gasthuis en de armenpot betaalden jaarlijks eene zekere som aan den ontvanger der gebeneficieerde goederen.

De archieven dezer stichtingen bevinden zich niet in het gemeente-archief; wat er van de beide eerste overig is, wordt in het Rijksarchiefdepôt te Utrecht bewaard. Het archief van de kerkfabriek berust waarschijnlijk in de kerk. Daarheen schijnen ook de meeste rekeningen der kerkmeesters na 1701 te zijn overgebracht. Omtrent de rekeningen van de rentmeesters der gebeneficieerde goederen wordt dit door mr. H. Ver Loren uitdrukkelijk verklaard (Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap IV, blz. 258), en ik acht het waarschijnlijk, dat ook de gasthuisrekeningen na 1701 daar berusten; in het archief van het gasthuis zelf althans, waarvan ik den inventaris door de welwillend van mr. Muller kon inzien, bevinden zij zich niet.

Hoewel de Sint-Janskerk sinds 1366 eene kapittelkerk was, werd echter de kerkfabriek van ouds door twee kerkmeesters bestuurd. Deze waren rekenplichtig (Van Heussen en Van Rijn. Kerkelijke oudheden II blz. 228) aan den magistraat, die op hun beheer oppertoezicht uitoefende. Enkele eigendomsbewijzen der kerkfabriek, die misschien ten stadhuize werden bewaard of tot behoorlijk onderzoek der rekeningen werden overgelegd, bevinden zich thans nog in het archief. Later was er slechts één kerkmeester, die tevens potmeester was.

Het Ewoud- en Elisabethgasthuis, in 1400 gesticht, stond onder het beheer van regenten en een rentmeester, die aan den magistraat rekenplichtig was. Zoowel de regenten als de rentmeester worden gasthuismeesters genoemd, later is dit de naam van den rentmeester alleen. Ook enkele eigendomsbewijzen van goederen van het gasthuis bevinden zich in het archief; het zou wenschelijk zijn die stukken naar het archief van het gasthuis over te brengen, zoo niet veeleer het gemeentebestuur de regenten van het gasthuis wist te bewegen het archief van het gasthuis in zijn geheel op het stadhuis te deponeeren.

De armenpot werd in 1543 gefundeerd, en de administratie werd gevoerd door vier door den magistraat aangestelde potmeesters. Omstreeks 1640 werd het college gereorganiseerd. Er werden toen drie Hervormde en twee Roomsche potmeesters aangesteld. Bij overlijden van een der leden werd door de vier andere een dubbeltal aan den magistraat voorgedragen. Later was er slechts één potmeester, die tevens kerkmeester was. De potmeesters hadden, behalve voor de gewone distributie aan de armen, de autorisatie van den magistraat voor hunne uitgaven noodig en waren ook rekenplichtig aan het stadsbestuur.

Naast deze stichtingen wordt in deze vierde afdeeling van den inventaris ook melding gemaakt van de gilden, de buurten en de broederschappen. Ook zij stonden onder toezicht van den magistraat, maar dat toezicht was van een geheel anderen aard dan dat wat de magistraat op de vroeger vermelde stichtingen uitoefende. De stad oefende geen toezicht uit op de financiën dezer kleinere corporaties, maar moest alleen de wijzigingen in den gildbrief goedkeuren. Toch bevinden zich eenige rekeningen van oudermans van broederschappen en gilden in deze afdeeling van het archief. Strikt genomen behooren zij niet hier, maar in de zesde afdeeling (1) thuis, toch scheen het mij gewenscht ze hier bij de andere stukken, die deze corporaties

---

(1) De rekeningen van de broederschap van het H. Sacrament zouden dan tot de afdeeling der gebeneficieerde goederen gebracht moeten zijn.

betreffen, op te bergen, en dat te meer, omdat niet gebleken is, op welke wijze deze rekeningen in het gemeentearchief gekomen zijn.

Ik ga nu over tot de vijfde afdeeling van het archief, die de archieven van commissiën uit het stadsbestuur bevat. In de eerste plaats is hier sprake van het archief van de gecommitteerden tot de directie der stadsfinanciën. De commissie, die uit vijf leden bestond, was vooreerst belast met het onderzoek van de rekeningen der rekenplichtige ambtenaren, en adviseerde den magistraat over het goedkeuren er van. Zelf hoorde zij dus de rekeningen niet af. Vandaar dan ook dat niet in haar archief de rekeningen, die bij den magistraat inkwamen, bewaard zijn, maar in het archief van den magistraat zelf. De commissie was voorts belast met het nazien en c. q. fiatteeren der rekeningen van crediteuren der stad, en adviseerde omtrent het vervolgen van diegenen, die aan hunne financieele verplichtingen tegenover de stad niet voldeden. Eindelijk had de commissie nog een bijzonderen werkkring, die met hare overige functies weinig strookte. In 1760 werden namelijk eenige godskameren in de Stroosteeg aan de stad in eigendom overgedragen. De financiekamer kreeg er de administratie van en legde daarvan rekening af aan den magistraat. Er bestond te Wijk nog eene diergelijke vrome stichting, die wij leeren kennen uit een schrijven dd. 1685 van mr. E. Booth, den zoon van dr. Cornelis, aan den magistraat. Daaruit blijkt, dat Abraham Booth eene rente van f 100,— 's jaars aan de stad had gelegateerd tot opvoeding van vier arme weezen, de oudste vertegenwoordiger zijner familie (in casu mr. E. Booth) moest de weezen, die daarvoor in aanmerking kwamen, aan den magistraat voordragen. Hoe dit fonds beheerd werd, is mij niet gebreken.

De wees- of momberkamer, die te Wijk reeds vóór 1623 bestond, heeft slechts een klein archief achtergelaten. Op de daartoe behoorende charters kom ik later terug. Eigenaardig is het, dat te Wijk ook gecommitteerden tot de huwelijkszaken voorkomen; elders in de provincie worden de hun opgedragen functiën in den regel uitgeoefend door het gerecht, maar te Wijk noemen deze functionarissen zich uitdrukkelijk gecommitteerden van den magistraat. Ik heb in dezen inventaris alleen de trouwregisters van door deze gecommitteerden gesloten huwelijken opgenomen en de overige registers van den burgerlijken stand uitgesloten. Praktische overwegingen hebben mij daartoe geleid. Elders toch, waar ik de registers in het archief had opgenomen, is mij gebleken, dat deze handelwijze groote inconveniënten heeft. De registers van den burgerlijken stand zijn de eenige archiefstukken, die voortdurend geraad-

pleegd worden ter secretarie, het geven van afschriften er uit geeft aan vele gemeenteambtenaren kleine emolumenten. Het gevolg is, dat, terwijl de andere registers en portefeuilles van het archief op hunne plaatsen blijven staan, de burgerlijke-standregisters aanstonds weder naar hunne oude plaats op de secretarie verhuizen. Het is mij zelfs voorgekomen, dat men opzettelijk de nummers van den inventaris, die ik op die registers had aangebracht, weder heeft weggekrabd, als om elken band tusschen deze registers en het archief te doen verdwijnen. Tegen zooveel tegenwerking is degene, die wel met de regeling van het archief maar niet met het toezicht er op belast is, machteloos. Waar nu de registers van den burgerlijken stand evenzoo goed, misschien zelfs nog beter, tot het archief van den maire (1), dat in dezen inventaris niet is opgenomen, kunnen worden gebracht, heb ik dien uitweg gekozen om te voorkomen, dat de inventaris meer zou vermelden, dan in het archief te vinden was. Maar de trouwregisters der gecommitteerden kon ik niet achterwege laten, en ik hoop dat men hunne opneming in het archief zal eerbiedigen.

De archieven der andere commissiën uit het stadsbestuur zijn onbeduidend; toch scheen het mij gewenscht ook hunne notulen afzonderlijk op te nemen, en niet als dossiers bij de ingekomen stukken te voegen. Het schijnt mij toe, dat de grens tusschen een dossier en het zelfstandige archief eener commissie zoo getrokken behoort te worden, dat tot de dossiers de nalatenschappen van die commissiën moeten worden gebracht, die geene notulen hebben gehouden, terwijl de commissiën, die notulen hebben nagelaten, een eigen archief hebben gevormd, al is dat dan ook misschien klein.

In de 6de afdeeling van den inventaris heb ik de weinige gedeponeerde archieven, die zich in het gemeentearchief bevinden, bijeengebracht. Het belangrijkste daarvan is dat van de hoofdaalmoezeniers, een college van armverzorging, waarin zoowel politieke als kerkelijke autoriteiten zitting hadden. Tot de eerste behoorden een burgemeester en twee schepenen, tot de tweede de beide Hervormde predikanten en twee diakenen. Bovendien

---

(1) Men kan zelfs aannemen, dat, nadat de betrekking van ambtenaar van den burgerlijken stand eene zelfstandige is geworden (vroeger was de maire het van rechtswege), deze registers in zijn archief zijn overgegaan, en dus wel ten gemeentehuize berusten maar niet tot het gemeentearchief behooren. Een besluit om de registers van huwelijken, gesloten voor het gerecht of eene commissie uit den magistraat, naar het archief van den ambtenaar van den burgerlijken stand over te brengen is er, voor zoo ver ik weet, nooit genomen. Zij zijn dus in het gemeentearchief blijven berusten.

zaten nog in dit college de presideerende regent en de rentmeester van het gasthuis, de kerkmeesters en de potmeesters.

Het archief der schutterij is uiterst onvolledig. Dit lichaam is ontstaan uit de samensmelting van twee schuttersconfrerieën, de oude en de jonge schutten, die na de versmelting misschien voortleefden als de compagnie van de oude en die van de nieuwe stad. Aan het hoofd der schutterij stond de burgerkrijgsraad, na 1795 vervangen door het comité der schutterij. Jammer genoeg ontbreekt aan het archief van den krijgsraad juist datgene wat het belangrijkste zou zijn, het resolutieboek uit den tijd der patriottische woelingen, waarin de schutterij van Wijk eene hoofdrol speelde. Eindelijk bevat deze afdeeling nog wat overig is van de archieven der drie grondvergaderingen, waarin Wijk verdeeld was.

De laatste afdeeling van het archief is, als naar gewoonte, aan de varia, de stukken, toevalligerwijze in het archief berustende, gewijd. Enkele stukken zijn afkomstig van den reeds meermalen genoemden stadssecretaris Abraham Booth; vrij wat uitgebreider is de verzameling, die de stad aan den burgemeester W. Wyborgh te danken heeft. Meerendeels hangen die stukken samen met zijn werkkring als dijkmeester van den Lekdijk Bovendams, eene betrekking, die naar haar aard overeenkomt met dien van molenmeester van een polder, maar ook zooveel gewichtiger was, als het college van den Lekdijk meer beteekende dan een polderbestuur. Burgemeester Wyborgh schijnt in zijn tijd een bekwaam waterbouwkundige geweest te zijn, ook bij de werken ter beneficieering van den Neder-Rijn en den IJsel en bij vele andere, werd zijn hulp ingeroepen.

In het archief berusten nog eenige andere stukken, die aan de archieven, waarin zij schenen tehuis te behooren, zijn teruggezonden. Zoo ontving het Algemeen Rijksarchief een brief aan de Staten-Generaal dd. 31 Mei 1600, en twee perkamenten bladen, fragmenten van eene rekening van den ontvanger der wildernissen, het archiefdepôt te Utrecht verschillende stukken uit het rechterlijk archief, uit dat van het kapittel van St. Jan te Wijk, uit dat van het convent van Maria Magdalena en uit dat van den collecteur van den 20^e en 40^e penning.

Na het bovenstaande schijnt het mij overbodig de beginselen uiteen te zetten, waarnaar ik den inventaris van het Wijksche archief heb ingericht. Het zijn dezelfde, die mij bij de samenstelling van den IJselsteinschen inventaris hebben geleid. Alleen heb ik getracht door het opnemen van tal van verwijzingen het gebruik van den inventaris nog te vergemakkelijken. Ook hierin stemmen beide inventarissen overeen, dat zij met de invoering van het Fransche bestuur eindigen. Ik acht dat niet alleen ge-

ERRATA.

p. 318, noot 2, lees: *in copie; op het Rijksarchief te Roermond.*

p. 319, regel 18 v. b., staat: *eren*. lees: *geren.*

p. 321, regel 5 v. b., staat: *die*, lees: *dit.*

p. 322, noot 2, staat: *paës*. lees: *pais.*

p. 331, regel 18 v. b., lees: *De eigenlijke Dietsche naam van Furius was Vuiren.*

Aanmerking op p. 336, regel 18 v. b.: hoewel later het bewijs van 16 adellijke kwartieren gevorderd werd om in de Ridderschap te worden opgenomen, vindt men daar geen spoor van in de kwartieren op het archief te Roermond. Daar zijn altijd acht kwartieren bewezen. Zij loopen van ongeveer 1656 tot 1787.

p. 343, regel 11 v. o., moeten de woorden: *en voorzitterschap* wegvallen.

p. 345, regel 8 v. b., staat: *Wesem*, lees: *Wessem.*

p. 348, noot 3, lees: *oirveden boek.*

p. 354, regel 12 v. b., lees: *communi tum.*

id. regel 13 v. b., lees: *ordinum.*

id. regel 17 v. o., staat: 351, lees: 327.

p. 355, regel 8 v. b., staat: *dat*, lees: *aan.*

p. 364, regel 17 v. o., lees: *Wachtendonck.*

p. 369, regel 12 v. o., lees: *sur l'hotel de ville.*

p. 381, regel 5 v. o., lees: *Loensche.*

p. 383, noot 2, lees: *folio* 128.

p. 387, regel 1 v. b., lees: 9 *Juin.*

p. 388, regel 16 v. b., lees: *Tonson.*

id. regel 11 v. o., lees: *Nic. Lempereur.*

p. 389, regel 7 v. b., lees: 17 *Juin.*

p. 392, regel 8 v. b., staat: *aan hun*, lees: *hun.*

id. regel 14 v. b., moet het woord *volgens* wegvallen.

p. 396, regel 5 v. o., staat: 1893, lees: 1793.

p. 398, noot 1, staat: *C*, lees: **b** *aa.*, pag. 460.

id. noot 1, staat: *Hoofkstuk*, lees: *Hoofdstuk.*

p. 399, noot 1, staat: 74 *recto*, lees: 86.

p. 405, noot 2, staat: *fol.* § 5 *en volg*, lees: *fol.* 55 *en volg.*

p. 413, regel 16 v. o., staat: 24 *Nivose*, lees: 25 *Nivose.*

p. 428, regel 13 v b., staat: *kanunnikessen*, lees: *religieusen.*

id. regel 11 v. o., lees: *augustijner kanunniken.*

p. 435, regel 14 v. o.,
p. 438, regel 16 v. b., } staat: J. K. L. H., lees: H. G. L. H. Mertz.
p. 440, regel 13 v. o.,

p. 450, regel 7 v. b., moet weg vallen: *gelijk hiervoor.*

id. regel 8 v. b., achter: *blijkt*, moet men aanvullen: *dat zij zich er toen althans bevonden.*

p. 450, regel 16 v. b., moeten de woorden: *naar wij reeds vermelden*, wegvallen.

p. 455, regel 11 v. b., lees: 26 *April.*

p. 478, regel 2 v. o., staat: *generlei*, lees: *geenerlei.*

---

wenscht om overeenstemming tusschen beide inventarissen te brengen, maar bovenal, omdat inderdaad voor Wijk niet minder dan voor IJsselstein de invoering van het Fransche bestuur eene époque makende gebeurtenis is. Want de Fransche gemeentelijke organisatie, die met een bijkans almachtigen maire en een conseil municipal zonder invloed, is niet uit de oude gemeentelijke administratie, gelijk die hier te lande bestond, afgeleid, maar zonder eenigen overgang van buiten ingevoerd. De tegenwoordige gemeentelijke inrichting is daarentegen uit de Fransche geleidelijk ontwikkeld. Wil men dus de grens niet veel later stellen, dan moet men die in 1811 trekken. In geen geval geeft de bevrijding van de Fransche overheersching grond eene nieuwe afdeeling van het archief aan te nemen. De functionarissen bleven niet alleen dezelfden, ook hun werkkring veranderde niet, alleen de titels werden zooal niet verhollandscht toch veranderd: de préfect werd commissaris-generaal, de sous-préfet commissaris, de maire president.

Dit neemt niet weg, dat ook de enkele stukken uit den tijd tusschen 1811 en 1813 beschreven zijn, maar de inventaris er van is niet gedrukt. Daarentegen hebben UE.G.A. gunstig beschikt op mijn voorstel om den inventaris over het tijdvak 1300—1811 achter dit verslag te doen afdrukken. Dit scheen mij inderdaad gewenscht, niet alleen omdat het archief in sommige opzichten bijzonder rijk is — men denke slechts aan de merkwaardige collectie rechtsbronnen — maar ook omdat er nog nimmer een inventaris van het archief van eene der kleine stemhebbende steden van Utrecht is gedrukt, en dus van hare huishouding en van haar aandeel in het provinciaal bestuur slechts weinig bekend is.

Om zeer bijzondere redenen is aan dezen inventaris niet gelijk aan dien van IJselstein eene lijst van charters toegevoegd. In het jaar 1882 was aan het Rijksarchief te Utrecht eene voorloopige lijst van charters van het Wijksche archief opgemaakt. Zonder machtiging van den Rijksarchivaris maar met goedkeuring van het gemeentebestuur werd die charterlijst in 1891 door den boekhandelaar C. Vonk te Wijk bij Duurstede uitgegeven. Hoewel ik die handelwijze ten zeerste betreur, scheen het mij toch nutteloos en onbillijk tegenover den uitgever, die den moed had gehad den inventaris voor eigene rekening te doen drukken, vier jaren later eene nieuwe charterlijst met andere nummering uit te geven. Hoewel ik deze lijst anders zou hebben ingericht — de n°s. 47, 90, 91, 94, 97, 107 schijnen mij niet in hun juist verband geplaatst te zijn — heb ik dus de charters hunne oude nummers laten behouden, terwijl ik de charters, die ik nog onder de losse papieren van het archief vond, met de n°s. 50*

51* en 62* aanduidde; zoo kreeg ook een afschrift van den stichtingsbrief van het Sacramentsgilde, afkomstig van den band van een register, n°. 29*, en eene door het Rijk afgestane ordonnantie op de jonge schutten n°. 31*. De charters, die in den inventaris van 1882 bijeengebracht waren als: „stukken betreffende goederen van burgers der stad", zijn door mij bij het archief der weeskamer gebracht, waaruit zij vermoedelijk afkomstig zijn. Het is echter zeer wel mogelijk, dat enkelen dezer stukken tot het archief van het gerecht behoord hebben. Had ik dit laatste aangenomen, dan hadden zij naar het Rijksarchief overgebracht moeten worden. Daar echter daaromtrent geene zekerheid te verkrijgen was, meende ik niet gerechtigd te zijn de stukken over te brengen.

Daarentegen bevindt zich achter den inventaris van het gemeentearchief die van het waterschapsarchief, dat er oorspronkelijk een geheel mede heeft uitgemaakt, waarom UE.G.A. ook het afdrukken van dezen inventaris hebben gelast. Het tegenwoordige waterschap, dat de gemeente Wijk bij Duurstede omvat voert den naam van het gemeeneland van Wijk bij Duurstede, Wijkerbroek, Leuterveld en Melkweg; men zou dus meenen, dat het uit de versmelting van vier voormalige waterschappen was ontstaan. Dat is echter niet geheel juist, niet alleen hebben Leuterveld en Melkweg van ouds één geheel uitgemaakt, maar ook Wijkerbroek is nooit een waterschap op zich zelf geweest. De Vrijheid van Wijk werd van ouds door den Krommen Rijn in twee deelen gescheiden. Wat aan de noordzijde (d.i. op den rechteroever) van dat water gelegen was, heette Leuterveld en Melkweg; de op den linkeroever gelegen landen werden voluit: „het Gemeene land van het Wijksche gerecht aan de zuidzijde van den Krommen Rijn" genoemd, doch het laatste bijvoegsel werd in den regel weggelaten.

Het dagelijksch bestuur van het „linksrheinische" gebied berustte bij twee heemraden, die als binnenheemraad en buitenheemraad werden onderscheiden. De eerste werd gekozen uit den magistraat, de tweede uit de geërfden, zij oefenden hunne functiën uit onder het toezicht van den magistraat of liever van het college van het Gemeeneland, waarin behalve den magistraat ook de buitenheemraad zitting had. De meeste schouwen werden door schout en heemraden gedreven. Een der heemraden was ook met het financieel beheer belast. Feitelijk werd dit echter uitgeoefend door den ontvanger van het Gemeeneland. Deze ambtenaar legde dan jaarlijks aan den eersten heemraad een staat over, die den laatste tot grondslag voor de gemeenelandsrekening diende. Over de vraag, wie eerste heemraad was, bestond geschil; eenerzijds werd beweerd, dat deze titel met de daarmede

verbonden functiën den oudste der beide heemraden, anderzijds dat hij den binnenheemraad toekwam. In 1768 werd ingevoerd, dat de ontvanger van het oudschildgeld, die reeds sinds vele jaren tevens ontvanger van het Gemeeneland geweest was, rechtstreeks rekening zou doen aan den Magistraat. Tevens kwam toen echter het gebruik op, dat de rekening alvorens door den magistraat en eenige geërfden te worden afgehoord, werd onderzocht door de beide heemraden en den molenmeester.

Deze laatste ambtenaar, die ook lid van het college van het Gemeeneland was, was belast met het toezicht op den molen, die in Wijkerbroek, het noordwestelijk deel der vrijheid van Wijk, was opgericht. Die molen was reeds in 1488 gebouwd, maar omstreeks 1640 afgebroken. Eerst in 1726 werd met den herbouw een aanvang gemaakt. De molenmeester had vóór 1640 ook het financieel beheer van den onderhoud van den molen gevoerd. Toen zijne betrekking in 1726 werd hersteld, werd het financieel beheer aan een ontvanger van de landerijen in Wijkerbroek opgedragen. Dit beheer bleef altijd afgescheiden van het bestuur der financiën van het Gemeeneland.

Bijzondere afdeelingen van den inventaris zijn ook gewijd aan de betrekkingen van het college van het Gemeeneland tot den Krommen Rijn, het zandpad langs den Rijn en den Lekdijk. In het eerste opzicht stond de magistraat zoowel onder het college van watergraaf en deputaten tot de schouw van de Vecht, den Vaartschen en den Krommen Rijn, als onder de gecommitteerden tot de verdieping van den Krommen Rijn en den Langbroeker watering, welk laatste college echter slechts van tijdelijken aard was. Het zandpad liep langs de oostzijde van den Krommen Rijn, maar werd door de geërfden van de westzijde onderhouden. Het Wijksche gerecht had bovendien niet alleen aan den Lekdijk maar ook krachtens sententie van het hof van Utrecht dd. 1549 aan den Hinderdam te contribueeren.

Verscheidenen der bovengenoemden aanslagen betreffen niet uitsluitend het Gemeeneland aan de zuidzijde van den Krommen Rijn maar ook Leuterveld en Melkweg (voor het Lekdijksgeld was Leuterveld met Amerongen gecombineerd), daarvoor was dan alleen het bestuur van het Gemeeneland aan de zuidzijde van den Krommen Rijn competent. Het bestuur van Leuterveld en Melkweg, dat uit drie heemraden (twee uit Leuterveld en één uit Melkweg), bestond, was, wat de eigenlijke administratie van dit district betreft, vrij zelfstandig. De heemraden waren niet aan den magistraat, maar aan de geërfden en gebruikers rekenplichtig. Alleen voerde de schout van Wijk met de heemraden de schouwen in het district (voor zooverre de heemraden van de zuidzijde van den Krommen Rijn hiertoe niet competent

waren), en werd het college van heemraden door den stads-secretaris bediend.

In 1596 kwam nog een derde polderbestuur hierbij; door het leggen eener kade om een gedeelte der tusschen den Lekdijk en de Lek liggende uiterwaarden ontstond toen de Wijkerweerdsche polder. Dit waterschap, dat ook wel Neder- en Wijkerweerdsche polder of Nederweerdsche Binnen- en Buitenpolder heet, werd door twee heemraden bestuurd, die eene diergelijke positie als die van Leuterveld en Melkweg innamen. Ook zij waren aan de ingelanden, niet aan het stadsbestuur rekenplichtig. Hunne rekeningen werden op onbepaalde tijden afgelegd.

Het gemeente- en het waterschapsarchief werden te zamen in 92 portefeuilles opgeborgen, terwijl de charters, elk afzonderlijk in een papieren zakje besloten, in eene doos bijeengebracht werden. De inventarissen werden UE.G.A. bij schrijven van 20 October jl. toegezonden. In datzelfde schrijven moest ik mededeelen, dat ik ten gevolge mijner benoeming tot archivaris in Zeeland niet langer in de gelegenheid zoude zijn mijne werkzaamheden ten behoeve van gemeente- en waterschapsarchieven in de provincie Utrecht voort te zetten. Mij blijft nog slechts over UE.G.A. mijn oprechten dank te brengen voor het in mij gestelde vertrouwen, en voor den krachtigen steun, dien ik bij het vervullen mijner taak van Uw college, met inbegrip van Uwen Voorzitter en Secretaris zoo vaak mocht ondervinden. Niet het minst aan Uwen bijstand is het te danken geweest, dat zoo menig gemeentebestuur, dat eerst van het nut eener archiefregeling niet overtuigd was, ten slotte zijne belangen beter leerde inzien, en waar financieele moeilijkheden in den weg stonden, heeft Uw college nooit geaarzeld die bezwaren te verlichten of uit den weg te ruimen. U de belangen van die archieven ook verder aan te bevelen, is niet noodig, reeds dadelijk heeft Uw college van zijne goede zorgen blijk gegeven door den heer mr. J. G. Ch. Joosting met de voortzetting dezer werkzaamheden te belasten. Mij rest dus nog slechts UE.G.A. de verzekering te geven van de gevoelens van hoogachting, waarmede ik de eer heb te zijn,

Edelgrootachtbare Heeren,

UE.G.A. dienstwillige dienaar,
R. Fruin Th. Azn.

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XVIII.

1895.

'S GRAVENHAGE.
1898.

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XVIII.

1895.

'S GRAVENHAGE.
1898.

INHOUD.

Bladz.

Het Rijksarchief te 's Gravenhage.

A. Archiefwezen.

In aansluiting bij mijne vroegere verslagen heb ik de eer Uwe Excellentie te berichten omtrent mijne werkzaamheden en den toestand van de mij toevertrouwde verzamelingen gedurende het verloopen jaar.

Van de archieven in de provinciën bezocht ik die in Noordbrabant, Gelderland, Noordholland, Utrecht en Overijssel, zooals ik dit Uwe Excellentie heb medegedeeld in het op het einde des jaars uitgebracht rapport.

Op 19 November 1895 hield ik weder eene bijeenkomst met de Rijksarchivarissen in de provinciën. Twee zaken waren daarvoor aan de orde gesteld: 1°. de Weeskamer-archieven, en 2°. de indeeling der archiefdepôts.

In de vorige bijeenkomst was bepaald, dat iedere Archivaris schriftelijk antwoord zou geven op de vraag, of de weeskamers in zijne provincie, voor zoover zij daar hadden bestaan, rechterlijke functies hadden uitgeoefend. Die berichten waren ingekomen en hadden gecirculeerd. Tot een afdoend resultaat hadden zij niet geleid, daar een ieder de zaak niet op dezelfde wijze had opgevat en men niet eenstemmig was over hetgeen men onder rechterlijke functies verstond. In de vergadering bracht ik het onderwerp wel ter sprake, maar gaf ik toe aan het verlangen der meerderheid, die de verdere behandeling tot eene volgende bijeenkomst wilde uitstellen, opdat men den beschikbaren tijd geheel zou kunnen wijden aan de andere aan de orde gestelde zaak: de indeeling der Rijksarchiefdepôts.

Dit laatste onderwerp was reeds vroeger uitvoerig besproken geworden.

In de bijeenkomst van 7 November 1893 had ik in den vorm van stellingen eenige algemeene regels voorgedragen, die als grondslag voor de indeeling zouden kunnen worden aangenomen. Toen uit de gehouden discussiën bleek, dat de noodige overeenstemming niet verkregen was, had ik van de verdere behandeling in de vergaderingen afgezien en te kennen gegeven, dat men nu de plans van indeeling ter goedkeuring bij Uwe Excellentie zou moeten indienen. De archivarissen in Groningen, Drenthe

en Limburg hadden daarop zulke ontwerpen ingezonden, waarover ik Uwe Excellentie advies heb uitgebracht. Uwe Excellentie verlangde toen, dat ik de plans, na ze met mijne beschouwingen te hebben doen circuleeren, in eene bijeenkomst in behandeling zou brengen, daarover het gevoelen van de archivarissen inwinnen en door stemming uitmaken, hoe de meerderheid daarover dacht. Aan die opdracht heb ik voldaan. Daar ik begreep, dat de vergadering eenige regels moest aannemen, waarnaar, zoo Uwe Excellentie die bepalingen goedkeurde, de plans konden worden ingericht, deelde ik bij het uitschrijven der vergadering mede, dat ik mijne vroeger voorgedragen stellingen weder in behandeling zou brengen en daarover laten stemmen, hetgeen ik ook met amendementen zou doen, indien zij mij tijdig vóór den dag der vergadering werden toegezonden. Ik ontving daarop van verschillende archivarissen eenige amendementen, die in de plaats van mijne stellingen moesten treden en nog voor onze bijeenkomst werden rondgezonden. Daar ik voorzag, dat de zaak niet zou worden afgedaan, indien er breedvoerige discussiën gehouden werden, stelde ik ter vergadering voor, dat deze niet zouden plaats hebben maar ieder inlichtingen zou kunnen vragen en bij het uitbrengen van zijne stem die zou mogen motiveeren.

De vergadering keurde dit goed. Hoewel men zich wel niet stipt aan deze gedragslijn heeft kunnen houden, is men daarnaar toch in hoofdzaak te werk gegaan. De meerderheid verklaarde zich voor de amendementen. Daar deze de regels aangeven, waarnaar volgens haar oordeel deze en andere plans van indeeling moeten worden ingericht, zoo is aan het verlangen Uwer Excellentie voldaan. Over dat stelsel zal nu door Excellentie beslist moeten worden. Ik behoef er wel niet op te wijzen, dat dit besluit voor ons archiefwezen van het hoogste gewicht zal zijn.

Zooals ik in het vorige jaarverslag mededeelde, had ik een voorstel van den archivaris in Drenthe om de in zijn depôt aanwezige quitanties voor de voldane heffingen op de bezittingen te vernietigen, voor nog niet voldoende gemotiveerd gehouden. Toen de archivaris daarop weder had aangedrongen, heb ik de zaak zelf onderzocht en is mij hierbij gebleken, dat de quitanties wegens deze in 1798 ingevoerde vermogensbelasting door andere bewijsstukken vervangen zijn en later slechts gediend hebben om de Finantieele Commissie in staat te stellen om de rekeningen of staten der ontvangers daarmede te vergelijken. Noodzakelijk was het dus niet, dat zij, nadat die laatste werkzaamheid was afgeloopen, bewaard waren gebleven. Ik meende dus thans tegen de verlangde opruiming geen bezwaar meer te moeten maken.

Bij Uwe Excellentie is nog altijd de vraag aanhangig, welke van de door de provinciale besturen jaarlijks ontvangen en verzonden wordende stukken vernietigd zouden kunnen worden. Dank aan de welwillende tusschenkomst van den Griffier van Zuidholland kon uit de opgaven van Gedeputeerde Staten der verschillende provincien een algemeene staat hiervan worden opgemaakt, dien ik aan Uwe Excellentie heb doen toekomen, opdat hij onder de provinciale besturen zal kunnen worden rondgezonden en deze daarover hunne beschouwingen zullen kunnen mededeelen.

Aan Uwe Excellentie diende ik van advies over de plannen van inventarisatie van de rechterlijke archieven, die aan de gemeenten Bolsward en Haarlem in bruikleen zijn gegeven.

Het is Uwer Excellentie bekend, dat de heer van Meurs de in het Rijksarchief aanwezige rechterlijke archieven in de provincie Zuidholland ordent en bij die werkzaamheden de bescheiden placht over te nemen, welke tot diezelfde collecties behooren maar bij de gemeenten waren achtergebleven. Na eerst de rechterlijke archieven der groote gemeenten geregeld te hebben, hield hij zich met die van de kleinere bezig en was hij met dat werk reeds ver gevorderd. Te voorzien was het echter, dat die arbeid nog lang zou duren, daar de provincie niet minder dan 190 gemeenten telt. Daar er bij Koninklijk besluit bepaald was, dat de overneming op 1 Januari 1896 moest zijn afgeloopen, hield Uwe Excellentie bespoediging voor noodig en drong hierop aan bij eene op 14 Februari van het verloopen jaar tot de Rijksarchivarissen gerichte circulaire. Ik berichtte hierop, dat het werk vóór dat tijdstip niet kon voltooid worden en zekere bespoediging alleen mogelijk zou zijn, als den heer van Meurs meer hulp werd toegevoegd. Bij die gelegenheid stelde ik in het licht, hoever de overneming gevorderd was door twee lijsten over te leggen: de eene van de nog te bezoeken gemeenten, de andere van de zoodanige, die door den heer van Meurs waren bezocht en wier archieven dientengevolge meerendeels overgenomen waren. Op die tweede lijst waren tevens de gemeenten gebracht, van wier archieven door den heer Hingman vroeger inventarissen waren bewerkt, met behulp waarvan men de in die archieven aanwezige rechterlijke bescheiden zou kunnen aanwijzen en opvragen. Uwe Excellentie nam hieruit aanleiding mij uit te noodigen behalve den heer van Meurs ook de andere ambtenaren aan het werk te willen stellen, opdat de overneming nog dit jaar voltooid zou kunnen zijn. Deze zouden dan het plaatselijk onderzoek moeten doen en de opgespoorde bescheiden overnemen, in verband waarmede hunne werkzaamheden te regelen waren. Bij het bedoelde onderzoek

zouden zoo mogelijk, ook de onder de kerkbesturen berustende oude archieven moeten worden nagegaan.

Aan die opdracht is zooveel mogelijk voldaan. De door den heer Hingman geinventariseerde gemeente-archieven, slechts enkele uitgezonderd, bleven voorloopig buiten den kring onzer bemoeiingen. De niet door den heer van Meurs bezochte gemeenten werden in eenige groepen verdeeld. De drie adjunct-archivarissen en de commies chartermeester namen ieder eene groep voor hunne rekening en zouden de archieven van de tot die groep behoorende gemeenten bezoeken. Dit plan werd nagenoeg geheel uitgevoerd, zoodat het aantal gemeenten, die onbezocht bleven gering was. Het zou nog kleiner geweest zijn indien de heer Telting niet door onvoorziene familie-omstandigheden verhinderd was geworden naar eenige tot zijne afdeeling behoorende gemeenten te gaan. Na het bezoek werden de van de gemeente-archieven afgezonderde rechterlijke bescheiden opgevraagd, zoodat zij nog in den loop van het jaar voor het meerendeel ontvangen werden. Op het Rijksarchief werden zij nader onderzocht en geordend, terwijl wat bij dat nader onderzoek bleek daarbij niet te behooren aan de betrokken gemeente terug gezonden werd. Voor zoover die regeling nog in den loop van het jaar tot stand kon komen, werden er van de overgenomen bescheiden lijsten opgemaakt, die in den achter dit jaarverslag gevoegden staat van aanwinsten zijn opgenomen. De lijsten, die nog niet afgewerkt zijn, zullen achter de volgende jaarverslagen kunnen worden afgedrukt.

Gedurende deze werkzaamheden werd bij Koninklijk besluit van 19 Augustus 1895 de termijn, waarop de overbrenging der rechterlijke archieven volvoerd moest zijn, verlengd tot 1 Januari 1897. Er is dus nog tijd om den arbeid voort te zetten, die hoofdzakelijk zal moeten bestaan in het overnemen van de rechterlijke bescheiden uit de door den heer Hingman geinventariseerde gemeente archieven.

In aansluiting bij het in mijne vorige jaarverslagen omtrent de werkzaamheden van den heer van Meurs medegedeelde, zal ik nu een overzicht doen volgen van de in dit jaar door hem en de andere ambtenaren bezochte gemeenten met eene opgave van het resultaat, dat ieder bezoek heeft opgeleverd.

Het eerst zal ik van de verrichtingen van den heer van Meurs verslag geven. Tot de vroeger door hem bezochte gemeenten behoorden die van *Schiedam*, *den Briel* en *Nieuwenhoorn*. De te Schiedam gevonden rechterlijke archieven zijn naar het Rijksarchief opgezonden. Hetzelfde is geschied met de rechterlijke archieven van den Briel. Slechts een klein gedeelte daarvan moet nog worden verpakt. De vroeger uit Nieuwenhoorn ontvangen archieven zijn thans geordend en overgenomen.

Het archief van baljuw en leenmannen van *Voorne* werd ook opgenomen en is reeds voor het grootste gedeelte geinventariseerd. De werkzaamheden aan de archieven van de andere gemeenten, vermeld in mijn vorig jaarverslag, moesten worden gestaakt, daar het bezoeken van de hierna volgende gemeenten tusschen beide kwam.

1. Overschie (11 en 24 Juni.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten in de raadzaal en een daarnaast gelegen vertrekje en is geinventariseerd door den heer J. H. Hingman.

De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde Gemeente* bevinden zich:

Register van kerkelijke handelingen, 1590—1732.
Registers van obligaties van de diaconie kasse, 1682—1762, 1825.
Acten van indemniteit 1706—1794.
Doopboek, 1763—1784.
Registers van ontvang en uitgaaf van de armen van Overschie, 1789—1806, 1806—1823.
Attestaties, XVIIIe en XIXe eeuw.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Registers van het inkomen van de kerk, 1614—1651 1652 - 1674, 1675—1698.
Kerkerekeningen, 1701—1720, 1723—1749, 1751—1786, 1788—1795, 1797—1804, 1806, 1813, 1815 - 1818, 1820—1829, 1831—1836, 1838—1841.
Bijlagen.
Collecteboeken 1716—1740, 1793 -1801, 1801—1848.
Register van begravenen 1806—1829.

2. Vlaardingen (19 en 29 Juni).

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten op de secretarie, en is, met uitzondering van enkele stukken door den heer J. H. Hingman geinventariseerd.

De stukken van rechterlijken aard zijn opgevraagd, maar het gemeentebestuur stelde daarna pogingen in het werk, om ze in

bruikleen te mogen houden, waaromtrent echter nog geen beslissing is genomen.

In het archief der *Nederlandsch Hervormde Gemeente* bevinden zich:

Kerkeraadsboeken: 1669—1745, 1745—1806, 1807—1827.
Lidmatenboeken: 1784—1808, 1784—1885.
Doopboek: 1792—1818.
Ingekomen stukken: einde van de XVIIIe en XIXe eeuw.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Rekeningboeken: 1679—1702, 1703—1724, 1725—1748, 1749—1781, 1782—1820.
Notulen van kerkmeesters 1683—1819.
Resolutieboek van de commissie tot de kerkelijke zaken: 1798—1820.
Register van verhuurde zitplaatsen: 1795, 1803, 1806—1811, 1812—1817.
Ingekomen stukken XVIIIe en XIXe eeuw.
Varia.

In het archief van de *Roomsch Katholieke kerk* bevinden zich:

Catalogus matrimonio junctorum in pastoratu Vlaardingen op de Souteveen 1741—1875.
Lijst van degenen die hun eerste H. Communie gedaan hebben: 1750—1844.

Bij het tenietgaan van de *Remonstrantsche kerk* zouden de archieven naar de kerk te Rotterdam zijn overgebracht.

3. Poortugaal (28 Juni).

Van het gemeente-archief, dat bewaard wordt op de secretarie, is op 1 Juni 1875 door den burgemeester J. Nolen een inventaris opgemaakt.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde kerk* bevinden zich:

Doopboek: 1725—1812 (daarin zijn sedert 12 Juni 1791 ook de geboorte dagen aangeteekend).
Contraboek: 1775—1822.
Trouwboek: 1691—1810.
Actenboek: 1793—1850.

Lijst van lidmaten: 1794—1836.
Rekeningboek van de diaconie: 1802—1831.
Collecteboeken: 1787—1810 en 1811—1846.
Titel: XVIIIe eeuw.

4. SPIJKENISSE (4 Juli).

Het gemeente-archief wordt voor een klein gedeelte bewaard in een kast in het raadhuis. De overige stukken bevinden zich in een uitbouw van de kerk. De secretaris heeft echter zijn voornemen te kennen gegeven die stukken te laten bergen op den zolder van het raadhuis. Er is een inventaris aanwezig van 30 October 1818 van de secretarie van Spijkenisse en Brabant.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad van de *Nederlandsch Hervormde Gemeente*, bevinden zich:

Acteboek: 27 Maart 1611 tot 8 Januari 1640, tevens doopboek 5 December 1604—25 November 1643 en trouwboek 29 Augustus 1600—6 April 1643 met verscheiden inschrijvingen van getrouwden vóór 1600 zonder dagteekening.
Acteboeken: 1705—1738, 1738—1794, 1794—1817.
Collecteboeken: 1723—1790, 1790—1833.
Doopboek 1809—1836.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Rekeningen van den kerkmeester over 1799 1800—1807/8 en 1811.
Brieven van het einde der XVIIIe eeuw.

5. HEKELINGEN (5 en 11 Juli).

Het gemeente-archief wordt bewaard te Spijkenisse. De reden daarvan moet gezocht worden in de omstandigheid, dat er geen raadhuis is en dat de burgemeester en secretaris die betrekkingen sinds onheugelijke tijden ook te Spijkenisse vervullen, aldaar hunne woonplaats hebben en hun bureaux houden. De stukken zijn geborgen in twee kisten die zich bevinden op den zolder in een deel achter de herberg waarin de raadsvergaderingen gehouden worden.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Actenboek: 1747—1818.
Collecteboek: 1725—1792.
Rekeningboeken: 1707—1744, 1745—1792, 1793—1819.
Doopboek: 1624—1682 en 1685—1729, tevens Trouwboek: 1622—1729 en lidmatenboek 1611—1696.
Memorieboekje van de goederen van de diaconie-armen van het einde der XVIIIde eeuw.
Eenige proclamaties van huwelijken einde van de XVIIIde eeuw.

6. NIEUW-BEIJERLAND (1 Augustus).

Het gemeente-archief wordt bewaard in eenige kisten op den zolder van het raadhuis.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Bij een ouderling:
Kerkeboek: 1658—1814.
Dubbel doopboek, waarin ook de geboorten zijn aangeteekend van 1793 tot heden.
Lidmatenlijst: 1761—1856, 1857—heden.

In de kerk:

Kerkeboek: 1637—1656.
Rekeningen van den diaken: 1700—1813.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Rekeningen van den kerkmeester: 1660—1801.
Bijlagen.

7. OUD-BEIJERLAND (8 en 9 Augustus).

Het gemeente-archief wordt bewaard op den zolder van het dorpshuis en is gedeeltelijk geordend.
De stukken van rechferlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde Gemeente* bevinden zich:

Actenboeken: 1661 - 1702, 1703—1725, 1726—1757, 1757—1776, 1777—1796, 1796—1814.
Actenboek betreffende de alimentatie van de armen: 1777—1825.
Alphabetisch register op de actenboeken der 2de helft van de XVIIIde eeuw.
Lidmatenboek: 1661—1703, tevens doopboek van 1662—1673.
Doopboek, waarin ook de geboortedagen zijn aangeteekend: 1791—1818.
Alphabetisch lidmatenboek: 1703—1776.
Lidmatenboek: 1789—1819.
Lidmatenboek: 1791.
Attestatie: 1697.
Brokstukken van rekeningen van den diaken: 1593—1594, 1601.
Rekeningen van den diaken over: 1600—1602, 1604—1610, 1612, 1616, 1622—1635, 1638, 1640—1649, 1651—1653, 1655—1665, 1667—1737, 1740—1750, 1752, 1754—1808 en 1811—1813.
Rekeningen van den tweeden diaken over: 1666, 1668—1714, 1716—1737, 1740—1752, 1755—1771, 1773—1776, 1778—1808 en 1810—1813.
Collecteboeken: 1698 - 1741, 1742—1770, 1771—1803, 1804—1822.
Consentboek van de armen: 1794—1808.
Verslag van de Commissie tot het opmaken van den staat der armen ten aanzien van den ontvang en uitgaaf, gerekend over de jaren 1778—1787.
Register van ontvangen en gegeven acten van indemniteit: 1697—1755, 1755—1811. In het laatste een lijst van de ingekomenen tot 1805.

In het archief van de kerkvoogdij berusten:

Rekeningen van den kerkmeester over 1681—1811.
Bijlagen tot de rekeningen over 1694, 1714—1719, 1721—1812.
Notities van den ontvang van den kerkmeester: 1711, 1713, 1714, 1716—1720, 1722—1726, 1728, 1730, 1731, 1733 en 1736—1812.
Register van handelingen van de gecombineerde Commissie uit den kerkeraad en de gemeente ter behartiging van de belangen der Hervormde kerk: 1798—1803.
Register van handelingen van de leden van het gereformeerd genootschap: 1798—1799 en van de opperkerkmeesters: 1799—1803.
Aanteekenboekje van degenen die plaatsen in de kerk gekocht hebben: 1726—1781 en
Lijst van de graven 1733—1782.

Aanteekenboekje van degenen die plaatsen in de kerk gekocht hebben: 1745—1788.
Ingekomen stukken XVIIIde eeuw.
Cedels van besteding en verkooping 1733—1808.
Huurcontracten van de pastorie tusschen de opperkerkmeesters en de municipaliteit, 1800 en een predikant 1803.
Eenige stukken wegens dit tractement van de predikanten: 1800—1802.
Inventaris van de effecten van de kerk: 1813.
Verkoopacte van obligaties: 1768.

In het archief van den Strijenschen ring bevinden zich:

Acteboeken: 1670—1705, 1705—1742, 1743—1771, 1772—1785, 1785—1803, 1803—1820.
Acten van de Hollandsche Synoden: 1721—1723, 1725—1736, 1739—1752, 1756—1762, 1764—1771, 1773—1775, 1777—1794, 1796—1810.
Acta coetus Zuidholland, gehouden te Woerden in 1795.

In het archief van de *Nederlandsch Israëlitische* ringsynagoge berusten:

Register van geboorten: 1793—1811.
Twee transportbrieven: 1790 en 1805.
Register van inkomsten en uitgaven in de Hebreeuwsche taal, fragment: 1815.

8. Heerjansdam (27 Augustus).

In deze gemeente is geen oud archief aangetroffen, met uitzondering van de stukken betreffende den burgerlijken stand.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* van Heerjansdam en Kijfhoek bevinden zich:

Kerk van Heerjansdam en de Kleine Lindt.

Actenboek: 1660—1838, tevens Lidmatenboek 1708—1847.
Notulenboek van den kerkeraad en den magistraat van Heerjansdam: 1717—1828.
Doopboek: 1790—1854, tevens geboden- en trouwboek: 1792—1866.
Register van rekeningen van de armen goederen: 1695—1733, tevens notitie van bestedingen van arme kinderen: 1731—1735.
Registers van rekeningen van de arme goederen: 1734—1752, 1753—1790, 1790—1825.

Register van rekeningen van de armen goederen van de Kleine Lindt: 1793—1803.
Registers van aanteekeningen van de gecollecteerde penningen ten behoeve van de armen: 1709—1783, 1784—1840.
Register van aanteekeningen van de gecollecteerde penningen ten behoeve van de kerk: 1707—1783 en van de ontvangsten in de bekkens: 1707—1783.
Eenige titels: XVIIIde eeuw.

Kerk van Kijfhoek.

Actenboek: 1763—1825.
Registers van rekeningen van de kerkelijke goederen: 1628—1767, 1767—1850.
Registers van rekeningen van den armmeester: 1643—1837.

9. Piershil (3 September).

Het gemeente-archief wordt bewaard in een kast in het huis, waarin de raadsvergaderingen gehouden worden.
Stukken van rechterlijken aard werden er niet aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde Gemeente* bevinden zich:

Handelingen: 1621, 1659—1803.
Aanteekening van gedoopten: 1792—1861.
Aanteekening van getrouwden: 1792—1795.
Aanteekening van lidmaten: omstreeks 1658 tot het begin der XIXe eeuw.
Aanteekening van acten van indemniteit: XVIIIe eeuw en begin der XIXe eeuw.
Aanteekening van de collecten voor de armen en de kerk: 1798—1834.
Documenten specteerende tot de kerkerekeningen: XVIIIe en begin van de XIXe eeuw.

10. Barendrecht (6 September en 12 December.)

Het gemeente-archief, bestaande uit enkele stukken, wordt bewaard in een kast op den zolder van het Raadhuis.
Stukken van rechterlijken aard worden er niet aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde Gemeente* bevinden zich:

Liber pauperum et ecclesiae, bevattende aanteekening van de kerkeraadshandelingen: 1591—1604;

de inkomsten ten behoeve van de armen: 1592—1627.
Kerkeboek, bevattende aanteekening van de handelingen: 1606-1613.
De gedoopten: 1606—1638.
De lidmaten: 1610, en zonder datum, en hen, die geboden gehad hebben en getrouwd zijn: 1606—1639.
Register van kerkeraadshandelingen: 1658—1680, 1681—1740, 1740—1755 (in het laatste aanteekeningen van bestede armekinderen 1724—1726)), 1771—1807.
Lijst van predikanten: 1574—1786, 1808—1847.
Doopboek: 1760—1771.
Duplicaat doopboek: 1775—1822.
Duplicaat trouwboek: 1775—1886.
Lidmatenboek: 1772—heden.
Register, bevattende lijsten van de huisgezinnen onder de Heerlijkheden Karnis, West-Barendrecht en Oost-Barendrecht 1772—heden.
Rekeningen van den armmeester 1600?—heden.
Bijlagen: einde van de XVIIIe en XIXe eeuw.
Collecteboeken: 1741—1752, 1754—1771, 1772—1783, 1783—1835.
Diaconieboek: 1772-1782, 1783—1823.
Register met acten van indemniteit: 1687—1785.
Requesten van den kerkeraad: 1699—1716.
Ingekomen stukken: 1747, 1798 en 1799.

In het archief van de kerkvoogdij berusten:

Kerkerekeningen sedert 1663?
Bijlagen: einde XVIIIe en XIXe eeuw.

11. Hoogvliet (12 September).

Van het gemeente-archief, dat bewaard wordt op den zolder van het Raadhuis, bestaat een op 1 Juni 1875 door den burgemeester J. Nolen voltooide inventaris.
Stukken van rechterlijken aard werden er niet aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Actenboek: 1798—1874.
Diaconieboek: bevattende rekeningen van den armmeester 1728—1752, en opgaven van goederen toekomende aan ondersteunden, 1727—1760.
Diaconieboeken: 1753—1780, 1781—1806, 1807—1852.
Boek van de diaconie-inkomsten: 1728—1793.
Titels: XVIIIe eeuw.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Register van rekeningen van den kerkmeester: 1792—1872 en notulen 1803—1819.
Twee stukken betreffende een geschil van den predikant met den schout, benevens verschillende andere documenten over de jaren 1760, 1798, 1799, 1806, 1807 en 2e helft van de XVIIIe en XIXe eeuw.

12. Zoetermeer (14 September en 23 October).

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten langs de muren van een kamertje naast de secretarie.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Kerkeraadsboeken: 1644—1653, 1653—1672, 1672—1706, 1707—1745, 1745—1821.
Doopboek: 1792—1867.
Lidmatenboeken: 1689—1717, 1796 - 1867.
Registers van rekeningen van de diakenen: 1618/1619—1649, 1650—1677, 1678—1704, 1705—1769, 1770—1808.
Ingekomem stukken einde van de XVIIIe eeuw.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Kerkerekeningen: 1609—1612, 1616—1640, 1644-1652, 1654—1659, 1662—1667, 1669—1677, 1679, 1680, 1686—1688, 1690, 1691, 1693—1697, 1717—1720, 1722—1765, 1767—1795, 1797—1804.
Gaarboeken van de inkomsten van de pastorie en gildepenningen: 1693, 1694, 1699, 1700, 1703, 1704, 1713, 1714—1741, 1742, 1751—1766, 1769—1772, 1775-1792 1795—1798.
Gaarboeken van het inkomen van de kerk: 1714, 1723, 1729—1733, 1735, 1737, 1739, 1741, 1752, 1754—1756, 1758, 1759, 1761, 1764—1770, 1773, 1775—1792, 1794—1799, 1801 en 1802.
Gaarboeken van de opbrengsten van de stoelen en zitplaatsen: 1722, 1724, 1726, 1730, 1734, 1736, 1738, 1740, 1742, 1746, 1748, 1749, 1751, 1753, 1754, 1757, 1760 - 1762, 1765—1767, 1769—1777, 1780—1792, 1797—1804.
Collecteboeken: 1785—1792, 1794—1796.
Resolutieboek van de ambachtsheeren, schouten en kerkmeesters: 1783—1798.

13. Zuidland (18 September.)

Het gemeentearchief wordt bewaard in kasten in de muren van de secretarie.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Consistorie of acteboeken: 1638—1641, 1671—1714, 1715—1770, 1771—1822 tevens notitie van de aangebrachte acten van indemniteit: 1747—1786.
Doopboek: 1638—1666.
Dubbel doopboek: 1793—1813.
Trouwboek: 1638—1690.
Dubbel trouwboek: 1793—1820.
Register der lidmaten: omstreeks 1638—1673, 1722, 1788—1882.
Diaconierekeningen: 1678—1691, 1693—1711, 1713—1731, 1732—1746, 1747—1756, 1757—1766, 1767—1788, 1789—1839 en brokstuk 1692.
Bijlagen: einde XVIIIe en XIXe eeuw.
Huurcedels: XVIIIe en XIXe eeuw.
Ingekomen stukken: XVIIIe eeuw.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Kerkerekeningen over 1702—1779, 1781, 1782, 1784—1797, 1799—1803, 1805—1807, 1812, 1813.
Bijlagen: 1806—1813.
Varia: 1797, 1808, 1811.

14. Oudenhoorn (26 September).

Het gemeente-archief wordt bewaard, voor zoover het de stukken van den burgerlijken stand betreft, ter secretarie van Zuidland. De aldaar wonende burgemeester tevens secretaris vervult die functiën ook te Oudenhoorn. De overige stukken worden bewaard in het huis, waarin de raadsvergaderingen worden gehouden.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad van de *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Doopregister: 1662—1733.

Dubbel doopregister: 1792—1840.
Trouwregister: 1652—1733.
Actenregister: 1662—1733, 1790—1841.
Rekeningen van de kerkegoederen: 1642—1666, 1667—1685, 1685—1710, 1711—1748, 1749—1779, 1800—1809, 1817—1820.
Rekenboeken van den ontvang en uitgaaf der diaconie middelen: 1636—1732, 1732—1845.
Varia: XVIIIe en XIXe eeuw.

15. Westmaas (3 October.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in twee kisten in een kast in de raadzaal.
Stukken van rechterlijken aard werden er niet aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Handelingen van den kerkeraad: 1661—1721, 1721—1788, 1789—1862.
Titels en eenige andere stukken: XVIIe en XVIIIe eeuw.

Rekeningen van den armmeester: 1783, 1784, 1787—1793, 1796, 1797, 1803—1807, 1809, 1810 en 1812.
Borderel op de rekening over 1798.
Bijlagen tot de rekeningen: 1784, 1786, 1787, 1789, 1792, 1793, 1808 en 1811.
Collecteboek: 1764—1815.
Lijsten van het inkomen van de gecombineerde armen: 1779, 1780—1783, 1785.
Acten van verhuring van armenlanden: 1808, 1810, 1813.
Koopacte van land: 1775.
Contract wegens de verdeeling van het oortjesgeld tusschen de diaconie-armen in de Hoeksche en Strijensche waard: 1713.
Contract van een chirurgijn met de municipaliteit wegens de waarneming van de armen, tot de bedeeling van Westmaas en Group behoorende: 1795.
Obligaties en andere stukken: XVIIe en XVIIIe eeuw.
Ingekomen stukken: XVIIIe en XIXe eeuw.

16. Numansdorp (9 October).

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten in de muren van een bovenkamer van het huis van den burgemeester, waarin de secretarie gehouden wordt.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad van de *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Kerkelijk journaal: 1653—1656, bevattende: aanteekeningen van de lidmaten tot 1657; ondertrouwden en getrouwden: 1653—1657; gedoopten 1653—1657, en ontvangsten van de diaconie in 1659.
Acteuboeken: 1659—1778, 1778—1850.
Contra doopboek: 1792—1843.
Lidmatenboek: 1719—1869.
Rekeningen van den armmeester 1675—1681, 1684—1691, 1693—1711, 1713—1716, 1718, 1719, 1721—1724, 1725—1749, 1750—1770, 1771—1787, 1788—1813.
Diaconieboek: 1739—1751.
Trouwregister: 1816—1886.
Notities van bestede kinderen: 1740—1757, 1783—1792, 1831—1847.
Alphabetische naamrol met acten van indemniteit: 1782—1812.
Rekening betreffende de nieuwe kerk: 1668.
Titels en andere stukken: XVIIe en XVIIIe eeuw.

In het archief der kerkvoogdij bevinden zich:

Kerkerekeningen: 1666—1670, 1733—1764, 1764—1803.
Bijlagen: 1719/20—1723/24, 1766/67—1802/3 en 1804/5—1810/11.
Register van de opbrengst van het banken- en stoelengeld: 1782—1824.
Registers van kerkimposten: 1788, 1793, 1794.
Varia: 1776, 1798—1801, 1808.

17. Zuid-Beijerland (10 en 15 October.)

Het gemeente-archief, waarvan een inventaris bestaat, wordt bewaard in kasten in den muur van de raadzaal.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Handelingen van den kerkeraad: 1713—1766, 1766—1804, 1804—1833.
Handelingen van den kerkeraad betreffende predikantsberoepingen enz.: 1684—1874.
Doopregister: 1671—1706, 1710—1711, 1801—1833.

Trouwregister: 1671—1700.
Naamlijst van lidmaten: 1713—1792.
Nieuwe lijst: tot 1807.
Lidmatenlijsten: 1714—1781, en lijst van acten van indemniteit 1714—1764.
Aanteekeningboek van acten van indemniteit: 1791—1812.
Consenten voor brood enz. 1803 en 1804.
Alphab. lijst van acten van indemniteit: 1791—1808.
Rekeningen van den armmeester: 1677, 1682, 1684, 1695, 1698, 1699, 1703—1708, 1711—1714, 1718—1720, 1723—1725 1728—1735, 1737—1745, 1748—1751, 1753/55 en 1759-1811.
Titels en andere stukken: XVIIIe eeuw.

In het archief der kerkvoogdij berusten:
Rekeningen van den kerkmeester: 1705—1707, 1756—1757 1769—1770.
Borderellen op de kerkerekeningen: 1776—1797.
Bijlagen.
Lijst van zitplaatsen en graven: 1786—1797.
Varia: einde XVIIIe eeuw.

18. Zegwaard (25 en 26 October.)

Het gemeente-archief wordt bewaard voor een deel in een paar kasten in een muur van de secretarie en het grootste gedeelte in een aantal muurkasten in de gelagkamer, die vroeger voor secretarie diende.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

De pastoor der *Roomsch Katholieke kerk* deelde mede, dat hij geen oude archieven in zijn bezit heeft.

19. Klaaswaal (29 October.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in een kast op de secretarie en in een bedstede in de raadzaal.
De enkele stukken van rechterlijken aard zijn in het Rijksarchief ontvangen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente*, dat bewaard wordt in een kist ten huize van den predikant van Westmaas, tot voor korten tijd consulent van deze kerk, bevinden zich:

Acteboeken: 1690—1732, 1731—1781, 1782—1803.

Diaconierekeningen: 1611, 1615, 1618, 1621—1625, 1627—1637, 1638—39 en 1640—1649, 1664—1697, 1697—1712, 1713—1729, 1730—1754, 1755—1778, 1779—1800, 1801—1816.
Bestedingboek van de arme kinderen: 1695—1807.
Registers van acten van indemniteit: 1737—1812.
Kerkerekening: 1649—1656.
Varia: 1648.

In het archief der kerkvoogdij berusten:
Kerkerekeningen: 1735/6, 1736/7, 1738/9, 1742/3, 1743/4 en 1745/6—1764/5.

20. Heinenoord (1 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in een kast in de raadzaal.
De stukken van rechterlijken aard, tot dat archief behoorende, zijn naar het Rijksarchief opgezonden.
Onder kerkvoogden der *Nederlandsch Hervormde gemeente* berustten eenige rechterlijke acten van verhuring van landen van kerk en armen, welke bescheiden zij op het gedaan verzoek aan het Rijksarchief hebben afgestaan.

In het archief van de *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Handelingen: 1707—1828.
Ingekomen en afgegeven attestaties: 1745—1799.
Rekeningen van den armmeester der diaconie: 1680, 1681, 1682—1704, 1705, 1706—1719, 1720—1721, 1722—1728, 1734—1737, 1740—1760, 1762, 1810—1813.
Registers van rekeningen van den armmeester der diaconie: 1756—1800, 1801—1834.
Bijlagen: 1756—1813.
Register van acten van besteding van kinderen: 1738—1813.
Lijsten van acten van indemniteit: 1718—1765.
Ingekomen stukken; XVIIIe en XIXe eeuw.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Rekeningen van den kerkmeester: 1659, 1660, 1680 en 1681, 1682, 1683, 1687—1689, 1689 en 1690, 1691—1694, 1697 en 1698, 1701—1703, 1718—1725, 1727, 1728, 1730, 1731, 1733, 1739, 1744—1758, 1759—1769, 1772—1789, 1790—1792, 1793—1800.
Varia.

Notulen van het college van directie en oppertoezicht van de gereformeerde kerk: 1801—1831.

21. Rozenburg (7 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in een kamer ten huize van den burgemeester tevens secretaris, waarin zich ook de secretarie en raadzaal bevinden.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* van Rozenburg en Blankenburg bevinden zich:

Actenboek: 1731—1794, 1807—1837. Dit laatste bevat tevens een lidmatenboek: 1817—1839.
Doopboek, waarin ook de geboortedagen zijn aangeteekend: 1793—1870.
Als voren: 1808—1856 en
Trouwboek: 1809—1866.
Trouwboek: 1809—heden.
Varia.

22. Vierpolders (8 November).

Het gemeente-archief, waarvan verschillende inventarissen bestaan, wordt bewaard in een kast in de raadzaal.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad van de *Nederlandsch Hervormde gemeente* van Brielsch Nieuwland, gemeente Vierpolders, bevinden zich:

Handelingen van den kerkeraad: 1744—1806 1807—1839.
Duplicaat doopboek: 1792—1860 en
Afschrift van het doopboek 1744—1791.
Trouwregisters: 1666—1743.
Naamlijst van de lidmaten: 1787—1853.
Register van rekeningen van den diaken: 1735—1781.
Register van rekeningen van de bestuurders der diaconiegoederen: 1806—1848.
Resolutien: 1798—1838.
Lijsten van acten van indemniteit: 1798—1807.
Varia.

23. MAASDAM (13 en 14 November en 19 December).

Het gemeente-archief wordt bewaard op den zolder van het raadhuis. Het bevat tevens de bescheiden van CILLAARSHOEK en ST. ANTONIEPOLDER, die later met Maasdam tot eene gemeente vereenigd zijn.

De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

Wat de kerkelijke archieven van Maasdam betreft, tot nog toe heeft Mr. van Meurs de gelegenheid ontbroken, daarnaar een onderzoek in te stellen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* van Cillaarshoek bevinden zich:

Kerkeboek, bevattende aanteekening van de kerkeraadshandelingen: 1667—1722.
Lidmatenlijsten: 1667—1774.
Aanteekening van de gedoopten: 1668—1778.
Lijst van inkomsten van de armengoederen: 1667—1723.
Rekeningen van de diakenen: 1666—1753.
Registers van kerkeraadshandelingen: 1723—1777, 1779—1800, 1801—1825.
Diaconierekeningen: 1753—1777.
Lijst van gedoopten: 1779—1833.
Lijst van ondertrouwden en getrouwden: 1779—1822.
Aanteekening van de uitgegeven acten van indemniteit: 1807—1810.
Lijsten der lidmaten: 1779—1837, en
Diaconierekeningen: 1778—1807.
Ondertrouw en trouwboek: 1702—1778.
Attestaties: 1793—1812.
Titels van de diaconie: 1669—heden.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij van Cillaarshoek berusten:
Rekeningen van den kerkmeester: 1679—1708, 1708—1770, 1770—1806, 1806—1814, 1815—1819, 1819—1820.
Bijlagen: 1783—1805.
Kerkeboek bevattende de acten van verhuring van kerkelanden ten overstaan van schout en schepenen: 1734—1792.
Kerkeboek bevattende de collecten aangeteekend door den kerkmeester: 1750—1817.
Varia.

In het archief van den kerkeraad van de *Nederlandsch Hervormde gemeente* van St. Anthoniepolder bevinden zich:

Handelingen: 1638—1641, 1705—1798, 1799—1855.
Handelingen in zake van beroepingen: 1759—1818.
Gedoopten: 1628—1648, 1658—1661, 1663, 1664—1705, 1792—1830.
Ondertrouwden en getrouwden: 1627—1645, 1658, 1664—1704.
Dubbel ondertrouw- en trouwboek 1792—1795.
Lidmaten: 1635—1646, 1675—1703, 1783, 1870.
Aangiften om te trouwen, enz: 1758—1798.
Protocollen van de rekeningen van diakens en armmeesters: 1658—1675, 1679—1690.
Collecten: 1694—1707, 1708—1719, 1726—1807, 1808, 1809, 1810—1812, 1832—1845.
Register van handelingen van het college van de samengevoegde armverzorgers: 1707—1802, 1803—1818.
Acten van indemniteit: 1729—1794, 1730—1793, 1738—1811, 1760—1807.
Ingekomen stukken: XVIIIe en XIXe eeuw.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij van St. Anthoniepolder berusten:

Rekeningen van de kerk: 1606—1810.
Borderellen en bijlagen.
Varia.

24. Zwartewaal (20 November.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in twee kisten, een in de raadzaal en een in de secretarie. Het was vroeger door den heer J. H. Hingman geinventariseerd maar is later uit den boedel van een voormalig hoofd der gemeente aangevuld, waardoor het een dubbelen omvang heeft verkregen.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad van de *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Actenboeken: 1611—1682, 1685—1699, 1703—1713.
Lidmatenboek: — 28 Mei 1689.
Acten van besteding van armenkinderen: 1711.
Actenboek: 1718, 1727, 1755.
Actenboek: 1745—1825, en lidmatenboek 1825.
Acten van ondertrouw: 1764—1786.
Lijsten van de lidmaten: 1745—1778.

Attestaties: 1755—heden.
Registers van rekeningen van den diaken of diaconie-armmeester: 1711—1780, 1781—1809, 1802—1809, 1810—1831.
Armboeken: 1598—1610, 1611—1640, 1640—1667, 1669—1684, 1684—1708, 1711—1720, 1720—1751, 1752—1764, 1766—1775, 1788—1801, 1802—1809, 1810—1823.
Collecteboeken: 1662—1703, 1704—1774, 1774—1816.
Register van rekeningen van de wekelijksche wedden van de diaconie- en buitenarmen 1766—1775.
Ingekomen stukken: XVIIIe eeuw.
Varia.

In het archief van de kerkvoogdij berusten:

Registers van rekeningen van den kerkmeester: 1747—1769, 1769—1788, 1788—1806, 1806—1822.

25. Nieuw-helvoet (21 November).

Het gemeente-archief bestaat alleen uit registers van den burgelijken stand, die in een kast op de secratarie liggen. De overige stukken zijn door brand vernield.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Registers van handelingen van den kerkeraad: 1629—1684, 1768—1817.
Lijst van getrouwden: 1627—1759.
Lijst van acten van indemniteit: 1759—1770.
Handelingen van den kerkeraad: 1758—1768.
Naamlijsten der lidmaten: 1759—1792.
Doopboek (afschrift): 1627—1817.
Dubbel doopboek: 1793—1817.
Naamlijst van de getrouwden, (afschrift): 1759—1816.
Alphabetisch register van lidmaten te Nieuwhellevoet, de Quak en Struiten: 1792—1832.
Attestaties: 2e helft der XVIIIe eeuw.
Registers van rekeningen van den diaken: 1635—1680, 1680—1713, 1713—1749, 1749—1772, 1772—1796, 1796—1817.
Registers van aanteekeningen van de collecten 1773—1847.
Transport- en giftbrieven: XVII—XIXe eeuw.
Acten van indemniteit: 2e helft van de XVIIIe eeuw, 1791—1815.
Registers van rekeningen van den kerkmeester: 1711—1753, 1753—1829
Varia.

26. Puttershoek (29 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in drie kisten in de raadzaal volgen de orde van een nieuwen inventaris.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Memorieboek van de kerkelijke bedieningen, vermeldende de handelingen waaronder de doopen, huwelijken tot 1629 en aannemingen tot lidmaten: 1623—1663 en trouwboek: 1636—1664.
Register van handelingen, waaronder doopen en aannemingen tot lidmaten: 1664—1711.
Register als voren: 1722—1760 en aanteeken- en trouwboek: 1712—1761.
Register als voren: 1761—1830.
Doopboek: 1797—1870.
Aanteeken- en trouwboeken: 1664—1711, 1761—1796.
Aangiften om te trouwen: 1773—1795.
Lidmatenlijst: 1806.
Registers van rekeningen van de diaconie: 1626—1655, 1655—1670, 1670—1695, 1695—1713, 1713—1725, 1726—1741, 1742—1761, 1762—1784, 1785—1805.
Bijlagen: 1717—1813.
Registers van gecollecteerde penningen: 1803—1830.
Aanteekenboek van acten van indemniteit: 1761—1771, 1778—1780.
Ingekomen stukken: 1770—1813.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Registers van rekeningen van den kerkmeester: 1635—1690, 1691—1725, 1725—1757, 1757—1809.
Bijlagen: 1791—1807, 1810—1813.
Register van verpachting van kerkegoederen: 1662—1809.
Varia.

27. Goudriaan (4 December).

Het gemeente-archief wordt bewaard voor een deel op de secretarie ten huize van den burgemeester en voor het ander gedeelte in de raadzaal.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Doopboek: 1790—heden.
Actenboek: 1741—1864 en naamboek der lidmaten: 1745—1850.
Register van diaconierekeningen: 1783—1894.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Rekeningen van den kerkmeester: 1661—1699, 1699—1730, 1766—1846.
Bijlagen: 1649—1814.
Varia.

28. OTTOLAND (5 December.)

Het gemeentearchief wordt voor een gedeelte bewaard op de secretarie ten huize van den burgemeester tevens secretaris en gedeeltelijk in een kist en een kast in de raadzaal, zijnde een kamer in een particulier huis.
De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* van Ottoland en NEDERBLOKLAND bevinden zich:

Registers van diaconierekeningen: 1661—1667, 1667—1687, 1688—1718, 1719—1730, 1797—1830/1.
Register van diaconiemiddelen: 1661—1667, 1667—1689, 1689—1719, 1720—1730, 1797—1812.
Register van kerkeraadshandelingen: 1661—1667, 1667—1691, 1689—1719, 1720-1731, 1732—1844.
Doopregister: 1629—1645 en ondertrouw- en trouwregister: 1629—1646.
Doopregister: 1629—1671 en ondertrouw- en trouwregister: 1629—1659.
Doopregister: 1645—1660, 1660—1671, 1676—1732, 1792—1870, 1812—1861.
Lidmatenregister: 1676—1731, 1734—1812, 1812—1861.
Ondertrouwden en getrouwden: 1676—1732.
Varia.

In het archief der kerkvoogdij berusten:
Rekeningen van de kerk: 1793/4 en 1796/7—1812/13.
Bijlagen: 1688—1806.
Notulen: 1688—1806.
Varia.

29. HENDRIK-IDO-AMBACHT (10 December.

Het gemeente-archief bevat geen oude archieven, alleen enkele stukken betreffende den burgerlijken stand. De secretarie is namelijk met de daarin aanwezige archieven in het jaar 1858 door brand vernietigd.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Register van acten van den kerkeraad: 1646—1799.
Naamlijst van de lidmaten: 1725—1740.
Register van handelingen van den kerkeraad: 1800—1814.
Register van lidmaten: 1625—1711, gedoopten: 1625—1712 en ondertrouwden en getrouwden 1625—1719.
Naamlijst van de lidmaten: 1792—1831.
Register van rekeningen van den diaconie-armmeester: 1718—1761, 1762—1800, 1801—1835.
Collecteboek: 1741—1817.
Register van uitdeelingen van kleederen aan de armen: 1792—1811.
Acten van indemniteit: 1746, 1789—1823, en register van bestede armen kinderen: 1713, 1731—1777.
Varia.

30. 'S-GRAVENDEEL (11 en 17 December.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten op de secretarie. De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.
Wat de kerkelijke archieven betreft, tot nog toe heeft Mr. van Meurs de gelegenheid ontbroken een onderzoek in te stellen naar die van 's-Gravendeel.

31. GOUDSWAARD (18 December).

Het gemeente-archief wordt bewaard in een kast op de secretarie en raadzaal. Er werden geen stukken van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Handelingen: 1737—1819.
Handelingen betreffende diaconiezaken: 1806—1843.
Aanteekening van getrouwden: 1791—1795.
Aanteekening van lidmaten: 1781—1875.

Rekeningen van den diaken: 1776—1780.
Acten van indemniteit: 1779—1788, 1797—1816, 1806—1811.
Aanteekening van gevonden acten van indemniteit: 1723—1766.
Titels: 1722, 1746, 1748.

In het archief der kerkvoogdij berusten:

Rekeningen: 1598—1633, 1693—1768.
Rekeningen van den diaken: 1731—1741.

In den afgeloopen zomer en herfst bezocht Mr. J. E. Heeres 23 gemeenten tot opsporing en overneming der stukken van rechterlijken aard uit de archieven dier gemeenten. Overal werd hij door de besturen welwillend en beleefd ontvangen. Dit was ook het geval met de kerkelijke autoriteiten, tot wie hij zich wendde om inlichtingen omtrent de kerkelijke archieven. Hij bezocht de gemeenten in deze volgorde.

1. Ammerstol (8 Mei).

Het gemeente-archief wordt bewaard ter secretarie, die gevestigd is in een gewoon huis, tevens woning van den tegenwoordigen burgemeester. Tot 1889 was de burgemeester van Bergambacht ook burgemeester van Ammerstol, in welke eerstgenoemde plaats de archieven van beide gemeenten werden bewaard tot 1889. In overleg met den burgemeester werd besloten, het geheele niet omvangrijke, oudarchief, naar het Rijksarchief ter verdere schifting op te zenden, na welke schifting de stukken, welke bleken niet van rechterlijken aard te zijn, weder naar het gemeente-archief zouden worden terug gezonden. Alleen de burgerlijke stands archieven zijn ter gemeente-secretarie blijven berusten. De naar het Rijksarchief opgezonden stukken zijn den 20sten Juni aangekomen. Met de schifting is nog niet begonnen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde Gemeente* bevinden zich, blijkens een daarvan opgemaakten inventaris, de volgende archivalia, antérieur aan 1813:

Handelingen van den kerkeraad: 1663—heden (met eenige gapingen).
Eenige uitgaande en ingekomen stukken, meest betreffende de beroeping van predikanten: 1658 (beroeping van den eersten afzonderlijken predikant) en eenige latere jaren.
Naamlijst der predikanten, welke Ammerstol hebben bediend.
Naamlijst van ouderlingen en diakenen: 1664—1788.

Naamlijsten van lidmaten: 1664—1786.
Attestatiën van lidmaten: 1785 en later.
Naamlijst van lidmaten van STEENPLAATS, welke communiceerden in de kerk van Ammerstol (een twistpunt tusschen de kerkgemeenten van Ammerstol en Bergambacht, met welke kerkgemeente Ammerstol tot 1658 een predikant had).
Naamlijsten van gedoopte kinderen: 1664—heden.
Lijst van kerkelijk gesloten huwelijken 1792—1794.
Brieven, besluiten, eigendomsbewijzen, enz., betreffende de diaconie: 1677—1757.
Diaconierekeningen: 1669—heden.
Wat het archief der kerkvoogdij betreft, de burgemeester deelde mede, dat bij een door hem ingesteld onderzoek was gebleken, dat de oudste stukken van het begin dezer eeuw dagteekenen.

2. STOLWIJK (8 en 11 Mei).

Het gemeente-archief bevindt zich in het raadhuis, bewoond door den concierge. Wat Mr. Heeres hier aan oudarchief vond, was van zoo geringen omvang, dat hij informeerde, of niet elders nog het een en ander zoude kunnen berusten. De mogelijkheid werd geopperd, dat te Ouderkerk a. d. IJssel bij den heer A. Rijchaert nog stukken zouden berusten uit het gemeente-archief van Stolwijk. Verder wees men op het polder-archief van den polder Stolwijk en Beijerse. In 1839 (1837?) namelijk zou brand zijn ontstaan in het gebouw, waarin toen èn gemeente- èn polderarchief bewaard werden, en bij deze gelegenheid zouden misschien stukken van het eerste tusschen de laatste verzeild zijn. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. Met de meeste bereidwilligheid werd hem de toegang tot het polderarchief verleend en de secretaris van het polderbestuur stond hem zooveel hij kon bij zijn onderzoek ter zijde. Dit archief wordt bewaard in een herberg, waar het polderbestuur zijne vergadering houdt, en schijnt niet onbelangrijk te zijn.
Wat nu de rechterlijke bescheiden betreft, hij heeft uit geheel de verzameling geschift wat hem voor een definitief onderzoek toescheen in aanmerking te zullen komen. Hij verzocht dit naar 's Gravenhage over te zenden ter verder onderzoek. Den 11en Juni werden de kisten met haar inhoud in het Rijksarchief ontvangen. Met de schifting dezer stukken houdt hij zich bezig.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich, volgens mededeeling van den predikant, dr. L. A. van Langeraad, de volgende archivalia, antérieur aan 1813:

„Kerck-boek" (Acta van den kerkeraad): 1612—heden (met eenige gapingen).
Brieven, quitanties en varia.
Naamlijst van lidmaten: 1758—1811.
Doopboeken: 1676—heden (met gapingen).
Trouwboeken en lijsten der te Stolwijk gehuwden met attestatie van elders: 1653—1728.
Diaconie-rekeningen en andere bescheiden betreffende de diaconie: 1650—heden.

Het archief der kerkvoogdij bevat volgens mededeeling van den predikant geen stukken antérieur aan 1813. Een kist met oude papieren op den zolder van bovengenoemde herberg, waarin men vermoedde, dat oude documenten van het kerkvoogdij-archief aanwezig zouden zijn, bevatte slechts eenige oude rekeningen van kerkmeesters zooals de heer van Langeraad later schriftelijk mededeelde.

3—5. Waarder, Barwoutswaarder en Rietveld (15 Mei).

De secretariën der gemeenten Waarder, Barwoutswaarder en Rietveld zijn te Woerden onder dak gebracht in één huis. Samen hebben deze gemeenten éénzelfden burgemeester. Van de gemeente-archieven bestaan inventarissen van 1884, die bij het onderzoek van groot nut waren. De rechterlijke documenten uit de gemeente-archieven van Waarder en Barwoutswaarder zijn 30 Mei, die van Rietveld 25 November in het Rijksarchief ontvangen. Lijsten van de overgenomen stukken van Waarder en Barwoutswaarder zijn door mr. Heeres opgemaakt. Enkele overgezondene documenten bleken bij nader onderzoek niet van rechterlijken aard te zijn, en zijn dan ook terug gezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* te Waarder bevinden zich, volgens mededeeling van den consulent (de plaats was vacant) den heer Margadant, predikant te Oudewater, welke het heeft geordend en geinventariseerd, de volgende archivalia, antérieur aan 1813:

Acta des kerkeraads: 1674—1701, 1732—18 .7.
Register van lidmaten: 1654—1675, 1756—1864.
Register van gedoopten: 1661—1717, 1792—1864.
Register van gehuwden: 1653—1722, 1792.
Boek van ontvangst en uitgaaf der diaconie: 1667—1696, 1687—1816.
Collectenboeken: 1631—1666.
Andere bescheiden betreffende de diaconie: 1625—1791.

Blijkens schriftelijke mededeeling van den president kerkvoogd bevat het kerkvoogdij-archief van Waarder eenige oude administratie-boeken en eenige documenten betreffende het kerkhof. Barwoutswaarder heeft geen kerk der Nederlandsch Hervormde gemeente, evenmin Rietveld, de ingezetenen gaan òf in Woerden òf in Waarder ter kerk. Van archieven was dus geen sprake.

6. Vlaardingerambacht (20 Mei.)

De secretarie dezer gemeente is een afzonderlijk gebouw, waarin de veldwachter woont. De burgemeester had de stukken van het gemeente-archief, welke hij rekende dat voor het onderzoek noodig waren, naar zijn huis overgebracht, waar mr. Heeres ze voorloopig onderzocht. Inventarissen, door hem jaren geleden opgemaakt, stonden hem daarbij ten dienst. Het bleek al spoedig, dat nog andere stukken dan naar 's burgemeesters woning waren overgebracht, in de termen van opzending naar 's Gravenhage vielen. Den 6en Juni zijn al de stukken in het Rijksarchief ontvangen. Een lijst van de overgenomen stukken is door mr. Heeres opgemaakt. Enkele overgezondene documenten bleken bij nader onderzoek niet van rechterlijken aard te zijn, en zijn daarom terug gezonden. De gemeente is in den loop der jaren gevormd uit Vlaardingerambacht, Zouteveen en Babberspolder.
De burgerlijke gemeente bezit of bezat geen kerkdorp, van kerkelijke archieven is dan ook geen sprake.

7. Cappelle aan den Yssel (27 Mei.)

Het gemeentehuis is een afzonderlijk, net gebouw, bewoond door een concierge met zijn gezin, die tevens een volontair ter secretarie huisvesting verleent. Het gemeente-archief is geborgen in kasten in een afgeschoten vertrek der zolder verdieping. In 1872 geinventariseerd door den heer J. H. Scheffer, toen archivaris van Rotterdam, is het goed geregeld; de losse stukken zijn in portefeuilles gepakt. Door de zorgen van den tegenwoordigen burgemeester worden de documenten in orde gehouden. Ook heeft hij het nieuw archief steeds geinventariseerd in aansluiting aan den inventaris van den heer Scheffer. Al moge men met dezen laatste soms verschillen van opinie omtrent de rubrieken, waarin hij zijn inventaris heeft verdeeld, en omtrent de wijze, waarop hij sommige documenten in de verschillende rubrieken heeft onder dak gebracht, het is een feit, dat het gemeente-archief in deze gemeente voldoende is beschreven. De inventaris van den heer Scheffer werd door mr. Heeres met

toestemming van den burgemeester medegenomen om te worden gecopieerd. De oogst was hier zeer aanzienlijk. Den 3en Februari 1896 werden de stukken van rechterlijken aard in het Rijksarchief ontvangen, nadat een verzoek van het gemeentebestuur aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, om deze stukken in bruikleen te mogen behouden, werd van de hand gewezen.

Wat de kerkelijke archieven betreft, tot nog toe heeft mr. Heeres de gelegenheid ontbroken, een onderzoek in te stellen in dat der *Nederlandsch Hervormde gemeente*.

8. WIJNGAARDEN (5 Juni.)

De secretarie dezer gemeente is gevestigd ten huize van het hoofd der school. Mr. Heeres vond het gemeentearchief in dit woonhuis in een kamer, waar men het voor hem ter schifting gereed had gelegd; gedeeltelijk op zolder in een kist, de zoogenaamde „kerkekist". Groot was de voorraad niet. Toch vond hij stukken betreffende de administratieve en de rechterlijke functiën, door het dorpsbestuur uitgeoefend. De door hem aangewezene stukken zijn reeds in het Rijksarchief ontvangen. Eveneens eenige registers, welke waren verzeild geraakt in het gemeente-archief van Molenaarsgraaff, welke gemeente wordt bestuurd door den zelfden burgemeester.

De archieven der *Nederlandsch Hervormde gemeente* schijnen geene stukken, antérieur aan 1813 te bezitten.

9 en 10. LEERBROEK en NIEUWLAND (19 Juni).

De secretariën dezer beide gemeenten worden gehouden ten gemeentehuize te Meerkerk, welks burgemeester tevens genoemde gemeenten bestuurt. Het gemeentehuis is een tamelijk net gebouw, bewoond door den veldwachter. Stukken, antérieur aan 1813 bevonden zich in deze beide gemeente-archieven niet, behalve eenige zoogenaamde burgerlijkestands-archieven.

De predikantsplaats der *Nederlandsch Hervormde gemeente* te Leerbroek is vacant. De consulent, Ds. van Loenen te Nieuwland, deelde aan Mr. Heeres mede, dat het kerkeraads-archief te Leerbroek wel het een en ander bevatte antérieur aan 1813, namelijk enkele oude rekeningen en een enkel testament ten gunste der armen. Kerkvoogden hadden hem medegedeeld, dat in het kerkvoogdij-archief „niets bizonders" aanwezig was. Wat de kerkelijke archieven te Nieuwland betreft, Mr. Heeres heeft daar naar nog geen onderzoek ingesteld. Nieuwland's gemeentearchief onderzocht hij, omdat hij zich nu toch te Meerkerk be-

vond en hij dáár vernam, dat Nieuwland geen oud-archief had. Het zou dus geheel noodeloos zijn geweest, dat een zijner ambtgenooten zich opzettelijk daar heen zoude begeven. Het behoorde niet tot de gemeenten, wier onderzoek hem was opgedragen. Dit was ook niet met Meerkerk het geval. Maar het archief van laatst genoemde gemeente heeft hij niet verder onderzocht, omdat bleek dat daar wel een oud-archief bestond, zoodat een tocht van een zijner ambtgenooten daar heen wel wenschelijk zoude blijken en hij beter vond, zich in dit geval te houden aan de gemeenten, die hem waren opgegeven.

11 en 12. KEDICHEM en ARKEL (19 Juni).

Deze beide gemeenten hebben samen één burgemeester. De secretarien zijn gevestigd in een kamer van een gewoon woonhuis in Arkel. Laatstgenoemde gemeente, die eerst sedert 1818 bestaat, had in haar gemeente-archief in 't geheel geene stukken, antérieur aan 1813. Eén register, door Mr. Heeres overgenomen en den 24sten Juni in het Rijksarchief ontvangen, was al wat de gemeente Kedichem aan oud archief bezat.

Kedichem telt twee *Nederlandsch Hervormde kerken*, een te Kedichem en een te Oosterwijk. Blijkens schriftelijke mededeeling van den predikant te Kedichem bevat het kerkeraadsarchief aldaar de volgende archivalia antérieur aan 1813:

Namen der predikanten: 1588—heden.
Ontvangst der diaconie-penningen: 1655—heden.
Namen der lidmaten: 1773—heden.
Kerckeboeck: 1653—heden.
Lijsten van gedoopten: 1653—heden.

Het kerkvoogdij-archief bevat financieele papieren van 1776 tot heden. Ook het kerkeraads-archief van Oosterwijk bevat, blijkens mededeeling van den predikant, archivalia, antérieur aan 1813. Tot nog toe is Mr. Heeres niet in staat gesteld, daarvan opgave te doen. Aan archivalia in het kerkeraads-archief te Arkel trof hij ten huize van den predikant aan:

Acten van den kerkeraad: 1633 (eerste-predikant) —heden.
Diaconieboek: 1785—heden.
Lidmatenboek: 1693—heden.
Doop- en trouwregister: 1811—heden.
Het kerkvoogdij-archief te Arkel bevat geen oude stukken, naar de president-kerkvoogd meêdeelde.

13. Hillegom (3 October).

Het gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw, bewoond door den veldwachter. Het gemeente-archief was geborgen in kasten en voldoende geinventariseerd. De stukken van rechterlijken aard zijn den 11den October in het Rijksarchief ontvangen.

De predikantsplaats der *Nederlandsch Hervormde gemeente* was vacant. Men beloofde hem nadere inlichtingen omtrent de kerkeraads- en kerkvoogdij-archieven. Hij ontving ze tot heden niet. De pastoor der *Roomsch Katholieke gemeente* was afwezig; schriftelijk had hij aan mr. Heeres echter medegedeeld, dat deze gemeente, die pas sedert 1788 een zelfstandig bestaan had, „geen enkel archiefstuk van eenige waarde" bezit.

14. Sassenheim (3 October.)

Het gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw, bewoond door een concierge, onmiddellijk grenzende aan de woning van den burgemeester. Een oud archief bevatte het gemeente-archief niet. Hierbij mag niet worden vergeten, dat Sassenheim in den Franschen tijd vereenigd was met Voorhout.

Het kerkeraads-archief der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevat volgens opgave van ds. Wüstenhoff, die mr. Heeres zeer behulpzaam is geweest, de volgende documenten, antérieur aan 1813.

Doop- en trouwboek: 1792—heden (doopboek), 1793—heden (trouwboek.)

Het kerkvoogdij-archief bevat, volgens mededeeling van genoemden predikant, de volgende archivalia, antérieur aan 1813.

Eenige perkamenten bladen uit een boek, dat handelt over eigendommen in de gemeente Alkemade: 1597.
Kerkerekeningen: 1709—1814 (met groote gapingen.)
Eenige stukken betreffende de pastorie: 1734, 1750.
Eenige financieele aanteekeningen: 1734—1802.
Stukken over het begraven binnen Sassenheim en Lisse: 1705, 1808.
Correspondentie over de requeste door de Roomsch Catholijken gedaan, betreffende de verdeeling der kerkegoederen: 1808—1809.

Den pastoor der *Roomsch Katholieke gemeente* heeft hij niet gesproken.

15. Noordwijkerhout (9 October.)

Het gebouw, waarin de secretarie is gevestigd, is een herberg.

Als concessie aan de drankwet heeft men een houten buitentrap aangebracht, die toegang geeft tot de vertrekken der secretarie. De door mr. Heeres tot nader onderzoek uit het gemeente-archief uitgeschifte stukken zijn nog niet bij het Rijksarchief ontvangen.

De archieven van kerkeraad en kerkvoogdij der *Nederlandsch Hervormde gemeente* waren zeer goed beschreven. Deze toestand is te danken aan de belangstelling van den predikant, Ds. van den Broek, en van het hoofd der school, den heer Wuyster, die in 1895 beide archieven hebben geregeld en geinventariseerd. Zij worden in omslagen bewaard in een kast in de consistoriekamer der kerk.

Het kerkeraads-archief bevat de volgende documenten, antérieur aan 1813:

Acta van den kerkeraad, enz: 1685—heden.
Rekenboek: 1646—heden (met enkele gapingen.)
Collecte- en uitgaafboek: 1646—1680.
Lidmatenboek: 1809—heden.
Doopboek: 1636—1645, 1740—heden.
Trouwboek: 1740—1791.
Stukken betreffende de separatie van Noordwijkerhout: 1646—1647.
Stukken betreffende predikants beroepingen: 1698—heden.
Kerkelijke attestatiën: 1679—heden.
Toestand tijdens de revolutie: 1795.
Varia.

Het kerkvoogdij-archief bevat de volgende documenten, antérieur aan 1813:

Kerkerekeningen: 1601—heden (bijna geheel compleet.)
Stukken betreffende legaten: 1758—1802.
Varia.

Den pastoor der *Roomsch Katholieke gemeente* heeft mr. Heeres niet gesproken.

16. Voorhout (9 October.)

Het gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw, bewoond door den concierge. Uit het niet geordende gemeente-archief zijn de stukken van rechterlijken aard den 13en October in het Rijksarchief ontvangen.

Wat de archieven der *Nederlandsch Hervormde gemeente* betreft mr. Heeres hoopt spoedig in staat te zijn, daarvan opgave te kunnen doen.

De pastoor der *Roomsch Katholieke gemeente*, de heer Bots, deelde aan mr. Heeres mede, dat die gemeente geen oud-archief bezit.

17. VALKENBURG (15 October.)

De secretarie wordt gehouden in een herberg. De concessie aan de drankwet, een afzonderlijke ingang, ontbrak natuurlijk niet. Het gemeente-archief is niet geordend. De door mr. Heeres aangewezen stukken van rechterlijken aard zijn hier nog niet ontvangen.

Den predikant der *Nederlandsch Hervormde gemeente* heeft hij niet gesproken.

18. KATWIJK (17 October.)

Het gemeentehuis, gelegen te Katwijk-binnen, is een afzonderlijk gebouw, dat niet wordt bewoond, slechts wordt bewaakt door een nachtwaker. Het gemeente archief bevond zich in ordelijken toestand Ofschoon de burgemeester had medegedeeld, bij schrijven van 14 October, dat deze gemeente geen oud-archief zoude bezitten, mocht mr. Heeres toch eenige registers uit de XVIIIe eeuw vinden, die als van rechterlijken aard ter opzending werden aangewezen. Tot heden zijn zij nog niet in het Rijksarchief ontvangen.
Wat de kerkelijke archieven in deze gemeente met hare twee kerkdorpen betreft, mr. Heeres hoopt binnen kort in staat te zijn, opgave te doen van wat zij bevatten.

Het onderzoek naar archieven der *Roomsch Katholieke gemeente* leidde tot niets. Ook een bezoek aan het seminarium, waar mr. Heeres reden meende te hebben te denken, dat stukken zouden worden bewaard van de voormalige abdij van Rijnsburg, had geen resultaat.

19. RHIJNSBURG (19 October.)

Het gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw, bewoond door den veldwachter. Het gemeente-archief was voldoende geïnven-

tariseerd. Veel oude stukken werden niet aangetroffen. De door mr. Heeres aangewezen stukken zijn den 25en October in het Rijksarchief ontvangen. In het gemeente-archief trof hij nog aan een copie van een charter van 1199, betreffende de abdij, eenige teekeningen van die abdij, stukken betreffende Schotels geschiedenis van die stichting, enz. Enkele er van waren door het gemeentebestuur aangekocht van de firma Frederik Muller & C°. te Amsterdam en zijn afkomstig van de auctie van der Schelling. Blijkens mededeeling van den predikant bevat het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* aan oude documenten slechts de notulen van den kerkeraad van 1702—1813. Pogingen, om het kerkvoogdij-archief te onderzoeken, mislukten. Eene kist in de kerk, waarin vermoedelijk oude kerkerekeningen bewaard worden, weerstond alle pogingen tot opening.

20. Koudekerk (25 October).

Het gemeentehuis is een flink, afzonderlijk gebouw, dat niet bewoond wordt. Het gemeente-archief wordt gedeeltelijk (vooral het nieuw-archief) bewaard in een benedenlokaal; gedeeltelijk in eene kast op den zolder. Het eerste gedeelte was voldoende geinventariseerd. Het onderzoek naar stukken van rechterlijken aard had goede resultaten: een tamelijk groot aantal bescheiden werden door Mr. Heeres voor opzending naar 's Gravenhage aangewezen. Zij zijn echter nog niet ontvangen.

De predikant der *Nederlandsch Hervormde gemeente* was niet te huis. Hij berichtte later schriftelijk, dat het eenig spoor van oude kerkelijke archieven, de aanteekeningen van den kerkeraad van 1650 tot heden waren, berustende in het kerkeraads-archief.

21. Leiderdorp (25 October).

Het gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw. Een gedeelte van het gemeente-archief is elders, eveneens in een vrij gebouw, geborgen. Het onderzoek naar stukken van rechterlijken aard, hoewel niet geheel to vergeefs, leverde weinig resultaten. De aangewezen stukken zijn nog niet ontvangen.

De predikant der *Nederlandsch Hervormde gemeente* was niet te huis. De president-kerkvoogd gaf Mr. Heeres inzage van een door den predikant gereed gelegden inventaris (dd. 1892) van het kerkeraads-archief. Dit archief bevat de volgende stukken antérieur aan 1813:

Administratieboeken der diaconie: 1680—heden.

Lidmatenboeken: 1748—heden.
Notulen van den kerkeraad: 1740—heden.
Notulen van het weeshuis (kerkelijke inrichting): 1640—heden.
Doopboeken: 1812—heden.
Trouwboeken: 1783—heden.
Bewijzen van eigendommen, testamenten, enz.
Een oud kerkvoogdij-archief is niet aangetroffen.

22. Benthuizen (31 October).

Het gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw, waarin de secretaris woont. Het gemeente-archief is geplaatst in twee vertrekken: het ééne bevat een gedeelte van het nieuw archief; het andere bevat het ander gedeelte van het nieuw archief, met de overblijfselen van het oude. Grootendeels is het geborgen in kasten, een gedeelte werd in eene kist bewaard. Wat deze laatst genoemde stukken betreft, ofschoon het Mr. Heeres voorkwam, dat zij vooral overblijfselen van polder-archieven waren, vroeg hij, geheel den inhoud dier kist ter verdere sorteering naar 's Rijksarchief op te zenden. Tegen dit voorstel was geen bezwaar en den 4den December zijn deze stukken hier ontvangen.

De predikantsplaats der *Nederlandsch Hervormde gemeente* is vacant. De consulent, met wien Mr. Heeres sprak beloofde nadere inlichtingen.

23. Reeuwijk (2 November).

De secretarie wordt gehouden en het gemeente-archief vrij voldoende bewaard in de woning van den burgemeester. Een inventaris wees Mr. Heeres den weg. De oogst was groot, de tegenwoordige gemeente bestaat uit de vroegere gemeente Reeuwijk, de opgeheven gemeenten Middelburg en Sluipwijk en een deel der opgeheven gemeente Stein. De door hem aangewezen stukken zijn nog niet ontvangen.

De kerkelijke archieven van de kerkdorpen Reeuwijk (alleen *Nederlandsch Hervormde gemeente* en vacant) en Sluipwijk (Nederlandsch Hervormd en *Roomsch-Katholiek*) heeft hij nog niet onder oogen gehad.

Mr. A. Telting bezocht vijftien gemeenten in deze volgorde:

1. Papendrecht (30 Juli).

Het gemeente-archief wordt bewaard op den zolder van het

in 1888 nieuw gebouwde raadhuis. De inventaris wordt tnans door den burgemeester omgewerkt.

Er waren slechts twee registers van rechterlijken aard aanwezig, die beide voor het Rijksarchief zijn overgenomen.

Verder werd er nog een pakje met stukken gevonden afkomstig van een in 1856 gestorven procureur Wapperom, welke stukken na diens dood aldaar zijn opgenomen. Het bevatte onder andere een aantal transporten gepasseerd voor schout en schepenen van Papendrecht en Matena. Bij nader onderzoek is echter gebleken dat die reeds in het Rijksarchief aanwezig waren.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de volgende archivalia, antérieur aan 1813

Diaconie-rekeningboeken: 1716 - 1809, beginnende met diverse acten en aanteekeningen 1718—1814, met opschrift „Acteboek en Rekenboek van Papendrecht A".

Verder eenige losse stukken, waaronder enkele betrekking hebbende op de predikantsbenoeming en eenige transporten.

2. Alblasserdam (31 Juli.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in een vierkant kamertje boven in het raadhuis. Oude rechterlijke archieven zijn er niet aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de volgende archivalia, antérieur aan 1813:

Doopboek: 1627—1687 (Doopboek n°. 2.)
Trouwboek: 1618—1693.
Lidmatenboek: 1729—1821.
Acteboeken van den kerkeraad, het oudste getiteld „Kerckeboek van Alblasserdam" 1789—1831.

3. Oud-Alblas (31 Juli.)

Het gemeente-archief wordt, voor zoover dit ± 1848 niet is verbrand, bewaard in houten muurkasten in de raadkamer.
Er waren slechts twee registers van rechterlijken aard aanwezig die beide voor het Rijksarchief zijn overgenomen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich, volgens mededeeling van den consulent (de plaats was vacant) den predikant van Papendrecht, de volgende archivalia:

„Regiserboeck der Kercke van Alblas": 1599—1658, bevattende

doopregister, trouwregister, register van ouderlingen en diakenen en register van lidmaten.

Dubbel doop- en trouwregister: 1790—1877.

Dubbel lidmatenboek: 1793—1874.

Acteboeken van den kerkeraad (met verschillende titels): 1647—1771, 1771—1825.

Register van alle de rentebrieven en obligatiën van de diaconie: 1646.

Het boeck van effecten en inkomsten, toebehoorende de diaconie te Oud-Alblas: 1721.

Diaconierekeningboeken: 1703—1735, 1735—1791, 1792—1841, enz.

Zooals blijkt zijn de archieven van den kerkeraad en der kerkvoogdij door elkaar geraakt.

4. Giessen-Nieuwkerk (6 Augustus.)

De gemeente-archieven van de gemeenten Giessen-Nieuwkerk en Peursum worden bewaard voor een gedeelte op de secretarie, een benedenkamer van de woning van den burgemeester tevens secretaris, en voor het andere gedeelte in twee groote houten kisten, staande op den zolder aldaar.

De gemeente Giessen-Nieuwkerk bezit geen oud gemeentearchief.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Acteboeken van den kerkeraad: 1671—1728, 1728—1748, 1749—1792, met lijsten van lidmaten, bestedelingen, enz., tusschen 1750 en 1764; 1793—1882 met naamregister der lidmaten; 1780—1887 waarop een alphabetischen index.

Andere oude kerkelijke archieven waaronder losse diaconierekeningen en quitantiën, acten van indemniteit, transporten enz., zijn in eene groote houten kist op den zolder van de pastorie geborgen. Zij waren echter te veel in aantal en te veel dooreen geward om ze in den beschikbaren tijd voldoende na te gaan. De predikant was echter genegen om na officieele aanvrage desnoods de stukken ter nadere examinatie naar 's-Gravenhage op te zenden.

Het archief der kerkvoogdij bevat, volgens mededeeling van den president-kerkvoogd, geen oude stukken.

5. Peursum (6 Augustus.)

Zie voor het gemeente-archief sub 4.

In het archief van Peursum werd nog een oud spanen doosje gevonden, bevattende stukken van allerlei aard, waaronder hypothecatiën en andere acten, meest uit de XVIe eeuw, gepasseerd voor rechter en schepenen van Peursum, benevens een acte, verleden voor rechter en schepenen van Giessen-Nieuwkerk, welke stukken ter nadere onderzoeking naar 's Gravenhage werden opgezonden.

Op kerkelijk gebied behoort Peursum onder Giessen-Oudekerk. Afzonderlijke kerkelijke archieven zijn er dan ook niet. De predikant van Giessendam en Neder-Hardinxveld, thans consulent te Giessen—Oudekerk, beloofde echter, zoo hij aldaar nog oude stukken vond, daaromtrent mededeeling te zullen doen.

6. Giessendam (6 en 7 Augustus).

Het gemeente-archief wordt, voor zoover dit bij een vroegeren brand gespaard is gebleven, bewaard in het nieuwe raadhuis in drie kasten op eene beneden kamer en twee op eene bovenkamer, benevens in eene groote houten kist, waarin stukken van allerlei aard, ook een aantal behoorende tot de kerkelijke- en polderarchieven, die door elkander waren geraakt.

Er werd slechts één register van rechterlijken aard aangetroffen, hetgeen naar 's Gravenhage is opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de volgende archivalia:

Doopboek voor de kerk van Neder-Hardinxveld en Giessendam; 1792—1853.

Trouwboek van de kerk van Neder-Hardinxveld en Giessendam: 1730—1890.

Register van „Ledematen der gemeijnte van Neder-Hardinxveld en Giessendam": van tusschen 1728 en 1731 — 1858.

Acteboek van de kerk van Neder-Hardinxveld en Giessendam: 1729—heden.

Acteboek van de kerk van Giessen—Oudekerk en Peursum: 1730—heden.

De president-kerkvoogd was afwezig, zoodat niet kon worden nagegaan, wat misschien nog onder zijn beheer berustte.

7. Schelluinen (9 Augustus).

Het gemeente-archief wordt voor een gedeelte ter secretarie bij den burgemeester-secretaris te Giessen-Nieuwkerk bewaard. Slechts enkele stukken, meest alle dateerende van na 1840, berusten in eene muurkast in de consistoriekamer.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich:

Lidmatenboeken: 1687—1878.

Acteboeken van den kerkeraad: 1630—1814, met resolutiën en lijst van predikanten, 1695—1728 met eene lijst der eigendommen van de diaconie.

Diaconie-rekeningboeken: 1687—1728, 1729—1767 met eene lijst der eigendommen van de diaconie.

Verder een aantal documenten, betreffende het kasteeltje Schaluinderberg, waarop de predikant woont, thans eigendom der kerk.

De overige kerkelijke archieven worden bewaard in eene groote kist op de consistoriekamer, waartoe de predikant voor nader onderzoek later gaarne toegang wilde verschaffen.

8. Bleskensgraaf en Hofwegen (14 Augustus).

Het gemeente-archief wordt bewaard op den zolder van een aan de kerk toebehoorend gebouw, gedeeltelijk voor onderwijzerswoning, gedeeltelijk voor gemeentehuis dienende, in eene met latten afgeschoten kast, op aandrang van den tegenwoordigen burgemeester daarvoor gemaakt.

Daar het oud-archief, dat behalve gemeente stukken onder andere ook kerkerekeningen en polderomslagen bevatte, te omvangrijk en te zeer door een verward bleek te zijn om er in korten tijd eene schifting in te maken, werd het met goedkeuring van den raad ter nadere onderzoeking naar het Rijksarchief overgebracht.

In het polderarchief van Hofwegen, berustende bij den poldersecretaris te Molenaarsgraaf, bevindt zich een 4° boekje, waarin onder andere tauxatiën voor de collaterale successie voor de oude heerlijkheid Hofwegen van 1749, 1751, 1753, 1754 en 1783.

Het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* wordt bewaard in eene groote van twee sloten voorziene kist, welke echter niet kon worden doorzocht, daar de president-kerkvoogd, die een der sleutels bewaart, deze op dat oogenblik niet bij de hand had. De predikantsplaats was vacant.

9. Streefkerk (4 September).

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten met schuifdeuren op de bovenverdieping van de onderwijzerswoning. De

tegenwoordige burgemeester heeft van dit archief een inventaris vervaardigd.

Er zijn geen stukken van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de navolgende archivalia:

Doop- en trouwboek: 1585—1624
Doopboek: 1792—1876.
Trouwboek (voor de kerkelijke inzegening): 1795—1887.
Een register getiteld: „Kercke Boeck tot Streefkercke, vervattende de Lidmaten Jesu Christi ende kerckelijke saecken": 1585—1728, 1731—1756 en een
Lidmatenboek van 1776 tot 1895
Acteboeken van den kerkeraad: 1731—1738, 1739—1755, 1756—1777, 1778—1878.

Het archief der kerkvoogdij bevat, volgens mededeeling van den president-kerkvoogd, geen oude stukken. Zooals hij zeide, waren die vroeger door brand vernietigd.

10. Nieuw-Lekkerland (4 September).

Het gemeente-archief wordt gedeeltelijk (onder andere de doop- trouw- en begrafenisboeken) ter secretarie bij den burgemeester tevens secretaris, aan huis bewaard, gedeeltelijk (namelijk de stukken die het minst gebruikt worden) in eene ruime vrijstaande kast op den zolder van het raadhuis.

Er zijn geen stukken van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de volgende archivalia:

Doopboek (get. B.): 1792-1838.
Een paar acteboeken van den kerkeraad, waarvan het oudste, van 1776—1824, ook lijsten van lidmaten en verklaringen omtrent de aflegging van diaconierekeningen bevat.

Het archief der kerkvoogdij bevat enkele oude stukken, die ter nadere examinatie naar het Rijksarchief zullen worden opgezonden.

11. Molenaarsgraaf (11 September).

Het gemeente-archief wordt bewaard gedeeltelijk in de secretarie ten huize van den burgemeester, gedeeltelijk in eene losstaande houten kast in de raadkamer. Er bestaat een inventaris van 1891.

De stukken van rechterlijken aard zijn naar het Rijksarchief opgezonden.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de navolgende archivalia:

Actenboeken van den kerkeraad: 1697—1752, 1787—1832.

Het archief der kerkvoogdij, dat ter nadere onderzoeking naar het Rijksarchief was opgezonden, bleek te bestaan uit stukken, betrekking hebbende op reparatiën van de kerk: 1778, 1786, 1787 en 1789; stukken betreffende eene quaestie over het recht van aanstelling van den schoolmeester en koster: 1674—1679, 1736; een hypotheekbrief en een paar verleibrieven.

12. Brandwijk (11 September.)

Het gemeente-archief wordt bewaard, gedeeltelijk in de secretarie ten huize van den burgemeester van Molenaarsgraaf, tevens burgemeester van Brandwijk, gedeeltelijk (meest gedrukte stukken en archieven, die weinig worden gebruikt) in eene kast in de raadkamer te Gijbeland.
Er werden geen stukken van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* berusten, volgens opgave van den predikant aan den burgemeester, de navolgende archivalia:

Acten van den kerkeraad: 1764—heden.

Het archief der kerkvoogdij bezit geen oude stukken.

13. Dubbeldam (29 October.)

Het gemeente-archief wordt bewaard in het nieuwe raadhuis, gedeeltelijk beneden in de secretarie, gedeeltelijk in houten kasten op den zolder.
Er werden geen stukken van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de navolgende archivalia:

„Notitie van de Leedemaeten der Hervormde Gemeijnte te Dubbeldam". In alphabetische volgorde opgemaakt: 1762—1818.
Notitie van de acten van indemniteit In alphabetische volgorde opgemaakt: 1762—1817.
Beroepinge van Predikanten in den ring van Zwijndrecht: 1717—1837.

Acteboeken van den kerkeraad: 1727—1793, 1793—1823.

Boeken van ontvangsten en uitgaven der diaconie: 1631—1656, 1684—1701.

Boeken van ontvangsten: 1718—1740, 1740—1759, 1760—1795, 1796—1801—1803 (ontvangsten en uitgaven 1804—1805), 1802—1828, enz.

Boeken van uitgaven: 1718—1739, 1740—1751, 1752—1773, 1774—1795, 1796—1803.

Boek ontvangsten en uitgaven: 1806—1822.

Verder eenige transporten van huizen en rentebrieven van het laatst der XVIIe en het begin der XVIIIe eeuw.

Eene houten kist op de consistoriekamer bevatte een aantal rekeningen van de kerkmeesters tusschen 1800 en 1814.

14. Noordeloos (30 October).

Het gemeente-archief wordt bewaard gedeeltelijk in de secretarie, gedeeltelijk in een zijlokaal van de openbare school. In 1891 is van dat archief een inventaris gemaakt.

Er werd slechts één register van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* bevinden zich de navolgende archivalia:

Doopboek: 1799—1880.

Trouwboek: 1792—heden.

Acteboek van den kerkeraad: 1700—1801.

Resolutieboek betreffende de beroeping van predikanten: 1721—1824.

Diaconierekeningboeken: 1750—1789, 1790—1817.

Het kerkvoogdij-archief moet volgens mededeeling van den predikant in het bezit zijn van oude perkamenten eigendomsbewijzen, die in de consistoriekamer in eene ijzeren kist, door eene houten omsloten, worden bewaard. De sleutels daarvan waren tijdens het bezoek niet ter zijner beschikking. Hij was echter bereid die stukken later naar het Rijksarchief op te zenden.

15. Hoog Blokland (30 October).

Het gemeente-archief, door den tegenwoordigen burgemeester in orde gemaakt, wordt in twee losstaande kasten op de raadkamer bewaard. In 1891 werd er een inventaris van gemaakt. Er werden geen stukken van rechterlijken aard aangetroffen.

In het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente*, dat op het oogenblik bij den onderwijzer berust (de predikantsplaats is vacant) bevinden zich de volgende archivalia:

„Kerckeboek", bevattende opgaven van begravenen (voor het begrafenisgeld): 1628—1823.

Verpachtingen van landerijen der kerk door de kerkmeesters: 1664—1704.

„Kerckenboek", bevattende kerkeraadshandelingen, trouwregister, register van ondertrouw, doodregister, enz.: 1694—1759.

Acteboek van den kerkeraad: 1760—1839.

Rekeningboek van de kerk: 1791—1884.

Zooals blijkt zijn de archieven van den kerkeraad en der kerkvoogdij door elkaar geraakt.

De heer J. H. Hingman bezocht zeventien gemeenten.

Het eerst werden door hem onderhanden genomen de archieven van drie gemeenten, waarvan hem de regeling door Gedeputeerde Staten van de provincie Zuidholland was opgedragen en waarvan in 1811 geene rechterlijke bescheiden aan de rechtbanken waren afgegeven. Het inventariseeren van die archieven stelde hem in de gelegenheid van het administratieve het rechterlijke gedeelte af te scheiden. De bedoelde drie gemeenten worden in de hierna volgende opgave het eerst vermeld.

1. Schipluiden (17 September).

Het gemeente-archief wordt bewaard in eene kast op de secretarie.

De stukken van rechterlijken aard zijn den 28sten September naar het Rijksarchief overgebracht.

De kerkelijke archieven, welke in de consistorie worden bewaard, bestaan uit dat van den kerkeraad, tevens der diaconie, en dat van het kerkbestuur. Beiden werden door den heer Hingman tijdens zijn bezoek geordend en beschreven. Omtrent de bestanddeelen zal melding worden gemaakt in het eerlang door den heer Hingman uit te brengen rapport aan Gedeputeerde Staten.

2. Schiebroek (10 September).

Het gemeente-archief berust in eene kast op de secretarie.

De stukken van rechterlijken aard zijn den 14den November naar het Rijksarchief verzonden.
Dit ambacht behoort kerkelijk onder Overschie.

3. Kethel en Spaland (20 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in kasten op de secretarie. De stukken van rechterlijken aard zijn door den heer Hingman afgescheiden maar konden tengevolge van het aftreden van den burgemeester en kort daarop van diens opvolger nog niet worden overgebracht. Zij liggen echter ter verzending gereed.
Door kerkvoogden werd medegedeeld, dat geen oud kerkelijk archief aanwezig was.

4. Ouddorp (1 October).

Het gemeente-archief is geborgen in kasten in een lokaal boven de secretarie.
De weinige aanwezige stukken van rechterlijken aard zijn nog in dezelfde maand in het Rijksarchief ontvangen.
Omtrent de kerkelijke archieven zal de heer Hingman inlichtingen trachten te verkrijgen, wanneer hij weder ten behoeve van de regeling van het gemeente-archief daarheen gaat.

5. Stellendam (4 October).

Deze gemeente ontstond eerst tengevolge van het octrooi tot bedijking van den polder in 1765.
In 1811 zijn alle rechterlijke archieven overgenomen, zoodat er toen geene zijn achter gebleven.

6. Vlist (14 October).

Oude archieven waren hier niet aanwezig. Gedurende het Fransche bestuur behoorde deze gemeente onder het departement van de Zuiderzee. De rechterlijke archieven werden vroeger van Utrecht naar het Rijksarchief overgebracht.
Dit ambacht behoorde kerkelijk onder Polsbroek.

7. Haastrecht (14 October).

Het gemeente-archief wordt bewaard in eene nieuwe kast in de raadkamer en is vroeger reeds door den heer Hingman geordend.
De stukken van rechterlijken aard, die tijdens die ordening

waren afgescheiden, zijn den 29sten October naar het Rijksarchief verzonden.

8. Nieuwe Tonge (30 October).

Het gemeente-archief bevindt zich in een lokaal boven de secretarie.
De stukken van rechterlijken aard zijn den 19en November in het Rijksarchief ontvangen.

Het archief van den kerkeraad der *Nederlandsch Hervormde gemeente* berust in de consistorie en is door den predikant geordend en beschreven.

9. Oude Tonge (31 October).

Het gemeente-archief is nog ongeordend en is tot onderzoek naar de raadzaal overgebracht.
De stukken van rechterlijken aard zijn in 1811 volledig overgenomen, zoodat er geene zijn achtergebleven.
Wanneer de heer Hingman voor de regeling van het archief de gemeente weder bezoekt, zal hij ook het kerkelijk archief in het oog houden.

10. Stad aan 't Haringvliet (1 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in eene kast in de secretarie.
Er waren geen stukken van rechterlijken aard.
Wegens de bestaande vacature konden geen inlichtingen verkregen worden omtrent de kerkelijke archieven.

11. Ooltgensplaat (2 November).

Het gemeente-archief berust in daarvoor gemaakte nieuwe kasten in de raadzaal. De regeling van dit archief is nog in behandeling.
De stukken van rechterlijken aard zijn in November naar het Rijksarchief overgezonden.

Met het kerkelijk archief zal worden gehandeld zooals onder n°. 9 is medegedeeld.

12. Leimuiden (13 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in een afzonderlijk lokaal op het raadhuis.

De stukken van rechterlijken aard zijn den 21sten November naar het Rijksarchief overgebracht.

Voor het kerkelijk archief geldt wat onder n°. 9 is medegedeeld.

13. RIJNZATERWOUDE (14 November.)

Het gemeente-archief is geborgen in eene kast in de raadkamer.
De in 1811 nog achtergebleven rechterlijke bescheiden zijn den 21sten November naar het Rijksarchief overgebracht.

Voor de kerkelijke archieven geldt het onder n°. 9 medegedeelde.

14. TER AAR (14 November).

Het gemeente-archief wordt bewaard in eene kast in het raadhuis.
De stukken van rechterlijken aard zijn den 22sten November in het Rijksarchief ontvangen.

Wegens de bestaande vacature konden geen inlichtingen verkregen worden omtrent de kerkelijke archieven.

15. NIEUWVEEN (15 November).

Het grootste gedeelte van het gemeente-archief is in 1879 door brand vernietigd.
Stukken van rechterlijken aard waren niet meer aanwezig.

Omtrent het kerkelijk archief konden geen inlichtingen worden verkregen, daar de nieuwe predikant slechts korten tijd te voren in functie was getreden.

16. ZEVENHOVEN (16 November).

Een oud-archief der gemeente was hier niet aanwezig. Het latere wordt bewaard in het gemeentehuis. Dit laatste is echter op grooten afstand van het kerkgebouw gelegen, waardoor den heer Hingman, die het gemeentehuis van uit Nieuwveen te voet had bezocht, de tijd ontbrak zich omtrent den toestand van het kerkelijk archief te vergewissen.

17. NOORDWIJK.

De in 1894, bij het inventariseeren van het gemeente-archief afgezonderde rechterlijke stukken, zijn in het laatst van de maand December naar het Rijksarchief overgebracht.

B. Rijksarchief.

I. *Personeel.*

Evenals dit in het vorige jaar met mr. J. E. Heeres is geschied, werd mr. P. A. N. S. van Meurs van commies tot adjunct-archivaris bevorderd.

Op 1 April herdacht de heer J. H. Hingman den dag, waarop hij voor veertig jaren aan het Rijksarchief was verbonden. Voor onze instelling was dit eene gedenkwaardige gebeurtenis, daar de heer Hingman werkzaam is geweest van het oogenblik af, dat het Rijksarchief van het Binnenhof naar het Plein verhuisd was en door de opneming van de latere archieven tot 1813 zijne tegenwoordige inrichting bekomen had. Bij de ordening en regeling der verzamelingen behulpzaam, heeft hij niet alleen aan de Regeering daaruit hoogst nuttige inlichtingen verstrekt maar ook op de meest onbekrompen wijze een ieder, die het archief raadpleegde, met zijne veelzijdige kennis bijgestaan, waardoor hij er veel toe bijgedragen heeft om het Rijksarchief op administratief en wetenschappelijk gebied zoo bruikbaar mogelijk te maken. Dit werd zoo algemeen ingezien, dat, toen de dag naderde, waarop hij zijn veertigjarigen werkkring herdacht, bij velen, die met hem in aanraking waren gekomen, de wensch ontstond hem een blijk te geven, hoe zij zijne verdiensten in dat opzicht erkenden. Een aantal personen, tot welke vele beoefenaars van onze geschiedenis en de ambtenaren van het Rijksarchief behoorden, vereenigden zich in het gebouw aan het Plein op den 1sten April en boden hem bij monde en met den hartelijken gelukwensch van den hoogleeraar Fruin als souvenir eenige kunstwerken met een lijst van de deelnemers aan, terwijl mij het voorrecht te beurt viel hem namens de Regeering de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw te overhandigen.

Deze gedenkdag zal nog lang bij ons in aangename herinnering blijven.

Na eene langdurige ongesteldheid overleed op 1 October de assistent-concierge C. J. van der Zwan, die 34 jaren lang trouw en eerlijk in dienst van het Rijksarchief is geweest. In zijne plaats werd J. Baronner aangesteld.

II. *Ordening der archief verzamelingen.*

Zooals ik in het vorige jaarverslag berichtte, heeft de heer Hingman de hand aan het werk geslagen om de marine-

archieven uit den tijd van de Republiek der Vereenigde Nederlanden in beteren toestand te brengen. Daar met de eigenlijke marine-archieven een aantal andere stukken vermengd zijn, moeten hierbij bijzondere voorzorgen worden genomen. De boekdeelen en dossiers worden dan ook met voorloopig behoud der tegenwoordige volgorde opgeschreven, daar eerst, als dat werk is afgeloopen, tot eene nieuwe regeling zal kunnen worden overgegaan. In het vorige jaar had de heer Hingman de titels van de meeste doorloopende seriën van registers en stukken op losse blaadjes overgebracht en later heeft hij die bewerking tot de hierop volgende bescheiden uitgestrekt, zoodat over de tot nog toe verkregen resultaten het volgende kan worden medegedeeld.

De marine-archieven staan nog in de volgorde van den inventaris, die door den heer Leupe was opgemaakt, nadat zij in het Rijksarchief geplaatst waren geworden. De 683 eerste nommers bestaan uit de archieven der vijf Admiraliteitscolleges. Bij vergelijking echter met den ouden inventaris, die vóór den brand van het gebouw van het Departement van Marine is opgesteld, bleek het echter, 'dat vele dier nommers nooit tot die archieven hebben behoord maar gelicht waren uit de archieven van de Staten-Generaal en de Staten van Holland of afkomstig waren uit het Huisarchief en de verzamelingen van der Heim, Bisdom, van der Hoop en anderen. De volgende reeks, n°. 684—944 bevattende, bestond uit een omvangrijke verzameling van allerhande stukken, op marine-zaken betrekking hebbende. Slechts enkele worden in den ouden inventaris van het marine-archief vermeld. De meesten bleken van de Staten-Generaal, de Staten van Holland, uit het Huisarchief en uit de bovengemelde en nog andere particuliere collecties afkomstig te zijn. Eene derde afdeeling n°. 945—1616 beslaande, bevat de scheepsjournalen. De talrijkste zijn die, welke van het Departement van Marine afkomstig zijn en vermeld worden in een afzonderlijken inventaris, door een beambte van dat Departement samengesteld. De overigen bleken weder ter griffie van de Staten-Generaal te hebben berust of door koop en schenking te zijn verkregen. De heer Hingman is zoover met zijn werk gevorderd, dat hij de beschrijving van deze lange reeks van registers ten einde heeft gebracht en neemt zich voor nu eene volgende groep van bescheiden onder handen te nemen, meest afkomstig uit particuliere verzamelingen, en daarna de rekeningen der Admiraliteitscolleges te beschrijven. Hiermede zal deze voorbereidende arbeid ten einde loopen.

Zooals in een vorig verslag is medegedeeld, heeft hij reeds in 1890 de eveneens in den ouden marine-inventaris vermelde

archieven van het Departement van Marine van 1795—1810 in orde gemaakt.

Ook de definitieve regeling van het archief en de verzameling van den Raadpensionaris van de Spiegel heeft veel van den tijd van den heer Hingman in beslag genomen, gelijk dit in mijn verslag omtrent de aanwinsten van dit jaar zal worden medegedeeld.

Bovendien heeft hij voor de beschrijving van nog vele andere nommers onzer aanwinstenlijst zorg gedragen.

Ten opzichte van de werkzaamheden van mr. Heeres in de archieven, op de O. I. Koloniën betrekking hebbende, meen ik in herinnering te moeten brengen, wat dienaangaande in het vorige jaarverslag is medegedeeld.

Het uitschiften en identificeeren der zoogenaamde aanwinsten werd door hem voortgezet en ten einde gebracht. Ten einde gebracht, d. w. z. alle losse bladen van den inventaris werden nagezien en zoo mogelijk te recht gebracht. Dat zijn hoop op het identificeeren van nog meerdere, thans nog niet nauwkeurig bepaalde stukken niet ongegrond was, bewees wel het feit, dat, toen hij de overgebleven bladen opnieuw doorliep, thans met een ander doel, het hem alweder mocht gelukken de herkomst van een enkel stuk te bepalen. Het geheele getal der thans uitgeschifte aanwinsten-nommers bedraagt 880, hieronder niet begrepen de groote massa papieren, die in 1862 en 1863 uit Indië naar het Rijksarchief zijn overgebracht. Hierbij gevoegd de 465 nommers, welke, als òf behoorende tot andere gedeelten van het Rijksarchief in 1894 uit het oud-Koloniaal archief door hem zijn verwijderd òf als gescheurd uit kohieren, daarin weder door hem zijn teruggebracht, is dus in 't geheel een vereenvoudiging verkregen van 1345 nommers.

De losse bladen, waarin zijn beschreven de overblijvende 14340 nommers, verdeelde hij in eenige groote afdeelingen (het doel, boven aangestipt, waarom hij de losse bladen alle nog eens doorliep) namelijk:

a. de stukken, dagteekenende van vóór de oprichting der vermaarde O. I. C.;

b. de overige stukken, welke oorspronkelijk berust hebben te Amsterdam;

c. de overige stukken, die oorspronkelijk berust hebben te Middelburg;

d. de resten der archieven van de kleine kamers der O. I. C. voor zooverre deze op het Rijksarchief berusten;

e. de groote collectie stukken, welke in 1862 en 1863 uit-Indië naar hier zijn overgebracht;

f. eenige stukken, welke òf in 't geheel niet, òf nog niet voldoende zijn gepreciseerd.

Dit alles stond in verband met het opmaken van een plan tot definitieve inventariseering van de groote verzameling stukken, waaruit het oud-koloniaal archief bestaat, een plan, dat thans inderdaad gemaakt kan worden. De wenschelijkheid van eene voorloopige indeeling in vier groote groepen valt reeds dadelijk in het oog.

De eerste groep omvat de stukken uit den tijd, waarin de regeling der aangelegenheden van de O. I. Koloniën uitging van meerdere Compagniën en later van eene enkele Compagnie, die daarvoor spoedig in de plaats trad.

De tweede groep omvat de stukken uit den tijd, toen de Staat die regeling geheel op zich had genomen, maar het beheer der O. I. Koloniën nog afzonderlijk hield. Bepaaldelijk wordt hier de periode van 1800—1806 bedoeld, waarin de Raad der Aziatische bezittingen en etablissementen werkzaam was. Deze directe Staatsbemoeiing dagteekent wel van iets vroegeren tijd, van de instelling in 1796 van het Committé tot den O. I. handel en bezittingen, maar, toen dit laatste college optrad, bestond de Compagnie nog en eerst iets later, terwijl het Committé zijne functies vervulde, ging zij bijna onmerkbaar te niet.

De stukken van de derde groep behooren tot den tijd, toen de Koloniën van Oost en West onder een gemeenschappelijk beheer waren gebracht, dat uitgeoefend werd door een Ministerie, aan hetwelk tevens andere takken van Staatszorg waren toevertrouwd (1806—1813).

Tot een vierde groep zijn de aanwinsten te brengen, hoofdzakelijk bestaande uit bescheiden, die niet als eigenlijke archiefstukken te beschouwen zijn.

In de eerste groep treden op den voorgrond de archieven van de vermaarde Geoctroijeerde Oost-Indische Compagnie (1602—1800). Zij werd voorafgegaan door eenige compagniën voor de vaart op Oost-Indië, opgericht in Holland en Zeeland (1594—1602). De oudste dezer compagniën is de zoogenaamde Compagnie van Verre, opgericht te Amsterdam in 1594. In 1598 ontstond in diezelfde stad een tweede handelscorporatie met gelijk doel, maar die zich al zeer spoedig in de Compagnie van Verre oploste; deze combinatie staat bekend als de Oude Compagnie. In 1599 trad een nieuwe concurrent te Amsterdam ten tooneele:

de Nieuwe Brabantsche Compagnie, die in 't volgend jaar zich ook aansloot bij haar voorgangster: de Oost-Indische Compagnie of de Vereenigde Oost-Indische Compagnie te Amsterdam werd thans de naam (1600—1602). De wijze, waarop deze achtereenvolgende combinaties werden verkregen (geheel anders dan bij de oprichting der beroemde O.I. C. in 1602) doet niet denken aan het telkens vormen van *nieuwe* Compagniën, outstaande uit de vereeniging van reeds bestaande, maar wèl aan het zich aansluiten der nieuwe corporaties bij eene reeds bestaande. De Vereenigde Compagnie te Amsterdam van 1600 is dan ook slechts een voortzetting van de Oude Compagnie van 1598 en deze slechts eene voortzetting van de Compagnie van Verre van 1594. Dus verkrijgt men: 1°. het archief der Compagnie van Verre (1594—1598); 2°. dat der Oude Compagnie (1598—1600) (van de in 1598 opgerichte Compagnie is geen archief overgebleven); 3°. dat der Nieuwe Brabantsche (1600) en 4°. dat der Vereenigde O. I. C. te Amsterdam (1600—1602).

Dan heeft het Rijksarchief de restes van het archief der O. I. C. gevestigd te Middelburg en die van het archief der O. I. C. te Delft. Stukken van de archieven der overige Vóór-Compagniën zijn niet aangetroffen.

In 1602 treedt de Geoctroyeerde O. I. C. op. Deze is niet ontstaan door de aansluiting van een of meerdere concurrenten bij een der gevestigde Compagniën; het is een geheel nieuwe corporatie. Wel werd zij gevormd na overleg tusschen de directeuren der bestaande compagniën, wèl traden bijna al die directeuren tot haar toe; maar zoo weinig is er sprake van als zou de Geoctroijeerde Compagnie van 1602 een voortzetting zijn der vroegere, dat de financieele gevolgen der door die vóór compagniën gedane handelsoperatiën uitdrukkelijk werden afgescheiden van de financiën der nieuwe vennootschap; dat een geheel nieuw aandeelenkapitaal werd gevormd, waarin elk Nederlander zou vermogen deel te nemen, enz. Men kan bij de beroemde O.I. C. niet spreken van haar *archief*, men dient te spreken van hare *archieven*. In de eerste plaats toch had in 1796 (b. v. door de vervanging van de Bewindhebbers in een Committé tot den O. I. handel en bezittingen) een verandering in haar beheer plaats, zoo ingrijpend, dat het archief van na dien tijd niet beschouwd kan worden als één geheel met dat van vóór dien tijd. Verder hadden de verschillende Kamers, waarin de Compagnie verdeeld was, een geheel afzonderlijk bestaan, wat hare eigen zaken betrof, zóó dat zij ook ieder een afzonderlijke bestuursinrichting en ieder één of meer afzonderlijke archieven hadden. Op grond van deze en andere overwegingen dient men dus te spreken van de *archieven* der O. I. C.;

In greep I dient men dus te onderscheiden:

1—4. De archieven der Amsterdamsche Compagniën (1594—1602);

5. Het archief van de O. I. C. te Middelburg (1600—1602);

6. Dat van de O. I. C. te Delft (1601—1602);

7. De archieven van de Geoctroijeerde O. I. C. (1602—1800).

Mr. Heeres had in dit jaar nog gelegenheid zich met de definitieve inventariseering van N°. 1 – 4 bezig te houden. Gereed kwam hij er echter niet mede.

Onder zijne overige werkzaamheden voor het koloniaal archief dient nog te worden gemeld het opmaken van lijsten van de aanwinsten over 1895 van stukken met koloniaal-historischen inhoud.

De werkzaamheden van Mr. Telting, die voor de regeling van de archieven, op de W. I. Koloniën betrekking hebbende, zorg draagt, betroffen ook thans weder voornamelijk onze buitenlandsche kaarten.

De nadere beschrijving der in den gedrukten inventaris van 1867 vermelde buitenlandsche kaarten en het onderzoek naar de herkomst daarvan werd voortgezet en voor die, welke op Europa betrekking hebben, geheel, voor de Aziatische bijna geheel ten einde gebracht. Tevens werd voortgegaan met het onderzoek der omvangrijke verzameling kaarten van Suriname.

Aan de beschrijving der buitenlandsche kaarten, welke na de uitgave van bovengenoemden inventaris in het archief waren opgenomen, werd de laatste hand gelegd. Naar de gemaakte omschrijvingen stelde de ambtenaar Morren er weder andere op, welke in dien vorm waren gebracht, dat zij zich bij de nommers van den inventaris konden aansluiten.

Even als in het vorige jaar werden ook nu weder alle kaarten, welke zich in minder goeden toestand bevonden, gerepareerd.

De werkzaamheden aan de inventariseering der archieven van de Kust van Guinea werden voortgezet en, hoewel de ambtenaar Ross dezen arbeid verrichtte nevens zijne andere bezigheden en de bescheiden zich in zeer slechten en verwarden toestand bevonden, kon toch het grootste, en daaronder het meest tijdroovende gedeelte (losse stukken) in orde worden gebracht.

In het geheel zijn thans 450 nommers beschreven.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Onze fondsen lieten niet toe met het inbinden van boeken van de bibliotheek voort te gaan. Alleen had dit plaats met de werken, die in den loop van het jaar werden verkregen.

Door den concierge-boekbinder werden eenige registers en atlassen herbonden. Tevens herstelde hij eenige honderden West-Indische kaarten, zoo ook zeventien charters. Hij vervaardigde 537 portefuilles en 260 daarvoor bestemde cartonnen ruggen en bovendien 484 charter-zakjes. De zegel verzameling werd ook door hem onder handen genomen; de zegels werden gereinigd, terwijl tevens de wijze, waarop zij bewaard worden, verbeterd werd.

IV. *Aanwinsten en verliezen.*

Waar ik van de belangrijkste aanwinsten van het Rijksarchief een overzicht tracht te geven, meen ik in de eerste plaats melding te moeten maken van een aantal oorspronkelijke bescheiden, afkomstig van den admiraal Michiel Adriaanszoon de Ruyter en zijn geslacht en bestaande behalve uit adelsdiplomen uit journalen, brievenboeken en niet minder dan 1100 oorspronkelijke brieven. Deze verzameling is van eene hooge waarde, niet alleen omdat zij een onzer grootste mannen betreft maar ook omdat zij de marine-archieven aanvult, die bij den brand van 1844 zooveel geleden hebben. Met een aantal kunstvoorwerpen van dezelfde herkomst, werden deze documenten door de familie de Ruyter de Wildt aan het Rijk te koop aangeboden. Gedurende de onderhandelingen werden zij, nadat de heer Telting ze te Vlissingen in oogenschouw genomen had, in afwachting van de latere beschikking in het Rijks-archief gedeponeerd. Over den aankoop dier papieren en voorwerpen moest door de wetgevende macht worden beslist bij eene voorgestelde verhooging van een post op hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1895. Tijdens de behandeling van dit wetsontwerp had het Rijksarchief de eer in de maand November een bezoek te ontvangen van den Voorzitter, den griffier en de leden der Eerste Kamer, die de bescheiden van den admiraal de Ruijter bezichtigden en daarvoor groote belangstelling aan den dag legden. Daar de eigendom eerst in 1896 aan het Rijk is overgegaan, zal ik de collectie in de aanwinstenlijst van het volgende jaar opnemen, hetgeen mij aanleiding zal geven in het verslag, waarbij die lijst behoort, over den aard der stukken eenige nadere bijzonderheden mede te deelen.

Van hooge waarde voor het Rijksarchief is ook eene andere

verzameling, die in den loop van dit jaar voor goed in dat depôt werd opgenomen, namelijk die der nagelaten papieren van den Raadpensionaris van de Spiegel. Reeds in het begin van 1888 was zij daar ontvangen van den toenmaligen bezitter Jhr. A. L. P. van de Spiegel, in leven kapitein der artillerie, die mij het verlangen te kennen gegeven had om haar in het Rijksarchief te deponeeren, hetgeen mij de gelegenheid had gegeven haar in het archief-gebouw te plaatsen en tevens onder mijn toezicht te doen ordenen en inventariseeren. Thans is door schenking van de latere rechthebbende Mevrouw de Douairière Hoeufft, geboren van de Spiegel, de eigendom aan het Rijk overgegaan.

De verzameling staat in betrekking met de werkzaamheden, die van de Spiegel gedurende zijn geheelen levensloop verrichtte.

Zijn ambtelijke loopbaan begon hij in 1756 als secretaris der stad Goes, alwaar hij tevens als advocaat werkzaam was en spoedig raad en burgemeester werd. Als lid der stedelijke regeering verkreeg hij in 1759 zitting in de vergadering van de Staten van Zeeland en had hij zich dientengevolge ook met Generaliteitszaken te bemoeien, vooral nadat hij buitengewoon gedeputeerde tot de Staten-Generaal geworden was. Toen hij in 1780 secretaris van de Staten van Zeeland werd, verloor hij wel het recht om in de vergaderingen van dat college mede te stemmen, maar nam zijn invloed op de behandeling van 's Lands zaken meer toe dan af. Hij was het, die de Staten van Zeeland aandreef om in 1784 aan de andere provinciën voor te stellen eene kleine buitengewone vergadering in den geest van die van 1716 en 1717 te houden ten einde over eene hervorming in de regeling der Generaliteitszaken te beraadslagen. Die voorslag werd wel niet aangenomen, maar bewoog de Staten Generaal toch op 4 Mei 1785 twee commissies in het leven te roepen, de eene voor de quotes en de andere voor het defensiewezen, in welke beide van de Spiegel wegens Zeeland werd benoemd en ook later namens Holland zitting had. Hij behoorde tot de leden, die met den grootsten ijver hunne gewichtige taak vervulden. Zijne verdiensten vielen zoodanig in het oog, dat hij op 22 April 1785 tot Raadpensionaris van Zeeland aangesteld werd. Daar hij zich op politiek gebied deed kennen als gezind om hervormingen in te voeren met behoud van de toenmalige constitutie en onder erkenning van de rechten van het stadhouderschap, viel de aandacht op hem in weerwil van zijne Zeeuwsche afkomst, toen de staatkundige verandering van 1787 het langer aanblijven van den Raadpensionaris van Holland Mr. Pieter van

Bleiswijck onmogelijk had gemaakt. Op het laatst van dat jaar volgde hij dezen op, waardoor hij de eerste Staatsminister werd niet alleen van Holland maar feitelijk ook van de Republiek. In 1792, toen zijne eerste commissie afliep, in dat ambt gecontinueerd, bleef hij in functie, tot dat de Staatsomwenteling van 1795 daaraan een einde maakte.

Onder de bescheiden, die van de Spiegel bij de behandeling van zaken bijeengebracht heeft, zijn de voornaamste en gewichtigste, die hij als Raadpensionaris, van Holland opgesteld en ontvangen heeft, omdat daartoe ook de zoodanige behooren, die een officieel karakter hebben en dus het archief, dat hem als Raadpensionaris toekwam, vormen. Het gemis van deze belangrijke verzameling werd in het Rijksarchief zeer gevoeld, zoodat de opneming daarvan beschouwd kan worden als een van de belangrijkste aanwinsten, die aan dat depôt te beurt kon vallen. Evenwel moet hierbij in het oog gehouden worden, dat die collectie niet geheel volledig meer is. Blijkens eene aanteekening van zijne hand van 1799 heeft hij zijne binnenlandsche ontvangen brieven, alsmede de secrecte intelligentiën evenals eene groote menigte papieren, waarbij andere personen betrokken waren, verbrand. Evenmin treft men in het archief aan, de copiën van zijne uitgaande brieven aan Nederlandsche gezanten van 1793 en 1794, die, zooals later blijken zal, gedurende zijne gevangenschap hem afhandig gemaakt zijn, welk gemis echter door de later verschenen uitgave daarvan vergoed wordt. Overigens vormt het archief een goed samenhangend geheel. Vrij wat talrijker dan de stukken van het Raadpensionaris-archief zijn de andere geschreven en gedrukte documenten van allerlei aard, die van de Spiegel gedurende zijn ganschen levensloop verzameld heeft. Daartoe behooren niet alleen de zoodanige, welke hem gediend hebben bij de uitoefening van zijne verschillende ambtelijke functiën, maar ook die, welke op zijne studiën betrekking hebben en hem doen kennen als geleerde, als geschiedkundige en als belangstellende in alle vakken van wetenschappelijke kennis, die met de kunst van regeeren samen hangen. Zijne aanteekeningen en excerpten, op die laatste onderwerpen betrekking hebbende, dagteekenen meest van zijne jeugd en zijn over het algemeen niet zeer belangrijk, hetgeen ook geldt van de aanteekeningen, waarmede hij later zijne gedrukte verhandelingen vermeerderd heeft. Het merkwaardigst zijn zeer zeker de bouwstoffen, die hij voor de geschiedenis van het ontstaan der Unie van Utrecht bijeengebracht heeft. Zooals bekend is, had van de Spiegel zich ten doel gesteld die geschiedenis te beschrijven en zich daarop voorbereid door in 1778 de „Ontwerpen van de Unie van Utrecht benevens een

lijst van ongedrukte stukken tot de historie van dezelfde Unie betrekkelijk" in het licht te geven, waarbij zich in 1780 aansloot een „Bundel van onuitgegeeven stukken". Door zijne benoeming tot secretaris van de Staten van Zeeland in hetzelfde jaar werd hij echter verhinderd met dien arbeid voort te gaan, zoodat hij de zorg voor de uitgave van het tweede deel van dien „Bundel" aan Jacobus Ermerins moest overlaten. In zijne collectie heeft van de Spiegel bijeengebracht wat op zijn plan betrekking had onder den titel van „Collectanea raakende de Historie der Unie van Utrecht en de eerste tijden van de Republiek, verzameld sedert 1778 tot 1781, wanneer dit werk is blijven steeken." Men vindt daarin de aanteekeningen, met behulp waarvan hij de geschiedenis der Unie hoopte samen te stellen, het eerste „hoofddeel" van dat werk en een aantal afschriften, die hij heeft laten maken, waaronder vele naar Zeeuwsche archiefstukken. Ook zijn hierbij eenige gelijktijdige copieën en origineelen gevoegd, waaronder onbekende en belangrijke. De meeste van die afschriften zijn niet in den „Bundel" afgedrukt, omdat zij te laat in zijne handen kwamen of niet goed in het bestek van dat werk pasten.

Van de Spiegel heeft zelf de hem toekomende bescheiden geordend. Met de hem eigen nauwkeurigheid heeft hij de geschreven en gedrukte stukken onder tal van rubrieken verdeeld en in omslagen gelegd, wier opschriften hij op twee inventarissen overbracht. Eene streng systematische indeeling heeft hij daarbij niet gevolgd. Op de eene, meer uitvoerige lijst treft men vooral de stukken aan, die hem bij de behandeling van zaken gediend hebben en later als retroacta bewaard bleven, terwijl de andere lijst voornamelijk van aanteekeningen, verhandelingen en andere geschriften van historischen of wetenschappelijken aard melding maakt. Voor beide collecties te zamen legde hij bovendien een repertorium aan, dat alle in de rubrieken vermelde onderwerpen in alphabetische volgorde aanduidt. Met dien arbeid kwam hij in 1793 gereed. Van die twee verzamelingen had hij de stukken uitgesloten, die hij voornamelijk in zijne betrekking van Raadpensionaris van Holland opgesteld en ontvangen had. Men kan het geheel dier laatste stukken als zijn Raadpensionaris-archief beschouwen. Evenwel ook hier is hij niet geheel stelselmatig te werk gegaan, daar hij in die verzameling niet uitsluitend stukken heeft opgenomen, die men naar onze tegenwoordige opvatting als officieel zou beschouwen. Tot haar heeft hij zijne politieke briefwisseling in een zeer uitgebreiden zin gebracht, dus ook particuliere brieven over politieke zaken, waaronder ook die, welke hij geschreven en ontvangen had, voor dat hij het Raadpensionarisambt aanvaard

had. Bovendien voegde hij daaraan allerlei aanteekeningen en memories toe, waarin hij zijn politiek beleid heeft uiteengezet en verdedigd. Van deze derde verzameling heeft hij zelf in Januari 1799 eene zeer summiere lijst vervaardigd. Deze collectie is later, denkelijk na zijn dood, op nieuw geordend geworden.

Tijdens de Staatsomwenteling begreep van de Spiegel zijn ontslag te moeten vragen. Daar de Staten van Holland toen niet meer bijeen kwamen, was hij echter niet meer in de gelegenheid om het daartoe opgestelde adres bij hen in te dienen, zoodat hij den loop der gebeurtenissen moest afwachten. Inmiddels hadden de Provisioneele Repraesentanten van het Volk van Holland het bestuur aanvaard. Op 28 Januari 1795 besloten zij den „feitelijken" Raadpensionaris en Grootzegelbewaarder te ontslaan en van hem het grootzegel en alle charters en papieren, tot zijn ambt betrekkelijk of den Lande toebehoorende, af te vorderen. Eene daartoe benoemde commissie begaf zich naar zijn huis, nam daar twee van de drie groote zegels over, daar het derde in het comptoir van den Raadpensionaris berustte, en stelde zich ook in het bezit van eenige papieren, die als Landseigendom door van de Spiegel waren aangewezen en vermoedelijk de „weinige 's Landspapieren van loopende zaaken" waren, die hij reeds in zijn concept-adres aan de Staten opgenoemd had. In verband met de maatregelen, die er nu tegen de vroegere regenten genomen werden, ontving het Committé van Algemeen Welzijn op 4 Februari last om aan van de Spiegel huisarrest op te leggen en zijne papieren te verzegelen. Toen hij de rechtmatigheid van het laatste betwistte, liet men hem naar de Kastellanij van den Hove overbrengen en ging men vervolgens tot die verzegeling over. Op 25 Februari benoemde het Committé twee commissies, waarvan de eene de overgenomene en de andere de in het woonhuis van van de Spiegel aanwezige papieren moest inventariseeren. Dit werk werd in den loop van eene maand volbracht, want op 27 Maart stelde het Committé het schriftelijk rapport daarvan op onder bijvoeging van de gemaakte inventarissen. Met die inventariseering had men geen ander doel dan een nader onderzoek van de papieren voor te bereiden. Dit laatste werd op 19 April door Provisioneele Repraesentanten aan eene daartoe benoemde commissie opgedragen. Deze hield zich daarmede bezig in eene kamer naast de Finantie van Holland, waarin de overgenomene papieren berustten en waarheen zij sommige stukken uit het woonhuis van van de Spiegel tijdelijk liet overbrengen. De commissie begreep vooral te moeten nagaan, of er termen waren om hem op grond van

zijn gedrag en regeeringsbeleid in staat van beschuldiging te stellen. Dit werd haar bovendien op 5 Augustus uitdrukkelijk bevolen en ingescherpt, toen Provisioneele Repraesentanten haar uitnoodigden om ten spoedigste rapport te doen. In weerwil van die aanmaning kwam zij eerst op 14 October gereed. Het verslag, dat zij toen indiende, was wel zeer uitvoerig en breedsprakig, maar bevatte niets anders dan algemeenheden. Op de haar gestelde vraag bleef zij het eigenlijke antwoord schuldig. In overeenstemming met haar voorstel besloten Provisioneele Repraesentanten de verdere behandeling van de zaak aan een daartoe aan te wijzen fiscaal op te dragen en van de Spiegel, die inmiddels van de Kastellanij naar het Huis ten Bosch was verplaatst, naar de Voorpoort over te brengen. Tot fiscaal werd prof. Valckenaer aangesteld, die het noodig achtte de papieren ten huize van den gewezen Raadpensionaris te onderzoeken. Bij die gelegenheid nam hij op 5 December onder protest van diens echtgenoote de copieën mede van de brieven, aan de ministers buiten 's lands geschreven sedert het tijdstip, waarop van de Spiegel weder voor vijf jaren tot Raadpensionaris was aangesteld, hetgeen op 6 December 1792 was voorgevallen. De pogingen, later door hem en zijne familie gedaan, om die stukken terug te bekomen waren vruchteloos. Zij zijn later, in 1803, buiten haar voorweten en goedvinden, te Amsterdam bij Johannes Allart in drie deelen in het licht gegeven onder den titel van: „Brieven en Negotiatien van Mr. L. P. van de Spiegel als Raadpensionaris van Holland gedurende den jongsten oorlog van dezen Staat met de Fransche Republiek". Het advies, dat Valckenaer in Februari 1796 over de hem toevertrouwde zaak indiende, leidde evenmin tot een afdoend resultaat. Het gaf aan Provisioneele Repraesentanten aanleiding om van de Spiegel uit zijne drukkende gevangenschap op de Voorpoort te ontslaan, doch tevens om hem in die zelfde maand naar het kasteel te Woerden te doen overbrengen, alwaar hij, als in politieke custodie verkeerende, meer vrijheid genoot. Zijn huisgezin vestigde zich gelijktijdig te IJsselstein, bij welke gelegenheid ook de papieren uit den Haag daar heen schijnen te zijn verplaatst. Nadat hij in verband met de in December afgekondigde amnestie in vrijheid was gesteld, stelde hij te IJsselstein in den loop van de volgende maand orde op zijne papieren. De brieven en stukken, welke de hierboven aangeduide derde verzameling (het Raadpensionaris-archief) uitmaakten, werden in kisten gelegd en „op eene secuure plaats verzorgd". Van dat oogenblik af is hetgeen verder met de papieren is voorgevallen niet meer in bijzonderheden na te gaan. Bekend is het, hoe de politieke

omstandigheden hem noodzaakten in Augustus 1799 naar Duitschland te wijken, alwaar hij zich te Lingen vestigde, terwijl zijne familie hier te lande achter bleef. Zijn lichaam was echter door al hetgeen hij had doorgestaan uitgeput. Hij overleed op 7 Mei 1800. Zijne papieren bleven in het bezit van zijne mannelijke afstammelingen, die ze als eene herinnering aan hem met de grootste zorg bewaarden. Ook zagen zij de historische waarde daarvan in, zoodat de kleinzoon van den Raadpensionaris Jhr. Mr. L. P. J. van de Spiegel daaruit eene verhandeling bewerkte, die hij in 1841 in het licht gaf onder den titel van: „Resumé des Négotiations qui accompagnèrent la révolution des Paijs-Bas Autrichiens avec les pièces justificatives". Later stelde de familie Prof. G. W. Vreede in de gelegenheid de verzameling voor meer dan een zijner geschriften te raadplegen en eindelijk daaruit zijn bekend werk over den Raadpensionaris „Mr. Laurens Pieter van de Spiegel en zijne tijdgenoten (1737—1800)" te schrijven. Ook nadat de papieren in het Rijks-archief geplaatst waren geworden, hebben zij bijdragen voor meer dan eene wetenschappelijke uitgave geleverd.

Toen de verzameling in 1888 in het Rijks-archief ontvangen werd, bleek zij zoodanig in wanorde te zijn geraakt, dat zij voor het gebruik weinig geschikt meer was. Nadat een voorafgaand onderzoek omtrent de vroegere inrichting der verzameling had plaats gehad, hebben de heeren Hingman en Heeres toen het noodige gedaan om de orde daarin te herstellen. De heer Hingman hield zich met het Raadpensionaris-arschief en de wetenschappelijke handschriften bezig, terwijl Mr. Heeres de omvangrijke collectie der retroacta in orde bracht. Met behoud van de volgorde, waarin de stukken oorspronkelijk geplaatst waren, werden er van de drie groepen nieuwe inventarissen opgemaakt. Intusschen bleek het, dat deze regeling niet als eene definitieve kon beschouwd worden. Zij was geene andere, dan die van de Spiegel zelf op zijne papieren had toegepast, maar moest noodzakelijk verbeterd worden. Het plan, dat hij daarvoor had aangenomen, was blijkbaar niet in alle opzichten volgehouden en kon in ieder geval nog beter worden uitgevoerd. Wel vormden de stukken, die in iederen omslag waren opgenomen, een goed geheel, maar die omslagen waren in eene geheele willekeurige volgorde geplaatst geworden. Ook had het behoud dier volgorde bij de nieuwe inventariseering tot eene noodeloos uitvoerige omschrijving van den inhoud van iederen omslag geleid. Nu de verzameling voor onze aanwinstenlijst in aanmerking kwam, werd de wenschelijkheid om haar op nieuw te regelen ingezien. De heer Hingman heeft dien arbeid verricht door in hoofdzaak op de volgende wijze te

werk te gaan. De splitsing in drie groepen: 1°. Raadpensionarisarchief, 2°. retroacta en 3°. handschriften werd in stand gehouden. Bleek het, dat omslagen van de eene groep beter in eene andere groep op hunne plaats waren, dan werden zij daarheen overgebracht. In iedere groep werd de volgorde der omslagen verbeterd. Van die veranderingen is op een staat aanteekening gehouden, die zoowel van den vroegeren als van den tegenwoordigen toestand een overzicht geeft. Eindelijk is er bij de inventariseering eene nieuwe redactie gekozen, waarbij zooveel mogelijk naar vereenvoudiging der vroegere werd gestreefd.

Eene andere verzameling van eenigen omvang en tevens niet zonder gewicht bestaat uit de papieren van Mr. Cornelis Felix van Maanen, voornamelijk behoorende tot de periode, waarin hij na de ingetreden nieuwe orde van zaken procureur-generaal bij het Hof van Holland was. Daarin treden op den voorgrond vele acten en correspondenties betreffende rechtsvervolgingen, die van Maanen of een zijner voorgangers om politieke overtredingen heeft ingesteld. Voor de kennis van de staatkundige partijschappen op het einde der vorige eeuw kunnen zij nog enkele bijdragen leveren. Ik meen de aandacht te moeten vestigen op den dreigbrief, dien Abraham Douglas aan Willem V schreef, en op de crimineele procedure tegen Mr. Ocker Repelaer wegens zijne verstandhouding met de stadhouderlijke partij, waarop zijne veroordeeling gevolgd is. Bij de collectie zijn ook enkele bescheiden gevoegd uit den tijd, waarin van Maanen onder de regeering van koning Lodewijk het Ministerie van Justitie waarnam.

Op eene auctie werd aangekocht een register met oorkonden betreffende de bedijking van Mijnsheerenland van Moerkerken in de XVde eeuw, dat waarde heeft, omdat die stukken niet in de Graaflijke registers voorkomen.

Eene rekening der Admiraliteit van Zeeland van 1630—1631, die vroeger in het Zeeuwsche Archief bewaard werd, completeert nu de hier aanwezige serie dezer rekeningen.

Van den Archivaris in de provincie Utrecht bekwam het Rijksarchief eenige bescheiden van diplomatieken en militairen aard, die hier goed op hunne plaats zijn. De verbalen zijn meerendeels copieën van hetgeen in ons depôt aanwezig is en kunnen dus bij het uitleenen alleen nog eenigen dienst doen. Van meer gewicht zijn de brieven en stukken; door Abraham Booth geschreven en ontvangen, toen hij in 1627 en 1628 secretaris van het buitengewoon gezantschap naar Zweden, Polen en Danzig was. De brieven van den Keurvorst van

Brandenburg aan zijne agenten Blaspeil en Romswinckel van 1667 blijken gelicht te zijn uit eene in 17 deelen bestaande serie, welke in 1866 door de Koninklijke Bibliotheek aan het Rijksarchief werd afgestaan. De missives van den generaal Cronstrom van 1704 hebben, zooals meer dan waarschijnlijk is, eenmaal van het archief van den Raadpensionaris Heinsius deel uitgemaakt.

Ook het gemeentebestuur van Amsterdam stelde mij in staat de archieven van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland met oorspronkelijke stukken aan te vullen. Onder deze hebben de brieven van 1672 en 1673 een algemeen historisch belang, daar hieruit nog enkele onbekend gebleven bijzonderheden omtrent de krijgsverrichtingen en 's Lands vloot gedurende die merkwaardige jaren kunnen blijken. Het copieboek van de depêches, door Coenraad van Beuningen gedurende zijn verblijf in Engeland in 1675—1679 geschreven, vergoedt eenigszins het gemis van zijn legatie-archief. De verzameling van Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen heeft betrekking op de zaken, door hem behandeld als lid van Gecommitteerde Raden en van verschillende Staten-commissiën, voornamelijk in 1768—1780.

Onder de charters, die het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap ten geschenke gaf, verdienen de aandacht die voor de prinsen van Oranje uit het huis van Châlons van 1498 en 1501.

Het rapport van den inspecteur-generaal der domeinen Temminck over de inbezitneming van geestelijke goederen in 1803 is eene copie, die ons door het Departement van Financiën toegezonden werd, en hierdoor waarde heeft, dat het origineel niet meer aanwezig is.

Voor onze koloniale geschiedenis niet onbelangrijk zijn eenige bescheiden, die ten gevolge van koop en schenking in het Rijksarchief werden opgenomen.

Van de firma Martinus Nijhoff bekwamen wij eenige registers, die blijkbaar vroeger tot het archief van Java's Oostkust hebben behoord. Daarbij bevindt zich een origineel contract met den Soesoehoenan van 1737. Onder de van de boekhandelaars Frederik Muller en Co. aangekochte stukken komt voor een „Beknopt verhaal van den Chineezen oorlog", beginnende met 8 October 1750. Het verdient de aandacht omdat dit stuk niet officieel is en de opsteller H. Volkers, een ooggetuige was. Door het geschenk van Dr. H. D. Kruseman te Haarlem kwamen wij in het bezit van eene goede ingerichte en niet onbelangrijke verzameling, bestaande uit de nagelaten papieren van Jacob van Kal. Deze vertrok in Januari 1787 als onder-koopman naar Indië, waar hij na aankomst te Batavia op een der

bureaux werd werkzaam gesteld. Al spoedig werd hij naar Malaka gezonden, waar hij 14 October 1788 aankwam en werd aangesteld tot „secretaris van de politie, ontvanger en vendumeester". Hier richtte hij eene handels-firma op met den gouverneur van Malaka, Abraham Couperus, zijn zwager, en met den „Secunde" in dit gouvernement, Thierens. Den 1 October 1791 werd hij in commissie naar Riouw gezonden, waar de zaken niet goed marcheerden, den 15 December 1791 werd hij daar „resident ad interim". De maatregelen, door hem tot herstel van zaken voorgeslagen, vielen niet in den smaak van Gouverneur en Raad van Malaka. Van Kal wijt dit aan oneenigheden, welke tusschen hem en zijne beide handelscompagnons over zaken waren voorgevallen. Hoe dit zij, in Augustus 1792 werd hij terug geroepen, ontzet van zijne bedieningen en waardigheden en ruim twee jaren als een gevangene bewaakt. In Maart 1795 werd hij naar Batavia gezonden en ook hier gevangen gezet. Eerst in April 1796 volgde zijne invrijheidsstelling, waarna hij naar patria vertrok. Hier droeg hij zijne belangen voor aan de opvolgende besturen, van het Committé af tot Keizer Napoleon toe. Zijn goed recht werd erkend; hij kreeg pensioen voor den graad van koopman, maar geen herstel van het geleden onrecht. Geheel zijn levensloop van 1787 tot 1811 is uit zijne papieren na te gaan. Is hij juist in zijne beweringen, dan werpen deze een licht op de toestanden in Indië in de laatste jaren der compagnie, zóó schril als geen documenten tot nog toe deden. Ook overigens leeren deze stukken ons veel over den toestand op Riouw en Malaka gedurende 1788—1795. Meest alle stukken zijn van particulieren aard, enkele schijnen een officieel karakter te dragen. In patria terug gekeerd, kortte van Kal zijn tijd met het indienen van memoriën over de toestanden in Indië en de middelen tot verbetering. Onder zijne correspondenten treft men aan van Overstraten, Abraham Couperus, Wiselius, J. A. de Mist en anderen.

Ook thans weder werden er bescheiden uit ons depôt aan andere archieven afgegeven.

Aan het archief in Noordbrabant werden overgedragen krachtens de door Uwe Excellentie bij schrijven van 7 Mei 1895 n°. 1105 K. W. verleende machtiging:

1°. Stukken betreffende de verkooping van tienden onder Dussen, Munsterkerk, 2 pakketten n°. 38, 39.

2°. Verpachtcedulen van tienden onder Waalwijk, 2 pakketten n°. 133, 134.

3°. Verpachtcedulen van tienden onder Groot Waspik 1750—1811, 2 pakketten n°. 39, 40.

4°. Stukken betreffende tiendverpachtingen en verkoopacten van erfhuizen onder 's Gravenmoer, 1 pakket n°. 35.

5°. Verkoopacten van boomen uit de domein-bosschen onder Ginneken en Bavel 1773—1803, 2 pakketten.

6°. Stukken betreffende tiendverpachtingen onder Ginneken 1707—1805, 6 pakketten.

7°. Verpachtcedulen der tienden van de abdij van Thorn 1731—1806, 7 pakketten.

8°. Registers van de verpachting van veldvruchten onder Gilze en Rijen 1706—1786, 6 deelen.

N°. 1—4 waren door het Rijksarchief van de griffie van de arrondissements-rechtbank van 's-Hertogenbosch en n°. 5—8 van die te Breda in 1878 en 1879 overgenomen.

Daar bij Koninklijk besluit van 20 Februari 1895 n°. 21, op de voordracht van Uwe Excellentie van 18 Februari 1895 n°. 445 Afd. K. W. en gezien het Koninklijk besluit van 7 Mei 1821, n°. 85 bepaald was „dat de archieven van de voormalige Kapittelen van St. Servaas en O. L. Vrouw te Maastricht, bewaard in 's Rijks-archiefdepôt te 's-Gravenhage, voortaan zullen bewaard worden in het depôt van 's Rijksarchieven in Limburg te Maastricht", werd ik door Uwe Excellentie bij schrijven van 27 Februari daaraanvolgende n°. 543 Afd. K. W. uitgenoodigd ter uitvoering van dat besluit vier charters aan den archivaris in Limburg over te zenden, namelijk een van het kapittel van O. L. Vrouw van 1096 en een van het kapittel van St. Servaas van 1087 en nog twee andere van dat zelfde kapittel van 1377, de beide laatste met gouden zegels. Het waren dezelfde kostbare stukken, als die bedoeld zijn in mijn jaarverslag over 1888 en om de daarin medegedeelde redenen toen niet aan het archief in Limburg afgegeven. Ter voldoening aan de ontvangen opdracht heb ik ze bij schrijven van 1 Maart 1895 aan den Archivaris in Limburg doen geworden.

Behalve de gewone vervolgen verkreeg onze bibliotheek 29 op Nederland, 16 op het buitenland en 40 op O. Indië betrekking hebbende boekwerken.

V. *Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.*

Voor het Rijksarchief werden er copieën vervaardigd van eenige inventarissen van gemeente- en weeskamerarchieven in de provincie Zuidholland, alle in de hierbij gevoegde aanwinstenlijst nader omschreven.

VI. *Gebruik van het archief gemaakt en daaruit verstrekte inlichtingen.*

Onder de onderzoekingen, voor autoriteiten en particulieren gedaan, komen vooral in aanmerking die voor:

het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, over het aanleggen in of na 1798 van het eerste hoofd voor de Pettemer zeewering;

den Archivaris in Gelderland over tienden onder Ingen;

den Archivaris in de provincie Utrecht over de beleeningen van het huis ter Haar;

het Departement van Binnenlandsche Zaken, in het belang van de Commissie voor de Huygens-tentoonstelling, over vier leden van het geslacht Huygens;

Dr. J. Bosscha te Haarlem over het door Christiaan Huygens en Hudde ingestelde onderzoek naar den toestand van den Neder-Rijn en IJssel;

den heer T. A. Hoefer te Hattem over de gevangenzetting op 22 Jan. 1798 op het Huis ten Bosch van leden der Tweede Kamer der Nationale Vergadering;

Dr. H. C. Rogge te Amsterdam over het testament van Maria van Nassau, gemalin van Philips graaf van Hohenlohe, en over Godefroy d'Estrades;

Dr. G. W. Kernkamp te Utrecht over de inrichting van de Admiraliteits-colleges van het Noorderkwartier en op de Maas;

den heer Th. Muhsfeld te Hamburg over onze legerinrichting gedurende 1691—1697;

den heer L. A. Baron van Ittersum te Vianen over de lanen door het Amortisatie-Syndicaat aan de gemeente Vianen verkocht;

den heer de Borchgrave, Belgisch gezant te Weenen, over Daniël de Borchgrave;

den heer de Roye de Wichen bij Brussel over den in 1602 voor Grave gesneuvelden fortificatiemeester Andries de Roij;

den heer J. B. Walker te Hobart over Tasman;

den heer B. Thomson in Engeland over denzelfden;

den heer J. C. Huender te Groningen over den bewind-

hebber der O. I. C. Elias Trip (eerste helft der XVIIe eeuw);

den seconde-lieutenant H. Niethammer te Tübingen over het in 1786 door de O. I. C. geworven Wurtembergsche regiment;

den heer J. Beukhof te Doetinchem over Cornelis Chastelein, stichter van de Christen gemeente te Depok;

den heer H. S. J. Maas, Nederlandsch consul te Londen, over de plantage Cartabo in Essequebo

Het komt mij onnoodig vòor melding te maken van de talrijke nasporingen, die op aanvrage gedaan werden over nalatenschappen, dienststaten van militaire officieren en genealogische onderwerpen.
Wij hadden ons weder over een druk bezoek van belangstellenden te verheugen, terwijl een aantal bescheiden ter kennisneming en studie naar andere archief-depôts en bibliotheken werden opgezonden. Vroegere onderzoekingen werden voortgezet door:

den heer James de Frémery te 's Gravenzande over de heerlijkheid Naaldwijk;

Mr. A. J. Enschedé te Haarlem over de Fransche uitgewekenen na de herroeping van het Edict van Nantes;

Dr. F. J. L. Krämer te Utrecht over de diplomatieke betrekkingen na den vrede van Nijmegen;

Dr. G. Slothouwer te Rotterdam over den veldtocht van 1711;

den heer B. Cordt te Kiew over de betrekkingen met Rusland;

Dr. K. Heeringa te Schiedam over de Nederlanders op Mauritius;

den heer W. van Geer te Leiden over de Nederlanders op Ceilon;

den heer A. Mensing te Amsterdam over kaarten, geschikt tot reproductie in zijne „Remarkable Maps";

Dr. W. G. C. Bijvanck te 's Gravenhage over Lombok;

Mr. A. J. Grothe te Utrecht over de kerstening der Molukken;

Mr. J. E. Heeres over de Nederlanders in den Maleischen Archipel;

Dr. W. van Bemmelen over meteorologische gegevens in d scheepsjournalen.

Ook de luitenant C. Copes van Hasselt zette zijne krijgsgeschiedkundige nasporingen voort. Afschriften werden op nieuw aan de regeeringen van Japan en de Kaapkolonie toegezonden. De heer F. C. Danvers kwam weder uit Londen over en verzamelde, hierin thans bijgestaan door den heer M. E. d'Engelbronner te 's-Gravenhage, bijdragen voor de koloniale geschiedenis, vooral wat de betrekkingen van Engeland tot Azië betreft, en vervolgde dit onderzoek tot 1700. In den loop van den zomer vereerde Z. H. Prins Roland Bonaparte het Rijksarchief met een bezoek en gaf daar blijk van zijne levendige belangstelling in al wat vroegere koloniale toestanden aangaat.

Nieuwe onderzoekingen werden voornamelijk ingesteld door:

den heer W. C. L. Bronsveld te Haarlem over het gezantschap van Aerssens naar Frankrijk in 1625;

Dr. G. W. Kernkamp te Utrecht over het rechtsgeding voor den Hoogen Raad in 1647 gevoerd tegen Gaspar Dias Ferreira;

den heer J. J. Jansen te Utrecht over de ongeregeldheden te Utrecht in 1610 en 1611;

den heer M. G. de Boer te Amsterdam over de onderhandelingen met de Zuidelijke Nederlanden in 1632 en 1633;.

den heer A. J. d'Ailly Jr. te Amsterdam over de diplomatieke loopbaan van Graaf Bentinck Rhoon;

den heer W. Meijer te 's-Gravenhage over de woonplaats van Spinoza te Rijnsburg;

den heer E. van Bergen te Naaldwijk over het Wederdoopersoproer te Poeldijk;

Dr. J. G. de Vos te 's-Gravenhage over de tweede groote vergadering der Staten-Generaal;

den heer G. van Diesen te 's-Gravenhage over de afneming van het strand aan de Noordzee;

Jhr. Mr. W. Th. C van Doorn te 's-Gravenhage over een vogelkooi onder Warmond;

.den heer P. Breesnee, secretaris van Oudbeierland, over tienden onder Piershil;

den heer H. Swets te Hardinxveld over de visscherij van de heerlijkheid Hardinxveld;

den heer M. Sautai te Rijssel over het beleg van Rijssel in 1708;

den heer K. Waliszewski te Parijs over Peter de Groote in betrekking tot de Nederlanden;

den heer Julius F. Sachse te Philadelphia over het verblijf hier te lande van Duitsche landverhuizers naar Noord-Amerika;

Dr. Th. von Rutowski te Weenen over de bemoeiingen van den gezant van Reede te Berlijn met Poolsche aangelegenheden;

den heer Bliss te Rome over Marlborough in betrekking tot Heinsius;

den heer H. Hettema Jr. te Leiden over kaarten van Batavia uit de XVIIe eeuw;

Dr. H. C. Rogge te Amsterdam over den eersten scheepstocht der Nederlanders naar Indië in 1595;

Mr. J. W. van Goens, tijdelijk te Amsterdam, over de retourvloot der O. I. C. van 1665/6 en over de terugroeping in 1686 van Rijklof van Goens;

Dr. H. Bokemeyer en den heer O. Nachod te Berlijn over de handelsbetrekkingen tusschen de O. I. C. en Japan;

den heer W. Cool te 's Gravenhage over onze betrekkingen met Lombok;

de firma Frederik Muller en Co. te Amsterdam over de ontdekkingstochten van Tasman in 1642;

Dr. P. S. van Ronkel te Leiden over Pieter Willemsz van Elbinck, een ambtenaar der O. I. C. in het begin der XVIIe eeuw;

den heer R. D. Verbeek te Haarlem over de mijnen in Salida in de XVIIe en XVIIIe eeuw;

Dr. A. Wichmann te Utrecht over de eruptie van den Goenoeng Salak op Java den 5 Jan. 1699 en over de reis van Dirck Gerrits in de Zuidzee in 1599;

den heer P. H. van der Kemp te 's Gravenhage over den Java-oorlog;

den heer W. Roosegaarde Bisschop te Londen over een charter, door Cromwell in 1657 verleend aan de Engelsche O. I. C.;

Mr. J. E. Heeres over de ontdekkingstochten van Tasman;

den luitenant H. A. G. L. Lafors, over de krijgsgeschiedenis van Suriname;

den heer H. Pijttersen Tz. te 's Gravenhage over de kolonisatie van Europeanen in Suriname;

den heer S. van Praag te 's Gravenhage over het wapen van Suriname;

den heer H. A. de Smit van de Broecke te 's Gravenhage over eene kaart van het eiland Aruba;

den heer Th. Banta te New-York over de geboorteplaats van zekeren Saijrs vermeld in eene deductie over Nieuw-Nederland.

VII. *In druk uitgegeven bescheiden.*

In het vorige jaar is van het plan tot de uitgave van de hier aanwezige Dagregisters van het kasteel Batavia melding gemaakt. Die arbeid is thans ondernomen, zoodat 17 vellen druks, loopende van 1624 tot Juli 1626, van de pers kwamen. Mr. Heeres hield zich met de correctie van de revisie bezig en deed verder al het noodige om de latere uitgave, die spoedig te verwachten is, mogelijk te maken.

Een van de oudste en merkwaardigste gedenkstukken voor de geschiedenis van ons land is wel de giftbrief van Graaf Dirk V voor de abdij van Egmond van 1083. De algemeene aandacht was op dat document op nieuw gevestigd, nadat de echtheid daarvan binnen en buiten de Koninklijke Akademie van Wetenschappen besproken was geworden. In verband hiermede was het wenschelijk den „cyrograaf" in zijn oorspronkelijk karakter te reproduceeren. Nergens kon dit beter dan aan het bureau van de Topographische Inrichting geschieden. Zoowel Zijne Excellentie de Minister van Oorlog als de Directeur dier inrichting verklaarden zich terstond met de grootste welwillendheid bereid hunne medewerking te verleenen. Onder leiding van den Directeur, den heer C. A. Eckstein, zijn er dientengevolge eenige bijzonder goed geslaagde photographiën vervaardigd, die zooveel mogelijk daar geplaatst zijn geworden, waar zij het meeste nut konden stichten. Dienovereenkomstig zijn de exemplaren aan de hierna opgenoemde wetenschappelijke

instellingen aangeboden: de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, het archief in Noordholland, de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, de bibliotheken der Rijks-universiteiten te Leiden, Utrecht en Groningen, de bibliotheek der universiteit te Amsterdam, de Bibliothèque Roijale de Belgique te Brussel, de Bibliothèque nationale te Parijs, het British Museum te Londen, de Königliche Bibliothek te Berlijn, de K. K. Hof-Bibliothek te Weenen en de K. Hof-und Staatsbibliothek te München.

VIII. *Lokalen, meubilair en gereedschappen.*

Aan en in het gebouw hadden de gewone herstellingen en vernieuwingen plaats. Op de gangen der beide bovenverdiepingen werden tochtdeuren gemaakt, terwijl de paneelen van vier kamerdeuren door glasruiten werden vervangen. Tengevolge van den bouw van nieuwe archieflokalen is de tuin door den aannemer grootendeels in beslag genomen en zijn de uitbouwsels achter het lokaal aan het Bleijenburg afgebroken.

Tot berging van de aanwinsten werd in kamer n°. 11 een groote dubbele kast met galerij getimmerd. De in hetzelfde lokaal aanwezige tafelkasten werden van loketten voorzien, waarnaar de in het aangrenzende uitbouwsel berustende charterdoozen overgebracht werden. De in gemelde tafelkasten aanwezige laden, waarin de zegelverzameling geborgen is, werden beter ingericht. Op de bovenste verdieping werd nog een kast vervaardigd, terwijl op de eerste verdieping eenige rekken werden aangebracht. Verder werden er vijf gordijnen en een tapijt aangeschaft.

IX. *Reddings- en brandbluschmiddelen.*

Op de waterleiding zijn zes nieuwe slangen aangebracht van hetzelfde model als die in het vorige jaar in gebruik waren genomen. Twee watertonnen werden hersteld en twee nieuwe aangeschaft. Ook werden er tien lantaarns en honderd brandzakken aangekocht. Bij de kaartenkasten werden 150 banden met gespen opgehangen, die men om de opgerolde kaarten zal kunnen slaan, wanneer die ingeval van brand verwijderd zullen moeten worden.

C. *Voorstellen.*

Bijzondere voorstellen behoeven er naar aanleiding van dit verslag niet aan Uwe Excellentie te worden gedaan.

Mei 1896.

De Algemeene Rijksarchivaris,
TH. H. F. VAN RIEMSDIJK.

BIJLAGE.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKSARCHIEF

TE

's-GRAVENHAGE,

IN

1895

A. OVERGENOMEN OF TEN GESCHENKE ONTVANGEN:

Van het Departement van Financiën:

I. Rapport van den inspecteur-generaal der domeinen E. Temminck aan Thesaurier generaal en Raden van Financiën der Bataafsche Republiek van 1 Februari 1803, wegens het in bezit nemen der goederen, gelegen binnen het territoir der Republiek afkomstig van verschillende geestelijke corporatiën en gestichten, bestaan hebbende in de vier Fransche departementen van de Sarre, de Roer, de Rijn en Moezel en Mont-Tonnerre, welke bij het arrêté van de consuls van 20 Prairial an 10 (9 Juli 1802) zijn gesupprimeerd en ingevolge art. 1 der transactie tusschen de Fransche en Bataafsche Republieken gesloten op 5 Januari 1800 aan laatstgenoemde Republiek zijn gekomen, met bijlagen, copie. 142 stukken.

Van het Departement van Koloniën:

II. 1 Projet de charte pour établir le gouvernement et l'administration des possessions Asiatiques de la République Batave.

Instructions pour le Gouverneur-general des Indes Hollandaises. 1 deel.

2. Hetzelfde en daarenboven:
Octroi pour une compagnie Asiatique priviligiée et octroijée pour le commerce du thé de la Chine. 1 deel.

Bovengemelde nommers zijn vertalingen van bijlagen tot het rapport den 31 Augustus 1803 aan het Staatsbewind ingediend door de Commissie voor de Oost-Indische zaken, ingesteld bij besluit van 11 November 1802.

Van den Archivaris in de provincie Zeeland.

III. 12e. Rekening van Wilhem Brouwers, ontvanger-generaal van Zeeland, van het inkomen en de lasten van het college ter Admiraliteit aldaar te Middelburg 1°. October 1630 tot ultimo September 1631. 1 deel.

Van de Archivaris in de provincie Utrecht.

IV. 1. Minuten van missiven en andere stukken van het extraordinaris gezantschap van Rochus van den Honaert, Andries Bicker en Simon van Beaumont naar Zweden, Polen en Dantzig in de jaren 1627 en 1628, afkomstig van den secretaris van dat gezantschap Abraham Booth. 53 stukken.

2. Missiven van Frederik Willem, keurvorst van Brandenburg, aan zijne extraordinaris gedeputeerden bij de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden Wilhelm Blaspeil en Matthias Romswinkel 1667, over het verbeteren van den Nederrijn en IJsel en consideratien omtrent dit onderwerp van 1688. Fragment van een register. 1 stuk.

3. Copieën van brieven van den Prins van Oranje aan Karel II koning van Engeland en van dezen aan den Prins, en van verschillende Engelsche staatslieden, ongedateerd en van 8 Juli tot October 1672. 8 stukken.

4. Minuut van eene missive van de Staten Generaal aan een vlootvoogd tijdens een der Engelsche oorlogen, zonder dagteekening. 1 stuk.

5. Copieën van missiven van Godart van Reede, graaf van

Athlone, generaal van de cavallerie, aan den griffier Fagel, uit het Hoofdkwartier, Mei 1702. 6 stukken.

6. Verbaal van den luitenant-admiraal Philip van Almonde, gecommandeerd hebbende 's lands vloot in 1703. Copie.
Verbaal van Willem baron van Randwijck, Nicolaas Witsen, Frederik Adriaan baron van Reede van Renswoude, Ulbo van Aylva en Jacob Hop, gedeputeerden te velde, 1703. Copie. 1 deel.

7. Copieën van stukken betreffende een onderzoek omtrent het gedrag van den generaal van de cavallerie Jacob van Wassenaer-Obdam en het voorgevallene in het gevecht bij Eekeren op 30 Juni 1703, ter vergadering van de Staten-Generaal door gecommitteerden voor de militaire zaken overgeleverd den 25sten Februari 1704. 1 deel.

8. Verbaal, gehouden door Joost van Heemskerck, Burchard Joost van Welvelde heer van Sallick en Albert Nicolaas van Schagen, door Hun Hoog Mogenden gedeputeerd geweest zijnde in het leger van de Maas, onder bevel van den veldmaarschalk Ouwerkerk 22 November 1704, met bijlagen. Copie 1 deel.

9. Missiven van den kolonel der infanterie Isaac Cronstrom, uit het leger, waarschijnlijk aan den raadpensionaris Heinsius 1704. 43 stukken.

10. Verbaal gehouden door Hendrik van Rouwenoort, heer van den Ulenpas, Mr. Joost van Heemskerck en Albert Nicolaas van Schagen, haar Hoog Mogenden gedeputeerden te velde in het jaar 1705. Copie 1 deel.

11. Dagaanteekening van het voorgevallene gedurende de belegering van Huy, verdedigd onder beleid van den kolonel der infanterie Isaac Cronstrom in de maanden Mei en Juni 1705. 1 deel.

12. Copieën van missiven van den generaal Isaac Cronstrom, gouverneur van Bergen op Zoom, aan den griffier van de Staten-Generaal Fagel. Juli—September 1747. 18 stukken.

13. Missiven van de Staten van Utrecht aan Jhr. Gerlach Theodorus van der Capellen, heer van Schonauwen, gecommitteerde wegens die provincie in het college ter Admiraliteit in Zeeland 20 Augustus 1760 en 26 Juli 1769.

Brieven van Mr. J. C van der Hoop, advocaat fiscaal van het college ter admiraliteit te Amsterdam, aan denzelfden, thans gecommitteerde wegens de provincie Utrecht in laatstgenoemd college 1782, 1783.

Aanteekeningen wegens het voorgevallene in de vergaderingen van dit college en ook in de besognes van gecommitteerden der verschillende colleges in 's Gravenhage 1777—1788. 184 stukken.

14. Missiven aan den luitenant-kolonel, directeur der fortificatien C. R. T. Krayenhoff, memoriën en andere stukken betreffende een ontworpen kanaal uit het einde van de Drecht tot in de Pijnenburger grift bij de uitwatering daarvan in de Eem 1797 - 1799 en eene kaart van den landmeter A. Blanken Jansz. met profielteekeningen. 13 stukken.

15. Copieën van rekeningen van:

Mr. Johan François van Hogendorp, ontvanger generaal der Vereenigde Nederlanden, wegens de ordinaire en extraordinaire middelen 1751

als voren wegens de consenten tot stuur van den oorlog en Generaliteitslasten 1751.

E. C. van der Dussen weduwe van Willem Schepers, ontvanger-generaal van het college ter admiraliteit op de Maze, wegens de convoyen en licenten 1749.

Mr. Job de Wildt, als voren van het college ter Admiraliteit te Amsterdam, als voren 1747.

als voren, wegens extraordinaris equipage 1747.

C. F. Duyvens. ontvanger-generaal van het college ter admiraliteit in Westfriesland en het Noorderkwartier, wegens de convoyen en licenten 1748.

als voren, wegens het lastgeld 1748.

P. B. van Wildenburg, ontvanger-generaal van het college ter Admiraliteit in Friesland, wegens extraordinaris equipage 1748.

als voren, wegens de convoyen en licenten 1748.

Mr. Jan de Groot, ontvanger-generaal van het verhoogde last- en veilgeld ingevolge plakkaat van 6 Juni 1702 over 1748. 1 deel.

Van het Gemeentebestuur van Amsterdam.

V. 1. Register van copieën van depêches en missiven van Coenraad van Beuningen, extraordinaris ambassadeur in Engeland, aan de Staten-Generaal en hun griffier, aan den Prins

van Oranje en aan den Raadpensionaris van Holland 23 April—3 Mei 1675, 31 Maart 1676—26 April 1678, 19 Augustus 1678—9 Juni 1679. 14 katernen.

2. Brief van Robbert Hill, consul te Cork, aan Willem Buys, extraordinaris envoyé in Engeland, 14 Maart 1706. 1 stuk.

3. Missiven aan de Staten-Generaal van Burgemeesteren en Raden der stad Amsterdam 22 Mei 1585 en van den gezant te Constantinopel Cornelis Haga 4 September 1627. 2 stukken.

4. Missive van Gedeputeerden der stad Dordrecht aan den griffier van de Staten-Generaal Cornelis Musch, waarachter diens antwoord 18 Juli 1640. 1 stuk.

5. Consideratiën van de Generaliteits-Rekenkamer op de declaratie van den raadpensionaris de Witt, laatst als plenipotentiaris op 's lands vloot gecommitteerd geweest zijnde, 11 November 1666. 1 stuk.

6. Missive van de Staten-Generaal aan Bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie te Amsterdam 27 November 1708. 1 stuk.

7. Missiven aan de Staten van Holland of hunne Gecommitteerde Raden van Burgemeesteren en Raden der stad Amsterdam, 17 November 1584, 24 April 1591, van Jacob van Mierop, kolonel van het regiment van Beverwijk 3 Augustus 1673, van Bartholomeus van Hove 5 Augustus 1673, van de Staten-Generaal, 11 April 1703, 25 Januari 1716. 6 stukken.

8. Missiven van Burgemeesteren en Regeerders van Weesp aan Commissarissen van de Staten van Holland tot quotisatie van den duizendsten penning 4, 17 Februari, minuutmissive van deze Commissarissen 10 Februari 1654, lijst van lijfrenten van inwoners van Weesp. 4 stukken.

9. Missiven van de Staten van Holland aan Cornelis Hop en Hieronymus van Beverningk, gedeputeerden te velde 16 Juni 1672. 4 stukken.

10. Brief van R. van Molenschot en W. Schatter uit Ter

Heide aan de heeren van Heenvliet. Hop en Pauw van Achttienhoven, gecommitteerden van de Staten van Holland 3 Augustus 1673. 1 stuk.

11—15. Minuten van adviezen en aanteekeningen van Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsseveen, copie-resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland en hunne Gecommitteerde Raden in het Zuiderkwartier en andere stukken betreffende verschillende zaken, door hem behandeld als lid van laatstgenoemd college, waarin hij gedurende 1768—1789 bij afwisseling zitting had.

11. Inspectiereizen van hem als commissaris voor de groote en kleine Hollandsche fortificatiën 1769—1780, met retroacta. 129 stukken.

12. Geschut en geschutgieterijen 1768—1780, met retroacta, waarbij een lijst, onvolledig. 88 stukken.

13. Domeinen ressorteerende onder het kantoor van Voorne en de Beijerlanden 1768—1779. 8 stukken.

14. Minuut-consideratiën omtrent de later bij sententie van den Hoogen Raad van 20 December 1794 beëindigde differenten tusschen de Graaflijkheid van Holland en den Prins van Oranje over de visscherij van het Honderdland in de rivier de Maas, met schetskaarten en andere bijbehoorende stukken. 29 stukken.

15. Minuutadvies omtrent het verzoek van die van Ankeveen aan de Staten van Holland om wijziging van het reglement op de verveniug 1784. 1 stuk.

Van het Gemeentebestuur van Nieuwenhoorn

VI. Rechterlijk archief van Nieuwenhoorn.

1. Declaratieboek van Cornelis van IJsendoorn als secretaris en notaris te Nieuwenhoorn en Nieuwegote 1732—1747. 1 deel.

2. Vonnis- en dingtaalboek, 1670—1724. 1 deel.

3—6. Bodboeken, 1629—1639 en 1718—1782. 4 deelen.

No. 3 bevat ook staten van de 30e, 40e en 80e penningen van Nieuwenhoorn en Nieuwegote over 1631—1637.

7. Volmacht tot overdracht van land te Nieuwenhoorn 3 Juni 1636. 1 stuk.

8. Omslag van het register, waarin de acten van koop en transport precario van Nieuwenhoorn en Nieuwegote, die ingevolge van het plakkaat van Hun Edel Groot Mogenden van 16 November 1735 drie Zondagen op den ban gedenuntieerd en geaffigeerd moeten worden, zijn geregistreerd geweest sedert 1736. 1 stuk.

9. Allerhande acten 1688—1802. 41 stukken.

10. Acten van taxatie voor de collaterale successie 1730—1763 1 deel.

VII. Rechterlijk archief van Nieuwegote.

1—3 Bodboeken 1651—1716 en 1730—1810. 3 deelen.

4. Memorie voor de collaterale successie en acte van taxatie 1729. 2 stukken.

Van het gemeentebestuur van Spijkenisse.

VIII. Rechterlijk archief van Spijkenisse en Braband.

1. Ingekomen en minuten van uitgegane stukken 1690, 1711 1781, 1787—1793. 12 stukken.

2. „Vonnisbouck" van schout en schepenen 1604—1665. 1 deel.

3. Bijlagen tot de rol van het Gerecht 1798, 1800, 1803—1805. 51 stukken.

4. Allerhande acten 1737—1757 en 1772—1805. 351 stukken.

IX. Rechterlijk archief van Ridderkerk.

Stukken van een proces tusschen de kerk- en diaconie-armmeesters en Gerrit Bastiaensz. 1681. 22 stukken.

Van het gemeentebestuur van Hekelingen.

X. Rechterlijk archief van Hekelingen en Vriesland,

alsmede van den ouden en nieuwen uitslag van Putten.

1. Requesten en andere ingekomen. en minuten van uitgaande stukke , 1643—1797. 117 stukken.

2. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1627—1767. 24 stukken.

3. Rechtboek 1645— 1674. 1 katern.

4. Processtukken 1694. 9 stukken.

5. Protocol van opdracht-, gift-, kustingbrieven enz. 1597—1649. 1 deel.

6. Minuut-hypothecatiën en donatio in tervivos, 1668, 1673, 1674, 1773 en 1809. 5 stukken.

7. Procuraties tot opdrachten en andere bijlagen tot de Protocollen van opdrachten enz. 1687—1700 en 1808. 9 stukken.

8. Allerhande acten, 1625—1808. 994 stukken.

9. Stukken betreffende het innen van boelcedels en publicatiës rakende verkoopingen en insolvente boedels, 1633—1691. 23 stukken.

10. Stukken van insolvente boedels enz., (1629 enz) 1631—1808. 22 omslagen.

11. Acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, 1693—1799. 102 stukken.

Van het gemeentebestuur van Nieuw-Beijerland.

XI. Rechterlijk archief van Nieuw-Beijerland.

1. Ingekomen stukken en minuut van een antwoord, 1810. 3 stukken.

2. Register van minuut-memories en acten van taxatie voor de collaterale successie, 1803—1810. 1 deel.

3. Acte van calange met concept, 1807. 2 stukken.

Van het gemeentebestuur van Oud-Beijerland.

XII. Rechterlijk archief van Oud-Beijerland.

1. Ingekomen stukken, 1788—1810. 27 stukken.

2—5. Registers van aanteekeningen van koop van landerijen, boomgaarden, huizen en hypothecaties, 1748—1777 en 1796—1809. 4 deelen.

6. Verkoopcedel van boomgaarden, 3 April 1708. 1 stuk.

Van het gemeentebestuur van Zoetermeer.

XIII. Rechterlijk archief van Zoetermeer.

1. Ingekomen stukken, 1799 en 1800. 3 stukken.

2 en 3. Protocollen van obligaties van het ambacht wegens kapitalen, ten dienste van de droogmaking van de Zoetermeersche plassen genegotieerd, 1768—1803. 2 deelen.

4 - 6. Protocollen van opdrachten enz. 1768—1806. 5 deelen.

7. Acten van opdracht enz. 1808—1810. 67 stukken.

8—10. Registers van aangebrachte goederen, het recht op de collaterale successie subject, 1700—1718 en 1743—1808. 3 deelen.

11. Memorie van de kosten van taxatie voor de collaterale successie zonder datum. 1 stuk.

Van het gemeentebestuur van Zuidland.

XIV. Rechterlijk archief van Zuidland en Velgersdijk, of Westenrijk, dat men noemt Zuidland.

1. Requesten 1782. 2 stukken.

2. Rol van rechtsdagen, 1770—1801. 1 deel.

3 en 4. Aangifteboeken van koop van onroerende goederen, 1799—1804 en 1809—1811. 2 deelen.

5. Register van minuut-memories en acten van taxatie voor de collaterale successie, 1790—1810. 1 deel.

XV. Rechterlijk archief van Spijkenisse en Brabant.

Cedels van verkooping van tienden, 1791—1805. 125 stukken.

Van het gemeentebestuur van Oudenhoorn.

XVI. Rechterlijk archief van Oudenhoorn.

1. Rechtboek, 1611—1649. 1 deel.

2. „Ceelboek" of register van cedulen en conditiën van verkoopingen van roerende en onroerende goederen, 1651—1656. 1 deel

Van het gemeentebestuur van Numansdorp.

XVII. Rechterlijk archief van Numansdorp.

1. Acten van schouw van gewonden en overleden personen, 1778—1810. 13 stukken.

2. Verklaringen van de vroedvrouw wegens het halen van onechte kinderen, gedaan ter requisitie van den schout, 1779—1804. 26 stukken.

Van het gemeentebestuur van Zuid-Beijerland.

XVIII. Rechterlijk archief van Zuid-Beijerland, gezegd de Hitzert.

1. Ingekomen stukken, 1685, 1686, 1735, 1736, 1751—1770 en 1795—1810. 42 stukken.

2. Testament van echtelieden wonende aan den Korendijk, 18 Juli 1654. Copie, 1 stuk.

3. Boedelpapieren, 1673—1703. 5 omslagen.

4. Register van copien van memories en acten van taxatie voor de collaterale successie, 1750—1805. 1 deel

Van het gemeentebestuur van Klaaswaal.

XIX. Rechterlijk archief van Klaaswaal.

1. Ingekomen stukken, 1804—1811. 16 stukken.

2. Lijst van allerlei acten, gepasseerd 1809—1811. 1 stuk.

3. Conclusie, 2 Augustus 1752. 1 stuk.

XX. Rechterlijk archief van Numansdorp.

1. Conclusies en presentaties, 1746—1754. 10 stukken.

2. Inventaris van een nalatenschap. Copie, 6 September 1800. 1 deel.

3. Boedelpapieren, (1726, 1743) 1767—1771 en 1774. 2 omslagen.

XXI. Rechterlijk archief van Kromstrijen.

Ingekomen stukken, 1799—18 9. 5 stukken.

Van het gemeentebestuur van Heinenoord.

XXII. Rechterlijk archief van Heinenoord.

1. Ingekomen stukken, ook met adres aan de regeeringen van Oud-Heinenoord en Oost-Zomerland, 1751—1811. 40 stukken.

2. Register van overboeking van landerijen, die krachtens successie zijn overgegaan, 1808—1811. 1 deel.

3. Register van de huizen, naar de nommers gesteld ten name van de tegenwoordige bezitters, 1808. 1 deel.

4. Cedels van verpachting van tienden, 1729, 1731, 1732, 1741 en 1743. 6 stukken.

XXIII. Rechterlijk archief van Godschalksoord.

1. Verkoopbrief van een part in de gors van Godschalksoord, 28 Januari 1595. 1 stuk.

2. Ingekomen stukken, 1800—1810. 9 stukken.

Van de kerkvoogden der Nederlandsch Hervormde gemeente van Heinenoord.

XXIV. Rechterlijk archief van Heinenoord.

Acten van verhuring van landen van de kerk en armen ten overstaan van schout en schepenen, 1694—1738. 7 stukken.

Van het gemeentebestuur van Rozenburg.

XXV. Rechterlijk archief van het eiland Rozenburg, waaronder gelegen is Oud- en Nieuw-Rozenburg, Blankenburg, Ruige en Langeplaat.

1. Requesten, conclusies, presentaties en andere ingekomen stukken, 1726—1774. 43 stukken.

2. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1718—1774. 16 stukken.

3. Rechtboek (brokstuk), 1732—1738. 1 deel.

4. Acten van opdracht, hypotheek enz., 1728 en 1729. 16 stukken.

5. Volmachten tot opdrachten en een paar andere stukken betreffende de acten van opdracht, hypotheek enz., 1729—1769. 7 stukken.

6. Bodbrieven, 1725—1754. 249 stukken.

7. Register van acten van aanbreng en verkoopingen van onroerende goederen, met aanteekening van het publiceeren van de bangeboden, 1729—1746. 1 deel.

8. Acten van aanbreng van verkoopingen van onroerende goederen, 1729 en 1737. 2 stukken.

9. Allerhande acten, 1726—1755. 50 stukken.

10. Boelhuisboek, 1729 en 1730, 1735 en 1738—1744. 1 deel.

11. Boedelpapieren, (1739—1780) 1751—1782. 4 omslagen.

Van het gemeentebestuur van Maasdam.

XXVI. Rechterlijk archief van Maasdam.

1. Ingekomen- en minuten van uitgaande stukken, 1743—1751 en 1793—1811. 57 stukken.

2. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1647—1762. 7 stukken.

3. Acten van opdracht en hypotheek, 1809—1811. 15 stukken.

4. Allerhande acten, 1653—1810. 32 stukken.

5. Register van verpachting van tienden, 1648 - 1689. 1 deel.

6 en 7. Registers van den 20en penning, bevattende acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, 1714—1753 en 1755 - 1810. 2 deelen.

Het eerste deel bevat een aanteekening van testamenten met seclusie van de weeskamer vertoond.

8. Boedelpapieren, 1722 en 1810. 19 stukken.

XXVII. Rechterlijk archief van Cillaarshoek.

Register van de huizen, naar de nommers gesteld ten name van de tegenwoordige bezitters, 1808. 1 deel en 1 stuk.

XXVIII. Rechterlijk archief van St. Anthonypolder.

1. Index op de protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz. gemerkt A en B en op het begin van dat, gemerkt C, 1532—1567. 3 stukken.

2. Acten van openbare verhuring 1798—1810. 3 stukken.

3, Notities van verkochte goederen, gehouden ingevolge art. 66 van de ordonnantie op het klein zegel, 1809 en 1810. 2 stukken.

Van het gemeentebestuur van Zwartewaal.

XXIX. Rechterlijk archief van Zwartewaal.

1. Requesten, presentaties en andere ingekomen stukken enz. 1681—1811. 46 stukken.

2. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1684—1698, 1722, 1803 en 1804. 49 stukken.

3. Acten van hypotheek, gift onder de levenden en overboeking, waaronder een minuut, 1798, 1801 en 1809. 4 stukken.

4. Koopcontracten en andere stukken betreffende de protocollen van giften enz., 1760—1800. 8 stukken.

5. Allerhande acten, 1695—1810. 21 stukken.

6. Boedelpapieren, 1794—1810. 6 stukken.

7. Memories en minuut-memories van aangeving en acte van taxatie voor de collaterale successie, 1723—1798. 16 stukken.

Van het gemeentebestuur van Puttershoek.

XXX. Rechterlijk archief van Puttershoek.

1. Ingekomen stukken 1799—1806. 14 stukken.

2. Acte van kaveling o. a. van land in Oud Bonaventura. Copie, 1599.
Transportbrieven van dat land, 1675 en 1724. 3 stukken.

3. Transportbrief, kaart en testament betreffende land te Strijen, 1683 en 1720. 3 stukken.

4. Verbandbrief en transportbrief van land te Strijen, 1730 en 1742. 2 stukken.

5. Kaart, huurcedel, transportbrief en andere stukken betreffende land in Nieuw Bonaventura, (1667) 1684—1763. 8 stukken.

6. Grossen van transportbrieven van Spijkenis en Brabant, 1734 en 1752. 2 stukken.

7. Register van rekeningen van boedels van weeskinderen, insolvente boedels, geëxecuteerde goederen enz., 1745—1796. 1 deel.

8. Rekening van een gesequestreerden boedel. Dubbel, met bijlagen, 1809. 8 stukken.

9. Register van oorspronkelijke en copie-memories en acten van taxatie voor de collaterale successie, 1706—1767. 1 deel.

10. Register van copiën van memories en acten van taxatie voor de collaterale successie, 1768—1805. 1 deel.

---

11. Register van leenacten van leenen, 1673—1709 en achterleenen, 1655 en 1674—1707 van de heerlijkheid Puttershoek. 1 deel.

12 en 13. Registers van de achterleenen van die heerlijkheid, 1606—1765 en 1768—1799. 2 deelen.

Van het gemeentebestuur van Goudriaan.

XXXI. Rechterlijk archief van Goudriaan.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1603 (1666) en 1744. 3 stukken.

2. Register van acten van eigendomsovergang bij versterf 1808—1811. 1 deel.

3. Acten in het voorzegde register opgenomen 1808—1811. 5 stukken.

4. Acte betreffende een rentebrief, 23 Juli 1617. 1 stuk.

5. Acte van accoord, 1 April 1612. 1 stuk.

XXXII. Rechterlijk archief van Laag-Blokland.

Acte van societeit van schouten en secretarissen in de Alblasserwaard wegens de weigering van een kooper van land te Blokland om aan den schout en secretaris van Laag-Blokland het pond- of stuivergeld te betalen; correspondentie van dien schout en secretaris over die zaak enz., 1775—1779. 21 stukken.

Van het gemeentebestuur van Ottoland.

XXXIII. Rechterlijk archief van Ottoland.

1. Conclusies, requesten, brieven enz., 1680—1809. 33 stukken.

2. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1632—1792. 9 stukken.

3. „Eigenboek" betreffende onroerende goederen, 1603—1633. 1 deel.

4. Allerhande acten, 1609—1792. 12 stukken.

5. Memorie van aangifte voor de collaterale successie, 5 Maart 1798. 1 stuk.

XXXIV. Rechterlijk archief van Blokland.

1. Aanteekenboek van ter secretarie verschuldigde vacatiën en verschotten, 1783—1811. 1 deel.

Leenregister van de heerlijkheid Blokland, 1 deel.

Hierin zijn afschriften van acten van 1648, 1662, 1698 en 1772 geregistreerd, benevens een acte van 1791. Volgens aanteekening is een leenregister in 1777 verbrand.

Van het gemeentebestuur van 's-Gravendeel.

XXXV. Rechterlijk archief van 's Gravendeel en Leerambacht.

1. Ingekomen stukken, 1796—1811. 88 stukken.

2. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1797 en 1803. 2 stukken.

3. Register van cedels van verkoopingen van roerende goederen, 1787 en 1788. 1 deel.

4. Boedelpapieren, 1802. 4 stukken.

5. Register van acten van aangeving voor de collaterale successie, met opgaven van de taxaties, 1722—1728. 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Waarder.

XXXVI. Rechterlijk archief van Waarder.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1638—1800. 8 stukken.

2 en 3. Registers van de handelingen van schout en schepenen (notulen van de vergaderingen ter behandeling van administratieve aangelegenheden; van den „Rechtdag": taxatiën voor „den impost op de collateraale successie", enz.), 1735—1804. 2 deelen.

4. Minuut-gerechtelijke verklaringen, afgelegd voor schout en schepenen, 1661—1663. 2 stukken.

5. Fragment van de minuut-notulen van den „Rechtdach" 1634 en 1635. 1 stuk.

6. „Interrogatoriën" gehouden door schout en schepenen, Mei 1651. 1 stuk.

7. Gerechtelijke verklaringen, afgelegd voor schout en schepenen, 1643—1661. 2 stukken.

8. Copie eener gerechtelijke verklaring, afgelegd voor den secretaris, 8 Januari 1644. 1 stuk.

9. Stukken, door partijen in civiele procedures aan het „gerecht" overgegeven ± 1650. 3 stukken.

10. Minuut-„reetreckinghen" (uitspraken tot limietscheiding tusschen onroerende goederen) door schout en schepenen, 1645—1650. 2 stukken.

11. Stukken betreffende „gerepudieerde boedels", met bewijsstukken, 1792—1810. 2 stukken.

12. Minuut-arbitrale uitspraken van arbiters, waaronder de schout, 1639—± 1650. 2 stukken.

13. Minuut-acte van minnelijke schikking tusschen twee procesvoerende partijen, ten overstaan van schout en schepenen, 16 Juni 1635. 1 stuk.

14. Minuut-acten van transport („minnyt eijghen") verleden voor schout en schepenen 1638—1654. 8 stukken.

15—17. Prothocol van „opdragten en vestenissen" (acten van transport), verleden voor schout en schepenen; met registers, 1692—1808. 3 deelen.

18. Minuut-acten van transport, verleden vóor schout en schepenen, 1809—1811. 4 stukken.

19. Concept eener acte van transport, verleden voor schout en schepenen van Waarder en voor die van Barwoutswaarder en Bekenes, 2 Januari 1811. 1 stuk.

20. „Attestatie" betrekkelijk een onderzoek in „den Register van transporte ende beswaernisse der vaste goederen", 1 October 1619. 1 stuk.

21. Minuut-acten van „overboekingen" of „verboekingen" van vaste goederen, opgemaakt door den secretaris, 1810 en 1811. 5 stukken.

22. „Conditien en voorwaarden" van openbare verkoopingen ten overstaan van schout en schepenen, 1748—1811. 90 stukken.

23. „Conditien en voorwaarden" van verpachtingen van

„blokken hennip ende vlastiende" ten overstaan van schout en schepenen, 1765—1811. 41 stukken.

24. „Bestek en conditiën van aanbestedingen" ten overstaan van schout en schepenen, 1808—1811. 2 stukken.

25. Acten van borgstelling, verleden voor schout en schepenen 1805 en 1806. 3 stukken.

26. Acten van „procuratie", verleden voor schout en schepenen 1639—1658. 3 stukken.

27. Minuten van testamenten, gepasseerd voor schout en schepenen, 1798—1800. 4 stukken.

28. „Mynuut Custinghbrieff", verleden voor schout en schepenen, 25 Mei 1639. 1 stuk.

29. „Minuyte obligatie", verleden voor schout en schepenen 3 Mei 1683. 1 stuk.

30. Minuten van „schepenkennissen", verleden voor schout en schepenen 1809—1811. 5 stukken.

31. Copie van een „accoort", gesloten ten overstaan van den schout, 9 Juni 1610. 1 stuk.

32. Overeenkomst, gesloten ten overstaan van den secretaris, 6 Augustus 1645. 1 stuk.

33. Minuut-acte van opmeting van een dijk „aen de Capellewerff ontrent Nieuwerbrugge" ten overstaan van schout en schepenen van Waarder en den „Scholtus van Bodegraven", 26 Mei 1653. 1 stuk.

Van het gemeentebestuur van Barwoutswaarder.

XXXII. Rechterlijk archief van Barwoutswaarder.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1808 en 1809. 2 stukken.

2. „Rolle van de Gerechte van Barwoutswaarder en Beeckenes" of Notulen van den Rechtdagh" enz., 1671—1803.
Aanstelling van procureurs, notarissen enz. „voor den geregte", enz., 1699—1765. 1 deel.

3. „Register van de Staat van de XL en LXXXste penning"

(verkoop, vervreemding, hypothecatie van vaste goederen), 1759—1796.

„Register van de extraordinaire XLste penningh van de verkogte meubile goederen", 1759—1796.

„Register der collateraale ofte Xde, XVde en XXe penningen" 1759—1797. 1 deel.

4—6. „Prothocollen van opdragten, vestenissen en taxatien" enz., 1719—1808 (1810). 3 deelen

7. Minuut-opdrachten, verleden voor schout en schepenen, 1808—1810. 8 stukken.

8. „Conditiën en voorwaarden" van openbare verkoopingen ten overstaan van schout en schepenen, 1741—1811. 99 stukken.

9. Minuut-schepenkennissen, verleden voor schout en schepenen, 1809 en 1810. 4 stukken.

Van het gemeentebestuur van Vlaardingerambacht.

XXXVIII Rechterlijk archief van Vlaardingerambacht.

1. „Register weegens gedane tauxatiën (voor schout en schepenen) omtrent de belasting op het regt van successie, gehouden bij J. L. van Waning, als gequalificeerd tot de directie over de invordering vant regt van successie in Vlaardingerambacht", 1806—1811. 1 deel.

2. Request aan schout en schepenen om admissie als procureur, 2 Juni 1791. 1 stuk.

3. Copie, „reglement voor de Regtbank van crimineele en civiele justitie van Vlaardingerambacht", gearresteerd bij het Departementaal Bestuur van Holland 30 Maart 1804. 1 stuk.

4. Gedrukte aanschrijvingen van „President en Raden in den Hove van Justitie over het voormalig Departement Holland" aan „alle criminele officieren, mitsgaders alle criminele en civiele regtbanken, binnen hetzelve voormalig Departement", 1809 en 1810. 4 stukken.

5. Gedrukte aanschrijving van den „President en Raden in den Hove van Justitie over het voormalig Departement Holland aan den Bailliuw van Vlaardingerambacht", 19 Augustus 1810. 1 stuk.

6. Crimineele processtukken van zaken, berecht door schout of baljuw en schepenen van Vlaardingerambacht, 1792—1802. 5 stukken

7. Gedrukte aanschrijving van den „President en Raden in den Hove van Justitie over het voormalig Departement Holland aan alle crimineele officieren en regtbanken binnen hetzelve voormalig Departement" 29 Augustus 1810. 1 stuk.

8. Stukken van civiele procedures voor schout en schepenen, 1777—1804. 8 stukken.

9. Gedrukte aanschrijving van den „President en Raden in den Hove van Justitie over het voormalig Departement Holland aan de civiele regtbank van Vlaardingerambacht", 2 Augustus 1810. 1 stuk.

10 en 11. „Minuten van alderhandt brieven, hypoteecquatien, transporten etc." van onroerende goederen enz., verleden voor schepenen, 1647—1661. 2 liassen.

12—17. „Minuteboek (van) transporten en hypotheecquen" van onroerende goederen enz. verleden voor schout en schepenen met registers 1663—1811. 6 deelen.

18—25. Protocollen van transporten enz. van onroerend goed enz. verleden voor (schout en) schepenen, 1577 - 1618 en 1652—1797. 8 deelen.

26. Minuut-„acten van overboeking van vaste goederen", verleden voor den secretaris, 1807—1811. 17 stukken.

27. Acten van aangifte van koop en verkoop van vaste goederen gelegen onder Vlaardingerambacht, 1798—1804. 1 lias.

28. „Conditien en voorwaarden" van openbare verkoopingen ten overstaan van schout en schepenen 1766—1793. 2 stukken.

29. „Boeck" of „Register van de openbare verkoopinge van roerende goederen binnen Vlaardingerambaght", 14 April—24 Mei 1677. 1 deel.

30. Voorwaarden en acten van verpachtingen ten overstaan van schout en schepenen, 1698—1743.
Verpachtingen der Graaflijkheidstienden door den rentmeester-generaal der domeinen van Noordholland ten overstaan van den Rekenmeester 1693—1723. 1 deel.

31. „Conditiën en Rolle" van de verpachtingen der Grafelijk-

heids- en andere tienden onder Vlaardingerambacht, ten overstaan van schout en schepenen, later van de municipaliteit; met bijbehoorende stukken, (1745)—1802 (1803). 61 stukken.

32. Concepten van „conditiën en voorwaarden" van verpachtingen, ? en 1802 2 stukken.

33. „Conditiën en voorwaarden" van verhuringen ten overstaan van ambachtsbewaarders met schout en schepenen, later van de municipaliteit; met bijbehoorende stukken, (1745)—1800. 41 stukken.

34. „Rekeninge, bewijs ende reliqua", afgelegd voor schout en schepenen, van een afgelegde voogdij, 1700. 1 stuk.

XXXIX. Rechterlijk archief van Babberspolder.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1804. 4 stukken.

2. „Conditien ende voorwaarden" van openbare verkoopingen ten overstaan van schout en schepenen van de heerlijkheid van Babberspolder 1721?—1773. 1 deel.

XL. Rechterlijk archief van Zouteveen.

1. Stukken van civiele procedures, gevoerd voor schout en schepenen van Zouteveen, 1773—1794. 93 stukken.

2. „Ghiftboeck ende protocol" van acten verleden voor „schout ende gerechte" (schout en schepenen, gezworens) enz. van Zouteveen, 1578—1656. 1 deel.

3—8. „Protocol(len) over den ambachte van de Souteveen" (acten van opdracht enz.), verleden voor schout, schepenen, gezworens enz., 1592—(1637) en 1602—1805. 6 deelen.

9. Minuut-acten van opdracht van onroerende goederen, verleden voor schout en schepenen, 1809 en 1810. 8 stukken.

10. Minuut-„conditien en voorwaarden" van publieke verkoopingen „ten overstaan van schout ende gerechte" enz., 1763—1810. 21 stukken.

11. Acte van volmacht, verleden voor secretaris en schepenen, 17 Maart 1775. 1 stuk.

12. Acten van voogdijstelling, verleden voor secretaris en schepenen, 1777—1779. 2 stukken.

13. Minuten van testamenten, verleden voor secretaris en schepenen, 1783 - 1810. 17 stukken.

14. Minuut-acten van overeenkomst tot regeling van erfenissen, verleden voor secretaris en schepenen, 1783—1787. 3 stukken.

15. Minuut-„inventaris" van een sterfhuisboedel, opgemaakt „ten overstaan van schepenen", 28 December 1786. 1 stuk.

16. Minuut-„hypotheecqbrieven", verleden voor schout en schepenen, 1809 en 1810. 7 stukken.

17. Minuut-„contract" ter vermijding van een executorialen verkoop ten laste van een der contracteerende partijen, verleden voor secretaris en schepenen, 17 Maart 1775. 1 stuk.

18. Grosse eener acte van volmacht, verleden voor notaris J. de Bergh te Rotterdam, 13 Mei 1739. 1 stuk.

Van het gemeentebestuur van Papendrecht.

XLI. Rechterlijk archief van Papendrecht.

1 en 2. Registers van taxatie voor de collaterale successie, 1667—1745. 2 deelen.

Van het gemeentebestuur van Oud-Alblas

XLII. Rechterlijk archief van Oud-Alblas.

1. Register van testamenten, 1693—1780. 1 deel.

2. Register van taxatie voor de collaterale successie, 1737—1793. 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Giessendam.

XLIII. Rechterlijk archief van Giessendam.

„Gerechtsrol van den dorpe van Giessendam", 1689—1750. 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Molenaarsgraaf.

XLIV. Rechterlijk archief van Molenaarsgraaf.

1 en 2. „Registers" of „eygenboecken van opdrachten ende transporten", 1650—1689, 1697—1721 en 1721—1744, 2 deelen en 3 stukken.

3. Register van taxatie voor de collaterale successie, 1715—1764. 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Noordeloos.

XLV. Rechterlijk archief van Noordeloos.

Register van taxatie voor de collaterale successie, 1700—1752 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Schipluiden

XLVI. Rechterlijk archief van Schipluiden.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1805—1809. 3 stukken.

2. Rechtboek, 1751—1766 en 1788—1802 1 deel.

3—4. Protocollen van opdrachten, hypothecatiën enz., 1692—1808. 2 deelen.

In het laatste deel ook acten van overboeking over 1808—1811.

5. Register van acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie van de ambachten van Schipluiden, Dorp en Hodenpijl, 1712—1744. 1 deel.

6. Memorie van aangeving voor de collaterale successie, 1 April 1809. 1 stuk.

XLVII. Rechterlijk archief van Hodenpijl.

1. Dingboek, 1752 en 1804. 1 deel.

Onvolledig.

2. Presentaties en conclusies, 1734, 1744, 1747, 1804 en zonder datum. 9 stukken.

3. „Protocol van de vercopinge ende belastinge van alle onroerende goederen" en van acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, 1666—1723. 1 deel.

Hierin eenige afschriften van leen.:cten.

4. Bijlagen tot de protocollen, 1795—1803. 5 stukken.

5. Acten van aangeving van koop, 1764—1803. 16 stukken.

6. Register van verkoopacten van koeien, 1764—1786. 1 deel.

XLVIII. Rechterlijk archief van Dorp.

Register van opdrachten, hypothecatien enz., 1768—1806 en van overboeking, 1806—1808. 1 deel.

XLIX. Rechterlijk archief van St. Maartensrecht.

„Schepenboek" (rechtboek) 1692—1720 en 1782—1783. 1 deel.

L. Rechterlijk archief van De Lier.

Rekeningen van insolvente boedels, 1767 en 1795. 2 stukken.

LI. Rechterlijk archief van Abtsrecht.

Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1811. 3 stukken.

Van het gemeentebestuur van Schiebroek.

LII. Rechterlijk archief van Schiebroek.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1727—1738, 1751, 1780, 1783 en 1804. 26 stukken.

2—3. Registers van leges voor het gerecht, 1770—1783 en 1795—1804. 2 deelen.

4—9. Vierschaarboeken 1708—1804. 6 deelen.

De deelen 1, 2 en 3 bevatten ook acten van taxatie voor de collaterale successie, en acten van trouw.

10. Civiele processtukken, omstreeks 1736. 8 stukken.

11. Conclusies, presentaties, adviezen enz., 1757—1796. 15 stukken.

12—17. „Opdragtboecken" of „Protocollen van opdrachten en schuldbrieven", 1707—1810. 6 deelen.

18. Bijlagen tot de protocollen, 1717—1801. 57 stukken.

19. Acten van koop en aangeving van koop van onroerende goederen, 1729—1758 en 1783—1810. 70 stukken.

20. Protocol van kusting- en schuldrentebrieven, 1779—1810. 1 deel.

21. Allerhande acten, 1716—1810. 169 stukken.

22—27. „Protocollen van scabinale actens" bevattende: rekeningen en inventarissen van insolvente boedels, testamenten enz., 1779—1794 en 1797—1810. 6 deelen.

28—30. Boelhuisboeken, 1728—1803. 3. deelen.

31. Boedelpapieren, XVIIIe en begin XIXe eeuw. 6 omslagen.

32—35. „Protocollen van scabinale actens" bevattende: acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, testamenten enz. benevens acten van trouw, 1739—1810. 4 deelen.

Van het gemeentebestuur van Ouddorp.

LIII. Rechterlijk archief van Ouddorp en Oudeland.

1. Stukken in verschillende zaken gediend hebbende, 1772—1787. 6 stukken.

2. Conclusies, presentaties enz., 1772—1804. 80 stukken.

3. Crimineele processtukken, 1772—1790. 49 stukken.

4. Civiele processtukken, 1766—1796. 399 stukken.

5. „Register van eigendomsovergangen binnen Ouddorp en aanhorige jurisdictiën", 1807—1811. 1 deel.

6. Minuut-„lijsten van transporten, cavelingen en eigendomsovergangen, welke binnen Ouddorp en aanhorige jurisdictie hebben plaats gehad", 1807—1811. 17 stukken.

7. Boedelpapieren (insolvente boedels), 1781—1810. 4 omslagen.

8—10. Registers van acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, 1799—1811.

8. acten van aangeving en taxatie 1799—1806 1 deel.

9. acten van aangeving 1806—1811. 1 deel.

10. acten van taxatie 1806—1811. 1 deel.

11. Acten van aangeving voor de collaterale successie, 1800—1804. 10 stukken.

Van het gemeentebestuur van Nieuwe Tonge.

LIV. Rechterlijk archief van Nieuwe Tonge.

1—8. Rechtboeken of registers van rechtdagen, 1579—1649, 1662—1670 en 1675—1717. 8 deelen.

9—12. Registers van opdrachten, hypothecatiën enz., 1643—1670, 1687—1702 en 1716—1733 4 deelen.

13. Index op het register van verkoopingen en opdrachten van onroerende goederen over 1679—1687. 1 stuk.

14. Register (aan de eene zijde) van acten van aanbreng der verkochte goederen 1714—1741 en (aan de andere zijde) van acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, 1715—1740. 1 deel.

15. Register van hypothecatiën, 1716—1733. 1 deel.

Achter in dit register staan eenige opgaven van fidei-commis subject gemaakte goederen van 1625.

16. Register van testamenten, gepasseerd voor schout en schepenen van Nieuwe-Tonge (Nieuwerkercke in Grijsoort dat men noemt de Nieuwe Tonge), 1644—1673. 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Leimuiden

LV. Rechterlijk archief van Leimuiden en Vriesekoop.

Register van acten van taxatie voor de collaterale successie, 1754—1810. 1 deel.

LVI Rechterlijk archief van Kalslagen.

1. Acten van verkoop van onroerende goederen, 1646—1748. 144 stukken.

2. Verkoopbiljetten van onroerende goederen, 1770. 2 stukken.

3. Boedelcedels, 1653—1700. 18 stukken.

4. Register van acten van taxatie voor de collaterale successie, 1674—1687. 1 deel.

Van het gemeentebestuur van Rijnsaterwoude.

LVII. Rechterlijk archief van Rijnsaterwoude.

1. Conclusies, presentaties enz., 1733—1810. 151 stukken.

2. Boedelpapieren, 1793, 1801 en 1807. 3 omslagen.

3—5. Registers van acten van taxatie voor de collaterale successie, 1679—1810. 3 deelen.

Van het gemeentebestuur van Ter Aar.

LVIII. Rechterlijk archief van ter Aar.

1. Ingekomen stukken 1735, 1743 en 1783—1788. 7 stukken.

2. Acten van opdracht, hypothecatie enz., 1752—1811. 11 katerns en 425 stukken.

3. Acten van verkoop van onroerende goederen, copieën van testamenten enz. tot overboeking, 1752—1811. 443 stukken.

4. Register met copie-acten van verdeeling van onroerende goederen van nalatenschappen, welke geen 40e penning subject zijn, 1764—1796. 1 deel.

5. Acten van aangeving en taxatie voor de collaterale successie, 1734—1810. 107 stukken.

Van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam.

LIX. 1. Nadere uiterste wilsbeschikking van Jan Persijn, heer van Waterland 13 December 1353. (auctie catalogus van Alkemade en Van der Schelling bl. 45 n°. 28) 1 charter.

2. Vestiging eener lijfrente van vier pond 's jaars op Kerstant Symonszoonshoeve onder Boskoop door Wouter van Merensteyn ten behoeve van Marie, heeren Jan Stevensdochter, zijne nicht 27 Juli 1365. (auctie cat. v. Alkemade en v. d. Schelling bl. 45 n°. 35) 1 charter.

3. Kwijtschelding door heer Jan, heer van Noordwijk aan Symon vuyten Haige en Geertruyt Willem Dircxzoons weduwe van eene rente staande op acht hont lands in die heerlijkheid, welke hij vroeger gekocht had van de abdis van Leeuwenhorst 6 December 1491, met den aangehechten koopbrief van 10 November 1483. 2 charters.

4. Bekrachtiging door den Deken van Rijnland van het testament van Adrianus filius Symonis, presbyter 27 September 1504. (auctie cat. v. Alk. en v. d. Schell. bl. 49 n°. 94) 1 charter.

5. Contract tusschen Willem, prins van Oranje, luitenant en kapitein-generaal van Holland, Zeeland, Friesland en Utrecht en de Staten van Holland ter eene, en den kolonel Thomas Morgan ter andere zijde, over het aanwerven van twaalfhonderd voetknechten 8 Augustus 1563. 1 charter.

6. Rekening van Diederic Herken, rentmeester van den lande van Breda, gedaan aan heer Jan van Polanen, heer van de Lek, Kersavond 1357 tot Kersavond 1358. Fragment. 1 stuk.

7. Geteekende afbeelding van het zegel van Nicolaas de Subburg, ridder, hangende aan eene oorkonde van 1290. 1 stuk.

8. Bevestiging door koning Lodewijk XII van Frankrijk van de gift van het graafschap Pointhièvre en de heerlijkheid Montcontour door zijne gemalin de Koningin aan Johan van Chalons, prins van Oranje Juni 1501. 1 charter.

9. Verrekening op de financien van Bretagne van eene som van 17000 ponden Tournois gegeven door Anna, koningin van Frankrijk, hertogin van Bretagne, aan den Prins van Oranje, welk bedrag het restant was van 39 000 gelijke ponden door hem tijdens de onlusten in dat hertogdom aan de Koningin geleend, 16 December 1498. Vidimus van Margaretha, aartshertogin van Oostenrijk van 4 Februari 1528. 1 charter.

Van jonkvrouwe A. J. C. H. L. van de Spiegel douairière van Jhr. D. Hoeufft te Utrecht.

LX. Het archief en andere bescheiden en handschriften van den Raadpensionaris van Holland, Mr. Laurens Pieter van de Spiegel.

ARCHIEF VAN DEN RAADPENSIONARIS.

Politieke bemoeiingen van Mr. L. P. van de Spiegel vóór zijn optreden als Raadpensionaris van Holland.

1. Minuten van brieven aan verschillende personen, 2, 3, 31 December 1780, 28 Februari 1781, 4 Januari, 10 September, 7 November 1783, 15 December 1783—29 October 1784, 4 November 1784—26 Maart 1786, 16 Maart en 12 October 1785, Augustus 1786—Augustus 1787 (1). 8 katerns en 54 stukken.

2. Brieven van Jhr. Willem Hendrik Karel van Lijnden van Blitterswijk, eerste edele van Zeeland, 8 Januari 1779—17 October 1787. 228 stukken.

3. Brieven van den raadpensionaris van Zeeland Mr. J. M. Chalmers en van I. M. Schover 1777. 7 stukken.

4. Brieven van verschillende personen 1764, 1772—1787. 22 stukken.

5. Minuten van allerlei adviezen, memoriën en aanteekeningen betreffende bij de Staten van Zeeland behandelde zaken 1781—1787. 17 stukken.

6. Brief van van de Spiegel aan Sybrandus Columba, gewezen predikant te Batavia 22 Februari en brieven van dezen laatste van 3, 4 en 7 April 1782.
„Pro Memoria. — De voornaamste grieven, waarvan men, naar ik heb kunnen merken, redres verzocht,"
„Aanteekeningen van hetgeen door mij in het werk gesteld is, tot het herstellen van de rust en het vertrouwen onder de landzaten in Walcheren", Februari—Maart 1782." (*) 6 stukken.

(1) De minuten van brieven zijn door van de Spiegel opgesteld en eigenhandig geschreven; wanneer dit ook met memoriën, aanteekeningen en dergelijke stukken het geval is, wordt dit met (*) aangeduid.

7. Brieven van Joh. van der Heij (1) uit Londen aan Mr. L. P. van de Spiegel, secretaris van de Staten van Zeeland, en aan Anthony Helmans, koopman te Ostende, Juni—September 1782 en een ongeteekende minuutbrief aan hem en anderen.

Minuut van een brief van van de Spiegel aan Zijne Hoogheid 24 April 1783 met eene memorie omtrent het voorgevallene ten aanzien van Van der Heij, en zijne bedreigingen bij het afbreken der correspondentie en een brief van Zijne Hoogheid van 23 Mei 1783. 22 stukken.

8. Brieven van Zijne Hoogheid, als eerste edele van Zeeland, en van den Hertog van Brunswijk aan Mr. L. P. van de Spiegel, secretaris van de Staten dier provincie, en minuten van antwoorden van den laatsten over de bij resolutie van de Staten van Holland van 18 Augustus 1786 aan den Hertog verleende demissie

Copie-memorie over den regeeringsvorm van de laatste tijden der XVIIIe eeuw in de Republiek, bezien van het standpunt van Frankrijk en de Franschgezinde Nederlanders. 7 stukken.

9. Missive van de Staten van Gelderland aan die van Zeeland 12 Juni 1784

Missive van de Staten-Generaal aan die van Zeeland 8 Februari 1785.

Brief van Mr. J. C van der Hoop, advocaat-fiscaal van de Admiraliteit te Amsterdam, 11 November 1785.

Memorie houdende eenige consideratien nopens hetgeene zoude kunnen en behooren te worden geobserveerd en gedaan in de omstandigheden zooals die tegenwoordig zijn „Rec. 14 November 1785".

„Bedenkingen op de memorie over oneenigheden in de Republiek door den advocaat-fiscaal van der Hoop overgezonden 20 November 1785" (*). 7 stukken.

10. Extracten uit de notulen van den Raad extra-ordinair der stad Zierikzee van Juni en Juli, brieven aan burgemeesteren, schepenen en raden van Juli en Augustus, minuten van van de Spiegel als raadpensionaris van Zeeland aan dezelfden, brieven van den burgemeester der stad Mr. Daniel van der Haer van 1 en 9 September, van den schepen Mr. Cornelis Evertsen van 26 September en minuten van brieven aan den

(1) Joh. van der Heij, geboren in Holland, doch sedert 1773 onderdaan en geheimraad van den koning van Pruissen, bood in 1784 in Engeland zijnde, zijne goede diensten aan om geheime berichten over te zenden, waarvan toen gebruik werd gemaakt.

oud-burgemeester Pieter Abraham de Jonge van 9 en 13 October 1787 omtrent de aldaar plaats gehad hebbende troebelen en het herstel van de rust. 37 stukken.

11. Memorie overgegeven door de heeren Sifflé en Serlé als lasthebbende van hunne medeleden van het exercitie genootschap Luctando Emergentes aan de beide regeerende burgemeesters van Middelburg Mr. W. A. van Citters en David van Visvliet 20 Mei 1786. 2 stukken.

12. Memorien en aanteekeningen rakende de financiën van de provincie Zeeland 1793—1785 (*). 10 stukken.

13. Brief van C. van der Oudermeulen, bewindhebber der Oost-Indische Compagnie te Amsterdam, aan den Raadpensionaris van Zeeland, van 11 November 1785 met een gedrukt, door hem geteekend exemplaar van zijn geschrift: „Iets dat tot voordeel der deelgenooten van de Oost-Indische Compagnie en tot nut van ieder ingezeten van het Gemeenebest kan strekken." 1 stuk, 2 deelen.

14. Brieven van Mr. F. W. Boers, advocaat der Oost-Indische Compagnie, uit Londen 19 October en 2 November en minuut van van de Spiegel van 21 October 1787, over het sluiten eener geldleening in Engeland. 3 stukken.

15. „Aanteekeningen van voorgevallen zaken van eenige consideratie gedurende mijn ministerie als Raadpensionaris van Zeeland 12 Mei 1785—Juli 1787", waarbij eenige zoo geschreven als gedrukte stukken en Zuidhollandsche couranten van 23 October en 10 November 1786. 9 stukken.

16. Minuutbrieven aan Zijne Hoogheid 16 October, 29 November 1786, 27 Maart, 19 September 1787. 4 stukken.

17. Minuutbrieven aan Hare Hoogheid prinses Wilhelmina 10 Februari 1786—24 November 1787. 17 stukken.

18. Minuten van memoriën en adviezen in 1781, 1782, 1783 en 1786 over de dissensiën met Zijne Hoogheid alsmede de plans van vereeniging. 5 stukken.

19. Verschillende minuten van brieven zonder aanwijzing aan wie zij geschreven zijn en andere copieën. 14 stukken.

20. Minuut-circulaire aan de Zeeuwsche regenten 27 Januari 1787. 1 stuk.

21. Brieven van en minuutbrieven aan den Prins van Oranie 30 Juli 1786—6 October 1787. 16 stukken.

22. Alsvoren van Prinses Wilhelmina van Oranje 30 Juli 1786—8 September 1787. 36 stukken.

23. Alsvoren van en aan Thomas Isaac baron de Larrey, geheimraad en secretaris van Zijne Hoogheid, November 1786—Augustus 1787. 44 stukken.

24. Alsvoren van en aan Mr. Willem van Citters, in 1787 geheim secretaris van prins Willem V, November 1786—September 1787. 50 stukken.

25. Alsvoren van en aan Hendrik Augustus baron van Kinckell, kapitein ter zee, adjudant-generaal van Zijne Hoogheid, Januari—Mei 1787, waarbij een minuut van zijne hand aan Lord Malmesbury, 8 Februari 1788. 13 stukken.

26. Alsvoren van H. Fagel, griffier van de Staten Generaal, 5 Januari 1788.

27. Alsvoren van en aan D. R. van Wijckerheld Bisdom, thesaurier-generaal van de Unie, Juni 1787. 3 stukken.

28. Alsvoren van L. L. van Reenen, oud-griffier van den Hoogen Krijgsraad, Maart—September 1787. 29 stukken.

29. Alsvoren van Mr. J. C. van der Hoop, raad- en advocaat-fiscaal van de Admiraliteit te Amsterdam, 30 October 1786—19 Januari 1787. 2 stukken.

30. Alsvoren van Willem baron van Lijnden van Hemmen, burggraaf van Nijmegen, 7 en 18 December 1786. 2 stukken.

31. Alsvoren van Willem Anne baron van Spaen la Lecq, afgevaardigde wegens Gelderland, 9 Juli 1787. 1 stuk.

32. Alsvoren van Johan Nicolaas Steven baron van Lijnden van Blitterswijk, afgevaardigde wegens Gelderland, 3 Januari 1787. 3 stukken.

33. Alsvoren van en aan Jacob Adolph baron van Heeckeren van Enghuizen, afgevaardigde wegens de Ridderschap van Zutphen, 9 Maart 1787. 2 stukken.

34. Alsvoren van en aan Mr. Rutgerus Paludanus, burgemeester van Alkmaar, afgevaardigde in de Staten-Generaal, en aan Mr. Nicolaas Cornelis Lambrechtsen, pensionaris van Vlissingen, April—Juli 1786. 12 stukken.

35. Alsvoren van W. G. F. Graaf Bentinck-Rhoon Februari—Maart 1787. 4 stukken.

36. Alsvoren van Gijsbert Karel van Hogendorp te Rotterdam Juni 1787. 2 stukken.

37. Alsvoren van en aan Mr. Wilhem van Citters Wz. afgevaardigde van Zeeland in de Staten-Generaal, Augustus 1786—Mei 1787. 15 stukken.

38. Alsvoren van Mr. Nicolaas Steengracht van Oosterland, raad- en advocaat-fiscaal der Admiraliteit van Zeeland, April—Augustus 1787. 5 stukken.

39. Alvoren van Gillis van IJsselstein, Middelburg 2 Augustus 1787. 1 stuk.

40. Alsvoren van Frederik Christiaan Reinhard van Reede. graaf van Athlone, lid der Ridderschap van Utrecht, Juni 1787 3 stukken.

41. Alsvoren van Jhr. Pieter Ulbo Rengers, afgevaardigde wegens Friesland, 8 September 1787. 1 stuk.

42. Alsvoren van Mr. A. J. C. Lampsins, belast met eene geheime zending naar Parijs, April 1787. 2 stukken.

43. Alsvoren van Samuel Kempthorn (Britsch krijgsman) 26 Juli 1787. 1 stuk.

44. Alsvoren van J. van der Heij, gewezen commies der financiën van Zeeland, 5 April 1787 met een door hem opgesteld „conciliair plan van vereeniging der verdeelde gemoederen en der verschillende denkwijzen, vervat in het samenstel eener nieuwe concept-constitutie voor de zeven vereenigde Nederlanden en de daarbij behoorende Generaliteits landen". 2 stukken.

45. Stukken van verschillenden aard (door Prof. Vreede uitgegeven) 6 stukken.

Aanvaarding van- en continuatie in het ambt van Raadpensionaris.

46. Brieven aan van de Spiegel van:

Prins Willem V 23 November,

den Hertog van Brunswijk 12 November,
den raad van Z. H. de Larrey 11 October en minuut van het antwoord, 16 October,
verschillende gezanten bij vreemde mogendheden November en December,
afgevaardigden en pensionarissen van Hollandsche steden October en December,
Mr. Isaac van Teylingen, raad en vroedschap van Rotterdam, de meeste geteekend Q. N., doch blijkbaar van zijne hand, September en October,
Hendrik van Stralen 5, 12 October, minuut van antwoord 7 October,
verschillende regenten in Gelderland en Zeeland en andere personen November en December 1787,
gedeeltelijk strekkende om hem te bewegen tot het aannemen van het ambt van Raadpensionaris van Holland, voor het overige gelukwenschen met zijne benoeming en eenige minuten van dankbetuiging. 77 stukken.

47. Brieven van de Staten van Holland 9 en 21 November en minuutbrief van van de Spiegel 11 November 1787 betreffende hetzelfde onderwerp, en gedrukte resolutie van de Staten van Holland 8 November, waarbij zijne instructie wordt vastgesteld.
Brief van de regeering van Goes 1 December 1787 over het nederleggen door hem van zijne bediening als afgevaardigde dier stad in de Staten van Zeeland.
„Finantieële conditiën waarop de provincie van Holland het raadpensionarisambt aan den heer Mr. L. P van de Spiegel offereert." 6 stukken.

48. Brieven van de leden van de Staten van Holland D. A. Meerman van der Goes wegens Amsterdam en A. H. Metelerkamp wegens Gouda, gedrukte extract resolutien van de Staten van Holland, over zijne continuatie als Raadpensionaris van Holland in December 1792.
Vertaling in het Fransch van zijne in de vergadering van 6 December gehouden rede. 13 stukken.

Binnenlandsche aangelegenheden.

49—52. Copieboeken van uitgaande binnenlandsche brieven 1788, 1789, 1790—1792, 1793, 1794, geschreven door den

Raadpensionaris met alphabetisch register. 4 deelen in losse katerns.

In deze copieboeken worden ook enkele buitenlandsche gevonden o. a. aan Mad. d'Aelders te Parijs, de bisschoppen van Antwerpen en Luik, graaf de Maillebois te Parijs, lord Auckland, lord Malmesbury, graaf Schlijffen te Berlijn, comte de Chavost te Parijs.

53. Copieën van brieven aan den Prins en de Prinses van Oranje Juni 1789—11 Juni 1791, 3 katerns.

54. Copieën van brieven aan de heeren Rocquette en van de Poll te Amsterdam, 13 Juni 1789—13 Augustus 1789. 2 katerns.

55. Copieën van brieven aan den heer L. Dijkwel te Goes 22 September 1789—11 Mei 1791. 1 katern.

56. Minuten van brieven aan M. Jardon, greffier de l'Etat premier de Liége, 6 October 1783, den fiscaal van der Hoop te Amsterdam 28 December 1788, Roest 15 Juli 1790, Mad. d'Aelders te Parijs 6 September 1790 en 26 Januari 1792, Mr. de Kempenaer, advocaat der West-Ind. Compagnie te Amsterdam, 2, 4 October, 17 November 1791. 7 stukken.

57. Brieven van den Raadpensionaris aan den bewindhebber der Oost-Ind. Compagnie van der Hoop 1781—1792, na diens dood uit zijn boedel terug ontvangen. 2 stukken.

58 Brieven aan den Raadpensionaris van:

Prins Willem V 14 Februari, 25, 31 Maart 1788, 9 September 1789, 16 October 1790, 21 April en 22 Augustus 1794,
Frederik, prins van Hessen 23 Mei, 8 Juni 1794,
den Hertog van Brunswijk, 17 Mei 1789,
den raad en secretaris van Zijne Hoogheid de Larrey 14 Februari, 12 Augustus 1790, 23 Mei 1792,
den griffier Fagel 14 November 1790,
Jhr. W. H. K. van Lijnden van Blitterswijk 22 November 1789,
de Friesche afgevaarden van Burmania Rengers 22 Maart 1788 en W. A. Sirtema van Grovestins 15 December 1791,
Hieronymus van Alphen, thesaurier-generaal van de Unie, December 1792,
Mr. Isaac van Teylingen, advocaat-fiscaal van de Admiraliteit op de Maze, 18 Februari 1792,
J. W. van Welderen 3 Februari 1788,
den vice-admiraal J. H. van Kinsbergen, 23 April 1791,

den pensionaris van Gouda H. van Wijn 21 Sept. 1790, 22 Mei en 23 October 1791,
Gijsbert Karel van Hogendorp 20 November 1793,
den Baron de Loë, Oltoolde bij Zutphen 1789, 1790,
F. H. Rumph uit Bremen (K. Pr. agent) 1793,
en verschillende andere personen 1788—1795. 77 stukken.

59. Brieven aan Mr. L. P. van de Spiegel van:

Prinses Wilhelmina 26 September 1797, 25 April 1799,
W. G. F. Bentinck-Rhoon, in het kasteel te Woerden, 1 Januari 1793,
C. M. van Reede van Ginkel 12 Maart 1799,
den gewezen griffier van de Staten-Generaal Hendrik Fagel uit Londen 23 Mei, 4 Juli, 11 October 1801 met copie van een brief van lord Granville van 10 October, 3 December 1800 en 27 Februari 1801. 12 stukken.

Financiën van Holland.

60. Concept-instructie voor den Thesaurier-Generaal van Holland, aan den Raadpensionaris toegezonden bij brief van het lid van het college van Gecommitteerde Raden Twent van 1 Januari 1794, bedenkingen daarop van den secretaris van de Staten Mr. Pieter van Buren en eenige andere daarop betrekking hebbende stukken. 11 stukken.

61. Praeadvies van den Raadpensionaris aan Gecommitteerde Raden 15 Maart, brief van Hendrik van Stralen uit Hoorn 31 November en andere stukken rakende het besogne over de financiën van 1791. 8 stukken.

62. Gedrukte en geschreven extracten uit de resolutiën van de Staten van Holland betreffende extra-ordinaire middelen, 1785—1794. 13 stukken.

63. Staten van raming over verschillende jaren 1788—1795. 12 stukken.

64. Brieven van den heer Huydecoper van Maarseveen uit Amsterdam aan den Raadpensionaris 27 Maart en 18 December 1791.
Plan van belasting, in Holland te introduceeren bij forme van loterij, tot aflossing van 's lands schulden December 1790 (*).
Plan van negociatie ten laste van de Oost-Ind. Compagnie Augustus 1791 (*).

Consideratien op den staat van raming 1791. (*)
P. M. over het vinden der middelen tot suppletie van 's lands kas voor 1792. (*)
Plan van conversie van renten 1792. (*) 9 stukken.

65. Staten van betalingen wegens werken aan de rivieren, subsidiën aan de domeinkantoren in het Zuiderkwartier, beteugeling van het Haarlemmermeer etc. 1769—1789. 17 stukken.

66. Verschillende staten van betalingen wegens subsidiën aan predikanten, voor oorlogslasten, werken aan Texel etc., allen betreffende het Noorderkwartier over 1788. 18 stukken.

67. Memorie van den tegenwoordigen staat van de financiën van de provincie Holland, balans van extra-ordinaris ontvang en uitgaaf 1780—1787 en bijbehoorende staten, aan den Raadpensionaris overgeleverd door den secretaris van de Staten Mr. Pieter van Buren 10 December 1787 en twee brieven van dezen 14 en 26 Maart 1791. 6 stukken.

68. Extracten van gewone en secreete resolutiën van de Staten van Holland en eenige staten betreffende de secreete kas in Holland 1788—1794. 36 stukken.

69. Borderel op de 2e rekening van Nicolaes van Boetselaer, ontvanger-generaal van Holland en Westfriesland over 1787.
Korte staten en vereffening van de rekeningen van de ontvangers der gemeene middelen 1787.
Borderellen op de rekeningen der geestelijke kantoren, lijsten van domaniale rekeningen 1789. 9 stukken.

70. Brief van J. C. W. Daene te 's-Gravenhage aan den Raadpensionaris van 30 April 1788 en eenige andere stukken rakende de betaling van achterstallige pretensiën van den Hertog van Brunswijk. 7 stukken.

71. Memoriën en gedrukte extracten uit de resolutiën van de Staten van Holland betreffende het opbeuren der lakenfabrieken en te verleenen premiën 1792—1794. 15 stukken.

72. Brief van D. Hooft te Amsterdam 11 September 1791, plannen, extract-resolutiën van de Staten van Holland etc, betreffende eene leening van vijf millioen gulden ten behoeve van de Oost-Indische Comp. tot aflossing van die van 5 December 1783. 14 stukken.

73. Plan van eene aflossingsloterij capitaal 3 millioen Juli 1791. (*) N°. 1.
Plan van een loterij tot verandering der capitale schuld dezer provincie N°. 2. (*)
Een dergelijk N°. 3. (*)
Een dergelijk zonder nieten N°. 4 (*) en nog eenige andere stukken betreffende deze plannen. 13 stukken.

74. Brieven van Jean comte Medem 2 Augustus en 4 October 1791 aan den Raadpensionaris over eene met zijn zwager den Hertog van Courland te sluiten negotiatie,
Brieven van A. van Ketwich, Cohen en Co. te Amsterdam, J. van der Mandele en C. Voet te 's Gravenhage, Pieter Vermeulen te Haarlem, verschillende plans en berekeningen betreffende door Holland te sluiten negotiatiën, 1791—1793. 71 stukken.

75. „Plan van eene negotiatie van f 600,000 bestaande in 25 jarige accresseerende tontine renten". (*) 1 stuk

76. Brief van Jan van de Poll, burgemeester van Amsterdam, van 6 April 1789 met schets van redenen tegen een verbod van vreemde geldleeningen, memorie van den makelaar A. van Ketwich en aanteekeningen van den Raadpensionaris daarover. 8 stukken.

77. Staten der kapitalen en interessen ten laste van Holland en van gedane aflossingen 1740—1794. 11 stukken.

78. Allerlei aanteekeningen en berekeningen rakende leeningen en interessen. 16 stukken.

79. Brieven over de financiën aan den Raadpensionaris van een ingezeten 11 Juli 1794 en van een vaderlander z. d.
Project eener papiermunt, verschillende staten, extracten uit de resolutiën, berekeningen en verdere stukken rakende de financiën van Holland 1793—1794. 73 stukken.

80. „Memorie van ontvang en uitgaaf gedaan door den Raadpensionaris van Holland van 's lands penningen tot de secreete diensten sedert Januari 1788 tot den 6 December 1792 overgegeven aan Zijne Doorluchtige Hoogheid, den heere Prince van Oranje en Nassau, erfstadhouder etc." (twee exemplaren waarvan een geteekend door Z. H.) met een brief van Zijne Hoogheid van 2 November en decharge van de Staten van Holland van 13 December 1792. 5 stukken en een lias quitantiën.

81. Gelijke memorie sedert November 1792 tot den 25 October 1794 (twee exemplaren, waarvan een geteekend door Z. H.) en decharge van denzelfde van 10 Decmber. 4 stukken en een lias quitantiën.

82. Memorie van ontvang en uitgaaf van de correspondentie penningen sedert de laatste verantwoording 25 October 1794—25 Januari 1795 met een lias quitantiën. 1 stuk en een lias quitantiën.

83. Brief aan den Raadpensionaris „voor UHoog Ed. Gestr. alleen" 29 April 1790 get. Q. N.
Staat van hetgeen betaald is van den jare 1780 tot den jare 1787, beide incluis, aan extra-ordinaris uitgaven uit den post der secreete diensten.
Lijst van eenige adressen. 4 stukken.

Militaire zaken.

84. Memoriën van kosten en verliezen door de Pruissische expeditie in 1787 in de magazijnen van Holland veroorzaakt.
Copie van een brief van den minister graaf de Hertzberg aan baron d'Alvensleben envoyé extra-ordinair van den Koning van Pruissen te 's-Gravenhage 2 Augustus 1788.
Copieën van brieven aan den regeerenden hertog van Brunswijk, commandant van het korps troepen. 9 stukken.

85. Brief van Fr. van der Hoop, thesaurier generaal van van de Unie, aan den Raadpensionaris van 16 October 1788, met staten van de kosten van campementen bij Oosterhout in de jaren 1732 en 1769. 5 stukken.

86. Brieven van den graaf de Maillebois, gecommandeerd hebbende een legioen troepen ten dienste van den Staat, van 1 Augustus en 13 November en van zijn gemachtigde M. Bertinsy van 13 October 1788 wegens pretensiën ten laste van den Staat.
Memorie van den generaal-majoor C. D. du Moulin, directeur-generaal van het korps ingenieurs van 13 April 1788, omtrent zijn retraite.
Brief van het lid van de Staten-Generaal wegens Gelderland W. C. H. van Lijnden, betreffende achterstallig tractement van den luitenant-generaal van Randwijck 1 Juni 1788.
Copie missive van den generaal du Moulin aan de Staten-Generaal van 18 Mei 1791 over het regelen der limieten in Vlaanderen. 11 stukken.

87. Brief van den griffier Fagel aan den Raadpensionaris met consideratiën van den kapitein van de „Gardes Wallons" in dienst van den koning van Spanje omtrent de memorie van den graaf de Sanafé, over het verleenen van passage aan voor Spanje bestemde recruten 7 October 1791. 2 stukken.

88. Memorie van schade toegebracht aan burgers en inwoners van de Willemstad bij het beleg en bombardement van die vesting, opgemaakt ter requisitie van den luitenant-generaal van Boetselaer 20 April 1793. 1 stuk.

89. Brief van Z. H. over het oprichten van eenige corpsen lichte troepen 7 Mei 1793.
Nota over het remplacement der Brunswijksche troepen.
Plan van den gepensionneerden kolonel van het legioen van den graaf de Maillebois d'Angely tot het formeeren van een corps van 4000 man, tot soutien der royalisten in Bretagne.
Essai sur les principes vicieux de l'armee Hollandaise van denzelfde 10 Janvier 1794.
„Projet de formation d'un corps de chasseurs pour la service de leurs Hautes Puissances," door den kolonel comte Etienne de Damas 3 Maart 1793.
Brief van F. van der Hoop met berekening van de kosten der augmentatie van de armee van den Staat, 29 December 1792.
Copieën van instructien voor kolonels en generaals, memoriën, extracten uit de resolutiën van de Staten van Holland, betreffende het aanwerven van troepen enz. 1791—1794. 42 stukken.

90. Memoriën rakende de defensie van Staats-Vlaanderen 15 Januari en 16 Februari 1794. 2 stukken.

91. Brief van Frederik prins van Waldeck aan den Raadpensionaris 12 Augustus 1794 en eenige staten van de sterkte der armee. 6 stukken.

92. Brief van W. Knoch, luitenant kolonel, belast met de werving, op bevel van Z. H. van Raamsdonk naar 's-Gravenhage gekomen, met een „plan général defensif" 1 October 1794, copieën van een plan van den Engelschen generaal en antwoord daarop van Z. H. 31 December 1794 en 4 Januari 1795 en eenige andere stukken rakende de defensie.
Brieven van den secretaris van het Oostenrijksche gezantschap Pelser 5 November en van den commissaris-generaal van de vivres C. C. Six van 24 December 1794.

Extracten van secreete resolutiën van de Staten-Generaal betreffende het approvisioneeren der Oostenrijksche hulptroepen 1794.
Brief van G. K. van Hogendorp, raad en pensionaris van Rotterdam 31 October, reglement van 13 September 1794, gedrukte resolutiën van Gecommitteerde raden van Holland, placaten etc. rakende het oprichten van een korps landzaten in de provincie Holland. 30 stukken.

Admiraliteiten.

93. Extract resolutiën van de Staten-Generaal, copieën van missiven, couranten rakende de aan den advocaat-fiscaal van het college ter admiraliteit op de Maze mr. Pieter Paulus, bij resolutie van 23 April 1788 verleende demissie. 11 stukken.

94. Praeadvies van den advocaat-fiscaal van het college ter Admiraliteit te Amsterdam mr. J. C. van der Hoop op de voorgestelde verandering in de Admiraliteits directie 16 Februari 1790.
Consideratiën over de redressen in het zeewezen aan den Raadpensionaris toegezonden bij missive van het lid der Staten-Generaal R. C. van Lijnden van 29 Januari 1793. 13 stukken.

95. Missive van het college ter Admiraliteit in Zeeland op den 4 April 1791, met het advies van den raad en advocaat-fiscaal van gemeld college, over eene nieuwe organisatie en een algemeen bestuur in de zaken van de zee, relatief tot de Staten notulen van 26 Mei 1791, gedrukt.
Propositie der heeren van Tholen nopens de ter Generaliteit voorgestelde veranderingen in het bestuur der onderscheidene colleges ter Admiraliteit dezer landen. Relatief tot de Staten notulen 25 November 1793.
Advies van den fiscaal der Admiraliteit in Zeeland op de propositie der stad Tholen, in het Staatsbesogne van 3 December 1793 uitgebracht. Copie.
Copie missive van de Staten van Holland aan den kolonel van het regiment van den generaal-majoor Marty te Veere en Vlissingen 5 December 1786.
Nota's over commissiën van tourbeurten in de Admiraliteits colleges. 6 stukken.

96. Memorie over den staat der equipage door de Admiraliteiten ingezonden aan de Staten-Generaal 1 December 1794,

gedrukt, en door den commies B. C. Lelyveld aan den Raadpensionaris toegezonden bij brief van 3 December. 3 stukken.

97. Brieven van den vice-admiraal J. H. van Kinsbergen, aan wien in Maart 1793 het opperbevel over 's lands navale macht was opgedragen, aan den Raadpensionaris, copieën van brieven van dezen aan Zijne Hoogheid, memoriën, rapporten, nota's omtrent de verdediging van de rivieren, de Zuiderzee en de provincie Zeeland 1792—Januari 1795. 61 stukken.

98. Brief van G. Archidiacon. Aix la chapelle 20 October 1790, bericht gevende van twee door hem gedane ontdekkingen over het vinden der lengte op zee en zoetmaken van zeewater, met een advies van L. Bekker te Rotterdam van 12 November, dat die uitvindingen geen waarde hebben; brief daarover aan den vice-admiraal J. H. van Kinsbergen 27 Juni 1793.
Extracten uit de resolutiën der Staten van Holland, financieële opgaven, concepten en aanteekeningen van den Raadpensionaris betreffende Admiraliteitszaken, equipage, financiën, defensie der zeegaten enz. 1790—1794. 74 stukken.

Zaken der Oost-Indische Compagnie.

99. „Idées omtrent de Oost-Indische Compagnie 18 Maart 1788". (*) 2 stukken.

100. „Aanteekening omtrent de vernieuwing van het octrooi der Oost-Ind. Compagnie." (*) 1 stuk.

101. Memorie over den tegenwoordigen staat van de Oost-Indische Compagnie, vergeleken met hare omstandingheden voor den jongsten oorlog tusschen de kroon van Engeland en de Republiek, en de middelen welke zouden kunnen strekken tot haar grondig en bestendig herstel, met bijlagen 6 Februari 1788, opgemaakt door den advocaat der Compagnie Mr. Sebastiaan Cornelis Nederburgh. 1 deel.

102. Memorie van consideratiën over den staat van de Compagnie door den bewindhebber A. C. van der Hoop, met bijlagen (na 1788). 1 stuk.

103. Brief van Jan Andies Duurkoop oud-majoor, geschreven

op het landgoed Tangjong-mest bij Batavia, November 1788 met vier bijlagen, met bedenkingen over den vervallen staat der Compagnie. 5 stukken.

104. Verbaal van den heer van Wassenaer, heer van Katwijk, uit de Ridderschap, Mr. Arnoldus Adrianus van Tets, heer van Goudriaan, Willem Cornelis Boers, Daniel Adriaan Meerman van der Goes en Jan Jager, bij resolutie van de Staten van Holland van 8 Mei 1788 benoemd tot eene personeele commissie, tot onderzoek naar den tegenwoordigen staat van de financiën der Oost-Indische Compagnie en haar militair en mercantiel vermogen 22 Mei 1788—8 October 1789, met bijlagen.
Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Holland en andere stukken, waarschijnlijk behoorende bij het verbaal dezer commissie 1788, 1789.
Financieële staten alsvoren. 2 deelen, 19 stukken.

105. Brief van Henry Hope te Amsterdam, 6 Februari 1789.
Copie rapport van de Bewindhebbers der Oost-Ind. Comp. ter kamer Amsterdam aan de Vroedschap van die stad met consideratiën omtrent een nader rapport, uitgebracht in de vergadering van de Staten van Holland den 13 December 1788 over de zaken der Comp., in het bizonder, voor zooveel aangaat de voorgeslagene veranderingen in haar huishoudelijk beheer 24 Febr. 1789 en bijlagen.
Copie missive alsvoren van 7 Maart 1789.
Origineele missive van de Bewindhebberen der Oost-Ind. Compagnie ter kamer Amsterdam in het Departement tot de Indische Zaken, waarschijnlijk aan de personeele commissie, 3 Mei 1789.
Pro memorie over het concept nopens de verandering van het bestuur der Oost-Ind. Compagnie, zonder dagteekening, 11 stukken.

106. Bericht van Bewindhebberen der Oost-Ind. Comp. ter kamer Amsterdam, gerequireerd door het besogne van de Vroedschap der gemelde stad, op de bij het Staatsrapport van 13 December 1788 geprojecteerde verandering in het bestuur van de Compagnie, 24 Februari 1789 met bijlagen; brieven van mr. W. Prins, bewindhebber der Oost-Ind. Comp. ter kamer Rotterdam van 13 April en 21 Mei 1789; copieën van missiven van andere Kamers over dit punt; het advies van het 5e Departement en der Hoofdparticipanten enz. (1789). 14 stukken.

107. Brieven van A. S. van der Hoop, bewindhebber der Oost-Ind. Comp. Amsterdam 10 Januari, 2 Maart, 30 December 1788 en 23 November 1789, geschreven en gedrukte lijsten betreffende den toestand der Oost.-Ind. Comp. en van Oost-Indië over de jaren 1754—1789. 12 stukken.

108. Notarieële insinuatie van 27 November 1788 en aanteekeningen betreffende het geschil van de Oost-Ind. Comp. met den hoofdparticipant Robert Voute, over een door hem uitgegeven werk getiteld: „Vervolg der aanmerkingen over den theehandel door Jan Jacob Voute en Zonen". 6 stukken.

109. Aanteekeningen over de wijze van boekhouden bij de Oost-Ind. Comp. (*). 1 stuk.

110. Brieven van Mr. Isaac van Teylingen, advocaat-fiscaal van de Admiraliteit te Rotterdam 17 Juni, van J. Graafland Pieterz. 24 October, van Mr. J. C. Nederburgh, advocaat der Comp. ter kamer Amsterdam 30 December 1788, van A. C. van der Hoop, bewindhebber 4 Mei 1789, geschreven en gedrukte staten, extract resolutien enz. over de financiën der Oost-Ind. Comp. 1741—1791. 21 stukken.

111. Staten betreffende den theehandel en de koffienegotie 1777—1788. 5 stukken.

112. „Ontwerp van een extensie van coffijculture in Indiën" door A. S. van der Hoop, met begeleidende missive 1 Februari 1792.

Brieven van Robert Voute, hoofdparticipant van 24 Mei, 29 Augustus, 12 September en 3 October 1788, 12, 18 Januari, 12 Februari 1789: van Henry Hope 5 September 1788.

Geschreven projecten en memoriën, gedrukte extract resolutiën enz. betreffende den thee- en koffiehandel. 22 stukken.

113. Brieven van Jacob Voute 31 Juli en 15 September en Henry Hope te Amsterdam 6 Augustus, W. C. H. baron van Lijnden gec. raad ter Admiraliteit in Zeeland 24 September 1788, Lampsins te Vlissingen 18 Juli 1790, gedrukt request en bijlagen van Robert Charnock te Vlissingen aan de Staten-Generaal, over het door die firma uitgeruste schip de Antoinette, welk schip onder Staten vlag te Bengalen was geland om te lossen, hetgeen in strijd werd beschouwd met het octrooi der Oost-Ind. Comp., en over den vrijen handel op die kolonie. 1 deel en 12 stukken.

114. „Conversatie met den heer Macperson oud gouverneur van Bengalen" 19 en 20 December 1789. 1 stuk.

115. Brief van den Ned. gezant te Londen, A. W. C. baron van Nagell aan den Raadpensionaris 18 December 1789, copieën van nota's etc. betreffende pretensiën van de Oost-Ind. Comp. op de Engelschen in Bengalen, wegens gedurende den laatsten oorlog in bezit genomene goederen. 8 stukken.

116. Brieven van Mr. Cornelis van der Oudermeulen, bewindhebber van 8, 15, 25 December 1789, 1, 5, 15, 22, 26 en 30 Januari 1790 over zijne onderhandelingen in Engeland betrekkelijk het tegengaan van den Amerikaanschen handel en de verhouding tusschen de Nederlanders en Engelschen in Oost-Indië met rapporten, notulen enz. 18 stukken.

117. Brieven van Andreas Everard van Braam Houckgeest van 25 Mei 1789, met „Bedenkingen omtrent de Caab de Goede Hoop", en van 20 Januari 1790, met aanhangsel en nader supplement daarop.
Copie memoriën van consideratiën van Bewindhebbers ter kamer Amsterdam over het beloop der lasten van de Kaap de Goede Hoop en aanwijzingen van de middelen tot vermindering daarvan met bijlagen. 7 stukken.

118. Copieën van brieven van de kamer Amsterdam aan die van Zeeland 3 Augustus 1789 en 4 Januari 1790 en aan den advocaat Nederburgh te 's-Gravenhage over eene som van elf tonnen gouds, in 1788 door eerstgenoemde kamer aan die van Zeeland voorgeschoten. 4 stukken.

119. Brief van D. L. comte de Keller, extraord. envoyé van den Koning van Pruissen 4 April 1792 met copie van een request van den graaf de Menron, kolonel in dienst der Oost-Indische Compagnie. 1 stuk.

120. Brief van M. H. van Son Hendriksz., toezendende een request van eenige Amsterdamsche kooplieden betreffende door de Oost-Ind. Comp. te houden verkoopingen 16 Februari 1792. 2 stukken.

121. Brief van den bewindhebber der Oost-Ind. Comp. A. S. van der Hoop en copie advies over het uitstellen van eene veiling van thee tot het jaar 1793, 6 Juni 1792. 2 stukken.

122. Memoriën, concepten, gedrukte extracten uit de resolutiën van de Staten van Holland, rakende het geschil over het houden van de verkoopingen van de Oost-Ind. Comp.
Brieven van „vier gecommitteerde" kooplieden te Amsterdam Willem van Brienen en Zonen, Wilhelm Jan Willink, Hendrik Gildemeester en Jan van Alstee en van Bergen van 23, 30 April, 30 Mei, 7, 18 Juni aan den Raadpensionaris en minuten van dezen van 10, 13 April en 29 Mei 1792.
Alsvoren van J. Rendorp 15 Maart en 10 Juni, van Mr. C. van der Oudermeulen, bewindhebber 3 October, van A. van Ketwich, makelaar 5 October, en Robert Voute, hoofdparticipant 8 October uit Amsterdam 1792, allen over hetzelfde onderwerp. 20 stukken.

123. Brieven van Mr. Sebastiaan Cornelis Nederburgh, commissaris-generaal voor Nederlandsch-Indië, aan den Raadpensionaris 5 Juli 1792, Februari, 14 Mei en 21 Juli 1793, 13 Februari en 24 Maart 1794, van W. Beeckman, boekhouder te Samarang 31 Jan. 1792, van Dirk van Hogendorp uit Japara 4 Dec. 1792. 8 stukken.

124. Brieven van Mr. P. J. Guepin, advocaat der Comp. te Amsterdam 3 en 25 Mei 1793.
Copie eener nota van denzelfden door den Raadpensionaris aan Lord Auckland gezonden 23 Mei 1793 over de versterking van de Kaap de Goede Hoop. 4 stukken.

125. Brief van den majoor J. F. L. Graevestein, bij resolutie van de Staten-Generaal van 24 November 1788 benoemd in de militaire commissie naar Indië, met een kort en zakelijk bericht van de verrichtingen dezer commissie en verzoek om vermeerdering van hetgeen hem na afloop daarvan was toegezegd 19 Juli 1793 en stukken daartoe betrekkelijk. 6 stukken.

126. Brieven aan den Raadpensionaris van:

E. Craeyvanger, bewindhebber der Oost-Ind. Comp. van 5 April 1791, 6, 13 en 17 Juli 1794 over den toestand derzelve vooral wat het financieële betreft, met copie eener door hem aan de commissarissen-generaal over Indië, Nederburgh en Frijkenius den 3 Januari 1794 geschrevene missive.
Mr. P. J. Guepin, advocaat der Comp. te Amsterdam van 6 en 9 Mei 1794 met copieën van door Bewindhebberen aan de Staten-Generaal en de Staten van Holland gerichte missiven.
G. K. van Hogendorp, pensionaris van Rotterdam van 13 Juli

1794 over een door M. Dundas gehouden speech over den staat der Engelsche Compagnie.

Gedrukte en geschreven extract resolutiën en stukken van de Staten van Holland April 1794. 25 stukken.

127. Extract resolutiën, copieën van missiven aan de Staten-Generaal en aan de Staten van Holland en andere stukken betreffende de zaken der Oost.-Ind. Comp., 1789—1792. 55 stukken.

Zaken der West-Indische Compagnie en opgerol de directie.

128. Memorie van consideratiën van de Bewindhebberen der West-Ind. Comp. ter kamer Zeeland nopens de dissolutie bij het eindigen van het octrooi, gedrukt.

Consideratiën daarop van den heer van den Helm Boddaert.

Korte aanmerkingen van den heer van Nooten.

Reflexiën van den heer W. A. Sirtema van Grovestins.

Consideratiën op de reflexien van den burgemeester van de Poll en den advocaat de Kempenaer.

Promemorie over de schikkingen met opzigt van de West-Ind. Comp. bij het eindigen van het octrooi (*),

Schets van eene nieuwe form van bestuur hier te lande over de kolonien in West-Ind. en op de kust van Afrika (*).

Brieven van Mr. D. J. de Kempenaer advocaat der West-Ind. Comp. aan den Raadpensionaris 22 Februari, 25 Mei en 27 Augustus 1791.

Finantieële berekeningen, extract resolutiën van de Staten-Generaal enz. 30 stukken.

129. Generale reflexiën rakende de West-Ind. kolonien van den Staat in den vorm van adversaria bijeengebracht z. d. 21 stukken.

130. Brieven van Mr. Johannes Bourcourt, bewindhebber der West-Ind. Comp., aan den Raadpensionaris over het sluiten eener leening 30 Juli en van den advocaat der Comp. Mr. Danker Jan de Kempenaer over noodzakelijke veranderingen in de directie 12 September 1788. 2 stukken.

131. Recueil van geschreven en gedrukte extracten uit de resolutiën van de Staten-Generaal en andere stukken betreffende de vernietiging der West-Ind. Comp., de interim-directie en de oprichting van den Raad der West-Ind. koloniën en deszelfs eerste verrichtingen met een door den Raadpensionaris geschreven index 1788—1794. 1 deel.

132. Minuut van een brief aan Zijne Hoogheid 5 Maart, waarbij copieën van brieven van Z. H. aan het lid van de Staten-Generaal van Lijnden van Blitterswijk van 28 Maart, van dezen aan Z. H. 29 Maart en van Z. H. aan den raadpensionaris van Zeeland van Citters van 28 Maart 1792. 4 stukken.

133. Brieven van:

W. A van Sirtema van Grovestins, een der gecommitteerden uit de Staten-Generaal tot de interim-directie van de West-Ind. koloniën 29 Maart 1792.

Mr. Jan Elias Huydecoper van Maarsevcen, burgemeester van Amsterdam 11 Maart 1792.

W. A. Sirtema van Grovestins en J. G. Urchers, leden en Mr. J. D. de Kempenaer, secretaris van de interim-directie 30 Augustus 1792.

Rapport van Grovestins en Urchers, wegens hunne commissie naar het departement Amsterdam 25 September 1792.

Brief van M J. C. Sontag, boekhouder-generaal 8 October 1792 met een compleet stel van de tabellen wegens de berekening van het jaarlijksch deficit en ideeën van hem daarover.

D. C. Wesselman uit Groningen, zich aanbiedende als chartermeester en klerk 20 Januari 1792.

Memoriën, copieën van brieven en staten en berekeningen wegens door de Directie te sluiten geldleeningen 1792.

Missive van den Kolonialen Raad over de project negotiatie op lijfrenten 14 Februari 1794.

Brief van het lid van den Raad U. Oostendorp, over hetzelfde onderwerp 27 Februari 1794. 37 stukken.

134. Brief van W. A. Sirtema van Grovestins aan den Raadpensionaris met lijsten van militairen in de forten op de kust van Guinea, 23 Mei 1794.

Staat van het getal en den voet van betaling der militie in dienst der West-Ind. Comp. 1790.

Stamlijsten der troepen in de koloniën van Essequebo en Demerary 1789.

Lijst der troepen op Curaçao 1790.

Monsterrol van de hooge en lage officieren en militairen op het eiland St. Eustatius 1789 13 stukken.

135. Pro memorie voor Zijne Hoogheid 25 September, brief van den advocaat fiscaal van der Hoop 19 November 179? en andere stukken betreffende de inrichting van een korps troepen voor de koloniën van den Staat in Amerika. 9 stukken.

136. Plan tot het inrichten eener nieuwe directie voor de West-Ind. bezittingen zonder dagteekening. 1 stuk.

137. Brieven van de advocaat der Compagnie Mr D. J. de Kempenaer aan den Raadpensionaris van 4 October 1788 en 4 Juli 1789 over geschillen tusschen de kamer Amsterdam en die van Zeeland over de financiën; memorien, berekeningen en andere stukken over deze zaak. 10 stukken.

138. Brieven van denzelfden van 1 November 1788 over den verachterden staat der financiën en van 16 September 1790, omtrent achterstallige subsidiën der provinciën, memoriën etc. betreffende dit onderwerp.
Staten van inkomsten en lasten der West-Ind. Comp. over de jaren 1770—1791. 36 stukken.

139. Copieën van stukken van verschillenden aard, meest financieel rakende de West-Ind. koloniën 1792, 1793. 33 stukken.

140. Lijst van de ambtenaren in de koloniën met aanwijzing der beschouwingen bij de aanvulling van de vacatures. 1 stuk.

141. Missive van den secretaris van het gezantschap te Parijs Carel Sittig van 1 Augustus 1790 met „Note relative au departement der colonies Françaises en Amérique". 4 stukken.

142. Brief van Lord Auckland 1 November 1791 met „Powers and authorities given to the lords commissionners for trade and plantations". 2 stukken.

143. Brief van het Engelsche parlementslid Thomas Coke met eene nota over de zending van Methodisten in de West-Ind. koloniën 14 Juni 1794. 3 stukken.

144. Brieven van Mr. Willem Six, secretaris van de directie der West-Ind. koloniën te Amsterdam 4 Maart, 4 Mei en 24 October 1794 bevattende berichten over de Fransche kolonie Cayenne. 15 stukken.

145. Brief van Mr. Gijsbert Karel van Hogendorp, raad en pensionaris van Rotterdam aan den Raadpensionaris over den handel op de kust van Guinea, met eene memorie 11 December 1788.

Brief van Mr. J. C. van der Hoop, advocaat-fiscaal ter Admiraliteit te Amsterdam 25 Juli met een brief van den fiscaal te Elmina Gillis van IJsselstein van 20 April 1792 over het herstel der verachterde negotie op de kust van Guinea.

Relaas aan den Raadpensionaris van den kapitein ter zee A. Spengler, commandeerende 's lands fregat de Dolphijn, wegens het door hem verrichte op Sint George del Mina, betreffende de geschillen tusschen den directeur-generaal Jacobus de Veer en den fiscaal Gilles van IJsselstein, met de bijlagen 26 Mei 1792. 6 stukken.

146. Brieven van den fiscaal te Elmina Gillis van IJsselstein aan den Raadpensionaris 22 Februari 1792 en 26 Augustus 1793. 2 stukken.

147. Missiven van D. C. Wesselman te Amsterdam aan den Raadpensionaris 1 Januari, met aanmerkingen over den Afrikaanschen handel 7 Januari, 20 Mei, 4 Juni, 28 September 1791, 19 Juli 1792 met copie van een brief van Jan Niezer uit Elmina van 28 April en een brief van den advocaat-fiscaal J. C. van der Hoop van 3 Augustus 1792. 9 stukken.

148 Plan van den slavenhandel, afkomstig van den heer Louissen te Vlissingen en door den heer van Lijnden van Blitterswijk aan den Raadpensionaris ter hand gesteld op 31 Augustus 1790.

Reflexiën over de kust van Guinea 1791.

Brieven van den opper-commies te Elmina Johannes Cornelis Heycoop aan . . . . . . 1784, copieën van instructiën, lijsten van tractementen etc. 15 stukken.

149. Brief van I. C. Hartsinck te Amsterdam aan den Raadpensionaris rakende de oneenigheden tusschen de provinciën Holland en Zeeland over de vaart op Essequebo en Demerary, 9 Januari 1788. 1 stuk.

150. Brief van den advocaat der West-Ind. Comp. Mr D. J. de Kempenaer van 22 Januari 1788 met copie van een brief van de ingezetenen van Demerary over bezwaren tegen de administratie van de Compagnie; gedrukt request van hem aan de Staten-Generaal en andere stukken betreffende dit onderwerp. 7 stukken.

151. Brieven van Jhr. Willem Augustus Sirtema van Grove-

stins aan den Raadpensionaris 9 September, 15, 19 October en 16 November 1788 over de conditiën, waarop door hem en Mr. W. C. Boey hunne commissie naar de West-Indische koloniën zal worden aanvaard, concept instructie, punten van consideratie etc. 13 stukken.

152 Korte aanteekeningen uit de brieven van Jhr. W. A. Sirtema van Grovestins, gedeputeerde in de Staten-Generaal en Mr. W. C. Boey, commissarissen naar de West-Ind. eilanden en de koloniën Essequebo en Demerary 1789, 1790. 1 stuk.

153. Brief van Jhr. W. A. Sirtema van Grovestins van 4 September 1790 aan den Raadpensionaris omtrent door hem tijdens zijn verblijf in Demerary en Essequebo aldaar opgemerkte oneenigheden, ten gevolge van verkeerde handelingen der Compagnie en de geneigdheid der ingezetenen tot een nieuwe directie, reflexiën over die kolonie, extract resolutiën etc. 1788—1791. 15 stukken.

154. Brief van denzelfden over zijne benoeming tot Gouverneur van de koloniën van Essequebo en Demerary 13 Mei 1792, en allerlei copieën van stukken betreffende die koloniën. 17 stukken.

155. Missiven van denzelfden als gouverneur-generaal van Essequebo en Demerary aan den Raadpensionaris 6 Mei 1793—4 September 1794.
Extracten uit deze missiven November 1793—Juni 1794.
Copieën van brieven van denzelfden aan A. Hope en aan den boekhouder-generaal J. C. Sontag 20 Januari 1794.
Brieven van M. Lamaison, provisioneel fiscaal 7 Februari, M. Tinne, ontvanger 2 Augustus, Matthys Dier Tange, eerste klerk bij den Hove van Politie 12 Augustus 1794.
Extracten uit de notulen der vergadering van policie in Essequebo en Demerary, lijsten van vertrokken schepen etc. 57 stukken.

156. Resolutie van den Kolonialen Raad in Essequebo en Demerary over het uitgeven van gronden in laatstgenoemde kolonie 14 Februari 1794, copie van de memorie daaromtrent opgesteld door den gouverneur W. A. Sirtema van Grovestins, met de bijlagen en eenige andere stukken rakende het onderwerp. 32 stukken.

157. Missive van Jan Nicolaas van Stakkenborgh, secretaris

van den Grooten Raad op Curaçao aan den Raadpensionaris, den Haag 19 December 1787 met een brief aan Zijne Hoogheid over de sedert 1783 op dat eiland bestaande oneenigheden.

Opgave van de Compagnies inkomsten en uitgaven op dit eiland en andere financieele bescheiden 1780—1788.

Copie memorie van D Creefts, inspecteur van 's Compagnies gebouwen en fortificatiën van Curaçao over de verdediging van dat eiland, 1790. 7 stukken.

158. Brieven van Mr. P. Th. van Teylingen, raad-fiscaal 4 December 1792 en 20 Februari 1793 en van den predikant R. Wildrik te Curaçao 4 November 1793. 3 stukken.

159 Consideratiën tot verbetering zoo van het financieël als politiek bestuur en directie op het eiland Curaçao, door Jan Hendriksz. Hensen, 's-Gravenhage September 1794.

Alsvoren wegens het eiland Bonaire 2 stukken.

160. Brieven van Henry Hope aan den Raadpensionaris 1 Februari, van Hennings (?) uit Londen 24 Maart, 11 Augustus 1789, van Mr. W. C. Boey uit Haarlem 16 October, van Henry Chaffey uit Amsterdam 5 December 1791

Aanmerkingen over den koophandel op het eiland St. Eustatius overgegeven aan den Raadpensionaris in Holland door Lucas Lans.

Copie consideratiën nopens de eilanden Curaçao, St. Eustatius, St. Martin en Saba, overgegeven door de drie heeren aldaar in commissie geweest zijnde 5 Januari 1791 en reflexiën daarop.

Gedrukte en geschreven memoriën, missives, pamfletten enz. over den handel op de eilanden in West-Indië 1784—1792. 24 stukken.

161. Brief van den gouverneur van St. Eustatius Pieter Anthony Godin aan den Raadpensionaris houdende aanmerkingen over dit en andere eilanden in West-Indië 31 Augustus 1790.

„Etat des négociants français établis à St. Eustache lors de la prise de cette isle par l'admiral Rodney, qui ont été admis au rembource que sollicite la cour de France auprès de celle d'Angleterre." 2 stukken.

162. Copie van de missive van Willem Hendrik Rink, commandeur van het eiland Sint Martin, aan de Raden der koloniën

van den Staat in West-Indië met bijlagen 26 Mei 1798. 24 stukken.

163. Brief van Jhr. W. A. Sirtema van Grovestins, belast met eene zending naar Demerary van 20 April 1789 aan den Raadpensionaris, met eene memorie rakende zijne bevindingen in de kolonie Suriname, gedurende zijn verblijf aldaar.
Brief van Mr. Willem Six, secretaris van de Directie, aan den Raadpensionaris van 10 Januari 1790 met eene memorie over de verwoestingen door eene bende boschnegers onder het opperhoofd Bonni, die zich over de rivier de Marrowyne op Fransch grondgebied bevond, in die kolonie aangericht, en de wenschelijkheid die bende aldaar te vervolgen en eenige stukken daartoe betrekkelijk.
Lijst der voornaamste producten, welke uit Suriname naar het vaderland zijn afgescheept 1701—1790.
Berekening over de lasten, welke in de kolonie Suriname geheven worden, memoriën enz. betreffende den financieëlen, commercieelen en staatkundigen toestand van Suriname 1784—1789.
Gedrukt request van de hoofdparticipanten van de West-Indische Compagnie aan de Staten-Generaal, bericht daarover enz., betreffende de overneming der helft in het derde part der kolonie Suriname door Amsterdam van het Huis van Sommelsdijk gekocht, en aan de West-Ind. Compagnie ter partici patie aangeboden 1772. 23 stukken.

164. Brief van W. Six, secretaris van de directie der kolonie Suriname, uit Amsterdam 15 Augustus 1793, met copie van een brief van de Directeuren aan Zijne Hoogheid. 2 stukken

Verschillende onderwerpen.

165, 166. Korte notulen van de vergadering der Staten van Holland, geschreven door de Raadpensionaris 8 Juli 1789—23 December 1791, 29 October 1794—20 Januari 1795. 2 deelen.

167. Nota van den raad van Zijne Hoogheid de Larrey omtrent de wenschelijkheid van het introduceeren van eene betere orde in het behandelen van zaken ter secretarie van Zijne Hoogheid.
Gedrukte resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten

van Holland omtrent het huwelijk van den Erfprins, 1789. 5 stukken.

168. Brieven van Zijne Hoogheid van 7 April, van Hare Hoogheid 18 April, van Mr. Willem Carel Vosmaer, procureur-generaal bij het Hof van Holland van 18 en 19 April 1792 en eene aanteekening van Van de Spiegel rakende een aanslag op de stadhouderlijke familie, waartoe zekere Oltmans zich zoude laten gebruiken. 6 stukken.

169. Brief van Mr. W. C. Vosmaer van 5 September 1788 over eene ingestelde vervolging tegen de leden van de commissie voor de verdediging van Holland te Woerden.

Brief van denzelfden van 2 Juli 1794 met copie eener door hem gedane propositie omtrent de patriottische leesgezelschappen, welke buiten de notulen was gehouden.

Minuut-missive aan het Hof van Holland over de zoogenaamde vaderlandsche societeiten voor den wapenhandel 15 November 1788, gedrukte resolutiën van de Staten van Holland en andere stukken over dit onderwerp.

„Concept van een placaat van algemeene amnestie" Februari 1789.

Copie brief van een Jacobus over de capitulatie van Kamerijk en den dood van Santerre 9 Augustus 1793 met een exemplaar van den Moniteur Universel van 9 Juni.

Gedrukte publicatie over het lasterschrift tegen den Raadpensionaris 16 Juli 1794. 27 stukken.

170. Brief van A. van der Heim uit Rotterdam over eene vuurmachine gebruikt in de Mijdrechtsche droogmakerij 27 Juli 1792 en bijlagen. 5 stukken.

171. „Explanation of the telegraphe." 1 stuk.

Buitenlandsche zaken.

172—186. Minuten van brieven aan Nederlandsche en vreemde gezanten.

172. Minuten van brieven aan Reinier van Haeften, extra-ordinaris envoyé en plenipotentiaris aan het Hof van Weenen, 15 April 1790—2 October 1792, (de latere zijn te vinden in het generaal cahier van de Ministers buiten 's lands). 6 katerns.

173. Alsvoren aan Maximiliaan Louis Hangest Genlis

baron d'Yvoy van Mijdrecht, gedurende zijne geheime zending naar Brussel 4 Februari—23 April 1790. 2 katerns.

174. Alsvoren aan Hendrik van der Hoop, minister te Luik, 16 Maart 1788—2 Juli 1799. 6 losse katerns.

175. Alsvoren aan Willem baron van Reede, extra-ordinaris envoyé en plenipotentiaris bij den Koning van Pruissen, 10 December 1787—12 November 1792. 5 stukken en 32 losse katerns.

176. Alsvoren aan Hendrik Augustus baron van Kinckell, gedurende zijne particuliere reis naar Duitschland 21 April—30 September 1788. 3 katerns.

177. Alsvoren aan denzelfden als minister bij de Opper-Nederrijnsche- en Westphaalsche kreitsen, 26 Maart 1789—29 Mei 1791. 1 katern.

178. Alsvoren aan Mr. Maarten van der Goes, extra-ordinaris envoyé aan het Hof van Denemarken 16 Mei 1789—5 November 1791 (De vorige brieven zijn te vinden in het generale cahier van de Ministers buiten 's lands). 1 katern.

179. Alsvoren aan J. W. Hogguer, extra-ordinaris envoyé aan het Hof van Rusland, 31 Maart 1791—13 Augustus 1792 3 katerns.

180. Alsvoren aan Anne Willem Carel baron van Nagell, extra-ordinaris envoyé en minister plenipotentiaris aan het Hof van Groot Brittanniën 7 Maart 1788—17 November 1792. 12 katerns.

181. Alsvoren aan Mr. Gerard Brantsen, destijds te Parijs en van daar berichten zendende aan den Raad-pensionaris, 10 September 1789—24 Augustus 1792. 2 katerns.

182. Alsvoren aan G. C. baron van Spaen van Voorstonden, minister plenipotentiaris aan het Hof van Lissabon, 24 November 1791. 1 katern.

183. Alsvoren aan differente ministers buiten 's lands, 17 Januari 1788—22 October 1792 volgens inhoudsopgave aan:

Aubert, secretaris van den ambassadeur te Madrid,

Berkenrode (Lestevenon van) ambassadeur te Parijs,
Borch (Jan Carel baron van der) extra-ordinaris envoyé aan het Hof van Zweden.
Dedem van de Gelder (F. G. van) ambassadeur te Constantinopel.
Gallieres (I. F.) minister bij den Rijksdag,
Goes (Mr. Maarten van der) extra-ordinaris envoyé in Denemarken,
Haeften (Reinier van) extra-ordinaris envoyé en plenipotentiaris te Weenen,
Hop (Hendrik baron) minister plenipotentiaris te Brussel,
Hogguer (Daniel) minister bij de Neder-Saksische kreits te Hamburg,
Hogguer (J. W.) minister aan het Hof van Portugal,
Lansbergen (J. van) minister plenipotentiaris te Keulen,
Lucius (George Ernest) secretaris te Mannheim,
Rechteren (Jacob Godefroy graaf van) ambassadeur aan het Hof van Spanje.
Rechteren van Borchbeuningen (C. A. graaf van) extra-ordinaris envoyé aan het Hof van Rusland,
Ross (Jacob) commissaris te Dantzig,
Sittig (Carel) secretaris van den Ambassadeur te Parijs.
17 katerns en 2 stukken.

184. Alsvoren aan den baron van Alvensleben, minister plenipotentiaris van Zijne Pruissische Majesteit, aan James Harris, ambassadeur van Zijne Groot Brittannische Majesteit, aan le comte Mirabel, minister van den Koning van Sardinië, aan Lord Auckland, ambassadeur van Engeland 7 Juli 1788—15 Juni 1790. 1 katern.

185. Alsvoren aan Lord Auckland, Engelsch Staatsminister te Londen 25 April 1790—6 Februari 1792. 1 katern en drie stukken.

186. Alsvoren aan Martin Ernst graaf von Schlieffen, generaal-luitenant en Staatsminister van Hessen Cassel, 18 October 1789—18 October 1790, waarbij ook eenige brieven van den generaal von Schlieffen uit Cassel, Wezel, Maastricht en den Haag 1788—1790. 1 katern 5 stukken.

187—216. Brieven van Nederlandsche gezanten.

187. Brieven van Reinier van Haeften, extra-ordinaris

envoyé en plenipotentiraris aan het Hof te Weenen, 1788—1794. 60 stukken.

188. Alsvoren van Hendrik Hop, minister plenipotentiaris te Brussel 1788, 1789, 1791—1793 en van zijn secretaris van Niewerkerke, gedurende zijne afwezigheid in 1791. 90 stukken.

189. Alsvoren van Hendrik van der Hoop, minister te Luik 1788—1794. 517 stukken.

190. Alsvoren van Arend Willem baron van Reede, extra-ordinaris envoyé en minister plenipotentiaris bij den Koning van Pruissen 1788—1791, 1791 ook uit Warschau, waarheen hij met eene bijzondere zending was belast, 1792—1794. 515 stukken.

191. Alsvoren van Hendrik Augustus Baron van Kinckell, minister bij de Opper-Nederrijnsche en Westphaalsche kreitsen te Mannheim 1789—1794. 156 stukken.

192. Alsvoren van J. van Lansbergen, minister te Keulen 1788, 1790, 1792. 9 stukken.

193. Alsvoren van I. F. Gallieris, minister te Regensburg 1791. 1 stuk.

194. Alsvoren van George Ernest Lucius, secretaris te Maintz 1788—1794. 144 stukken.

195. Alsvoren van Daniël Hogguer, minister bij de Neder-Saxische Kreitz te Hamburg 1788—1791. 17 stukken.

196. Alsvoren van Mr. Jan Casper Hartsinck Cornelisz, alsvoren 1794. 4 stukken.

197. Alsvoren van Mr. Maarten van der Goes, extraordinaris envoyé aan het Hof van Denemarken 1788—1793. 115 stukken.

198. Alsvoren van Frederik de Coninck, secretaris alsvoren, waarnemend 1793. 2 stukken.

199. Alsvoren van Jan Carel baron van der Borch, extra-ordinaris envoyé aan het Hof van Zweden 1788—1794. 184 stukken.

200. Alsvoren van I. A. Dickmeijer, consul te Carlscrona 1790. 1 stuk.

201. Alsvoren van Jacob Ross, commissaris te Dantzig 1788—1794. 42 stukken.

202. Alsvoren van C. A. graaf van Rechteren van Borchbeuningen, extra-ordinaris envoyé te St. Petersburg 1789. 2 stukken.

203. Alsvoren van J. W. Hogguer, extra-ordinairis envoyé te St. Petersburg 1791—1794 (de brief van 1 Juni 1793 met vele bijlagen, bevattende opgaven wegens den handel in Rusland). 165 stukken.

204. Alsvoren van Anne Willem Carel baron van Nagell, extra-ordinaris envoyé en minister plenipotentiaris bij het Hof van Groot Brittannie 1788—1794. 196 stukken.

205. Alsvoren van Lestevenon van Berckenrode, ambassadeur te Parijs 1788—1792. 35 stukken.

206. Alsvoren van Jacob Godefroy, graaf van Rechteren, ambassadeur bij het Hof van Spanje en van zijn secretaris d'Aubert 1789, 1790. 18 stukken.

207. Alsvoren van d'Aubert, secretaris van het gezantschap te Madrid 1791, 1792. 20 stukken.

208. Alsvoren van Mr. Maarten van der Goes, extra-ordinaris envoyé en minister plenipotentiaris aan het Hof van Spanje 1794. 14 stukken.

209. Alsvoren van Thomas Gavino, consul te Gibraltar 1789. 1 stuk.

210. Alsvoren van I. W. Hogguer, minister aan het Hof van Portugal 1788—1790. 20 stukken.

211. Alsvoren van G. C. baron van Spaen, minister plenipotentiaris aan het Hof van Portugal 1791—1793. 7 stukken.

212. Alsvoren van Frederik Gijsbert baron van Dedem van de Gelder, ambassadeur aan het Hof van den Turkschen keizer 1789—1793. 50 stukken.

213. Alsvoren van I. P. Panchaud en R. Bragiotti, chargés d'affaires te Constantinopel, 1793. 1 stuk.

214. Alsvoren van Webster Blount, consul te Tanger, 1794. 1 stuk.

215. Alsvoren van Rudolph van Dorsten, consul te Philadelphia 1790 en copie van een brief uit New-York 18 April 1791. 4 stukken.

216. Alsvoren van Jan Hendrik Christiaan Heineken, consul te Philadelphia, 1792. 14 stukken.

217—249. Brieven van vreemde gezanten en staatslieden.

217. Brieven van graaf Louis Stahremberg, extraordinaris envoyé van den Keizer, 1793. 3 stukken.

218. Alsvoren van von Pelzer, secretaris van het gezantschap van den Keizer, 1793, 1794. 4 stukken.

219. Alsvoren van graaf Kaunitz 14 Maart 1792. 1 stuk.

220. Alsvoren van J. L. graaf Cobenzl uit Trier 29 December 1789 (à Mr. de Blijswijck)? 1 stuk.

221. Alsvoren van den baron Buol Schauenstein, waarnemende de zaken van den Koning van Hongarije 1790—1792. 4 stukken.

222. Alsvoren van le chevalier de Rocqueville, minister envoyé van den Bisschop van Luik, 20 Jan. 1793. 1 stuk.

223. Alsvoren van de Chertret, minister envoyé van den Bisschop van Luik 1793. 1 stuk.

224. Alsvoren van Renfner, conseiller d'ambassade chargé d'affaires de S. M. le roi de Prusse, 1788—1791. 16 stukken.

225. Alsvoren van D. L. graaf von Keller, extraordinaris envoyé en minister plenipotentiaris van den Koning van Pruissen 1792—1794. 13 stukken.

226. Alsvoren van de Bilfinger, bij afwezigheid van den graaf von Keller waarnemende de zaken van den Koning van Pruissen, 1791. 2 stukken.

227. Alsvoren van le prince de Colleredo Mannsfelt uit Frankfort 1790, 1792. 2 stukken.

228. Alsvoren van de Bosset, extra-ordinaris envoyé van het Hof van Mecklenburg-Schwerin, 1792. 2 stukken.

229. Alsvoren van graaf von Wedel Jarlsberg, extra-ordinaris envoyé van den Koning van Denemarken, 1789. 1 stuk.

230. Alsvoren van H. Schubart, extra-ordinaris envoyé van den Koning van Denemarken, 1793, 1794. 23 stukken.

131. Alsvoren van graaf Bunge, chargé d'affaires van den Koning van Zweden, 1788. 1 stuk.

232. Alsvoren van Frederik Adriaan comte de Löwenhielm, extra-ordinaris envoyé van den Koning van Zweden, 1789—1793. 8 stukken.

233. Alsvoren van de Middleton, minister-resident van Polen, 1792—1794. 30 stukken.

234. Alsvoren van graaf de Kalitcheff, extra-ordinaris envoyé van den Keizer van Rusland, 1791. 2 stukken.

235. Alsvoren van Lord Auckland, ambassadeur van Groot-Brittanniën, 1790—1793. 430 stukken.

236. Alsvoren van Sir James Harris, extra-ordinaris ambassadeur en plenipotentiaris van den Koning van Groot-Brittanniën, December 1787 en 1788. 35 stukken.

237. Alsvoren van Alleyne Fitz Herbert, extra-ordinaris envoyé en minister plenipotentiaris van den Koning van Groot-Brittanniën, 1789, 1790. 7 stukken.

238. Alsvoren van Lord Henry Spencer, minister plenipotentiaris van den Koning van Groot-Brittanniën, 1791, 1793. 25 stukken.

239. Alsvoren van Lord Sint Helens, extra-ordinaris ambassadeur van den Koning van Groot-Brittanniën, 1794. 21 stukken.

240. Alsvoren van Willem Eliot, minister plenipotentiaris

van den Koning van Groot-Brittanniën, 1793, 1794. 14 stukken.

241. Alsvoren van Hinuber, chargé d'affaires van den Koningvan Groot-Brittanniën voor zijn keurvorstendom Hannover, 1794. 1 stuk.

242. Alsvoren van W. Gomm (waarschijnlijk geattacheerd aan de Engelsche legatie) 1788 en . . . ?. 8 stukken.

243. Alsvoren van Lord Malmesbury 2 Juli 1789 en 1794 (destijds Engelsch ambassadeur te Berlijn). 16 stukken.

244. Alsvoren van Lord Elgin 26 Augustus 1791. 1 stuk.

245. Alsvoren van W. Lindsay. 2 stukken.

246. Alsvoren van le chevalier d'Oranjo, extra-ordinaris envoyé van de Koningin van Portugal, 1794. 2 stukken.

247. Alsvoren van den graaf de Montagni de Mirabel minister van den Koning van Sardinië, 1788. 2 stukken.

248. Alsvoren van Plenti, chargé d'affaires van den Koning van Sardinië, 1794. 25 stukken.

249. Alsvoren van verschillende personen: J. D. de Pesserant-Passenbourg, F. J. Jackson, comte Oginiki, minister in Polen, prince de Béthune—comte de Charoste, Fabry, burgemeester van Luik, Latourdupin Gouvernet, F. Bachin, le baron de Breteuil, le comte de Clermont-Tonnerre, E. baron de Rantzau, 1788, 1790, 1791, 1794. 18 stukken.

Fransche zaken.

250. Minuten van brieven, copieën van diplomatieke depêches en nota's van gezanten zoo in de Republiek als in het buitenland en van resolutien van de Staten-Generaal, gedrukte stukken etc. betreffende Fransche zaken van 1791 tot op de oorlogsverklaring in Februari 1793.
Brochures betreffende dit onderwerp:
Mémoire pour les patriotes Hollandais réfugiés en France.
Discours prononcés le 15 Mai 1791 par quelques patriotes Hollandais à la société des amis de la constitution, séante à Paris.
Explications survenues entre les cours de Vienne et de France

au sujet des rassemblemens armés des émigrés Français dans l'Electorat de Trêves 1792.

Extrait des registres du Comité Général révolutionnaire des Belges et Liégeois unis 1792.

Réflexions sur la révolution de 1688 et sur celle du 10 Août 1792.

Aanspraak aan de Bataven door Condorcet.

A collection of adresses transmitted by certain English clubs to the National Convention of France and certain decrees of the same convention 1793.

Papers presented bij Her Majesty's commands 28th January 1793. 137 stukken.

251. Minuten van memorien van van de Spiegel; brief van Mr. Isaac van Teylingen, raad en advocaat-generaal van de Admiraliteit op de Maze van 2 December 1792, copieën van resolutiën van de Staten-Generaal rakende violatie van het territoir der Republiek door Fransche gewapende vaartuigen, die op 6 December 1792 de Schelde tot Antwerpen waren opgevaren. 9 stukken.

252. Origineele secreete instructie van den Koning van Frankrijk voor Maximiliaan Emmanuel de Maulde Hordan, maréchal de camp, als minister plenipotentiaris bij de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, 25 April 1792.

Brieven van dezen gezant en minuten van van de Spiegel Juni 1792—Februari 1793.

Minuutbrief aan Hare Hoogheid van 21 Mei 1792.

Brieven van J. de Joubert (waarschijnlijk zijn secretaris) te 's-Gravenhage December 1792, en uit Antwerpen, Brussel en Parijs 10 tot 28 Januari 1793.

Brieven en secreete brieven van verschillende personen, gericht aan den minister de Maulde, November en December 1792. 70 stukken.

253. Credentiebrief van den Minister van Buitenlandsche Zaken te Parijs voor Fr. Noël als chargé d'affaires van de Fransche Republiek 30 December 1792, brieven van dezen gezant, minuten van van de Spiegel, Januari en Februari 1793. 8 stukken.

254. Twee brieven en een biljet van prins Willem V van 5 en 13 November en eene minuut van den Raadpensionaris van 2 November 1792, omtrent een mondeling antwoord te geven aan Mevrouw de wed. Palm, geb. d'Aelders te Parijs, met wie deze laatste correspondentie hield en die door eenige

leden der Nationale Conventie herwaarts was gezonden. 4 stukken.

255. Brief van Mr. Maarten van der Goes, extra-ordinaris envoyé aan het Hof van Denemarken van 7 Mei 1793 met copie van een brief van Lord Granville aan den Britschen zaakgelastigde te Stokholm van 4 April, omtrent de houding die de Engelsche regeering zich voorstelt aan te nemen ten aanzien van de scheepvaart van neutrale natiën.

Brieven van Fransche geestelijken te 's-Gravenhage en te Brussel aan den Raadpensionaris met verzoek hier te lande eene collecte te mogen houden 1, 18 en 23 October 1793.

Anonyme brieven aan en minuten van van de Spiegel, waarvan een van den heer Bicker med. dr. te Rotterdam over de vereeniging der partijen in de Republiek 1792, 1793.

Brief van G. Gordon uit Londen aan den Raadpensionaris met een uitknipsel uit eene courant, bevattende een brief van Richard Boyle, Hertog van Schannon, vice-thesaurier van Ierland van 23 Januari 1790 over de verhouding van de Protestanten tot de R.-Catholieken aldaar, 4 Februari 1793. 14 stukken.

256. Copieën van allerlei stukken met opschriften van de hand van van de Spiegel:

„Position des armées en Champagne en Octobre 1792".

„Fransche Revolutie", „aux amis de la vérité C. N. C. P. I. à Paris le 4 Avril 1793".

„Précis d'une déliberation à la Convention Nationale sur le droit de l'homme Août 1793".

„Mission de Bruxelles au mois de Février 1794" van den generaal graaf de Martange.

„Lettre d'un émigré Français du 13 Mars 1794 sur la politique que les émigrés attribuent à la cour de Londres".

„Observations sur la Convention Nationale etc. par un homme sorti de France le 20 Septembre 1794". 13 stukken.

257. Brief van Martinez Junior aan den Raadpensionaris, Londen 11 December 1792, copieën van diplomatieke brieven, gedenkstukken, publicatiën, couranten etc., rakende den oorlog met Frankrijk 1793. 28 stukken.

358. Relaas der gebeurtenissen geschreven door van de Spiegel, loopende van 22 November 1792—4 April 1793. 1 stuk.

259. Aanteekeningen van secreete notulen van de Staten-Generaal Januari—April 1793. 2 stukken.

260. Copieën van missiven van den Nederlandschen consul te Ostende aan de Staten-Generaal 3 Februari 1793 en van Lord Auckland aan den griffier Fagel 24 Febr. 1793.

Brief van van de Spiegel aan Mr. Isaac van Teylingen, raad- en advocaat-fiscaal van de Admiraliteit op de Maze, 3 Maart 1793.

Copie van eene missive van den Erfprins van Oranje aan de Staten-Generaal over het opeischen van Geertruidenberg door den generaal-majoor graaf van Wartensleben met bijlagen 27 Maart 1793. 5 stukken.

261. „Relation des deux combats du 13 Septembre par les troupes de la Republique contre les forces réunies des Français".

„Précis de ce qui est arrivé le 13 Septembre 1793 à mon fils Frédéric, lorsqu'il fut blessé à Warwick."

Lijst der dooden, geblesseerden en vermisten den 13 September 1793.

Brief van den raad van Zijne Hoogheid, P. J. de Larrey van 22 September met vertaling van een brief van den Pruissischen kolonel von Schöler aan de Prinses van 19 September 1793.

Geschreven en gedrukte stukken van de Staten-Generaal betreffende den terugtocht van de armee na de nederlagen van 13 September. 12 stukken.

262. Gedrukte placaten van de Staten-Generaal, en van de Staten van Holland en Westfriesland, betreffende den oorlog tegen Frankrijk, Februari en Maart 1793. 13 stukken.

263. Brief van den ambassadeur baron van Nagell uit Londen 3 Februari 1794 over een decreet van de Nationale Conventie, waarbij de eigendommen van Franschen in vreemde landen op requisitie worden gesteld, met een bill van het Engelsche gouvernement en placaten van de Staten van Holland daartegen van 8 Februari en 21 Maart 1794.

Brief van G. K. van Hogendorp over de mislukte onderneming om alle Fransche eigendommen buiten Frankrijk zijnde, derwaarts over te brengen 28 April 1794. 12 stukken.

264. Copieën van missiven van den Erfprins van Oranje aan de Staten-Generaal, 24 November 1793, van den Prins van Coburg uit het hoofdkwartier 21 April en 3 Mei 1794, van prins Frederik van Oranje 23 Mei 1794 en van legerbulletins. 5 stukken.

265. Brochures:

Geschiedkundig verhaal van het gedrag der Nederlandsche gemeenebestgezinden gedurende den tegenwoordigen oorlog, door de Fransche Republiek aan den Stadhouder en zijnen aanhang verklaard 1 Februari 1793, door Blauw en van Irhoven van Dam.

Discours et prière prononcés dans l'église wallonne d'Amsterdam le 27 Mars 1793 par Ant. Brullier, pasteur, Londres chez Murray 1793.

Briefwisseling (ter gelegenheid van eenige passages in de nieuwspapieren) tusschen een Hollander en een vriend in Engeland over den tegenwoordigen veldtocht in Vlaanderen, uit het Fransch vertaald 1793.

Essai sur l'armée Hollandaise, par un collonel de troupes légères, à Londres 1793. 4 stukkken.

266. Gedrukte resolutien en stukken van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland, betreffende berichten uit het leger, capitulatiën, bulletijns, couranten etc., 1793, 1794. 191 stukken.

267. Gedrukte resolutiën en stukken van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland rakende recruteering, burgerwapening en finantieele zaken, publicatien etc. 1793, 1794. 94 stukken.

268. Copieën van tractaten gesloten door de Engelsche regeering in den oorlog tegen Frankrijk met Rusland 25 Maart, met Sardinië 25 April, met Pruissen 14 Juli 1793. 6 stukken.

269. Stukken rakende eene geheime zending van den kolonel d'Angely naar Frankrijk en Engeland wegens de voorgenomen expeditie naar Quiberon:

Ongeteekende brieven aan den Raadpensionaris uit Tournay, Ostende en Londen n°. 1—8.

Minuutbrief van dezen 14 Juni.

Geteekende brieven van den kolonel d'Angely aan dezen, waartusschen enkele copieën Juli—December 1793.

Objets a négocier en Angleterre et sur lesquels je demande la sanction et les ordres de votre Excellence, toegezonden bij brief van 19 October 1793.

Relation de mon voyage en France 22 Juni—3 Oct. 1793.

Compte rendu de mon voyage en France.

Supplément au rapport du colonel d'Angely.

Brief van d'Angely van 4 Januari 1794 te 's-Gravenhage waarin „copie de son dernier mémoire ou manière de voir de

l'auteur du rapport sur la situation de la Vendée dans les circonstances actuelles."

Memorie zonder dagteekening.

Copie van een brief aan Zijne Hoogheid van 24 Juli 1794.

Compte de ma défense depuis mon départ de la Haye le 24 Mai jusqu'à mon arrivée à Ostende le 4 Octobre. 32 stukken.

François Marie baron d'Angely werd bij commissie van den Raad van State van 29 April 1785 aangesteld tot kolonel van het legioen van den graaf de Maillebois en volgens resolutie van de Staten-Generaal van 12 April 1786 gepensionneerd bij de afdanking van dat legioen, zie ook Vreede, Van de Spiegel en zijne tijdgenoten IV p. 441.

270. Brieven van A. W. C. baron van Nagell aan den Raadpensionaris, minuutbrief van dezen aan van Nagell, copie dépêche van Lord Granville aan graaf Stahremberg, copie nota van Reinier van Haeften, gezant te Weenen, gepresenteerd 31 Mei 1793, copieën van resolutiën en brieven aan de Staten-Generaal over het houden van een congres, nabij het middelpunt der operatiën van de gecoaliseerde mogendheden tegen Frankrijk en de negotiatiën daarover te Weenen, Londen en Berlijn, naar aanleiding van de secreete resolutie van de Staten-Generaal van 21 Mei 1793. 12 stukken.

271. Brieven van Willem V van 9, 21 Juli en 10 September 1793, minuut van een brief van den Raadpensionaris aan Zijne Hoogheid 13 Augustus, brieven van den griffier Fagel en van den gezant baron van Nagell aan den Raadpensionaris uit Londen, minuten van brieven aan Fagel, copieën van nota's, van memoriën en van secreete resolutiën van de Staten-Generaal over de vertrouwelijke gedachtewisseling van den Griffier van Juli tot September voor particuliere zaken in Engeland zijnde, met de Regeering aldaar over de schadeloosstelling, die na het eindigen van den oorlog aan de Republiek zoude kunnen worden toegekend, en latere onderhandelingen met den Keizer daarover tot April 1794. 40 stukken.

272. Brieven van Lord Malmesbury uit Berlijn, van Lord Auckland uit Londen, van William Eliot, Engelsch gezant in den Haag, minuten van brieven van van de Spiegel, copieën van secreete resolutiën van de Staten-Generaal betreffende de door Lord Malmesbury te Berlijn gevoerde onderhandelingen over een subsidie tractaat met Pruissen, November 1793—Februari 1794. 19 stukken.

273. Copie van een dépèche van Lord Granville aan William Eliot, Engelsch gezant te 's Gravenhage van 18 Februari 1794

en project eener conventie tusschen Engeland, den Keizer en de Staten-Generaal over de sterkte der legers voor de aanstaande campagne. 2 stukken.

274. Twee brieven van Lord Malmesbury, copieën van secreete resolutiën van de Staten-Generaal, gedrukte projecten en andere stukken rakende het verleenen van een subsidie aan den Koning van Pruissen, om met meer kracht de oorlogsoperatiën voort te zetten Maart en April 1794. 13 stukken.

275. Brieven van Hendrik Augustus baron van Kinckell, minister bij de Opper-Nederrijnsche en Westphaalsche kreitzen uit Frankfort, April—Juni 1794.
Brief van Jacob Elias Arnoudsz. burgemeester van Amsterdam 12 April 1794.
Gedrukte extracten van secreete resolutiën van de Staten-Generaal, projecten van conventien over het secours van 62000 man, en de proviandeering der Pruissische troepen, tot versterking van de armee tegen den gemeenen vijand April 1794. 24 stukken.

276. Brieven van Lord Malmesbury 9 Mei, 11 en 22 Juni 1794, en van baron van Kinckell, minister, resideerende bij het hoofdkwartier van het Pruissische leger, aan den Raadpensionaris betreffende hunne onderhandelingen omtrent het deelnemen van dat leger aan den tegenwoordigen veldtocht Juni tot Augustus 1794 met latere van van Kinckell tot 11 Januari 1795.
In de brieven van dezen laatste van:
6 Juli. Brief van lord Malmesbury van 4 Juli. Copiebrief van graaf Haugwitz met het antwoord aan Lord Malmesbury, 28 Juni, 6 Juli.
9 Juli. Brief van generaal Mollendorf.
15 Juli. Brief van den baron Hardenberg en copieën van brieven van den graaf van Schulenburg en generaal Mollendorf. Memorie van den generaal Mollendorf over den zin van het subsidie-tractaat 22 Juli. Copie-memorie van baron van Hardenberg aan Kinckell en Lord Malmesbury, 25 Juli.
4 Augustus. Brochure: Die Politick der dreyen seit 1786 verbundenen Höfen zu London, Berlin und im Haag, oder die Ursachen der Revolutionen und Kriegen in Franckreich, Lüttich, Brabant und Pohlen. Warschau und Stockholm, 1794.
26 Augustus. Brief van den graaf van Schulenburg. 44 stukken.

277. Aanteekeningen en concepten van van de Spiegel, ge-

schreven en gedrukte extract resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland over aan te vangen onderhandelingen van vrede, October en November 1794. 18 stukken.

278. Relaas van een gesprek tusschen Mr. Caspar van Breugel, gewezen secretaris van 's-Hertogenbosch en na het innemen der stad aldaar gebleven, en den Raadpensionaris over mogelijke vredesonderhandelingen 1 November 1794.
Rapport van Mr. Ocker Repelaer, commissaris-generaal van de vivres bij het leger der Republiek 9 November 1794, brieven van van Breugel en anderen aan en concepten van van de Spiegel, brief van den representant bij het Fransche leger Lacombe aan Repelaer 19 November 1794. 15 stukken.

279. Minuut van een brief aan Herman baron Schubart en Fr. Ad. comte de Löwenhielm, extra-ordinaris envoyés van Denemarken en van Zweden over de medewerking hunner respectieve hoven tot herstel van den vrede van 6, en hunne antwoorden van 7 November 1794. 3 stukken.

280. Relaas van eene „Conférence tenue à la maison du Bois le vendredi, 12 Septembre 1794 et à laquelle ont assisté S. A. R. le prince d'Orange, Lord St. Helens, le Conseiller pensionnaire et le Greffier."
Brieven van den griffier Fagel aan den Raadpensionaris 11 November 1794—9 Januari 1795, waarbij copieën van brieven van dezen aan Z. Hoogheid en aan Lord Grenville, copie van een brief van Z. H. aan Lord St. Helens, brief van den gezant van Nagell te Londen en andere stukken over zijne buitengewone zending naar Engeland, ingevolge secreete resolutie van de Staten-Generaal van 23 October 1793, om aan het ministerie aldaar confidentieel den gevaarlijken toestand der zaken, en de noodzakelijkheid van eene algemeene pacificatie open te leggen 25 stukken.

281. Extract secreete resolutiën van de Staten-Generaal van 18, 21, 29, November en 2 December, en een brief van Lord St. Helens aan den Raadpensionaris van 29 November 1794, betreffende mededeeling aan het Engelsche gouvernement van de aangevangen onderhandelingen over stilstand van wapenen en vrede. 7 stukken.

282. Copieën van missiven van A. W. baron van Reede extra-ordinaris envoyé te Berlijn aan den Griffier van de Staten-

Generaal, November en December 1794 over de houding, die het Hof aldaar ten opzichte van deze zaak had aangenomen. 5 stukken.

283. Extracten van secreete resolutiën van de Staten-Generaal betreffende de bij resolutie van 16 December 1794 aan Gerard Brantsen, generaal-meester van de munt en Ocker Repelaer, commissaris-generaal van de vivres, naar Parijs gegevene commissie, om zonder eenig publiek karakter met de eene of andere Fransche autoriteit in onderhandeling te treden over het herstel van den vrede, en het sluiten van een wapenstilstand December 1794 en Januari 1795. 8 stukken.

284. Extract secreete resolutie van de Staten-Generaal, 27 December 1794.

Brieven van Brantsen en Repelaer aan den Raadpensionaris 27 December 1794, 11 Januari 1795.

Copie missive van de Commissarissen aan den Griffier van de Staten-Generaal, 27 December 1794.

Copie missive van denzelfde aan den Franschen generaal, commandeerende in den omtrek van den Moerdijk, 27 December 1784.

Brief van H. van Teylingen uit Rotterdam aan van de Spiegel 24 December 1794.

Rapport sur l'acte de navigation fait au nom du Comité du salut public par B. Barrère avec les deux decrets rendus dans la séance du 21 September l'an II (gedrukt). 8 stukken.

285. „Reflexions sur les propositions de paix adressées par le Comité du salut public à plusieurs députés aux Etats de l'Empire."

„Memorandum sur une armistice".

Brief van Jean Gijsbert Decker, burgemeester en wegens Haarlem lid van de Staten van Holland van 23 Januari 1794, minuut antwoorden van van de Spiegel. 4 stukken.

286. Copie journaal van R. Henzy, gouverneur van de pages, door Zijne Hoogheid naar Parijs gezonden, om de gebeurtenissen aldaar gade te slaan 25 September 1789— 25 Augustus 1791. 107 katerns.

Oostenrijksche Nederlanden

287. Copieën van ontcijferde brieven van den Pruissischen

zaakgelastigde Renfner aan den Koning, van den Franschen ambassadeur graaf de St. Priest aan den chargé d'affaires Caillard, van den markies de Permangle „capitaine de dragons au service de France" aan den Koning van Pruissen en aan den Bn. d'Alvensleben, van den prince de Bethune comte de Charost aan le chevalier de Bellecomte te 's Gravenhage uit Parijs 21 Februari 1790, van den gedeputeerde in de Staten van België van Leempoel, en anderen 1788, 1789 en 1790. 72 stukken.

288. Brieven van Cornelis François de Nelis, bisschop van Antwerpen 7 Februari en 30 December 1789, van de prinsbisschoppen van Luik, Constantin François 13 Februari 1789, en François Antonie 17 Augustus 1792.
Minuutbrief van van de Spiegel z. d. 5 stukken.

289. Ongeteekende brieven door Maximiliaan Louis van Hangest Genlis baron d'Yvoy van Mijdrecht aan den Raadpensionaris geschreven, gedurende zijne geheime zending naar Brussel, 13 Januari—21 April 1790, N°. 1—41. 41 stukken.

290. Considérations sur l'article des conférences de Reichenbach relatives aux Pays-Bas Autrichiens, gecommuniceerd aan Mylord Auckland 1 Augustus 1790 (*).
Minuut van een brief van den Raadpensionaris aan den envoyé van Haeften te Weenen 7 Augustus 1790. 2 stukken.

291. Extracten van secreete resolutiën van de Staten-General betreffende het te 's Gravenhage gehouden congres over de maatregelen te nemen tot herstel der rust in de Oostenrijksche Nederlanden, waarin zitting hadden wegens Oostenrijk de graaf de Mercy d'Argenteau, ambassadeur aan het Hof van Frankrijk, wegens Pruissen de extra-ordinaris envoyé graaf von Keller, wegens Engeland de ambassadeur Lord Auckland en waarin de Raadpensionaris van de Spiegel tot plenipotentiaris werd benoemd bij resolutie van 26 October 1790, September 1790—Januari 1791. 18 stukken.

292. Particulier verbaal gehouden door den Raadpensionaris van de Spiegel van hetgeen voorgevallen is met opzicht tot de Oostenrijksche Nederlanden, ingevolge het geconvenieerde te Reichenbach den 27 Juli 1790, loopende tot 22 December 1790 (*). 1 stuk.

293. Stukken bij dit verbaal behoorende, bestaande uit origineele brieven van de Mercy d'Argenteau, minuten van van de Spiegel, copieën van diplomatieke nota's etc. van N°. 1 tot 49, waaraan ontbreken N°. 15. 17, 21, 41, 44 en 48.

Brieven van de Mercy d'Argenteau 29 October, 20 en 25 November 1790, van den Pruissischen gezant von Keller 5 October 1790, van de gedeputeerden van de Staten van Henegouwen, 19 December '1790, van die van Brabant 8 Januari 1791, van G. W. van Leempoel, Jeudi zonder jaar en nog eenige andere stukken, ongenommerd. 72 stukken.

294. Copie van de bijlagen tot het particulier verbaal. 11 katerns.

295. Aanteekening van rapporten van den gezant Hop te Brussel en anderen, betreffende verschillende zaken, limietscheiding etc. Januari en Februari 1791.

Brieven van den zaakgelastigde van den Koning van Pruissen Renfner 21 Maart en 5 Mei 1791.

Copieën van brieven van den minister Hop, extract resolutiën en andere stukken rakende handel, limietscheiding, amnestie in Brabant etc. 1791. 17 stukken.

296. Brieven van den minister Hendrik Hop te Brussel met copieën van nota's van den Staatssecretaris aldaar 13 en 15 Februari 1792, extracten van secreete resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland, Januari en Februari 1792, copieën van brieven geschreven door den Raadpensionaris aan den drossaard van de baronie van Breda Jhr. Benjamin van der Borch en van den rentmeester der domeinen van den Prins van Oranje, Mr. Gerard Willem Motman in Sept., Oct. en Nov. 1789; brief van den bisschop van Antwerpen 6 Februari 1792, allen betreffende het te Brussel uitgegeven, „tableau de la délapidation des deniers royaux et publics par les ex-souverains Brabançons", waarin de Raadpensionaris wordt beschuldigd eene som van f 80000, en de rentmeester Motman f 100 000 genoten te hebben voor het begunstigen van het rassemblement der patriotten te Breda in 1788. 27 stukken.

297. Brief van Hobbe Aylva Eberstein aan den Raadpensionaris, uit Valenciennes 13 December 1790 met de origineele „memoire du baron d'Eberstein, relatif à la capitulation qu'il a faite avec le ci-devant congrès des Etats Belgiques, pour la leveé d'un régiment de dragons de 4 escadrons".

Brief van Jean Delvael en eenige ongeteekende briefjes.
Brochure: „Au peuple Belgique" 1790.
Geteekend kaartje van eenige polders aan de Oosterschelde naar het schijnt met een project limietscheiding. 11 stukken.

298. Traité entre sa Majesté très-chretiènne et son Altesse le Prince-Evèque de l'église et de l'état de Liége, concernant quelques échanges, les limites, le commerce et la liberté des communications de leurs états respectifs du 24 Mai 1771, gedrukt.
Copie conventie tusschen den Keizer en den Prins-bisschop van Luik 26 Augustus 1781 en eenige andere copieën van stukken over dit onderwerp, aan den Raadpensionaris toegezonden bij brief van Hendrik van der Hoop, minister te Luik van 10 Januari 1789. 1 deel en 16 stukken.

299. Extracten uit de notulen du Tiers-état du pays de Liége et comté de Looz, du conseil municipal de Liége en copieën van andere stukken betreffende de onlusten in dat bisdom 1790.
Brochures daartoe betrekkelijk:
Information du conseil municipal de la cité de Liége 1790.
Considération sur le projet de municipalité par l'ex-bourguemestre de Chestret September 1790. Edit fondamental et constitutionel de son Altesse sur le pouvoir d'édicter et sur celui d'aliéner, d'échanger, d'hypothequier le territoire, avec les recès relatifs de ses trois états 1791.
Projet de lettre de S. A. Monsieur le Prince-Evêque de Liége au Roi de Prusse.
Tableau ecclésiastique de la ville et du diocèse de Liége pour l'an 1794, à Liége chez L. J. Demany. 15 stukken.

Verschillende onderwerpen betreffende het buitenland.

300. Extracten uit de secreete missives van diverse ministers van den Staat buitenlands. (*) 1 stuk.

301. Gedrukte en geschreven extract-resolutiën en stukken van de Staten van Holland en de Staten-Generaal omtrent clandestiene correspondentie tusschen onderdanen van den Staat en vreemde mogendheden 1780, 1788. 11 stukken.

302. Copieën van missiven van Reinier van Haeften, gezant bij den Keizer uit Sistowa, waarschijnlijk aan den griffier Fagel, Februari 1791.
Aanteekeningen van den Raadpensionaris en andere stukken

rakende onderhandelingen tusschen den Keizer en de Porte. 15 stukken.

303. Schets van een antwoord op de nota van den heer de Buol te geven z. d. 3 stukken.

304. Consideratiën op het project van alliantie defensive overgezonden bij missive van 22 December 1787 (*) gezonden aan den heer van Reede 4 Januari 1783.

Pro memorie over handelstractaat tusschen Pruissen en de Republiek 7 November 1789, remis à Mr. Renfner. (*)

Eenige copieën van diplomatieke stukken. 8 stukken.

305. Brieven van den advocaat-fiscaal van de Admiraliteit te Amsterdam Mr. J C. van der Hoop aan den Raadpensionaris van 9 September en 30 October 1789, memoriën, tarieven en andere stukken rakende de onderhandelingen over een handelstractaat met Pruissen 1789. 11 stukken.

306. Copie de la lettre autographe de S. A. Royale madame la Princesse d'Orange au Roi de Prusse le 23 d'Avril 1790.

Brieven van Hare Hoogheid aan den Raadpensionaris van 29 December 1787, 24 Januari, 1 April 1788 en 25 April 1790 rakende onderhandelingen met Pruissen. 5 stukken.

307. Brief van Jos. Carp en Braunsberg, commissarissen van de vaart op den Rijn te Amsterdam aan den Raadpensionaris van 10 Maart 1792, met eene opgave der successievelijk verhoogde Pruissische tollen. 2 stukken.

308. Copieën van brieven van Sir John Macpherson, oud gouverneur-generaal van Madras uit Innsbruck aan lord Camelford 27 November 1792 en uit Wetzlar aan den baron van Kinckell 18 Maart 1793.

Brief van Macpherson aan den Raadpensionaris uit Londen 5 December 1794 met eene brochure in de Fransche en Duitsche talen, getiteld: Mémoire contenant des réflexions sur les causes de la crise actuelle et sur les moyens à prendre pour en arrêter les effets. 4 stukken.

309. Brief van den extra-ordinaris envoyé in Denemarken Mr. Maarten van der Goes van 28 Augustus 1790 aan den Raadpensionaris over het contrasalut uit het fort Cronenberg aan het Nederlandsch fregat de Allarm gedaan, en in het

algemeen zooals dit ten opzichte der oorlogschepen van de Republiek geschiedt, met copie missive van dezen aan den griffier Fagel 21 Augustus 1790.

Copieën van brieven van den Deenschen minister graaf Bernstorff 12'en 19 Augustus 1790. 3 stukken.

310. Copieën van nota's betreffende een handelstractaat tusschen Denemarken en Spanje 1791 en andere stukken betreffende handelsbetrekkingen met eerstgenoemd rijk. 7 stukken.

311. Tarief van inkomende rechten, welke in Zweden betaald worden voor koopwaren uit Holland komende, lijst van negotiatiën ten laste van dat rijk 1790. 6 stukken.

312. Brieven van W. A. baron van Reede, extra-ordinaris envoyé te Berlijn van 5, 8 Juli en 11 October 1791, copieën van brieven van dezen aan den griffier Fagel, extract resolutiën van de Staten-Generaal betreffende eene door hem gevraagde schadeloosstelling wegens zijn verblijf te Warschau.

313. Plan generaal van eene instructie voor de commissie naar Polen. (*) 4 stukken.

314. Brieven van den resident van Polen, Middleton van 18 Mei en van den Pruissischen gezant, graaf von Keller van 19 Juni 1793 aan den Raadpensionaris, copieën van missiven van den Nederlandschen gezant van Reede uit Warschau Mei 1793 aan en extract-resolutiën van de Staten-Generaal en eenige andere stukken betreffende Polen en de verdeeling van dit Rijk 1792—1794. 20 stukken.

315. Brochures:
Mémoire sur les affaires actuelles de la Pologne, Warschau 1791.
Examen d'une brochure intitulée Memoire etc., 1791.
Réplique à l'examen etc., 1791. 3 stukken.

316. Brieven van den commissaris Jacob Ross te Dantzig aan den Raadpensionaris over de onderhandelingen betreffende den afstand van die stad en van de stad Thorn aan Pruissen, en over het sluiten van een handelstractaat ingeval Dantzig vrije stad mocht blijven, 1789—1791 met een brief van Henry Hope te Amterdam 22 October 1790.

Voorloopige voorstellen daaromtrent.

Copieën van memoriën en van nota's van de ministers van

Engeland, Pruissen en de Republiek rakende de te Warschau gevoerde onderhandelingen over den afstand van Dantzig en Thorn aan Pruissen 1790, 1791.

„Mémoire sur la ville de Dantzig en 1788" van den commissaris Ross.

Geschreven en gedrukte memoriën, verdragen, missives betrekkelijk Dantzig en Polen en hunne relatiën met de Republiek, 1637—1798. 57 stukken.

317. Reflexiën van den gezant te St. Petersburg, J. W. Hoggner, betreffende den Russischen handel.

„Memorie over een commercie-tractaat met Rusland."

Copieën van missiven van den Gezant aan den griffier Fagel 1792 etc. 12 stukken.

318 Copie van een ongeteekenden brief aan de Staten-Generaal uit Sint Petersburg, 26 Mei 1794, waarbij de volgende copieën:

Mémoire de son Excellence monsieur le vice-chancellier comte d'Osterman, 29 Avril 1794.

Extrait d'une lettre de Varsovie du 19 Mars 1794.

Adresse à l'armée de Thadée Kosziusko, 24. Mars

Adresse au peuple Polonais du même. 5 stukken.

319. Brieven van Mr. Nicolaas Steengracht van Oosterland, advocaat-fiscaal van de Admiraliteit in Zeeland uit Londen 8 Juli, Bn. van Nagell, Nederlandsch gezant aldaar 9 September 1788, minuut-brieven van 28 Februari, 22 Juli en een brief van Lord Auckland 31 Augustus, van Mr. Jacob van der Heim, secretaris van de Admiraliteit op de Maze, 14 Mei, van Jan Elias Arnoutsz., burgemeester 3 Juni en D. A. Meerman van der Goes, pensionaris van Amsterdam 8, 14 September 1791. „Projet de conciliation" 6 Augustus 1791, minuten van nota's, project-tractaten, extract-resolutiën van de Staten-Generaal en andere stukken rakende onderhandelingen over een tractaat van commercie met Groot-Brittanniën, zoo door den Raadpensionaris aanvankelijk met Lord Harris als later door commissarissen van Hun Hoog Mog. en deze laatsten met Lord Auckland gevoerd 1788—1791. 59 stukken.

320. Brieven van Lestevenon van Berckenrode, ambassadeur te Parijs van 16 Maart en 19 October en van Fr. van der Hoop, thesaurier-generaal der Vereenigde Nederlanden van 5 Augustus 1788 aan den Raadpensionaris, gedrukte extracten uit de

secreete resolutiën van de Staten-Generaal, betreffende de vervallen termijnen van het aandeel van een half millioen gulden, welke de Fransche regeering had aangenomen bij te dragen in de tien millioen, die door de Republiek volgens art. 15—17 van het tractaat van 8 November 1785 aan de Koninklijke kas te Brussel moesten worden betaald, met retroacta. 10 stukken.

321. Copieën van missiven van den graaf van Rechteren, ambassadeur in Spanje aan en extract resolutiën van de Staten-Generaal bereffende handels-betrekkingen met Spanje 1790, 1791. 11 stukken.

322. Memorie wegens klachten over het aanhoudend wegloopen van slaven uit de Hollandsche naar de Spaansche bezittingen in Guiana, nota's, extract resolutiën van de Staten-Generaal wegens de onderhandelingen over de wederzijdsche uitlevering, geregeld bij het te Aranjuez gesloten cartel van 28 Juni 1791.
Copie nota van den Spaanschen ambassadeur aan den Keizerlijken minister over de preséance door den Russischen ambassadeur genomen op het congres te Praag en antwoord daarover 11 en 12 September 1791. 12 stukken.

323. Copie brief van den minister in Portugal J. W. Hogguer aan den griffier Fagel van 27 November 1788 over het arresteeren van een der bedienden van den minister van Napels.
Copieën van brieven van G. C. baron van Spaen van Voorstonden, minister plenipotentiaris in Portugal aan den grifffer Fagel 22 December 1792, aan de Staten-Generaal en aan den Griffier van 5 Mei 1794.
Copie nota van den Portugeeschen minister Luiz Pinto de Souza aan den baron van Spaen omtrent tolrechten in de straat van Malacca 22 April 1793.
Copie commissie van den Koning van Portugal voor Jan Gildemeester als consul-generaal 22 September 1772.
Extract resolutiën van de Staten-Generaal van 23 December 1793 en copie van het rapport van den drossaard van het Hof van Holland over het mishandelen van den secretaris van den Portugeeschen envoyé aan den ingang van het bosch te 's Gravenhage. 20 stukken.

324. Brieven van P. Chomel, koopman te Amsterdam aan den Raadpensionaris van 22 September, 9 en 29 November 1788 wegens eene pretentie groot f 31.000 van het huis Chomel en Jordaan ten laste van een Venetiaan genoemd Zannwisch, welke

zaak reeds sedert 1779 bij de Staten-Generaal aanhangig was. Gedrukte missiven aan den Raadpensionaris van 21 Maart en 8 April 1791 over deze zaak. 10 stukken.

325. Brief van Mr. W. Six, secretaris van de directie der Societeit van Suriname van 4 Juni 1791 over het consulaat in Noord-Amerika met bijlagen. 4 stukken.

Politiek beleid van Mr. L. P. van de Spiegel als Raadpensionaris.

326. Aanteekeningen van mijn Ministerie in de provincie Holland en Westfriesland over de jaren 1788—1791 (*) 1ste deel. 1 deel en 5 katerns.

327. Bijlagen tot deze aanteekeningen met lijst, n°. 1—64, ontbreken n°. 5, 17, 44, 47 en 59. 59 stukken.

328. Aanteekeningen alsvoren 1793—Januari 1794 (*), 2e deel. 1 deel.

329. Bijlagen als voren, n°. 1—13, ontbreken n°. 4 en 6. 51 stukken.

330. „Aanteekeningen nog te extendeeren".
Pro memoria rakende de gehouden conduite in de financiën van Holland sedert December 1787-Mei 1790, door van de Spiegel.
Quotes van de provinciën en andere aanteekeningen meest van financieëlen aard, behoorende bij de bovenstaande bijlagen. 17 stukken.

331. Brief van Zijne Hoogheid aan van de Spiegel 12 Augustus 1792.
Coup d'oeil sur la probabilité de la guerre 30 April 1788.
„Project missive in 1788 gemaakt om door Zijne Hoogheid te laten schrijven aan Hun Hoog Mog."
Pro memorie over de mogelijkheid tot herstel der financiën van Holland Januari 1791, gerevideerd in October, en eenige andere, zoo geschreven als gedrukte stukken, waarop door van de Spiegel was aangeteekend: „Bijlagen nog te gebruiken". 15 stukken.

332. Memorie van den Raadpensionaris over het weigeren, zoowel door hem als door den griffier Fagel, van geschenken,

hun door de Koningen van Engeland en van Pruissen aangeboden, ter zake van het sluiten van het subsidie-tractaat 1794. 2 stukken.

333. „Papieren rakende de laatste dagen voor de revolutie van 1795, welke onderhanden waren te schrijven, toen ik gearresteerd ben den 5 Februari 1795."
Brieven van Willem V 17, 18 Januari 1795, de laatste uit de pink voor Scheveningen.
Brieven van prinses Wilhelmina 7, 8 en 15 Januari 1795.
„Antwoord aan de gecommitteerden uit de Haagsche burgerij, schriftelijk overgegeven Januari 1795" en andere minuten, extract resolutiën van de Staten van Holland, couranten enz. 24 stukken.

334. Levensbeschrijving van Mr. L. P. van de Spiegel, volgens eene aanteekening op den omslag van de hand van zijn zoon Jhr. Cornelis Duvelaer van de Spiegel.
Vertaling daarvan in de Fransche taal.
Redevoering van den hoogleeraar Matthijs Siegenbeek over Hollands laatsten Raadpensionaris, M. S.
Gedrukt artikel over van de Spiegel uit?
Afscheid van den Raadpensionaris van de Spiegel genomen ter vergadering van de Staten van Zeeland 3 December 1787. Brochure.
Extrait du Spectateur du Nord Juillet 1800. 6 stukken.

335. Nadenking van mijn ministerie in Holland, (*) met eene copie. 2 stukken.

336. Brief van Hendrik van Stralen, Hoorn 15 September 1791.
Extract secreete resolutiën van Holland 31 Augustus 1792 en gedrukt advies over de continuatie van van de Spiegel als Raadpensionaris 8 September 1792. 4 stukken.

337. Minuut van een brief aan den burger Agent van Financiën der Bataafsche Republiek, IJsselstein 23 Januari 1799 (*). 1 stuk.

338. Journaal van mijne detentie in de Casteleny van den Hove, op de Oranjezaal, anders 't Huis in 't Bosch en op het kasteel te Woerden 5 Februari 1795–20 December 1798 (*). 1 stuk.

339. Verschillende stukken rakende zijne gevangenschap. 12 stukken.

340. Dagblad van het verhandelde ter vergadering van de Provisioneele representanten van het volk van Holland 27 Januari en 15 Februari 1796. Gedrukt 1 stuk.

341. Verzameling stukken in zake L. P. van de Spiegel, gewezen Raadpensionaris van Holland, Amsterdam bij J. van Gulik 1796. Gedrukt. 1 deel.

342. Voorloopige aanmerkingen op het advies door Mr. J. Valckenaer, professor in de rechten te Leiden als benoemden fiscaal om in de zaak van den gewezen Raadpensionaris van de Spiegel, het recht van het volk van Holland waar te nemen, aan de Provisioneele representanten van hetzelve volk ingediend den 30 December 1795 (*). 1 deel.

343. „Casus" positie en advies over de pretensiën van van de Spiegel in verband met zijn ontslag Maart 1796 (*). 1 stuk.

344. Brieven van C. Duvelaer van de Spiegel aan zijn vader 9 October 1796 en 27 Maart 1797.
Minuut van een brief aan professor Valckenaer 3 December 1795, en nota's en minuten 1795—1797.
Extract resolutiën van de Staten van Holland en van de Provisioneele representanten 24 September 1794 en 24 Augustus 1795.
Eenige losse aanteekeningen. 26 stukken.

345. Verschillende couranten 12 stukken.

Bescheiden door Mr. L. P. van de Spiegel in verband met zijne ambtelijke werkzaamheden bijeengebracht.

Politieke aangelegenheden.

346. Geschreven en gedrukte missiven, rapporten, resolutiën van de Staten van Holland, pamfletten, couranten enz. rakende de propositie der stad Amsterdam over het toevoegen van een Raad aan Zijne Hoogheid den prins Erfstadhouder, het different met den Hertog van Brunswijk 1781, en de klachten over de verkeerde directie in de zaken 1781—1786. 45 stukken.

347. „Copie poincten van ordre beraamd den 6 Maart 1752 omtrent de regeering der Republiek en van de stad Amsterdam en de wegens die stad af te vaardigen commissiën in de Staten-Generaal en de Staten van Holland", met latere ampliatiën tot 1786. 1 deel.

348 Geschreven en gedrukte missiven, memoriën betreffende de onderhandelingen tusschen von Goertz, minister van den Koning van Pruissen, en Mr. de Rayneval, minister van Staat van den Koning van Frankrijk, over de bevrediging der oneenigheden in de Republiek 1786—1787. 17 stukken.

349. Concepten en aanteekeningen enz. betreffende den staatkundigen toestand der Republiek 1786, 1787 (*). 5 stukken.

350. Gedrukte extracten uit de secreete resolutiën van de Staten van Holland omtrent militaire maatregelen 1787. 7 stukken.

351. Gedrukte acten van verbintenis van eenige regenten in Zeeland tot maintien der constitutie, met daartoe betrekkelijke gedrukte stukken, geschreven aanteekeningen en couranten 1787. 15 stukken.

352. Consideratiën en reflexiën van Mr. Pieter Hendrik van de Wall, oud-burgemeester en raad der stad Dordrecht, en lid der bij resolutie van de Staten van Holland van 30 Maart 1787 benoemde commissie van onderzoek der bedenkingen omtrent de generale volksrepresentatie, voorgesteld door de gedeputeerden der stad Haarlem den 30sten Januari te voren, en gedrukte resolutiën van de Staten daartoe betrekkelijk. 6 stukken.

353. Geschreven en gedrukte eeden, remonstrantiën, aanteekeningen, missiven, memoriën, couranten, extract-resolutiën consideratiën, pamfletten enz, betreffende den toestand der Republiek, de woelingen vooral in Holland, Zeeland, Gelderland, en de buitenlandsche verhoudingen 1783—1788. 129 stukken.

Stadhouders, Huis van Oranje-Nassau.

354. Memorie van tractementen en pensioenen door den

Prins van Oranje en zijn Huis van de Republiek genoten wordende 1786. 1 stuk.

355 Copieën van commissiën en instructiën voor de Prinsen van Oranje als Stadhouder kapitein-generaal en andere charges, gedrukte resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland daaromtrent 1584—1790. 17 stukken.

356. Geschreven en gedrukte extract resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland betreffende het ceremonieel ter gelegenheid van bijzondere gebeurtenissen in het Huis van Oranje 1766—1791. 9 stukken.

357. Aanteekeningen betreffende peterschappen van de Staten-Generaal over Prinsen uit het Huis van Oranje-Nassau 1612 – 1711.
Geschreven en gedrukte extract-resolutien van de Staten en Gecommitteerde Raden van Holland, missiven van die colleges enz. rakende complimenten en geschenken ter gelegenheid van huwelijken in het Huis van Oranje-Nassau 1734—1791.
's-Gravenhaagsche extra-ordinaire courant van 2 November 1791, tijdens het huwelijk van den Erfprins van Oranje. 23 stukken.

358. Gedrukte extract-resolutiën en andere stukken rakende het recht van abolitie en andere gratiën door de stadhouders verleend 1681—1784. 4 stukken.

359. Copie missive van de stad Middelburg aan Prins Willem V van 11 Juli 1772 over eene door hem te geven commissie aan een gedeputeerde in de Staten-Generaal en diens antwoord daarop van 21 Juli.
Gedrukte pamfletten voor en tegen de Stadhouderlijke regeering. 14 stukken.

360. Copie approbatie van prins Maurits van Oranje van eene acte van aggreatie van 24 December 1624 omtrent de geslachten tot de Ridderschap en Edelen van Zeeland behoorende.
Gedrukte pamfletten omtrent het Eerste Edelschap in Zeeland 1663—1669. 5 stukken.

361. Gedrukte stukken en pamfletten over de devasallage van Veere en Vlissingen in 1723. 4 stukken.

362. Lijst van de heeren uit de regeering van Holland,

welke zullen bijwonen den maaltijd bij Zijne Hoogheid op het Binnenhof, ter gelegenheid van het huwelijk van den Erfprins van Brunswijk 16 October 1790 1 stuk.

Commissie voor het defensiewezen en de quotes, en Generaliteits-financiën.

363. Brieven van en minuten van brieven aan den Prins van Oranje, memoriën en aanteekeningen van van de Spiegel als lid der commissie 1787—1790. 24 stukken.

364. „Voorslagen van Zijne Hoogheid in het werk der quotes 1789, 1790 en mijne advysen daarover aan Zijne Hoogheid gegeven", geschreven en gedrukt. 12 stukken.

365. „Memorie van de ondergeteekenden, gecommitteerden uit de respective colleges ter Admiraliteit dezer landen, met elkander onderling vergadert in den Hage, ter beantwoording der tweede vrage, door de personeele commissie tot het defensiewezen uit de hooge bondgenoten aan de Gecommitteerden voorgesteld bij Hun Ed. Mog. missive in dato 24 April 1786," gedrukt 1 deel.

366. Brieven van Willem Arnout van Citters en B. Matthias Pons aan van de Spiegel April en Mei 1786. 11 stukken.

367. Aanteekeningen van van de Spiegel, concepten en andere stukken opgemaakt toen hij wegens de provincie Zeeland in de commissie zitting had 1785, 1786. 19 stukken.

368. Adviezen en project-schikkingen door de gecommitteerden van Holland in de commissie tot de quotes medegedeeld, meest van de hand van van de Spiegel 1788, 1789. 13 stukken.

369 Staten van de betalingen door Holland gedaan op de varieërende posten van den ordinairen staat van oorlog van 1770—1787, alsmede het bezwaar van Holland tegen de nieuwe geprojecteerde quote. 29 stukken.

370. Adviezen en consideratiën van de gecommitteerden uit de andere provinciën buiten Holland, over het werk der quotes, 1789. 12 stukken.

371. Instructie voor de gecommitteerden wegens de provincie Zeeland om aan te toonen den staat der financiën van die provincie 19 Mei 1785, met bijlagen. 13 stukken.

372. Copie-memorie van F. van der Hoop over de lijfrenten ten laste der verschillende provinciën, met begeleidende missive van 7 Augustus 1789.
Verschillende minuten, staten enz. betreffende de financiën der Generaliteit en de afzonderlijke gewesten, de staten van oorlog 1789. 14 stukken.

373. Verschillende berekeningen en andere stukken, betreffende financiën. 16 stukken.

374. Staten en andere stukken betreffende het overschot der financiën van de provinciën, waarop de voorslagen der nieuwe quotes gedaan zijn 1789. 4 stukken.

375. Brief van Jan Willem Frederik baron van Spaen van 14 Augustus 1787 met eene berekening van de inkomsten der Generaliteit uit de rekeningen van den Ontvanger-generaal van 1744, 1764 en 1784, staten en aanteekeningen rakende de Generaliteits-financiën. 9 stukken.

376. Extract resolutiën van de Staten-Generaal en andere stukken betreffende de quotes, consenten en liquidatiën 1630—1762. 6 stukken.

377. Aanteekeningen betrekkelijk den staat en financiën van Overijssel.
Over het getal van inwoners in Overijssel 1664—1766.
Staat der financie in Overijssel 1784. 11 stukken.

378. Gedrukte opgave der imposten die ten behoeve van het gemeene land geheeven worden in de respective provinciën, gedaan ingevolge resolutie der commissie van 25 April 1786. 1 deel.

379. Minuten en andere geschreven en gedrukte stukken, betrekkelijk de personeele commissie tot de quotes en het defensiewezen 1709—1788 met lijst. 19 stukken.

380—382. „Verbaal van het gepasseerde in de conferentiën der heeren Hun Hoog Mogenden gecommitteerdens, mitsgaders

van den Raad van State en Generaliteits Rekenkamer, ingevolge derzelver resolutie van den 6 Mei 1785 en de daarop gevolgde resolutiën van de Staten der respectieve provinciën, gecommitteerd tot het nader reguleeren der provinciale quota in evenredigheid van de ware vermogens der Bondgenooten tot het dragen der lasten van het geheele Bondgenootschap en de staat van de Generaliteits cassa, alsmede het gebruik hetwelk daarvan tot soulaas van de Bondgenooten met betrekking tot de generale defensie van den lande zoude kunnen gemaakt worden" 5 April 1786—22 Mei 1790. 3 deelen.

383—384. Memorie houdende generaal rapport van de personeele commissie van het defensiewezen met bijlagen in dato 28 October 1789, ten gevolge van haar Hoog Mogende Resolutie van 4 Mei 1785. Met de resolutie van haar Hoog Mog. daarop genomen op den 28 October 1789.
Memorie van de personeele commissie voor het financiewezen 21 Mei 1790, met resolutie van denzelfden dag
Gedrukte resolutiën van de Staten van de verschillende provinciën over dit onderwerp tot 1793. 2 deelen.

385. „Gedrukte stukken relatijf het tweede hoofdpunt van het rapport der personeele commissie tot de quotes, zijnde het reguleeren der griffie van hun Hoog Mogenden."

386. Memorie en bijlagen houdende generaal rapport van de personeele commissie voor het defensiewezen 28 October 1789.
Missives van de collegiën ter Admiraliteit houdende klachten over hare gesteldheid in 1790, 1791, 1792 en andere stukken daartoe relatijf. Gedrukt. 1 deel.

387. Generale petitiën van den Raad van State voor de jaren 1700—1715. H. S. van van de Spiegel, waarachter gebonden eenige gedrukte stukken rakende de petitiën loopende tot 1723. 1 deel.

388. Gedrukte stukken van de Staten-Generaal, betreffende de petitiën 1725—1738.
Generale petitiën van den Raad van State over de jaren 1739—1743, H. S. van Van de Spiegel.
Gedrukte petitiën en stukken daartoe betrekkelijk 1744—1748. 1 deel.

389. Gedrukte stukken betreffende de petitiën 1752—1774,

waarvan de bladen folio 1—32 en 69—152 zijn uitgescheurd. 1 deel.

390. Brieven van Johan Abraham Tinne, commissaris van de depêches, voorstellen en rapporten over de reorganisatie van de griffie van de Staten-Generaal ten aanzien van de tractementen en emolumenten, 1790. 13 stukken.

391. Extract-resolutiën van de Staten-Generaal, berekeningen en plannen van eene negotiatie op het last- en veilgeld 1790—1794. 22 stukken.

392. Brief van Fr. van der Hoop, thesaurier-generaal der Vereenigde Nederlanden van 9 November 1792 met eene memorie over het nadeel der splitsing van de loterij. 2 stukken.

393. Gedrukt extract uit de resolutiën van de Staten-Generaal van 7 September 1792 over de nieuwe verdeeling der quotes van de provinciën naar aanleiding van het rapport der personeele commissie over deze zaak. 1 deel.

394. Extract secreete resolutie van 16 December en copie van een brief van de Raden en meesters van de munt der Vereenigde Nederlanden aan de Staten-Generaal van 22 December 1794 over het hier te lande voor korten tijd, tot een vasten prijs, in omloop brengen van Spaansche daalders. 2 stukken.

Munt en muntzaken.

395. Brief van D. van der Horst, Middelburg 26 Augustus 1790, met copie van een kort vertoog, over de vrijdommen van de provinciale munten van 16 October 1672. 2 stukken.

396. Copie „Beknopte aanleidinge tot het begrip der munt en de muntzaken", bijlage tot de memerie van den commies van financiën van de Unie W. Kersseboom van 26 November 1755.
Brief van Mr. Johan Adriaan van de Perre van Nieuwerve van 1 October 1777 met retroacta over de differenten over de munt.
Berekeningen, aanteekeningen, instructiën, extract resolutiën zoo geschreven als gedrukt rakende het muntwezen, meest in Zeeland 1659—1777. 54 stukken.

397. Aanteekeningen over het gewicht der bestaande Nederlandsche geldspeciën in 1790. 1 stuk.

398. Brieven van Martinus Holtzhey te Middelburg 1785, 1786; consideratiën over de gangbare waarde der Zeeuwsche rijksdaalders 1780, en over de hoeveelheid stukken der verschillende munten, die de muntmeesters uit een mark fijn zilver moeten slaan. 8 stukken.

399. Brieven van Rendorp, van Ketwich en Voomberg uit Amsterdam, memoriem omtrent den toestand der Amsterdamsche bank en de daling van het bankgeld 1788—1791. 20 stukken.

Militaire zaken.

400. Journaal van de course gedaan door Champagne en de drie bisdommen Metz, Thoul en Verdun, in de laatste campagne van 1712 door den luitenant-generaal Grovestins. 1 stuk.

401. Copieën van adviezen van de Staten van Holland en van Overijssel en van de steden Amsterdam en Goes in de Staten-Generaal over de geproponeerde vermeerdering van troepen in 1773. 5 stukken.

402. Gedrukte extract resolutiën van de Staten van Holland, betreffende de bij resolutie van 12 Juni 1787 benoemde commissie (van Woerden) voor de defensie van die provincie en van de stad Utrecht Juni 1787—Januari 1788.
Copie-order van die commissie omtrent den doortocht van het korps gewapende burgers 16 Augustus 1787. 36 stukken.

403. Geschreven en gedrukte extract resolutën betreffende de gemeenschappelijke defensie der provinciën Holland en Utrecht, het fort Nieuwersluis, de linie aan de Grebbe etc. 1674—1793. 9 stukken.

404. „Comparatie tuschen de kosten der Zwitsersche en Duitsche troepen van den Staat 1791."
Geschreven en gedrukte stukken betreffende de militie van den Staat in het algemeen 1637—1784. 10 stukken.

405. Geschreven en gedrukte formulieren van commissiën van generaals in dienst van den Staat. 8 stukken.

406. „Betoog van de egtheid van de Bestalt- of Artykelbrief voor de troupes van den Staat, gearresteerd 31 Januari en gedepecheerd 28 Februari 1572" met bijlagen.
Aanteekeningen over de crimineele jurisdictie voor militairen te lande (*).
Aanteekeningen en gedrukte stukken betreffende het in 1787 voorgevallene in Zeeland over de militaire jurisdictie. 10 stukken.

407. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal betreffende den Hoogen Krijgsraad, memoriën en andere stukken, betreffende militaire jurisdictie in de provinciën Holland, Zeeland en Friesland. 27 stukken.

408. Lijst van de officieren van het regiment Hollandsche gardes te voet in Januari 1775, marschorder en eenige aanteekeningen betreffende dit regiment. 7 stukken.

Admiraliteiten en marinezaken.

409. Retroacta rakende de Admiraliteiten, gekocht uit den boedel van den raadpensionaris van Bleiswijck, 1487—1727. 1 stuk.

410. Extract uit eene missive door de Staten van Zeeland aan die van Holland geschreven 25 Maart 1597.
Staat van de zeemacht der Republiek 1772.
Reflexiën op de consideratiën op de memorie aan eenige leden van Holland overgegeven tot illucidatie van de propositie der stad Amsterdam van 18 Mei 1781, betrekkelijk eene commissie om gedurende dezen oorlog met zijne Hoogheid de noodige besognes te houden (*), met de consideratiën van den fiscaal van der Hoop. 7 stukken.

411. Geschreven en gedrukte missiven, memoriën, enz. betreffende de Admiraliteit in Zeeland, 1702—1772. 6 stukken.

412. Gedrukte berichten van de colleges ter Admiraliteit op de Maze, te Amsterdam, in Zeeland, in het Noorder kwartier en van Friesland, uitgenoodigd bij resolutie van de Staten-Generaal van 28 Juni 1781, om te berichten betreffende den staat der marine en de verrichtingen van de colleges sedert 1776. 5 stukken.

413. Verdediging van den kapitein Andries de Bruyn, wegens zijn gehouden gedrag aan boord van 's lands oorlogschip de Prins Willem, in 1780 verzeild op de Zuiderhaaks. Gedrukt.
Copie-requeest aan Zijne Hoogheid enz. 4 stukken.

414. Gedrukte extract-resolutiën, missiven enz. betreffende den toestand der marine en de mislukte expeditie naar Brest in 1782; 1782, 1783. 10 stukken.

415. Extract-resolutiën van de Staten-Generaal van 31 Januari 1788 en gedrukte memoriën justificatoir van C. G. graaf van Wassenaar—Twickel, omtrent beschuldigingen voorkomende in het secreet rapport van de commissie van het financiewezen van de Admiraliteit in Friesland. 3 stukken.

416. Gedrukte memoriën houdende het generaal rapport van de personeele commissie van het defensiewezen met bijlagen van 28 October 1789 en extract-resolutiën van de Staten van Holland over de in dat rapport voorgedragen afschaffing der Admiraliteiten. 1 deel. 1 stuk.

417. „Aanteekeningen over het bestuur der zeegaten bij den aanvang der republiek."
Brief van den thesaurier generaal van de Unie Fr. v. der Hoop 3 Mei 1791 met consideratiën over de mogelijkheid om het bestuur der marine bij den Raad van State te brengen.
Geschreven en gedrukte extract-resolutiën en aanteekeningen wegens zeezaken 1792, 1793. 30 stukken.

418. „Ruw ontwerp van het te formeeren bestuur der zeezaken" April 1791. 1 stuk.

419. Gedrukte propositiën, memoriën, pamfletten, extract-resolutiën enz. betreffende de commissievaart, de rooverij der Engelschen ter zee, de Porto-Franco de middelen te water, de wapening en de manninge van de schepen enz, 1707—1758. 15 stukken.

420. Staat der voornaamste goederen en koopmanschappen uitgevoerd onder het ressort van het college ten Admiraliteit op de Maze benevens het rendement der rechten van iedere soort van 1784—1793. 1 deel.

421. Alsvoren van ingevoerde goederen. 1 deel.

422. Verschillende zee-orders, instructiën, seinen, orders van bataille enz. 1781— 1790. 27 stukken.

423. Copie-sententiën en stukken van den zeekrijgsraad gehouden aan boord van 's lands schip van oorlog Overijssel, gecommandeerd door den kapitein ter zee A. Riemersma in Juli 1784. 17 stukken.

423. Copie-sententiën en stukken alsvoren aan boord van 's lands fregat van oorlog 't Hof Souburg, onder commando van den kapitein G. J. van Son, April 1787.
Seinboek van gemeld schip 1786. 6 stukken.

425. Journaal gehouden aan boord van 's lands fregat van oorlog Amazoon, onder commando van den kapitein ter zee P. Lucassen, 6 December 1784—30 Augustus 1785. 1 deel zonder band.

426. Journaal gehouden aan boord van 's lands fregat van oorlog 't Hof Souburg 20 Mei 1785—16 April 1787, niet compleet. 1 deel zonder band.

427. Fragmenten van verschillende scheepsjournalen:

Mei—November 1787.
April—Augustus 1789.
Juli—October 1789.
December 1789—Januari 1790.

Oost-Indische zaken.

428. Gedrukte octrooien, artikelbrief, consideratiën enz., betreffende de Oost-Indische Compagnie 1602—1785. 4 stukken.

429. Copie memorie en extract-reglement betreffende het octrooi der Oost-Ind. Compagnie van 1622.
Geschreven en gedrukte aanteekeningen, missiven enz. betreffende de Oost-Ind. Compagnie over de jaren 1644 tot 1791. 14 stukken.

430. Geschreven en gedrukte plans tot redres, extract-resolutiën, missiven enz., betreffende de Oost-Ind. Compagnie 1782—1791. 63 stukken.

431. Memoriën, nota's en andere stukken, betreffende wijzigingen in de directie der Oost-Ind. Compagnie, bepaaldelijk het 5de departement en de bij resolutie van Hun Hoog Mog. van 12 April 1787 ingestelde politieke commissie, met een brief van den burgemeester van Amsterdam Jan van de Poll van 19 Maart 1789 en gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland dienaangaande 1787—1791. 23 stukken.

432. Geschreven en gedrukt „verbaal van het gebesoigneerde door de heeren bij Hun Ed. Groot Mog. resolutie van 8 Mei 1788 gecommitteerd, om van de bewindhebbers der Oost-Ind. Compagnie te requireren ouvertures van den staat der gemelde Compagnie in de resolutie breeder gemeld", 22 Mei 1788—8 October 1789. 1 deel.

433. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland, betreffende de Oost-Ind. Compagnie 1789—1794. 32 stukken.

434. Bijlagen tot het nader rapport van de gecommitteerden tot de zaken der Oost-Ind. Compagnie over den staat en de omstandigheden van die maatschappij van 14 Juli 1791. Gedrukt met allerlei concepten en copieën van daaronder opgenomen stukken. 21 stukken.

435. Gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal en die van Holland betreffende de Oost-Ind. Compagnie 1791. 3 stukken.

436. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Holland enz., betreffende de Oost-Ind. Compagnie 1794. 9 stukken.

437. Gedrukte missive van Bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie ter praesidiale kamer van Zeeland aan de Staten-Generaal van 13 October 1785 met toezending van alle brieven, resolutiën en verdere papieren betreffende de Kaap de Goede Hoop, ingevolge resolutie van Hun Hoog Mog. van 2 Juli daar te voren. 4 deelen.

438. Geschreven en gedrukte missiven, extract-resolutiën rakende de vaart naar de Philippijnsche eilanden over de Kaap de Goede Hoop 1786—1788. 5 stukken.

439. Copieën van missiven en rapporten over de expeditie van de Franschen op Trinconomale in Maart 1788, en van de verschijning van Fransche schepen aan de Kaap de Goede Hoop in October 1788. 10 stukken.

440. Geschreven en gedrukte secreete extract-resolutiën der Staten-Generaal en aanteekeningen over de aanspraken van de Engelschen op de vaart in de Oostersche zeeën 1748—1785. 9 stukken.

441. Gedrukt „Octroy accordé par le Roi (de Danemarc) à la Compagnie Asiatique", 21 Maart 1792. 1 stuk.

442. Gedrukt „Substance of the speech of Henry Dundas on the British Government and trade in the East Indies April 23 1793". 1 deel.

West-Indische Zaken.

443. Copieën van instructiën voor Bewindhebberen en ambtenaren der West-Indische Compagnie 1676—1748. 20 stukken.

444. Gedrukt rapport van H. Hoog Mog. Gecommitteerden tot de conferentiën met Bewindhebberen der West-Indische Compagnie, met bijlagen en extract uit dat rapport 19 Maart 1786.
Copie van de rapporten aan Zijne Hoogheid van de commissarissen Jhr. W. A. Sirtema van Grovestins en Mr. T. W. Boey, gezonden naar de koloniën van den Staat in West-Indië en „Memorie van Consideratiën", betreffende die rapporten 1789.
Gedrukte missiven van de vergadering van X^n aan de Staten Generaal over den toestand der West-Indische bezittingen en koloniën met bijlagen enz. 1780—1786.
Gedrukte octrooien, reglementen enz. betreffende de West-Indische Comp. 1637—1761. 3 deelen, 6 stukken.

445. Verschillende plannen omtrent de directie der West-Indische koloniën, bij niet verlenging van het octrooi der Compagnie, over de inwisseling der actiën, betaling van schulden enz. 1787—1791 7 stukken.

446. Geschreven en gedrukte staten, consideratiën, missiven en andere stukken betreffende de last- en recognitiegelden bij

de West-Indische Comp. geheven wordende en de beste wijze van hunne invordering hier te lande, na de verandering van het bestuur 1675—1792. 24 stukken.

447. Adviezen op de vragen rakende den slavenhandel op de kust van Guinea gedaan door het Besogne in 1790 en extract resolutiën van de Staten-Generaal daaromtrent 1782—1792.
Lijst der Hollandsche slavenschepen in de kolonie Suriname aangekomen 1785 1790.
Brief van N. W. Roëll uit Amsterdam 23 December 1790 met extract-missive van den Directeur Generaal aldaar met consideratiën over het verleenen van vrijen handel.
Brief van C. van de Lande te Amsterdam 22 Januari 1793 met eene memorie omtrent verbeteringen van den handel en landbouw op de kust van Afrika 1793.
Extracten uit missiven van Mr. Lieve Nicolaas van Bergen van der Grijp, president van den Raad, over den toestand aldaar 15 en 28 Mei 1788.
Gedrukte octrooien der West-Indische Compagnie 1701—1761. 23 stukken.

448. Gedrukte stukken rakende geschillen tusschen de West-Indische Compagnie en de Portugezen en Engelschen over den handel op de kust van Afrika en het betalen van recognitie of tienden 1727—1769. 3 stukken.

449. Gedrukt rapport, extract-resolutie en andere stukken betreffende de geschillen met Portugal over den vrijen handel op de kust van Guinea 1727—1788. 7 stukken.

450. Gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal en andere stukken betreffende de koloniën Essequebo en Demerary, het graven van een kanaal van communicatie, invoer van vreemde slaven, oprichten van een bijzonderen raad van Demerary enz. 1769—1776. 14 stukken.

451. Geschreven en gedrukte adviezen, consideratiën, missiven, resolutiën enz., betreffende de geschillen tusschen de provinciën Holland en Zeeland over de vrije vaart op Essequebo en Demerary:

a. vóór de decisie van Zijne Hoogheid in deze zaak 1765—1770.

b. na de decisie 1770—1785.

c. plan van accommodement tusschen Holland en Zeeland 1787, 1788. 44 stukken.

452. Gedrukte project-conditiën onder welke aan de planters in Essequebo en Demerary bij provisie f 300,000 zouden worden aangeboden om die colonie in florisanter staat te brengen. Missive van de Staten van Zeeland aan die van Holland van 4 Maart 1784 over de openstelling der vaart op Essequebo en Demerary. 2 stukken.

453. Extract-resolutiën, extract-missiven enz. betreffende den sluikhandel met producten uit Demerary en Essequebo en projecten van middelen om dit te beletten 1774—1792. 9 stukken.

454. Extract-resolutiën van de vergadering van Xen der West-Ind. Compagnie en eenige andere stukken rakende deze kolonie 1788—1791. 14 stukken.

455. „Mémoire concernant le projet d'un canal pour joindre Demerary à Mahaïta 1791." 1 stuk.

456. „Observations sur la nécessité et les moyens de former un établissement dans la rivière de Pontmarron". Rec. 26 Août 1791. 1 stuk.

Buitenlandsche aangelegenheden.

457. Copieën van brieven tusschen gekroonde hoofden gewisseld 1788—1790. 13 stukken.

458. Extract-resolutiën van de Staten-Generaal betreffende buitenlandsche betrekkingen 1788. 4 stukken.

459. Lijst van de tractaten tusschen H. Hoog Mog. en buitenlandsche mogendheden, die ter griffie van H. Hoog Mog. berusten, alsmede capitulatiën, conventiën en diergelijke publieke acten over 1701—1790. 1 deel.

460. Aanteekeningen over- en extracten uit tractaten door de Republiek met vreemde mogendheden gesloten 1609—1668 van de hand van van de Spiegel. 4 stukken.

461. Brief van F. W. Pestel, hoogleeraar te Leiden aan van de Spiegel van 7 October 1789 met eene verhandeling van professor A. Weis over tractaten van de Republiek met vreemde mogendheden en een minuutbrief van 15 October uit Goes. 3 stukken.

462. Copieën van en gedrukte tractaten, projecten daarvan, conventiën, declaratiën enz. 1705—1793. 71 stukken.

463. Gedrukte extract-resolutiën en stukken betreffende de geschillen tusschen den Keizer en de Republiek over zaken van de Oostenrijksche Nederlanden 1783, 1784. 9 stukken.

464. Copieën van brieven van de Nederlandsche gezanten baron van Nagell te Londen, baron van Reede te Berlijn en baron van der Borch te Stokholm aan den Griffier van de Staten-Generaal en van andere diplomatieke stukken, extract minuut resolutiën van de Staten-Generaal, betreffende de mèdiatie van den oorlog in het noorden van Europa en de zaken van de Porte 1788—1791. 82 stukken.

465. Copieën van brieven van Reinier van Haeften, extraordinaris envoyé aan het Hof van Weenen aan den Griffier van de Staten-Generaal, project-conventiën en andere stukken betreffende het congres te Sistowa 1790. 96 stukken.

466. Copieën van brieven van den baron van Reede, gezant te Berlijn aan den Griffier, extract-secreete resolutiën van de Staten-Generaal, memoriën, nota's en andere diplomatieke stukken rakende het congres van Reichenbach en de gevolgen daarvan 1790. 59 stukken.

467. Geschreven en gedrukte missiven, extract-resolutiën, betreffende de uitnoodiging door de Hoven van Weenen en Berlijn aan hunne Hoog Mog gedaan om zich aan te sluiten bij het tusschen hen op 7 Februari 1792 gesloten tractaat van defensive alliantie. 13 stukken.

468. Geschreven en gedrukte ordonnantiën enz. betreffende Oostenrijk en den Duitschen Keizer, 1789—1790 waarbij het wapen van Keizer Lodewijk II met verklaring. 4 stukken.

469. Leges fundamentales regni Hungariae 12 Maart 1791;

gedrukt, met twee geschreven stukken. 1 deel, 2 stukken.

470. Copie brief van Pieter de Huybert aan den raadpensionaris van Zeeland Jacob Verheye van 20 November 1696, over de limietscheidingen met de Oostenrijksche Nederlanden enz. Gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Holland 11 Januari, 3 Februari 1758. 4 stukken.

471. Copie-brief van Pieter de Huybert aan den Raadpensionaris van Zeeland van 20 November 1696 over de sluiting van de Schelde en andere zeegaten van Vlaanderen. Gedrukte deductie over artikel XV van het vredestractaat van 30 Januari 1648, 14 September. 2 stukken.

472. Copieën van brieven, resolutiën en gedrukte en geschreven stukken van verschillenden aard, betreffende de onlusten in de Oostenrijksche Nederlanden in de jaren 1789 en 1790, waarbij brieven van den griffier Fagel aan den Raadpensionaris met terugzending van het relaas eener conferentie met den Secretaris van het Koninklijk gezantschap van 3 October, van U. C. N. van der Noot agent plénipotentiaire du peuple Brabançon 25 October, van den baron van der Borch 7, 16, 17 November, van den gezant Hendrik Hop 16 November 1789, van van Leempoel 3 Januari 1790. 126 stukken.

473. Copieën van secreete missiven van den gezant te Berlijn baron van Reede aan- en extract secreete rssolutiën van de Staten-Generaal, en andere stukken betreffende de conventie tusschen Pruissen, Engeland en de Republiek der Vereenigde Nederlanden van 9 Januari 1790 over interventie ten aanzien van de onlusten in de Oostenrijksche Nederlanden. 11 stukken.

474. Copieën van missiven, memoriën, extracten uit de secreete notulen van de Staten-Generaal rakende de ouvertures door het Gouvernement Generaal der Oostenrijksche Nederlanden gedaan, over het aangaan eener conventie tusschen den Keizer en de Republiek tot bewaring der wederzijdsche rust en onderhandelingen daarover te Londen, Berlijn en Brussel 1790 en 1791. 20 stukken.

475. Copieën van brieven van Willem graaf Bentinck, gevolmachtigde op het congres van Aken, rakende de garantie van Sileziën aan den Koning van Pruissen 1748. 6 stukken.

476. Copieën van missiven van den gezant baron van Reede aan- en gedrukte secreete extract-resolutiën van de Staten-Generaal betreffende onderhandelingen over het tractaat van alliantie met Pruissen 1787, 1788. 13 stukken.

477. Minuut van den baron van Kinckell, extract secreete-resotie van de Staten-Generaal van 2 Januari 1787 met concept instructie voor den majoor van Munster, om in onderhandeling te treden met zoodanige prinsen van het Duitsche Rijk, die genegen zouden zijn tot het bijeenbrengen van een korps hulptroepen. 3 stukken.

478. Brief van den gezant Maarten van der Goes aan den Raadpensionaris van 21 Augustus 1790 met een' exacten staat van de Deensche zeemacht.
Korte schets van Denemarken 1788, plan over de financiën 1791 en eenige andere stukken betreffende den toestand van dat rijk. 9 stukken.

479. Brieven van den commissaris Stephan Arent van Deurs van 25 Mei en van den Pruissischen gezant Renfner van 17 Juni 1790 aan den Raadpensionaris, copieën van brieven van den gezant baron van der Borch aan- en extract-resolutiën van de Staten-Generaal van 1790, wegens het geschil met Zweden over het kaperreglement van 1783. 8 stukken.

480. Copie van een brief van den gezant J. C. baron van der Borch aan de Staten-Generaal van 20 November 1792 en eenige staten betreffende den Zweedschen handel. 6 stukken.

481. Gedrukte extract-resolutiën van de Staten-Generaal en die van Zeeland, placaten en publicatiën rakende den oorlog met Engeland in 1781. 33 stukken.

482. Advies van den Hove van Holland op de vraag door de Staten dier provincie gesteld, of het aangaan van een provisioneel tractaat met de Groot-Brittannische koloniën in Noord Amerika grond oplevert tot het instellen van crimineele proceduren 27 Maart 1781. Copie.
Gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Holland rakende de correspondentie van de stad Amsterdam met de Engelsche koloniën in Noord Amerika 1779, 1780. 10 stukken.

483. Staten van de Engelsche marine in den oorlog 1782. 3 stukken.

484. Brochures:

Waarom? of de onpartijdige staat van verschil tusschen de Republiek en Groot Brittanniën 1780.
Vertrouwelijke correspondentie of verzameling van brieven gewisseld tusschen een Hollandsch heer buiten 's lands geëtablisseerd en zijnen broeder in Holland woonachtig, over de oorzaken van den tegenwoordigen oorlog met Engeland.
Plan van eenige decoratiën, die gebruikt worden bij de illlumineering op de aanstaande vrede 1783.
Beknopte, beschrijving der doorluchtige begrafenis van de 's-Gravenhaagsche alias Hofcourant op Donderdag 9 Januari 1783.
Vrijmoedige raadgeving aan de inwoners van Nederland, wat dezelve te doen hebben ten behoeve van 't lieve vaderland.
Het rampspoedig noodlot van den ontijdig gebleven jonge zeeheld Louis Marie grave van Welderen met 's landsschip de Unie.
Vrijmoedige en staatkundige aanspraak aan het volk van Nederland door den kleinzoon van den neef van Pieter Dwarsdoelen.
Leer-cedul om in statie te volgen het lijk van wijlen den ouderwetschen Nederlandschen patriot, overleden 17 December 1781.
Vrijmoedige aanmerkingen op het berichtboekje getiteld: Aan het volk van Nederland.
Het laatste vervolg en egte slot op het egte vervolg op de Oranjeboomen.
Verschillende couranten. 18 stuks.

485. „Projet d'une alliance défensive entre S. M. le Roi de la Grande Brétagne et L. H. P. les Etats Généraux" en andere copieën van diplomatieke stukken en extract resolutiën van de Staten-Generaal betreffende de onderhandelingen over deze zaak 1787—1788. 17 stukken.

486. „Rapport en staaten van inkomsten en uitgaven van Engeland 1786—1791". Gedrukt. 1 deel.

487. Geschreven en gedrukte staten en brochures rakende de financiën en koophandel van Groot-Brittanniën 1714—1793. 10 stukken.

4.8. Kort onderzoek omtrent de vermeerdering der inkomsten' koophandel en scheepvaart van Groot-Brittanniën sedert 1783' zijnde gedrukte bijlage van de missive van den gezant van

Nagell aan de Staten-Generaal van 27 Februari 1792 en twee brochures over den handel en de scheepvaart van dat Rijk. 3 stukken.

489 „Review of the principal proceedings of the Parliament of 1784." Gedrukt. 1 deel.

490. Copieën van missiven, extract-resolutiën van de Staten-Generaal en andere stukken betreffende een geschil tusschen Spanje en Engeland over het aanhouden van schepen in de haven van St. Laurens of Notka op de kust van Californië 1790. 17 stukken.

491. „Memoire sur la conduite du duc de la Vauguion en Hollande. Redigé le 10 Février 1780." (L'original de ce mémoire se trouve au bureau de la guerre). 1 stuk.

492. Project de la constitution Française, declaration touchant l'acte constitutionnel, gedrukte bijlagen van de missiven van den ambassadeur Lestevenon van Berckenrode te Parijs aan de Staten-Generaal 15 Augustus en 26 September 1791.

La constitution française présentée au Roi par l'Assemblée Nationale 3 Septembre 1791. 3 stukken.

493. Lijsten van de sterkte der Portugeesche marine 1789—1791.

Lijsten van schepen, die Portugeesche havens zijn binnengeloopen en uitgezeild 1792. 3 stukken.

494. Copieën van brieven en rapporten van den consul Jacques de Hochepied te Smirna en den consul Vaslin te Alexandrië betreffende den handel in Egypte 1735—1789. 4 stukken.

495. Copie secreete instructie van den Plénipotentiaris der Staten-Generaal bij de Vereenigde Staten van Noord Amerika en aanteekeningen betreffende onze houding tegenover die Staten. 1783. 2 stukken.

496. Memorie van den gedesigneerden minister bij de Vereenigde Staten van Noord Amerika van Berckel (Rec. 2 Mei 1783) en lijst der personen aangesteld in het nieuwe congres 1789.

Staten van commercie en navigatie ingezonden door den consul Heineken 1791. 6 stukken.

Provincie Holland.

497. Copie op perkament van het Groot Privilege van Maria van Bourgondië (foutief gedateerd 14 Maart 1476) en aanteekeningen uit de memorialen van het Hof van Holland rakende Holland en Zeeland in 't gemeen onder de graaflijke regeering 1436—1587. 12 stukken.

498. Aanteekeningen van Mr. L. P. van de Spiegel extracten uit de resolutiën van de Staten van Holland 1540—1563 enz. betreffende beschrijving der Staten, omslagen, privileges, jurisdictiën in Holland tijdens de graaflijke regeering. 25 stukken.

499. Retroacta betreffende de vergadering der Staten van Holland XVIe—XVIIIe eeuw. 1 stuk.

500. Aanteekeningen betreffende het voorgevallene in de vergaderingen der Staten van Holland 4—8 September 1786. 1 stuk.

501. Copie resolutiën van de Ridderschap van Holland over de „ordre" van beschrijving enz. 1669—1728.
Lijst van de electiën en nominatiën in de Hollandsche steden Januari 1759. 3 stukken.

502. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën, adviezen en andere stukken rakende de aanstelling van verschillende Raadpensionarissen van Holland, met index 1525—1749.
(Gekocht op de auctie van den Raadpensionaris van Bleiswijck). 11 stukken.

503. „Index van retroacta, rakende het Raadpensionarisambt". 1 deel.

504. Staten en memoriën betreffende de bevolking, den koophandel, de navigatie en andere takken van welvaart in de provincie Holland 1601—1793. 12 stukken.

505. Inventaris van 's lands documenten op de charterkamer van Holland door Mr. I. S Cassa, commies ten kantore van den Raadpensionaris, uit kracht der resolutie van Gecommitteerde Raden van 17 October 1792. 1 deel.

506. Memorie van charters en papieren berust hebbende in

den toren van het voormalig convent van Sint Aagten binnen Delft, welke archieven op 24 October 1771, voor zoover zij door vocht of ongedierte niet waren verteerd, zijn geinventariseerd. 1 stuk.

Hof van Holland en Zeeland.

507. Aanteekeningen van Mr. L. P. van de Spiegel, geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Holland en andere stukken betreffende het Hof van Holland en Zeeland 1582—1786. 17 stukken.

508. Geschreven en gedrukte rapporten, extract-resolutiën van de Staten van Holland en Zeeland omtrent de vervulling van een Presidents- en Griffiersplaats en andere waardigheden in het Hof van Justitie 1722—1784. 7 stukken.

509. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën, missiven en andere stukken rakende het geschil tusschen den Raad van State en het Hof van Holland en Zeeland over zeker mandement van arrest door het Hof aan den geschutgieter Jan Verbruggen verleend 1770. 8 stukken.

Financiën van Holland.

510. Propositie door den raadpensionaris van Slingelandt gedaan in de vergadering van de Staten van Holland van 11 September 1727, rakende de financiën van die provincie. 1 stuk.

511. „Verhandeling over de financiën van Holland, van den beginne der Republiek tot in 1755". 1 stuk.

512. Geschreven en gedrukte staten, missiven, extract-resolutiën, betreffende de belastingen in Holland over 1727—1789. 15 stukken.

513. Gedrukte extract-resolutie van Holland over de liberale gifte 5 September 1747. 1 stuk.

514. Gedrukt secreet rapport van Commissarissen geëxamineerd hebbende den staat der financiën van de provincie

Holland met de daarbij behoorende memorie overgegeven aan de Staten 20 November 1750. 2 stukken.

515. Gedrukte „memorie houdende welke middelen in Holland bij collecte worden geheven en wat deswegens aan impost betaald wordt", met aanteekeningen van de hand van van de Spiegel 1791. 1 deel.

516. Ordonnantiën enz. betreffende betalingen op sterke dranken en de personeele quotisatie in Holland 1778, 1779. 3 stukken.

517. Gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Holland betreffende de provinciale financiën 1788—1793.

„Memorie over de competentie van Gecommitteerde Raden in cas van resistentie bij de gemeene middelen."

Aanteekeningen van financieëlen aard van 1750—1779. 6 stukken.

518. Geschreven en gedrukte staten, ordonnantiën enz. betreffende de gecollecteerde middelen in Holland XVIIe eeuw. 14 stukken.

519. Brief van G. Aust Whitehall 8 Juni 1792 aan „My dear lord"; extract-resolutiën van de Staten van Holland over den vrijdom van impost voor vreemde ministers. 7 stukken.

520. „Notitie van impost subjecte waaren aan het Hof van Zijne Hoogheid geconsumeerd" 1788—1790. 8 stukken.

521. Memorie van de personen die in de middelen van 't oorgeld van de paarden enz. over den Haag en het ressort van dien niet beschreven worden. 1 stuk.

522. Gedrukte extract-resolutiën, ordonnantiën enz., rakende den 2 maal een honderdsten penning 1793—1797. 17 stukken.

Landstreken en plaatsen in Holland.

523. Gedrukte concepten tot verbetering der stranden, inzonderheid aan en omtrent den Hoek van Holland 1757.

Geschreven en gedrukte extract-resolutiën, consideratiën, mis-

siven enz. betreffende het Hoogheemraadschap van Delfland, verschillende werken in Delfland en een subsidie tot het aanleggen van schermhoofden op het strand bij 's Gravenzande 1770—1791. 29 stukken.

524. Memorie rakende het armbestuur van 's-Gravenhage z. d. Borderel op de rekening van de diaconie 1793 en lijsten van collecten aldaar 1700—1794. 9 stukken.

525. Gedrukte extract-resolutiën der Staten van Holland rakende adviezen van Gecommitteerde Raden in het Noorderkwartier over den waterstaat van Noordholland 1791—1794. 4 stukken.

526. Memorie, bevattende den tegenwoordigen staat der differenten over de verbetering van den waterstaat der Vijf Heeren landen 1793. 1 stuk.

527. Gedrukt „Verbaal van de gedane inspectie van het eiland Goeree," 1734 met kaart. 2 stukken.

528. Copie-memorie betreffende het strandrecht, visscherijen enz. op de plaat den Springer, gelegen tusschen de eilanden Goeree en Schouwen 1790. 1 stuk.

529. Extracten uit de memorialen van het Hof van Holland, betreffende de rechten van de heerlijkheden Putten en Strijen, 1442, 1457 en van Middelharnis 1435. 3 stukken.

530. Gedrukte rapporten betreffende de limietscheiding van Sommelsdijk 1752—1759 2 stukken.

Provincie Zeeland

531. Verhandeling over de provinciale collegiën in Zeeland door Mr. C. Versluis.
Met aanteekeningen van van de Spiegel. 1 stuk.

532. Copieën van octrooiën, ordonnantiën en handvesten, commissiën en instructiën en andere stukken, rakende het burggraafschap van Zeeland, de rentmeesters der domeinen Beooster- en Bewesterschelde en de hooge jurisdictie in de

provincie, waarbij enkele gedrukte 1428—1761. 26 stukken.

533. Geschreven en gedrukte resolutiën, ordonnantiën en reglementen betreffende de regalia en domeinen van Zeeland 1454—1779. 15 stukken.

534. Gedrukte reglementen op de vergadering in Zeeland, 6 Augustus 1787. 6 stukken.

535. Copieën van de oude keur van Zeeland, acte van huldiging van aartshertog Philips 1549 en van eenige andere stukken de provincie betreffende, pamfletten enz. 1444—1775. 18 stukken.

536. Notitie van eenige notabele stukken ter Rekenkamer van Zeeland berustende, getrokken uit de door professor Kluit gemaakte lijst (*).
Inventaire des titres étant en la chambre des comptes à Lille, concernant le comté de Zélande.
Bladwijzer op het register van oude acten en octrooiën berustende ter griffie van de Staten van Zeeland beginnende met den jare 1554, geteekend A (*)
Alsvoren L.r. C (*).
Alsvoren Lr. D (*). 6 stukken.

Financiën van Zeeland.

537. Copie memorie van Johannes van der Hey Jacobsz. commies van de financiën van Zeeland omtrent den toestand der financiën dier provincie en middelen van redres 22 December 1768, met bijlagen. 16 stukken.

538. Copie missiven van die van Zierikzee, Veere en Vlissingen over de beslissing omtrent Zeelands financiën aan Zijne Hoogheid opgedragen 1771. 4 stukken.

539. Memorie betreffende de oorzaken van het verval der publieke financiën en van de welvaart der ingezetenen van Zeeland en middelen van verbetering opgesteld door Mr. Laurens Pieter van de Spiegel, als gecommitteerde van de stad Goes, Maart 1772, en eenige schetsen en plannen wegens de financiën en geldlichtingen in die provincie 1775—1782. 12 stukken.

540. Geschreven en gedrukte gewone- en secreete-extract-resolutiën van de Staten van Zeeland met bijlagen en andere stukken betreffende de financiën dezer provincie 1766—1768. 1 deel en 3 stukken.

541. Alsvoren 1769—1771. 1 deel, 1 stuk.

542. Geschreven en gedrukte staten, rapporten, memoriën, missiven enz. over hetzelfde onderwerp 1662—1774. 25 stukken.

Landstreken en plaatsen in Zeeland en Staatsvlaanderen.

543. Extract-resolutiën, aanteekeningen enz. betreffende de ambachtsheerlijkheden in Zeeland over 1229— na 1683.
Geschreven en gedrukte aanteekeningen, adviezen, processtukken enz. betreffende Zeeuwsche leen- en heerlijke rechten over 1465—1763.
Gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Zeeland, over een eedspraestatie der regeeringsleden in zake de gemeene mid delen 26 Juli 1756. 15 stukken.

544. Memorie omtrent de bevolking der provincie Zeeland opgemaakt in het jaar 1786 met bijlagen. 7 stukken.

545. Geschreven en gedrukte deductiën en andere stukken betreffende het recht van de Graaflijkheid in Zeeland op vaceerende erfportiën 1474—1777. 6 stukken.

546. Rapporten en memoriën rakende dijkwerken in Zeeland 1600—1779 en gedrukte reglementen voor waterschappen 1559—1775. 31 stukken en 2 kaartjes.

547. Memorie over de Walcherensche boerenpolitie 17 Februari 1778. 1 stuk.

548. Gedrukte processtukken in zake de Staten en gecommitteerden uit de breede geerfdens van het eiland Walcheren contra de erfgenamen van Mr. Johan Willem Parker over diens borgtocht voor den voortvluchtigen kassier van Walcheren M. J. W. Martens 1781. 2 deelen, 3 stukken.

549. Geschreven en gedrukte stukken, pamfletten, liederen

enz. betreffende het op 26 Januari 1704 te Middelburg voorgevallene bij de poging tot gewelddadige remotie der regeering, en de latere klachten van de Staten van Zeeland omtrent de daarover gehoudene proceduren voor het Hof van Holland en Zeeland. 40 stukken.

550. Geschreven en gedrukte stukken van verschillenden aard rakende de stad Middelburg, waaronder lijsten van geboorte en overlijden 1756—1786, proces tusschen de regeering van die stad tegen Mr. Johan Willem Parker voor den Hoogen Raad, over zijne ontzetting als commissaris van de wisselbank 1768. 47 stukken.

551. Secreete resolutie van Wethouders en Raad der stad Middelburg van 29 Juli 1710, tot vaststelling der stads regeering en contract van harmonie tusschen de regenten aangegaan 20 April 1715 over de begeving der ambten. 2 stukken.

552. Reglement van de Commercie Compagnie der stad Middelburg in Zeeland 24 Maart 1721. Gedrukt.
Reglement van de Societeit ter navigatie op Essequebo en annexe rivieren opgericht binnen Middelburg in Zeeland 1777. Gedrukt. 2 stukken.

553. Gedrukte reglementen enz. betreffende de jurisdictie enz. van de stad Veere 1668—1752
Missiven, extract-notulen enz. betreffende de oneenigheden te Veere 1668.
Copie-ordonnantiën van Veere 1617—1689. 15 stukken.

554. Copie-request der Roomsch Catholieke ingezetenen van Vlissingen ter bekoming van vrije godsdienstoefening z. d.
Verschillende geschreven en gedrukte reglementen 1703—1777 en copie-missive betreffende oneenigheden in de regeering aldaar 1770. 6 stukken.

555. Copie-sententie van den Grooten Raad van Mechelen van 11 October 1504 betreffende den tol van Zeeland in de Honte. 1 stuk.

556. Copie van het accoord tusschen de vier steden van Walcheren over het landrecht 8 Mei 1759, en van eenige hand-

vesten, keuren, andere stukken rakende de kleine steden en dorpen in Walcheren 1411—1685. 12 stukken.

557. Copieën van octrooiën wegens bedijkingen, het maken van een dam tusschen St vesant en Borsselen 21 October 1576, schorren van Symonspolder, Eversdijk, Biezelinge en 's-Gravenpolder 1756, van Borsselen en 's Heer Arendskerke 1757, Rilland, Bath en Maire 1772. 5 stukken.

558. Copieën van octrooiën, extract-resolutiën, commissiën en andere stukken betreffende het superintendentschap over de landwachten in Zuidbeveland 1582-1744. 1 deel.

559. Stukken aan de Staten van Zeeland overgegeven door den Baljuw en rentmeester-generaal van de domeinen van Bewestenschelde in zijn geschil over de jurisdictie met de ambachtsheeren van Zuidbeveland, omstreeks 1670. 9 stukken.

560. Stukken betreffende de pretentie van Charles de Lalaing, baron de Harchicourt op een derde gedeelte van de heerlijkheid Borsselen, hem aangekomen bij doode van Anthonie de Lalaing heer van Hoogstraten 1611. 1 deel.

561. Overloopers van Segaertspolder en Middelpolder 1663 en van 's-Gravenpolder 1666. 2 stukken.

562. Lijst van het getal der Roomschgezinden ten platten lande van Zuidbeveland. 1 stuk.

563. Geschreven en gedrukte memorie, requesten enz. rakende het different over het aanstellen van gezworenen der Breede Watering bewesten IJerseke 1778—1779.

Namen der dijkgraven en gegevens over die Watering 1519—1779. 7 stukken.

564. Geschreven en gedrukte stukken van verschillenden aard, betreffende ambachtsheerlijkheden en dorpen, benevens placaten, processtukken enz. 1581—1785. 37 stukken.

565. Memoriaal van het voorgevallene bij de verandering der regeering in 1650, verhaal van de geschillen tusschen de regeerings leden van Goes in de jaren 1691 en 1692, missiven, pamfletten en andere stukken rakende deze oneenigheden en

die van 1722, en de accoorden van maintenue en onderlinge correspondentie van 9 November 1691 en 15 Juli 1722. Geschreven en gedrukt. 43 stukken.

566. Recueil van stukken rakende het voorgevallene in de stad Goes in den jare 1692, ten opzichte van de heeren Westerwijk, het verdeelen van de boeten door de veroordeelde heeren betaald en hunne terugkomst in 1702, met repertorium. 1 deel.

567. Geschreven en gedrukte missiven, adviezen en andere stukken, rakende geschillen tusschen de stad Goes en de ambachtsheeren van Zuidbeveland, over het octrooi van het straatgeld van 3 December 1708, 1708—1710. 2 stukken.

568. Geschreven en gedrukte rapporten, memoriën en missiven betreffende de verbetering van het Goessche diep 1744—1774. 1 deel.

569. Geschreven en gedrukte stukken over verschillende onderwerpen de stad Goes betreffende 1577—1780. 38 stukken.

570. Copieën van stukken betreffende Reimerswaal „naar zeer oude mss. meerendeels uit de secretarie der stad Reimerswaal afkomstig, gelijk uit de geschilderde wapens en authentieke handteekeningen mag afgenomen worden, doch welke sedert, in een band te samen gebonden, berusten onder den heer A. J. de Ruever, pensionaris en secretaris der stad Zierikzee". 5 stukken.

571. Geschreven en gedrukte memoriën en aanteekeningen betreffende Wolfaartsdijk over de XVIIe en XVIIIe eeuw.
Memorie van den secretaris Lammens over verzocht octrooi tot bedijking van de Westerlandsche gorzen van Wolfaartsdijk 1690.
Gedrukte requesten aan de Staten van Zeeland van Jacob Arend baron de Perponcher Sedlnitzky en Willem Vogel ambachtsheeren van dat eiland over door hen bij het afdammen van de rivier de Schenge geleden schade (1752?) 4 stukken.

572. Copieën van uitgiften en andere stukken betreffende de dijkage in Noordbeveland van 1439, 1517 en 1594.
Copie-handvest tot het houden van een weekmarkt te Kortgene 1438. 4 stukken.

573. Copie-privileges en costumen der stad Zierikzee.
Extract uit een brief over het geven van premiën voor het bouwen van nieuwe schepen 1777. 3 stukken.

574. Copieën van de bepaling der jurisdictie van Brouwershaven 24 September 1439, van de commissie als dijkgraaf van Claas-kinderenkerke voor Cop Lauwen 10 Mei 1461 en als opperdijkgraaf van Schouwen voor Mr. J. A. de Jonge 24 November 1773. 3 stukken.

575. Verschillende stukken betreffende Tholen met index van van de Spiegel 1399—1716.
Copie-sententie en gedrukte missive betreffende geschillen tusschen Tholen en Bergen op Zoom, over het veer over de rivier de Eendracht 1770, 1781. 14 stukken.

576. Copieën van contracten, extract-resolutiën van de Staten van Zeeland en eenige andere stukken, omtrent tienden in Staatsvlaanderen 1353—1783. 9 stukken.

377. Aanteekeningen, extract resolutiën en eenige gedrukte stukken 1661 – 1773 over het „committimus van Zeeland in Vlaanderen en Brabant." 10 stukken.

578. Contract tusschen den Raad van Bergen op Zoom en de Staten van Zeeland over het innemen van militie 1579, met begeleidende missive van 7 November 1778.
Gedrukte reglementen, ordonnantiën, rapporten enz. betreffende het Hof van Vlaanderen, resideerende te Middelburg, Hulsterambacht, de steden en forten in Staatsvlaanderen, de geschillen tusschen Tholen en Bergen op Zoom, stad en lande van Biervliet, de rechten van Willem V in Montfort 1733—1780 9 stukken.

579. Project contract tusschen de Staten van Zeeland en den Raad van State over de bedijking van de Hoofdplaat en IJzendijksche schorren 24 October 1775, begrooting der kosten, conditiën van verkoop der landen in den bedijkten polder in 1780 en andere geschreven en gedrukte stukken betreffende deze dijkage 1775—1782. 31 stukken.

580. Geschreven en gedrukte missiven, deductiën, reflexiën, elucidatiën, resolutiën, betreffende de differenten tusschen

Zeeland en de Generaliteit, over de verrekening der extraordinaire uitgaven door de Generaliteit gedaan in 1777 voor de Hoofdplaat en de IJzendijksche schorren. 13 stukken.

581. Copieën van conventiën tusschen de Gecommitteerde Raden van Zeeland ter eenre, en de ingelanden der vrije polders omtrent Lillo en Liefkenshoek ter andere zijde, en andere stukken betreffende deze polders 1653—1783. 8 stukken.

Verschillende onderwerpen.

582. Aanteekeningen omtrent de populatie van het kwartier van Veluwe in 1747 en het getal der weerbare mannen in Gelderland in 1782.
Gedrukte remonstrantiën, pamfletten enz. betreffende Nijmegen 1705—1707. 5 stukken.

583. Copieën van missiven van Gedeputeerde Staten van Friesland aan Zijne Hoogheid 9 Juni 1766, 11 Februari 1771 en van Zijne Hoogheid 6 Juli 1766.
Gedrukt recueil van resolutiën, brieven, stukken, over het erfstadhouderschap, differenten tusschen het Hof van Friesland en den Academischen senaat en den magistraat van Leeuwarden. 1748—1767. 1 deel, 3 stukken.

584. Geschreven en gedrukte stukken betreffende de financiën in Friesland 1770—1786. 4 stukken.

585. Aanteekeningen betreffende het getal der inwoners in Overijssel 1766, 1767.
Staat der financiën in Overijssel 1784. 2 stukken.

586. Geschreven en gedrukte missiven enz. betreffende geschillen tusschen de stad Groningen en de Ommelanden en resolutiën van de Staten van Holland van 9 Mei 1759, waarbij vergund wordt beslag te leggen op goederen van ingezetenen van Groningen en Ommelanden in Holland wegens achterstallige lijfrenten. 3 stukken.

587. Staat van middelen en lasten in de provincie Stad en Lande over 1776. 1 stuk.

588. Copie-brief van Mr. A. L. Pelerin pensionaris van Maastricht aan den thesaurier-generaal van Wijckerheld Bisdom over kaarten betrekking hebbende op de limieten der landen van Overmaze, de belangrijkheid van het land van Daalhem voor de communicatie met Duitschland en eenige andere punten met een kaartje aanwijzende de gemaakte kiezel- en steenwegen tot communicatie met Duitschland 13 Mei 1785.
Mémoire sur l'importance de la ville de Maastricht, et ses dépendances par rapport au commerce de la République Mai 1784. 2 stukken.

589. „Mémoire sur l'importance de la ville de Maastricht" door Mr. A. L. Pelerin, door hem toegezonden aan den Prins van Oranje bij brief van 21 Maart 1794. 6 stukken en een kaartje.

590. „Mémoire pour son Excellence Mgr. le comte de Barbiana et Belgiojoso, ministre plénipotentiaire de Sa Majesté l'Empereur et Roi", z. d. over het stapelrecht van Roermond. Opgemaakt bij opdracht van die van het dorp Linne door E. F. A. Poel. 1 stuk.

591. Memoriën wegens het aanleggen van een straatweg van 's Hertogenbosch naar Luik 1768, en een brief van J. C. Nederburgh te Rotterdam van 19 Juni 1781 over het nadeel dat de kooplieden der Republiek zouden lijden door den voorgenomen aanleg van een weg van Luxemburg naar Welsbillich een dorp bij Trier aan de Moesel. 5 stukken,

592. Geschreven en gedrukte rechtsgeleerde adviezen, casuspositiën, requesten enz. 1443—1755.
Gedrukt advies nopens het recht der steden competeerende in cas van judicature door Hugo de Groot.
Gedrukte consultatie rakende het beneficie van inventaris.
Gedrukt debat advies en inventaris van stukken, betreffende een geding tusschen Isaak Hurgronje, burgemeester te Vlissingen en Johan Gijselingh, baljuw 1704, 1705. 18 stukken, 2 brochures.

593. Gedrukte advertissementen van rechten, deductiën en sententiën in zaken voor den Hoogen Raad van Holland, den Raad van Brabant, het college ter Admiraliteit te Amsterdam aanhangig 1766—1789. 17 stukken.

594. Advies van 15 Mei 1775 van Mr. L. P. van de Spiegel een der adjuncten adviseurs in het proces voor den Hoogen Raad gevoerd tusschen Mr. Adriaan Steengracht, rentmeester-generaal der domeinen in Zeeland Bewestenschelde en Mr. J. J Brasser over den boedel van Marinus Hubrechtsen, in 1763 in het oude mannenhuis te Middelburg overleden, en eenige andere stukken betreffende deze zaak. 8 stukken.

595. Geschreven en gedrukte extract-resolutiën van de Staten van Zeeland over kerkelijke zaken, 1620—1682. 3 stukken.

596. Copie-wetten der Classicale Vergadering van Zuidbeveland 1749. 1 deel

597. Gedrukte „Acta Synodi Nationalis Dordrechti habitae", 1618, 1619. 1 deel.

598. Geschreven en gedrukte kerkelijke zaken betreffende Zeeland, XVIe—XVIIIe eeuw en Holland XVIIe eeuw. 3 cahiers 5 stukken.

599. Gedrukte biddagsbrieven van de Staten van Zeeland en van Holland 1676—1794. 64 stukken.

HANDSCHRIFTEN TOEBEHOORD HEBBENDE AAN MR. L. P. VAN DE SPIEGEL.

600. Historische aanteekeningen van het merkwaardige in Europa voorgevallen in iedere eeuw na onze tijdrekening. 1 deel.

601. „Excerpta miscellanea a me (van de Spiegel) puero colligi coepta anno 1754 ex schedis dispersis, huc collecta et deinceps (1778) inter legendum aucta", in 1796 door den schrijver herzien en aangevuld. 1 deel.

602. „Aanteekening van eenige min bekende zaken tot de vaderlandsche historie betrekking hebbende, om in vervolg van tijd, elders in orde te schikken" door van de Spiegel. 1 stuk.

603. „Collectanea juris publici Belgici hodierni, ab anno 1760 et deinceps", naderhand vermeerderd met aanteekeningen betrekkelijk de regeerkunde, oeconomia publica, statistica en jus publicum in 't gemeen. H. S. van van de Spiegel.

„Diverse aanteekeningen en memoritjes behoorende tot de adversaria juris publici hodierni", waaronder een brief van W. van Citters 13 Januari 1766. 1 deel, 18 stukken.

604. [L. P. van de Spiegel]. „Schets der regeerkunde in betrekking tot haare oogmerken en middelen". (Middelburg) 1786. 1 deel.

Doorschoten exemplaar met aanteekeningen van den schrijver.

605, 606. „Reflexiën over de gebreken in de gesteldheid der regeering van de Vereenigde Nederlanden" door van de Spiegel, September 1783. 2 exemplaren. 2 deelen.

607. Brief van een heer uit Gelderland aan een zijner vrienden in Zeeland over het different tusschen de zes provinciën en die van Zeeland nopens de financiën der laatstgemelde. Amsterdam 1771. 2 exemplaren. 2 stukken.

Volgens bijgevoegde aanteekening van van de Spiegel, heeft hij dezen brief opgesteld en is die door een zijner vrienden uitgegeven.

608. Complimenten en harangues bij verschillende gelegenheden sommige voor en andere na het afleggen (van verschillende bedieningen) geschreven van 1780—1787. 24 stukken.

609—612. Verhandelingen van Simon van Slingelandt, afgedrukt in zijne Staatkundige geschriften. 4 deelen.

613. Observationes ad F. W. Pestel, commentarios de Republica Batava. 1 deel.

614—628. „Collectanea rakende de historie der Unie van Utrecht, en de eerste tijden van de Republiek, verzameld sedert 1778 tot 1781, wanneer dit werk is blijven steeken."

614. „Aanteekeningen behoorende tot de historie der Unie van Utrecht", door van de Spiegel. 1 deel.

615. „Voorwerk van de Historie der Unie gedeeltelijk afgemaakt of in brouillon":
Eerste hoofddeel. Staatkundige schets der Nederlandsche zaken vóór en in het eerste tijdperk der Spaansche beroerten tot op het jaar 1572, bl. 1—62.
Tweede hoofddeel. Van de Nederlandsche zaken sedert

het jaar 1572 tot na de vrede van Gend in het jaar 1576 gesloten bl. 63—120.
Vervolg bl. 1—59. op losse bladen.

616. Memorie „annotatiën nopens de Unie van Utrecht".
L°. A. Korte deductie en bewijzinge van 't geene de rentmeester Wijnrich geprofiteerd heeft gedurende zijne administratie als rentmeester der domeinen van Bewesterschelde 1 Mei 1578—6 Maart 1587. Copie. 13 losse katerns.

617. Brieven van den Prins van Oranje aan de gedeputeerden van zijnentwege en van de Staten van Holland en Zeeland te Brussel 31 Augustus, 8 September, 16 November, 7 December 1577 (waarbij: „Mémoire sur les poinctz sur les quelz on doibt recepvoir son Alteze 4 Decembre 1577"), 1 Januari 1578 en aan Marnix van Sint Aldegonde te Brussel 9 November 1577. 7 stukken.

618. Copie „punten bij de gecommitteerden van de Generale Staten van Holland en Zeeland geraamd nopende de regeering derzelver landen en 't generale gouvernement van Zijne Excellentie" 17 Mei 1575.
Copie brief van Prins Willem I aan Dijkgraaf en Gezworens van de Breede Watering 27 Januari 1577.
Copie propositie bij Elbert Leoninus te Dordrecht gedaan 30 Maart 1577.
Continuatie van de notulen der resolutiën genomen op de dagvaart te Haarlem 14 Augustus—14 September 1577. Copie.
Copie missive van de Staten van Holland te Delft 18 December 1577. Extract uit zekere missive van de gedeputeerden van de Staten binnen Antwerpen 15 December 1577. Artikelen wegens handeling met den Koning van Portugal.
Copie rapport in de vergadering van de Staten van Holland en Zeeland binnen Gorcum 24 November 1578 op zekere punten bij graaf Jan van Nassau den Staten voorgehouden.
Copie brief van graaf Johan van Nassau, Stadhouder van Gelderland aan de gedeputeerden van de nader geunieerde provinciën te Utrecht 1579, waarin copie instructie voor gedeputeerden uit het Nijmeegsche kwartier 12 Februari 1579.

Copie instructie voor Alexander Bentinck van wege het Arnhemsche kwartier te Utrecht gedeputeerd 16 Februari 1579. 8 stukken.

619. „Uitgezogte stukken van voorige jaren, die tot een appendix kunnen dienen":

Copie brief van de Staten-Generaal aan de Staten van Zeeland 4 Januari 1579.

Copie instructie voor meesters van het Sinter Claes gilde te Nijmegen 22 Januari 1579.

Copie extract-resolutie van de Staten-Generaal 22 Januari 1579.

Copie instructie voor gedeputeerden van het Nijmeegsche kwartier 12 Februari 1579.

Copie missive van credentie voor de gedeputeerden van Nijmegen 14 Februari 1579.

Copie instructie voor de gedeputeerden van het Arnhemsche kwartier 16 Februari 1579.

Copie brief van graaf Jan van Nassau aan de gedeputeerde bondgenooten te Utrecht 16 Februari 1579.

Copie brief van de gedeputeerde bondgenooten te Utrecht aan graaf Jan van Nassau 20 Februari 1579.

Copie brief van graaf Jan van Nassau alsvoren 17 Maart 1579.

Copie brieven van de Staten-Generaal aan de Staten van Zeeland 25 Maart en 8 April 1579. 11 stukken.

620. „Stukken waarvan in den bundel geen gebruik is kunnen gemaakt worden":

Copie brief van de Algemeene Staten aan de Staten van Artois 28 April 1579.

Generale middelen, vermogens de nadere Unie binnen Nijmegen in train gebracht 28 April 1579. Copie.

Copie brief van Burgemeesteren en Schepenen van Arnhem aan de gedeputeerden voor de nadere Unie 2 Mei 1579.

Copie memorie van J. de Corpelz commissaris van de vivres aan de Staten-Generaal 7 Mei 1579.

Copie extract resolutie van de Staten-Generaal omtrent het zegel 22 Mei 1579.

Copie propositie van den Prins van Oranje aan Antwerpen (Bor. 13e boek p. 67) 29 Mei 1579.

Copie van de acte van onderteekening van de Unie door de stad Amersfoort 10 Juni 1579.

Copie extract uit een brief uit Keulen, met bijzonder-

heden omtrent het huishouden der Spanjaarden te Maastricht 12 Juli 1579.

Copie resolutie van de Staten-Generaal 18 Juli 1579.

Copie extract uit het register der handelingen van de gedeputeerden tot de nadere Unie 22 Augustus 1579.

Copie brief van Reinier Cant en Gerard Knoop gedeputeerden bij de Staten van Friesland aan de gecommitteerden tot de nadere Unie 29 Augustus 1579.

Copie instruction par le Sr. D'Ohain et commis des finances de Rouck et conseiller d'Ypres Heyns sur ce qu'ils auront à négocier de par les Etats Généraux assemblés en Anvers 10 Septembre 1579.

Copie brief van de gedeputeerden op de vredehandeling te Keulen aan de Staten-Generaal 15 September 1579.

Copie brief van de Staten-Generaal aan de Staten van Zeeland 24 September 1579.

Copie annotatiën bij de gecommitteerden van de nadere Unie volgens het advies van Zijne Excellentie tot Gent gedaan 28 September 1579.

Corte opvatting van de punten de gedeputeerden der nader geunieerde provinciën overgegeven van wege den Prins van Oranje door den heer van Sint Aldegonde. Exh. Staten-Generaal 5 October 1579. Copie

Copie brief van de Staten-Generaal aan de Staten van Zeeland 7 October 1579.

Copie order van den Prins van Oranje aan de gedeputeerden van de nadere Unie 15 October 1579.

Copie brief van den Prins van Oranje aan den baron d'Inchy, gouverneur van Kamerijk 18 November 1579.

Copie brief van de Staten-Generaal aan de steden Rijssel, Donay en Orchies 21 November 1579.

Copie brief van de Nederlandsche gezanten te Keulen aan de Staten-Generaal 22 November 1579.

Copie voorstel van den Prins van Oranje aan de Staten-Generaal wegens hetgeen vereischt wordt voor den aanstaanden veldtocht 12 December 1579.

Copie brief van de Staten-Generaal aan de Staten van Zeeland 21 December 1579.

Copie acte van de Staten-Generaal wegens de instelling van den Landraad 26 December 1579.

Copie brief van de Staten-Generaal aan de Staten van Zeeland 29 December 1579.

„Concept van de naerder Unie tot Utrecht". Uit een register van oude acten, octrooiën, placaten, instructiën enz. 1578—1590 in het archief van Zeeland.

Copie resolutie van de Staten van Holland en Zeeland 1 April 1580. 28 stukken.

621. Gedrukte stukken:

„Ordonnantie en instructie van Prins Willem I van Oranje, om bij provisie het land van Holland naar dezelve te regeeren", 25 Augustus 1572.

Opdracht van de regeering van Holland en Zeeland aan den Prins van Oranje 1 November 1574.

Unie tusschen Holland en Zeeland 4 Juni 1575.

Acte van het gouvernement des Prinsen van Oranje 20 Juli 1575.

Conditiën waarop de Prins de regeering zal aanvaarden uit kracht van de Unie van 25 April 1576.

Unie tusschen Holland en Zeeland 25 April 1576.

Missive van de gedeputeerden van Zeeland aan de Staten over het verkoopen van Vlissingen, Veere en Domburg 21 Mei 1581. 1 cahier.

622. „Gendsche vrede en pogingen tot Unie tusschen de provinciën in 1576:"

Extracten uit de resolutiën der Generale Staten vergaderd te Brussel in 1576 tot pacificatie der Nederlanden.

Aanteekeningen van resolutiën van de Staten-Generaal 1576. 1577, geextraheerd door A. Bogaard, klerk bij den Raad van State 1779. 3 stukken.

623. Notabilia uit de gedrukte resolutiën van de Staten van Holland 1576—1579 rakende de gevolgen van de pacificatie van Gend. (*)

Notabilia als voren nopende de Unie tusschen Holland en Zeeland. (*)

Copie schriftelijk rapport van Elbertus Leoninus van eene commissie in Holland, Zeeland en Utrecht in Februari 1577.

Copie resolutie van de Staten van Holland en Zeeland 6 Mei 1577.

Copie brief van de Staten-Generaal aan den Koning van Spanje 5 October 1577.

Copie brief van dezelfden aan Don Jan van Oostenrijk 8 October 1577.

Copie resolutie der Staten van Holland en Zeeland 6 Mei 1577.

Copie extract resolutie van de Staten van Zeeland 2 Februari 1578.

Copie resolutie der Staten van Holland en Zeeland op het afzweren des Konings van Spanje 1579.
Copie extract uit het publicatieboek van Middelburg 19 December 1579. 10 stukken.

624. Copie ordonnantie van den oorloge 24 Januari 1578.
Redenen waarom de Prins van Oranje tot Alençon genegen was. (van de Spiegel).
Extracten uit de gedrukte resolutiën van de Staten van Holland 1578 en 1579.
Excerpten uit de notulen en dépêches van de Gecommitteerde Raden van de Staten 's lands van Zeeland 1 September 1578—31 Mei 1579.
Aanteekeningen rakende het verbond van Unie 23 Januari 1579 te Utrecht gesloten.
Copie protestatie van wege de stad Goes gedaan 28 Januari 1579.
Extracten uit de resolutiën des kapittels van Oud Munster 1579.
Copie extract uit het acteboek der stad Goes 1578—1580.
Copie resolutie van de Staten van Holland en Zeeland 25 Februari 1579.
Copie missive van den Prins van Oranje aan de Staten van Zeeland 6 Mei 1582.
Copie acten van den Raad van State 20 en 28 April 1587. 24 stukken.

625. Copie resolutie van de Generale Staten op de gemeene middelen van consumptie 24 Juni 1581.
Copie rapport van Zijne Doorluchtigheid en de gedeputeerden van de Staten-Generaal, houdende een staat van het inkomen en de lasten van de Generaliteit 1581.
Copie van eenige punten waarop de heeren Staten van Holland verzocht worden te letten belangende het furneeren hunner quote 1581.
Copie commissie voor Ghijsbert van Zuylen en Mr. Dirk van der Does om te Utrecht papieren te lichten de Generaliteit aangaande 21 Maart 1591. 4 stukken.

626. Bijzonderheden wegens eenige der voornaamste bewerkers en onderteekenaars van het verbond der Unie (*).
Copie van den eed tegen den Koning van Spanje, gearresteerd bij de stad Middelburg 25 October 1584. 2 stukken.

627. Brieven aan Mr. L. P. van de Spiegel over zijne studiën betreffende de Unie van Utrecht van:

Jona Willem te Water, hoogleeraar aan de Illustre School te Middelburg 5 October 1777.
Mr. Herman Schomaker raad en secretaris van de stad en het graafschap Zutphen 24 December 1777.
Mr. Hendrik van Wijn pensionaris van Brielle 30 Juli 1778.
Mr. Pieter Paulus advocaat te 's Gravenhage 3 Juli 1778, minuutbrief 10 Juni.
Mr. Nicolaas Bondt advocaat te Amsterdam 30 Juni 1778.
Jacobus Ermerins, secretaris van Vere 2 Februari, 14 Maart 1778.
Willem Ermerins, schepen van het Vrije van Sluis 16 October 1778.
Willem Emmery baron de Perponcher te Utrecht 3 October 1778.
Mr. Pieter Bondam, hoogleeraar te Utrecht 17 Maart, 15 April, 16 Juni, 25 Juli, 20 October 7 November en 21 December 1779, minuutbrieven 6 April, 6 November.
Mr. Johan Adriaan van de Perre van Nieuwerve, eerste edele van Zeeland 22 Februari, 16 Maart 1779.
Jacobus de Rhoer hoogleeraar te Groningen 30 April 1779.
Mr. Carel Gerard Hultman, griffier van het Hof van Gelderland 12 Juni, 20 December 1781.
Willem Anne baron Schimmelpenninck van der Oye rekenmeester van Gelderland 27 November 1781 en eene memorie aan van de Spiegel toegezonden bij brief van 25 Juli.
Mr. Jan Nanningh van der Hoop, schepen van Arnhem 25 Juli en 20 December 1781.
Mr. Pieter Johan Macaré, pensionaris van Middelburg z. d. 28 stukken.

628. Notulen van de Unie 1579. 1 deel.
(slechts de laatste acht bladen, het overige uitgescheurd).

629, 630. Index op de secreete notulen van de Staten-Generaal 1694—1748. 2 deelen

631. Mr L. P. van de Spiegel, Verhandeling over den oorsprong en de historie der vaderlandsche rechten inzonderheid

van Holland en Zeeland. Goes 1769. Doorschoten exemplaar met aanteekeningen van den schrijver.

Brieven van dankbetuiging van verschillende personen wegens ontvangen exemplaren van dit werk. 1 deel, 11 stukken.

632. „Aanteekeningen over het staatsregt van Holland en Zeeland onder de Graven", door van de Spiegel sedert 1760 gemaakt, in 1777 verzameld en later vervolgd. 1 deel.

633—637. Inhoudsopgaven van de voornaamste acten in registers van het Hof van Holland:

633. „Geëxtraheerd" uit de memorialen 1428—1468. 1 deel.

634. „Geëxtraheerd" uit de sententiën 1447—1513. 1 deel.

635. „Geëxtraheerd" uit de memorialen 1513—1700. 1 deel.

636. „Geëxtraheerd" uit de missiven, adviezen, enz. 1537—1713. 1 deel.

637. „Geëxtraheerd" uit de notulen, resolutiën, enz. 1602—1713. 1 deel.

638. „Repertorium van registers en stukken (berustende) ter domeinkamer van Holland". 1 deel.

639, 640. Geschreven „Index op de (voornaamste) resolutiën van Holland 1524—1773". 2 deelen.

641, 642. Beschrijving van het ambt van Advocaat van den lande of Raadpensionaris van de provincie van Holland en Westfriesland. 2 exemplaren. 2 deelen.

643. „Breedvoerige beschrijving der ambten zoo van Stadhouder en Registermeester van de leenen, als van Chartermeester en Grootzegelbewaarder van de provincie van Holland en Westfriesland en van hetgeen met betrekking tot die respectieve ambten is voorgevallen sedert derselver eerste oorspronk." 1 deel.

644. Recueil van gedrukte resolutiën van de Staten van Holland en Westfriesland, betreffende formulieren van gebed,

eeden, verklaringen, ordonnantiën op het houden van vergadering, instructiën, reglementen. Met index. 1 deel.

645. Privilegiën van Kennemerland. Handschrift uit de XVIIe eeuw. 1 deel.

646, 647. Repertorium van de charters en privilegiën betrekking hebbende tot Zeeland, alsmede tot den Briel en Voorne. Onafgewerkt h. s. door van de Spiegel. 2 deelen.

648. „Repertorium van alle de stukken in het groot charterboek van den heer van Mieris voorkomende, welke eenige betrekking hebben op de provincie van Zeeland". H. s. van van de Spiegel. 1 deel.

649. „Keure van Zeeland door grave Florens de V gegeven in het jaar 1290, uit het verouderde Nederduitsch in hedendaagschen stijl gebracht, en met aanteekeningen over de oude vaderlandsche rechten en taal opgehelderd" en andere aanteekeningen van van de Spiegel over deze keur. 3 deelen.

650. Recueil van gedrukte keuren van Zeeland. Voorin eene lijst van de hand van van de Spiegel. 1 deel.

651. Handschrift zonder titel naar het schijnt: korte inhoud der copulaatboeken van Zeeland. 1 deel.

652. „Aanteekeningen uit de Staaten notulen van Zeeland, met de hand van den heer secretaris van 't land Pieter Duvelaer den ouden" Juni 1576—December 1706. 1 deel.

653—655. Index op de notulen van de Staten van Zeeland 1587—1750. 3 deelen.

656. Alphabetisch register op de placaten der Staten van Zeeland. 1 deel.

657. Staatkundig Zeeland door Mr. Anthony de Jonge van Bruinisse. Handschrift. 1 deel.

658. Memorie ter adstructie van de jurisdictie, welke de ambachtsheeren van Zuidbeveland in derzelver ambachten competeert. Goes 1766. Doorschoten exemplaar, met aanteekeningen van van de Spiegel. 1 deel.

659. „Register op de nationale en Zeeuwsche provinciale Synoden, mitsgaders op de resolutiën der heeren Staten van Zeeland en derzelver Gecommitteerde Raden voor zooverre het kerkelijke betrekkelijk zijn." Handschrift van van de Spiegel. 1 deel.

660. „Register van de Graven en Gravinnen van Holland en Zeeland, Heeren en Vrouwen van Zuidbeveland naar order des tijds, dat zij geleefd hebben, welke aan de stad Goes eenige privilegiën, handvesten, octroyen en willekeuren gegeven hebben mitsgaders een korten inhoud derzelve." Handschrift. 1 deel.

661. „Adversaria Juridica". Handschrift van Van de Spiegel en Mr. J. Keetlaer. 1 deel.

662. Adviesboek, door H. van Heijden. 1 deel.

663. „Verhandeling over het aanwinnen van lant uit de diepte, het bedijken van schorren met de bestekken daarvan, mitsgaders het onderhoud en bewaringe van dijkagiën tegens stormen en grondbraken, waarbij de manier van het leggen van allerlei zeer klaar wordt aangewezen", door Andries Vierling (?), rentmeester van Steenbergen omstreeks 1530. 1 deel

664. Recueil van gedrukte stukken betreffende de noodzakelijkheid van het maken van een waterloozing omtrent Katwijk en de Noordzee en het bedijken van een gedeelte van de Haarlemmermeer, loopende tot 1770. 1 deel.

665. „Christelijke consultatiën en uitgezochte deductiën sedert 1767—1777 ingesloten", door Mr. Laurens Pieter van de Spiegel. 1 deel en 28 losse katerns.

666—668. De Bijbel Dordrecht 1769, doorschoten met aanteekeningen van Mr. L. P. van de Spiegel. 3 deelen.

669. De actibus legitimus, academisch proefschrift van L. P. van de Spiegel, Leiden 1757, doorschoten met aanteekeningen van zijne hand.

INVENTARISSEN.

670. Memorie van de stukken behoorende tot het archief van den Raadpensionaris, door van de Spiegel opgemaakt 17 Januari 1799. 1 stuk.

671. Catalogus van de bescheiden door Mr. L. P. van de Spiegel in verband met zijne ambtelijke werkzaamheden bijeengebracht. 1 stuk.

672. Catalogus van handschriften toebehoord hebbende aan Mr. L. P. van de Spiegel. 1 stuk.

673. Alphabetisch repertorium door van de Spiegel op de beide laatstgenoemde verzamelingen gemaakt 1793. 1 deel.

Van Mr. M. I. Pijnappel te Amsterdam

LXI. Afkomstig van Mr. Cornelis Felix van Maanen als procureur-generaal bij het Hof van Holland en later als minister van Justitie van het koninkrijk Holland.

1—12. Extract-resolutiën van het Hof van Holland, betreffende crimineele zaken, waarover door den Procureur-Generaal rapporten werden uitgebracht of mededeelingen gedaan 1795—1806. 12 deelen.

13. Stukken in zake de crimineele procedure tegen Samuel Hollingerus van Lansbergen, Remonstrantsch predikant te Moordrecht 1709 - 1722 (Crimineele papieren Hof van Holland 1722). 41 stukken.

14. Dreigbrief met geteekende spotprent gezonden aan den Prins van Oranje Willem V door Abraham Douglas, zoon van Frans Douglas, gewezen raad en rentmeester van den Koning van Pruissen voor de domeinen in het Westland, doch bij den aankoop dezer domeinen door de Prinses Regentes in die betrekking niet gecontinueerd, met brieven van Zijne Hoogheid, den raadpensionaris van Bleiswijk, den resident Hendrik Hop te Brussel en anderen 1781. 46 stukken.

15. Extract resolutiën, memoriën en andere stukken betreffende eene, bij het Hof overgebrachte, vervolging door den Baljuw van stad en lande van Woerden tegen Johan Christiaan Ten Noever aldaar, uitgever van de Zuid-Hollansche courant, wegens in die van 7 Januari n°. 3 en 26 Januari 1784 n°. 11 voorkomende lasterlijke artikelen tegen de Vroedschap van Rotterdam, gesurcheerd bij resolutie van de Staten van Holland van 30 April 1784. 16 stukken.

16 Processtukken rakende Franciscus Campanus te Delft, bij vonnis van den baljuw aldaar van 25 Mei 1796 veroordeeld wegens oproerige, hoonende en kwaadaardige uitdrukkingen tegen de geconstitueerde machten, welk vonnis werd gecorrigeerd bij resolutie van het Hof van Holland van 20 December 1796. (Crimineele papieren 1796). 24 stukken.

17. Stukken betreffende de crimineele procedure tegen Mr. Ocker Repelaar, oud raad der stad Dordrecht, commissaris van wege de Staten-Generaal te Parijs en commissaris van de vivres bij de armee van den Staat in den laatsten oorlog, beschuldigd van het maken van plans en concepten om de gelukkige omkeering van zaken in de Republiek te renverseeren en van correspondentie in cijfers met de aanhangers van den gewezen Stadhouder, veroordeeld bij sententie van 16 Mei 1797. (Crimineele papieren 1797). 124 stukken.

18. Crimineele eisch van den Procureur-generaal tegen Pieter Stolker te Lekkerkerk wegens het overleveren in 1787 van twee burgers aldaar aan Pruissische militairen 1798. 2 stukken.

19. Brieven van den Baljuw van Hoorn en minuten van den Procureur-generaal van het Hof van Holland en andere stukken betreffende Mr. Hendrik van Straalen, verdacht van verstandhouding met den vijand. bij den inval der Engelschen en Russen in Noordholland in 1799 en zijn ontslag uit voorloopige hechtenis in het laatst van dat jaar. Zie resolutiën van het Hof van 13, 15, 16, 17 Januari, 4 en 25 April 1800. (Crimineele papieren 1799). 25 stukken.

20. Adviezen van den Procureur-generaal en andere stukken betreffende de crimineele processen tegen Jan Eikenbroek, François Willem Martinus Ruysch, Lucas Matthijs Kaltner, Pieter van Groeneveld en anderen, beschuldigd van machinatiën tegen het tegenwoordig gouvernement 1799, 1800 (Crimineele papieren 1799, 1800). 52 stukken.

21. Crimineele processtukken rakende eene bende huisbrekers en dieven en correspondentie van den Procureur-generaal met den Baljuw van Nijmegen over het niet arresteeren van Adrianus Bosbeek, toegenaamd Jan de Brabander, hoofd van deze bende 1799—1800 (Crimineele papieren 1799, 1800). 87 stukken.

22. Minuten van brieven van den Procureur-generaal, brieven van baljuwen en anderen betreffende eene informatie omtrent

het, op ongewone en geheimzinnige wijze, door onbekende personen in druk uitgeven van zekere verklaring aan het Staatsbewind over de Staatsregeling ingeleverd door Gijsbert Carel van Hogendorp 27 October 1801, terwijl in „de Politieke Blixem" n°. 36 werd vermeld dat de schrijver die aan het Corps diplomatique zoude hebben overgegeven. (Zie res. Hof van Holland 16 December 1801). 42 stukken.

23. Brieven van den Agent van Justitie aan den Procureur-generaal betreffende een aanslag op het leven van den Eersten Consul der Fransche Republiek Maart en April 1801. 6 stukken.

24. Brief van den Agent van Justitie en advies van den Procureur-generaal wegens klachten van den Brigade-generaal Commes over het arresteeren van een Franschen dragonder door de Haagsche politie October 1801 7 stukken.

25. Minuten van- en brieven aan den Procureur-generaal rakende de crimineele procedure tegen Mr Johan Christiaan Herpe, kapitein-adjoint bij den generalen staf van het leger van den Staat, wegens de mededeeling, in een extra nommer van den Politieken Blixem van 15 Januari 1802, van een droom, waarin de hoogstgeconstitueerde machten worden beschuldigd de belangen des volks te verwaarloozen (Crimineele papieren 1802). 90 stukken.

26. Verhooren van eene gesepareerde huisvrouw, wegens het zich ten onrechte toeeigenen van een kind, door den Baljuw van Rotterdam om raad aan den Procureur-generaal toegezonden. Mei 1802. 7 stukken.

27. Memorie van consideratiën van den Procureur-generaal op een request om rappel van ban van Wighardt Petersen, die bediende was geweest op de Voorpoort tijdens de gevangenschap van Jacobus van Langen en Wijbo Fynje. (Zie res. Hof van Holland van 6 en 9 Mei 1802). 5 stukken.

28. Stukken rakende bemerkingen op de crimineele rekening van den Baljuw van Texel over 1802. 7 stukken.

29. Copie van eene nota van wege den Keizer van Frankrijk, geschreven te Turijn 22 April 1805, waarschijnlijk gericht aan den Raadpensionaris, waarbij deze wordt uitgenoodigd Mr. Pat-

terson, die met haar echtgenoot Jérome Bonaparte en haar broeder met het schip Erin uit Amerika te Lissabon was aangekomen, het verblijf in Holland te ontzeggen, even als dit in Frankrijk was geschied. Correspondentie hierover tusschen den Procureur-generaal en den Secretaris van Staat voor de zaken der Marine, de Baljuwen van Texel, van Huisduinen en den Helder en den Procureur-generaal in Groningen Mei 1805. 33 stukken.

30. Brieven van den Minister van Justitie en Politie, informatiën en andere stukken betreffende de personen van Salomon en Adam van Schie en Jan van Engelen, behoord hebbende tot de bemanning van het op den 12den Januari 1807 te Leiden gesprongen schip met buskruit en omtrent maatregelen bij het vervoer van ontplofbare stoffen te nemen 1807. 36 stukken.

31. „Decisiën en decreeten van den Koning, commissorialen, adviezen en andere stukken concerneerende sommige zaken, waarmede ik (Mr. Cornelis Felix van Maanen) gedurende mijnen dienst als Minister van Justitie en Politie (als zoodanig benoemd bij Koninklijk besluit van 10 December 1807 n°. 2) bijzonder ben belast geweest." 118 stukken.

32. Kabinetsorders van den Koning, brieven van en aan den raadsheer Farjon omtrent de organisatie der rechterlijke macht en andere punten en ook aan den minister Gogel en den staatsraad van de Kasteele benevens andere stukken betreffende de nieuwe wetboeken 1808. 79 stukken.

33. Historische verhandeling over het gezag van de militie van den Staat der Vereenigde Nederlanden door Mr. Simon van Slingelandt raadpensionaris van Holland. Copie. 1 deel. Oningebonden.

34. Stukken overgegeven aan den Hoogen Zeekrijgsraad gehouden te 's Gravenhage in het jaar 1780, tot onderzoek van het gedrag van den schout bij nacht graaf van Bylandt in de rencontre met het esquader onder den Engelschen commandeur Fielding op 30 en 31 December 1779. Copie. 1 deel.

35. Consideratiën over den staat der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij door de heeren Gustaaf Willem baron

van Imhoff, Elias de Hase en Mr. Isaac van Schinne aan Bewindhebberen ingeleverd den 24sten November 1741. copie 1 deel.

Van den heer R. P. M. van Alderwerelt van Rosenburgh te Wageningen.

LXII. 1. Sauvegarde door hertog Karel van Bourgondië aan Cornelis van Zuytoirt, onder-kastelein van het huis ter Goude verleend 6 October 1469. 1 charter.

2. Verkoop van eene losrente van 3 ℔ 10 sch. grooten Vlaamsch 's jaars uit $6^1/_2$ morgen lands te Hodenpijl door Juliana weduwe van Dirck Sonck Jansz. en diens kinderen aan haren neef Tielman van Dulleken, onder borgstelling van Jan de Heuter schout van Delft 26 Januari 1507. 1 charter.

Van Dr. H. D. Kruseman te Haarlem.

LXIII. Afkomstig van Mr. J. van Kal.

1. Stukken van en betreffende Jacob van Kal vóór zijn vertrek naar Indië van geheel particulieren aard, 6 Januari 1781—Augustus 1793. 21 stukken.

2. Stukken van en betreffende Jacob van Kal gedurende zijne reis naar Indië en zijn eerste verblijf te Batavia. van geheel particulieren aard 24 Augustus 1787— 26 April 1791. 3 stukken.

3. Door van Kal ontvangene particuliere brieven van P. G. van Overstraten, W. J. Cranssen, W. A. Alting, J. Siberg, A. Couperus en anderen 22 April 1788—5 December 1792. 4 deelen.

4. Stukken van en betreffende Jacob van Kal gedurende zijn verblijf op Malakka en Riouw, van particulieren aard, 7 Februari 1789—20 Maart 1795. 37 stukken.

5. Copie- en minuutbrieven van particulieren aard door van Kal geschreven aan van Overstraten, Siberg en anderen 27 December 1791—December 1792. 1 deel.

6. Stukken betreffende het handelshuis Jacob van Kal en Cie te Malakka 1 April 1789—28 Januari 1793. 15 stukken.

7. Obligatie-boekje van deze firma 1791—1792. 1 deel.

8. Groot-boek dezer firma 27 December 1791—Augustus 1792. 1 deel.

9. Memoriaal der gekochte en verkochte goederen en gelden dezer firma 12 Februari—31 December 1792. 2 deelen.

10. Copie journaal dezer firma 1 April 1792—25 Januari 1793 1 deel.

11. Brieven de negotie betreffende van en aan van Kal 27 December 1791—28 November 1792. 1 deel.

12. Particuliere- en handelsbrieven van F. Thierens en anderen aan van Kal 29 December 1791—23 October 1792. 1 deel.

13. Stukken betreffende van Kal's officieelen werkkring te Malakka en op Riouw 19 October 1781—28 September 1792. 32 stukken.

14. Lijsten der dagelijksche opbrengsten van den boompacht enz. te Malakka 1 Januari 1783— 31 December 1783. 2 deelen.

15. Gedrukte „korte uittreksels van de orders op de vrije vaart om de Oost en Noord" van 6 October 1778, gezonden naar Malakka 1791. 1 deel.

16. Conventie tusschen den Gouverneur van Malakka en den Sultan van Djohor en andere stukken betrekking hebbende op Riouw 7 Februari 1787—11 Juni 1788. 1 deel.

17. Copie-papieren van capitein Hoea om te doen zien wie die kapitein was en hoe hij bij de Hooge Regeering van Nederlandsch Indië is beschouwd geworden 1788—1790. 1 deel.

18. Copie-papieren den kapitein Bing rakende met betrekking tot den resident van Riouw Gerrit Pungel 1789. 1 deel.

19. Minuut- en copiebrieven van van Kal op Riouw aan den Raad te Malakka 27 December 1791—28 Juni 1792. 2 deelen.

20. Copiebrieven van van Kal aan den Gouverneur van Malakka 27 December 1791—24 Juli 1792. 1 deel.

21. Brieven van den Gouverneur van Malakka aan van Kal op Riouw September 1791—7 September 1792. 2 deelen.

22. Officiëele brieven uit Malakka aan van Kal op Riouw 27 Januari—17 Juni 1792. 2 deelen.

23. „Particuliere cassarekening tot dagelijksche elucidatie der Compagnies cassa van Riouw omtrent derselver ontvangst en uitgave" 31 December 1791—31 Juli 1792. 1 deel.

24. Stukken van en betreffende van Kal, gedurende zijn tweede verblijf te Batavia en zijne terugreis naar patria 2 October 1795—24 December 1796. 20 stukken.

25. Compendia der Inlandsche-Mohammedaansche- en Chineesche wetten en gewoonten, 1717—1766. 2 deelen.

26. Chineesche stukken. 13 stukken.

27. Varia uit den tijd van van Kal's verblijf in Indië en andere Indiana XVIIIe en XIXe eeuw. 20 stukken.

28. Stukken van- en betreffende van Kal, na zijne terugkomst in patria, van particulieren aard 1797—29 Juni 1811. 46 stukken.

29. Minuut-„apologie van van Kal aan het Comitté tot de zaaken van den Oost-Indischen handel en bezittingen" 1797. 1 deel.

30. Memoriën over Indische toestanden door van Kal opgemaakt of bestudeerd na zijn terugkomst in patria 1796—1801. 10 stukken.

B. Aangekocht:

Van de boekhandelaren W. P. van Stockum en Zoon te 's Gravenhage.

LXIV. Uit hun catalogus: Land en Volk van Nederland.

Register betreffende „Ambagten" in Holland, bevattende:

Brieven van hertog Albrecht 1397, Willem VI 1408, Philips heer van Wassenaer 1414, Philips de Bloot 1416, Heylwych Martyn Jacobszoons weduwe enz. 1423 en gravin Jacoba 1432 over tienden onder Zoetermeer n°. 1—6.

Brieven van Johannes de Leda 1253 in die beate Gertrudis virg. (Oorkondenboek dl. I bl. 314) en hertog Philips 1442 over goederen te Cabau n°. 7, 8.

Sententie van het Hof van Holland 1466 in het proces tusschen den Dijkgraaf van het Westambacht van IJsselmonde en den Baljuw van Zuidholland en acte van default voor dat Hof 1469 n°. 9, 10.

Brief van Karel V 1515 over de vrijheden van de dorpen in Zuidholland n°. 11.

H. S. uit de XVIIIe eeuw met afteekeningen van zegels in 4°. 1 deel.

LXV. ter auctie van 13 December 1895.

1. Ordonnantie voor de bedijking van Mijnsheerenland van Moerkerken, overeenkomst daaromtrent met die van Heinenoord en met de Karthuizers ten nieuwen lichte bij Utrecht over de bedijking van den Monnikenlandschen polder en andere stukken betreffende deze dijkage 1440—1460.

H. S. uit de XVe eeuw in 4°. 1 deel.

2. Brieven van Mr. R. G. van Polanen 29 April 1817 en 15 Mei 1832 en eenige aanteekeningen hem betreffende. 4 stukken.

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's Gravenhage.

LXVI. 1. Minuutbrieven van E. Sterrenberg „opperkoopman en Java's gezaghebber" meest aan Hugo Verijsel, raad extra-ordinaris van Indië en commissaris op en langs Java's noordoostkust en eenige andere stukken 1744 en 1750. 2 stukken.

2. Contracten tusschen de Oost-Indische Compagnie en den Soesoehoenan te Cartasoera 1737. 2 stukken.

3. Copie-dagregister door den opperkoopman en Soeracarteeschen resident van Hohendorff gehouden op deszelfs laatste bovenlandsche expeditie en bij het opzoeken der rebellen Boe-

minata, Singossari, Maneoeboemi, Maas Sahit, Maas Ambio, Zabar en Goenthor, 8 September 1746—7 Januari 1747 en 1750. 1 deel.

4. Copie-rapport bij wijze van dagregister gehouden door den opperkoopman en hoofd-administrateur te Samarang, Hermannus Munnik, gedurende zijne commissie te Djocjocarta bij den sultan Haming Coebocana, overgegeven aan Willem Hendrik van Ossenberch, gouverneur en directeur van Java's Noordoostkust 12 Juli—25 Juli 1763.

Dagelijksche aanteekening sedert mijn vertrek van Samarang naar de Westersche strandkantoren 19 October—13 November 1767. 1 deel, 1 stuk.

5. Dagregister gehouden gedurende de door Johannes Siberg, gouverneur en directeur op en langs Java's Noordoostkust, gedane reis van Samarang over zee naar Tagal en van daar over den landweg terug 18 September—6 October 1781. 1 deel.

6. Dagregister van de reis gedaan door Jan Greeve, gouverneur en directeur van Java's noordoostkust, ter gelegenheid van de troonsverwisseling van het keizerrijk Soeracarta, gehouden door den onderkoopman en secretaris van politie T. J. Rothenbühler 21 September—7 October 1788 1 deel.

LXVII. uit den Duitschen fondscatalogus Kesler.

„Project von dem Ost-Indischen See. Magazin."
Het voormalig O.-I. Comp. magazijn te Amsterdam zooals het zich op Zaterdag den 13 April 1822 voor de instorting vertoonde. 2 stukken.

Van den boekhandelaar J. L. Beyers te Utrecht.

LXVIII. Copie-resolutien, dagregister en andere stukken betreffende den oorlog op Ceilon 1656. 1 deel.
De drie eerste bladen zijn uitgescheurd.

Van de boekhandelaars Frederik Muller en Comp te Amsterdam.

LXIX. Ter auctie van November 1894.

Copie-kaart van Zeeland ten tijde van graaf Guy van Dampière 1274.

LXX. Uit hun fondscatalogus van 1895.

1. Stukken betreffende het proces crimineel gevoerd voor den Hoogen Raad tegen den bewindhebber der Oost-Indische Compagnie Jacob Sijms te Hoorn 1671—1673. 1 deel.

2. Beknopt verhaal van den Chineeschen oorlog beginnende 8 October 1750 door H. Volkers. 1 deel.

3. Copie-memorie van C. L. Senff aan den gouverneur-generaal Jacob Mossel tegen de memorie van L. Taillefer over Suratte 1 Juli 1759. 1 deel.

4. Notulen en rapporten van het verhandelde in het Haagsche besogne der Oost-Indische Compagnie door den Delftschen bewindhebber G. van Vredenburch opgeteekend 1762—1773. Notulen der commissie voor de 25e en 26e vierjaarlijksche rekeningen der Compagnie 1744, 1748. 1 deel, 2 stukken.

Van den heer Etienne Charavay te Parijs.

LXXI. Brieven van den generaal en chef van het Fransch-Bataafsche leger Guillaume Marie Anne Brune aan den Franschen generaal van Damme 20 Augustus, 11, 30 September, 8 en 14 October 1799. 5 stukken.

C. Gecopieerd:

Naar bescheiden, berustende:

In het archief der gemeente Berkel en Rodenrijs.

Inventaris van de boeken en papieren ter secretarie van Berkel en Rodenrijs opgemaakt 30 April 1723, met ampliatie.

In het archief der gemeente Hof van Delft

Inventaris van de boeken en papieren der ambachten Hof van Delft, Vrijenban, Woudharnes, Groeneveld en Biesland opgemaakt 18 Januari 1742 met ampliatiën.

In het archief der gemeente Numansdorp.

Inventaris van de papieren der weeskamer te Numansdorp opgemaakt in 1742 met ampliatie.

In het archief der gemeente Puttershoek.

Inventaris van de boeken en papieren ter secretarie van Puttershoek opgemaakt 19 Januari 1782.

In het archief der gemeente Zuidbeierland

Inventaris van de boeken en papieren ter secretarie van Zuidbeierland omstreeks 1796.

In het archief der Nederduitsch Hervormde gemeente te St. Anthonypolder.

Inventaris van de boeken en papieren ter secretarie van St. Anthonypolder op de Hervormde gemeente aldaar betrekking hebbende opgemaakt 29 Mei 1811.

In het archief der gemeente Capelle a/d IJssel.

Inventaris van het archief der gemeente Capelle a/d IJssel opgemaakt in 1872 door J. H. Scheffer, archivaris van Rotterdam.

In het archief van het Departement van Financiën.

Inventarissen van de archieven der weeskamers in de provincie Zuidholland te Alkemade, Brielle, Delft, Gorinchem, Gouda, 's Gravenhage, 's Gravenzande en Zandambacht, Hillegersberg en Rotteban, Leiden, Leiderdorp, de Lier, Moordrecht, Numansdorp, Oudewater, Rotterdam, Rijswijk, Schiedam, Soeterwoude, Nieuwe Tonge, Vlaardingen, Voorburg, Noord-Waddinxveen, Zuid-Waddinxveen, Wassenaar en Zuidwijk, Woerden, Woubrugge, opgenomen in de reçus in 1880 afgegeven door de gemeentebesturen aan de algemeene commissie van liquidatie der zaken van de voormalige wees- en momboirkamers.

NOTULEN

VAN DE

ZESDE BIJEENKOMST DER RIJKSARCHIVARISSEN

op Dinsdag 19 *November* 1895 *in het gebouw van het Rijksarchief te 's-Gravenhage 's voormiddags te elf uren.*

Tegenwoordig zijn de heeren: Jhr. Mr. Th. H. F. Van Riemsdijk, voorzitter; Mr. S. Muller Fzn., Mr. J. F. Bijleveld, Mr. A. C. Bondam, C. J. Gonnet, Mr. J. L. Berns, Mr. S. Gratama, Mr. L. Van Hasselt, Mr. J. A. Feith, A. J. Flament en Mr. R. Fruin Th. Azn.

Nadat de Voorzitter de vergadering geopend heeft, wordt overgegaan tot de verkiezing van een secretaris. Als zoodanig wordt aangewezen de heer Van Hasselt. Deze excuseert zich, er op wijzende, dat hij die betrekking reeds tijdens de vorige bijeenkomst heeft vervuld, terwijl het hem niet onbillijk voorkomt de leden beurtelings daarmede te belasten. Op verzoek van den Voorzitter neemt de heer Fruin daarna het secretariaat op zich, die na den heer Van Hasselt de meeste stemmen op zich vereenigd heeft.

De Voorzitter herinnert er aan, dat in de vorige vergadering besloten was, dat iedere archivaris schriftelijk antwoord zou geven op de vraag, of de weeskamers in zijne provincie rechterlijke functiën hadden uitgeoefend. Die berichten zijn ingekomen en werden rondgezonden, behalve dat van den archivaris in Noord-Brabant, dat eerst heden werd ontvangen. Volgens die rapporten hebben er geene weeskamers in Friesland, Drente en Limburg bestaan. In de stad Groningen was eene weeskamer, die administratief werkzaam was. Ook in Gelderland bestond slechts ééne weeskamer nl. te Zutfen, onder hare functies waren er van rechterlijken aard. In Overijsel waren

van 1809 tot 1811 weeskamers te Zwolle en te Kampen, die zich tot een bloot toezicht beperkten. De weeskamer te Utrecht droeg een administratief karakter, overigens kwamen in de provincie Utrecht alleen in het westelijk gedeelte weeskamers voor, die in karakter met de aangrenzende Hollandsche weeskamers overeenkomen. In Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland was de weeskamer eene algemeen bekende instelling, naar het oordeel der rijksarchivarissen in Noord-Holland en Zeeland oefenden de weeskamers in die provinciën rechterlijke functies uit, in Zuid-Holland meende de algemeene rijksarchivaris te moeten aannemen, dat zij van administratieven aard waren, maar tevens eenige rechterlijke functies hadden. Bij de beoordeeling dezer berichten moet men in aanmerking nemen, dat niet ieder onder „rechterlijke functiën" hetzelfde verstaan heeft. Zoo rekende de een het benoemen van voogden en het passeeren van akten tot de administratieve functiën, de ander tot de rechterlijke. Door die rapporten heeft men dus wel een algemeen overzicht verkregen, maar is men nog niet tot een afdoend resultaat gekomen. Toch is het wenschelijk, dat nu worde beslist, of de archieven der weeskamers op grond der wet van 14 November 1879 onder de gemeentebesturen behooren te blijven berusten, dan of zij met de rechterlijke archieven moeten worden overgenomen. Het is op grond hiervan, dat de Voorzitter zich bereid verklaart hieromtrent eenige stellingen voor te dragen, om zoodoende eene beslissing uit te lokken, echter alleen zoo geen der andere leden hieromtrent een voorstel heeft te doen.

De heer Muller stelt voor de quaestie omtrent de weeskamers niet dadelijk te behandelen, maar eerst de stellingen betreffende de indeeling der archiefdepôts aan de orde te stellen.

De Voorzitter voert hiertegen aan, dat de indeeling der archiefdepôts wel veel belangrijker is, maar dat de quaestie der weeskamers van spoedeischenden aard is.

De heer Fruin merkt op, dat de jaarvergadering van 1896 in het voorjaar gehouden zou kunnen worden.

De heer Bondam is van oordeel, dat de quaestie der weeskamers nog niet rijp is voor eene beslissing.

Ook de heer Gratama is van oordeel, dat de door den Voorzitter ontworpen stellingen eerst dienen te worden nagegaan.

De heer Van Hasselt acht het wenschelijk, dat de onderwerpen, die aan de orde zijn, worden afgehandeld in de volgorde, waarin zij ter sprake zijn gebracht. De zaak der weeskamers is langer hangênde, dan die der indeeling.

De Voorzitter herhaalt, dat de quaestie der momberkamers urgent is, de heer Gonnet heeft in de vorige vergadering op eene spoedige beslissing aangedrongen.

De heer Gonnet beaamt dit, maar hij acht het ongewenscht deze stellingen, die hem toeschijnen niet uit te gaan van het standpunt, waarop de vorige vergadering zich had geplaatst, nu zonder genoegzame voorbereiding in debat te brengen.

Het voorstel van den heer Muller wordt daarop met acht tegen drie stemmen aangenomen.

De heer Gonnet verzoekt den voorzitter de door hem ontworpen stellingen bij de leden te doen circuleeren.

De Voorzitter verklaart zich daartoe bereid.

Alsnu zijn aan de orde de stellingen betreffende de archiefregeling, door den Voorzitter ontworpen, met de daarop ingediende amendementen.

De Voorzitter merkt op, dat in de voorlaatste vergadering de indeeling der rijksarchiefdepôts behandeld is, dat de door hem ontworpen stellingen toen breedvoerig besproken zijn, zonder dat de gewenschte overeenstemming was verkregen. Hij had toen zijne stellingen niet aan stemming onderworpen, van oordeel zijnde, dat wetenschappelijke opinies wel gewogen, maar niet geteld moeten worden. Later hebben de archivarissen in Groningen, Drente en Limburg de indeelingsplans hunner depôts bij den minister ingediend. Naar aanleiding hiervan heeft de minister hem verzocht de zaak opnieuw aan de orde te stellen en daarover door stemming te doen beslissen, daar Z. E. het gevoelen van de meerderheid der rijksarchivarissen wenschte te vernemen. Dienovereenkomstig zijn de plans der archivarissen in Groningen, Drente en Limburg met eene nota, sprekers beschouwingen dienaangaande bevattende, rondgezonden, en de stellingen opnieuw aan de orde gesteld, waarbij tevens is medegedeeld, dat amendementen in behandeling zouden kunnen komen, zoo zij tijdig, d. i. vóór den dag der vergadering, waren ingediend. De ingekomen amendementen zijn ter kennis der leden gebracht. Alvorens de stellingen en de amendementen echter in behandeling te brengen, stelt de Voorzitter voor geene

eigenlijke discussie te doen plaats hebben. Elke stelling zal met de daarop voorgestelde amendementen afzonderlijk behandeld worden, en wel de amendementen vóór de stelling. De voorsteller kan zijn amendement of zijne stelling toelichten, de andere leden kunnen hem inlichtingen vragen; nadat die gegeven zijn, zal ieder, die dit verlangt, zijne stem kunnen motiveeren, en daarna zal tot stemming worden overgegeven.

De heer Gratama is van meening, dat het moeilijk is de discussies geheel af te sluiten.

De heer Bondam merkt op, dat het aannemen van een amendement op eene der stellingen aanleiding geven kan tot eene discussie over eene andere stelling.

De Voorzitter wijst er op, dat bij aanneming van zijn voorstel eene eigenlijke discussie alleen mogelijk zal zijn, wanneer de vergadering daartoe voor elk bepaald geval vergunning verleent.

De heer Fruin vraagt, of het de bedoeling van den Voorzitter is af te wijken van den gebruikelijken regel, dat de voorsteller het laatste woord heeft.

De Voorzitter antwoordt, dat de voorsteller desverkiezende zijne stem het laatst kan motiveeren.

De heer Bondam heeft geen bezwaar tegen het voorstel van den Voorzitter, want als een der leden discussie verlangt, zal de vergadering die bezwaarlijk kunnen weigeren.

Het voorstel van den Voorzitter wordt daarop aangenomen.

Aan de orde is nu de eerste stelling van den Voorzitter, luidende: *„Een archief is in het algemeen het geheel van de onder eene autoriteit berustende stukken, welke door haar opgemaakt en ontvangen zijn"*. Hierop zijn ingediend twee amendementen. Dat van den heer Gratama heeft ten doel de eerste stelling aldus te lezen: *„Een archief is het geheel der geschrevene, geteekende en gedrukte bescheiden, ingezonden bij of opgemaakt door het bestuur eener gemeenschap of een harer beambten ex officio, voor zoover deze bescheiden bestemd zijn, om onder die gemeenschap te blijven berusten"*. Uit de schriftelijke toelichting van dit amendement blijkt, dat het overeenkomt met de definitie, waarmede de Vereeniging van archivarissen zich vereenigd heeft, de heer Gratama dringt

op de aanneming van dit amendement aan voornamelijk, omdat het gewenscht schijnt niet af te wijken van eene eens aangenomen definitie, waarmede ook verschillende gemeentearchivarissen hunne instemming hebben betuigd, en dat te meer, daar de Voorzitter reeds in de bijeenkomst van 1893 enkele der tegen zijne stelling gemaakte bedenkingen heeft erkend. Het tweede amendement, ingediend door den heer Fruin, strekt, om in de stelling de woorden: „in het algemeen" te vervangen door: „in de meeste gevallen". Aan deze door den Voorzitter zelf in de bijeenkomst van 1893 gegeven omschrijving zijner bedoeling wordt door den heer Fruin de voorkeur gegeven, om dubbelzinnigheid te vermijden.

De Voorzitter is van gevoelen, dat eene geheel bevredigende definitie niet te geven is; om aan den algemeenen wensch te gemoet te komen verklaart hij zich echter bereid het amendement van den heer Gratama over te nemen, waardoor het amendement van den heer Fruin vervalt.

De aldus gewijzigde stelling wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter brengt naar aanleiding der gevallen beslissing de volgende wijzigingen in zijne stellingen: in stellingen II en IV wordt het woord „autoriteiten" vervangen door „colleges en ambtenaren", in stelling VII door „gerechten".

Aan de orde is nu stelling II, thans luidende: „*De archieven van de colleges en ambtenaren, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen, behooren bij elkander en vormen te zamen de archieven van die gemeenschap*". Hierop zijn twee amendementen ingediend, het eene door den heer Feith, het tweede door den heer Fruin. Door den Voorzitter wordt in de eerste plaats in behandeling gebracht het amendement van den heer Feith nl. om de stelling aldus te lezen: „*De archieven van commissiën en ambtenaren behooren bij het archief van het bestuur der gemeenschap, bij hetwelk zij hunne functiën uitoefenen*".

De heer Muller merkt op, dat de amendementen Feith en Fruin elkander niet uitsluiten, zoodat het wenschelijk zou zijn ook bij eventueele aanneming van het eerste het tweede aan de orde te stellen.

De Voorzitter zegt, dat het juist in zijne bedoeling lag, na

aanneming van het amendement Feith, in overweging te geven het amendement Fruin zoo te wijzigen, dat het strekt tot toevoeging eener tweede alinea aan stelling II.

De heer Feith merkt tot toelichting van zijn amendement aan, dat hij bezwaar moet maken tegen de in de stelling gebezigde uitdrukking „autoriteiten, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen", omdat zij schijnt te steunen op eene opvatting van het staatsrecht vóór 1795, waarmede hij niet instemt. Dit bezwaar wordt niet weggenomen, door de wijziging, door den Voorzitter aangebracht. Hetzelfde geldt van een ander bezwaar, dat hij tegen de stelling heeft, nl. dat de formule van den Voorzitter niet alle ondergeschikte commissiën en ambtenaren, wier archieven zonder twijfel een geheel behooren uit te maken met het archief van het hoofdcollege, waaronder zij ressorteeren, insluit. Immers men kan bezwaarlijk zeggen, dat die subalterne ambtenaren de gemeenschap vertegenwoordigen. Bovendien gaat de stelling van den voorzitter z. i. te ver en voegt hij te veel archieven bijeen. Het amendement heeft ten doel aan deze bezwaren tegemoet te komen. De wijziging, in de stelling aangebracht om in plaats van „autoriteiten" „colleges en ambtenaren" te lezen, juicht hij toe, deze uitdrukking nadert de door hem gebezigde terminologie „commissiën en ambtenaren".

De heer Bondam vraagt naar aanleiding dezer laatste opmerking, of de heer Feith geneigd zou zijn in zijn amendement het woord „commissiën" door „collegiën" te vervangen.

De heer Muller zou het betreuren, zoo de heer Feith tot deze wijziging besloot De uitdrukking „collegiën" is algemeener dan „commissien" en omvat ook zelfstandige corporatiën, die een eigen archief hebben. Een provinciaal hof b. v. is een college, niet eene commissie. Z. i. verdient de redactie van den heer Feith juist de voorkeur boven die van den heer Van Riemsdijk, omdat de eerste het archief van het hof niet bij het Statenarchief voegt, de tweede wel.

De heer Fruin vraagt den heer Feith nadere inlichtingen omtrent de bewering. dat de uitdrukking: „colleges en ambtenaren. die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen" te ver gaat. Z. i. ligt het verschil tusschen de beide redactiën voornamelijk hierin, dat die van den heer Feith alleen de archieven van de subalterne commissiën en ambtenaren met het hoofdarchief ver-

eenigen wil, terwijl de heer Van Riemsdijk de archieven van alle autoriteite , die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen, wil bijeenvoegen Hij had het onderscheid gaarne duidelijker zien uitgedrukt, maar erkent de moeilijkheid om daarvoor de juiste formule te vinden.

De heer Gratama vraagt inlichtingen omtrent de uitdrukking: „bestuur der gemeenschap"; kan men een college, dat uitsluitend rechterlijke functiën uitoefent, een „bestuur" noemen? Z. i. zou het wenschelijk zijn de uitdrukking hier in dezen algemeenen zin op te vatten, terwijl zij in de amendementen van den heer Fruin blijkbaar eene meer beperkte beteekenis heeft.

De heer Van Hasselt vraagt, of het niet gewenscht zou zijn in het amendement te lezen: „collegiën, commissiën en ambtenaren".

De heer Feith, de sprekers beantwoordende, sluit zich aan bij hetgeen reeds door den heer Muller is opgemerkt; de uitdrukking „collegiën" zou tot het misverstand aanleiding kunnen geven, hij kan daarom in zijn amendement „commissiën" niet vervangen door „collegiën" en evenmin met het denkbeeld van den heer Van Hasselt medegaan. Hij erkent met den heer Fruin, dat het bezwaarlijk is eene nauwkeurige formule te vinden, die de ondergeschikte ambtenaren en commissiën insluit, de zelfstandige uitsluit. hij beaamt intusschen het gevoelen, dat zijn amendement alleen de vereeniging van de archieven van subalterne commissiën en ambtenaren met het hoofdarchief bedoelt. Den heer Gratama antwoordt hij, dat z. i. de uitdrukking: „bestuur der gemeenschap" ook toepasselijk is op een rechterlijke college, daar het, zij het ook in een bepaalden diensttak, bestuursfunctiën uitoefent. Volgens zijne redactie der stelling behoort dus het archief van een procureur-generaal bij het archief van het hof, waarbij hij zijne functie uitoefent.

De Voorzitter motiveert zijne stem tegen het amendement, De heer Feith wil de depôts indeelen niet naar de gemeenschappen maar naar enkele voorname colleges, waarbij zich de lagere beambten , die, naar men meent, onder die colleges behooren, aansluiten. de groepeering dezer colleges blijft dan aan de willekeur der archivarissen overgelaten. Volgens zijn eigen systeem blijft de mogelijkheid om de archieven van de verschillende organen der gemeenschap naar de bestuursinrichting in te deelen. De indeeling naar de gemeenschappen herstelt

den oorspronkelijken samenhang der archieven, b. v. de rechterlijke archieven kunnen dan weder bij de administratieve archieven gevoegd worden. De gemeenschap is een eenvoudig afgerond begrip en daardoor alleen geschikt om als grondslag voor eene indeeling der archieven te dienen, zulk eene indeeling kan op alle provinciën worden toegepast, ook op die welke na 1795 ontstaan zijn. Laat men deze indeeling los, dan moet men een algemeen plan van indeeling opgeven.

De heer Muller kan zich met deze opvatting van den Voorzitter niet vereenigen; zonder nu het stelsel van den Voorzitter ter sprake te willen brengen schijnen hem de bezwaren van den laatste het amendement van den heer Feith niet te raken. Het stelsel Feith en het stelsel van den Voorzitter kunnen beiden naast elkander toegepast worden. Z. i. blijft ook na aanneming van het amendement Feith de stelling van den Voorzitter ongedeerd.

De Voorzitter bestrijdt die laatste opvatting, de heer Feith stelt eene nieuwe redactie der stelling voor; wordt dit aangenomen, dan treedt die redactie in de plaats der oude.

De heer Bondam verklaart, waar men te kiezen heeft tusschen de redactie van den heer Feith en die van den heer Van Riemsdijk, de eerste, die hem toeschijnt een axioma te belichamen, te verkiezen. Hij rekent daarbij op de aanvulling, gelegen in het amendement Fruin.

De heer Feith bestrijdt het door den Voorzitter aangevoerde. Zijne redactie heeft inderdaad ten doel de archieven in het depôt te groepeeren rond die van eenige voorname colleges; de nadere band tusschen de archieven dier colleges onderling is hierin gelegen, dat zij allen in hetzelfde depôt berusten. Daarmede houdt hij zich aan de oude inrichting. Het begrip gemeenschap moge eenvoudig en duidelijk zijn, dat is eene quaestie van smaak; het betreft hier echter geene quaestie van smaak, maar van oude organisatie. Het woord gemeenschap is trouwens in de stelling van den Voorzitter niet juist. Eene provinciale synode vertegenwoordigt ook de gemeenschap provincie, en toch behoort het archief der provinciale synode niet met het archief der provinciale Staten vereenigd te worden.

De heer van Hasselt heeft bezwaar tegen het laatstelijk door

den heer Feith aangevoerde; z. i. vertegenwoordigt eene provinciale synode de gemeenschap provincie niet, al is er ook een zekere band tusschen eene provinciale synode en de Staten eener provincie. Even weinig afdoend schijnt hem een ander voorbeeld, elders aangevoerd: de stadhouderlijke archieven nl. zouden z. i. wel degelijk in de provinciale depôts thuis behooren en niet in het Algemeen Rijksarchief, waren zij — het archief der Friesche stadhouders daargelaten — slechts van elkander te scheiden. Wat overigens het amendement Feith betreft, acht hij het niet voldoende dat op de verdiensten daarvan wordt gewezen; door de aanneming wordt het voorstel van den Voorzitter geëcarteerd, dat voorstel schijnt hem juist, en reeds daarom alleen zou hij tegen het amendement Feith zijn. Het laatste zal er toe bijdragen den eigenaardigen band, welke hier en daar tusschen de archieven bestond, te verbreken. Het systeem van den Voorzitter schijnt hem allerwege toegepast te kunnen worden, wat hij van het andere niet met zekerheid zou durven beweren.

De heer Fruin vindt hierin aanleiding de bezwaren, die hij tegen het stelsel van den heer Van Riemsdijk heeft, uiteen te zetten. Zijn hoofdbezwaar is gelegen in het feit, dat de ondervinding leert, dat de archieven van autoriteiten, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen, dikwijls, wel verre van bij elkaar gevoegd te worden, in verschillende depôts bewaard worden en aan verschillende eigenaren toebehooren. Hij beroept zich b. v. op de ambachtsheerlijke archieven, die onder de eigenaren der heerlijkheid berusten en behooren te berusten, terwijl de archieven der dorpsbesturen, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen als de vergadering van ambachtsgerechtigden, onder de gemeentebesturen berusten. Zoo berustte in den landsheerlijken tijd het archief der Staten van Zeeland onder den abt van Middelburg, dat der Staten van Utrecht onder het Domkapittel; zij behoorden dus niet bij het archief van den landsheer. Ook thans nog behooren de archieven der beide kamers der Staten-Generaal, van den ministerraad en van den raad van state, hoewel zij allen dezelfde gemeenschap Nederland vertegenwoordigen, niet bij elkander. De archieven der stadhouders behooren in het huisarchief van H. M. of in het Algemeen Rijksarchief thuis, omdat de rechten der stadhouders op den Koning vererfd zijn.

De heer Berns merkt op, dat het archief der Friesche stadhouders niet in het depôt te Leeuwarden berust.

De Voorzitter deelt mede, dat het archief zich in het Algemeen Rijksachief bevindt.

De heer Van Hasselt merkt op, dat uit de voorbeelden van den heer Fruin blijkt, dat men de archieven, die bij elkaar behooren, niet altijd bijeen krijgen kan; dit is een feitelijk beletsel, dat het beginsel van den heer Van Riemsdijk niet deert. Dat, zooals de heer Fruin meent, de rechten der stadhouders op den Koning zijn vererfd en deswege hunne archieven in het Algemeen Rijksarchief zouden te huis behooren, acht hij staatsrechterlijk onverdedigbaar.

De heer Feith handhaaft zijne opvatting omtrent de provinciale synoden; in de terminologie van den Voorzitter vertegenwoordigen zij wel degelijk de provincie.

De heer Flament vraagt de toepassing van het beginsel voor een concreet geval.

De heer Bondam geeft als voorbeeld, dat volgens het systeem van den heer Van Riemdijk in Limburg de archieven der souvereiniteiten ééne serie zouden moeten vormen, die van alle gemeentebesturen, onverschillig in welke souvereiniteit zij gelegen waren, eene tweede.

De Voorzitter merkt op, dat het voorbeeld niet de indeeling der archieven naar de gemeenschappen, maar de rangschikking der gemeenschappen betreft. Als voorbeeld stelt spr., dat volgens zijn systeem de archieven van de Staten en van het Hof van Holland tot dezelfde groep behooren, omdat de beide autoriteiten de provincie Holland vertegenwoordigen, terwijl men naar het andere stelsel de twee archieven in verschillende groepen zou kunnen opnemen.

Alvorens tot stemming over te gaan vestigt de Voorzitter er de aandacht op, dat bij aanneming van het amendement zijne stelling als verworpen beschouwd moet worden, en wordt door hem de wensch uitgesproken, dat, nu in deze vergaderingen ook zal worden gestemd (wat vroeger niet gebeurde), uit de notulen zal blijken, hoe ieder zijne stem heeft uitgebracht.

Het amendement, in stemming gebracht, wordt aangenomen met acht tegen drie stemmen. Vóór hebben gestemd de heeren: Muller, Gratama, Flament, Bondam, Berns, Bijleveld, Feith

en Fruin. Tegen hebben gestemd de heeren: Gonnet, Van Hasselt en Van Riemsdijk.

De bijeenkomst wordt voor een half uur geschorst.

Na heropening der vergadering deelt de heer Feith mede, dat de heer Flament iets later terugkeeren zal

De Voorzitter geeft nu den heer Fruin in overweging zijn amendement in dier voege te wijzigen, dat het strekt om aan stelling II als nieuwe alinea toe te voegen: *„Met het archief van een college of persoon behooren in één archiefdepôt vereenigd te worden de archieven van de colleges of personen, wier rechten of functiën zijn overgegaan op eerstvermeld college of persoon".*

De heer Fruin, deze wijziging overnemende, verwijst tot toelichting zijner stelling naar zijn opstel in het Archievenblad. Z. i. is een archief de neerslag der werkzaamheid van een bestuur of beambte, daarom is het er ook een sequeel van. Gaan de rechten of de functiën van een college op een ander over, dan gaat het archief mede. Het amendement sanctioneert den bestaanden toestand. In het amendement wordt gesproken van „archiefdepôt". om duidelijk te doen uitkomen, dat de bedoeling niet is de archieven van twee autoriteiten met elkaar te versmelten — de heer Muller heeft blijkens de schriftelijke toelichting zijner amendementen het in het Archievenblad geposeerde verkeerd opgevat — maar alleen ze bij elkaar te bewaren. De uitdrukking, door den Voorzitter gebezigd „colleges en ambtenaren", is z. i. onjuist, wijl naar het oordeel van den Voorzitter zelf (zie den bundel archiefverslagen over 1893 p. 74) de vorsten. die toch ook een archief hebben, daaronder niet vallen. Met „college of persoon" bedoelt spr. natuurlijk alleen een college of persoon, dat volgens stelling I een archief hebben kan. De uitdrukking „rechten of functiën" is gebezigd, omdat bij de secularisatie van eene geestelijke stichting de rechten wel, de functiën niet op den wereldlijken eigenaar overgaan.

De heer Feith merkt op, dat men de oude landsheeren, bisschoppen of graven wel ambtenaren noemen mag.

De heer Fruin antwoordt, dat de bisschoppen en graven zeer zeker ambtenaren waren, maar niet van de gemeenschap provincie, wel van hun leenheer den Keizer. Zoo was ook b. v. de proost van St. Jan te Utrecht bisschoppelijk ambtenaar, niet ambtenaar van het kapittel.

De Voorzitter bestrijdt het amendement van den heer Fruin Het gevolg van dat amendement zal zijn, dat de archieven derzelfde gemeenschap gescheiden zullen worden. Immers zijn de functiën van eene autoriteit van eene gemeenschap op die van eene andere gemeenschap overgegaan, dan zal men het archief van eerstgemelde autoriteit bij dat van laatstgemelde autoriteit moeten voegen, ofschoon de archieven van de overige autoriteiten der eerstbedoelde gemeenschap zich in een ander depôt bevinden. Verder merkt spr. op, dat het dikwijls ondoenlijk is te bepalen, op welke nieuwe autoriteit de functies van eene autoriteit zijn overgegaan, die bij eene verandering in het bestuur werd opgeheven. Als voorbeeld haalt hij aan wat er in 1798 is geschied. De functies van de besturen der souvereine provincies zijn toen voor het grootste deel op de regeering der Bataafsche republiek en voor een ander deel op de departementale besturen overgegaan. De oude provinciale archieven zijn toen in het bezit van de departementale besturen gekomen, hoewel men ze even goed en met nog meer grond naar den Haag had kunnen overbrengen. Een ander bezwaar is, dat de archieven volgens het stelsel Fruin gegroepeerd worden naar de nieuwe bestuursindeeling en met de oude organisatie geen verband wordt gehouden. Eindelijk wijst spr. er nog op, dat volgens dat stelsel de archieven der in 1811 opgeheven geestelijke corporatiën, zooals Ter Hunnepe, Zennewijnen, Opheusden en de vijf kapittelen te Utrecht, en die der bij transactie van 5 Januari 1800 door de Fransche aan de Bataafsche republiek afgestane territoriën, zooals het markiezaat van Bergen op Zoom, de heerlijkheden Ravestein, Megen, Boxmeer, de Kommanderij van Gemert etc., in het Algemeen Rijksarchief thuis behooren, daar de rechten dier heerlijkheden en gestichten door den Staat verkregen zijn.

De heer Van Hasselt, zich hierbij aansluitende, bevestigt, althans voor zooveel het stift Ter Hunnepe betreft (en naar hij meent geldt hetzelfde voor de door den Voorzitter genoemde stiften Zennewijnen en Opheusden), dat de rechten van bedoelde stichtingen in 1811 op het Staatsbestuur zijn overgegaan. In 1811 toch hield de rentmeester van Ter Hunnepe op ten name van het stift te beheeren en werd hij aangesteld tot provisioneel rentmeester, om onmiddellijk te ressorteeren onder de directie der Staatsdomeinen in Holland. Het werd een beheer in liquidatie, dat eindigde toen de laatste penningen, voortgekomen uit den verkoop der goederen, door den provisioneelen rentmeester aan 's lands kassen waren overgedragen. Het stifts-

archief werd later d. i. in 1817, in afwachting dat daarover nader zou worden beschikt, uit Deventer, waar het ten huize van gezegden rentmeester zich bevond, naar Zwolle overgebracht en aldaar in het provinciaal archief gedeponeerd.

De heer Fruin beantwoordt de vorige sprekers. Hij beaamt, dat de archieven, die dezelfde gemeenschap betreffen, in zijn stelsel niet altijd bijeengevoegd zullen worden, en dat de archieven van twee gemeenschappen wel eens tot ééne groep vereenigd zullen worden. Dit is in overeenstemming met de praktijk. Bij de vereeniging van twee gemeenten worden ook de archieven dier gemeenten vereenigd. Overigens verwijst spr. naar de door hem bij de bespreking van het amendement Feith gegeven voorbeelden. Wat betreft het geval, dat de functiën van één college tusschen twee colleges worden verdeeld, daarvoor heeft hij opzettelijk geene regels gesteld, omdat daarbij alles van de omstandigheden afhangt. In het door den heer Van Riemsdijk aangehaalde geval was de overgang zeer geleidelijk. Reeds in 1796 waren de functiën der provinciale besturen, door het verlies hunner vertegenwoordiging in de Staten-generaal, beperkt tot de eigenlijke provinciale administratie. Bij de invoering der staatseenheid in 1798 wijzigden zich hunne functiën slechts zeer weinig, onder een anderen naam bleven dezelfde colleges aan het bewind. Het nieuwe bestuur (dat uit dezelfde leden als het oude bestond) had zonder het archief van het oude niet kunnen regeeren. In 1799 bij de invoering der nieuwe departementale indeeling was overbrenging van de archieven der oude administratie naar den Haag mogelijk geweest, maar bij het herstel der oude departementale grenzen in 1802 hadden zij toch weer naar de provinciale hoofdsteden moeten terugkeeren. In andere gevallen b. v. in 1811 bij de overbrenging der rechterlijke archieven is de inhoud der archieven tusschen de verschillende autoriteiten, die het afgetreden college vervingen, verdeeld. Wat het derde bezwaar van den Voorzitter betreft, juist zijn stelsel sluit zich bij de oude organisatie aan, terwijl dat van den Voorzitter uitsluitend let op de tegenwoordige provinciale grens. De in 1800 en 1811 verworven heerlijkheden en stichtingen gingen wel over op den Staat, maar hare functiën gingen, althans voor zooveel de stichtingen van 1811 betreft, niet over op het staatsbestuur, maar op plaatselijke administrateurs en rentmeesters, onder wie dus die archieven bleven berusten, tot zij bij bestuursmaatregel in de provinciale depôts werden geplaatst; zij behooren dus tot de gedeponeerde archieven, waarvan spreker sub 3°. in zijn amendement op stelling III heeft melding gemaakt. Omgekeerd wijst de heer Fruin den Voorzitter

op de consequenties van diens systeem, volgens hetwelk de archieven der Nassausche heerlijkheden Breda, IJselstein, Veere etc. over de provinciale depôts moeten worden verdeeld.

De heer Muller sluit zich hierbij aan. In het systeem van den Voorzitter behoort b. v. het archief der abdij van Egmond niet in het depôt te 's-Gravenhage, maar in dat te Haarlem thuis. Wat splitsing van archieven betreft, z. i. is die in den regel niet mogelijk en dus ook niet gewenscht, maar wanneer een archief gesplitst wordt, behoort zulks te geschieden volgens de regels, door dit amendement gesteld.

De Voorzitter zegt de consequenties van zijn systeem te aanvaarden, al zullen er eenige uitzonderingen moeten worden gemaakt. De archieven der Nassausche heerlijkheden zou hij gaarne tusschen de provinciën verdeelen, maar die regeling stuit op hare praktische onuitvoerbaarheid af, daar die archieven niet van dat van den Nassauschen Domeinraad kunnen worden gescheiden. Wat het archief der abdij van Egmond betreft, dit behoort eigenlijk in het Noord-Hollandsche depôt te huis, maar om redenen deels van praktischen en deels van wetenschappelijken aard is het wenschelijk die verzameling in het Rijksarchief te 's-Gravenhage te bewaren. Aan de regeering moet het vrijstaan om bijzondere redenen, dus in buitengewone gevallen, van de algemeene regeling af te wijken en in het Algemeen Rijksarchief als zoodanig archieven te plaatsen, die daarin strikt genomen niet te huis behooren.

De heer Bondam merkt op, dat deze uitzondering aan den eerstgegeven regel veel van hare waarde ontneemt.

De heer Fruin merkt op, dat juist het feit, dat de Voorzitter erkent, dat de archieven der Nassausche heerlijkheden niet van dat van den Nassauschen Domeinraad kunnen worden gescheiden, tegen het stelsel van den Voorzitter en voor zijn eigen stelsel pleit.

Het amendement wordt in stemming gebracht en aangenomen met acht tegen twee stemmen. Vóór hebben gestemd de heeren: Feith, Bijleveld, Berns, Bondam, Gonnet, Gratama, Muller en Fruin. Tegen hebben gestemd de heeren: Van Hasselt en Van Riemsdijk. Afwezig was de heer Flament.

Nu is aan de orde stelling III, luidende: „*Het archiefdepôt*

eener provincie bestaat hoofdzakelijk uit de archieven van de zich over het gebied der tegenwoordige provincie of een gedeelte daarvan uitstrekkende gemeenschappen", waarop door den heer Fruin is ingediend een amendement om de stelling aldus te lezen: „*Het archiefdepôt eener provincie bestaat uit : 1°. de archieven der provinciale en departementale besturen, voor zooverre zij niet onder het tegenwoordige provinciaal bestuur berusten, 2°. de archieven van de colleges of personen, wier rechten of functiën op de provinciale of departementale besturen zijn overgegaan, en 3°. de archieven van de colleges en personen op het tegenwoordig grondgebied der provincie, die krachtens bestuursmaatregel in het depôt geplaatst zijn*".

De heer Fruin zegt tot toelichting, dat dit amendement de zuivere toepassing is van het zooeven aangenomen amendement, alleen de bijvoeging sub 3°. behoeft eenige opheldering. Waar het de daar ter plaatse bedoelde archieven betreft, gaat hij met den Voorzitter mede, en neemt hij de nieuwe provinciale grenzen aan, omdat zij de eenige zijn, die geheel Nederland betreffen.

De heer Van Hasselt meent, dat de sub 3°. opgegevene categorie van archieven niet in eene definitie behoeft te worden vermeld. Als een bestuursmaatregel de plaatsing in een archiefdepôt gelast, mag dat toch niet geweigerd worden.

De heer Bijleveld vestigt de aandacht op de archieven van stadsheerlijkheden en op de archieven van provinciale domeinen en geestelijke goederen, die geheel zelfstandig door provinciale ambtenaren beheerd worden, zonder met het provinciaal archief vermengd te worden. Die domeinen en geestelijke goederen zijn later op den Staat overgegaan, die oefent daar thans de heerlijke rechten, voor zooverre die nog mogen bestaan, uit, niet de provincie Waar behooren die archieven nu te huis?

De heer Bondam dringt aan op eene wijziging in den aanhef van het amendement, nl. om te lezen: „Een provinciaal depôt" in plaats van: „Het archiefdepôt eener provincie". Alle elf depôts zijn rijksdepôts, hier is de bedoeling den regel toe te passen op alle elf depôts, ook op dat te 's-Gravenhage, voor zooverre het Zuid-Hollandsch depôt is.

De heer Fruin antwoordt den heer Van Hasselt, dat zijn amendement het gebied van het jus constituendum betreft. „Het archiefdepôt eener provincie bestaat" etc. beteekent hier: „besta".

Zoo de regeering opneming van een archief gelast, is het wenschelijk, dat zij daarbij den regel, in het amendement neergelegd, in acht neme. Den heer Bijleveld antwoordt spr., dat de archieven der heerlijkheden, die tot de opheffing der provinciale souvereiniteit in het bezit der provincie bleven, in het provinciaal depôt thuis behooren. De archieven van verkochte stedelijke of provinciale heerlijkheden behooren op de nieuwe eigenaars over te gaan. Tegen de wijziging van den heer Bondam zou spr. geen bezwaar hebben, doch acht ook zonder haar de bedoeling niet twijfelachtig.

De Voorzitter zal tegen het amendement stemmen. Behalve de bij het vorige amendement Fruin ontwikkelde bezwaren zou dit amendement medebrengen, dat de provinciale depôts in hoofdzaak zouden blijven verzamelingen van archieven, die aan het provinciaal bestuur toekomen, terwijl het in den gang der ontwikkeling ligt, dat de depôts meer en meer zullen worden depôts van de locale archieven in de provincie. Buitendien schijnt het aannemen van eene serie archieven, die bij bestuursmaatregel in het depôt zijn gebracht, bedenkelijk. De bestuursmaatregelen moeten zich regelen naar de wetenschappelijke eischen en niet omgekeerd.

De heer Fruin meent dat, welke en hoeveel archieven ook later in de provinciale depôts zullen worden geplaatst, de „Stock" er van toch altijd het archief van het provinciaal bestuur blijven zal. Wat de derde categorie betreft, daarvoor stelt hij wel degelijk een wetenschappelijken eisch, nl. dat bij de overbrenging dier archieven rekening worde gehouden met de tegenwoordige grenzen der provinciën.

De heer Gratama zal vóór het amendement stemmen. Het hoofdbezwaar, in de vergadering van 1893 te berde gebracht, nl. dat voor de verdeeling der oude archieven tusschen de depôts niet dezelfde grenzen te stellen zijn, als voor die der nieuwere, is z. i. door het amendement op bevredigende wijze opgelost

De heer Muller is vóór het amendement, dat met de historische ontwikkeling rekening houdt. Het stelsel van den heer Van Riemsdijk leidt er to de provinciale depôts te maken tot bibliotheken van handschriften betreffende de geschiedenis der provincie.

Het amendement wordt hierop met zeven tegen vier stemmen aangenomen. Vóór hebben gestemd de heeren: Feith, Berns,

Bondam, Flament, Gratama, Muller en Fruin. Tegen hebben gestemd de heeren: Bijleveld, Van Hasselt, Gonnet en Van Riemsdijk.

De Voorzitter wijst er op, dat nu aan de orde zou zijn zijne vierde stelling. Intusschen is door den heer Muller een amendement ingediend, dat eene nieuwe redactie der stellingen IV en VI bevat. Hij stelt dus voor deze beide stellingen met het amendement tegelijk aan de orde te stellen. Over elke der drie alinea's van het amendement zal afzonderlijk gestemd worden. Aldus wordt besloten.

Stelling IV luidt: „*Die depôts moeten naar de gemeenschappen worden ingedeeld. Onder iedere gemeenschap behooren de archieven van alle colleges en ambtenaren, die haar vertegenwoordigen, dus ook de rechterlijke, te worden gerangschikt*".

Stelling VI luidt: „*De overige gemeenschappen, wier archieven aanwezig zijn, moeten naar haren aard tot verschillende soorten worden gebracht en naar die soorten in seriën ingedeeld*".

Het amendement van den heer Muller luidt:

„*a. De archieven der besturen van zelfstandige gemeenschappen moeten in den regel niet met die der besturen van andere gemeenschappen samengesmolten worden, al zijn de rechten der eene gemeenschap op de andere overgegaan.*

b. Eene uitzondering is te maken voor het geval, dat ook de functiën eener gemeenschap op eene andere zijn overgegaan, zoodat het terrein van de werkzaamheid dezer laatste gemeenschap is uitgebreid. In dat geval kan men het archief van het bestuur der opgeheven gemeenschap bij dat van het bestuur der andere beschrijven. Dit archief behoort dan echter ingevoegd te worden op de plaats, die daaraan logisch in de orde van den inventaris toekomt, niet op de plaats waar het archief toevallig bij het hoofdarchief is aangekomen.

c. Men kan (echter) de archieven der besturen van verschillende gemeenschappen in éénen inventaris beschrijven, als hun geringe omvang dit wenschelijk maakt. Ten einde een gemakkelijk overzicht te verkrijgen, is het aanbevelenswaardig, om in dit geval de archieven van de besturen der gemeenschappen van denzelfden aard bijeen te voegen en ze in seriën in te deelen".

De heer Muller wijst er op, dat in de vorige stelling bepaald wordt de wijze, waarop de archieven tusschen de verschillende

depôts moeten worden verdeeld. Bij de indeeling van elk depôt acht hij eenige meerdere vrijheid gewenscht, en behoeft men zich niet zoo strikt te houden aan de in de vorige stelling omschreven wijze van groepeering der archieven. Men heeft daarbij meer rekening te houden met de praktijk. De alinea's *a* en *c* van zijn amendement (verbonden door het woord „echter") komen dan ook in vele opzichten met de stellingen van den Voorzitter overeen, alleen zijn zij minder absoluut geredigeerd. Wat alinea *b* betreft, deze heeft ten doel het mogelijk te maken de verschillende kloosterarchieven tot ééne serie te vereenigen, maar de archieven der heerlijkheden en gerechten te voegen bij het hoofdarchief, waarin zij zijn opgegaan. Die verschillende behandeling is gewenscht, omdat, terwijl de heerlijkheden en gerechten door over te gaan aan eene provincie of eene gemeente niet van karakter veranderen, bij de secularisatie van kloosters wel de goederen aan de provincie of de gemeente komen, maar het oorspronkelijk karakter van het klooster niet behouden blijft.

De heer Gratama merkt op, dat het z. i. geen bezwaar heeft de verschillende kloosterarchieven bij verschillende gedeelten van het depôt te voegen, al naarmate de wijze, waarop zij in het depôt gekomen zijn. Men kan altijd, door bij de beschrijving van de eene serie kloosterarchieven naar de ander te verwijzen, hetzelfde doel bereiken, dat de heer Muller verkrijgt door het vereenigen der kloosterarchieven tot ééne serie. Ook erkent hij wel het theoretisch onderscheid tusschen de archieven van kloosters eener-, en van heerlijkheden anderzijds, maar uit een praktisch oogpunt schijnt hem eene gelijke behandeling van beide soorten gewenscht te meer daar toch ook enkele functies der eerstgenoemde op de besturen der provincies zijn overgegaan. Het facultatieve karakter van het amendement veroorlooft hem voor te stemmen.

De heer Feith sluit zich bij dit betoog aan. Het schijnt hem niet onpraktisch de kloosterachieven, die zich in het Groningsche depôt bevinden, in drie serieën te verdeelen, naarmate de kloosters aan de Staten der geheele provincie, aan de stad of aan de Ommelanden gekomen zijn. Hij heeft er echter geen bezwaar tegen, dat in deze geene absolute regels, voor alle depôts bindende, worden gesteld.

Ook den heer Fruin lacht het facultatieve karakter van het amendement toe. Hij merkt overigens op, dat elk archief in een afzonderlijken inventaris moet worden beschreven; de wijze,

waarop die inventarissen tot bundels moeten worden vereenigd, kan aan het praktische inzicht der archivarissen worden overgelaten.

De heer Van Hasselt, aannemende dat het vereenigen der kloosterarchieven tot eene serie wenschelijk kan zijn, vraagt meer in het bijzonder aan den heer Muller, of hij daartoe ook dan zou adviseeren, wanneer die kloosterarchieven, zooals hier en daar in Overijsel het geval is, wel nog eigendomsbewijzen, pachtbrieven en dergelijke stukken, louter de goederen rakende, bevatten, doch geene stukken, die de organisatie van het klooster, den dienst enz. betreffen. Zou hèt in dat geval niet rationeel zijn zulke archieven met die der geestelijke kantoren te vereenigen?

De heer Berns sluit zich hierbij aan. De kloosterarchieven in Friesland bestaan nagenoeg uitsluitend uit eigendomsbewijzen, en het schijnt overbodig die afzonderlijk te beschrijven.

De heer Muller, de sprekers beantwoordende, wijst nogmaals op de belangen der praktijk: de archieven der Groningsche kloosters over drie inventarissen te verdeelen schijnt hem niet praktisch. De archieven der heerlijkheden en gerechten verkeeren in een ander geval, omdat de functiën der oude besturen op het nieuwe overgaan; het is dus praktisch de stukken, die die functiën betreffen, in één inventaris bijeen te voegen. Wat de opmerking der heeren Van Hasselt en Berns betreft, hem zijn geene kloosterarchieven bekend, die uitsluitend uit eigendomsbewijzen bestaan. Zoodra in het archief andere stukken berusten, is eene versmelting met het archief van het provinciaal bestuur niet gewenscht, omdat men die stukken niet in het archief van het provinciaal bestuur zoeken zou, en zij in den inventaris daarvan geene passende plaats kunnen vinden

De heer Van Riemsdijk verklaart zich tegen het amendement. De eerste alinea is z. i. niet absoluut genoeg gesteld; hetzelfde bezwaar geldt van alinea *b*, bovendien treedt deze alinea te veel in bijzonderheden, terwijl deze stellingen zich tot algemeene beginselen moeten bepalen; eindelijk gaat het hierin bepaalde niet altijd op. Ware het juist, de archieven der besturen in de Generaliteitslanden, die vroeger onder zelfstandige vorsten en heeren en later onder de Staten-generaal ressorteerden, zouden naar het Haagsche depôt moeten worden overgebracht. De derde

alinea betreft eene detailquaestie, die hier met ...
nl. hoe de inventarissen der verschillende archieven, hetzij afzonderlijk, hetzij in bundels vereenigd, het licht zullen zien.

De heer Muller merkt op, dat het door den heer Van Riemsdijk gegeven voorbeeld betreffende de Generaliteitslanden niet juist is. Zijn amendement betreft niet de verdeeling der archieven tusschen de depôts, maar de indeeling der depôts zelven.

De heer Bondam zou zich ten opzichte der tweede alinea van het amendement liefst buiten stemming houden. Waar dit niet mogelijk is, zal hij niet het oog facultatieve karakter der bepaling vóór stemmen.

De heer Van Hasselt zal tegen de derde alinea stemmen, die z. i. te veel in details treedt.

De eerste alinea van het amendement wordt daarop aangenomen met tien stemmen tegen één. Vóór hebben gestemd de heeren: Feith, Bijleveld, Van Hasselt, Berns, Bondam, Gonnet, Flament, Gratama, Muller en Fruin. Tegen heeft gestemd de heer Van Riemsdijk.

De tweede alinea wordt eveneens aangenomen met tien stemmen tegen één. Vóór hebben gestemd de heeren: Feith, Bijleveld, Van Hasselt, Berns, Bondam, Gonnet, Flament, Gratama, Muller en Fruin. Tegen heeft gestemd de heer Van Riemsdijk.

De derde alinea wordt aangenomen met negen stemmen tegen twee. Vóór hebben gestemd de heeren: Feith, Bijleveld, Berns, Bondam, Gonnet, Flament, Gratama, Muller en Fruin. Tegen hebben gestemd de heeren: Van Hasselt en Van Riemsdijk

Alsnu is aan de orde stelling V, luidende: „*In de depôts van die provinciën, welke tijdens de Republiek der Vereenigde Nederlanden ook afzonderlijke gewesten vormden, zijn de archieven van twee gemeenschappen te onderscheiden* 1°. *die van de provincie tot* 1798, *en* 2°. *die van het departement of de provincie sedert* 1798. *Het is echter wenschelijk die archieven tot* 1813 *bijeen te voegen*".

De heer Bondam heeft tegen deze stelling bezwaar. Vooreerst wijst hij op Staats-(Bataafsch-) Brabant, dat eerst in 1795 eene zelfstandige provincie werd: het schijnt hem onpraktisch reeds drie jaren later eene hoofdverdeeling aan te nemen, die het depôt in twee zeer ongelijke deelen verdeelt. Bovendien vindt hij het overbodig een voorschrift op te nemen, dat praktisch door de laatste zinsnede weder te niet wordt gedaan.

De heer Fruin kan zich evenmin met de stelling vereenigen.

Hij heeft bezwaar tegen de uitdrukking „archieven van gemeenschappen", waar de tot nu toe aangenomen stellingen steeds van „archieven van besturen (of beambten) van gemeenschappen" spreken. Ook het jaartal 1798 is z. i. niet juist: wel eindigt in 1798 de provinciale souvereiniteit, maar op het archiefwezen oefent dit geen invloed uit, de nieuwe departementale indeeling kwam eerst in 1799 in werking. Eindelijk is er geene reden slechts twee gemeenschappen te onderscheiden: bij elke nieuwe departementale indeeling werden nieuwe grenzen aangenomen en ontstonden dus nieuwe gemeenschappen.

De heer Muller sluit zich bij de laatste opmerking aan: in het Utrechtsche depôt heeft men b. v. te onderscheiden tusschen de gemeenschap vóór 1528, die ook Overijsel bevatte, en de latere. Er is omtrent deze materie geen voor alle depôts geldende regel te geven.

De heer Van Hasselt doet opmerken, dat in het Overijselsche depôt de grens in 1798 volkomen zuiver te trekken is.

De Voorzitter deelt mede, dat deze stelling samenhangt met zijne vorige niet aangenomen stellingen. Hij trekt haar dus in.

Stelling VII, luidende: „*De archieven der plaatselijke gerechten, die met de civiele en crimineele rechtspraak waren belast, behooren eene afzonderlijke serie uit te maken*", komt nu in behandeling.

De heer Bondam acht deze bepaling na het vaststellen van stelling III overbodig. Bovendien is het ongewenscht omtrent deze zaak zulk een bindend voorschrift te geven, zij moet voor elk depôt naar de behoefte geregeld kunnen worden.

De heer Gratama wijst er op, dat in de archieven der Drentsche schultengerechten het administratief gedeelte niet van het rechterlijke te scheiden is. Hij acht dus de voorgestelde bepaling ongewenscht.

De heer Flament merkt op, dat hetzelfde geldt van de schepengerechten in Limburg; ook daar kan het administratieve gedeelte van het archief niet van het rechterlijke gescheiden worden.

De heer Van Hasselt herinnert er aan, dat door den Voorzitter op den voorgrond is gesteld, dat deze bepaling slechts een tijdelijk karakter heeft. De bedoeling is juist de rechterlijke archieven weer met de gemeentearchieven te vereenigen, wanneer ook de laatsten naar de provinciale depôts zullen zijn overgebracht.

De Voorzitter beaamt de mededeeling van den heer Van Hasselt. Intusschen trekt hij ook deze stelling om dezelfde reden als stelling V in.

De heer Feith vraagt, wat er moet geschieden met de plans van indeeling, die voor de depôts in Drente, Limburg en Groningen ontworpen zijn. Hij had gaarne, dat de zaak spoedig beslist werd.

De Voorzitter deelt mede, dat de minister gewild had, dat de plannen in deze vergadering werden behandeld. Dit scheen echter [illegible] niet wel [illegible]. Het is spreker's voornemen de plannen met de notulen en zijn rapport over de resultaten der vergadering van heden aan den minister terug te zenden, die dan de plannen met zijne beslissing aan de betrokken [illegible] zal [illegible] doen toekomen.

De heer Van Hasselt vraagt den heer Feith, wat hij bedoelt, [illegible] het Groningsche [illegible] heeft [illegible] aan de [illegible] de aange[illegible] [illegible].

De heer Feith [illegible] In zijn [illegible] archieven.

[illegible] de Voorzitter de vergadering [illegible] aan de leden voor hunne trouwe opkomst.

BIJLAGE I. (1)

STELLINGEN, VOORGESTELD DOOR DEN ALGEMEENEN RIJKSARCHIVARIS.

Archieven in het algemeen.

I. Een archief is in het algemeen het geheel van de onder eene autoriteit berustende stukken, welke door haar opgemaakt en ontvangen zijn.

II. De archieven van de autoriteiten, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen, behooren bij elkander en vormen te zamen de archieven van die gemeenschap.

De archiefdepôts in de provinciën.

III. Het archiefdepôt eener provincie bestaat hoofdzakelijk uit de archieven van de zich over het gebied der tegenwoordige provincie of een gedeelte daarvan uitstrekkende gemeenschappen.

IV. Die depôts moeten naar de gemeenschappen worden ingedeeld. Onder iedere gemeenschap behooren de archieven van alle autoriteiten, die haar vertegenwoordigen, dus ook de rechterlijke, te worden gerangschikt.

V. In de depôts van die provinciën, welke tijdens de Republiek der Vereenigde Nederlanden ook afzonderlijke gewesten vormden, zijn de archieven van twee gemeenschappen te onderscheiden: 1°. die van de provincie tot 1798 en 2° die van het departement of de provincie sedert 1798. Het is echter wenschelijk die archieven tot 1813 bijeen te voegen.

VI. De overige gemeenschappen, wier archieven aanwezig

---

(1) De inhoud der achterstaande bijlagen is grootendeels reeds in de notulen zelf opgenomen, toch scheen het gewenscht, ten einde een duidelijk overzicht van de discussiën te verkrijgen, in deze bijlagen de voorstellen van den Voorzitter, de ingediende amendementen en de gevallen beslissingen afzonderlijk weer te geven.

zijn, moeten naar haren aard tot verschillende soorten worden gebracht en naar die soorten in seriën ingedeeld.

VII. De archieven der plaatselijke autoriteiten, die met de civiele en crimineele rechtspraak waren belast, behooren eene afzonderlijk serie uit te maken.

BIJLAGE II.

AMENDEMENTEN, VOORGESTELD OP DE STELLINGEN VAN DEN ALGEMEENEN RIJKSARCHIVARIS, MET DE DAARBIJ BEHOORENDE SCHRIFTELIJKE TOELICHTINGEN.

I.

Assen, den 12 November 1895.

Aan den Heer Algemeenen Rijksarchivaris.

In verband met Uw schrijven van 13 Sept. jl., nº 330, neem ik de vrijheid als gewijzigde stelling nº. I, voorkomende op p. 68 Bundel XVI der Verslagen, voor te stellen:

„Een archief is het geheel der geschrevene, geteekende „en gedrukte bescheiden, ingezonden bij of opgemaakt „door het bestuur eener gemeenschap of een harer be-„ambten ex officio, voor zoover deze bescheiden bestemd „zijn om onder die gemeenschap te blijven berusten".

De toelichting is m. i. voldoende te vinden in de op de bijeenkomst van 7 Nov. 1893 gehouden discussies, waar tevens blijkt, dat de juistheid van eenige der toen gemaakte bedenkingen door U werd erkent.

Dit geeft mij in verband met de omschrijving, door U van een archief gegeven in de nota gevoegd bij het bovenvermelde schrijven, en luidende:

„Een archief is in algemeen het geheel van de be-„scheiden, die een college of ambtenaar in zijne ambts-„betrekking opmaakt en ontvangt, voor zoover zij be-

„stemd zijn onder zijne berusting te blijven" de vrijheid tot het doen van mijn voorstel.

Tweeërlei zijn de redenen, die mij daartoe aanleiding geven:

1°. eene van minder gewicht, nl. mij wil het woord gemeenschap, waar sprake is van archieven in het algemeen, niet van de rijksarchieven, juister voorkomen.

2°. eene m i. van groot belang en wel deze: nu er tusschen uwe laatste redactie en die der Vereeniging van Archivarissen — gij zult hebben bemerkt, dat ik die heb overgenomen — slechts een ondergeschikt verschil meer bestaat, nu schijnt het mij gewenscht, juist waar sprake is van archieven in het algemeen, deze, die reeds eenigen tijd geleden is bekend gemaakt, en welke ook de instemming van verschillende gemeente-archivarissen mocht verwerven, om de wille der uniformiteit te behouden.

De Rijksarchivaris in Drenthe,
(*get.*) Seerp Gratama.

II.

Groningen, den 14 November 1895.

Den Heer Algemeen Rijksarchivaris te 's Gravenhage.

Naar aanleiding van Uw schrijven d.d. 30 Augustus 1895 n°. 315, houdende mededeeling, dat bij de a. s. behandeling der regels voor de indeeling der Rijksarchiefdepôts amendementen kunnen in behandeling komen, indien zij U tijdig vóór den dag der vergadering worden opgegeven, veroorloof ik mij de vrijheid als amendement voor te stellen de redactie van stelling II te wijzigen en aldus te lezen:

„De archieven van commissiën en ambtenaren behooren „bij het archief van het bestuur der gemeenschap, bij „hetwelk zij hunne functiën uitoefenen".

Ik meen, dat, nu in stelling I het woord „autoriteit" is weggevallen, ook de tweede stelling moet worden gewijzigd en dat bij de door mij voorgestelde redactie er beter gelegenheid bestaat alle archieven van commissiën en ambtenaren, die bij het

bestuur eener gemeenschap hunne functiën uitoefenen, saam te houden. Immers genoemde commissiën en ambtenaren vallen niet alle onder de uitdrukking: „autoriteiten, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen", terwijl aan den anderen kant laatstgenoemde uitdrukking m. i. weder in te ruimen zin kan worden opgevat.

De Rijksarchivaris in Groningen,
(*get.*) J. A. Feith.

III.

Amendementen, voorgesteld door den Rijksarchivaris in de provincie Zeeland.

Stelling I.
in plaats der woorden „in het algemeen" te lezen „in de meeste gevallen".

De zeven stellingen van den Algemeenen Rijksarchivaris zijn tot twee rubrieken gebracht; aan het hoofd der eerste staat: „Archieven in het algemeen", aan het hoofd der tweede: „Archiefdepôts in de provinciën". „In het algemeen" beteekent hier dus „sensu generali" in tegenstelling tot „sensu speciali". In stelling I hebben de woorden „in het algemeen" echter eene andere beteekenis, nl. die van „vulgo". Dit blijkt uit de door den Algemeenen Rijksarchivaris (Verslagen XVI p. 71) gegeven toelichting: „De uitdrukking: „in het algemeen", in de eerste stelling gebezigd, vindt hierin hare verklaring. In het algemeen d. i. in de meeste gevallen is een archief" etc. Om verwarring te voorkomen schijnt het mij wenschelijk de woorden „in het algemeen" in de stelling op de aangewezen wijze te vervangen.

Stelling II.
aldus te lezen:
„Met het archief van een college of persoon behooren „in één archiefdepôt vereenigd te worden de archieven „van die colleges of personen, wier rechten of functiën „zijn overgegaan op eerstvermeld college of persoon."

Met de door den Algemeenen Rijksarchivaris voorge-

stelde redactie van stelling II kan ik mij niet vereenigen, eensdeels omdat de uitdrukking „autoriteiten, die gemeenschappen vertegenwoordigen", schijnt te steunen op eene opvatting van het vóór 1795 geldende staatsrecht, die ik niet deel, anderdeels omdat ik niet inzie, dat de archieven van autoriteiten, die dezelfde gemeenschap vertegenwoordigen, om die reden bij elkander behooren; zij kunnen immers zelfs aan verschillende eigenaren toebehooren. Mijne redactie der stelling steunt op de beginselen, die ik heb uiteengezet in mijn opstel in het laatste nummer van het Archievenblad. (Jaargang 1895/6, N°. 2, p. 43—47).

Stelling III.
aldus te lezen;
„Het archiefdepôt eener provincie bestaat uit: 1°. de „archieven der provinciale en departementale besturen, „voor zooverre zij niet onder het tegenwoordige provin„ciaal bestuur berusten, 2°. de archieven van de colleges „of personen, wier rechten of functiën op de provinciale „of departementale besturen zijn overgegaan, en 3°. de „archieven van de colleges en personen op het tegen„woordig grondgebied der provincie, die krachtens be„stuursmaatregel in het depôt geplaatst zijn".

In deze stelling heb ik geheel weergegeven de beginselen, die in het bovenaangehaalde opstel in het Archievenblad zijn uiteengezet.

IV.

Utrecht, den 11 November 1895.

Bericht op schrijven van
1 November 1895, n°. 428.

Gebruik makende van de mij bij Uw bovenaangehaald schrijven verleende bevoegdheid, veroorloof ik mij, U het volgende amendement op te geven op de door U in de vergadering der rijksarchivarissen van 1893 ter tafel gebrachte stellingen.

a. De archieven der besturen van zelfstandige gemeenschappen moeten in den regel niet met die der besturen van „andere gemeenschappen samengesmolten worden, al zijn „de rechten der eene gemeenschap op de andere over„gegaan.

„b. eene uitzondering is te maken voor het geval dat

„ook de functiën eener gemeenschap op eene andere „zijn overgegaan, zoodat het terrein van de werkzaamheid „dezer laatste gemeenschap is uitgebreid. In dat geval „kan men het archief van het bestuur der opgehevene „gemeenschap bij dat van het bestuur der andere beschrijven. Dit archief behoort dan echter ingevoegd te worden op de „plaats, die daaraan logisch in de orde van den inventaris „toekomt, niet op de plaats, waar het archief toevallig „bij het hoofdarchief is aangekomen.

„c. Men kan (echter) de archieven der besturen van „verschillende gemeenschappen in éénen inventaris beschrij- „ven, als hun geringe omvang dit wenschelijk maakt. Ten „einde een gemakkelijk overzicht te verkrijgen, is het aan- „bevelenswaardig, om in dit geval de archieven van de „besturen der gemeenschappen van denzelfden aard bijeen „te voegen en ze in seriën in te deelen."

De bedoeling van de alinea's a. en c. (die op zich zelf, verbonden door het woordje echter, een goed sluitend geheel vormen) is om de denkbeelden, nedergelegd in Uwe stellingen 4 en 6, waarmede ik het in hoofdzaak eens ben, aannemelijk te maken voor hen, die van oordeel zijn, dat de door Mr. Fruin in het laatste nommer van het Archievenblad ontwikkelde denkbeelden juist zijn. Ook ik ben van oordeel, dat dit betoog ontwijfelbaar juist is, en dat de slotsom daarvan den doorslag moet blijven geven voor de indeeling der rijksarchieven tusschen de verschillende provinciale depôts. Doch bij de rangschikking van den inhoud van elk depôt acht ik eenige meerdere vrijheid geoorloofd en meen ik dus Uw denkbeeld, om b. v. de verschillende kloosterarchieven, onafhankelijk van de wijze, waarop zij in het archief der Staten zijn opgenomen, in seriën te verdeelen, te mogen toepassen. Daar deze wijze van handelen echter eene afwijking is van de strenge logica, die alleen wenschelijk is om de praktische bruikbaarheid der inventarissen te verhoogen, meen ik de woorden van mijn amendement minder absoluut te moeten stellen dan door U gedaan is.

De alinea b. staat op zichzelf en heeft eene andere bedoeling. Bij de beoordeeling van het indeelingsplan van het rijksarchiefdepôt in Drenthe werd door U de opmerking gemaakt, dat de archieven der heerlijkheden, die aan de provincie zijn gekomen, bij het archief der Staten moesten worden gevoegd, terwijl daarentegen de archieven der kloosters, die aan de provincie waren gekomen, in de serie klooster-archieven moesten worden ingelijfd. Dit schijnt inconsequent, daar het oude archief der heerlijkheid Coevorden evenmin als het oude archief van het

klooster Dickeningen tot het archief der Staten in betrekking staat: evenals dus Dickeningen bij de andere kloosters gevoegd wordt, schijnt ook Coevorden bij de andere heerlijkheden gevoegd te moeten worden. Toch is ook volgens mijn inzien het door U gewenschte verschil van behandeling gerechtvaardigd: ik zelf heb reeds eveneens gehandeld met de archieven der Utrechtsche buitengerechten, die ik in den inventaris van het stadsarchief heb opgenomen, terwijl ik de archieven der aan de stad vervallene kloosters in eenen afzonderlijken inventaris wensch te vereenigen. Het denkbeeld, dat voor mij hierbij den doorslag gegeven heeft, heb in mijne alinea b. geformuleerd; ik vertrouw, dat het Uwe goedkeuring zal wegdragen, daar het in overeenstemming is met Uwe opmerking, dat niet de kloosters maar hunne goederen tot de provincie in betrekking staan.

Het door mij geposeerde omtrent de plaats, waar de beschrijving dezer archieven in den inventaris moet worden opgenomen, is een gevolg van het eerst geposeerde en schijnt niet te mogen ontbreken. Volgt men consequent de denkbeelden van Mr. Fruin, dan zouden b. v. de archieven der vier Utrechtsche buitengerechten moeten opgenomen worden bij de ingekomene stukken bij Burgemeester en Wethouders dd. 1824, als wanneer de buitengerechten bij Koninklijk besluit met de stad Utrecht vereenigd zijn. Ik weet niet, of Mr. Fruin zoo ver gaat om dit te verlangen; striktgenomen is daar niets tegen te zeggen, dan alleen dat eene dergelijke indeeling voor den gebruiker van den inventaris uiterst lastig zou zijn. Uitsluitend op dezen grond meen ik dan ook, dat men b. v. deze archieven niet moet plaatsen in het nieuwe archief onder de ingekomene stukken bij Burgemeester en Wethouders, maar in het oude archief in eene afzonderlijke afdeeling, volgende op het archief van het gerecht der stad.

Daar enz.

De Rijksarchivaris in Utrecht,
(*get.*) S. Muller Fz.

BIJLAGE III.

STELLINGEN, IN DE VERGADERING VAN 19 NOVEMBER 1895 VASTGESTELD.

I.

Een archief is het geheel der geschrevene, geteekende en

gedrukte bescheiden, ingezonden bij of opgemaakt door het bestuur eener gemeenschap of een harer beambten, ex officio voor zoover deze bescheiden bestemd zijn om onder die gemeenschap te blijven berusten.

II.

De archieven van commissiën en ambtenaren behooren bij het archief van het bestuur der gemeenschap, bij hetwelk zij hunne functiën uitoefenen.

Met het archief van een college of persoon behooren in één archiefdepôt vereenigd te worden de archieven van die colleges of personen, wier rechten of functiën zijn overgegaan op eerstvermeld college of persoon

III.

Het archiefdepôt eener provincie bestaat uit: 1°. de archieven der provinciale en departementale besturen, voor zooverre zij niet onder het tegenwoordige provinciaal bestuur berusten, 2°. de archieven van de colleges of personen, wier rechten of functiën op de provinciale of departementale besturen zijn overgegaan, en 3°. de archieven van de colleges en personen op het tegenwoordig grondgebied der provincie, die krachtens bestuursmaatregel in het depôt geplaatst zijn.

IV.

De archieven der besturen van zelfstandige gemeenschappen moeten in in den regel niet met die der besturen van andere gemeenschappen samengesmolten worden, al zijn de rechten der eene gemeenschap op de andere overgegaan.

Eene uitzondering is te maken voor het geval, dat ook de functiën eener gemeenschap op eene andere zijn overgegaan, zoodat het terrein van de werkzaamheid dezer laatste gemeenschap is uitgebreid. In dat geval kan men het archief van het bestuur der opgehevene gemeenschap bij dat van het bestuur der andere beschrijven. Dit archief behoort dan echter ingevoegd te worden op de plaats, die daaraan logisch in de orde van den inventaris toekomt, niet op de plaats, waar het archief toevallig bij het hoofdarchief is aangekomen.

Men kan de archieven der besturen van verschillende gemeenschappen in éénen inventaris beschrijven, als hun geringe omvang dit wenschelijk maakt. Ten einde een gemakkelijk overzicht te verkrijgen, is het aanbevelenswaardig. om in dit geval de archieven van de besturen der gemeenschappen van denzelfden aard bijeen te voegen en ze in seriën in te deelen.

Th. H. F. van Riemsdijk, *Voorzitter.*
R. Fruin Th. Az., *Secretaris.*

HET RIJKSARCHIEF IN NOORDBRABANT.

Volgens de voorschriften heb ik de eer Uwer Excellentie het volgende verslag te doen over 1895 omtrent het onder mijn beheer gestelde oud- en nieuw-provinciaal archief.

I. *Gebouw en meubilair.*

De veranderingen in het gebouw en in het gebruik der lokalen, in den aanvang van mijn vorige verslag uitvoerig besproken, voldoen goed. Er is dan ook geen verdere wijziging in de bestemming der verschillende lokaliteiten gebracht. De commies-chartermeester heeft zijn zitplaats in de leeskamer voor het publiek (vroeger sorteerkamer); ik zelf heb den tijdelijken klerk en den concierge-klerk onder mijn onmiddelijk toezicht op mijn bureau en de kamer daarnaast. Het vierde vertrek, vroeger concierge-kamer, wordt nu als spreek- en wachtkamer gebruikt, terwijl de tijdelijke binder zijn werkplaats in den kelder vindt en vandaaruit geschikt den portiersdienst vervult.

De bliksemafleiders zijn thans overeenkomstig de aanwijzing der Koninklijke Academie van Wetenschappen verbeterd.

De heetwaterinrichting is hersteld, ditmaal door werklieden hier ter stede. Daarbij is zooveel mogelijk voorzorg genomen tegen een opnieuw lek worden der onderste buizen of buisgedeelten.

Het buiten uitkomende hout- en ijzerwerk van het geheele gebouw is dit jaar geverfd, ingevolge het tweejarig onderhoudsbestek. In het volgende bestek is op het mede zeer noodige hervoegen van een groot deel der buitenmuren gerekend.

Het meubilair werd met een en ander uitgebreid, waaraan behoefte was ontstaan; o. a. met een vloerkleed in de spreekkamer, corticine loopers op den thans gewasten parketvloer mijner kamer, vloermatten, eenige tafels enz.

Met groote belangstelling vernam ik dat gevolg gegeven werd aan mijn voorstel, om eenige naast het archiefgebouw gelegen vertrekken van het gouvernementsgebouw, die vrij zouden komen, in te richten tot *conciergewoning*. Ik ben in de

gelegenheid gesteld over de wijze van inrichting met de bouwkundigen te overleggen. Het daarna opgemaakte voorloopige plan vond groote instemming bij den Commissaris der Koningin, die de verwisseling der thans bij den kamerbewaarder in gebruik zijnde vertrekken voor de oude kamerbewaarderswoning gaarne zou zien. Deze woning, lange jaren tot telegraafkantoor gebruikt, kwam 1 februari ll. weder voor haar oude doel beschikbaar. Men is nog niet begonnen haar daarvoor weder geschikt te maken, hoewel eerst dáárna de inrichting der woning voor mijn concierge, ingevolge de verhooging daarvoor van het betrokken begrootings-artikel, geschieden kan.

II. *Reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze geven dit jaar tot geene bijzondere opmerkingen aanleiding.

III. *Toestand der verzamelingen.*

Het aantal portefeuilles, in het afgeloopen jaar voor onze verzameling gebruikt, loopt in de duizenden. Meer dan 8000 M. nieuw lint werd verwerkt, meer dan 4000 KG. karton. Voor verre het grootste deel gold het wederom de nieuwe archieven, die de verzorging eischten waarvoor al dat materiaal moest dienen. Een tijdlang heb ik dan ook twee binders in dagloon werkzaam gehad, ook voor het maken, en van opschriften voorzien, van ruggen.

Het gevolg van al dezen aanschaf en dit werk is geweest dat de toestand van een groot deel der in dit jaar overgenomen archieven van de Gedeputeerde Staten dezer provincie een aanmerkelijke verbetering heeft ondergaan. Tevens is die van hetgeen reeds vroeger van de provinciale griffie was overgenomen, bijzonder de archieven van 1814—1850, weder vooruitgegaan.

Door het vele verzorgingswerk echter dat aldus voor de in 1895 ingekomen archieven werd vereischt, schoten handen en geld te kort om, volgens het bij mijn vorig verslag meegedeeld voornemen, de kadasterarchieven onderhanden te nemen. Toch zijn zij voorloopig eenigszins verzorgd, verder gereinigd en uitgevouwen. Waar de portefeuilles (meest alle van zeer groot formaat) defect waren of ontbraken, werden de stukken en bundels met touwen samengebonden volgens het verband, voor zoover dit gemakkelijk te herkennen of terug te vinden viel.

Van een verdere kartonneering van de rekeningen der landsmiddelen enz. der Generaliteit en van de dossiers der gewestelijke besturen vóór 1810 kon natuurlijk niet komen. Ook al ware er over nog meer middelen te beschikken geweest, toch zou mij de tijd voor de leiding ook hiervan ontbroken hebben. Want al dit, zij het meer materieele, werk eischt voortdurend toezicht en geeft onophoudelijk aanleiding tot onderzoek van verband en inhoud der stukken, tot bepaling en sorteering.

Wel vond ik gelegenheid om het werk der opknapping van de prefektuursarchieven voort te zetten. Thans werd ook de groote serie der losse minuten van uitgegane stukken in een behoorlijk aantal nieuwe portefeuilles geplaatst en van ruggen met duidelijke opschriften voorzien gelijkvormig aan die der ingekomen stukken, welke verleden jaar onderhanden waren.

Ook kon weder een aanmerkelijk deel der oude rechterlijke archieven in beteren toestand worden gebracht; van vele collecties werden de nog ongesorteerde losse bescheiden, voornl. processtukken en rekeningen met bijlagen, in portefeuilles gezet.

Tegelijk met eenige regeling van de vele gemeentelijke of administratieve bescheiden, die bij de oude rechterlijke archieven werden gevonden en daaruit geleidelijk zijn afgezonderd, werd ook de toestand daarvan aanmerkelijk verbeterd.

Verschillende oude kerkregisters, mij óf bijzonder tot dit doel, óf met het oog op eenig onderzoek naar afstammingsbewijzen (1) toegezonden, werden ook dit jaar herbonden.

Met het innaaien der boekwerken werd geregeld voortgegaan.

Ook dit jaar ondergingen alle archieven de gewone schoonmaak.

Bij al deze werkzaamheden bewees weder de in het vorige verslag besproken binder H. Wagenaar goede diensten. Jammer is het inderdaad, dat zoo iemand niet vast aan deze inrichting kan worden verbonden.

IV. *Voortzetting der ordening en inventarisatie.*

In aansluiting aan het in mijn vorige jaarverslag (2) meege-

(1) De gemeentesecretarissen en kerkbestuurders voelen zich veelal niet in staat zulke van hen verzochte nasporingen in hunne registers met goed gevolg te doen en zenden ze mij dan toe op mijn bereidverklaring om het voor hen te doen of op mijn bureau er inzage van te verschaffen..

(2) Archiefverslagen 1894, bl. 99.

deelde besluit van Gedeputeerde Staten werd thans voortgegaan met het geven van gevolg aan Uwer Excellentie's machtiging tot opneming der archieven van het provinciaal bestuur na 15 juli 1850, door overneming van het archief der Gedeputeerden van 1850—1869. In afwijking van dat besluit werd mij echter een gedeelte reeds overgegeven tot 1879, met name de omvangrijke collectie der dubbelen van gemeenterekeningen en enkele andere rubrieken.

Dit archief verkeerde in een meer geregelden toestand voorzoover de hoofdcollectie betreft, de dossiers der ingekomen stukken, volgens de door de Gedeputeerden genomen besluiten gerangschikt en telkens bij de betrokken minuutbesluiten gevoegd. Nadat die hoofdverzameling bijna geheel nieuw gekartonneerd was, werd zij geplaatst in de bovenkasten der sorteerkamer, onder openhouding der noodige ruimte voor de stukken van het tiental jaren, dat er nog bij behoort te komen.

Vervolgens werd de collectie gemeenterekeningen bovenbedoeld onderhanden genomen. Zij waren bij vijf- en tientallen van jaren bijeengevoegd, deels onder vermenging met een aantal stukken betrekkelijk de gemeentelijke comptabiliteit. Nu werden zij alle uitgezocht naar de gemeenten en daarna alphabetisch gerangschikt. Zoo zijn zij thans gemakkelijk te raadplegen.

Na afloop zijn ook de bescheiden van anderen aard, die bij de sorteering er uit genomen waren, op zich zelven geregeld.

Daarna werden de jaarlijksche gemeenteverslagen, bij de Gedeputeerde Staten ingezonden, onderhanden genomen. De oudste waren gebonden, die van alle gemeenten te zamen jaar op jaar bijeen, doch konden worden losgemaakt. De jongere waren in pakken als de gemeenterekeningen bijeengevoegd, jaar bij jaar. Zij zijn thans alle volgens de gemeenten geordend doch zijn verre van volledig. O. a ontbreken de verslagen van alle gemeenten over 1854—1857, en van zeer vele plaatsen ook die van 1851, van 1852, van 1864. Vermoedelijk zijn de ontbrekende mede het slachtoffer geworden van de vroeger reeds herhaaldelijk gememoreerde opruimingen in 1878 en 1887 (1) enz. Zij kunnen evenwel ook door de grenzenlooze verwarring der griffie-archieven nog tusschen andere bescheiden verdwaald zitten. Enkele heb ik wel hier en daar tusschen den rommel teruggevonden. Dat waren echter blijkbaar geraadpleegde exem-

(1) Zie Archiefverslagen 1894, bl. 100

plaren die door de gebrekkigheid van het beheer niet meer op hun plaats gebracht waren

Na afloop van dit werk werden de registers, in de verschillende bureaux der provincie gehouden, uitgezocht, en daarna beschreven. Hetzelfde geschiedde met de portefeuilles der bijzondere stukken. Dit zijn 1° die, in de afdeelingen naar hun onderwerp tot afzonderlijke serieën bijeengevoegd, 2° die, welke een bepaalde zaak betreffen en te omvangrijke dossiers vormden om in de chronologische hoofdcollectie te worden opgenomen, 3° die, welke over eenigen tak van dienst willekeurig verzameld zijn ten einde ze volledig bij de hand te kunnen hebben.

Behalve de bijzondere dossiers zijn er ook nog een aantal stukken van Gedeputeerde Staten, die op zich zelven chronologisch gerangschikt zijn, maar in de hoofdcollectie thuis hooren en zijn in te voegen. Dit werk kan eerst later gebeuren, als ook uit den griffierommel enz. de vele dergelijke dossiers volledig gesorteerd zullen zijn, die met dien warboel vermengd zijn.

Wat de derde der bovengenoemde rubrieken van bijzondere dossiers betreft heb ik reden te vermoeden dat in de bureaux der griffie nog vele van dergelijke dossiers zich bevinden, met zoowel oudere als jongere stukken. Op den duur, bij vernieuwing der bestaande regelingen, bij plaatsgebrek enz., zullen deze bundels en serieën de afdeelingen geleidelijk wel verlaten en zoodoende gevoegd kunnen worden bij het archief, waarbij zij thans een ledige plaats moeten laten.

Eenigszins onder gelijke conditie als deze nog bij de administratie in dagelijksch gebruik zijnde bescheiden verkeerden tijdens al de overnemingen van provinciale griffiearchieven, sinds 1890 nu jaar op jaar door mij volbracht, de dossiers der zittingen van de Provinciale Staten. Hun bestaan zelfs was mij onbekend gebleven, ook nog bij de jongste overneming. Kort daarna echter trof ik ze bij een bezoek op een der gouvernementszolders aan. Daarheen waren zij even te voren uit de kamer van den griffier overgebracht. Zij behooren, althans tot 1869, natuurlijk bij de provinciale archieven, die thans onder mijn beheer zijn overgebracht en zonder die stukken natuurlijk niet volledig zijn.

Behalve deze opeenvolgende overnemings-, sorteerings- en regelingsarbeid aan de archieven der Gedeputeerde Staten van 1850—1869, werd aan de nieuwe archieven nog meer gedaan. De collectie der bijzondere dossiers van het archief van 1814—1850, kenbaar door de nummering met groote cijfers in drukvorm, was niet dan zeer onvolledig weder uit den rommel gevormd. Hoewel de nummers veelal verdwenen zijn, werd zij bij elke voortzetting van mijn onderzoek van den rommel aangevuld met die dossiers, die de vervolgcollecties bleken te bevatten.

Van de aldus voorloopig zooveel mogelijk weder gecompleteerde verzameling maakte ik thans een lijst op.

Deze vertoont de grootst mogelijke verscheidenheid en de meening die ik vroeger koesterde, dat de vorming dezer collectie voorheen alleen geschied zou zijn om het meer in het oog springende belang dier dossiers, blijkt moeilijk te handhaven. Er moet dus een ander denkbeeld aan ten grondslag gelegen hebben.

Ik hel meer en meer over tot de meening dat veeleer de vorm en de omvang dezer dossiers, en de moeilijkheid om hun een plaats te geven in de chronologische hoofdcollectie, de band der verzameling uitmaakte. Het gevolg hiervan zou zijn dat bijna al de bescheiden van de oude griffiearchieven, welke nog te bepalen en te rangschikken zijn overgebleven, tot haar zijn te rekenen, voorzoover zij niet nog behooren bij de daaruit reeds zoo aanmerkelijk aangevulde belastingarchieven. Die oplossing zal dan ook wel aangewezen zijn, te meer daar een zelfstandige regeling van dit deel van de griffiearchieven, onder loslating van het blijkbaar slechts zoo gebrekkig te herstellen oude verband, tot ongeveer hetzelfde resultaat zou voeren.

De bijeenzameling en voorloopige sorteering der *kadasterarchieven* heb ik boven reeds aangestipt. Dit deel der archieven die van het gouvernementsgebouw tot ons zijn gekomen, heeft stellig het meest geleden. De toestand van verwaarloozing, opeenstapeling en verwarring waarin ik het vond op den vergeten zolder boven de waterstaatsbureaux, trotseert alle beschrijving.

Na de herhaalde reiniging, ontneming van vreemde bestanddeelen enz., bevond ik thans echter den toestand der onderdeelen niet minder erg. Hier is de verwaarloozing gepaard gegaan met opzettelijke vernieling. Een groot aantal banden zijn eenvoudig ruw van de registers afgescheurd; er is blijkbaar over de stukken geloopen; de daken zijn er boven aangestreken, zoodat de natte kalk erop werd gemorst en koekte. Het is waarlijk slechts aan het goede soort papier dat voor bijna al deze registers gebruikt werd te danken, dat er nog zooveel van het archief in leesbaren toestand over is.

Voorzoover de *oude archieven* betreft bepaalde zich mijn werk in het afgeloopen jaar voornl. weder tot de oude rechterlijke archieven, bijzonder de voortzetting en voltooiing der uitvoering voor deze provincie van het Kon. besluit van 9 oct. 1883, *Stbl.* n° 141. Hierover heb ik aan Uw Excellentie in het laatst van het jaar een afzonderlijk rapport uitgebracht, waarheen ik moge verwijzen.

Enkele schepenarchieven werden wederom onderhanden genomen. Dat van Drongelen regelde en inventariseerde ik geheel. Het omvangrijke van Helmond, dat in tweeën in het archief is opgenomen, werd goeddeels geregeld; eveneens het belangrijke van Klundert, dat van Aarle Rikstel, van Beek & Donk en van Lieshout. Van de verzorging der losse stukken van vele heb ik reeds gerept.

De specifieke beschrijving der registers van het archief van den raad en leenhof van Brabant & Overmaze, het hof van Justitie voor Staats-Brabant en het departementaal gerechtshof van Brabant kwam, gelijk ik tijdens het opmaken van mijn vorige jaarverslag voorzag, spoedig daarna gereed. De definitieve rangschikking van die drie, reeds vóór 1812 tot één geworden, archieven en die van het officie-fiscaal daarbij, gaf nog al moeilijkheid, zoodat de opmaking en overschrijving van den geheelen inventaris na en wegens de overneming van het Gedeputeerden archief moest worden uitgesteld. Zoo spoedig doenlijk zal ik dit werk thans tot een goed einde zien te brengen.

Van minder belang, maar niet minder tijdroovend, was het werk, mede in het vorige hoofdstuk reeds gememoreerd, tot regeling en inventarisatie der collectie oude gemeentelijke bescheiden. Na de voorloopige bepaling van alle, waarbij ook vroegere verwarringen der stukken van meerdere oude gemeenten te herstellen vielen, werden de voornaamste opeenvolgend onderhanden genomen tot volledige beschrijving en rangschikking. Na voltooiing van dit werk voor enkele collecties werd het wegens de invallende koude tot den a. s. zomer gestaakt.

Bij dit werk ondervond ik goede hulp van den tijdelijken binder H. Wagenaar. Deze verrichtte ook verre het grootste deel van een ander werk, de sorteering en het op een staat brengen der groote verzameling van gedrukte bestekken, die in 1892 met den griffierommel van 1891 waren meegekomen en reeds kort daarop van de dubbelen waren ontdaan. De sorteering is nu in hoofdzaak verricht, de beschrijving begonnen.

Intusschen werd, door toedoen van den referendaris jhr. mr. Victor de Stuers, nog een dergelijke collectie ontvangen, nl. die van alle Waterstaatbestekken betreffende Noordbrabant van 1890 tot 1895. Deze, nader te vermelden in het verslag der aanwinsten, sloot aan onze collectie goed aan, wijl die juist tot 1890 liep. Zij werd het eerst beschreven.

Van het archief der Fransche prefektuur heb ik na de opknapping. die het in het vorige en in dit verslagjaar onderging, een specifieke lijst opgemaakt, welke het gebruik van dat archief nu zeer vergemakkelijkt. Zij bevat 183 nummers. Eigenlijk is een nadere of breedere inventarisatie van dit archief niet noodig.

In hoofdzaak is het chronologisch gerangschikt volgens de dagelijks bijgehouden agenda of indicateur, waarop weder jaarlijksche klappers bestaan.

De bewerking van het gedetailleerd verslag der in 1894 verworven aanwinsten van boekerij en archief nam in dit verslagjaar weder veel tijd in beslag, meer dan dat over het vorige jaar 1893. Wijl in vroegere jaren van de aanwinsten niet zulke volledige beschrijvingen werden opgemaakt, heb ik er mij toe gezet ze thans alle te onderzoeken en, voorzoover ze bij de collecties van het archief waren opgelost, op te zoeken. Dit laatste gaat niet altijd met succes, bij gemis aan goede aanwijzingen daaromtrent. Dit geldt vooral voor den tijd vóór 1880, het jaar waarin dit provinciaal archief in Rijksbeheer overging. Ik heb zelfs uit het Rijksarchief te 's Gravenhage afschrift moeten verzoeken van de ontvangbewijzen, door de vroegere provinciale archivarissen verstrekt wegens overnemingen uit dat archief.

Met dat onderzoek gaat het aanleggen gepaard van een algemeenen staat aller aanwinsten volgens het tijdstip harer verwerving. Daarbij wordt voor elk onderdeel in een afzonderlijke rubriek de plaatsing in ons depôt aangeduid. Al die, welke niet bij bestaande archiefcollecties kunnen worden opgelost, worden als eigen collectie volgens dien staat bijeengeplaatst in de ledige kasten achter de boekerij. Van de grootere collecties, die daarvoor in aanmerking komen, worden afzonderlijke specifieke inventarissen gemaakt, voorzoover deze nog niet bestaan. Dit werk wordt geleidelijk voortgezet.

De tweede kaartenkast, in het vorige jaar gemaakt, kon thans in gebruik worden genomen De vele kaarten, die in de laatste jaren waren ingekomen en tijdelijk gedeponeerd waren op den zolder, in de boekenkasten, op den vloer bij de oude kaartenkast enz., werden, met den inhoud van deze laatste. alle bijeengebracht en uitgezocht. Dit was betrekkelijk spoedig verricht. De honderden buitenlandsche, zelfs buiten-Europeesche, indertijd meegekocht met het overschot van het fonds van een cartographisch atelier, werden naar den zolder gebracht. De overige werden in eenige rubrieken verdeeld, waarna met hunne beschrijving werd begonnen. Deze is thans reeds grootendeels voltooid, maar het werk kan eerst na den winter weder worden voortgezet Intusschen zijn thans de beschreven en de nog te beschrijven kaarten, volgens de tot stand gebrachte verdeeling, in de beide kaartenkasten gelegd en zijn, in de daartoe daarnaast gemaakte smalle kastjes, de kaarten geplaatst van den provincialen waterstaat, die opgerold bewaard moeten worden, en de atlassen en kaartboeken.

De boekerij, bijzonder die van het nieuwe archief, welke wederom belangrijk toenam, heb ik opnieuw gerangschikt en geordend en voor een ordelijk gebruik meer geschikt gemaakt. Daarbij gingen mij alle boeken weder door de hand waarbij ik gelegenheid vond er een aantal uit te schieten, vooral uit die van het provinciaal bureau van statistiek, doch ook uit de oudere bibliotheek. Deze, die hier minder goed thuis hooren, werden voorloopig naar den zolder bij de dubbelen gebracht.

Door dr. Zuidema werden klappers gemaakt op eenige leenregisters, werd de pamfletten-catalogus nog eens vergeleken met de thans bestaande gedrukte catalogi van dergelijke verzamelingen, en zijn verder voornl. werkzaamheden verricht van nasporingen voor hen, die inlichtingen uit deze archieven wenschten. Een tijdlang werkte hij ook in dit jaar nog voort aan het historisch onderzoek naar de kerkelijke indeeling, vóór de hervorming, van het gebied der tegenwoordige provincie Noordbrabant.

Bij de dagelijksche administratie en correspondentie werd ik in de tweede helft van het jaar ter zijde gestaan door den persoon van G. A. H. Hello. Door bijzondere omstandigheden genoopt van richting te veranderen, kwam hij van de vierde klasse der Rijks-Hoogere Burgerschool bij mij om mij het kleine maar tijdroovende werk der bijhouding van registers, correctie van kopieën en proeven, expediëeren van stukken, in orde houden der administratie en correspondentie enz., te verlichten. Vooral wegens het wederom zoo buitengewoon sterk toenemen in dit jaar van de vragen om inlichtingen, kwam zijn hulp mij zeer te stade. Inderdaad was het aldoende onmogelijk geworden een goeden, ordelijken gang in de zaken te houden bij de steeds doorgaande toeneming der verzamelingen en van het werk. Daarin zie ik thans weder licht. De jongeling is dagelijks op mijn bureau werkzaam, en helpt mij zooveel mogelijk ook bij de sorteering der nieuwe archieven, het onderzoek der aanwinsten en bij sommige nasporingen. Zoo geschiedde reeds bij het bovenbedoelde werk aan de kaartverzameling.

Omtrent de oude kerkregisters van doop, trouwen en overlijden, en het recht daarop van den Staat, heb ik in het afgeloopen jaar een opzettelijk onderzoek ingesteld, speciaal in het archief der prefectuur. Het resultaat daarvan heb ik neergelegd in een opstel, dat is opgenomen in het Nederlandsche Archievenblad en waarvan ik op verzoek een overdruk aan Uwer Excellentie's departement heb doen geworden. Het blijkt mij meer en meer een noodzakelijkheid te zijn dat de regeering

deze registers volgens haar recht en plicht onder nadere hoede neme en maatregelen berame voor hun behoud en kostelooze raadpleging ten behoeve der talrijke klasse van ingezetenen, die met het oog op verschillende rechten er hun afstamming uit willen, en meestal enkel daaruit kunnen bewijzen.

Mijn advies werd in dit jaar door de Gedeputeerde Staten dezer provincie ingewonnen over voornemens eener gemeente tot opruiming van een groot deel van haar archief. Bij het uitbrengen van mijn oordeel liet ik de verdediging mijner meening vooropgaan, dat archiefvernietiging nimmer is goed te keuren. Te oordeelen toch over de wenschelijkheid van de vernietiging van daartoe voorgestelde stukken is feitelijk een kwestie van appreciatie. En al heeft men zich daarbij op elk denkbaar standpunt geplaatst en zich een reeks gevallen gesteld, altijd kan er nog een of kunnen er zelfs meer omstandigheden zijn of zich opdoen, waarin een thans schijnbaar waardeloos stuk een nuttige aanwijzing, bewijsstuk zelfs, kan zijn. Er is vroeger bij ons te lande veel archief vernietigd, vooral ook in den Haag. En zelden geschiedt daar thans een onderzoek voor 's lands zaak of voor de belangen van kleinere gemeenschappen en particulieren, of men stuit op het ontbreken van dat vernietigde. Zoo is het ook elders, en o. a ook hier met de nieuwere archieven. Hoeveel te meer nog wordt het gemis gevoeld bij elk wetenschappelijk historisch onderzoek.

Overigens, een archief is geen verzameling van belangrijke historische dokumenten, maar het geheel van de bij een autoriteit ingekomen en behandelde stukken en de boeking of minuteering van het geheel harer handelingen. Als onderdeel daarvan heeft elk stuk reeds eenige beteekenis en waarde. Maar het geheel is eigenlijk ondeelbaar en wordt door elke vernietiging geschonden. Is de administratie in orde, zoo wordt elk ingekomen en uitgegaan stuk geboekt. Geschiedt nu later opruiming van een deel dier stukken, dan kloppen de registers niet meer met de stukken en is ook alleen nog verdere controle mogelijk bij notitie van de vernietiging voor elk stuk in de registers. Wat al moeite en welke bron van tallooze vergissingen en misvattingen. En dat voor zoo weinig winste: want bij eenigszins breede en nauwgezette overweging zou er zóó weinig ter vernietiging worden bestemd, dat de winst aan ruimte uiterst gering zou zijn.

Bovendien, men *mag* geen archief of deelen van een archief vernietigen, omdat niemand recht heeft op den inhoud, omdat rechtens vernietiging alleen geschieden kan door den eigenaar eener zaak, wat in casu noch gemeentebestuur, noch Gedepu-

teerde Staten, noch Minister zijn, omdat archieven iure publico worden bezeten en daardoor elke daad ter vernietiging een wandaad is jegens de gemeene zaak.

Hiervan nu echter afgezien is het bij het onderzoek der betrokken bescheiden de eerste vraag geweest die zich aan mij opdeed, of er wel een goed systeem van boeking en bewaring van de correspondentie-stukken bij dit gemeentebestuur en bij vele der kleinere gemeenten bestaat. Indien daaromtrent van hoogerhand geene wenken zijn gegeven, ware het m. i. meer dan tijd dat dit geschiedde. De registratie en bewaring in voege van dossiers, die van den aanvang af bij het provinciaal bestuur alhier bestaat, ware vermoedelijk het beste model.

Een tweede vraag was of er een systeem zat in de verdeeling der als voorbeeld mij toegezonden stukken van 1861 Het is mij niet gelukt dat te ontdekken. Stukken betreffende plaatselijke belastingen, den watersnood van 1860 1 enz. kwamen in beide gedeelten voor Een voorschrift omtrent voorzorgen bij ijsgang, omtrent zegeling van registers van den burgerlijken stand enz, zelfs een stuk met minuut van antwoord over het gemeente-archief zelf, waren bij de op te ruimen stukken gevoegd, terwijl zij toch een bijzonderen toestand of gebeurtenis, volgens de onderscheiding van het bestuur, betreffen. Natuurlijk is het op zich zelf ondoenlijk een goedkeuring te hechten aan een algemeene opruiming, volgens een voorbeeld te bewerkstelligen, wanneer in dat voorbeeld zelf geen regel ligt.

Een derde vraag is voor mij geweest of er desnoods niet een aanwijzing viel te doen van de stukken wier vernietiging althans het minste kwaad kon. Dit zouden dan de zuivere begeleidings- en rappelbrieven moeten zijn. Deze waren in casu bijna alle met een bijzondere aanmaning voorzien! Maar daarvan afgezien, is het de vraag of de minuten der antwoorden, zijn ze bewaard, zonder deze brieven duidelijk zouden zijn en indien deze stukken het eenig bewaarde over de zaken vormen, of zij, wel overwogen, dan wel gemist kunnen worden.

In elk geval schendt men met de vernietiging zeer zeker het archief. En het op te ruimen volume stukken wordt daarbij zoo gering, dat stellig het doel niet bereikt kan worden.

Dit doel is plaats te winnen. Maar op het tegenwoordige geslacht rust de plicht de retroacta onzer vaderen te bewaren, ordelijk en goed, en voor dien plicht dient men de noodige offers voor bergruimte enz. over te hebben.

V. *Uitgaaf van bescheiden uit het archief.*

Hieronder is dit jaar niets te vermelden dan dat het overschrijven van het leenboek van den hertog van Brabant, ge-

naamd Strickgrefier, weder zooveel doenlijk is voortgezet. Veel tijd was er echter niet voor beschikbaar.

VI. *Aanwinsten en verliezen.*

In een staat, aan dit jaarverslag wederom toe te voegen, doe ik van de aanwinsten, waarmede mijne verzamelingen in 1895 weder werden verrijkt, afzonderlijk verslag als in de laatste jaren.

De enkele registers en de bibliotheek van den Raad van Brabant en opvolgende hoven, die nog onder de rechtbank van Breda berustende zijn gebleven, mocht ik nog niet verkrijgen Reeds vroeger gereclameerd, werden zij in het vorige jaar wederom opgevraagd. Ik vond echter de rechtbank nog tot geen afstand van alles bereid. Bijzonder de boeken wenscht zij te behouden, doch wil de enkele daarvan, mij vroeger door den toenmaligen president opgegeven, met de nog gevonden archiefstukken van de hoven, gaarne afstaan. Ik heb nog geen volledige lijst der boeken, doch die ik nu ken schijnen mij voor dit archief in geen geval onmisbaar.

Ook de mij toegezegde twee schepenregistertjes van Heeze c. a. en van Mierlo ontving ik nog niet van den bezitter. Ik heb hem er echter thans om gemaand, wijl zij feitelijk Rijksarchiefstukken zijn.

Toegang tot de collectie schepenregistertjes van Heeze c. a., vroeger uit het raadhuis te Heeze verwijderd, die ik verleden jaar op het spoor kwam, gelukte het mij nog niet te krijgen. Men schijnt ze liever eerst nog zelfstandig te willen onderzoeken, of heeft ze wellicht uitgeleend.

Op verzoek van den hoofdadministrateur der domeinen dd. 20 maart 1816 werden den 22n april d. a. v. door den gouverneur van Noordbrabant aan dezen opgezonden de origineele processen-verbaal van verkoopingen van tienden en domeinen, behoorende tot het archief der prefectuur van het Fransche departement der Rijnmonden. Den 3n mei 1816 zond die hoofdadministrateur bericht van ontvangst met een reçu, waarop al de repertoirenummers, in dorso dier verbalen gesteld, worden opgenoemd. Deze processen-verbaal berusten thans in het Rijksarchiefdepôt te 's Gravenhage. Daar het mij zeer wenschelijk voorkwam die bescheiden met het prefectuursarchief, waarvan zij een deel uitmaken, te hereenigen, heb ik ze verleden jaar opgevraagd. Ik heb ze echter nog niet terugontvangen.

In de vergadering van het Gedeputeerd bestuur van Brabant van den elfden februari 1806 brachten de gecommitteerden tot de zaken van policie en economie een ampel rapport uit over

de waterstaatsbelangen van dit departement. Zij stellen daarbij o. a. voor, op het voetspoor van den gecommitteerde in de vorige najaarsvergadering der commissie van superintendentie voor den nationalen waterstaat der Republiek, om voor een som van f 100 kopie te doen maken van het door hem in het archief dier commissie gevonden „Rapport van den landmeter F. Bijerink, den slandsopzichter Wisboom en den landmeter Goudrien aan commissarissen-inspecteurs over 's lands Waterstaat in de departementen van de Dommel en Delf en van de Schelde en Maas, in 1800 gedaan; behelzende:

1°. Den inwendigen waterstaat der landen, aan den linker oever van de Maas;

2°. De gesteldheid van de rivier de Maaze, met derzelver wederzijdsche bedijkingen en waterwerken, van de plaats waar dezelve het grondgebied der Republiek binnenstroomt tot het fort Louvestein toe;

3°. Inwendigen waterstaat van de landen, gelegen tusschen Maas en Waal, begrepen binnen den ring der Bandijken;

4°. Die der landen van Heusden en Altena;

5° Bijlagen, houdende het verhandelde van gecommitteerden uit de vier Maaspolders der Meyerij van den Bosch, met gecommitteerden van het graafschap Megen, opzigtens het Schutlaken en daaraan hoorigen dam en kade;

alle welke stukken inhouden 296 bladzijden schrift, zes geteekende kaartjes en een bijgewerkt kaartje over de landen tusschen Waal en Maas tot proef gedrukt voor de groote kaart der Republiek, 39 profil-aanteekeningen van de dijken en 4 teekeningen van plaatselijke situatiën der rivier.

Het bestuur stemde in dit voorstel toe De kopieën zullen dus vervaardigd zijn en moesten bij het oud-archief berusten De kopie van het rapport met bijlagen van den lateren luit.-generaal Krayenhof over een kanaal van 's Hertogenbosch naar Eindhoven, het vorige jaar vermeld onder de aanwinsten uit de provinciale griffie verkregen, ontbrak vroeger — op eene der bijlagen na — eveneens bij het oud-archief. Zoo kan ook dit dossier nog ergens ter griffie berusten en komt allicht nog eens terecht.

VII. *Afschrijving van elders berustende bescheiden.*

Hiertoe bestond dit jaar geene gelegenheid of aanleiding.

VIII *De raadpleging der verzamelingen.*

Dit jaar nam het gebruik van het archief buitengewoon krachtig toe. Voor een groot deel is dit een gevolg van de uitbreiding mijner bewaring met de nieuwe archieven. Vermeldde ik in het vorige verslag een aantal van meer dan 150 onderzoekingen, of beter onderwerpen van vaak lang voortgezet onderzoek, thans klom het getal tot 250.

Ze alle specifiek op te noemen gaat natuurlijk niet aan. Verreweg de meeste echter betreffen weder de opsporing van bewijzen voor rechten. Ik heb voor de boeking der behandeling van al die, meest schriftelijk maar toch ook nog al vaak mondeling inkomende vragen om inlichting een bijzonder register aangelegd. Ieder genomen informatie wordt daarin dagelijks met een volgnommer opgenomen, hetwelk, vergezeld van de letter I, ook de brieven verkrijgen, die er over worden gewisseld en alleen in dit register worden geboekt. Dit maakt het gemakkelijk niet alleen om de geregelde afdoening der vragen te bevorderen, maar veroorlooft tevens om de geheele correspondentie over een inlichting als een dossier te bewaren. Ook het naslaan van het vroeger in een zaak van onderzoek gevraagde en verschafte, is hierdoor veel lichter geworden.

Van al die vragen om inlichtingen dan waren aan het eind van het jaar betrekkelijk nog slechts weinige niet afgedaan. Deze waren de laatst ingekomene of enkele zeer bewerkelijke, waarin het onderzoek nog niet gesloten was.

Tot de autoriteiten, die in het vorige jaar inlichtingen begeerden, behoorden in de eerste plaats de Gedeputeerde Staten van en de Commissaris der Koningin in deze provincie Voor hen werden herhaaldelijk nasporingen gedaan. Verder vroegen onderzoek en oordeel over hangende geschillen, de minister van Financiën, de directeur der registratie en domeinen te Middelburg, de directeur der directe belastingen te 's Bosch, de hoofdingenieur van den prov. waterstaat, eenige rechterlijke autoriteiten en gemeentebesturen, het bestuur van het beurzenfonds der voormalige Meierij, een polder- en een armbestuur. Ook kwamen tot hetzelfde doel herhaaldelijk advokaten en prokureurs persoonlijk of schriftelijk tot mij

Tot de onderwerpen van rechtsgeschillen, waarin onderzoek werd gedaan, behoorden de volgende:

Vergunningen tot uitwegen over Rijksgrond; besluiten tot filtratie en prec pitatie; stichting-Verbeek te Oirschot; verkoop van gemeentegronden van Erp; goederen-regeling bij vereeniging van Nunen c. a. en Nederwetten; organieke regeling der beurzenadministratie te 's Bosch; afscheiding van den polder

Teefelen van het waterschap 's lands van Megen; straatweg van Heusden naar Werkendam; beurzen voor Lieshout en Aarle (Swinkels); vereffening der presentiegelden voor geneeskundigen bij schutteronderzoek; vroegere circulaires in zake militie en schutterij; verleende vergunning aan de Kamer van Koophandel te Eindhoven; toepassing van bepalingen van het reglement op het bestuur ten plattelande van 1825; wapen van Deurne; verhouding der deelen van Waspik's gebied; vergunningsvoorwaarden voor een los- en laadsteiger te Helmond; regelingen van het toezicht over de veldwacht; voorwaarden omtrent een suikerfabriek te Rozendaal; de gemeentegrenzen van Engelen; Maasveer te Grave; cijnzen onder Klundert; beurzen van Hester van Grinsven; tienden te Balgoy; overweg (oude veerweg) te Capelle; zelfstandigheid van het oude-mannenhuis te Oisterwijk; rente van het Bossche weeshuis te Roy; erfenis Schreurs—Hassley; Baselaarsbroek te Pelt; half heerlijk jachtrecht van den Staat over Oirschot en Best; gemeentegronden van Maarheeze; rechtstoestand der polders onder Fijnaart c. a.; stichting-van der Heijden te Bokstel; Amerikaansche erfenis Vingerhoets; testamenten jhr. Jan van Amelroy; voorpotingen in het land van Kuik; tienden te Zevenbergen; pastorieweg en sloot te Demen; gemeene gang te Rozendaal; stichting-Reinier van Arkel te 's Bosch; legesverordening te Best; uitgifte van den Sophia-Henricapolder.

Onderwerpen, met wetenschappelijk doel onderzocht, deels op schriftelijke aanvraag, deels ook op mondeling verzoek, of wel door de navorschers zelven, zijn:

Toestanden in Noordbrabant in 1830—1839; territoirswijzigingen van dit gewest na 1813; oude liturgische handschriften, als boekbanden enz. gebruikt; Beggarden; costumier recht in de baronie van Breda gebruikt; tongvallen in Noordbrabant; oude wallen van den Bosch; journaal van Folkers tijdens het beleg van Bergen op Zoom in 1747; oude heerwegen in Noordbrabant; Middeleeuwsche herbergen in Noordbrabant; excercitiegenootschap te Eindhoven; geschiedkundige gegevens van den Bosch en ook geschiedenis van het gouvernementshotel (met het oog op het bezoek der Koninginnen); oude boschbouw in Noordbrabant; kasteel van Boksmeer; heeren van Megen; de kroniek van Molius; het beleg van den Bosch in 1629; het graf van Anna van Buren; oude gevels in den Bosch; kettervervolgingen alhier na de Hervorming; bijzonderheden over de Huygensen: het huis van Jan van Amstel te Schijndel.

Gedurende een goed deel van het jaar was wederom de luitenant J. J. M. A. Mommers ingevolge zijn opdracht bezig met het onderzoek der krijgshistorische gegevens in de nieuwere

archieven. Het was ons steeds aangenaam hem te helpen en voor te lichten. Zijnerzijds wees hij mij steeds zooveel mogelijk op hetgeen hij vond omtrent vroegere handelingen met de archieven, reclames daaromtrent enz.

De onderzoekingen van genealogischen aard waren wederom talrijk. Een opnoeming van namen van onderzochte geslachten schijnt mij onnoodig.

IX. *Bemoeiingen met gemeentearchieven.*

Hieromtrent moge ik weder verwijzen naar het jaarverslag hierover, weder uit te brengen aan Gedeputeerde Staten, en na de opneming in het Provinciaal Verslag in afdruk Uwer Excellentie toe te zenden.

's Hertogenbosch, Februari 1896

De Rijksarchivaris in Noordbrabant,
A. C. BONDAM.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKS-ARCHIEF IN NOORDBRABANT

IN 1895.

A. Overnemingen uit andere archieven.

I. ARCHIEF DER GEDEPUTEERDE STATEN VAN NOORDBRABANT VAN 15 JULI 1850 TOT 1869 1879.

In mijn vorig verslag van aanwinsten vermeldde ik de overneming van het eerste gedeelte der griffie-archieven van 1850 tot 1880, die volgens beschikking van Uw Excellentie in mijn depôt moeten worden overgebracht. Thans heb ik die van een tweede gedeelte te vermelden en wel de registers en bescheiden vormende het archief bovenbedoeld. Hiertoe behooren in hoofdzaak:

1°. De agenda's of indicateurs van ingekomen en uitgaande stukken met de chronologisch gerangschikte dossiers der correspondentie zelve van 15 juli 1850 tot 31 december 1869; 37 registers en 553 portefeuilles.

2°. De jaarlijksche Indices daarop; 39 registers.

3°. Presentielijsten en registers van commissorialen.

4°. De Agenda's en Indices der verschillende afdeelingen van de provinciale griffie; 101 registers.

5°. Registers van allerlei aard (o. a. van afgegeven ordon-

nantien, van aangiften betreffende belastingen, van reclamatien, van begrootingen enz. enz.); 91 registers.

6°. Dubbelen van gemeenterekeningen van 1852 tot 1879, thans alphabetisch gerangschikt volgens de 185 gemeenten; 494 portefeuilles.

7°. Idem van gemeenteverslagen van 1851—1869 (1), thans alphabetisch als boven in 185 portefeuilles.

8°. Liggers van gemeentegoederen en schulden in 1830 (tusschen de gemeenterekeningen gevonden; thans alphabetisch gerangschikt naar de gemeenten); 10 portefeuilles.

9° Stukken betreffende de gemeentelijke comptabiliteit (gevonden en gerangschikt als voren); 7 portefeuilles.

10°. Een groot aantal portefeuilles (meer dan 200) met bescheiden van allerlei aard, deels met zeer verwarden inhoud, thans in bewerking, over de provinciale wegen, de landontginningen, aanbestedingen, het armwezen, provinciale begrootingen en comptabiliteit, het onderwijs enz. enz.

11°. Het ligger-exemplaar van het Provinciaal Blad van 1850 tot 1869 (2).

Verder behoort tot dit archief een groot deel van het griffieuitschot van 1894, in mijn vorige aanwinsten-verslag beschreven. Daarbij toch bevinden zich, om het belangrijkste thans hierbij te vermelden:

12°. De gemeentebegrootingen van 1854 tot 1886 (waarvan de alphabetische rangschikking naar de gemeenten nog moet geschieden) in 72 zware portefeuilles.

13°. De plaatselijke kohieren der hoofdelijke omslagen van 1859 (slechts enkele), 1863 (idem), 1865 (onvolledig), 1868 (enkele), 1869 (onvolledig), 1875 (zeer weinige), 1881 tot 1888, benevens nog eenige van andere jaren [alle thans alphabetisch

---

(1) Zeer incompleet, doch nog belangrijk te completeeren uit den *griffierommel van* 1891 (d. i. de toen ter opruiming voorgestelde, doch in 1893 bij mij overgebrachte massa losse bescheiden en pakken).

(2) Volledigheidshalve vermeld ik hierbij de reeds vroeger met de oude archieven in het depôt opgenomen, doch tot de nieuwere behoorende stukken betreffende de opgeheven bureaux de bienfaisance (kantonsgewijze gerangschikt); 15 portefeuilles.

gerangschikt volgens de gemeenten, in 149 portefeuilles].

14°. De lotingsregisters der nationale militie van 1862 tot 1872 (nog alphabetisch te rangschikken); in 30 zware portefeuilles.

15°. Expeditielijsten van 1860—1893; thans in 12 portefeuiles.

II. GEDEELTEN VAN OUDE RECHTERLIJKE ARCHIEVEN.

In februari vroeg ik van den Algemeenen Rijksarchivaris een aantal oude rechterlijke bescheiden terug, die in 1878 en 1879 van de griffie's der rechtbanken te Breda en 's Hertogenbosch voor het Haagsche depôt ter uitbreiding van domeinarchieven waren verkregen. Daar de archieven der schepenbanken en civiele rechtbanken, waartoe die bescheiden behoorden, sinds 1882 en 1883 in mijn depôt overgebracht en in latere jaren nog aangevuld waren door overneming der in de gemeentearchieven achtergebleven gedeelten, wenschte ik ze nu gaarne verder te completeeren. De Algemeene Rijksarchivaris kwam dezen wensch gereedelijk tegemoet door na bekomen machtiging om er aan te voldoen, mij spoedig alvast toe te zenden hetgeen na mijn schrijven voorloopig werd teruggevonden.

Zoo mocht ik hereenigen:

1°. met het oud rechterlijk archief van *Ginneken* & *Bavel*:

2 paketten verkoopakten van boomen uit domeinbosschen, van 1773 tot 1803;

6 idem tiendverpachtingsakten van 1707 tot 1805;

7 idem pachtcedulen van tienden der abdij Thorn van 1731 tot 1806;

2°. met dat van *Gilze* & *Rijen*:

6 registers van verpachtingen van veldvruchten, van 1706 tot 1786;

3°. met dat van *Dussen Munsterkerk*:

2 paketten verkoopakten van tienden, gemerkt nos. 38 en 39

4°. met dat van *Waalwijk*;

2 idem verpachtcedulen van tienden, gemerkt nos. 133 en 134;

5°. met dat van *Groot Waspik*:
2 idem idem, van 1750 tot 1811, gemerkt nos. 39 en 40;

6°. met dat van *'s Gravemoer*:
1 idem tiendpachtceelen en verkoopakten van erfhuizen, gemerkt n°. 35.

De toezegging werd mij daarbij gedaan dat, na terechtbrenging, het ontbrekende zou volgen. Dit geldt met name:

a. van *Dussen Munsterkerk*;
1 paket verkoopakten van tienden, gemerkt n°. 37;

b. van *Chaam*:
1 register van verhuringen ten bate der gemeente van de jacht op door de eigenaars niet gereserveerde gronden, van 1802 tot 1806;

c. van *Standdaarbuiten*:
verpachtceelen van tienden en halfwas, van 1701 tot 1810;
domeinverpachtingen en -verhuringen van 1742 tot 1806;
verpachtcondities voor de huizen van Bergen, van 1757 tot 1810;

d. van *Ginneken & Bavel*:
pachtceelen van tienden van verschillende private personen, van 1805 tot 1811.

Behalve deze mocht ik nog weder verschillende andere gedeelten van oude rechterlijke archieven met deze hereenigen door opsporing en overneming uit de gemeente-archieven. Hier en daar was de aanwinst zelfs zeer belangrijk, o. a. voor *Fijnaart & Heiningen*, soms ook voor die oude schepenarchieven, die reeds in 1882 waren opgegeven als compleet omdat bij de gemeentearchieven toenmaals niets was aangetroffen.
Behalve deze gedeelten van oude rechterlijke archieven valt ook nog die te vermelden van bijna een geheel schepenarchief, nl. dat van *Dieden*. Dit werd, na opvraag en verkregen machtiging, overgenomen van mijn ambtgenoot in Gelderland en bevat, volgens den inventaris:

1°. *Protokollen van accoorden, magescheiden, opdrachten en testamenten:*

29 december 1564 tot 10 februari 1591.
St. Gertrudis 1594 tot 8 augustus 1617.
2 juli 1617 tot 11 november 1636

2 juli 1617 tot 12 februari 1649.
16 januari 1622 tot 6 november 1632.
24 september 1647 tot 29 januari 1669 (gem. 137*a*),
(kladprotokol) 10/20 augustus 1686 tot 10/20 maart 1699.
24 augustus 1669 tot 16 juli 1704.
11 november 1705 tot 27 juli 1726 (gem. 137*c*).
12 april 1724 tot 4 juli 1748 (gem. 138).
24 mei 1749 tot 20 december 1771 (gem 139).
26 maart 1772 tot 13 mei 1806 (gem. 140).
9 juni 1806 tot 30 juli 1810 (gem. 141).
In 13 banden, waarvan 11 in folio en 2 in quarto.

2°. *Register van testamenten*:
16 februari 1733 tot 9 maart 1805 (gem. n°. 142).
Een deel, in folio.

3°. *Testamenten en tochten*:

a. openbare of geopende geheime testamenten en tochten.

b. ongeopende testamenten.
Een paket.

4°. *Boedels enz.*
Een paket.

5°. *Akten van transport*, *magescheiden*, *interrogatorien*, enz:
9 maart 1678 tot 12 mei 1801
Een paket.

6°. 1 *Procedure.*

Dit archief van een der beide oud-Geldersche heerlijkheden die thans tot Noordbrabant behooren (Oyen en Dieden) was in 1860 ter griffie der rechtbank te Nijmegen gebleven toen de daar sinds 1811 of 1812 bewaarde oude rechterlijke archieven van Noordbrabantsche streken, en daarbij ook dat van Oyen, naar het provinciaal archief alhier waren overgebracht Slechts een klein deel was toen mede naar hier gekomen. Een paar Oyensche stukken, die met de oude rechterlijke archieven van het Rijk van Nijmegen en van tusschen Maas en Waal in 1880 van de voormalige griffie der toen opgeheven Nijmeegsche rechtbank naar het Rijksarchief te Arnhem verhuisd waren, werden mij bij deze gelegenheid door mijn ambtgenoot mede overgedragen. (1)

(1) Vroegere overnemingen van gedeelten van Noordbrabantsche oude rechterlijke archieven uit het Arnhemsche depôt, waarheen zij in 1880 eveneens gekomen waren, werden vermeld in het jaarverslag van dit archief van 1883 (Archiefverslagen VI, blz. 10).

B. Ten geschenke ontvangen drukwerken en bescheiden.

I. DRUKWERKEN.

Behalve de afdrukken der verslagen, die geregeld jaarlijks van verschillende collegies of de verslaggevers ontvangen worden en vroeger zijn vermeld, ontving ik dit jaar o. a. overdrukken van:

het rapport van Dr H. Brugmans over Engelsche archivalia;

het verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderij-archieven in Utrecht over 1894, met als bijlage o. a. den Inventaris van het oud-archief van Wijk bij Duurstede (door Mr. R. Fruin Th. Azn.);

de verslagen van het Koninklijk kabinet van munten, penningen en gesneden steenen over 1893 en over 1894 (door den directeur H. J. de Dompierre de Chaufepié);

de historische beschrijving van het klooster van St. Agatha met het Prinsenhof te Delft, benevens catalogus der verzameling en lijst der boeken in de historische zaal aanwezig (door Jhr. B. W. F. van Riemsdijk);

de Cameraarsrekeningen van Deventer (door Mr. J. I. van Doorninck), bladwijzer op de 2e helft van dl. III, bevattende de rekeningen van 1367 – 1372;

Twee nieuwe deelen der „Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam" nl. kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland (door J. H. W Unger en Mr. W. Bezemer) en plattegronden van Rotterdam uit de XVIe en de XVIIe eeuw;

de archieven en het archiefwezen in het hertogdom Limburg van 1632 tot 1893 (door A. J. Flament, „Rijksarchivaris van het hertogdom Limburg").

Van de schrijvers ontving ik:

Jhr. mr. W. J. Snoeck, **„Eenige opmerkingen naar aan-**

leiding van de penningen, afgebeeld bij van Loon, II, blz. 151" en „Het gild van Jan Baptist, te Waalwijk en Besoyen, anno 1839" (overdrukken uit het Tijdschrift van het Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde);

Jhr. M. A Snoeck, „Drie penningen op het 50-jarig jubilee der Nieuwe Koninklijke Harmonie te Tilburg in 1893"; „Zeven religieuze draagpenninkjes op O. L. Vr. van 's Hertogenbosch" en „Méreau des pompiers (brandspuitpenning) d'Eindhoven (overdrukken uit hetzelfde Tijdschrift);

A. J. Flament, „De inlijvingen van het grondgebied van het tegenwoordig hertogdom Limburg bij de Fransche Republiek, de politieke indeelingen en de afstand daarvan bij tractaten door de oude bezitters tijdens de Fransche overheersching; 1792—1814" (Maastricht, 1894), en „De politieke en rechterlijke verdeelingen en indeelingen van het 2de kwartier of Overkwartier van Gelderland, 1580—1794 (Maastricht, 1894)

Behalve deze drukwerken in gewoon boekformaat, heb ik een verrijking mijner verzameling van officieele drukwerken te vermelden. Jhr. mr. Victor de Stuers, referendaris van Kunsten en Wetenschappen, had gedurende zes jaren een exemplaar verzameld, van alle bestekken die uitgingen van den Rijks Waterstaat en zond mij de Noordbrantsche daarvan toe. Ik laat de volledige lijst van deze bestekken hier volgen, onder opmerking dat het telkens tusschen haakjes geplaatste 2e nummer dat is van het ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, afdeeling „Waterstaat", dat op de bestekken gedrukt is

LIJST

DER

GEDRUKTE BESTEKKEN

VAN

RIJKS-WATERSTAATSWERKEN IN NOORDBRABANT.

Aanbesteed van 1890 tot 1895.

1890.

1 (92). Gedeeltelijke vernieuwing der peilschaal aan den mond van den Steenbergschen Vliet; met één teekening

2 (93). Vernieuwingen aan de schipbrug over de Maas bij Hedel.

3 (94) Verlegging Maasmond: baggerwerken in den Amer en de Dongen; onderhoud der werken op den Amer, benedendeel Oude Maasje, de Dongen en de voltooide verleggingswerken.

4 (95). Gedeeltelijke vernieuwing van het rijsstortebed in den Baardwijkschen overlaat; met één teekening

5 (108). Maas: gedeeltelijke vernieuwing schipbrug bij Hedel; met één teekening.

6 (111). Verlegging Maasmond: beteugeling Heerewaardensche overlaten; met één teekening.

7 (134). Zuid-Willemsvaart: Bouwen van een woning

aan de Dungensche brug en een aan sluis n°. 5 onder de gemeente Erp; met één teekening.

8 (135). Idem: vernieuwing en herstelling van oeververdediging tusschen sluis n°. 5 en n°. 6, en tusschen n°. 9 en n°. 11; met één teekening.

9 (152). Maas: opruimen van gronden in het bed en op den linkeroever langs de Marensche waard; met één teekening.

10 (158). Verhooging brug n°. 2 in den Rijks grooten weg van 's Bosch naar de Maas, in de richting naar Utrecht; met één teekening.

11 (170). Verlegging Maasmond: vormen van een gedeelte rivier van den Hoogen Maasdijk ten eerste van Heusden tot voorbij het Oude Maasje nabij Hagoort; met tien teekeningen.

12 (171). Maas: de verbetering der rivier onder de gemeenten Appeltern en Lithoijen; met een teekening.

13 (179). Verlegging Maasmond: kunstwerken ten behoeve van gemeenschap en afwatering onder de gemeenten Heesbeen, Drongelen, Waalwijk, Besoijen en Capelle; met zeven teekeningen.

14 (180). Idem: ijzeren bovenbouw van de vaste brug over het Oude Maasje nabij het Capelsche pontveer; met één teekening.

15 (197) Idem: het maken van, met de beteugeling der Heerewaardsche overlaten in verband staande, werken nabij en in het fort Nieuw St. Andries, met vier teekeningen.

16 (198). Idem: vijf dienstwoningen op de kruin der dijken onder de gemeenten Meeuwen, Capelle en Waspik; met drie teekeningen.

17 (199). Zuid-Willemsvaart: maken van een draai- en wisselplaats tusschen sluis n°. 10 en n°. 11 met een teekening.

18 (204). Verlegging Maasmond: onderbouw voor de vaste brug over het Oude Maasje, nabij het Capelsche pontveer.

1891.

19 (57). Bouwen van een brugwachtersknechtswoning en bergplaats ten behoeve van de brug over de Donge bij Geertruidenberg, behoorende tot de Rijkswegen in Noordbrabant; met twee teekeningen.

20 (58). Verzwaring van het westelijk beloop van den Keizersdijk, in den Rijks grooten weg van Sleeuwijk naar Breda, in de gemeente Raamsdonk.

21 (62). Maas: het leveren van 1795 M^3. ballaststeen voor Rijksrivierwerken.

22 (71). Idem: gedeeltelijke vernieuwing schipbrug bij Hedel; met één teekening.

23 (94). Zuid-Willemsvaart: bouw van twee sluisknechtswoningen aan sluis n°. 11 en n°. 12 onder de gemeente Someren; met één teekening

24 (110). Verlegging Maasmond: beteugeling der Heerwaardsche overlaten en ophooging daarvan te St. Andries; met twee teekeningen.

25 (138). Zuid-Willemsvaart: maken van twee wisselplaatsen nabij sluis n°. 11 en n°. 12; met één teekening.

26 (158). Maas: verbetering der rivier tusschen Hoenza-Driel en Gewande onder de gemeenten Driel en Alem c. a.; met één teekening.

27 (168). Krib- en baggerwerk in de rivier de Boven-Merwede boven Gorinchem; met één teekening.

28 (170). Maas: verbetering onder de gemeente Lith; met een teekening.

29 (174). Verlegging Maasmond: ijzerwerk eener rolbrug over het Zuidkanaal in den weg genaamd „de Zomerdijk" onder de gemeente Waalwijk, met twee teekeningen.

30 (195). Iden: beveiligingswerken voor de in aanbouw zijnde brug over het Oude Maasje onder de gemeente Capelle.

1892.

31 (27). Zuid-Willemsvaart: driejarig onderhoud der werken van Someren tot de Dieze te 's Bosch.

32 (32). Maas: gedeeltelijke vernieuwing der schipbrug bij Hedel; met een teekening.

33 (37). Zuid-Willemsvaart: maken van twee wisselplaatsen nabij sluis n°. 8 en n°. 9; met een teekening.

34 (40). Idem: bouwen van een knechtswoning aan sluis n°. 10; met één teekening.

35 (41). Idem: verbreedingen der oeververdediging langs den rechterkanaaldijk nabij de Dungensche brug: met een teekening.

36 (47). Idem: ijzeren onderbouw voor de Dungensche brug.

37 (129). Verlegging Maasmond: verhoogen van den verbindingsdam met de Elft, aan de rivier de Amer, onder de gemeente Made en Drimmelen

38 (131). Idem: maken van een stalen reserve-stoompont ten behoeve van het Keizersveer onder de gemeente Raamsdonk

39 (135). Idem: voortzetten der verdediging van waterkeeringen, scheidingspunten en havens in het riviervak Hagoort-Dongenmond onder de gemeenten Capelle, Waspik en Raamsdonk.

40 (137). Maas: verbetering der rivier onder de gemeenten Heerewaarden en Alem, met twee teekeningen.

41 (165). Idem: idem onder de gemeenten Balgoij en Reek Herpen en Huisseling; met twee teekeningen.

42 (173). Verlegging Maasmond: onderbouw voor de brug van het Heusdensche kanaal onder de gemeente Neder-Hemert; met vijf teekeningen.

43 (177). Idem: vormen van een gedeelte rivier tegenover

Heusden, en verruimen van het Heusdensche kanaal onder de gemeenten Herpt en Bern, Heusden, Heesbeen, Wijk en Aalburg en Nederhemert; met vijf teekeningen.

44 (195). Verlegging Maasmond: opwerken van den beteugenlingsdam tusschen de Vischplaat en de Ruigteplaat, aan de rivier de Amer, onder de gemeente Made en Drimmelen en Hooge- & Lage-Zwaluwe.

45 (197). Idem: bouwen van een duiker onder den Noorderdijk van de nieuwe rivier nabij Genderen onder de gemeente Heesbeen c. a.; met een teekening.

46 (198). Idem: aanlegging van een electrische geleiding tusschen Rossum en het directieverblijf bij den beteugelingsdijk door de Heerewaardensche Overlaten.

47 (201). Maas: verbetering der rivier onder de gemeenten Maasbommel en Megen; met een teekening.

48 (206). Verlegging Maasmond: maken van een gebouw voor den te stichten stoomwatermolen aan het Noorder-afwateringskanaal bij Keizersveer; met twee teekeningen.

1893.

49 (18). Driejarig onderhoud van de Rijkshaven- en rivierwerken te Moerdijk en Willemstad, met de zelfregistreerende peilschaal te Steenbergsche Sas; met een teekening.

50 (38). Zuid-Willemsvaart: bouwen van een knechtswoning aan sluis n°. 7 onder de gemeente Aarle-Rikstel; met een teekening.

51 (39). Idem: verbreeding en oeververdediging tusschen de Heeswijksche brug en sluis n° 2; met één teekening.

(42). Verlegging Maasmond: bouwen van een dubbele dienstwoning bij den stoomwatermolen aan het Noorderkanaal nabij Keizersveer; met één teekening.

53 (45). Zuid-Willemsvaart: maken van een wisselplaats boven de spoorwegbrug te Helmond; met een teekening

54 (50) Verlegging Maasmond: verruimen van het Noorder-afwateringskanaal bewesten Hagoort, en van de scheisloot het afsluiten van de scheisloot nabij het benedeneinde; met twee teekeningen, twee bladen dwars-profielen.

55 (82). Uitbouw aan den zuidelijken oever van het Hollandsch diep onder de gemeente Lage- & Hoog- Zwaluwe; met een teekening.

56 (127). Verlegging Maasmond: bovenbouw voor de brug over het Heusdensch kanaal, onder de gemeente Neder-Hemert; met vijf teekeningen.

57 (140). Maas: verbetering der rivier onder de gemeenten Linden en Overasselt; met een teekening

58 (142). Zuid-Willemsvaart: maken van een wisselplaats nabij sluis n°. 6; met een teekening.

59 (165). Maas: verbetering der rivier onder de gemeenten Appeltern, Maasbommel en Oijen; met drie teekeningen.

60 (186). Zuid-Willemsvaart: voortzetten der verbreeding beneden sluis n°. 4; met een teekening.

61 (188). Maas: verbetering der rivier onder de gemeenten Grave en Overasselt; met een teekening.

62 (190). Verlegging Maasmond: aanbrengen eener verdediging langs den rechteroever van het riviervak Hagoort-Dongenmond onder de gemeenten Waspik en Raamsdonk; met een teekening.

1894.

63 (49). Bezinkingen en bestortingen ten behoeve van de overbrugging van het Hollandschdiep; met een teekening.

64 (61). Zuid-Willemsvaart: voortzetten der verbreeding

en der oeververdediging tusschen sluis n°. 2—3, 5—6; met twee teekeningen.

65 (63). Zuid-Willemsvaart: bouwen van sluisknechtswoning en aan de sluizen n°. 4 en n°. 13; met een teekening.

66 (66). Verlegging Maasmond: onderbouw voor de brug over de verlegde rivier de Maas, onder Heesbeen c. a; met zes teekeningen.

67 (80). Uitbouw aan den zuidelijken oever van het Hollandsch diep, onder de gemeente Lage- & Hooge- Zwaluwe; met een teekening.

68 (86). Zuid-Willemsvaart: maken van remmingwerken aan de bovenhoofden der sluizen n°. 2 en n°. 3; met één teekening

69 (129). Bagger- en kribwerk in de rivier de Boven Merwede; met twee teekeningen.

70 (151). Maas: verbetering der rivier onder de gemeenten Grave, Velp en Overasselt; met twee teekeningen.

71 (178). Idem: idem onder de gemeenten Batenburg en Dieden; met twee teekeningen

72 (196). Baggerwerk in de rivier de Donge onder de gemeente Raamsdonk; met een teekening.

73 (197). Verlegging Maasmond: kunstwerken en grondwerken aan de Maas onder de gemeenten Poederoijen en Brakel, Andel en Giessen; met negen teekeningen

74 (199). Maas: verbetering onder de gemeenten Escharen, Grave en Overasselt; met een teekening.

75 (211). Zuid-Willemsvaart: verbreeding beneden sluis n°. 4; met een teekening

76 (221). Maas: verbetering onder de gemeente Dieden; met een teekening.

77 (223) Verlegging Maasmond: ijzeren bovenbouw der

brug over de verlegde rivier de Maas, onder de gemeente Heesbeen c. a.; met zes teekeningen.

78 (231). Maas: verbetering onder de gemeenten Alphen en Lith; met een teekening.

1895.

79 (44). Zuid-Willemsvaart: voortzetten der verbreeding en oeververdediging tusschen de sluizen n°. 6 en 5; met één teekening.

80 (45). Idem: voortzetten der oeververdediging beneden sluis n°. 4; met een teekening.

81 (47). Idem: bouwen van twee sluisknechtswoningen aan de sluizen n°. 8 en n°. 9; met een teekening.

82 (54). Opruimen van grond en kribwerk in de benedenmond der Nieuwe-Merwede aan de grens dezer provincie; met een teekening

83 (79). Maas: verbetering onder de gemeente Megen; met een teekening

84 (83). Bezinkingen en bestortingen ten behoeve van de overbrugging van het Hollandsch Diep; met een teekening.

85 (95). Verlegging Maasmond: maken van een dienstwoning onder de gemeente Herpt & Bern; met een teekening.

86 (104). Zuid-Willemsvaart: remmingwerken aan de sluizen n°. 4, 5, 6 en 7; met een teekening.

87 (124). Maas: verbetering onder de gemeenten Linden en Heumen; met twee teekeningen.

88 (152). Idem: idem onder de gemeenten Batenburg en Dieden; met een teekening.

89 (154). Verlegging Maasmond: ijzeren deuren en verdere ijzerwerken der scheepvaartsluis bij Andel; met vier teekeningen.

90 (174.) Zuid-Willemsvaart: verbreeding tusschen de sluizen n°. 4 en 3; met één teekening.

91 (186). Gedeeltelijke vernieuwing van de draaibrug over de Dongen, in den Rijksweg van het Sleeuwijksche-veer naar Breda, onder de gemeente Raamsdonk; met twee teekeningen.

II OORKONDEN EN BESCHEIDEN.

Bestuurderen van het Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam boden in maart aan mijn archief een viertal oude perkamenten oorkonden betreffende stad en meierij van 's Hertogenbosch ten geschenke, waarbij kort daarna, tengevolge van nadere overwegingen van den Algemeenen Rijksarchivaris, er nog twee betreffende het oud-Hollandsche Almkerk door hen werden bijgevoegd. Ik laat de beschrijving der zes stukken hier volgen:

1. 2 januari 1417 (*Dusent vierhondert ende seventien, des anderen daghes na Jairsdach*).

Kathelijn Robijn Bokelaar's dochter sticht een altaar van O. L. Vr. en St. Laurijs in de kerk te Almkerk, schenkt daartoe verscheidene jaarlijksche renten (in Engelsche nobelen uitgedrukt), geeft de collatie aan den pastoor van Almkerk en benoemt tot eersten rector Hessel Goetweert priester. Getuigen: Willem Borchgrave cureijt te Weerthusen, Claes die Voecht, vicecureijt te Almkerk en Jan Borchgrave Gherytszoen.

Uithangend zegel van Dirc den Borchgrave neef der schenkster (wapen 2 visschen als omgekeerde keper) aan enkelen staart in bruine was voor 1/3 verloren. Nog een zegel (is ook niet vermeld) aan dubbelen staart geheel verloren (afgescheurd?).

2. 6 januari 1417 (*Anno D. mill. quadringentesimo decimo septimo, mensis januarii die sexta*).

Frederik (van Blankenheim), bisschop van Utrecht, bevestigt de stichting der vicarie voornoemd en de benoeming van den eersten kapelaan

Uithangend beeldzegel (borstbeeld; beneden: wapen van het Sticht en van Blankenheim (?)) in roode was, aan enkelen staart, zwaar beschadigd.

3. 31 januari 1449 (*vltima die mensis januarii, a° Dom. mill. quadring., quadr. octauo*).

Schepenbrief van 's Hertogenbosch & Vrijdom. Overdracht van het naastingsrecht op ¼ gedeelte in de gevangenpoort bij de markt aan de Hinthamerstraat en in het bode-ambt c. a. te 's Hertogenbosch, door Henr. Beerwout aan Will. Hynckaert, eigenaar van dat vierendeel.

Perkament. Van twee aanhangende zegels een in groene was, voor ⅓, het andere geheel verdwenen.

4. 10 augustus (*thien dagen in oighste*) 1478.

Brief van hertog Maximiliaan en hertogin Maria waarbij zij aan die van 's Hertogenbosch waarborgen stellen en hunne domeinen in de Meierij verpanden voor de betaling van lijfrenten door die stad verkocht te hunner bede, tot vinding van een deel der afkoopsom van den hertog van Gulik en den Berg voor zijne rechten op Gelder & Zutphen.

Perkament, gemerkt n⁰. 4. Van acht uithangende zegels, het tweede, in roode was, het ruiterzegel met tegenzegel (huwelijkswapen) van Maria, voor ¾ gedeelte, het derde, in groene was, zegel van den abt van Heyleshem, half en het vierde, in roode was, van dien van St. Geertruyden, voor ¾ gedeelte afgevallen: de volgende zegels van heer Henr. van Perweys, van Leuven, van Brussel en van Antwerpen, evenals het eerste, het grootzegel van Maximiliaan en Maria, alle verdwenen

5. 28 mei (*XXVIII dagen in meye*) 1497.

Brief van hertog Philips (den Schoone), waarbij hij den rentmeester der domeinen van den Bosch machtigt tot aflossing van een erfrente ten laste der domeinen van 100 kronen, gedeelte van een van 400 idem ten behoeve van Karel (den Stoute) in 1472 door de stad 's Hertogenbosch verkocht.

Perkament, gemerkt n⁰. 10. Het uithangend zegel van Maximiliaan en Maria, in roode was, voor ⅔ gedeelte verloren.

6. 4 mei (*vier dage in meye*) 1500.

Uitspraak van hertog Filips den Schoone, waarbij hij, rechtdoende op de stukken, een bij den Raad van Brabant om reformatie aangebracht vonnis der Bossche schepenbank bevestigt, waarin het gewantsnijdersambacht te 's Hertogenbosch was onderworpen verklaard aan den lakenaccijns aldaar.

Perkament, gemerkt n⁰. 5. Van het uithangend ruiterzegel in roode was, ⅓ gedeelte verloren, de rest aaneen gelijmd.

In mei werd door bemiddeling van mijn ambtgenoot in Noordholland door den heer H. H. Beels te Haarlem, en mevr. de weduwe Beels van Heemstede geb. van Loon te Amsterdam, voor mijn archief ten geschenke gegeven een origineel testament dd. 27 september 1540, verleden voor den vicecureit der St. Janskerk te 's Hertogenbosch en van diens, nog gave, zegel voorzien.

Door jhr. H. V. M. van Rijckevorsel van Kessel, R. K. priester alhier, werd mij geschonken een registertje van akten gepasseerd voor de schepenbank van Heeze, Leende en Zes Gehuchten, bevattende schuldbekentenissen, goedoverdrachten, testamenten, dagvaardingen, eeden van voogden, curatele-stellingen, procuratiën enz. van 18 mei 1622 tot 15 october 1625.

HET RIJKS-ARCHIEF IN GELDERLAND.

Ter voldoening aan artikel 17 van mijne instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den Heer Algemeenen Rijksarchivaris, het jaarverslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1895 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief, de lokalen, het ameublement enz.*

De bewaarplaats van de archieven verkeert voortdurend in goeden staat en ondervond geene verandering.

Met uitzondering van eene nieuwe vlag, werd het ameublement niet vermeerderd. Het vereischte eenige niet noemenswaardige herstellingen.

De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Het aantal brandzakken werd niet vermeerderd. De bliksemafleiders, op het archiefgebouw geplaatst, werden door een deskundige, den heer O. F. Lincker te Arnhem, op 25 April 1895 en 29 October 1895 beproefd en, blijkens diens afgegeven schriftelijke verklaringen, in orde bevonden.

Bij de beproeving van de brandslangen werden geene gebreken daaraan ontdekt.

De waterleiding vereischte geene herstellingen.

III. *Toestand van de archief-verzameling.*

Eenige registers en boeken, die in den deerniswaardigsten staat verkeerden, werden op nieuw ingebonden.

Eenige defecte kartonnen doozen, voor berging van charters

en andere losse stukken bestemd, werden in bruikbaren staat weder gebracht.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.*

In het verslag over het jaar 1894 is medegedeeld, dat men met de inventarisatie van de losse stukken in het archief van de voormalige Geldersche Leenkamer was aangevangen, doch dat dit werk nog niet geheel was afgeloopen. De inventaris daarvan is thans geheel voltooid en omvat 2039 regesten van losse stukken.

In het archiefdepot bevindt zich eene verzameling stukken, afkomstig van de Abdij te Elten, die in October 1869 door den toenmaligen Provincialen Archivaris, mr. I. E. van Persijn, van den boekverkooper D. Blok te 's Gravenhage waren aangekocht. De verzameling, bevattende pachtbrieven en andere stukken, betreffende de voormalige bezitting dier Abdij, den tol te Lobith, de jacht te Wehl, publicaties, brieven enz. enz., was nog niet geinventariseerd, hetgeen in den loop van 1895 heeft plaats gevonden. Zij is vereenigd met eene verzameling stukken van denzelfden aard, betreffende die zelfde Abdij, door den Prov. Archivaris, wijlen P. Nijhoff, in Augustus 1866 aangekocht, en door hem toen tevens geinventariseerd.

Tevens werden eenige verspreide kleine verzamelingen van charters, in den loop der tijden aan het archiefdepot afgestaan, geinventariseerd.

In het archief van de voormalige Geldersche Rekenkamer bevindt zich onder het hoofd van den door wijlen mr. Is. An. Nijhoff daarvan opgemaakten inventaris — „Karel van Egmond" — eene groote verzameling van losse stukken uit het tijdvak van diens regeering. Behalve deductiën, ten betooge van 's Hertogs recht op het Hertogdom, en bescheiden, betreffende den vredehandel te Utrecht (1517), bestaat de verzameling hoofdzakelijk uit minuten van door of namens den Hertog verzonden brieven aan vorsten, bisschoppen, ambtlieden, bevelhebbers enz. en uit brieven bij den Hertog ingekomen.

Nijhoff verdeelde bedoelde losse stukken weder in verschillende onderafdeelingen, als:

1°. Deductien ten betooge van 's Hertogs recht op Gelderland.

2°. (Litt: a—f.) Losse papieren bestaande in copieën,

minuten van uitgaande stukken, memoriën, rapporten en allerhande ingekomen stukken, 1492—1538.

3°. Stukken betreffende de vredehandeling enz., 1515—1517.

4°. Eigenhandig onderteekende bevelschriften en andere origineele op papier geschreven brieven van den Hertog enz.

De sub 2 en 4 genoemde stukken werden door Nijhoff op het jaar gelegd en door hem weder onderverdeeld in 3 rubrieken als:

a. Op het register gebrachte;

b. Minder belangrijke, die niet zijn opgenomen;

c. Stukken naar het schijnt van geen belang.

Alleen de sub litt *a.* vermelde stukken werden door Nijhoff in diens „Gedenkwaardigheden" opgenomen, door die hetzij in hun geheel uit te geven, hetzij alleen den korten inhoud te vermelden.

Deze laatste door hem gemaakte splitsing, alleen ter wille van de uitgave van de „Gedenkwaardigheden", is geheel willekeurig; liassen werden daarvoor los gemaakt en de oude rangschikking, die ten tijde van Nijhoff nog hoogst waarschijnlijk heeft bestaan, verbroken.

Onder de door hem in de rubriek sub litt. *c.* „Naar het schijnt van geen belang" gebrachte stukken, worden vele brieven enz. aangetroffen, die met de onder de rubriek litt. *a* gebrachte een geheel uitmaken.

Het kwam daarom wenschelijk voor van de verschillende stukken regesten te maken en die in tijdsorde bij elkaar te voegen en alzoo een samenhangend geheel te verkrijgen. Eerst in een volgend jaarverslag zal kunnen worden medegedeeld, dat die niet geringe arbeid gereed is gekomen, waardoor dit voor de geschiedenis zoo belangrijk onderdeel van het archiefdepot eerst met vrucht zal kunnen worden geraadpleegd.

Met de inventarisatie van de belangrijke verzamelingen van brieven van het Hof (waarvan in vorige jaarverslagen reeds melding is gemaakt) wordt voortgegaan. Kon ik in het jaarverslag van 1894 vermelden, dat bij de inventarisatie dier brieven bijkans het negende duizendtal was bereikt, thans kan worden medegedeeld dat dit cijfer tot het vijftiende is gestegen.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Voor zoo verre aan mij is bekend, zijn geene stukken, tot het oud Geldersch archief behoorende, in den loop van 1895 in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.*

Van Uwe Excellentie mocht het archiefdepot ontvangen:
1°. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, XVI, 1893 (5 exemplaren);
2°. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst, XVI, 1893 en XVII, 1894;
3°. Middel-Nederlandsch Woordenboek van wijlen Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam, IV, afl. 4, 5, 6 en 7;
4°. Historische beschrijving van het klooster van St. Agatha met het Prinsenhof te Delft, benevens een catalogus der verzameling en eene lijst der boeken, door Jhr. B. W. F. van Riemsdijk;
5°. Verslag van een onderzoek in Engeland naar Archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, in 1892 door Dr. H. Brugmans;
6°. Eene verzameling van bestekken.

Van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland:
1°. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de buitengewone vergadering van 9 October 1894 en de wintervergadering van 1894;
2°. Notulen van het verhandelde door de Staten van Gelderland in de zomervergadering van 1895;
3°. Verslag van den toestand der provincie Gelderland, gedaan in de zomervergadering van 1895.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van de gemeente Arnhem:
Verslag van den toestand der gemeente Arnhem over 1894.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van de gemeente Nijmegen:
Verslag van den toestand der gemeente Nijmegen over 1894.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van de gemeente Deventer:
Titelblad en algemeen register van de Cameraars Rekeningen, III, 2.

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris:
1°. Stukken betreffende Tiel, afkomstig van wijlen I. D. van Leeuwen;

2°. Notulen van de vijfde bijeenkomst van Rijksarchivarissen op 16 October 1894 (2 exemplaren).

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Utrecht:
1°. Vijf stuks kaarten van den Rhijn bij Schenkenschans, door G. Passavant, met verklaring;
2°. Een dito, zonder verklaring:
3°. Kaart van den Neder-Rhijn bij de Plei, door Fred. Beijerinck, 1731, verkleind door D. Klinkenberg, 1761;
4°. Kaart van de Veluwe en van een gedeelte van Zutphen en Overijssel;
5°. Stukken, betreffende de heerlijkheid Wolfsweerd.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Limburg:
De archieven en het archiefwezen in het Hertogdom Limburg, 1632—1893, bewerkt door den schenker.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Zeeland:
Verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderijarchieven in de provincie Utrecht over 1894.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Groningen:
1°. Tractaat van Hertog Karel van Egmond en de stad Nijmegen, 19 November 1537;
2°. Justificatie van Keizer Karel V op Gelderland.

Van den heer Rijksarchivaris in de provincie Noord-Brabant:
Verslag omtrent de oude gemeente- en waterschapsarchieven in Noord-Brabant, bewerkt door den schenker.

Van den heer Mr. J. L. Berns, Rijksarchivaris in de provincie Friesland:
1°. Geldersche Mengelingen, bijeenverzameld door wijlen Mr. Gerard van Hasselt, M. S.;
2°. Drie deelen van de notulen van de vergaderingen der markgenooten van Halle en Eerbeek, 1662—1854, met eene copie der rechten van 1614;
3°. Minuut notulen van die vergaderingen;
4°. Rekeningen van die mark;
5°. Losse bescheiden, betreffende die mark, (1—5 afkomstig uit den boedel van wijlen den heer Berns, in leven rustend-predikant te Eerbeek).

Van den heer Dr. W. Zuidema, commies-chartermeester in de provincie Noord-Brabant:

Maagzoen naar het Bossche gewoonterecht in de 16de eeuw, bewerkt door den schenker.

Van de Commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen:
1°. Verslag over het jaar 1894.
2°. Catalogus van het Museum van Oudheden te Nijmegen, 4de herziene en vermeerderde druk, 1895, bewerkt door de leden der commissie, de heeren Th. H. A. J. Abeleven en mr. C. G. C. Bijleveld.

Van de Commissie voor het Archief en de Bibliotheek der gemeente Rotterdam:
1°. De oudste kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland, bewerkt door de heeren J. H. W. Unger en Mr. W. Bezemer;
2°. Plattegronden van Rotterdam uit de XVI[de] en XVII[de] eeuwen.

Van het Historisch Genootschap te Utrecht:
Een fragment van het Geldersch Waterrecht met 2 verklarende kaartjes.

Van de Commissie van beheer van het Stedelijk Museum te Leiden:
1°. Eerste supplement op den catalogus van den historischen atlas (1886) van het Stedelijk Museum te Leiden;
2°. Verslag van het beheer van het Stedelijk Museum te Leiden, 1894.

Van de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage:
Catalogus van de Pamfletten-verzameling, berustende in de Koninklijke Bibliotheek, bewerkt door den heer Dr. W. P. C. Knuttel, onder-bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek, II, 2e stuk, 1668—1688.

Van den heer H. J. de Dompierre de Chaufepié, Directeur van het Koninklijk Penningkabinet te 's Gravenhage:
Verslag over het jaar 1894.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te Oosterwijk:
Algemeen Nederlandsch Familieblad, jaargang 1894, afleveringen November en December, en jaargang 1895, afleveringen Januari tot Augustus.

Van den heer F. A. Hoefer, Archivaris van de gemeente Hattem:
1°. Rekeningen van Hattem, 1460—1487;
2°. Zegels van Hattem met platen.

Van den heer H. J. van Wessem, te Tiel:
1°. Stukken, raeckende den dijck over Bommel en 't Sand, 1689;
2°. Stukken, betreffende Kuilenburg en Buren, uit het laatst van de vorige eeuw, afkomstig uit den boedel van wijlen J. D. van Leeuwen te Tiel.

Van den heer J. H. Hofman, rustend-pastoor te Everdingen:
1°. Johannes van Bijlevelt, te Arnhem gevangen, bewerkt door den schenker;
2°. Nogmaals Machiel van Isselt, bewerkt door den schenker.

Van den heer J. Baron de Chestret de Haneffe, corresponderend lid van de Koninklijke Academie in België, te Luik:
Les conjurations des La Marck, formées à Liège contre Charles Quint, bewerkt door den schenker.

Van den heer F. van Ortroij, officier der cavalerie te Gend:
Quatre lettres autographes de Gérard Mercator à Henri de Rantzou, bewerkt door den schenker.

Van den heer Dr. Karl Kunze, te Giessen:
1°. Nachrichten vom Hansischen Geschichtsverein, 23e stuk;
2°. Kleinere Mittheilungen.

Van den heer R. J. Schierbeek te Arnhem, namens de erfgenamen van Dr. Daames te Nijmegen:
Topographische kaart van het 2de Arrondissement der provincie Gelderland, door J. F Bonniver.

Van den heer Mr. C. de Kempenaer te Arnhem:
1°. Een pakket stukken, zoowel origineele als copieën, betreffende beleeningen van de heerlijkheid Est en Opijen;
2°. Stukken rakende de voogdij van de kinderen van H. Rikken, 1812.

Van iemand die onbekend wenscht te blijven:
Charter van 29 Juli 1499, betreffende de opname van gelden

door hertog Karel van Egmond van het klooster **Nazareth** te Oen.

Aangekocht werden:

bij den boekhandelaar P. Gouda Quint te Arnhem:
1°. Archivalische Zeitschrift, Neue Folge, V;
2°. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, XVI;
3°. Caerte van de reijsen en de handel der Hollanders door Ant. Mensing;
4°. Woordenboek van het Geldersch Overijselsch dialect, door Dr. J. H. Galleé, 1895;
5°. Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, 26stes Heft.

Op eene door dien zelfden boekhandelaar gehouden auctie:
1°. Historie van Gelderland door W. A. Rijksvrijheer van Spaen, I, 1814;
2°. Kronijk van Arnhem, door Mr. G. van Hasselt;
3°. Arnhemsche Oudheden, door Mr. G. van Hasselt, 4 deelen;
4°. Tegenwoordige Staat der Nederlanden, deel I en II;
5°. La Hollande en 12 feuilles par Le Rouge, 1748;
6°. Verzameling van stukken, decisien, adviezen etc. betreffende het tiendrecht, M. S., 18de eeuw.

In het oud Geldersch archiefdepot bevonden zich 1°. een register tot opschrift voerende: „Marckscheijdinge van Rooden voor het huis Nijenoijrdt", aanvangende op 26 Mei 1638, bevattende 25 beschreven folio's, en 2°. een register tot opschrift voerende: „Varia relatif de Mark van Rhoden", eene gedeeltelijke copie van het sub n°. 1 genoemde en verder bevattende staat van waardeel sedert 1645, 1653 en in 1664 gezuiverd en verder de Markscheiding van 1713, 1719 enz., in quarto.
Deze stukken, als geene waarde voor Gelderland hebbende, werden, met Uwer Excellenties toestemming, aan het archiefdepot in de provincie Groningen afgestaan, alwaar het archief van het huis „Nienoord" berustende is.

Over den afstand van de stukken tot het voormalig Roermondsche

archief behoorende, zoomede over de overbrenging van de stukken van oud-rechterlijken aard, betrekking hebbende op de voormalige heerlijkheid Dieden, zal onder hoofdstuk IX melding worden gemaakt.

VII. *Uitslag der pogingen om afschrift te verkrijgen van belangrijke bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht.*

Hiertoe bood het jaar 1895 geene gelegenheid aan.

VIII. *Gebruik van het archief door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Aan de administratie van het Kroondomein werden inlichtingen verstrekt over tiend- en markezaken.

Door den gemeente-archivaris te Hattem werden ophelderingen, betreffende den voormaligen burcht aldaar, gevraagd.

Van particuliere zijde werden inlichtingen gevraagd over het Veer te Grave, het recht van Jacht te Ammerzoden en te Hedel, over de geschiedenis van het huis „de Duno", onder de gemeente Doornweerd, bij Arnhem, over het tiendrecht te Wichen; over het recht van uitweg van landerijen onder Randwijk en onder Over-Asselt enz.

In het begin van het jaar was de heer I. F. Dekker, 1ste luitenant der infanterie, alhier in garnizoen, dagelijks op het archief werkzaam voor het verzamelen van gegevens voor de krijgsgeschiedenis van Nederland; die arbeid werd in de laatste maanden van het jaar door den heer L. H. C. Beijens, 1sten luitenant der infanterie, alhier in garnizoen voortgezet.

Ook in dit jaar werd het archief wederom meermalen bezocht door verscheidene personen tot het doen van onderzoekingen van verschillenden aard.

Aan 3 personen werden, met Uwer Excellenties machtiging, stukken uit het archief ter leen verstrekt.

IX. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente- waterschap- en andere archieven.*

Bij schrijven van Uwer Excellenties ambtsvoorganger was ik verzocht eenmaal per jaar mij te vergewissen omtrent de veilige

bewaring en behandeling van de oude rechterlijke archieven, aan het Rijk toebehoorende en bij beschikking van Zijne Excellentie, den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 14 December 1882, n°. 3279, afdeeling K. W., aan de gemeente Nijmegen tot weder opzeggens ter bewaring toevertrouwd en daaromtrent in het jaarverslag te rapporteeren. Op 19 Juli 1895 is dat bezoek aan de bedoelde verzameling gebracht. Zij wordt op dezelfde wijze steeds bewaard, zooals vroeger is medegedeeld, terwijl door den heer Gemeente-archivaris, Mr. W. van de Poll, voortdurend goede zorg daarvoor wordt gedragen.

Bij de reductie van de stad Roermond in 1632 onder Statengezag zijn de zich aldaar bevindende stukken, behoorende tot het archief van het Hof, de Leenkamer en de Rekenkamer (van Spaansche zijde) naar Arnhem overgebracht.

Na verschillende latere onderhandelingen met de Roermondsche colleges tot het terugbekomen van die stukken, zijn die in 1681 gerestitueerd.

Verscheidene stukken zijn echter toen te Arnhem achtergebleven, die door mij waren bijeenverzameld en geinventariseerd.

De heer Rijksarchivaris in de provincie Limburg gaf mij bij schrijven van 30 Januari 1895 te kennen, dat hij er prijs op zou stellen die stukken voor het onder zijn beheer staande archief te mogen ontvangen, terwijl hij daarentegen genegen was eenige andere stukken op Gelderland betrekking hebbende, af te staan. Bij Uwer Excellenties schrijven van 26 Februari 1895, n°. 509, afd. K. W., werd ik tot de afgifte der bovenbedoelde Roermondsche stukken, gemachtigd en zijn die vervolgens, in vijf kisten gepakt, aan het Limburgsche archiefdepôt overgegeven.

De stukken, die het Geldersch archiefdepôt uit Limburg te dier gelegenheid ontving, behooren *tot* of zijn afkomstig *uit* het huisarchief van de heeren van Ammerzoden. Zij strekken tot aanvulling van de verzameling van stukken, afkomstig uit het huisarchief dier heeren, die aan het Geldersch archiefdepôt in 1889 in bruikleen zijn afgestaan, (verslag 1889, pag. 79).

Door den heer Rijksarchivaris in Noord-Brabant werd het verzoek gedaan de stukken van oud-rechterlijken aard, die op de voormalige heerlijkheid Dieden, vroeger tot Gelderland, thans tot Noord-Brabant behoorende, betrekking hebben, te mogen overnemen, waartoe ik bij Uwer Excellenties schrijven van 6 Maart 1895, n°. 588, afd. K. W., werd gemachtigd.

De stukken van oud-rechterlijken aard van de voormalige heerlijkheid Oijen, mede vroeger tot Gelderland, thans tot Noord-Brabant behoorende, waarvan de heer Rijksarchivaris

in Noord-Brabant mede overname had verzocht, waren reeds in 1859 door de voormalige Arrondissements-Rechtbank te Nijmegen aan het archief te 'sHertogenbosch overgegeven. Slechts 2 brieven van het Hof van Gelderland, dd. 26 en 30 September 1794, aan het bestuur van de voormalige heerlijkheid Oijen ter toezending van plakkaten, betreffende alienatiën van goederen en buiten 's lands opgemaakte testamenten, in geval van vijandelijke invasiën), waren in het Geldersch archiefdepôt aanwezig, die mede onder Uwer Excellenties machtiging aan het Noord-Brabantsche archief werden afgestaan.

Ik vermeen hier ook nog te mogen aanteekenen, dat eenige stukken, behoorende tot het Hofarchief, het archief van het Landdrostambt en dat van de Préfecture in 1861 door Mr. Is. An. Nijhoff aan het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland ter raadpleging verstrekt, op gedaan verzoek, door het welwillend genomen besluit van dat College, na eene 35 jarige scheiding, in de archieven, waarin zij te huis behooren, zijn teruggekeerd.

Bij schrijven van den heer Burgemeester der gemeente Buren, dd. 4 Juli 1895, werd mij bericht gezonden, dat in de Nederduitsch Hervormde Kerk aldaar de plaats was ontdekt, waarin o. a. het stoffelijk overschot van Maximiliaan van Egmond, Graaf van Buren, in 1548, zoomede dat van diens kleindochter Maria, Gravin van Hohenlohe, waren bijgezet. Op den 5 Juli daaraanvolgende heb ik mij, naar aanleiding van dat schrijven, naar Buren begeven, ten einde, zoo mogelijk, de groeve op te nemen en mijne bevinding dienaangaande in schrift te stellen. Bij mijne aankomst echter was de groeve al reeds weder dichtgemaakt; ik heb mij alzoo alleen kunnen bepalen tot het opmaken van een verslag van hetgeen mij door eenige autoriteiten aldaar is medegedeeld, die in de groeve waren geweest en die hadden opgenomen.

Arnhem, den 29en Februari 1896.

De Archivaris in Gelderland,

J. F. Bijleveld.

HET RIJKS-ARCHIEF IN NOORDHOLLAND.

In overeenstemming met de bepalingen mijner instructie, heb ik de eer Uwe Excellentie verslag uit te brengen aangaande het archief in Noordholland over het jaar 1895.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief de lokalen en het ameublement.*

Het archief is gevestigd in het gebouw van het Provinciaal Gouvernement van Noordholland en vult daar zes kamers, twee gelijkstraats en vier op de bovenverdieping.

Deze lokalen zijn voor bewaarplaats van archieven zeer geschikt, goed droog, vrij hoog en behoorlijk verlicht; voor het onderhoud wordt de vereischte zorg gedragen, en indien zich al eens een of ander klein gebrek voordoet, wordt daarin dadelijk en naar wensch voorzien.

Het ameublement is vermeerderd met eene werktafel op de kaarten-kamer; het bevindt zich in behoorlijken staat, wordt naar eisch onderhouden, en vereischt voorshands geene uitbreiding of verbetering.

II. *Toestand van de reddings- en brandbluschmiddelen.*

Op de bovenverdieping en in de benedenlokalen staat een geladen extincteur op tafeltje en daarbij zijn neergelegd twaalf groote brandzakken. Voorts zijn in elke kamer zes brandgranaten gereed, om, bij onheil door vuur, allereerst dienst te doen.

In het gebouw van het Provinciaal Gouvernement en in den tuin bevinden zich vele brandkranen, gevoed door de waterleiding en met al deze hulpmiddelen bestaat er eenige waarschijnlijkheid, dat bij voorkomende ramp van brand, de vlammen spoedig zullen kunnen bedwongen worden.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Hoewel over dien toestand niet de klachten van voorheen be-

hoeven herhaald te worden, zullen vele registers nog vrijwat verbetering dienen te ondergaan, aleer bereikt is hetgeen de archiefbeheerder zich voorstelt. Echter zijn er van jaar tot jaar aanmerkelijke stappen vooruitgedaan. Van duizende registers zijn de banden reeds opgeknapt of vernieuwd; het uiterlijk aanzien heeft daardoor aanmerkelijk gewonnen, maar bovenal zijn die boekenzelven tegen vernietiging of ondergang behoed

Het zijn vooral de rechterlijke archieven, die in een ontoonbaren en hachelijken staat van verval waren gekomen, het gevolg van jarenlange verwaarloozing in de vroegere bewaarplaatsen en al ware het alleen geweest om daaraan een einde te maken, kan de maatregel niet genoeg toegejuicht worden, die deze bescheiden in een centraal-depot vereenigt.

Ook in 1895 zijn nagenoeg het geheele jaar twee boekbinders aan het werk geweest, met dit gevolg, dat ingebonden werden 571 registers, hersteld 191 registers, samen 762 banden. Op dien weg voortgaande, kan men eindelijk tot beterschap geraken.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief*

Er werd voortgegaan met de ordening van het archief van Aalsmeer, dat thans in dien staat is gekomen, dat met de beschrijving er van kan worden aangevangen.

Voorts is onderhanden genomen en ten einde gebracht het uitzoeken en de regeling der archieven van de voormalige heerlijkheid Kudelstaart en de Bezworen Korf, thans behoorende onder de gemeente Aalsmeer; de belangrijkheid dier bescheiden is evenwel gebleken niet in evenredigheid te staan tot den omvang van dit archief.

Er is een begin gemaakt met het beschrijven der charters van de gemeente Hoorn en dit werk is nog al wel vooruitgekomen. De aard dier stukken is ook van vrij veel gewicht; het aantal charters is zeer groot en de mogelijkheid bestaat dus, dat nog menig belangrijk document zal worden te voorschijn gebracht.

In de tweede helft van 1895 heb ik vele tochten naar Hoorn gemaakt en daar op het raadhuis de registers beschreven, welke tot het archief behooren. Dit werk is nog niet geëindigd, maar zal in dit jaar worden voortgezet en, naar ik hoop, voltooid raken. Is dat volbracht, dan zal het oogenblik daar zijn, de losse stukken te gaan uitzoeken, schiften en ordenen, om zóó de beschrijving en inventaris van het geheele Hoornsche archief voor te bereiden.

Het vroeger met een enkel woord genoemde archief van de gemeente Velsen, is geheel uitgezocht en geregeld. Een inventaris is er van gemaakt door den heer P. N. van Doorninck, die verzocht dit te mogen doen en dit stuk voor zijne rekening heeft doen drukken en in het licht verschijnen. Daarna zijn al de charters, registers en losse stukken door mij genummerd, te Velsen in behoorlijke orde geplaatst, en is alles aan het gemeentebestuur aldaar overgegeven.

Voorts is het archief van Muiden onder handen genomen en een begin gemaakt met het uitzoeken en schiften er van.

Tot nu toe is niet kunnen begonnen worden aan eene behoorlijke inventarisatie van 's Rijks archief in Noordholland, omdat de registers en bescheiden niet in die orde staan of kunnen geplaatst worden, dat een eenigszins toereikend overzicht van het geheel zou kunnen genomen worden.

Door de beperkte ruimte is alles op- en in elkander gestapeld, tafels en vloeren liggen en staan vol met registers en stukken welke in de kasten geene plaats meer kunnen vinden en de orde laat dus in menig opzicht veel te wenschen over.

Gelukkig echter is, met behulp van een ouden inventaris, vrijwel de weg te vinden in het archief, dat voor eene behoorlijke beschrijving wacht op eene betere plaatsing.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden van het archief.*

Voor zooverre bekend, zijn geene tot het archief behoorende bescheiden in druk uitgegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en de verliezen, zoo die er zijn.*

Niet onbelangrijk waren de stukken, het archief ten geschenke aangeboden en vooral welkom daaronder waren de Charters, waaraan dit archief niet zeer rijk is.

Er werd op deze wijze of ter plaatsing ontvangen:

Van den heer Algemeenen Rijksarchivaris te 's Gravenhage:

Photographie naar den in het algemeen rijksarchief berustenden giftbrief van Dirk V, Graaf van Holland aan de abdij van Egmond, 26 Juli 1083.

Eenige stukken uit de 18e eeuw, behoorende tot het Weeskamer-archief van Ouder-Amstel.

Van den heer H. H. Beels, te Haarlem en mevrouw de wed. Beels van Heemstede geb. van Loon, te Amsterdam.

Commissie van Karel V voor Herck Jansz. van Schagen, als Dijkgraaf van den Hondsbossche. Te Brussel 1555.

Perkament. Orgineel. Gaaf. Zegel in roode was van Keizer Karel, met contra zegel. Geschonden.

Rekest aan de gouvernante, van Gerijt Adriaens, poorter der stad Alkmaar, om benoemd te worden tot Heemraad van den Hondsbossche, in de plaats van wijlen Dirck van Rollant.

Papier. Ongeteekend afschrift, 16e eeuw.

Commissie van Koning Philips voor Sebastiaen Craenhals, baljuw van Bergen, als dijkgraaf van den Hondsbossche en Duinen tot Petten. Te Brussel, 14 Maart 1565.

Perkament. Orgineel. Gaaf. Zegel verdwenen.

Commissie van Philibert de Bruxelles, ridder, Heer van Heysbroek, raad en meester van de rekesten des Konings in Z. M. Secreeten Raad, voor Sebastiaen Craenhals, baljuw van Bergen, als dijkgraaf van de uitwaterende sluizen. Te Alkmaar 20 October 1565.

Perkament. Origineel. Gaaf. Onderteekend P. de Bruxelles. Zegel verdwenen.
Met gelijktijdig afschrift.

Sauvegarde van 's Koningswege voor Sebastiaen Craenhals, dijkgraaf van den Hondsbossche, mitsgaders de heemraden, waerschappen van die dijkagie, rentmeester, waersman, bode en hunne gecommitteerden Te Brussel, 21 October 1569.

Perkament. Origineel. Gaaf. Zegel in roode was van Philips. Zeer geschonden.

Brief van den Hertog van Alva aan Sebastiaen Craenhals, dijkgraaf van den Hondsbossche, houdende kennisgeving dat hij is benoemd tot dijkgraaf van de Zijpe en ook het eerst genoemde ambt mag blijven bekleeden. Te Brussel, 8 Mei 1572.

Papier. Orgineel. Gaaf. Met onderteekening des Hertogs van Alva.

Provisioneele aanstelling door Fredericq van der Zevender, rentmeester van 's Konings Vroonlanden, van Sebastiaen Craenhals tot dijkgraaf van de Zijpe. 14 Mei 1572.

Papier. Origineel. Eenigszins geschonden.
Onderteekend: F. Zevender 1572.

Rekest aan den Koning van Sebastiaen Craenhals, Dijkgraaf van den Hondsbossche, om voorzien te worden met het Baljuwschap van der Nyenburch. Hij heeft Zijne Majesteit meer dan 22 jaren in verschillende oorlogen o. a. als kapitein gediend en nu weder voor de Stad Haarlem bijna een half jaar met drie paarden, knechten en pagie op zijn eigen beurs, zonder eenige soldij. 23 Mei 1573.

Met appointement van den Hertog van Alva, gegeven te Nijmegen 23 Mei 1573, waarbij aan Craenhals het Baljuwschap wordt geschonken tegen de gewone retributie van 60 ponden 's jaars.
Papier. Afschrift. Gegeven en onderteekend door W. Pietersz. secretaris der stad Amsterdam en notaris publiek 1573. Gaaf.

Commissie van Koning Philips voor Sebastiaen Craenhals, Dijkgraaf van den Hondsbossche, als Baljuw van der Nyenburch, in plaats van wijlen Arnould van Tholl. Te Nijmegen 23 Mei 1573.

Perkament Origineel. Gaaf. Zegel verdwenen.

Rekest van Sebastiaen Craenhals, Dijkgraaf van den Hondsbossche, aan den Hertog van Alva om benoemd te worden tot Heemraad van Rijnland.

Met gunstig appointement van den Hertog, van 20 Augustus 1573.
Papier. Gelijktijdig authentiek afschrift.

Erfrentebrief verleden voor Schout en Schepenen van Aalsmeer, waarbij Jacob Arijszoon Roeper, bekent schuldig te zijn aan Jan Gijsbrechtszoen, poorter te Haarlem, eene rente van 12 Rijnsche gulden 's jaars, gevestigd op een huis, erf, boomgaard en landerijen, alles gelegen in den banne van Aalsmeer. 1 Juni 1484.

Perkament. Origineel. Gaaf. Uithangend zegel in groene was van Ruemer Sijmonszoon, Schout van Aalsmeer. Zeer geschonden.

De officiaal van Utrecht bevestigt de vroeger gegeven uitspraak in een geschil, destijds gehangen hebbende tusschen Mr. Godschalk, pastoor van Vreeland, rector der kapel van

Kortenhoef, en fabriekmeesters der heilige Stede te Amsterdam over eene uitkeering, en waarvan nu eene nieuwe berechting was gevraagd door Heer Arnoldus Pietersz. gezegd Springer, opvolger van Mr. Godschalk, omdat de bescheiden aangaande die zaak, door lang verloop van tijd en door den oorlog waren weggeraakt. 4 Juni 1380.

Perkament. Origineel. Weinig geschonden. Zegel verdwenen.

Opdracht door Jan Dircz. aan zijn zoon Jan Jansz. van twee maden lands gelegen in Osdorp, met verklaring tevens, dat laatstgenoemde tot huwlijksgift heeft meegekregen f 73.— St. Scolastica. (10 februari) 1477.

Verleden voor Schout en Schepenen van Osdorp.
Perkament. Origineel. Gaaf. Zegel in groene was van Jan Bet Wijngensz., Schout. Ongeschonden.

Lijfrentebrief, groot zes rijnsche gulden 's jaars, voor Reijer Simonsz., wonende in het convent te Zieken, buiten Haarlem, ten laste van de kapel te Spaarndam. 22 Augustus 1487.

Perkament. Orgineel. Gaaf.
Het zegel van Claes Aernt, kapelmeester te Spaarndam, is verdwenen.

Lijfrentebrief groot zestien rijnsche gulden 's jaars ten behoeve van Jan Claesz., smid, en Aecht Hughendochter, zijn wijf, verschuldigd door kerkmeesteren van Wijk op Zee, waarvan de hoofdsom besteed is tot timmering van het H. Sacramentshuis. 27 Juli 1487.

Perkament. Origineel. Nagenoeg gaaf.
Buurzegel van Wijk op Zee in gewone was. Geschonden.

Van den heer Burgemeester van Texel:

Register van de alienatien over den jare 1809 (n°. 1—119) en over 1810 (n°. 1—150).

Nog werden uit het Provinciaal- in het Rijks-Archief overgebracht de minuten der brieven van de 2e divisie der préfectuur van de Zuiderzee. 1811—1813

In 1895 is ten einde gebracht, het afteekenen der merkwaardige wapenborden en rouwkassen in de Hervormde Kerk te

Beverwijk. Met de aflevering van dertien bladen is dit werk besloten en thans bezit het archief de afbeeldingen van al de grafgedenkteekenen in de Beverwijksche kerk.

Ten behoeve van de Bibliotheek werd ten geschenke ontvangen:

Van Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XVI. 1893, XVII. 1894. En omtrent 's Rijks oude archieven XVI 1893. 8°.
Verslag van een onderzoek in Engeland naar Archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door Dr. *H. Brugmans.* 8°. 1895.
Middel-Nederlandsch woordenboek, door Drs. *Verwijs* en *Verdam* 8°. Deel IV, afl. 4—7.

Van den Rijks-Archivaris in Limburg:

De Archieven en het Archiefwezen in het Hertogdom Limburg 1632—1893, in Staats-rechtelijk en geschiedkundig opzicht. 8°. 1895

Van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek;

Catalogus van de pamflettenverzameling berustende in die bibliotheek. Tweede deel. Tweede stuk (1668—1688) 4° 1895.

Van de Commissie voor het Archief en de Bibliotheek der gemeente Rotterdam:

Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam II. De oudste kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland. 4°. 1895. Met atlas bevattende platte-gronden van Rotterdam uit de 16e en 17e eeuwen. F°.

Van de schrijvers:

G. J. W. Koolemans Beynen, Krijgsgeschiedkundige studie over de verdediging der Bataafsche Republiek in 1799. 8°. (1895).

Jhr. B. W. F. van Riemsdijk, Historische beschrijving van het klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft, benevens een catalogus der verzameling en eene lijst der boeken, in de historische zaal aanwezig. 8°. 1894.

Verder verslagen van:

het Koninklijk Penningkabinet (1893), de Koninklijke bibliotheek (1894), de oude gemeente-waterschaps- en veenderijarchieven in de provincie Utrecht (1894), de gemeente archieven van Dordrecht en van Rotterdam (1894)

Bovendien werd voor de Bibliotheek aangekocht:

Verslagen en mededeelingen der vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude Vaderlandsche Recht. Derde deel n°. 2, 8°. 1895, met het Rechtsboek van den Dom van Utrecht door Mr. Hugo Wstinc, uitgegeven door Mr. S. Muller Fz. 8°. 1895.

Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, door Prof. Dr. *P. J. Blok* e. a. 4°. 1893, afl. 2—3.

Bullarium Trajectense, edidit *G. Brom* S. Th. D. 4°. 1895. Tomi secundi fasc, III.

Acta der Provinciale- en particuliere Synoden gehouden in de noordelijke Nederlanden. Vierde deel, Gelderland 1579—1620. Uitgegeven door Drs. *J. Reitsma* en *S. D van Veen*. 8°. 1895.

Iconographia Batava, door *E. W. Moes*, afl. 11—14. 4°. 1895.

VII *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Het is niet bekend, dat bescheiden als hier bedoeld, in het afgeloopen jaar zijn ontdekt of te voorschijn gekomen en derhalve konden pogingen om afschriften te verkrijgen achterwege blijven.

VIIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en personen.*

Het aantal personen die zelven onderzoekingen in het archief instelden was niet overgroot, maar sommigen bleven weken en maanden daarmede bezig en gewoonlijk waren zij nog al te vreden over de uitkomsten hunner nasporingen.
De hierna genoemde heeren, bezochten het archief met het bovenvermelde doel.

H. H. Barger, predikant te Bloemendaal, om inlichtingen aangaande de geschiedenis zijner kerkelijke gemeente.

H. J. Heshuysen, voor onderzoek in het schepen-archief van Naarden.

Jhr *J. B. van Merlen*, te Heemstede om opheldering betreffende de tienden onder Medemblik.

H. Croockewit, eerste luitenant der infanterie verbonden aan de militaire school, naar bijzonderheden omtrent schaatsenrijders voor Alphen in 1672.

Mr *Frank van Lennep*, te Amsterdam, om onderzoek naar de eigenaars eener hofstede in de Diemermeer.

P. J. Buyskes, te 's Gravenhage, voor onderzoek in de resolutiën der Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier.

Johan E. Elias, te Amsterdam, nasporingen in het rechterlijk archief van Hoorn.

Leonard A. Springer, om oude kaarten te zien.

P. N. van Doorninck, te Bennebroek, om op te sporen de namen der voormalige Ambachtsheeren en Schouten van Velsen.

Het archief had de eer, op den 17 December 1895 ter inspectie bezocht te worden door den heer Algemeenen Rijks-Archivaris.

De heer W. K. van Borselen, eerste luitenant der infanterie, van wege het Departement van Oorlog belast met het verzamelen van bouwstoffen voor eene krijgsgeschiedenis van Nederland, hervatte met den 1 October zijn in het voorjaar

afgebroken arbeid en zette dien, met bevredigende voldoening over de uitkomsten, voort tot het einde van Januari 1896.

Uit het Algemeen Rijks-Archief te 's Gravenhage werden hierheen gezonden ter onderzoek door den heer W. C. L. Bronsveld, minuten van brieven van Aerssen aan de Staten-Generaal en den Prins van Oranje en zijne brieven aan Oldenbarneveld; en voor den heer R. D Verbeek eenige stukken en registers uit het oud koloniaal archief.

Daarentegen werd, met machtiging van Uwe Excellentie, aan het archief der gemeente Amsterdam gezonden, om door den heer Bernard J. M. Bont te worden geraadpleegd, het roode register der Staten van Holland, bevattende octrooien, privilegiën, ordonnantiën, akten en resolutiën 1575—1696.

Ook werd voortgegaan, den Archivaris van Rotterdam, krachtens voorheen door Uwe Excellentie gegeven machtiging, ter bearbeiding te verschaffen eenige registers der Grafelijkheid van Holland.

Het een en het ander is te zijnen tijde weder in behoorlijke orde teruggekeerd.

Het nut en voordeel, dat verder uit het archief is getrokken, laat zich ook eenigszins afmeten, naar de onderzoekingen die er, op aanvragen van collegien, autoriteiten of bijzondere personen in hebben plaats gehad en welke, moge er niet altijd een volledig licht door ontstoken zijn, gewoonlijk tot bevredigende en gewenschte uitkomsten leidden.

De arbeid in dien zin verricht, omvatte het volgende:

Op verzoek van den Heer Commissaris der Koningin, werd ten behoeve van het gemeentebestuur van Broek op Langedijk, een onderzoek ingesteld naar het recht van vrije vaart op een zijtak der ringvaart van den Heer Hugowaard.

Krachtens opdracht van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, werd nagegaan de inrichting, aard en rechtsmacht der weeskamers en eene nota opgemaakt en ingezonden behelzende de beantwoording der vraag: of de weeskamers, voor zoover zij in de tegenwoordige provincie Noord-Holland bestonden, rechterlijke functies hebben uitgeoefend.

Aan denzelfden Archivaris werden op zijn verzoek mededeelingen verstrekt, omtrent de inrichting en den inhoud van het afschrift grafelijksheids register Liber IV Albrecht.

Aan den heer Rijks-Archivaris in Limburg werden bijzonderheden gemeld over processtukken, als bijlagen tot de gerechtsrollen der schepenbanken in Noord-Holland.

Aan den heer directeur der Nederlandsche Heidemaatschappij te Wageningen, werd een en ander medegedeeld, in betrekking tot zijne vragen omtrent houtteelt, boschbouw en het verdwijnen van de groote bosschen hier te lande.

Voor den heer Burgemeester van Heemskerk werd een onderzoek ingesteld, naar eene erfdienstbaarheid ten behoeve van het land De Waterakkers onder die gemeente.

Voor den heer Secretaris van Haarlem, werd een onderzoek gedaan, naar de verplichting tot onderhoud van de Gasthuisvaart onder de gemeente Heemstede.

Aan den heer Bernard J. M. de Bont te Nieuwer-Amstel, werden inlichtingen verschaft, omtrent hetgeen hier berustende is van het archief der gemeente Kortenhoef.

De heer W. H. Croockewit te Rotterdam ontving op zijn verzoek omstandige inlichtingen aangaande de Ambachtheeren en Vrouwen der Hooge- en Vrije Heerlijkheid van Purmerland en Ilpendam.

Voor den heer G. J. Honig te Zaandijk werd onderzoek gedaan naar de familiën Vis en Meyn, in de registers der weeskamer van den banne Westzaan.

Voor de heeren Jhr. J. B. van Merlen te Heemstede en C Zwart te Hoog- en Laag Zwaagdijk werden nasporingen verricht aangaande de Medemblikker tienden.

Ten behoeve van het Provinciaal Bestuur, werden nog al eens onderzoekingen gedaan en van den uitslag dier nasporingen werd steeds bericht gegeven.

Van een paar oude akten werden afschriften verstrekt.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente- waterschaps- en andere archieven.*

Overeenkomstig den inhoud der missive van Uwe Excellentie van 28 April 1893, n°. 813, afd. K. W. is door mij onderzoek ingesteld naar de veiligheid der bewaarplaats, den toestand en de behandeling der rechterlijke archieven berustende bij de

gemeenten Amsterdam en Haarlem en er is mij gebleken, dat een en ander niet te wenschen overlaat.

Met het door Uwe Excellentie bij missive van 23 Januari 1895, n°. 461, afd. K W. bevolen onderzoek naar de oude archieven welke bij de kerkbesturen mochten aanwezig zijn, is om verschillende redenen nog niet kunnen aangevangen worden, maar in het nu loopende jaar zal er een begin mede worden gemaakt.

Het Koninklijk besluit van 19 Augustus 1895 (*Staatsblad* n°. 150) kan geacht worden in zooverre niet op deze provincie van toepassing te zijn, dat het overnemen der oude rechterlijke archieven welke in Noord-Holland nog bij de Arrondissements Rechtbanken werden bewaard of bij de gemeentebesturen en hypotheekbewaarders berustten (bij het Gerechtshof en bij de Kantongerechten was niets voorhanden,) lang is afgeloopen en reeds in het begin van 1892 zijn volledig beslag heeft gekregen.

In het afgeloopen jaar had ik de eer, namens Z. D. H. den bisschop van Haarlem aan het Rijks archiefdepôt in Drenthe te mogen aanbieden twee fragmenten der rekening van den Drost van Coevorden over 1553, welke met dankbetuiging zijn aanvaard.

Ook verheugde het mij namens den heer H. H. Beels te Haarlem en mevrouw de weduwe Beels van Heemstede geb. van Loon te Amsterdam verschillende archiefstukken ten geschenke te kunnen zenden aan:
het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage;
het Rijks archief-depôt in Noordbrabant;
het gemeente-archief te 's Gravenhage en aan dat te Haarlem.
De aanwinst die het laatstgemelde archief daarmede verwierf, was ongemeen groot en belangrijk.

X. *Maatregelen in het belang van het oude archief te nemen.*

Geene maatregelen van dien aard worden voor het oogenblik noodig geacht.

Haarlem, 29 Februari 1896.

De Rijks-Archivaris in Noord-Holland,
C. J. Gonnet.

HET RIJKS-ARCHIEF IN ZEELAND.

Overeenkomstig het bepaalde bij art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwe Excellentie hierbij door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris mijn jaarverslag over 1895 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

In het afgeloopene jaar bleef de toestand van de lokalen, waarin het archief bewaard wordt, in hoofdzaak onveranderd. De restauratie van dit gedeelte der Abdij bleef rusten, en de meeste werkzaamheden, die er aan werden verricht, strekten slechts om de noodig geblekene reparatiën tot stand te brengen. Zoo werd het dak geheel onderzocht en in orde gemaakt, waardoor een einde werd gemaakt aan het herhaaldelijk voorkomen van lekkages, zoo werden verscheidene pogingen aangewend om de luiken beter te doen sluiten, die echter tot heden niet tot het gewenschte resultaat hebben geleid. Daarentegen is in de beide zitkamers de tocht, die een gevolg was van het slecht sluiten der vensters, grootendeels weggenomen door het aanbrengen van guttapercha tochtlatten.

Belangrijker waren de werkzaamheden, verricht in de bovenkamers n°. 1 en 2. Bij het ter hand nemen der archiefverzamelingen, die in die lokalen bewaard worden, bleek mij de noodzakelijkheid om de galerijen, die in beiden van ouds aanwezig waren, in orde te doen maken, zoodat deze nu rond den geheelen muur doorloopen, en men met ééne trap in elke kamer de geheele galerij bereiken kan. Tegelijkertijd werd op elke galerij tegen het raam aan de buitenzijde der Abdij eene tafel aangebracht, waardoor men op de galerij geborgene registers raadplegen kan, zonder eerst naar beneden te klimmen. Tevens werd in het gebrek aan ruimte, ontstaan door het uitbreken van verscheidene ramen (een gevolg der restauratie), voorzien door het aanbrengen van nieuwe loketten overal, waar daartoe gelegenheid was. In bovenkamer n°. 2 waren de archiefstukken van ouds niet alleen langs de muren in loketten geplaatst, maar bovendien waren

daarin reeds voor vele jaren vier dwars geplaatste kasten aangebracht, die ook geheel met archivalia gevuld waren. Tegen dat gewicht bleek de vloer op den duur niet bestand te zijn, en juist toen ik een aanvang had gemaakt met het ordenen der verwarde massa, die in het lokaal opgeborgen was, bleek de vloer zoodanig verzakt te zijn, dat eene ontruiming en verwijdering der vier bovenvermelde kasten noodzakelijk was, terwijl de vloer tevens gestut werd. Ik heb verschillende maatregelen genomen ter voorziening aan het gebrek in ruimte, dat zich reeds vóór deze ontruiming in hooge mate deed gevoelen, maar daarna bepaald nijpend werd. In de eerste plaats heb ik mij daarom verplicht gezien twee lokalen op den zolder, die overigens als bergplaatsen van archiefstukken geene aanbeveling verdienen, in gebruik te nemen. Het eene diende nog ter bewaring van verschillende stukken, afkomstig van den geneeskundigen raad en het geneeskundig staatstoezicht. Op mijn verzoek werd het echter door tusschenkomst van den secretaris van den geneeskundigen raad ontruimd. Bovendien zijn in de beneden-archiefkamers n°. 1 en 2 en in de gang achter laatstgenoemd lokaal een aantal loketten en kasten aangebracht tot berging deels van de stukken, afkomstig van de bovenlokalen, deels van de verschillende rechterlijke archieven, die in den loop van het jaar naar dit depôt werden overgebracht. Om dezelfde redenen werden ook in de groote zaal boven de Balanspoort verschillende kasten en loketten aangebracht. Het spreekt van zelf, dat al deze middelen ter verkrijging van meerdere ruimte slechts van tijdelijken aard zijn. Het behoeft geen betoog, dat het ongewenscht is archiefstukken op te bergen op zolders en in gangen, of lokalen zoodanig met kasten op te vullen, dat men er nauwelijks passeeren kan, en evenzeer zal ieder, die bekend is met de zaal boven de Balanspoort, moeten erkennen, dat het plaatsen van hooge kasten er in, haar ontsiert. Als voorloopige maatregelen alleen zijn deze tijdelijke schikkingen te verdedigen, en als zoodanig zijn zij ook genomen.

Nog werd in het afgeloopene jaar het opkamertje bij den ingang van het archief, waarin de registers en papieren van den Raad van Vlaanderen opgestapeld lagen, als geheel ongeschikt ter bewaring van deze omvangrijke verzameling, ontruimd. Daarentegen werd een der beide lokalen naast de Balanspoort in gebruik genomen om daarin kisten, pakpapier enz. te bergen; ook het andere grootere lokaal hoop ik spoedig voor dit doel in te richten; vooralsnog dient het tot berging van materiaal van den aannemer der restauratie van het aangrenzend gedeelte der Abdij, waarin de provinciale waterstaat gevestigd is.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Hierin is in het afgeloopene jaar geene verandering gekomen.

III. *Toestand der archiefverzamelingen*

Nog altijd moet hier gewezen worden op het gebrek aan ruimte, dat dringend voorziening vereischt, want bij het overnemen der rechterlijke archieven van de gemeenten, doet dit gebrek zich telkens meer gevoelen Nog steeds bevindt het archief der Préfecture zich in de grootste wanorde op den zolder, en gelijk ik reeds aanteekende, heb ik mij verplicht gezien twee andere zolderlokalen in gebruik te nemen. Ik heb ze voor de tallooze bundels met acquitten bestemd, die zich in het archief der Rekenkamer bevinden, en wier gemis, daar de rekeningen zelf aanwezig zijn, slechts weinig zal worden gevoeld, want ik behoef er niet op te wijzen, dat deze bundels met acquitten in hunne nieuwe bewaarplaats, waarin zij op elkander gestapeld zijn, niet geraadpleegd kunnen worden.

Een tweede bezwaar is gelegen in het feit, dat de bewaarplaats der archieven nog altijd in een overgangstoestand verkeert. De restauratie is nog niet afgeloopen; er is geen enkel lokaal, of het zal met het oog op de verdere restauratie moeten worden ontruimd. Het is nog geheel onzeker, welke lokalen definitief ten dienste van het archief zullen beschikbaar worden gesteld, en hoe zij zullen worden ingericht. Het spreekt van zelf, dat deze onzekerheid zich ook bij de plaatsing en verplaatsing der archiefverzamelingen als in hooge mate belemmerend doet gevoelen.

De toestand der verschillende archiefstukken is overigens bevredigend. Toch zou het ten zeerste gewenscht zijn, zoo overgegaan kon worden tot het doen vernieuwen van een aantal banden, die door ouderdom en verwaarloozing veel geleden hebben. En met het oog op de hooge kosten en omdat het mij ongewenscht toeschijnt deze dikwijls kostbare registers tijdelijk uit het archief over te brengen naar particuliere binderijen, waar het brandgevaar zooveel grooter is, heb ik echter gemeend hiertoe niet te moeten overgaan, en liever te wachten, totdat te eeniger tijd aan dit archiefdepôt een vaste binder verbonden zal zijn

Met eene klacht van denzelfden aard kwam ook de gemeente-archivaris van Middelburg tot mij. Ook hij had gaarne gezien, dat een aantal banden, behoorende tot het aan de gemeente

in bruikleen afgestane rechterlijk archief, werden in orde gemaakt, maar ook hij begreep, dat het beter was hiermede te wachten, totdat daartoe op het depôt zelf gelegenheid zou zijn. Het rechterlijk archief van Middelburg verkeert overigens in voldoenden staat, hoewel er groote behoefte bestaat aan het aanschaffen van doozen en portefeuilles, om de dossiers en de losse stukken op te bergen.

In het afgeloopene jaar heb ik ook een aanvang gemaakt met het verbeteren van de wijze, waarop de charters werden bewaard. Zij zijn nu niet langer bijeengevoegd in portefeuilles, waarbij de zegels zooveel te lijden hadden, maar in doozen opgeborgen, die geplaatst zijn in eene kast, welke in de zaal boven de Balanspoort is opgesteld. Naarmate met de inventariseering er van wordt voortgegaan, wordt elk charter opgeborgen in een papieren zakje. Voor die zakjes ontving ik de modellen van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, voor de doozen van den heer Rijksachivaris in de provincie Utrecht.

Reeds is door mij melding gemaakt van de ontruiming van het opkamertje, waarin het archief van den Raad van Vlaanderen opgestapeld lag. Het is thans overgebracht naar een aantal loketten in de gang achter archiefkamer n°. 2. De stukken liggen daar beter verzorgd dan oorspronkelijk, maar de thans beschikbaar gestelde ruimte is toch nog veel te klein. en wanneer dit archief geïnventariseerd zal zijn, zal het ongetwijfeld blijken, dat voor de berging er van ongeveer het dubbele getal loketten zal noodig zijn.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Ten einde te kunnen constateeren, wat in dit depôt aanwezig is, ben ik begonnen met zooveel mogelijk bijeen te brengen alle inventarissen van ouderen en van jongeren datum, die betrekking hebben op gedeelten van dit depôt. In zekeren zin is deze werkzaamheid zeer vruchtdragend geweest. Het gelukte mij eene lijst van niet minder dan 105 nummers samen te stellen, waarvan 24 nummers evenwel betrekking hebben op geschrevene inventarissen van andere depôts in deze provincie. Behalve verscheidene inventarissen, die hier reeds vroeger berustten, bevat deze afdeeling er twee, die ik te danken heb aan de welwillendheid van den heer H. M. Kesteloo te Domburg. Dit zijn de inventarissen van de archieven der heerlijkheden Buttinge en Duinbeek, indertijd door dien heer opgemaakt, en in het afgeloopene jaar te mijner beschikking gesteld. Bij de moeilijkheden, die de kennisneming van het archief eener

heerlijkheid dikwijls oplevert, is het bezit dezer inventarissen eene dubbele aanwinst. Niet minder waardeering verdient ook het gemeentebestuur van Veere, dat mij een afschrift van den inventaris van dat belangrijk archief deed toekomen De overige 81 nummers der lijst zijn over twee afdeelingen verdeeld. De eerste omvat de inventarissen, die opgemaakt zijn vóór het optreden van wijlen den heer J. P. van Visvliet als provinciaal archivaris in 1844 (40 nummers), de tweede de na 1844 vervaardigde inventarissen (41 nummers). De eerste afdeeling zal voornamelijk dienst kunnen doen, wanneer de definitieve regeling der archieven ter hand genomen wordt, daar de oude organisatie er van uit deze inventarissen blijken kan; de tweede afdeeling was voor het meer onmiddellijk doel, dat mij tot het bijeenbrengen der verzameling geleid had, van het meeste belang.

Het onderzoek der tot deze afdeeling gebrachte inventarissen was eenigszins teleurstellend. Er bleek uit, dat het hoofdbestanddeel van het depôt, het archief van Staten en Raden, nog in het geheel niet was geïnventariseerd. Veel meer werk was door wijlen den heer Van Visvliet gemaakt van het archief der Rekenkamer met de daarin van ouds gedeponeerde archieven der Abdij en der stad Reimerswaal. Ook van de in de laatste jaren overgenomen rechterlijke archieven waren inventarissen aanwezig, maar het archief van het Hof van Zeeland en dat van den Raad van Vlaanderen waren nog niet onder handen genomen. De archieven van het Landdrostambt en de Préfecture bleken ook nog niet geïnventariseerd te zijn. Evenmin aanwezig was eene lijst van de aan het depôt geschonkene of er voor aangekochte stukken; alleen van de in bruikleen gegevene stukken bestond zulk eene lijst, die echter bij raadpleging onvolledig bleek te zijn. Van de kaartverzameling is een gedrukte inventaris in 1874 verschenen, van de chartercollectie in 1878; de talrijke latere aanwinsten waren nog niet beschreven. De eenige gedeelten van het depôt, waarvan dus bruikbare inventarissen bestonden, waren het archief der Rekenkamer en de archieven der stads- en dorpsgerechten, voor zooverre zij reeds naar dit depôt waren overgebracht. Ook dit weinig opbeurend resultaat was echter nog te gunstig; de inventarissen, van die beide gedeelten van het depôt opgemaakt waren indertijd bruikbaar geweest, maar zij hadden die eigenschap thans bijna geheel verloren. Door de verbouwing der Abdij en door andere oorzaken waren de geïnventariseerde archieven weder in de meest volslagene wanorde geraakt. Uit de inventarissen bleek mij wel, welke stukken en registers aanwezig waren, maar de aanwijzigingen, in de inventarissen

vervat, waren onvoldoende om de verlangde deelen te vinden.

Onder deze omstandigheden heb ik gemeend mijne taak eenigszins anders te moeten opvatten, dan ik wel had gewild. Niets ware mij aangenamer geweest dan de verschillende archieven van het depôt achtereenvolgens ter hand te nemen en bij de inventariseering er van de beginselen in toepassing te brengen, die eigene ondervinding en vooral de lessen van mijn hooggeachten leermeester, den heer Muller, mij als doeltreffend hadden doen kennen; maar ik begreep, dat daarmede veel tijd gemoeid zoude zijn, en dat een groot gedeelte van het archief dientengevolge jaren lang niet of althans niet behoorlijk te raadplegen zou zijn. Ik heb dus van dit eerste plan moeten afzien, en besloot voor alles het archief der Rekenkamer en de rechterlijke archieven zoodanig te ordenen, dat de oude inventarissen weder dienst konden doen, en tevens van die gedeelten van het depôt, die nog niet geregeld waren, voor het publiek bruikbare inventarissen te maken, al kunnen die dan ook niet aan wetenschappelijke eischen voldoen.

Met de uitvoering van dit programma heb ik in het afgeloopene jaar een aanvang gemaakt. Het archief der Rekenkamer is zeer uitgebreid. In hoofdzaak is het in de bovenverdieping van het archiefgebouw opgeborgen. Van de daar aanwezige vijf kamers waren de beide grootste (n°. 1 en 2) oorspronkelijk bestemd tot berging der tallooze rekeningen, die het hoofdbestanddeel van dit archief uitmaken; van de beide aangrenzende kleinere kamertjes bevatte het eene (n°. 3) allerlei kleine archiefverzamelingen, die nimmer deel van het archief der Rekenkamer hebben uitgemaakt, terwijl in het andere (n°. 4) een gedeelte der acquitten geborgen was. De overige acquitten waren gedeeltelijk in de bovenarchiefkamer n°. 2, gedeeltelijk in de benedenarchiefkamer n°. 2, gedeeltelijk in de gang bij mijne zitkamer opgeborgen. Het vijfde kamertje der bovenverdieping eindelijk bevatte de overige registers en papieren afkomstig van het archief der Rekenkamer. In elk dier lokalen waren bovendien langzamerhand allerlei andere verzamelingen, waarvoor elders geene plaats te vinden was, opgeborgen. Zoo bevatte archiefkamer n°. 1 de in bruikleen gegevene stukken, archiefkamer n°. 2 de door aankoop verkregene, en archiefkamer n°. 3 de door schenking verworvene stukken. Archiefkamer n°. 1 bevatte bovendien de verzameling registers van den burgerlijken stand van gemeenten in Staats-Vlaanderen, die in de jaren 1863, 1884 en 1885 door den gouverneur van Oost-Vlaanderen aan het provinciaal bestuur van Zeeland waren overgedragen. In het in de vijfde plaats vermelde kamertje bevonden zich ook nog de charterverzameling en de collectie Verheye van Citters, in archiefkamer n°. 2 het archief der

heerlijkheid Zaamslag en een gedeelte der rechterlijke archieven van het platteland van Walcheren. In archiefkamer n°. 3 waren het archief van het Hof van Zeeland, dat van de heerlijkheid 's-Heer-Arendskerke c. a. en het grootste deel der rechterlijke archieven van Veere en Vlissingen geborgen. Zoo althans was, voor zooverre ik kon nagaan, de regeling eenige jaren geleden geweest. Bij het onder handen nemen van het archief der Rekenkamer bleek mij echter die orde geheel verstoord te zijn. In de archiefkamers n°. 1 en 2 waren bij de restauratie vensters uitgebroken, in archiefkamer n°. 2 was een venster gedicht en eene trap naar de benedenverdieping weggebroken. Die verbouwingen hadden eene gedeeltelijke verplaatsing der archieven medegebracht; dit had de eerste aanleiding tot de verwarring gegeven, die later nog vermeerderd was. Daarbij kwam nu in het afgeloopene jaar nog de verplichting om uit archiefkamer n°. 2 de vier dwars daarin geplaatste kasten te verwijderen.

Bij de nieuwe regeling, die ik heb getroffen, heb ik als beginsel aangenomen de geheele bovenverdieping uitsluitend te bestemmen voor het archief der Rekenkamer. De verschillende collectiën, die er zich bovendien nog in bevonden, zijn er uit verwijderd en daar de ruimte ook zoo nog onvoldoende bleek, heb ik ook de acquitten uit deze lokalen naar de beide tijdelijk in gebruik genomene zolderkamers overgebracht. Daarna heb ik archiefkamer n°. 1 onder handen genomen, de daarin opgeborgene rekeningen waren door den heer Van Visvliet beschreven in twee inventarissen, achtereenvolgens in 1847 en 1848 bij Gedeputeerde Staten van Zeeland ingediend. Beide inventarissen bevatten de rekeningen van de rentmeesters van Zeeland Bewesten en Beoosten Schelde over de domeinen en beden, de rekeningen betreffende de geannoteerde goederen in Zeeland, de rekeningen betreffende de domeinen en geestelijke goederen in het Committimus en de rekeningen van den baljuw der wateren. Deze hoogst belangrijke verzameling, die in 1317 begint en nagenoeg compleet doorloopt tot het jaar 1811, is uit verschillende bronnen te zamen gebracht. De Rekenkamer werd eerst in 1595 opgericht. Vóór 1572 werden de rekeningen der Zeeuwsche rentmeesters in de rekenkamer te 's Gravenhage afgehoord, tijdens de troebelen hadden Gecommitteerde Raden van Zeeland die functie uitgeoefend. De rekeningen, die in het archief der Raden berustten, werden reeds dadelijk bij de oprichting der Rekenkamer daarheen gebracht; het duurde tot 1607, eer de overgifte der in de Hollandsche rekenkamer berustende stukken volgde. Onder deze laatste rubriek behooren ook vele rekeningen van afzonderlijke heerlijkheden, die met die heerlijkheden zelf in den boezem der grafelijkheid zijn teruggekeerd. Op dezelfde

wijze zijn ook de bederekeningen, die voor de Staten of liever voor het college van Prelaat en edelen bestemd waren, en in het archief der Abdij berustten, met de Abdij zelve op de Staten overgegaan en in de Rekenkamer gedeponeerd. In den Franschen tijd werden met het archief der Rekenkamer de archieven der opgehevene rentmeester- en ontvangerschappen, die er onder hadden geressorteerd, vereenigd, en nog in 1873 werden uit het Algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage een aantal registers en rekeningen overgebracht. Gedeeltelijk hadden zij van ouds in het archief der Hollandsche rekenkamer berust en had deze verzuimd ze in 1607 over te geven, gedeeltelijk waren zij afkomstig van de domeinkantoren in de provincie, die ze weer van de vroegere rentmeester- en ontvangerschappen hadden verkregen Gedachtig aan het in den aanhef van deze afdeeling van mijn verslag aangegevene beginsel, heb ik deze op zoo heterogeene wijze samengestelde verzameling in haar geheel gelaten Trouwens de in 1873 verkregene aanwinst was eerst ingekomen, nadat archiefkamer n° 1 door den heer Van Visvliet was geregeld, en daarom in haar geheel gebleven. De in 1607 verworvene registers, die niet ter completeering de bestaande serieën domein- en bederekeningen konden dienen (meest baljuwrekeningen), waren ook eene zelfstandige afdeeling blijven vormen. Buitendien heb ik in deze kamer nog opgenomen de gelijksoortige registers, die door schenking of aankoop van particulieren verkregen waren. Daarbij is als beginsel aangenomen, om zoowel de exemplaren der rekeningen, bestemd voor den rendant, als die, bestemd voor de kamer, op te nemen, daar de eersten in den regel in de kantoren der rentmeesters en andere ambtenaren zijn blijven berusten, en de oude registers dezer kantoren gedeeltelijk in 1811, gedeeltelijk in 1873 en in 1877 naar de Rekenkamer zijn overgebracht. De geheele verzameling bestaat thans uit 4393 deelen.

Ten einde aan de inventarissen van den heer Van Visvliet hare vroegere bruikbaarheid te hergeven, heb ik alle deelen weer geplaatst in de loketten, waarin zij in die inventarissen staan vermeld. De acht loketten, die door het uitbreken van een raam aan de buitenzijde der Abdij verloren waren gegaan, zijn vervangen door andere, elders in dezelfde kamer aangebrachte loketten. De regelmatige volgorde der loketten is daardoor verbroken; om hierin te voorzien is aan de inventarissen van den heer Van Visvliet, die tot één geheel versmolten zijn, een plattegrond der kamer toegevoegd, waarin de plaatsing der loketten is aangeduid. Elk loket en elk deel heeft bovendien een nummer ontvangen, dat met het nummer in den inventaris correspondeert. Nog waren door den heer

Van Visvliet in 1867—1870 drie inventarissen bewerkt van de in het depôt aanwezige registers uit het tijdvak der grafelijke regeering; de eerste bevatte de registers, die geene rekeningen waren, de tweede bevatte alle rekeningen behalve de domein- en bederekeningen, de derde bevatte deze laatsten tot 1476. Een vierde inventaris, die de ontbrekende domein- en bederekeningen beschreven zou hebben, is nimmer tot stand gekomen. Vooral de beide laatste inventarissen bevatten bijna uitsluitend rekeningen, die in archiefkamer n⁰. 1 berusten. Daar de beschrijving in deze laatstvermelde inventarissen zeer uitvoerig is, heb ik aan den inventaris van archiefkamer n°. 1 als bijlage eene tabel toegevoegd, die aanwijst, waar de rekeningen uit den grafelijken tijd uitvoeriger beschreven staan, terwijl ik in die meer uitvoerige inventarrissen omgekeerd aangeteekend heb, waar de daar beschrevene registers te vinden zijn.

Nadat op deze wijze de bewerking van archiefkamer n⁰. 1 was voltooid, zoodat de inhoud er van weer behoorlijk te raadplegen is, heb ik mij bezig gehouden met archiefkamer n°. 2 op dezelfde wijze in te richten. De inhoud er van was door den heer Van Visvliet in 6 deelen beschreven, waaraan echter het vierde deel ontbrak. Ik wendde mij daarop tot Gedeputeerde Staten, aan wie dit deel gelijk de andere was overgelegd, met verzoek er afschrift van te nemen; Gedeputeerde Staten bleken echter dezen inventaris evenmin te kunnen vinden, maar waren zoo verplichtend zich tot Uwe Excellentie te wenden, van wie ik een afschrift van het vermiste stuk ter inzage ontving. Kort daarna kwam het origineel echter zelf te recht; het berustte onder de papieren van wijlen den griffier der Staten Van der Swalme, en was met die papieren naar de provinciale bibliotheek overgebracht. Gedeputeerde Staten hebben het stuk toen te mijner beschikking gesteld. Het is mijne bedoeling bij de regeling van archiefkamer n° 2 op dezelfde wijze te werk te gaan, als bij die van kamer n°. 1, en voor een groot deel heb ik aan dit voornemen reeds gevolg gegeven. Daar echter de ingevallene koude mij verplichtte de voltooiing van dien arbeid tot het voorjaar uit te stellen, meen ik beter te doen met in het volgende jaarverslag over deze werkzaamheid in haar geheel rapport uit te brengen.

Aan de bovenbesprokene regeling sloot zich die van de verschillende collectiën, die vroeger in de bovenverdieping geborgen waren geweest, aan. De archieven der heerlijkheden Zaamslag en 's-Heer-Arendskerke c. a., waarvan inventarissen bestaan, werden naar eene nieuw geplaatste kast op de zaal boven de Balanspoort overgebracht; daarheen verplaatste ik ook de op zich zelf staande collectie Verheÿe van Citters, de

verzameling registers van den burgerlijken stand van gemeenten in Staats-Vlaanderen en de verzameling weeskamer-archieven. Deze laatste collectie bevat die archieven van weeskamers in Zeeland, die na de opheffing der commissie van liquidatie niet door de betrokkene gemeentebesturen zijn opgevraagd; zij bevond zich oorspronkelijk in de benedenarchiefkamer n°. 2, maar in verband met de bestemming, die ik aan dat lokaal wensch te geven, heb ik deze collectie vandaar naar de zaal boven de Balanspoort doen overbrengen.

De overige door schenking, inbruikleengeving of aankoop verkregene registers en portefeuilles bracht ik tot ééne verzameling bijeen, die ik beschreef in den nieuw aangelegden inventaris van de bibliotheek van handschriften, die echter slechts een voorloopig karakter heeft, en tijdelijk plaatste in de gang achter de benedenarchiefkamer n°. 2. Het scheen mij overbodig drie inventarissen van geschenken, aankoopen en in bruikleen gegevene stukken aan te nemen, niet alleen omdat de aard van de stukken der drie serieën geheel dezelfde is, maar ook omdat de afdeeling „in bruikleen gegevene stukken" grootendeels verouderd is. Immers zij bevatte oorspronkelijk alle deelen en registers, in de laatste 40 jaren uit het Algemeen Rijksarchief overgebracht naar dit depôt, dat toen nog onder provinciaal beheer stond. Sinds het depôt aan het Rijk in beheer is overgegaan, kan van bruikleen dezer stukken niet langer sprake zijn. Het samenstellen van dien inventaris ging met vele moeilijkheden gepaard. Gelijk ik reeds opmerkte, was van deze verzameling geene lijst aanwezig, en zag ik mij verwezen naar hetgeen omtrent de aanwinsten jaarlijks in de verslagen werd aangeteekend. Die aanteekeningen zijn in de latere rapporten, opgenomen in de bundels Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, vrij nauwkeurig, maar in de oudere, die alleen in de provinciale verslagen voorkomen, is de vermelding der aanwinsten niet altijd even volledig. Een onderzoek in de agenda van de archivarissen Van Visvliet en Ermerins (die thans bijeengebracht en in vier dikke deelen verzameld zijn) gaf somtijds maar toch lang niet altijd licht. Gelukkig kwam de firma Van Benthem en Jutting mij te hulp door mij in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van hare auctie-catalogussen, waarin zij de namen der koopers aangeteekend had. Zoo slaagde ik er in den aankoop te constateeren van een aantal registers, die in de verslagen niet onder de aanwinsten waren opgenomen.

Toch bleek uit de vergelijking van hetgeen volgens de mij ten dienste staande gegevens aanwezig moest zijn, en hetgeen ik vond, geen onbelangrijk verschil; eensdeels ontbraken een aantal registers, die aanwezig behoorden te zijn, anderdeels

kwamen mij tal van deelen en papieren in handen, wier herkomst vooralsnog niet te constateeren was. Het eerste kan niet verwonderen; zoolang het geheele depôt niet nauwkeurig is gedepouilleerd (en dat is een werk, dat niet in één jaar kan worden voltooid), zullen altijd enkele registers in het nog ongeregelde gedeelte van het depôt blijven schuilen. Ook schijnen in vroeger tijd wel eens registers aan particulieren te zijn uitgeleend, zonder dat daarvan behoorlijk aanteekening gehouden is. In den loop van het jaar ontving ik reeds verscheidene deelen en vooral kaarten, die ik had vermist, van hen, die ze geleend hadden, terug. Een enkel register was in den boedel van mijn ambtsvoorganger verdwaald. Gelukkig kon ik aantoonen bij welke gelegenheid het voor het archief was aangekocht, en de heer Broekema, vroeger provinciaal adjunctarchivaris, herkende het ter auctie aanwezige register voor hetzelfde exemplaar, dat in het archief had berust.

Evenmin kon het mij na het boven opgemerkte bevreemden, zoo ik eenige deelen aantrof, wier herkomst ik niet constateeren kan. Misschien dat het mij gelukken zal uit de particuliere correspondentie van wijlen den heer J. P. van Visvliet, onlangs door de familie welwillend te mijner beschikking gesteld, nader licht omtrent de herkomst dezer registers te ontsteken. In elk geval stellen de aanwezige oude inventarissen mij in de gelegenheid den inhoud der oude archieven af te scheiden van de latere aanwinsten. Onder de registers dezer afdeeling moet ik nog de aandacht vestigen op eenige copieën van thesauriersrekeningen der stad Vlissingen, vermoedelijk afkomstig van den rentmeester van het markiezaat, die blijkens de stempels, die er op zijn afgedrukt, door het Algemeen Rijksarchief in bruikleen waren afgestaan aan dit depôt. Noch de agenda van den Algemeenen Rijksarchivaris, noch die van den Zeeuwschen archivaris konden ophelderen, wanneer deze overgifte heeft plaats gehad. Zoo zal hier altijd nog wel eenige onzekerheid blijven bestaan

Ook het archief der Staten van Zeeland is ter hand genomen, maar daaraan is nog slechts weinig gedaan kunnen worden. In hoofdzaak vond ik het in drie lokalen verspreid, nl. in de benedenkamers n°. 1 en 2 en in de gang, die van den ingang naar mijne zitkamer voert. Archiefkamer n°. 1 deed tevens als zitkamer van den heer M H. van Visvliet dienst, maar daarin is verandering gebracht. Naar die kamer is nu eene groote kast overgebracht, en de schoorsteen is er tevens met loketten betimmerd, zoodat nu gelegenheid zal zijn in dat lokaal de notulen der Staten en der Gecommitteerde Raden en de tallooze portefeuilles met ingekomene stukken bijeen te brengen

Met de Statennotulen is dat reeds geschied, terwijl de relatieven er reeds vroeger berustten Archiefkamer n°. 2 is dan bestemd om de overige registers en papieren van het archief van Staten en Raden benevens de archieven van het Landdrostambt en de Prefectuur te bergen. Zoolang ik echter de noodige ruimte mis, moet een gedeelte van dat lokaal tevens dienst doen tot berging van rechterlijke archieven, en zoolang kan ook het archief der prefectuur niet van den zolder naar dit lokaal verplaatst worden. De gang naast mijne zitkamer is geheel ontruimd, de daarin aanwezige registers zijn naar de archiefkamers n°. 1 en 2 overgebracht, de acquitten naar de reeds meermalen vermelde zolderkamertjes.

De rechterlijke archieven van Zeeland kunnen uit hun aard verdeeld worden in het archief van den Raad van Vlaanderen en de archieven der hem ondergeschikte plaatselijke gerechten eener- en de archieven der Zeeuwsche gerechten anderzijds. Deze laatsten ressorteerden van ouds onder het Hof van Holland en Zeeland, welks archief in het Haagsche depôt berust. Eerst onder de grondwet van 1801 kwam er een eigen hof voor Zeeland tot stand (10 Januari 1803), dat echter reeds in 1811 werd opgeheven. Het archief van dat laatste college berustte op de bovenarchiefkamer n°. 3; ik heb het vandaar naar de benedenkamer n°. 2 overgebracht en het beschreven. Bij dit archief zijn thans geplaatst de rechterlijke archieven van Veere en Vlissingen, die ook op de bovenverdieping waren opgeborgen. Zij waren vroeger reeds beschreven, maar elk over verscheidene inventarissen verdeeld, naarmate de stukken overgenomen waren van de rechtbank, den hypotheekbewaarder en de gemeente Middelburg. De heer M H. van Visvliet heeft de verschillende collectiën tot een geheel versmolten en dienovereenkomstig de inventarissen omgewerkt. Het is mijn voornemen de rechterlijke archieven van Zieriksee, Tholen en het platteland van Walcheren en de eilanden Beoosten Schelde op dezelfde wijze te behandelen en in archiefkamer n°. 2 bijeen te brengen, waar zij reeds thans grootendeels berusten Alleen een gedeelte van de archieven van het platteland van Walcheren, vroeger bewaard in bovenkamer n° 3, is voorloopig naar de zaal boven de Balanspoort overgebracht.

In mijn vorig verslag heb ik reeds de voorloopige regeling van de rechterlijke archieven van Goes, het platteland van Beveland en Hulsterambacht besproken. Zij zijn grootendeels geplaatst in het lokaal, dat mij tot zitkamer dient. Wat er aan ontbrak en eerst in de aangrenzende kamer, die vroeger als audiëntiekamer van den Commissaris der Koningin was ingericht, was opgeborgen, is, nadat de gang, die naar mijne

zitkamer leidt, was ontruimd, daar geplaatst. Daarheen zijn thans ook de rechterlijke archieven der overige gerechten van Staats-Vlaanderen, naarmate zij door mij zijn overgenomen, overgebracht, nadat zij door den heer M. H. van Visvliet zijn geïnventariseerd. Van de overgenomene archieven moet nog alleen dat van Axel beschreven worden, terwijl die van Sluis, St. Anna ter Muiden en het Vrije van Sluis, die dooreengemengd zijn, nagenoeg geheel zijn afgewerkt.

Nog over twee kleine verzamelingen heb ik te spreken, die oorspronkelijk, vermengd met andere stukken, in eene kast van de 5de bovenkamer bewaard werden; de eerste vormt het archief der stad Reimerswaal, reeds in 1849 door den heer J. P. van Visvliet beschreven, de tweede bestaat uit de stukken, in 1867 beschreven in den reeds vermelden inventaris der registers van het tijdvak der grafelijke regeering. Uit den laatsten inventaris heb ik echter de registers, welke in rekenkamer n°. 1 bleken thuis te behooren, gelicht en naar de bovenverdieping overgebracht. Eveneens zijn de registers, die geschonken of aangekocht waren, naar de bibliotheek van handschriften overgebracht. De geheele verzameling behoort natuurlijk te verdwijnen, en dit zal ook geleidelijk geschieden, naarmate de regeling van het archief der Rekenkamer en de andere archieven vordert Voorshands is het gemakkelijk deze registers, waarvan een uitvoerige inventaris bestaat, en die vaak geraadpleegd worden, bij de hand te hebben. Zij zijn daarom, evenals het archief van Reimerswaal, in de voormalige audiëntiekamer opgeborgen. Deze kamer bevat overigens nog slechts een gedeelte der bibliotheek van gedrukte werken, en is verder als werkkamer voor den heer Van Visvliet ingericht.

Ook de charterverzameling was reeds in 1894 onder handen genomen, en in de wintermaanden van 1895 is die werkzaamheid onafgebroken voortgezet zonder nog te zijn voltooid. De oorkonden uit het tijdvak der grafelijke regeering (d. i. vóór de inneming van Middelburg in 1574), zoowel de oorspronkelijke charters, als de in registers afgeschrevene diplomata, zijn door wijlen den archivaris Van Visvliet in dertien inventarissen beschreven. Bij elk verslag werd nl. door hem zulk een inventaris, inhoudende de in het afgeloopene jaar beschrevene oorkonden, overgelegd. In 1878 werd toen zijne Chronologische tafel van de charters en oorkonden der grafelijke regeering, die uit de versmelting dezer dertien inventarissen ontstaan was, in druk uitgegeven. In den regel is in dat werk aangegeven, welke charters oorspronkelijk, welke slechts in afschrift voorhanden zijn, somtijds ontbreekt echter deze aanwijzing. Bovendien is

bij de oorspronkelijke charters niet onderscheiden, of zij afkomstig zijn uit het archief der Abdij, uit dat der Rekenkamer, uit dat der stad Reimerswaal, of dat zij later door koop of schenking in het depôt gekomen zijn. Veelal geven hieromtrent de dertien oorspronkelijke inventarissen licht. In het bijbehoorend verslag wordt nl. regelmatig medegedeeld, welke registers of charterverzamelingen de stof tot den inventaris hebben opgeleverd, en in den regel is deze opgave in verband met den inhoud en de uitwendige kenmerken van het charter voldoende om de herkomst te bepalen. Niet altijd is dat echter het geval. In het provinciaal verslag van 1862 wordt b. v. na de vermelding der registers, wier oorkonden dat jaar beschreven zijn, het volgende gezegd: „bij die excerpten zijn nog gevoegd eenige losse, meest authentieke charters, deels in 1859 en 1860 door geschenk of aankoop verkregen, deels bij de sortering der vroeger beschreven oorkonden successivelijk ontdekt, waaronder diverse betrekkelijk de stad Reimerswale alsook eenige weinigen uit het tijdvak der troubles in de Nederlanden in de laatste helft der 16e eeuw". Het is mij niet mogelijk geweest met behulp van deze aanwijzing de in 1859 uit den boedel van wijlen mr. S. De Wind en de in 1860 uit dien van den heer E. Tak verkregene charters te splitsen, en, evenmin te onderscheiden, welke charters betreffende Reimerswaal van ouds in het depôt berustten, welke uit den boedel van den heer Tak zijn aangekocht, want in het verslag over 1860 wordt juist medegedeeld, dat die toen aangekochte charters grootendeels op de stad Reimerswaal betrekking hebben. Ook een verzoek aan den heer mr. Roetert Tak te Kampen (oudsten zoon van wijlen den heer E. Tak) om mij te willen mededeelen, door welken boekverkooper de bibliotheek zijns vaders verkocht was, bracht mij niet op het gewenschte spoor, daar Z.W.E.G. mijn schrijven onbeantwoord liet. Nog veel moeilijker en dikwijls geheel ondoenlijk is het de herkomst te bepalen der charters, die niet in den inventaris van 1878 beschreven zijn. Deze verzameling, die uit alle gedeelten van het gebouw is bijeengebracht, bestaat vooreerst uit de na 1878 verkregene charters, voorts uit de van ouds in het archief berustende of vóór 1878 verkregene charters, die den tijd na 1574 betreffen, of die tot Zeeland in geene betrekking staan, en eindelijk uit een niet onbelangrijk getal oorkonden, die bij de vroegere inventariseering over het hoofd zijn gezien.

Met het beschrijven dezer aanzienlijke verzameling stukken ben ik nog niet geheel gereed, daar uit iedere kast, die onder handen genomen wordt, nieuwe vondsten het reeds aanwezige materiaal komen verrijken, maar ik ben toch voldoende ge-

vorderd om een algemeen overzicht van de collectie charters te geven Het oudste en belangrijkste gedeelte er van behoort tot het archief der Abdij; daaraan sluiten zich eenige charters aan, die in het archief van Prelaat en edelen, dat in het Abdij-archief berustte, tehuis behooren. Van de overige geestelijke stichtingen in de provincie zijn nagenoeg geene charters voorhanden. Daarentegen is er eene niet onbelangrijke verzameling documenten, die vroeger in de middeleeuwsche rekeningen bewaard zijn geweest, maar daaruit door wijlen den heer Van Visvliet zijn gelicht en afzonderlijk beschreven. Al deze stukken hebben betrekking op den tijd vóór 1574. De documenten uit den lateren tijd zijn slechts voor een klein deel charters, die tot het archief der Staten behooren. Het meerendeel der overige stukken zijn geene oorkonden in den eigenlijken zin des woords; het zijn afgeloste rentebrieven en stukken, die ter registratie zijn ingeleverd bij de Rekenkamer en daar zijn blijven liggen. De stukken der beide laatste categorieën behooren niet afzonderlijk beschreven te worden. De rentebrieven behooren opgeborgen te worden bij de acquitten, de ter registratie bij de Rekenkamer ingekomene stukken zullen worden gerangschikt naar de registers, waarin zij zijn afgeschreven. Strikt genomen, vallen ook de bijlagen tot de middeleeuwsche rekeningen niet in de termen om afzonderlijk beschreven te worden, maar de meeste zijn reeds in den inventaris van 1878 opgenomen, en bovendien te belangrijk om niet te verdienen afzonderlijk te worden vermeld. Natuurlijk behooren zij gerangschikt te worden naar de rekeningen, die zij toelichten. De charters van de Abdij, van Prelaat en edelen, van de Staten en de reeds vroeger vermelde stukken van de stad Reimerswaal behooren gevoegd te worden bij de archieven van die lichamen. Zoolang echter eene definitieve inventariseering dier archieven achterwege moet blijven, schijnt het gewenscht van de charters afzonderlijke inventarissen aan te leggen. Ik heb hiermede dan ook een aanvang gemaakt en de meerendeels reeds beschrevene charters van Reimerswaal opnieuw geïnventariseerd.

De charters, die niet tot eene der boven beschrevene rubrieken gebracht kunnen worden, behooren eigenlijk niet in het depôt thuis en zijn later door aankoop of schenking verkregen. Natuurlijk zijn er onder de later verworvene stukken verscheidene, die tot eene der bovenstaande afdeelingen gebracht kunnen worden, en dus ook van ouds in het depôt hebben behoord, maar daaruit waren ontvreemd. Evenals ik bij de later verkregene registers heb gehandeld, heb ik ook hier gedaan. Wat zonder twijfel vroeger tot het archief had behoord, is er weder mede vereenigd. De overige charters wenschte ik in

hoofdzaak over twee serieën te verdeelen, al naarmate zij betrekking hebben op de oude provincie Zeeland of op Vlaanderen Omtrent de charters, die andere provinciën betreffen, hoop ik Uwe Excellentie in den loop van 1896 een voorstel tot verplaatsing naar de andere depôts te doen.

Ik heb gemeend bij deze regeling eene uitzondering te moeten maken voor twee charterverzamelingen, die elk op zich zelf min of meer een geheel uitmaken. De eerste verzameling is die, welke in 1892 van de Oostenrijksche regeering werd verkregen en nagenoeg geheel afkomstig is van Anna van Bourgondië, vrouwe van Ravestein, erfgename der van Borselens van Souburg en Brigdamme; de andere werd in 1894 in auctie Fiévez te Brussel aangekocht, en is afkomstig uit het archief der familie van Wakkene-Kapelle. Het scheen mij gewenscht deze twee verzamelingen, die bijna geheel uit charters bestaan, afzonderlijk te houden en te beschrijven. Ik heb mij veroorloofd de beide inventarissen als bijlagen aan dit verslag toe te voegen en ze te doen voorafgaan door eene korte inleiding, waarin ik de herkomst der verzamelingen en de door mij gevolgde wijze van beschrijving in het licht heb gesteld.

Reeds boven is de wijze, waarop de charters opgeborgen zijn, besproken.

De kaarten zijn wel allen in de groote zaal boven de Balanspoort bijeen gebracht, maar overigens niet geregeld. Dit zal eerst kunnen geschieden, wanneer in die zaal toonkasten zullen zijn aangebracht, die tevens voor berging van kaarten geschikt zijn. En op de aanschaffing dier meubelen durf ik niet aandringen, zoolang gebrek aan ruimte mij dwingt de zaal met kasten en loketten, die haar ontsieren, te vullen. Eerst als die naar elders overgebracht zullen zijn, zal er mogelijkheid bestaan, de zaal behoorlijk in te richten o. a. ook tot bergplaats der kaartenverzameling

Eindelijk dien ik in deze afdeeling van mijn verslag te spreken over hetgeen verricht is ten dienste der bibliotheek van gedrukte werken, die aan het depôt verbonden is. Reeds in het vorige verslag is gesproken van de pogingen, aangewend om de constateeren, welke boeken, die met de particuliere blibliotheek van mijn ambtsvoorganger vermengd waren, in de archiefbibliotheek thuis behoorden. Dank zij den daar besproken middelen, gelukte het mij een aantal boeken terug te verkrijgen. Bij het in orde maken van de agenda der vorige archivarrissen en het doorlezen der oude verslagen trok het mijne aandacht, dat daarin van de schenking van verschillende boekwerken aan het archief gesproken werd, die thans niet meer aanwezig waren. Ik vermoedde, dat zij bij de in 1890 tot stand gekomene

splitsing tusschen het rijksarchief en de provinciale bibliotheek abusievelijk in de laatste waren blijven berusten, en wendde mij derhalve in deze aangelegenheid tot Gedeputeerde Staten der provincie. Mijne pogingen werden met gunstigen uitslag bekroond. Gedeputeerde Staten deden ten gevolge van mijn verzoek een aantal boekwerken uit de provinciale bibliotheek naar het archief overbrengen. Het was mij aangenaam, dat Uwe Excellentie mij in de gelegenheid stelde de provinciale bibliotheek met een compleet stel van de verslagen omtrent 's rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst te verrijken en daardoor eenigermate de lacunes te vergoeden, die de inwilliging mijner aanvrage in de bibliotheek veroorzaakt had

De boekwerken, die ik van de provincie terug ontving, waren uit den aard der zaak alleen zulke werken, waarvan uit de verslagen of uit de agenda bleek, dat zij voor het archief, niet voor de bibliotheek bestemd waren geweest; natuurlijk zijn de andere boekwerken, die aan de beide toen onder één bestuur vereenigde inrichtingen werden toegezonden, in de bibliotheek blijven berusten. Dit deed mij vooral leed ten opzichte der inventarissen en verslagen van andere archieven, die in een archiefdepôt zoowel ten behoeve van de bezoekers als van de ambtenaren aanwezig behooren te zijn. Om in deze lacune te voorzien heb ik eene circulaire, waarin de exceptioneele toestand van het Zeeuwsche depôt in deze werd uiteengezet, toegezonden aan mijne ambtgenooten in de provinciën en gemeenten en aan verscheidene provinciale, gemeentelijke en waterschapsbesturen met verzoek om van het van wege hunner archieven gepubliceerde een exemplaar aan dit depôt te willen afstaan. Allen, wien ik die circulaire zond, hebben aan dit verzoek wel willen voldoen, of waar zulks niet mogelijk was, mij althans medegedeeld, welke publicaties, hun depôt betreffende, verschenen zijn De heer Algemeene Rijk-archivaris had zelfs de goedheid mij eene lijst der te zijnen bureele in duplo aanwezige boekwerken toe te zenden met verzoek te willen opteekenen, welke dier duplicaten het mij wenschelijk toescheen naar het Zeeuwsche depôt over te brengen. Ik heb aan dat verzoek gaarne voldaan en zie den uitslag zijner bemoeiingen met belangstelling te gemoet.

Eenige archiefinventarissen kon ik met machtiging Uwer Excellentie bij de firma M. Nijhoff inruilen tegen andere boekwerken, die op het archief misplaatst schenen te zijn.

Ik heb intusschen een nieuwen catalogus van de bibliotheek van het depôt opgesteld, waarin, dank zij de ondervondene medewerking, de eerste afdeeling „Archivalia" door meer dan 200 nummers vertegenwoordigd is. De tweede afdeeling is aan

de „Zelandica”, de derde aan de „Hulpwetenschappen” gewijd Ook aan de tweede afdeeling ontbreekt zeer veel, maar daar én het Zeeuwsch genootschap én de provinciale bibliotheek zich toeleggen op het verzamelen van werken betreffende Zeeland, scheen het mij overbodig hier naar volledigheid te streven. De uitbreiding, door de bibliotheek in het afgeloopene jaar ondergaan, heeft mij aanleiding gegeven tot het aankoopen eener boekenkast, die in de voormalige audiëntiekamer van den heer Commissaris der Koningin geplaatst is.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het afgeloopene jaar werden door den heer Mr. L. M. Rollin Couquerque in Themis de oude keuren van Veere uitgegeven naar een handschrift, dat in 1889 ten behoeve van dit depôt werd aangekocht Andere bescheiden, behoorende tot het archief, zijn, voor zoover mij bekend, in 1895 niet gepubliceerd.

VI *Aanwinsten, door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen.*

De aanwinsten, in het afgeloopene jaar verkregen, zijn de volgende:

1. Charter van 1409 October 13. Schepenen van Reymerswale oorkonden, dat Oelaerd Janssone als scheidsman uitspraak doet in een geschil van Clays Kervinc van Reymerswale met Hughen van der Nissen en Willem Kervinc over de tiende, gelegen in den Nieuwen polre voor Ouderdinghe en Hinclenoert.
Ghegheven int jaer ons Heeren MCCCC ende neghen up den dertiensten dach in October.

Met geschonden zegel van 1 der schepenen in groene was, de zegels van 2 schepenen verloren.

N.B. Dit charter werd den 24 Januari 1895 aangekocht op de auctie van den boekverkooper C. Vijt te Gent.

2. Charter van 1500 October 18. Jan, heer van Cruningen, Heimvliet, Pamele etc., ridder, groot-thesaurier van Zeelant, erkent van Clais van Reymerzwale, ridder, 7 ponden 12 schellingen parisis ontvangen te hebben, die hij wegens het baljuwschap van de stad Reymerzwale van 1494 April 16 tot 1496 Maart 1 schuldig gebleven was.
Oirconden mijn handteyken hieronder gestelt den XVIIIen

dach van Octobre int jair ons Heeren duysent vijfhondert.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 1.

3. Stukken betreffende een geschil tusschen den prins van Oranje en den magistraat van Vlissingen over het recht van hoofdtol aldaar. 1615 en 1618. (Afschriften.) 1 omslag.

N.B. Deze stukken werden bij schrijven van 14 Februari 1895 geschonken door het Historisch genootschap te Utrecht.

4. „Reglement over de Vrijndschip of Cabale ten jare 1711". Contract van correspondentie tusschen verschillende leden van den Vlissingschen magistraat. (Afschrift.) 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 3.

5. Extracten uit de resolutiën der Staten van Zeeland betreffende eene poging van Z.H. om hersteld te worden in het bezit van het markiezaat van Veere en Vlissingen. 1738 en 1739. 1 omslag.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 3.

6. A. M. Sifflé. Geslachtsregister van de families Dallens, De la Palma de St. Fuentes, Sinclair, Van der Heyden, Wiltschut, Sifflé en Engelen. 1819. 1 deel.

N.B. Dit deel werd in Februari 1895 geschonken door ds. A. Loeff te Dordrecht.

7. Charter van 1469 September 7. Theodricus, abt van St. Marie bij Leuven, beveelt, krachtens den hier ingelaschten lastbrief dd. 1468 Mei 24 van Honofrius, legatus de latere van den paus in de dioecesen Keulen, Trier, Luik, Doornik en Utrecht, Arnoldus zoon van Nicolaus te stellen in het bezit van de cure der parochiale kerk van Synoutskerke, opengevallen door het overlijden van Wilhelmus zoon van Bartholomeus

Datum et actum Lovanii Leodiensis diocesis in hospicio nostro sub anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono indictione secunda die vero Jovis septima mensis Septembris pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Pauli divina providencia pape secundi anno quinto.

Met het geschonden zegel van den abt in groene was en het geteekende zegel van den notaris.

N.B. De opgave van het jaar van den paus is foutief; 31 Augustus 1469 was het zesde jaar van Paulus II ingegaan.

Dit charter werd bij schrijven van 4 Maart 1895 geschonken door het Koninklijk oudheidkundig genootschap te Amsterdam.

8. Charter van 1493 Juli 13. Schepenen van Oosterlande in Duveland oorkonden, dat de kerk- en godshuismeesters van St. Joos in Oosterland het Onzer-Vrouwen-lof, waarvoor zij bij

den hier ingelaschten brief der vrouwe van Ravestain dd. 1489 December 10 eene schenking ontvangen hebben, beloven te zullen celebreeren en daarvoor de geschonkene 7 kwartieren land verbinden.

Opten XIIIen dach van Julio int jaer ons Heeren duusent CCCC drie ende tnegentich.

Met 4 geschondene scaepenzegels in groene was; 1 verloren.

N.B. Dit charter werd in September 1894 met andere ten behoeve van het Algemeen Rijksarchief uit de nalatenschap van den heer Hendrik Veder te Rotterdam aangekocht, en krachtens machtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 19 Maart 1895 (n°. 700 K. W.) door den Algemeenen Rijksarchivaris bij schrijven van 29 Maart 1895 (n°. 101 overgedragen.

Overgebracht naar de verzameling charters en papieren, afkomstig van de vrouwe van Ravestein n°. 108.

9. Gelegenheid en tegenwoordige staat der heerlijkheid Vossemeer. (Handschrift uit de tweede helft der 18e eeuw.) 1 deel.

N.B. Dit handschrift komt in vele opzichten overeen met J. Ermerins, Zeeuwsche oudheden II (zonder de bijlagen); het is echter niet gelijkluidend.

Dit deel werd 31 Mei 1895 aangekocht in auctie bij de firma Van Benthem en Jutting uit den boedel, nagelaten door wijlen Mr. J. P. N. Ermerins te Middelburg.

10. Uittreksel uit de doop- en trouwboeken van Middelburg. 1594—1740. 1 deel.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 9.

11. Publicatiën van baljuw, burgemeesters, schepenen en raad van Middelburg dd 1704 Januari 26 en 31. (Gedrukt.) 1 omslag.

N.B. Deze stukken werden in Juni 1895 geschonken door den heer C. A. de Kruyff te Utrecht.

12. Brievenboek van den procureur--generaal bij het Hof van Zeeland. 1806—1809 en 1809—1811. 2 deelen.

N.B. Deze deelen werden in September 1895 aangekocht van de firma W. P. van Stockum en Zoon te 's Gravenhage uit haar catalogus: Land en Volk van Nederland. Bijzonder gedeelte II.

13. Register, houdende afschriften van plakaten van keizer Karel V, van pauselijke bullen enz. betreffende de geestelijke jurisdictie en andere onderwerpen. 1522—1533. (Vervaardigd door den notaris G. Blancquart te Veere in 1599.) 1 deel.

N.B. Dit deel werd 12 September 1895 door den Rijksarchivaris in Utrecht, daartoe gemachtigd bij schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 24 Juli 1895 (n°. 1783 K. W.) uit zijn depôt hierheen overgebracht.

14. Stukken betreffende de maatregelen, door de Staten van Zeeland tegen eene arbitraire resolutie der classis van Walcheren genomen. 1671. 1 omslag.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 13.

15. Register van rekeningen en verpachtingen der stad Westkapelle 1637—1660. 1 deel.

N.B. Dit deel werd in December 1895 aangekocht van de firma Van Benthem en Jutting te Middelburg.

16. Inventaris van stukken, overgegeven aan de heeren Beaumont, Werckendet en De Witte, dienende tot de besoignen van hunne tegenwoordige deputatie in Holland. Met enkelen dier stukken, nl. een staat van de domeinen in Zeeland, een staat van de geestelijke goederen van Zeeland en eene specificatie van den dubbelen 100sten penning over Zeeland, alles over de jaren 1607—1609. 1 omslag.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 15.

17. Afgeloste rentebrief, groot 864 pond, ten laste van den tol van Iersickeroort, uitgegeven 1566 October 3. 1 stuk.

N.B. Verkregen op dezelfde wijze als n°. 15.

Het archief leed geen ander verlies, dan dat met machtiging van Uwe Excellentie van hier naar het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage werd overgebracht de rekening van den ontvanger-generaal Willem Brouwersz., wegens de admiraliteit van Zeeland, van 1630 October 1 tot 1631 September 30, die blijkens het opschrift bestemd is geweest voor de Generaliteitsrekenkamer. Het deel werd door mij gevonden in de bovenkamer n°. 1; hoe het in dit depôt is gekomen, is mij niet gebleken

In dit gedeelte van mijn verslag meen ik ook melding te moeten maken van het verrichte met betrekking tot de uitvoering van het Koninklijk besluit dd. 8 Maart 1879 (*Stbl.* n°. 40), gelijk het laatstelijk den 19 Augustus 1895 (*Stbl.* n°. 150) gewijzigd is. Aan het daarin vervatte voorschrift was, voor zooveel de overbrenging der rechterlijke archieven, die onder de rechterlijke collegiën en de hypotheekbewaarders berustten, betreft, door den archivaris Van Visvliet gevolg gegeven, maar aan de overneming van de nog onder de gemeentebesturen berustende rechterlijke archieven was nog slechts weinig gedaan. Toch was daartoe in deze provincie meer aanleiding dan elders, omdat in het reeds in 1795 bij Frankrijk ingelijfde Staats-Vlaanderen de overbrenging der oude rechterlijke archieven naar de rechtbanken en hypotheekbewaarders niet heeft plaats

gehad. Mijn ambtsvoorganger had dan ook zijne aandacht reeds aan de gemeentearchieven in het voormalige Staats-Vlaanderen gewijd, en ik heb die werkzaamheid voortgezet met het gevolg, dat thans alle rechterlijke archieven uit die streek naar dit depôt zijn overgebracht met uitzondering van die, welke te Aardenburg, te Hoofdplaat, te Hulst en te St.-Janssteen berusten. Het gemeentebestuur van Aardenburg heeft naar aanleiding van het door mij aan het archief gebrachte bezoek, gevolgd door de opvraging der rechterlijke stukken, zich tot Uwe Excellentie gewend met verzoek om het rechterlijk archief in bruikleen te mogen ontvangen, waaromtrent de beslissing Uwer Excellentie mij nog onbekend is. Meer moeilijkheden leverden de onderhandelingen met het gemeentebestuur van Axel op. Nadat ik het archief aldaar bezocht en de rechterlijke stukken uitgezocht had, werd ik verrast door een krantenbericht, waarin werd medegedeeld, dat de raad op voorstel van den burgemeester besloten had het rechterlijk archief niet op te zenden, tenzij het Rijk zulks gelastte. Toen uit de door mij gevraagde inlichtingen de juistheid van het krantenbericht gebleken was, heb ik mij gehaast Uwe Excellentie met een en ander in kennis te stellen. Dank zij de door haar ingeroepene tusschenkomst van den heer Commissaris der Koningin is het gemeentebestuur ten slotte toch tot de overzending van het archief overgegaan. Ik ontving het in het laatst van 1895, de regeling der uitgebreide verzameling zal ongetwijfeld geruimen tijd in beslag nemen. De overige archieven, die in 1895 zijn overgenomen, zijn of worden door den heer M. H. van Visvliet geregeld. De verzameling is zeer groot, zoodat de plaatsing er van niet weinig moeilijkheden oplevert. Vooral de te Sluis gevondene rechterlijke archieven van die stad, van het college van het Vrije en van St. Anna ter Muiden zijn uiterst volumineus. Hetgeen ik tot heden uit de gemeenten van het eigenlijke Zeeland aan rechterlijk archief kon overnemen, was onbeduidend. In mijn volgend verslag hoop ik daarvan meer mede te deelen, hier meen ik te mogen volstaan met de vermelding, dat ook het gemeentebestuur van Tholen verzocht heeft het rechterlijk archief dier gemeente in bruikleen te ontvangen. Eene beslissing op dit verzoek is, meen ik, nog niet genomen.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief in de provincie van gewicht, en berustende in andere binnenlandsche en buitenlandsche archieven.*

Op de auctie der bibliotheek, nagelaten door den archivaris

Ermerins, kwam ook voor een handschrift gedeeltelijk van Matthijs van der Houve, gedeeltelijk van Alkemade, bevattende handvesten van Tholen. Daar dit handschrift blijkbaar nauw verwant was aan de bekende Handvestenkroniek van den eerstvermelden auteur, achtte de heer bibliothecaris der Leidsche universiteitsbibliotheek het wenschelijk het voor zijne verzameling aan te koopen. Het gelukte mij het bij den verkoop machtig te worden, en ik zond het manuscript naar Leiden op. Te zelfder tijd verzocht ik echter afschrift te mogen bekomen van twee er in voorkomende stukken, die op het archief ontbreken. De heer bibliothecaris heeft mij dat toegezegd, zoodat ik mag vertrouwen eerlang de beide afschriften te zullen ontvangen.

IX. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

In het afgeloopene jaar werden inlichtingen gevraagd o. a. door den rentmeester van het Kroondomein te Goes, omtrent de bedijking van den Thoornpolder; door den ontvanger-griffier van den Mariapolder, omtrent de bedijking van dien polder; door Gedeputeerde Staten van Zeeland omtrent de bedijking van den Adriaanpolder en omtrent de vraag, tot welke polder de buurtschap De Val onder Zaamslag behoort; door den dijkgraaf van den Stadspolder onder Kortgene en door mr. W. A. van Hoek te Middelburg, omtrent het recht van aardhaling; door Uwe Excellentie en den heer Servaas van Royen te 's-Gravenhage, omtrent de familie Huygens; door den heer Commissaris der Koningin in Zeeland, omtrent den eigendom van oude doopregisters; door den Heer Bom te Amsterdam, omtrent De Jongs teekeningen van zeehavens; door professor Frédéricq te Gent, omtrent het Begijnhof te Middelburg; door den provincialen archivaris te Gent en den secretaris van Zuiddorpe, omtrent het burgerlijke-standsarchief dier gemeente; door den heer Van der Lek de Clercq te Koudekerke, omtrent de grenzen der heerlijkheid Renesse; door den heer Van den Bemden te Gent, omtrent de weesboeken van Axel; door den heer Trosée te Utrecht, omtrent verschillende stukken uit de jaren 1579—1581; door professor Reitsma te Groningen, omtrent acta synodalia van Zeeuwsche synodes; door den heer De Vos te Zierikzee, omtrent den bouw van den 's-gravensteen aldaar; door dr. Klap te Oosterland, omtrent oude Zeeuwsche schoolordeningen; door den heer Van den Bosch te Goes, omtrent papieren, door hem in het archief der societeit aldaar gevonden,

en door den heer Van Affenden van Saemsfoort, omtrent de ligging der heerlijkheid van dien naam. Waar ik kon, heb ik die inlichtingen gegeven. Dankbaar herdenk ik daarbij de hulp, mij verstrekt door de gemeentearchivarissen en enkele gemeentebesturen in de provincie voornamelijk wat betreft de beantwoording der vragen van den heer Bom en professor Reitsma, door mijn ambtgenoot in Oost-Vlaanderen wat aangaat de ligging van de buurtschap De Val, en door den heer Hingman te 's-Gravenhage omtrent de Axelsche weesboeken. Bijzonder aangenaam was het mij eenige inlichtingen te kunnen geven omtrent verbouwingen, tusschen 1520 en 1530 aan de Abdij verricht, en waar die inlichtingen onvoldoende waren, ze te kunnen aanvullen door hetgeen ik gevonden had omtrent het materiaal, waarmede te zelfder tijd het 's gravensteen te Middelburg werd gebouwd.

Overeenkomstig het besluit der vergadering van rijksarchivarissen, in 1894 gehouden, werd door mij een rapport omtrent de rechterlijke functiën der weeskamers in deze provincie uitgebracht.

Nog werd het archief herhaaldelijk bezocht door wijlen den heer Walraven te Nieuw- en St.-Joosland en door den heer Polderdijk aldaar, die gezamenlijk de geschiedenis van dat dorp tot punt van hun onderzoek hadden gemaakt; door den heer Dommisse te Lage-Zwaluwe, die de ligging en indeeling van Oud-Vlissingen uit de oude grafelijkheidsrekeningen opspoort; door den heer Kesteloo te Domburg, die verschillende onderwerpen van plaatselijke geschiedenis onderzocht heeft; door den heer Von Brucken Fock voor zijne genealogische studiën en door den heer Schorer voor een reglement betreffende de calamiteuse polders. Sinds 1 October is ook de heer tweede-luitenant Wijckhuyse onvermoeid werkzaam geweest met het doen van nasporingen op het gebied der krijgsgeschiedenis, voornamelijk uit de jaren 1587—1592.

Aan den heer archivaris van Dordrecht werden verschillende charters uit het archief der Abdij ter inzage toegezonden, terwijl een register met acta synodalia ten behoeve van professor Reitsma op het Groningsche rijksarchief werd gedeponeerd. Omgekeerd werden mij voor mijne eigene studie eenige archiefstukken uit Utrecht toegezonden, terwijl de heer Frederiks te mijnen bureele een daartoe uit de bibliotheca Thysiana overgezonden plaatwerk bestudeerde.

IX. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

Mijn ambtsvoorganger heeft bij het overnemen van de rechter-

lijke archieven in Staats-Vlaanderen tevens de daarmede vermengde gemeentearchieven doen inventariseeren. Bij den aanvang van 1895 waren de gemeentearchieven van IJzendijke en Terneuzen nog onderhanden. Dezen zijn door den heer Van Visvliet afgewerkt. Het scheen mij echter, waar de termijn, voor de overneming der rechterlijke archieven gesteld, tot spoed dringt, ongewenscht de andere Vlaamsche gemeentearchieven op dezelfde wijze te behandelen, hoewel hunne belangrijkheid dit anders wel gewenscht zou hebben gemaakt.

In opdracht Uwer Excellentie heb ik bij het bezoeken der gemeentearchieven tevens zooveel mogelijk kennis genomen van de kerkelijke archieven. In het archief der hervormde gemeente te Breskens trof ik een doop- en huwelijksregister aan, loopende van 1611 tot 1710. Overigens vond ik, waar ik in de gelegenheid was de kerkelijke archieven in te zien, daarin geene opmerkenswaardige stukken.

Andere archieven zijn door mij niet bezocht, behalve met het oog op de overneming der rechterlijke stukken, met uitzondering alleen van het archief van Zieriksee, waar ik ten verzoeke van de directie der Vereeniging tot uitgave van bronnen van het oude Vaderlandsche recht een onderzoek naar de oude keurboeken der stad instelde. Bij die gelegenheid kon ik wel de door mij verlangde registers raadplegen, maar de toegang tot het archief zelf werd mij niet verleend. In eene poging om het archief der ambachtsheerlijkheid Hoogelande — de kerk van Hoogelande werd reeds in 1188 gesticht — in te zien bij gelegendheid van den verkoop dier heerlijkheid mocht ik niet slagen, het archief bleek in België te berusten.

Nog moet ik hier melding maken van het feit, dat ten gevolge van noodzakelijk gewordende reperatiën aan dat gedeelte der Abdij, dat ten dienste van het provinciaal bestuur is ingericht, een groot gedeelte van het archief van dat bestuur na 1813 naar de groote zaal boven de Balanspoort is overgebracht, waar het een tijd lang heeft vertoefd. Enkelen der bekende tapijten uit de Statenzaal zijn er nog altijd opgeborgen.

X. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

In de eerste plaats heb ik hier te wijzen op het gebrek aan ruimte om de archieven van dit depôt behoorlijk op te bergen. Ik meen, dat reeds in dit verslag is aangetoond, hoe de geheele regeling der archieven daaronder lijdt, en hoe aanzienlijke gedeelten van het depôt door plaatsgebrek niet geraadpleegd kunnen worden noch door bezoekers noch door mijzelf. Boven-

dien is een deel van de stukken zoo hoog geplaatst, dat het een gevaarlijk werk is deze zware registers naar beneden te halen. En waar ik de rechterlijke archieven, die nog overgenomen moeten worden, zal moeten bergen, zou ik waarlijk niet weten te zeggen. Toen mij dan ook in den loop van het jaar door den heer Commissaris der Koningin alhier gevraagd werd, of ik meende voor de behoorlijke plaatsing van het archief behoefte te hebben aan de lokalen, thans gebruikt door de provinciale bibliotheek en den provincialen waterstaat, heb ik niet anders dan volmondig bevestigend kunnen antwoorden. Eerst na de ingebruikneming dier localen zal tot eene behoorlijke ordening van de archieven kunnen worden overgegaan.

In mijn vorig verslag heb ik gewezen op den eigenaardigen toestand, dat de functiën van commies-chartermeester, klerk en concierge, elders aan beambten opgedragen, hier vervuld worden door personen, die geene vaste aanstelling als zoodanig hebben ontvangen, maar door mij bezoldigd worden uit het jaarlijks mij toegestane crediet. Reeds heeft Uwe Excellentie voor het jaar 1895 in die bezwaren gedeeltelijk voorzien door de verhooging van het crediet. Nog aangenamer is het intusschen, dat de regeering op de begrooting voor 1896 de noodige gelden voor de aanstelling van een commies-chartermeester heeft uitgetrokken, met welk voorstel zich thans ook de beide andere takken der wetgevende macht vereenigd hebben. Deze maatregel zal zeer zeker voor het archief goede vruchten afwerpen.

Middelburg, 13 Februari 1896.

De Rijksarchivaris in Zeeland,

R. Fruin Th. Az.

Bijlage A.

BESCHRIJVING EENER VERZAMELING CHARTERS EN PAPIEREN, AFKOMSTIG VAN ANNA VAN BOURGONDIË, VROUWE VAN RAVESTEIN, MEERENDEELS BETREFFENDE DE FAMILIE VAN BORSELEN VAN BRIGDAMME EN SOUBURG, BERUSTENDE IN HET RIJKS ARCHIEF-DEPÔT IN DE PROVINCIE ZEELAND.

Inleiding.

In 1892 werd ten behoeve van het Rijk van de Oostenrijksche regeering eene groote verzameling charters en papieren verworven, die oorspronkelijk in het Staatsarchief te Brussel hadden berust, en vandaar naar Weenen waren overgebracht. Het Zeeuwsche depôt ontving daaruit krachtens machtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 13 Juli 1892 (n°. 149 K. W.) bij schrijven van den Algemeenen Rijksarchivaris dd. 13 September 1892 (n°. 286) 118 charters benevens eenige papieren, die bijna allen bleken afkomstig te zijn van Anna bastaarddochter van hertog Philips van Bourgondië. Ten gevolge van haar eerste huwelijk met Adriaan van Borselen, heer van Brigdamme, in 1457 gesloten, verkreeg zij aanzienlijke goederen in Zeeland, en vestigde zij zich te West-Souburg. Adriaan van Borselen had die goederen gedeeltelijk van zijne voorouders geërfd, gedeeltelijk verkregen door zijn eerste huwelijk met Maria van Cats, erfdochter van een zijtak der Borselens van Brigdamme, de Borselens van Souburg. Adriaan van Brigdamme was de laatste van zijn geslacht, en zoo kwam een aanzienlijk deel zijner nalatenschap aan zijne weduwe, die ook na hertrouwd te zijn met den heer van Ravestein in het bezit er van bleef. Na haar dood zijn de bezittingen, die van haar eersten man afkomstig waren, overeenkomstig de door deze genomen beschikkingen (1) grootendeels tot zijne familie, de Borselens, de Voorhouts, de Bossu's en anderen, terug-

1) Zie zijn testament: Matthaeus. Analecta 2e ed. II blz. 286.

gekeerd. Vele goederen vererfden op Anna van Borselen van Veere, van wie zij op hare nakomelingen overgingen. Zij maakten dus deel uit van de nalatenschap van Maximiliaan van Bourgondië, markgraaf van Veere, en werden met zijne overige bezittingen verkocht. Een gedeelte der goederen, waarover Anna van Bourgondië vrijelijk beschikken mocht, vererfde op hare familie, de bastaardtakken van Bourgondië, en het is niet onwaarschijnlijk, dat de onderstaande verzameling charters afkomstig is van Jacques van Bourgondië-Phallaix, die Souburg had geërfd van Philips, bisschop van Utrecht, die het uit de nalatenschap zijner zuster Anna verkregen had (1). De goederen van dezen Jacques werden in 1550 verbeurd verklaard, en zoo zullen deze charters naar Brussel gekomen zijn. Misschien zijn zij echter ook verkregen, toen Philips II het markgraafschap uit de nalatenschap van Maximiliaal van Bourgondië kocht.

Ten einde de niet altijd even duidelijke familiebetrekkingen op te helderen zijn aan dezen inventaris twee stamboomen toegevoegd, één van de heeren van Brigdamme en Souburg uit het huis van Borselen, en één van de bastaardtakken van Bourgondië. In den laatsten is ook rekening gehouden met de gegevens, aan de charters, afkomstig van de heeren van Wakkene-Kapelle, ontleend. Overigens berusten de stamboomen alleen op de hierachter beschrevene charters zelf; alleen daar, waar tot recht verstand een ontbrekende schakel in de genealogie moest worden ingevoegd, is dit geschied; de naam is in dat geval tusschen [ ] geplaatst.

Nagenoeg alle stukken, die het Zeeuwsche depôt uit de schenking der Oostenrijksche regeering verwierf, (2) zijn van de vrouwe van Ravestein afkomstig, eene uitzondering moet alleen gemaakt worden voor een request van den pastoor van Dreischor aan de gouvernante Maria van Hongarije, eene bijlage tot de rekening van den rentmeester van Bewester Schelde dd. 1419 en een afschrift der keur van Gwy van Vlaanderen voor Axel. Deze stukken zijn dan ook niet in dezen inventaris opgenomen. Wel opgenomen zijn eenige andere stukken, waarvan waarschijnlijk is, dat zij van de vrouwe van Ravestein

1) Blijkens n°. 107 van den inventaris gingen enkele bezittingen van Anna van Bourgondië, waarvan ook papieren aanwezig zijn, rechtstreeks over op de familie van Bourgondië-Phallaix. Deze heeft echter de charterverzameling toen niet ontvangen. De aanteekening, in margine van het onder n°. 134 vermelde charter voorkomende, is alleen verklaarbaar, als het charter zelf niet onder Boudewijn, heer van Phallaix, berustte.

(2) Deze stukken zijn gemerkt K.

afkomstig zijn, ofschoon het niet met zekerheid blijkt. Dit zijn die, welke onder de n°ˢ. 16, 40, 46, 48, 75, 121 en 123 voorkomen. Bovendien is aan deze verzameling nog toegevoegd een charter (n°. 108), dat in September 1894 met andere stukken ten behoeve van het Algemeen rijksarchief uit de nalatenschap van den heer Hendrik Veder werd aangekocht en krachtens machtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 19 Maart 1895 (n°. 700 K. W.) door den Algemeenen rijksarchivaris bij schrijven dd. 29 Maart 1895 (n°. 101) overgedragen werd. (1)

Omtrent de beschrijving dezer charters valt alleen aan te teekenen, dat alle stukken op perkament in de landstaal geschreven zijn, tenzij het tegendeel uitdrukkelijk is aangeteekend. en dat de eigennamen in de oorspronkelijke spelling zijn weergegeven. De datum is eveneens in de spelling der stukken zelf weergegeven, wat gewenscht scheen, ook omdat aangaande den in Zeeland gebezigden jaarstijl zoo weinig met zekerheid vaststaat. Naar het schijnt, is de uitspraak van Huydecoper (ad Melis Stoke II blz. 321 en 322) in zooverre juist, dat de Paaschstijl in Zeeland veel meer gebruikelijk was dan in Holland. Ik vond, dat bijna alle dorpsbesturen, waarbij ik den gebezigden jaarstijl kon constateeren, nog in het midden der 16e eeuw het jaar met Paschen begonnen. Zoo hebben ook, naar het schijnt, de aanzienlijke Zeeuwsche edellieden gedateerd. Behalve uit het door den heer De Fremery (Nijhoffs Bijdragen IX blz. 139 (37)) aangehaalde voorbeeld, blijkt dit ook uit n°. 7 van dezen inventaris in verband met n°. 6. Ook de stad Middelburg bediende zich van den Paaschstijl. Te Goes, Veere en Brouwershaven vond ik in het laatst der 15e en de eerste helft der 16e eeuw den jaarsdagstijl in gebruik, te Zieriksee den Kerststijl. Burgerlieden te Middelburg bedienden zich evenmin van der Paaschstijl. Ook de notaris, die de onder n°. 117 vermelde akte opstelde, bezigde den Paaschstijl niet, wat te opmerkelijker is, omdat partijen (de stad Middelburg en de vrouwe van Ravestein) zich daarvan in den regel wel bedienden. Ik heb daarom bij de achterstaande charters, voor zoover mij de stijl dergenen, van wie het stuk uitging, niet bekend was, den datum zoowel volgens den Paaschstijl als volgens den jaarsdagstijl herleid. Bij de chronologische volgorde, waarin ik de charters heb geplaatst — deze volgorde schijnt mij bij kleine verzamelingen, die grootendeels uit charters bestaan, en

---

(1) Dit stuk is gemerkt P.

geene eigenlijke archieven uitmaken, de meest gewenschte — heb ik die, wier stijl twijfelachtig is, opgenomen op de plaats, die hun volgens den Paaschstijl toekomt.

INVENTARIS.

1. K. 1381/2 Februari 15.

Keurschepenen van Meleyfskerke oorkonden, dat Marie Heynricsdochter aan Gillis van Borselen den eigendom van eene huizinge aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC een ende tachtich des anderen daghes na Sente-Valetijnsdach in Zille.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

2. K. 1384 Maart 30.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Hadewijf Gheeraerdsdochter van Borselen aan Clays van Borselen Aelbrechtssone, ridder, den eigendom overdraagt van alle erven en huizen in Walcheren, haar aangekomen bij doode van haar vader Gheeraerd van Borselen, met uitzondering van een huis in de Corte Noertstrate.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC drie ende tachtich up den dortichsten dach in Maerte.

Met 4 geschonden schepenzegels in groene was.

3. K. 1387 Augustus 19.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Willem Boudijnssone aan Clays van Borselen den eigendom van $2^1/_2$ gemeten land te Popkijnburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC zeven ende tachtich up den neghentiensten dach in Oeghstmaent.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

4. K. 1387 December 16.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Katerine Jan Pieters (weduwe?) aan Clays van Borselen, rentmeester van Zeeland, den eigendom van 1 gemet land te Popkijnburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC zeven ende tachtich up den zestiensten dach in December.

De 4 schepenzegels verloren.

5. K. 1388 November 30.

Schepenen van Wester-Zubburch oorkonden, dat Aechte Michiels aan Wouter Janssone den eigendom van $^3/_4$ gemeten en 2 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int tjaer ons Heeren MCCC achte ende tachtich up Sente-Andriesdach.

Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

6. K. 1390 Februari 6.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Gillis van Borselen, baljuw van Middelburgh, ten behoeve van zijn broeder Clays van Borselen afstand doet van zijn aandeel in de hun gemeenschappelijk toebehoorende erven en huizen binnen Middelburgh en in de ambac ten Popkinburgh, Grijpskerke, Ser-Alaerdskerke en Brugdamme.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC neghene ende tachtich up den zesten dag in Februario.

Met 5 schepenzegels in groene was.

7. K. 1390 Februari 7.

De broeders Clays van Borselen, ridder, rentmeester van Zeeland, en Gillis van Borselen, baljuw van Midddelborgh, maken eene verdeeling van de ambachten en leenen, die zij tot heden gemeenschappelijk hebben bezeten, en bepalen, dat eerstgenoemde bezitten zal de goederen in Popkenborgh, Brigdamme, Griepskerke, Nord-Monstre en Coudekerke, behalve hetgeen Clays van Brigdamme van het laatstgenoemde ambacht bezat, hetwelk aan Gillis van Borselen zal toebehooren, evenals de goederen in Wester-Zobborgh, Sinte-Mariënkerke, Domborgh, Vlissinghen en Riethem.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC neghen ende tachtich upten zevensten dach in Februario.

Met de geschonden zegels van 5 mannen van den graaf van Hollant in groene was; die van Clays en Gillis van Borselen verloren.

8. K. 1390 December 15.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Clays Olaerdssone en Pieter Pieterssone aan Clays van Borselen, ridder, den eigendom van $1^1/_2$ gemeten 30 roeden land te Popkinburgh overdragen.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCC ende tneghentich up den vichtiensten dach in December.

Met 4 schepenzegels in groene was.

9. K. 1393 Februari 8. / 1394 Februari 7.

Hughe, heer van Heenvliet, ridder, rentmeester van Bewester Scelt, erkent van Boudin en Floris, zoons van Gillis van Borselen, ontvangen te hebben 66 pond 14 schellingen en 6 penningen grooten, verschuldigd wegens den aankoop van ambachten van heer Claes van Cortkene en wegens het overlijden van hun broeder Aelbrecht.

Ghegheven int jaer ons Heeren MCCC tneghentich ende drie des Saterdaghes na Sinte-Aechtendach.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in groene was.

10. K. 1395/6 Februari 11.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Aernoud Janssone aan Wouter Janssone den eigendom van 2 gemeten land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCC vive ende tneghentich opten elfsten dach in Zelle.

Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

11. K. 1396/7 Februari 25.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Willem Janssone aan Wouter Janssone den eigendom van 24 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCC zes ende tneghentich opten vive ende twintichsten dach in Zelle

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

12. K. 1397/8 Februari 24.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden,

dat Willem Janssone uten Moere aan Wouter Janssone den eigendom van $^{3}/_{4}$ gemeten 68 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCC zeven ende tneghentich opten vier ende twintichsten dach in Zelle.

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

13. K. 1399 Mei 4.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Jan Pieter-Heynrixsonssone aan Wouter Janssone den eigendom van 1 gemet 25 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCC neghen ende tneghentich opten vierden dach in Meye.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

14. K. 1400 Juni 10.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Heinric en Willem Gillissonen de overdracht van $2^{1}/_{2}$ gemeten land te Bigghenkerke door hunne moeder Alise, weduwe van Gillis Heinrixsone, aan Janne, weduwe van Gillis van Borselen, goedkeuren.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren M ende vierhondert upten tiensten dach in Junio.

Met 4 geschonden schepenzegels in groene was.

15. K 1400 December 16.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Jan Pauwelssone aan Florens van Borselen den eigendom van 1 gemet en 20 roeden land te Wester-Zubburgh overdraagt

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren M ende vierhondert upten zestiensten dach in December.

Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

16. K. 1402 Maart 4.

Schepenen van Middelburch oorkonden, dat Wouter Michielssone op zekere voorwaarden voor 10 jaren van

Jan van Abeele eene halve hofstede te Zinte-Janskerke in pacht neemt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren M vierhondert ende een upten vierden dach in Maerte.

De 4 schepenzegels verloren.

17. K. 1402/3 Januari 30.

Jan jonfer-Layensone en zijn zoon Jan Janssone erkennen de „verloofde vriende" van Boudijn van Borselen en Florijs van Borselen te zijn.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende twee opten dortichsten dach in Januario.

Met de zegels van Laureyns Hughensone en Michiel van Nieuwerve in groene was.

18. K. 1402/3 April 4.

Jan Hughensone erkent „verloeft vrient" van Boudin en Florijs van Borselen te zijn.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCC ende twee opten vierden dach in Aprille.

Met de gedeeltelijk geschonden zegels van Jan Hughensone, Michiel van Nieuwerve en Adriaen Pauwelssone in groene was.

19. K. 1403 Juni 19.

Boudin van Borselen verklaart, dat, in geval Kateline, dochter van wijlen Adryaen Willemssone van Duveland, na met hem gehuwd te zijn, zonder kinderen na te laten mocht overlijden, de goederen ter waarde van 110 ponden grooten, die hare moeder Johane haar boven haar vaderlijk erfdeel mede ten huwelijk geven zal, weder aan vrouwe Johane en hare erfgenamen zullen vervallen.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende drie upten neghentiensten dach in Junio.

Opgenomen in een vidimus van schepenen van Zirixe dd. 1417 Juni 23 (zie n°. 60).

20. K. 1404 April 19.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat de gemachtigde van meester Pieter Goedghenoech erkent van Baudin en Floris van Borselen, kinderen van Gillis van Borselen, zeven ducaten, die meester Pieter

aan Gillis van Borselen had geleend, terug ontvangen te hebben.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viere upten neghentiensten dach in April

Met 2 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

21. K. 1404 Juli 16.

Jan Boudinssone van Domburch verkoopt aan Wouter den Augustijn, zijn zoon, 1½ gemet 100 roeden land te Domburch.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viere den sestiensten dach in Julio.

Met het zegel van Jan van Domburch in groene was.

22. K. 1405 Augustus 17.

Dieric van Borsselen, heer van Zulen, rentmeester van Bewester Schelt en Jan van Hienvliet, ridder, heer van Cattendike en Stavenisse, maarschalk van Zeelant, erkennen van de broeders Boudijn en Florijs van Borsselen het geld, waarvoor dezen gedurende zes weken 40 man hadden moeten stellen, ontvangen te hebben.

Int jaer ons Heren dusent vierhondert ende vyve des Manendaghes na Onzer-Vrouwendach Assumpcio.

Met de uithangende zegels van den rentmeester en den maarschalk in groene was.

23. K. 1405 November 26.

Mannen der grafelijkheid van Hollant oorkonden, dat de broeders Pieter en Willem Willem-Janszonszone aan de broeders Boudin en Floris van Borselen 96 gemeten ambacht te Riethem overdragen.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende vive upten zesse ende twijntichsten dach in November.

Met de geschonden zegels van 2 mannen in groene was; die van 2 verloren.

24. K. 1406 December 12.

Schepenen van Sinte-Aechtekerke oorkonden, dat Clays Pierssone aan Wouter Janszone den eigendom van 1½ gemeten land te Wester-Zubburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaar ons Heeren MCCCC ende zesse upten twaelfsten dach in Decembri.

Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

25. K. 1407 Februari 10.

Floris van den Abeele, ridder, rentmeester van Bewester Scelt, verkoopt aan Floris van Borselen al de goederen, die bij doode van heer Dieric Manden aan de grafelijkheid vervallen waren.

Dit was gedaen int jair ons Heren MCCCC ende zesse upten tiensten dagh in Februario na den belope mijns liefs heeren hove van Holland.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in groene was.

26. K. 1407 Juli 24.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Hernoud Willemssone aan Wouter Janssone den eigendom van $1^1/_2$ gemet 13 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaar one Heren MCCCC ende zeven opten vier ende twintichsten dach in Julio.

Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

27. K. 1407 November 1.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Jan Hughensone aan Wouter Janssone den eigendom van 414 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende zeven opten eersten dach in November.

Met 4 geschonden schepenzegels in groene was.

28. K. 1407 December 2.

Floris van den Abeele, ridder, rentmeester van Bewester Scelt, verkoopt aan Floris van Borselen $175^1/_2$ gemet 60 roeden ambacht te Meyloefskerke, Sinte-Janskerke, Sinte-Mariënkerke, den Burch en Nyenkerke, die bij doode van Heyn Zotte aan de grafelijkheid vervallen waren.

Dit was gedaen int jair ons Heren MCCCC ende zeven upten anderen dagh in Decembri.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in groene was.

29. K. 1408 Februari 10.

Floris van den Abeele, ridder, rentmeester van Bewester Scelt, verkoopt aan Floris van Borselen 17

gemeten land te Wester-Zubburgh, die bij doode van Pieter van Zubburch aan de grafelijkheid vervallen waren.

Dit was gedaen int jair ons Heren MCCCC ende zeven upten tiensten dagh in Februario na den belope van mijns liefs heren hove vorscreven.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in groene was.

30. K. 1408 Mei 11.

Marie weduwe van Clais Boonem verkoopt aan Florijs van Borselen al de goederen in Walcheren, die haar aanbestorven waren bij doode van haar broeder Pieter van Zubburgh, en erkent de koopsom ontvangen te hebben.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCC ende achte opten elfsten dach in Meye.

Met de zegels van Inghelram van Boonem, zoon van vrouwe Marie, Michiel van Nieuwerve en Laureyns Hughensone in groene was.

31. K. 1408 Juni 17.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Boudijn Pieterssone aan Wouter Janssone den eigendom van $1\frac{1}{4}$ gemeten 6 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende achte opten zeventiensten dach in Junio.

Met 4 schepenzegels in groene was, waarvan 1 geschonden.

32. K. 1408 November 22.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Maertin Baudin-Janssonssone aan Clays van Borselen, heer van Brigdamme, den eigendom van $3\frac{1}{2}$ gemeten land in Popkinburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende achte opten twee ende twintichsten dach in November.

De 4 schepenzegels verloren.

33. K. 1409 Juli 7.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Heinric Gillissone aan Wouter Janssone den eigendom van $\frac{1}{2}$ gemet 9 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende neghen opten zevensten dach in Julio.

Met 4 schepenzegels in groene was.

34. K. 1409 December 22.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Heynric Gillissone van Noden aan Wouter Janssone den eigendom van 1 gemet 42 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende neghen opten twee ende twintichsten dach in Decembri.

Met 4 schepenzegels in groene was.

35. K. 1411 Juni 4.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Jan Hughensoue aan Florijs van Borselen de voogdij zijner kinderen opdraagt.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCC ende elve opten vierden dach in Junio.

Met 3 schepenzegels in groene was.

36. K. 1412 November 14.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Jan Pieterssone, Wouter Janssone, Pieter Loefssone en Pieter Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van een huis te Ooster-Zubburgh overdragen, waarvan de eerste voor de helft, de tweede voor een vierde en de beide anderen elk voor een achtste eigenaars waren.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende twaelve opten viertiensten dach in November.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

37. K. 1412 December 19.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Heynric Domaessone aan Bazelis Willemssone den eigendom van $^1/_2$ gemet 7 roeden land te Wester-Zubburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende twaelve opten neghentiensten dach in December.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

38. K. 1413 Mei 28.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Alaerd Pauwelssone aan Florijs van Borselen den eigendom van 500 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende dortiene opten acht ende twintichsten dach in Meye.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

39. K. 1413 Juni 4.

Keurschepenen van Wester-Zubbdrgh oorkonden, dat Barwoud Willemssone, Wouter Symonssone, Willem Pieterssone (als vertegenwoordiger van Pieter Willemssoen) en Griele Hughenweduwe (als vertegenwoordigster van Clais Hughensoen) aan Florijs van Borselen den eigendom, van wat hun bij doode van Aechte Jan-Huyghensoens is aangekomen, overdragen.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende dortiene opten vierden dach in Junio.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

40. K. 1413 Augustus 25.

Keurschepenen van Riethem oorkonden, dat Gosijn Janssone aan Zegher van den Wijngaerde den eigendom van 420 roeden land te Coudekerke overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heren MCCCC ende dortiene opten vive ende twintichsten dach in Augusto.

Met 4 schepenzegels in groene was.

41. K. 1413 October 12.

Mannen der grafelijkheid van Hollant oorkonden, dat Pieter Pauwelssone van Clawertskerke aan Boudin en Floris von Borselen 200 gemeten ambacht te Ooster-Zubburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende dortiene opten twalefsten dach in October.

Met de gedeeltelijk geschonden zegels der 4 mannen in groene was.

42. K. 1414 September 26.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Pieter Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van 1 gemet 8 roeden land te Wester-Zubburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertien opten zesse ende twintichsten dach in September.
Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

43. K. 1414 November 16.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Jan Janssone aan Bazelis Willemssone, priester, den eigendom van 252 roeden land aldaar overdraagt.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertiene opten zestiensten dach in Novembre.
Met 3 schepenzegels in groene was.

44. K. 1414 December 8.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Alerd Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van 1 gemet land aldaar overdraagt.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertien opten achsten dach in December.
Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

45. K. 1414/5 Januari 26.

Keurschepenen van Wester-Zubburg oorkonden, dat Alerd Pauwelssone aan Bazelis Willemssone, priester, den eigendom van 1 gemet land aldaar overdraagt.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertiene opten zessentwintichsten dach in Januario.
Met 4 schepenzegels in groene was.

46. K. 1415 Februari 11.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Clays Willemssone aan Clays Hoefschaer den eigendom van 2 gemeten land te Wester-Zubburgh overdraagt.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertien opten ellevensten dach in Zille.
Met 4 schepenzegels in groene was.

47. K. 1414/5 Maart 6.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden,

dat Heynrich Willemssone, Heynrich Gillissone (ook namens Steven Andriessone), Willem Janssone, Jan Hughensone (ook namens Maertijn Stevenssone, Doen Stevenssone en Magriete Stevensdochter) en de vertegenwoordiger van Lijsbet Willemsdochter aan Matijs Pauwelssone den eigendom van de helft van Wittebollehoec aldaar overdragen.

Ghegheven int jaer ons Heeren MCCCC ende viertiene opten zesten dach in Marcio

Met 4 geschonden schepenzegels in groene was.

48. K. 1414/5 Maart 10.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Pieter Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van 1 gemet land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertiene opten tiensten dach in Marcio.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

49. K. 1414/5 Maart 24.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Pieter Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van 2 gemeten 40 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertiene opten vierentwintichsten dach in Maerte.

Met 4 schepenzegels in groene was.

50. K. 1415 September 19.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Heynric Janssone aan Floris van Borselen den eigendom van $^{1}/_{2}$ gemet 18 roeden land te Marienkerke overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende vijftien opten neghentiensten dach in Septembri.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was

51. K. 1415 December 1.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Alerd Pauwelssone aan Poppe Pieterssone 9 fransche kronen en 40 grooten schuldig is.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende vijftiene opten eersten dach in December.
Met 4 schepenzegels in groene was. — Met een transfix dd. 1416 Mei 24 (zie n°. 55).

52. K. 1415 December 23.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Louwereys Pieter-Baselissone aan Florijs van Borselen den eigendom van 2 gemeten land te Coudekerke overdraagt.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende vijftien opten drie ende twintichsten dach in December.
Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

53. K. 1415/6 Januari 20.

Keurschepenen van Oester-Zubburgh oorkonden, dat Pieter Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van 1 gemet land aldaar overdaagt.
Dit was ghedaen int jaar ons Heeren MCCCC ende vijftiene opten twintichsten dach in Januario.
Met 3 schepenzegels in groene was.

54. K. 1415/6 Maart 14.

Schepenen van Niewe-Vlissinghe oorkonden, dat Willem dullen-Pieterssone aan Wouter Janszone den eigendom van 1 gemet 3 roeden land te Wester-Zubburgh overdraagt.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende vichtiene up den viertiensten dach in Maerte.
Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

55. K. 1416 Mei 24.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Poppe Pieterssone aan Floris van Borselen een schuldbrief dd. 1415 December 1, waardoor deze gestoken is, (zie n°. 51) in eigendom overdraagt, onder bepaling, dat van deze schuld 2 kronen betaald zijn.
Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende zestiene opten vier en twintichsten dach in Meye.
Met 3 schepenzegels in groene was; 1 verloren.

56. K. 1416 December 1.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Clays Hoefschaer aan Floris van Borselen den eigendom van 2 gemeten land te Wester-Zubburgh overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende zestien opten eersten dach in December.

Met 2 schepenzegels in groene was; 2 verloren.

57. K. 1416/7 Februari 5.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Alerd Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van 102 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende zestiene opten vijfsten dach in Februario.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

58. K. 1416/7 Februari 5.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Alerd Pauwelssone aan Floris van Borselen den eigendom van ½ gemet land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende zestiene opten vijfsten dach in Februario.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

59. K. 1416/7 Maart 7.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Willem Jacobssone aan Hernoud Willemssone den eigendom van 1 gemet 11 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende zestiene opten zevensten dach in Maerte.

Met 4 schepenzegels in groene was.

60. K. 1417 Juni 23.

Schepenen van Zirixe geven vidimus van een brief dd 1403 Juni 19 (zie nr. 19).

Ghegheven upten drie ende twintichsten dach in Junio int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende zeventiene.

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was

61. K 1418 Juni 13.

Jan, hertog van Brabant, benoemt Florens van Borsselen tot dijkgraaf van de Westwateringen in Walcheren, en beveelt hem als zoodanig te gehoorzamen.

Gegeven tot Middelburgh upten dortiensten dach in Junio int jair ons Heeren duysent vierhondert ende achtiene.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

62. K. 1418 Juli 28.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Gillis Poppensone aan Florijs van Borselen, baljuw van Middelburgh, den eigendom van alle goederen, die hem aangekomen zijn bij doode van Wouter Janssone, zijn oom, overdraagt

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende achtiene opten achte ende twintichsten dach in Julio.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

63. K. 1418 September 21.

Floris van Borselen ter eene en Pieter Hughensone, Boudijn Pieterssone en Henric Pieterssone ter andere zijde maken eene kaveling omtrent hunne goederen.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende achtien op Zinte-Matheeusdach Eevvangheliste.

Cyrograaf.

64. K. 1419 September 7.

Mannen van de grafelijkheid van Hollant oorkonden, dat Florens van den Abeele, ridder, heer van Welsinghen, aan de broeders Boudijn en Florens van Borsselen 40½ gemeten ambacht te Oester-Zubburch en 18 gemeten 3 kwartieren ambacht te Riethem overdraagt.

Gedaen opten zevensthen dach in Septembry int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende neghentien.

Met de zegels der 3 mannen in groene was.

65. K. 1419 September 9.

Florens van den Abeelle, heer tot Welsinghen, ver-

koopt aan de broeders Boudijn en Florens van Borsselen den halven molen en de halve molenwerf te Riethem.

Ghedaen int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende neghentiene opten neghensten dach in Septembri.

Met het zegel van Florens van den Abeelle in groene was.

66. K. 1419 September 21.

Schepenen van Capellen in Duvelant oorkonden, dat Boudin van Borsselen aan zijne echtgenoot Katheryna van Zwanenburch al zijne roerende goederen in eigendom overdraagt.

Ghegheven int jaer ons Heeren MCCCC ende neghentiene up Sente-Matheus-Evvangelistendach.

Met het zegel van Boudin van Borsselen en 5 schepenzegels in groene was.

67. K. 1419 November 7.

Florijs van den Abeele, ridder, heer van Welsinghen, verkoopt aan Boudin en Florijs van Borselen den halven windmolen en de halve molenwerf te Ryethem.

Int jaer ons Heeren MCCCC ende neghentien op Sente-Willeboirdsdach.

Met het zegel van Florijs van den Abeele in groene was.

68. K. 1419 November 10.

Philips, heer tot Borsselen en Cortkene, rentmeester van Bewester Scelt, verkoopt aan de broeders Boudin en Florens van Borsselen 120 gemeten $12^1/_2$ roeden ambach te Riethem, van Jan Jan-Gillessoonssone aan de grafelijkheid gekomen

Ghedaen upten tiensten dach in November int jair ons Heeren MCCCC ende neghentiene.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in groene was.

69. K. 1419 December 13.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Olaerd Adryaenssone erkent van Florijs van Borselen, baljuw van Middelburgh, $37^1/_2$ Engelsche nobelen, die deze indertijd van Human Humanssone, stiefvader van Olaerd, had geleend, terug ontvangen te hebben.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende neghentiene opten dortiensten dach in December.

Met 3 schepenzegels in groene was.

70. K. 1420 December 1.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Jan Louwerijssone aan Florijs van Borselen den eigendom van 100 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaar ons Heeren MCCCC ende twintich upten eersten dach in December

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

71. K. 1421 Februari 20.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Rase van der Maelstede aan Jan die Wise, $^1/_{16}$ van eene tiende te Coudekerke verkoopt, en belooft het, zoodra dit veilig doenlijk is, voor het leenhof van den abt van Sinte Pauwels te zullen overdragen.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende twintich opten twintichsten dach in Zille.

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was. — Met een transfix dd 1430 April 21 (zie nº. 81).

72. K. 1421 Augustus 18.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Wolfaerd van den Waerde aan Floris van Borselen den eigendom van den halven windmolen en de halve molenwerf te Hoghelande overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende een ende twintich opten achtiensten dach in Oegstmaent.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

73. K. 1421 October 26.

Johan, hertog in Beyeren, machtigt Vranck van Burselle en Florens van den Abeele om de 500 nobelen min 400 kronen, die de stad Brouwershaven hem nog moet opbrengen, te ontvangen in afkorting van hetgeen hij hun schuldig is, en beveelt den rentmeester van Beoester Scelt en baljuw, burgemeesters, schepenen en raad van Brouwershaven hun hierin behulpzaam te zijn.

Ghegeven in onser stede van Dordrecht vijf ende twintich dage in Octobri int jair ons Heren XIIIIc een ende twintich.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

74. K. 1422 April 20.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Heynric Lammenssone aan Pieter den Clerc den eigendom van $^1/_4$ gemet land te Meliskercke overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC twee ende twintich opten twintichsten dach in Aprijl.

Met 2 geschonden schepenzegels in groene was; 2 verloren.

75. K. 1425 Maart 6.

Johan, hertog van Brabant, machtigt Florens van Borssell, rentmeester van Beoister Scelt, om over de stad Brouwershaven een baljuw aan te stellen, onder belofte Florens van Borssell niet te zullen ontslaan, zoolang de hertog de penningen, die hij deze wegens het rentmeesterschap en het baljuwschap schuldig is, niet heeft terugbetaald.

Gegeven in onser stat van Middelburch opten zessten dach van Mairte int jaer ons Heren MCCCC vier ende twintich na den loep van onsen hove.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

76. K. 14 25 Maart 9.

Johan, hertog van Brabant, machtigt Florens van Borssel, rentmeester van Beoester Scelt, om de ambachten, groot 100 gemeten of kleiner, die in zijn rentmeesterambt aan de grafelijkheid vervallen mochten, te verkoopen.

Gegeven tot Middelborch upten negenden dach in Mairte int jair ons Heren MCCCC vier ende twintich na den loep van onsen hove.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

77. K. 1426 Maart 9.

Philips, hertog van Bourgondiën, benoemt Floris van Borssel tot rentmeester van Beoester Schelt, onder belofte hem niet te zullen ontslaan, zoolang de

hertog de penningen, die deze hem wegens het rentmeesterschap schuldig is, niet heeft terugbetaald.

Gegeven tot Bergen upten Zoom den negenden dach in Mairte int jair ons Heren MCCCC vive ende twintich na den loep ons hoifs van Hollant.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

78. K. 1426 Maart 9.

Philips, hertog van Bourgondiën, beveelt aan Florijs van Borssel, rentmeester van Beoester Scelt, om voor de stad Brouwershaven een baljuw aan te stellen, onder belofte Florijs van Borssel niet te zullen ontslaan, zoolang de hertog de penningen, die hij deze wegens het rentmeesterschap en het baljuwschap schuldig is, niet heeft terugbetaald.

Gegeven tot Bergen upten Zoem negen dage in Merte int jair ons Heren MCCCC vijff ende twintich nae den beloepe ons hoeffs van Hollant.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

79. K. 1426 Maart 18

Philips, hertog van Bourgongnen, bevestigt alle handvesten en privilegiën, die Florijs van Borssele zijn raad en rentmeester van Beoester Scelt, van vorige graven en gravinnen van Hollant en Zeelant, van den regeerenden hertog van Brabant en van hertog Jan van Beyeren heeft verworven.

Gegeven tot Zierixee upten achtiensten dach van Mairte int jaer ons Heren MCCCC vijff ende twintich na den loep van onsen hove.

Met het geschonden zegel van den hertog in roode was.

80. K. 1429/30 Maart 8.

Haddewy van Borselen, vrouwe van der Veer en tot Abbenbrouke, erkent van haar neef Boudin van Borselen 100 kronen ontvangen te hebben

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende XXIX op den VIIIsten dach in Maerte.

Het opgedrukte zegel der vrouwe van der Veer verloren. — Dit stuk is geschreven op papier.

81. K. 1430 April 21.

Schepenen van Middelburgh oorkonden, dat Jan

die Wise aan Floris van Borselen den brief dd. 1421 Februari 20, waardoor deze brief gestoken is (zie n°. 71), in eigendom overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende dortich opten eene ende twintichsten dach in Aprille.

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

82. K. 1439 Augustus 9.

Kuyser ven Buyshuysen erkent door Florijs, heer tot Borssel en van Zuybburch, voldaan te zijn van het aandeel, dat zijne vrouw toekwam in de erfenis van hare tante Cateline van Zwanenburgh, weduwe van Boudijn van Borsselen.

Ghegeven int jaer ons Heeren MCCCC neghen ende dortich op Sinte-Laurijsavont.

Met het geschonden zegel van Kuyser in groene was.

83. K. 1440 December 8.

Keurschepenen van Wester-Zubburgh oorkonden, dat Claes Pieterssone aan Floris van Borselen den eigendom van $^1/_2$ gemet land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC ende viertich opten achsten dach in December.

Met 4 schepenzegels in groene was.

84. K. 1442. . . . .

Wouter van der Vere, cureit van Oude-Vlissinghe, erkent van Floris van Borselen uit de tiende, behoorende tot de cure van Oude-Vlissinghe, 5 pond grooten ontvangen te hebben.

Int jaer vorscreven (MCCCC ende XLII).

Dit stuk is geschreven op papier.

85. K. 1442/3 Februari 11.

Lievin Pieterssone erkent namens Wouter van der Vere, cureit van Oude-Vlissinge, 5 pond grooten en voor zich 6 pond grooten van Floris, heer tot Borsell en van Zubburgh, uit de tiende, behoorende tot de cure van Oude-Vlissinge, ontvangen te hebben.

Ende was gedaen int jaar ons Heeren MCCCC twee ende viertich opten ellevensten dach in Zille.

Met het zegel van Lievin in groene was.

86. K. 1443 Juni 14.

Gerijt van Damasch, kanunnik van Sinte Pieters te Utrecht en cureit te Biggenkerke, erkent wegens zijne vicarie op Onzer-Vrouwenaltaar in de kerk te Wester-Zubburch van Florijs, heer tot Borssele en Zubburch, 9 gouden pieters ontvangen te hebben.

Gegeven upten XIIIIsten dach in Junio int jair ons Heren MCCCC drie ende veertich.

Met het opgedrukte zegel van Aernt die Bruyn, priester en kanunnik van Sinte Pieters te Middelburch, in roode was. — Dit stuk is geschreven op papier.

87. K. 1444 Juni 16.

Keurschepenen van Wester-Zubburch oorkonden, dat Pieter Gheerdssone aan Floris, heer van Borselen en Wester-Zubburch, den eigendom van $^3/_4$ gemet 3 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren MCCCC vier ende viertich op den zestiensten dach in Junio.

Met 2 geschonden schepenzegels in groene was; 2 verloren.

88. K. 1445 Mei 23.

Schepenen van Coudekerke oorkonden, dat Gillis Willemssone aan Florijs van Borssellen den eigendom van 6 gemeten 56 roeden land aldaar overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren dusent CCCC vive ende viertich opten drie ende twintichsten dach in Meye.

Met 4 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

89. K 1446 Maart 1.

Jan Quevin, raad en rentmeester van Bewester Scelt, verkoopt aan Floris, heer tot Borsselen en Zubborch, alle goederen, die hij doode van Ector, bastaardsoon van Gillis van Borsselen, aan de grafelijkheid vervallen waren.

Den eersten dach van Maerte int jaer dusent vierhondert vive ende viertich.

Met het zegel van den rentmeester in roode was.

90. K. 1452 October 26.

Jan van Cats, heer van Symonskerke en tot Brouwers-

haven, draagt verschillende perceelen ambacht te Couderkerke, Oester-Zubburch, Riethem, Welsingen, die Haymanne, Vlissingen, Meliskerke, Sinte-Maryenkerke, Crommenhoecke, Domburch en Popsrodenambacht, die na den dood van Florijs van Borsselen aan de grafelijkheid vervallen, maar door hem ten behoeve zijner dochter Marye van Zubburch, kleindochter van Florijs voornoemd, gelost waren, over aan zijne voornoemde dochter en haar echtgenoot Adryaen van Borsselen, nadat hem de kosten der lossing terugbetaald zijn.

Gedaen opten XXVIen dach in Octobry int jair ons Heeren duysent vierhondert twee ende vijftich.

Met de geschonden zegels van 2 mannen der grafelijkheid van Hollant en Zeelant in groene was; de zegels van Jan van Cats en 1 der mannen verloren.

91. K. 1457 December 5.

Mannen van den hertog van Bourgoingne en Brabant, graaf van Haynny en Hollande, oorkonden heden tegenwoordig te zijn geweest bij het maken der huwelijksvoorwaarden tusschen Adryen van Borsselen en Anna, natuurlijke dochter van den hertog.

Le chincqysme jour de Décembre mil quattre cens chincquante sept.

Met de zegels der mannen in groene was en het geteekend zegel van den notaris Thomas Maillet.

91*bis*. K. Afschrift op papier.

92. K. 1461 Maart 14.

Adriaen van Borsselen, heer van Brugdam, Duvelant en Galmaerden, voogd van Bergen in Henegauwe, kapitein van der Goude, erkent schuldig te zijn aan Jan van Noortgouwe, Cornelis Pieterszoen van Scheyngen, Jan de Brauwere en andere erfgenamen van zijne overledene huisvrouw Marie, dochter van Jan van Cats, eene rente van 12 pond grooten Vl. 's jaars, losbaar met 144 pond, totdat hij hun in plaats daarvan andere goederen van gelijke waarde zal hebben afgestaan.

Den viertie(n)sten dach in Marte int jair duysent vierhondert ende tsestich naer den loop des hofs van Hollant.

Met het geschonden zegel van Adriaen van Borsselen in roode was. — In dorso zijn quitanties van verschillende belanghebbenden geregistreerd. — Aan dezen brief zijn gehecht twee andere brieven dd. 1461 Maart 14 (zie n°. 93) en 1483/4 April 9 (zie n°. 99).

93. K. 1461 Maart 14.

Adriaen van Borsselen, heer van Brugdam, Duvelant en Galmaerden, voogd van Bergen in Henegauwe, kapitein van der Goude, staat aan Jan van Noortgouwe, Cornelis Pieterz. van Schijngen en de andere erfgenamen van zijne overledene huisvrouw Marie van Cats voor hunne erfportie af de helft van de goederen, gelegen in het land van Borsselen, afkomstig van Floris van Borssellen.

Den viertie(n)sten dach in Maerte int jaer duysent vierhondert ende tsestich naer den loop des hofs van Hollant.

Met het zegel van Adriaen van Borsselen in roode was. — In dorso zijn quitanties van verschillende belanghebbenden geregisteerd. — Aan dezen brief zijn gehecht twee andere brieven dd. 1461 Maart 14 (zie n°. 92) en 1483/4 April 9 (zie n°. 99).

94. K. 1463 November 30.

Schepenen van Wemelinghe oorkonden, dat Aernout Toelmanssone, als man en voogd van Philippe Jacob-Philipssonsdochter, aan Adryaen van Borsselen, heer van Brugdamme, zijn aandeel in de erfenis van Marie, dochter van Jan van Cats, echtgenoot van voornoemden Adryaen van Borsselen, overdraagt.

Ghegeven int jaer ons Heeren duysent vierhondert drye ende tsestich upten laetsten dach van Novembri.

Met 3 schepenzegels in groene was.

95. K. 1466 Mei 28.

Zweer van Cruningen, ridder, verkoopt aan zijn zwager Adriaen van Borsselen, heer van Brugdam, al hetgeen hem of zijnen kinderen uit hoofde zijner echtgenoot mocht aangekomen zijn bij het overlijden van Marie, dochter van Jan van Cats en echtgenoot van den heer van Brugdamme voornoemd.

Opten acht ende twintichsten dach in Meye int jaer duusent vierhondert zesse ende tsestich.

Opgenomen in een vidimus van burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerch dd. 1505 Januari 23 (zie n°. 133). — De in dezen brief voorkomende uitdrukking „zwager" schijnt in den meer algemeenen zin van „aanverwant" opgevat te moeten worden (zie n°. 122).

96. K. 1466 Juni 25.

Judocus, bisschop van Jeropolis en vicaris-generaal van David van Burgundia, bisschop van Traiectum, verkondigt een aflaat van 40 dagen voor diegenen, die het beeld van den Verlosser in de parochie van Wester-Zubborch vereeren.

Datum in Middelborch anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto mensis Iunii die vicesima quinta

Met het zegel van den vicaris-generaal in roode was.

97. K. 1481 Mei 31.

Maximilien (van Oostenrijk) gelast aan den raad van domeinen en financiën aan de vrouwe van Ravestain uit te betalen uit de opbrengst van het schot van hare ambachten in Zeelande hare rente van 2000 francs 's jaars.

Donné . . . . . le dernier jour de May l'an mil IIII^c IIIIxx et ung.

Afschrift op papier. — Op hetzelfde papier bevindt zich nog afschrift van een brief dd. 1495 September 26 (zie n°. 111).

98. K. 1482 Januari 6.

Maximilian en Marie, hertogen van Bourgoinge, vergunnen aan Anne van Bourgoingne, natuurlijke dochter van hertog Philippe, echtgenoot van Adolph van Clèves en van la Marcque, heer van Ravestain, vrij over hare goederen te beschikken.

Donné en notre ville de Bruges le VIme jour de Janvier l'an de grace mil quatre cens quatre vingts et ung.

Opgenomen in een brief dd. 1493 Juni 11 (zie n°. 107).

99. K. 1483/4 April 9.

Thomas Bodt Jacopsone erkent van den rentmeester der vrouwe van Ravesteyn 40 pond grooten Vl. ontvangen te hebben, wegens hetgeen hij en anderen als erfgenamen van Magriete Philips de Hontsdochter, vrouw van Willem de Brouwer, hadden te vorderen in de nalatenschap van Marie van Cats, eerste vrouw van den heer van Brugdamme.

Int jaer ons Heren dusent vierhondert ende LXXXIII den neghensten dach van April.

Dit stuk is geschreven op papier. — Aan dezen brief zijn gehecht twee andere brieven dd. 1461 Maart 14 (zie nos. 92 en 93).

100. K. 1484 Mei 4.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant en burgemeesters, schepenen en raden der steden Middelbuerch en Ziericxee oorkonden, dat Adriaen van Veurhoute, ridder, op zekere voorwaarden ten behoeve van Anne van Bourgoignen, vrouwe van Ravestein, afstand doet van zijn aandeel in de erfenissen van Adriaen van Borssele, heer van Brugdam, eersten man van de vrouwe van Ravestein, Marie van Cats, eerste vrouw van den heer van Brugdam, en Beatrix van Borssele, canonesse te Bergen in Henegouwe.

Den vierden dach van Meye int jaer ons Heeren duysent vierhondert viere ende tachtich.

Met de gedeeltelijk geschonden zegels van Adolf van Cleven en van der Marcke, heer van Ravestein en Wynendale, van zijne vrouw Anne, vrouwe van Ravestein, van den heer van Veurhoute en van de 5 mannen van Zeelant in roode was, en die der be.de steden in groene was.

101. K. 1485—1488.

Acquitten en bijlagen, behoorende tot de rekening van Arent Heynez en Claes Arents, rentmeesters van de vrouwe van Ravestein over Sinte-Annelant, over de jaren 1485—1488.

1 lias.

102. K. 1489 Augustus 4.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelburch oorkonden, dat Anne van Bourgongen, vrouwe van Ravestain en Wester-Zoubburg, met machtiging van haar echtgenoot Adolph van Cleven ende van der Marcke, heer van Ravestain, aan prior en convent van de Kruisbroeders te Nyenwerve den eigendom van $4^1/_2$ gemeten 46 roeden land te Wester-Zubburch overdraagt onder verplichting van te vieren eene wekelijksche mis en een jaargetijde.

Gedaen int jaer ons Heeren duysent CCCC negen ende tachtich opten vierden dach van Oest.

Opgenomen in een brief dd. 1489 September 27 (zie n°. 104).

103. K. 1489 Augustus 5.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerg oorkonden, dat Heyndrick Henricxzoon Crabel voor 75 ponden grooten Vl. aan Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain, verkoopt zijn aandeel in de erfenis van wijlen Marie, dochter van Jan van Cats, en de helft van het aandeel van de kinderen van Wouter van Martenesse en zijne zuster in dezelfde erfenis.

Gedaen int jaer ons Heeren duysent CCCC negen ende tachtich opten vijfsten dach van Augusto.

Met het zegel ten zaken der stad in groene was.

104. K. 1489 September 27

Prior en convent van het klooster der Kruisbroeders te Nyenwerve beloven de voorwaarden, waaronder Anne van Bourgoingein, vrouwe van Ravestein, hun bij den hier ingelaschten brief van burgemeesters, schepenen en raad van Middelburch dd. 1489 Augustus 4 (zie n°. 102) den eigendom van $4^1/_2$ gemeten 46 roeden land te Wester-Zubburch heeft overgedragen, te zullen nakomen.

Opten XXVIIsten dach van Septembri int jaer ons Heeren duysent vierhondert neghen ende tachtich.

Met het zegel van het convent in groene was.

105. P. 1489 December 10.

Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain, Wynendale, Sommelsdijck en Zoubburgh, draagt aan de kerk- en godshuismeesters van Oosterlande in Duveland den eigendom van 7 kwartieren lands aldaar over, ten einde daarvoor dagelijks 's avonds tusschen 5 en 6 uren Onzer-Vrouwenlof te zingen en daarbij den psalm „Miserere mei Deus" te lezen, overeenkomstig het testament van haar eersten man, den heer van Brugdam.

Opten tiensten dach in Decembri int jaer ons Heeren duusent CCCC negen ende tachtich.

Opgenomen in een brief dd. 1493 Juli 13 (zie n°. 108).

106. K. 1492 Januari 23.

Schepenen van Middelborch oorkonden, dat Anne van Bourgoingnen, vrouwe van, Ravestain, Duvelant en Sommelsdijck, ter voldoening aan het testament van

Adriaen van Borssele, heer van Brugdam, waarbij aan Anne, natuurlijke dochter van wijlen Florijs van Borsele en echtgenoote van Heindric Heindricxzoon Crabbel, eene rente van 3 ponden grooten 's jaars was vermaakt, aan dezen Heindric Heindricxzoon Crabbel twee perceelen land, liggende in Borssele, overdraagt, terwijl deze erkent van de vrouwe van Ravestain 31 ponden grooten Vl. ter betaling der achterstallige rente ontvangen te hebben.

Dit was gedaen int jaer ons Heeren duusent vierhondert een ende tnegentich op den drie ende twintichsten dach van Januario.

Met de zegels van Adolph van Cleven en van der Maercke, heer van Ravestain, in roode en van 3 schepenen in groene was.

107. K. 1493 Juni 11.

Mannen van de grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain en Duveland, krachtens den hier ingelaschten octrooibrief van Maximilian en Marie, hertogen van Bourgoingne, dd. 1482 Januari 6 (zie n°. 98) aan haar broeder Bauduin bastaard van Bourgoingnen de ambachten van Sinte-Anneland, Hannevosdijck en Mouggershil in Beooster Schelt overdraagt, onder bepaling, dat deze ambachten vererven zullen eerst op de wettige nakomelingen van heer Bauduin voorzeid, daarna op zijn broeder Philips bastaard van Bourgoingnen en diens wettige nakomelingen, vervolgens op Philips van Bourgoingnen, heer van Bevres en van der Veere, en Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Culembourg en hunne wettige nakomelingen en eindelijk op de verdere erven van de vrouwe van Ravestain van de zijde van Bourgoingnen, terwijl deze schenking eerst met den dood der schenkster zal ingaan.

Dit was gedaen int vorseyde land van Sinte Anne int jaer duusent IIIIc drie ende tnegentich den XIen dach van Junio.

Opgenomen in een vidimus van burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerch dd. 1495 October 3 (zie n°. 112).

108. P. 1493 Juli 13.

Schepenen van Oosterlande in Duveland oorkonden,

dat de kerk- en godshuismeesters van St Joos te Oosterland beloven het Onzer-Vrouwenlof, waarvoor zij bij den hier ingelaschten brief der vrouwe van Ravestain dd. 1489 December 10 (zie n°. 105) eene schenking ontvangen hebben, te zullen celebreeren, en daarvoor de geschonkene 7 kwartieren land verbinden.

Opten XIIIen dach van Julio int jaer ons Heeren duusent CCCC drie ende tnegentich.

Met 4 geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren.

109. K. 1493 November 6.

Schepenen van Middelburch oorkonden, dat Cornelis Heynricxzoon als gemachtigde van Adriaen, heer van Vuerhoute, ridder, zijne aanspraken doet gelden op de goederen, die zich bevinden in het sterfhuis van den heer van Brigdamme en Marie van Cats, welke goederen door Adam van Beerckem, ridder, ende andere leden der familie van Beerckem verkocht zijn aan de vrouwe van Ravesteyn.

Dit was gedaen int jaer ons Heeren MCCCC drie ende tnegentich opten zesten dach in Novembri.

Met 3 schepenzegels in groene was.

110. K. 1495 September 2.

Judocus de Valle, bisschop van Sebaste en vicaris-generaal van David van Bourgondia, bisschop van Traiectum, verkondigt een aflaat van 40 dagen voor diegenen, die de kapel van de vrouwe van Ravensteyn in West-Sobberghen bezoeken.

Datum anno mense die et loco prescriptis (anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto mensis Septembris die secunda).

Met het zegel van den vicaris-generaal in roode was.

111. K. 1495 September 26.

Phelippe, aartshertog van Austrice, gelast aan zijn raad van domeinen en financiën aan Anne van Bourgoingne, douairière van Ravestain, uit te betalen uit de opbrengst van het schot van hare ambachten in Zeelande hare rente van 1600 pond Vl. 's jaars.

Donné . . . . . . le XXVIe jour de Septembre l'an mil quatre cens quatre vingts et quinze.

Afschrift op papier. — Op hetzelfde papier bevindt zich nog het afschrift van een brief dd. 1481 Mei 31 (zie n°. 97).

112. K. 1495 October 3.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerch geven vidimus van een brief dd. 1493 Juni 11 (zie n°. 107).

Opten derden dach in Octobri int jaer ons Heeren duysent CCCC viventnegentich.

Met het geschonden zegel ten zaken der stad in groene was.

113. K. 1495 October 26.

Schepenen van Zirecxee oorkonden, dat Jan Been Jan Pier Janszoon aan den vertegenwoordiger van Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain, den eigendom van $^1/_4$ huis, staande bij de Barnairditen aldaar, overdraagt, met belofte van vrijwaring zoo van Jan Been als van zijn broeder Laurijs.

Int jair ons Heeren duysent CCCC vieve ende negentich upten zessentwintichsten dach van October.

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

114. K. 1495.

Acquitten en bijlagen, behoorende tot de rekening van Jan Corneliszoon, rentmeester der vrouwe van Ravestein over Sinte-Annelandt, over het jaar XCV.

1 lias.

115. K. 1496 April 28.

Gezworenen van Oudekerken in Duvelant wijzen ten verzoeke van Bouwe Goelenzoon, dijkgraaf dier parochie, vier perceelen land aldaar, toekomende aan Willem Hugezoon, aan tot het onderhoud van zes stukken dijks, op den voornoemden Willem Hugezoon te boek staande.

Gescreven int jair ons Heeren dusent vierhondert ses ende tnegentich achte ende twintich dagen in April.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was.

116. K. 1496 Juli 14.

Gezworenen vàn Oudekerken in Duvelant wijzen ten verzoeke van Bouwen Goelenz., dijkgraaf dier parochie, twee perceelen land aldaar aan tot het onderhoud van een stuk dijks, op Willem Hugez. te boek staande.

Gescreven int jair ons Heeren dusent vierhondert ses ende tnegentich vierthien dagen in Julio.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was.

117. K. 1497 Juni 8.

Judocus de Valle, bisschop van Sebaste en vicaris-generaal van Fredericus, markgraaf van Baden, bisschop van Traiectum, verkondigt een aflaat van 40 dagen voor diegenen, die de kapel in het kasteel van de vrouwe van Ravesteyn in West-Sabberghen bezoeken.

Datum anno Domini mense die et loco prescriptio (anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesims septimo mensis Junii die octava).

Het zegel van den vicaris-generaal verloren.

118. 1498 Februari 2.

De notaris Remigius Sezin van Hazebrouc oorkondt, dat baljuw, burgemeesters, schepenen en raden van Middelburgum, op eene klacht van Anna van Bourgondia, vrouwe van Ravestein en Duvelandia, over het gevangen nemen van Symon zoon van Hugo door den baljuw binnen het rechtsgebied van Noort-Monstre, verklaren geenszins de bedoeling te hebben gehad haar rechtsgebied te schenden.

Acta fuerunt hec in Subburch castro sive domo eiusdem domine Anne anno die mense indictione et pontificatu premissis (anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo mensis vero Februarii die secunda indictione decima sexta (sic) pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri divina providentia pape sexti anno sexto.

Met het geteekende zegel van den notaris.

119. K. 1499 Augustus 18.

Schepenen van Middelbuerch oorkonden, dat Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain en Duveland, aan haar broeder Bauduin bastaard van Bourgoingen den eigendom van een huis, staande in de Lange Dilft aldaar overdraagt, onder bepaling 1°. dat dit huis vererven zal eerst op de wettige nakomelingen van Boudin voorzeid, daarna op zijn broeder Phelips bastaard van Bourgoingen en diens wettige nakomelingen en

eindelijk op de verdere erven van de vrouwe van Ravestain van de zijde van Bourgoingnen, en 2°. dat de schenkster tot haar dood in het bezit van het huis blijven zal.

Dit geschiede opten XVIIIen dach van Augusto int jaer ons Heeren duusent vierhondert negen ende tneghentich.

Opgenomen in een vidimus van burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerch dd. 1499 Augustus 27 (zie n°. 120).

120. K. 1499 Augustus 27.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerch geven vidimus van een gerechtsbrief dd. 1499 Augustus 18 (zie n°. 119).

Opten XXVIIen dach van Augusto int jaer ons Heeren duusent vierhondert negen ende tneghentich.

Met het zegel ten zaken der stad in groene was.

121. K. 1499 October 8.

Schepenen van Sinte-Annelandt oorkonden, dat Mathijs Piers. erkent schuldig te zijn aan Jan Willemsz. 3 pond grooten 2 schellingen Vl., en daarvoor al zijne goederen te pand geeft, onder bepaling, dat deze goederen tevens zullen strekken tot borgtocht voor de pacht van 50 gemeten land, die Mathijs Piers. voor twee jaren van Wisse Jans. gepacht heeft.

Int jaer ons Heeren dusent vierhondert negen ende tnegentich den achsten dach in October.

Met 3 schepenzegels in groene was.

122. K. 1499 December 2.

Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain, draagt haren executeurs op om na haar dood uit te keeren aan de erfgenamen van wijlen Zweer van Cruningen, afstammende van eene zuster van Adriaen heer van Veurhoute, eene som van 37 pond 10 schellingen Vl., of zooveel als de justitie zal oordeelen, dat hun toekomt uit de erfenis van den heer van Brugdam, eersten man van Anne van Bourgoingnen.

Op den tweeden dach der maend van Decembre int jaer duusent vierehondert negen ende tnegentich.

123. K. 1499 December 28.

Schepenen van Sinte-Annelandt panden Jan Willems,

aan 2 paarden en het huis van Mathijs Piers wegens sene schuld van 3 pond grooten.

Gedaen int jaer ons Heeren dusent vierhondert negen ende tnegentich den achte ende twintichsten dach in Decembri.

Met 3 schepenzegels in groene was.

124. K. 1500 September 11.

Schepenen van Nyewerkerke in Duvelant oorkonden, dat Cornelis Boudens. aan de vrouwe van Ravesteyn den eigendom van eene vierkante roede land met een gang aldaar overdraagt.

Int jair ons Heeren duysent vijfhondert elf dagen in Septembry.

Met 3 gedeeltelijk geschonden schepenzegels in groene was.

125. K. 1503.

Acquitten en bijlagen, behoorende tot de rekening van Jan Corneliszone, rentmeester der vrouwe van Ravestein over Sinte-Anneland en Sinte-Phelipsland, over het jaar XVc III.

1 lias.

126. K. 1504 Maart 29.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Schiedam oorkonden, dat 4 stuurlieden getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol hebben betaald van visch, die zij in de zee gevangen en te Schiedam gebracht hebben.

Opten negen ende twintichsten dach in Maert anno vijftienhondert ende drie secundum cursum curie Hollandie.

Met het zegel ten zaken der stad in groene was.

127. K. 1504 Maart 29.

Burgemeesters en schepenen der stad Rotterdam oorkonden, dat 4 stuurlieden getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol betaald hebben van de visch, die zij in de zee gevangen en te Rotterdam gebracht hebben.

Int jaer ons Heeren XVc ende vier upten negen ende twichtichsten dach in Maert.

Met het zegel ten zaken der stad in groene was.

128. K. 1504 April 2.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad van den Brielle oorkonden, dat 6 stuurlieden en visschers ten verzoeke van Anne van Bourgoingnen, vrouwe douairière van Ravestain, Duvelant en Sommelsdijck, getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol betaald hebben van visch, die zij in zee gevangen hebben, maar wel diegenen, die de visch gekocht hebben.

Den anderden dach van April int jair ons Heeren duysent vijfhonderd viere a nativitate.

Met „der stede zignet, dat men dagelicx gebruyct ten zaecken," in groene was.

129. K. 1504 April 11.

Burgemeesters. schepenen en raad der stad Delf oorkonden, dat 3 stuurlieden en 2 reeders ten verzoeke van Anne van Bourgoingen, vrouwe douairière van Ravesteyn, Duvelant en Sommersdijck, getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol betaald hebben van de visch, die zij gevangen hebben, maar wel diegenen, die de visch gekocht hebben.

Opten XIen dach in April anno XVc ende vier.

Met het geschonden zegel ten zaken der stad in groene was.

130. K. 1504 April 13.

Burgemeesters, schepenen en raden der stad Zirixee oorkonden, dat 6 oud-stuurlieden getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol betaald hebben van de visch, die zij in de zee gevangen en naar Zeelandt gebracht hebben.

Int jair ons Heeren duusent vijfhondert ende viere up den XIIIen dagh van Aprille naer Paesschen.

Met het geschonden zegel ten zaken der stad in groene was.

131. K. 1504 April 14.

Baljuw, burgemeesters, schepenen en raad der stad Brouwershaven oorkonden, dat 6 poorters dier stad getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol hebben betaald van de visch, die zij in de zee gevangen en te Brouwershaven gebracht hebben.

Upten XIIIIen dach van Aprille int jaer ons Heeren duusent vijfhondert ende viere.

Het opgedrukte zegel der stad verloren. — Dit stuk is geschreven op papier.

132. K. 1504 April 14.

Schout en schepenen van Bommenee oorkonden, dat 6 inwoners van dit dorp getuigen, dat noch zij, noch iemand anders naar hun weten, ooit tol betaald hebben van de visch, die zij in zee gevangen en te Bommenee gebracht hebben.

Gedaen int jaer ons Heeren dusent vijfhondert ende vyere den XIIIIen dach van Aprijl.

Met de zegels van den schout en 1 der schepenen in groene was; 2 schepenzegels verloren.

133. K. 1505 Januari 23.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Middelbuerch geven vidimus van een brief dd. 1466 Mei 28 (zie n°. 95).

Opten XXIIIen dach van Januario int jaer ons Heeren duusent vijfhondert ende viere naer tscriven des hoofs van Holland.

Met het zegel ten zaken der stad in groene was.

134. K. 1507 December 14.

Anne van Bourgoingnen, vrouwe douairière van Ravestain en Duveland. schenkt bij form van testament aan Anne van Bourgoingnen, dochter van haar broeder Bauduin, een ring met diamanten.

Opten XIIIIen dach van Decembri int jair ons Heeren duysent vijfhondert ende zeven.

In margine staat aangeteekend, dat deze ring in handen van den basterd (Bauduin) is gesteld.

STAMB(EN SOUBURG,

CLAAS [...] BORSELEN,
Middelburg,
heer v[...]383—1393,
ren[...] 1400;
[...]et Janne,
verme[...]d 1400.

[LADEWY VAN BORSELEN, [v]ermeld 1430; [gehu]wd met Wolferd [van] Borselen, heer van Veere].

[JACOB VAN BORSELEN. heer van Brigdam

[...]RSELEN, [...]len en [...] van [...]elde, [...]e West- [...]van [...], [Mi]ddelburg, [...]-1446, [...]52.

[CATHARINA VAN BORSELEN]; gehuwd met Hendrik Crabel.

HECTOR BASTAARD VAN BORSELEN, † vóór 1446.

[H]ENDRIK VAN BORSELEN, [he]er van Veere, [...] van Grantpré, [v]ermeld 1472.

ADRIAAN VAN BORSELEN, heer van Brigda[m], Duiveland e[n] Galmaerden, voogd van Berg[...] Henegouwen, kapitein van Go[...], vermeld 1452—1[...] † vóór 1482; gehuwd: 1°. met [...] van Souburg (zie hiernaast) 2°. (1457) met [...] bastaard van Bourgondië (zie stamboom va[n] Bourgondië hi[er] onder).

[A]NNA [BA]STAARD VAN [BO]RSELEN; [gehu]wd met [H]endrik [C]rabel (hiernaast).

HENDRIK CRABEL de jonge, vermeld 1489—1492; gehuwd met Anna bastaard van Borselen (zie hiernaast).

GILLIS CRABEL, vermeld 1489.

dochter; gehuwd met Wouter Martenesse, † vóór 1489.

[W]OLFERD VAN BORSELEN, [he]er van Veere, [v]ermeld 1483.

[ANNA VAN BORSELEN, [vrouw] van Veere]; [gehu]wd met [Phili]ps van [Bo]urgondië, [...]

Bijlage B.

BESCHRIJVING EENER VERZAMELING CHARTERS EN PAPIEREN BETREFFENDE DE FAMILIE VAN WAKKENE-KAPELLE, BERUSTENDE IN HET RIJKS ARCHIEF-DEPÔT IN DE PROVINCIE ZEELAND.

Inleiding.

Den 22 Maart 1894 en volgende dagen werd door J. Fiévez te Brussel eene verzameling boeken en manuscripten verkocht, waaruit door mijn ambtsvoorganger eenige charters ten behoeve van het Zeeuwsche depôt werden verkregen. [1]) Bij onderzoek bleek mij, dat het grootste gedeelte dezer charters betrekking had op de familie van Wakkene-Kapelle, een geslacht, dat door dubbele bastaardij uit het huis der hertogen van Bourgondië was gesproten. De heerlijkheid Kapelle in Duiveland verwierf het omstreeks 1511, Wakkene in Vlaanderen verkreeg het door erfenis omstreeks 1538. De familie, die onder de regeering van koning Philips II aanzienlijke betrekkingen in Zeeland bekleedde (twee harer leden waren superintendent, d. i. stadhouder, van Zeeland en vice-admiraal), bleef bij den opstand den koning getrouw en verkocht tijdens het twaalfjarig bestand de heerlijkheid Kapelle. In Vlaanderen bleef zij nog lang in hoog aanzien. De bijgevoegde stamboom, uitsluitend aan de in de charters voorkomende gegevens ontleend, moge het gebruik van den inventaris vergemakkelijken.

Te betreuren is het, dat het niet is mogen gelukken alle charters van deze familie, die in auctie Fiévez voorkwamen, aan te koopen. Volgens inlichtingen, mij door de firma Van Stockum en Zoon te 's Gravenhage verstrekt, vielen de overige aan het Staatsarchief te Brussel ten deel. Een charter werd verworven ten behoeve van het archief der gemeente Vlissingen. Ik heb de omschrijving er van in den inventaris opgenomen, zonder er een nummer bij te vermelden (zie 1505 April 10). Omgekeerd zijn op deze auctie ten behoeve van dit depôt eenige andere charters aangekocht, die tot de heeren van Wakkene-Kapelle

1) Deze stukken zijn gemerkt M.

in geene betrekking staan en dus in dezen inventaris niet opgenomen zijn.

Voor de regels, bij het bewerken van den inventaris gevolgd, verwijs ik naar hetgeen door mij is medegedeeld in de beschrijving van de charters en papieren afkomstig van Anna van Bourgondië, vrouwe van Ravestein.

INVENTARIS.

1. M. 1469 November 24.

Charles, hertog van Bourgoingne, verkoopt aan Anne van Bourgoingne, vrouwe van Brugdam en Duvelant, 683 gemeten 120 roeden ambacht te Chappelle met den molen aldaar, 108 gemeten 133 roeden ambacht te Nyenkerke in Duvelant, 5 gemeten 225 roeden ambacht aldaar, $8^1/_2$ gemeten 82 roeden ambacht te Oudekerke in Duveland, $9^1/_2$ gemeten 113 roeden ambacht aldaar, 228 gemeten ambacht aldaar en 280 gemeten ambacht te Oosterlant met aandeel in de molens van Oudekerke en Oosterlant, aan de grafelijkheid vervallen bij doode van Adrian van Borsselle, heer van Brugdam.

Donné en nostre hostel à la Haye en Hollande le XXIIIIe jour de Novembre l'an de grace mil CCCC soixante et neuf.

Het zegel van den hertog verloren. — Het eerstgenoemde perceel vormt de heerlijkheid Kapelle in Duiveland.

1505 April 10.

Adolf van Bourgoingnen, heer van Beveren en Vlissinghe, geeft in overleg met zijne tante Anne van Bourgoingnen, vrouwe van Ravestain, en zijn oom Phelips van Bourgoingnen, heer van Blaton, admiraal, aan Adolf Andries de survivance van het thans door Adriaen van Scoonhoven bezeten klerkschap en schrijfgeld van den verkoop en den afslag van visch te Vlissinge, wegens de diensten, hem door diens vader Andries Andriesz., rentmeester-generaal van Bewester Schelt, bewezen.

Dit wert ghedaen upten thiensten dach van April anno vichtienhondert ende vive naer Paesschen.

Met de geschonden zegels der heeren van Beveren en Blaton in roode was, dat van de vrouwe van Ravestein verloren. — Deze brief berust in het gemeentearchief te Vlissingen.

2. M. 1505 April 30.

J. Lauwerijn gelast namens den koning aan Andries Andries, rentmeester van Bewester Scelt, de onlangs aan de domeinen vervallen perceelen overeenkomstig de instructie, hierop gemaakt, te verkoopen en namens den koning aan de koopers vrijwaring te geven van de douairie van 100 pond, waartoe de weduwe van Hodempijl uit de goederen, die verkocht zullen worden, meent gerechtigd te zijn.

Actum den lesten in April XVc vive.

Aan dezen brief is een andere dd. 1505 September 4 (zie n°. 5) gehecht. — Dit stuk is geschreven op papier.

3. M. 1505 Mei 2.

Andries Andries, raad en rentmeester van Bewester Schelt, verkoopt aan Cornelis Claeysz. 56½ gemeten 64 roeden tienden te Cloetinghe, 11½ gemeten 11 roeden tienden te Cappelle en 18 gemeten tienden te Goes, allen aan de grafelijkheid vervallen bij doode van Jooris van Hoedempiel.

Den tweesten dach van Meye int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende vive.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in roode was. — Met een transfix dd. 1505 Mei 14 (zie n°. 4).

4. M. 1505 Mei 14.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Cornelis Claeyszone aan Andries Andries 86½ gemeten 13½ roeden tienden in Zuyt-Bevelant, door Cornelis voornoemd gekocht bij brief dd. 1505 Mei 2, waardoor deze gestoken is (zie n°. 3), overdraagt.

Den XIIIIen dach van der voirnomden maent van Meye int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende vive.

Met de geschonden zegels der 4 mannen in roode was.

5. M. 1505 September 4.

Philips, koning van Castillen, verkoopt aan Cornelis Claeszoon 56½ gemeten 64 roeden tienden te Cloetinghen, 11½ gemeten 11 roeden tienden te Capelle en 18 gemeten tienden te Goes, aan de grafelijkheid vervallen bij doode van Joris van Honepijl.

Gegeven in onzer stede van Bruecelle den IIIIen dach

van September int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende vijf ende van onsen rijcke teerste.

Het zegel van den koning verloren. — Aan dezen brief is een andere dd. 1505 April 30 (zie n°. 2) gehecht.

6. M. 1505 October 16.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Anthuenis de Baenst Ghijssone aan Andries Andries, raad en rentmeester van Bewester Scelt, 16$^1/_2$ gemeten 35 roeden tienden te Westkercke in Wolfaertsdijck overdraagt.

Dit was gedaen int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende vive upten XVIen dach van Octobre.

Met het geschonden zegel van 1 man in roode was; die van 2 verloren.

7. M. 1507 Januari 5.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Pieter de Cock van Opynen aan Andries Andries, raad en rentmeester van Bewester Schelt, 9 gemeten tienden te Capelle en Eversdijck overdraagt.

Opten vijfsten dach in Januario int jaer ons Heeren duusent vijfhondert ende zesse naer tscryven shoefs van Hollant.

Met de geschonden zegels der 3 mannen in roode was.

8. M. 1507 Augustus 13.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Jacob van Cruningen aan Andries Andries, rentmeester van Bewester Schelt, $^1/_3$ van 388 gemeten ambacht te Everzwaert en te Sinte-Pieterspoldere overdraagt.

Upten XIIIen dach van Ougst int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende zevene.

Met de geschonden zegels der 4 mannen in roode was.

9. M. 1510 Juni 1.

Andries Andries, raad en rentmeester van Bewester Schelt, verkoopt aan Anthonis van Bourgoingnen, bastaardzoon van Anthonis grooten bastaard van Bourgoingnen, 4 gemeten tienden te Capelle en Eversdijck, 1 kwartier tienden te Vlake en Schore, 12 gemeten 89$^1/_2$ roeden tienden te Cattendijck en 2$^1/_2$ gemeten

1 kwartier tienden te Goes, allen aan de grafelijkheid vervallen bij doode van Heynrick van Bruellis.

Den eersten dach van Junio anno vijfthienhondert ende thiene.

Het zegel van den rentmeester verloren. — Met een transfix dd. 1510 September 1 (zie n°. 10).

10. M. 1510 September 1.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Anthonis van Bourgoingen, bastaardzoon van Anthonis grooten bastaard van Bourgoingnen, aan Andries Andries, raad en rentmeester van Bewester Schelt, 19 gemeten $89^1/_2$ roeden tienden in Zuit-Bevelant, door hem van de grafelijkheid gekocht blijkens brief dd. 1510 Juni 1, waardoor deze gestoken is geweest (zie n°. 9), overdraagt.

Den eersten dach van Septembre int jaer duysent vijfhondert ende thiene.

De zegels der 3 mannen verloren.

11. M. 1510/1 Februari 7.

Schepenen van Cappellen in Duvelant oorkonden, dat Boen Willemszone aan Willem Wittoxzone den eigendom van 71 roeden dijk aldaar overdraagt.

Ghescreven int jaer ons Heeren duysent vijfhondaert ende thiene op den zevensten dach in Februario.

Met 2 geschonden schepenzegels in groene was; 1 verloren. — Met een transfix dd. 1519 Juni 5 (zie n°. 29).

12. M. 1511 Juni 17.

De notaris Anthonis Diericxz. oorkondt, dat Andries Andries, rentmeester van Bewester Scelt, als gemachtigde van Anthuenis van Bourgoingnen, heer van Cappelle, protesteert tegen het vónnis 1511 Juni 13 door het gerecht van Nieuwerkercke in Duvelandt ten verzoeke van den baljuw van Duvelant tegen een inwoner van Cappelle in Duvelant gewezen, en tegen het voornemen van den baljuw om ook te Cappelle vierschaar te spannen, als zijnde dit strijdig met de rechten van den ambachtsheer.

Actum als boven (up huyden XVIIen dach der maent van Junio int jaer ons Heeren duusent vijfhondert ende elfve).

13. M. 1511 Juni 17.

De notaris Anthuenis Diericxz. oorkondt, dat oude Jan Pierss., inwoner van Cappelle in Duvelant, protesteert tegen het vonnis 1511 Juni 13 door het gerecht van Nieuwerkercke tegen hem gewezen.

Actum als boven (up huydent XVIIen dach der maent van Junio int jaer ons Heeren duusent vijfhondert ende elve).

14. M. 1511 Juli 28.

Het hof van Hollant oorkondt, dat Jan van Treslonghe op het antwoord van Andries Andriesz. in hun geschil over de koopsom van door den laatste van den eerste gekochte tienden repliceert.

Aldus gedaen in den Hage upten XXVIIIen dach van Julio anno XVc ende elve.

15. M. 1512 Juli 31.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Phelips van Sceyngen Lodewijcxz. aan Andries Andries, rentmeester van Bewester Schelt, heer van Wackene, 30½ gemeten 100 roeden ambacht te Tser-Arentskercke overdraagt.

Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende twaelfve opten lesten dach van Julio.

Met de gedeeltelijk geschond n zegels van 2 mannen in roode was; dat van 1 verloren.

16. M. 1513 Juli 18

Mannen der grafelijkheid van Zeelandt oorkonden, dat Gillis van Scheyngen aan Adolf van Wackene 25 gemeten 109 roeden tienden te Tsheer-Arentskercke, Heynkenssant en Oversant overdraagt.

Dit was ghedaen upten XVIIIen dach van Julio vijfthienhondert derthiene.

Met de geschonden zegels der 3 mannen en van Gillis van Scheyngen in roode was. — Met een transfix dd. 1514 Januari 6 (zie n°. 19). — Aan deze brief is een andere dd. 1513 Juli 18 (zie n°. 17) gehecht.

17. M. 1513 Juli 18.

Gillis van Scheynghen erkent van Andries Andries 105 pond 13 schellingen 7 penningen, zijnde de koop-

som, van 25 gemeten 109 roeden tienden te Tseer-Arentskercke, Heynkinssant en Ovesant, door hem aan Andries'zoon Adolf van Wackene verkocht, ontvangen te hebben.

Upten XVIIIen dach in Julio XVc derthiene.

NB. Aan dezen brief zijn gehecht eene opgave omtrent de wijze van betaling der koopsom en een andere brief dd. 1513 Juli 18 (zie n°. 16). — Dit stuk is geschreven op papier.

18. M. 1513 October 29.

Mannen der grafelijkheid van Zeelandt oorkonden, dat Philips van Schenghen Lodewijcxzone aan Pieter de Cock van Opynen zijne ambachten te Tser-Arentskercke en Heynkensant overdraagt.

Dit was ghedaen int jaer ons Heeren duuysent vijfhondert ende derthiene up den neghenentwintichsten-dach van Octobre.

Met het geschonden zegel van 1 man in roode was; die van 2 verloren. — Met twee transfixen dd. 1514 Januari 8 (zie n°. 20) en dd. 1515 Maart 11 (zie n°. 21).

19. M. 1514 Januari 6.

Andries Andries, heer van Wackene, ridder, raad en rentmeester van Bewester Schelt, beleent Adolf van Wackene met 25 gemeten 109 roeden tienden te Tseer-Arentskercke, Heynkenssant en Ovezant, hem aangekomen bij overdrachtsbrief dd. 1513 Juli 18, waardoor deze brief gestoken is (zie n°. 16).

Den VIen dach van Januario anno vijfthienhondert ende derthiene naer tscriven shoofs van Hollant.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in roode was.

20. M. 1514 Januari 8.

Andries Andries, raadt en rentmeester van Bewester Schelt, beleent Pieter de Cock van Opinen met de ambachten te Tser Arentskercke en Heynkenssant. die hem bij brief dd. 1513 October 29, waardoor deze gestoken is (zie n°. 18), door Phelips van Sceynghen waren overgedragen.

Den VIIIen dach van Januario int jaer duysent vijfhondert derthiene naer tscriven shoofs van Hollant.

Met het zegel van den rentmeester in roode was.

21. M. 1515 Maart 11.

Mannen der grafelijkheid van Zeelandt oorkonden dat Pieter de Cock van Opynen aan Andries Andries' rentmeester van Bewester Scelt, de ambachten te Tseer-Arentskercke en Heynkinssant, die hij van Phelips van Scheynghen bij brief dd. 1513 October 29, waardoor deze gestoken is, (zie n°. 18) verkregen had, overdraagt.

Dit was gedaen int jaer ons Heeren vijfthienehondert ende veerthiene upten elfsten dach in Maert naer tscriven van den hove van Hollandt.

Met de geschonden zegels van 2 mannen in groene was; dat van 1 verloren.

22. M. 1515 October 12.

Charles, prins van Espaigne, neemt het ontslag van Andrien Andries, heer van Wackene, als rentmeester van Bewester Scelt, aan.

Fait le XIIe jour d'Octobre l'an quinze cens et quinze.

23. M. 1515 November 10.

Mannen der grafelijkheid van Zeelandt oorkonden, dat Jan Charlotsz. van Weste aan Adolf van Wackene $^1/_4$ van $18^1/_2$ tienden te Cattendijck overdraagt.

Dit was gedaen int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende vijfthiene op den Xen dach in Novembre.

Met het zegel van 1 man in roode was; die van 2 verloren.

24. M. 1515 December 24.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Bouwen Corneliss. aan Adolf van Wackene 5 gemeten 125 roeden tienden te Clotinge en Cappelle in Zuyt-Bevelant overdraagt.

Opten virentwinstichsten dach van Decembri anno vijfthijnhondert ende vijftyene.

Met de geschonden zegels der 3 mannen in roode was. — Met een transfix dd. 1515 December 25 (zie n°. 25).

25. M. 1515 December 25.

Andries Andries, heer van Wackene, ridder, raad en rentmeester van Bewester Schelt, beleent Adolf van Wackene met 5 gemeten 125 roeden tienden te Cloetinghen

en Capelle in Zuyt-Bevelandt, die hem bij brief dd. 1515 December 24, waardoor deze gestoken is geweest (zie n°. 24), waren overgedragen.

Den XXVen dach van Decembre anno XVc ende vijfthiene.

26 M. 1516 December 17.

Mannen der grafelijkheid van Zeellant oorkonden, dat Anthonis bastaard van Bourgoingnen, als man van Clare van Wackene, weder in het bezit wordt gesteld van $3^1/_2$ gemeten 1 kwartier tienden te Cloetingen, die Andries Andries, ridder, heer van Wackene, zijn schoonvader, 1516 Januari 14 aan Heindrick Pijck Ottez. van Beest had verkocht

Dit was gsdaen opten. XVIIen in Decembre XVc ende zesthiene.

De zegels der 3 leenmannen verloren. — Met een transfix dd. 1519 Juni 20 (zie n°. 31). — Aan dezen brief is een andere dd. 1519 Februari 21 (zie n°. 28) gehecht geweest.

27. M. 1517 Augustus 31.

Adolf Herdinck, raad en rentmeester van Bewester Scelt, beleent Clare van Wackene, echtgenoot van Anthonis bastaard van Bourgoingen, met $255^1/_2$ gemeten 102 roeden tienden te Haymanne, Cleeuwaertskerke, Gapinghe, Noortmonstre, Nyeuwerkercke, Baersdorphouck, Scellacht, Borsselen, Stuvezant, Cloetinghen, Cappelle, Eversdijck, Vlake, Schore, Cattendijck, Cats, Emelisse en Westkercke, haar aangekomen bij het overlijden van haar vader Andries Andries, ridder, heer van Wackene, rentmeester van Bewester Scelt, nadat zij daarvoor het losgeld heeft betaald.

Upten lesten dach van Ougst anno vijfthienehondert ende zeventhiene.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in roode was.

28. M. 1519 Februari 21.

Mannen der grafelijkheid van Zeelandt doen ten gunste van den eischer uitspraak in het geschil tusschen Anthonis van Bourgoingnen, als echtgenoot

van Clare van Wackene, erfgename van Andries Andries, ridder, heer van Wackene, eischer, en Heyndrick Pieck Ottezone van Beest, verweerder, over 3½ gemeten 1 kwartier tienden te Cloetinghen, door Andries Andries voornoemd aan Heyndrick Pieck verkocht, maar door zijn schoonzoon genaast, en compenseeren de kosten.

Ende dit upten XXIen in Februario vijfthienhondert ende achtiene stijl van Hollandt.

De zegels der 5 mannen verloren. — Met een transfix dd. 1519 Juni 20 (zie n°. 31). — Aan deze brief is een andere dd. 1516 December 17 (zie n°. 26) gehecht geweest.

29. M. 1519 Juni 5.

Schepenen van Cappelle in Duvelant oorkonden, dat Willem Wijctoxz. en Wijctox Piers aan Anthonis bastaard van Burjongië den brief dd. 1510/1 Februari 7 betreffende de overdracht van 71 roeden dijk te Cappelle, waardoor deze is gestoken (zie n°. 11), in eigendom overdragen.

Gescreven in jaer XVc XIX den vijfsten dach in Junio.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was.

30. M. 1519 Juni 20.

Adolf Herdinck, raad en rentmeester van Bewester Schelt, beleent Claire van Wackene, echtgenoot van Anthonis bastaard van Bourgoingnen, met 17½ gemeten tienden te tsGravenpolder en Cats, haar aangekomen bij het overlijden van haar vader Andries Andries, ridder, heer van Wackene, rentmeester van Bewester Schelt, nadat zij daarvoor het losgeld heeft betaald.

Upten XXen dach van Junio XVc endenegenthiene.

Met het zegel van den rentmeester in roode was.

31. M. 1519 Juni 20.

Adolf Herdinck, raad en rentmeester van Bewester Schelt, beleent overeenkomstig de sententie van mannen der grafelijkheid van Zeelandt dd. 1519 Februari 21 (zie n° 28), en den brief van mannen der grafelijkheid dd. 1516 December 17 (zie n°. 26), door welke beide

brieven deze brief gestoken is geweest, Anthuenis van Bourgoingnen, als echtgenoot van Clare van Wackene, met 3½ gemeten 1 kwartier tienden te Cloetinghen.

Den XXen dach van Junio XVc ende neghentiene.

Het zegel van den rentmeester verloren.

32. M. 1519 November 26.

Charles, koning van Castille, veroorlooft aan Anthoine van Bourgoingne, heer van la Chapelle, om de bede van 160 gulden, die zijne onderdanen van la Chapelle hem bij zijne inkomst hebben toegestaan, te heffen.

Donné en nostre ville de Malines le XXVIe jour de Novembre l'an de grace mil cincq cens et dixnoef et de nostre regne le IIIIe.

Met het geschonden zegel van den koning in roode was.

33. M. 1520 Januari 20.

De raad van Vlaenderen continueert de zaak tusschen den heer van Wackene en Sanders van Vaerrewijc, hoogbaljuw van Audenaerde, die voor den raad hangende is.

Ghedaen in de camere van den rade te Ghent den XXen in Lauwe XVc neghentiene.

34. M. 1521 Januari 13.

Mannen der grafelijkheid van Zeellandt oorkonden, dat Coos van de Waerde, ook namens zijne broeders Bouwen en Cornelis, aan Frans Cornelisz. 3 gemeten 45 roeden tienden te Avesant in Sint-Anthonyspolder overdraagt.

Up den dartiensten dach van Januario int jaer XVc ende twintich nair scriven shoofs van Hollandt.

Met de gedeeltelijk geschonden zegels der 3 mannen in roode was. — Met een transfix dd. 1521 Juli 24 (zie n°. 36).

35. M. 1521 Maart 21.

Kaerle, gecoren Rooms keyser, geeft op zekere voorwaarden aan Clais Lievinszone van Cats, zoo voor hem

zelf als voor Anthonis bastaard van Bourgoingnen en diens echtgenoot Clare van Wackene, als ambachtsheer en -vrouwe van Capelle in Duvelant, en Joost van Botlant, als ambachtsheer van Botlant, vergunning tot het bedijken van den polder van Altecleyne.

Gegeven in onser stat van Mechelen den XXIen dach in Meerte int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende twintich ende van onsen rijcken te weten van den Roomschen ende Hongrie etc. tweeste, ende van Spaengnen etc. tsesste.

Opgenomen in een brief dd. 1524 April 13 (zie n° 37).

36. M 1521 Juli 24.

Adolf Herdinck, raad en rentmeester van Bewester Scelt, beleent Frans Cornelisz. met 3 gemeten 45 roeden tienden te Outsant in Sint-Anthonispolder, hem aangekomen door den overdrachtsbrief dd. 1521 Januari 13, waardoor deze brief gestoken is (zie n°. 34).

Den XXIIIIen in Julio anno XVc eenentwintich.

Met het geschonden zegel van den rentmeester in roode was.

37. M. 1524 April 13.

Kaerle, gecoren Roomsch keyser, vernieuwt ten behoeve van Janne Micault, als erfgenaam van Claes Lievensz. van Cats, vader van Lievine, zijne huisvrouw, het hieringelaschte octrooi tot bedijking van den polder Altecleyne dd. 1521 Maart 21 (zie n°. 35).

Ghegeven in onser stat van Antwerpen den XIIIen dach van April int jaer ons Heeren duysent vijfhondert vierentwintich naer Paesschen ende van onsen rijcken te weten van den Roomschen ende Hongrie etc. tvijfste ende van Spaengnen ende andere etc. tachste.

Het zegel van den keizer verloren.

38. M. 1529 Maart 8.

Mannen der grafelijkheid van Zeelandt oorkonden, dat Jan Lievensz. van Cats aan Adolf, heer van Wackene, 73½ roeden 1 kwartier tienden te Zwake overdraagt.

Upten achsten dach van Maerte int jaer ons Heeren XVc ende negenentwintich a nativitate.

Met de geschonden zegels der 3 mannen in roode was. — Met een transfix dd. 1529 September 1 (zie n°. 41).

39. M. 1529 Mei 21.

Mannen der grafelijkheid van Zeellandt oorkonden, dat Franchois Cornelisz. aan Adolf, heer van Wackene, 3 gemeten 45 roeden tienden te Outzandt in Sint-Anthuenispolder overdraagt.

Dit was gedaen int jair ons Heeren duysent vijfhondert ende negenentwintich opten eenentwintichsten dach van Meye.

Met de zegels van 2 mannen in roode was; dat van 1 verloren. — Met een transfix dd. 1529 Mei 22 (zie n°. 40).

40. M. 1529 Mei 22.

Adolf Herdinck, raad en rentmeester van Bewester Scelt, beleent Adolf, heer van Wackene, met 3 gemeten 45 roeden tienden te Oudtzandt in Sint Anthuenispolder, hem aangekomen bij den overdrachtsbrief dd. 1529 Mei 21, waardoor deze brief gestoken is (zie n°. 39).

Den XXIIen dach van Meye anno XVc negenentwintich.

Met het zegel van den rentmeester in roode was.

41. M. 1529 September 1.

Adolf Herdinck, raad en rentmeester van Bewester Scelt, beleent Adolf, heer van Wackene, met 73$^3/_4$ roeden tienden te Zwake, hem aangekomen door den overdrachtsbrief dd. 1529 Maart 8, waardoor deze brief gestoken is (zie n°. 38).

Den eersten dach van September anno XVc negenentwintich.

Met het zegel van den rentmeester in roode was.

42. M. 1531 Juni 30.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Ziericxee oorkonden, dat Anthonis van Bourgoingnen, heer van der Capelle in Duvelandt, zijn zwager Adolf van Wackene machtigt om uit zijn huis te Ghendt in de Drabstrate en zijne andere goederen in Vlaenderen te verkoopen eene jaarrente van 100 gulden, losbaar tegen den penning 16.

Gedaen op den laetsten Junii anno XVc eenendartich.

Met het geschonden zegel ten zaken de rstad in groene was.

43. M 1532 Juni 1

Woutre van Dile Heindrixzoon doet eene opgave van de goederen te Zulte, die hij van Adolf, heer van Wackene en Lembeke, te leen houdt.

Den eersten dagh van Widemaent int jaer XVc tweeendertigh.

Het zegel van Woutre van Dile verloren.

44. M. 1532 November 5.

Willem, heer van de Vicht en Santvoorde, doet eene opgave van de goederen, die hij van Adolf, heer van Wackene, te leen houdt.

Dit was ghedaen den Ven dagh in Novembre anno XVc ende XXXII.

Het zegel van Willem, heer van de Vicht, verloren.

45. M. 1535 November 3.

Schepenen van Cappelle in Duvelandt oorkonden, dat Anthonis bastaard van Bourgoignen, heer van der Cappelle, eene rente van 100 Rijnsche guldens 's jaars ten behoeve van Clays Triest vestigt op 100 gemeten land aldaar, overeenkomstig de huwelijksvoorwaarden, tusschen zijne dochter Anna en voornoemden Clays Triest gesloten.

Den derden dach van Novembri anno vijftienhondert ende vivendertich.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was. — Dit stuk is gecancelleerd.

46. M. 1538 Februari 9.

Schepenen en raad der stad Ghendt oorkonden, dat Adolf, heer van der Cappelle, Wackene en Lembeke, Gheeraert Assaert en anderen machtigt om de leenen, die hem door het overlijden van Adolf van Wackene aangekomen zijn, te verheffen.

Ghegheven . . . . . den IXen Februarii XVc ende zevenendertich.

Met het geschonden zegel ten zaken der stad in groene was.

46bis. M.

Het zegel ten zaken der stad verloren.

47. M. 1540 April 24.

De raden des keizers in Hollant bevelen op de klacht van Adolph van Cappelle, heer van Wakene en Cappelle in Duvelant, deze niet te storen in het rustig bezit van den bierslag, -opstal en -levering te Cappelle.

Den XXIIIIen Aprilis anno XVc ende veertich.

Het zegel van den Raad verloren.

48. M. 1541 Maart 28.

Kaerle, Roomsch keizer, beveelt aan schout en schepenen van „tcleene ambocht van den Oosterlande in Duvelant" om in het voor hen hangende proces tusschen Cornelis Jan Arents, ontvanger van de domeinen van Cappelle in Duvelant, en Goel Martsz. over zekere pachtpenningen, den eerstgenoemde den eed, dien hij aanbiedt te doen, af te nemen en daarop recht te doen.

Ghegheven in onse stede van Mechelen den XXVIIIen dach in Maerte int jaer ons Heeren duusent vijfhondert ende veertich voor Paesschen, van onsen keysericke t XXIe ende van onsen rijcken van Spaengnen, Beede Ceciliën ende anderen t XXVe.

Het zegel van den keizer verloren.

49. M. 1544 Augustus 29.

Burgemeesters, schepenen en raad der stad Breda oorkonden, dat Adolf van Bourgoingnen, heer van Capelle in Duvelandt, zijn neef Anthonis bastaard van Bourgoingnen, baljuw van Duvelandt, machtigt tot het opnemen van 32 pond grooten Vl. op zijne goederen in Duvelandt, onder bepaling, dat deze gelden door Anthonis van Bourgoingnen gebruikt en later teruggegeven zullen worden, terwijl deze laatste ook de renten er van betalen zal.

Opten negenentwintichsten dach in Augusto int jaer XVc vyer ende veertich.

Het zegel ten zaken der stad verloren. — Met een transfix dd. 1544 December 22 (zie n°. 50).

50. M. 1544 December 22.

Schepenen van der Vere oorkonden, dat Anthonis bastaard van Bourgoingne, baljuw van Duvelandt, voor eene schuld van 32 pond grooten Vl. aan de weeskamer aldaar zijne goederen en voorts krachtens de machtiging, verleend bij den brief dd. 1544 Augustus 29, waardoor deze gestoken is, (zie n°. 49) de in Duvelant gelegene goederen van Adolf van Bourgoingne, heer van Cappelle, verbindt, met ontslag van zijne borgen.

Den XXIIen Decembris anno XVc vierenveertich.

Met 2 geschonden schepenzegels in groene was.

51. M. 1547 Augustus 24.

Maximiliaen van Bourgoingne, ridder van het Gulden Vlies, heer van Beveren, Vere, Vlissinghen, Brouwershaven, Duvelandt en Tournehem, admiraal en kapiteingeneraal van de zee, stadhouder van Hollant, Zeelant, Vrieslant en Utrecht, benoemt namens den keizer Andries van der Capelle tot zijn stadhouder en kapiteingeneraal over de vloot van Vlaenderen, Hollant en Zeelant.

Gegeven ter Vere . . . . . den XXIVen dach Augusti anno XVc zeven ende veertich.

Het zegel ten zaken der admiraliteit verloren.

52. M. 1550 November 3.

Schepenen van Assenede oorkonden, dat Jan Vincke, Martin Hughe, Jan van Lendt, Joost van den Velde en de weduwe van Jan van den Velde op zekere voorwaarden van Adolf van Bourgoengen, heer van Cappellen en Wackene, 79 gemeten 255 roeden land aldaar in pacht nemen.

Desen derden in Novembris XVc vijftich.

Met 3 geschonden schepenzegels in groene was.

53. M. 1568 September 20.

De raad van den koning van Castilliën in Vlaenderen oorkondt, dat Anthuenis van Bourgoingnen, ridder, heer van Wackene, Catthem en Cappelle, en Nicolaes Triest, ridder, heer van Auweghem, als gehuwd met

Anne van Bourgongnen, de hun toegevallene erfenis van hun broeder en zwager Adolf van Bourgoignen, ridder, heer van Wacken en Cappelle, hoogbaljuw der stad Ghendt, verdeelen.

Ghegheven te Ghendt den XXen in Septembre XVc achtentzestich.

Met het geschonden zegel van den raad in roode was.

54. M. 1569 September 9.

Vincent Blonde doet eene opgave van de goederen te Zulte, die Adriaen van den Heede Raphelszoon van Anthuenis van Bourgoingnen, ridder, heer van Wackene, Chattem en Cappelle, te leen houdt.

Desen IXen in September XVc LXIXtich.

Met het geschonden zegel van Vincent Blonde in groene was.

55. M. 1570 Maart 11.

Bruninck van Wijngaerden, raad en rentmeester-generaal van Zeelandt Beoister Schelt, beleent Anthonis van Bourgoingne, ridder, heer van Wackene en Catthem, gouverneur van Zeelandt, met $^2/_3$ van het ambacht Cappelle en den polder Alteclcyn, hem aangekomen bij doode van Adolph van Bourgoingne, heer van Wackene, gouverneur van Zeelandt, zijn broeder.

Den XIen dach van Maerte anno XVc negenentzestich stilo curie.

Het zegel van den rentmeester-generaal verloren.

56. M. 1573/4 Februari 20.

Jan Impin Pieterszoon doet eene opgave van de goederen te Olsene, die hij van Anthonis van Bourgoingnen, heer van Wacken, Catthem en Capelle, te leen houdt.

Desen XXen Februarii LXXIII.

Opgenomen in een brief dd. als boven (zie n°. 57).

57. M. 1573/4 Februari 20.

Joos de Caboetere, baljuw van Wacken, erkent van Jan Impin Pieterszoon de hier ingelaschte opgave van de goederen te Olsene, die hij van den heer van Wacken te leen houdt, dd. als boven (zie n°. 56) ontvangen te hebben.

Ten daghe ende jaere in den rapoort gheïnsereert (desen XXen Februarii LXXIII).

Het zegel van den baljuw verloren.

58. M. 1576 Mei 25.

Joos van Heede Jooszoon doet een opgave van de goederen te Sulte, die hij van Anthuenis van Bourgongnen, heer van Cappelle en Wackene, te leen houdt

Desen XXVen Meye XVc zessentzeventich.

Het zegel van Joos van Heede verloren.

59. M. 1582 Augustus 27.

Mannen der grafelijkheid van Zeelant oorkonden, dat Anthonis van Bourgoingne, heer van Wackene, Cappelle en Catthem, aan Simon Jacobsz. Magnus $27^1/_2$ gemeten $62^1/_2$ roeden tienden te Hayman, $1^1/_2$ gemeten 87 roeden tienden aldaar, 7 gemeten tienden te Nieuwerskercke, $1^1/_2$ gemeten 14 roeden tienden te Gapinghe, $21^1/_2$ gemeten tienden te Noortmonster, Nieuwerkercke en Baersdorphouck, $5^1/_2$ gemeten 60 roeden tienden te Schelle, 1 gemet 16 roeden tienden aldaar en eene rente van 3 pond grooten 's jaars op de stad Middelburch overdraagt.

Dit was gedaen int jaer ons Heeren duysent vijfhondert tweentachtentich op den 27 dach Augusti.

De zegels der 3 mannen verloren.

60. M. 1584 Juli 8.

Anthuenis van Bourgoingnen, heer van Wackene en Capelle, erkent schuldig te zijn aan Martin van den Leure Nicasiuszoon 152 pond grooten Vl., rentende 's jaars 9 pond 10 schellingen grooten Vl.

Den achtsten dach van Julio XVc vierentachtentich.

Het zegel van den heer van Wackene verloren. — In dorso staat aangeteekend, dat deze schuld namens de erven van Anthonis van Bourgoingne 1648 September 4 is afgelost voor de helft aan Guido Laurijn en voor de wederhelft aan de erven van Frans du Beyne.

61. M. 1585 December 20.

Pieter de Schietere Geleynszoon doet eene opgave van

de goederen te Zulte, die hij van Anthonis van Bourgoingnen, ridder, heer van Wackene, Cappelle en Catthem, te leen houdt.

Desen XXen Decembris XVc LXXXV.

Het zegel van Pieter de Schietere verloren. — Aan dezen brief zijn gehecht 2 andere brieven dd. 1599 Augustus 31 (zie n°. 63) en 1614 Maart 30 (zie n°. 65).

62. M. 1598 Juni 4.

Anthonis van den Haghe Gervaeszoon doet eene opgave van de goederen te Zulte, die hij van [Anthonis van Bourgoingen, ridder, heer] van Wackene, Catthem en Cappelle, vice-admiraal van de zee, te leen houdt.

Actum desen IIIIen Junii XVc achtentneghentich.

Het zegel van Anthonis van den Haghe verloren. — Deze brief is zeer geschonden.

63. M. 1599 Augustus 31.

Jan de Scheppere Gheeraertszoon doet eene opgave van de goederen te Zulte, die hij van Anthonis van Bourgoingen, ridder, heer van Wackene, Cappelle en Catthem, vice-admiriaal van de zee, te leen houdt.

Desen lesten van Ougst vichtienhondert neghenentneghenthich.

Met het geschonden zegel van Jan de Scheppere in roode was. — Aan dezen brief zijn gehecht 2 andere brieven dd 1585 December 20 (zie n°. 61) en 1614 Maart 30 (zie n°. 65).

64. M. 1612 Januari 22.

Schepenen van Ziericzee oorkonden, dat Jacob Campen, gecommitteerde raad van Zeelant, Willem van Berendrecht, rentmeester van Beooster Schelt, en Michiel van Bruhesen, voogd en verwanten van Philips van Varick, verklaren, dat de weduwe en de erfgenamen van den heer van Wackene bij het verkoopen der heerlijkheid Cappelle in Duvelant eene rente van 100 gulden 'sjaars losbaar tegen den penning 15, die Philips van Varick uit deze heerlijkheid had, hebben afgelost.

Den tweentwintichsten Januarii sesthienhondert ende twaelve.

De 3 schepenzegels verloren.

65. M. 1614 Maart 30.

Jacob de Jaeghere Simoenszoon doet eene opgave van de goederen te Zulte, die Roelandt Jacobssen van Borkel, als gehuwd hebbende Joanna Anthuenis-Willemsdochter, van Chaerles van Bourgoignen, ridder, baron van Wacken, heer van Catthem, te leen houdt.

Actum desen XXXen Martii XVIc veerthiene.

Met het geschonden zegel van Jacob de Jaeghere in roode was. — Aan dezen brief zijn gehecht 2 andere brieven dd. 1585 December 20 (zie n°. 61) en 1599 Augustus 31 (zie no. 63).

66. M. 1637 Januari 16.

De raad van Vlaenderen continueert de zaak tusschen Anthoinette de Bougoigne (sic) en Pieter van Damme Jooszoon, die voor den raad hangende is.

Ghedaen in de camer van den voorseiden rade tot Ghendt den XVI Januarii XVIc XXXVIItich.

67. M. 1640—1649.

Stukken betreffende een geschil tusschen Athoine van Bourgoingne, Emanuel van Bourgoigne, heer van Lembeke, Antoinette van Bourgoigne, Marie van Bourgoigne en Magdalene van Bersacques, weduwe van Fredericq van Bourgoigne, heer van Catthem, als voogdes harer kinderen, allen erfgenamen van Anthoine van Bourgoigne, ridder, heer van Wacken, en zijne echtgenoote Anne van Bonnières te eener en de erfgenamen van Hugo Joossens te andere zijde.

N.B. Het onderwerp van het geschil blijkt niet. Het proces, eerst voor den raad van Vlaanderen, daarna voor den Grooten raad van Mechelen gevoerd, eindigde met een compromis. — Deze stukken zijn gedeeltelijk in het fransch, gedeeltelijk op papier geschreven

68. M. 1643—1648.

Stukken betreffende de rentebetaling en aflossing

LLE,

Adolf van W
heer van Wa
Lembel
vermeld 150
† vóór

ho
go

Charles van Bourgondië, ridder, baron van Wakkene, heer van Oatthem, vermeld 1614.

Guillaume Charles Frans van Bourgondië, graaf van Wakkene, vermeld 1658.

A[…]e van Bourgondië, [verme]ld 1637—1640.

Marie van Bourgondië, vermeld 1640.

eener som van 152 pond grooten Vl., rentende 's jaars 9 pond 10 schellingen grooten Vl., 1584 Juli 8 opgenomen door Anthuenis van Bourgoingnen; heer van Wackene en Cappelle, van Martin van den Leure Nicasiuszoon, afbetaald door zijne erfgenamen 1648 September 2 voor 1/4 aan de Predikheeren te Ghendt, voor 1/4 aan Guido du Beyne en 1648 September 4 voor de helft aan Guido Laurijn.

Vergelijk n°. 60.

69. M. 1658 Februari 5.

Baljuw en leenmannen van Nevele oorkonden, dat Frans Charles de la Pierre, ridder, baron van Bouzies, aan Guillaume Charles Frans de Bourgoigne, graaf van Wackene, verschillende goederen overdraagt.

Desen vijfsten Februarii XVIc achtenvijftich.

De zegels van den baljuw en 2 mannen verloren. — Deze brief is zeer geschonden.

HET RIJKS-ARCHIEF IN UTRECHT.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De toestand is over het algemeen voldoende Van vocht aan de archiefstukken heb ik in den laatsten tijd niets bemerkt. Zoolang dit het geval blijft, zal ik het er voor houden, dat de maatregelen, op last van Uwe Excellentie genomen om den toestand te verbeteren, vrucht hebben gedragen, en ik heb derhalve last gegeven het plaatsen van bakken met ongebluschte kalk voorloopig te staken. — In één opzicht is de toestand onvoldoende gebleven: de oude muur tusschen berglokaal en bureaugebouw (een dubbele muur, die vroeger twee huizen van elkander scheidde) blijkt voortdurend op verschillende plaatsen zeer vochtig te zijn. De plekken vocht in de achterkamers van het bureaugebouw, die het behangsel al spoedig ontoonbaar maakten, zijn reeds lang geleden door betengeling aan het oog onttrokken. Sedert geruimen tijd vertoont zich de vocht nu ook in de beide voorvertekken en brengt schimmel op de behangsels. De hoofdopzichter verklaart onmachtig te zijn, om hiertegen iets te doen.

Bij gelegenheid van de vaststelling van het nieuwe onderhoudsbestek heb ik er op aangedrongen, dat de toestand van het buitenverfwerk verbeterd werd, daar o. a. aan het houtwerk in den achtergevel sedert de stichting van het gebouw in 1881 niets gedaan was en de conciergewoning *zelfs toen* niet geheel nieuw geverfd is. Ik was derhalve niet geheel zonder vrees, dat de defecten, die zich hier en daar nu en dan aan het houtwerk voordoen, het gevolg van de verwelooshe id konden zijn. Naar ik verneem, is het verven der buitengevels dientengevolge in het onderhoudsbestek opgenomen.

Door Uwe Excellentie werd verlof verleend aan den eigenaar van het over het archiefdepôt liggende perceel, om eene brug te leggen in den keldermuur van het archiefgebouw. Juist over het archiefgebouw is daarna een hoog gebouw gesticht, dat de verlichting en ook de brandvrijheid van het perceel wel eenigszins vermindert.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De brandbluschmiddelen zijn in Maart 1895 beproefd. Zij bleken toen, naar ik van den rijksbouwkundige vernam, in voldoenden toestand. Ik neem aan, dat dit nog het geval is.

Toen in November ll. aanstalten werden gemaakt, om een gasmotor te plaatsen in een gebouw, uitkomende aan den tuin van het archiefgebouw, heb ik daarvan aan Uwe Excellentie bericht gegeven. Doch het bleek, naar mij Uwe Excellentie berichtte, niet noodig, om tegen het stellen daarvan bezwaar te maken.

II*. *Personeel.*

Met ingang van 1 Januari 1895 is tot commies-chartermeester van dit archief, ter vervanging van Mr. Fruin, benoemd de heer Mr. J. G. C. Joosting, tot dusverre rechtskundig ambtenaar bij het gemeente-archief van Utrecht.

De werkzaamheden der ambtenaren geven ditmaal geen stof tot bijzondere opmerkingen. Aan den volontair Van den Broek is, evenals in het vorige jaar, eene kleine gratificatie verleend tot het betalen zijner reiskosten van Zeist.

Op het eind van het jaar wendden zich tot mij de heer Dr. J. C. Breen te Amsterdam en Mejufvrouw L. Miedema te Sneek, met verzoek om als volontairs op mijn bureau werkzaam te zijn. De laatste wenschte daartoe hare woonplaats naar Utrecht over te brengen en geregeld dagelijks het archief te bezoeken. Na hetgene ik mij veroorloofde in mijn vorig verslag over dit onderwerp op te merken, spreekt het van zelf, dat ik bezwaar had deze beide personen, hoewel zij mij van bevoegde zijde warm werden aanbevolen, op de gewone condítiën aan te nemen. Ik heb hun mijne bezwaren voorgelegd en verklaard, dat ik bij het hun op te dragen werk uitsluitend de belangen van mijn bureau, niet de hunne zou raadplegen, — dat ik mij niet wenschte te verbinden, om dit werk steeds na te zien en hun mijne opmerkingen en terechtwijzingen mede te deelen, — en dat ik hun niet de gelegenheid zou kunnen bieden tot het verkrijgen van een volledig stel kundigheden, dat hen in staat zou stellen, om zonder verdere voorbereiding als archivaris op te treden. Eerst toen zij zich met deze conditiën tevreden toonden, achtte ik mij verantwoord om hen als volontairs aan te nemen. Ik meende, dat mijn bureau *onder deze omstandigheden* van hunne komst slechts voordeel zou kunnen

trekken: immers al zal het door hen verrichte werk wellicht niet altijd definitief kunnen zijn, hunne voorbereidende werkzaamheden zullen die definitieve rangschikking der stukken natuurlijk gemakkelijk maken en in ieder geval in den tusschentijd het raadplegen mogelijk maken van bescheiden, die vroeger niet of moeielijk te vinden waren. Ik vertrouw, dat ook de volontairs zelven door hun werk toch genoeg zullen kunnen leeren, om hen voor hun tijdverlies schadeloos te stellen. Mejufvrouw Miedema is in het begin van dit jaar met haar werk op het archief begonnen, terwijl Dr. Breen tot heden door treurige familie-omstandigheden daarin verhinderd wordt.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

Het herstellen van de banden der archiefstukken is in het afgeloopene jaar weder een goed eind gevorderd. De serieën rekeningen der Staten-kantoren, door Mr. Fruin ten vorigen jare uit het provinciaal archief afgezonderd, werden geheel nagezien en voor zooveel noodig gebonden. Daarna keerde de binder terug tot de rechterlijke archieven (waarmede hij reeds het vorige jaar bezig was geweest): het archief van het Hof is door hem afgewerkt en het omvangrijke rechterlijke archief van Amersfoort is onderhanden.

Weder werd een duizendtal portefeuilles voor losse stukken aangeschaft, daar het eene belangrijke besparing bleek, om een groot aantal daarvan tegelijk te bestellen. Reeds dadelijk werd een niet onbeduidend getal dier portefeuilles gebruikt voor de rechterlijke archieven, waar nog tal van nommers aan zulk eene berging groote behoefte hadden; natuurlijk zijn deze portefeuilles tegelijk van opgeplakte nommers voorzien.

Bij de vroeger van het Algemeene rijks-archief overgenomene groote collectie charters der heeren van Montfoort bevond zich elk stuk in een papieren zakje. Hoewel deze zakjes niet overeenkwamen met het op mijn bureau gebruikte model, achtte ik het wenschelijk, nu eenmaal de grootste helft der Montfoortsche charters van eene dergelijke bekleeding voorzien was, deze te behouden en de overblijvende kleinere helft evenzoo te behandelen. Derhalve zijn dergelijke zakjes op mijnen last vervaardigd en de stukken daarin allen geborgen.

Nadat de reorganisatie der provinciale charterverzameling door de straks te vermelden werkzaamheden van den klerk voltooid was, zijn de charters definitief geborgen en de doozen van nieuwe opgeplakte etiquetten voorzien.

De bisschoppelijke charters, ten vorigen jare van het Alge-

meene rijks-archief overgenomen, verkeerden bijna allen in betreurenswaardigen toestand. Verreweg de meesten waren door vocht aangetast, enkelen half verteerd. In het begin dezer eeuw had men door uiterst slordige reparatiën den toestand nog verergerd: vele stukken waren toch, om ze te bewaren, van achteren met reepen dik papier en met strooken linnen beplakt. Met het oog op het groote belang der stukken is het gebiedend noodzakelijk, daarin verbetering te brengen. In het afgeloopene jaar werd eene eerste poging gewaagd met het kostbaarste stuk, den keizerlijken giftbrief van Groningen van 1040, die geheel met papier *en* met linnen beplakt was en dan ook op bordpapier gehecht en ingepakt hierheen verzonden was, omdat het bijna bedenkelijk scheen het stuk aan te raken. Ik droeg een ervaren persoon op, de reparatie van dit merkwaardige stuk op het archief zelf ter hand te nemen. Het werk slaagde boven verwachting gelukkig. Linnen en papier werden geheel verwijderd en, waar dit noodig bleek, vervangen door smalle strooken van het vroeger door den Algemeenen rijks-archivaris geschonkene dunne Japansche papier. Bijna alle ontbrekende stukjes perkament van het charter werden teruggevonden door voorzichtige uitlegging van vroeger opgerold vastgeplakte stukjes. De afgewekene stukken werden weder aan elkander gevoegd en zoo vastgeplakt. Eene overoude, wellicht gelijktijdige dorsaal-notitie werd ontdekt. Het charter verkeert thans in zóó goeden toestand, dat het zonder eenig bezwaar weder in de oude vouwen opgevouwen en bij de andere charters geborgen is. Zoodra de noodige tijd beschikbaar is, zullen ook de andere belangrijke charters aldus behandeld worden.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

De nieuwe beschrijving van het archief der Staten, waaraan Mr. Fruin, nadat alle vreemde elementen waren uitgescheiden, de hand geslagen had, werd gedurende het geheele jaar door Mr. Joosting voortgezet. In mijn vorig verslag deelde ik Uwe Excellentie mede, dat ik dit werk wenschte te staken totdat andere meer spoedeischende werkzaamheden zouden zijn verricht. Doch tot mijn leedwezen kon ik aan dit voornemen geen gevolg geven. De half geregelde toestand, waarin dit archief verkeerde, — het vertrek van Mr. Fruin, die dien toestand had zien worden en er dus den weg in kon vinden, — en de verwarring, die ontstond na het gebruiken der stukken door per-

sonen, die den weg niet kenden, — dit alles maakte het zóó moeielijk, om (evenals vroeger) bij voorkomende gelegenheden een stuk snel en gemakkelijk te vinden, dat ik Mr. Joosting wel *moest* opdragen, de door Mr. Fruin geregelde stukken met de nog niet nader geregelde tot een geheel te verwerken. En dit werk leverde tal van onvoorziene moeielijkheden, vooreerst omdat Mr. Joosting natuurlijk het archief der Staten van Utrecht in het geheel niet kende en zich dus bij elke kleinigheid op de hoogte moest stellen, voordat hij de beschrijving kon stellen; maar ook omdat hij, onbekend met de wijze van werken, die zijn voorganger zich in overleg met mij had eigengemaakt, aanvankelijk meer dan eens den verkeerden weg insloeg. Zoo is tot mijn leedwezen het geheele jaar met dit werk (dat natuurlijk gedurig door loopende bezigheden onderbroken werd) voorbijgegaan; ik heb daarna alles nauwkeurig doorgeloopen en met den heer Joosting besproken, waarvan eene omwerking van verschillende beschrijvingen het gevolg is geweest. Zoodra dit werk is afgeloopen, zal (zooals ik vroeger bericht heb) de bewerking der klooster-archieven ter hand genomen worden.

De inventaris van de collectie rekeningen der Statenkantoren, door den heer Fruin ten vorigen jare samengesteld, is overgeschreven, en de stukken zijn, nadat de binder ze had opgeknapt, volgens den inventaris genommerd. — De betere rangschikking der afgeloste rentebrieven volgens de verschillende Statenkantoren (waarover ik in mijn vorig verslag sprak) is door den heer Siccama voltooid. Deze geheele collectie is daarna bij de serie Statenrekeningen gevoegd en op den inventaris daarvan bijgeschreven.

Het archief der provincie uit den tijd van het bestuur van den Landdrost, de Kwartierdrosten en de beide Sous-préfets is door den heer Siccama voor zooveel noodig behandeld en gelijkvormig gemaakt. De inventaris is daarna overgeschreven; de stukken zijn volgens dien inventaris genommerd.

De ten vorigen jare gedrukte inventaris van het archief der heeren van Montfoort is, nadat door Uwe Excellentie eene overeenkomst getroffen was met den uitgever Breijer, in den handel gebracht. Van de gelegenheid werd gebruikt gemaakt, om ook de nog overige exemplaren van den vroeger verschenen inventaris van het bisschoppelijk archief algemeen verkrijgbaar te stellen.

Nadat de inventaris der Montfoortsche charters was afgedrukt, zijn de stukken allen volgens dezen inventaris van opgeplakte nommers voorzien. Daarna zijn de beschrijvingen der charters in chronologische orde gebracht en is deze chronologische

inventaris overgeschreven, terwijl bij elk stuk het nommer van den gedrukten inventaris werd aangeteekend. Deze maatregel dient eensdeels om de stukken gemakkelijker te kunnen vinden, anderdeels als voorbereiding voor de uitgave der chronologisch gerangschikte regesten van het archief der heeren van Montfoort, waarvoor echter nog eerst de cartularia en leenregisters moeten ontleed worden. Voorloopig zal ik mij daarmede echter niet bezighouden.

De charters van het bisschoppelijke archief, waarvan ten vorigen jare alleen die uit de Utrechtsche en Deventersche landskisten beschreven waren, zijn door mij verder geïnventariseerd. Nadat de lijsten der van het Algemeene rijks-archief overgenomene stukken en van de uit het archief van den Dom en uit de collectie Booth afgezonderde charters voltooid en in het net geschreven waren, zijn de stukken allen genommerd. Ik heb daarna de beschrijvingen van alle hier aanwezige bisschoppelijke charters in ééne chronologische orde gebracht. Wanneer deze inventaris overgeschreven is, zal dit werk voorloopig voltooid zijn.

De beschrijving der charters, die in de charterverzameling van het provinciaal archief ontdekt zijn doch blijkbaar van vreemde herkomst zijn, is overgeschreven en de stukken zijn volgens dezen inventaris genommerd. De nieuwe regeling der volumineuse collectie provinciale charters is daarmede afgeloopen, met uitzondering van de talrijke kloostercharters, die in verband met de overige archiefstukken dezer stichtingen eerlang opnieuw beschreven zullen worden.

Ook de beschrijving van het archief van den Dom, voorzoover het in mijn plan lag dit thans te regelen, is eindelijk voltooid. Doch tegen mijne verwachting is nog bijna het geheele jaar daarmede heengegaan. Nadat de geheele nog overige hoop losse papieren uit de middeleeuwen geregeld was, kwamen de door den heer Acquoy ten vorigen jare geëntameerde en door den heer Joosting thans verder geregelde papieren, behoorende tot de in het archief van den Dom gedeponeerde archieven van verschillende kleine waterschappen, aan de orde. Deze geheele omvangrijke arbeid is door mij herzien; de stukken zijn daarna bij het beschrevene gedeelte van het archief van den Dom ingelijfd. Eindelijk zijn de stukken, afkomstig uit het archief van den Dom, die aanwezig waren in de verschillende aangekochte collectiën, door mij op nieuw beschreven. De collectie Ras, afkomstig van den laatsten rentmeester van het kapittel G. B. Van de Velden van Voorst, leverde zéér vele stukken, waarvan de meesten slechts voorloopig geordend waren en dus eerst gesorteerd en geregeld moesten worden.

De geheele arbeid kostte veel tijd en vermeerderde het getal nommers van het archief van den Dom zeer belangrijk.

Toen alles aldus gereed was, heb ik den geheelen inventaris herzien en opnieuw gerangschikt, daar bij het telkens invoegen van nieuwe stukken het verband van het geheel in den loop der jaren veelszins verloren en de regeling ongelijkmatig geworden was. Toen alle bijeenbehoorende beschrijvingen aldus bij elkander kwamen, scheen het, dat zeer vele nommers, die (soms met eene tusschenruimte van enkele jaren) afzonderlijk beschreven waren, beter in één nommer samengevoegd zouden worden. Ik heb al die nommers doen bijeenzoeken en de stukken in onderling verband opnieuw beschreven: in de meeste gevallen bleken ze inderdaad bijeen te behooren en samen een beter geheel te vormen. Het geheele getal nommers van den inventaris, dat 1465 bedroeg, is daardoor tot 1389 teruggebracht.

De inventaris is dus thans gereed en zal eerlang overgeschreven worden. De samenstelling daarvan heeft veel moeite gekost en veel tijd in beslag genomen; maar het resultaat is ook zéér belangrijk, wanneer men overweegt, dat de vroegere, door Dr. Vermeulen samengestelde inventaris slechts 169 nommers telde. — Eén werk blijft thans nog te doen over: onder de los rondzwervende rekeningen van het kapittel trof ik tal van losse quaterns en bladen aan, die ik in eene portefeuille vereenigde, daar het mij voorloopig aan tijd ontbrak, om het zeer tijdroovende werk van het terechtbrengen en invoegen dezer fragmenten zelf te ondernemen. Toch moet dit verricht worden, daar het groote belang der stukken den daaraan besteden arbeid schijnt te rechtvaardigen. Ik heb daarom den heer Siccama verzocht zich daarmede bezig te houden; hij heeft reeds met het werk een aanvang gemaakt: het zal echter nog geruimen tijd duren. — Zijn eenmaal ook deze stukken bij het archief van den Dom ingelijfd, dan blijven slechts over 24 portefeuilles met losse papieren van den meest verschillenden aard (daaronder één met papieren uit de latere middeleeuwen). Zooals ik reeds vroeger mededeelde, stel ik mij voor deze stukken voorloopig te laten rusten. Zij zijn van zeer gering belang en het sorteeren daarvan zou allicht een paar jaren kosten, daar de papieren stuk voor stuk moeten doorgezien worden en grootendeels terechtgebracht in verschillende reeds beschrevene dossiers.

De inventaris der charters van het kapittel van Oudmunster over 1550 tot 1582, ten vorigen jare door Mr. Acquoy vervaardigd, werd dit jaar door den volontair Van den Broek in het net gebracht.

Omtrent de rechterlijke archieven valt alleen te berichten,

dat de ten vorigen jare ten geschenke ontvangene omvangrijke verzameling rechterlijke bescheiden uit het archief van Wijk bij Duurstede werd beschreven en bij de verzameling ingelijfd.

Van den Algemeenen rijks-archivaris ontving ik terug de charters der abdij Coninxvelt uit het archief der Oud R. C. Clerezij, voorzien van een zeer uitvoerigen inventaris. De volontair Van den Broek heeft dezen in het net gebracht, waarna de charters volgens dezen leiddraad genommerd zijn. De origineele inventaris is daarna met vriendelijken dank aan den Algemeenen rijks-archivaris teruggezonden. Van de provincie Zuid-Holland zijn in het archief der Oud R. C. Clerezij thans alleen nog onbeschreven de vrij omvangrijke collectie Leidsche stukken (waaronder vele van geestelijke gestichten) en een kistje met bescheiden betreffende 's Gravenhage, Gouda en andere plaatsen. Ik koester de hoop, dat de Algemeene rijks-archivaris mij zal verplichten door ook deze te doen inventariseeren.

Het afschrijven van bisschoppelijke registers ten behoeve van het rijks-depôt in Overijssel is in het afgeloopene jaar eindelijk ten einde gebracht door het collationeeren van het vroeger gezondene Overijsselsche leenregister van bisschop Rudolf van Diepholt, — een zeer noodig, doch zeer tijdroovend werk. Ik meen te mogen aannemen, dat de provincie Overijssel thans voldaan zal zijn.

Ik verblijd mij te kunnen mededeelen, dat in het afgeloopene jaar het tweede deel mijner *Bijdragen voor een oorkondenboek van het Sticht Utrecht*, bevattende de regesten van het archief der stad Utrecht, ter perse gezonden is kunnen worden. Het deel, ongeveer even omvangrijk doch historisch zéér veel belangrijker dan het eerste, dat de regesten van het kapittel-archief van St. Pieter bevatte, is zelfs reeds afgedrukt en zal eerlang verzonden kunnen worden

Zoo gaat dus ook deze onderneming voort. Doch juist deze voortgang vestigde er mijne aandacht op, hoe traag het verloop was, te traag naar mijnen wensch: immers tusschen de verschijning van het eerste deel en die van het tweede zijn niet minder dan vijf jaren verloopen. Overwegende, dat de gang van zaken bij de overige deelen zeker althans niet sneller zal zijn, dan springt het in het oog, dat de geheele serie, die niet minder dan 17 deelen zal omvatten, eerst na lange, zeer lange jaren zal kunnen gereed zijn. Ik had dit van den aanvang af voorzien en reeds in het Programma aangekondigd. Toch kon het mij natuurlijk niet anders dan verdrieten, dat zoodoende de hoognoodige bewerking van het oorkondenboek van het sticht Utrecht tot in eene verre toekomst verschoven werd.

Steeds heb ik er dan ook over gedacht, of althans de publicatie van het oudste gedeelte van het werk (tot 1300) niet onderwijl alvast ter hand genomen zou kunnen worden 1). Bezwaren van systematischen aard bestonden daartegen niet: immers hoe men ook denken moge over de meest doelmatige inrichting van het oorkondenboek in het algemeen, reeds in mijn Programma gaf ik te kennen, dat het mij niet quaestieus scheen, dat voor de oudste tijden, waaruit ons betrekkelijk zoo weinige stukken bewaard gebleven zijn, eene algemeene verzameling van *alle* oorkonden, betrekking hebbende op het Sticht, moest samengesteld worden. Reeds in het vorige jaar had ik dan ook lastgegeven, uit het door mijnen voorganger bijeengebrachte, zeer omvangrijke materiaal voor een oorkondenboek alle stukken van voor de 14e eeuw bijeen te brengen. Maar dit beteekende weinig, daar men geenerlei waarborg voor de volledigheid van deze collectie bezat en zij blijkbaar meer bij toeval dan langs systematischen weg was bijeengebracht. Toch was deze laatste weg, een uiterst moeielijke, de eenige zekere.

Bezwaren van praktischen aard hielden mij echter tot heden terug, om dezen aangewezen weg te bewandelen: de berg van handschriften en gedrukte werken, die doorgewerkt moest worden, schrikte mij steeds af. Ik kon er toch niet aan denken, met mijn zoozeer bezetten tijd, zulk een werk te ondernemen. In deze omstandigheden was het mij uiterst welkom, dat de heer dr. G. Brom, de bekende uitgever van het *Bullarium Trajectense*, mij vroeg, of ik hem wellicht eene gelegenheid kon aanwijzen, om vast werk bij de Nederlandsche archieven te vinden. Ik juichte dit plan van harte toe en onmiddellijk trok het mijne aandacht, dat hier wellicht de langgewenschte gelegenheid zich aanbood, om de bewerking van het oorkondenboek van Utrecht te ondernemen. Zonder hulp zou ik, dit was reeds voldoende gebleken, er *nooit* toe komen eene zoo zware taak op te vatten, en ik besloot dus nu aanstonds de hand aan het werk te slaan.

Ik begrootte de werkzaamheden voor de eerste afdeeling van het oorkondenbeek, die tot 1301 (dood van bisschop Willem van Mechelen) zou loopen, op vijf jaren, wanneer de heer Brom daaraan geregeld kon werken, terwijl ik niet alleen het noodige toezicht houden en de eindredactie vaststellen zou, maar hem ook krachtig kon bijstaan, wanneer dit noodig was (1). De middelen moesten derhalve gevonden worden, om voor dr. Brom eene gesalariëerde betrekking voor deze periode te scheppen.

---

1) Zie reeds het Programma p. 6 Noot 1.

Boven verwachting mocht ik daarbij slagen. Allereerst wendde ik mij tot Uwe Exellentie met het verzoek, om mijn gewoon jaarlijksch krediet gedurende 5 jaren met f 500 te verhoogen, indien het mij gelukte, om van elders de toezegging van een jaarlijksch subsidie van f 500 gedurende deze periode te verkrijgen. Het was mij eene aangename verrassing te vernemen, dat Uwe Excellentie, overtuigd van het groote belang der onderneming, gaarne bereid was die op deze wijze te steunen. Ik wendde mij daarna tot Gedeputeerde Staten met een verzoek om een subsidie van f 250 voor 5 jaren. Ik vreesde hier, waar men minder gewoon is aan subsidies voor wetenschappelijke zaken, voor grootere bezwaren; doch de warme belangstelling van Zijne Excellentie den Commissaris der Koningin deed mij ook hier gelukkig slagen. Eindelijk klopte ik aan bij de directie van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, met verzoek deze zuiver Utrechtsche wetenschappelijke onderneming te steunen met een gelijk subsidie van f 250 voor 5 jaren. Ook hier vond ik bereidwillige ooren, en zoo kon ik dus aan dr. Brom gedurende 5 jaren eene vergoeding aanbieden, die gelijk stond met het tractement van mijnen commies-chartermeester; hij nam daarmede genoegen. Het gold thans nog, iemand te vinden, die de vrij hooge kosten van het drukken van het oorkondenboek wilde op zich nemen. Hiermede slaagde ik nog het gelukkigst: zoowel het Historisch Genootschap als de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oud-vaderlandsche recht boden aan, het oorkondenboek onder hunne werken op te nemen en mij tevens alvast een klein krediet te verleenen tot het bekostigen van kopiëerloonen en andere machinale werkzaamheden, waarmede het onnoodig scheen, den beperkten tijd van dr. Brom te bezwaren. Ten slotte is men overeengekomen, dat de laatste vereeniging de uitgave zal bekostigen.

Toen ik gereed was, gaf ik dr. Brom kennis van dit verblijdende resultaat. Hij is daarop naar Utrecht verhuisd, en met 1 Juli 1895 zijn op mijn bureau de werkzaamheden voor het oorkondenboek van het sticht Utrecht begonnen.

Nadat thans een half jaar aan deze onderneming gearbeid is, kan ik reeds belangrijke resultaten vermelden. Reeds dadelijk kon ik dr. Brom de beschrijvingen van charters vóór 1301, gedrukt in Vermeulen's inventaris van het Provinciaal archief en in mijne regesten der archieven van het kapittel van St. Pieter en van de stad Utrecht, aanwijzen en daarna de charters, af-

(1) Ik erken, dat deze begrooting eenigszins willekeurig is. Ik heb daarbij met verschillende omstandigheden rekening gehouden; maar alleen de ervaring kan ten dezen zekerheid verschaffen.

gedrukt in mijn *Oudste cartularium van het Sticht*, het *Bullarium Trajectense* en De Geer's *Archieven der Duitsche orde;* zonder eenige moeite werd aldus reeds dadelijk een getal van 1337 charters verkregen, die dr. Brom onmiddellijk in zijne lijst kon opnemen. Daarop is hij begonnen met het verzamelen van materiaal uit andere, hem door mij aangewezene handschriften in mijn depôt. De talrijke cartularia van de vijf kapittelen en van de enkele kloosters, waarvan iets van belang tot ons gekomen is, bleken eene zéér rijke bron, die wel allengs minder onbekende stukken leverde, maar die toch tot het laatste toe niet geheel uitgeput scheen. Ten slotte zijn de hier bewaarde verzamelingen afschriften van verschillende geleerden ter hand genomen: vooral die van Buchelius leverden nog vele onbekende nommers. Het doorzien der handschriften uit mijn depôt loopt thans allengs ten einde; doch ik zal thans nog eene recapitulatie houden, om na te gaan, of geen handschrift overgeslagen is; ik geloof, dat dit nog vrij wat nommers zal opleveren. Over enkele maanden zal het werk echter geheel gereed zijn.

Het reeds thans verkregene resultaat moet zéér belangrijk heeten. Terwijl Van den Bergh's Oorkondenboek van Holland tot 1299 een aantal van 1801 charters bevat, en Sloet's Oorkondenboek van Gelre tot 1288 zich met 1124 charters moet vergenoegen (1), hadden wij op het einde van het jaar reeds bijna 1700 oorkonden bijeen. Neemt men in aanmerking, dat (terwijl in het Nedersticht buiten Utrecht niet veel zal te vinden zijn) het Oversticht nog geheel niet doorzocht is. — dat de cartularia van geestelijke gestichten buiten het Sticht (zooals bepaaldelijk die van St Odulph en van Mariënweerd) nog tal van Utrechtsche bisschops-oorkonden bevatten, — dat het Algemeene Rijks-archief en de groote bibliotheken nog niet bezocht zijn, — en dat vooral de gedrukte werken (van Matthaeus, Bondam e. a.) en de beide oorkondenboeken van Holland en Gelre, die tallooze stukken zullen leveren, nog geheel niet geraadpleegd werden, evenmin als de keizer-diplomata en de akten der synoden, waarin de oudste Utrechtsche bisschoppen zoo dikwijls als getuigen optreden, — dan is het niet gewaagd te voorspellen, dat de eerste afdeeling van het Utrechtsche oorkondenboek ver over de 2000 nommers zal bevatten. Mijne bewering, dat dit oorkondenboek (althans voor deze oudste afdeeling) het belangrijkste van Nederland zou blijken te zijn, schijnt dus alle kans te hebben om bewaarheid te worden. Ik vlei mij, dat het verzamelen van

(1) Het charterboek met de charterlijst van Friesland en het nieuwe oorkondenboek van Groningen en Drenthe tellen tot 1300 slechts 196 en 205 nommers.

materiaal in den loop van 1896 zal kunnen worden ten einde gebracht. Gelukkig zal het maken van afschriften ons niet buitengewoon veel tijd behoeven te kosten, daar de groote meerderheid der oorkonden van deze afdeeling natuurlijk reeds vroeger gedrukt werd, terwijl verder tal van afschriften, door vroegere verzamelaars bijeengebracht, ons ten dienste staan. Dan wacht ons echter het het moeilijkste werk: het vaststellen van den tekst der oorkonden. *Wellicht* zal mijn volgend verslag het begin daarvan reeds kunnen vermelden. Ik heb in den loop van het jaar met dr. Brom een bezoek gebracht aan het archief in Groningen, ten einde na te gaan, of de daar gevolgde manier van werken in combinatie met anderen wellicht door ons nagevolgd kon worden. De tijd zal leeren, in hoeverre dit mogelijk zal zijn.

V. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het begin van het jaar is Wstinc's Rechtsboek van den Dom eindelijk verschenen. Ook het laatste gedeelte van den tekst van het Bullarium Trajectense is (met het begin der inleiding van dr. Brom) uitgegeven.

Enkele Utrechtsche oorkonden uit mijn depôt zijn opgenomen in de gedurende dit jaar verschenen twee eerste afleveringen van het Oorkondenboek van Groningen. — De heer dr. Brom publiceerde in het 22e deel van het Archief van het aartsbisdom Utrecht een paar brieven van en aan Musius uit de hier berustende archiefstukken van de Oud-R. C. Clerezij.

De heer A. H. Van Alphen de Veer houdt zich bezig met de voorbereiding der uitgave van een verhaal van het beleg van Hoey, ten vorigen jare uit mijn depôt naar het Algemeene rijks-archief overgeplaatst, — terwijl de heer mr. J. G. C. Joosting in het 16e deel der Bijdragen en mededeelingen van het Historisch genootschap eene uitgave leverde der lang verloren gewaande kroniek van het Utrechtste Regulierenklooster door Corn. Block, vroeger uit mijn archief naar de Utrechtsche Academische bibliotheek overgeplaatst.

Vermelding verdient nog, dat de heer Mr. R. Fruin Th. Az. in het dit jaar verschenen stuk der Verslagen en mededeelingen der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oud-vaderlandsche recht uit de archieven van Soest, Montfoort en Rhenen publiceerde de costumen en usantiën van Soest van 1569, — eene verklaring omtrent de grenzen van het hooge en lage rechtsgebied van Montfoort, — eene nieuwe redactie der bekende costumen van het voordeel en verschillende stukken betreffende het Stichtsche leenrecht.

VI. *Opgave der aanwinsten, door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

Van verschillende kanten ontving ik ook ditmaal niet onbelangrijke aanwinsten voor mijn archief. Burgemeester en Wethouders van Utrecht zonden mij nog 8 charters, die bij nader inzien gebleken waren te behooren bij de vroeger, als afkomstig uit de Utrechtsche landskist, aan mijn depôt in bruikleen afgestane charters. — Mijn ambtgenoot in Drenthe droeg mij met Uwer Excellentie's machtiging over eene rekening van de Drenthsche goederen van het kapittel van St. Pieter over 1578/79, die in de hier aanwezige serie ontbrak. — Regenten van het Burgerweeshuis alhier schonken aan mijn depôt een groot pak met rekeningen uit het midden der 18e eeuw over het beheer der prebenden van het kapittel van Oudmunster, afkomstig uit de boedelpapieren van den secretaris van het kapittel J. Vervooren, die zijn vermogen aan het weeshuis vermaakt heeft. — Het Historisch Genootschap te Utrecht en het Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam eindelijk schonken mij een paar bescheiden van minder belang. — Op eene auctie gelukte het mij aan te koopen een origineelen brief van koning Philips aan de Staten van Utrecht, waarbij hij hen dankt voor hunne toetreding tot de Unie van Brussel.

Voor de rechterlijke archieven verkreeg ik ditmaal eene zeer belangrijke aanwinst uit de gemeente Westbroek, waar ik reeds in 1881 het archief doorgezien en groote pakken met stukken overgenomen had. Bij de regeling van het gemeente-archief door Mr. Joosting werd echter op een afgelegen zolder nog eene vergetene massa archieven ontdekt, waaronder tal van rechterlijke stukken, die thans mijn depôt kwamen verrijken. De gemeenteraad van Westbroek bood mij die (tegelijk met die van het naburige Achttienhoven, waar eveneens nog enkele losse rechterlijke bescheiden door Mr. Joosting waren ontdekt) aanvankelijk in bruikleen aan. Doch na het ontvangen mijner inlichtingen bleken beiden gelukkig bereid, hunne stukken definitief af te staan. — Uit Leusden ontving ik een paar rechterlijke archiefstukken, die onlangs door een partikulier aan de gemeente geschonken waren, — en uit Ysselstein zond men mij een pak lossse papieren, die bij de rangschikking van het nieuwe archief door den nieuwen burgemeester met andere stukken daaruit waren te voorschijn gekomen en bij de invoeging in den inventaris door Mr. Fruin gebleken waren tot de rechtelijke archieven te behooren.

Onder de gedrukte stukken, die ik ten geschenke ontving,

noem ik eene collectie bestekken van gebouwen in de provincie, mij door Uwe Excellentie toegezonden, — en de fraaie uitgave der Rotterdamsche kronieken met de reproductie der oudste stadsplannen, mogelijk gemaakt door de onbekrompenheid van het gemeentebestuur.

Eene poging, om eene lacune in het archief van den Dom aan te vullen, mislukte tot mijn leedwezen. Het had reeds lang mijne aandacht getrokken, dat aan de groote serie erfpachtregisters van het Domkapittel het laatste deel, loopende van 1801 tot aan de opheffing van het kapittel, ontbrak: herhaaldelijk had dit bij nasporingen en bij verzoeken om afschriften moeilijkheden veroorzaakt. Toen zich dit in het afgeloopene jaar weder meer dan eens voordeed, wendde ik mij tot den rentmeester van het Kroondomein alhier met verzoek om inlichting, of het gezochte deel wellicht in zijn archief berustte. Dit bleek niet het geval te zijn. Bij opzettelijke nasporing trok het toen mijne aandacht, dat de registers bestaan uit een aantal samengebondene origineele erfpachtsceelen. Daar ik eenige dergelijke erfpachtsceelen ontdekt heb onder de losse papieren, voor eenige jaren door mij overgenomen van de Domein- en registratiekantoren in de provincie, moet ik thans aannemen, dat bij de opheffing van het Domkapittel in 1811 de nog niet samengebondene erfpachtceelen der laatste jaren tusschen de verschillende Domein- en registratiekantoren verdeeld zijn. Ik heb mij derhalve gehaast, de daarvan bewaard geblevene exemplaren in chronologische orde te vereenigen met enkele dergelijke stukken, die indertijd in mijn archief waren aangekomen uit de nalatenschap van den laatsten rentmeester van het kapittel G. B. Van de Velden van Voorst, en deze (zeker zeer onvolledige) serie bij de erfpachtsregisters te voegen.

De collectie oude archieven van gemeenten en waterschappen, die in bruikleen aan mijn depôt zijn afgestaan, werd in het afgeloopene jaar weder met één vermeerderd. Het bestuur van het waterschap Ouderijn bood mij in bruikleen aan een gedeelte van zijn archief, bevattende de stukken, die voor den loopenden dienst niet noodig waren. Ik verklaarde mij gaarne bereid op den voorslag in te gaan, doch maakte bezwaar, om over te nemen een willekeurig afgesneden stuk van een archief, bij welks verdeeling geenerlei wetenschappelijke maatstaf van afscheiding was aangenomen. Daar het jaar 1813 in dit geval niet kon dienen voor de splitsing van het archief (immers verreweg het grootste gedeelte daarvan was jonger dan dit jaar), moest een ander tijdpunt gezocht worden. Ik nam daarom als scheidsjaar aan het jaartal 1868, toen de vijf waterschappen, waarvan de archieven hier vereenigd waren, samengesmolten

waren tot één grooter geheel. Het tijdpunt bleek zeer gelukkig gekozen, daar de stukken vóór de combinatie zelden meer te pas komen, zoodat de door mij ontworpene verdeeling toevallig bijna geheel overeenkwam met de door het waterschap gewenschte. Na onderzoek werd mijn voorstel dan ook goedgekeurd. Ik ontving daarop het geheele archief hier ter regeling en beschrijving, waarna het gedeelte na 1868 teruggezonden werd met een afschrift van den inventaris, waaraan het procesverbaal van overneming der oudste stukken was vastgehecht.

Veel belangrijker dan de aanwinsten waren de verliezen, die ik ditmaal leed. In mijn vorig verslag deelde ik Uwe Excellentie reeds mede, dat bij het doorzien van het oude Provinciaal archief door Mr. Fruin (ter gelegenheid van het bijeenzoeken der kloosterarchieven) nog tal van stukken gevonden waren, die wel door Dr. Vermeulen in zijn gedrukten inventaris opgenomen waren, maar toch geenszins tot het Provinciaal archief behoorden. Deze stukken waren voorloopig door Mr. Fruin daaruit afgezonderd en bij elkander gelegd. In het begin van het vorige jaar heb ik die allen opnieuw doorgezien en op lijsten gebracht. Daarna heb ik vastgesteld, waar deze handschriften (meestal van particulieren aard) het best geplaatst zouden zijn. Mijn voorstel werd in hoofdzaak door Uwe Excellentie bekrachtigd, zoodat ik in den nazomer de stukken naar hunne nieuwe bestemming kon verzenden.

Het leeuwendeel der verzameling ontving de Utrechtsche Universiteits-bibliotheek, aan wie ik kon toezenden eene kist met 42 nommers, houdende afschriften van allerlei historische bescheiden door professor Matthaeus, J. Van Atteveld, professor Bondam, G. Dedel, J. J. Dodt, P. J. Vermeulen en G. W. Beger, — verschillende stukken uit het laatst der 18e eeuw, gedrukt voor leden van de Staten-Generaal, — en bovendien enkele handschriften van kanoniek-rechtelijken en theologischen aard uit de 15e eeuw, door mij ontdekt bij de regeling van het archief van den Dom. — Het Algemeene rijks-archief ontving minder, doch belangrijker stukken, waar onder ik noem eene collectie verbalen en brieven uit de jaren 1702 tot 1706, hoofdzakelijk betreffende den kolonel J. Cronström, denkelijk afkomstig van een Gedeputeerde te velde, — een dossier met stukken betreffende het bevaarbaar maken van den Nederrijn in 1667, afkomstig van den Brandenburgschen agent Blaspeil, — eene portefeuille met stukken betreffende het graven eener vaart van Loosdrecht naar de Eem in 1797—1799, afkomstig van den directeur van 's lands fortificatiën Kraijenhoff, — een bundeltje papieren van den secretaris der ambassade naar Zweden en Polen in 1627 A. Booth, — eenige rekeningen van

de ontvangers-generaal van eenige admiraliteiten omstreeks 1750, — en eene portefeuille met aanteekeningen over het voorgevallene in de vergaderingen der admiraliteiten van Middelburg en Amsterdam in 1777—1785. — Het archief in Gelderland ontving een bundel met stukken over de hooge heerlijkheid Wolfsweerd, afkomstig uit het archief der stad Wageningen en met de papieren van een Utrechtschen advocaat hierheen verdwaald; — het archief in Zeeland een band met afschriften van stukken uit het begin der 16e eeuw, voornamelijk betreffende de geestelijke jurisdictie; — de gemeente Utrecht eenige duplicaten van stedelijke rekeningen en een omslag met ingekomene stukken bij den magistraat uit de 17e eeuw, — en Gedeputeerde Staten van Utrecht een afschrift van de resolutiën van Gecommitteerden tot het zandpad naar Amsterdam over 1626—1718. Twee handschriften van partikulieren aard, vroeger door het rijk aangekocht, werden bij deze gelegenheid tegen taxatie overgedragen aan de gemeente Utrecht, in wier bibliotheek zij het best geplaatst schenen.

Eéne serie archiefstukken, die bij deze gelegenheid afgestaan werd, behoort iets nader besproken te worden: aan de gemeente Amersfoort werden, behalve eenige stukken van minder belang, afgestaan niet minder dan 198 charters, te zamen vormende het archief van het Amersfoortsche St. Jans-klooster over 1344—1610. In mijn vorige verslag deelde ik Uwe Excellentie mede, hoe bij het sorteeren van de bijlagen der Staten-resolutiën onlangs gebleken was, dat de procurator van het klooster deze stukken in 1605 aan de Staten van Utrecht overgedragen heeft. Daar de goederen der Amersfoortsche kloosters (en daarmede ook die van het St. Jans-klooster) door den loop van omstandigheden in handen van het stedelijk bestuur van Amersfoort gekomen en gebleven zijn, scheen het mij doelmatig, dat zij, nu de herkomst daarvan duidelijk was geworden, overgedragen werden aan de gemeente Amersfoort. Ik stelde Uw Excellentie voor tot den afstand over te gaan, doch op ééne voorwaarde. Tegelijk met de charters van het St. Jans-klooster was blijkbaar van den procurator overgenomen een bijna even groot aantal charters van het Utrechtsche klooster Vredendaal; althans ook van dit gesticht, welks bewoners na de verwoesting daarvan in 1528 overgebracht werden naar het ledigstaande St. Jans-klooster te Amersfooort, bevond zich een 200tal oorkonden in mijn archiefdepôt. Het scheen nu niet onmogelijk, dat in het Amersfoortsche stads-archief, waar allicht enkele charters uit het archief van het St. Jans-klooster waren beland, ook nog stukken van het klooster Vredendaal berustten. Ik achte het wenschelijk, dat, terwijl het archief van het klooster Vredendaal tot aan zijn ondergang toe

in mijn archiefgebouw zeer goed geplaatst scheen, ook de uit dit archief afkomstige stukken, die toevallig te Amersfoort mochten blijken te berusten, daarbij gevoegd werden. Uwe Excellentie vereenigde zich met mijn denkbeeld; doch toen uit een schrijven van Burgemeester en Wethouders van Amersfoort bleek, dat er geene stukken uit het archief van Vredendaal aldaar aanwezig waren, besloot Uwe Excellentie, dat desniettemin het archief van het St. Jans-klooster, dat in mijn depot geheel geïsoleerd zou zijn, door mij afgegeven zou worden. Met vreugde voldeed ik aan deze opdracht, waardoor eene hinderlijke leemte in het Amersfoortsche archief op hoogst onverwachte en bevredigende wijze zal zijn aangevuld.

Bij de regeling van het archief van den Dom werd door mij ontdekt eene portefeuille met stukken uit het archief der gemeenten Westbroek en Achttienhoven, afkomstig van een schout dezer gerechten, die tevens kanunnik ten Dom was. Daar de regeling dezer gemeente-archieven door mr. Joosting in het afgeloopene jaar aan de orde was, vroeg en verkreeg ik van Uwe Excellentie machtiging, om deze stukken aan de gemeentebesturen aan te bieden. Zij zijn nog opgenomen in den inventaris van mr. Joosting.

Bij het sorteeren van de archieven der geestelijke gestichten door mr. Fruin was het gebleken, dat bij het afgeven aan Gedeputeerde Staten van het archief der Montfoortsche memoriegoederen na 1813 enkele stukken abusievelijk hier achtergebleven waren. In het begin van het afgeloopene jaar heb ik die aan Gedeputeerde Staten doen toekomen. Evenzoo handelde ik met eenige duplikaten van gedrukte kaarten betreffende de verbetering van den Rijn, die voor het rijks-archief in Gelderland eene welkome aanwinst bleken.

De gemeente-archivaris van Dordrecht wendde zich tot mij met het verzoek om te willen bevorderen, dat een registertje met stukken betreffende de St. Jacobs-vicarie in de Groote kerk te Dordrecht (gevonden in het archief van het Domkapittel, waarvan een der vicarissen lid was) aan het Dordtsche archief werd afgestaan. Ik verklaarde mij, gaarne daartoe bereid, te liever omdat het gemeentebestuur van Dordrecht voor eenige jaren ongevraagd een paar stukken aan mijn depôt had afgestaan. Doch Uwe Excellentie besloot de zaak aan te houden en gelastte mij de stukken ter zijde te leggen. Ik kon eerlang daarbij voegen een band met stukken van brieven aan den magistraat van Dordrecht (1697—1709) betreffende het graven van het Pannerdensche kanaal benevens een paar kleinigheden, die ik ter gelegenheid van den boven beschreven afstand van stukken voor de gemeente Dordrecht bestemd had, doch wier

verzending door Uwe Excellentie eveneens werd aangehouden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofd-archief in de provincie van gewicht, en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Ook ditmaal vond ik geene aanleiding om zulke pogingen te doen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Ook ditmaal werd van mijne archieven een verblijdend druk gebruik gemaakt. In de eerste plaats spreekt het van zelf, dat mijne ambtgenooten in Groningen en Drenthe voortdurend stukken uit mijn archief raadpleegden voor het door hen voorbereidde oorkondenboek. Ook de heer J. de Fremery te 's Gravenzande wendde zich herhaaldelijk tot mij om inlichtingen bij de tijdrekenkundige studiën, waarmede hij steeds bezig is en waarvan hij onlangs zulke merkwaardige resultaten gepubliceerd heeft. Aan den heer Dr. W. Altmann te Greifswald kon ik eenige inlichtingen geven voor de door hem bewerkte regesten van keizer Sigismund, — terwijl de abbé Sachet te Veuves mij verzocht om bijzonderheden over den dienst van St. Agnes en St. Benignus, wier reliquien in 964 van Veuves naar Utrecht zijn overgebracht.

Onder de personen, die gedurig in mijn archief werkten, noem ik in de eerste plaats den heer J. F. Legner, die zich onder leiding van den kolonel F. de Bas onafgebroken bezighield met krijgsgeschiedkundige nasporingen, — en den heer J. H. Hofman uit Schalkwijk, die zich onledig houdt met onderzoekingen betreffende de geschiedenis der adellijke huizen in het Sticht. De visscherij in de Lek, die in erfpacht was uitgegeven door de kapittelen ten Dom en Oudmunster, was het doel der volhardende nasporingen van verschillende personen ten behoeve der vennootschap, die thans in het bezit dezer visscherij is. Genealogische onderzoekingen waren ditmaal zeldzamer: zij betroffen de familiën Loenersloot, Zoudenbalch, Van Doetinchem, Camoëns, Van Lennep, Van Baexen, Van Zeyl en Van Baerle. Vele andere personen bezochten mijn archief of verzochten mij schriftelijk om inlichtingen.

Over het geheel heeft overigens het gebruik, van mijn bureau-

lokaal gemaakt, minder dan vroeger het raadplegen mijner eigene archieven ten doel gehad. Het bezoek is evenwel niet minder druk, en mijne archieven worden niet minder gebruikt. De reden der verandering is, dat steeds meer gebruik wordt gemaakt van de gelegenheid tot verzending van stukken of, waar dit onnoodig is, tot het bestellen van bepaald aangewezene afschriften. Dit jaar werden archiefstukken verzonden aan het Algemeene rijks-archief, de rijks-archieven in Groningen, Drenthe, Overijssel en Zeeland, het stads-archief van Amsterdam, het gemeentehuis van Houten en de Akademische bibliotheek en het Museum van oudheden te Leiden. Afschriften werden vervaardigd ten behoeve van het rijks-archief in Groningen, den gemeente-archivaris van Gouda, regenten van het Burgerweeshuis alhier en de heeren P. N. Van Doorninck te Bennebroek, Jhr. F. Van de Poll te 's Gravenhage, J. De Fremery te 's Gravenzande, Mr. J. W. A. Immink te Amsterdam, Dr. P. Doppler te Maastricht en F. A. Van Zeyl te Amsterdam.

Daarentegen werden hierheen stukken overgezonden door het Algemeene rijks-archief, de Koninklijke bibliotheek, het Ministerie van Justitie, het rijks-archief in Noordbrabant en het gemeentebestuur van Steenbergen, en zulks ten gebruike van de heeren professor Krämer, professor Moltzer, Dr. Kernkamp, Mr. C. L. Kooiman, de heeren J. J. Jansen, A. H Van Alphen de Veer en C. A. De Kruijff, de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht en mij zelven.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

In de eerste plaats vermeld ik hier volgens Uwer Excellentie's wensch het schepenarchief van Utrecht, dat bij de gemeente in bruikleen is. Ik heb echter niets daarover mede te deelen: het verkeert in bevredigenden toestand.

Door het gemeentebestuur van Wijk bij Duurstede werden mij toegezonden ter deponeering in het alhier in bruikleen berustende archief der gemeente Langbroek eenige stukken uit de archieven der oude gerechten Over- en Nederlangbroek. Ik heb die doen ordenen en op de plaatsen, waar zij behooren, in het archief doen invoegen. Op den inventaris, alsmede op den daarvan aan het reçu geannexeerde exemplaar, is van de bijvoeging melding gemaakt.

Voor eenige jaren is van mijn bureau naar de Provinciale griffie overgebracht het archief van den Commissaris-generaal over 1814 en 1815, nadat deze stukken, die in groote wanorde

aangetroffen waren tusschen de archieven der Utrechtsche sous-préfectures, geordend en (voor zooveel noodig) ingebonden waren. Bij een onderzoek in dit archief bleek het thans, dat de stukken weder dooreengeraakt waren. Op verzoek van den griffier heeft de heer Siccama (die indertijd met de ordening was belast geweest) de orde hersteld.

In het voorjaar verzochten mejonkvrouwen Van Oldenbarneveld genaamd Witte Tullingh mijn advies, hoe te handelen met een kist met papieren, nagelaten door hunnen vader Jhr. mr. A. A. Van Oldenbarneveld genaamde Witte Tullingh. Bij onderzoek bleek de inhoud hoofdzakelijk te bestaan uit verschillende portefeuilles met collectanea betreffende de gebeurtenissen van den dag, die mij voorkwamen geen belang meer te hebben. Doch bovendien trof ik daarbij aan enkele stukken uit de archieven van de steden Utrecht en 's Gravenhage en van het Hoog Militair gerechtshof, benevens verschillende afschriften van het bekende journaal van den kolonel Tullingh over de gebeurtenissen van November 1813 te 's Gravenhage en Woerden. Ik adviseerde natuurlijk om de archiefstukken te restitueeren, en gaf in overweging, om de afschriften van het journaal, nadat de familie een of meer exemplaren voor zich zelve gereserveerd had, te schenken aan verschillende openbare bibliotheken. Daar eene volledige uitgave van het journaal onnoodig schijnt, meende ik, dat aldus de bedoeling der vroegere eigenaars, om den inhoud van het handschrift door de vele afschriften zooveel mogelijk bekend te maken, bereikt werd. Ik verneem, dat volgens mijn advies gehandeld is.

Op het laatst van het jaar heb ik eindelijk weder iets vernomen van het archief van het kasteel Hardenbroek. De heer D'Aumale baron van Hardenbroek, thans alhier gevestigd, bezocht mij en vroeg mij, of ik geneigd was, om eene groote menigte archiefstukken, die hem na eene voorloopige sorteering schenen geen belang voor hem zelven te hebben, in mijn depôt te onderzoeken en hem daarover te adviseeren. Ik verklaarde mij daartoe gaarne bereid. Eerlang zie ik derhalve deze stukken, geborgen in verscheidene groote kisten, tegemoet.

De inventarisatie der archieven van gemeenten en waterschappen met subsidie van Gedeputeerde Staten is in het afgeloopene jaar door Mr. Joosting, daarvoor onlangs aangewezen, voortgezet. Hij heeft, naar ik verneem, de omvangrijke archieven van Westbroek en Achttienhoven ter hand genomen. Bijzonderheden daarover kan ik niet mededeelen.

De Rijksarchivaris in Utrecht,

S. Muller Fz.

HET RIJKS-ARCHIEF IN FRIESLAND.

Ter voldoening aan het voorschrift van artikel 17 mijner instructie heb ik de eer Uwer Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris, het verslag van het oud-archief in Friesland over het jaar 1895 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De toestand van het gebouw bleef dezelfde.

Het dak werd eenige malen nagezien en de pannen werden, voor zoover dit noodig was, opnieuw aangestreken, waardoor zooveel mogelijk lekkages voorkomen zijn. In de benedenlokalen werden de bakken voor ongebluschte kalk, zoodra deze uitgewerkt was, met nieuwe kalk gevuld.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De beide extincteurs zijn in goeden staat. Steeds werd er toezicht op gehouden en in den winter gezorgd, dat zij door vorst niet onbruikbaar werden.

Het aantal brandzakken en flesschen met brandbluschmiddel zoowel in het archief-depôt als op den zolder van het Gerechtshof onderging geene vermeerdering.

De brandzakken uit de beneden-lokalen van het archief-depôt, alwaar die steeds in min of meer vochtige atmospheer verkeeren, werden in den zomer gedurende eenigen tijd bij zonnig weder in de buitenlucht gehangen.

De twee in gebruik zijnde rookleidingen werden in het begin van het jaar en in het najaar geveegd.

III. *Het personeel.*

Door den amanuensis werd het register op de instructie- en commissieboeken voltooid.

Voorts besteedde hij den tijd, die hem van zijne overige werkzaamheden restte, aan het schiften en beschrijven van stukken van het gemeente-archief van Hindeloopen.

IV. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

Over het algemeen mag de toestand gunstig genoemd worden. Enkele portefeuilles, waarop zich eenig schimmel vertoonde, werden spoedig gedroogd en daarna schoon gemaakt. De stukken zelve hebben echter geene schade geleden.

Het beplakken van banden en portefeuilles met een etiket met nummer kwam gereed. Voorts werden nog eenige banden gestempeld, zoodat thans bijna alle in het archief-depôt aanwezige banden gestempeld zijn. Ook werd voortgegaan met het stempelen van losse stukken.

Er werden 100 schuifportefeuilles aangeschaft.

De collectie rechterlijke stukken va Franeker werd, behalve een gedeelte dat nog nader gesorteerd moet worden, in portefeuilles geborgen.

Evenals in het vorige jaar reeds met eenige hijpotheekboeken geschiedde, werden ook thans weder van eenige van die registers de bladen met transparent papier beplakt, voorzoover die door vocht beschadigd zijn.

V. *Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.*

Aan de ordening der stukken, dagteekenende van 1600—1795, werd weder zooveel mogelijk tijd besteed. Zij kwam tot op een klein gedeelte na gereed. Verreweg de meeste stukken konden onder verschillende rubrieken gebracht worden; doch er blijven ook vele stukken over, waarmede dit niet geschieden kan. Er is toch b. v. een aantal ingekomen stukken, die niet in de notulen- en resolutieboeken of andere registers vermeld worden, noch eenig onderwerp, dat in behandeling geweest is, betreffen. Voor dergelijke stukken blijft wel niets anders over als ze, chronologisch gerangschikt, afzonderlijk te bewaren.

Uit de jaren 1811—1813 bestaat in het archief reeds eene dergelijke, korten tijd daarna gemaakte, verzameling, namelijk eene zeer lijvige portefeuille met het opschrift: „Ingekomen missives, stukken, memoriën, requesten etc. van den Prefect van Vriesland, welke in geene verbalen of registers gevonden worden en waarop alzoo niet gedisponeerd schijnt te zijn 1811—1813".

Wanneer nu bovengenoemde ordening gereed is, zijn er nog enkele portefeuilles met stukken van 1795—1813 op dergelijke wijze te rangschikken. Van deze stukken zullen er echter vele gebracht kunnen worden onder de rubrieken, welke door mij vroeger reeds van stukken uit dien tijd gemaakt werden.

Eene groote verzameling stukken van het rechterlijk archief van Franeker, die vroeger met administratieve stukken vermengd en toen daaruit geschift en in pakken gebonden waren, moest nog nader gerangschikt worden. De stukken zijn zoodanig dooreen gemengd, dat het dikwijls zeer bezwaarlijk is die, welke tot een proces behooren, weder bijeen te vinden. De stukken waarvan het niet dadelijk zichtbaar is, dat zij in processen gediend hebben, worden voorloopig in afzonderlijke rubrieken bijeengevoegd b. v. boedel-inventarissen, koopbrieven, testamenten enz. Later zullen wellicht vele van die stukken bij processen blijken te behooren.

De lijsten van banden en portefeuilles kwamen gereed, zoodat thans alle banden en portefeuilles in het archief, nadat zij van een etiket met nummer voorzien waren, op lijsten gebracht zijn. Hoewel deze nummering en beschrijving slechts voorloopig zijn, en later, gedeeltelijk althans, gewijzigd zullen moeten worden, kunnen zij toch van veel waarde zijn zoowel voor de definitieve beschrijving, alsook met het oog op de toekomstige overbrenging der archieven naar het kanselarij-gebouw, daar nu de orde in de verzamelingen veel gemakkelijker en met minder tijdverlies zal kunnen behouden worden.

Voorzoover de overige werkzaamheden het toelieten werd met in het net schrijven van het register op de resolutiën van Gedeputeerde Staten van 1755—1795 voortgegaan.

VI. *De in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

In het oorkondenboek van Groningen en Drenthe werd eene oorkonde van 10 Mei 1315, afkomstig van het Gerkesklooster, afgedrukt.

Het is mij niet bekend, dat er andere bescheiden in hun geheel in druk zijn uitgegeven.

VII *Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en de verliezen.*

A. Handschriften.

Van den heer Jhr. Mr. J. M. van Beijma, alhier ontving het

archief de volgende stukken, afkomstig uit den boedel van wijlen jhr. E. D. van Beijma te Weidum:

1. Commissie van de Staten van Friesland voor dr. Z. v. Ghemmenich toe Kingma, als raadsheer in het Hof van Friesland. 12 April 1704.

2. Consent van het Hof van Friesland voor dr. Z. v. Ghemmenich toe Kingma, tot het aanvaarden eener nalatenschap onder benefice van inventaris. 28 Sept. 1708.

3. Bevel van het Hof van Friesland aan den deurwaarder van het Hof om, ter interinement van het aan dr. Z. v. Ghemmenich toe Kingma verleende consent, genoemde nalatenschap te inventariseeren, de crediteuren van den boedel op te roepen enz. 28 Sept. 1708.

4. Volmacht, gegeven door den Stadhouder, geassisteerd door prinses Amalia, aan dr. Z. v. Ghemmenich toe Kingma, om zich naar Ameland te begeven, aldaar de burgemeesters en volmachten te beëedigen, de archieven over te nemen en voorts alles te doen hetgeen noodig zal zijn om het eiland in het bezit van den Stadhouder te stellen. 5 Mei 1704.

5. Brieven van prinses Amalia en daarbij behoorende stukken over de overdracht van Ameland en betreffende eene schuldvordering van de prinses op de Koningin wed. van Polen, enz. 1701—1729. 11 stukken.

Door bemiddeling van den heer Rijksarchivaris in Groningen werd mij toegezonden:

1. Informatiën omtrent eenen doodslag, te Stiens gepleegd. 1540. 3 stukken.

2. Notariëele acte, inhoudende het testament van Romke Aynge, opgemaakt in het klooster Fiswerd bij Leeuwarden. 30 Mei 1465.

Door a a n k o o p werd verkregen:

1. Remonstrantie van den stadhouder Willem Lodewijk aan de Staten van Friesland. 19 Maart 1594.

2. Antwoord van Gedeputeerde Staten op bovengen. remonstrantie. 7 April 1594.
   Met het tegenbericht van den Stadhouder. 13 April 1594.

3. Memorie tegen het antwoord van Gedeputeerden. Zond. j.

B. Boekwerken.

Van Uwe Excellentie ontving het archief:

1. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst. XVI en XVII. 1893 en 1894. 's Grav. 1895.

2. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XVI. 's Grav. 1895.

3. Middelnederlandsch woordenboek van dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam. 4e dl., 4e—7e afl. 's Grav. 1895.

4. Historische beschrijving van het klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft, benevens een catalogus der verzameling en eene lijst der boeken in de historische zaal aanwezig, door jhr. B. W. F. van Riemsdijk. 's Grav. 1894.

5. Verslag van een onderzoek in Engeland naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, in 1892 op last der regeering ingesteld, door dr. H. Brugmans. 's Grav. 1895.

Van heeren Gedeputeerde Staten van Friesland:

Verslag van den toestand der provincie Friesland over 1894. Leeuw. 1895.

Van den heer Algemeene Rijksarchivaris:

Notulen van de vijfde bijeenkomst der Rijksarchivarissen, op 16 Oct. 1894.

Van den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:

Catalogus van de pamfletten-verzameling, bewerkt, met aanteekeningen en een register der schrijvers voorzien, door W. P. C. Knuttel. 2e deel, 2e stuk, 1668—1688. 's Grav. 1895.

Van de Commissie voor het archief en de bibliotheek der gemeente Rotterdam:

a. Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam. II. De oudste kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland, bewerkt door J. A. W. Unger en W. Bezemer. Rotterd. 1895

b. Plattegronden van Rotterdam uit de XVIe en XVIIe eeuwen, gereproduceerd. Rotterd. 1895.

Van de Commissie van beheer van het stedelijk museum te Leiden:

Verslag van de Commissie over het jaar 1894: met 1e supplement op den catalogus van den historischen atlas (1886) van het museum, over 1894.

Van de schrijvers:

Verslag van het Koninklijk kabinet van munten, penningen en gesneden steenen, over 1894, door dr. H. J. Dompierre de Chaufepié.

De archieven en het archiefwezen in het hertogdom Limburg, 1632—1893, in staatsrechterlijk en geschiedkundig opzicht 's Grav. 1895, door A. J. Flament.

Verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderij-archieven in de provincie Utrecht over 1894. Utr. 1895, door mr. R. Fruin Th. Azn.

Verslag omtrent de oude gemeente- en waterschapsarchieven in Noord-Brabant. 's Hertogenb. 1895, door mr. A. C. Bondam.

Maagzoen naar het Bossche gewoonterecht, in de 16e eeuw, door dr. W. Zuidema. (Overdruk).

Krijgsgeschiedkundige studie over de verdediging derBataafsche republiek in 1799. Breda, door G. J W. Koolemans Beijnen (Overdruk).

Sneek en het Sneeker stadrecht. Acad. proefschr. 1e dl. Sneek 1895, door A. S. Miedema.

Door aankoop werd verkregen:

Nederlandsch archievenblad. Orgaan van de Vereeniging van

archivarissen in Nederland 1894/95, n°. 4 en 1895/96, n°. 1—3.

Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, begründet von K. Höhlbaum, fortgesetzt von J. Hansen. 26e Hft. Köln 1895.

Revue internationale des archives, des bibliothèques et des museés, publiée par Ch. V. Langlois, H. Stein e. a. Tome 1—1ier Paris 1895.

Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, bewerkt door prof. dr. P. J. Blok, mr. J. A. Feith, mr. S. Gratama, prof. dr. J. Reitsma en mr. C. P. L. Rutgens. 1e en 2e afl. Gron. 1895

F. Leist, Urkundenlehre. Kathechismus der Diplomatik, Paläographie, Chronologie und Sphragistik. 2e verb. Aufl. Leipz. 1893.

G. A. Seyler, Geschichte der Siegel. Leipz.

S. Kekule, Ueber die Bedeutung der Heraldik, Sphragistik und Genealogie und ihre Beziehungen zu anderen Wissenschaften und Künsten. Berlin 1894.

F. Keutgen, Untersuchungen über den Ursprung der deutschen Stadtverfassung. Leipz. 1895.

G. Küntzel, Ueber die Verwaltung des Mass-und Gewichtswesens in Deutschland während des Mittelalters. Leipz. 1894.

A. Giry, Manuel de diplomatique. Diplomes et chartes. Chronologie technique. — Eléments critiques et parties constitutives de la teneur des chartes de chancelleries. — Les actes privés. Paris 1894.

A. Klug, Das Kirchen-Archiv. Anleitung zu einer planmässigen, practischen Einrichtung und Fortführung desselben. Barmen 1895.

Bullarium Trajectense. Romanorum pontificum diplomata, ed. G. Brom. Tom II, fasc. 3. Hag. Com. 1895.

Acta der provinciale en particuliere synoden, gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572—1620, verzameld en uitgegeven door J. Reitsma en S. D. van Veen. 4e deel. Gelderland 1579—1620. Gron. 1895.

L. Sylvius, Saken van staat en oorlog, als vervolg op L. van Aitzema. Amst. 1695. 2 dln. in 1 band.

J. Wagenaar, Histstorische verhandeling over de Natuur, uitneemendheid en paalen der waardigheid van stadhouder in de Vereenigde provinciën. Amst. 1687.

G. Huet, Catalogue des manuscrits Allemands de la bibliothéque nationale. Paris 1895.

H. Jaekel, Die Grafen von Mittelfriesland aus dem Geschlechte König Radbods. Gotha. 1895.

W. Dijkstra, Uit Friesland's volksleven van vroeger en later. 12e en 13e afl. Leeuw. 1895.

Friesche Volksalmanak voor het jaar 1895.

Provinciale almanak van Friesland voor 1895.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

Afschrift werd genomen van den inventaris van het gemeentearchief van Tietjerksteradeel, voor zoover daarin stukken van vóór October 1816 vermeld worden.

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Aan den Rijksarchivaris in Groningen werd, ten behoeve van het oorkondenboek van Groningen en Drenthe, gedurende korten tijd ter inzage gezonden een charter, afkomstig van het Gerkesklooster.

In het Rijksarchief te Zwolle werden tijdelijk gedeponeerd, ten gebruike van den heer Commissaris der Koningin in Overijssel: Een proclamatieboek van 1699—1718 en een recesboek van 1705—1718 van Ooststellingwerf.

Voor den heer Commissaris der Koningin alhier werd een onderzoek ingesteld naar stukken betreffende de grensscheiding tusschen de dijksbesturen „Zeven grietenijen en stad Sloten" en „Hemelumer Oldephaert en aanhoorige zeedijken"

Voorts maakten o. a. de volgende personen gebruik van het archief:

De heer S. Haagsma, te Bozum, nam inzage van eenige hypotheekboeken van Hindeloopen.

Door den heer dr. L. Wagenaar, te Arnhem, werden stukken betreffende den stadhouder Willem Lodewijk in het archief geraadpleegd.

De heer F. H. van der Kop, 1e luitenant alhier, zette in het archief zijne onderzoekingen op krijgshistorisch gebied voort, waarmede ZEd. in het vorige jaar begonnen is.

De heer D. Cannegieter, te Tzum, nam inzage van de collectie copiën, welke ik in vorige jaren uit het archief te Dresden ontving. De daaruit gemaakte aanteekeningen werden door ZEd. gebruikt bij de samenstelling eener „Geschiedenis van Martenahuis te Franeker", uitgegeven ter gelegenheid van het in gebruik nemen van dat gebouw als gemeentehuis van Franekeradeel, op 29 October 1895.

De heer A. S. Miedema, te Sneek, bezocht, evenals in het vorige jaar, nog eenige malen het archief, en ontving ook enkele schriftelijke inlichtingen voor zijn academisch proefschrift over het Sneeker stadrecht.

Aan den heer ds. P. J. Wijmenga, te Zaandam, werden inlichtingen verstrekt omtrent Festus Hommius.

Aan den heer S. D. A. Wartena, te Westterschelling, werd opgave gedaan omtrent den tijd waarin het eiland Terschelling tot Friesland behoorde.

Door eenen ambtenaar van de Provinciale griffie werd afschrift genomen van een contract tusschen de gebruikers der Swartwoudster landen op Ameland van 1729.

Voor den heer mr. G. A. Murray Bakker, kantonrechter te Harlingen, werd onderzoek gedaan naar stukken betreffende het onderhoud van eene brug aan de Hooge Wier bij Harlingen.

Aan den heer dr. H. Brugmans, te Groningen, werden mededeelingen gedaan omtrent enkele Friesche historische personen.

Aan den heer dr. G. Brom, te Utrecht, werd bericht gezonden over Friesche plaatsnamen.

De heer P. O. Couperus, te Bolsward, bezocht eenige malen het archief om inzage te nemen van hypotheekboeken en floreen- en andere belastingcohieren van Wonseradeel en Wijmbritseradeel.

X. *Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.*

De stukken van het gemeente-archief van Hindeloopen werden gesorteerd en beschreven. De inventaris zal weldra gereed zijn en aan het gemeentebestuur worden gezonden. De heer Burgemeester zal mij daarna berichten of het oud archief aan de gemeente moet teruggezonden worden, of wel hetzij gedeeltelijk, hetzij in zijn geheel alhier kan blijven gedeponeerd.

Daar de geheele massa stukken als dooreen geschud was, vereischte de ordening veel zorg en tijd. Vooreerst moesten de rechterlijke stukken uitgezocht worden. Voorloopig zijn deze, zooals ze gevonden werden, bijeen gevoegd, en zullen later gerangschikt worden. De overige stukken waren bijna alle los; slechts zeer enkele pakjes van bijeen behoorende stukken bevonden zich daaronder.

Voor zoover ik kan nagaan zijn echter de stukken en ook de registers betreffende de verschillende takken van bestuur, meerendeels dagteekenende van af de helft der 17e eeuw, vrij volledig bewaard gebleven.

De hoofdinhoud van het archief is de volgende:

a. Copiën der staatsresolutiën van 1730—1792.

b. Ingekomen brieven en stukken van de Staten, Gedeputeerde Staten, het Mindergetal en de Rekenkamer van af 1640.

c. Cohieren der floreen-belasting van af 1672, en der speciebelasting van af 1750.

d. Verhurings-boeken wegens landen, die aan de Provincie zijn overgedragen 1727—1769.

e. Resolutieboeken van den magistraat en de vroedschap van af 1660.

f. Ontvangen missives van de stadhouders, houdende de benoeming van burgemeesters, van af 1640.

g. Verschillende ontvangen brieven en stukken van af 1725.

h. Bescheiden betreffende de finantiën der stad.

De stad trok hare inkomsten hoofdzakelijk uit: 1°. de verpaching van de zeesluis en de beurtveeren naar Amsterdam, Sneek, Workum en Leeuwarden; 2°. „kantiesgelden" (belasting op gedisteleerd); 3°. stadsdaalder (op wijn, gedisteleerd en bier); 4°. klein gemaal; 5°. turf en hout; 6°. klein beestiaal (op geslacht vee en ingevoerd vleesch); 7°. huis-floreen; 8°. verhooging der specie- en rëeel-belasting; 9°. grondpachten; 10°. verhuring van eenige huizen en huissteden in de stad en weilanden buiten de stad; 11°. de stadswaag; 12°. het wachtgeld; 13°. het burgerrecht; 14°. de „vrije tap"; 15°. klokgeld (voor 't beluiden van overledenen); 16°. stoelgeld (voor zitplaatsen in de kerk); 17°. subsidie van de Provincie voor twee predikanten en den rector der Latijnsche school.

De ontvang dezer inkomsten en de betaling der uitgaven geschiedden niet door één kantoor, doch waren verdeeld over de kantoren van meerdere ontvangers, die ieder jaarlijks eene afzonderlijke rekening aan den magistraat aflegden.

De registers en stukken, deze administratie betreffende, zijn nog in vrij grooten getale aanwezig. De oudste zijn de verpachtingsboeken van af 1614; voorts de rekeningboeken van den stadsrentmeester sedert 1636, en die van de ontvangers van huisfloreen, klein gemaal enz. sedert 1671, collectboeken sedert het midden der 18e eeuw, rekeningboeken betreffende het armbestuur van af 1733, enz.

i. Stukken betreffende aanbestedingen van zeewerken, reparatiën van de zeesluis, van straten en bruggen, en andere publieke werken, meerendeels sedert het midden der 17e eeuw.

j. Verschillende instructiën en reglementen sedert 1637.

k. Burgerlijke stand. Doopboeken van 1709—1756 en 1772—1812, en Trouwboeken van 1709—1810.

Bescheiden betreffende gilden zijn in dit archief zeer weinig; ik vond alleen enkele stukken aangaande het schoenmakers- en het bakkersgild uit de vorige eeuw.

In eene staatsresolutie wordt van een schippersgild te Hindeloopen melding gemaakt, doch overigens vind ik in het archiefdepôt alhier geen enkele resolutie of stuk, dat eenig gild in Hindeloopen betreft. Dit is wel opmerkelijk, daar toch in de landsordonnantie (2de boek, tit. 6, art. 2) bepaald is: „Er zullen geen gilden worden gerespecteerd, als na dat dezelve, van ons daartoe octroy zullen hebben bekomen, en 't zelve octroy, bij den Hove Provinciaal zal zijn geïnterineerd".

Voorts is in het reglement reformatoir van den Stadhouder van 21 December 1748 in artt. 52 en 53 bepaald: „De gilden binnen de steeden niet alleen door verloop van tijd seer zijnde vervallen, maar ook door resolutiën geaboleerd, en dus vele der ingezetenen regt en privilegien vernietigd zijnde, zoo werd bij dezen gestatueerd en geordonneerd, dat alle de gildens binnen de steeden weder in train zullen werden gebragt, en bij haar gildebrieven gemaintineerd, waartoe nodig zal wezen, dat de oude gildebrieven werden gerevideert en naa de jegenwoordige tijdsomstandigheden verbetert en verandert, en dat voor de gilden waarvan de gildebrieven niet voorhanden zijn, of in het ongereede mogten wezen geraakt, nieuwe gildebrieven werden opgemaakt en uitgegeven".

„Tot het revideren en schikken der oude gildebrieven en het opmaken der nieuwen, werden de magistraten der respective steeden, ieder in de haren, bij dezen gequalificeerd, met dien verstande nogtans, dat zij alvoorens dezelve in train te brengen die ter approbatie en ratificatie van de heeren Gedeputeerden des landschaps zullen overbrengen en dat dezelve geapprobeerd ende geratificeerd zijnde, haar vollen effect zullen erlangen."

Ingevolge de genoemde bepaling in de landsordonnantie is door de Staten aan eenige gilden in onderscheidene steden octrooi verleend. In die octrooien worden echter geene Hindelooper gilden genoemd, behalve het bovengemelde schippersgild, namelijk in een octrooi, in 1710 verleend aan het schippersgild te Workum en Hindeloopen, tot het oprichten van een „gemeene kiste of beurse". Ingevolge de bepalingen van het reglement reformatoir zijn in 1749 en volgende jaren talrijke, aan Gedeputeerde Staten ter goedkeuring aangeboden, gildebrieven bevestigd, welke in een afzonderlijk register werden geregistreerd; doch onder die gildebrieven komt geen enkele voor van Hindeloopen, en ook niet van de steden IJlst en Sloten.

De magistraten dezer steden, voor zoover aldaar gilden bestaan hebben, zijn derhalve de bepalingen van het reglement reformatoir niet nagekomen, en de gilden aldaar schijnen het meerendeels ook niet noodzakelijk gevonden te hebben octrooi bij de Staten aan te vragen; wellicht daar hunne belangen zich toch gewoonlijk niet buiten het rechtsgebied der stad uitstrekten, en zij hun gezag binnen het stadsgebied voldoende beschermd achtten door den gildebrief, hun door den magistraat verleend.

De in mijn vorig jaarverslag vermelde bescheiden, betreffende het voormalig vredegerecht en het in 1877 ontbonden kantongerecht te Hindeloopen, welke toen in eene kast op den zolder van het stadhuis berustende waren, zijn thans overgebracht naar de griffie van het kantongerecht te Bolsward.

Tietjerksteradeel. In Juli 1892 is het vroegere gemeentehuis te Bergum, waarin tevens het kantongerecht gevestigd was, ontruimd en een ander gebouw aldaar, dat door de gemeente is aangekocht, als gemeentehuis in gebruik genomen. De benedenverdieping van dit ruime gebouw bevat een zeer voldoend aantal vertrekken, benoodigd voor de gemeente-administratie en voor het kantongerecht, dat ook daarin gevestigd is. Drie vertrekken van de bovenverdieping dienen als archief-bewaarplaats; overigens wordt het archief bewaard in de secretarie en de secretaris-kamer.

Zoowel aan de bewaring als aan de inventariseering van dit archief is sinds eenige jaren en wordt thans nog voortdurend veel zorg besteed. Het is in kasten en op rekken in behoorlijke volgorde opgesteld, en de banden, portefeuilles en pakketten zijn van de noodige opschriften voorzien. Zooveel mogelijk wordt gezorgd, dat de goede orde ook in de nieuwe stukken steeds behouden blijft en dat het archief tegen nadeelige invloeden gevrijwaard is; o. a. zijn de ingekomen stukken, ook die van het oud-archief, in blikken doozen geborgen.

Van dit gemeente-archief is vóór ruim 8 jaren door den amanuensis bij het Rijksarchief alhier een inventaris opgemaakt, ter vervanging van eenen vroegeren inventaris van 1866.

Eerstgenoemde inventaris, die steeds wordt bijgehouden, ontving ik gedurende korten tijd ter leen en nam daarvan afschrift, voor zoover daarin stukken van vóór October 1816 vermeld worden.

Het oud-archief bevat, behalve een groot aantal floreen- en andere belastingcohieren, eene uitgebreide collectie ingekomen stukken sedert 1616 en eene verzameling stukken aangaande het onderhoud van wegen, dijken, vaarten enz van af het midden der 17e eeuw. Overigens dateeren de losse stukken betreffende het bestuur der grietenij, zooals onderhoud van armen, onderwijs, kerkelijke zaken, enz. bijna alle eerst van af het begin dezer eeuw.

De oude doop- en trouwboeken zijn hier van de meeste dorpen voltallig van af het midden der 17e eeuw.

Ook worden bij dit archief bewaard rekeningboeken der armvoogdijbesturen van de verschillende dorpen, doch geene rekeningboeken van kerkvoogdijen. Deze laatsten vond ik in vrij grooten getale nog aanwezig in de kerkelijke archieven dezer gemeente.

De archieven der 4 kleinere gemeenten Bergum, Hardegarijp Oenkerk en Oostermeer, waarin van 1812—1816 deze grietenij verdeeld was, zijn grootendeels bewaard gebleven.

Tot de gemeente Oenkerk behoorde ook het dorp Roodkerk, in Dantumadeel gelegen, zoodat de stukken, dat dorp betreffende,

b. v. de akten van den burgerlijken stand van die jaren, in het archief van Tietjerksteradeel berusten, alwaar zich ook de oude doop- en trouwboeken van dat dorp bevinden, omdat het kerkelijk met het dorp Oudkerk gecombineerd is.

IJlst In 1859 werd het oude stadhuis afgebroken en op dezelfde plaats het tegenwoordige opgebouwd. Het is een klein gebouw van twee verdiepingen. De benedenverdieping is concierge-woning; op de bovenverdieping zijn de raadkamer, de secretarie en een telephoonkantoor.

Het archief wordt bewaard in de secretarie, in de raadkamer en op een rek op zolder. Er bestaat geen inventaris van. Het oud archief is van geen grooten omvang. Oude charters, privilegebrieven enz. bevat het niet, doch betreft alleen de administratie. De oudste bescheiden zijn de resolutieboeken van den magistraat van af 1655. De banden inventariseerde ik daar ter plaatse. Een aantal pakketten losse stukken werd mij toegezonden om alhier geordend en geïnventariseerd te worden, waarmede zal worden begonnen zoodra de inventaris van Hindeloopen gereed is.

Ingevolge de aanschrijving van Uwer Excellenties ambtsvoorganger van 28 April 1893, n°. 813, afd K. W., bezocht ik weder de gemeente-archieven van Leeuwarden en Bolsward, ten einde mij te overtuigen van de veilige bewaring en de wijze van behandeling der aan deze gemeenten in bewaring toevertrouwde rechterlijke archieven.

In het stadhuis alhier is de toestand dezer archieven dezelfde gebleven.

Te Bolsward is de bewaarplaats nog in denzelfden staat Met het beschrijven der losse stukken werd voortgegaan en kwam tot op een klein gedeelte na gereed. De heer archivaris heeft het voornemen, zoodra die stukken alle beschreven zijn, een plan van inventarisatie van het geheele rechterlijk archief op te maken

Het beschrijven van oude kerkelijke archieven werd weder zooveel mogelijk voortgezet

XI. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

Tot het voorstellen van eenige maatregelen bestaat geene aanleiding.

De archivaris in Friesland,

J. L. Berns.

Leeuwarden, 29 Februari 1896.

HET RIJKS-ARCHIEF IN OVERIJSSEL.

Ingevolge art. 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den Algemeenen Rijks-archivaris, het jaarverslag van het oud Overijsselsche archief over 1895 te doen toekomen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief*

Het locaal, gelegen onder de kamer van Gedeputeerden, is door het verrijzen van loodsen in den tuin van slechtere conditie geworden. Zij onttrekken het toch reeds dompig vertrek nagenoeg geheel aan het zonlicht. Daarbij komt dat het toelaten van versche lucht vrij wel onmogelijk werd sedert gezegde tuin in eene groote werkplaats is herschapen; het openen van deur of vensters, ook wegens de onveiligheid niet geraden, kan slechts tot het opvangen van stof en vuil aanleiding geven. Moge de Sassenpoort spoedig eene veiliger bergplaats aanbieden.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Zij verkeeren in goeden staat.

III. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

De toestand der verzamelingen blijft bevredigend. Vele stukken werden nog in portefeuilles ondergebracht, terwijl het binden der boeken werd voortgezet.

IV. *Verslag van de werkzaamheden en van den voortgang der inventarisatie en de ordening van het archief.*

De verzameling brieven en requesten, ten vorigen jare reeds

op tientallen van jaren gebracht, werden naar datum gerangschikt

De groote verzameling administratieve proceduren is uiteengeward en beschreven. Daarmede zal evenwel nog een vrij aanzienlijk getal processtukken zijn te vereenigen, die voormaals ten onrechte tot de processen in claringe zijn gebracht en daarvan in de laatste jaren achtereenvolgens zijn afgescheiden. Het zijn veelal losse bladen of kleinere en grootere fragmenten die uit de dossiers der administratieve proceduren zijn gelicht of daarvan afgedwaald en die niet zonder veel overleg weer ter plaatse zijn te brengen. De ordening der zoogenaamde collectie stukken „in claringe" kon ook dit jaar nog niet geheel tot stand komen; aan de voltooiing stonden in den weg, eerstens het opsporen der rechterlijke archieven en voorts de breede onderzoekingen ten behoeve eener commissie uit de Staten dezer provincie ingesteld.

De ordening van de extracten van de vergaderingen der Ho. Mo., voor eenige jaren nog slechts voorloopig van andere collectiën afgescheiden, is ter hand genomen; zij zijn tot het jaar 1780 op datum gelegd.

De ambtenaar Berends heeft tot de regeling van een en ander naar vermogen bijgedragen. . . . .

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

Bescheiden behoorende tot dit archief zijn, voor zooveel mij bekend, niet in druk verschenen.

VI. *Opgave der aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en opgane der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

De aanwinsten waren:

a. Geschenken.

1°. Van Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven XVI. 1894 's Grav. 1895 8°.

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. XVI. 1893. 's Grav. 1894. 8°.

Historische beschrijving van het klooster Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft, benevens een catalogus der verzameling en eene lijst der boeken in de historische zaal aanwezig, door jhr. B. W. F. van Riemsdijk. 's Grav. 1894. 1 dl. 8°.

Verslag van een onderzoek in Engeland naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, in 1892 op last der regeering ingesteld door dr, H. Brugmans, 's Grav. 1895. 1 dl. 8°.

Bestekken van door het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid uitgevoerde waterstaatswerken in de provincie Overijssel, 13 Decemb. 1889—26 Juli 1895. 12 stuks, met bijl. fol.

2°. Namens Uwe Excellentie van den Bibliothecaris der Kon. bibliotheek.

Catalogus van de Pamfletten-verzameling berustende in de Kon. Bibliotheek, 2e deel, 2e stuk: 1668—1688, bewerkt door dr. W P. C. Knuttel. 's Grav. 1895. 1 dl. 4°.

3°. Van den Algemeenen Rijksarchivaris:

Notulen van de vijfde bijeenkomst der Rijksarchivarissen op Dinsdag 16 Oct. 1894. 1 st. 8°.

Th. van Riemsdijk. Levensbericht van Joannes Josephus Habets. (Overdr., Amst. 1894. 1 st. gr. 8°.

4°. Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant:

Verslag omtrent oude gemeente-archieven in Noordbrabant, uitgebracht aan Gedep. Staten dier provincie door Mr. A. C. Bondam. 1895. 's Hertogenb. 1895. 1 st. 8°.

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschapsarchieven in Noordbrabant uitgebracht aan Gedep. Staten dier provincie door mr. A. C. Bondam. 1895. 's Hertogenb. 1895. 1 st, 8°.

5°. Van den Rijksarchivaris in Limburg:

De archieven en het archiefwezen in het Hertogdom Limburg 1632—1893. (Bijlage I van het jaarverslag over 1893). 's Grav. 1895. 1 st. 8°.

6°. Van den Directeur van het Koninklijk Kabinet van munten, penningen en gesneden steenen te 's Gravenhage:

Verslag van den toestand en de aanwinsten van genoemd kabinet in de jaren 1893 en 1894. 2 st. 8°.

7°. Van de Commissie voor het archief en de bibliotheek der gemeente Rotterdam namens den Raad dier gemeente:

Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam. II: De oudste kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland, bewerkt door J. H. W. Unger en mr. W. Bezemer. Rott. 1895. 1 dl. 4°.

8°. Van het gemeentebestuur van Deventer:

Mr. J. I. van Doorninck. De Cameraarsrekeningen van Deventer. 3e deel, 2e helft. Bladw. Dev. 1894. 8°.

9°. Van den President-Kerkvoogd der Ned. Herv. gemeente te Steenwijk:

Inventaris van het archief der kerkvoogdij dier gemeente. 1 st. 8°.

10°. Van mr. R. Fruin, Th. Az. te Middelburg:

Verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderijarchieven in de provincie Utrecht over 1894. Utr. 1895. 1 dl. 8°.

11°. Van den heer G. J. W. Koolemans Beijnen te 's Gravenhage:

Krijgsgeschiedkundige studie over de verdediging der Bataafsche Republiek in 1799. (Overdr. uit de Milit. Spectator 1891—'95). Breda. 8°.

12°. Van den heer G Schimmelpenninck te 's Gravenhage:

De overdracht van den Nederlandschen Rijnspoorweg

aan den Staat. (Art. 1670 B. W.) Acad. proefschr. Leiden, 1895. 8°.

13°. Van dr. A. Benthem Gz. te Enschedé:

Geschiedenis van Enschedé en zijne naaste omgeving van de vroegste tijden tot den wederopbouw van de stad na den brand van 7 Mei 1862. Enschedé, 1895. 1 dl. 8.

14°. Van mr. E. J. Eekhout te Zwolle:

Rapport van het op een rondreis in Overijssel en Drenthe door den heer Baron van Keversberg gedane onderzoek naar de finantiëele gesteldheid der polders in Overijssel, enz. in Juli en Aug. 1826. Mss. 36 blz. fol.

b. Door aankoop:

W. Altmann u. *E. Bernheim.* Ausgewählte Urkunden zur Erlauterung der Verfassungsgeschichte Deutschlands im Mittelalter. 2e Aufl. Berlin, 1895. 1 Bd. 8°.

Hugo de Groot. Inleidinge tot de Hollandsche Rechts-geleerdheid. Met aanteek. van mr. P. J. Fockema Andreae. Arnh. 2 dln. 8°.

F. v. Thudichum. Sala. Sala-Gau. Lex Salica. Tübingen, 1895. 1 Bd. 8°.

Mr. B. Voorda. De crimineele ordonnantien van Philips II. Fransch en Nederd. 1570. Met aanteek. enz. Leyd. 1792. 1 dl. 4°.

A. M. Pleyte. De rechtstoestand der marken in Nederland. Leid. 1879. 1 dl. 8°,

E. A. Jordens. De Juris provincialis Transisalaniae fontibus. Dav. 1843. 1 vol. 8°.

F. L. Schlingeman. De judiciis Trans-Isalaniae tempore reipublicae provinciarium unitarum. Lugd. Bat. 1839. 1 vol. 8°.

Landtrecht van Averissel. Tho samen gebracht unde uthgelecht dör Melchioren Winhoff. Dev. 1559. 1 dl. 12°.

„Memorie van ordonnantiën, reglementen, placcaten en notificatien door Ridd. en Steden, de Staten van Overijssel, en derzelver ordinaris gedeputeerden geëmaneert, relatie hebbende tot de gemene middelen en domainen dezer provincie", 1603–

11 Arpil 1759. Achterin: „Ordonnantiën, enz. relatie hebbende tot het Lantrecht en eenige andere zaken, geen betrekkinge hebbende tot de gemene middelen" 29 Aug. 1596— 21 Maart 1764, ter voldoening aan de resolutie van Ridd. en Steden d.d. 20 Maart 1756 „gecolligeert door wijlen de clercq Herman Jordens". Met reg. Mss. 1 deel fol.

Vonnis door de Hooge Bank der Provincie Overijssel, uitgesproken 22 Aug. 1780 tegen de Baronesse Mulart toe den Bakkenhagen en Odink. Alsmede het advys van rechtsgeleerden. 94 blz. 4°.

E. Bergsma. Over de weeskamers zooals die vroeger in Holland en Zeeland bestonden. Utr. 1855. 1 dl. 8°.

A. J. M. Brouwer Ancker. De Gilden. 's Grav. 1895. 1 dl. 8°.

Mr. S. Gratama en *dr. L Knappert.* „Bij klimmerder zonne". Germaansche rechtspleging in den Ballerkuil. Assen, 1895. 1 st. 8°.

Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. XXer Band. 3de Heft, XXIer Band 1er Heft. Hann. u. Leipz. 1895. 8°.

Zeitschrift des Historischen Vereins für Niedersachsen. Jahrg. 1895. Hann. 1895. 8°.

Osnabrücker Geschichtsquellen. Herausgegeben vom Historischen Verein zu Osnabrück. Band III: Die Iburger Klosterannalen des Abts Maurus Rost, bearb. von dr. C. Stüve. Osnabr. 1895 8°.

Georg von Below. Landtagsakten von Jülich-Berg. 1400—1610. Band I: 1400—1562. Düsseld. 1895. 8°.

Dr. Joseph Hansen. Beiträge zur Geschichte, vornehmlich Kölns und der Rheinlande. Köln. 1895. 8°.

J. C. de Jonge Résolutions des Etats-Généraux des Pays-Bas, avec notes et pièces justificat. Année 1576 et 1577: Janvier-Juin. La Haye 1828—'31, 2 vol. 4°.

G. J. Rive. Schets der staatkundige betrekkingen tusschen de republiek der vereenigde Nederlanden en het Koningrijk Pruissen, tot het huwelijk van Prins Willem V. (1701—1767). Amst. 1873. 1 dl. 8°.

L. Legrand. Geschiedenis der Bataafsche Republiek. Vertaald

en met aanteek. verm. door H. Pyttersen Tz. en met eene voorrede van mr. W. H. de Beaufort Arnh. 1895. 1dl. 8°.

Dr. R. Fruin. Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde. 3e Reeks, 9e deel, 2e afl. 's Grav. 1895. 8°.

P. J. Blok. Een Hollandsche stad onder de Bourgondisch-Oostenrijksche heerschappij. 's Hage, 1814. 1dl. 8°.

Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, bewerkt door prof. dr. P. J. Blok, mr. J. A. Feith, mr. S. Gratama, prof dr. J. Reitsma en mr. C. P. L. Rutgers. Afl. II. Gron. 1895. fol.

Mr. L. van Hasselt en *Mr. J. Nanninga Uitterdijk.* Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel. Tweede Serie, 1e deel, 1e afl. Zwolle, 1895. 8°.

Het Over-yssels Uyle-nest, met al die rasende eygenhoorige witte gebroetsels of een Hogers vertoog van de Uylachtige dominatie in Over-Yssel. Nyctopoli. 1672. 1st. kl. 8°.

't Samen-spraeck tusschen een Hollander en Over-Ysselaer over den onderganck der provintie van Over-Yssel. Rhemen, 1673. 1 st. kl. 8°.

Missive geschreven uyt den naem van de steden Kampen ende Zwolle aen die van Deventer om te komen tot een accomodatie van de differenten der voorn. Steden. 's Grav. 1654, 1 blad. fol.

J. A. Ooskamp. Korte aardrijks- en geschiedkundige beschrijving der stad Deventer van derzelver eersten oorsprong tot op den tegenwoordigen tijd. Met een topogr. kaartje. Dev 1823. 1 dl. 12°.

W. A. Elberts. Beknopte plaatselijke en geschiedkundige beschrijving der stad Deventer. Dev. 1847. 1 dl. 12°.

Beknopt dagverhaal van het gebeurde te Deventer, gedurende het beleg in 1813 en 1814. Dev. 1814. 1 st. 8°.

Mr. H. W. Jordens. Feestrede, gehouden den 26 April 1864, ter herinnering aan de verlossing van Deventer van de Fransche bezetting op 26 April 1814. Dev. 1864. 1 st. 8°.

Dr. J. van Vloten. Vijftal lezingen over de wording en ontwikkeling der stad en gemeente Deventer. Zutfen, 1866. 1 dl. 8°.

Kamper stukjes. Eerste zestal. Met afb. Kampen, 1844. 1 dl. 8°.

J. C. Bijsterbos. Mededeeling over de geschiedenis van het onderwijs te Kampen. 1871. 1 st. 8°.

Mr. B. J. van Hattum. Geschiedenissen der stad Zwolle. Deel I—IV. Zwolle, 1767—'73. 8°.

„Aantekeninge van verscheijden saken welcke in en omtrent Steenwijck sijn voorgevallen op 't papier eertijts gestelt door Mr. Zeyger ter Stege". verm. met nalezing en bijvoegsels door F. A. Ebbinge Wubben. Meppel, 1859. 1 dl. 8°.

W. Koning. Steenwijk verdedigd deor Johan van den Kornput. 1580—1581. Steenw. 1881. 1 dl. 8°.

P. Nijhoff. Berigt aangaande het oud archief van de heerlijkheid Almelo. Arnh. 1858. 1 st. 8°.

P. Nijhoff. Het huis Rechteren en zijn oud archief. Arnh. 1859. 1 st. 8°.

C. T. Stork. De Twentsche katoennijverheid, hare vestiging en uitbreiding. (Herinneringen en Wenken). Enschede, 1888. 1 dl. 8°.

Wetzer und Welte's, Kirchenlexikon. Heft 96—99. Freib. i/Br. 1895. 8°.

Dr. J. Reitsma en *dr. S. D. van Veen.* Acta der provinciale en particuliere Synoden, gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572—1620. Deel IV: Gelderland. Gron. 1895. 8°.

M. W. L. van Alphen. Nieuw kerkelijk handboek. Jaarg 1878—'94. Met Supplem. I—III. 's Grav. 1878—'94. 20 dln. 8°

Dr. W. P. C. Knuttel. De toestand der Nederlandsche katholieken ten tijde der Republiek, 2e deel (de achttiende eeuw). 's Grav. 1894. 8°.

Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Deel XXII: afl. 3, deel XXIII: afl. 1. Utr. 1895. 8°.

Registers op de eerste twintig deelen van het archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Utr. 1893. 1 st. 8°.

Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem. Deel I—XX. Haarl. 1872—'95. 8°.

J. Geerdink. Eenige bijdragen tot de geschiedenis van het Archidiaconaat en Aartspriesterschap Twenthe en Calendarium St. Plechelmi te Oldenzaal. (Uitgeg. door E. Geerdink). Vianen, 1895. 1 dl. 8°.

James de Fremery. De Abten van Mariënweerd. 's Grav. 1888. 1 dl. gr. 8°.

James de Fremery. Cartularium der abdij Mariënweerd. 's Grav. 1890. 1 dl. 8°.

Prof. G. Droysens. Allgemeiner Historischer Handatlas in 96 Karten. Mit erläuternden Text, ausgeführt unter Leitung von dr. Richard Andree. Bielef. u. Leipz. 1886. 1 Th. fol.

W. Staring en *T. J. Stieltjes.* De Overijsselsche wateren. Met kaart. Zwolle, 1848. 1 dl. 8°.

T. J. Stieltjes. De Overijsselsche waterwegen uit een Nederlandsch oogpunt beschouwd. Zwolle, 1855. 1 dl. kl. 8°.

Kaart van de rivier de IJssel van Westervoort tot Kampen. Vervaardigd op het Top. Bureau, door L. A. J. van der Kun en R. Musquetier. 22 blad. gr. fol.

A. Giry. Manuel de Diplomatique. Paris, 1894. 1 vol. 8°.

Jhr. mr. M. de Haan Hettema en *mr. A. van Halmael.* Stamboek van den Frieschen vroegeren en lateren adel. Leeuw. 1846, 3 dln. fol.

Algemeen Nederlandsch familienblad. (Tijdschr. voor geschiedenis, geslacht-, wapen-, zegelkunde, enz.). Jaarg. 1883—'84,

samengesteld door J. H. Scheffer. Jaarg. 1885—'95 onder leiding van A. A. Vorsterman van Oyen, e. a. 's Grav. enz. 12 dln. fol.

J. M. Lion. Heraldieke Modellen ten dienste van decoratieschilders, enz. Met 19 platen. 1 portef. fol.

P. O. van der Chijs. De munten der voormalige heeren en steden van Overijssel van de vroegste tijden tot aan de pacificatie van Gend. (Uitg. van Teylers tweede genootschap). Haarl. 1854. 1dl. 4°.

I. Immerzeel Jr. De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters, van het begin der 15e eeuw tot heden. Uitgeg. door Mr. C. H. en C. Immerzeel. Amst. 1842, '43. 3 dln in 1 Bd. 8°.

Arn. Houbraken. De groote schouburgh der Nederlantsche kunstschilders en schilderessen. (Vervolg op het schilderboek van K. v. Mander). Met grav. 's Grav. 1753, 2e dr. 3 dln. 8°.

Verwijs en Verdam. Middel-Nederlandsch Woordenboek. deel IV, afl. 4 en 5. 's Grav. 1895. gr. 8°.

Dr. J. H. Gallée. Altsaechsische Sprachdenkmaeler. Leiden, 1894. 1 Th. 8°. mit Atlas.

Mr. J. I. van Doorninck. Vermomde en naamlooze schrijvers, opgespoord op het gebied der Nederlandsche en Vlaamsche letteren. 2 dln in 1 Bd. Leiden. 1883, '85. 8°.

Minerva. Jahrbuch der Gelehrten Welt. Jahrg I—V : 1891 92 – 1895/96. Strasb. 1892—'96. kl. 8°.

Geldersche Volksalmanak. Jaarg. 1—62: 1835—'96 Arnh. 12° en kl. 8°.

Friesche Volksalmanak voor het jaar 1896. Leeuw. 1895. 8°.

Groningsche Volksalmanak voor het jaar 1896. Gron. 1895. 8°.

Nieuwe Drentsche Volksalmanak voor het jaar 1896. Assen 1895. 8°

P. H. Jordens. Jaarboekje voor de provincie Overijssel voor 1895. Zwolle, 1895. 8°.

Verliezen zijn niet geleden.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.*

Diergelijke pogingen zijn niet aangewend. Het reeds in een voorgaand jaar ontvangen afschrift van het judiciaal van bisschop R. van Diepholt werd tegen het origiuaal gecollationeerd.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Gedeputeerde Staten dezer provincie verzochten mij, naar aanleiding van eene aanschrijving van Uwe Excellentie, een onderzoek te willen instellen naar de vroegere schrijfwijze van de plaatsnamen Enschede en Hardenberg. De resultaten van dat onderzoek zijn naar ik meen, ter kennis van Uwe Excellentie gebracht. Daaruit kan blijken dat het onderzoek zich heeft uitgestrekt over al de eeuwen waaruit hier stukken aanwezig zijn.

Aan eene commissie uit de Staten dezer provincie in wier handen is gesteld een adres, houdende klacht over te hoogen waterstand op het Lichtmiskanaal, werd uitvoerig bericht gegeven aangaande den waterstaatkundigen toestand van de ter weerszijden van de Dedemsvaart gelegen marken en dat wel anterieur aan het graven dier vaart. Die berichten verstrekte ik, na de desbetreffende stukken grondig te hebben doorgewerkt, in den vorm van een zeer groot aantal afschriften, extracten en excerpten, vooral van de resolutiën van Ridderschap en Steden en van die der Rosengaardermarke. Gedurende een paar maanden was ik met dien arbeid bezig.

De krijgsgeschiedkundige onderzoekingen, ten vorigen jare door Luit. Gleijsteen aangevangen, werden dit jaar door den Luit. der Inf. J. A. A. Holste voortgezet.

Aan het staatsarchief van het canton de Fribourg gaf ik ten behoeve van den heer mr. Schoengen uit Zwolle, student in de philosophie aan de Universiteit te Fribourg, gedurende eenige maanden in leen eene verzameling afschriften, extracten en excerpten door mr. J. van Doorninck weleer bijeengebracht en betreffende de geschiedenis van het onderwijs in Overijssel.

Mijn ambtgenoot in Gelderland ontving inlichtingen aangaande zekeren diefstal van kerkornamenten te Arnhem en elders gepleegd door een dief, te Deventer gevat en gesententieerd.

Aan mijn ambtgenooten in Drenthe en Groningen zond ik in

leen een ouden ligger van het klooster Zwartewater, en aan den archivaris der gemeente Deventer het „liber facinosorum" (1559—1616) uit het rechterlijk archief van Hasselt.

Op de vraag van den hoogleeraar dr. J. Reitsma, te Groningen, of in dit archief synodale acta van vóór 1584 berusten, moest ik ontkennend antwoorden.

De gemeente-archivaris van Kampen raadpleegde het handschrift bevattende „het verbaal der Rosendaalsche conferentie" (1627), waarvan de inhoud eerlang gedeeltelijk met andere stukken wordt gepubliceerd.

Aan professor dr. Gallée te Utrecht, zond ik eene lijst van de bestanddeelen van het archief. Daarvan is bij de omschrijving van dit archief gebruik gemaakt in „Minerva, Jahrbuch der Gelehrten Welt. Strassburg, 1896".

Doctorandus W. A. F. Bannier, te Voorschoten, raadpleegde in het Algem. Rijksarchief eenige stukken hem daartoe van hier gezonden en rakende de grens tusschen Overijssel en Duitschland.

Mr. J. A. G. baron de Vos van Steenwijk, te Voorstonden bij Zutphen, ontving gedurende eenigen tijd de afschriften der leenregisters van de bisschoppen Fred. van Blankenheim en Rudolf van Diepholt in leen.

Berichten betreffende de Zweetziekte, welke in ons land in 1529 uitbrak, vermocht ik uit dit archief niet aan den heer Th. Morren, adjunct-commies aan het Algem. Rijksarchief, te geven.

De heer F. A. Hoefer, consulteerde ettelijke stukken ten zijnen behoeve hier gedeponeerd door mijn ambtgenoot in Gelderland. Nadat gemelde heer tot archivaris der gemeente Hattem benoemd was, werd hem door Uwe Excellentie toegestaan die stukken verder in de localen van het Hattemsch archief te raadplegen.

Voor den heer mr. W. J. Engels van Beverforde, te Ootmarsum, werden akten opgespoord, rakende de bevloeiing van zekere landen onder Ootmarsum.

Ten behoeve van den heer Commissaris der Koningin deponeerde mijn ambtgenoot in Friesland hier eenige registers behoorende tot de rechterlijke archieven in die provincie.

Genealogische onderzoekingen werden ingesteld ten behoeve van de heeren mr. H. D. van Ketwich Verschuur te Leeuwarden en mr. R. J. W. F. baron van Hoevell tot Nijenhuis te Wijhe.

X. *Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Ter opsporing van rechterlijke archieven werden bezocht de

gemeenten: Steenwijkerwolt, Wanneperveen, Giethoorn, Bathmen, Holten, Oldemarkt, Kuinre, Vollenhove-Stad, Vollenhove-Ambt, Blokzijl, Blankenham, Rijssen, Wierden, Diepenveen, Diepenheim, Tubbergen, Ootmarsum, Den Ham, Vriezenveen, Denekamp en Losser. Slechts in Bathmen, Vollenhove, Rijssen en Ootmarsum werden eenige weinige prothocollen of andere stukken, tot de rechterlijke archieven behoorende, gevonden. Nu mijne taak ten aanzien dier opsporing ten einde loopt — nog in slechts acht gemeenten behoort zij te geschieden — zie ik mijne aanvankelijk gekoesterde meening bevestigd, dat in 1811 de overbrenging dier archieven in deze provincie vrij volledig heeft plaats gehad. Aan de opdracht om tevens na te gaan welke andere archieven en meer bijzonder welke kerkelijke archieven in de gemeenten worden gevonden heb ik zooveel mogelijk voldaan, terwijl ik van de registers van doop, trouw en overlijden voor elke gemeente lijsten heb vervaardigd.

De aan Zwolle en Kampen in bruikleen gegeven rechterlijke archieven verkeeren in uitmuntenden staat.

Zwollle, 14 Maart 1896.

De Rijksarchivaris in Overijssel,

L. van Hasselt.

HET RIJKS-ARCHIEF IN GRONINGEN.

Ingevolge art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwe Excellentie door bemiddeling van den Algemeenen Rijksarchivaris het volgende verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Groningen over het jaar 1895 toe te zenden.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Het gebouw bleef bij voortduring aan de eischen van eene goede bewaarplaats van archiefstukken voldoen, behoudens de opmerkingen bij dit hoofdstuk in het verslag over 1894 en vroegere jaren gemaakt.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

Bovenstaande middelen verkeeren in goeden toestand en werden eenige malen beproefd.

De bij de brandinstructie voorgeschreven oefeningen zijn op de daarvoor bepaalde tijden geregeld gehouden. Kleine, daarbij noodzakelijk gebleken herstellingen werden zoo spoedig mogelijk uitgevoerd.

III. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand der archiefverzamelingen geeft geene aanleiding tot bijzondere opmerkingen. Door veel stoken in den winter en zorgzaam luchten bij helder weder was er voortdurend een droge lucht in het gebouw en kon geen schade door vocht worden aangericht.

De bode-boekbinder voorzag weder enkele boeken van banden en vervaardigde een groot aantal cartonnen doozen tot berging der groote voorraad pamfletten en overdrukken, terwijl tevens door hem een aantal charterdoozen werd vervaardigd naar een mij door den Rijksarchivaris in Utrecht verstrekt model.

IV. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.*

Omtrent het door mij bij Uwe Excellentie op 1 December 1894 ingezonden plan van indeeling van het Rijks-archiefdepôt in Groningen, nader besproken in de jaarverslagen van 1893 en 1894, mocht ik in 1895 nog geene beslissing ontvangen. Wel heeft het voornoemde plan bij de rijksarchivarissen gecirculeerd, vergezeld van de opmerkingen en toelichtingen van den heer Algemeenen Rijksarchivaris. Enkele dier opmerkingen en toelichtingen komen mij volkomen juist voor en zal ik gaarne bij eene revisie van het plan in toepassing brengen. Overigens dient het geheele plan, nu de inzichten der rijksarchivarissen betreffende de indeeling der archief-depôts in de vergadering van 19 November 1895 in een aantal stellingen zijn neergelegd, aan den inhoud en de strekking dier stellingen te worden getoetst. Ik spreek den wensch uit daartoe weldra in de gelegenheid te mogen worden gesteld. Die wensch treedt te meer op den voorgrond, nu ik een aanvang heb gemaakt met eenige voorbereidende maatregelen, welke aan elk plan van systematische indeeling moeten voorafgaan. Zijn die maatregelen genomen, dan wacht de verdere ordening slechts op het vastgestelde plan.

Intusschen werd de inhoud van de in 1893 ontdekte, in de verslagen van 1893 en 1894 uitvoeriger besproken raadhuiskist verder onderzocht, geschift en geregistreerd. De commies-chartermeester, Mr. Rutgers, wijdde daaraan weder tijd en krachten en kwam met de beschrijving en eene voorloopige globale schifting in 1895 gereed.

In het archief der gemeente Groningen, in bewaring in het rijksarchiefdepôt, berust sedert onheugelijke tijden een zeer groot aantal 14e, 15e en 16e eeuwsche stukken, in de gedrukte chronologische en alphabetische registers vermeld, allen betrekking hebbende op en afkomstig van het geslacht van Ewsum. Zeker ruim een derde gedeelte van den inhoud der met duizenden charters en andere papieren volgepropte kist is afkomstig van datzelfde geslacht en op merkwaardige wijze vullen de reeds langer bezeten en de thans nieuw verworven stukken elkander aan. Van later dan 1600 komen geene stukken van de van Ewsum's, noch onder deze, noch onder gene stukken voor. Ik meen het vermoeden te mogen uitspreken, dat door de stad Groningen in het laatst der 16e eeuw in beslag is genomen de inboedel van een lid van het geslacht van Ewsum, welk lid in déconfiture was geraakt. Zoo zijn de kisten met familiepapieren, waaronder de in 1893 gevonden kleerkist (zie jaarverslag) naar het raadhuis verzeild. Hoe het zij, het zal mogelijk zijn uit al die charters

en papieren het familiearchief van een aantal leden van het geslacht van Ewsum te reconstrueeren.

Is de inventaris van dat familiearchief gereed gekomen, dan zal men met den door mij in 1890 uitgegeven Inventaris van het Huisarchief van de Nienoord, in bruikleen in het rijksarchief in Groningen gedeponeerd, waarin zich de stukken van een aantal andere, doch na verwante heeren van Ewsum bevinden, een overzicht hebben over een geslacht, dat in de 16e eeuw in Stad en Lande als een der eerste, zoo niet het eerste geslacht, mag worden beschouwd en welks leden in diezelfde eeuw eene zeer belangrijke rol hebben gespeeld in de geschiedenis der drie noordelijke provinciën van ons vaderland.

Mr. Rutgers wisselde den arbeid van de Ewsum-stukken af met de aanvulling van het door hem in 1892 vervaardigde register (Zettelkatalog) op de placcaten van de Gedeputeerde Staten en den aanleg van een dergelijk register op de placcaten uitgegeven door den Senaat der Hoogeschool te Groningen waartoe de vondst van eenige boekdeelen met placcaten onder de drukwerken in het archief de gelegenheid gaf.

Met die drukwerken hield ik mij gedurende een groot deel van het jaar bezig. Op alle boekwerken, overdrukken en de groote verzameling pamfletten is door mij een catalogus gemaakt, een arbeid in December 1894 begonnen, welke in den zomer van 1895 gereed kwam.

Verder werden door mij de aanwinsten, welke ook dit jaar vrij belangrijk waren, in regest gebracht en in de bestaande registers ingeschreven.

Ook dit jaar werden wederom onderscheidene onderzoekingen voor autoriteiten en particulieren aan den rijksarchivaris opgedragen. Zij werden met eene enkele uitzondering bijna alle door mij behandeld en beantwoord en namen veel tijd in beslag. Vooral het onderzoek over de grenzen van den polder „de Meeuwert" en de daarmede samenhangende kwestie van afwatering vroeg een tot in de 14de eeuw opklimmend breed historisch onderzoek.

Wat het bezoek betreft en de lasten daaraan verbonden, verwijs ik bij herhaling naar het daaromtrent in het verslag over 1893 onder dit hoofdstuk medegedeelde.

V. *Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.*

De uitgave van het Oorkondenboek van Groningen en Drenthe werd in 1895 met ijver voortgezet en vorderde in dat jaar tot

1360. Een zeer groot aantal in origineel of in afschrift in het Rijksarchief in Groningen berustende stukken zag daarmee het licht.

Door prof. dr. P. J. Blok te Leiden werden de drie oudste rekeningen der stad Groningen voor den druk in gereedheid gebracht; zij zullen in 1896 verschijnen.

Wel zijn van onderscheidene archiefstukken meer of minder groote aanhalingen door diverse schrijvers opgenomen in de door hen uitgegeven verhandelingen; het is mij echter niet bekend, dat overigens aan archiefstukken in hun geheel door den druk openbaarheid is gegeven.

VI. *Aanwinsten door geschenk, aankoop of bruikleen verkregen en opgaven der verliezen, zoo die er zijn, en oorzaak daarvan.*

De aanwinsten waren:

Handschriften.

Door schenking:

Van iemand, die onbekend wenscht te blijven, te 's Gravenhage de volgende origineele charters:

Overeenkomst tusschen burgemeesteren en raad van Groningen mede namens de erfgenooten en ingelanden van het Ooster- en Westerstadshamrik en de scheppers van Scharmerzijl over het verkiezen van een zijlrechter of schepper van beide genoemde stadshamrikken. 11 Januari 1668.

Koopbrief, waarbij dr. Sicco Tjaden als rentmeester der predikantengoederen en administrator van 't Fraterhuis te Groningen verkoopt aan Egbert Clant van Nijenstein een jaarl. grondpacht uit des koopers behuizinge „an de Coorenrijpe aen 't briede marckt" te Groningen, 13 Februari 1694.

Rentebrief, waarbij de Staten van stad Groningen en Ommelanden van de kerk te Stedum verklaren te hebben ontvangen een somma van f 2000 tegen 5 pct. rente. 11 Januari 1642.

Huwelijkscontract van Peter Heres en Hebbeltien tho Wartum. Groningen, 31 December 1599.

Aanstelling door de Staten-Generaal van den raadsheer N. Robers, te Groningen, tot lid van den Raad van State, 23 Maart 1746.

Overeenkomst tusschen Johanne Cnotte, wed. Tammo Smit, en Pompejus Smit c. s. betreffende een geschil over de legitime tutele over Hijltien Cnotte, 7 November 1671.

Een dertigtal 17e en 18e eeuwsche koop- en pachtcontracten en testamenten verleden voor B. en R. van Groningen, waarvan de minuten in het archief der stad Groningen berusten.

Van den heer J. J. ten Cate Vissering te de Punt bij Groningen:

Koopbrief, verleden voor B. en R. van Groningen, waarbij Wilcko tho Nantzum en Gheert Hoernkens en zijne echtgenoote Bele tho Nantzum verkoopen aan Beele Lubbers een half huis aan de z. z. van de Breede markt te Groningen, uitgang hebbende in de Gelkingestraat, 7 Februari 1591.

Scheidacte van de nalatenschap van Johan Hindrik Entrup en Johanna Geertruid Meijnardi, te Groningen, verleden voor B. en R. van Groningen, 20 October 1740.

Koopbrief, verleden voor B. en R. van Groningen, waarbij Luidolf Schaapschoe en echtgenoote verkoopen het huis z. z. Steentilstraat, genaamd „het halve carton", aan Gerrit van Trojen, 15 April 1788.

Huwelijkscontract tusschen mr. Johan Samuel Entrup en Willemina Swalve, verleden voor B. en R. van Groningen 30 April 1727.

Koopbrief verleden voor B. en R. van Groningen, waarbij de erfgenamen van den luitenant Warner Ottens verkoopen aan Roeleff ten Oever en zijne echtgenoote Anne van Eijck, een huis aan de z. z. van de Breede markt te Groningen, uitgang hebbende in de Gelkingestraat, 9 Mei 1653.

Negen familiecontracten (huwelijkscontracten, testamenten en scheidbrieven) uit de 18e eeuw, betreffende de geslachten Atzema, Brommelkamp, Lankhorst en Schaapschoe.

Vijf brieven van aankomst en overdracht van het huis „de Prins" in de Jonkerstraat, te Groningen.

Van den Rijksarchivaris in Gelderland:

Twee handschriften.

1. in folio van ± 1650, bevattende de markescheiding van Roden en aanteekeningen betreffende de rechten der heeren

van Ewsum (als eigenaren van het huis de Nienoord) in de voornoemde marke.

2. in quarto uit de 18e eeuw, bevattende verschillende markescheidingen van Roden uit de 17e en 18e eeuw met aanteekeningen betreffende die marke; alsmede de markescheiding van Steenbergen van 31 October 1713.

De beide h. s. s. hebben blijkens hun inhoud en de op de omslagen geplaatste aanteekeningen behoord tot het huis-archief van de heeren van de Nienoord en zijn, door mij geplaatst in het huis-archief van de Nienoord, hetwelk in bruikleen in het Rijksarchief in Groningen is gedeponeerd.

Van den heer R. J. Schierbeek R. Jzn., te Arnhem.

Protocol van resolutiën der Staten van Stad en Lande 1705—1709. Dit deel der protocollen past, zooals ook het daarop geplaatste volgnummer aangeeft, juist in de tot dusverre bestaande lacune in de serie protocollen der Staten.

Van den heer J. Suringa, te Groningen.

Het stempel-cachet van de opgeheven „Commissie van onderwijs te Groningen".

Door aankoop:

Op eene auctie van H. G. van Huffel, te Utrecht:

Eenige brieven van het jaar 1795 door verschillende autoriteiten gericht aan de regeering van Groningen.

Op eene auctie van P. Beijer, te Groningen.

Protocollum collegii (quod vocant) fratrum, incaeptum curatoribus Dno Pompeio Gruijs, dno Eggone Phaebens, dno Wigboldo Aldringa, Anno Dni CIↃIↃCXXXIX.

Dit h. s. bevat de leges van het fraterhuis te Groningen.

Op een auctie van H. G. Bom, te Amsterdam:

Eene partij „Groningana", welke bij nader onderzoek bleken bijna allen te zijn stukken afkomstig uit het archief der Ommelander Staten of der Ommelander heeren uit de 16e en 17e eeuw. Genoemde stukken waren voor een groot deel van registratie-aanteekeningen van de hand van Ommelander secretarissen en syndici voorzien en schijnen dus uit het overigens vrij volledige archief der Ommelanden in handen van een particulier te zijn geraakt.

Op merkwaardige wijze vullen deze stukken de reeds in het archief berustende stukken aan.

Voor een groot deel betreffen zij de geschillen tusschen de stad Groningen en de Ommelanden over het stapelrecht (1560—1595). Men vindt daaronder de aanstelling van den secreten raad Philips Cobel door Koning Philips tot commissaris om naar Groningen te gaan ten einde de geschillen bij te leggen (16 Juni 1564) en de correspondentie tusschen dien commissaris en den syndicus der Ommelanden, dr. Peter van Zijl.

Verder een lias met origineele brieven, requesten en memories uit de jaren 1566—1570, betreffende het verzoek der Staten der Ommelanden aan den Koning over de oprichting van een onpartijdig hof van appel (1566—1571).

Rekening van de reis der Ommelander afgevaardigden naar Brussel (Dec. 1571—Januari 1572)

Een aantal stukken betreffende de vredesonderhandelingen te Keulen, Mei en Juni 1579, aan de Ommelander Staten toegezonden.

Een notarieel afschrift van de benoeming van graaf Willem Lodewijk van Nassau tot gouverneur en stadhouder over de Ommelanden, 1 Mei 1584, enz. enz.

Boekwerken.

Door schenking:

Van den heer P. R. Bos te Groningen:

De ligging der steden en dorpen in de provincie Groningen, door P. R. Bos (overdruk).

Van mr. R. Fruin Th. Az., te Middelburg:

R. Fruin, Overzicht der Staatsgeschiedenis van het landschap Westerwolde, tot op zijne vereeniging met de XVII Nederlanden. Leiden 1886.

Mr. R. Fruin Th. Az. Verslag omtrent oude Gemeente-waterschaps- en veenderij-archieven in de provincie Utrecht 1894.

Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken:

1. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst, XVI 1893 en XVII 1894.
2. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. XVI 1893.

3. Dr. H. Brugmans, Verslag van een onderzoek in Engeland naar archieven, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, 's Gravenhage 1895.

4. Jhr. B. W. F. van Riemsdijk. Historische beschrijving van het klooster van Sinte Agathe, met het Prinsenhof te Delft, met catalogus der verzameling en lijst der boeken in de historische zaal aanwezig, 's Gravenhage 1894.

5. Middel-Nederl. Woordenboek van wijlen dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam, 4e dl. afl. 4, 5, 6 en 7.

Van mr. H. D. Guyot, te Groningen:

H. D. Guyot. Les deux compagnies de Français refugiés à Groningue. Les chefs et leurs familles 1895.

Van de boekerij der Afdeeling Statistiek der provinciale griffie te Groningen: drie der daar aanwezige doubletten.

Ev. van Reijd. Historie der Nederlantscher Oorlogen, Leeuwarden 1650.

W. Febens, Kronijk van Groningen en Ommelanden. Groningen 1743.

Mr. A. P. Driessen, Verhandeling over het regt van beklemming of overdragt in de provincie Groningen. Groningen 1824.

Van den heer J. F. van Someren, te Utrecht:

Ordo Lectionum van de academie van Groningen van 1816.

Van het Gemeentebestuur van Groningen:

Verslag van den toestand der gemeente Groningen over het jaar 1894.

Van den heer Archivaris te Dordrecht:

Verslag omtrent het gemeentearchief te Dordrecht over het jaar 1894.

Van den heer Rijksarchivaris in Limburg.

De archieven en het archiefwezen in het Hertogdom Limburg, 1632—1893, in staatsrechterlijk en geschiedkundig opzicht, door A. J. Flament, 's Gravenhage 1895.

Van het Gemeentebestuur van Deventer:

De cameraarsrekeningen van Deventer, uitgegeven door mr J. I. van Doorninck IIIe deel, 2e helft.

Van den heer G. J. W. Koolemans Beijnen, te 's Gravenhage:

Krijgsgeschiedkundige studie over de verdediging der Bataafsche Republiek in 1799, door G. J. W. Koolemans Beijnen. Breda 1891—1895.

Van den heer Commissaris der Koningin in de provincie Groningen:

Verslag over den toestand der provincie Groningen van het jaar 1894.

Van den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek, te 's Gravenhage:

1. Verslag over den toestand der Koninklijke Bibliotheek in het jaar 1894.

2. Dr. W. P. C. Knuttel. Catalogus van de Pamflettenverzameling, berustende in de Koninklijke Bibliotheek, 2e deel, 2e stuk (1668—1688).

Van Mr. A. C. Bondam, rijksarchivaris te 's Hertogenbosch:

1. Eenige boekjes en gedichten betreffende den watervloed van 1686 in de Ommelanden en eenige Groninger pamfletten uit die dagen.

2 Verslag omtrent de oude gemeente en waterschapsarchieven in Noordbrabant over 1894 (verschenen 1895).

Van het Gemeentebestuur van Rotterdam:

Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam, uitgegeven op last van het gemeentebestuur.

1. Jaarverslag van de commissie voor het archief der gemeent Rotterdam over 1894.

2. II. De oudste Kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland, bewerkt door J. H. W. Unger en mr. W. Bezemer. Rotterdam 1895.

3. Plattegronden van Rotterdam uit de XVI en XVIIe eeuwen

Door **aankoop**:

Van den heer J. H. Dunk, te Rotterdam:

Een Groninger almanak van 1608 (hoogst zeldzaam) met wit doorschoten, waarop historische en meteorologische aanteekeningen uit dien tijd zijn geschreven.

Gustav. A. Seyler, Geschichte der Siegel Leipzig 1894.

Die Attribute der Heiligen alphabetisch geordnet, Hannover 1843.

E. W. Moes, Iconographia Batava, afl. 11, 12, 13.

De Navorscher, compleete verzameling, jaargangen 1851—1895.

Jan H. Junius, Heraldiek, Amsterdam 1894.

J. B. Rietstap, Armorial Général, précédé d'une Dictionnaire des termes de blason, 2e edit. Gouda 1883 en volg. jaren.

F. H. W. Kuypers, Geschiedenis der Nederlandsche Artillerie van af de vroegste tijden tot op heden. Nijmegen 1870—'74.

Westfälisches Urkundenbuch, Band 4, 3e Abth., 6es Heft, Munster 1894.

Ad. M. Hildebrandt, Heraldisches Musterbuch, Berlin 1872.

Ter auctie van H. G van Huffel, te Utrecht:

Eenige pamfletten en lijkdichten uit de 2e helft der 18e eeuw.

Th. de Renesse, Figures héraldiques, Tome II, fasc. 5, 6, Tome III, fasc. 1.

Dr. J. Reitsma en dr. S. D. van Veen. Acta der Provinciale en particuliere synoden, deel IV.

Oorkondenboek van Groningen en Drenthe, 2e en 3e afl. 1895.

G. Brom, Bullarium Trajectense, Tomi II fasc. III.

De Nederlandsche Heraut, Tijdschrift op het gebied van geslacht-wapen- en zegelkunde, dl. 8 afl. 2.

Opgave van al wat door den heer J. van Rikkinga j. u dr. en lidt v. d. Staatsvergaderinge is verrigt, waarover geapprehendeert, in gevangenisse opgesloten, en de tijdt van twee jaaren en drie maanden als een crimineel gevangen behandelt en bij nevensgaande sententie gecondemneert is.

Dr. A. Franz, Ostfriesland und die Niederlände zur Zeit der Regentschaft Albas, 1567—1573. Emden 1895.

C. R. Hermans. Annales canonicorum regularium S. Augustini Ordinis S. Crucis, 3 dln. Silvae Ducis 1858.

Groningsche Volksalmanak voor 1896. Groningen 1895.

Een aantal (± 12) kaarten en plattegronden in h. s. en in druk van vestingwerken van Groningen, Delfzijl, Bourtange en Langakker- of Nieuwe Schans.

VII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.*

In den nazomer van 1895 heb ik mij met een schrijven tot Uwe Excellentie gericht, inhoudende het verzoek mij machtiging te willen verleenen tot het ondernemen van een reis naar Hamburg, ten einde in het archief der vrije Hanzestad te onderzoeken, welke stukken aldaar berusten, betrekking hebbende op de handelsbetrekkingen tusschen Hamburg en de stad Groningen en de Ommelanden. Door prof. Blok was in zijn „Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland", I blz. 226, daarover reeds een en ander medegedeeld. De gevraagde machtiging werd mij verleend. Gedurende vier dagen van de maand September heb ik te Hamburg vertoefd en met welwillende hulp van den heer Staatsarchivaris, dr. Hagedorn, en de verdere ambtenaren een belangrijk aantal afschriften gemaakt van origineele oorkonden van 1347, 1349, 1350, 1400 en 1424, van eenige 15e en 16e eeuwsche brieven, allen betrekking hebbende op de handelsrelatien tusschen Hamburg en de stad Groningen en de Ommelander kloosters. Ook nam ik copie van een merkwaardig uitgavenboekje der Hamburger afgevaardigden ter Hanzedag in Mei 1463 te Groningen gehouden, terwijl ik het genoegen had hier te ontdekken het tot dusverre onbekende zegel van het oude landschap Menterne, het latere Klei-Oldambt. Verder nam ik afschrift van een aantal belangrijke brieven van 1514, door Burgemeesteren en Raad van Groningen gezonden aan graaf Edzard van Oostfriesland, betreffende het aftreden van dezen vorst als heer van Groningen. Deze brieven berusten in het Königliches Staatsarchiv te Aurich,

doch werden aan het rijksarchief te Groningen door de Pruisische regeering op verzoek welwillend overgezonden.

In het bezit van het „Gesellschaft für bildende Kunst und Vaterländische Alterthümer", te Emden, bevindt zich een handschrift op perkament, bevattende in schrift van het begin der 15e eeuw de oudste gilderol (van 1418) van het „gilde der Witbackers", te Groningen. De pogingen dit h. s., hetwelk slechts in weinige punten afwijkt van de ongeveer 30 jaren latere gilderol van voornoemd gilde, berustende in het rijksarchief te Groningen, voor laatstgenoemd archief machtig te worden, zijn na lange onderhandelingen mislukt; ik heb mij daarna tevreden gesteld met een nauwkeurig afschrift en eene beschrijving van dit handschrift te vervaardigen en in de onder mij berustende verzameling neer te leggen.

Eindelijk nog werd mij door den heer L. U. Rengers van Naerssen te 's Gravenhage welwillend toegestaan afschriften te nemen van een aantal onder genoemden heer berustende bescheiden. Genoemde bescheiden zijn:

een naamlijst van Groninger burgers, die in 1500 aan de Akerk een lamp hebben geschonken ter eere van Maria, die hun in het beleg had bijgestaan;

een achttal charters, 7 uit de 15e eeuw en 1 uit de 16e eeuw, betreffende goederen in de stad Groningen of de Ommelanden gelegen.

VIII. *Gebruik van het archief gemaakt door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

Schriftelijke inlichtingen werden verstrekt aan:

Jhr. L. A. H. de Sturler de Frienisberg, notaris te Ten Boer, over den inhoud en de verklaring van een ouden beklembrief.

L. U. Rengers van Naerssen, te 's Gravenhage:

1°. over een scheidbrief van goederen te Meeden gelegen, van 1479.

2°. betreffende de familie Entens.

de Kerkvoogdij van Woldendorp, welke ik behulpzaam was in het nasporen en verklaren van zeven oude beklemcontracten.

J. J. Werumeus Buning, te Velp, betreffende het geslacht Werumeus.

Jhr. mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein, te Groningen, betreffende het wapen van het geslacht Hora.

Dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié, te 's Gravenhage, betreffende het slaan der gedenkpenningen op het beleg van Groningen in 1672.

P. Holthuis, te Bedum, betreffende den geloofsprediker, wetgever en dijkaanlegger Walfridus.

B. Romeling, te Groningen, aangaande de geslachten Romeling en Ruse.

A. J. Smith, te Noordbroek, betreffende het klooster Heiligerlee en de bronnen voor de geschiedenis van den slag aldaar.

H. Scheepstra, te Groningen, betreffende vroegere schoolinstructiën in de provincie Groningen.

J. Hofkamp Leopold, hoofd der school te Wagenborgen, betreffende de ringindeeling der Bataafsche Republiek.

E. W. Moes, te Amsterdam, die tal van inlichtingen ontving over portretten en de personen daarop voorgesteld.

Gemeentebestuur van Groningen. Over de grenzen van den polder „de Kleine Meeuwert" en de afwatering van het Oosterstadshamrik.

J. H. J. van Wageningen thoe Dekama, te Jelsum, die genealogische en heraldische mededeelingen ontving over de geslachten Lant, Jullens, Christophorij, Tammen en van Buttingha.

Prof. dr. P. J. Blok, te Leiden, over het eerst voorkomen van de Groninger stuivers en over den ligger der goederen en renten van de stad Groningen van 1584.

Dr. G. Mallinckrodt, te Keulen, betreffende Willem van Melcraide.

Verder werden nog afschriften van verzegelingen, meerendeels beklemcontracten, verstrekt aan de heeren notarissen:

M. de Boer te Nieuwe Pekela, jhr. mr. E. Tjarda van Starkenborgh te Groningen, H. Zeven te Wildervank, P. Drenth te Zuidbroek G. Wirtjes te Nieuwe Schans, en G.

Fontein te Winschoten, en aan de heeren mr S. M. S. Modderman, mr. A. O. H. Tellegen en mr. W. J. Koppius, te Groningen, h.h. kerkvoogden van Woldendorp, L. U. Rengers van Naerssen te 's Gravenhage en E. Dijkema te Nieuwe Beerta.

De voor afschriften ontvangen schrijfloonen bedroegen de som van f 20.80, welke gelden bij den Rijksbetaalmeester te Groningen zijn gestort.

Stukken behoorende tot het archiefdepôt te Groningen werden op verlangen toegezonden aan:

den archivaris der gemeente Leiden, die de rekeningen der stad Groningen ontving van de jaren 1526, 1535 en 1548, ten behoeve van prof. dr. P. J. Blok, te Leiden, om in het archiefgebouw aldaar te bestudeeren;

den griffier der Staten van Groningen, die handschrift n°. 168, betreffende het Farmsummer zijlvest, op zijn bureau ter bestudeering ontving;

den directeur van het Rijksmuseum van oudheden te Leiden, onder wiens toezicht in het museumgebouw een aantal teekeningen werden vervaardigd van uit het archief te Groningen overgezonden aan charters hangende zegels, zulks ten behoeve der bij het oorkondenboek van Groningen en Drenthe gevoegde platen.

Alle genoemde stukken en boeken zijn in behoorlijke orde weder in het onder mijn beheer staande archiefdepôt teruggekeerd.

Wederkeerig werden aan het Rijksarchief in Groningen ten behoeve van onderscheidene bezoekers stukken toegezonden, om in de werkkamer van het archiefgebouw te worden bestudeerd.

Ik mocht ontvangen:

Ten behoeve van dr. H. Brugmans, te Groningen:

Van het gemeentearchief te Amsterdam:

Een viertal pakketten met archiefstukken, betreffende den handel van Amsterdam in de 17e eeuw.

Ten behoeve van de bewerkers van het Oorkondenboek van Groningen en Drenthe:

Van het Rijksarchiefdepôt te Utrecht:

Eenige origineele charters van 1328, 1356 en 1360, benevens

een handschrift: Register van stukken betreffende de geschillen van de vijf kapittelen met bisschop Jan van Arkel over zijn visitatierecht d. a. 1361.

Van het Rijksarchief in Overijssel:

Het handschrift: Ligger van het Zwartewaterklooster.

Ten behoeve van prof. dr. J. Reitsma, te Groningen:

Van het Rijksarchief in Gelderland:

De oudste synodale acten van Gelderland en het graafschap Zutphen.

Van het Rijksarchief in Zeeland:

De acta synodi Zelandica 1591—1621 et de consistorio Middelburgensi.

Van het gemeentebestuur van Veere:

De synodale acten van Zeeland tot 1602.

Het archief werd persoonlijk bezocht en de daar aanwezige stukken geraadpleegd door de bovengenoemde heeren, ten wier behoeve stukken waren overgezonden, alsmede door de heeren:

Dr. G. Brom, te Groningen, thans te Utrecht, die een onderzoek instelde naar en copieën nam uit de cartularia van Selwerd en Feldwerd.

Mr. A. O. H. Tellegen, rentmeester der gemeente Groningen, die onderzoekingen deed over de oprichting der R. K. kerk te Pekela in 1782.

A. J. van der Meulen, litt. cand. te Groningen, die het archief bezocht tot het leeren lezen van oude handschriften.

A. J. Morks, 1e luitenant der infanterie te Groningen, thans te Kampen, die de krijgsgeschiedkundige onderzoekingen voortzette, en in het bizonder de krijgsverrichtingen van kolonel van Prott in 1672 naging.

K. Later, litt. cand. te Groningen, die eene genealogie van het geslacht Buning opstelde.

Dr. F. Ritter, Oberlehrer zu Emden, die onderzoekingen deed betreffende den slag van Heiligerlee.

Mr. H. S. Veldman, te Groningen, die zich oefende in het lezen van het oude schrift, en in de eerste beginselen van het archiefwezen.

Prof. Dr. C. Th. H. Bussemaker, te Groningen, die betreffende diverse onderwerpen inlichtingen inwon, voornamelijk betreffende de vorming der Ommelanden en der stad Groningen tot eene provincie in het laatst der 16e eeuw.

E. Wiersum, litt. docts. te Groningen, die den strijd tusschen de Ommelanden en de stad Groningen in de 16e en 17e eeuw bestudeerde.

W. Elliot Griffis, te New-York, die informatiën inwon over de algemeene inrichting van het archiefdepôt en de archieven aldaar gedeponeerd.

Th. Morren. te 's Gravenhage, die het archief raadpleegde betreffende de koortsepidemie, welke in 1519 of 1529 in de Nederlanden heeft gewoed.

Dr. H. Brugmans, te Groningen, die een aantal handschriften der Universiteits-bibliotheek vergeleek met brieven en handteekeningen van archiefstukken, ten einde de schrijvers dier handschriften op te sporen.

J. Prenger, te Amsterdam, die een onderzoek instelde naar het wapen en de familieleden van het geslacht Prenger, in de 16e en 17e eeuw richters te Bellingewolde.

J. van Fenema, 2e luitenant der infanterie, die krijgsgeschiedkundige onderzoekingen deed, speciaal betreffende het beleg van Delfzijl in 1813.

Prof. dr. P. J. Blok, te Leiden, die een onderzoek instelde over de hensegreven en de jaarlijksche opbrengst door hen te betalen aan den ambtman van Selwerd.

Jhr. L. A. H. de Sturler de Frienisberg, notaris te Ten Boer, die een onderzoek instelde naar eenige beklemcontracten van Stedum.

De bewerkers van het oorkondenboek van Groningen en Drenthe, prof. dr. P. J. Blok, te Leiden, prof. dr. J. Reitsma, mr. C. P. L. Rutgers en de ondergeteekende, te Groningen, en mr. S. Gratama, te Assen, raadpleegden voor hun doel wederom vele charters en cartularia; zij brachten in de werkkamer van het archief vele uren door.

Ook nu weder werden daarenboven aan allerlei personen, die zich daartoe aan het archief aanmeldden, korte inlichtingen verstrekt, veelal van genealogischen of heraldieken aard of in zake beklemrecht.

IX. *Uitkomst van de bemoeiingen met de gemeente- en waterschapsarchieven.*

Dergelijke bemoeiingen hadden in 1895 niet plaats.

X. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Ik veroorloof mij de vrijheid op nieuw te wijzen op wat onder dit hoofdstuk in de verslagen over 1893 en 1894 is vermeld. Vurig hoop ik, dat de zoo gewenschte verbetering tot stand mag komen, welke het rustig en geregeld doorwerken van het archiefpersoneel mogelijk zal maken. Ik vertrouw, dat de aandacht Uwer Excellentie bij voortduring op deze zoo heilzame verbetering gevestigd zal blijven.

Groningen, 29 Januari 1896.

De Rijksarchivaris in Groningen,

J. A. Feith.

HET RIJKS-ARCHIEF IN DRENTHE.

Overeenkomstig het 17de artikel mijner instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie, als verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Drenthe, het volgende mede te deelen.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

Het zal onnoodig zijn mijne gewone waarschuwing, met het oog op het niet te ontkennen en steeds dreigend brandgevaar, hetwelk de tegenwoordige localiteit oplevert, te herhalen. Immers al is het thans aangebroken jaar niet het laatste, dat de archieven in het tegenwoordige gebouw zullen vertoeven, toch is, nu door de Regeering is aangekocht een terrein tot stichting van een nieuw archiefgebouw, het einde van den tegenwoordigen toestand te zien. Hopen wij dat in 1897 de overbrenging moge kunnen plaats vinden.

Wat het meubilair betreft, ik ging over tot het aanschaffen van een kast, bepaaldelijk bestemd tot berging van charters, aan welke de aanhangende zegels nog voorhanden zijn. De oorkonden, bij welke dit niet het geval is, kunnen, zoo althans hare afmetingen dit niet beletten, naar mijn inzien op dezelfde wijze als papieren worden behandeld en in portefeuilles geborgen. Onder deze mits echter, dat de bergplaats voldoende droog zij. Of deze kast, naar mijne eigen denkbeelden en opgaven in de fabriek van Carl Elsaesser te Schönau bij Heidelberg vervaardigd, in alle opzichten op den duur zal voldoen, dit moet de ervaring leeren. Op het oogenblik zoude ik mij daarover nog niet kunnen uitspreken.

II. *De reddings- en brandbluschmiddelen.*

Deze zijn in goeden toestand, overeenkomstig de op dat stuk gegeven voorschriften in de localen aanwezig. De bliksemafleider werd dezen zomer nagezien en in orde bevonden.

III. *Personeel.*

Dit bleef onveranderd.

IV. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De toestand bleef dezelfde. Voor het goed droog houden der localen werd zooveel mogelijk zorg gedragen. Zie voorts in de volgende rubriek.

V. *Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.*

Op het door mij bij Uwe Excellentie ingezonden plan van inventarisatie mocht ik nog geen beschikking ontvangen. Het valt niet te ontkennen dat deze omstandigheid op de werkzaamheden invloed oefende, al viel er nog voldoende arbeid te verrichten. Zoo zijn bijv. de besprekingen met mijnen ambtgenoot te Groningen, over eventueel naar hier over te brengen stukken uit het archief aldaar blijven rusten; en dit te eer, omdat hij in het hier besproken opzicht in hetzelfde geval verkeerde als de ondergeteekende.

Wat nu den voortgang van ordening en inventarisatie betreft, de indices op de notulen van het verhandelde bij Ridderschap en Eigenerfden en bij Drost en Gedeputeerden werden geleidelijk voortgezet en zijn nu gevorderd tot in 1687. De heer Kymmell hield zich bepaaldelijk hiermede onledig.

Zelf heb ik mij vooreerst bezig gehouden met het vervaardigen van een nieuwe verzameling regesten, wat het eerste gedeelte betreft in aansluiting aan het Oorkondenboek van Groningen en Drenthe. En wel ten einde over het algemeen nauwkeuriger omschrijvingen te verkrijgen en tevens ze te brengen op losse blaadjes. De verzameling is nu tevens in hoofdzaak ingedeeld overeenkomstig de in den inventaris voorloopig aangenomen afdeelingen, doch is in den vorm, dien zij thans heeft, gemakkelijk te wijzigen.

Voorts werd door mij onder handen genomen het totaal in wanorde geraakte archief van den advocaat-fiscaal voor belastingzaken, loopende over de jaren 1806/13. Een globale ordening bracht ik tot stand; deze kan voorloopig althans, voldoende worden geacht. Later kan deze collectie, voor verreweg het grootste gedeelte uit zeer weinig belangrijke stukken bestaande,

eens weder onder handen worden genomen. De arbeid, die daaraan nog zal moeten worden besteed, is niet zeer opwekkend, en loont de moeite zeer weinig.

De eerste afdeeling, door mij in mijn vorig verslag aangeduid bij de archieven van rechterlijke ambtenaren en college's, wier ressort zich over het geheele gewest uitstrekte, werd nader onder handen genomen, en door verwijzingen op de verschillende dossiers met informatie-stukken in verband gebracht met de tweede afdeeling.

Deze toch werd geheel geordend en beschreven; de inventaris is zoo goed als persklaar. Verscheidene hiertoe behoorende protocollen werden op nieuw ingebonden of hersteld, terwijl enkele stukken uit de archieven der administratieve college's naar de rechterlijke werden overgebracht en omgekeerd.

VI. *In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.*

Onder deze rubriek valt niet anders te vermelden dan dat de uitgave van het Oorkondenboek voor Groningen en Drenthe, en dus van stukken in het archief depôt alhier aanwezig, geleidelijk werd voortgezet en nu tot 1360 is gevorderd.

VII. *Aanwinsten, door geschenk, aankoop enz. verkregen; verliezen.*

Door bemiddeling van mijnen ambtgenoot te Groningen ontving ik een copie van een verzoekschrift, aan den Stadhouder gericht door de ingezetenen van Drenthe tegen den drost Jarich van Botnia (1568); en eenige extract-ordelen van den etstoel. Evenzoo ontving het depôt alhier, door tusschenkomst van den Rijks-archivaris in Noord-Holland, van Z. D. H. den Bisschop te Haarlem ten geschenke twee stukken perkament, die afkomstig bleken te zijn uit de rekening over 1559, door Engelbert van Ense, drost van Coevorden en Drenthe afgelegd aan de Rekenkamer in Holland. Hoewel de overgelegde rekening alhier, in bruikleen uit het Algemeen Rijksarchief in den Haag, aanwezig is, waren deze fragmenten toch niet onbelangrijk te achten, als bewijs dat ook door de rendanten een exemplaar der rekening werd behouden. Tot mijn leedwezen konden mij, op mijne vraag, verder geen inlichtingen worden verstrekt omtrent de herkomst en de stukken, bij welke de fragmenten werden aangetroffen.

Naar mij ter oore kwam, zouden onder de nagelaten papieren

van wijlen den WelEerwaarden Heer Hogeman, in leven pastoor te Slagharen, eenige stukken van belang voor Drenthe aanwezig zijn, en bestond er gevaar dat de bedoelde papieren verloren gingen bij verkoop door de erfgenamen. Ik schreef omtrent deze zaak aan mijns ambtgenoot in Overijsel, van wien ik vernam dat de Vereeniging tot beoefening van Overijselsch recht en geschiedenis, van welke de overledene een ijverig lid was geweest, zich met de zaak bemoeide, zoodat gevaar voor verloren gaan niet te vreezen viel. Dientengevolge onthield ik mij van verdere bemoeiingen, hoorde echter tot nu toe niet meer van de zaak.

De Rijksarchivaris in de provincie Limburg deelde mij, op een hem gedane vraag mede, dat in de papieren van de markiezen van Hoensbroek, wier archief, althans gedeeltelijk te Maastricht wordt bewaard, en die van 1704—1765 heeren van Ruinen waren, geen stukken op die heerlijkheid betrekkelijk, aanwezig waren.

Beide pogingen om het archief in deze richting te verrijken, mislukten dus.

Eigenlijk gezegde verliezen kwamen niet voor. Wel werden twee stukken naar andere rijksverzamelingen overgebracht. En wel:

1°. het stuk perkament, waarop de oud-friesche vertaling van eenige psalm-fragmenten (zie Verslag over 1887, Bundel X p. 178) werd naar de Bibliotheek der Rijksuniversiteit te Groningen overgebracht.

2°. Evenzoo werd naar het rijks-archiefdepôt te Utrecht verplaatst een rekening over het beheer der Drenthsche goederen, behoorende aan het kapittel van St. Pieter aldaar, loopende over het jaar 1578/9, en welke in de serie tot het archief van bedoeld kapittel behoorende werd gemist. Beide krachtens machtiging van Uwe Excellentie en tegen behoorlijk opgemaakt proces-verbaal.

Ten slotte dient hier nog te worden vermeld dat, ingevolge het in mijn vorig verslag opgenomen betoog omtrent de wenschelijkheid van alsnog op te ruimen eenige pakken quitanties, afgegeven voor de betaling van de heffingen op de bezittingen der ingezetenen, uitgeschreven bij publicaties van het Uitvoerend Bewind van 30 November 1798 en 29 October 1799, ik eenigen tijd daarna van Uwe Excellentie daartoe de machtiging mocht ontvangen, in afwijking van de vroeger daaromtrent genomen beslissing. Nadat eenige exemplaren als modellen waren uitgezocht, zijn de bedoelde stukken door mij aan den Ontvanger der Registratie en Domeinen ten verkoop overgedragen.

De volgende boekwerken werden ten geschenke ontvangen:

Van Uwe Excellentie:

Bundels XVI der Verslagen over 1893 omtrent 's Rijks Oude Archieven en omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst.

Van Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe:

Een exemplaar der notulen van het verhandelde in de najaarsvergadering der Provinciale Staten in 1894 en in de zomervergadering van 1895.

Van den Commissaris der Koningin in de provincie Drenthe:

Het verslag door Gedeputeerde Staten uitgebracht omtrent den toestand der provincie Drenthe over het jaar 1894.

Van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Assen:

Een exemplaar van haar verslag aan den gemeenteraad over 1894.

Van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:

Catalogus van de pamfletten-verzameling berustende in die bibliotheek, deel II, 2e stuk door dr. W. P. C. Knuttel.

Van de Commissie voor het Archief en de Bibliotheek der gemeente Rotterdam:

1°. De oudste kronieken en beschrijvingen van Rotterdam en Schieland, bewerkt door J. H. W. Unger en mr. W. Bezemer; en

2°. Platte gronden van Rotterdam uit de XVIe en XVIIe eeuwen.

Aangekocht werden o. a.

Historische atlas van Noord-Nederland, door mr. G. Mees Az.;

Ph. Jaffé, Regesta pontificum Romanorum;

Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht; en

Allgemeine Weltgeschichte, door A. Flathe en anderen..

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen, enz.*

Ten behoeve van het meergemelde Oorkondenboek van Groningen en Drenthe bleek het wenschelijk, dat ik mij andermaal naar het huis Echten begaf, om enkele afschriften van de stukken in het archief aldaar nog eens te collationneeren en een paar nieuwe te maken, zoo de stukken alsnog konden worden opgediept. Dit mocht echter niet gelukken.

Een bezoek aan de gemeente Tiel werd onnoodig, ten gevolge der welwillende toezending van het verlangde door het gemeentebestuur.

Van den Directeur van het Museum Meermanno-Westreenianum ontving ik opgave en regest van den inhoud van het daar bewaarde charter betrekkelijk het klooster der Duitsche Orde te Bunne. (Zie Verslagen, Bundel XVI, p. 10).

IX. *Gebruik van het archief gemaakt door, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.*

De heer A. Beek, 1e luitenant der infanterie, werd voor den winter van 1895/6 aangewezen tot het doen van krijgsgeschiedkundige nasporingen.

Persoonlijk stelde dr. K. Lijndrajer een onderzoek in naar de crimineele rechtspraak in Drenthe gedurende de 17e en 18e eeuw, en naar een bezoek van Prins Willem V aan dit gewest in 1773.

Schriftelijk werden inlichtingen verstrekt, voor zoover dit mogelijk was:

aan prof. dr. Gallée te Utrecht, omtrent den inhoud van het oudste gedeelte van het archief-depôt in deze provincie;

aan jhr. mr. V. de Stuers te 's Gravenhage, omtrent de gebouwen van het vroegere klooster te Assen en hunne lotgevallen;

aan dr. H. Brugmans te Groningen, omtrent een afschrift van het landrecht van 1614;

aan den heer H. J. Lovink, Directeur der Nederlandsche Heidemaatschappij, omtrent den vroegeren boschbouw in Drenthe;

terwijl aan Uwe Excellentie bericht werd gezonden, dat betrekkelijk het geslacht Huyghens in het archief alhier niets was te vinden.

X. *Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.*

Hieromtrent valt over het afgeloopen jaar niets te vermelden, omdat zij niet plaats vonden.

XI. *Maatregelen in het belang van het archief te nemen.*

Uit den aard der zaak volgt, dat nu de verplaatsing der archieven naar betere en meer geschikte localen aanstaande is, onder deze rubriek bepaalde voorstellen minder gepast zouden zijn. Toch waag ik het tot Uwe Excellentie het eerbiedig verzoek te richten, dat bij de samenstelling der plannen voor het nieuwe archief-gebouw de belangen van den dienst, bepaaldelijk met het oog op de werkkamers voor de ambtenaren en het publiek, niet uit oog mogen worden verloren. Al blijft de goede bewaring der archiefstukken hoofdzaak, ook deze belangen zijn, met name voor den ondergeteekende, niet van ondergeschikten aard.

Assen, 29 Februari 1896.

De Rijksarchivaris in Drenthe,

SEERP GRATAMA.

HET RIJKS-ARCHIEF IN LIMBURG.

Ik heb de eer Uwe Excellentie, overeenkomstig art. 17 mijner instructie, verslag uit te brengen over den toestand van het mij toevertrouwde archiefdepôt in het dienstjaar 1895. Ik volg hierbij de orde aangegeven door Uwe Excellentie.

I. *Toestand der bewaarplaats van het archief.*

De archiefgebouwen verkeeren in goeden drogen toestand, wat vele uitgaven voor brandstoffen vereischt, daar het gebouw groot en hoog is en de temperatuur des winters zonder verwarming zeer kil.

Ik neem andermaal de gelegenheid waar om Uwe Excellentie hier te wijzen op den onbeholpen toestand waarin zich ons archief bevindt ten opzichte van doelmatige bureaux.

Er is hier maar één lokaal, dat op den naam van bureau aanspraak kan maken, het ruime lokaal namelijk der oude Ste. Mariakapel ten zuiden van het koor en dat dienen moet als werklokaal van den commies-chartermeester, den klerk, den hier sinds een paar jaar gedetacheerden luitenant, belast met nazoekingen op krijgskundig gebied, al de personen, die zich met archivalische studiën en onderzoekingen komen bezig houden en den ondergeteekende, zoodat wij soms daar met 8 personen bijeen zijn, in zulk een klein bestek elkander, zelfs met de meeste omzichtigheid, hinderend en in den weg loopend. Wel heb ik tot mijne beschikking een lokaal bestemd tot boekbinderij boven den bergkelder, die zich naast het archief bevindt, voor spreekkamer, maar op den duur daar te werken is des winters onmogelijk, wijl de hitte en benauwde lucht, zelfs bij het spaarzaam stoken van eene vulkachel, ondragelijk zijn.

Ik neem daarom de vrijheid Uwe Excelentie beleefdelijk voor te stellen, om zoodra mogelijk en hoe dan ook, twee bureaux te doen inrichten naast het tegenwoordige, nl. een voor den

commies-chartermeester en een voor de bezoekers die het archief komen raadplegen.

II. *Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.*

De toestand daarvan is voldoend; de extincteur en de buizen met brandkranen, in verbinding met de stedelijke waterleiding gebracht, worden op den vastgestelden tijd geprobeerd en nagezien. Ook de bliksemafleider werd, volgens gewoonte, door een technicus onderzocht.

III. *Personeel.*

Over dit onderwerp valt dit jaar niets te berichten als dat allen met ijver werken.

IV. *Toestand van de archiefverzamelingen.*

In het afgeloopen jaar werden vele nieuw aangewonnen archieven in portefeuilles en doozen geborgen. Door den heer commies-chartermeester werden daarenboven vele charters, wier verpakking nog veel te wenschen overliet, van omslagen met opschiften, die in het kort den inhoud vermelden, voorzien.

V. *Werkzaamheden en voortgang van inventarisatie en ordening van het archief.*

In eene bijlage geef ik het relaas van hetgeen in 1895 is voorgevallen ter zake van het geschil over de Rijksarchieven te Roermond, welk relaas zich aansluit aan bijlage A van mijn jaarverslag over 1894.

Behalve de summiere ordening van de talrijke rechterlijke en andere archieven, die op de dienstreizen werden ingezameld en waarover in een volgend hoofdstuk zal worden gehandeld, werd door mij geruimen tijd besteed aan het doen van al zulke nasporingen, als konden dienen tot bewijs der rechten van onze Regeering op de archieven te Roermond bewaard. Verder werden de opgezworen kwartierstaten der abdij Thorn, ter uitgave, door ons geregesteerd, de namen onder de wapens overgeschreven en vergeleken met den inhoud der opzwering, wat meer dan eens tot aanteekening van verschilpunten aanleiding gaf; terwijl wegens de verouderde spelling van de namen der talrijke heerlijkheden, die daarop vermeld worden, geruimen tijd werd besteed aan opzoekingen daaromtrent.

Over de werkzaamheden van den commies-chartermeester is in een vorig hoofdstuk gesproken.

Nog werd door den ondergeteekende begonnen de alphabetische lijst der eigennamen in het 2e dl. van den Inventaris der archieven van de abdij Thorn voorkomende.

VI. *Uitgaven van bescheiden behoorende tot het archief.*

Allereerst wensch ik te wijzen op het schoone proefschrift van jhr. Ch. J. M. Ruys de Beerenbrouck over het strafrecht in het oude Maastricht ter verkrijging van den graad van doctor in de rechtswetenschap, verdedigd voor de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijks-Universiteit te Leiden den 17 December 1895, versierd met eene kaart, aanwijzende de politieke indeeling van Maastricht zoo als zij in 1894 was.

Voor dit proefschrift heeft genoemde heer met vrucht een ijverig gebruik van ons archief gemaakt en zeer veel nog niet bekende bizonderheden verzameld. Ik durf dit geschrift veilig rekenen onder de beste wetenschappelijke studiën tot welker samenstelling ons Rijksarchief is geconsulteerd.

Vervolgens werden in de Publications de Limbourg, deel 31, de volgende artikelen uitgegeven waartoe ons archief zijn aandeel heeft geleverd:

1°. Korte geschiedenis der kloosters van Maastricht door baron mr. von Geusau;

2°. de heerlijkheid Swalmen, door den heer Adolf Steffens, oud-inspecteur der posterijen, lid van den Gemeenteraad van Roermond.

In de „Maasgouw werden uitgegeven:

door dr. P. Doppler: regesta over de St. Servatiuskerk te Maastricht p. 1, 2, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 18, 19, 21, 22, 26, 27, 29, 30 34.

Torenklok te Graethem p. 3.

Torenklok der voormalige proostdij te Meerssen p. 7.

Het Noord-Oostelijk portaal der St. Servatius kerk te Maastricht in 1890, verhuurd aan kramers 13, 14,

Torenklok der voormalige proostdij Meerssen, p. 23.

Eene bijdrage tot de geelgieterskunst in Limburg, 34, 35.

Aanteekeningen over kerken, torens enz. in Limburg p. 22.

Het mud te Maastricht, Luik, Tongeren enz. op het laatst der 16e en begin der 17e eeuw, p. 70, 71.

Eenige abdissen en religieusen der abdij Hocht, p. 73, 74.

Een testament te Maastricht uit 1265, p. 78, 79, 80.

Dure tijden, p. 88.

Door Jos. M. H. Eversen, kroniek van Maastricht, p. 4 8, 12, 16, 23, 24, 28, 32, 35, 40, 44, 51, 52, 60, 63, 64.

VII. *Opgave der aanwinsten door aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en door overgave volgens wettelijke bepalingen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.*

Aanwinsten door aankoop:

a. Archieven en handschriften aangekocht van mevr. de weduwe Guillon te Roermond.

§ 1. Land van Valkenburg.

1, 1775. 3 Juli. Plakkaat van Maria Theresia over den cours van eenige kleine Fransche munten in de provincie Limburg aan den drossaard van het Oostenrijksch land van Valkenburg van Brienen gezonden.

§ 2. Stukken, onbekend bij welk Collegie ingekomen.

2. 1776. Stukken van een proces van 1776 gevoerd tusschen den prior van het klooster der H. Elisabeth te Nunheim en den baron van Keverbergh voor het Keizerlijk Hof.

3. 1720, 27 September. Plakkaat van keizer Karel over de waarde van sommige gouden en zilveren munten. Onbekend aan wien verzonden.

4. 1726, 1 Maart. Plakkaat van denzelfden over de waarde van andere munten. Waarschijnlijk verzonden aan de Staten te Roermond of aan het Hof aldaar.

5. 1749, 3 Maart. Plakkaat van Maria Theresia houdende verbod der invoering in de Nederlanden van ducaten lichter dan twee aesen.

6. 1749, 19 September. Plakkaat van Maria Theresia over het munten van gouden en zilveren munten met haar borstbeeld. Gezonden aan een collegie te Roermond en aldaar gepubliceerd.

7. 1753, 18 Mei. Attestatiën van Jan Jozef Langenberg, gezworen waradijn der stad Keulen, over de waarde van: 1°. den goudgulden, 2°. den bescheiden „overlentschen" Keurvorstelijken gulden, 3°. den Rijnschen gulden, 4°. den bescheiden enkelen overlandschen Rijnschen Keurvorstelijken gulden, 5°. den overlandschen Rijnschen Keurvorstelijken gulden, 6°. den enkelen Rijnschen gulden, 7°. den Hornschen postulaat-gulden, 8°. den bescheiden Robertus Keulschen postulaat-gulden, 9°. den enkelen bescheiden Rijnschen gulden.

Op papier. — Vertaling in het Nederl. — Onbekend ten behoeve van wien afgegeven, waarschijnlijk van den muntmeester te Roermond.

§ 3. Staten van het Spaansch-Overkwartier (1).

1653, 17 Mei. De Staten van het Spaansch Overkwartier nemen in ontvangst van het kapittel van den H. Geest te Roermond de som van 1680 gulden, waarvoor zij daaraan verkocht hebben eene rente van 150 gulden, welke som van f 1680 dienen moet tot aflossing van een kapitaal, dat een koopman van Antwerpen op het Overkwartier heeft staan.

Orig. op perkament met het zegel van Roermond.

§ 4. Schepenbank te Roermond.

1. 1390, 1 November. Ten overstaan van Dirk Bake, schout, Jacob Licop en Hendrik van Gangelt, schepenen van Roermond, verkoopen Rutte van Halen en Godart Quynckarts aan „Herman Heuben Emons Steiffsoen" eene rente van 4 Geldersche gulden op een huis gelegen op den hoek der Schoenmakersstraat tegenover den H. Geest,

Orig. op perkament, zegels: 1 afgevallen, 2 en 3 gebroken.

---

(1) Wij gaan bij deze rangschikking van de veronderstelling uit dat het een afgeloste rentebrief is.

Met transfixbrieven van:

1415, 21 October, waarbij ten overstaan van Johan Wilde van Mersen, schout, Dirk Hoeft en Mathias van Gangelt, schepenen van Roermond, Herman Emontz en zijne echtgenoote Katharina twee gulden van den cijns, in den voorgaanden brief vermeld, overdragen aan Dirk Steynbitser.

Orig. op perkament, zegels 1 en 2 afgevallen, 3e gebroken.

en 1416, 31 Maart, bij welken voor Johan Wilde van Mersen, schout, Hendrik van den Fellenrode en Johan van Baexen, schepenen van Roermond, Dirk Steynbitser twee dier gulden overdraagt aan Goswinus van der Volmolen, priester.

Orig. op perkament, de drie zegels beschadigd.

2. 1713, 21 Juli. Christophorus Jacob Dirix, schout, Leonard Baenen, oud burgemeester en Abel Warmers, J. U. L., beide schepenen der stad en van het hoofdgerecht te Roermond, getuigen, dat Arnold Crompvoet ontvangen heeft van de echtgenooten Nicolaas Walcher en Catharina de Breucker de som van 300 patacons, waarvoor hij hun verkocht heeft eene jaarrente van 15 patacons, en dat hij tot onderpand gesteld heeft zijn huis en 17 „stael" akkerland in de „Wolfskeel" gelegen.

Orig. op perkament met 3 zegels in bruin was, alle gaaf.

§ 5. Bisdom en Kapittel van den H. Geest te Roermond.

1. 1781, 29 Juli. Ordonnantie van de gouverneurs der Oostenr. Nederlanden, Maria Christina en Albertus Casimir, gericht aan den Bisschop van Roermond over anonieme, schandelijke en opruiende geschriften, zoo in het Fransch als het Vlaamsch, in de Nederlanden rondgestrooid.

Orig. op papier.

2. 1482, 5 Februari. Burgemeester, schepenen en raad van Roermond doen uitspraak in een geschil gerezen tusschen het kapittel van den H. Geest en den rector van het altaar der H. H. Jan Baptist en Georgius in gemelde kerk over het lezen eener dagelijksche Mis gesticht door wijlen Johan van Montefya, die tevens gemeld altaar stichtte en eene kanoniksprebende in gemelde kerk, waarbij bepaald wordt dat de kanonik der

voornoemde prebende en niet de voorn. rector die Mis moet lezen.

Orig. op perkament met het zegel van Roermond.

3. 1521, 22 Januari. Dirk van Kruchten, schout, Rabet van Dursdaele en Johan Moreell, schepenen van Roermond, getuigen, dat Margareta Grammes, dochter van wijlen Martinus Grammes, overgedragen heeft aan Gerard van Wel, priester, kanonik en rentmeester van het kapittel van den H. Geest in gemelde stad, ten behoeve der presentiën, voor het jaargetijde van Willem Pijll van Herkenbosch en zijne ouders twee bescheiden Philippus Bourgondische goudgulden op haar huis.

Orig. op perkament met zegel van Dirk van Kruchten.

4. 1759, 29 Januari. Schout en schepenen van Roermond met name Petrus Franciscus Meijer, schout, Arnold Godefridus van Graven en Frederik Johan Meijer, getuigen, dat J. B. Sijben, syndicus der Staten van het Oostenrijksch Overkwartier, namens en ten behoeve van dezen in leen genomen heeft van het kapittel van Roermond de som van 400 patacons, die moeten dienen voor de buitengewone subsidie aan den Keizer.

Orig. op perkament met 3 zegels in groen was waarvan 1 en 2 gebroken.

5. 1790, 25 Februari. De Staten-Generaal in hun Hof te Venlo, verleenen aan het kapittel van Roermond de vergunning tot opname van een kapitaal van 4000 patacons, ter bestrijding der uitgaven te doen wegens herstellingen en vernieuwingen van de pastorie en kerk te St. Odiliënberg, de nieuwe kerk, choor en sacristie te Linne, de vergrooting der kerk van Maasbracht, waartoe het wegens de tiende-heffing verplicht is.

Orig. op perkament.

§ 6. Schepenbank van Venlo.

1742, 15 April. Brief van Paulus van Darth J. U. L., schout, Ad. Hermans en J. J. Heutz J. U. L., schepenen van Venlo, meldende dat de licentiaat en advocaat A. J. de Paderborn overgedragen heeft aan Hendrik Lademoeckers en Helena Bleekers, echtelieden, een huis met erf op de Peperstraat gelegen, dat hij hun den 1en te voren verkocht heeft.

Orig. op perkament met drie zegels in bruin was, 2 en 3 beschadigd.

§ 7. Magistraat van Venlo.

1525, 2 Februari. Karel, hertog van Gelder, staat den Magistraat van Venlo toe om den dag van de keuze van den nieuwen burgemeester te veranderen en dien voortaan te houden op 1 Januari; tevens geeft hij hun vergunning, voor den tijd van drie jaren, om geld te slaan tot de waarde van een Brab. penning.

Afschrift op papier door den secretaris van Venlo, Gallot uit 1845.

§ 8. Kessenich (vrije Rijks-heerlijkheid).

1547, 2 November. Jacob dy Wylde, heer tot Kessenich geeft in erfrecht aan Petrus Op ten Cloes zeker „ghemeynde" waarop een huis met hoeve staat, groot ongeveer $2^1/_2$ bunder tegen eenen jaarcijns van $1^1/_2$ oude grooten.

Orig. op perkament, zegel in bruin was.

§ 9. Hoofdgerecht van Thorn.

Eene portefeuille met dosssiers van processen gevoerd voor het hoofdgerecht te Thorn.

§ 10. Schepenbank van St. Stevensweert.

1. Deductie voor de ingezetenen van St. Stevensweert tegen den generaal graaf van Hompesch, heer aldaar.

2. Idem van den graaf van Hompesch tegen die van St. Stevensweert betreffende hun respectieve rechten aldaar.

§ 11. Schepenbank van Maesniel.

1. 1742, 20 Februari. Schepenbrief van Maesniel, Leeuwen en Assenrai, waarbij voor den ambtenaar en den schout, vertegenwoordigd door Jacob Claessens, stadhouder, J. B. Fabritius en J. Jochums, schepenen, Aart Hoets en Maria Thijssen, echtelieden, bekennen ontvangen te hebben van Johannes Beenen en Catharina Franssen eene som van 180 patacons ad 4 pct.

Orig. op perkament met zegel der schepenbank in groen was, gebroken.

2. 1753, 1 Mei. Theodorus Clout, schout, Caspar Linssen en J. B. Fabritius, schepenen, der schepenbank Maesniel, Leeuwen

en Assenray, gelegen in de heerlijkheid Daelenbroeck, getuigen, dat ten hunnen overstaan Anna Thomassen, weduwe van Johannes Geraerdts, en hare meerderjarige zonen, Herman en Paulus, in leen genomen hebben van de wed. van Hendrik Snabel de som van 500 patacons „verpensioneren" tegen 4 pct.

Orig. op perkament met twee zegels in bruin was, dat der schepenbank en dat van den schout, beide gebroken.

3. Plakkaten afgekondigd te Maesniel, ook minuten van requesten aan het leenhof van Gelderland door Frederik Victor vrijheer van Daelenbroeck.

4. Dossiers met processen tusschen den heer van Daelenbroeck en den molenaar te Merum over de banaliteit der molen.

(De dossiers in deze beide laatste nummers vermeld zijn afkomstig van het familie-archief van het huis Daelenbroeck of van de schepenbank van Maesniel.)

§ 12. Vorstendom Gelder.

Deductie van het recht des Furstendombs Gelre en Graefschap Zutphen, tot de consolidatie en reunie van het Over-quartier van Roermonde met de drie andere Quartiere van dezelve Provincie. Tot Arnhem bij de weduwe de Haas, Ordin. Drukst. van den Wel. Ed. Hove van Gelderland. 1712 kl. 4°. Gedrukt.

§ 13. Militair-archief.

Van den heer Ch. Jelinger te Maastricht: Plan van een gedeelte der vestingwerken van Maastricht.

Rechts het opschrift:

Plan du haut front de Maestricht avec ses mines et un projet de galeries d'Enveloppe et d'Ecoute depuis le bastion Holstein jusqu'à la contre-garde Friesland.
Art. 5me du Projet de l'an 4me.
Les . . . . ottes en rouge indiquent le sol des galeries et les lettres à l'encre entre deux parenthèses le niveau du terrein

Links het opschrift:

Haut front de Maestricht avec toutes ses mines depuis le bastion Holstijn jusqu'à la porte de Tongres.
Les mines les plus basses aux endroits qu'ils se remontrent sont lavés en verd.
Vu le chef de Brigade de génie La Gastine; breed M. 0.90, hoog M. 0.57.

§ 14. Kloosters (Ms).

16 . . . . . Beschrijving van den oorsprong en voortgang van de volgende kloosters: der Begaarden te 's Bosch, dat der H. Maagd „in dumo (1) nabij Helmond, dat der H. Anna in Rosmael, dat „in throno" der H. Maagd te Diest en het Jesuitencollege te 's Hertogenbosch (handschrift).

Op papier begin der 17e eeuw, Latijn.

B. Boekwerken.

1. J. Mabillon O. S. B., De re diplomatica libri VI, in quibus quidquid ad veterum Instrumentorum antiquitatem, materiam, scripturam et stilum, quidquid ad sigilla, monogrammata, subscriptiones ac notas chronologicas . . . . pertinet, explicatur et illustratur. Accedunt commentarius de antiquis Regum Francorum Palatiis . . . . . Tertia atque nova editio . . . a Marchione Bumbae Johanne Adimari. Neapoli, ex Typographia Vincentii Ursini. 1789, 2 dln. gr. 4°.

2. Ed. Martene et Urs. Durandus, Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima collectio, complectens regum et principum aliorumque virorum illustrium epistolas et diplomata bene multa. Parisiis, Montalant. 1724—33, 9 dln fol.

3. Aug. Theiner, Histoire des deux Concordats. Bar-le-duc, 1869, 2 dln. gr. 8°.

4. C. F. A. Piron, Algemeene levensbeschrijving der mannen en vrouwen van België, welke zich door hunne dapperheid, vernuft, geest, wetenschappen, kunst, deugden, dwalingen of misdaden eenen naam verworven hebben, sedert de eerste tijden tot den dag van heden. Mechelen, J. F. Olbrechts, 1860-62. 2 dln. 4°.

5. H. A. van Dijk, Bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche diplomatie. — Handelingen met Frankrijk en Spanje in de jaren 1668—1672. Utrecht, Kemink & Zoon. 1851, roy. 8°.

6. De obligatione non communicandi in divinis cum juratoribus constitutionis anni tertii sine gravissima necessitate, dissertatio. 1800. 8°.

---

(1) Marienhage, dit klooster werd in 1638 naar Weert overgebracht.

7. Het Nederlandsche Rijks-archief. — Verzameling van onuitgegeven oorkonden en bescheiden voor de geschiedenis des Vaderlands. 1e deel. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1857, roy. 8°.

8. J. J. F. Noordziek, Archiefwezen 1826—1852, met eene korte opgave van den inhoud van eenige boekerijen. 's Gravenhage, P. H. Noordendorp. 1853, 8°.

Aanwinsten door schenking:

BOEKWERKEN EN KAARTEN.

1. Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken: Dr. W. P. C. Knuttel, Catalogus van de pamfletten-verzameling berustende op de Koninklijke bibliotheek te 's Gravenhage, 2e deel, 2e stuk.

2. Van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te Brussel: Fr. de Potter, Geschiedenis der gemeenten van Oost-Vlaanderen, deel 51, 8°.

3. Van Zijne Excellentie den Commissaris der Koningin in Limburg: Jaarverslag der provincie Limburg over 1894.

4. Van den Rijksarchivaris in de provincie Utrecht: Verslag omtrent oude gemeente-, waterschaps- en veenderijarchieven in de provincie Utrecht over 1894.

5. Van de „Commission royale d'histoire" der „Académie royale des sciences des lettres et beaux-arts de Belgique" te Brussel:

a. Compte-rendu des seances, 5e série tom. III, 3—6, tom. IV, 1—4, tom. V, 1 en 2.

b. Correspondance du cardinal de Granvelle, tom. X et XI, 2 dln. 4°.

6. Van den heer Tonnaer, architect te Delft:

a. Eene schilderij in olieverf, hoog M. 0.225, breed M. 0.33, voorstellende een gezicht op het stift, de stiftkerk en de parochiekerk te Thorn van de zuidzijde gezien.

b. Een schilderij in waterverf, hoog M. 0.58, voorstellende de abdij Thorn, het Abbatiaal Hof, den toren, het dak en het transept der stiftkerk, den toren der thans afgebroken parochiekerk; in de straat: de abdis in een rijtuig met 6 paarden à la Daumont, kanonikes in koordracht, officier en soldaten der lijfwacht, op de binnen cour twee kanonikessen in choordracht, een soldaat der lijfwacht, verder ziet men vele andere figuren o. a. een monnik in bruine pij, een heer in een draagstoel enz.

Aanwinsten in b r u i k l e e n:

A. Archieven.

Door de kerkfabriek van O. L Vrouwe te dezer stede werden in den loop van dit jaar de volgende registers, afkomstig van het opgeheven kapittel van O. L. Vrouwe aldaar in depôt gesteld onder dezelfde voorwaarden als die welke in 1888 in depôt gegeven werden:

1. Compendium prothocollorum ab anno 1408, 2 dln. Fol.

2. Index litterarum et resolutionum Praep. D. D. Statuum Foed. Reipublicae capitulum nostrum et clerum concernentium. Fol.

3. Inventarium archivorum . . . . . Ecclesiae B. Mariae V. Trajectensis. — Stipale privilegiorum. Fol.

4. Lites sive processus. Fol.

5. Memorialia 1107—1798. Fol.

6. Registrum . . . . concernens membrum sive decimam de Herck . . . . . 1745. Fol.

7. Stipale privilegiorum Ecclesiae B. M. V. . . . . collectum 1767 Fol.

8. Stipale fabricae Ecclesiae B. M. V. . . . collectum 1767. Fol.

9. Stipale membri praesentiarum . . . . ecclesiae B. M. V. collectum 1767. Fol.

10. Stipale membri R. R. Dominorum . . . . ecclesiae B. M. V. collectum 1767. Fol.

11. Een register op den rug met gouden letters getiteld: D. D. Praes. Tab. Fol.

1—11 alle in bruin leder.

12. Memorialia 1107—1768. Kl. fol.

13. Compendium Statutorum Capituli et fraternitatis canonicorum Stae Annae 1784. Fol.

14. Beneficium hospitalare sanctae Crucis in ecclesia parochiali divi Petri prope Traiectum. Reg. kl. 4°. perk. band.

15. Nomina (et) cognomina reverendissimorum perillustrium ac generosorum Dominorum Praepositorum B. M. V. ab anno 1131, — decanorum, — cantorum, scholasticorum, canonicorum — defunctorum. Register kl. 4°. perk. bnd.

16. Statuta insignis et perantiquae ecclesiae B. M. V. Trajecti ad Mosam. Kl. 4°. perk. band.

17. Registrum secundae fundationis in altari santi Lamberti in honorem sanctae et individuae Trinitatis. Register kl. 4°.

18. Registrum documentorum 1096—1796, 4 Decembris. 3 banden, waarvan 2 groot fol., in bruin lederen band.

19. Epitome actorum et gestorum circa unionem et incorporationem praeceptoriae monasterii sive domus St. Anthonii in hoc oppido, capitulo collegiatae ecclesiae B M. Virginis Traiecti ad Mosam. Fol.

20. Cijnsen en kapoenen van het Godshuis van St. Antonius te Maastricht 1562. Kl. 4°. met lederen omslag.

21. Register der jaarlijksche inkomsten der pastorij te Venlo 1788, 9 October. Register kl. 4°. met lederen rug.

Aanwinsten van rechterlijke en andere Rijksarchieven krachtens wettelijke bepalingen, in alfab. orde volgens de plaats waar zij zijn overgenomen:

I. Van de volgende Schepenbanken:

A. Baerlo.

1°. Register getiteld: Gerechtsprotocol, 1563, 10 Januari—

1613, 16 September (vóór en achter ook akten); 1622, 2 Mei—1688, 19 October; 1688, 19 October—1730, 5 December (achterin aanteekeningen van ontvangen Pruissische plakkaten); 1731, 31 Februari—1766, 14 Januari (verso beginnen de aanstellingen van schouten enz.).

2°. Register getiteld: Gerechtelijke acten 1717, 12 Mei—1730, 28 Februari (verso: register der plakkaten 1716—1718.)

3°. Register getiteld: Conditien voorwaarden van verkoop 1751, 16 December—1774, 7 April.

4°. Protocol van transporten, verbintenissen en arresten van de vrijheerlijkheid Baerlo 1788, 21 October—1798, 23 December.

5°. Register getiteld: Transporten, 1694, 17 November—1710, 9 December.

6°. Laatgedingen 1650, 15 December—1755.

B. Blerick.

1. Gerechtsprotocollen of dingboeken, 1587, 22 September—1630, 12 November en bijvoegsel; 1630, 26 November—1652, 24 September; 1652, 8 October—1673, 18 April; 1673, 2 Mei—1695, 17 October; 1696, 31 October—1709, 17 Juni; 1709, 1 Juli—1718, 19 Mei; 1718, 13 Juni—1732 December (hierin landgedingen); 1732, 13 October—1778, 23 November.

2. Register getiteld: Gerechtsprotocol van appostillen, vonnissen ende momboirseeden, 1779, 8 Februari—1797, 17 Maart.

3. Registers getiteld: Protocol van obligatiën 1676, 21 Januari—1696, 10 September; achterin arresten van 1683, 19 Mei—1696, 9 Februari; 1710, 6 December—1789, 1 Mei.

4. Register met conditiën van verkoop van mobilaire goederen te Blerick 1770, 24 April—1779, 12 Juli.

5. Protocol van verbintenissen enz. 1696, 28 April—1715, 27 September.

6. Protocol van „vercoopingen wie oock van Egelboschhoff" 1715, 13 April—1738, 10 December.

7. Protocol van verbintenissen enz. 1739, 24 April—1779 4 Maart; achterin: Reglement van den schoolmeester.

8. Transporten, verbintenissen, testamenten en huwelijksvoorwaarden, 1779, 20 Februari—1797, 16 December.

9. Registertje in 4°. van St. Anthonius-broederschap te Blerick, 16e eeuw.

C. KESSEL (ook gemeente-archiet).

1. Protocollen van transporten 1783, 6 Februari—1798, 23 Mei.

2. Gerechtelijke protocollen 1748, 12 Januari—1783, 2 Januari.

---

3. Ontvangst-register der cijnsen „der Heeren ofte nieuwe novalien erven" onder Kessel 1790—97 (de titel op den omslag is verkeerd).

4. Idem idem 1750, 1 October—1794, 2 April.

5. Cynsregister 1647 (?).

---

6. Register getiteld: „Prothocolle van opgenomen capitaelen geduyrende den oorlog alhier te lande, met den 28 Meert 1757 begonnen", 1757, 30 Maart—1793, 24 Januari.

7. Origineel schatboek 1687—1706.

8. id. id. 1754—1823.

9. Lijst der koopers van de gemeente-erven 1767—1790.

10. Register getiteld: Conditiën en voorwaarden waaronder eenige gemeentegronden zullen verkocht worden 1794.

11. Register getiteld: Akten wegens den verkoop van gemeentegronden van Kessel, 1766—1794.

D. MAASBREE.

Register getiteld: Prothocol van verbintenissen 1708, 20 Juni—

1779, 22 September; 1758, 19 Januari—1789, 23 April; 1789, 27 Juli—1798, 4 Mei. 3 dln.

E. Margraten.

7 portefeuilles met dossiers en losse bescheiden; daarbij eene lias met acten van huwelijksafkondiging of ondertrouw, met huwelijksbewijzen door de schepenen gegeven van 6 Mei 1703—15 November 1712 in port. n°. 1.

F. Roermond.

I. Hof te Roermond.

A. Charters.

1. 1584, 15 September. — Philips II benoemt Willem van Criep tot kanselier van het vorstendom van Gelderland.

Orig. op perkament. Zegel ontbreekt.

(Inventaris Sivré, I, p. 15).

2. 1614, 18 September. — De Aartshertogen gelasten, dat de zaak van Barbara Vrezen, die de kanselarij, 18 Augustus ll. beticht van toovenarij, zal blijven ter kennisneming aan den schout en schepenen der stad Venlo; met bijlagen.

Orig. op perkament.

(Inventaris Sivré, I, p. 336).

B. Registers en portefeuilles.

1. 1e Reeckeninge van Johan François de Bruyne, heer van Abserberge, raedt ende rentmeester generael over de subsidie des Oostenrijks Gelders voor het jaer geeynt den lesten december 1717.

2. 2e Reeckeninge van idem . . . geeynt den lesten December 1718.

3. 3e Reeckeninge van idem . . . geeynt den lesten December 1719.

4. 13e Reeckeninge van idem . . . geeynt den lesten December 1729.

5 Rekeningen van den landrentmeester van het Overkwartier 1601—24, 1625—37, 1638—49, 1650—57, 1658—60, 1661—67, 1668—69, 1670—73, 1674—75, 1676—80, 1681—84, 12 dln. fol.

6. Rekeningen van het Overkwartier uit de 17e en 18e eeuw. 14 Portefeuilles.

7. Doop-, trouw- en sterfregisters der volgende parochiën:

ELMPT.

a. (1) Kopieën ingeleverd door de schepenen bijhet Souverein Hof te Roermond van de dubbelen, hun krachtens decreet van Maria Theresia van 7 Maart 1754 verstrekt.

1. 1754—68 inclusief; 2. 1769—77 inclusief.

b. (1) Registers ingeleverd door de pastoors bij het Hof ingevolge decreet van Maria Theresia dd. 6 Augustus 1778.

1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1785, 8. 1786, 9. 1687, 10. 1788, 11. 1789 en 90, 12. 1792, 13. 1793.
In het register van 1793 bevindt zich eene lijst der doop-, trouw- en sterfregisters berustende op de pastorie.

HERTEN, MERUM en OOL.

a. 1 1754, 2. 1756, 3. 1757, 4. 1758, 5. 1759.

b. 1. 1793 (doopregister), 2. 1793 (sterfregister).

KATERT, KELPEN en OOLER.

Katert, Kelpen en Ooler behoorden tot 1794 kerkelijk onder het bisdom Luik, parochie Grathem, en wereldlijk

---

(1) Ten einde onnoodigen omslag te vermijden is onder de gemeenten die volgen de letter herhaald en niet de geheele titel.

onder Wessem, Oostenrijksch Gelderland (thans behoort Katert grootendeels onder de gemeente Heel en Panheel, en Kelpen en Ooler en een deel van Katert onder Grathem.)

b. 1. 1781, 2. 1782, 3. 1786, 4. 1787, 5. 1788, 6. 1789, 7. 1790, 8. 1791, 9. 1792, 10. 1793.

Leveroy.

Leveroy behoorde vroeger en ook thans onder de gemeente Nederweert.

a. 1. 1769—1778 inclusief.

b. 1778 (beginnende met 17 September 1778 en eindigende einde 1779): in fine lijst der registers van de pastoreele registers; 2. 1780, 3. 1781, 4. 1783, 5. 1781, 6. 1785, 7. 1786, 8. 1787, 9. 1788, 10 1789, 11. 1790, 12. 1791.

Nedercruchten.

a. 1. 1754—58, 2. 1759, 3. 1760, 4. 1761, 5. 1762, 6 1763, 7. 1764, 8. 1765.

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1785, 8. 1787, 9. 1788, 10. 1789, 11. 1790, 12. 1791, 13. 1792, 14. 1793; met lijst der registra pastoralia berustende op de pastorie, vooraan in het register van 1779.

Overcruchten.

a. 1. 1760, 2. 1761, 3. 1763, 4. 1765, 5. 1767.

b. 1. 1779, 2. 1780, 3· 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1785, 8. 1786, 9. 1787, 10. 1788, 11. 1789, 12. 1790, 13. 1791, 14. 1792, 15. 1793.

Neder- en Overcruchten

a 1. 1766, 2. 1768.

Nederwfert.

b. 1. 1779 (3 registertjes), 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783 (3 reg.), 6. 1784, (3 reg.), 7. 1785 (3 reg.), 8. 1786, (3 reg.), 9. 1787 (3 reg.) 10. 1788 (2 regist.,

geen dooden); 11. 1789 (3 reg.), 12 1790 (3 reg.), 13. 1791 (3 reg.), 14. 1792 (2 reg. zijnde doopen en begrafenissen bij een), 15. 1793 (3 reg.).

Obbicht en Papenhoven.

a. 1. 1754—78 (registers voor copie-conform geteekend door de pastoors).

2 1754—69 incluis voor Papenhoven, voor Obbicht van 1735—1768 voor de huwelijken en tot 1769 voor de andere categoriën (copie van den secretaris).

Obbicht.

a. 1. 1769 (huwelijken—1769 einde November, doopen van October 1769 tot en met April 1770, sterften Juni 1769 tot en met Januari 1770).

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1783, 5. 1784, 6. 1785.

Papenhoven.

a. 1. 1769 (huwelijken van October tot en met 1770 Januari, doopen van Augustus tot Mei 1770, overlijden 1770 Mei—Juni).

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1785.

Swalmen en Asselt.

1. Swalmen:

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1785, 8. 1786, 9. 1787, 10. 1788, 11. 1789, 12. 1791, 13. 1792, 14. 1794.

2. Asselt:

b. Doop- en begrafenisregisters: 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1784, 6. 1785, 7. 1786, 8. 1787, 9. 1788, 10. 1789, 11. 1790, 12. 1791.

Weert.

1. Parochiekerk St. Martinus en „buitenye".

a. 1. 1763—78.

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1782, 4. 1783, 5. 1784, 6. 1785, (doopb. afzonderlijk) 7. 1786 (3 registers), 8. 1787, (2 reg. doopb. afzonderlijk), 9 1788 (2 reg. doopboek afzonderlijk), 10. 1789 (2 reg. doopb. afzonderlijk), 11. 1791, 12. 1792, 13. 1793.

2. Klooster der Minderbroeders-Recollecten.

a. Begrafenisregister 1769—1778, daarachter lijst der registers van begrafenissen in de kerk en het kerkhof der Minderbroeders; idem van de gedoopten en gehuwden op het kasteel te Weert door en voor dezelfde paters.

b. 1. 1779, 2. 1780.

3. Swartbroeck.

Alleen doopregisters.

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1782, 4. 1783, 5. 1784, 6. 1785, 7. 1786, 8. 1787, 9. 1788, 10. 1789, 11. 1791, 12. 1793.

4. Tungelroy.

b. 1. 1783, 2. 1784, 3. 1785, 4. 1786, 7. 1787, 8. 1788, 9. 1789, 10. 1790, 11. 1791, 12. 1792, 13 1793.

Wegberg

a. 1. 1759, 2. 1760, 3. 1761, 4. 1762, 5. 1764, 6. 1765, 7. 1766, 8. 1767, 9. 1768.

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1785, 8. 1786, 9. 1787, 10. 1788, 11. 1789, 12. 1790, 13. 1791, 14. 1792, 15. 1793.

WESSEM.

b. 1. 1779, 2. 1780, 3. 1781, 4. 1782, 5. 1783, 6. 1784, 7. 1788, 8. 1789, 9. 1790, 10. 1791, 11. 1793.

II. Staten van het Geldersch Overkwartier te Roermond.

A. Charters en documenten op papier.

1. 1404, 1 September. Ridder Heinric van Reygersuliete, schout van Antwerpen, en schepenen en raad van die stad maken eene ordonnantie over de betaling van de lijfrenten, die vroeger door den hertog van Gelre in Brabant verkocht waren, en waarvan een groot gedeelte in het bezit is van de inwoners hunner stad.

Orig. op perkament.

2. 1419, 25 October. Vergelijk getroffen tusschen den hertog van Gelder en Gulick, en de ridderschap en steden van Gelder.

Orig. op perkament.

3. 1477, 6 Augustus. *Des donresdaigs na sente Petersdach ad vincula.* — Johan van Arendale, heer tot Well, bekent dat de vorstin Catharina, dochter van Gelre en Gulik in naam van den hertog Adolf, van de vier hoofdsteden en van de stad Venlo, betaling ontvangen heeft van 3200 Rijnsche guldens, die op het drostambt van Gelre gevestigd waren.

Orig. op perkament.

4. 1493, 22 Juli. *Des manendaigs na sente Margrieten daich.* — Hertog Karel bevestigt en vermeerdert de rechten van het kwartier Roermond; mede bezegeld door Reyner, here tot Brochuys, Evert van Wilp, Willem van Ghent en de stad Roermond.

Orig. op perkament.

5. 1503, 5 Februari. Verbond van de ridderschap en steden van het Overkwartier, om bij afwezigheid van den Hertog, die naar Frankrijk gereisd is, het land en voornamelijk het Overkwartier voor hem te bewaren, den gemeenen vijand uit hunne huizen krachtigen weerstand te bieden en met geen

buitenlandschen vorst eigenmagtig in onderhandeling te treden.

Orig. op perkament.

6. 1538, 2 Februari. Willem, zoon van den hertog van Kleef, Gulik en Berg, vergunt aan de ridderschap en steden van het Overkwartier om ten allen tijde den landdag te kunnen samen roepen. Daar hij nog geen zegel bezit, verzocht hij zijn vader om voor hem te zegelen.

Orig. op perkament.

7. 1538, 10 Februari. Willem, zoon van den hertog van Kleef, Gulik en Berg, tot beschermer des lands en opvolger van hertog Karel van Gelre gekozen, bekent dat hij met de hand op het H. Evangelie gezworen en beloofd heeft de ridderschap, burgemeester, schepenen, raden, burgers en ingezetenen van het Roermondsch kwartier te beschermen en te helpen als zijne geborene onderdanen, en bevestigt tevens alle vrijheden, die zij van vroegere vorsten verworven hebben.

Orig. op perkament.

8. 1556, 21 April. Filips van Montmorency, graaf van Horne, stadhouder van Gelderland, verklaart, door koning Filips daartoe gemachtigd, hulde en eed te hebben ontvangen van ridderschap en steden en Overkwartier, met inlassching der akte van afstand van Karel V en van het formulier van den eed door koning Filips en de staten van het Overkwartier gedaan.

Orig. op perkament.

9. 1556, 28 Mei. *In onser stat van Breussele den XXVIIen dach van Meye.* — Filips II bevestigt het tractaat in 1543 vóór Venlo gesloten, met inlassching van de woorden van dit verdrag.

Orig. op perkament.

10. 1595, 30 Juni. Filips II eene bede aangevraagd hebbende aan ridderschap en steden van het Overkwartier van Gelderland, representeerende de staten van dat kwartier, ten bedrage van 72000 Carolus-guldens, om te dienen tot onderhoud van het krijgsvolk in de steden en plaatsen aldaar, stelt zich, na kennis genomen te hebben van het verzoekschrift dier staten, tevreden met de door hen aangeboden 24000 gulden, en zulks

ter consideratie van de langdurige oorlogen en de overgroote lasten, die dientengevolge door vermeld kwartier gedragen worden.

Orig. op perkament.

11. 1598, 25 Augustus. De aartshertog Albert neemt bezit van het Overkwartier in naam van de infante Isabella, na de prestatie van de gewone eeden.

Orig. op perkament.

12. 1609, 20 Juni. De aartshertogen Albert en Isabella geven, op de voordracht van den Souvereinen Raad en met goedkeuring van hunnen particulieren raad, nieuwe instructiën voor de kanselarij, bestaande in 48 artikelen.

Orig. op perkament.

13. 1611, 12 October. De aartshertogen Albert en Isabella regelen, op het verzoek van ridderschap en steden van Gelderland, de aflossing der renten, door de ingezetenen van het hertogdom verschuldigd.

Orig. op perkament.

14. 1612, 16 November. De aartshertogen Albert en Isabella geven voorschriften aangaande de kleine revisie der vonnissen in het Overkwartier van Gelderland.

Afschrift op perkament.

15. 1614, 18 Mei. De aartshertogen Albert en Isabella, eene bede aangevraagd hebbende aan de staten van het Overkwartier ten bedrage van 70 000 gulden voor een jaar tot onderhoud van het krijgsvolk, stellen zich met de door de staten aangeboden 48 000 gulden tevreden en geven daarvan dezen brief van non-prejuditie.

Orig. op perkament.

16. 1615, 31 Januari. De aartshertogen Albert en Isabella, eene bede aangevraagd hebbende aan de staten van het Overkwartier ten bedrage van 70 000 gulden, stellen zich met de door de staten aangeboden 45 000 gulden tevreden en geven daarvan brief van non-prejuditie.

Orig. op perkament.

17. 1616, 26 Mei. De aartshertogen Albert en Isabella, uit kracht eener volmacht van Filips III, ridderschap en hoofdsteden van het Overkwartier beschreven hebbende, om den eed te komen afleggen aan genoemden Filips III, geeft aan de afgevaardigden van dit kwartier, die daartoe te Morimont verschenen, acte van non-prejuditie en zulks omdat deze beschrijving plaats had buiten het vorstendom Gelderland, hetwelk in strijd is met de privilegiën, daar zulks binnen de grenzen van dat land had behooren te geschieden.

Orig. op perkament.

18. 1616, 22 September. De aartshertogen Albert en Isabella, eene bede aangevraagd hebbende aan de staten van het Overkwartier ten bedrage van 70 000 gulden, stellen zich met de aangeboden som van 48 000 gulden tevreden en geven daarvan brief van non-prejuditie.

Orig. op perkament.

19. 1619, 14 Mei. De aartshertogen Albert en Isabella aan de staten van het Overkwartier eene bede aangevraagd hebbende van 60 000 gulden stellen zich met 50 000 tevreden en geven hiervan dezen brief van non-prejuditie.

Orig. op perkament.

20. 1619, 20 September. De aartshertogen Alber en Isabella, geven octrooi aan de staten van het Overkwartier om het landrecht van dat kwartier te mogen doen drukken en zulks bij eenen drukker naar hunne keuze.

Orig. op perkament.

21. 1620, 19 April. De aartshertogen Albert en Isabella geven brieven van non-prejuditie wegens een bede van 60 000 gulden, hun door de staten van het Overkwartier toegestaan.

Orig. op perkament.

22. 1621, 19 Januari. De aartshertogen Albert en Isabella, geven brieven van non-prejuditie wegens eene bede van 50 000 gulden, hun door de staten van het Overkwartier toegestaan.

Orig. op perkament.

23. 1622, 13 Juli. Filips IV geeft brieven van non-prejuditie wegens eene bede van 51 000 gulden, hem door het Overkwartier toegestaan.

Orig. op perkament.

24. 1622, 4 November. Filips IV geeft brieven van non-prejuditie wegens een bede van 18 000 gulden, hem door de staten van het Overkwartier toegestaan.

Orig. op perkament.

25. 1623, 27 Maart. Filips IV geeft brieven van non-prejuditie aan de afgevaardigden van het Overkwartier van Gelderland, die zich naar Brussel begeven hadden om hem den eed van getrouwheid af te leggen.

Orig. op perkament.

26. 1623, 25 Juni. Adriaan van Hoensbroek, erfmaarschalk van het vorstendom Gelder, Johan van Wittenhorst, Caspar van Merwick, Willem Moeitz, burgemeester van Roermond en Hendrik de Dartz, burgemeester van Venlo, allen gedeputeerden van de staten van Gelderland, certificceren, dat zij de open brieven ontvangen hebben aangaande de eedsaflegging van de infante Isabella, in naam van Filips IV, en den eed van getrouwheid aan den koning door de staten van Gelderland afgelegd, met inlassching van het formulier van die eeden.

Orig. op perkament.

27. 1649, 30 Januari. Rentebrief ten laste der staten van het Overkwartier ten behoeve van Agnes de la Nativité genaamd Boesmans, eerwaarde moeder der Ursulinen te Roermond.

(Inventaris Sivré, IV, p. 11).

Orig. op perkament.

28. 1652, 9 Juli. Filips IV vergunt aan de raadsleden me den korten tabbaart dezelfde jaarwedde, welke door die van den langen tabbaart genoten wordt.

Orig. op perkament.

29. 1655, 23 Juni. Filips IV besloten hebbende, ter bestrijding der groote kosten, veroorzaakt door den langdurigen

oorlog, dien hij met Frankrijk heeft moeten voeren, zijne heerlijkheden in het vorstendom Gelder te verkoopen ziet van dezen verkoop af, vermits de staten van die provincie hem eene tegemoetkoming aanbieden van 100 000 livres, welke hij aanneemt, belovende voortaan het grondgebied van Gelderland niet te verdeelen.

Orig. op perkament.

30. 1666, 24 Februari. Inhuldigingsakte van Karel II als hertog van Gelderland, gegeven door Philips Balthasar van Gendt, prins, graaf van Isenghien, stadhouder van Gelderland, met inlassching van de volmachten hem daartoe gegeven en het formulier van de orden, dientengevolge door hem en de ridderschap van het Overkwartier afgelegd.

Orig. op perkament.

31. 1670, 3 Februari. Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, in aanmerking nemende de lange gevangenschap op het kasteel van Sedan van Willem baron van Merwick, Otto Lodewijk baron de Blancart en Gerard Bordels, oud-burgemeester van Roermond, als gijzelaars voor het Overkwartier van Gelderland, vermindert het losgeld van 230 000 livres, tot de betaling waarvan zij zich bij het verdrag van St. Corneli-Munster van 29 Mei 1668 verbonden hadden, tot op 132 000 livres, en beveelt hunne loslating, zoodra van de betaling dier som in handen van den heer Carlier, intendant van politie in Henegouwen, zal gebleken zijn.

Orig. op perkament.

32. 1670, 28 Maart. Brief van den heer Carlier, intendant van politie in Henegouwen, waarin hij bekent de som van 132 000 livres ontvangen te hebben en de vrijstelling van de gijzelaars verzoekt.

Orig. op perkament.

33. 1670, 24 Mei. Afschrift geauthentiseerd door twee notarissen van Sedan, van het bevel tot vrijstelling der gijzelaars.

Op papier.

34. 1677, 12 April. Karel II verleent octrooi aan de staten

van het Overkwartier tot het aangaan eener leening van dertig duizend patacons.

Orig. op perkament.

35. 1678, 15 Februari. Koning Karel II maakt een reglement vervat in 25 artikelen, omtrent de administratie van het vorstendom Gelre.

Orig. op perkament.

36. 1679, 8 Juli. Koning Karel II geeft uitbreiding aan het reglement van den 15den Februari 1678.

Orig. op perkament.

37. 1702, 21 Februari. Inhuldigingsakte van Filips V als hertog van Gelder, gegeven door Filips Emanuel, graaf en prins van Horne, stadhouder van Gelder, aan de staten van het Overkwartier; met inlassching van de volmacht hem daartoe verleend en het formulier der eeden, dientengevolge door hem en de ridderschap afgelegd.

Orig. op perkament.

38. 1719, 6 December. Inhuldigings-akte van den Keizer Karel VI als hertog van Gelderland, gegeven door François Gaspar van Hemselrode, fungeerend stadhouder en kanselier van Gelder aan de staten van het hertogdom Gelder; met inlassching van de volmacht hem daartoe verleend en het formulier der eeden dientengevolge door hem en de ridderschap afgelegd.

Orig. op perkament.

39. 1744, 18 Mei. Inhuldigings-akte van Marie Theresia als hertogin van Gelder, gegeven door Franciscus Josephus Xaverius, graaf van Baillet, kanselier van den souvereinen raad van Gelderland, fungeerend stadhouder aan de ridderschap en gedeputeerden der hoofdstad van het Overkwartier, representeerende de staten van het vorstendom Gelder, inlassching zijner volmacht daartoe en het formulier van de eeden dientengevolge door hem en de staten afgelegd.

Orig. op perkament.

40. 1765, 8 Januari. De kanselier St. Vaast bericht aan de

staten, dat de Landvoogd verzoekt, dat hem de laastst goedgekeurde rekening worde toegezonden.

Orig. op papier.

41. 1765, 10 Januari. Aanneming door Cobenzl, gevolmachtigde Minister van Maria Theresia, eener som van 18 000 Brab. gulden als eene aide voor het loopend jaar 1765 door de staten toegestaan als mede eener som van 2 000 gulden als subsidie tot onderhoud van het hof voor het jaar 1765.

Orig. op papier.

42. 1765, 6 April. Reces van de staten van het vorstendom Gelder, bevelende de toezending der bij de brief van 8 Januari verzochte rekening aan den kanselier en handelende over het invorderen der toegestane aide en subsidie voormeld.

Minuut.

43. 1765, 22 April. Schrijven aan de staten door den graaf van Cobenzl, dat hij de in-, uit- en doorvoerrechten in het departement van Roermond heeft afgeschaft, behalve die welke op de rivier de Maas geheven worden, enz.

Orig. op papier.

44. 1765, 4 Mei. De thesaurier-generaal, de raadsleden en de commiezen der finantiën van Z. M. zenden afschrift aan de staten van een brief door hen gezonden aan de ontvangers der rechten te Roermond, aangaande de afschaffing van de in-, uit- en doorvoerrechten in het Departement Roermond.

Orig. op papier.

45. 1765, 14 Mei. Vier minuten van brieven der staten aangaande hetzelfde onderwerp. Adhaesie van de regenten van Weert, Nederweert en Wessem aan de bepalingen vervat in den brief van 29 April 1765. Adhaesie van de regenten der vrijheerlijkheid Meijel.

Org. op papier en minuten

46. 1766, 10 December. Akte van aanneming door Karel van Lotharingen eener subsidie voor 1767 van 18 000 gulden en eener subsidie tot onderhoud van het hof van 2 000 gulden.

Orig. op papier.

47. 1767, 19 Februari. De staten van Gelderland geven bevel tot het reduceeren der renten ten laste van het vorstendom van 4 op $3^{1}/_{2}$ %.

Minuut.

48. 1766, 3 October. Instructie voor N. Tackoen, kanselier van den raad in Gelderland aangaande hetgene hij van wege de Keizerin-weduwe voor te dragen heeft in de eerste vergadering der staten van het vorstendom.

Afschrift op papier.

49. 1767. Verschillende stukken aangaande de verandering van de breedte van het karrenspoor in de provincie Gelderland.

Minuten en afschriften.

50. 1767, 21 December. De staten van Gelderland maken een vertoog tegen het verbod om de philosophie te onderwijzen in het bisschoppelijk seminarie van Roermond.

Minuut.

51. 1767, 23 December. De staten van Gelderland geven hunne bezwaren te kennen aangaande de voorgedragen subsidie van het jaar 1768 tot bijdrage van 36000 gulden Brab.

Minuut.

52. 1768, 3 Januari. Overwegingen betrekkelijk het vertoog van de staten, strekkende om de vergunning te bekomen dat de onderdanen van Oostenrijksch Gelderland de philosophie mogen beoefenen in het bisschoppelijk seminarie van Roermond.

Minuten met 2 bijlagen.

53. 1768, 11 Januari. Karel van Lotharingen neemt van de staten van Gelderland aan 18 000 gulden als subsidie voor het jaar 1768 en 2 000 gulden tot onderhoud van het hof.

Orig. op papier.

54. 1768, 14 Mei. De raad van domeinen en finantien te Brussel vraagt inlichtingen bij de staten aangaande eene heerschende veeziekte in het land van Kleef en de middelen om die te keeren met antwoord van de staten.

Orig. op papier en minuten.

55. 1768, 18 September. Verklaringen door den pensionaris van de staten van Oostenr. Gelder dat de mannelijke adellijke personen stem en zitting hebben in de vergadering dier staten, wanneer zij den ouderdom van 20 jaren bereikt hebben en de vereischte hoedanigheden daartoe bezitten.

Minute.

56. 1768, 12 November. Instructie voor den kanselier van den raad in Gelderland aangaande hetgene hij namens de Keizerin voor te dragen heeft in de eerstkomende vergadering der staten van het vorstendom

Afschrift.

57. 1769, 2 Januari. De staten van Gelderland geven aan den Landvoogd hunne bezwaren te kennen aangaande het voorgedragen subsidie voor het jaar 1769.

Minuten.

58. 1769, 14 Januari. Karel van Lotharingen neemt de subsidie van 18 000 gld. aan door de staten van Gelderland voor 1769 toegestaan, en van 2 000 gulden voor het onderhoud van het hof.

Orig. op papier

59. 1769. Heilwenschen van de staten bij gelegenheid van het 25 jarig bestuur van Karel van Lotharingen als gouverneur-generaal der Nederlanden, met antwoord van den landvoogd.

Orig. op papier en minuten.

60. 1769, 2 October. Bericht van den Landvoogd aan de staten dat Z. M. het besluit genomen heeft om eene der eerst openvallende prebenden bij het adellijk kapittel van kanonikessen te Praag of te Inspruck aan eene jonkvrouw in Nederland geboren te verleenen.

Orig. op papier.

61. 1769, 19 December. De raad van domeinen en financiën zendt aan de staten van Gelderland eene memorie van den magistraat van Roermond houdende verzoek de inwoners dier

stad te verbieden goederen daarin te brengen tot nadeel der gilden en kooplieden.

Orig. op papier.

62. 1769—1770. Verschillende stukken betreffende de gevraagde subsidiën voor het dienstjaar 1770 en de aanneming door den landvoogd van het door de staten toegestane bedrag.

Orig. op papier en minuten.

63. 1770, 8 Januari. De Keizerin-weduwe vraagt aan de staten van Gelderland opgave van de verschillende lasten die in de uitgestrektheid hunner administratie bestaan, van de verschillende soorten van belastingen die zijn ingevoerd om deze te voldoen, van de verschillende vrijdommen daarvan en eindelijk van de bescheiden, waarop die vrijdommen gegrond zijn.

Orig. op papier.

64. 1770, 29 Maart. De Keizerin-weduwe zendt afschrift van een decreet houdende afschaffing van de vrijdommen in de openbare lasten, welke die van het Gulden Vlies en de kamerheeren tot dusverre genoten hebben.

Orig. op papier.

65. 1770, 2 April. De Raad van domeinen en financiën zendt aan de staten ten fine van advies een vertoog van burgemeesteren, schepenen en regenten van het land van Weert, Nederweert en Wessem, aangaande de betaling der som van f 21 000 br. hun opgelegd bij de afschaffing van de in-, uit- en doorvoerrechten, volgens het besluit van den Landvoogd van 22 April 1765.

Orig. op papier.

66. 1770, 12 Mei. De staten zenden aan de Koningin-weduwe de opgaven, door haar verlangd bij brief van 8 Januari 1770.

Minuten.

67. 1770, 28 Mei. De Landvoogd bericht dat H. M. de Keizerin Maria Theresia tot gevolmagtigd minister in de Nederlanden benoemd heeft den prins George Adam de Starhemberg, in de plaats van den overledenen graaf de Cobenzl.

Orig. op papier.

68. 1770, 3 November. De Landvoogd zendt exemplaren van twee verschillende declaratiën, inhoudende de gevorderde bewijzen tot toelating bij de ridderschap en bij de kapittels van kanonikessen in deze landen.

Orig. op papier.

69. 1770, 10 November. De Landvoogd bericht aan de staten, dat Keizerin Maria Theresia den titel van Altesse verleend heeft aan hare kanseliers, belast met het departement der Nederlanden bij haar persoon wanneer deze, zooals thans het geval is, prinsen van het keizerrijk zijn, en zulks bij uitzondering op den algemeenen regel, die voorschijft dat deze titel alleen aan de souvereine prinsen toekomt.

Orig. op papier.

70. 1770, 20 December. De raad van domeinen en financiën te Brussel deelt aan de staten mede een afschrift eener ordonnantie van den Prins-bisschop van Luik, waarbij de kleine koperen munten of Duitsche mitrailles in het land van Luik verboden worden en vraagt of het niet te vreezen is dat deze slechte munt naar de Oostenrijksche provincie Gelderland zal vloeien, en welke middelen men zoude kunnen aanwenden om dit te keeren.

Orig. op papier.

71. 1770, 23 December. De staten schrijven een brief van aanbeveling aan den Landvoogd ten voordeele van den markies van Hoensbroek bij gelegenheid ven den opengevallen bisschops-zetel te Roermond.

Orig. op papier.

72. 1777, Verschillende stukken betreffende de gevraag[de] subsidiën voor het dienstjaar 1777 en de aanneming door d[en] Landvoogd van het door de staten toegestane bedrag.

Orig. op papier.

73. 1777, 24 Februari. De Landvoogd machtigt de stat[en] te nemen eene som van 20 000 gulden wisselgeld tot den mogelijken interest; hij bepaalt dat deze som moet aang[ewend] worden tot betaling van de achterstallige subsidiën.

Orig. op papier.

74. 1777, 14 April. De Landvoogd zendt eene gedrukte nota, inhoudende de maatregelen, die hare Majesteit de Keizerin-weduwe genomen heeft ten opzichte van de studiën en de opvoeding der jeugd in de Nederlanden; terwijl deze nota de oprichting van een collegie pensionnaat te Roermond op kosten der schatkist gebiedt, vraagt hij inlichtingen aangaande de leeraren daaraan te verbinden.

Orig. op papier.

75. 1777, 23 September. De staten maken een vertoog over den toestand der stad Roermond en der dorpen Swalmen en Echt, tot het bekomen van verzachting in de betaling van hun aandeel in het subsidie.

Minute.

76. 1777, 15 November. De staten zenden aan den Landvoogd eene memorie betreffende de hoedanigheden, die gevorderd worden om met de betrekking van adellijk lid in den raad van Gelderland bekleed te worden.

Minute.

77. 1777—1778. Stukken betreffende de gevraagde subsidiën voor het dienstjaar 1778 en de aanneming door den Landvoogd van het door de staten toegestane bedrag.

Orig. op papier en minuten.

78. 1778, 21 Januari. De Landvoogd machtigt de staten tot het opnemen eener som van 20 000 gulden wisselgeld tot den minst mogelijken interest; hij bepaalt dat deze som moet aangewend worden tot betaling van de achterstallige subsidiën.

Orig. op papier.

79. 1778, 30 November. De raad van domeinen en financiën geeft kennis aan de staten, dat de Landvoogd machtiging verleend heeft tot het opnemen eener som van 9 781.8 sols en 7 deniers tegen den minsten interest, strekkende tot voldoening van achterstallige subsidiën en van het makelaarsloon.

Orig. op papier.

80. 1778—1779. Stukken betreffende de gevraagde subsidiën

voor het dienstjaar 1779 en de aanneming door den Landvoogd van het door de staten toegestane, als, 18 000 gl. Br. voor gewoon subsidie, 2 000 gl. voor subsidie tot onderhoud van het hof en 20 000 gulden als *don gratuit.*

Orig. op papier en minuten.

81. 1779, 20 Januari. De staten van Gelderland maken eene nota tegen de invoering van een bruggegeld op de steenen brug te Roermond en stellen als equivalent daarvan eene belasting, te heffen aan de stadspoorten voor de personen, die binnenkomen na het uur der sluiting.

Minute.

82. 1779. Verschillende stukken aangaande een tweede *don gratuit* door de staten van Gelderland toegestaan voor het jaar 1779.

Orig. op papier en minuten.

83. 1779, 3 November. De staten zenden een vertoog aan den landvoogd aangaande eene voorgestelde belasting op de tienden in Gelderland.

Minute.

84. 1780. Stukken betreffende de aanvraag van den heer van Weimar om als riddermatig persoon toegelaten te worden tot de vergaderingen van de staten van Oostenrijksch Gelder.

Orig. op papier en minuten.

85. 1780. Stukken betreffende de gevraagde subsidiën voor het dienstjaar 1780 en de aanneming door den Landvoogd van het door de staten toegestane bedrag, als 18 000 gulden voor gewoon subsidie en 2 000 gulden voor subsidie tot onderhoud voor het hof.

Orig. op papier en minuten.

86. 1789, 29 Maart. De staten geven kennis aan den Landvoogd dat het door hen toegestane subsidie van 20 000 gulden voor den bouw der brug over de Roer met de overige subsidiën opgenomen is tegen den interest van 4 en 5 %. Daar zij dit geld evenwel in Holland bekomen kunnen tegen den interest van $3^1/_2$ %, vragen zij octrooi om een kapitaal tegen dezen

interest te mogen opnemen, ten einde het kapitaal tegen eenen hoogeren interest opgenomen daaruit af te lossen.

Minute.

87. 1780, 10 Juli. George Adam, prins van Starhemberg, geeft kennis van zijne benoeming tot waarnemend Landvoogd bij het overlijden van den prins van Lotharingen.

Orig. op papier.

88. 1780, 18 October. De waarnemende Landvoogd geeft kennis van de benoeming tot Landvoogden der aartshertogen Marie Christina en Albert van Saxen-Tesschen.

Orig. op papier.

89. 1780, 10 December. Kennisgeving aan de staten van het overlijden van hare majesteit de Keizerin en Koninginweduwe.

Orig. op papier.

90. 1780-1781. Stukken betreffende de gevraagde subsidiën voor het dienstjaar 1781, en de aanneming door den Landvoogd van het door de staten toegestane, als 18 000 gulden voor gewoon subsidie en 2 000 gulden voor subsidie tot onderhoud van het Hof.

Orig. op papier.

91. 1781, 5 Mei. De Keizer en Koning zendt een verklarend en uitbreidend decreet van art. XII van het reglement van 23 September 1769 aangaande de bewijzen van adeldom voor de adellijke kapittels.

92. 1781, 20 Augustus. Relaas van de inauguratie van Zijne Keiz. en Kon. Majesteit Josef II als hertog van Gelre en graaf van Zutphen, geschied te Roermond den 20sten Augustus 1781.

Orig. op perkament en minute.

93. 1781—1782. Stukken betreffende de gevraagde subsidiën voor het dienstjaar 1782 en de aanneming door den Landvoogd van het door de staten toegestane bedrag, als 18 000 gulden

voor gewoon subsidie en 2 000 gulden voor subsidie tot onderhoud van het hof.

Orig. op papier en minuten.

94. 1782, 7 Januarij. De Keizer en Koning zendt een decreet bepalende dat degenen, die naar eene adellijke prebende dingen, alvorens benoemd te worden, de bewijzen moeten geleverd hebben, omschreven bij het reglement van 23 September 1769 en de daarop gevolgde decreten, en daarbij eene declaratie van het kapittel moeten overleggen, waarin zij de prebende vragen, inhoudende dat hunne aanneming geene moeielijkheden in den weg staan.

Orig. op papier.

95. 1782, 23 Februari. Staat van onkosten, gratificatiën enz. veroorzaakt door de inauguratie van Zijne Keiz. en Kon. Majesteit Jozef II als hertog van Gelder en graaf van Zutphen.

Minute.

96. 1782, 24 Juli. De Keizer en Koning zendt eene declaratie aangaande de bewijzen, die moeten worden bijgebracht om aangenomen te kunnen worden in de adellijke kapittels van Maubeuge en Denain.

Orig. op papier.

97. 1782, 14 November. De staten verstrekken eene opgave van de ambten, die zij te vergeven hebben, met omschrijving van het gezag en de emolumenten daaraan verbonden.

Minute.

98. 1782. Stukken betreffende subsidiën voor het jaar 1783.

Orig. op papier en minuten.

99. 1783, 10 Juni. De Landvoogden berichten aan de staten dat de Keizer en Koning tot gevolmachtigd minister bij hunne personen benoemd heeft den graaf Louis de Barbiano en Belgioso, ter vervanging van den graaf van Starhemberg.

Orig. op papier.

100. 1783, 24 December. De staten geven eene verklaring

af van de deugdelijkheid der wapens van Richardis Maria Weldelina van der Heiden.

Minute.

101. 1783—1784. Stukken betreffende de subsidiën voor het jaar 1784 en 1785.

Orig. op papier en minuten.

102. 1784, 7 April. De Landvoogden zenden een schrijven van den Keizer en Koning inhoudende de oogmerken en de fondamenteele beginselen, waarnaar hij verlangt dat tot welzijn zijner volken de zaken behandeld worden, en waarnaar alle ambtenaren en staatsdienaren zich te gedragen hebben in de publieke administratie, die hun is toevertrouwd.

Orig. op papier.

103. 1784, 20 October. De Raad van domeinen en financiën zendt tot advies van de staten eene aanvraag van Jan Hendrik Stephan tot het bekomen van een octrooi tot oprichting eener papierfabriek op de rivier de Swalm bij Cruchten. Inliggend het advies van de staten.

Orig. op papier.

104. 1787, 13 Maart. De Landvoogden berichten dat Zijne Majesteit den nieuwen intendanten en commissarissen in de provinciën vrijstelling verleend heeft van de rechten, die door de staten geheven worden, op denzelfden voet als de raadsheeren van zijn gouvernement genieten.

Orig. op papier.

105. 1787, 2 April. Procesverbaal van de verkiezing van vijf rechters bij de nieuw op te richten rechtbank van eersten aanleg te Roermond.

Minute.

106. 1787, 28 Mei. Declaratie van den Keizer en Koning inhoudende opheffing van de intendantiën.

Gedrukt exemplaar.

107. 1787, 12 October. De staten van Brabant benoemen

den pensionaris van Antwerpen om met den pensionaris van Gelderland samen te werken tot herstel der inbreuken, gemaakt op de voorrechten en privilegiën van de staten van Gelderland.

Geauthentiseerd extract get. de Cock.

108. 1787, 26 October. Stukken betrekkelijk de benoeming van den graaf van Trautmansdorff tot gevolmachtigd ministe bij de landvoogden.

Orig. op papier en minuten.

109 1787, 21 November. De staten richten een vertoog tot den Keizer en Koning ten voordeele van de universiteit van Leuven, tot het terug geven van het recht van nominatie, haar bij decreet van 24 November 1783 ontnomen.

Minute.

110. 1788, Februari. Stukken betrekking hebbende op de afschaffing van de in-, uit- en doorvoerrechten in het Oostenrijksch Gelderland.

Minute.

111. 1788, 11 Augustus. De staten vragen de vereeniging van den Souvereinen Raad te Roermond met den magistraat van die stad, op denzelfden voet als zulks bij diploma van 2 October 1737 geregeld was.

Minute.

112. 1788, 16 October. Joannes Goossens, marktschipper van Roermond op Mook, vraagt vergunning aan de staten, om tot meerder gerief van den handel, een wekelijkschen dienst op Maastricht te mogen inrichten.

Orig. op papier.

113. 1788—1789. Stukken aangaande het te verleenen gewoon subsidie door de staten, voor het jaar 1789.

Orig. op papier.

B. Registers en portefeuilles.

1. Kwartiersrecessen 1600—1608, 1607—1610, 1611—14, 1615—17, 1617—21, 1621—30, 1629—32, 1632—44, 1644—53, 1654—58, 1659—62, 1663—65, 1665—68, 1668—70, 1670—73,

1673—75, 1675—77, 1677—79, 1679—81, 1681—83, 1683—85, 1686—89, 1689—92, 1693—95, 1696—98, 1698—1701, 26 dln. fol. gemerkt II—XXVII.

2. Idem, 1717—23, 1723—25, 1725—28, 1728—35, 1735—38, 1738—41, 1741—43, 1743—46, 1746—49, 1749—51, 1752—56, 1757—60, 1760—63, 1763—69, 1781—87, 15 dln. fol. gemerkt I—XIV, XVII.

3. Origineele kwartiersrecessen, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687—88, 1689, 12 dln. fol. gemerkt IX—XX. (De acht eerste deelen zijn nog te Roermond).

4. Doleantiën en ordres enz., 1583—1608, 1608—16, 1616—21, 1621—24, 1602—30, 1623—49, 1648—51, 1637, 1650—52, 1607, 1652—55, 1655—56, 1657—58, 1658—60, 1660—65, 1666—70, 1671—75, 1675—79, 1680—84, 1684—89, 1686, 1687—89, 19 dln. fol. gemerkt I—XVII, XVIII[1], XVIII[2].

5. Code des principaux traités, conventions, chartres et documens du duché de Gueldre, avec un traité méthodique de l'usage que l'on en peut tirer, cum notis, 2 dln. 4°.

6. Ridder-cedel vant Overquartier van Gelderland 1550—1698, 1 dl. fol. obl.

7. Manuael van de beden en subsidiën int Oostenryck Gelderlandt beginnende metten 1 Januari 1720 Reg. in fol.

8. Verhandelingen van negociatiën van Staeth n°. 7, 1600. (1)

9. Legerboeck berusttende in d'archieven van de ridderschappe ende steden representerende de Staeten des Overquartiers vant Hertochdom Gelder, waerinne verscheydene privilegiën, chartres, commissiën, instructiën, doleantiën, resolutiën, tractaten ende brieven des voorscreven Overquartiers sijn geregistreert, 1343—1637. 1 bnd. fol.

10. Extract uyt seker register berustende in Syne Majesteyts finantien geintituleert: Copie de l'inventaire des chartres de

(1) Der Staten-Generaal te Brussel.

Brabant et autres reposans en la tour du chancelier de Vilvorden, fait et renouvellé en l'an XVc IIIIxx IX.

11. Inventaris der Arnemse pampiren (1), 1 reg. fol.

12. Onraadspenningen uit de 17e eeuw. 11 pakketten.

13. Idem uit de 18e eeuw. 7 portefeuilles.

14. 44 Gekleurde kwartierstaten op perkament van leden der ridderschap van Gelderland; deze zijn van:

Otto Guillielmus Schenck van Nijdeken (Nydeggen).

. . . . . van Eyll.

Bernsau.

. . . . . Brempt.

. . . . . Ertzbach.

Ludgerus vrijheer van Winckelhuisen, heer te Meerlo.

. . . . . von Hardenberg.

Ferdinand, vrijheer von der Hovelich.

Philips Willem, vrijheer van Nesselrode, heer van Erisshoven en Thumb, ambtenaar te Steinbach.

Bertrand von Nesselrode zu Erishoven.

Theodoor Hendrik van Langen tot Wilich.

Dirk Wolter baron van Lynden de Aspremont, heer van Hemmen en Blitterswyck enz., ambtman, schout en dijkgraaf van tusschen Maas en Waal.

. . . . . Wijenhorst.

Hendrik van Raesfelt, tot den Gastendonck, enz.

Bernhard Pallandt de Broeckhuysen, Till en Hameren.

Willem Lodewijk van Efferen.

Philip Willem, vrijheer van Winckelhuisen, heer te Meerlo.

---

(1) Processen afkomstig van het Souverein Hof te Roermond en in 1632 van daar naar het Souverein Hof te Arnhem gevoerd. Dit exemplaar behoorde tot het Staten-archief; te Brussel in het Algemeen Rijksarchief is het exemplaar van het Souverein Hof te Roermond, zie verder jrvrslg. 1894, p. 354 en volg

Caspar van Merwyk, heer van Kessel.

Johan Frederik baron van Schaesberg.

Eberhard Frans von Ketzgen zu Altkrikenbeck.

Adolf Reiner Antoon van Gelre tot Bree.

Godfried, vrijheer van Schenck van Nydeggen.

Philip Christophorus, vrijheer van Loo tot Wissen.

Gerard Assuerus von Horion heer tot Colonster, Angleur Poll, Panheel, Heel, enz.

Johan Willem baron van Wittenhorst.

Philip Frederik Ambrosius, vrijheer van Schellardt.

Jelis Ari Werner von Bocholtz.

Philip Bertram, vrijheer von Hochkirchem, „landthoffmeister" van het vorstendom Gulick.

Eduard Bernard van en tot Bocholtz.

J. Arnold van Baexem van Nieuwenbroeck tot Beesel.

Theodoor Frans van Merwyck.

Frans Karel baron van Nesselrode, voor het huis Weckbergh.

Frans Arnold Adriaan, markgraaf van en tot Hoensbroeck.

Johan Frederik van Geloes.

Karel Frans baron van Nesselrode in Erenshoven.

Johan Frederik Arnold Adolf, markgraaf van en tot Hoensbroeck.

Edmond Frans Frederik van Rohe, heer te Elmpt en Bimmen, van het huis Elmpt.

Alexander Antoon van Rohe, heer te Elmpt en Bimmen, van het huis Elmpt.

Otto Julius August, vrijheer van Gelder te Elmpt.

Philip Damiaan, markgraaf van en het Hoensbroeck.

Christiaan August Constantijn van Wijmar tot Kirchberg.

Guillaume de Waes-Francisca de Fallois.

Christiaan August Constantijn van Wijmar tot Kirchberg.
Idem Idem.

III. Schepenbank van Roermond.

1. Processen van het voormalig hoofdgerecht te Roermond gemerkt n°. 58. 1 Portefeuille.

2. Contra-vacatieboeck 1657—59. 1 Reg. fol.

3. Oirvedenboeck. reg. kl. 4°, 31 blz.

4. Overdrachts protocollen 1591—1607, 1608—1620, 1621—29, 1630—42, 1642—56, 1656—59, 1670—82, 1683—87, 1688—93, 1694—99, 1708—1711. 11 bnd. fol. (De ontbrekende deelen zijn nog te Roermond).

IV. Schepenbrieven gediend hebbende in processen, onbekend voor welk gerecht, en documenten toegezonden door andere gerechten.

1. 1550, April. Getuigenverhoor ten overstaan der schepenen van St. Stevensweert nopens het doen van beleydinge der wegen.

Orig. op perkament, met zegel der schepenbank.

Invent. Sivré, I, p. 122.

2. 1618, 14 Juli. De groote Raad van Mechelen spreekt de verbanning uit ten eeuwige dage tegen Otto Adriaan Balthazar van Flodorff met verbeurdverklaring zijner goederen.

Orig. op perkament.

(Invent Sivré, I p. 184.)

V. Handschriften betref. het Hof te Roermond.

Recueil van advisen, placaaten en andere registers van den Hove van Gelderland door Ridder J. B. de Stuers, raadmomboir bij het Souverein Hof te Roermond. 1 Reg folio.

VI. Hof te Venlo.

1. Resolutieboek der Ho. Mo. Staten-Generaal 1751—61, deel III, 1 bnd. fol.

2. Resolutieboek 1726—61, 1 bnd. fol. (Extracten uit de resolutiën der Staten-Generaal).

3. Commissiënboeck 1717—92, 1793—94, 2 bndn. fol. gemerkt n°. 1 en n°. 2.

4. Berichtenboeck 1738—1771, deel 2, 1 bnd. fol.

G. Vlodorp en Posterholt.

1. Rolregister van 1562, 4 Nov.—1594, 27 Apil; 1595, 12 April—1603, 4 Juni; 1610, vóór 24 November—1616, 9 Maart; 1616 vóór 23 Maart—1618, 28 November; 1661, 9 Maart—1672, 17 Juni; 1671, 17 Juli—1684, 20 December; 1685, 24 Januari—1690, 17 Juli; 1690, 27 September—1710, 12 Maart; 1747, 21 Juni—1769, 12 Juli (in fine: ordonnantiën, apostillen, momboirs, eeden enz. van 1747, 18 Januari—1774, 9 Januari.)

2. Overdrachten 1726, 3 Juli—1747, 9 November.

3. Register getiteld: Protocollen van het leen- en laathuis des huys en borcht Vlodorp (voorin cijns- en laatrechten van 1572, 1 Mei—1795, 2 Juli, in het begin copie).

4. Eene portefuille met dossiers van processen en voogdstellingen.

H. Wylre.

1. Register van overdrachten 1586—1613, 30 April, fol. perkam. band (de volgorde der akten op de eerste bladzijden is niet streng chronologisch).

2. Register van overdrachten. 1613, 15 April—1626, 26 Nov.

5. Aanwinsten door ruiling:

Ingevolge machtiging van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Februari 1895, n°. 509, afd. K. W., werden door mij stukken welke in mijn depôt berustten, doch die in het archiefdepôt te Arnhem te huis behoorden aan dat depôt uitgeleverd en verkreeg ik daarvoor in ruil stukken die uit het archief van het Overkwartier afkomstig waren.

Bij de reductie van Roermond nl. onder het gezag der Staten-Generaal in 1632 werden gedelegeerden uit het Hof, de Leenkamer en de Rekenkamer te Arnhem naar Roermond gezonden,

die alle archiefstukken — met uitzondering van het laatste sententieboek van het Hof te Roermond — per schip naar Arnhem hebben doen voeren. Na verscheidene jaren zijn aan de Roermondsche collegies de stukken in 1682 of 1683 gerestitueerd. (1)

Echter zijn toen verschillende stukken te Arnhem achter gebleven, vermoedelijk op grond, dat men ze niet heeft gevonden, dewijl toch bij de overbrenging van de archieven van het Hof, de Rekenkamer en de Leenkamer in 1647 uit de oude daarvoor bestemde gebouwen naar het door de Landschap van Willem Frederik van Nassau, stadhouder van Friesland, in dat jaar aangekochte paleis, een schromelijke wanorde is ontstaan, waardoor in 1681 een aantal stukken verborgen zijn gebleven.

Het zijn deze stukken welke aan mijn depôt ingevolge bovengemelde Ministerieele machtiging uitgeleverd werden.

De lijst daarvan laten wij volgen als bijlage I van dit verslag.

VIII. *Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofd-archief in de provincie van gewicht, zich bevindende in het binnen- of buitenlandsche archieven.*

Aangaande dit hoofdstuk valt dit jaar niets bizonders te vermelden.

IX. *Het gebruik van het archief gemaakt door autoriteiten en particulieren en inlichtingen aan hen verstrekt.*

Van het archief werd in het afgeloopen jaar evenals te voren veelvuldig gebruik gemaakt. Deden dit zeer velen persoonlijk, door anderen werd dit per brief gedaan, wien dan ook schriftelijk de noodige inlichtingen gegeven werden.

Zijne Excellentie de Minister van Binnenl. Zaken verkreeg inlichtingen over eene handteekening van Constantijn Huygens zich bevindende op het origineel van het traktaat van Venlo door Frederik Hendrik den 3 Juni 1632 met die stad gesloten, zich bevindende in het gemeente-archief aldaar, en over de heerlijkheid Zeelhem in Belgisch Limburg, den zetel der familie Huygens.

Zijne Excellentie de Commissaris der Koningin in Limburg verkreeg een volledige opgave van al de zich op 20 September 1895 nog in het archieflokaal op het Raadhuis te Roermond

(1) Zie Hist. Ecclesiast van Joannes Knippenbergh, bladz. 264. In 1681 werd de zaak reeds te Arnhem aanhangig gemaakt, zie verder de bijlage van mijn jaarverslag over 1891 bladz. 357.

bevindende Rijksarchieven en van die Rijksarchieven, welke vermoed kunnen worden dat zich in het gemeente-archief bevinden.

Den heer van Lokhorst, Rijksbouwkundige te 's Gravenhage, werden inlichtingen verstrekt over den muur dienende tot grensscheiding tusschen het voormalig Hof van Tilly, thans Rijks lagere school, en het voormalig klooster „de Beijart", thans eigendom der Eerw. Broeders der Onbevlekte Ontvangenis.

De burgemeesters van Amby en Oud-Valkenburg verkregen de noodige inlichtingen voor het nieuwe wapen hunner gemeente en de officieele aanvraag daarvan.

De burgemeester van Heerlen over het aanbrengen der verandering van den leeuw voorkomende in het wapen zijner gemeente, namel. van een leeuw van sabel op een zilver veld gekroond van goud, in den Valkenburgschen leeuw, zijnde van keel in een zilveren veld en gekroond en geklauwd van goud.

De burgemeester van Valkenburg won inlichtingen in over het genealogisch verband tusschen de hertogen van Limburg, de heeren van Valkenburg en de graven van Nassau.

Den Rijksarchivaris in Noord-Brabant werd mededeeling gedaan over den toestand der gemeente- en waterschaps-archieven in onze provincie.

De heer A. J. Enschedé, archivaris der gemeente Haarlem, verkreeg inlichtingen over Merten Koenen, mede-contractant namens de stad Tiel bij het tractaat van Venlo, 12 September 1543 gesloten tusschen, Karel V en Willem van Gulick.

Aan de provinciale Griffie alhier werden inlichtingen verstrekt over het keizerlijk decreet van 12 Juli 1807 betrekkelijk de ambtenaren van den burgerlijken stand.

De heer W. L. Stroom, directeur der registratie en domeinen alhier verkreeg de noodige inlichtingen over tarieven op „bacs et bateaux de passage" vastgesteld bij arrêté du 3 Messidor an 12.

Den Hoog Eerw. heer Creemers, pastoor-deken te Gennep, werd mededeeling gegeven van de grensregeling ten opzichte van Gennep in 1814—15 en van de politieke indeelingen tijdens het Fransch bestuur 1794—1814 en over andere bizonderheden

Gennep betreffende, voor het samenstellen eener studie over die stad in de Publications . . . . de Limbourg.

Prof. dr. H. Gallée, hoogleeraar aan de Hoogeschool te Utrecht, kreeg inlichtingen over het archiefwezen in Limburg.

De heer Thomassen, leeraar a/d Veeartsenij-school te Utrecht, over het voormalige leprozen-huis bij Maastricht.

De heer J. H. Lovinck, directeur der Nederlandsche Heidemaatschappij te Wageningen, kreeg inlichtingen over heidegronden in Limburg.

De secretaris van Swalmen verkreeg inlichtingen over het gemeente-wapen aldaar.

De heer Ed. de Marneffe, onder-chef van afdeeling bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel, verkreeg nadere inlichtingen over de dagteekening van eenige diplomata uit de XIIe eeuw van het voormalig kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht.

De heer Ed. Poncelet, adjunct-archivaris bij de Rijksarchieven te Mons, nam aanteekening van de verschlilende cartularia welke in ons archiefdepôt berusten en registers der gilden.

Den Eerw. heer M. J. Janssen, kapellaan te Well bij Venray, werden met machtiging van Uwe Excellentie de noodige bescheiden ten dienste gesteld voor de samenstelling eener geschiedenis van de heerlijkheid Oostrum in de Publications. . . de Limbourg.

De Eerw. pater Bosse, O. Fr. Min. te Megen, verkeeg inlichtingen over de wapens van de volgende heeren der heerlijkheid van dezen naam: Alardus van Megen (1145), Willem III van Megen (1357), Jan Dicbier van Meerlo (1442), Karel van Brimeu (1548), Albert Frans van Croy (1645), Alexander van Vehlen (1671), Johan Willem van Neuburg, keurvorst van den Palts (1700) en Karel van Schell van Bell (1785).

De Eerw. heer J. L. Frische, pastoor te Gronsveldt, raadpleegde meermalen bescheiden der Abdij Thorn, waarin gegevens over zijne familie te Thorn.

De Eerw. heer M. P. Ingold der chartreuse N. D. des Prés,

Neuville sous-Montreuil (Pas-de-Calais), deed nasporingen en verkreeg inlichtingen omtrent de handschriften en werken van Dionysius den Karthuiser en de geschiedenis van het Karthuiserklooster te Roermond.

De heer mr. de Wit, rechter in de Arrondissement-rechtbank alhier, deed onderzoek naar den rechterlijken toestand onzer provincie tijdens het Fransch bestuur, en Fransche wetten daarop betrekkelijk.

De heer Croute, chef van afdeeling bij de Provinciale griffie in Limburg, verkreeg inlichtingen over den aard der erfpacht volgens de wettelijke bepalingen vóór het Fransch bestuur.

De heer Ad. Steffens, oud-inspecteur der posterijen, te Roermond, lid van den raad dier gemeente, kreeg meermalen inlichtingen over de heerlijkheid Swalmen en Asselt tot vervaardiging eener bijdrage dier heerlijkheid bestemd voor de Publications . . . de Limbourg.

Den heer L. Naveau te Bommershoven werden inlichtingen verstrekt over het kasteel Meerssenhoven, onder Itteren gelegen.

De heer Jos. de Ras, bibliothecaris en archivaris der gemeente Maastricht, maakte veelvuldig gebruik van registers der voormalige gilden dier stad en van die van Venlo.

De heer baron A. de Linden te Binfield-House St. Leonard on Sea, verkreeg inlichtingen over ridder Jan de Linne, heer van St. Maartenslinne bij Maastricht.

Den heer N. Kinon, glas- en spiegelfabrikant te Aken, gewerden inlichtingen over het wapen der provincie Limburg.

De heer dr. Cuypers te Amsterdam verkreeg aanduiding der wapens en der namen van de voornaamste personen die het geslacht van Oranje verbinden aan Karel den Groote.

De heer archivaris der grafelijke familie van Schaesberg, te Tannheim (Wurtemberg) verkreeg inlichtingen aangaande de archieven afkomstig van die familie of daarop betrekkinghebbende in onze provincie.

Den heer van Hove, borduurwerker te Roermond werden inlichtingen verstrekt, over het wapen der gemeente Venlo.

De heer Rollite te Brussel verkreeg inlichtingen over de familie Maigret.

De heer C. de Bricain—Hauteville, kapitein te Diest, over het voormalig Recollecten-klooster te Roermond en zijne archieven.

De heer dr. L. Schols alhier over het bezoek aan den St. Pietersberg bij Maastricht door Napoleon I in 1804.

De heer baron van Geusau alhier verkreeg veelvuldige inlichtingen en afschriften van documenten voor de samenstelling eener korte geschiedenis van de voormalige kloosters dezer stad bestemd voor de Publications . . . . de Limbourg.

De heer Keuller, leeraar alhier, won inlichtingen in over den bouw van de O. L. Vrouwekerk alhier.

De heer van Kuik, officier der artillerie te Roermond, verkreeg inlichtingen over het geslacht Bocholtz.

De heer Wildeman te 's Gravenhage verkreeg inlichtingen over de heerlijkheid Zeelhem in Belgisch Limburg, zetel der familie Huygens.

Den heer Deumens, kunstschilder te Venlo, werden inlichtingen verstrekt over de wapens der ouders van Agnes van Barich, overleden 1595 als abdis van de adellijke Cisterciënser abdij, het Munster, te Roermond, wier moeder Eva van Bree heette, voorkomende op eene triptiek, afkomstig van de kerk der voornoemde abdij, die daarop is afgebeeld.

De heer H. Michels te Venlo verkreeg inlichtingen over de testamenten van Katharina en Gerard van Schelberg waarbij beurzenstichtingen zijn gemaakt.

De heer Louis baron de Crassier te Luik werkte meerdere dagen op het archief en nam afschriften van bescheiden der Balie-Biesen, meer bizonder der Commanderie van St. Petersvoeren.

De heer baron Guillaume de Crassier te Luik, raadpleegde meermalen de registers en bescheiden der voormalige vrije baronnie Ryckholt.

De heer Keller uit Keulen, deed nasporingen over het geslacht Bachoven van Echt.

De heeren Q. Roukens glasschilder, Govaerts kunstschilder en H. Lousberg beeldhouwer alhier verkregen inlichtingen van heraldischen aard.

De heer Emile van den Born te Luik bezocht meermalen het archief en consulteerde het archief der familie van Brienen en Cramer van Brienen, alsmede boekwerken waarin mededeelingen over die familie; ook copieerde hij een geslachtboom dier familie met wapens.

De heer baron de Chestret de Haneffe te Luik raadpleegde meermalen het archief over de gravelijke familie van der Marck.

De heer A. R. Moers te Thorn verkreeg inlichtingen over de studiebeurs gesticht door den kanonik van het stift Thorn, Hendrik Volquyn.

De heer D. van Bentheim—van den Bergh te 's Gravenhage won inlichtingen in van genealogischen aard.

Onder de officieele personen die van ons archief gebruik maakten dient nog bizonder vermeld te worden de 1e luitenant der infanterie Donleben, bij besluit van den generaal-majoor, chef van den generalen-staf, belast met krijgsgeschiedkundige nasporingen in ons archief van 1 October 1895 tot Februari 1896. Deze heer heeft evenals zijn voorganger van ons archief een volijverig gebruik gemaakt.

X. *Uitkomst van bemoeiingen voor gemeente-archieven.*

Aangaande dit hoofdstuk valt op te merken:

1°. Dat door mijn toedoen een pastoreel register uit de voorgaande eeuw, behoorende aan de gemeente St. Geertruid, van een algeheelen ondergang gered werd. Dit register, dat geheel los en verscheurd was, en waarvan meerdere folio's, uit hun verband gerukt, op verkeerde plaatsen lagen, werd door mij op nieuw naar behooren gerangschikt, wat veel moeite heeft ge-

vorderd; ook werd het onder mijn toezicht ingebonden en op den rug van de noodige opschriften voorzien:

Het bevat drie gedeelten.

1°. Doopen: 10 Sept. 1706, 1710—1711, 14 Jan. 1709—2 Octob. 1787, 7 April 1789—30 Octob. 1789.
Huwelijken: 10 Februari 1713—2 September 1787
Begrafenissen: 17 Januari 1714—20 Juli 1787.

2°. Doopen: 17 April 1786—17 Juli 1794.
Huwelijken: 6 April 1788—12 Juni 1791.
Begrafenissen: 21 November 1787—7 Juni 1794.

3°. Doopen: 28 September 1794—23 December 1796.
Huwelijken: 4 October 1794—8 Mei 1796.
Begrafenissen: 23 September 1794—24 December 1796.

2°. Dat tengevolge mijner bemoeiingen de volgende pastoreele registers door den heer Joannes Zanders, meubelfabrikant te Venlo gratis werden afgestaan om te deponeeren op het raadhuis te Belfeld en te bewaren geheel op den voet der overige registers van den burgerlijken stand. Deze registers waren door wijlen pastoor Willem Smiets, overleden als pastoor te Benschop, provincie en aartsbisdom Utrecht, 11 Februari 1844, die tijdens de Fransche overheersching de parochie Belfeld had bediend, meegenomen naar zijne latere standplaats zoo even genoemd en kwamen na zijn dood in handen zijner erfgenamen waartoe voornoemde heer Zanders behoorde, een lot zooals meer dergelijke documenten ondergingen en nog ondergaan kunnen; wat dringend wijst op de noodzakelijkheid van eene nadere voorziening bij overeenkomst met de geestelijke overheid omtrent het bewaren der oude pastoreele registers, die in handen der pastoors zijn gebleven, maar volgens de wet op den burgerlijken stand van 20 September 1792 op het raadhuis moesten berusten. Voorzeker verdient de heer Zanders den dank der gemeente Belfeld.

Die registers zijn de volgende:

1°. Doopen: 26 Januari—9 November 1795.
Huwelijken: 5 Mei 1795—17 Augustus 1795.
Overledenen: 11 Januari 1795—1 December 1795.
Een dun register in fol.

2°. Gewaarmerkte extracten der doopreg. van 6 Maart 1796—27 December 1796; der huwelijksreg. van 13 April en 29 Mei 1797, 2 acten; der overlijdensreg. van 9 Februari 1796—7 December 1796, zijnde vier bladz. in fol.

3°. Lijst der gedoopten van 17 September 1796 tot 4 Mei 1797; lijst der getrouwden, zijnde eene akte van 22 Februari 1797; lijst der gestorvenen van 14 October 1796—1 Mei 1797.
Deze lijsten zijn gewaarmerkte extracten en zijn, blijkens opschrift, aangelegd sedert den 29 Fructidor an IV (1796) 4 blz. fol.

4°. Extract der doopen van 13 Januari 1797—19 Augustus 1797.
Extract uit het dooden-register van 6 Januari 1797 tot 28 September 1797, 4 bladz. fol. papier.

XI. *Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.*

Als zoodanig zijn in den loop van dit jaarverslag voorgesteld onder § I, het maken van twee nieuwe bureaux ten dienste der beambten en van mij.

De Rijksarchivaris in Limburg,

A. J. FLAMENT.

Maastricht, 15 Mei 1896.

Bijlage I.

Summiere inventaris der archieven van het Souverein Hof en de Rekenkamer te Roermond, die naar Arnhem zijn gevoerd in 1632, aldaar achtergebleven in 1682 en in den loop van dit jaar 1895 overgebracht van het Rijksarchief te Arnhem naar dat van Maastricht.

Documenten op deze archieven betrekking hebbende.

Extrait d'un volume intitulé sur le plat de la couverture: ***Registre contenant copie de lettres importantes adressées à la Chambre des Comptes en Gueldre, ainsi que de procurations, etc*** **1580** ***à*** **1596.** ***Register van allerhande missiven van importancie ende machtbrieven oock copijen van commissiën etc. fol.*** **2.**

Tres chiers seigneurs et espéciaulx amis, Comme nous trouvons que pour la direction des affaires concernans les domaines de Sa Majesté il soit requis que vous, pour celles de votre district, prenez votre résidence en la ville de Ruremonde là où se tient présendement le conseil provincial de saditte Majesté en Geldres.

A ceste cause nous vous requérons et néantmoins de la part de Sa Majesté ordonnons très expressement et à certes que incontinent ceste veue, vous ayez, par ensemble, à vous transporter audit Ruremonde à l'effect que desus. Et doresenavant y vacquer tant ausdits domaines du pays de Gueldres désia reduicts et encoire à réduire soubs l'obéissance de sa dicte Majesté, comme aussi par provision jusques à autre ordonnance à celles de Zutphen, Overijssel, Frise, Gronyngen, Lingen et aultres quartiers de par delà dont ceulx des comptes en Hollande tenans encore présentement le parti des rebelles ont eu jusques à maintenant la maniance. Et en cas que trouvez en tout ce que dessus aucune difficulté meismes pour le transport de votre résidence audicte Ruremonde ne fauldrez de, en toute

diligence, nous en advertir afin de aultrement y pourvoir selon que pour le plus grand service et prauffit de Sa Majesté trouverons convenir. A tant très chiers seigneurs et espéciaulx amis, Notre Seigneur vous ait en sa sainte garde. De Mons en Haynau au bureau des finances le dernier jour de Janvier 1581. Ght vidit.

Les chiefs trésorier général et commis des domaines et finances du Roy bien votres. Signé A van der Strepen; la superscription estoit ainsi: A nos très chiers Seigneurs et especiaulx amis ceulx de la Chambre des Comptes du Roy en Gueldres, présentement résidens à Huessen et Clèves.

Commissieboek
's Hoves van Gelderland,
1627—1635,
folio 274vso.

Commissie nae 't OverQuartier.

Wij stadtholder ende raden des Vorstend. G. ende G. Z. (1) doen te weeten, dat wij gelast, gecommittiert ende geauthoriseert hebben, lasten, committieren ende authoriseren in crachte deses, die Heeren Martin Goris, cantzler, ende Henrick van Essen, Diederick van Bemmel ende Johan Caldenbach, raeden gedachtes Vorstendoms ende Graefschaps, mitsgaders den leengriffier, Johan Dibbeths, om te reysen nae 't Overquartier van Gelderlant ende aldaer te verrichten 't geene haer Eerw. en L. tot maintien ende voorstant van 's lants hooch- ende gerechticheyt, eensamentlick uyt crachte van gegevene instructie opgeleit ende gelast is. Dies 't oorconde hebben wij des Vorstendoms G. ende G. Z. secreet zegel hier onder op t' spatium doen drucken.

Gegeven t' Arnhem, den 2 Junij 1632.

Commissie na 't Overquartier na de reductie der steden Ruermunde, Venloe ende Stralen.

Wij cantzler ende raeden mitsgaders die van de reeckeningen in

(1) D. w. z. „Vorstendoms Gelre ende Graefschap Zutphen".

name van de Heeren Staten der V. G. ende G. Z. doen te weeten: Alsoo Godt Almachtich belieft heeft sijnen segen en genade te verleenen door 't cloeck ende voorzichtich beleyt van den Heere Princen van Orangien &c., onsen Gen. Heeren Stadtholder, tot die reductie van Ruermunde, Venloe en Straelen, steden van 't Overquartier van welgedachten Vorstendom ende Graefschap en dat oversulcx de voorstant van de hooch- en gerechticheyt van den selven lande vereyscht, dat in den eersten eenige van den Raedt ende Reeckencamer voors ten dien einde derwarts gesonden worden, om op alles in den voorgemelten Quartiere provisionele ordre te stellen ende boecken, pampieren ende chartres, aldaer berustende, herwaerts te doen transporteeren, waertoe met gemeyne stemmen gecommittiert zijn ende worden gecommittiert, hier mede, die heeren Martin Goris, cantzler, ende die raeden Henrick van Essen, Diederick van Bemmel ende Johan Caldenbach, eensamentlick Alexander Schimmelpenninck van der Oy ende Bartolt van Gent, heere tot Meinerswick, eerste ende andere reeckenmeesteren gedachtes Vorstendoms ende Graefschaps, als ooc, Johan Dibbeths, leengriffier, ende Dr. Diederick van de Sande, auditeur. Soo ist, dat wij willende die voorn. Heeren gecom. behoorlick seeckeren in naeme van de meergedachte Heeren Staten. belooft hebben ende belooven mits desen van alle 't genige haer op dese reyse, soo wel int gaan als wederkeeren over persoonen ende goederen, boven genoechsame gepleechde menschelicke voorsichticheyt soude moegen overcommen, dat Godt de Heere genadich affwenden wille, die selve te sullen indemnieren ende schadeloos holden. Dies 't oorconde hebben wij des V. G. ende G. Z secreet zegel hier onder opt spatium doen drucken ende door den griffier van den Hove ende secretaris van de Reeckencamer teickenen.

Gegeven binnen Arnhem, den 2en Junij 1632.

Lunoe, den 17 October 1681.

Den Here Syndicus van't Overquartier van Gelderlandt inden rade audientie versocht ende sessie genomen hebbende, is door denselven, naer overleveringe van de credentialen, aengehouden, op de restitutie van de chartres, bescheyden en andere papieren, die 't sedert den jare 1637 (sic) uyt de archieven van 't Overquartier herwaerts sijn gebracht, waerop naer deliberatie bij den Hove ende Reeckencamer is goetgevonden den voorn. Heere Syndicus voor affscheyt te geven, dat men het versoeck bij denselven wegens sijne heren principalen gedaen sal doen gelangen aen

d'Edel mogende heeren Staten deser Landtschap om haer Ed. mo. goedvinden hierop aff te wachten.

Uit het memorie- en resolutieboek 's Hoves van Gelderlandt, beginnende den 2[en] Januarij 1679, eyndigende den Dec. 1692. folio 74.

Jovis, den 27 Octob. 1681.

Poincten om te dienen op den Extra-ordinaris Landtdagh binnen Nymegen.

Noch heeft den heere Syndicus van 't Overquartier den 17en deses naer overleveringe van sijne credentialen in de vergaderinge van den Rade audientie versocht en naer genomen sessie ingevolge van deselve wegens sijne principalen mondelingh geinsteert op de restitutie van de chartres ende papieren, so in dese canzlerijen als reeckencamer t' sedert den jare 1637 (sic) sijn gebracht ende aldaer noch berusten, die voor afscheyt gegeven is, dat men hetselve versoeck soude doen gelangen aen Haer Ed. mo. om derselver goetvinden dienaengaende af te wachten. Op alle het welcke dan Haer Ed. mo. sodane resolutiën gelieven te nemen als derselve sullen ordelen te behoren.

Aldus gedaen in den Rade van Gelderlandt tot Nijmegen den 27[en] October 1681.

Ter ordonnantie van deselve.

Uit het memorie- en resolutieboeck 's Hoves van Gelderlandt, beginnende den 2[en] Januarij 1679, eyndigende den ... Dec. 1692. folio 75.

Sabbathi, 29 Octobris 1681.

Op t'versoeck van den Syndicus vant overquartier van Gelderlandt, gesecundeert met eene missive van die Heeren gedeputeerden van ridderschap ende steden desselven quartiers in dato den 5 Novemb. N. S., tenderende om te hebben restitutie van soodane chartres ende papieren, als inde jare 1637 (sic)uyt de stadt Roermond naer Arnhem in die Cantzlerije van den Hove ende Reeckencamer deser provintie overgebracht ende alnog berustende sijn, hebben Haer Ed. mog. goetgevonden het selve versoeck te stellen in handen vant' voors. Hoff ende Reeckencamer, om naer gedane ondersoeck

ter naester Landtlicker vergaderinge daerop te dienen van hare consideratien ende bericht, inmiddels het voors-Hoff ende Reeckencamer authoriserende, om soodane chartres ende pampieren, als het interesse van particuliere personen concerneert ter dispositie van tselve Hoff ende Reeckencamer te mogen extraderen aen den Syndicus off last hebbenden van opgemelte Heeren gedeputeerden, t'welck bij rescriptie deselve sal worden gecommuniceert.

Uit het register der Landdagsrecessen 1677 tot 1681.

Sabbathi, den 5 Novemb. 1681.

Op d' ingekomene missive van den Hove van Ruremonde mondelingh gesecundeert door derselver Griffier, is bij den Hove van Gelderlandt goetgevonden den opgemelten Griffier de bovenstaende resolutie vand' Ed. Mo. Heeren Staten deser Landtschap op gelicke versoecke van den Heere Syndicus van 't Overquartier genomen ten handen doen stellen, waer nae sigh desen Raedt sal reguleren.

Uit het Memorie- en Resolutieboek van 1679—1692. fol. 76.

Lunae, den 3 Julij 1682.

Op d'ingekomene requeste van den Heere Syndicus van't Overquartier.

'T Hoff hierop nagesien de resolutie van d' Ed. mo. Heeren Staten deser Landtschap in dato den 29 Octobris 1681 authoriseert en ordonneert hiermede den griffier deses Hoves om den Ruremuntsche processen en vonnisse boecken &c. met den aenkleven van dien te extraderen en laten volgen.

Uit het Memorie- en Resolutieboeck 's Hoves van Gelderlandt, beginnende den 2 Januarij 1679, eyndigende den . . Dec. 1692. fol. 87.

Edele, Erentfeste, Weerde, Wijse, voorsinnige, seer discrete heeren ende medebroeders. Alsoo wij bericht worden, datter tegenwoordich dispositie is om ingevolgh vant Westphalische tractaet van vrede aen Sijne Majesteit gevolght te worden de pampieren, documenten ende registers, belangende de Jurisdictie, Domein, ap- ende dependentiën van 't overquartier van Gelderlandt, gelijckerwijs, in executie van 't voors. tractaet, deser

sijts aen de hoochmogende heeren Staeten der geunieerde provintiën, off aen U. Ed. E. ende W., al over lange geëxtradeert sijn geweest de gene raeckende de dry andere quartieren van Gelderlandt, de heerlickheyt Overijssel, ende andere Brabantse documenten ende pampieren vuyt d'archiven van Vilvoorden, soo hebben wij gecommitteert ende gevolmacht Theodorus Daniels, Griffier van de Leenen deses Vorstendoms, om van wegens dese camere van U. Ed. E. en W. te ontvangen de voors. chartres, documenten ende registers, betreffende het overquartier, furstendoms ende provintie van Gelderlandt, de welcke in d'archive van U. Ed. E. en W. camere ervintlick sijn, deselve dienst- ende naebuerlick versoeckende die aen den voornoemden Griffier der leenen onder Inventaris en tegens sijn recepisse te laeten volgen, gelijck deser sijts, als voors. ten versoecke van U. Ed. E. ende W. off van voors. hoochmogende geschiet is, de welcke in toeversicht van dyen wij bevelen in de gnadenrijcke protectie van den Almoghenden. Geschreven ten Bureele van Sijne Majesteits Rekencamere in Gelderlandt tot Ruremonde den 24 Octobris 1681.

Van U. Ed. E. en W. dienstwillige goede vrienden ende medebroeders.
Die Supra Intendent ende Luyden van de voors. Camere.

(*get.*) Fuiren.

Op de achterzijde stond:

Edele Erentfeste Weerde Wijse
Voorsinnige seer discrete
. . . . . ende medebroeders die presi
. . . . . ende Luyden van de rekencae
, ... stendoms Gelre resi
. . . . . tot
Arnhem.

Memorie- en Resolutieboek, Rekenkamer van Gelderland, deel 3, 1571—1667.

Den 13 Augustus 1633.

Is aen dr. Pontanus, Historiographus van Gelderland, hier ter Caemeren gelevert eenen Inventaris van de brieven ende charters, tot Graeve lagen tijd gelegen hebbende in drie kofferen, gerecouvriert vuyt handen van den Heere van Brienen, ende in de Reeckencaemer van Brabant overgebracht bij N. van Dyck, commissaris A° 1540, waarvan d'origineele brieven nu van Ruremunde op dese Caemer sijn gebracht.

EENE LIJST

VAN DE STUKKEN, BEHOORENDE TOT DE LEENKAMER VAN ROERMOND, GEVONDEN IN HET ARCHIEF VAN DE LEENKAMER VAN GELDERLAND TE ARNHEM EN OPGENOMEN IN DE LIJST, DAARVAN OPGEMAAKT DOOR DEN COMMIES-CHARTERMEESTER, MR. J. J. S. BARON SLOET, IN 1881.

Voorkomende op de lijst Sloet onder

K 2. Memoriën, requesten, processtukken aangaande de Kuiksche leenen, vroeger van de provincie Gelderland verheven, voornamelijk Blitterswijk, 1583, 1610.

K 3. Allerhande stukken, rakende verschillende goederen in het kwartier van Zutphen, omstreeks 1589.

K 4. Stukken aangaande de leenen van Weert, Thorn, Wessem.

N. 1. Stukken, betreffende het geschil tusschen den Cantzeler Willem van Criep contra Leonard van Stalbergen en andere Raden over de leenen en het trekken van de jura bij absentie van den Cancelier etc. 1588—1597 enz.

[Hierbij de losse stukken vermeld onder n°. 11].

N 3. Aanteekening van alle leenen, gelegen in het overkwartier van Gelderland, met de laatste leenmannen, gedaan door den Leengriffier Alardt van Sauleen op 31 Augustus 1611.

Uit S. 1. De nummers 3, 9, 10 en 36 zijn overgebracht naar C. C. 2.

Uit S. 3. Hendrik van Gevenich stelt zich borg voor de getrouwe bediening van het leenbodenambt door Willem Horricx, ten overstaan van 2 schepenen van Venlo, dd. 24 Maart 1637.

De Aartshertogen bevestigen Henrick Schenck in het schoutambt Kessel op 26 Oct. 1615. Copie.

V 4. Instructie voor Godephroy Gilkens, Raad van het Hof en Commissaris in het ambt van Kriekenbeek, dd. 9 Juli 1584 met betrekking tot het verheffen van de leenen.

Kohier van de leenlieden en leengoederen in Kriekenbeek.

Idem Idem onder Venlo.

W 3. Processtukken in zake Carcelis Binsfelt contra Michael van Foppinga, later diens erven, over het goed Bellinckhave, 1619—1631.

W 5. Stukken, betreffende het huis en den burcht Dijke, copieën en extracten.

Request van den Momber contra de bezitters van het Bijnsleen, onder Swalmen, met bijlagen, 1629.

Request van den Momber contra Daniel van Elmpt, bezitter van het huis Dilborne, 1629.

Stukken in zake Johan en Constantijn van der Judden contra Willem van Baexen voornamelijk over het overzenden van processtukken, gediend hebbende voor de kamer te Tegelen, 1629.

Stukken in zake Arnold Huyn, heer tot Gelein, contra Derick Quaet van Wickrade, heer tot Bullesom, over een hoeve hoorende onder de heerlijkheid Broekhuysen, 1624.

Stukken in zake Johan Pleuren contra Diederick van Bunnickhuizen over het verkoopen van een onderpand, 1624/29.

Request van Nicolaas Schrassert, als man van Sibilla van Egeren, contra de medeerfgenamen van Wijenhorst, wegens den hof te Lullinghen, 1629.

Stukken in zake Johan Pas contra Frans Koolhaas, 1629.

Request van Carcelis van Binsveldt in zake contra Seger Heysterman, 1629.

Request van Christine Bijsterfeldt in zake contra den Leengriffier over lijfgewin van een leengoed in de voogdij, 1628.

Stukken in zake Reyner van der Marck contra Hendrick Barten c. s., 1630.

Uit C. C. 2. 1. (1) Sommatie van Maximiliaan en Maria van Oostenrijk, dd. 22 December 1479, aan Derck jonkgraaf te Moirtz (Meurs) om het huis Vronenbroick aan Jan van Montfort terug te geven (op perkament). Dit stuk is bevestigd aan een brief van den graaf van Moers over dat leengoed aan het Hof, dd. 1 Mei 1563. (Blijkens het in dorso van dien brief staande opschrift: „brieff van grave van Meurs belangende het leengoet Fronenbroick etc." geschreven met dezelfde kennelijke hand van den Cancelier van Criep, die op de andere Roermondsche stukken voorkomt, is dit uit Roermond afkomstig).

2. Stukken betreffende het slot Krakouw, (gelijke hand in dorso als zoo even vermeld).

3. Philips van Lalaingh, graaf van Hoogstraten, beleent Everwijn, graaf van Benthem] en Steinfurt, en geeft Arnold, graaf van Benthem, 3 maanden uitstel, 12 April 1554 (gecollationeerde copie. Uit S. 1 (2).

---

(1) De voor de stukken geplaatste nummers zijn die, welke met eene Roermondsche hand geschreven op de stukken voorkomen. Ontbreken n°. 5, 7, 22, 26 en 40.

(2) Waar niets is bijgevoegd zijn uit C. C. 2.

4. Stukken, betreffende de leenen van den graaf van Oost-Friesland, met brieven aan den Cancelier van Criep.

6. Stukken, betreffende de beleening van den hof te Niersdomb, gehoorende tot den burcht van Gelder etc. copieën, (dezelfde hand als voren aangeteekend).

8. Stukken, betreffende de beleening van Willem Gruyter voor het Vrouwenklooster Munster te Roermond beleend met een grient en visscherij in de Maas, 1564 tot 1602. Copieën en origineelen (get.) J. de Kerckhove.

9. Nota, betreffende de heerlijkheid van Elmpt. Uit S 1.

10, Request van den Cancelier van Criep, dat hem het recht worde gegeven om bij veralieneering van leengoederen die te mogen naasten. Uit S 1.

11. Verzoek van Seth van Nunen, genaamd Duycker, tot verlenging van een rente, op zijn leengoed staande.

12. Vergunning tot uitstel van beleeningen, 29 October 1583.

13. Stukken, betreffende het leengoed den hof Ingen Start onder Kevelaer, 1595.

14. Request van Johan Tineman om een ledig erf naast zijn huis te Roermond te mogen betimmeren zonder heergewaad te betalen, met advies van den Cancelier van Criep.

15. Stukken, betreffende de halve heerlijkheid Grubbenvorst.

16. Schrijven aan den Cancelier van Criep over het leengoed Gastendonck en Dickmansgoed.

17. Request met een hiertoe betrekkelijk schrijven van het Regulieren Zusteren klooster Nazareth te

Gelder aan het Hof te Roermond om uitstel van de beleening der tienden van Alden Wetten in het kerspel Wetten, Nederambt Gelder, 1596.

18. Stukken, betreffende de beleening van het goed Vang en Ouwen te Montfort, 1598.

19. Stukken, betreffende de leenen van Jasper van Braekel, zijnde 10 morgen lands te Alde Avesaat in de Neder Betuwe, copieën met opschriften van de kennelijke hand van den Cancelier van Criep.

20. Stukken, belangende 2 leenen in de voogdij van Gelder, het ander in het stift van Keulen.

21. Request met bijbehoorende stukken van Elisabeth van der Horst tot opheffing van het arrest op het leengoed de Welhorst, in de voogdij gelegen, 1596/1600.

23. Stukken, belangende het leengoed den Uetbroecker Hof onder Kriekenbeek van Wynant van Oyen, 1603.

24. Stukken, rakende de beleening van de halve visscherij voor Venlo, 1598.

25. Verbaal van den Gerichtsbode wegens peinding van achterstedigheid van Alard Hackfort van geslachte varkens, 1598.

27 en 28. Stukken, betreffende de beleening van den Hof te Wylre.

29. Brieven 1589 en 1590 van George Hopperus aan den Cancelier van Criep over de heerlijkheid Dalem, in het land van Arkel. waarmede Hopperus in 1568 was beleend.

30. Nieuwe beleening van het goed gend. Holt te Kessel aan Johan Ingenhoeff wegens vroeger onbevoegde beleening, 1600.

31. Register van eenige verheven leenen.

32. Stukken, betreffende de klacht van den Leengriffier, dat de officieren van het Overkwartier

bij het verheffen der leenen hun plicht niet doen, 1595.

33. Stukken, betreffende het leen Stevensweert, 1603.

34. Stukken, betreffende de leenen, toekomende aan eenige geestelijke of wereldlijke collegiën als steden, kloosters, gasthuizen, kerspelen en dorpen en wat daarin te observeeren is, met register van eenige dier leenen.

35. Leenakte van het goed Merssenhoff in het kerspel Lobbroick ten behoeve van Jacob Roesentrit, gehuwd met Margaretha van Bocholt, 19 Aug. 1599, geteekend door W. van Criep.

36. Ordonnantie van Philips, hertog van Bourgondië, op het stuk der leenen in Brabant, dd. 13 Nov. 446. Gecollationeerde copie van 2 Mei 1595. (Uit S 1).

37. Stukken, betreffende de questie van den naam van Stadhouder van de leenen, 1596.

38. Verklaringen van eenige personen of vasallen, die met leengoederen tijdens het leengriffierschap van Peter van St. Peters zijn beleend, getrokken uit diens rekeningen.

39. Opdracht van 18 daalders en in onderpand geving van de Kaetmans en Haffmans hoven, erfgoederen van het huis te Eyll, door G. van Raesfeldt aan Henrick von Eylswick.

41. Leenen van den graaf van Benthem in de stad Munster, te Aalten enz.

Stukken, betreffende de beleening van Johanna Vos met den hof ter Borch en de tienden ingen Noelcken onder Roosteren.

Stuk, betreffende de vraag of zeker leen een Hornsch of St. Stevensweertsch leen is, geteekend door W. van Criep.

Sommatie tot het komen verheffen van leenen onder Grinsbergen.

Opdracht van 2 morgen land onder Laere, hoorende onder een kluppelleen, 26 Maart 1598, get. door W. van Criep.

Opgave gedaan aan van Criep van eenige niet verheven leenen, 1602.

Brief van toeslag op naam van den Cancelier van Criep van eenige leengoederen, 6 Juli 1590.

Consent aan Jasper van der Lippe om een deel van den tol te Venlo te mogen belasten.

D D 3.

N I—III. (1) Requesten en Mombersadviezen over het verheffen van het verduisterde leen Meersenhoff, te Kriekenbeek, 1598 etc.

IV—V. Opgaven van leenen in de voogdij van Gelder, Kessel.

V. Stukken, betreffende de compositiën van de leenen van den Jonker Herman Ditter, heer tot Goer en Meyle, 1592.

VII. Stukken, betreffende leenen onder Kriekenbeek en Kempen.

VIII. Ontbreekt.

IX. Stukken, betreffende leenen in Over-Betuwe.

X. Stukken, betreffende de leenverheffing van een leen-

(1) De hand, waarmede, en het papier waarop de stukken, doorloopend genummerd I—XXII, zijn geschreven, wijzen onbetwistbaar op eene Roermondsche herkomst.

goed in Neder Betuwe, toekomende aan Jan van Horst, Maarschalk van het land van Cleve, 1592.

XI. Stukken, betreffende Doornick en Ressen in Over-Betuwe.

XII. Stuk, betreffende de Koornwerdt in Groot-Driel.

XIII. Beleening met het goed die Loe, onder Voorst, van Dirick Ludolphs en echtgenoot, gedaan te Oldenzaell, 20 Febr. 1589.

XIV. Stuk, betreffende de verheffing van goederen onder den Wildenborg.

XV. Beleening van Aletta van Baerle met de goederen Jonckinck en Wenckhorst onder Hengel.

XVI. Opgave van eenige beleeningen van het goed Rosweyde.

XVII. Volmacht op J. van den Kerckhove en H. Woestinck tot leenverheffing van het goed Lanssigh onder Hengel, 1601, (met de copie en eenige andere stukken).

XVIII. Opgave van verschillende leenen in Kleefsland, Utrecht etc.

XIX. Memorie, betreffende een huis binnen Nuys etc. etc.

XX. Opgave van Geldersche leenen onder Munster.

XXI. Opgave van leenen in Kleefsland.

XXII. Idem, Idem.

De onderstaande stukken zijn elders in het archief verspreid gevonden:

Citatie van het Hof van Roermond voor den Prior van Odiliënberg om op 5 April 1582 voor het Hof te verschijnen naar aanleiding van een door Emont van Baerle over het goed Overen te Odilienberg, dd. 26 Maart 1582, ingediend request.

Hierbij het request.

Schrijven van den Drost van Kessel aan den Leengriffier te Roermond over het verheffen van leenen, dd. 29 Nov. 1583.

Stuk, betreffende een leen van 2 morgen onder Swolgen, 1585.

Schrijven van Johan, heer van Mylendonck, aan den Cancelier van Criep over de verheffing van diens leen, dd. 26 Aug. 1590.

Vergunning van koning Philips aan Jasper van der Lippe om over zijn leengoederen bij testament te mogen disponeeren, dd. 12 Dec. 90 (gecollationeerde copie van 1623).

Verklaring van Jan Nelis, dd. 3 September 1594, dat hij vóór 14 of 15 jaren verkeerdelijk naar Arnhem was gegaan om verlij van een van zijne ouders op hem verstorven leen te verkrijgen.

Schrijven van den Cancelier over het komen te Roermond van de bezitters van kluppelleenen tot verheffing van die leenen, dd. 27 Juni 1599, met nog eene verklaring over die leenen.

Schrijven, dd. 23 Oct. 1599. aan den Tresorier enz. van de Finantiën te Brussel, hoe men ten aanzien van de vernieuwing van den leeneed zich heeft te gedragen.

(Minuut).

Leenaktenboeken, behoorende tot het Roermondsche archief.

In eene lijst, door den Leengriffier Engelbert Op ten Noort [1694—1738] van het Leenarchief opgemaakt, staat aangeteekend, dat de hieronder volgende leenboeken tot het archief van Roermond behooren.

De leenboeken zijn gemerkt A—Q en genummerd I—VIII en X—XVIII.

A. N° I. 31 Mei 1552—9 April 1556.
CXXVII folio's, perk. omslag, z. reg.

B. N° II. 16 April 1556—8 Juli 1558.
CXCI folio's, perk. omslag, z. reg.

C. N° III. 17 Aug. 1558—27 October 1562.
CLXXVI folio's, perk. omslag, z. reg.

D. N° IV. 10 Nov. 1562—8 Mei 1566.
CXLIX folio's, perk. omslag, z. reg.

E. N° V. 15 Juni 1566—4 Januari 1570.
CV folio's, perk. omslag, z. reg.

F. N° VI. 4 Januari 1570—29 Januari 1575.
CXLVIII folio's, perk. omslag, z. reg.

G. N° VII. 4 Maart 1575—9 Augustus 1578,
CXIX folio's, perk. omslag, z. reg.

H. N° VIII. 10 Augustus 1578—4 April 1585.
71 folio's, perk. omslag, z. reg.

K. N° X. 22 October 1581—28 Januari 1584.
Ongefolieerd, perk. omslag, z. reg.
(Begonnen in Roermond te maken)

L. N° XI. 9 Januari 1586—20 December 1602.
191 folio's, perk. band, z. reg.

Voorin staat aangeteekend:

„Saulheen heeft dit leenboeck geintituleert L, omdat sijn voirsaet Peter de S^to^ Petro een dun leenboick geintituleert heeft K. Hoewel dat alle die leenbrieffen ende acten daerin gescreven oick gescreven sijn ende noch veel meer in 't leenboick geintituleert H, soodat de letter I schijnt overgeslagen te sijn, want Saulheen en heeft geen leenboick ontfangen noch gesien, dat geintituleert is I.

„Mach wel wesen, dat Peter de Sto Petro die quoihier hem van Johan Khern, genaempt Ffroenhoeven, Scholtis des Ampts Monfort, behandet van de leenen, die voor hem Ffroenhoeven bij provisie ontfangen sijn, heeft willen teyckenen met I ende halden voir het leenboick met I geteyckent, maer hij en heeft nochtans die quohier nyet geteykent met I",

M. N° XII. 19 Januari 1602—31 Maart 16 0.
131 folio's, perk. omslag, z. reg.

N. N° XIII. 13 November 1604—23 Augustus 1605.
17 folio's, perk. omslag, z. reg.
[voorin staat aangeteekend, dat dit register is gehouden door Goert Freyck genaamd Vierssen, gedurende den tijd, dat hij subsititutt van den Leengriffier is geweest.]

O. N° XIIII. 8 Mei 1610—29 December 1618.
CXCIII folio's, perk. band, z. reg.

P. N° XV. 22 Januari 1619—31 December 1621.
XLVI folio's, perk. omslag, z. reg.

Q. N° XVI. 31 December 1621—8 Maart 1627.
127. folio', perk. omslag, z. reg.

R. N° XVII, 16 April 1627—7 October 1630.
LXXII folio's, perk. omslag, z. reg.

S. N° XVIII. 16 Januari 1631—19 Mei 1632.
XXX folio's, perk. omslag, z. reg.

Registers, bevattende stukken op leenen betrekking hebbende en behoorende tot het Roermondsche Archief.

Register van acten van procuratiën, volmachten ende andere authorisatiën in 't feyt van leenen, be-

ginnende zedert den jare 1615, (20 Mei 1615—29 Maart 1632).

CXLI folio's, perk. omslag, z. reg.

Hierin liggen een groot aantal losse akten enz.; het register is gemerkt N N.

Appostilboeck van petitoire ende reëele leenzaken, beginnende 12 Januari 1629 tot 4 Juni 1631.

Ongefolieerd, perk. band, z. reg.

Rolle van petitoire ende reëele leenzaken, beginnende met ten jare 1629 (3 Maart) tot 24 Mei 1631.

Ongefolieerd, perk. band, z. reg.

Stukken, gevonden onder de losse stukken aan liachen in het archief van de Leenkamer.

1585. Uyt Ruremunde desen thienden Januarij. Schrijven van L. van Stalbergen, stadhouder en commissaris van de leenen enz., en van Peter van St. Peters, leengriffier, aan Jan Draeck, scholtis van Kriekenbeek, om de personen, die het leengoed Herthuysen in het ambt Kriekenbeek, kerspel Lobberich, zonder consent hadden gesplitst en gedeeld, aan te zeggen, dat zij den 14 Januari 1585 te Roermond moesten komen ten einde zich te verantwoorden.

Ongewaarmerkte copie op papier.

Verzoek van Mathias Munten namens zijne vrouw aan het hof van Gelderland om de weduwe van den gerichtsbode van Lobberich, die weigerachtig is de som voor het lossen van een leenroerig stuk land aan te nemen, voor het Hof te mogen citeeren.

Origineel op papier.

Met appointement van het Hof, dd. 8 Sept. 1630

Onderteekend door Ridder.

1409. Op Sinte Katherynen avont der heiliger. Jonffrouwe.

Hertog Reinold verklaart, dat hij het goed van Gherijt van Scheelberch, den jonge, in het kerspel Swolgen, in het land van Kessel, gelegen, niet met diensten enz. zal bezwaren, wegens de door Scheelberch bewezen diensten, terwijl Scheelberch vervolgens daarmede wordt beleend.

Copie, gecollationeerd door W. Maen.

Onder staat aangeteekend:

„De originalen van dese twee copiien hebbe ick Ott van Swolgen den 17 Martii 1632 gelicht; des t' oorconde heb dese met mijne merck ondertheekent.

„Dit is de merck $\overset{\text{IIII}}{\text{I}}$ van Otto van Swolgen".

(Leenregister Overkwartier, fol. 157).

Zonder dagteekening.

Verzoek van Jacob Ranckerts te Grieffraedt, ambt Kriekenbeek, om zijne hof leenroerig aan Gelderland te mogen bezwaren.

Ongewaarmerkte copie op papier.

Stukken, gevonden onder de losse niet geliacheerde stukken der Leenkamer en niet vermeld op de lijst van mr. Sloet.

1586. Geschreven binnen Ruremunde den lesten dach Augusti.

Schrijven van Johan die Haen aan den Tresorier-Generaal en de Gecommitteerden van de Finantien, dat hij in de 28-te, 29-te en 30ste rekening van wijlen den leengriffier Pieter van St. Pieters, verschillende beleeningen had gevonden, als van Alard van Goor met het huis Kaldenbroick te Lotthum in het land van Kessel, wiens vader, Adolph van Goor, als Commissaris van den Prins van Oranje tegen den Koning bij de pacificatie te Keulen was opgetreden, van de kinderen van Wilhem van Merwich Wilhemszoen met den tol te Kessel, terwijl van Merwich als vijand van den Koning te Venlo was overleden enz., dat die personen, overeenkomstig het plakkaat ge-

geven te Assche op 10 November 1582, als vijanden des Konings hunne leengoederen hadden verbeurd; dat hij nu verzocht ingelicht te worden hoe hij ten aanzien dier zwarigheden zich moet gedragen enz.

Minuut schrijven „in affwessen des Heeren Reekenmeesters",

get. door JOHAN DIE HAEN.

(Die Haen was Auditeur bij de Rekenkamer).

Zie de rekeningen uit Inv. Rekenkamer, p. 536.

PRO MEMORIE.

Tot de stukken, die uit Roermond, na de reductie van die stad in 1632 onder het gezag van de Staten, door de Gedelegeerden uit het Hof, de Rekenkamer en de Leenkamer naar Arnhem zijn overgebracht, behooren ook de charters enz., omschreven in den inventaris, waarvan het opschrift luidt als volgt:

„Inventaris van den brieven, tittelen ende munimenten, gevonden in drie coffers die over langen tijt geleden gerust hebben tot Grave, die welcke jegenwoirdelijck gerecouvreert zijn van mijnen Heere van Bueren vuyt crahte van zekere brieven van verbande van wijlen zijnen vader Her Floris van Egmont, welcke brieven ende munimenten de voirs. Heere van Bueren heeft Dijcken, een van den meesters van de camer van der Rekeninghe in Brabant, als daer toe van der voirs. camere gecommitteert, gelevert den dach der maent van a° XL, sonder inventaris. Sijn die alsoe geinventarieert ende geintituleerd als hier naevolght, ende daer naer gesepareert te weten, erst alle munimenten van acquesten, leenen, testamenten, huwelijcksche voirweerden, previlegien, actien met eender laijen al in een kiste elck op tzijn in vier laijen buyten op

't coffer oft kiste, gemarqueert metter Letteren A, ende obligatien ende alienatien in een andere coffere oft kiste, buyten gemarkeert metter Letteren B, die van luttel importancien zijn in een andere coffere, gemarqueert C, ende quictancien in een andere coffere, gemarqueert buyten mitter Letteren D, al berustende in d'voirs. Camere van d'Rekeningen in de Gelressche camere aldair", welke inventaris VIIIc LXII nummers bevat. De daarin vervatte stukken zijn, voor zoo verre nog aanwezig, opgenomen in den inventaris van charters van de Rekenkamer, opgemaakt door wijlen mr. Is. An. Nijhoff en in den inventaris van de Rekenkamer onder de rubrieken: *Arnold*, *Pandeerschrijvingen*, *Reinald IV*, *Oijen en Dieden*.

De overbrenging van de in bovenstaanden inventaris omschreven stukken blijkt uit de aanteekening, voorkomde in het 3[de] Memoriaalboek van de Rekenkamer op 13 Augustus 1633:

„Is aan Dr. Pontanus, historiographus van Gelderland, hier ter Camere gelevert enen inventaris van de brieven en de charters, tot Graeve langen tijdt gelegen hebbende, in drie kofferen, gerecouvreert uyt handen van den Heeren van Bueren ende in de Reeckencaemer van Brabant overgebracht bij N. van Dijck, Commissaris, anno 1540, waervan d'originele brieven nu van Ruremunde op deze Caemer zijn gebracht."

Inv. Rekenkamer.

Charters.

—

2 d.

Een boek, waarin geregistreerd zijn de privilegiën van Roermond, Venlo en Arnhem, overeenkomsten aangaande de pandschap van Emmerik en de Lijners enz., voerende ten opschrift: „*Register van verscheiden copien zoo vuyt die Rekencaemer van Arnhem als Brabant*".

(Zoowel uit de hand, waarmede dit boek is geschreven, als uit het gebezigd papier blijkt, dat het in het Roermondsch archief te huis behoort.)

Inv. Rekenkamer.

Commissiën

—

2. a.

Drie oude boeken of registers van afgelegde eeden.

Het *derde boek* behoort bij Roermond, zooals duidelijk blijkt uit den eed, door de kapiteins van oorlogschepen, voor Venlo liggende, in 1627 en 1629 (folio XXXVIIvso) aan den Koning afgelegd.

Pakket van Karel van Egmond.

1530. Op ten VIIIen dach Octobris.

Lastgeving van Hertog Karel van Egmond aan de Ambtlieden in het kwartier van Roermond om de penningen tot onderhoud van de ruiters en knechten tegen die van Wisch uit te zetten en in handen van den Ambtman van Kessel, Johan van Wytenhorst, te storten.

Origineel op papier.
(Uit het in dorso aangeteekende, geschreven met de hand, die op de overige Roermondsche stukken voorkomt, blijkt, dat dit stuk uit het archief van Roermond afkomstig is.)

Inv. Rekenkamer.

Rekenkamer van Gelderland

—

8.

Register inhoudende: „Ordonnantie ende Instructie voer die van de Rekencamere in Gelre geordineert bij der Co. Mat. den IX Februarij anno XVc acht en vijftich".

Dit in perkament gebonden register behoort tot het Roermondsche archief op grond, dat de inhoud met dezelfde hand als die der andere Roermondsche stukken is geschreven, terwijl er ook een afschrift van een schrijven van de Aartshertogen van 22 Juni 1619 aan de Rekenkamer te Roermond in voorkomt, voorschriften inhoudende hoe te handelen met de slecht betalende ontvangers etc.

Inv. Rekenkamer.

Rekeningen.

D.

REKENINGEN van renten en inkomsten van conti en tollen over de jaren 1581 tot 1621 of na de af des Koniugs van Spanje aan de Spaansche zijde g

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoor geslote
	1e. Rekeningen van Landrentmeesters generaals		
1ste	Ido Grammaijo	19 Januari 1596 tot 31 Dec. 1596	te Roermond bruari 159
2de	Idem	1 Jan. 1597-31 Dec. 1597	te Roermond 1598.
3de	Idem	1 Jan. 1598-31 Dec. 1598	door Verrey Aug. 1599.
4de	I em	1 Jan. 1599-31 Dec. 1599	te Maastricht 1605.
5de en 6de	Idem	1 Jan. 1600-31 Dec. 1600	te Maastricht 1605.
		1 Jan. 1601-31 Dec. 1601	te Maastricht, 1606.
		(Deze beide rekeningen zijn in een b zamen gebonden.)	
7de, 8ste en 9de	Idem	1 Jan. 1602-31 Dec. 1604	te Maastricht, 1606.
10de	Idem	1 Jan. 1605-31 Dec. 1605	te Maastricht, 1607.
11de	Idem	1 Jan. 1606-31 Dec. 1606	te Maastricht, 1607.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
12de	Ido Grammaije	1 Jan. 1607-31 Dec. 1607	te Maastricht, 1 Febr. 1609.
13de	Idem	1 Jan. 1608-31 Dec. 1608	door Verreyken, 20 April 1610.
14de	Idem	1 Jan. 1609-31 Dec. 1609	te Maastricht, 21 April 1610.
15de	Idem	1 Jan. 1610-31 Dec. 1610	te Roermond, 17 Mei 1612.
16de	Idem	1 Jan. 1611-31 Dec. 1611	door Verreyken, 24 Mei 1613.
17de	Idem	1 Jan. 1612-31 Dec. 1612	door Verreyken, 27 Febr. 1614.
18de	Idem	1 Jan. 1613-31 Dec. 1613	door Verreyken, 3 Mei 1615.
19de	Idem	1 Jan. 1614-31 Dec. 1614	door Verreyken, 21 Juli 1616.
20ste	Idem	1 Jan. 1615-31 Dec. 1615	door Verreyken, 15 Febr. 1617.
21ste	Idem	1 Jan. 1616-31 Dec. 1616	door Verreyken, 6 Nov. 1617.
22ste	Idem	1 Jan. 1617-31 Dec. 1617	te Roermond, 16 April 1619
23ste	Idem	1 Jan. 1618-31 Dec. 1618	te Roermond, 6 Juli 1619.
24ste	Idem	1 Jan. 1619-31 Dec. 1619	te Roermond, 29 Aug. 1620.
25ste	Idem	1 Jan. 1620-31 Dec. 1620	te Roermond, 4 Maart 1623.
26ste	Idem	1 Jan. 1621-31 Dec. 1622	te Roermond, 30 Jan. 1624.
1ste	Albert Bouwens van der Boye	1 Jan 1627-31 Dec. 1627	te Roermond, 29 Aug. 1628.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoo[rd en] geslot[en]
2de	Albert Bouwens van der Boye	1 Jan. 1628-31 Dec. 1628	te Roermond 1629.
3de	Idem	1 Jan. 1629-31 Dec. 1629	te Roermond 1630.

2a. *Rekeningen van het zegelregt der Canzelarij*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoo[rd en] geslot[en]
1ste	Reijnier Pijbes	10 April 1580-9 April 1591	te Roermond bruari 159
2de	Idem	10 April 1591-9 April 1602	te Roermond 1603.
3de en laatste	wijlen Idem	10 April 1598-9 Sept. 1602	te Roermond 1603.
		(Deze 3 rekeningen zijn in een band bonden.)	
1ste en laatste	Ieronimus van den Kerckhove	9 Dec. 1602-12 Aug. 1605	te Roermond, 1627.

2b. *Rekeningen van den ontvangst der Heergewade Leenen.* (1)

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoo[rd en] geslot[en]
1ste	Aggeus van Saulheen	1 Jan. 1586-31 Dec. 1587	te Roermond, 1593.
2de	Idem	1 Jan. 1587-31 Dec. 1587	te Roermond, 1593.
3de	Idem	1 Jan. 1588-31 Dec. 1588	te Roermond, 1593.
4de	Idem	1 Jan. 1589-31 Dec. 1589	te Roermond, 1593.

(1) Zie ook pag. 536.

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
5de	Aggeus van Saulheen	1 Jan. 1590–31 Dec. 1590	te Roermond, 15 Jan. 1593.
6de	Idem	1 Jan. 1591–31 Dec. 1591	te Roermond, 15 Jan. 1593.
		(Deze zes rekeningen zijn te zamen in een band ingebonden.)	
e en laatste.	Idem	1 Jan 1592–19 Aug. 1593	te Roermond, 24 Sept. 1594.
1ste	Simon van Saulheen	20 Aug. 1593–20 Aug. 1595	door de Marcs, 14 Juni 1601.
2de	Idem	20 Aug. 1595–20 Aug. 1597	te Roermond, 16 Juni 1601.
		(Deze beide rekeningen zijn te zamen in een band ingebonden.)	
3de	Idem	20 Aug. 1597–31 Dec. 1680	door Verreyken, 7 Nov. 1613.
1ste	Atart van Saulheen	23 April 1610–31 Dec. 1613	door Verreyken, 16 Oct. 1614.
le en laatste	Idem	1 Jan. 1614–20 Juli 1615	ter Rekenkamer, 18 Nov. 1616.
1ste	Ewalt Ridder	20 Oct. 1616–31 Dec. 1617	te Roermond, 29 Maart 1618.
2de	Idem	1 Jan. 1618–31 Dec. 1618	te Roermond, 16 Mei 1619.
3de	Idem	1 Jan. 1619–31 Dec. 1619	te Roermond, 30 Juli 1620.
4de	Idem	1 Jan. 1620–31 Dec. 1620	te Roermond, 6 Maart 1623.
5de	Idem	1 Jan. 1621–31 Dec. 1622	te Roermond, 24 Sept. 1630.

Hoev.elste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgeho a geel
	2e. *Rekeningen van den ontvangst der Expl van den Hove.*		
1ste en laatste	Adriaan van den Borgh	17 Juli 1603–28 Aug. 1605	door Verr Juni 161
2de en laatste	Simon van Saulheen	1 Jan. 1609–23 April 1610	door Ver Juni 161
		(N.B. 1ste rekening ontbreek	
1ste	Alart van Saulheen	23 April 1610–3 Sept. 1613	te Roermo 1614.
2de en laatste	Idem	4 Sept. 1613–20 Juli 1615	door Verr Dec. 161
1ste	Ewalt Ridder	14 Nov. 1615–31 Dec. 1617	te Roermon 1619.
2de	Idem	1 Jan. 1618–31 Dec. 1618	te Roerm 1619.
3de	Idem	1 Jan. 1619–31 Dec. 1619	te Roermon 1620.
4de	Idem	1 Jan. 1620–31 Dec. 1620	te Roermo 1623.
5de	Idem	1 Jan. 1621–12 Dec. 1621	te Roermo 1630.
6de	Idem, door diens Subst. G. Lindtgen	13 Dec. 1621–31 Dec. 1622	te Roermor 1630.
7de	Idem, door diens Subst. G. Lindtgen	1 Jan. 1623–31 Dec. 1623	te Roermor 1630.

(Hierbij staat van ontvang der exploieten bediend do Lindtgen als Substituut van E. Ridder. 1 Jan. 1624—31 en staat van ontvang en uitgaven, 1 Jan. 1624—31 De

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeester.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	3. ***Rekeningen van den ontvangst der renten en inkomsten van de domeingoederen.***		
	a. ***In het kwartier van Nijmegen met de heerlijkheid Midlaar (ook Oijen en Dieden).***		
23ste	Jacob Garbrants	April 1585–24 Sept. 1590 (na de reductie der stad Nijmegen onder Spaansch gezag)	te Roermond, 26 Sept. 1592.
24ste	Idem	24 Sept. 1590–23 Sept. 1591	te Roermond, 28 Sept. 1600.
25ste	Idem	24 Sept. 1591–23 Sept. 1592	door Verreyken, 28 Sept. 1600.
26ste	Idem	24 Sept. 1592–23 Sept. 1593	te Roermond, 27 Oct. 1600.
27ste	Idem	24 Sept. 1593–23 Sept. 1594	door Verreyken, 28 Sept. 1600.
28ste	Idem	24 Sept. 1594–23 Sept. 1595	door Verreyken, 24 Oct. 1600.
29ste	Idem	24 Sept. 1595–23 Sept 1596	door Verreyken, 7 Dec. 1600.
30ste	Idem	24 Sept. 1596–31 Dec. 1599	door Verreyken, 12 Dec 1600.
ste en laatste	Idem	1 Jan. 1600–31 Dec. 1602	te Roermond, 20 Febr. 1604.
ste (Nijmegen Middelaar)	Johan van Grootveld	Petri ad Cathedram 1603 Petri 1608	te Maastricht, 22 Jan. 1609.
2de (idem)	Idem	1 Jan. 1608–31 Dec. 1608	te Roermond, 30 Jan. 1619.
te (Middelaar)	Idem	1 Jan. 1609–31 Dec. 1614	te Roermond, 30 Jan. 1619.
2de (idem)	Idem	1 Jan. 1615–31 Dec. 1615	te Roermond, 3 Febr. 1619.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeester.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
3de (idem)	Johan van Grootveld	1 Jan. 1616-31 Dec. 1619	te Roermond, 8 Mei 1620.
4de (idem)	Idem	1 Jan. 1620-31 Dec. 1621	te Roermond, 12 Oct. 1624.
5de (idem)	Idem, gedaan door diens Weduwe	1 Jan. 1622-31 Dec. 1624	te Roermond, 20 Febr. 1626.
	(Hierbij ook een kohier van restanten, 1604-1609).		
1ste (idem)	Evert van der Heyden	1 Jan. 1625-31 Dec. 1625	te Roermond, 3 Maart 1627.
2de (idem)	Idem	1 Jan. 1626-31 Dec. 1628	te Roermond, 28 Febr. 1630.

b. *In Veluwe en Veluwezoom.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeester.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Thomas Gramaije	31 Oct. 1585-13 Juli 1586	te Roermond, 28 Juli 1594.
		(Eene rekening (afgehoord) voor het Hof, éene (onafgehoord) voor de Kamer en een staat van ontvang.)	
2de	Idem	13 Juli 1586-13 Juli 1587	door Verreyken, 21 Maart 1609.
		(en eene rekening 11 Nov. 1586-11 Nov. 1587 (onafgehoord))	
3de	Idem	13 Juli 1587-12 Juli 1588	te Maastricht, 21 Maart 1609.
		(en eene rekening 11 Nov. 1587-11 Nov. 1588 onafgehoord)	
4de	Idem	13 Juli 1588-12 Juli 1589	te Maastricht, 11 Dec. 1609.
5de	Idem	13 Juli 1589-12 Juli 1590	te Maastricht, 21 Dec. 1609.
6de	Idem	13 Juli 1590-11 Juni 1591	te Maastricht, 30 Dec. 1609.

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	4 *Rekening van contributie of buitengewone schatting*		
	a. *In het kwartier van Nijmegen.*		
1ste	Herman van den Haeve	11 Maart 1584–28 Oct. 1585	door Verreyken, 22 Dec. 1603.
2de	Idem	28 Oct. 1585–31 Jan. 1588	door Verreyken, 26 Oct. 1606.
1ste	Arnoldt van Hartevelt	1 April 1589–31 Maart 1590	te Roermond, 19 Oct. 1596.
e en laatste	Idem	1 April 1590–30 Sept. 1591	te Roermond, 8 Nov. 1596.
1ste er- en Neder- iwe, Maas & il, Rijk van Nijmegen.)	Johan van Grootfeldt	1 Febr. 1592–31 Jan 1593	te Roermond, 28 Juni 1593.
2de	Idem	1 Febr. 1593–31 Jan. 1594	te Roermond, 9 Nov. 1594.
3de	Idem	1 Febr. 1594–31 Jan. 1595	te Roermond, 6 Febr. 1596.
4de	Idem	1 Febr. 1595–31 Jan. 1596	te Roermond, 19 Mei 1597.
		(Deze 4 bovenstaande rekeningen zijn in een band gebonden.)	
5de	Idem	1 Febr. 1596–31 Jan. 1597	te Roermond, 29 Mei 1597.
6de	Idem	1 Febr. 1597–31 Jan. 1598	ten bureele der camer 23 Dec. 1598.
7de	Idem	1 Febr. 1598–31 Oct. 1598	te Roermond.
		(Deze 3 bovenstaande rekeningen zijn in een band gebonden.)	

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoor geslote
8ste	Johan van Grootfeldt.	1 Nov. 1598-30 Sept. 1600	door Verreijk 1600
9de	Idem	1 Oct. 1600-31 Dec. 1600	door de Marc 1601.
10de	Idem	1 Jan. 1601-31 Mei 1601	door Verrey Oct. 1602.
11de	Idem	1 Juni 1601-31 Mei 1602	te Roermond, 1603.
12de	Idem	1 Juni 1602-31 Mei 1603	te Roermond, 1604.
13de	Idem	1 Juni 1603-31 Mei 1604	te Maastricht 1604.
14de	Idem	1 Juni 1604-28 Febr. 1605	te Maastricht, 1605.
15de	Idem	1 Maart 1605-28 Febr. 1606	te Maastricht 1606.
16de	Idem	1 Maart 1606-31 Dec. 1606	te Maastricl Maart 1607
17de	Idem	1 Jan. 1607-31 Dec. 1607	te Maastric Maart 1608
18de	Idem	1 Jan. 1608-3 Maart 1609	door Verrey Dec. 1616.
	(Na het 12-jarig bestand.)		
1ste	Idem	9 April 1621-9 Oct. 1621	te Roermond 1622.
2de	Idem	9 Oct. 1621-8 April 1622	te Roermond, 1622.
3de	Idem	9 April 1622-8 April 1623	te Roermond, 1623.
4de	Idem	9 April 1623-8 Oct. 1623	te Roermond, 1624.
5de	Idem	9 Oct. 1623-8 April 1624	te Roermond, 1624.

Hoeveelste rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
le en laatste	diens Weduwe, Theodora Kanijs	9 April 1624-8 April 1625	te Roermond, 23 Febr. 1626.
e en laatste, diend 4 Febr. 1626	Theodora Kanijs, Weduwe van Johan van Grootveld	9 April 1609-9 Oct. 1621	te Roermond, 20 Febr. 1626.
e en laatste	Eadem	1 Nov. 1623-9 April 1625	te Roermond, 12 Maart 1626.
1ste	Johan van de Leene	9 April 1625-8 April 1626	te Roermond, 23 Nov. 1626.
2de	Idem	9 April 1626-8 Oct. 1626	te Roermond, 16 April 1627.
3de	Idem	9 Oct. 1626-8 April 1627	door den Superintendent, 10 Sept. 1627.
4de	Idem	9 April 1627-8 Oct. 1627	te Roermond, 1 Febr. 1628.
5de	Idem	9 Oct. 1627-8 April 1628	te Roermond, 19 Dec. 1628.
6de	Idem	9 April 1628-8 Oct. 1628	te Roermond, 19 Dec. 1628.
7de	Idem	9 Oct. 1628-8 April 1630	te Roermond, 13 Jan. 1631.

b. *In Bommeler- en Tielerweerden enz.* (*Beesd*, *Renooi*, *Acquoi*, *Marienweerd*, *Buren*, *Culenborg*.)

1ste	Thomas Maes	1 Jan. 1592-30 Dec. 1594	te Roermond, 3 Febr. 1596.
2de	Idem	1 Jan. 1595-31 Dec. 1595	te Roermond, 9 Febr. 1596.
3de	Idem	1 Jan. 1596-31 Maart 1597	te Roermond, 23 Mei 1597.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoo geslot
4de	Thomas Maes	1 April 1597–3 Nov. 1598	te Roermon 1598.
		(Deze 4 bovenstaande rekeningen z band ingebonden.)	
5de	Idem	1 Dec. 1598–31 Aug. 1600	te Roermon 1601.
6de	Idem	1 Sept. 1600–31 Dec. 1602	door Verrey 1603.
7de	Idem	1 Jan. 1603-31 Dec. 1603	te Roermon 1604.
8ste	Idem	1 Jan. 1604–30 Juni 1604	door Verre Oct. 1604.
9de	Idem	1 Juli 1604–28 Febr. 1605	te Maastricl 1605.
10de	Idem	1 Maart 1605–28 Febr. 1606	te Maastrich 1606.
11de	Idem	1 Maart 1606–28 Febr. 1607	te Maastricl 1607.
12de	Idem	1 Maart 1607–29 Febr. 1608	te Maastrich 1608.
	(Na het 12-jarig bestand.)		
1ste	Idem	9 April 1621–8 Oct. 1621	te Roermon 1621.
2de	Idem	9 Oct. 1621–8 April 1622	te Roermon 1622.
1ste	Laurens van den Eynde	9 Sept. 1623-27 Jan. 1624	te Roermond 1624.
2de	Idem	9 Juni 1624–8 Dec. 1624	te Roermond 1625.
3de	Idem	9 Dec. 1624–8 Mei 1626	te Roermond 1626.

...te ...n g.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	Laurens van de Eynde.	9 Mei 1626-8 Febr. 1627	te Roermond, 22 Mei 1627.
	Idem	9 Febr. 1627-8 Nov. 1627	te Roermond, 13 Mei 1628.
	Idem	9 Nov. 1627-8 Aug. 1628	te Roermond, 14 Nov. 1628.
		(De rekeningen 5 en 6 zijn te zamen in een band gebonden.)	
	Idem	9 Aug. 1628-8 Jan. 1631	te Roermond, 16 Juli 1631.

c. *Op de Veluwe*

...te ...n g.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
...atste 18 Mei ...)	Erven van Jacob Botter.	1585	door Verreyken, 5 Juni 1615.
	Derick Bueckefoort	18 Juli 1585-17 Juli 1586	door Verreyken, 14 April 1612.
	Idem	18 Juli 1586-17 Oct. 1587	door Verreyken, 14 April 1612.
		(Beide bovenstaande rekeningen zijn in een band te zamen ingebonden.)	
...atste	Thomas Gramaye	1 April 1588-1 April 1591	te Roermond, 17 Oct 1594.
...bbel)	Johan van Heteren	1 Aug. 1596-31 Aug. 1597	te Roermond, 19 April 1599.
...bbel)	Idem	1 Nov. 1598-.	door Verreyken, 13 Maart 1600.
...atste	wijlen Idem	1599 en 1600	te Roermond, 15 Dec. 1618.

Hoofdelijke Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgeho geslo
1ste	Godefroy Rutsinex, genaamd Borchloo	1 Jan. 1602-31 Dec. 1607	te Maastric 1608.
1ste	Casper van Hattem	10 April 1621-9 Sept. 1621	door V. D hout en 25 Oct. 1
2de en laatste	Idem	9 Sept. 1621-8 April 1622	te Roermo 1623.
1ste	Assuerus Hulsinck	9 Dec. 1622-9 Dec. 1624	door v. D Maart 16
2de	Idem	10 Dec. 1624-9 Dec. 1625	te Roermo 1626.
3de	Idem	9 Jan. 1626-9 Juni 1626	te Roermon 1626.
4de	Idem	8 Juni 1626-9 Dec. 1626	te Roermon 1627.

d. *In de Graafschappen Zutphen en Berg en Ambt van Breevoort.*

1ste	Jan van Lamsweerde	1 April 1589-3 Maart 1590	te Roermon 1593.
2de	Idem	1 April 1590-3 Sept. 1592	te Roermon 1593.
3de	Idem	1 Oct. 1592-31 Dec. 1595	te Roermon 1596.
4de en laatste	Idem	1 Jan. 1596-31 Maart 1596	door Verre Dec. 1599
		(Deze 4 rekeningen zijn te zamen in gebonden.)	

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten,
1ste	Gerhart Giginck	1 April 1596-30 Sept. 1597	door Verreyken, de Mares, Doublet, Cuens en Elshout, 4 Sept. 1599.
2de	Idem	1 Dec. 1598-30 Nov. 1599	door Verreyken, 21 Oct. 1601.
3de	Idem	1 Dec. 1599-30 Nov. 1600	door Verreyken, 23 Oct. 1601.
1ste	Johan de Bruyn	1 Dec. 1600-30 Mei 1601	door Verreijken, 24 Oct. 1601.
2de	Idem	1 Oct. 1603-31 Juli 1605	te Maastricht, 30 Juli 1607.
3de	Idem	1 Aug. 1605-31 Jan. 1607	te Maastricht, 31 Juli 1607.
4de	Idem	1 Febr. 1607-31 Aug. 1607	te Maastricht, 15 Jan. 1608.
		(Deze 4 bovenstaande rekeningen zijn te zamen in een band gebonden.)	
1ste	Godefrijdt Ruting, Borchloo	1 Sept. 1607 29 Febr. 1608	door Verreyken, 31 Maart 1608.
2de	Idem	1 Maart 1608-31 Juli 1608	te Maastricht, 20 Sept. 1608
3de	Idem	1 Aug. 1608-28 Febr. 1609	te Maastricht, 29 Aug. 1609.
4de	Idem	Maart 1609	te Maastricht, 20 Mei 1609.
5de en laatste	Idem	31 Maart 1609-9 April 1609	te Maastricht, 11 Juni 1610.
		(De rekeningen, 3, 4, en 5 zijn in een band te zamen ingebonden.)	
1ste	Ivo van Elshout	10 April 1621-9 Sept. 1621	te Roermond, 1 Maart 1622.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
2de	Ivo van Elshout	9 Sept 1621–8 Maart 1622	te Roermond, 7 Juli 1622.
3de	Idem	9 Maart 1622–8 Sept. 1622	te Roermond, 3 Januari 1623.
4de	Idem	9 Sept. 1622–8 Maart 1623	te Roermond, 11 Oct. 1623.
5de	Idem	9 Maart 1623–8 Sept. 1623	te Roermond, 11 Oct. 1623.
6de	Idem	9 Sept. 1623–8 Maart 1624	te Roermond, 20 Aug. 1624.
7de	Idem	9 Maart 1624–8 Sept. 1624	te Roermond, 2 Aug. 1625.
8ste	Idem	9 Sept. 1624–8 Maart 1625	te Roermond, 15 April 1625.
9de	Idem	9 Maart 1625–8 Sept. 1625	te Roermond, 24 Jan. 1626.
10de	Idem	9 Sept. 1625–8 Maart 1626	te Roermond, 17 Juli 1626.
1ste en laatste	Assuerus Hulsinck	9 Febr. 1627–8 Oct. 1627	te Roermond, 15 Mei 1628.
1ste	Gisbert van Ravenswaey.	9 Oct. 1627–8 April 1629	te Roermond, 23 April 1629.
2de	Idem	9 April 1629–8 Oct. 1630	te Roermond, 26 Jan. 1631.

5. *Rekeningen van tollen en licenten.*

a. *Op den Bommelsche tol, eerst te Bommel en daarna te Grave geheven.*

1ste	Bartholomeus Gijsberts	12 Maart 1584–31 Dec. 1587	te Roermond, 27 Febr. 1589.

Hoeveelste ek'ening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
2de	Bartholomeus Gijsberts.	1 Jan. 1588–31 Dec. 1588	te Roermond, 16 Maart 1590.
3de	Idem	1 Jan. 1589–31 Dec. 1589	te Roermond, 16 Maart 1590.
4de	Idem	1 Jan. 1590–31 Dec. 1590	te Roermond, 4 Juli 1592.
5de	Idem	1 Jan. 1591–31 Dec. 1591	te Roermond, 4 Juli 1592.
6de	Idem	1 Jan. 1592–31 Dec. 1592	te Roermond, 26 Aug. 1594.
e en laatste	Idem	1 Jan. 1593–17 Juli 1593	te Roermond, 16 Sept. 1594.
	Herman van den Gheest,	31 Oct. 1593–21 Oct. 1596	te Roermond, 10 Febr. 1599.

b. *Op den tol te Batenburg*

e en laatste	Bartholomeus Gijsberts.	24 April 1584–13 Aug. 1587	te Roermond, 23 Febr. 1589.

c. *Op den tol tot Oijen.*

	Dierick Wijntkents	1 April 1596–21 Oct. 1596	door Verreyken, 27 Juni 1600.
2de	Matthijs van Lyth	1 Jan. 1604–30 Juni 1604	te Maastricht, 13 Sept. 1605.
1ste	Ewalt Ridder	1 Nov. 1606–31 Dec. 1607	door Verreyken, 27 Juni 1611.
4de	Idem	1 Jan. 1610–10 Sept. 1610	door Verreyken, 28 Juli 1615.

Hooveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste en laatste	Johan Cloot	10 Mei 1621–9 Nov. 1621	te Roermond, 27 Mei 1627.

a. *Licenten op den Rijn en Paspoorten.*

Hooveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	Johan van Lamzweerde	1 Febr. 1596–8 Aug. 1597	te Roermond, 8 Maart 1599.
	Johan van Hetteren	20 Maart 1599–15 Oct. 1599	door Verreyken, 3 Maart 1600.
1ste en laatste	Jan Valckenborch	31 Mei 1607–6 Maart 1609	te Roermond, 7 Maart 1611.
1ste	Geerlingh Ruijs	12 Sept. 1621–11 Sept. 1622	te Roermond, 14 Juni 1623.
2de	Idem	12 Sept. 1622–11 Sept. 1623	te Roermond, 18 Dec. 1624.

Licenten (*van Zutphen*) *tot Grol* (gecollecteerd).

Hooveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste en laatste	Johan de Bruyn	4 Dec. 1606–7 Oct. 1707	te Maastricht, 10 Juli 1608.
1ste	Godefrijdt Ruting	16 Oct. 1607–29 Febr. 1608	door Verreyken, 31 Maart 1608.
2de en laatste	Idem	1 Maart 1608–23 April 1608	door Verreyken, 16 Sept. 1608.
		(Deze 2 bovenstaande rekeningen zijn in een band ingebonden.)	
1ste	Ivo van Elshout	24 April 1608–23 April 1609	te Maastricht, 1 Oct. 1609.

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of afgesloten.
2de	Ivo van Elshout	24 April 1609–23 April 1610	door Verreyken, 6 Maart 1611.
3de	Idem	24 April 1610–16 Juli 1611	te Roermond, 28 Nov. 1623.
		(Hierbij de Staat van I. v. Elshout over 24 April 1610–28 Mei 1611.)	
4de	Idem	21 Juni 1621–29 Sept. 1621	te Roermond, 19 Oct. 1622.
5de		Ontbreekt	
6de	Idem	1 Juni 1622–31 Dec. 1622	te Roermond, 27 Nov. 1623.
7de	Idem	1 Jan. 1623–31 Dec. 1623	te Roermond, 11 Sept. 1624.
8ste		Ontbreekt.	
9de	Idem	1 Juli 1624–31 Dec. 1624	te Roermond, 3 Sept. 1625.
10de	Idem	1 Jan. 1625–30 Juni 1625	te Roermond, 29 Mei 1626.
1e en laatste	Idem	1 Juli 1625–19 Aug. 1625	te Roermond, 6 Nov. 1626.

d. *Licenten te Doetichem.*

2de	Reyner van Werven	1 Juli 1624–31 Dec. 1624	te Roermond, 25 Sept. 1625.
3de	Idem	1 Jan. 1625–30 Juni 1625	overgebracht in de 10de rek. van J. van Elshout, fol. LXXII vso.
4de	Idem	1 Juli 1625–19 Aug. 1625	overgebracht in de 11de rek. van J. van Elshout, fol. XXIV vso.

Inv. Rekenkamer

Rekeningen

E. 2. *e*.

(Zie ook onder Rek 2*b*, pag. 520.)

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoo geslot
	Rekeningen van den ontvangst der Heergewaden verhefte of getransporteerde leenen. (1)		
	Pieter van St. Pieter	1 Oct. 1574–30 Sept. 1575	
24ste	Idem	1 Oct. 1575–30 Sept. 1576	
25ste	Idem	1 Oct. 1576–30 Sept. 1577	
26ste	Idem	1 Oct. 1577–18 Oct 1578	
27ste	Idem	1 Oct. 1581–30 Sept. 1582	
28ste	Idem	1 Oct. 1582–30 Sept. 1583	
29ste	Idem	1 Oct. 1583–25 April 1585	
30ste			

(1) Deze rekeningen zijn alle op 12 Juli 1585 door de weduwe van St. I Roermond ingeleverd. Zie ook Leenstukken, Inv. p. 514.

Inv. Rekenkamer.

—

Spaansche onlusten.

—

Losse stukken tot de geschiedenis van Gelderland gedurende den oorlog tegen Spanje en wel na den jare 1581.

a. 1593. Uyt Bruyssel den IIIIen Febr.

Schrijven van Johan van Wesenhagen aan de Rekenkamer te Roermond, dat hij steeds was bereid om af te rekenen; dat hij echter eerst naar Brussel was gegaan om te weten hoe de betaling van 's Konings pachthoeven mocht zijn; dat hij ongenegen is 1000 gl. te betalen, dewijl hij zooveel niet schuldig is.

Origineel, (get.) Jo. v. Wesenhagen.

b. Ontvangen XXII Aprilis (15) XCIII.

Request van Joh. van Wesenhagen, om nog 12 dagen uitstel tot het doen van rekening in welken tijd hij zijne papieren en register te Gennep bij de hand kan nemen.

Origineel of copie, ongeteekend.

c. 1593. Uyt Grave den 4 Maij.

Schrijven van Joh. van Wesenhagen aan de Rekenkamer te Roermond, waarbij hij zijne rekening overzendt met verschillende opmerkingen dienaangaande.

Origineel ondert. door Jo. v. Wesenhagen.

d. Rekening van Johan van Wesenhagen „van al 't gene dat hij voers. heeft ontfangen van Co. Maj. Domeynen in de Renesche Venen en den Strychte van Utrecht sedert den sevensten Septembris XVcLXXXVII, totten VIIen Septemb. Anno XVc twee en negentich incluis etc."

Origineel, ongeteekend en niet afgehoord.

e. 1593. Uyt Emerijck den 30sten Augusti.

Schrijven van Joh. van Wesenhagen aan de Rekenkamer te Roermond, in antwoord op een schrijven van de Kamer dd. 28 Juli 1593 „dat de kamer wel weet, dat hij bij faulte van eenigge maintenuement in gheene administratie, te [weten van

de goederen in het kwartier van Nijmegen en Zutphen] en hebbe moegen commen ende alsdaer ook geenen ontfanck en hebbe gehadt etc." wijders dat het hem verwondert, dat men vermeent, dat zijne ingediende rekening niet goed is ingericht.

Origineel ondert. door Jo. van Wesenhage.

f. 1596. Datum den 22en Martij.

Verbaal van de verklaring van den Auditeur van de Rekenkamer, Elshout, dat de opbrengst van het houtgewas, staande op het goed van Frederik van Marhulsen, dat wegens diens rebellie in 1583 was geconfisceerd, bij absentie van hem (Elshout) in handen van de raden en commissarissen, Joost van Cranevelt, den momber Melchior ten Benschop, Berck en Coenraet van Mekeren was gestort enz.

Ondert. door Jo. van Weesenhagen.

Zie ook Spaansche onlusten C n°. 1 op 1584.

Rekenkamer.

—

Spaansche onlusten.

—

C. No. 1.

—

Losse stukken tot de geschiedenis der Spaansche onlusten, na den jare 1581.

1582.

Verzoek van de inwoners van de stad Gelder aan den Hertog om schadevergoeding voor de geleden verliezen door inlegering, door het maken van verdedigingswerken, waardoor de eigendommen der inwoners waren afgegraven enz.

Origineel, ongeteekend met het daarop gesteld appointement van 15 November 1582, waarbij aan de Rekenkamer wordt opgedragen commissarissen ten fine van onderzoek naar Gelder te zenden.

Hierbij de brief van den Hertog, waarbij het request aan de Rekenkamer wordt toegezonden, dd. 15 Nov. 1582.

1584. de Tournaij ce XIII de Janvier.

Schrijven van Parma aan de Rekenkamer te Roermond om eene opgave van de geconfisceerde goederen te bekomen.

Origineel ondert. Alexander.

1584. Grolle den 10en Septemb.

Schrijven van Johan van Weesenhagen aan de Rekenkamer te Roermond, dat Verdugo hem te Zutphen niet had willen toelaten ten einde daar de accijnsen enz. in te vorderen, dat ten Benschup uit de opbrengsten van het hout van Marhulsen, dat als geconfisceerd was verkocht, gelden had ontvangen etc. etc.

Origineel ondert. door Johan van Weesenhagen.
Zie Spaansche onlusten, B 1.

1586/7.

Eenige te samen ingenaaide aanteekeningen van ter Rekenkamer voorgevallen zaken (minuut notulen?), loopende van 10 Dec. 1586—13 Aug. 1587.

1587. den vier en twintichsten dagh van Januario.

Octrooi van Filips II aan de stad Venlo om licentgeld te mogen heffen.

Ongewaarmerkte copie.

Zie Sivré, Inv. Roermond II, p. 109.

1590—1596.

Verschillende te zamen ingenaaide stukken, betreffende de geconfisceerde goederen.

Origineelen en copieën.

1591.

Verzoek aan de Rekenkamer te Brussel van den ritmeester, Christoffel Schenck, baron van Toutenberg en diens lieutenant Wensel van Greve c. s. om betaling.

Origineel, ongeteekend met appointement, d.d. 26 Maart 1591, dat de Rekenkamer te Roermond een jaar rente zal betalen etc.

Hierbij nog een brief, d.d. 5 Juni 1591, van den Raad van Financiën over deze zaak.

1595—1607.

Verschillende te zamen ingenaaide stukken, betreffende de schippersstuer of superplus te Venlo.

Origineelen en minuten.

1597—1610.

Verschillende stukken, betreffende de afrekening, gehouden met Arnold van Boicholt, commandant van het garnizoen te Venlo.

Origineelen, copieën, minuten.

1598.

Protest van den cancelier Criep aan Zijne Hoogheid gericht, betreffende de lastgeving aan hem (Criep) gegeven, om eenige kohieren van geconfisceerde goederen aan de Rekenkamer in te leveren.

Origineele copie get. door G. de Criep.

Hierop is eene verklaring van den griffier Pijbes, dd. 28 April 1598, gesteld, waarbij de griffier verklaart, dat Criep 2 kohieren, 1°. Coyer van de goederen, toebehoorende d'absente personen enz. ende eyndende Jan van Evertz, zone van Engel Evertz van Gelder, dient alsnoch den fiant en 2°. groot XII bladen, beginnende coijer van geannotierde goederen van deghenen enz. en eyndende een bouhoff opt Rosselt op ten wech naer Nerweert, heeft ingeleverd.

1598.

Verzoek van den cancelier Criep aan het Hof om te gelasten aan de leden van de Rekenkamer, die zouden gezegd hebben dat hij, cancelier, vele penningen, uit de geconfisceerde goederen voortgevloeid, zou hebben geprofiteerd, zonder daarvan rekening te willen doen, dat zij dat zeggen voor het Hof zouden gestand doen en, indien zij dat niet deden, dat zij alsdan zouden verklaren, dat zij onwaarheid hadden gesproken.

Origineel met het appointement dd. 20 April 1598, waarbij het in handen van de Rekenkamer wordt gesteld.

Hierbij eene memorie van den Momber, betreffende die zaak, dd. 6 Mei 1598.

1598. Gegeven in onser stadt van Bruessel den tweeden dag van Aprile.

Octrooi aan de stad Roermond door Koning Filips verleend tot het heffen van den tienden penning op het recht, genaamd schippersteuer of superplus.

Ongewaarmerkte copie.

Zie Sivré, Inv. Roermond I, p. 396.

1601. de Bruxelles, au bureau des financesle XVII d'Aoust.

Schrijven van de Rekenkamer te Brussel aan den eersten rekenmeester, Verreyken, te Roermond, dat de duur van het paspoort van Anthoine Cornille om zout en kaas uit Gennep naar Ravenstein te voeren, op 7 weken bepaald, tot 2 à 3 maanden kan worden verlengd en dat die goederen langs de Maas, in plaats van te land, mogen worden vervoerd.

Origineel get. door I. Wouters.

Hierbij nog 2 stukken, betreffende die zaak, dd. 22 Sept. 1601 en 30 Januari 1602.

1602. de Bruxelles en très grande haste le 19 de Mars.

Schrijven van den Rekenmeester de Mares aan den eersten Rekenmeester, Verreyken, dat hij te Brussel is aangekomen, dat men moet zorgen, dat het garnizoen van Venlo op 300 man worde gebracht, dat hun een maand soldij op hand worde uitbetaald, dat hij hoop heeft, dat aan de stad Roermond zal worden toegestaan ijzer, koper enz. naar de rebellen te mogen vervoeren, waardoor de inwoners wat voor hun gezin zullen kunnen verdienen etc.

Origineel get. door de Mares.

Schrijven van den Rekenmeester, de Mares, aan den graaf van den Berg, dat de Aartshertog goedvindt, dat het garnizoen van Venlo op 300 man worde gebracht etc.

Origineel get. door de Mares.

1602. Datum Venlo desen 27 Martij.

Schrijven van de stad Venlo aan den Eersten Rekenmeester, Verreyken, om te vragen of de penningen, benoodigd voor een

maand soldij, op de hand aan het garnizoen te geven, gereed zijn etc.

Origineel

Hierbij de minuut van het antwoord van Verreyken, dd. 28 Maart 1602, en een schrijven van Graaf Herman van den Berg aan Verreyken, betreffende dezelfde zaak, dd. 3 April 1602.

1605. Faict à Binch le VII jour d'Octobre.

Besluit van den Aartshertog, betreffende het heffen van Licenten door de stad Venlo.

Ongewaarmerkte copie.

Hierbij 2 dergelijke besluiten van 28 Nov. 1602 en 20 Juni 1603.

1605, de Bruxelles au bureau des Finances le XXII d'Octobre.

Schrijven van den Raad van finantiën te Brussel aan de Rekenkamer te Maastricht, ter begeleiding van een copie schrijven van de Aartshertogen, waarbij die in handen van den Raad stellen aan hunne Hoogheden gedane voorstellen, betreffende de geconfisceerde goederen, met verzoek om advies.

Origineel ondert. door Boote.

Hierbij: 1°. de copie van de aan de Aartshertogen gedane voorstellen, 2°. copie van het schrijven der Aartshertogen aan den Raad van Finantiën, dd. 21 Oct. 1605 en 3°. het advies van de Rekenkamer, dd. 31 October 1605.

1607, de Bruxelles le XX de Janvier.

Schrijven van den Aartshertog aan de Rekenkamer te Maastricht, waarbij opgave wordt verzocht van hetgeen sinds 1594 ten aanzien van de geconfisceerde goederen is geschied.

Origineel ondert. door Albert en lager V. Croonendaele.

Hierbij 2 minuten van het antwoord van de Rekenkamer, dd. 12 Febr. 1607, aan den Raad van Finantiën, betreffende de gedane vraag.

1611. iiij de Mars.

Verzoek van de Rekenkamer aan hunne Hoogheden om den Cancelier van Overijssel, Mr. ten Benschup, te gelasten, dat hij peremptoir antwoorde op het vorige request van de Reken-

kamer etc., met het appointement namens hunne Hoogheden, dd. 11 Maart 1611, waarbij ten Benschup wordt gelast pertinent antwoord te geven.

Ongewaarmerkte copie.

(Dit stuk behoort bij den bundel stukken betreffende ten Benschup's zaak tegen de Rekenkamer, zie Inv. op het jaar 1611—1613, n°. 188).

1617. Actum te Bruessele ten Bureele van der camere van Rekeninghe den XXe Aprilis.

Schrijven van de Rekenkamer te Brussel aan die te Roermond ter begeleiding van de copieën van den brief van den Griffier van den Souvereinen Leenhof van Brabant en van het statuut tot bewaring van de gerechtigheid der leengoederen.

Origineel ondert. door A. de Zoete (?).

(De twee copieën hierbij gevoegd).

1621. Faict à Bruxelles le vingtiesme jour d'Avril.

Instructie voor Gillis Elshout, Raadsheer en Rekenmeester van de Rekenkamer van Gelderland en Holland, waarbij hij de superintendentie zal voeren bij het heffen der contributiën in Gelderland, Holland en Utrecht, de plaatsen in die streken geënclaveerd en elders, gegeven door den Aartshertog.

Ongewaarmerkte copie.

1624. Tot Gelder den XIIJen Novembris.

Procesverbaal van de visitatie en estimatie van de werken en kosten, benoodigd voor de fortificatie van Gelder, gedaan op 17 en 18 October 1624 door den Raad en Rekenmeester Gilis van Elshout, in presentie van den Commandant te Gelder, Don Jean de Verdugo, capitein Salvador de Villa Ravel, Ingenieur te Goch, en van den Scholtis, Burgemeesters, timmerman, metselaar enz.

Origineel ondert. door G. van Elshout.
„ „ J. van Aefferden.
„ „ Scholtis.
„ „ Mathis van Resenrude.
„ „ Jo. Richardt. 1624.

Hierbij eenige andere op deze zaak betrekking hebbende stukken, alsmede een duplicaat (copie) van het procesverbaal.

1625—1628.

Stukken, betreffende een geschil voor de Rekenkamer tusschen Jonker Ernst Mulart tho Gromsmuelen, die van de Rekenkamer 2 vogelpoelen, „de Vossenpoel en den Veltdijck", in het land van Lingen in erfpacht had ontvangen en den Rentmeester te Lingen, Adriaen Penninck, die de vogelpoelen had verpacht, zoodat Mulart daarvan niet de possessie kon verkrijgen.

Origineelen, minuten, copieën.

1630—1631.

Stukken, betreffende eene door Hartman op de Camp en de Weduwe Daelhuysen gepleegde fraude, die schepen van boven, belast met appels en andere koopwaren, en waarin van onderen granen waren geladen, naar Holland hadden willen vervoeren.

Origineelen en gewaarmerkte en ongewaarmerkte copieën 1632.

1632, de Bruxelles le XXVIIJ de Avril

Schrijven van de Aartshertogen aan Cancelier en Raden, naar aanleiding, dat het Hof den ontvanger, Ewalt Ridder, had toegelaten voor het Hof zijne sloten van rekening te debatteeren tegen het reglement van Juli 1603 om geen comptabel tot dergelijk debat toe te laten, alvorens hij zich tot de Rekenkamer bij requeste hebbe gewend.

Gewaarmerkte copie ondert. door H. v. Croonendaele.
Onder staat: „den X Meij 1632 hebbe ick onders dese originele besloten missive gelevert aen mijn Heer Cantzeler deses Forstendoms.
get. door Schouten. 1632.

N.B. In dit nummer van den Inventaris van Nijhoff, Spaansche onlusten, B. 1. bevinden zich nog eenige stukken tot opschrift voerende: „*Thomas Gramaijen des olden Rekenmeesters supplicatie und die adeijsen daarop betreffende sijne gagien t.*"

Deze stukken behooren *niet* in het Archief der *Rekenkamer* te huis; maar in dat van het *Hof*. Zij zijn geregistreerd in den Inventaris van 's Hoves stukken, loopende van 1544—1593, fol. 355, luidende de registratie als volgt:

„*Thomas Grammaije, Rekenmeester beneffens zijne gagien* . . . . t

ekenkamer.

—

nsche onlusten.

—

C. 2.

REKENINGEN van ontvangst en uitgaven tot de fortificatiën van Geldersche steden, welke na den jare 1581 nog onder de macht van Spanje waren. Rekeningen van krijgsvoorraad en oorlogsbehoeften, ook van oorlogscontributie, brandschatting door de Spaanschen na 1581 gebruikt en geheven.

elste ling.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	A. *Kasteel van Weert.*		
	Joris van Uitwijck	1605 en 1606	door Verreyken, 9 Juli 1616.
	B. 3000 ₤ *tot fortificatie van de stad Gelre.*		
e	Godert van Aefferden	15 Nov. 1597-1 Sept 1598	door Verreyken, 19 Sept. 1599.
e	Idem	23 Nov. 1598-24 Dec. 1599	door Verreyken, 13 Nov. 1601.
e	Idem	24 Dec. 1599-2 Sept. 1601	door Verreyken, 24 Dec. 1601.
		(Deze 3 rekeningen zijn in een pe kamenten omslag te zamen gebonden.)	
	C. *Fortificatie van Venlo.*		
e	Johan Valkenburch	8 Jan. 1603-8 Dec. 1603	door Doublet, 11 Aug. 1606.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord gesloten
2de	Johan Valkenburch	8 Dec. 1603–31 Dec. 1604	door Verreyk Oct. 1605.
3de	Idem	1 Jan. 1605–31 Dec. 1605	door Verreyk Aug. 1606.

D. *Fortificatie van Wachtendonck*

1ste en laatstste	Johan van Valckenborch	5 Nov. 1605–31 Maart 1606	door Verreyk Nov. 1606.

E. *Rekening van de betaling van het garnizoen van Rijnberck, Meurs en Alpen.*

	Maria Robertij, weduwe van Leonard Vlaminck	1 Febr. 1595–7 Sept. 1595	door Doublet en Juli 1596.

F. *Rekening van het paardengeld van de op- en afgaande schepen te Rijnberck tijdens de belegering.*

	Joannes van Lansweerde	Nov. 1595–8 Aug. 1597	te Roermond, 1598.

G. *Verklaring van alle partijen van leeningen en betalingen, verstrekt uit de licenten en contributiën gelicht en gecollecteerd, in het land van Gelre aan 's Konings krijgsoversten, hoplieden en kapiteinen enz., gecollecteerd uit de rekeningen van de ontvangsten en contributiën, overgeleverd aan de Rekenkamer te Roermond enz.*

Rekenkamer.

…aansche onlusten.

C. No. 3.

REKENINGEN van de inkomsten der in naam des Konings van Spanje na den jare 1581 geconfisceerde goederen.

…eveelste …ening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten,
	A. Geconfisceerde goederen in de Stad, Voogdij en Nederambt van Gelre.		
1ste	Johan van Aeflerden	1 Mei 1569–30 April 1570	door Verreyken, 10 Nov. 1610.
		(Hierbij de minuut en kladrekening.)	
2de	Idem	30 April 1570–30 April 1571	door Verreyken, 2 Dec. 1610.
		(Hierbij de kladrekening)	
3de	Idem	1 Mei 1571–30 April 1572	door Verreyken, 3 Dec. 1614.
		(Hierbij de kladrekening.)	
4de	Idem	1 Mei 1572–30 April 1573	door Verreyken, 1 Maart 1617.
		(Hierbij de kladrekening.)	
…lrekening	Idem	1 Mei 1573–30 April 1574	
…lrekening	Idem	1 Mei 1575–30 April 1576	
	B. Confisceerde goederen in het Overquartier.		
	Andries van Medenblick	15 Nov. 1586–Mei 1588	door Van Duuren, 21 Aug. 1622.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	C. Geconfisceerde goederen te Roermond, gevonden in het schip van Dierck Conincx enz. en van eenige andere goederen.		
1ste en laatste	Goossen van Dulcken	17 Febr. 1597-31 Juli 1606	door Verreyken, 19 Mei 1608.
	D. Confiscatie van Hollandsche waren te Rijnberck.		
1ste	Goossen van Maenen	12 Nov. 1600-31 Juli 1601	door Verreyken, 25 Juni 1605.
	Rekeninge van betaling van garnizoenen.		
	? (Het eerste blad ontbreekt	1595	door Verreyken, 10 December 1599,
	Johan van Nederhoven	1 Mei 1597-30 April 1599	(Het laatste gedeelte ontbreekt)

Rekenkamer.

—

Spaansche onlusten.

—

D. No. 3.

—

Drie banden met ordonnantiën en plakkaten, gepubliceerd *a*: gedurende de jaren 1544—1595 van wege Keizer Karel V en den Koning van Spanje, en *b*: gedurende de jaren 1599 tot 1617, van wege de Aartshertogen Albert en Isabella.

---

a. Register der ordonnancien en placcaeten, gepublicëert van wegen zijne Majesteit 23 Januari 1560 tot 27 Juli 1596 groot IJc XVIJ folio's in perk. band met inhoudstafel.

N.B. In dit register ligt een origineel schrijven uit Brussel ten bureele van de financiën XXIIJe van Januario 1590, get. door Croonendaele, van de hoofden, tresorier en gecommitteerden der financiën aan de Rekenkamer te Roermond, om naar aanleiding van het plakkaat van 31 Oct. 1589 dat op folio CXIverso van het register voorkomt, waarbij was bepaald, dat de koninklijke tollen met oude gevalueerde muntspeciën zouden worden geheven, de pachters van de tollen, die vóór dat plakkaat de pacht der tollen hadden aanvaard, verhooging en vermeerdering in pacht te geven, „ten hoochsten ende den meesten daervoir biedende enz.".

b. Register der Ordonnanciën en placcaeten, ghepubliceert van weghen die Eertshertogen onse Souveraine princen 9 Februari 1599 tot 28 September 1617 (groot 201 folio's perk. band, met inhoudstafel.)

(Beide registers zijn met de hand geschreven, die in de andere Roermondsche stukken wordt aangetroffen en die geheel verschilt van die van het eerste sub D, No. 3 vermeld register, bevattende plakkaten van 1544—1560.)

Spaansche onlusten.

D. No. 7.

Eene band, bevattende eene verzameling van copieën van allerhande memoriën, verbalen, instructiën en diergelijken, over de jaren 1545 tot 1576, en voerende ten opschrift „Verscheide oude copieën". [Deze band is geheel met de hand geschreven, die in de andere Roermondsche stukken wordt aangetroffen].

Rekenkamer.

Waarden en Zanden.

No. 6.

1°. Bewaringe gedaen op de rivier van de Maese bij den Heere Super-Intendent Verreyken ende den Rekenmeester

Doublet op den VIde Augusti 1608 aengaende die middelweerden bevonden in den riviere van de Maese, beginnende van de drie middelweerden, liggende boven den grooten weert van Kessel opwaerts, voerende tot boven Roesteren ende daaromtrent enz. enz.

Ongewaarmerkte copie op papier.

2°. Bevaeringe gedaen op de riviere van den Maese bij den Heeren reeckenmeester Elshout ende auditeur van der Riet, als daertoe gecommitteert van wegen haere S. Hochheyden als Hertogen van Gelre enz bij acte van de Heeren van de Camere van den veertienden Augusti dezes jaers 1614 met interventie van den heere Momboir Cochs enz. enz. van Maesijck aff tot Midler toe etc.

Copie op papier, groot 71 folio's gewaarmerkt door I. van den Kerkhove.

Rekenkamer.

Tolzaken.

No. 23.

a. 1613, de Bruxelles au bureau des finances le VII jour de Novembre.

Schrijven van den Raad van finantiën aan de Rekenkamer te Roermond om den rekenmeester Johan Bouwens aan te wijzen om naar Arnhem te gaan tot het doen van onderzoek in de zaak der gepraetendeerde vrijheid van de stad Nijmegen op den tol te Roermond.

Origineel op papier get. door J. v. Kinschot.

b. 1613. Gedaen ten burele van de voorgenoemde heure Hoecheden Rekencamer in Gelderland, nu residerende te Ruremunde, desen XVIIIen Decembris.

Instructie voor den rekenmeester J. Bouwens.

Ongewaarmerkte copie op papier.

c. 1614. Aldus gedaen ende gerapporteert tot Ruremunde desen XIen Januarij.

Rapport van hetgeen de rekenmeester J. Bouwens te Arnhem heeft genegotieerd wegens de Rekenkamer ten aanzien van den gepraetendeerden vrijdom der stad Nijmegen op den tol te Roermond enz.

Origineel op papier get. door J. Bouwens 1614.

(met de bijlagen litt. *a—d*.)

d. 1614, de Bruxelles ce XXIII de Juillet.

Schrijven van den rekenmeester J. Bouwens aan den Raad van Finantiën (?) betreffende de vrijheid van Nijmegen op den Roermondschen tol waaraan nog niet was voldaan, waarin, onder aanbieding van een duplicaat van het rapport van 11 Januari 1614, tevens wordt opgegeven het bedrag van hetgeen op den tol te Roermond van 9 April 1609 tot November 1613 van Nijmeegsche koopwaren was ontvangen ten bedrage van IJcXXV ℔ XIIIJ denariën.

Minuut of origineel op papier get. door J. Bouwens.

(De stukken *a—d* zijn te samen geliacheerd).

Hierbij behoort ook een stuk, bevattende verschillende afschriften van brieven van vrijdom der Nijmeegsche burgers, gewaarmerkt door Io: Bell.

1617. Uyt Nijmegen den XI Martii.

Schrijven van burgemeester, schepenen en raad van Nijmegen aan de Rekenkamer te Roermond, waarin wordt te kennen gegeven, dat reeds vóór 3 jaren de documenten waren opgegeven, waarop de vrijheid van Nijmegen op den tol te St. Stevensweert berustte, en dat men zich verwondert, dat die vrijheid nog niet aan de Nijmeegsche burgers is toegekend.

Origineel op papier get. door J. de Beijer.

Op het stuk staat een appointement gegeven door de Rekenkamer op 3 April 1617, waarbij de collecteur van den tol van St Stevensweert te Roermond wordt gelast op te geven of hij de Nijmeegsche burgers van de tolvrijheid heeft laten genieten.

1617. In Ruremunde den V Aprilis.

Schrijven van de collecteurs van den tol van St. Stevensweert te Roermond, dat zij gedurende hunne administratie niemand

hebben vrijgelaten, met uitzondering van de burgers van 's Hertogenbosch.

Origineel op papier get. door Loijs Sijcerans.
" " Johan Bap. van Lamsweerde.

1617. 6 April.

Schrijven van de Rekenkamer te Roermond aan die Heeren van de Finantiën ten einde aan te dringen, dat er eene beslissing worde genomen ten aanzien van den vrijdom der Nijmegenaars op den tol van St. Stevensweert, vreezende men anders, dat er door Nijmegen represailles zullen worden genomen.

Ongeteekende minuut op papier.

1617. Fait à Bruxelles le 19e de Maij.

Advies van den raadsheer, gecommitteerd tot de zaken van Finantiën, waarin wordt verklaard, dat er geen grond bestaat om aan het goed recht van de Nijmegenaars op vrijdom op den tol van St. Stevensweert te twijfelen.

Origineel op papier geteekend door G. Steenhuis.

1617. Uyt Nijmegen den IIIJ Junij.

Schrijven van burgemeester, schepenen en raad aan de Rekenkamer te Roermond, inhoudende het bericht, dat de stad Nijmegen Johan Gijsberts, commissaris, en Philips Weveringh, Licentiaat, heeft gecommitteerd tot onderhandeling over den vrijdom van Nijmegen op den tol te St. Stevensweert.

Origineel op papier get. door J. de Beijer.

1617. 21 Junij.

Schrijven van de Rekenkamer aan die van de Finantiën ter begeleiding van het schrijven van den magistraat van Nijmegen, door de gecommitteerden dier stad overgeleverd, ten aanzien van den vrijdom dier stad op den tol te St. Stevensweert.

Ongewaarmerkte minuut op papier waaronder staat „visa per Verreyken".

1617. de Bruxelles au bureau des finances le XXVIIJ de Juin.

Schrijven van den Tresorier-Generaal aan de Rekenkamer te

Roermond om de Nijmeegsche burgers op den tol te St. Stevensweert vrij te laten varen, ten ware dat de Rekenkamer een beter bewijs hebbe dan dat van 1584, waaruit blijkt, dat in dat jaar tol door die burgers voor 2 partijen wijn is betaald.

Origineel op papier get. door H. van Croonendaele.

Alle deze stukken, betreffende de Nijmeegsche vrijdommen van tol bevinden zich in een omslag met het opschrift: „roerende den vrijdomme op den tolle van St. Stevensweerdt bij die van Niemegen gepretenteerd n°. 10".

Zie ook Sivré Inv. Roermond III, p. 108.

CHARTERS REKENKAMER.

1589. Gegeven in onser Stadt van Bruessele den naestlesten van Meerte.

Verlegging door Koning Philips van den tol te Geervliet, geheven wordende te Gorinchem, „die haer onttrocken heeft van onse gehoirsaemheijt" naar 's Hertogenbosch of fort Engelen en Grave, met ingevoegde tollijst.

Origineel op perkament., (12 bladz.), get. door Verreyken, van het zegel thans beroofd.

(Inv. Charters Rekenk., n°. 798).

1589. Ghegeven in onser stadt van Bruessele den naestlesten dach van Meerte.

Verlegging door Koning Philips van den tol te Geervliet, geheven wordende te Dordrecht, die haer ontrocken heeft van onse gehoirsaemheijt" naar 's Hertogenbosch of fort Engelen en Grave met ingevoegde tollijst.

Origineel op perkament, (26 bladz.), get. door Verreyken, van het zegel thans beroofd.

(Inv. Charters Rekenk., n°. 799).

a. 1592 le VIII de Febvrier.

Quitancie ten behoeve van Philippe des Maretz voor 600 ponden uit zijne ontvangst betaald aan Richard Dalscheidt, secretaris des Konings, Tresorier generaal van de confiscaties, voor halfjarig pensioen aan Catherine van Ursel, Weduwe van Gaspard de Schetzenij.

Origineel op perk., get. door R. Dalscheidt.

b. 1592 le XXVI de Mai.

Gelijke quitancie als boven.

Origineel op perk., get. door R. Dalscheidt.

c. 1596. Faict à Bruxelles au bureau des finances le XXVI de Juillet.

Lastgeving aan Philippe des Mares tot uitbetaling aan Pontus de Heuter (1), Presbiter, 20 ponden „à cause de son refuge".

Origineel op papier, get. door Drincuairt.
„ „ d'Overloepe.
„ „ G. de Merode.

Hierop de door Pontus de Heuter geteekende quitancie, dd. 23 Augustus 1596.

NB. Deze drie stukken zijn aaneen gehecht.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2637, 2636 en 2635.)

1595. Gegeven binnen onzer stadt van Ruremunde den IX Junii.

Remissie van een doodslag door Koning Philips aan Lambert Peters, timmerman te Venlo, door hem aan den persoon van Hendrik Levering begaan.

Origineel op perk, get. door Pijbes waaraan, aan een doorgestoken en perkam. strook, nog een gedeelte van 's Konings zegel (platgedrukt) in rood was.

(Inv. Charters Rekerk. n°. 2032.)

1600. Faict à Bruxelles le XXI Mars.

Ordonnantie van de Aartshertogen, waarbij wordt bepaald, dat geene penningen door de ontvangers voor de behoeften der

---

(1) Zie over dezen: A. F. Nieuwenhuizen (ord. S. Francisci): Het leven en de werken van Pontus Heuterus in de „Katholiek", 49e dl. Jan. 1866.

Rekenkamer mogen worden verstrekt als op de wijze van vroeger

Origineel op perk., get. door Albert.
" " Isabel.
" " Charles Ph. de Croij.
" " P. Drenckwaert.
" " B. Charreton.
" " ?
" " P. de Avala.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2203).

1606 den XXIX Julii.

Reversaal door Egbert Valckenburch gegeven van de losse van de pandschap van de halve tiend, gelegen te Weghberch, genaamd Clinkenaers „ende Water thiende" en van een goed te Wanckum, ambt Kriekenbeek, genaamd 's Hertogenhoff, hem op 2 Sept. 1605 door de Aartshertogen verleend.

Origineel op perk., get. door Egbert Valckenburch van het opgedrukt zegel van Valckenburch thans beroofd.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2029.)

1608 den XXIII Januarii.

Reversaal door Egbert Valckenburch gegeven van het in erfpacht uitgeven aan hem van den wind en het gemaal te Zwolgen (ambt Kessel) door de Rekenkamer te Roermond op 29 Oct. 1605.

Orig. op perk., get. door Egbert Valckenburch, en voorzien van diens opgedrukt zegel in een rooden ouwel, gedekt door een papieren ruit.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2026. Zie op 13 Maart 1612.)

1611. Actum ten bureele van voorschreven Rekenkamer (te Roermond) den IIIIen Julii.

Reversaal van de stadt Roermond, wegens de jaarlijksche recognitie van 600 gulden Brabants voor het aan haar door Koning Philips II in Dec. 1579 verleende stapelrecht.

Origineel op perkament.
Onder staat: „Ter ordonnantie van den E. Magistrait der stadt Ruremunde", get. door P. Bossman en voorzien van het opgedrukt zegel der stad, in groen was, gedekt met een wit papier.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2031).

1612. Op heden den XIIIen Martii.

Reversaal door Ludtger von Winckelhaussen. Heer tot Mierlo, gegeven van de uitgifte aan hem gedaan van het gemaal te Zwolgen door de Rekenkamer op genoemden datum.

Orig. op perk., get. door Ludtger von Winckelhaussen en van diens opgedrukt zegel in groen was, gelekt door een papieren ruit, voorzien.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2025. Zie op 23 Januari 1608).

1612, den tweeden Octobris.

Reversaal door Hendrick van Cruchten gegeven van eene in erfpacht uitgifte aan hem van een grind in de Maas, tegenover diens hof van Rickel, onder de jurisdictie van Bezel, door de Rekenkamer te Roermond op 30 Aug. 1612.

Origineel op perkament, get. door Hendrik van Cruchten.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2035.)

1618. Op heden den vijfden December.

Reversaal, gegeven door Arnoldt Huyn van Amstenraet, Heer tot Gheleyn, als pandheer van de domeinen te Wachtendonck, wegens de erkenning door de Aartshertogen op 11 Augustus 1618 van zijne pretensiën ten bedrage van 28440 ponden.

Origineel op perkament, get. door Arnold Huyn van Amstenraedt en van diens zegel in groen was aan een doorgestoken perkamenten strook voorzien.

Hierbij een brief, dd. 5 Dec. 1618, waarbij door van Amstenraadt dit stuk aan de Rekenkamer te Roermond, wordt ingezonden.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2643. Zie op 7 Sept. 1620.)

1619. En notre ville de Bruxelles le septiesme jour de Mars.

Uitgifte voor den tijd van 30 jaren van het genot van de visscherij en vijvers, genaamd Rosendael en Moer op een uur afstands van Roermond en St. Stevensweert, aan Hendrik, Graaf van den Berg, door de Aartshertogen op voorwaarde, dat de

Graaf, die een groot liefhebber van de jacht is, er een eendenkooi zal oprichten.

Origineel op perkament, waaraan bevestigd, aan een doorgestoken en perkamenten strook, het groot zegel der Aartshertogen met contrazegel in rood was en op de plique get. door Verreyken.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 1999.)

1620. Actum Bercae in Curia Campensi moderna nostra residentia die vero nono decimo Mensis Martii.

Verkoop van den molen te Sassenrade, in de voogdij Gelder, met het molenhuis en 3 morgen lands door het klooster „Vetus Campus" in de diocese Keulen aan den Aartshertog.

Origineel op perk. waaraan bevestigd, aan doorgestoken perk. strooken, het fraaie zegel van den abt Carolus Reineri en van het convent, in groen was en door den abt en kloosterlingen geteekend.

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2108).

1620. Op heden den VIIen Septembris.

Reversaal gegeven door Arnolt Huyn van Amstenraet, Heer tot Gheleyn, als pandhouder van de domeinen te Wachtendonck, wegens de erkenning door de Aartshertogen op 11 Aug. 1618 van zijne pretensiën ten bedrage van 28 440 ponden (gelijke reversaal als die van 5 Dec. 1618).

Origineel op perkament, get. door Arnold Huyn zu Geleyn waaraan bevestigd, aan een doorgestoken en perkamenten strook, het zegel van Huyn in rood was (plat gedrukt).

Hieraan bevestigd een papieren stuk, waarbij de Raad van Finantiën te Brussel op 13 Aug. 1620 de reversaal in handen van den Momboir stelt om advies (Zie op 5 Dec. 1618).

(Inv. Charters Rekenk. n°. 2920).

1623. Donné en nostre ville de Bruxelles le dix noeufiesme d'Aoust.

Instelling door Koning Philips IV van eene Kamer der licenten met 3 rechters, een griffier en een deurwaarder te Roermond etc.

Origineel op perkament, get. op de plique door Verreyken en waaraan bevestigd aan een doorgestoken en perk. strook des Konings zegel met contra-zegel in rood was.

Zie Sivré, Inv. Roermond II p. 224, alwaar alleen het afschrift wordt vermeld.

(Zie Charters Rekenk. n°. 1998.)

RECHTERLIJKE STUKKEN ROERMOND.

---

1. 1525. Op Sonnendach nae allen Lieven Hilligendach. Getuigenverhoor over de grenzen tusschen het land van Kessel en het graafschap Horne.

Gecollecteerde copie van Schrassert van 1607 uit het Liber nonus van de Rekenkamer.

2. 1550. Gerichtelijk antwoord door Helwich, gerichtsbode te Venlo, als momber van de goederen door den Pastoor te Kaldenkirchen gelegen in het Gericht en den klokkenslag van Tegelen nagelaten, tegen Johan van Warrenberg en Elbert Spee overgegeven.

Origineel ongeteekend op papier (met eenige andere op die zaak betrekking hebbende stukken).

Uit de Leenkamer lijst van Mr. Sloet C. C. 12.

3. 1551. Up den twintichsten dach Julij.

Gerichtelijke getuigenverhoor voor en door schepenen van Arssen ten verzoeke van Jonker Derick van Gelder, Heer zu Arssen.

Gecollationeerde copie op papier van den landschrijver te Arssen, Hermann van Loon. (Blijkens aanteekening is het stuk op 30 April 1624 geëxhibeerd.

4a. 1581. Stukken, betrekking hebbende op een tusschen het Kapittel van St. Servaas te Maastricht en Adolf, Graaf van Nuenaer, gevoerd proces, betreffende de tienden te Weert.

Origineelen en copieën op papier.

4b. 1589—1590. Stukken, betreffende een proces tusschen Sweder van den Boetzelaar en Frederik Graaf van den Berg, Heer van St. Stevensweert, over de niet betaling door laatst-

genoemde van de renten van eene hypotheek op St. Stevensweert ten behoeve van Wolter van Bijlevelt en diens echtgenoot Bele Floris in 1570 gevestigd, die naderhand aan Sweder's moeder waren aangekomen en thans na haren dood door Sweder worden bezeten.

(Inv. van Spaen, pag. 308 n°. 1910).

4c. 1589—1591. Stukken, betreffende het proces in revisie gevoerd tusschen Edzard, Graaf van Oost-Friesland, en Jan, Graaf van Oldenborch en Delmenhorst, van een uitspraak van het vonnis van den Secreten Raad ten nadeele van eerstgenoemde, voor zooveel aangaat de stad, het slot en heerlijkheid van Jever, zijnde een leen des Konings als Hertog van Brabant en Graaf van Holland.

(Inv. van Spaen, pag. 305, n°. 1887).

4d. 1590. Processtukken, ingediend door burgers, ingezetenen van Zalt-Bommel tegen Herman Diederich van Bronckhorst, Heer tot Batenburg en Stein, over vrijdom van tol te Batenburg, die ten onrechte van de Bommelsche ingezetenen zou zijn gevorderd.
Op het daarbij behoorende request der Zalt-Bommelsche burgers staat aangeteekend „Citatie tegens den 23en desses Actum Ruremunde in den raede den 4 Junii a°. 1590".

(Inv. van Spaen pag. 312, n°. 1934)

5a. 1591. Prononcé à Malines le nuefiesme jour du mois Febvrier.

Uitspraak van het Hof te Mechelen tusschen de Princes Douairière d'Espinoy, als Eischeres en Florent Comte de Berlamont, als Weduwnaar van Héloine de Melun, in haar leven Princes d'Espinoy, als gedaagde, waarbij de eischeres niet ontvankelijk wordt verklaard in haren eisch, betreffende eene lijfrente door wijlen Charles de Melun haar toegezegd.

Ongewaarmerkte copie op papier.

5b. 1595.

Request van de ingezetenen van het ambt Montfort aan het Hof te Roermond over het belasten van de Brabantsche stuivers door den Rentmeester bij het betalen van thinsen enz. met

'sHoves appointement dd. 4 November 1595, waarbij aan hen de weg in rechten wordt geopend.

Origineel op papier, (met eenige andere op deze zaak betrekking hebbende stukken).

(Inv. v. Spaen pag 304, n°. 1880)

5c. 1597 Geller am 16 *8bris.*

Verzoek van den Magistraat der stad Gelder aan Cancelier en Raden te Roermond om Albert d'Frijs, in plaats van diens overleden vader Johan d'Frijs, tot gerichtsbode aan te stellen.

Origineel op papier (met eenige andere op deze zaak betrekking hebbende stukken).

(Inv. van Spaen pag 310, n°. 1920.

6 1600—1617. Stukken, betreffende het geschil tusschen den Heer van Well en de geërfden aldaar over de executie van de goederen van eerstgenoemde wegens de contributiën.

Ongewaarmerkte stukken. Gemerkt n°. 119.

7. 1603—1604. Stukken van het proces, tusschen Joncker Johan van Vlatten, Erfschenker van het Vorstendom Gülich en Jonker Johan van Vlodorp, Erfvoogd te Roermond, c. s. gevoerd, betreffende eene uitkeering van 3000 Keurvorster Overlentsche Rijnsche guldens, die bij de verdeeling van de nalatenschap van den ouderlijken boedel van Gerhardt van Vlodorp en diens zuster Geertruidt eerstgenoemde op zich had genomen aan zijne zuster Geertruidt uit te keeren etc.

7*a*. 1605. Request van schepenen van Greefraedt aan het Hof te Roermond tot taxatie van de kosten ten hunnen behoeven, waarin de Eerwaarde Vrouwe van St. Quirinus te Nuis is veroordeeld.

Met appointement van den griffier J. van de Kerckhove.

Hierbij een dergelijk stuk met appointement van 20 December 1605.

8. 1605. Stukken, betrekking hebbende op den nederslag door Jan Verhaert op eene vrouw, Peet Tacken, in 1602 begaan, waarvan hij remissie heeft gevraagd, doch die hem is geweigerd.

Origineelen en minuten op papier.

9. 1605—1610. Stukken, betreffende een proces tusschen Anthonie van Voorst als echtgenoot van Margaretha Schenck van Niddeggen, zich tevens sterk makende voor Peter Schenck en samen erfgenamen en leenopvolgers van den overste Marten Schenck, als leenopvolgers van den heer van Walbeeck, Afferden en Blijenbeek, impetranten, tegen de weduwe en kinderen van Casper van der Lip, genaamd Hoen, en Roeleman van der Lip, genaamd Hoen, voor hen zelven en als te samen erfgenamen van hunnen vader en grootvader, geimpetreerden, over de genoemde goederen, die door geimpetreerden onrechtmatig zouden zijn geoccupeerd.

Minuten of afschriften op papier.

10. 1608. Stukken, betreffende de remissie aan Reyner Trippen van den manslag aan den persoon van Kellen van den Stay begaan.

Origineel op papier.

11. 1609. le sixiesme jour du mois de Juing.

Bevelschrift van de Aartshertogen aan den eersten deurwaarder van het Hof tot executie van eene sententie tusschen de weduwe Maria de Bijlandt, geb. de Bomgaert, en den Momber gewezen.

(Hierbij de Sententie van den Conseil privé te Brussel op perkament, met het afhangend (eenigszins geschonden) groot zegel der Aartshertogen in rood was van 26 Maart 1609, met eene Hollandsche vertaling en eene memorie van de evaluatie der verpande domeinen in Neder- en OverCruchten in 1558)

12 1610. Stukken, betreffende het proces tusschen Diderick van Bonnickhuyzen, als man en momber van Helena de Vreede, weduwe van den heer van Arssen, en Reyner van Gelre, heer tot Arssen en Goddart van Boickholt, als man van Judith van Gelre gevoerd, betreffende het niet nakomen van de huwelijksche voorwaarden van den heer van Arssen en zijne eerste echtgenoote, Margaretha van Voorst, dd 1567, waarbij was bepaald, dat de langst levende echtgenoot, zoo hij tot een tweede huwelijk overging, macht zou hebben behalve de roerende „baerschap" en de helfte van 2000 goudguldens in het tweede huwelijk te mogen verbrengen.

13. 1610. Aldus gedaen en gepronuncieert tot Ruremunde den 29 Meert 1610.

Sententie van het Hof, gewezen tusschen Peter Steghman,

prior van het klooster Ingen Marien Sande, bij Stralen, ter eenre en Arnoult van Wachtendonck, Ambtman van den Keurvorst van Keulen te Kempen en Adriaan van den Bilandt, waarbij de prior niet gefundeerd wordt verklaard om gemaintineerd te worden in $^{3}/_{5}$ gedeelte van den Hof te Wanckum, „Knopshof" genaamd etc.

Ongeteekend extract op papier.

14. 1611. (den XXI Januarii).

Klacht van den heer van der Horst dat, niettegenstaande de opgeworpen exceptio fori, het Hof met de behandeling van eene tegen hem aangelegde rechtspraak voortgaat.

Origineel of minuut, ongewaarmerkt.

15. 1611. Stukken, betreffende de remissie van doodslag door Johan van Hasselt op zijn broeder Philips van Hasselt begaan.

Origineel op papier.

16. 1611—1617. Stukken, betrekking hebbende op een geschil over de grenzen van Meijel en Nederweert etc. voor commissarissen van Gelder en van Luik gevoerd.

Minuten, copieën en origineelen.

17. 1614. den XVIII Septembris.

Verbaal der door den substituut momber en Daniel van Elmpt, heer tot Elmpt, genomen informatiën, betreffende Thijs Ditghens, verdacht van tooverij.

Orig. op papier ondert. door Fabri.

18. 1614. Processtukken etc. tegen Barbara Vreesen, door den Scholtis van Venlo Johan Römer, van tooverij beschuldigd.

Origineelen, copieën en minuten.

(Sivré, Inv. Roermond I, p. 336; Inv. Hof, p. 379).

19. 1616. Stukken, betreffende een proces tusschen Peter ten Boemert en Itgen Stickers, betreffende het goed „de Stege" onder Pont gelegen.

Origineelen en copieën op papier.

19*. 1616—1617. Stukken, betreffende een ontwerp van „'s Lants ende stadtrechten des Hartochdombs Gelre int Overquartier van Ruremunde etc."

Zie verslag Roermond, 1866, p. 26 n°. 35 en pag. 55 N.

19a. 1619, 25 Maart.

Processtuk tusschen Dierick Quaedt, erf hofmeester van Gelre, klager, contra Catharina van Palant, weduwe van Reyner van Gelre, heer tot Aerssen enz., betreffende de betaling van eene rente van 16½ gouden Fransche kronen over een tijdvak van 42 jaren Het Hof gelast partijen voor commissarissen te verschijnen ten einde de zaak in der minne af te doen.

Ongewaarmerkte minuut of copie.

20. 1619. den eersten Augusti.

Verklaring van Goert Verlinden, dat een van drie bij elkaar zijnde personen hem met een hout op den arm heeft geslagen en dat een kwartier uur te voren Frans Luyten was geschoten.

Gecollationeerde copie op papier ondert door N. Heghen, Secret.

21, 1619—1620. Proces tusschen Hendrick Rycken te Goch en Roelman van der Lip, heer tot Afferden en Blyenbeek, gevoerd over onwettige arrestatie en gevangenhouding.

Origineelen op papier.

22. 1620. Stukken, betrekking hebbende op de remissie van doodslag door Willem van der Horst op den persoon van Thomas ter Bruggen begaan.

Origineelen en copieën op papier.

23 1621. eenentwintich daeghen inde maendt van Julio.

Open brief, gegeven door den Koning Philips ten behoeve van de weduwe van Jacques de Hertoge, om in appel te mogen komen van een vonnis, door Schepenen van Leeuwe in eene zaak tusschen Jan Vremen als aanlegger en genoemde weduwe als gedaagde over de revindicatie van een stuk land ten nadeele dier weduwe gewezen, bij den Raad van Brabant.

Van het zegel thans beroofd op perkament.

24. 1621, den 16en Septembris.

Getuigenverhoor van Catharyna van Pallandt, weduwe van Reyner van Gelre, Heer van Arssen, voor commissarissen afgelegd in tegenwoordigheid van den advocaat Poen, in naam van Josyna de Cuyck, erfgenaam van Charlotte Bonartz,

weduwe van den kapitein Nicolaas de Pander, waarbij de weduwe van Arssen verklaart nimmer te hebben gehoord, dat Charlotte Bonartz van tooverij is gediffameerd, maar dat zij zelve wel kwade suspicie heeft gehad, dewijl in 1604 of 1605 of daaromtrent, toen verscheidene van hare beesten waren gestorven, Charlotte Bonartz haar den raad had gegeven dat zij een van de gestorven beesten op den weg, waarlangs zij naar de kerk ging, zoude begraven, doch dat zij dien raad niet had opgevolgd zeggende: „Ik mochte daeroever treden ende sterven oyck".

Origineel op papier ondert. door de wed. v. Pallandt.

Hierbij 2 andere op die zaak betrekking hebbende stukken.

24*. 1622, 15 Juni.

Uitspraak van het Hof in een geschil tusschen Hendrik Schinck, scholtis van Kessel, en Johannes van Wittenhorst, drossaard van Kessel, waarbij partijen worden gelast hunne stukken binnen 14 dagen te produceeren, terwijl Schinck middelerwijl de jurisdictie in civiele zaken zal exerceeren, enz.

Ongewaarmerkte copie.

25. 1623, den XV Martii.

Uitspraak van het Hof in een appelzaak van Jenneken Steckens, als appellante tegen Johan Boixstaert c. s., als geappelleerde, waarbij de appellatie desert wordt verklaard en de appellante in de kosten veroordeeld.

Gecollationeerde copie op papier onderteekend door J. van den Kerckhove.

26. 1624. Interrogatoria voor het Landgeding te Elmpt in eene zaak, gevoerd tusschen Gort in der Boyen en Thiesken Tacken over de levering van land.

Ongewaarmerkte copie op papier.

27. 1624. den 3en Augustii.

Akte van appel, voor den griffier van het Hof verleden, waarbij de gemachtigde van den Heer van Dooreweerd appel aanteekent van eene uitspraak van de licentenkamer van den Koning, dd. 26 Juli 1624, waarbij de Heer van Doorenweerd in een zaak tegen Johan Droeve in het ongelijk is gesteld

Ongeteekende minuut op papier.

28. 1623. den VIIIen Mei.

Gerichtelijke volmacht van Gielis Matthijs, schipper te Luik, op de licentiaten Johan van Zergraven en Joost van den Kerckhove in een zaak tegen Jaspar Hermes.

Ongewaarmerkte copie op papier.

29. 1623, den VIIen Octobris.

Gerichtelijke akte, waarbij Jonker Johan van Frymerssum cautie stelt ten einde te geraken tot de executie van eene sententie, op dien dag tusschen hem en den ritmeester in Keizerlijken dienst, Jonker van Walraven, gewezen.

Ongewaarmerkte copie op papier.

30. 1623—1624.

Stukken betreffende een geschil tusschen de ingezetenen van Straelen en die van Walbeek, waarbij laatstgenoemden in het rustig genot en gebruik van de aan hen toekomende heide zouden zijn gestoord.

Origineelen op papier.

(Verg. 1618. Walbeeksche zaak) Administratieve stukken. 211.

31. 1624, den XXVIIIen Februarii.

Gerechtelijke borgstelling van Johan van den Suntzen ten behoeve van Johan Valck en Peeter Buysen, kooplieden te Wesel, van de proceskosten in een zaak tegen Goert Graus.

Origineel op papier, onderteekend door J. van den Kerckhove.

32. 1624, den VIIJen Meij.

Gerechtelijke volmacht van Jonker Diderich van Himmericht, op den licentiaat Oeveren gepasseerd, in een zaak tegen Johan van Brempt.

Ongeteekend op papier.

33. 1624, den XXIIJ Meij.

Gerechtelijke volmacht van Dierick Moeits te Venlo op den licentiaat Adam Fabri in een zaak tegen Maria Vogelsanck, weduwe van Wijnant van Oyen, en haren zoon Johan.

Ongeteekend op papier.

34. 1624, den XVIIJ Augusti.

Gerechtelijke volmacht van Leo Gilkens als man van Marie van Binsfeldt op Peeter Graus, procurator te Dusseldorp.

Ongeteekend, op papier.

35. 1624, den XII Octobris.

Gerechtelijke volmacht van Henrick Pooten en Ercken Otten, te Hinsbeeck, op den licentiaat Peeter Cox in de zaak tegen Elizabeth van Holthuysen, weduwe van Herman Quaet.

Origineel door J. van den Kerckhove onderteekend.

36. 1624, den XXen Octobris.

Gerechtelijke volmacht bij substitutie door Jan Vos en Peeter Schaep op den Licentiaat Jodocus van den Kerckhove gepasseerd.

Ongeteekend op papier.

37. 1624, den XXXen Octobris.

Gerechtelijke volmacht van den beziender der Licenten te Venlo, Everart Ciceram op den licentiaat Cornelis van Randeraedt.

Origineel op papier ondert. door J. van den Kerckhove.

38. 1625, den XXIIIJen Martii.

Gerechtelijke volmacht van Jan Hasters op den advocaat Bartholomeus Puyn.

Origineel op papier ondert. door J. van den Kerckhove.

39. 1626. Stukken, betreffende een geschil tusschen Maria Cocx en Goert Graus, waarbij eerstgenoemde beweert, dat zij hare goederen op verzoek van haren zwager Marten Hacken, had verbonden tot zekerheid van de pachtpenningen van de door Hacken en Graus met twee andere personen van de Aartshertogen gepachte tollen en licenten op de Maas en den Rijn, dat men na afloop van die pacht (terwijl inmiddels Hacken was overleden en eene afrekening onder de pachters had plaats gehad, waarbij zou zijn gebleken, dat Hacken over de 8000 gld. aan zijne medepachters zou schuldig zijn gebleven) men nu hare goederen ten behoeve van den achterstand wilde executeeren, doch dat dit niet zou zijn geoorloofd, dewijl zij hare goederen

alleen ten behoeve van den Vorst en niet ten behoeve van de gewezen medestanders van Hacken had verbonden.

Origineelen en copieën.

40 1628/30.

Stukken van een proces, gevoerd tusschen Jacobijn Posch, gewezen dienstmaagd van Reyner van Brempt tegens diens erven tot het bekomen van alimentatie voor hare 3 kinderen, door genoemden van Brempt bij haar verwekt.

41. 1628/31.

Stukken, betreffende een proces tusschen Michiel van den Bergh en de erfgenamen van Reyner van Brempt tot het bekomen van 200 gld. door van den Bergh in 1617 aan van Brempt geleend.

42. 1630.

Stukken, betreffende een proces voor het Hof te Roermond gevoerd tusschen de kinderen en erfgenamen van den heer van Arssen en hunne overleden moei Judith van Gelder, eerst gehuwd geweest met Gadert van Boekholt, later met Casper van Keverbergh, betreffende de ouderlijke nalatenschap, waarbij o. a. wordt beweerd, dat Judith eene hoeve te Wetten, eene te Pont en twee onder Arssen, alsmede eene rente van 100 daalders wederrechtelijk zoude hebben bekomen.

Origineele stukken op papier.

43. 1630/31.

Stukken, betreffende een geschil tusschen Johan van Brempt en de erven van Lottum over de voldoening van eene rente van 150 rijksdaalders uit de tienden te Grubbenvorst.

44. 1632.

Tegenbericht van Christina Janssen als adressante tegen de door Lambert van Keverberg ingediende pandkeering

Origineel op papier.

(In dorso staat aangeteekend, dat het tegenbericht op 16 December 1632 is ingediend, doch aan welk gericht, blijkt niet).

45. Zonder dagteekening.

Compromissoriale uitspraak van commissarissen uit het Hof in de zaak tusschen Isabella George, echtgenoot van Peeter de Deckere en Elisabet van Raesfelt, weduwe van Johan van Pallandt, heer tot Keppel, met hare kinderen, waarbij laatstgenoemde weduwe wordt gelast 11740 gld. te betalen, voortvloeiende uit obligaties van wijlen den Overste Balthazar van Rossum ten laste van Frederik van Pallandt en diens zoon Johan.

Ongeteekende minuut op papier.

(Hierbij nog een op die zaak betrekking hebbend stuk op papier).

46. Zonder dagteekening.

Bericht van den Momber aan het Hof, betreffende een verzoek van den Hofraad van zijne Keurvorstelijke genade van Trier namens de Karthuizers op Beati Berg voor Koblentz.

Ongewaarmerkte minuut of copie.

REKENINGEN van het Overkwartier. (Deze zijn niet in d door wijlen Mr. Is. An. Nijhoff opgemaakten inventaris v het archief van de voormalige Geldersche Rekenkamer op nomen.)

Hoeveelste Rekening.	Namem van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
(1)		A. *Gelder. Rentambt.*	
5de	Johan van Aefferden	13 Juli 1576–12 Juli 1577	te Roermond, 20 Ma 1589.
6de	Idem	13 Juli 1577–12 Juli 1578	te Roermond, (niet gevuld)

(1) De 4de is gesloten te Arnhem, op 16 Aug. 1577.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
7de en laatste	Johan van Aefferden	13 Juli 1578–12 Juli 1579	te Roermond, 23 Juni 1593.
1ste	Goedert van Aefferden	13 Juli 1587–12 Juli 1588	te Roermond, 23 Juni 1593.
2de	Idem	13 Juli 1588–12 Juli 1589	te Roermond, 16 Juli 1593.
3de	Idem	13 Juli 1589–12 Juli 1590	te Roermond, 15 Mei 1596.
4de	Idem	13 Juli 1590–12 Juli 1591	te Roermond, 28 Mei 1596.
5de	Idem	13 Juli 1591–12 Juli 1592	door Verreyken, 5 Nov. 1599.
6de	Idem	13 Juli 1592–12 Juli 1593	door Verreyken, 5 Nov. 1599.
7de	Idem	13 Juli 1593–12 Juli 1594	door Verreyken, 5 Nov. 1599.
8ste	Idem	13 Juli 1594–12 Juli 1595	door Verreyken, 14 Jan. 1600.
9de	Idem	13 Juli 1595–12 Juli 1596	door Verreyken, 9 Febr. 1600.
10de	Idem	13 Juli 1596–12 Juli 1597	door Verreyken, 19 Maart 1600.
11de	Idem	13 Juli 1597–12 Juli 1598	door Verreyken, 14 Febr. 1601.
12de	Idem	13 Juli 1598–12 Juli 1599	door Verreyken, 22 Sept. 1601.
13de	Idem	13 Juli 1599–12 Juli 1600	door Verreyken, 22 Nov. 1601.
14de	Idem	13 Juli 1600–12 Juli 1601	door Verreyken, 31 Jan. 1606.
15de	Idem	13 Juli 1601–12 Juli 1602	door Verreyken, 10 Febr. 1606.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
16de	Goedert van Aef ferden.	13 Juli 1602–12 Juli 1603	door Verreyken, 11 Febr. 1606.
17de	Idem	13 Juli 1603–12 Juli 1604	door Verreyken, 20 Maart 1606.
18de	Idem	13 Juli 1604–12 Juli 1605	te Maastricht, 2 Aug. 1608.
19de	Idem	13 Juli 1605–31 Dec. 1606	door Verreyken, 19 Nov. 1610.
20ste	Idem	1 Jan. 1607–31 Dec. 1607	door Verreyken, 17 Dec. 1610.
21ste en laatste	Idem	1 Jan. 1608–31 Dec. 1608	door Verreyken, 20 Aug. 1612.
Summiere staat	Idem	13 Juli 1588–12 Juli 1594	
1ste	Johan van Aefferden	1 Jan. 1609–31 Dec. 1609	door Verreyken, 30 April 1613.
2de	Idem	1 Jan. 1610–31 Dec. 1610	door Verreyken, 22 Juli 1613.
3de	Idem	1 Jan. 1611–31 Dec. 1612	door Verreyken, 22 Nov. 1614.
4de	Idem	1 Jan. 1613–31 Dec. 1613	door Verreyken, 13 Jan. 1617.
5de		Ontbreekt.	
6de	Idem	1 Jan. 1616–31 Dec. 1617	te Roermond, 4 Sept. 1619.
7de	Idem	1 Jan. 1618–31 Dec. 1618	te Roermond, 5 Aug. 1620.
8ste	Idem	1 Jan. 1619–31 Dec. 1619	te Roermond, 24 Sept. 1621.
9de	Idem	1 Jan. 1620–31 Dec. 1620	te Roermond, 23 Oct. 1624.
Summiere Staat	Idem	1 Jan. 1626–31 Dec. 1626	

Ɔoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	B. ***Contributie der voogdij van Gelder, het Nederambt in de voogdij, Walbeke en Twijstien (Twisteden).***		
1ste	Peter Luytghen	1 Febr. 1589-31 Jan. 1590	te Roermond, 9 Juli 1591.
2de	Idem	1 Febr. 1590-31 Jan. 1591	te Roermond; 9 Juli 1591.
3de	Idem	1 Febr. 1591-31 Jan. 1592	te Roermond, 19 Oct. 1594.
4de	Idem	1 Febr. 1592-31 Jan. 1593	te Roermond, 19 Oct. 1594.
5de	Idem	1 Febr. 1593-31 Jan. 1594	te Roermond, 19 Oct. 1594.
		(Deze 5 rekeningen zijn in één band te zamen ingebonden.)	
	(Hierbij een staat van de contributiën van Gelder en andere Ambten over 1586.)		
	C. ***Gelder, Drostambt, rekeninge van de groote of gewalts breuken.***		
1 te	Gadert van Aefferden als luitenant van den Drost Johan van Brempt	13 Juli 1587-12 Juli 1599	door Verreyken, 25 Sept. 1601.
e en laatste	Idem	13 Juli 1599-12 Juli 1601	door Verreyken, 11 Febr. 1606.
3de	Sett van Nunum, gen. Ducker, als luitenant van den Drost Fred. van Brempt.	13 Juli 1607-31 Dec. 1608	te Maastricht, 23 Mei 1609.
, 5de en 6de		Ontbreken.	
7de	Idem	1 Jan. 1617-27 Jan. 1619	te Roermond, 20 Dec. 1619.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Johan van Brempt Drost	28 Jan. 1619–28 Juli 1620	te Roermond, 21 Mei 1621.
2de	Idem	29 Juli 1620–28 Juli 1622	te Roermond, 20 Mei 1623.
3de	Idem	29 Juli 1622-6 Mei 1624	te Roermond, 21 Maart 1629.

(De rekeningen 2 en 3 zijn in één band te zamen gebonden.)

D. 1°. *Registers, boeken, papieren en restant-cedullen van den Rentmeester Carll Caetz, in de Rekenkamer te Roermond berustende, met een inventaris.*

2°. *Register van „Ontfanck van C. Ma[t] Domeinen in der stadt, Vaechdie ende Nederampt van Gelre van de Cornpachten als weyt, rog, gerst ende haveren, mits gaders van de herfstbeden, meybeden, bedevercke, renht, thijns, capuyn ende hoenre, allet soe van althuvich landt van de gemeynte aingenomen, sampt van de bembden ende weyden, so samen sijnde, staende rente, waervan desen Rentmr. Goedert van Aefferden eertijdts in Julio anno 77 in die Rekencamer t' Aarnem dat dobbelt overgelevert heeft voer dese laeste troiblen".*

„Overgelevert bij Gadert van Afferden, Rentmr. van den Domeynen der voochdije van Gelre, binnen Ruremunde op den XXIII febr. XVc vyventnegentich".

164 *folio's, perk. band, langwerpig folio, gemerkt B.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten,
		E. ***Kriekenbeek. Rentambt.***	
2de	Johan Heyden van Asch (1)	1 Juni 1585–31 Mei 1586	te Maastricht, 13 Nov. 1605.
3de		Ontbreekt.	
4de	Idem	1 Juni 1591–31 Mei 1596	te Maastricht, 29 April 1606.
5de	Idem	1 Juni 1596–31 Mei 1602	te Maastricht, 9 Aug. 1606.
1ste en 2de	Johan van Esscheren	1 Juni 1603–31 Mei 1605	te Maastricht, 8 Aug. 1607.
3de en 4de	Idem	30 Juni/Mei 1605–31 Dec. 1606	te Maastricht, 13 Nov. 1614.
5de en 6de	Idem	1 Jan. 1607–31 Dec. 1608	door Verreyken, 28 Mei 1614
1ste	Lutgher van den Ertwech	4 Mei 1610–31 Dec. 1610	door Verreyken, 6 Nov. 1614.
2de	Idem	31 Dec. 1610–31 Dec. 1613	door Verreyken, 19 Nov. 1614.
3de		Ontbreekt.	
4de	Idem	1 Jan. 1616–12 Juli 1617	te Roermond, 5 Dec. 1618.
5de en 6de		Ontbreekt.	
7de	Idem	13 Juli 1619–12 Juli 1620	te Roermond, 14 Aug. 1621.
8ste		Ontbreekt.	

(1) Hierbij: Staat en declaratie van het inkomen van het Rentambt Kriekenbeek 79—1583.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord gesloten.
9de	Lutgher van den Ertwech.	13 Juli 1621-12 Juli 1622	te Roermond, 1626.
1ste	Everart van der Heyden	13 Juli 1624-12 Juli 1625	te Roermond, 1627.
2de	Idem	13 Juli 1625-12 Juli 1626	te Roermond, 1627.
3de		Ontbreekt	
4de	Idem	13 Juli 1627-12 Juli 1628	te Roermond, ! 1631.

Pro memorie.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord gesloten.
5de Ingeleverd op 10 Nov. 1643 te Arnhem, duplo.	Hendrick van Gevenich [Hij was door de Staten van Gelderland aangesteld op 6 Dec. 1632]	13 Juli 1636-12 Juli 1637	

F. *Kriekenbeek en Erckelenz. Drostambt.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord gesloten.
1ste	Arnold van Amstenraedt	16 April 1591-31 Dec. 1602	door Verreyke: Nov. 1604.
2de en 3de		Ontbreken	
4de	Idem	1 Jan. 1616-31 Dec. 1619	te Roermond, 1 1622.
5de	Idem	1 Jan. 1620-31 Juli 1625	te Roermond, 1 1627.

Pro memorie.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord gesloten.
(Ingelerd) op 18 Febr. 1635	Idem	1 Jan. 1632-31 Dec. 1634	te Arnhem, 23 1657.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	G. *Contributien in het ambt Kriekenbeek etc.*		
Ingeleverd op 8 Juli 1585 (duplo)	Reyner van Holthuisen	6 Aug. 1582-23 Juli 1584	?
Ingeleverd 15 Mei 1585	Jorris van Namen, aangesteld door den commandant Joseph de Decquera	2 Aug. 1584-27 Febr. 1585	?
1ste en laatste	Reiner Cortten van Antwerpen	8 Maart 1585-28 April 1585	door Verreyken, 12 Nov. 1611.
Ingeleverd 16 Dec. 1588	Willem van Oeyen	1 Sept. 1586-31 Mei 1588	Het laatste gedeelte ontbreekt.

Memoriaal van hetgeen op het huis Kriekenbeek wordt gecontribueerd, 1585.

Rentboeck 's lants Kreeckenbeck, zonder jaartal.

Aanteekening van de betaling aan de soldaten van kapitein Cortenbach, in garnizoen te Roermond, Montfort en Kriekenbeek, uit de licenten en contributiepenningen van Kriekenbeek enz gedaan.

H. *Kessel. Rentambt.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
2de	Johan Heyde van Asch	1 Aug. 1581-30 Juli 1582	te Maastricht, 31 Aug. 1605.
3de	Idem	1 Aug. 1582-31 Juli 1583	te Maastricht, 16 Sept. 1605.
4de	Idem	1 Aug. 1583-31 Juli 1584	te Maastricht, 3 Oct. 1605.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoor gesloté
5de	Johan Heyde van Asch	1 Aug. 1584–31 Juli 1585	te Maastricht 1605.
6de	Idem	1 Aug. 1585–31 Juli 1586	te Maastricht 1605.
7de, 8ste, 9de, 10de en 11ste	Idem	1 Aug. 1586–31 Juli 1591	te Maastricht 1605.
12de, 13de, 14de, 15de, 16de, 17de, 18de, 19de, 20ste, 21 en 22ste	Idem	1 Aug. 1591–31 Juli. 1602	te Maastricht 1605.
1ste en 2de	Johan van Esscheren	1 Aug. 1603–31 Juli 1605	te Maastricht 1606.
3de en 4de	Idem	1 Aug. 1605–31 Dec. 1606	te Maastricht 1607.
5de en 6de		Ontbreken.	
7de en laatste	Idem	1 Jan. 1609–31 Mei 1610	door Verrey Nov. 1613.
2de	Lutgher van der Ertwech	1 Jan. 1611–31 Dec. 1613	door Verrey April 1619
3de		Ontbreekt.	
4de	Idem	1 Jan. 1616-12 Juli 1617	te Roermond, 1618.
5de	Idem	13 Juli 1617–12 Juli 1618	te Roermond 1620.
6de		Ontbreekt.	
7de	Idem	13 Juli 1619-12 Juli 1620	te Roermond 1621.
8ste	Idem	13 Juli 1620–12 Juli 1621	te Roermond 1623.
9de	Idem (Erven)	13 Juli 1621–31 Juli 1622	te Roermond 1626.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Everart van der Heyden	13 Juli 1624–12 Juli 1625	te Roermond, 5 Dec. 1626.
2de en 3de		Ontbreken.	
4de	Idem	13 Juli 1627–12 Juli 1628	te Roermond, 15 Maart 1630.

I. *Kessel. Drostambt.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Wa'raven van Wittenhorst	13 Aug. 1585–13 Aug. 1601	door Verreyken, 18 Oct. 1601.
2de	Idem	13 Aug. 1601–15 Nov. 1604	te Maastricht, 7 Juli 1608.
1ste en laatste	Marten van Bro'ckhuisen	17 Nov. 1604–16 Nov. 1608	door Verreyken, 14 Oct. 1609.
2de	Jan van Wyttenhorst	3 Sept. 1612–3 Sept. 1615	door Verreyken, 21 April 1616.
3de	Idem	4 Sept. 1615–4 Sept. 1619	te Roermond, 16 Dec. 1618.

Pro memorie.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
geleverd 21 Juli 1635 te Arnhem	Idem	1 Jan. 1632–31 Dec. 1633	was op 1 Juni 1637 nog niet afgehoord.

K. *Contributiën Kessel en Montfort.*

Lijst van de heffing van contributiën voor onderhoud van het garnizoen sedert Juni 1580 tot (Aug. 1581)

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgeb ges
Contributiën (dubbel)	Jacques de Villers	4 Dec. 1584-31 Mei 1586	door Ver Juli 159
Van de garst, boekweit en rogge	Idem	4 Dec. 1585-31 Mei 1586	door Ver Aug. 16
		(Deze 2 rekeningen zijn te zamen in gebonden.)	
		L. *Middelaar*, *Drostambt.*	
1ste	Walraven van Wittenhorst	1 Dec. 1594-30 Nov. 1607	te Maastri 1608.
2de	Idem	1 Dec. 1607-30 Sept. 1611	door Ven Oct. 161
3de	Idem	30 Sept. 1611-31 Dec. 1615	te Roermo 1616.
		(Deze 3 rekeningen zijn te zame band gebonden.)	
		M. *Roermond*, *Scholtambt.*	
1ste	Geraert Heis	11 Maart 1589-1 Juni 1594	te Roermon 1594.
		N. *Weert*, *Nederweert en Wessem*, *Rentam*	
2de	Jurghen van Uthwijck	22 Febr. 1583-22 Febr. 1584	te Roermon 1591.
3de	Idem	22 Febr. 1584-22 Febr. 1585	te Roermon 1591.
4de	Idem	22 Febr. 1585-22 Febr. 1586	te Roermon 1591.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of afgesloten.
5de	Jurghen van Uthwijck	22 Febr. 1586–22 Febr. 1587	te Roermond, 23 Juni 1592.
6de	Idem	22 Febr. 1587–22 Febr. 1588	te Roermond, 1 Juli 1592.
7de	Idem	22 Febr. 1588–22 Febr. 1589	te Roermond, 12 Dec. 1592.
8ste	Idem	22 Febr. 1589–22 Febr. 1590	te Roermond, 18 Dec. 1592.
9de	Idem	22 Febr. 1590–22 Febr. 1591	te Roermond, 10 Juni 1594.
10de		Ontbreekt.	
11de	Idem	22 Febr. 1592–22 Febr. 1593	te Roermond, 10 Nov. 1594.
12de en laatste	Idem	22 Febr. 1593–22 Febr. 1594	te Roermond, 18 Nov. 1594.
1ste	George van Uytwijck (de Jonge)	22 Febr. 1594–22 Febr. 1595	te Roermond, 14 Oct. 1595.
2de	Idem	22 Febr. 1595–22 Febr. 1596	te Roermond, 8 Aug. 1598.
3de	Idem	22 Febr. 1596–22 Febr. 1597	te Roermond, 9 April 1599.
4de	Idem	22 Febr. 1597–22 Febr. 1598	te Roermond, 10 April 1599.
5de	Idem	22 Febr. 1598–22 Febr. 1599	door Verreyken, 10 Aug. 1599.
6de	Idem	22 Febr. 1599–22 Febr. 1600	te Maastricht, 11 Jan. 1605.
7de	Idem	22 Febr. 1600–22 Febr. 1601	te Maastricht, 29 Jan. 1605.
8ste	Idem	22 Febr. 1601–22 Febr. 1602	te Maastricht, 10 Oct. 1609.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehou geslot
9de	George van Uytwijck (de Jonge)	22 Febr. 1602–22 Febr. 1603	te Maastricl 1610.
10de	Idem	22 Febr. 1603–22 Febr. 1604	te Maastricl 1610.
11de	Idem	22 Febr. 1604–22 Febr. 1605	te Roermon 1612.
1ste	Bernardinus Keteler	22 Febr. 1606–22 Febr. 1607	te Maastri Maart 16
2de en laatste	Idem	22 Febr, 1607–22 Febr. 1608.	door Verr Maart 16
1ste	Pauwel van Halmaele	22 Febr. 1608–22 Febr. 1609	te Maast Maart 16
2de	Idem	22 Febr. 1609–22 Febr. 1610	te Roermon 1611.

O. *Weert*, *Nederweert en Wessem*, *Scholtaml*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehou geslot
1ste	Godert Cael	22 Febr. 1585–22 Febr. 1591	te Roermon 1591.
2de	Idem	22 Febr. 1591–22 Febr. 1595	te Roermon 1595.
3de	Idem	22 Febr. 1595–22 Febr. 1599	door Verre Sept. 15[illegible]
4de en laatste	Idem	22 Febr. 1599–22 Febr. 1602	te Maastrich 1605.
1ste	Henrich van Boeckholt	22 Febr. 1602–22 Febr. 1606	te Maastrich 1606.
2de	Idem	22 Febr. 1606–22 Febr. 1609	door Verrey Juni 1610.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
3de	Henrich van Boeckholt	22 Febr. 1609–11 April 1609	door Verreyken, 16 Jan. 1614.

P. *Venlo*, *Schoutambt.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Johan van Beringhen	6 Sept. 1587–30 Sept 1599	door Verreyken, 3 Oct. 1599.
2de en laatste	Idem	1 Oct. 1599–30 Juli 1604	door Verreyken, 4 Nov. 1606.
		(Deze 2 rekeningen zijn te zamen in één band gebonden.)	
1ste	Johan Roemer	17 Aug. 1604–31 Dec. 1614	door Verreyken, 30 Juni 1616.
2de	Idem	1 Jan. 1615–31 Dec. 1618	te Roermond, 18 Jan. 1619.

Q. *Kruchten*, *Voogdambt.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste en laatste	Adam van Hasselholt	5 Nov. 1605–24 Sept. 1610	te Roermond, 7 Maart 1618.
1ste	Henrich Meyer	1611–31 Dec. 1616	te Roermond, 14 Maart 1619.
2de en laatste.	Idem	1 Jan. 1617–14 Mei 1617	te Roermond, 14 Maart 1619.

R. *Montfort*, *Rentambt.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
Provisioneele	Johan de Haen	over 1587	

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord gesloten
		S. *Montfort Drostambt.*	
1ste	Walraven van Wittenhorst	10 Febr. 1583–9 Febr. 1587	te Roermond, 1593.
2de	Idem	10 Febr. 1587–19 Mei 1590	te Maastricht 1609.
		(Deze 2 rekeningen zijn te zamen in band gebonden.)	
		T. *Roermond, Erckelens en Montfort, Rentamb*	
1ste	Gilles Tsjongen	13 Juli 1578–13 Juli 1579	te Roermond, 1582.
2de en 3de		Ontbreken.	
4de	Idem	13 Juli 1581–13 Juli 1582	te Roermond, 1594.
5de		Ontbreekt.	
6de	Idem	13 Juli 1583–13 Juli 1584	? , 2 1585.
7de en 8ste		Ontbreken.	
9de	Idem	13 Juli 1586–13 Juli 1587	door Verreyk Aug. 1602.
10de	Idem	13 Juli 1587–13 Juli 1588	door Verreyk Aug 1602.
11de	Idem	13 Juli 1588–13 Juli 1589	door Verreyken 1602.
12de en laatste	Idem	13 Juli 1589–13 Juli 1590	te Roermond, 1602.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	V. Bedesteur van het Overkwartier Gelder, Wachtendonk en Stralen.		
1ste en laatste	Peter Luytgen	1 Febr. 1592-31 Jan. 1594	te Roermond, 30 Jan. 1597.
	W. Bedesteur voor het geheele Over-Kwartier.		
1ste	Johan van Nederhoven	1 Febr. 1592-31 Jan. 1594	te Roermond, 25 Maart 1595.
2de	Idem	1 Febr. 1594-31 Maart 1596	te Roermond, 9 April 1599
1ste	Ido Grammaije, Landrentmeester	1 Jan. 1596-31 Dec. 1596	te Roermond, 16 April 1599.
2de	Idem	1 Jan. 1597-31 Dec. 1597	te Roermond, 10 April 1599.
3de	Idem	1 Jan. 1598-31 Dec. 1598	door Verreyken, 5 Juni 1599.
4de	Idem	1 Jan. 1599-31 Dec. 1599	door Verreyken, 11 Juli 1599.
5de	Idem	1 Jan. 1600-31 Dec. 1600	te Roermond, 14 Juni 1601.
6de	Idem	1 Jan. 1601-31 Mei 1601	door Verreyken, 1 Maart 1602.
7de	Idem	1 Juni 1601-31 Mei 1602	door Verreyken, 30 Sept. 1603.
8ste	Idem	1 Juni 1602-31 Dec. 1603	door Verreyken, 30 Oct. 1604.
9de	Idem	1 Jan. 1604-31 Dec. 1604	door Verreyken, 29 Maart 1605.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoo[rd] geslot[en]
10de	Ido Grammaije, Landrentmeester	1 Jan. 1605-31 Dec. 1605	te Maastricht 1606.
11de	Idem	1 Jan. 1606-31 Dec. 1606	te Maastrich 1607.
12de	Idem	1 Jan. 1607-31 Dec. 1607	te Maastrich 1608.
13de	Idem	1 Jan 1608-31 Aug. 1608	te Maastrich 1608.
14de	Idem	1 Sept. 1608 31 Dec. 1609	te Maastricht 1610.
15de	Idem	1 Jan. 1610-31 Dec. 1610	te Roermond 1612.
16de	Idem	1 Jan. 1611-31 Dec. 1611	door Verre[y] Febr. 161[3]
17de	Idem	1 Jan. 1612-31 Dec. 1612	door Verre[y] Dec. 1613.
18de	Idem	1 Jan. 1613-31 Dec. 1613	te Roermond 1615.
19de	Idem	1 Jan. 1614-31 Dec. 1614	door Verrey Nov. 1615.
20ste	Idem	1 Jan. 1615-31 Dec. 1615	door Verrey Nov. 1616.
21ste	Idem	1 Jan. 1616-31 Dec. 1616	door Verrey Oct. 1617.
22ste	Idem	1 Jan. 1617-31 Dec. 1617	te Roermond, 1619.
23ste	Idem	1 Jan. 1618-31 Dec. 1618	te Roermond 1619.
24ste	Idem	1 Jan. 1619-31 Dec. 1619	te Roermond 1620.
25ste	Idem	1 Jan. 1620-31 Dec. 1620	te Roermond 1622.
26ste	Idem	1 Jan. 1621-31 Maart 1622	te Roermond 1622.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
27ste	Ido Grammaije, Landrentmeester	1 April 1622-31 Dec. 1622	te Roermond, 20 Maart 1623.
28ste	Idem	1 Jan. 1623-31 Maart 1624	te Roermond, 31 Oct. 1624.
1ste	Albert Bouwens van der Boije	1 April 1627-31 Maart 1628	te Roermond, 7 Juli 1628.
2de	Idem	1 April 1628-31 Maart 1629	te Roermond, 11 Juli 1629.
3de	Idem	1 April 1629-31 Maart 1630	te Roermond, 12 Sept. 1630.

X. *Rekeningen van Gedeputeerden des Overquartiers van de bede van ƒ 10 000 ter maand.*

		1 Juni 1601-31 Mei 1602	

Y. *Rekening van penningen, geprocedeerd bij distributie van paspoorten en sauvegarden.*

1ste en laatste	Philips des Mares, [gedaan door Medard Spinoza]	1 Jan. 1607-16 Febr. 1608	te Maastricht, 21 Oct. 1608

Z. *Rekening van pacht van het recht van licenten te Roermond etc.*

	Carlo Rovelly	1 Mei 1597-30 April 1598	te Maastricht, 23 Mei 1605.
	Pieter van Meistraten	1 Mei 1598-27 Maart 1599	door Rekenmeester Godin, 14 Nov. 1608

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
	Rekening van de licenten van goederen en koopmanschappen, uit kracht van brieven van paspoorten de stad Roermond gepasseerd zijnde.		
1ste en laatste	Goessen van Dulcken	27 Dec. 1601–31 Dec. 1602	te Maastricht, 31 Maart 1610.
	Rekening van de gerechtheid van licenten (1) van Grave, Aertsen (Arcen), Roermond en Maastricht, procedeerende ter zake van verleende brieven van paspoort aan Johan Conincx c. s. tot invoer van goederen.		
1ste en laatste	Goessen van Dulcken	21 Oct. 1601–27 Dec. 1602	te Roermond, 5 Nov. 1603.
	Licenten te water te Roermond.		
2de	Mathijs Marotje	1 Aug. 1581–14 Maart 1582	te Roermond, 1 Oct. 1582.
3de, 4de, 5de en 6de		Ontbreken.	
7de	Idem	1 Febr. 1587–31 Jan. 1588	te Roermond, 22 Maart 1590.
8ste, 9de, 10de en 11de		Ontbreken.	
12de en laatste		1 Febr. 1592–30 April 1592	te Brussel, 3 Aug. 1592.
6de	Goossen van Dulcken	1 Mei 1597–23 Mei 1597	te Roermond, 13 April 1598.
7de en 8ste		Ontbreken.	
9de	Idem	1 Jan. 1601–31 Dec. 1601	te Roermond, 9 Oct. 1602.

(1) Zie ook onder Tollen.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
10de, 11de, 12de en 13de		Ontbreken.	
14de	Goossen van Dulcken	1 Jan. 1605–5 Juni 1605	te Roermond, 20 Aug. 1605.
15de	Idem	1 Juli. 1605–31 Dec. 1605	te Maastricht, 20 Jan. 1608.
16de	Idem	1 Jan. 1606–30 Juni 1606	door Verreyken, 3 Aug. 1606.
17de	Idem	1 Juli 1606–31 Dec. 1606	te Maastricht, 7 April 1607.
18de		Ontbreekt.	
19de	Idem	1 Juli 1607–31 Dec. 1607	te Maastricht, 30 April 1608.
20ste	Idem	1 Jan. 1608–30 Juni 1608	door Verreyken, 16 April 1609.
1ste, 22ste, 23ste, 24ste, 25ste, en 26ste		Ontbreken.	
27ste	Idem	1 Jan. 1614–12 April 1614	door Verreyken, 22 Jan. 1615.
8ste, 29ste, 30ste en 31ste en 32ste		Ontbreken.	
	Idem	14 Oct. 1625–31 Mei 1626	te Roermond, 27 Juli 1626.
1ste	Geerart Sweyn	1 April 1627–30 Sept. 1627	te Roermond, 22 Oct. 1627.
2de		Ontbreekt.	
3de	Idem	1 April 1628–30 Sept. 1628	te Roermond, 12 Dec. 1628.
4de		Ontbreekt.	
5de	Idem	1 April 1629–30 Sept. 1629	te Roermond, 7 Maart 1630.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
6de	Geeraert Sweyn	1 Oct. 1629–31 Maart 1630	te Roermond, 9 Aug. 1630.
	AA. ***Licenten te water te Venlo, ontvangen uit handen van den collecteur W. van Oijen***		
1ste	Burgemeester, Schepenen en Raad van Venlo	1 Juli 1586– 25 Febr. 1587	te Roermond, 18 Maart 1588.
2de, 3de en 4de		Ontbreken.	
5de	Iidem	1 Jan. 1591–31 Dec. 1591	te Roermond, 23 Jan. 1592.
6de	Iidem	1 Jan. 1592–31 Dec. 1592	te Roermond, 22 Nov. 1592.
	Rekeningen van den collecteur der licenten te water te Venlo		
6de	Wilhelm van Oeijen	1 Jan. 1592–30 Juni 1592	te Brussel, 3 Aug. 1592.
7de		Ontbreekt.	
8ste	Idem	1 Jan. 1593–31 Dec. 1593	te Roermond, 27 Febr. 1595.
9de en 10de		Ontbreken.	
11de	Idem	1 Jan. 1596–31 Dec. 1596	te Roermond, 9 Oct. 1597.
1ste	Henric Valckenburch	20 Febr. 1598–19 Febr. 1599.	te Roermond, 7 April 1599.
2de	Idem	20 Febr. 1599–31 Mei 1599	door Verreyken, 22 Juni 1599.
3de, 4de en 5de		Ontbreken.	

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten,
6de	Henric Valckenburch	1 Nov. 1601–31 Oct 1602	te Roermond, 10 Juni 1603.
7de	Idem	1 Nov. 1602–31 Dec. 1602	te Roermond, 28 Juni 1603.
8ste en 9de		Ontbreken.	
10de	Idem	1 Juli 1604–31 Dec. 1604	te Maastricht, 26 Maart 16 5.
11de en 12de		Ontbreken.	
13de	Idem	1 Jan. 1606-30 Juni 1606	door Verreyken, 12 Sept. 1606.
1ste	Laurent Poortman	1 Jan. 1607–31 Dec. 1608	te Maastricht, 31 Maart 1609.
	Licentrekening te Venlo van zout en kaas.		
1ste en laatste	Hendrick Valckenborch	9 Aug. 1601–20 Dec. 1602	te Roermond, 9 Juni 1603.
	BB. *Licenten te land te Venlo.*		
3de	Johan van Bueren	1 Dec. 1607-31 Dec. 1608	te Maastricht, 6 Juni 1609.
4de	Idem	1 Jan. 1609–31 Dec. 1609	te Maastricht, 20 Jan. 1611.
5de	Idem	1 Jan. 1610-31 Dec. 1610	door Verreyken, 12 Jan. 1614.
6de	Idem	1 Jan. 1611–31 Dec. 1611	door Verreyken, 14 Jan. 1614.
7de	Idem	1 Jan. 1612–31 Dec. 1612	door Verreyken, 19 Jan. 1617.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
8ste en laatste	Johan van Bueren	1 Jan. 1613–13 April 1614	door Verreyken, 13 Oct. 1617.
1ste	Peeter Valckenburch	19 Sept. 1623–19 Maart 1624	te Roermond, 22 Mei 1624.

CC. *Licenten, die voor de reductie van de stad Grave aldaar werden ontvangen en later te Venlo.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
2de en laatste	Hendrick Valckenborgh	1 Jan 1603–27 Maart 1603	te Roermond, 29 Maart 1604.
4de	Laurent Poortman	6 Jan. 1605–30 Juni 1605	te Maastricht, 12 Aug. 1605.
5de		Ontbreekt.	
6de	Idem	1 Jan. 1606–15 Febr. 1606	te Maastricht, 31 Maart 1607.
1ste	Henric van Valckenborg, bij suspensie van Laurent Poortman	15 Febr. 1606–30 Juni 1606	te Maastricht, 2 Sept. 1606.
2de en laatste	Idem, Idem	1 Juli 1606–31 Dec. 1606	te Maastricht 7 Febr. 1607.

DD. *Licenten te water te Rijnberck.*

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Johan van Wees	5 Nov. 1606–6 Nov. 1607	te Maastricht, 5 Febr. 1608.
2de	Idem	7 Nov. 1607–30 Sept. 1608	te Maastricht, 7 Nov. 1608.
3de		Ontbreekt.	
4de	Idem	1 Oct. 1609–31 Dec. 1610	te Maastricht, 9 Maart 1611.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
de, 6de en 7de		Ontbreken.	
8ste	Johan van Wees	1 Juli 1613–31 Dec. 1613	door Verreyken, 25 Febr. 1614.
9de en laatste	Idem	1 Jan. 1614–13 April 1615	door Verreyken, 12 Oct. 1615.
	EE. ***Landvrachten te Rijnberck.***		
1ste en laatste	Geerlingh Ruys	5 Oct. 1612–13 April 1614	door Verreyken, 24 Nov. 1614.
	EE*. ***Landlicenten te Gelder.***		
1ste	Johan Lemmen	14 April 1622–31 Jan. 1624	te Roermond, 13 Nov. 1629.
	FF. ***Tol van Stevensweert gecollecteerd te Roermond.***		
4de	Hendersken van de Velde, weduwe van Claes Camp	1 Aug. 1582-31 Juli 1583	te Roermond, 15 Dec. 1590.
, 6de, 7de en 8ste		Ontbreken	
9de	Eadem	1 Aug. 1587–31 Juli 1588	te Roermond, 14 Febr. 1591.
10de	Eadem	1 Aug. 1588–2 Maart 1589	te Roermond, 1 Juli 1594.
1ste	Arend van den Camp	3 Maart 1589–2 Maart 1590	te Roermond, 3 Febr. 1594.
1ste	Lois Sijceram	28 Maart 1599–31 Juli 1600	door Verreyken, 19 Febr. 1603.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten
	Arnold van den Camp	15 Juni 1603–14 Juni 1606	?
3de	Goossen van Dulcken	1 Juli 1607–31 Dec. 1607	te Maastricht, 10 Mei 1608.
4de		Ontbreekt.	
5de	Idem	1 Jan 1609–31 Dec. 1609	door Verreyken, 29 Maart 1610.
6de		Ontbreekt.	
7de	Idem	1 Jan. 1611–31 Dec. 1611	door Verreyken, 30 Juni 1612.
8ste		Ontbreekt.	
9de	Idem	1 Jan. 1613–31 Dec. 1613	door Verreyken, 7 Aug. 1615.
10de		alleen de omslag.	

GG. *Watertol te Middelaer binnen Grave*, [*zie ook onder de tollen Rekenkamer*, D 5.]

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten
1ste	Bartholomeus Ghisberts	12 Mei 1581–31 Dec. 1587	te Roermond, 27 Febr. 1589.
2de	Idem	1 Jan. 1588–31 Dec. 1588	te Roermond, 16 Maart 1590.
3de	Idem	1 Jan. 1589–31 Dec. 1589	te Roermond, 16 Maart 1590.
4de	Idem	1 Jan. 1590–31 Dec. 1590	te Roermond, 1 Juli 1592.
5de	Idem	1 Jan. 1591–31 Dec. 1591	te Roermond, 1 Juli 1592.
1ste	Johan van der Haeghe	1 April 1599–31 Maart 1602	door Verreyken, 19 Sept. 1608.

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
2de	Johan van der Haeghe	1 April 1602-20 Sept. 1602	door Verreyken, 20 Sept. 1608.

Maastol van Middelaar binnen Venlo.

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste		Ontbreekt.	
2de	Mathijs van Lyth	1 Jan. 1604-30 Juni 1604	te Maastricht, 6 Sept. 1605.

HH. *Half licent in plaats van tol te Rijnberck.*

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
4de	Johan Valckenborch	1 Oct. 1609-31 Dec. 1610	door Verreyken, 17 Febr. 1611.
te en laatste	Geerlingh Ruys (Hij was in plaats van I. Valckenborch aangesteld, omdat deze te hooge uitgaven in de rekening stelde)	22 Mei 1613-13 April 1614	door Verreyken, 24 Nov. 1614.

II. *Licenten en tollen te Rhijnberck.*

Hoeveelste ekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord of gesloten.
1ste	Goossen van Manen	24 Oct. 1598-31 Oct. 1599	door Verreyken, 10 Maart 1600.
2de	Idem	1 Nov. 1599-29 Febr. 1600	te Roermond, 15 Maart 1600.
	(Idem, na de reductie van Rijnberck, te Gelder ontvangen.)		
e en laatste	Goossen van Manen	20 Oct. 1604-15 Mei 1605	te Maastricht, 14 Maart 1607.

Hoeveelste Rekening.	Namen van Rentmeesters.	Over welken tijd.	Afgehoord o gesloten.
	KK. *Tollen van verboden koopmanschappen, uit Nijn naar Gennep en van daar op Venlo vervoerd, geheve in het fort te Arssen.*		
1ste	Laurens Poortman	1 Nov. 1600–31 Oct. 1601	door Verreyke Oct. 1607.
2de	Idem	1 Nov. 1601–31 Oct. 1602	te Maastricht, 1 1607.
	LL. *Rekening van den tol te Grave, van goederen v Johan Conincx c. s. (Zie ook onder licenten).*		
1ste en laatste	Goossen van Dulcken	21 Oct. 1600–27 Dec. 1601	door Verreyken Nov. 1603.
	MM. *Rekening van de tollen en licenten van schepe houtvlotten en goederen, de rivier de Lippe bij Wesel gepasseerd, en niet vertold of verlicent hebbende te Rijnberck.*		
1ste en laatste	Jan van Wees	27 Maart 1597–18 Juli 1597	te Roermond, 1 1598.
	NN. *Rekening van hout van, Wesel uit de Lippe gekomen, en van landvrachten, bij Rijnberck gepasseerd.*		
1ste en laatste	Johan van Wees	6 Nov. 1607–16 Dec. 1609	te Roermond, 18 F 1625.

No 1—268. LOSSE STUKKEN.

1. 1310. Die Dominica proxima praeterita (*post*) diem Beati Martini Episcopi. (15 November.)

Uitspraak van Lodewijk, Elect van de Kerk te Munster, ten verzoeke van den Graaf van Gelder over de vraag: indien een adellijke komt te overlijden, nalatende eene dochter en een broeder alleen uit 's vaders stam, wie dan de voogd van die dochter moet zijn, waarbij wordt beslist, dat alsdan die broeder met uitsluiting van ieder ander voogd moet zijn.

Ongewaarmerkte copie op papier, uit het begin der 17e eeuw. Uitgegeven bij Nijhoff, Gedenkw. I, Oork. n°. 119, Charters Rekenkamer, n°. 213.

2, 1579, Moers ahm 7 Augusti.

Willem, Hertog van Kleef enz., belooft de stad Meurs bij alle hare vrijheden te houden ingeval de gravinne Walburgh van Nieuwenaer, zonder erven na te laten, kwam te overlijden.

Door den Cancelier W. van Criep gewaarmerkte copie op papier.

3. 1582. Geben Mörs am 3 Februarii.

Adolf, graaf van Nieuwenaer, geeft aan den scholtis en schepenen van Wissum (1) kennis, dat hij, ter vereffening van hunne geschillen met den scholtis en de schepenen zoomede met den Weertschen burger Marten Sonnemans, onpartijdige Weertsche burgers heeft aangewezen, hetgeen aan de hoogheid of recht van appel van Wissum niet zal te kort doen.

Ongewaarmerkte copie of minuut op papier.

3*a*. 1585. Tott Ruremunde in syner Maiesteits Raede van Gelderlandt den XIIII Martii.

Schrijven van het Hof aan den scholtis te Weert, Godert Kael, om, in conformiteit van de pacificatie van Gend, de personen van Servaes Romers te Maaseyck, Joseph Coeten, nu in het land Luyck wonende, en Servaas van Parijs, te Susteren, die, op last van den Bisschop van Roermond, om suspicie van de religie, zich uit Weert hadden moeten verwijderen, voor hunne

(1) Wessem.

zaken vrij en ongemolesteerd in des scholtis' jurisdictie te laten passeeren.

Orig. op papier.

1586. Vuyt 's Hertogenbosch, desen 1en Juli 1586.

Schrijven van Jan Splinter van Voorn aan de Rekenkamer te Roermond, waarbij hij te kennen geeft, op het hem gedaan verzoek, authentieke copie van zijne commissie alsmede van de gestelde borgtocht voor de administratie van de geconfisceerde heerlijkheden Oyen en Dieden over te zenden, dat hij alreeds bij schrijven van April 1584 (dat echter misschien door de vijanden is onderschept) had te kennen gegeven, dat hij, uit kracht van eene generale commissie, in copie tevens overgezonden, die administratie voerde, terwijl hij na de inneming van het huis Megen door de vijanden niets daarvan meer heeft kunnen invorderen.

Ongewaarmerkte copie op papier.

1587. De Rueremunde, ce IIII jour de Janvier.

Schrijven van den Raad en Momber, Melchior de Benschop, aan den Geheimen Raad te Brussel, dat verscheiden personen van antichrise gebruik maken, verboden bij het canonieke recht, waaraan men zich eerder dan aan het civile recht moet houden, dat zoo het aan hem als fiscaal des Konings werd bevolen, die bepalingen van het canonieke recht te achtervolgen, alsdan allicht de Koning 200 000 gl. kon profiteeren en particuliere personen daartegen allicht van dat bedrag konden ontheven worden. Hij verzoekt alzoo dit aan den Raad van Financiën mede te deelen in het belang van Koning en onderdanen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven op papier van Melchior de Benschop.

1587. Embrica VI Id: Augusti (8 Augustus).

Schrijven van Adelhart von Ghoer zu Kaldenbruch aan den Cancelier van Criep, waarin hij zich beklaagt, dat niet tegenstaande zijn vader, die om, hij weet niet welk crimen laesae Majestatis, op Kleefsch gebied door Spaansche soldaten was gevangen genomen en op het kasteel bij Steenwijk was gevoerd, van die misdaad was vrijgesproken, diens nalatenschap

aan den fiscus was vervallen. Hij verzoekt wijders te zorgen, dat aan den onschuldige geen verder onrecht geschiede.

Orig. op papier ondert. door Adelhart von Ghoer zu Kaldenbruch.

1587. den XII Augusti.

Schrijven van van Medenblick aan den Cancelier van Criep, dat hij zijne overkomst heeft uitgesteld om met den heer Stalbergen en ander gezelschap te kunnnen overkomen; ook deelt hij mede, dat gisteren de tijding was gekomen, dat de Spaansche vloot met 40 000 man in Schotland zou zijn aangekomen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van van Medenblick.

1587. Tot Venlo, den XXIIII Augusti.

Schrijven van van Medenblick aan den Cancelier Criep, dat Carel Hugues en zijn zoon op reis naar Grave onder Venray zijn gevangen genomen en naar Blijenbeek zijn gevoerd, dat zijne brieven aan den Rentmeester van Caldenbrouck, Loeff van Darth, niet zijn besteld; dat hij heeft vernomen, dat de graaf van Meurs verschillende goederen in het land van Kessel heeft liggen, die hij ten profyte van den Koning zal aantasten.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van van Medenblick

1587. De Zutphen, ce XXIXde Aougst.

Schrijven van Dirck de Houck (?) (1) aan den Cancelier van Criep, dat er gesprekken worden gevoerd, die hij niet aan het schrift durft toevertrouwen en hoopt van zijne commissie ontheven te worden.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Dirck de Houck.

1587. Tot Venlo den XIIII Septembris.

Schrijven van van Medenblick aan den Cancelier ter begeleiding van het boek van de pandschappen. Tevens verzoekt hij te mogen vernemen hoe hij te handelen heeft met eene klacht van Peter Heufts, gehuwd met de weduwe van Wolphert van Daelen, zuster van Cornelis Ronden te Bommel; dat ten onrechte het aandeel van Cornelis in de tienden te Baerle in toeslag

---

(1) De handteekening is onduidelijk evenals in de volgende brieven van denzelfden persoon (uitgezonderd in dien van 13 Juni 1593.)

was gelegd, welk aandeel aan Cornelis uit een magescheid van September 1584 zoude toekomen. Verder deelt hij mede, dat de ingezetenen van het land van Kessel bezig zouden zijn met den vijand te handelen.

Eigenhandig onderschreven en geteekend schrijven van van Medenblick.

1587. De Ruremunde, ce XXVI du Septembre.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan „Messeigneurs" dat de heer de Haultepenne kort vóór zijn dood hem had bevolen naar Gelder te gaan om aldaar order op de Magistraats-verandering te stellen; dat hij daaraan had gevolg gegeven en aldaar eene „bourgeoisie si desbourdée, obstinée, partiale contre sa Majesté et infectée de herésie" als in geen andere stad van het land van Gelder had aangetroffen, dat een gedeelte der burgerij, waaronder de rijkste en notabelste burgers, zich niet had ontzien een zilveren reliquieënkastje,waarin reliquieën van de Heilige Valerius en Galenus, beroemd wegens hunne mirakelen, werden bewaard, aan de stad Wesel te verkoopen en het geld voor het loskoopen van een predikant te besteden; dat hij heeft vernomen, dat zijne Hoogheid had goedgevonden algemeene amnistie te verleenen enz.

Ongeteekende minuut op papier.

1587. Datum Gennep, am XXIX Novembris.

Schrijven van Diderich Anthoni aan Wilhelm von Spiringh, drost van het land van Kessel, inhoudende het verzoek om bij den Cancelier aan te dringen het arrest, dat op zijne goederen was gelegd, omdat hij boeken, rollen en registers, die hij, als gesubstitueerd tot de administratie van het drost- en rentmeestersambt van Kessel, uit handen van Johan van Wittenhorst had ontvangen, niet had overgeleverd, op te heffen, dat hij die boeken etc. niet ingevolge bekomen last van den Cancelier had overgezonden, doch dat de oorzaak daarvan in de omstandigheid was gelegen, dat niet alle stukken te Gennep maar een gedeelte in een huis te Goch waren; wijders verzoekt hij, dat hem een paspoort voor vrije passage worde uitgereikt.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Diderick Anthoni. (Zie op 7 December 1587, brief van Anthoni).

1587. Datum Gennep am VIIen Decembris.

Schrijven van Diderich Anthoni aan den Cancelier van Criep, dat hij de boeken van het rentambt van Kessel in de maand October

naar Roermond had gezonden; dat hij had vernomen, dat die in handen van doctor Stalbergh waren gekomen, die nu te Boxmeer zich zoude bevinden. Hij had daarop het overig gedeelte dier boeken aan den pastoor te Boxmeer gezonden met verzoek ze aan Stalbergh te geven; dat Stalbergh dat restant niet had willen ontvangen waarop hij den pastoor had verzocht dat restant aan den Cancelier te Roermond te willen bezorgen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Diderich Anthoni. (Zie op 29 Nov. 1587 brief van Anthoni).

1587. Met zeer groeten haeste den X Decembris.

Schrijven van van Medenblick aan den Cancelier van Criep, dat hij met den gouverneur heeft gesproken en dat het wenschelijk was inzage of copie van de akte van neutraliteit van deze stad (Venlo?) te verkrijgen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van van Medenblick.

1587. Tot Weerdt den XIIIIen Decembris.

Schrijven van van Medenblick aan den Cancelier van Criep, dat hij den Scholt den brief van „mijne Heeren van den Rade" heeft gegeven, doch dat de Scholt niet gaarne de commissie schijnt te willen aannemen en dat hij uitvluchten zoekt etc.

Eigenhandig en onderteekend schrijven van van Medenblick op papier.

1587. Tot Weerdt den neestlesten Decembris.

Schrijven van van Medenblick aan den Cancelier van Criep, waarin hij schrijft, dat hij van den burgemeester heeft geeischt, dat aan hem werde uitbetaald eene rente van 167 gld. jaarlijks, die aan Thomas Spranckhuysen, een apostaat, vroeger pastoor te Weert, thans predikant in Holland, door de stad was verschuldigd en die door den Scholt Gadert Cael in beslag was genomen en wel over de jaren 1574, 1575 en 1576, ten einde zijne verteringen in het logement te kunnen betalen, alsmede het convooi soldaten dat hem (v. Medenblick), uit Weert zou begeleiden. Hij wenschte tevens dat hem 10 of 12 soldaten tot convooi mogen worden gezonden, dewijl het grootste gedeelte van het garnizoen naar Antwerpen is gegaan met gevolg, dat de Gouverneur geene soldaten kan missen.

Eigenhandig en onderteekend schrijven op papier van van Medenblick.

1588. De Venloe le IX de Febvrier.

Schrijven van Philips van Bentinck aan het Hof, dat Conrard van der Horst, sedert de reconciliatie van Venlo met den Koning, nimmer tegen den Koning heeft gediend en zich steeds rustig heeft gedragen.

Orig. op papier, onderteekend door Philips van Bentinck.

1588. Datum Venlonia die 18 Februarii.

Schrijven van Joannes Vogelsang aan den Cancelier van Criep, houdende eene aanbeveling voor Catharina Phas, alias Scheyrs, wier moederlijke goederen ten onrechte zouden zijn geconfiskeerd.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Joannes Vogelsang M. D.

1588. de Zutphen ce 5de Mars.

Schrijven van Dirk de Houck (?) aan den Cancelier van Criep, waarin namens Willem van der Cappelle wordt gevraagd of het zegel des Konings reeds vernieuwd is en zoo ja, hoeveel geld hij zal overzenden. Verder wordt verzocht 2 inliggende brieven een aan den Raadsheer Bercg (?) en de ander aan zijne tante van der Hert te willen ter hand stellen; verder dat men heeft getracht 2 malen, doch te vergeefs, Hattem te verrassen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Dirk de Houck (?) op papier.

1588. de Zutphen ce 25 Avril.

Schrijven van Dirk de Houck (?) aan den Cancelier van Criep, dat de Magistraat van Zutphen den inhoud der brieven, die hij heeft ontvangen, niet achtervolgt; dat voor zijn zwager Jan van Bronckhorst het drossaardschap van Hattum geschikt zou zijn, terwijl hij zelf voor de drossaardij van Buren in aanmerking wenscht te komen, die door het aftreden van een der tegenstanders is opengevallen; indien het drossaardschap van Buren moeielijk zou zijn te verkrijgen, dat dan ook het ambtmanschap te Thiel is opengevallen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Dirk de Houck.

1588. Ilents (1) vuyt Deventer den 20 Junii.

Schrijven van Jo. van Weesenhagen aan den Cancelier van Criep

(1) Ilents: is haastig.

meldende, dat hij een aanvang heeft gemaakt met te procedeeren op de Batenburgsche renten en goederen op de Veluwe, dat de vrouwe van Anholt had verklaard tot de helft van alle die goederen te zijn gerechtigd; dat het advies van wegen die van Nijkerk voor Jan van Renceler, met andere brieven aan den Cancelier geschreven, door den vijand is genomen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Jo. van Weesenhagen op papier.

1588. Datum Weert, dessen eersten Augusti.

Schrijven van den scholt te Weert, Gaert Caell, aan den Cancelier en Raden, waarin hij verklaart, dat hij nimmer aan den rentmeester in het overkwartier, belast met de confiscatie, heeft geweigerd voor hem te doen waarom hij vroeg.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Gaert Caell.

1588. de Zutphen ce IX de Septembre.

Schrijven van Dirck de Houck [?] aan (?), dat hij den brief betreffende Arndt van de Wal (1) heeft ontvangen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Dirck de Houck.

1588. de Zutphen ce 17 Octobris.

Schrijven van Dirk de Houck aan den Cancelier van Criep, waarin hij zich beklaagt, dat sedert zijne komst te Zutphen hem, zijne vrouw en kind slechts ongelukken hebben getroffen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van D. de Houck.

1589. De Bruxelles ce 29 de Mars.

Schrijven van Dirk de Houck aan den Cancelier van Criep, waarin hij schrijft, dat hij uit naam van Jan van Steenbergen, een goed Katholiek, een request aan Zijne Hoogheid heeft gericht ten einde verzoening voor diens broeder, Henry van Steenbergen, te bekomen, die gedurende zijn leven als Katholiek had geleefd en ook Katholiek was gestorven, opdat over diens

---

(1) Vermoedelijk wordt bedoeld de gewezen burgemeester van Zutphen, uitgesloten van het algemeen pardon. Zie mr. R. W. Tadema: Geschiedenis van Zutphen, p. 223, s. q. q.

goederen, hoewel ze niet zijn geannoteerd, later geen geschil moge ontstaan. Verder intercedeert hij voor Claes van Boutberch, „pour son fait, scavoir la fortune qu'il at eue avecq Hoene en deffendant son corps, etc."

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Dirk de Houck (?) op papier.

1591. Datem dem 10 Februario.

Schrijven van Johan van Geleen aan den Cancelier van Criep, inhoudende het verzoek de registers, betreffende de geannoteerde goederen, te zenden, die Dirck Hoick hem had moeten geven, doch die reeds vertrokken was toen hij (van Geleen) ter plaatse kwam, terwijl Hoick de registers had medegenomen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Johan van Geleen.

1592. De Bruxelles le XV de Mars.

Schrijven van R. Daescheidt aan den Cancelier van Criep, waarbij om zekerheid wordt gevraagd, betreffende het gerucht, dat graaf Philips van Nassau door de rebellen uit Gelderland zou zijn voorzien etc.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van R. Daescheidt.

1593. d'Anvers le XIIII Juing.

Schrijven van Houck aan den Cancelier van Criep, betreffende de voldoening van de ordonnantie door den Koning aan zijne schoonmoeder verleend. Hij verzoekt eenig antwoord aan het huis van van der Hert te zenden, dat door een bode uit Doornik zal worden afgehaald.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van de Houck op papier.

(Zonder dagteekening). De Bracht.

Schrijven van Philips van Bentinck aan den Cancelier van Criep, waarbij hij zijne verwondering te kennen geeft, dat de Momber de goederen van den heer Savelant vermeent te confisceeren en dat hij met geweld diens granen heeft doen wegvoeren. Hij verzoekt den Cancelier te zorgen, dat het aan Savelant

ontvoerde worde teruggegeven, dewijl die persoon den Koning steeds trouw is geweest.

Origineel op papier ondert. door Philips van Bentinck.

4. De navolgende stukken Litt. A—P zijn te zamen in een perkamenten omslag ingenaaid. Zij zijn gelegd op het jaar 1585.

a). 1585. 't Antwerpen den VIIe van (?) October.

Schrijven van den Prins van Parma, waarbij in een geschil tusschen Johan Poeyn, Raad en richter en Werner van Lennep betreffende het rechter-ambt van Nijmegen uitspraak wordt gedaan met handhaving van Poeyn.

Ongewaarmerkte copie op papier.
Poeyn was bij de verandering van regeering te Nijmegen tot richter aangesteld. Zie bijv. de Annales en Kroniek van In de Betouw, pag. 40 (6 Maart 1585).

b.) 1591. de Nyemegen le 15 de Juillet.

Schrijven van den Prins van Parma aan den Cancelier van Criep ter begeleiding van de instructie, waaraan deze laatste zich in de Statenvergadering op 26 Juli te Roermond zal te houden hebben.

Origineel ondert. door Alexandre en lager door Verreyken.

c). 1591. Actum Brussele den XXVI Octobris.

Schrijven van den Prins van Parma aan de stad Venlo, dat hij aan den stadhouder Verdugo last heeft gegeven de stad voor den Koning te bewaren.

Gewaarmerkte copie van den griffier Pybes.

d). 1592. de Bruxelles au bureau des Finances le X de Novembre.

Schrijven van den Raad aan het Leenhof van Gelderland ter begeleiding van een tweede schrijven, betreffende de leenen Weert en Thorn.

Ongewaarmerkte copie.

e) 1594. de Bruxelles le XV d'Aoust.

Schrijven van den Aartshertog Ernestus aan het Hof van

Roermond zorg te dragen, dat de zoon van den overleden kapitein Camillo de Modeliano zich niet met de muiters vereenige om voldoening van de pretensiën van zijn vader te erlangen.

Origineel ondert. door Ernestus en lager door F. le Vasseur.

f). 1595. de Bruxelles le IIIe d'Avril.

Schrijven van de Fuentes aan graaf Herman van den Berg om te zorgen, dat het plakkaat van den Koning worde nageleefd, waarbij is verboden, dat iemand, hetzij onderdaan of soldaat, in 's Konings soldij, het land verlate etc.

Origineel ondert. door . . . de Fuentes.

g.) 1596. de Bruxelles le XXIII de Mars.

Schrijven van den Geheimen Raad aan Cancelier en Raden om het geschil tusschen den Momber en den Raadsheer Gilkens te beslechten.

Origineel ondert. door de Berty.

h.) 1597. de Bruxelles le XI de Febvrier.

Schrijven van den Aartshertog Albertus aan den Cancelier van Criep en de Raadsheeren Stalberghen en Buener over de licenten te Roermond en te Venlo.

Ongewaarmerkte copie.

(Verg. Sivré, Inv. Roermond II, p. 130, 254, 405.)

i.) 1599. de Bruxelles le XXVIII de Septembre.

Schrijven van de Aartshertogen aan den graaf van den Berg en Cancelier en Raden tot toezending van het plakkaat, behelzende het verbod van invoer van zeep, gezoute visch, haring, boter, kaas enz. uit de Nederlandsche gewesten.

Origineel ondert. door Albert en Isabel en lager door Verreyken.

k.) 1599. Vuyt Brussel den XXIX Octobris.

Schrijven van de Aartshertogen aan den graaf van den Berg, Cancelier en Raden het plakkaat, betreffende het verbod van handel met de rebellen, op nieuw te doen afkondigen.

Origineel ondert. door Albert en lager door Verreyken.

(Vergelijk Sivré, Inv. Roermond I, p. 406, II, p. 133.)

l.) 1599. de Bruxelles le XVI de Novembre.

Schrijven van de Aartshertogen aan den Stadhouder, Cancelier, en Raden ter begeleiding van het toegezonden plakkaat betreffende de nieuwe gouden munten met het wapen der Aartshertogen etc. etc.

Origineel ondert. door Albert en Isabel en lager door Verreyken.

m.) 1599. de Bruxelles le XXIX de Novembre.

Schrijven van de Aartshertogen aan Stadhouder, Cancelier en Raden, dat op verzoek van de steden de dubbele dukaat van Spanje nog tegen $7^1/_2$ gl. en de enkele naar advenant kan worden aangenomen.

Origineel ondert. door Albert en Isabel en lager door Verreyken.

n.) 1600. de Bruxelles le VIII de Janvier.

Schrijven van de Aartshertogen aan Cancelier en Raden den heer van Rhede, die de stad Emmerik „contre le debvoir et fidélité de bon vassal et subiect" aan de rebellen heeft overgeleverd en zich dus aan „félonnie et rébellion" heeft schuldig gemaakt, in rechten te betrekken, enz.

Origineel ondert. door Albert en Isabel en lager door Verreyken.

(Emmerik was op 16 Nov. 1599 overgegaan. Zie Bor, Nederl. Oorl. IV p. 561.)

o.) 1600. De Bruxelles le 26 de Janvier.

Schrijven van den Aartshertog Albert aan graaf van den Berg om ten spoedigste Wachtendonck te hernemen alvorens de vijand zich aldaar kan versterken etc.

Ongewaarmerkte copie.

(Zie op 8 Mei 1600. Sivré, Inv. Roermond II p. 135, Wachtendonk.)

p.) 1600. de Douay le XII de Febvrier.

Schrijven van de Aartshertogen aan Cancelier en Raden, dat zij het rapport van de verrassing van Wachtendonk „ung accident fort désastreulx" hebben ontvangen, dat zij niet begrijpen waarom de inwoners van Roermond zich ongerust maken, dat

zij de Spanjaarden en andere troepen moeten innemen, dat de Raden de inwoners moeten gerust stellen. etc.

Orig. onderteekend door Albert en Isabel en lager door Verreyken.

5. 1585. d'Anvers le XIII de Novembre.

Schrijven van den Prins van Parma aan Cancelier en Raden, inhoudende klachten over de ontvangers, dat zij geene rekening van de geconfisceerde goederen doen etc.

Ongewaarmerkte copie.

6. 1585. Le vingt-neufiesme jour de Décembre.

Koning Philips vermeerdert de jaarwedde van den Cancelier van zijnen raad in Gelderland, Willem van Criep van 1000 tot 1200 livres.

7. 1586. mensis Decembris die nona.

Protest van Wilhelmus a Gheudt, Raadsheer in Brabant, clericus en subdiaken, die door Claude de Bayrlemont als stadhouder des Konings, met het rectoraat der kerk te Lottum was begiftigd, tegen de aanspraken, die Martinus Duncan op dit rectoraat deed gelden.

Origineele of minuut notarieele akte van den notaris (onleesbaar) In dat stuk verklaart van Gendt: „offerens se ad ordines sacros preparare seu promoveri facere", etc.

Hierbij behoort:

1587. Datum et actum Mechlinie anno . . . mensis Januarii die vigesma quarta.

Institutie van W. van Ghendt in het rectoraat bovenbedoeld door den Aartsbisschop van Mechelen.

Gecollationneerde copie ondert. door Guliel. a Gent conciliarius regius.

8. 1587. de Ruremonde ce XXVII de Septembre.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan den Hertog van Gulick, waarin hij bericht, dat hij een brief van den Hertog van Parma heeft ontvangen, waarin wordt gezegd, dat Don Sanchio de Lonu (Lonuo?) wegens zijne te Munster begane insolentiën te Brussel is gearresteerd; dat hij voor het onderzoek van die zaak naar Munster moet gaan, dat hij op last van den Graaf van Barlaymont zijn weg over Gelder en niet,

zooals hij voornemens was geweest, over Hensberch (1) en Wijckradt had kunnen nemen. Hij zendt tevens een concept van een brief door den Hertog van Gulick aan Parma te zenden enz.

Minuut ongeteekend op papier. (Hierbij bedoeld ontwerp)

9. 1588. de Bruxelles ce XXII de Mars.

Schrijven namens den Koning aan Cancelier en Raden over de door den Momber in den Raad aan te nemen houding.

Origineel; van de handteekening zijn alleen de letters S. de Gleesbara. De naam Grimaldi is door vocht weggevallen.

Hierbij eene gecollationeerde copie van S. de Grimaldi uit de artikelen en remonstrantie van den Geheimen raad, dd. 28 Mei 1587, op deze zaak betrekking hebbende.

10. 1590. Gebenn Cöln am 17 Martii.

Schrijven van de Nederlandischen Westphalischen Kreiss-Obristenn zu und nach geordertenn Rhete aan Johan Andrea Cigoignia, super-intendent-generaal van de contributiën en Gubernator te Roermond, betreffende het aangeslagen zijn van de heerlijkheid Wickradt in de contributiën, welke heerlijkheid van Roomsche Keizers en Koningen te leen is gehouden enz. en dus ten onrechte in de contributiën is aangeslagen.

Origineel op papier ondergeteekend: des Nederlandischen Westphalischen Kreissobristen zu und nach geordertenn jetzo in der Heylichen Reichsstatt Cöln versamblete Rhete. (Zie ook op 6 Dec. 1594.)

10*a*. 1590. Datum Deventer den XXVI Maij.

Schrijven van Thomas Gramaye aan de Rekenkamer te Roermond over brieven, die hem door een bode niet waren overgegeven en wijders dat hij den bode 4 domeinrekeningen, eindigende de laatste in 1589 etc., had medegegeven, met verzoek die te willen examineeren, opdat de brenger daarvan, wanneer hij uit Brabant terugkomt, die weder kan terugbrengen etc.

Ondert. door Thomas Gramaye.

11. 1590. Ruremunde 18 mensis Julii.

Verzoek van Cancelier en Raden aan den Vicaris in het Bisdom Roermond tot het verleenen van brieven van institutie ten behoeve van Bartholomeus à Glabbeck voorheen pastoor te Bassenheim in de diocese Trier, die door hen iure patronatus met het rectoraat der kerk te Kessel was begiftigd.

Ongewaarmerkte minuut op papier.

---

(1) Heinsberch.

12. 1590. de Bruxelles ce 23 jour d'Aoust.

Schrijven van den graaf van Mansfelt aan de Rekenkamer een recueil van de geconfisceerde goederen te zenden.

Ongewaarmerkte copie op papier.

13. 1591. Datum 8 Julii.

Schrijven van Maria van Flodrop, weduwe van Quadt-Wickradt, aan Johan Andreas Sigoignia, superintendent van de contributiën, om te betoogen, dat Wickradt tot het Duitsche Rijk behoort enz.

Origineel op papier ondert. door Maria van Flodrop, W. Quadt.

(Zie op 17 Maart 1590 en 6 December 1594.)

14. 1591. de Bruxelles ce VIII de Novembre

Schrijven van den Hertog van Parma aan den commissaris en ontvanger der geconfisceerde goederen tot begeleiding van de acte, waaraan men zich ten aanzien dier goederen te houden zal hebben.

Origineel ondert. door Alexandre. Hierbij eene ongewaarmerkte copie.

(Zie op 24 Januari 1593.)

15. 1591. de Bruxelles le 23 de Décembre.

Schrijven van den graaf van Mansfelt aan den commissaris en aan den ontvanger der geconfisceerde goederen te Roermond, om gedurende 3 maanden met de confiscatie van de goederen van hen niet voort te gaan., die, ingevolge 's Konings plakkaat, zich in, de stad Aix hebben begeven.

Origineel ondert. door Mansfelt en lager Garnier.

16. 1592. De Ruermunde ce XVI de Mars.

Schrijven van ? aan ? betreffende, „le rachapt de la seigneurie" voor 3600 Rijnsche guldens.

Ongewaarmerkte en ongeteekende copie of minuut.

17. 1592.

Verzoek van Petrus Groeninghen, canonicus te Nijmegen, an het Hof te Roermond om met het rectoraat van de St. Christophorus kerk aldaar te mogen worden begiftigd, dat door vrijwilligen

afstand van Wichardus Wichardi vaceert, mededeelende, dat hij het beleg van Nijmegen heeft doorgestaan en reeds 6 maanden rondzwerft, met gunstig appointement van het Hof van 5 December 1592.

Origineel op papier met eenige andere op die zaak betrekking hebbende stukken.

(Vergel. Sivré, Inv. Roermond I, p. 260, 408, II, p. 257, 258 en n°. 22 en 106).

18. 1593. de Bruxelles le XXIIII de Janvier.

Schrijven van den Graaf van Mansfelt aan den ontvanger der geconfisceerde goederen, dat, met in standhouding van de door den overleden hertog van Parma bij schrijven van 8 November 1591 gegeven voorschriften, waaraan men zich ten aanzien dier goederen heeft te houden, de administratie enz. dier goederen aan den Raad van finantiën zal toekomen.

Origineel ondert. door Mansfelt en lager door Verreyken.

(Zie 8 November 1591.)

19. 1593. Datum .... am 26 Xbris.

Schrijven van Johan van Baexen (?) aan den Cancelier van Criep, dat hij dien nacht zal komen enz.

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief op papier.

20. 1593. de Bruxelles ce 22 Septembre.

Schrijven van d'Assonville aan Cancelier van Criep, inhoudende de mededeeling, dat hij heeft vernomen dat Corpelz (een bode van van Criep ?) met de brieven, inhoudende het geheim, betreffende Gulich, is gevangen genomen.

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief op papier.

Hierbij de minuut van het schrijven van van Criep, waarin hij mededeelt, dat de schuld van het verloren gaan der brieven niet aan hem, maar aan den overbrenger daarvan is te wijten.

(Vermoedelijk hebben hierop ook betrekking de 2 hierbij gevoegde stukken als:

1°. een afschrift van de inlichtingen door den kamermeester Leeraedt en dr. Dreyer, namens de Hertogin en de Raden van Gulich aan van Criep verzocht over diens onderhandelingen met den

maarschalk Schinkeren over de veste en het huis Gulich gevoerd, en

2°. eene minuut van het antwoord van van Griep daarop, dat hij nimmer anders dan op last van zijn overheid, wijlen den hertog van Parma of graaf van Mansfeld, heeft gehandeld en dat hij niets dienaangaande zonder expres bevel van de overheid mag openbaren.)

(Vergelijk over deze zaak: Bor. III, p. 746 en vlg.)

21. 1593. Datum am 8bris.

Schrijven van Johan van Baxen (?) aan den Cancelier van Criep, dat hij des Maandags te voren bij „den bewisten Freunde" was geweest etc. Verder deelt hij nog mede, dat de Turk de plaats Giseck zoude hebben ingenomen en „grosen tiranney gebruicht" hetgeen ook zijn broeder uit Praag bevestigt, en dat de aartshertog Ernestus den laatsten September te Praag weder zou aankomen, „und stracks die Reise herunder vurnhemen" (1).

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief op papier.

22. 1594 Verzoek van Petrus van Groeninghen, pastoor te Roermond, aan den Gouverneur Herman van den Bergh, om met het „simplex beneficium" van 3 missen in iedere week te celebreeren en gefundeerd in de kapel van St. Nicolaas op het Valkhof te Nijmegen, te worden begiftigd, met gunstig appointement van 9 Maart 1591.

Origineel op papier. Zie n°. 17.

23. 1594. den 3 Junij.

Schrijven van Wilhelm von Waldenburch aan den Cancelier van Criep, inhoudende o. a. eene aanbeveling van een van zijne (Waldenburch's) jonge bloedverwanten, die gaarne in de Catholieke Apostolische religie en andere adellijke deugden wenscht te worden opgeleid enz.

Eigenhandig onderteekende brief op papier.

24. 1594. den Junij.

Begiftiging van Berthol. Bachuysius met het pastoraat van de

(1) Ernestus was tot Gouverneur-Generaal der Nederlanden na Parma's overlijden benoemd. Zie Sivré Inv. Roermond I, p. 15.

parochiekerk te Roosteren onder Echt, ambt Montfort, door Stadhouder, Cancelier en Raden, waarvan de vergeving juro patronatus aan den Koning toekomt.

25. 1594. Vuyt Ruermonde desen VI Decembris.

Schrijven van den Momber aan de stad Venlo, inhoudende het verzoek eenige documenten over te zenden, die in de stads „comb" of kist werden bewaard en aantoonden, dat de heerlijkheid Wyckradt een lidmaat van het vorstendom Gelre was enz.

Minuut op papier, ongewaarmerkt.

(Zie 17 Maart 1590, 8 Juni 1591 en 6 December 1594.)

26. 1594. Vuyt Ruermonde desen VI Decembris.

Aanmaning van den Momber aan de vrouwe van de heerlijkheid Wijckradt om de contributie te Gelre te voldoen, enz.

Minuut op papier, ongewaarmerkt (met een duplicaat).

(Zie Sivré, Inv. Roermond I, p. 392, 17 Maart 1590, 8 Juli 1591 6 December 1594.)

27. 1594. Ges. te Gelder den 15 Decembris.

Schrijven van A. van Dael aan den Raad van Criep, waarbij wordt gezegd, dat door den brenger van den brief tevens de brief van Zijne Hoogheid aan den Tresorier Drinckwaert wordt gezonden, met verzoek de hand er aan te houden, dat wij een gunstig, advies mogen bekomen.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van A. van Dael.

Zie ook 19 en 26 December 1594 brieven van van Dael.

28. 1594. Datum Gelre am 19 December.

Schrijven van A. van Dael aan den Cancelier van Criep, waarin wordt verzocht het advies van den Tresorier-generaal op het punt van de Kleefsche licenten aan den Rentmeester te zenden en dat hij (van Dael) daarvan copie moge bekomen. Tevens wordt overgezonden de sententie van den auditeur te Roermond tegen de weduwe van Camillo Sacchinij en dat hij tot geene executie van de sententie zal kunnen geraken dan door de weduwe te

apprehendeeren, dewijl zij alle hare goederen met behulp van den gouverneur heeft verbracht en verborgen.

Door A. van Dael, onderteekend schrijven op papier.

(Zie 15 en 26 December 1594 brieven van van Dael.)

29. 1594. Tot Stralen, den 26 Decembris.

Schrijven van van Dael aan den Cancelier van Criep dat hij genoodzaakt was geweest met executie tegen de weduwe van Camillo Saccini voort te varen; dat die weduwe gevangen was gesteld; dat de Italianen aan hem (van Dael) den dood hadden gezworen, waarom hij zich binnen Stralen had moeten begeven, dat terwijl de Italianen niets tegen hem konden uitrichten, zij de weduwe met geweld uit de gevangenis hadden gehaald.

Eigenhandig door v. Dael geschreven en onderteekende brief op papier.

(Zie op 15 en 19 December 1594 brieven van van Dael.)

Hierbij een ongeteekend en ongedateerd stuk op papier aan monsieur van Duren, waarin wordt gezegd, dat die weduwe gisteren nacht met geweld uit de gevangenis was gehaald en in manskleeren over den wal had geloopen, doch door den Gouverneur weder binnen de stad was gebracht.

30. 1595, 1596, 1597.

Stukken, belangende het bezetten van het slot te Lingen en de afrekening daaromtrent met den Drost Pierre Micault de Indevelde.

Origineelen en afschriften op papier.

(Zie Inventaris Hof, door P. Nijhoff, p. 369.)

31. 1595.

Verzoek van Gerardus Eykelmans, presbiter, aan den gouverneur, Herman van den Bergh, om met het rectoraat van de Kerk te Kessel te worden begiftigd, dat door den dood van Bartholomeus van Gladbach was opengevallen.

Origineel op papier.

(Hierbij een getuigschrift van den Vicaris-Generaal Gregorius Gherinx. Eykelmans is niet benoemd, zooals uit de aanstelling van Jacques Groeningen, vergelijk op 1596, n°. 46 kan blijken).

32. 1595. Geben Cleve den..... (1) arij.

Schrijven van de Kleefsche Raden aan den Tresorier Johan van Drinkwart, dat hij van de teruggekeerde afgevaardigden heeft vernomen, wat er betreffende de licenten op den Maasstroom is verhandeld en dat een schriftelijk rapport aan den Aartshertog zal opgezonden worden. Hij zendt daarbij een in jure et in facto gegrond bericht.

Origineel schrijven op papier ondert. door Vt..... van Weze en lager door Masschop.

33. 1595. Datum Mörs den 3 Augusti.

Schrijven van Andries de Miranda, gubernator te Moers, aan Wilhelmus van Criep, Cancelier, betreffende zijn (Miranda's) verwonding door Kleefsche soldaten, in de Kuiperschans bij Rorortt liggende, toen hij aldaar voorbij voer om zich bij den overste Mondragon te begeven enz.

Origineel op papier ondert. door Andries de Miranda. Waarbij verschillende andere op deze zaak betrekking hebbende stukken.

34. 1595. de Bruxelles .... le XIX d'Octobre.

Schrijven van den Raad van Finantiën te Brussel aan den Auditeur van 's Konings rekenkamer, Johan Bouwens, om opgave te doen van de verkochte geconfisceerde goederen, van de goederen, waarvan het beslag is opgeheven enz., zullende hij voor zijne moeite worden beloond.

Gewaarmerkte copie. ondert. door A. von Medenblick.

35. 1595. den eenentwintichsten Novembris.

Vidimus, dd. 9 April 1605, door schout, burgemeesters, schepenen en raden van Delft van eene schenking onder de levenden door Vrouwe Walburgh, gravin van Nieuwenaar, Moers, Horne etc. gedaan aan haren neef George, Everhardt graaf van Solms en diens echtgenoot Sabina, princes van Gaveren, gravin van Egmond van het land graafschap van Horne, de stad en heerlijkheid Wissem, Bocholt, Breugel en Cortensheim, stad en heerlijkheid Hoog- en Nederweert, voogdij van Thorne en de daartoe behoorende goederen in de ambten

---

(1) De datum is afgescheurd.

Kessel en Kriekenbeek, vermeld in de pandverschrijving van Hertog Eduard van Gelre, dd. St. Jans decollatie (29 Aug.) 1364. enz., enz.

Ongewaarmerkt afschift van eene gecollationeerde copie van den President en Raden van den Hoogen Raad, dd. 20 Mei 1605 enz. enz.

36. 1596.

Request van Jacob van Eyck aan het Hof om in het pastoraat van Aerssen (Arcen) te worden gecontinueerd, waarvan de begiftiging van den Koning behoorde.

Copie, ongeteekend op papier, met bijbehoorende stukken.

37. 1596.

Verzoek van Diederich Vermeulen, priester, oud 83 jaren om de pastorie van Montfort te mogen resigneeren op Peter Stocx, pastoor te Kessingen, met eene aanbeveling van den Vicaris-generaal in het bisdom Roermond.

Origineel op papier, met gunstig appointement van den Stadhouder Herman, graaf van den Bergh, dd. 27 Maart 1596.

38. 1596 den 22 Junii.

Deductie van Venlo, betreffende de aan die stad toekomende jurisdictie van Wilrehoff, Hulsfort en andere streken over de Wilrebeek.

Origineel op papier, ongeteekend. (Met verschillende bijlagen).

39. 1596. Gegeven Tste Niclaes den lesten Junii.

Renversaal van den Koning, betreffende de voldoening van den ingewilligden „bedesteuer" ad 24000 gld.

Gecollationeerde copie van den notaris Jan van Rijckenroy, met een ongewaarmerkt stuk van de Staten des lands, betreffende de bede.

(Sivré, Inv. Roermond II, p. 4.)

40. 1596. de Ruremunde le XIX de Juillet.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan „Monsieur", betreffende de wijze om te gemoet te komen aan de klachten van de stad Roermond, dat de stad te gronde gaat, omdat van alles, wat aldaar wordt ontscheept, licentrecht wordt betaald en te Venlo zulks niet geschiedt.

Ongeteekende minuut op papier.

41. 1596. Datum Ruremunde die vigesema prima mensis Septembris.

Begiftiging van Johannes Huls met het altaar of beneficium simplex van het Heilige Kruis in de kerk te Lobbrich door den bisschop te Roermond.

Ongewaarmerkte copie.
Hierbij de ongewaarmerkte copie van de institutie van Huls in bedoeld beneficie.

42. 1596.

Verzoek van Herman Botsler aan den Stadhouder, graaf Herman van den Berg, om met het rectoraat van de kerk te Montfort te worden begiftigd, met gunstig appointement, dd. 8 October 1596

Origineel op papier, ongeteekend.

43. 1596. den 9. 8bris.

Begiftiging van Herman Boetsler met het pastoraat der kerk von Montfort uit naam van den Koning aan wien het jus patronatus aldaar toekomt.

Ongewaarmerkte copie op papier.

Hierbij eene copie van eene begiftiging van het pastoraat der kerk te ?
dd. 29 April 1578 en eene dito van de kerk te Lynnen (Linne bij Roermond wellicht). 14 November 1577.
Het stuk is door vocht beschadigd en gedeeltelijk vergaan.

44. 1596.

Verzoek van Johannes Jaepselij, presbiter, om met het rectoraat der kerk te Heronghen, ambt Kriekenbeek, te worden begiftigd, met gunstig appointement van den stadhouder, dd. 9 October 1596.

Origineel op papier ongeteekend.

45. 1596, 1597.

Stukken, betreffende het verschil van graaf Hendrik van den Berg met die van Gulich over de grensscheiding tusschen Venlo en Kaldenkirchen.

Origineelen en copieën met 2 kaartjes. Inv. Hof, p. 369.

46. 1596.

Verzoek van Jacques Groeningen om met het pastoraat van de kerk te Kessel te worden begiftigd, met gunstig appointement, dd. 23 December 1596.

Origineel op papier, ongeteekend.

47. 1597. Gegeven Moers den negenden dach des maentz Januarij.

Gerichtelijke verklaring voor den magistraat van Moers afgelegd, betreffende de voorwaarden, waarop in Augustus 1586 de poorten van de stad en het kasteel Moers voor den hertog van Parma waren geopend.

Origineel. Van het opgedrukt schependomszegel van Moers thans beroofd. Op papier.

48. 1597. Tot Ruremunde den XXVIIe Februarii.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan den Hertog van Kleef dat hij en Bocxhorn voor de onderhandelingen zijn gecommitteerd doch dat de commissie zelve niet op den behoorlijken tijd was aangekomen, waarvan de schuld bij de secretarissen vermoedelijk is gelegen, dat daarom op den bepaalden dag niemand van Geldersche zijde op de conferentie was; dat nu wordt voorgesteld den tijd voor de conferentie te bepalen tot na Paschen enz.

Ongeteekende minuut op papier.

49. 1597. Vuyt Ruremunde den XXVII Merte.

Schrijven van ? aan ? dat het waarachtig is, dat zij zekere commissie hebben ontvangen om op den tijd daarin gespecificeerd te Venlo zich te bevinden.

Ongeteekende minuut op papier.

50. Zonder dagteekening (vermoedelijk in het laatst van 1597).

Vier brieven (2 in de Latijnsche, een in duplo, en 2 in de Fransche taal) van den Aartshertog aan den hertog van Kleef, dat hij tot beslechting der geschillen over de licenten op de Maasstroom den Cancelier van Criep en den Raadsheer Ph. v. Boshorn als gemachtigden heeft aangewezen, met verzoek ook van de zijde van Kleef gemachtigden aan te wijzen.

Minuten ongeteekend, op papier.

51. 1597.

Verzoek van Sophia Pijls, weduwe van Johan de Haen, in leven auditeur van de Rekenkamer, aan Herman graaf van den Berg, Stadhouder, dat haar zoon Arndt de Haen met de prebende van St. Walburg te Arnhem, vaceerende door het overlijden van den scholaster Jacob Gieless, moge worden begiftigd op grond, dat zij in behoeftige omstandigheden verkeert, doordien haar man in 1579 door 's Konings vijanden uit Doesburg is verdreven en al diens goederen toen heeft verloren, die door den magistraat te Doesburg aan de predikanten waren overgegeven.

Origineel, met het gunstig appointement van den stadhouder, dd. 1 October 1597.

52. 1597. de Grave le XIX d'Octobre.

Schrijven van Nay (?) de Rouw aan den Cancelier van Criep te Venlo, dat hij diens brief van 17 December heeft ontvangen en daaruit met genoegen vernomen, dat men een begin maakt om de afschaffing van de te Urmond door den Hertog van Kleef geheven licenten te verkrijgen enz. enz.

Origineel schrijven op papier ondert. door de Rouw.

53. 1597. Gedaen tot Ruremunde in den Raede den XIIII Novembris.

Antwoord van Stadhouder, Cancelier en Raden op de propositie aan hem gedaan door Jan van Horst, Maarschalk van Kleef enz., waarin gezegd wordt, dat de zaak hun niet aangaat en zij ook geene commissie dienaangaande hebben, zoodat men zich te wenden zal hebben tot den Gouverneur-Generaal van Z. M. Erf-Nederlanden enz.

Minuut, ongeteekend, op papier.

54. Zonder dagteekening. (Vermoedelijk het laatst van 1597 of begin van 1598).

Schrijven in de Fransche taal van . . . . . ? aan den Aartshertog, dat overeenkomstig des Aartshertogs ordonnantie van 24 December laatstleden aan den Hertog van Kleef zal worden geschreven om gemachtigden te zenden tot beslechting van de geschillen over de licenten-questie te Ravenstein, Gennep en Urmondt. Verder brengt men ter kennisse van den Aarts-

hertog, dat de zoon van Don Anthonio gehuwd (1) met de dochter van den Prins van Oranje, alsmede de dochter van den Hertog van Montpensier te Emmerik zich ophouden, waarin die van Kleef slecht handelen door dat toe te laten; dat de garnizoenen slecht te vreden zijn enz.

Ongeteekende minuut op papier.

55. 1598. den seventhienden des maents Januarij.

Getuigenverhoor voor scholt en schepenen van Weert over de vraag of de getuigen aan hunne heerschap de weet hadden gedaan om den rechtsdag op het huis Horne waar te nemen.

Authentieke copie, gewaarmerkt door J. van den Kerckhove. (Hierbij nog eene ongewaarmerkte copie)

56. 1598. Datu Juliaci 13 Martii.

Een in het Latijn gesteld schrijven van den licentiaat Petrus Simonius aan den Cancelier van Criep, inhoudende, dat hij heeft gehoord, dat er nieuwe gemachtigden door de Aartshertogen zijn benoemd om de geschillen over de tollen te Gennep, Ravenstein en Urmondt bij te leggen; dat hij (Simonius) vermoedelijk door den Hertog van Kleef en Gulich als diens gemachtigde zal worden aangewezen, doch dat hij wegens ongesteldheid van zijne vrouw niet terstond aan de conferenties zou kunnen deelnemen, waarom hij dus verzoekt die tot na Paschen uit te stellen.

Eigenhandig geschreven schrijven, ondert. door Petr. Simonius Lt. (2)

57. 1598. Donné en notre ville de Bruxelles le vingt quatriesme d'Avril.

Aanstelling door Koning Philips van den Cancelier Willem de Criep en den Raadsheer Philips Boxshorn tot gecommiteerden van 's Konings zijde bij de onderhandelingen met den Hertog van Cleve te Roermond te voeren in de zaak van de licenten enz. op de Maas.

Origineel op perkament, waaraan nog een gedeelte van 's Konings zegel en contrazegel in rood was aan een afgesneden en doorgestoken strook is bevestigd.

---

(1) Op 7 November 1597. Hier is spraak van Don Emanuel van Portugal, gehuwd met Aemilia, dochter van Prins Willem I.

(2) Licentiaat.

58 1598. Tot Ruremunde den 1e May.

Schrijven van den gecommitteerde van Criep, ter zake de questie van de Guliksche en Kleefsche licenten aan ? , dat hij zijnen medegecommitteerde, den raadsheer Boxshorn, die te Brussel was, had geschreven om tegen den 6 Mei te Roermond te zijn; dat hij echter in overweging geeft, dat de Kleefsche gecommitteerden zich niet op weg naar Roermond begeven, alvorens het zeker is, dat de raadsheer Boxshorn zal zijn aangekomen, opdat de gedeputeerden niet weder een vergeefsche reis maken, gelijk bij den eerst vastgestelden dag voor de conferentie, zijnde geweest den eersten Maandag in de vasten.

Ongeteekende minuut op papier.

59. 1598. Vuyt Ruremunde den IIII Mey.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan den Hertog van Kleef, dat hij bericht heeft ontvangen, dat de raadsheer Boxshorn vermoedelijk al reeds op weg is om den 6 Mei te Roermond te zijn; dat, dewijl de Hertog had medegedeeld, dat op dien dag zijne gemachtigden niet tegenwoordig konden zijn, hij thans verzoekt, dat het den Hertog moge believen den 2den of 3den Pinxterdag voor de conferentie te bepalen, opdat de raadsheer Boxshorn geen vergeefsche reis uit Brussel zou hebben gedaan.

Door W. van Criep onderteekend schrijven op papier.

60. 1598. de Ruremunde le V de May.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan den raadsheer Boxshorn te Brussel, waarin wordt gemeld, dat de Hertog van Kleef heeft medegedeeld, dat zijne gemachtigden op den bepaalden dag niet ter conferentie konden komen; dat dit zeker was geschied, omdat zij de laatste maal een vergeefsche reis hadden gemaakt, zijnde toen de dag van de zijde der Geldersche gemachtigden verzet; indien hij nog niet is afgereisd moet hij (Boxshorn) te Brussel blijven.

Door den Cancelier van Criep onderteekend schrijven op papier.

61. Zonder dagteekening. (De brief moet echter zijn geschreven op 5 Mei 1598, dewijl daarin wordt gezegd, dat op gisteren was geschreven, dat de raadsheer Boxshorn van Brussel naar Roermond op weg was, (zie brief van van Criep aan den hertog van Kleef dd. 4 Mei 1598) terwijl deze brief op 5 Mei, na den brief van denzelfden datum van van Criep aan den Raadsheer Boxshorn te Brussel, moet zijn geschreven.)

Schrijven van den Cancelier van Criep aan den Hertog van Kleef, dat de raadsheer Boxshorn zeer vroeg op den dag te Roermond was aangekomen.

Ongeteekende minuut op papier.

62. 1598. De Bruxelles ce IXme. de Maij.

Schrijven van Philips van Bentinck, heer to Bicht aan den Cancelier van Criep dat „son Alteze se déclairoit très-content de lui (van Criep) enz."

Origineel op papier ondert. door Philips van Bentinck Heer tzo Becht. Als postscriptum staat in den brief vermeld: „Quant aux particularitez de la paix, je tiens qu' en serez desia adverty et on n'est pas hors de l'espoir que n'aurions une générale, Hollande Zélande comprins. Dieu y veullie ayder par sa grace."

Hierbij nog een dergelijke brief van van Bentinck en 2 minuten van den Cancelier (zie 15 Juni 1600).

63. 1598. Tot Ruremunde den 23 Junij.

Schrijven van den raadsheer van Boxshorn aan den Hertog van Kleef, dat diens gemachtigden op 26 Juni 1598 te Roermond zouden zijn om een einde aan de zaak van de licenten te kunnen maken

Minuut ongeteekend op papier.

64. 1598. Gegeven in onse stadt van Brussele, den negensten dach van Julio.

Bekrachtiging door den Koning van de overeenkomst op 3 November 1590 tusschen de stad Venlo en Johan Mausique de Lara aangegaan, betreffende de inname van garnizoen, geconfirmeerd en geaggreëerd in 1593 door den Stadhouder graaf, van Mansveld enz.

Ongewaarmerkte copie op papier, waarbij 2 copieën van het tractaat van Venlo, de eene in het Latijn en de andere in het Hollandsch. Sivré (Sivré Inv. Roermond II, p. 114.)

65. 1598.

Rapport van het verhandelde tusschen de Geldersche en Kleefsche gemachtigden, betreffende het heffen van licenten op de Maas.

Ongeteekende minuut op papier.

66. 1599.

Verzoek van Jan de Slijns, prior van de Karthuizers te Roermond, aan den Stadhouder om ten behoeve van Theodorus Wycardi, kanonik te Nijmegen, brieven te laten afgaan, dat hij met eene der vicariën op het Valkhof te Nijmegen is begiftigd.

Origineel onderteekend door Jan de Slijns, Prieur des Chartreux de Ruremonde.

Waarop is gesteld de lastgeving van den Stadhouder aan den griffier om de bedoelde brieven te depecheeren.

Ondert. door Herman Grave zu dem Berge enz.

67. 1599. Geben zu Cleve den V Aprilis.

Schrijven van de Kleefsche Raden aan den Stadhouder Herman van den Berg, inhoudende het verzoek, dat de Gouverneur van Goch moge worden gelast den persoon van Diderick Schenck, die wegens een manslag begaan aan Caspar van der Lipp, genaamd Hoen, heer tot Blijenbeek, te Goch was gevangen gezet en, na de inneming dier stad door de troepen van den Koning, was uitgebroken en vrij aldaar rondliep, weder te doen apprehendeeren, enz.

Origineel op papier ondert. door Henri von Weze.

68. 1599. Tot Roermonde den vijf en de twintichsten dach van Julij.

Verklaring van Cancelier en Raden, dat Derck de Berwouts, heer van Namesch, als drost van Kessel, den eed in den Raad op den ouden voet heeft afgelegd.

Ongewaarmerkte copie.

69. 1599. Datum Mörse den 15 Decembris.

Schrijven van Walbourg, gravin zu Nuenar aan Arnold von ? maarschalk van het vorstendom Gelre en aan Bodtgens, burgemeester te Roermond, tijdelijk te Brussel vertoevende, over het voordragen van haar bezwaar, betreffende de Kesselsche en Kriekenbeeksche renten aan hunne Hoogheden.

Origineel op papier. Eigenhandig ondert. door Walbourg graffin zu Nuenar.

70. Zonder dagteekening (vermoedelijk vóór 1600).

Verzoek in het Latijn van Cancelier en Raden aan den Bisschop

van Roermond om de begiftiging van Andreas Driesen met het rectoraat van de St Martini kerk te Weert, jure patronatus gedaan, te willen bekrachtigen.

Ongewaarmerkte minuut. Zie op 20 Maart 1600.

Deze A. Driessen komt voor Sivré Inv. Roermond III, p. 104 als partoor te Neer in 1616.

71. 1600. Tot Ruremunde de XIX Januarii.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan de Kleefsche Raden, dat op 29 Mei 1598 was overeengekomen, dat de Hertog van Kleef te Gennep of Ravestein de helft van hetgeen de Koning van Spanje als licent te Grave deed heffen, zou mogen doen heffen en wel gedurende 1½ jaar, te rekenen van 10 Juli 1598, terwijl, niettegenstaande dat dus de tijd is verstreken, de kooplieden klagen, dat men met de heffing voortgaat enz.

Minuut op papier, ongeteekend.

Hierbij 2 ongeauthentiseerde copieën van het verdrag van 17 Mei 1598.

72. 1600. den XX dach in Martio

Verzoek aan den Bisschop van Roermond om de begiftiging van Andries Aerts met de vicarie van St. Rumoldus, buiten Weert gelegen en vaceerende door de resignatie van Andreas Driessen, te willen bekrachtigen.

Ongewaarmerkte minuut op papier.

73*a*. 1603. Unt Bruessel den XV Junii.

Schrijven van den Momber, Melchior de Benschop, aan den Cancelier van Criep over verschillende zaken, o a. schrijft Benschop, dat hij de voorwaarden van den vrede door Spanje aan Holland „voorgeholden" en het daarop gegeven antwoord heeft gezien en verder „mij bedunck dat noch Uwer E. W. en L. noch ick ons leeffdaeghe gheene hope en behoeven te hebben van immermeer wederom in Holland te gaan wonen." Ook verzoekt hij om de stukken, betreffende Wijckradt, die hij uit de Rekenkamer had bekomen, hem te willen toezenden.

Origineel op papier, ondert. door Melchior de Benschop. Hier is bijgevoegd een dergelijk schrijven zonder dagteekening, doch vermoedelijk ook van Benschop aan van Criep, loopende over verschillende zaken. Zie ook op 9 Mei 1598.

73*b*. 1600. Actum den XIX Junii.

Advys van ? aan de Rekenkamer te Roermond, betreffende hetgeen de magistraat van Roermond beweert te vorderen te hebben uit de opbrengsten der domeinen.

Ongewaarmerkte minuut op papier, met eenige op deze zaak betrekking hebbende papieren.

74. 1601 De Bruxelles le XXI de Mars.

De Aartshertogen schrijven aan de Raden om bij het indienen van hunne declaraties wegens vacaties enz. in te vullen, wanneer die zijn geschied, op wiens last enz.

2 copieën, ongewaarmerkt, op papier.

75 1602. De notre Camp devant d'Ostende le 14 Janvier.

Schrijven van de Aartshertogen aan den Stadhouder, graaf van den Berg, om het plakkaat van het geld, dd. 16 November 1599, onmiddelijk te laten publiceeren.

Origineel op papier. ondert. door Albert.

76. 1602. De Nieuport le XXme. d'Apvril.

Schrijven van de Aartshertogen aan de Rekenkamer om met de gedeputeerden van den Hertog van Kleef en Gulich over betaling van de erfelijke rente te Lobpberch in overleg te tr den.

Origineel op papier. ondert. door Albert, lager staat: A. de La Loo

77. 1602. Datum den 23 Aprilis.

Schrijven van den magistraat van Roermond aan het Hof, betreffende een geschil tusschen de stad en den Erfvoogd van Roermond, Johan van Vlodorp, o. a. inhoudende, dat de visch-accijnsen aan de stad en niet aan den Voogd toekomen

Origineel op papier.

78. 1602. Venlo den 29 April.

Schrijven van den Stadhouder, Herman van den Berg, aan Cancelier en Raden, dat de in beslag genomen goederen van den vrijheer zu Reid, pandheer te Cruchten, nog niet zijn vrijgegeven met verzoek dien heer contentement te geven.

Origineel op papier, door den Stadhouder onderteekend.

79. 1602. Geven tot Echt am 7 Junii.

Schrijven van den magistraat van Echt aan Cancelier en Raden om te gelasten, dat het 27e artikel van de in 1600 vastgestelde ordonnantie, betreffende de toegestane bedepenningen, om die te beter te kunnen opbrengen, worde opgevolgd.

Origineel op papier.

80. 1602. desen 17 Junii.

Schrijven van Diederich van Wethem thos (?) Langendonck aan het Hof verzoekende expeditie van recht in de zaak van het verkochte land, ten einde zijne schuldeischers te kunnen betalen.

Origineel op papier.

81. 1602. Met grooter haesten tot Maestricht desen 24en Junij

Schrijven van den Cancelier van Criep aan het Hof, betreffende krijgsbewegingen van den graaf van den Berg.

Origineel op papier door van Criep onderteekend.

(Sivré, Inv. Roermond II, p. 144—147)

82. 1602. Tot Maestricht desen 30 Junii.

Schrijven van den Cancelier aan het Hof betreffende de krijgsbewegingen van graaf van den Berg.

Origineel op papier door van Criep onderteekend.

83. 1602. Uff dem Hauss Bocholts den 7 Julii.

Schrijven van Arnold van Amstenraedt aan het Hof met verzoek een „Christlich werck der bermherzigkeit zu erzeigen", opdat de arme inwoners van het Kerspel Wanckum door de executiën wegens de contributiën en die van hunne crediteurs niet geheel en al rampzalig worden gemaakt.

Origineel op papier door van Amstenraadt onderteekend.

(Verg. Sivré, Inv. Roermond I, p. 163).

84. 1602. Datum opt huis Bocholtz desen 11 Julii.

Schrijven van Arnoldt van Amstenraedt aan het Hof, bevattende nlichtingen over eene mishandeling tusschen Reinier Holthausen

en Bernart Strack te Heinsberch voorgevallen, waarvoor Strack gevangen was genomen naar aanleiding van eene klacht van Holthausen, bij afwezigheid van Amstenraedt, aan diens huisvrouw, aan diens broeder voogd te Viersen, en aan eenige anderen op het huis Bocholt gedaan, terwijl later, op den dag dat de zaak in rechten zoude dienen, Holthausen beweerde, dat hij geen rechtsgeldige klacht had gedaan, omdat geene schepenen daarbij waren geweest, waarop vervolgens Strack wederom was losgelaten enz.

Origineel op papier door van Amstenraedt onderteekend.

85. 1602. de Guelre le XXIIII de Juillet.

Schrijven van den stadhouder Herman van den Berg aan den Cancelier ter begeleiding van het schrijven aan de Aartshertogen dd. 23 Juni 1602, betreffende de publicatie van het plakkaat van het geld.

Eigenhandig onderteekende brief (waarbij het schrijven van de Aartshertogen).

86. Zonder dagteekening (doch na 16 Augustus 1602).

Twee in het Latijn gestelde minuten van ? aan ?, waarin o. a. wordt gezegd, dat de graaf van Meurs meerdere Gulicksche steden in pand had gekregen, waaronder Bruggen (1) en dat, dewijl het dorp Lobrecht niet ver van die stad is gelegen, hij die beide plaatsen onder een ontvangerschap had gebracht; dat echter uit een bij dat schrijven gevoegd uittreksel uit de Kriekenbeeksche rekeningen kan blijken, hoe het vroeger met die zaak was gelegen.

Ongeteekende minuten op papier.

Hierbij het uittreksel uit de Kriekenbeeksche rekening van Thomas van Breyel, eindigende 31 Mei 1550, alsmede nog 2 dergelijke minuten.

87 1602. Geben zu Düsseldorff am 10 Septembris.

Schrijven van Johan Wilhelm, Hertog van Kleef en Berg aan den Aartshertog, Cancelier en Raden, betreffende den aanslag van zijne tafelgoederen onder Roosteren in de retributiën en belastingen.

Eigenhandig onderteekend schrijven op papier.

---

(1) Thans Rijn-Pruissen.

88. 1602. Datum Montfort den 14 September.

Schrijven van Willem Steenhuys, drost te Montfort, aan Cancelier en Raden naar aanleiding van een schrijven van den Ambtman te Millen, waarin werd geklaagd, dat door genoemden drost op de beesten van de ingezetenen van Nieuwstadt pandbeslag was gelegd en hetgeen, zooals de drost schrijft, was geschied, omdat zij niet wilden nalaten de weiden te verlaten, die tot Gulick zouden behooren en niet tot de Nieuwstadter heerlijkheid.

Origineel op papier door Steenhuis onderteekend.

89. 1602. Datum Vlasroten (Vlasrath) den 25 7bris.

Schrijven van Johannes a Broptt aan het Hof, waarbij inlichting wordt gevraagd, hoe hij met eene wegens tooverij gevangen genomen vrouw verder te handelen heeft.

Origineel op papier door Broptt onderteekend.

90. 1602. Venlo le VIIIme de Décembre.

Schrijven van den stadhouder Herman van den Berg aan het Hof, dat, dewijl de gevangenen van Wyckradt naar aanleiding van het schrijven van den Geheimen Raad moeten worden losgelaten en de Rekenkamer de onkosten moet betalen, hij in dien zin aan den gouverneur van Gelre schriftelijk last heeft gegeven.

Eigenhandig onderteekend schrijven.

91. 1602. de Bruxelles le IX Décembre.

Schrijven van de Aartshertogen aan Cancelier en Raden, naar aanleiding van een request van Johan van Stockum en consorten om recht te doen in eene zaak tusschen deze personen en de schepenen van Cruchten, betreffende het werken aan de fortificatiën van Gelder.

Gewaarmerkte copie van den griffier J. van de Kerckhove.

92. Zonder dagteekening (vermoedelijk 1602).

Verzoek van den Cancelier van Criep om ontslag.

2 ongewaarmerkte minuten.

93. 1602. de Venlo le XVI de Décembre.

Schrijven van graaf Herman van den Berg aan den Cancelier van Criep, dat hij zwarigheid moet maken, het door van Criep gedaan verzoek tot ontslag te ondersteunen.

Origineel, ondert. door Herman Comte de Bergh.

94. 1603. Tot Brussel den XXVe Aprilis.

Schrijven van G. . . R. . . (1) aan den Cancelier van Criep, betreffende de verrichtingen in de zaak van de kooplieden gedaan enz.

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief van G . . . R . . . op papier.

In dorso staat: „brief van Geerling, belangende de saeken van de licent van Gennep en de debvoiren daarin gedaen."

95. 1603. Tot Ruremunde den XXVe Aprilis.

Schrijven van ? aan diens „Eersame goede Vruent" dat de zaak met de kooplieden, waarvoor Jan Coninx (2) te Venlo was gekomen, was geregeld: dat hij den prior van de Kruisbroeders van Duesborch had ontmoet, die hem om eenige brieven van recommendatie in zaken voor een edelman van qualiteit had verzocht: dat hij die brieven had beloofd, indien de prior tot Zaterdag wilde blijven, maar dat die persoon groote haast had en de prior had verzocht de brieven na te zenden; dat hij echter had verstaan, dat de reden voor de groote haast van den prior daarin was gelegen om „te crijgen continuatie voer die van Cleve" etc.; verder schrijft hij over het oproer te Gelder onder de soldaten, dat hij aan verraad toeschrijft.

Ongeteekende minuut op papier.

96. 1603. Geben zu Dusseldorff am 12 Maij.

Schrijven van den Hertog van Gulich, Cleve en Berg aan Aartshertog, Cancelier en Raden over het tusschen de gebroeders Diethen en Crafft van Mulendonck en de weduwe gravinne van

---

(1) Geerling (Gerlac) Ruys, zie hiervoor p. 534 en 593.

(2) Zie onder de rekeningen van de licenten en tollen te Grave enz. ter zake van verleende brieven van paspoort aan Johan Coninx c. s. tot invoer van goederen.

Salins, alsmede Johan Daemen en den Momber voor het hoofdgericht van Gulich hangende proces.

Origineel door den Hertog onderteekend.

97. 1603. Tot Roermonde desen IIII° Junii.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan de Kleefsche Raden, dat hij, ter zake van de geheven wordende licenten te Gennep, aldus heeft gehandeld, omdat men achter zijn rug verhaalde, dat hij het tusschen den hertog van Kleef en de Geldersche gecommitteerden niet ter uitvoering bracht omdat hij zich had laten „corrompeeren ende sijne F. G. ter liefde tgunt wij gemaeckt hadden, achter dede halden."

Minuut ongeteekend op papier.

Hierbij een schrijven van van Criep over hetzelfde onderwerp der licenten aan „Monsieur mon cousin"; dd. 3 Juni 1603.

98. 1603. XXIe de Juillet.

Uittreksel uit het reglement, betreffende de geschillen tusschen de Rekenkamer en den Raad.

Ongewaarmerkt uittreksel op papier.

99. 1603. Tot Ruremunde den XXe September.

Uitnoodiging van het Hof aan de Guliksche Regeering (?) om gedeputeerden te zenden tot beslechting van de hangende geschillen tusschen Gelderland en Gulich.

Ongeteekende minuut op papier.

100. 1604. Ruremunde le 5 d'Aougst.

Aanstelling van Guillaume . . . tot cureit te Weert.

Origineel. ondert. door Herman Comte de Bergh (de brief is door vocht zeer beschadigd en gedeeltelijk vergaan).

101. 1604. Venlo den 11en Augusti

Schrijven van de Raden aan den Cancelier van Criep, waarbij een brief van den Ambtman van Bruggen, dd. 7 Aug. 1604, wordt overgezonden (waarin werd verzocht gedeputeerden te benoemen voor het onderzoek, betreffende de indracht, die op de erfpacht te Lobberich werd gepleegd, waarvoor de Ambtman en de licentiaat Simonius van andere zijde waren benoemd) terwijl de

Raden aan van Criep verzoeken, dat, ingeval hij en de premier van de Rekenkamer niet genegen waren de commissie op zich te nemen, alsdan eenige andere Raden door Zijne Hoogheid te laten committeeren.

Origineel op papier ondrteekend ter ordonnantie van de Raden door J. van den Kerckhove.

Hierbij de brief van 7 Aug. 1604.

102. 1604. de Maestricht le 8 de Septembre.

Schrijven van den Superintendant van de Rekenkamer Engelbert Verreyken aan den Cancelier van Criep, in antwoord op van Criep's brieven, dat hij ook van advies is, dat er geene nieuwe commissie noodig is; dat hij echter verbaasd is dat de Kleefsche Raad de conferenties te Maastricht wil doen plaats hebben, dewijl de conferentie te Roermond zonder kosten van Geldersche zijde kon plaats vinden.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van E. Verreyken

Hierbij 2 minuten van van Criep over bovenbedoelde zaak aan Verreyken.

103. 1604. Datum Rueremunde den VIII Octobris.

Schrijven van den stadhouder, Herman graaf van den Bergh, aan het Hof, om, naar aanleiding van het verzoek van Johan van Vlodorp, erfvoogd van Roermond, en Herman van Cortenbach, heer van Schoenbeek, nomine uxoris Margaretha van Vlodorp, de behandeling van een door hen gevoerd wordend proces tot de terugkomst van den Cancelier en andere afwezige Raden uit te stellen

Origineel op papier, door den graaf van den Berg onderteekend, met eenige verdere op de zaak betrekking hebbende stukken.

104. 1604. den XVII Octobris.

Uittreksel uit een brief van den Auditeur Medenblicq, inhoudende, dat de Raad Gilkens een rescriptie, groot twee boeken papier, bevestigd met diens signature en die van den Momber en den griffier, inhoudende vele punten ten laste van ? (1) had ingediend, naar aanleiding van het door ? ingediend request aan den geheimen Raad om president van den Grooten Raad te Mechelen te worden.

Ongewaarmerkt extract op papier.

---

(1) Ik gis van Criep, zie hierna p. 631, n°. 110.

105. 1604. Tot Maestricht den naelesten Octobris.

Volmacht van den Cancelier van Criep op Jeronimus van Kerckhove, griffier, en Arent Pollart om een leengoed van hem, van Criep, in de voogdij van Gelder, voor den stadhouder der leenen aan Matthijs van der Straten op te dragen; van Criep ging daartoe over wegens de vele schulden, die hij tengevolge van ondergane vervolgingen had moeten maken.

Ongewaarmerkte minnut, waaraan gehecht 2 stukken van van Criep, betreffende diens soberen staat.

106. 1604. Tot Venlo den lesten dach van den jaere.

Verzoek van de Raden aan den Gouverneur Herman van den Bergh, om de aanstelling van Petrus van Groeninghen tot pastoor te Roermond, die eertijds die waardigheid ook had bekleed, te willen ratificeeren met gunstig appointement, dd. 4 Januari 1605.

Origineel op papier. ondert. door J. van den Kerckhove. (Met eenige andere op die zaak betrekking hebbende stukken).

(Sivré, Inv Roermond II, p. 303 en 304, zie ook op 1592.)

107. 1604. Stukken, betreffende de kosten van het vervoer van de Cancelarij van Roermond naar Venlo.

Origineelen en copieën.

(Inv. Hof, p. 374.)

108. 1605. De Bruxelles le XXIIII de Janvier.

Schrijven van de Aartshertogen aan Stadhouder en Raden onder toezending van het plakkaat op de calmines met last tot afkondiging.

Origineel eigenhandig onderteekende brief.

(Zie Invent. Nijmegen p. 129 op 15 Nov. 1588.)

109. 1605. Faict à Bruxelles le VIIIe jour de Febvrier.

Beschikking van de Aartshertogen op de door het Hof gedane remonstrantie, betreffende de interpretatie van het reglement

of de instructie voor Hof en Rekenkamer, wat de vacaties der Raadsheeren in fiscale zaken aangaat.

Origineel op papier, onderteekend door Albert, Charles Philippe de Croy, N. de Montmorencij etc. Zie op 31 Maart 1605.

(Inv. Hof, p. 374.)

110. Zonder dagteekening (vermoedelijk 1605.)

Schrijven van van Criep aan Marees te Wijl, dat hij niet naar het presidentschap van den Grooten Raad heeft gesolliciteerd, over zijne benoeming in der tijd tot Cancelier enz.

Ongewaarmerkte minuut.

111. 1605. De Bruxelles le IIIme jour de Mars.

Schrijven van den Aartshertog aan het Hof, dat de berechting van fiscale zaken vóór die van particulieren zal plaats vinden.

Origineel, door den Aartshertog onderteekend etc.

112. 1605. de Malines le XII de Mars.

Schrijven van A. van der Burcht aan den Cancelier van Criep, ter begeleiding van een schrijven van diens neef den Raadsheer Brabant te Gent, dd. 8 Maart 1604 (5? waarin Brabant schrijft, dat de presidentsplaats door de bevordering van Liebart tot president van den Grooten Raad vacant is; dat men van Criep gaarne daartoe zag benoemd etc.

Origineel. ondert. door A. van der Burcht.

Hierbij de minuut van van Criep's antwoord, dat hij bezwaar maakt die betrekking te aanvaarden.

113. 1605. de Venlo ce dernier de Mars.

Schrijven van van Criep aan „Mon confrère" om hem te bedanken voor zijne goede bedoelingen, etc. (Waarschijnlijk ziet dit schrijven op het in aanmerking komen van van Criep voor het presidentschap. Zie 12 Maart en 12 April 1605.)

Ongewaarmerkte copie op papier.

114. 1605. Faict à Bruxelles le dernier jour de Mars.

Beschikking van de Aartshertogen op eene memorie van den landrentmeester-generaal, Ido Grammaije, betreffende moeielijk-

heden ontstaan bij het afhooren van zijne 3de rekening ten gevolge der verantwoording van vacatiegelden van de Raden „tam in loco quand extra locum" etc.

Gecollationeerde copie. ondert. door J. van den Kerckhove. Zie op 8 Februari 1605.

115. 1605. de Gand, ce XI d'Apvril.

Schrijven van J. Baviere, aan den Cancelier van Criep, dat van Criep met Guillaume van den Corenhurst, Johan de Bloya en Guillaume de Grippere voor de betrekking van den president Jacques Liebart in aanmerking komt etc.

Origineel ondert. door J. Baviere.

116. 1605. de Malines le XII d'Avril.

Schrijven van A. van der Burcht aan den Cancelier van Criep, dat hij blijde is, dat van Criep besloten heeft ten gevolge van zijn leeftijd niet van residentie te veranderen etc.

Origineel. ondert. door A. van der Burcht.

117. 1605. den XXVI Aprilis.

Schrijven van J. de Ruysschen (een neef van van Criep) aan dezen laatste over het aanvaarden van het presidentschap van den Raad van Vlaanderen.

Origineel. ondert door J. de Ruysschen.

118. 1605. Venloe 10 May.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan „clarissimi atque doctissimi viri" (1) dat hij tot het presidentschap niet wenscht te worden benoemd.

2 ongewaarmerkte minuten. Zie op 28 Juni 1605.

119. 1605. De Bruxelles le XXVIIIe de May.

Schrijven van den Aartshertog aan Cancelier en Raden om vóór St. Jan te Roermond terug te keeren tot uitoefening der justitie enz. terwijl de muitende soldaten, aan wie Roermond

(1) Den Raad van Vlaanderen.

tot garnizoen was aangewezen, waren voldaan en uit die stad trokken.

Origineel op papier. ondert. door Albert.

(Vergelijk Sivré, Inv. Roermond, II p. 280.)

120. 1605. Geschiet den ein und twintigsten Junii.

Volmacht voor schepenen van Gelder door Peterken Lucken, weduwe van Hendrik van Elswick, met hare 2 zonen op den procurator Gaerdt van Virssen gepasseerd tot waarneming van hunne belangen in eene rechtszaak voor het gericht van Wetten in het Nederambt van Gelre.

Origineel op papier, voorzien van de 2 opgedrukte zegels der 2 schepenen van Gelder in groen was gedekt met papieren ruiten.

121. 1605. Gandavi XXVIII Junii.

Schrijven van den Raadsheer Baviere aan den Cancelier van Criep, dat hij diens schrijven van 10 Mei 1605 heeft ontvangen etc.

Origineel ondert door J. Baviere.
Hierbij eene ongewaarmerkte copie. — Zie op 10 Mei 1605.

122. 1605. 3 Julij.

Schrijven van? aan? ter begeleiding van hetgeen de rentmeester Johan van Asperen, betreffende de verpachting van de Meursche tienden, wenscht aan te kondigen.

Origineel, (?) ongeteekend op papier.

123. 1606. de Maestricht le 29 de Mars.

Schrijven (1) van de Geldersche gedeputeerden aan de Aartshertogen. betreffende den stand der onderhandelingen over Middelaar en Mook etc.

Minuut, ongeteekend op papier.

124. 1606. te Brussel den VII 7bris.

Schrijven van Hacrijn van de Ghon (of Ghen) aan Cancelier en Raden, dat hij zich terstond naar den griffier Boot en den

(1) Het begin ontbreekt.

generaal Godijn heeft begeven en dat Godijn hem had gelast de ordonnantie te veranderen.

Eigenhandig geschreven en geteekend schrijven van Haerijn van de Ghon of Ghen.

(Er is niet met juistheid op te maken, waarover eigenlijk het schrijven loopt.)

125. 1606. Am 21e Novembris.

Schrijven van Johann Wilhelm, Hertog van Gulich en Kleef, aan den Aartshertog. Cancelier en Raden over de klachten, die ten aanzien van den tol te Urmondt worden gedaan, dat hij ter vermijding van het heffen van te hooge rechten eene lijst van de verschuldigde rechten ter kennisname voor een ieder openlijk heeft doen aanslaan met verzoek, dat, ingeval er klachten aan den Aartshertog enz mochten worden gedaan, de klagers aan hem (Johann Wilhelm) te verwijzen etc.

Eigenhandig door den Hertog onderteekend schrijven op papier.

126. Zonder dagteekening (vermoedelijk 1606 of 1607).

Verzoek van Adolf, graaf van Nieuwenaar, en den Momber in het overkwartier aan het Hof, om te bewerken, dat aan den graaf als pandhouder en den Koning als blooten eigenaar het bezit worde gerestitueerd van de renten, domeinen en cijnsen te Bracht, in het ampt Bruggen, onder het vorstendom Gulich, die door den Hertog Willem van Kleef en Gulich wederrechtelijk worden teruggehouden.

Origineel of minuut, ongeteekend, met eenige daarbij behoorende stukken.

127. 1607.

Klacht van de geestelijkheid van het Bisdom Roermond aan het Hof, dat de exactiën en de lasten, die de geestelijkheid worden opgelegd, van zoodanigen aard zijn, dat zij zich niet langer staande zullen kunnen houden, terwijl ook de Ridderschap en 's lands gedeputeerden in plaats van naar middelen te zoeken om daaraan te gemoet te komen, die in tegendeel door hunne menigvuldige vergaderingen en „costelicke commissiën" nog verzwaren.

Origineel op papier.

Met 's Hoves appointement, dd 15 Nov. 1607, waarbij het

stuk in handen der Ridderschap wordt gesteld met appointement van dit laatste lichaam, dd. 22 November 1607, waarbij het antwoord tot de eerste bijeenkomst van Ridderschap en Steden wordt uitgesteld.

128. 1607.

Stukken, betrekking hebbende op de klachten van verschillende personen en plaatsen over het ondragelijke van de contributiën enz.

Copieën op papier, gedeeltelijk gewaarmerkt door J. van der Kerkhove.

129. Zonder dagteekening (vermoedelijk 1607).

Schrijven van ? aan ? over de afvordering, die ten onrechte door den Hertog van Gulich te Ourmondt (Urmondt) geschiedt, terwijl in dit schrijven tevens wordt gezegd, dat het recht op de Maas aan de Aartshertogen, met uitsluiting van ieder ander, toekomt.

Ongewaarmerkte minuut.

130. Zonder dagteekening, (vermoedelijk het laatst van 1606 of begin van 1607).

Minuut, betreffende de Kleefsche geschillen, waarbij wordt gezegd, dat van Kleefsche zijde de Raadsheer Simonius moest worden benoemd, terwijl Maastricht, alhoewel de wegen onveilig waren, als plaats van onderhandeling moest worden aangewezen.

Ongeteekende minuut.

131. 1607.

Stukken, betreffende eene klacht van den verminkten soldaat Pierre Hurion aan de Aartshertogen, dat hij voor „le pain d'abbaye" waarmede hij door de Aartshertogen, ten laste van het klooster van Molin bij Dinant, is begiftigd, slechts 2 kleine brooden des daags en iets meer dan een pintje bier ontvangt, waarvan hij en zijne echtgenoot niet kunnen bestaan. Aan hem was toch levenslang toegezegd „sa portion monacale" of 120 florijnen.

Origineele stukken op papier.

132. Zonder dagteekening, (vermoedelijk aanvang 1607).

Eene in de Fransche taal gestelde memorie over de door den Hertog van Kleef en Gulick te Ravenstein, te Gennep en te Urmond gevestigde tollen, zoomede over de tienden te Bracht.

Minuut, ongeteekend op papier, door den raadsheer Boxhorn opgemaakt.

133. Zonder dagteekening, (vermoedelijk 1607).

Minuut-memorie voor de gedeputeerden ter bijlegging van de geschillen tusschen den Hertog van Kleef en de Aartshertogen; waarbij tevens wordt bepaald, dat de Kleefsche gedeputeerden zullen trachten een paspoort voor de Roermondsche gedeputeerden, den Cancelier van Criep en den Raad Boxhorn van Prins Maurits te verkrijgen.

Ongeteekende minuut.

134. 1607. Tot Ruremunde den VIen (1).

Schrijven van de Raden aan die van „de Reekeningen" om de aan den mederaad, Mr. Jacob van Berck verschuldigde vacatiën te willen voldoen.

Ongeteekende minuut op papier.

135. Zonder dagteekening, (vermoedelijk 1607).

Minuut van een schrijven van ? aan ? , ter begeleiding van de brieven van de Raden, die de Raadsheer Boxhorn aan den schrijver te Vilvoorde had opgezonden, betreffende den tol te Urmond; tevens verzoekt hij, dat hem zijne uitschotten ter zake van Mariënweert mochten worden voldaan; het zou toch tegen „ l'ancienne vertueuse usance de la Maison de Bourgoigne" zijn, indien dit niet geschiedde.

Ongeteekende minuut op papier. Zie nº. 137.

136, 1607. In heure hoocheden Rekencaemer jets tot Maestricht den XIII February.

Schrijven van de Rekenkamer aan de Raden, waarbij eene copie wordt overgezonden van de beleening, dd. 23 April 1604,

---

(1) De maand is niet ingevuld.

van Johan van Horst, heer tot Heeshuysen, maarschalk en raad van Kleef, door de Aartshertogen, op diens verzoek met de hooge heerlijkheid van Herwen en Aert, waarvan aan van Horst reeds de lage heerlijkheid toekwam, waarbij de Rekenkamer tevens verzoekt het verlij 2 of 3 maanden uit te stellen, omdat het aan de Rekenkamer voorkomt, dat nader geinformeerd moet worden naar het belang, dat de Aartshertogen zouden hebben om de hooge heerlijkheid van hen te alieneeren.

Door Luytens onderteekend schrijven.

137. 1607. De notre emprunte hérémitage de Vilvorde ce 14 de Febvrier.

Minuut schrijven van ? aan ? waarbij wordt gevraagd wat er met de slecht gefondeerde vordering van den Hertog van Gulich, ten aanzien van den tol te Urmond zal geschieden. Wijders wordt aangedrongen om voldoening van de ter zake van Mariënwaard gedane uitschotten, waarbij wordt gezegd, dat het verwijzen ter voldoening dier uitschotten naar de monniken gelijk staat met een renvooi „vers ce qui n'est plus au monde, car il n'y a ny cloistre n'y moine vivant sauf ung Apostat.... qui a femme et enfans et est bourgmestre de Culemburch, etc."

Ongeteekende minuut op papier. Zie n°. 135.

138. 1607. de Bruxelles ce 22 de Febvrier.

Schrijven van den raadsheer Philippe Boxhorn aan den Cancelier van Criep dat hij met „Monsieur le Conseillier" heeft gesproken, die hem had medegedeeld, dat, wanneer de instructie was opgezonden, men aan de Kleefsche Raden kon schrijven om hunne commissarissen te zenden enz.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Philippe Boxhorn, op papier.

139. 1607. Datum Werdt den XV Martii.

Schrijven van Henrich van Boicholt aan Cancelier en Raden, dat hij te Luik zich bij de personen had vervoegd, die door keizer Rudolf waren aangewezen om getuigen te hooren in de zaak fractae pacis van Reinhardt von Cercler te Horn tegen Deken en Kapittel te Luik voor het Kamergericht hangende, terwijl tevens eene copie van de commissie dier personen wordt overgezonden.

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief.

(Sivré, Invent. Roermond II, p. 12, 13, 14 en 15.)

140. 1607. De Venlo le XVIII de Mars.

Schrijven van graaf Herman van den Berg aan de Raden, waarbij een verzoekschrift van Diederich de Hornum wordt toegezonden, met verzoek aan dien suppliant een uitstel in een rechtszaak tot 9 April 1607 te verleenen.

Door v. d. Berg onderteekend schrijven op papier.

141. 1607. De Venlo le XXVI de Mars.

Schrijven van graaf Herman van den Berg aan Cancelier en Raden, dat aan Nys Hasen gratie zou kunnen worden verleend.

Door van den Berg geteekend schrijven op papier.

142. 1607. De Venlo le 30e de Mars.

Schrijven van graaf Herman van den Berg aan Cancelier en Raden, waarbij van den Berg mededeelt, dat men hem heeft te kennen gegeven, dat de vrouwe van Reet door den voogd van Cruchten met executie wegens de contributie wordt bedreigd, terwijl de zaak voor het Hof nog hangende is. Hij verzoekt „avecq toutes instances". dat de zaak ter hand worde genomen.

Door v. d. Berg onderteekend schrijven op papier.

143. 1607. Tot Ruremunde den IIen Aprilis.

Schrijven van de Raden aan de Kamer van Rekeningen (?), zich beklagende, dat aan hun mederaad Cuper diens wedde wordt onthouden „onder 't dexsel van sijne absentie" met verzoek, dat ordonnantie tot betaling worde verstrekt.

Ongeteekende minuut op papier.

144. 1607. Datum Gelre, den 4 Aprilis.

Schrijven van Seth van Nuunhum, genaamd Duycker, aan Cancelier en Raden, dat hij ter opvolging van het hem gegeven bevel, Willem op . . . Weemen (1), beschuldigd van inceste, heeft doen terechtstellen, terwijl hij verzoekt den scherprechter over te zenden, die dan tevens Gerrit Tinnagel zou kunnen executeeren; (onder aan den brief schrijft van Nuunhum echter,

(1) De naam is gedeeltelijk afgescheurd.

dat hij wel had uitgezonden om Tingnagel te apprehendeeren, maar dat men hem niet heeft kunnen aantreffen.)

Door Nunhum onderteekend schrijven op papier. Hierbij nog eenige op die zaak betrekking hebbende stukken.

145. 1607. Vuyt Brussel desen 7 Aprilis.

Schrijven van den raadsheer Boixhorn aan ? , dat hij met den persoon, aan wien de brief is gericht of met andere gedeputeerden van den Hertog van Gulich en Kleef is aangewezen om in minnelijke schikking te treden, betreffende de differenten van het licent van Gennep en den tol te Ourmont en bijgevolg verzoekt vaststelling van den dag der conferentie, waarvoor de Cancelier en Boixhorn te Roermond zullen overkomen, terwijl het bericht moet worden gezonden aan het adres van den Cancelier, die bij juffrouw Baerle logeert, waar vroeger de gouverneur Cicoigne logeerde, of te Maastricht ten huize van den auditeur Andries van Medenblicq.

2 brieven, copieën of minuten.

(Sivré, Inv. Roermond II, p. 316.)

146. 1607. te Brussel den VII Aprilis.

Schrijven van den procureur bij het Hof, van der Ghoy, aan Joncker Henrick van Barick, dat in de zaak, die laatstgenoemde tegen den heervan Sassebroeck hangende heeft, door den Geheimen Raad is geordonneerd, dat de Procureur-generaal van Brabant zich bij den Raadsheer en fiscaal van den Geheimen Raad zal bevinden, ten einde de propositie door den fiscaal te doen aan te hooren, terwijl de afloop later zal worden medegedeeld.

Eigenhandig onderteekend schrijven op papier.

147. 1607. den XIX Aprilis.

De griffier J. van den Kerckhove getuigt, dat in zijne tegenwoordigheid en in die van den Momber (M. ten Benschup), Marten van Broeckhuysen, heer tot Oyen, drossaert van Kessel, heeft verklaard, dat hij niet heeft toegestemd in de legatie van den heer van Geleen, Drost te Kriekenbeek, en jonker Johan van Bremdt, Drost van Stralen, naar Brussel.

Minuut op papier door J. van den Kerckhove onderteekend.

(Vergelijk Sivré, Inv. Roermond II, p. 412 op 7 Mei 1607.)

148. 1607. Berchem ahm 20 Aprilis.

Schrijven van den Kleefschen raad J. Raitz von Frentz aan den Cancelier van Criep over den dag van 7 Mei, voor de communicatie te Maastricht vastgesteld.

Door von Frentz onderteekend schrijven op papier.

149. 1607. am 21 Aprilis.

Schrijven van Petrus Simonius Ritz aan den Cancelier W. van Criep en den Raad Ph. Boxhorn dat op den 7 Mei 1607 de „communicatie" te Maastricht is vastgesteld, met verzoek, indien aan hen die dag niet gelegen komt, alsdan dit spoedig te berichten, opdat de zaak nog vóór den Rijksdag, waarheen hij is afgevaardigd, kon zijn afgeloopen.

Door Pet. Simonius Ritz onderteekend schrijven op papier.

Dit schrijven ziet op de Urmondsche tolzaak. Zie op 17 Juli 1607.

150. 1607. (Mei.)

Minuut verbalen van hetgeen tusschen de Kleefsche gedeputeerden en die van de Aartshertogen, ingevolge den aan hen op 10 Mei verstrekten last, is verhandeld over de tienden te Bracht, over eene erfpacht van 23 malders koren enz. te Lobbroeck, over den tol te Urmond.

2 ongeteekende minuten op papier.

151. Zonder dagteekening, (vermoedelijk Mei of Juni 1607.)

Schrijven van ? aan den „serenissime" seigneur, dat de Guliksche afgevaardigden verscheidene documenten bij hunne terugkomst hebben aangebracht, waaruit het recht van hunnen Vorst op den tol te Urmont zoude blijken, doch dat zij geen lijst van den tol hebben, omdat die op het kasteel te Myl werd bewaard, dat vóór eenige jaren was afgebrand.

Ongeteekende minuut op papier.

152. 1607. Zu Dusseldorff am 2 Maij.

Schrijven van den hertogelijken Cleefschen Raad J. Raitz von Frentz aan den Cancelier van Criep, inhoudendende dat P. Simonius Rytz hem heeft medegedeeld, wat door van Criep aan

Rytz was geschreven, betreffende den dag van 20 Mei die voor de bijeenkomst te Maastricht was vastgesteld.

Door von Frentz onderteekend schrijven op papier.

153. 1607. Düsseldorff le 3 du Maij.

Schrijven van Petrus Simonius Ritz aan den Cancelier van Criep dat hij den 20 Mei te Maastricht zal zijn.

Eigenhandig en door Ritz onderteekend schrijven.

154. 1607. Datum Cleve am 7 Maij.

Schrijven van den Kleefschen raad Lennep aan den Cancelier van Criep, betreffende de op 20 Mei vastgestelde communicatie.

Door Lennep onderteekend schrijven op papier.

155. Zonder dagteekening, (vermoedelijk Mei 1607).

Minuutschrijven van de Roermondsche gedeputeerden (?) aan ? waarom de onderhandelingen over het vrijmaken van de Maas zoo langzaam voortgaan.

Ongeteekende minuut op papier.

156. 1607. (na 10 Mei).

Verbaal van het gebesoigneerde tusschen de Geldersche en Guliksche gedeputeerden ten aanzien van de tienden te Bracht.

Minuut, ongeteekend op papier, waaraan vastgehecht eene mede ongeteekende minuut in het Fransch, betreffende diezelfde zaak. Zie n°. 252.

157. 1607. Datum Cleve am 21 Maij.

Schrijven van den Kleefschen raad Lennep aan den Cancelier van Criep, dat de Kleefsche afgevaardigden eerst den 23, in plaats van den 20en Mei, op de vastgestelde communicatie zullen kunnen komen.

Door Lennep onderteekend schrijven op papier.

158. 1607. de Maestricht le 26 du Maij.

Minuutschrijven van de Roermondsche gedeputeerden aan den

Tresorier-generaal der Finantiën, ter begeleiding van het gebesoigneerde met de Kleefschen.

Ongeteekende minuut op papier.

159. 1607. de Maestricht le 29 May.

Minuutschrijven van de Roermondsche gedeputeerden aan den Tresorier-generaal, ter begeleiding van een schrijven in duplo, betreffende de Kleefsche onderhandelingen.

Ongeteekende minuut op papier.

160. 1607. de Brusselles ce 29 de May.

Schrijven van den Tresorier de Robiano aan den raad Boxhorn dat hij aan den Raad van Financiën mededeeling heeft gedaan van hetgeen aan hem door den Cancelier van Criep en Boxhorn betreffende de onderhandelingen met Kleef, was medegedeeld

Door R. de Robiano onderteekend schrijven op papier.

161. 1607. Dusseldorff ahm 31 May.

Uittreksels uit verschillende rekeningen van het ambt Brugge tusschen de jaren 1413 en 1587, betreffende de Vuestenhoff en Fleymhof, gelegen in het vorstendom Gelre, kerspel Lobbrecht afgegeven door de Kleefsche Raden.

Authentiek uittreksel ondert. door E. v. Osbeck.

162. Zonder dagteekening. (Blijkens den inhoud moet dit stuk dagteekenen tusschen 1 en 7 Juni 1607.)

Schrijven van de Geldersche gemachtigden aan „Monsieur om het besluit te mogen vernemen van zijne Hoogheid over alle punten, waarover de gemachtigden hebben geschreven, betreffende de tolquestiën etc.

Ongeteekende minuut op papier.

In het stuk wordt gezegd, dat de Gulikschе afgevaardigden „doibvent retourner au jour qu'ils ont pris qui est le VII de ce mois présent". De gedeputeerden wilden op 7 Juni 1607 vertrekken Zie schrijven van 4 Juni 1607 van den Cancelier van Criep.

163. 1607. De Maestricht le 4 de Juing.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan ? , waarbij wordt

aangedrongen zoo spoedig mogelijk het besluit van de Aartshertogen, betreffende het tusschen de Roermondsche en Guliksche Gedeputeerden overeengekomene, omtrent den tol te Urmond, de tienden te Bracht en te Lobbroeck, te vernemen, dewijl de Guliksche gedeputeerden den 7den willen vertrekken.

Door van Criep geteekend schrijven.

(Hierbij 2 minuten van den brief.)

164. 1607. Faict à Maestricht ce 9 de Juing.

Verklaring van den Raadsheer Simonius, dat aan Jan Puts, licentiaat, die de betrekking van Vice-cancelier heeft bediend, vergunning is gegeven om, met behoud van de aan de betrekking verbonden jaarwedde en emolumenten, te gaan waarheen hij zou goedvinden.

Ongewaarmerkte minuut op papier.

165. 1607 9 Juny.

Memorie aan de heeren d'eerste en andere van de Rekenkamer, waarin door de gedeputeerden in zake de Urmondsche tolquestie wordt gezegd, dat men goede hoop heeft, dat over de zaak van den tol aldaar zal worden geaccordeerd met Gulich, terwijl, wat de erfpacht te Lobbroeck betreft, men niet kan inzien, dat men aan Roermondsche zijde eenig recht ten possessoire heeft, behoudens het recht van Zijne Hoogheid ten petitoire, met verzoek tevens om een bewijs te zenden, dat de bedoelde erfpacht in de pandschap van Hertog Eduard is begrepen geweest.
Met het bericht hierop van die van de Rekenkamer o. a. overzendende een extract uit een vidimus van de Meursche pandverschrijving van Hertog Eduard 1364 etc.

Origineel op papier (met eene minuut).

166. 1607. de Mastricht le 10 de Juing.

Schrijven van den Cancelier van Criep aan ? , waarbij het dubbel van de brieven aan de Aartshertogen, betreffende de onderhandelingen (met Kleef) wordt toegezonden.

Door van Criep onderteekend schrijven op papier.

167. 1607. Gedaen tot Venloe den XVII July.

Verdrag door de gemachtigden van den Aartshertog en den

Hertog van Kleef gemaakt, betreffende den tol te Urmond, waarbij wordt bepaald, dat de Hertog van Kleef geen tol meer zal heffen, maar daarvoor in de plaats ontvangen eene jaarlijksche uitkeering van 300 Brab. guldens

Origineel op papier. ondet. door W. van Criep, W. van Amstenraedt, P. A. Simonius Ritz.

(Sivré, Invent. Roermond II, p. 316)

168. 1607. 19 October.

Extract uit het concept van het generaal-reglement door Zijne Hoogheid in den zomer van 1607 aan het Hof gezonden.

Gecollationeerde copie van den griffier van den Kerckhove.

169. 1608. Tot Ruremuude den XX Meert.

Schrijven van het Hof aan de Rekenkamer om bij den Stadhouder een verzoek van Caerl de Hugues te ondersteunen tot het bekomen van eenig pensioen. Hugues was vroeger op de griffie van den Rade in 's Gravenhage werkzaam geweest, uit welke stad hij was geweken naar Utrecht en van daar wederom om des geloofs wille verdreven; hij had zich vervolgens als procureur en notaris te Roermond gevestigd, doch was nu te oud en te zwak om in zijn onderhoud te voorzien.

Ongeteekende minuut op papier.

170. 1608. Tot Ruremunde den XIIIIten Julij.

Copie van het schrijven van Stadhouder, Cancelier en Raden aan de Vrouwe en den Scholtis en schepenen van Elmpt tot het bekomen van afrekening van verkochte „gemeynten zoe torff broecken als andere."

Copie op papier, waarop het door den griffier v. d. Kerckhove geteekend relaas van den bode, Jan van Ercklentz, dat de origineele missive aan de Vrouwe van Elmpt zelve was ter hand gesteld.

171. 1609. den XXVIIIe Januarij.

Verklaring en tegenbericht door Stadhouder, Cancelier en Raden op de artikelen door de Landschap overgegeven, betreffende de Cancelarij-ordonnantie enz.

Origineel ondert. door J. van Kerckhove.

(Sivré, Inv. Roermond I, pag. 19 en 181.)

172. 1609. den XXIe Martii.

Brief van de Rekenkamer aan Michiel Foppinga, hopman te Rijnberck, inhoudende dat de noodige bewijsstukken enz. aan zijne rekening ontbreken in Januari 1595 aan den Tresorier-Generaal Drenckwaert overgeleverd, betreffende de fortificatie-werken van Rijnberck.

Minuut op papier, ongeteekend.

173. 1609. Tot Maestricht den XXX Juny.

Schrijven van den Superintendant en andere leden van de Rekenkamer aan Cancelier en Raden of men zou kunnen aantoonen, dat de goederen der Meursche pandschappen als tijdelijk inkomen zijn uitgegeven, dat ook al reeds vroeger dat bij Hof- en Rekenkamer in communicatie was gelegd, zooals blijken kan uit het schrijven van October 1599 in copie tevens overgezonden.

Origineel op papier ondert. door Luytens.

Hierbij de copie van het schrijven van October 1599.

174. 1610. den XXIe Meye.

Propositie van Stadhouder en Cancelier, op last van de Aartshertogen, aan de Staten tot het bekomen van eene bede ad 100 000 gld.

Ongewaarmerkte minuut.

(Zie Sivré, Inv. Roermond II, p. 11.)

175. 1610.

Bezwaren door de Staten aan de Aartshertogen ingediend, betreffende verschillende punten, met de beslissing der Aartshertogen, d.d. 2 Juli 1610.

Ongewaarmerkte copie of minuut op papier.

176. 1610. (2 Julij).

Klachten van de Staten aan de Aartshertogen overgegeven met de aannemingen enz. van de Aartshertogen gedaan tho Mariemondt den tweeden dach van Julii 1610 etc.

Ongewaarmerkte copie.

(Zie den inhoud Sivré, Inv. Roermond I, p. 817).

177. 1610. Tot Grave den XVIII Octobris.

Schrijven van scholtis, burgemeester, schepenen en raad van Grave aan Stadhouder, Cancelier en Raden om de pachters van de Oijensche en Middelaarsche tollen, zoo mede van den Gorinchemschen tol binnen Grave, voor de restanten niet verder te doen manen.

Door den Griffier J. van den Kerckhove gecollationeerde copie op papier (waarbij de copie van de antwoorden van de pachters).

178. 1611. Gedaen tot Bruessell den III Januarij.

Reglement op de licenten te Venlo.

Ongewaarmerkte copie op papier.

179. 1611. Vuyt Bruessel den XIIIe Januarij.

Schrijven van de Aartshertogen aan de Staten om op 16 Januarij 1611 ter vergadering op te komen.

Origineel ondert. door Albert, Isabel en lager door Verreycken.

180. 1611,

Request van den magistraat van Gelder aan den Stadhouder en den Cancelier over de zware lasten, waarmede de stad tengevolge van het garnizoen is bezwaard.

Origineel.

Met het door den griffier J. van den Kerckhove geteekend appointement, dat men zich aan den Stadhouder alleen hebbe te adresseeren dd. 20 Januari 1611.

(Vergelijk Sivré, Inv. Roermond II, p. 17, op 29 Juli 1611.)

181. 1611. 21 Januarij.

Gravamina door Ridderschap en steden overgegeven.

Gecollationeerde copie, ondert. door J. van den Kerckhove.

(Zie den inhoud Sivré, Inv. Roermond, I p. 319) met de kantteekeningen.

182. 1611. Tot Ruremunde den XXI January.

Schrijven van het Hof aan de Aartshertogen, dat de Staten

slechts 50000 gulden als bede voor het loopende jaar 1611 hebben ingewilligd etc.

Minuut ongewaarmerkt.

(Zie Sivré, Inv. Roermond I. p. 318).

183. 1611. (22 Januari).

Schrijven van de leden van de Ridderschap aan het Hof, dat de griffier hun den titel in de aan hen gerichte brieven geve, dien de Aartshertogen aan hen geven.

Origineel met 's Hove's appointement daarover met Z. Excellentie te communiceeren, dd. 22 Jan. 1611.

184. 1611.

Verzoek van de Ridderschap aan het Hof om met de executie voor de invordering van den eersten termijn van de ingewilligde bede ten aanzien van adellijke personen door drossaards en andere officieren niet te laten voortgaan tot dat de 2e termijn verschenen zij.

Origineel op papier. Met appointement van het Hof, dd. 22 Januari 1611, ondert. door J. van den Kerckhove.

(Zie Sivré, Inv. Roermond. I p. 318 op 20 Januari 1611.)

185. *a*. 1611. 23 Augustus.

Doleantie van de Ridderschap tegen het Eeuwig Edict op de justitie van 12 Juli 1611.

Origineel op papier get. n°. XXe.

b. 1611. 29 Augustus.

Request van de Ridderschap en Steden tegen het Eeuwig Edict.

Origineel op papier. Met appointement van het Hof van 29 Aug. 1611 met nog eene gecollationeerde copie.

Hierbij de minute van de apostille van het Hof van 29 Augustus 1611.

Hierbij nog een minuut van een brief aan den Aartshertog.

(Zie Sivré, Inv. Roermond, I p. 321 op 29 Aug. en 2 Sept. 1611.)

186. 1611.

Zes minuten van missiven ten verzoeke van den Landrentmeester

aan de drossaards geschreven om den 2den termijn van de be
ad 50 000 gld. in 1611 toegestaan gereed te doen maken.

Op papier.

187. 1611. Actum Groenlo dem 25 Septembris.

Schrijven van richter, burgemeester, schepenen en raad v
Groenlo aan Cancelier en Raden, waarbij wordt gevraagd of l
aan hen vrijstaat met hun wereldlijke macht aan den pastc
te Groenlo ter hulp te komen ten einde de betaling van ee
boete te erlangen, waarin iemand, die een ander met een t
op het kerkhof had verwond, waardoor het kerkhof was ontwij
door het geestelijk gezag was veroordeeld.

Origineel op papier (met appointement van het Hof, dat het a
den richter enz. is geoorloofd).

188. 1611—1613.

Verschillende stukken, betrekking hebbende op de zaak v
Melchior de Benschop, eerst Momber van het overkwartie
later Cancelier van Overijssel, die de heeren van de rekening
beschuldigde, dat zij verschillende compositiën met schipp
en andere kooplieden over de geconfiseerde schepen en koo
waren hadden aangegaan „met interventie van ghiften, gav
en schencagien", terwijl aan hem het hem (Benschop) toekomen
derde aandeel in de opbrengsten van geconfisceerde goedere
eenige duizenden bedragende, was onthouden etc. etc.

Origineele minuten en copieën.

(Zie Inventaris van de Arnhemsche Rekenkamer, Spaans
onlusten, C n . 1, op 1611)

189*a*. 1612.

Verzoek van Dederich Quat aan de Ridderschap en Sted
gezonden om de zaak, die hij tegen Winandt Schenk over t
bezit van een hof heeft, aan Cancelier en Raden „favorabilit
te willen recommandeeren.

Origineel op papier, ongeteekend (met gunstig appointement van
Ridderschap enz., dd. 21 Januari 1612)

189*b*. 1612. October.

Verzoek van Herman Dithier van Mijlendonck, heer van Go
„aan de Rekenkamer te Roermond, dat hem een specifica

van de verpande Meursche renten moge worden ter hand gesteld, opdat hij de verdonkerde renten weder aan het licht zou kunnen brengen etc.

Origineel op papier met appointement van de Rekenkamer, dd. 25 October 1612. ondert. door Luytens, met enige bijlagen.

(Uit de losse stukken Rekenk. bundel orig. missiven en minuut missiven, 1600—1666.)

190. 1612. Gegeven binnen onse stadt Ruremunde den twelffsten dach van den maent December.

De Aartshertogen nemen, op verzoek van Henrick van den Bijlandt, heer tot Walbeeck, hem in hunne „sonderlinge goede protectie ende sauvegarde" tegen Evert Brandt, die grooten moedwil en dreigementen tegen van den Bijlandt en diens bediende bedrijft.

Minuut, ongeteekend op papier.

191*a*. Montfort am 22 February.

Schrijven van den drost J. van Wijttenhorst aan Cancelier en Raden, dat een jongen van Jan op den Camp, die door hem was geapprehendeerd door verkeerde aan het Hof gedane berichten, weder was losgelaten, met verzoek, dat die jongen te recht worde gesteld.

Door den drost geteekend schrijven op papier.

191*b*. 1613. Uut Tijel desen XXVIII Maij.

Schrijven van Ambtman en Ridderschap van Neder-Betuwe aan de Rekenkamer te Roermond, dat zij den advocaat, Wilhelm Malts, hebben gemachtigd om de rekeningen van de contributiën, door de Rekenkamer afgehoord, te mogen nazien, dewijl er questie in N. betuwe wegens de Aartshertogen, bestaat etc. etc.

Origineel op papier. ondert. door H. van Benthem.

(Uit de losse stukken Rekenk. bundel orig. missiven en minuut-missiven, 1600—1666).

191*c*. Zonder dagteekening (vermoedelijk 1613).

Verzoek van den magistraat van Erckelentz aan de Aartshertegen, dat de Landrentmeester moge worden bevolen, dat de 400 gulden aan hem. magistraat, worden uitbetaald, die gedurende den tijd van 6 jaren, te beginnen met 9 Juni 1608, aan hem

zijn toegelegd uit de contributiën van Cruchten en Berck wegens geledene schade, terwijl de Landrentmeester de jaren 1611 en 1612 weigert uit te betalen.

Ongewaarmerkte copie (?) op papier.

(Uit de losse stukken Rekenk. bundel orig. missiven en minuutmissiven, 1600—1666)

192. 1614. Tot Ruremunde den XXe Septembris.

Schrijven van het Hof aan de Aartshertogen, dat, aangezien de Cancelarij van Overijssel is opgeheven, en de zaken vroeger daartoe hebbende gehoord aan den Raad te Roermond waren opgedragen, terwijl, tot gerief der onderdanen, 2 Raden, Dierick van Thilt en Jacques Schulten, aldaar blijven resideeren en, dewijl de derde Raad, Cornelis van Randerode, die het ambt van fiscaal bekleedde, naar Roermond was verplaatst, de Raad Jacques Schulten tot substituut van den momber was aangesteld, die te Oldenzaal zou resideeren etc.

Ongeteekende minuut op papier.

Hierbij een schrijven van de Aartshertogen, waar bovenstaande handeling wordt goedgekeurd en nog eene andere minuut van een schrijven van het Hof over die zaak, dd. 20 Sept. 1614 aan de Raden te Oldenzaal over het placcaat van de Aartshertogen tot het onderhouden der Katholieke religie. (1)

193. 1614. Tot Ruremunde den XXVen Novembris.

Schrijven van den griffier J. van den Kerckhove aan den raad A. van Dyenberch te Brussel ter begeleiding van een aan van Dyensberch toegezonden wisselbrief ad 30 gld.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van den griffier J. van den Kerckhove. Zie n°. 196.

194. 1614. Tot Ruremunde den XXVen Novembris.

Schrijven van de Raden aan hunnen mederaad Albert van Dyenberch, genaamd Rhemen, die te Brussel zich, voor een zaak het Hof aangaande, ophield, om terug te keeren en een ander persoon, te Brussel wonende, voor de verdere behandeling der zaak te qualificeeren, op grond, dat de zaak niet zoo spoedig afliep als men had verwacht en „dat zeer costelijck zoude wesen", indien hij daarop wachtte.

Door den griffier J van den Kerckhove, onderteekend schrijven op papier.

(Vergelijk op 30 Nov. 1614 schrijven van Uwens aan A. v. Dyenbergh).

(1) Zie op 7 Maart 1615.

195. 1614. Malines ce 30 du Novembre.

Schrijven van den Cancelier H. Uwens aan den Raadsheer van Dyenbergh te Brussel, dat hij een schrijven van de Raden te Roermond heeft ontvangen om zoo spoedig mogelijk terug te keeren en een ander geschikten persoon tot het afdoen der zaak aan te stellen enz.

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief van Henricus Uwens.

196. 1614. Tot Ruremunde den V December.

Schrijven van den griffier J. van den Kerckhove, namens de Raden aan den mederaad A. van Dyenberch te Brussel, in antwoord op een brief van den 1sten December, dat een verzonden wissel door Pater Winckelhuizen, de gewezen rector collegii Jesuitorum te Roermond en thans te Brussel, zal worden voldaan etc.

Door den griffier onderteekend schrijven op papier. Zie n°. 193.

197. 1615. Uth Oldenzael ahm 7 Martii.

Schrijven van burgemeester, schepenen en raad van Oldenzaal aan Stadhouder Cancelier en Raden, waarbij wordt te kennen gegeven, dat de Raden Thill en Jacob Scholten (te Oldenzaal resideerende) den magistraat hadden gelast om boven den gebruikelijken eed van trouw enz. ook te doen een eed „van de heilige Catholieke Apostolicke Roemsche religie te achtervolgen"; dat zij, alhoewel goede Katholieken, bezwaar maken dien eed af te leggen als in strijd zullende zijn met de privilegiën enz. Zij verzoeken dan ook den Stadhouder enz. geen geloof te slaan „aen soedanige hoochmoedige, onbedaechde ende onbedachte menschen, die anderen valschelick beschuldigen", om zich zelven te verheffen; maar om zeltstandig te oordeelen of zij wel met heresie zijn besmet etc."

Origineel op papier. (Hierbij 8 andere brieven en stukken, op die zaak betrekking hebbende.) Vergelijk op 20 September 1614.

198. 1615. Vuyt onser stadt van Bruessele den lesten Aprilis.

Schrijven van de Aartshertogen aan Cancelier en Raden ter begeleiding van het request van de Staten (waarbij herziening van de landrechten wordt gevraagd) om advies.

Ondert. door I. le Comte.

Hierbij het origineel request van de Staten met appointement

van 30 April, waarbij het in handen van Cancelier en Raden wordt gesteld en eene copie van het verzoek aan de Hertogin van Parma en resolutie van deze laatste van 25 April 1564, alsmede het verzoek van de Staten aan het Hof, uittreksel uit het schrijven van A. Hagens van 18 Juli 1615 en extract uit het tractaat van Venlo.

(Zie Sivré, Inv. Roermond II, p. 45, 46 en 47).

199. 1615. De Roermonde le 22 jour du mois de Décembre.

Schrijven van Cancelier en Raden aan den Aartshertog, om graaf Frederik van den Bergh ook te bekleeden met de waardigheid van gouverneur van Lingen, Oldenzaal en omliggende streken, dewijl de inwoners aldaar dikwerf van naburige vorsten last hebben, terwijl 's Konings officier en edellieden aldaar er niet genoegzaam tegen kunnen waken „sans l'intermédiaire d'un gouverneur, personnage de qualité."

Ongeteekende minuut op papier.

200. 1616.

Uittreksel uit de ordonnantie van hunne Hoogheden van 20 Februari 1616, dat er assesors en richters der licenten binnen Roermond en Venlo zullen worden aangesteld aan wien eenige uit den magistraat dier plaatsen zullen worden toegevoegd om de questie ter plaatste waar ze voorvallen, ter vermijding van groote kosten, te kunnen beslissen.

Ongeteekend op papier.

201. 1616. Tot Ruremunde den XXVIIIe Aprilis.

Schrijven van den Stadhouder aan de Aartshertogen dat, overeenkomstig het schrijven van 20 April 1616, aan de Staten van het Overquartier op 26 April het voorstel, betreffende het afleggen van den eed aan Zijne Koninklijke Majesteit, is gedaan en dat zij daartoe zijn bereid.

Ongeteekende minuut op papier.

(Vergelijk Sivré, Inv. Roermond II, p. 57 en 58.)

202. 1616. Tot Ruremunde den XVIe Mey.

Schrijven van ? aan den Graaf van den Berg, dat, ter opvolging van het verlangen van de Aartshertogen, bij schrijven

van 11 Mei 1616 aan de Raden geschreven, hij den magistraat van Roermond zal gelasten de Ridderschap en Steden van het Overkwartier ten Vrijdag naastkomende te beschrijven.

Ongeteekende minuut op papier.

(Vergelijk Sivré, Inv. Roermond II, p. 60, op 11 Mei 1616.)

203 1616. Actum Ruermunde den XVen July.

Extract uit de rekening van Ewalt Ridder, betreffende de ontvangst der exploiten van Nov 1615 tot Juli 1616.

Door Ewalt Ridder onderteekend uittreksel op papier.

204. 1617. Actum Ruremundt den eersten Junii.

Bevel van den Stadhouder, graaf Frederik van den Berg, aan Cancelier en Raden, niemand tot het afleggen van den eed als voogd van Cruchten, Berch (1) en Brempt toe te laten buiten diens voorweten, dewijl de vergeving dier voogdijën aan hem staat.

Origineel onderteekend door Frederich Grave van den Berg en voorzien van een opgedrukt zegel, gedekt met een papieren ruit.

205. 1617. Gulich den 18 7bris.

Schrijven van den licentiaat Rolandt Weierstraes aan den licentiaat Tilman van Bree, dat zijn zwager Jacob van Wijett attestatie moest hebben, dat hij (Weierstraes) nog in leven was met verzoek om zoodanige attestatie.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Weierstraes. (Zie op 17 Oct. 1618).

206. 1617.

Stukken, betreffende een geschil tusschen den Abt van Syburch te Stralen en den scholt aldaar, Arnold Mathias, die op een hof te Stralen, toebehoorende aan den heer van Binsfeldt en leenroerig aan Syburch, arrest had gelegd ten behoeve van den „Dicken Kremer" uit Gelre, die, niettegenstaande gedaan protest, in dien hof was geimmitteerd.

Origineel op papier.

207. 1618. den XXe dach van den maent Meert.

Approbatie door de Aartshertogen van een voor commissarissen

(1) Wechberch.

aangegaan accoord tusschen de abdij van Knechtsteden, in het aartsbisdom van Keulen, en hoofdlieden, schepenen, gezworenen, geërfden en ingezetenen van het kerspel Grefrath in het ambt Kriekenbeeck, betreffende de tienden aldaar.

Ongeteekende copie op papier. (In margine staat aangeteekend „Overgegeven den XXVI October 1622"

208. 1618. den 9 April.

Schrijven van Arnold Matthias, scholt te Stralen, aan den Momber Henrick Cox, waarbij wordt te kennen gegeven, dat de bekentenis van den wegens brandstichting geëxecuteerden Jan Hulsman aan de Raden te Cleve en aan den ambtsverwalter Ducker is overgezonden, terwijl tevens de geheele bekentenis aan den Momber wordt toegezonden enz.

Eigenhandig geschreven en onderteekende brief op papier (met 5 andere op die zaak betrekking hebbende stukken.)

209. 1618. 31 Mei.

Antwoord van Ridderschap en Steden aan het Hof etc. op het daags te voren namens den Stadhouder voorgestelde, betreffende verschillende punten o. a. dat, ingeval iemand zich met een uitspraak van het Hof bezwaard gevoelt, in plaats van de groote revisie, als te kostbaar, een ander middel beraamd behoort te worden, dat de klagende partijen met de minste kosten binnenlands worden geholpen etc.

Ongeteekende minuut op papier.

(In dorso staat, dat het stuk in presentie van den Heer Cancelier en de Raden, mitsgaders van Heeren Gedeputeerden door den secretaris Boschman op 31 Mei 1618 is voorgelezen. Hierbij een ongeteekende minuut van de voorgestelde punten.)

210. 1618. Tot Ruremunde den XVIIen Octobris.

Verklaring van den griffier, Jeronimus van den Kerckhove, dat de licentiaat in de rechten Roelant Weierstraes op 18 September 1618 nog in leven is geweest, zooals hem uit een brief (1) van Weierstraes aan den heer Tilman van Bree op dien datum geschreven is gebleken.

Minuut, ongeteekend op papier.

---

(1) De brief aan v. Bree is echter gedagteekend 18 September 1617. Zie op dien datum. Zie ook op 24 April 1619.

211. 1618.

Requesten en andere stukken, betreffende het geschil tusschen Hendrik van Bijlandt, heer van Walbeeck, en die van Stralen wegens het arresteeren en aanhouden van personen en beesten tengevolge van door Stralensche ingezetenen in de heerlijkheid Walbeeck gepleegden moedwil.

Origineelen en copieën.

(Vergelijk 1623 en 1624. Rechterl. stukken.)

212. 1618/19.

Stukken, betreffende het geschil tusschen de Weduwe Lens Tillen en Stralen over voldoening van de achterstedige gelden (pensioenen).

Origineelen en copieën op papier.

213. 1619. Gulich den 24 Aprilis.

Schrijven van den licentiaat Roland Weierstraes aan den raadsheer von Rhandelrhadt, der rechten doctor, dat hem 10 kroonen maandelijks voor onderhoud door den Koning van Spanje waren toegelegd, die zijn (Weierstraes) zwager J. van Wijrt voor hem ontving, dat hij een attestatie van in leven te zijn noodig had en die naar Brussel moest opzenden, waarvoor hij niet te Roermond konde komen; — hij verzoekt om eene zoodanige attestatie etc.

Eigenhandig en onderteekend schrijven van Weierstraes op papier.

Hierbij een gelijk schrijven aan den Raadsheer van Bree.

214. 1619. Gegeven binnen onse stad Ruremunde den vijftiensten dach van de Maent Mey.

Mandement van de Aartshertogen om een schepenuitspraak van Rijnberk, waarvan „pretenselyck" voor het gericht te Nuys was geappelleerd, te niet te doen, ten aanzien van Johan van Weze, ontvanger der licenten te Rijnberk, die uit zijne administratie 10818 gld.—13.—9 (waarvan hem in 1616 6000 gl. waren kwijtgescholden) was schuldig gebleven met bevel, dat ingeval van Weze niet de verschenen termijnen voldeed en behoorlijk borg voor het vervolg stelde, hij daartoe bij parate executie zoude worden gedwongen enz.

Minuut op papier, ongeteekend

215. 1619.

Stukken, betreffende een geschil tusschen Gerrit van Eyl en den drossaart enz. van Stralen over voldoening van contributiepenningen.

Origineelen op, papier.

216. 1619. Tot Ruremunde den IIe July.

Schrijven van het Hof te Roermond aan ?, dat de zaak tusschen den heer van Corswarem contra de heeren van der Heyden, licentiaat Wustinck en Arnt van Meysenborch moge worden afgedaan, in welke zaak de heer van Corswarem „surrepticelyck ende obrepticelyck" surchéance zou hebben verkregen tegen de landsprivilegiën, waarover de drie genoemde heeren zich dagelijks beklagen, etc.

Ongeteekende minuut op papier.

217. 1619. De notre ville de Bruxelles le 30 d'Aougst.

Schrijven van de Aartshertogen aan Graaf Henrick van den Bergh, waarbij een request van de ingezetenen van Oldenzaal wordt toegezonden, met verzoek om advies.

Origineel op papier, onderteekend door B. de Berty.

218. 1619. Ut Oldenzael den 29 September.

Schrijven van den Raadsheer J. Schulten aan de Raden te Roermond, mededeelende, dat de kapitein Lucas Cayro, commandant van Oldenzaal, hem had geklaagd, dat het brood te licht werd gebakken: dat hij niets in die zaak heeft willen doen, alvorens het gevoelen dienaangaande van Stadhouder en Raden te kennen enz.

Eigenhandig onderteekend en geschreven schrijven van J. Schulten.

(Vergelijk 16 Nov. 1619.)

219. 1619.

Request en appointement van het Hof, dd. 16 October 1619, waarbij schout en schepenen van Stralen gelast worden de in beslag genomen schepen van het Onze Lieve Vrouwe klooster in het Sandt bij Stralen, vrij te laten.

Origineel op papier.

220. 1619. Uth Oldenzael den 16 Novembris.

Schrijven van burgemeesters. schepenen en raad van Oldenzaal

aan de Raden te Roermond, dat ten onrechte is geklaagd, dat het brood te Oldenzaal lichter gebakken zou worden dan in andere plaatsen, onder het ressort des Konings en dat ook de klacht over het bier ongegrond is.

Origineel op papier, onderteekend ter ordonnantie van den magistraat Nic. Lind, secretar.

(Vergelijk 29 Sept. 1619.)

221. 1619/24.

Stukken, betreffende de gerechtigheid van Gelderland op de heerlijkheid Geldrop, om die tegen Gelderland te bewijzen.

Origineelen.

(Inv. Hof, p. 381)

222. 1620. Donné en notre ville de Bruxelles le XV d'Octobre.

Remissie door de Aartshertogen verleend aan Daniël van Elmpt, heer van Elmpt, van eene boete van 1000 guldens, waarin hij was veroordeeld, omdat hij Willem Gruytkens, die wegens „adultère incestueux" gevangen was gezet en daarna weder losgelaten, ongestraft had laten ontsnappen en omdat hij de zaak met Mathieu Bijten, beschuldigd van diefstal, had afgemaakt.

Autentieke copie op papier van den notaris Jan Fortamps te Brussel.

223. 1621. De Bruxelles le XXVI de Juillet.

Schrijven van de Aartshertogin aan Cancelier en Raden, dat zij ten onrechte een schip van Cornille Holtacker uit Gelder, onder cautie, hadden laten passeeren, zonder de tolpachters te hebben gehoord, terwijl reeds meermalen aan de Kamer was bevolen Holtacker te dwingen de verschuldigde rechten te voldoen, met de kosten van het proces, op straffe van die kosten op de jaarwedden van de leden der kamer, door den Landrentmeester-generaal Grammaye, te doen verhalen.

Origineel op papier ondert. door Isabel en lager door H. van Croonendael.

Hierbij een minuut memorie van de Rekenkamer, betreffende die, zaak aan het Hof, dd. 11 Sept. 1621.

224. 1621. De Bruxelles le XXVI de Juillet.

Schrijven van de Aartshertogin aan Cancelier en Raden, om

de hangende processen tegen de pachters van de tollen en licenten op den Rhijn en de Maas af te doen, inzonderheid dat tegen Henry En . . . . (1) van Gelder.

Origineel op papier ondert. door Isabel en lager door H. van Croonendael.

225. 1621. Tot Ruremunde den XI October.

Schrijven van de gecommitteerden aan den Momber, die, zooals men hoopte, te Brussel zal zijn, waarbij de authentieke copieën van hunne commissies, alsmede het grootzegel en contrazegel met het cachet van hare Doorl. Hoogheden, in was gedrukt, zooals die tot nu toe bij het zegelen van perkamente brieven en missiven zijn gebruikt.

Ongeteekende minuut op papier.

(Verg. Sivré Inv. Roermond II, p. 199.)

226. 1622. à Bruxelles, le 13 Décembre.

Schrijven van de Aartshertogin aan de Rekenkamer, om iemand uit haar midden af te vaardigen, ten einde met de Geldersche Rekenkamer (te Arnhem) in overleg te treden, betreffende de aanspraak der laatste op de helft der domeinen van den Koning welke aanspraak wordt gehouden te zijn in strijd met het accoord van 7 Juni 1622, tusschen Spanje en de Staten-Generaal aangegaan. De Aartshertogin wil tot het doen benoemen van een afgevaardigde overgaan „pour obvier aux exécutions dont ils (te weten de Arnhemsche Rekenmeesters) menaçaient les bons subjects de sa dite Majesté etc.

Origineel op papier. ondert. door Isabel en lager door de la Faille.

Met verschillende andere stukken origineelen en copieën, op die zaak betrekking hebbende.

227. 1623.

Aanteekeningen van den raadsheer Bree, betreffende het geschil tusschen den Koning en den abt van Siberch over het recht van aanstellen van schepenen te Stralen.

Ongeteekende minuut op papier.

---

(1) Naam uitgescheurd.

228. 1623. Tot Ruremonde den XV Meij,

Schrijven van het Hof aan scholt en schepenen van Elmpt. waarbij laatstgenoemden worden bevolen Elysabeth, weduwe van Geraerdt de Muller „clachteloos" te stellen.

Copie op papier, waarop het relaas van den bode van het Hof, Henrick van Ercklandt, dat hij het orgineel aan scholt en schepenen heeft ter hand gesteld.

229. 1623. Vuyt Venlo den 20 May.

Schrijven van Caspar Römer aan den Stadhouder en Raden, ter begeleiding van de door hem ingewonnen informatiën, betreffende Alitghen Schreyemaeckers (eene oude vrouw) verdacht van tooverij.

Eigenhandig geschreven en onderteekend schrijven van Casper Römer.

(Hierbij de informatiën.)

230. 1623. Den zevensten dag van den maent September.

Stadhouder, Cancelier en Raden bevelen den Momber op verschillende te Venlo aangehouden koopmansgoederen, op grond dat daartusschen verschillende soorten van vuurwapenen waren verborgen, arrest te doen, onder bepaling echter, dat die goederen door de kooplieden konden worden tot zich genomen, indien ze eerst behoorlijk cautie hadden gesteld, opdat de ambtenaren het aan hen toekomend 2/3 gedeelte van de aanhaling zouden kunnen bekomen.

Origineel op papier. ondert. door J. van den Kerckhove.

231. 1625. Tot Ruremonde den XXVIII Februarij.

Schrijven van ? aan ?, ter overzending van de 4 volgende extracten uit de Landrentmeesters-generaal-rekeningen.

1°. Extracten uit de rekeningen van den Landmeester-generaal Ido Grammaye, als: 1°. uit het slot van de 26ste 2jarige rekening van de domeinen over 1621 en 1622, gesloten 31 Januarij 1624; 2°. uit het slot van de 28ste rekening van de beden en schattingen van 1 Januari 1623 tot 31 Maart 1624, gesloten 31 October 1624; 3°. uit het slot van den summieren staat van de rekening der beden en schattingen 1 April 1624 en zullende expireeren 31 Maart 1625, gesloten den 12 December 1624, en 4°. uit het slot van den summieren staat van de ontvangsten

en uitgaven van de domeinen van 1623 tot „desen dage toe", gesloten 11 December 1624.

Het schrijven is eene ongeteekende minuut op papier, terwijl de extracten door den griffier der Rekenkamer C. van der Meeren zijn onderteekend.

231*b*. 1626. De Bruxelles le 2 de Maij.

Schrijven van de Aartshertogen aan den ontvanger J. van Elshout, om een pertinenten staat over te zenden van het bedrag van de contributiën die door ieder dorp van zijn district aan de Staten van de rebelleerende provinciën worden opgebracht.

Gewaarmerkte copie.

232. 1626.

Stukken, betreffende een verzoek van Jan Ruttens te Stralen, dat in het proces voor het Hof, door hem tegen Engel Klaerkens te Dulcken gevoerd, waarvan de inventaris was opgemaakt en gesloten, de reproche en salvatie door Klaerkens ingediend, ontbreken.

Orig. op papier.

233. 1627.

Stukken, betreffende de klachten van den griffier de Haen over het inlegeren van soldaten in zijn huis te Lingen.

Origineelen en copieën op papier.

234. Zonder dagteekening. Misschien 1629.

Zie Sivré, Inv Roermond, III, p. 125, op 3 Aug. 1629.

Schrijven van ? (1) aan het Hof over het afdoen van eene rechtszaak, hangende tusschen „deser stadt" en den Heer van Hellenraedt over vrijdom dier stad op den tol te Asselt.

Minuut of copie, ongeteekend op papier.

235. 1631. Fait à Bruxelles le 16 de Janvier.

Lastgeving van den koning van Spanje aan den Gouverneur

(1) Nijmegen ?

van Weert de personen van Hubert en Dierick Janssen vrij te laten.

Notarieel afschrif op papier van den notaris J. van Hynsberch met nog een stuk, betreffende die zaak.

236. Stukken, betreffende Meursche leenen en eenige andere, betreffende de graven van Meurs.

Minuten en gewaarmerkte copieën door W. v. Criep.

237. Zonder dagteekening.

Verzoekschrift van le suprême Conseil du duché etc. aan de Aartshertogen tot verhooging van de jaarwedden, zooals ten aanzien van den Raad van Brabant is geschied, terwijl de leden thans nauwlijks met hun gezin kunnen bestaan en zich niet, in navolging van den raad van Brabant, kunnen kleeden „avec des longues robes et aultrement, afin qu'ils puissent estre differentiez des bourgeois et subjects de moindre qualité.

Minuut of copie op papier, ongeteekend.

238. Zonder dagteekening.

Uittreksel uit de rekening van den Licentmeester te Roermond Goessen van Dulcken, loopende van 1 April 1593 tot 31 Maart 1594.

Authentiek uittreksel op papier ondert door Jacop de Cupere, Tilman van Bree.

239. Zonder dagteekening.

Opgave van pandschappen en domeinen aan den Koning toekomende in het Quartier en de stad van Nijmegen en in het Overkwartier.

Twee ongewaarmerkte minuten of copieën op papier.

240. de Venloe le 17 d'Auougst.

Schrijven van? aan „Monsieur mon Cousin" over klachten van de kooplieden, dat ze niet in de questie van de licenten waren gehoord etc.

Ongeteekende minuut op papier.

241. Zonder dagteekening.

Schrijven van? aan de Raden te Brussel om zich te beklagen

dat de hem toekomende gelden wegens verrichte werkzaamheden niet worden uitbetaald, terwijl hij toch 46 jaren den Koning trouw heeft gediend en alles daarvoor heeft verlaten enz,

Ongewaarmerkte minuut in de Fransche taal, op papier.

242. Zonder dagteekening.

Uittreksel, betreffende de opbrengst van smaltienden te Heinsbeeck etc.

Ongewaarmerkte copie op papier.

243. Zonder dagteekening.

Schrijven van? aan „Monsieur mon Cousin", dat hij den brief van het Hof aan Zijne Hoogheid heeft gelezen, doch dat hij dien een weinig aanmatigend vindt.

Ongeteekende minuut op papier.

244. Zonder dagteekening.

Memorie ten behoeve van den Cancelier opgemaakt, betreffende eenige aanhangige rechtszaken.

Ongeteekende minuut op papier (van de hand van den griffier J. van Kerckhove.

245. Zonder dagteekening.

Request van Frantz Jansen, burger te Venlo, aan den Graaf Henrick zu den Bergh, om in eene zaak tusschen den Rekenmeester Elschodt en des suppliants schoonmoeder, waarin de Raden te Roermond hadden verklaard, dat de zaak, bij faute van revisie ter behoorlijke tijde gedaan, niet tot hen was gedevolveerd, te intervenieeren, opdat de zaak ter vermijding van langdurige processen in goede vriendschap mocht worden afgedaan.

Origineel, ongeteekend op papier.

246. Zonder dagteekening.

Extract uit een brief aan joncker Draeck, den 24 April . . . . geschreven, betreffende de immissie door de crediteurs van de kinderen van wijlen Willem van Horne gedaan.

247. Zonder dagteekening.

Copie van een staat van thinsen van de stad Erckelentz.

Ongewaarmerkte copie op papier.

248. Zonder dagteekening.

Schrijven, in de Fransche taal, van ? aan „Monsieur mon Cousin", dat, naar aanleiding van diens laatste schrijven, hij zich op het stuk van den tol te Urmond heeft geïnformeerd: dat er voorheen geen lijst of tol heeft bestaan en dat men wel het licent in een tol zou willen veranderen en zoodoende een voortdurenden last in plaats van een tijdelijken aan de onderdanen van Z. Majesteit opleggen.

Minuut, ongeteekend op papier.

249. Zonder dagteekening.

Schrijven, in de Fransche taal, van ? aan ?, dat hij het accoord (betreffende de licenten) heeft nagegaan en geene groote aanmerkingen heeft; alleen wil hij opmerken, dat de termijn van 3 jaren voor de licenten te Ravenstein hem te lang toeschijnt.

Ongeteekende minuut op papier.

250. Zonder dagteekening.

Schrijven van ? aan „Messeigneurs", dat men de commissies van Zijne Hoogheid heeft ontvangen in zake de licenten te Venlo etc.

Ongeteekende minuut op papier.

251. Zonder dagteekening.

Schrijven van ? aan „Monsieur mon Cousin", waarbij de schrijver zijne vreugde te kennen geeft, dat de zaak van de afschaffing van de Kleefsche en Gulicksche licenten haar beslag heeft gekregen.

Ongeteekende minuut op papier.

252. Zonder dagteekening. (1607 ?)

Memorie (vermoedelijk van den Cancelier van Criep) over de tienden te Bracht.

Ongeteekend op papier. Zie n°. 156.

253. Zonder dagteekening.

Memorie van de gemachtigden van den Hertog van Gulick, Kleef en Berg, betreffende de erfpacht van 24 malder rogge en 5 malder haver in Lobbroeck.

Ongeteekende minuut of copie op papier.

254. Zonder dagteekening.

Memorie, betreffende de erfpacht van den Hertog van Gulick te Brugge.

Ongeteekende minuut of copie op papier.

255. Zonder dagteekening.

Punten waarop, ten verzoeke van mr. Arnoldt de Haen, Raad en Momber (1) de deurwaarder van de Rekenkamer, Frans Blinckvliet, zal worden verhoord, betreffende het verschijnen van de Haen in de zittingen van de Rekenkamer.

Ongeteekende minuut op papier.

(Zie des Mombers de Haen's verzoek om tevens Raad te worden, Sivré, Inv. Roermond, II, p. 200.)

256. Zonder dagteekening.

Aanteekening van den Canceliër van Criep (?), in antwoord op een missive van 29 December van wegen de Gulicksche Raden, geschreven over Tilman op den Ordt van Dulcken en omtrent het exhibeeren van questieuse rekeningen, door de vrouw van Reed.

Ongewaarmerkt stuk op papier.

257. Zonder dagteekening.

Pakket stukken, betreffende de waarde van den goudgulden.

Minuten of copieën op papier, ongeteekend.

258. Zonder dagteekening.

Vermelding van de gronden, waarop aan den Koning van Spanje het recht over de Nederlandsche gewesten is aangekomen.

Ongewaarmerkte copie op papier met duplicaat.

259. Zonder dagteekening.

Memorie, betreffende de gewone inkomsten van de gerebelleerde provinciën.

Ongewaarmerkte copie op papier met duplicaat.

---

(1) De Haen is op 13 Februari 1620 tot Raad en Momber aangesteld.

260. Zonder dagteekening.

Opteekening van de geschenken door de gezanten van den Sultan aan den Koning van Spanje aangeboden, waaronder 4 leeuwen. Met eene vertaling in het Latijn van des Sultan's brief aan den Koning.

Ongewaarmerkte copie op papier.

261. Zonder dagteekening.

Schrijven van ? aan den Aartshertog, dat hij weet van welk belang de stad Venlo is etc.

Ongewaarmerkte minuut op papier in het Latijn.

262. Zonder dagteekening.

Verzoekschrift van Hendrik in der Horst aan den Magistraat van Roermond, zich beklagende over Reyner van Horsbach uit Gulick of Kleef, wegens het ter executie stellen tegen hem van eene sententie door den officiaal van Luik gewezen.

Origineel op papier, ongeteekend.

263. Zonder dagteekening.

Edict, waarbij de betrekking van garde des sceaux de France door den Koning van Frankrijk in het leven werd geroepen.

Ongewaarmerkte copie.

264. Zonder dagteekening.

Stukken, betreffende een grensgeschil tusschen Korcken en Hensberch.

Ongewaarmerkte copieën op papier, waarbij 2 schetskaartjes.

265. Zonder dagteekening.

Verzoek van Herman Schmidt then Eick, aan zijn leenvrouw gericht, om zijne tienden, genaamd „Up den Werden", te mogen verkoopen, tengevolge dat hij door een brand in groot gevaar was geraakt.

Origineel op papier ondert. door Herman Schmidt then Eyck.

266. Eenige stukken, betreffende Yssem, als o. a.:

Frederik van Meurs verbindt zijn huis Yssem met toebehooren,

met uitzondering van eenige opgenoemde goederen van Johan van Velmerken, wegens 400 Rijnsche guldens, door laatstgenoemden aan van Meurs geleend. Zonder dagteekening,

Ongewaarmerkte copie op papier.

1468. der ersten fridaich na Zynt Fytsdach.

Willem van Boetzeler belooft den graaf Vincentius van Meurs, dat hij 200 Rijnsche guldens, waarmede hij zijn goed „Zon", onder Yssem, ten behoeve van Johan van Wienhorst had bezwaard, dat een leengoed van Meurs was, binnen 6 jaren zal lossen.

Ongewaarmerkte copie op papier.

Rekening van St. Marcus 1477—7 April 1478 (blijkens de hand der opschriften, uit Roermond afkomstig).

267. Zonder dagteekening (doch na 1612).

Memorie van informatie van Juliaen Volbur, waarin voorkomt dat de adel geene gelden wilde inwilligen, alvorens er verantwoording van de in Januari en Februari 1612 uitgezette gelden was gedaan; dat den Commissaris verboden wagens van Lingen tot Groenlo gegeven waren, en dat, zooals men zeide, hij wel twee wagens met hammen had volgeladen enz.

Minuut, ongeteekend op papier.

268. Zonder dagteekening.

Verzoek van pastoor en kerkmeesters van Aldenkercken (voogdij Gelre) aan de Rekenkamer te Roermond, dat de rentmeester te Gelre moge worden gelast aan hen uit te betalen hetgeen aan de kerk is verschuldigd.

Ongewaarmerkte copie op papier.

(Uit de losse stukken Rekenkamer, bundel orig. missiven en minuut-missiven, 1600—1666).

„Register, aangaende diverse ordonnantiën ende placcaeten, meest beginnende ab anno 1604 tot annum 1614 synde niettemin eenige van andere jare daer inne oyck geschreven", 267 folio's perk. band met register.

Het oudste daarin voorkomende stuk is eene copie van de crimineele ordonnantie van Philips II van 5 Juli 1570.

De stukken zijn alle gecollationeerd en geteekend door den griffier J. van den Kerckhove.

(Inv. Hof door P. Nijhoff, fol. 412).

„Register desen Hove aengaende", bevattende copieën van verschillende ordonnantiën, instructiën enz., gecollationeerd en geteekend door den griffier J. van Kerckhove, ongefolieerd, perk. band, zonder register.

Het oudste daarin voorkomende stuk is de ordonnantie van de Cancelarij van Gelderland van 18 Oct. 1547, het jongste van 11 Maart 1627, zijnde een advies van den Geheimen Raad, betreffende een request door Fred. Micault, drossaard van Lingen en de Ridderschap enz ingediend, waarbij wordt verzocht cassatie van de proceduren, die zijn begonnen tot laste van gemelden drossaard en van verschillende judicieele akten door de Raden Johan Cuijermans en Anthonis Broersma gegeven etc.

Wij achten ons ten *zeerste* verplicht hier openlijk onzen besten dank te betuigen aan onzen hooggeachten Ambtgenoot, den Rijksarchivaris van Gelderland te Arnhem, voor de groote moeite, door zijn hulp in de correctie van deze bijlage, zoo welwillend betoond.

De Rijksarchivaris in Limburg,

A. J. Flament.

BIJLAGE II.

DE RIJKSARCHIEVEN TE ROERMOND IN 1895.

(Vervolg van de bijlage in de verslagen over 1894)

Bij Koninklijk besluit van 7 Januari 1895. (*Staatsblad* n° 2). werden onderscheiden besluiten van den Raad en van het gemeentebestuur te Roermond, ten vorigen jare genomen. vernietigd: dit Koninklijk besluit luidt als volgt:

IN NAAM VAN HARE MAJESTEIT WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

WIJ EMMA, KONINGIN-WEDUWE, REGENTES VAN HET KONINKRIJK,

Op de voordracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 10 October 1894, n°. 2214, afdeeling Kunsten en Wetenschappen, tot vernietiging van:

1°. een besluit van Burgemeester en Wethouders van *Roermond* van 1 Juli 1894, n°. 6591*c*, waarbij de afgifte geweigerd wordt van stukken uit het archief te *Roermond*, opgevorderd door den Commissaris der Koningin in *Limburg*:

2°. een besluit van den Raad der gemeente *Roermond* van 2 Juli 1894, waarbij Burgemeester en Wethouders gelast worden zich feitelijk te verzetten tegen het wegvoeren van archiefstukken. zoolang niet is uitgemaakt wat tot het archief der gemeente behoort:

3°. een besluit van Burgemeester en Wethouders van *Roermond* van 2 Juli 1894. waarbij wordt goedgekeurd een voorstel om met behulp der Rijkspolitie het wegvoeren der archiefstukken te beletten:

4°. een besluit van Burgemeester en Wethouders van 3 Juli 1894. waarbij overeenkomstig laatstgemeld besluit de Rijkspolitie wordt uitgenoodigd maatregelen te nemen om het terugbrengen te bevorderen van die archiefstukken, welke de Rijksarchivaris

in *Limburg* tegen den wil en niettegenstaande verzet van dit college heeft ingeladen of althans het vervoeren er van te beletten;

5°. een besluit van den Raad der gemeente *Roermond* van 19 Juli 1894, waarbij aan Burgemeester en Wethouders wordt opgedragen, zich feitelijk te verzetten tegen het wegvoeren van archiefstukken, ten raadhuize berustende of gepakt in wagens;

Overwegende, dat al deze besluiten de strekking hebben om de uitvoering te beletten van eene aanschrijving van 30 Juni 1894, n°. 1439 afd. K. W. van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan den Rijksarchivaris in *Limburg*, belast met het beheer van 's Rijksarchiefdepôt te *Roermond*, om stukken uit dat depôt over te brengen naar 's Rijksarchiefdepôt te *Maastricht*;

Overwegende dat dit beheer, hetwelk reeds uit zijnen aard een onderwerp is van Rijksbelang, na aanvankelijk van Regeeringswege gevoerd te zijn krachtens de wet van 7 Messidor, An II (uitvoerbaar verklaard bij besluit van het Directoire Exécutif van 10 Germinal, An IV), de wet van 6-27 Maart 1791 (uitvoerbaar verklaard den 26sten Brumaire, An IV) en de wet van 19 Vendémaire, An IV (uitvoerbaar verklaard den 13den Frimaire, An IV), geregeld is bij de wet van 5 Brumaire, An V (afgekondigd den 16den Brumaire, An V), terwijl het recht der Regeering op dat beheer bovendien voortvloeit uit het Keizerlijk decreet van 20 Februari 1809;

Overwegende dat mitsdien de bovengemelde besluiten van den Raad en van Burgemeester en Wethouders van *Roermond* vormen eene inmenging van het gemeentebestuur in het beheer der Regeering over een Rijksarchiefdepôt, en derhalve in strijd zijn met art. 150 der gemeentewet;

Overwegende, wat betreft in het bijzonder het bovenvermeld besluit van Burgemeester en Wethouders van *Roermond* van 2 Juli 1894, dat tot het nemen daarvan geene vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders belegd, noch gehouden is, doch alleenlijk een door den Burgemeester opgesteld voorstel bij een rondgaand schrijven aan elk der Wethouders ter goedkeuring is toegezonden;

dat derhalve dit besluit ook is genomen in strijd met art. 92 der gemeentewet;

Gelet op art. 153 der gemeentewet;

Den Raad van State, gehoord (advies van 27 November 1894, n°. 15);

Gezien het nader rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Januari 1895, n°. 24, afdeeling Kunsten en Wetenschappen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Bovengemelde besluiten van Burgemeester en Wethouders en van den Raad der gemeente *Roermond* te vernietigen wegens strijd met de wet.

De Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* geplaatst en in afschrift aan den Raad van State medegedeeld zal worden.

's Gravenhage, den 7den Januari 1895.

EMMA.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

VAN HOUTEN.

Uitgegeven den *elfden* Januari 1895.

De Minister van Justitie,

VAN DER KAAY.

Dit Koninklijk besluit, hetwelk de onwettige handelingen van den Roermondschen Raad en van het gemeentebestuur nietig verklaarde, kon natuurlijk geen verandering brengen in den loop van de voor den rechter aanhangig gemaakte vraag of de ten vorigen jare aanvankelijk onder berusting van het gemeentebestuur ingepakte archieven te recht door den burgemeester aangehouden waren geworden in strijd met de door den Commissaris der Koningin gedane en door den burgemeester aanvaarde opdracht.

Terwijl dus het beroep in cassatie van den Staat tegen het

arrest van het Gerechtshof te 's Hertogenbosch, hetwelk de uitspraak van den president der Rechtbank te Roermond bevestigd had, aanhangig was, deed de Burgemeester op 28 Januari 1895 aan den Minister van Binnenlandsche Zaken een voorstel tot minnelijke schikking, hetwelk op 30 Januari schriftelijk door Burgemeester en Wethouders werd herhaald.

Met dit voorstel kon zich de Minister niet vereenigen: de Commissaris der Koningin in Limburg deed op last van den Minister aan Roermond een ander voorstel bij een schrijven van 13 Maart 1895, luidende als volgt:

„Ter voldoening aan de mij door Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van voorgisteren n°. 446, afd. K. W. gegeven opdracht, heb ik de eer U namens Zijne Excellentie het navolgende mede te deelen.

„De Minister heeft uw voorstel, omschreven in uw brief van 30 Januari 1895, n°. 7114 overwogen.

„Volgens dit voorstel zou de Regeering tegenover de aanbieding van een brandvrij lokaal en de schenking van de documenten welke geacht kunnen worden tot het Oud-Geldersch archief te behooren, doch door de gemeente Roermond door koop of schenking verkregen werden, zich verbinden om het aan het Rijk behoorende Oud-Geldersch Archiefdepôt te Roermond in stand te houden.

„Tegen de aanneming dezer schenking bestaat, wegens de daaraan verbonden voorwaarden, een volstrekt bezwaar.

„Het absoluut recht der Regeering om over 's Rijks Archieven te beschikken mag de Minister in geen geval verkorten en het voorstel van Burgemeester en Wethouders kan derhalve niet aangenomen worden.

„Ook is er geen voldoende grond om, in afwijking van de organisatie in alle andere gewesten ingevoerd, in de provincie Limburg een tweede Rijks-Archiefdepôt te houden tot bewaring van archieven welke slechts een gedeelte vormen van de oude-archiefcollectiën van het voormalig Overkwartier van Gelderland. Dit gedeelte is niet belangrijk genoeg gebleken om de kosten te wettigen, welke voor een afzonderlijk beheer en toezicht noodig zouden zijn. De kosten, welke volgens het van de zijde van de gemeente Roermond gedaan voorstel, èn door die gemeente èn door het Rijk zouden moeten worden gemaakt, zijn ten eenemale overbodig. Zoowel met het oog op de eischen, die aan een brandvrij lokaal moeten worden gesteld, als met het oog op het personeel, dat met de bewaring en bewerking van de archieven zoude moeten worden belast, mogen die kosten voor geen van beide partijen gering geschat worden. Te meer, daar

ook nu reeds op het geval zou moeten worden gelet, dat de Regeering in staat werd gesteld al wat tot het archief van het Geldersch Overkwartier behoort weder op ééne plaats bijeen te brengen.

„De handhaving van een Rijksdepôt te Roermond op den voorgeslagen voet zou de verwerving en vereeniging der oude Geldersche archieven, waarover met andere Mogendheden onderhandeld wordt, belemmeren en wellicht verhinderen.

„Na al het voorgevallene zou de Minister, met het oog op de bejegening, welke de Rijksarchivaris in Limburg bij de uitoefening zijner functiën te Roermond heeft ondervonden en de beleedigingen, hem zoowel in de pers als zelfs hem in de openbare zitting in de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangedaan, bezwaar moeten maken hen te verplichten om op den duur te Roermond zijne ambtelijke werkzaamheden te verrichten.

„De Minister deelt voorts mede, dat hij intusschen niet ongeneigd is een laatste poging te doen om op minnelijke wijze aan de gerezen moeilijkheden een einde te maken; daartoe verzoekt Zijne Excellentie mij het volgend voorstel aan Uw College, namens hem, Minister van Binnenlandsche Zaken, te doen.

„De gemeente ziet af van alle rechten, welke zij zou kunnen ontleenen aan het arrest van het Gerechtshof te 's Hertogenbosch, dd. 13 November 1894 en aan de daarbij bevestigde beschikking van den President der Arrondissements-Rechtbank te Roermond, dd. 6 Juli 1894, en verbindt zich op geenerlei wijze meer inbreuk te zullen maken op het recht van vrije beschikking van het Rijk over het archief van het voormalig Overkwartier van Gelderland, zooals dit omschreven is in den inventaris aan Burgemeester en Wethouders toegezonden bij dezerzijdsch schrijven van 29 Juli 1890, n°. 1549, Afd. K. W.

„Daartegenover zou zich de Regeering verbinden:

„1°. af te zien van het recht van cassatie tegen het voormeld arrest van het Gerechtshof te 's Hertogenbosch van 13 November 1894;

„2°. af te zien van de terugvordering van de huurpenningen van den grooten verhuiswagen, waarin de rechterlijke archieven geplaatst waren, welke wagen door het wederrechtelijk verzet der gemeente Roermond van 2 Juli tot 16 Augustus 1894 is aangehouden;

„3°. van de gemeente over te nemen de oorspronkelijke van het Oud-Geldersch archief afkomstige bescheiden, welke de gemeente kan aantoonen door koop of schenking verkregen te

hebben en welke nader vermeld zijn in bijgaande lijst A en deswege aan haar uit te keeren eene vergoeding in geld ten bedrage van f 348,70.

„Tevens is de Minister bereid tegen de daarvoor besteede prijzen over te nemen de in bijgaande lijst B omschreven archiefstukken, voor zoover de gemeente zich daarvan mocht wenschen te ontdoen. Deze lijst omvat de stukken door de gemeente aangekocht op de verkooping-Guillon in 1874, doch oorspronkelijk afkomstig van het Rijksarchief te Roermond, waarin zij, wat de kerkelijke archieven betreft, gekomen waren ten gevolge van de suppressie der Jesuieten en andere religieuse huizen door den Paus en door Joseph II en van de bisschoppelijke, kerkelijke en geestelijke gestichten door de Fransche Republiek.

„Namens den Minister heb ik de eer Uw College voorts mede te deelen, dat Zijne Excellentie op dit voorstel vóór 31 Maart a. s. door mijne tusschenkomst een definitief antwoord verwacht, zullende de Minister bij gebreke daarvan de noodige maatregelen nemen tot verzekering en handhaving van 's Rijks rechten."

Omtrent dit voorstel brachten Burgemeester en Wethouders den 26sten Maart het volgend preadvies aan den gemeenteraad van Roermond uit:

„Zooals aan Uwen Raad bekend is, werd de gemeente Roermond, bij arrest van het Gerechtshof te 's Hertogenbosch, in appel gewezen, tegenover den Staat der Nederlanden in het gelijk gesteld, in zake haar verzet tegen het wegvoeren van eenige archiefstukken.

„Daarmede was — het is U mede bekend — de hangende zaak in beginsel niet uitgemaakt.

„De archiefstukken bleven en zijn nog ter plaatse alwaar zij op rechterlijk bevel geborgen werden, tot tijd en wijle dat zal zijn uitgemaakt, welke van die stukken aan het Rijk, en welke aan de gemeente behooren, of wel op andere wijze omtrent het recht op de stukken tot een vergelijk zal zijn gekomen.

„Gemeld arrest werd tot nu toe niet aan den Staat beteekend, aanvankelijk omdat uitstel daarvan door den Rijks-advocaat werd verzocht aan den advocaat en procureur der gemeente; en later, omdat we vermeenden, eene poging te moeten doen, om het hangende geschil in der minne te regelen, iets wat ons gewenscht en raadzaam voorkomt, omdat een toestand van spanning tusschen den Staat en eene gemeente eigenlijk niet behoort te bestaan, en bovendien zulk een toestand op den duur voor de gemeente onraadzaam te achten is. Al heeft de gemeente — wat door den uitslag der gevoerde processen is

gestaafd — het recht aan hare zijde (1), toch houden wij ons er van overtuigd dat — ware bij de poging tot wegvoeren van het archief op andere, het waardigheidsgevoel der gemeente niet stuitende wijze te werk gegaan — dat wegvoeren op zichzelf indertijd niet zóó de gemoederen in spanning zou hebben gebracht als nu plaats had, en de zaak reeds lang tot wederzijdsch genoegen geregeld zou zijn.

„Wij zijn diep doordrongen van het besef, dat het vrijen Nederlanders betaamt, onverdiende blijken van klein- of minachting niet stilzwijgend over zich heen te laten glijden; maar niet minder beseffen wij dat het een der eerste plichten van ons college is om, indien een conflict als waarvan hier sprake is, zich heeft voorgedaan, al onze pogingen aan te wenden om dat conflict op voor de gemeente eervolle wijze op te heffen.

„Bij deze overwegingen — waarbij wij voornamelijk het belang der gemeente, aan onze zorgen toevertrouwd, in het oog hadden — deed zich in de allereerste plaats voor: Heeft Roermond kans, het oud-Geldersch archief binnen de muren van zijn raadhuis te zien terugkeeren en te behouden?

„Uit een oogpunt van recht en billijkheid moet die vraag, meenen wij, volmondig toestemmend beantwoord worden.

„Immers Roermond was sedert eeuwen de bewaarplaats van dat archief; een tractaat tusschen onderscheidene Mogendheden sanctioneerde dit (2); bij overmacht wederrechtelijke wegvoering werd door terugzending hersteld (3); een genomen algemeene maatregel van inwendig bestuur wees Roermond — met uitsluiting van alle andere steden in den lande, die geen hoofdsteden van provinciën zijn — aan als eene depôtplaats voor Rijks-archiefstukken; Roermond beschouwde dit archief als zijn

---

(1) De onjuistheid dezer bewering spingt in het oog. Het genoemde proces kon uit den aard der zaak hoegenaamd niets beslissen omtrent Roermonds vermeend recht op de archieven door de Regeering als 's Rijks archieven beschouwd, en het deed dit dan ook niet. Het proces liep alleen over de praealabale vraag of de conservatoire maatregel, het aanhouden der archieven *totdat over het recht daarop beslist zou zijn*, te recht door den President der Rechtbank was ingewilligd.

(2) Het barrière-tractaat, waarop hier gedoeld wordt, daargelaten dat het heden alle rechtskracht mist, bepaalde wel dat de archieven in de stad Roermond vereenigd zouden blijven, maar kende geenerlei recht aan die gemeente toe.

(3) Hier wordt gedoeld op de wegvoering van archiefstukken op last der Belgische Regeering in 1831. Van het standpunt dier Regeering die zich beschouwde als de opvolgster der Nederlandsche in Limburg, was de wegvoering van stadsarchieven niet wederrechtelijk. Zie verslagen van 1894, p. 442—449.

troetelkind, stelde aan en bezoldigde een archivaris daarvoor (1), richtte een brandvrij lokaal er voor in (2), vermeerderde het door aankoop van stukken, en zijne beste burgers stonden gratis stukken daarvoor af; Roermond maakte in eene reeks van jaren belangrijke kosten voor dat archief; en de Rijksregeering keurde dit goed, niet alleen, maar droeg, ten bewijze daarvan, later bij in de geldelijke lasten, door de helft van de wedde van den archivaris voor hare rekening te nemen (3).

„Volkomen te goeder trouw beschouwde Roermond dus het oud-Geldersch archief als een schat, die — al bleef hij voor een groot deel Rijkseigendom — voortdurend onder zijne bewaring zou blijven (4). Wij waren in de meening, dat die denkbeelden door ieder, die met de toestanden bekend is, zouden worden gedeeld, en veroorloofden ons dientengevolge eene poging te wagen om het archief voor Roermond te behouden, en richtten daartoe ons hierbij overgelegd schrijven van 30 Januari jl. aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

„In antwoord daarop ontvingen wij het mede hierbij overgelegd schrijven van den Commissaris der Koningin van 13 Maart jl. Kab. n°. 20. Daarin wordt ons, namens gemelden Minister van Binnenlandsche Zaken, medegedeeld, dat hij ons gevoelen niet deelt aangaande het recht om het archief in Roermond te behouden; en in de tweede plaats een voorstel gedaan, om de zaak op andere wijze voorgoed te regelen.

„Wat betreft het recht en de billijkheid van dat behoud, hebben we onze meening bereids uiteengezet. Thans rijst de vraag: zal het ons — uit wettelijk oogpunt beschouwd — baten, aan dat behoud te blijven vasthouden, nu de Landsregeering daartoe volstrekt ongeneigd blijkt te zijn?

„Hoe ongaarne ook, meenen we deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden. De eenige banden toch, waardoor het

---

(1) Dit deed Roermond ter vervulling der voorwaarde haar door de Regeering opgelegd, toen deze onder reserve harer rechten besloot het archief te Roermond voorloopig te laten.

(2) Van een brandvrij lokaal is nooit sprake geweest.

(3) Deze voorstelling is onjuist. De Regeering benoemde den persoon, die stadsarchivaris was tot Rijksarchivaris om te verzorgen het te Roermond aanwezig Rijksarchief; de Koning gaf hem de vergunning, om tevens gemeente-archivaris te zijn voor het gemeente-archief.

(4) Roermond wist evenwel zeer goed dat het Rijksarchief in bewaring was bij den Rijksarchivaris, niet bij de gemeente.

archief wettelijk aan Roermond verbonden is, zijn de volgende:

„a. Art. 18 van het Barrière-tractaat van 15 November 1715, bepalende: „Alle documenten en papieren, raackende het Overquartier van Gelderland, zullen als voor deezen blijven in de archieven tot Roermond.

„Deze band kan echter verbroken worden, met toestemming van de Koningin van Engeland en den Keizer van Duitschland (1), zijnde de partijen welke destijds met de Staten-Generaal der Vereenigde Republiek het genoemde tractaat sloten.

„In hoeverre de Engelsche en Duitsche Regeering tot het wegvoeren der archieven reeds toestemming verleenden is ons niet bekend. Alhoewel in afwijking van het gevoelen van vroegere Ministers van Binnenlandsche Zaken, zijn wij op 't oogenblik van oordeel, dat uit eene verplaatsing van het archief door de Nederlandsche Regeering, zonder de noodige toestemming van Engeland en Duitschland voor Roermond geene moeielijkheden kunnen voorvloeien en de gemeente niet verplicht is voor de handhaving van het tractaat te waken (2).

„b. De hiervoren reeds aangehaalde algemeene maatregel van inwendig bestuur, waarbij is bevolen dat Roermond een Rijksarchiefdepôt zal zijn.

„Deze band kan verbroken worden door intrekking van gemeld besluit, waartoe de Regeering — de Raad van State gehoord — elk oogenblik kan overgaan.

„c. Het eigendomsrecht van Roermond op die stukken van het archief, welke door aankoop of schenking verkregen zijn.

„Deze band heeft, naar onze meening, voor de gemeente geen groot belang. Immers, wat zullen wij met deze stukken, die grootendeels alle onderling verband missen, doen? Welk nut zullen zij ons aanbrengen, in vergelijking met dat wat ze hebben, indien ze in het archief op hunne plaats blijven? En bovendien: van vele dier stukken zal het moeilijk, zoo al niet onmogelijk zijn, het eigendomsrecht der gemeente te staven dewijl die — alweder doordat men te goeder trouw meende, dat alle stukken in Roermond zouden blijven — op hunne plaats in het archief gerangschikt zijn, zonder er aan te denken,

---

(1) Burgemeester en Wethouders vergeten hier dat de Keizer van Duitschland, hier bedoeld, sedert 1806 niet meer bestaat.

(2) Zeer merkwaardig is de erkenning dat de gemeente uit het Barrière-tractaat, waarmede men steeds schermde, geen recht putten kan.

conscienceus daarvan aanteekening te houden, waardoor dat eigendomsrecht later zou kunnen bewezen worden.

„In overeenstemming met het voorafgaande en met het bekende „aut Cesar, aut nihil", meenen wij Uwen Raad in overweging te mogen geven, wat we de eer hebben bij deze te doen:

„1°. af te zien van pogingen, om het oud-Geldersch archief hier te Roermond te houden, dewijl — bij het dienaangaande duidelijk uitgesproken gevoelen door de Landsregeering — weinig kans bestaat dat de pogingen zouden slagen; en bovendien — hierop leggen wij vooral nadruk — dewijl dat behoud ook geen punt van eisch van de zijde der gemeente heeft uitgemaakt.

„2°. In het archief te laten alle stukken, welke door de gemeente aangekocht of door schenking verkregen zijn; terwijl die stukken, zonder het overige archief van betrekkelijk weinig waarde zijn; doch daarmede vereenigd, het archief zeer in waarde zou stijgen, iets waarin de gemeente — ten bate van het Rijk — groot belang stelt.

„3°. Voor de onder 2 bedoelde stukken af te zien van de daarvoor aangeboden som van f 348,70; dewijl de som in het niet zinkt in verhouding tot de groote sommen duizenden guldens, door de gemeente aan het archief, hier bedoeld, ten koste gelegd, dit laatste echter onder de mits dat aan de gemeente in ruil voor de onder 2 bedoelde stukken kosteloos worden afgestaan, de archieven in de overige Rijksdepôts aanwezig, die uitsluitend op Roermond betrekking hebben.

„Wij zouden door het voorafgaande onze taak in deze als afgedaan kunnen beschouwen ware het niet, dat nog andere eischen gesteld worden dan het ongehinderd doen wegvoeren van het besproken archief.

„Dienaangaande hebben wij gemeend, het advies te moeten inwinnen van den rechtsgeleerde, die de zaak der archieven voor de gemeente heeft behandeld, welk advies hierbij is gevoegd.

„De Minister van Binnenlandsche Zaken stelt onder andere als voorwaarden, dat de gemeente zal afzien van alle rechten, welke zij zou kunnen ontleenen aan de in haar voordeel uitgesproken rechterlijke arresten, en zich te verbinden, op geenerlei wijze meer inbreuk te zullen maken op het recht van vrije beschikking van het Rijk over het archief van het voormalig overkwartier van Gelderland.

„Werd aan die laatste voorwaarden voldaan, dan zou Uw Raad daardoor tevens verklaren, dat — men lette op het door ons onderschrapte woordje „meer" — hier vroeger reeds op dat recht

inbreuk zou zijn gemaakt. En dat dit niet het geval is, zullen wij voor Uwen Raad wel niet behoeven te bepleiten.

„Bovendien meenen wij, dat, door aan al de door de Regeering gestelde voorwaarden te voldoen voor rekening van de gemeente zou komen een gedeelte van de proceskosten, en van de huur der wagens, waarin de archieven aanvankelijk geladen, en later een tijd lang bewaard zijn.

„Wij kunnen het onmogelijk billijk vinden, dat bedoelde kosten door de in alle opzichten in het gelijk gestelde gemeente gedragen worden.

„Wij meenen door het vorenstaande duidelijk van onze meening ter zake te hebben doen blijken, en vertrouwen, dat door het opvolgen daarvan de zaak op voor de gemeente eervolle wijze zal beëindigd worden, welk laatste zeker ons aller wensch is.

„Wij hebben de eer, die meening aan uw oordeel te onderwerpen, en u, in overeenstemming daarmede in overweging te geven, te besluiten ons te machtigen, nader met den Minister van Binnenlandsche Zaken in overleg te treden, en daarbij aan te bieden, te handelen zooals onder de punten 1, 2 en 3 hiervoren is omschreven onder voorwaarde:

„*a.* dat de stukken, aan het slot van punt 3 vermeld, aan de gemeente Roermond kosteloos in eigendom overgaan, en ter harer beschikking worden gesteld;

„*b.* dat de Staat berust in het arrest van het gerechtshof 's Hertogenbosch, in de archieven-quaestie gewezen;

„*c.* dat van de kosten van de processen, in beide instructiën, zoomede van die van wagen- en casu quo lokaalhuur voor vervoer en berging van de besproken archiefstukken door de gemeente Roermond niets behoeft te worden betaald."

Met dit merkwaardig praeadvies, waarbij het gemeentebestuur erkende dat Roermond eigenlijk geen rechten op het Rijksarchief kon doen gelden, dat men zelfs niet in staat was de stukken aan te wijzen welke de gemeente door koop of schenking bekomen had, en dat deze stukken voor de gemeente van gering belang waren, zoodat de vraag rees, met welk nut de gemeente zooveel moeilijkheden en kosten veroorzaakt had, vereenigde zich de gemeenteraad zonder hoofdelijke stemming: alleen noodigde de Raad het gemeentebestuur uit, om, bij de mededeeling daarvan aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, tevens te kennen te geven:

„1°. dat de Raad niet kan deelen in, en dus meent te moeten

protesteeren tegen het in de 6de zinsnede der aangehaalde missive uitgesproken gevoelen, dat „de bejegening, welke den Rijks-archivaris bij de uitoefening zijner functiën te Roermond heeft ondervonden; bezwaar zou opleveren, hem te verplichten, om op den duur te Roermond zijne ambtelijke werkzaamheden te verrichten en zulks dewijl die bejegening van de zijde der gemeentelijke autoriteiten immer heusch, welwillend en beleefd was;

„2°. dat de raad van meening is dat het verder in de aangehaalde 6de zinsnede vervatte, aangaande de beleedigingen, hem (archivaris) zoowel in de pers als zelfs in de zitting van de Tweede Kamer aangedaan", geen invloed behoort uit te oefenen op de beslissingen in deze te nemen, dewijl de gemeente Roermond daarvoor niet aansprakelijk kan gesteld worden, en

„3°. dat de raad bij zijne beslissing om met het praeadvies van burgemeester en wethouders in te stemmen, geene andere beweegredenen had, dan daardoor eene welwillende poging te doen, om het hangende geschil op eervolle wijze te beslechten."

De Minister mocht nu vertrouwen dat een minnelijke schikking verkregen was; Zijne Excellentie droeg nu aan den Commissaris der Koningin op de punten duidelijk te formuleeren ten einde elk misverstand te voorkomen.

Dientengevolge schreef de Commissaris aan burgemeester en wethouders op 8 April den volgenden brief:

„Ik heb de eer U te berichten, dat Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken, naar aanleiding van het besluit van den gemeenteraad van Roermond dd. 28 Maart l.l. betreffende het door Zijne Excellentie in zijn schrijven van 11 Maart n°. 446, afdeeling K. W., U door mij bij brief van 13 Maart, kabinet n°. 20, medegedeeld — gedaan voorstel tot beëindiging op minnelijke wijze van de moeielijkheden gerezen ten aanzien van het Rijksarchief van het voormalig Geldersch Overkwartier, het noodig acht dat door Uw College nog verklaard worde dat de volgende punten ook van de zijde der gemeente worden erkend als overeenkomstig hare bedoeling te zijn.

„1 De gemeente staat toe dat de Regeering vrij beschikke over de documenten vermeld in den inventaris aan uw college toegezonden bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 29 Juli 1890, n°. 1549 K. W., hetzij die zich nog ten raadhuize of wel in de schuur van den heer Diepen bevinden.

„2. De Regeering zal kosteloos aan het gemeentebestuur afgeven de stukken in de Rijksarchiefdepôts aangetroffen of aan te treffen welke tot het gemeentelijk archief van Roermond behooren.

De Minister merkt omtrent dit punt op, dat de redactie van uw college, welke den afstand vraagt van de stukken „die uitsluitend op Roermond betrekking hebben" niet aannemelijk is en vermoedelijk ook niet de bedoeling van het gemeentebestuur juist weergeeft. Immers de regeling welke de Regeering bij de plaatsing en ordening van archieven steeds volgt en de eenige die administratief en wetenschappelijk verdedigbaar is, is de bovenomschrevene. Of eenig stuk uitsluitend op eene gemeente betrekking heeft, kan niet het criterium zijn om zoodanig stuk in het archief dier gemeente te plaatsen. De minuut bijvoorbeeld van een stuk geëmaneerd van eene andere autoriteit, ook al heeft die uitsluitend op eene gemeente betrekking, behoort te blijven berusten in het archief dier autoriteit.

„3. De Regeering neemt ten laste van het Rijk de proceskosten door Roermond gemaakt tot het bedrag waarop zij bij het arrest van het gerechtshof te 's Hertogenbosch van 13 November 1894 en bij de beschikking van den president der rechtbank te Roermond van 6 Juli 1894 zijn getaxeerd met de nakosten en ziet af van alle reclame tegen de gemeente Roermond wegens kosten van vervoer, wagenhuur en casu quo locaalhuur ter zake van berging van archieven in de schuur van den heer Diepen.

„De Minister van Binnenlandsche Zaken wenscht uiterlijk op 15 April a. s. door mijne tusschenkomst te vernemen of de gemeenteraad van Roermond het omtrent bovenbedoelde punten met Zijne Excellentie eens is.

„Blijkt dit het geval te zijn dan zal van de zijde van Zijne Excellentie onmiddellijk het noodige verricht worden om aan die regeling uitvoering te geven. Mogt er verschil blijven bestaan, dan behoudt de Minister zich natuurlijk volle vrijheid voor om te handelen overeenkomstig 's Rijks meeste belang, zonder zich in eenig opzicht meer gebonden te achten door de zijnerzijds gedane voorstellen."

Het gemeentebestuur haastte zich intusschen niet. Naar verluid werd, hing het uitstel van het antwoord samen met besprekingen over de vraag of H. M. de Koningin bij Haar reis door Limburg ook Roermond met een bezoek zou vereeren. Toen de termijn van 15 April verloopen was, zag zich de Minister genoodzaakt door den Commissaris der Koningin aan het

gemeentebestuur te doen weten dat zijn laatste brief eenvoudig de formuleering bevatte van de punten in de Raadsvergadering van 28 Maart aangenomen, dat het allen schijn had dat thans eene taktiek van uitstellen werd gevolgd, en dat thans de 6de Mei als uiterste termijn voor een beantwoording werd gesteld. Daarvan werd den 29sten April aan het gemeentebestuur kennis gegeven

Inmiddels was de tijding vernomen dat een bezoek aan Roermond niet voorkwam op het programma van de reis van H. M. de Koningin door Limburg.

Den 30sten April brachten Burgemeester en Wethouders aan den Raad en praeadvies uit, blijkens hetwelk het besluit van den Raad van 28 Maart op losse schroeven werd gesteld; het luidde als volgt:

„In uwe openbare vergadering van 9 April jl. werd ten fine van praeadvies, in onze handen gesteld de missive van den heer Commissaris der Koningin in dit gewest van 8 April in antwoord strekkende op onze missive van 28 Maart jl. n°. 7114, met daarbij overgelegd praeadvies van den 26sten dier maand, allen handelende over de alhier ten raadhuize berustende archieven.

„Uit eerstgemelde missive blijkt, dat Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken zich in hoofdzaak vereenigt met de voorstellen door ons gegeven.

„Met de punten 2 en 3 van de voorstellen van den Minister en met de nadere omschrijving van punt 2 kunnen we ons dan ook vereenigen.

„Dit is evenwel niet het geval met het vermelde in punt 1, volgens hetwelk de gemeente zou moeten toestaan, dat het Rijk vrij beschikte over al de documenten, vermeld in den inventaris, ons toegezonden bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 29 Juli 1890, n°. 1549 K. W.

„Immers het ligt in onze bedoeling, aan het Rijk af te staan alle stukken behoorende tot het oud-Geldersch archief, daaronder begrepen die welke de gemeente door aankoop of schenking heeft verkregen. En dat nu al de in dien inventaris vermelde stukken tot dat archief zouden behooren, kunnen wij niet toegeven, en zal door den Minister ook wel niet worden beweerd.

„Niet alleen toch komen daarop voor vele stukken, die volgens de omschrijving misschien tot de archieven van Gulick, Kleef, Z.-Brabant enz. behooren, maar niet tot dat van Gelder; maar met betrekking tot de charters (II van den Inventaris) wordt zelfs erkend en daarbij uitdrukkelijk vermeld, dat zij „behooren deels aan het archief van de stad, deels aan het overkwartier.''

„De daarin aangeteekende schepenbrieven zijn geene oorspron-

kelijke stukken, doch afschriften uit de protocollen van schepenbanken, uitgereikt aan degenen, ten wiens behoeve over schepenen, bekentenissen, verbintenissen, geloften ofte opdraghten" zijn gedaan. (Op de rugzijde van vele dier stukken is vermeld, dat de kosten daarvan betaald zijn.)

„Dergelijke stukken behooren onzes inziens evenmin tot het archief der schepenbanken als b.v. de aan partijen afgegeven grossen van vonnissen onzer rechtscollegiën tot het Rijksarchief behooren. Bovendien schijnen er zich onder de stukken, in den inventaris vermeld, onderscheidene te bevinden als bedoeld onder punt 2 van de voorstellen van den Minister, deze zouden ons dus — zoo ze in een ander Rijksarchief aanwezig waren — worden toegezonden, zoodat het, naar onze meening, als het ware van zelf spreekt, dat soortgelijke stukken, in het archief alhier voorhanden, hier behooren te verblijven.

„Het komt ons derhalve raadzaam voor, dat de stukken in den inventaris vermeld door de deskundigen worden onderzocht, ten einde vast te stellen, welke daarvan wel en welke niet behooren tot een der vier categoriën van Rijksarchieven, ook naar onze meening met juistheid vermeld in de missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 7 Maart 1892 n°. 50 en welke zijn:

„1°. die van het Overkwartier van Gelderland;

„2°. de archieven, afkomstig van het Hof van Gelder, Spaansch-Oostenrijksche partagie, en die van de Schepenbank der Stad;

„3°. de archieven van het Hof en het Staatsch Overkwartier te Venlo;

„4°. de archieven vroeger op de rechtbank te Roermond bewaard.

„Over de stukken welke niet onder een dier categoriën te rangschikken zijn, zou de gemeente naar onze bescheidene meening, de vrije beschikking behooren te hebben, en alsdan zouden die stukken, welke voor de gemeente van geen of weinig belang zijn, aan het Rijk kunnen worden afgestaan. Resumeerende hebben wij de eer uwen Raad in overweging te geven aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken mede te deelen:

„1°. dat Uwe Raad zich vereenigt met de voorstellen door Zijne Excellentie gedaan, met uitzondering voor zooverre, dat de stukken onder 1°. bedoeld, die niet tot een der vier bovengenoemde verzamelingen van Rijksarchieven behooren, ter beschikking van de gemeente Roermond blijven;

2°. dat het den Raad aangenaam was, uit de voorstellen te ontwaren, dat de weg tot minnelijke schikking thans geopend is, en deze zaak dus, naar de Raad vertrouwt, spoedig tot een gewenscht einde zal gebracht zijn."

Toen de Raad overeenkomstig dit praeadvies besloten had, deed de Minister op 16 Mei aan het gemeentebestuur het volgend door hem aan den Commissaris der Koningin gericht schrijven mededeelen:

„Bij dezerzijdsch schrijven van 11 Maart 1895, n°. 446 afd. K. W., heb ik dadelijk de voorwaarden medegedeeld, waaronder ik bereid was het met de gemeente Roermond aanhangig geschil in der minne te beeindigen. Eene dezer voorwaarde luidde: „dat de gemeente zich zou verbinden op geenerlei wijze meer inbreuk te zullen maken op het regt van vrije beschikking van het Rijk over het archief van het voormalig Overkwartier van Gelderland, zooals dit omschreven is in den inventaris aan Burgemeester en Wethouders toegezonden bij dezerzijdsch schrijven van 20 Juli 1890, n°. 1549 afd. K. W. Ik verklaarde mij voorts bereid eene vergoeding van f348,70 wegens zekere archiefstukken op dien inventaris vermeld, aan de gemeente uit te keeren.

„In het hieromtrent door Burgemeester en Wethouders aan den gemeenteraad uitgebragt praeadvies van 28 Maart 1895 werd erkend, dat de gronden waarop men vroeger gemeend had het regt der gemeente op het behoud der bovenbedoelde Rijkarchieven te kunnen handhaven (namelijk het Barrière-tractaat en het Koninklijk besluit van 31 Augustus 1880 *Staatsblad* n°. 168) geheel onvoldoende waren, en voorts dat, wat aangaat die stukken, welke door de gemeente langs den weg van aankoop of schenking mogten verworven zijn, deze voor de gemeente van gering belang waren, terwijl het moeielijk, zoo al niet onmogelijk zou zijn omtrent vele dier stukken het eigendomsregt der gemeente te bewijzen. Derhalve werd aan den gemeenteraad voorgesteld:

„1°. af te zien van pogingen om het oud-Geldersch-archief te Roermond te behouden;

„2°. daarin te laten alle stukken door de gemeente aangekocht of door schenking verkregen; en

„3°. voor de onder 2°. bedoelde stukken af te zien van de daarvoor door mij aangeboden som van f 348,70.

„Dit laatste echter onder voorwaarde dat aan de gemeente in ruil voor de sub 2°. bedoelde stukken kosteloos worden afgestaan de archieven in de overige Rijksdepôts aanwezig die uitsluitend op Roermond betrekking hebben.

„Met dat praeadvies heeft zich de gemeenteraad den 28 Maart ll. vereenigd. Het staat derhalve vast dat de Raad zich heeft vereenigd met de voorwaarden in mijn schrijven van 11 Maart 1895, n°. 446, afd. K. W , geformuleerd en nader in dien aanhef van dezen mijnen brief vermeld, dat aan de Regeering de vrije beschikking zou worden gelaten over de archieven vermeld in den daarbij genoemden inventaris van 29 Juli 1890, en dat de Raad afziet van de aanspraken, welke vroeger zijn geopperd geworden omtrent sommige der daarin voorkomende stukken en zelfs van eene geldelijke vergoeding deswege, terwijl de raad als voorwaarde voor het afzien van de geldelijke vergoeding den kosteloozen afstand verlangt van de archieven in de overige Rijksdepôts aanwezig welke uitsluitend op Roermond betrekking hebben.

„Bij schrijven van 6 April 1895, n°. 838, afd. K. W., heb ik, ten einde alle onduidelijkheid te verwijderen, een bericht van instemming verzocht omtrent de punten van het overleg, welke door mij werden geformuleerd; bepaaldelijk heb ik daarbij, in overeenstemming met de voorwaarde zooals die in mijn voorstel van 11 Maart 1895, n°. 446, afd. K. W., was omschreven, den inventaris van 29 Juli 1890 genoemd als den grondslag voor de herkenning der stukken, waarop de geheele onderhandeling betrekking heeft.

„Voorts heb ik te kennen gegeven dat de Regeering zich verbond kosteloos aan het gemeentebestuur af te geven de stukken in de Rijksarchiefdepôts aangetroffen of aan te treffen, welke tot het gemeentelijk archief van Roermond behooren, waarbij ik in het licht heb gesteld, waarom de uitdrukking „die uitsluitend op Roermond betrekking hebben" niet aannemelijk is.

„Uit uw in margine vermeld schrijven verneem ik dat de gemeenteraad zich den 4den Mei heeft vereenigd met een praeadvies van Burgemeester en Wethouders waarvan de strekking niet geheel duidelijk is.

„Daarin wordt namelijk thans bezwaar gemaakt om aan de Regeering de vrije beschikking te laten over de stukken vermeld op den inventaris van 29 Juli 1890, die blijkens mijne missive van 11 Maart 1895, n°. 446, afd. K. W., tot grondslag is gelegd aan de voorstellen door den Raad op 28 Maart aanvaard, en schijnt het dat men vooraf een onderzoek door deskundigen verlangt omtrent den aard en de herkomst der stukken in dien inventaris vermeld, ten einde te bepalen, welke stukken zouden kunnen vallen onder de categorie van die welke als behoorende tot het gemeentelijk archief van Roermond door de Regeering kosteloos aan de gemeente teruggegeven zullen worden overeenkomstig de door mij gedane toezegging.

„Ik wensch thans allerminst mij te begeven in een debat omtrent zoodanige stukken welke mochten opgenomen zijn in den inventaris. Het beweren dat in dien inventaris charters zouden zijn gebragt, waarop het eigendomsregt der gemeente erkend was, wordt in bijgaande nota wederlegd en het daaromtrent bij Burgemeester en Wethouders bestaande misverstand opgehelderd. Zooals de zaak thans staat, terwijl het regt van beschikking en beheer over de in den inventaris vermelde stukken — uitgezonderd die waarvoor eene vergoeding is aangeboden — nooit door de Regeering is losgelaten en ik alleen daarin ben belemmerd geworden door de vernietigde besluiten van Burgemeester en Wethouders en van den gemeenteraad en door een nog niet in hoogste instantie gewezen rechterlijke uitspraak, kan ik niet treden in eene nieuwe contestatie van het regt der Regeering op die archieven. Het is evenwel mogelijk dat het laatste praeadvies van Burgemeester en Wethouders en het daarmede overeenstemmende besluit van den Raad alleen bedoelen de verzekering te erlangen dat de Regeering niet alleen kosteloos zal afgeven de stukken aan het gemeentelijk archief behoorende, in de overige Rijksarchiefdepôts aangetroffen of aan te treffen, maar dat deze verplichting ook geldt voor die welke eventueel aangetroffen worden in de verzameling omschreven in den inventaris.

„Is dat het geval dan heb ik geen bezwaar die verzekering te geven, doch daarbij behoort wel verstaan te worden, dat daardoor geenerlei belemmering zal teweeggebracht worden in de overbrenging van de bedoelde archieven uit de schuur van den heer Diepen en uit het Raadhuis naar 's Rijks archiefdepôt te Maastricht.

„Ik heb de eer U te verzoeken deswege eene duidelijke verklaring van de gemeente te vragen. Ik moet daarbij voegen, dat ik die verklaring binnen veertien dagen nadat uw schrijven Burgemeester en Wethouders zal bereikt hebben, verwacht.

„Het is nu twee maanden geleden, dat ik voorstellen deed tot minnelijke schikking, bijna een jaar, dat het archief aan de beschikking der Regeering onttrokken is.

„In een langer uitstel der maatregelen door mij te treffen om het regt der Regeering te verzekeren en in eenen langeren voortduur van den tegenwoordigen toestand kan niet worden berust.

„Ik heb naar ik meen alles gedaan wat in mijn vermogen is om de moeielijkheden te beëindigen. Gelukt dit thans niet dan moge het regt ten einde toe zijn loop hebben met al de daaraan verbonden kosten en onaangenaamheden."

Bij 's Ministers schrijven was gevoegd de volgende nota:

„In den Inventaris aan B. en W. van Roermond den 29 July

1890 medegedeeld leest men onder het hoofd *Charters* het navolgende: „Behalve die welke beschreven zijn in de gedrukte „inventarissen door den heer Sivré opgemaakt, werden de „volgende charters nog door ons geïnventariseerd": (volgt een lijst van 271 en 21 bis-nummers, te samen 292 nummers.)

„Ten aanzien van de eerste rubriek (de charters beschreven in de gedrukte inventarissen van den heer Sivré) leest men verder deze noot: „Zie n°. 1 en 2 der inventarissen; zij zijn volgens inventaris n°, 1, 58 in getal en behooren deels aan de stad, en deels aan het Overkwartier".

„Deze noot, welke betrekking heeft, niet op de 292 nummers door den Rijks Archivaris Habets geïnventariseerd, maar op de 58 door den heer Sivré geïnventariseerd, is in overeenstemming met de mededeeling voorkomende in den inventaris van den heer Sivré, gedrukt in het Uitvoerig en beredeneerd Verslag van den toestand der gemeente Roermond over 1866 bladz. 18, waar gelezen wordt: „De perkamenten charters, waarvan een gedeelte tot het archief van het Overkwartier van Gelderland en het ander tot dat der stad Roermond behoort, zijn 58 in getal; wij laten de beschrijving daarvan hier volgen."

„Van deze 58 charters in 1866 door den Archivaris Sivré vermeld, behoorden er 37 tot het archief van het Overkwartier en 21 aan de gemeente Roermond. Deze laatste waren in 1866 geïnventariseerd onder de nummers 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 48, 50, 51, 54, 55, 56 en zijn in tegenwoordigheid en met medewerking van den Rijks Archivaris Habets door den gemeente-secretaris Beltjens afgezonderd uit de verzameling en naar een aangrenzend vertrek overgebracht. Deze 21 nummers zijn dus niet bedoeld onder de aan het Rijk toekomende charters, waarvan sprake is in den inventaris van 1890.

„Het getal van 37 aan het Rijk toekomende charters in 1866 geïnventariseerd is met gevonden en geschonken charters vermeerderd, zoodat de Rijks Archivaris Sivré in 1882 dit getal op 54 kon brengen. (Zie diens jaarverslag over 1882 in de Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven V bladz. 128.)

„Blijkens diens jaarverslag over 1887 werden nog 5 perkamenten charters (Zie dat verslag bladz. 77 A en bladz. 78, 79 n°. 1, 2, 6 en 9) aan het Rijksarchief geschonken. Te zamen dus 59.

„Daarvan werd, op voorstel van Rijks Archivaris Sivré, bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 September 1886, n. 2089, K. W., een nummer overgebracht naar het algemeen Rijks Archief te 's Gravenhage.

„Blijft derhalve een getal van 58 door den Rijks Archivaris

Sivré geïnventariseerde charters, een getal toevallig overeenkomende met het aantal charters in 1866 geïnventariseerd."

Hierop werd door Burgemeester en Wethouders op 20 Mei den Raad het volgende praeadvies voorgesteld:

„Onder gewone omstandigheden zouden wij ons praeadvies op bijgaand schrijven van 16 Mei jl. n°. 64, van den heer Commissaris der Koningin namens Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken niet hebben uitgebracht dan nadat dit tot dat einde in onze handen was gesteld. De Minister verlangt echter uwe beslissing binnen veertien dagen en wij veroorloven ons daarom ons praeadvies terstond aan den Raad aan te bieden.

„Reeds in ons praeadvies van 30 April ll. deelden wij Uwen Raad mede, dat de Minister bij schrijven van 7 Maart 1892, n°. 50 K. W. constateert, dat in het archief alhier zich bevonden vier verzamelingen welke aan het Rijk toebehooren, te weten:

„1°. het archief van het Overkwartier van Gelderland;

„2°. de archieven afkomstig van het Hof van Gelder, Spaansch-Oosenrijksche partagie, en die van de schepenbanken der stad;

„3°. de archieven van het Hof en het Staatsch Overkwartier te Venlo, en

„4°. de archieven vroeger op de Rechtbank te Roermond bewaard.

„De onder 3 en 4 genoemde verzamelingen zijn reeds op 2 Juli 1894 onmiddelijk op aanvrage, door Burgemeester en Wethouders ter beschikking van de Regeering gesteld en zijn naar Maastricht overgebracht.

„In zijne vergaderingen van 28 Maart en 4 Mei jl. besloot Uw Raad, ook de verzamelingen onder 1 en 2 genoemd, met inbegrip van al de zich daarin bevindende stukken door de gemeente tengevolge van aankoop of schenking verkregen, af te staan, onder voorwaarde, dat de Regeering kosteloos aan de gemeente Roermond zal afstaan de stukken in de Rijksarchiefdepôts aangetroffen of aan te treffen, welke tot het gemeentelijk archief van Roermond behooren.

„Het zal wel geen betoog behoeven dat het tevens de bedoeling is, dat indien buiten de genoemde vier verzamelingen in het archief alhier nog andere Rijksarchieven mochten worden aangetroffen, het recht op zoodanige stukken zal worden erkend, wanneer dit door de wijze van verkrijging kan worden aangetoond.

„Blijkens de hierboven aangehaalde missive van 16 Mei ll. is de Minister hiermede echter nog niet tevreden, doch wenscht Zijne Excellentie de vrije beschikking over al de stukken voorkomende op den in 1890 door den Rijksarchivaris Habets opgemaakte inventaris en zulks niettegenstaande deze archivaris op 8 Maart 1890 schrijft:

„Wij hebben daarop gebracht alles wat bij elkander lag en meenden tot het Rijk te behooren. Deze inventaris zal wel niet heel compleet zijn. Er zijn misschien stukken op gebracht die er niet bij behooren, en er zijn misschien andere stukken die er bij moesten wezen. Ik zelf heb talrijke stukken gezien, die ik denk dat aan de stad behooren".

„Uw raad nam, in overeenstemming met onze praeadviesen, steeds eene verzoenende houding in deze aan.

„Uw Raad heeft afgezien van pogingen om het oud Geldersch archief binnen Roermond te behouden, in weerwil de gemeente daarop èn volgens historie, èn krachtens traktaat en Koninklijk besluit aanspraak heeft.

„Uw Raad heeft wijders afgezien van geldelijke vergoeding voor den afstand van archiefstukken, waarvan het thans, zonder schifting, reeds aan de Regeering is gebleken dat deze aan Roermond behooren, alhoewel zij op den inventaris als Rijkseigendom aangeteekend staan.

„Uw Raad heeft ten slotte kunnen goedvinden gratis aan het Rijk af te staan documenten door de stad bekostigd of haar geschonken, en zulks niettegenstaande rechterlijke uitspraken het goed recht der gemeente hebben bevestigd.

„Tot het doen van verdere stappen in deze richting kunnen wij in gemoede niet adviseeren.

„Op grond van het vorenstaande hebben wij de eer U in overweging te geven te besluiten, den Minister van Binnenlandsche Zaken mede te deelen dat het niet de bedoeling van Uw Raad is geweest om den Minister de vrije beschikking te geven, over al de stukken op den Inventaris voorkomende, doch alleen over de documenten behoorende tot een der genoemde verzamelingen, en verder over andere Rijksarchieven die mochten worden aangetroffen, wanneer het recht van het Rijk daarop door de wijze van verkrijging kan worden aangetoond.

„Dat Uw Raad handhaaft de goedgunstige beslissingen, aan den Minister ter kennis gebracht bij missive 28 Maart jl., doch dat het in de gegeven omstandigheden, ook met het oog op de eer en de waardigheid der gemeente, niet mogelijk is in deze zaak verdere concessiën te doen."

In de raadsvergadering van 27 Mei overeenkomstig dit preadvies

beslist. Daardoor werd teruggekomen op het raadsbesluit van 28 Maart, waarbij de Raad afzag van het behoud van het oud-Geldersch archief en zelf zonder vergoeding van de documenten door de gemeente gekocht of ten geschenke ontvangen.

De in de schuur van den heer Diepen opgeslagen archieven moesten derhalve onaangeroerd blijven totdat de Hooge Raad uitspraak zou hebben gedaan omtrent de cassatiemiddelen aangevoerd tegen het Gerechtshof te 's Hertogenbosch, waarbij die opslag was goedgekeurd.

Anders was het gesteld met de rechterlijke archieven welke zich nog ten raadhuize bevonden uit kracht van het Koninklijk besluit van 31 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 168) waarbij ook Roermond als depôt voor zoodanige archieven was aangewezen geworden.

Bij een Koninklijk besluit van 19 Augustus 1895 (*Staatsblad* n°. 150) werd dit depôt opgeheven, en bepaald dat de tot dat depôt behoorende verzamelingen zouden worden overgebracht naar 's Rijks archiefdepôt te Maastricht.

Den 17den September 1895, werd nu ingevolge dat organiek Koninklijk besluit en bekomen opdracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 6 September 1895, n°. 2251, afd. K. W. aan den Commissaris der Koningin in Limburg door dezen, vergezeld van den Rijksarchivaris in dit gewest, opgeëischt ter overbrenging naar het archiefdepôt te Maastricht:

1°. de archieven, welke krachtens ministerieele beschikking van 21 Juli 1849 aan Roermond in bewaring zijn gegeven (1) en sinds de benoeming van een Rijksarchivaris bij Koninklijk besluit van 21 Februari 1877 onder Rijksbeheer zijn gekomen, en

2°. dat gedeelte van het archief van het Hof in het Staatsch Overkwartier te Venlo, hetwelk op 2 Juli 1894 in het Rijksdepôt ten raadhuize van Roermond is achtergebleven (duplicaten van doop-, trouw- en sterfregisters, resolutie- en commissieboeken der Staten-Generaal).

---

(1) Dezelfde als in inventaris Gachard vermeld, alsmede, behalve de daar sub n°. 4 vermeld reces-registers, een van 1781–1787, dat door Gachard niet was gevonden, doch zich in 1849 op het Provinciaal Gouvernement bevond. Ik meen met reden dat dit register reeds tijdens het Fransch bestuur naar Maastricht was gevoerd. Zie verder verslag over 1894, p. 435, waar een register uit het Roermondsch Staten-archief wordt vermeld als naar de prefectuur te Maastricht gevoerd op last van den Prefect. In de lijst der archieven door het Provinciaal Bestuur gevoegd bij de in 1849 naar Roermond gevoerde archieven, die op 17 Sept. 1895 te Roermond werd gevolgd, wordt dit register vermeld.

Hieraan werd gevolg gegeven met uitzondering van een charter, n°. 9 van den inventaris Gachard, dat met machtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken naar het Rijksdepôt te Arnhem werd overgebracht; n°. 11 en 15 van gemelden inventaris werden, wijl zij in het gemeente-archief berustten, achtergehouden totdat er beslist zou zijn dat zij tot het Rijksarchief behooren. De 8 eerste registers der origineele kwartiersrecessen sub n°. 5 werden, daar zij in de 15de verzegelde kist in de schuur van den heer Diepen berustten, niet opgevorderd, noch de doop-, trouw- en sterfregisters over 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1792, 1793 van de St. Martinuskerk te Venlo, van de Hervormde gemeente aldaar, van de kerken van Echt, Nieuwstad, Roosteren, Maasbracht, Linne, Montfort, St. Stevensweert, Vlodrop en Posterholt. St. Odiliënberg, Beesel, Belfeld, Obbicht en Papenhoven.

De archieven van het Souverein Hof van het Staatsch Overkwartier te Venlo die medegevoerd werden zijn:

Resolutiën der Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden van het Hollandsch gedeelte van het Overkwartier te Venlo, 1726—1761. (Extracten) Fol.

Idem, 1751—64. Fol. (Register getiteld III).

Commissienboeck van de Staten van het Overkwartier te Venloo, 1767—1793. Fol. Tom I.

Idem, 1793—95. Fol. Tom II.

2e Volum of vervolg vant Register van brieven, berichten en advysen van deesen Ed. Hove aan Haer Hoogh Mog. of andersints geschreven en gedepecheert van Augustus 1738 en zoo voorts tot 1771.

De overgenomen archieven werden door den Rijksarchivaris dienzelfden dag naar Maastricht gevoerd in 4 kisten en een koffer (waarin de charters).

Opgemerkt dient te worden dat bij onze komst te Roermond aan het station gefluit en beleedigende kreten van het opgeruid gepeupel vernomen werden. Dit schandaal kan geen bevreemding wekken, als men bedenkt hoe sinds meer dan een jaar opruiende taal tot in de zaal van den gemeenteraad systematisch tegen het gezag werd gevoerd.

---

(1) Zie deze drie charters, n°. 9, 11 en 15, p. 444 en 445 van de verslagen over 1894, memorie dl. 1-

Den 17 October daaropvolgende werden wederom door den Commissaris der Koningin in Limburg, vergezeld van den Rijks-archivaris, opgeëischt ter overbrenging naar Maastricht de archieven, waarvan wij hier een zeer summiere opgave doen volgen.

I. Hofarchief.

1°. Rekeningen van den landrentmeester van het Overkwartier van 1601—1684. 12 dln. fol°.

2°. Rekeningen van het Overkwartier uit de 17e en 18e eeuw. 14 Portefeuilles.

3°. Dubbelden van doop-, trouw- en sterfregisters 1754—1793, met eenige lacunen, en ingeleverd bij het Hof (ingevolge de op p. 326 en 327 van de verslagen over 1894, deel 1 dezer memorie, vermelde besluiten) der parochiën 1 Asselt en Swalmen, 2 Elmpt, 3 Nedercruchten, 4 Overcruchten, 5 Wegberg, 6 Herten, Merum en Ool, 7 Weert, 8 Nederweert, 9 Leveroy (gem. Nederweert), 10 Meyel, 11 Wessem, 12 de kerkelijk onder Grathem, land van Thorn, wereldlijk onder Wessem ressorteerende gehuchten Kelpen, Oler, Katert, 13 Obbicht, 14 Papenhoven (onder de parochie Grevenbicht in het land van Gulich en gemeentelijk onder Obbicht).

4°. 1e Rekening van Johan Frans de Bruyne, heer van Abserberge, raedt en rentmeester generaal van de subsidie des Oostenrycks Gelders voor het jaer geeynt den lesten december 1717.

5°. 2e Rekeninge van idem.... geeynt den letsten december 1718.

6°. 3e Rekeninge.... geeynt den letsten december 1719.

7°. 13e Rekeninge.... geeynt den letsten december 1729.

8°. De volgende charters

a. 1584, 15 September. Philips II benoemt Willem van Criep tot Kanselier van het vorstendom van Gelderland. Orig. op perkament.

b. 1614, 18 September. De Aartshertogen gelasten dat de zaak van Barbara Vresen, die de Kanselarij 18 Augustus te voren had beticht van toovenarij, zal blijven ter kennisneming van den Schout en schepenen der stad Venlo. Op perkament met bijlagen.

II. Statenarchief.

1°. Onraadspenningen Uit de 17e en 18e eeuw. 11 pakketten en 7 portefeuilles.

2°. Inventaris der Arnhemse pampieren (n. l. processen voor het Souverein Hof gevoerd en in 1632 naar Arnhem gebracht). Reg. in fol°.

3°. Manuaal van de beden en subsidien uit Oostenryksch Gelderland beginnende metten 1 Januari 1720. Reg. fol°.

4°. 44 kwartierstaten van de ridderschap van Gelderland. Perkamenten bladen.

5°. Extract uyt seker register berustende in syne Majesteyts finantien geintituleerd: Copie de l'inventaire des chartes de Brabant et autres reposans en la tour du chancelier de Vilvorden, faict et renouvelé en l'an XVcIIII IX.

6°. De bescheiden van 1765 tot 1789 uitvoerig beschreven in het 1ste stuk van den inventaris van het Oud Archief der Gemeente Roermond, pag. 27—42 (1).

7°. De volgende charters:

1649, 30 Januari. Rentebrief ten laste der Staten van het Overkwartier en ten behoeve van Agnes de la Nativité genaamd Boesman, eerwaarde moeder der Ursulinnen te Roermond. Orig. op perkament.

1670, 28 Maart. Brief van den heer Carlier, intendant van politie in Henegouwen, waarin hij bekent de som van 132000 livres ontvangen te hebben en de vrijstelling verzoekt. Orig. op perkament.

1670, 24 Mei. Afschrift geauthentiseerd door twee notarissen van Sédan, van het bevel tot vrijstelling der gijzelaars Op papier.

III. Schepenbank-archief van Roermond.

1°. Overdrachtsprotocollen van de Roermondsche schepenbank van 1591—1607, 1608—'20, 1621—'29, 1630—'42, 1642—'56,

(1) Behalve 1769—1770, p. 30, doos 4, n°. 22; 1777, p. 34, doos 4, n°. 34; 1781 Junij—Julij, p. 38, doos 4, n°. 55; 1781, 5 Nov., doos 4, n°. 57.

1656—'69, 1670—'82, 1683—'87, 1688—'93, 1694—'99, 1708—1711. 11 registers fol°.

2°. Processen van het voormalig hoofdgerecht (schepenbank) te Roermond. Portefeuille gemerkt n°. 58.

3°. Contra-vacatieboeck van het schepengerecht te Roermond, 1657—'59. Reg. fol°.

4°. Oervede-boeck van het schepengerecht te Roermond, 1527—'76. 31 blz. kl. 4°.

5°. Notitieboekje van het schepengerecht te Roermond.

IV. Charters gediend hebbende in processen of gericht aan rechterlijke lichamen.

1550, April. Getuigenverhoor ten overstaan van schepenen van St. Stevensweert nopens het doen van „beleidonge der wegen". Orig. op perkament.

1618, 14 Juli. De Groote Raad van Mechelen spreekt de verbanning uit ten eeuwigen dage tegen Otto Adriaan Balthasar van Flodorff, met verbeurdverklaring zijner goederen. Orig. op perkament.

V. Handschriften.

Recueil van advisen, placaaten en andere registers van den Hove van Gelderland door Ridder J. B. de Stuers, raad en momboir-fiscaal bij het Souverein Hof te Roermond. 1 Reg., folio.

Deze overgenomen archieven werden in 4 kisten en een koffer (waarin de origineele charters en losse bescheiden) ingepakt en dienzelfden dag door den Rijksarchivaris naar Maastricht gevoerd.
Zoodoende is het grootste gedeelte van het nog ten Raadhuize aanwezige Rijksarchief naar het depôt te Maastricht overgebracht. (1)

De Minister beproefde nu een nieuwe poging om aan het

(1) Al deze op 17 Sept. en 17 Oct. 1895 naar het Rijksarchief te Maastricht overgevoerde archieven zijn uitvoerig beschreven in het hier voorgaand jaarverslag over 1895, p. 460—487,

gemeentebestuur van Roermond, dat thans de overtuiging moest hebben dat de bestendiging van een Rijksarchief-depôt te Roermond niet meer mogelijk was, de gelegenheid te geven desverkiezende zijne inzichten omtrent de verdere afwikkeling der zaak te doen kennen.

In zijn schrijven van 5 December 1895 aan den Commissaris der Koningin, welk stuk den 6 December aan Roermond werd medegedeeld, gaf de Minister het volgend overzicht van den loop der zaak:

„Toen gij op 2 Juli 1894 er toe zoudt overgaan, ter uitvoering van mijn last, uit het Roermondsch Rijksarchiefdepôt de aan het Rijk behoorende archieven, behalve die welke vroeger uitdrukkelijk gecontesteerd waren, mede te nemen, mengden zich het College van Burgemeester en Wethouders en de Burgemeester in die handeling en verzetten zij zich daartegen, zich grondende op het recht dat aan de gemeente Roermond zou toekomen wegens langdurig bezit, wegens het Barrière-tractaat van 1715 en wegens het Koninklijk besluit van 9 October 1883 n. 141. Ten slotte bepaalde men zich tot een bij deurwaardersexploit uitgesproken verzet tegen het medenemen en wegvoeren van eenig archiefstuk berustende in het raadhuis, met uitzondering van de oude rechterlijke archieven welke bewaard worden in den zijvleugel".

„Blijkens uw rapport van 2 Juli 1894, n°. 106, Kabinet, werd hierop door UWEG. met het wegvoeren van het Rijks archief een aanvang gemaakt, en wel van die stukken welke op uwe stellige vraag zoowel door den Rijksarchivaris als door den gemeente-secretaris, werden aangewezen als te behooren tot dat gedeelte van het archief, waarvan de eigendom van het Rijk niet door de gemeente Roermond werd betwist".

Nadat ten slotte de Burgemeester, in strijd met zijne belofte, na uw vertrek eigenmachtig via facti het vertrek der Rijksarchieven zelfs van die waarvan het vervoer, ook blijkens het door den Burgemeester op 4 Juli 1894 mede-onderteekend proces-verbaal, zonder verzet geschiedde, had belet, is de Rijksarchivaris in Limburg op 4 Juli 1894 voor den President der Rechtbank te Roermond gedagvaard, en in die dagvaarding beweerde de gemeente dat „de oud-Geldersche archieven bij het Barrière-tractaat van 1715 gesteld waren onder de bewaring der gemeente en dat die stukken aan de gemeente toebehoorden, althans sedert onheugelijke jaren in het wettig bezit dier gemeente waren".

„Op de ter vervoer gereedstaande Rijksarchieven werd nu beslag gelegd en eerlang zal in cassatie worden uitgemaakt, o zulks overeenkomstig de voorschriften der wet geschiedde.

Later is de houding der gemeente Roermond gewijzigd. In een praeadvies van Burgemeester en Wethouders van 26 Maart 1895, waarmede zich de gemeenteraad vereenigde, — in afwijking van de in Juli 1894 ingenomen stelling — erkend dat het Oud-Geldersch archief Rijkseigendom was gebleven en niet meer beweerd, dat dit archief door het Barrière-Tractaat gesteld was onder de bewaring der gemeente, noch dat het aan de gemeente behoorde, althans in het wettig bezit der gemeente was, doch erkend werd dat het Archief Rijkseigendom was, gebleven, dat Roermond ook krachtens het Barrière-tractaat slechts *bewaarplaats* van het archief geweest was, dat het Koninklijk besluit van 9 October 1883 n°. 141 door de Regeering elk oogenblik kon worden ingetrokken, dat uit een wettelijk oogpunt de gemeente niet gerechtigd was het behoud van 's Rijks archieven te Roermond te eischen, en dat zij de Regeering niet kon beletten het Rijksarchiefdepôt te Roermond op te heffen.

„Krachtens dit onbetwistbaar recht is bij Koninklijk besluit van 19 Augustus 1895, n°. 77, het archiefdepôt te Roermond opgeheven.

„En wat is nu gebleken uit de processen-verbaal van het vervoer der Rijksarchieven op 17 September en op 17 October? dat het Gemeentebestuur geen termen heeft kunnen vinden tot weerspreking van het goed recht der Regeering om tal van archieven mede te nemen volkomen gelijksoortig aan die welke door de daad der Gemeente in de schuur van den heer Diepen zijn geborgen: de op 17 September en 17 October medegenomen archieven behooren tot dezelfde rubrieken als die vermeld in het proces-verbaal van 4 Juli 1894; trouwens bij de inpakking op 2 Juli 1894 had in Uwe tegenwoordigheil en die van den Burgemeester, de Gemeente-Secretaris, zoowel als de Rijks-archivaris erkend, dat al die archieven Rijkseigendom waren. Ja, op 17 September zijn door UHWEG. medegenomen twaalf registers (n°. 9—12) origineele quartiers-recessen, waaromtrent in het door den Burgemeester mede onderteekend proces-verbaal verklaard wordt dat overige nummers 1 tot 8 der serie zich bevinden in de bedoelde schuur; en op 17 October zijn vervoerd een groot aantal doop-, trouw- en sterfte-registers van dezelfde soort als de in beslag genomene, alsmede een portefeuille processen van het voormalig Hoofdgerecht te Roermond, gemerkt n°. 58, deel uitmaken van een serie, waarvan de nummers 1 tot 57 en 59 tot 93 in beslag genomen en in de schuur geplaatst zijn.

„Het is natuurlijk onzeker welke de uitslag zal zijn van het thans in cassatie aanhangig proces. Doch ook indien het Rijk

daarbij in het ongelijk gesteld wordt, is de zaak zelve geenszins beëindigd en zal van Rijkswege tegen de gemeente Roermond eene rechtsvordering worden ingesteld wegens de in de schuur geborgen archieven.

„Nu de gemeente geen moeilijkheden in den weg gelegd heeft aan het vervoer der Rijksarchieven op 17 September en 17 October, integendeel het recht der Rageering heeft erkend, zal zij onmogelijk dat recht kunnen betwisten ten aanzien der archieven van het Overkwartier en van de rechtscolleges in Juli 1894 in beslag genomen, welke geheel en al gelijksoortig zijn aan de laatstelijk overgebrachte en gedeeltelijk zelfs deel uitmaken van dezelfde seriën.

„Het eenige wat daaruit zal kunnen volgen is aanzienlijke en onnoodige kosten, waaraan zich de gemeente waagt; dit moge der Regeering onverschillig zijn, zij betreurt daarentegen dat langs dezen weg de archieven langen tijd zullen blootgesteld blijven aan de schadelijke invloeden van hun tegenwoordige bergplaats; doch hoe dit zij, de Regeering mag niet anders dan het recht van het Rijk handhaven en ik ben voornemens daartoe zoo noodig den weg van rechten tot het uiterste te volgen, overtuigd ook na het op 17 September en 17 October voorgevallene, dat de einduitkomst niet anders kan zijn dan in het voordeel van het Rijk."

Omtrent dit schrijven brachten Burgemeester en Wethouders in de Raadsvergadering van 29 December praeadvies uit als volgt:

„In het hierboven aangehaalde schrijven zegt de Minister o. m.: „dat hij het Gemeentebestuur in de gelegenheid wil stellen, hem, desverkiezende, zijne inzichten omtrent de verdere afwikkeling der archievenkwestie te doen kennen en hij het zoude betreuren, indien de archieven nog langen tijd zouden blijven blootgesteld aan de schadelijke invloeden van hunne tegenwoordige bergplaats."

„Wijders geeft de Minister een overzicht van het beloop der zaak tot dusver. Dewijl de kwestie van het archief voldoende van alle zijden is belicht, zouden wij ons van verdere beschouwingen daarover kunnen onthouden, ware het niet, dat de Minister in zijn aangehaald schrijven, en ook reeds in vroegere missives, de feiten zoo eenzijdig heeft voorgesteld, dat het zijn nut kan hebben, — al ware het alleen om het een ieder, die in de onderwerpelijke zaak belang stelt, gemakkelijk te maken, zich zekerheid te verschaffen, aan welke zijde het recht te vinden is, — ook onzerzijds een overzicht te geven van den geheelen loop der zaak.

„Wij wenschen dit overzicht dan te geven aan de hand van de officiëele bescheiden, welke in het bezit der gemeente zijn, doch welke thans voor een deel te 's Gravenhage berusten onder den rechtsgeleerden raadsman, welke op 3 Januari e. k. voor de gemeente bij den Hoogen Raad in cassatie zal pleiten, zoodat wij op 't oogenblik aan dit ons voornemen geen gevolg kunnen geven, doch hopen, daartoe spoedig in de gelegenheid te zijn.

„Thans geven wij U in overweging den Minister mede te deelen, dat Uw Raad, ook na al het voorgevallene, nog steeds bereid is om het met de Regeering ontstane conflict in der minne tot oplossing te brengen en gaarne desbetreffende voorstellen zal tegemoet zien;

dat Uw Raad het met den Minister zoude betreuren, indien de archieven, welke zich thans nog in de schuur van den heer Diepen bevinden, nog langen tijd aan de schadelijke invloeden van die bergplaats werden blootgesteld en mitsdien genegen is kosteloos den Minister een locaal in het Raadhuis aan te bieden om de gesloten en verzegelde kisten, die zich thans in de schuur van den heer Diepen bevinden, daarin over te brengen totdat omtrent deze archieven tusschen de Regeering en de Gemeente eene schikking is getroffen of deze zullen zijn geschift."

In de zitting van den Raad werd het volgende verhandeld:

De heer jhr. mr. Michiels, het woord verkregen hebbende zegt, dat hij in den brief van den heer Minister van Binnenl. Zaken gelezen heeft, dat het den Minister onverschillig is, of de gemeente Roermond in de aanhangige procedure op aanzienlijke en onnoodige kosten wordt gedreven; hij wenscht, dat daarop zal geantwoord worden, dat 't der Gemeente niet onverschillig is, dat het Rijk op kosten wordt, gedreven, en dat het eveneens aan het Rijk niet onverschillig mag zijn, dat Rijk of Gemeente op kosten worden gedreven. Hij zou bovendien wenschen, dat de kisten, zich bevindende in de schuur van den heer Diepen, terug keeren in de lokalen van het archief ten Raadhuize ten einde den inhoud aldaar te doen schiften, zooals reeds vroeger geschiedde met een ander deel van het archief. Spreker zegt hiermede geen ander doel te hebben, dan vermijding van kosten, zoowel voor de Gemeente als voor het Rijk.

De heer Janssen deelt mede, dat hij aanvankelijk was tegen het praeadvies van burgemeester en wethouders, doch zich om des lieven vredes wille ten laatste bij dat praeadvies heeft neergelegd. Spreker voegt daaraan nog het navolgende toe: Toen op rechterlijk bevel de archiefstukken, uit het lokaal verwijderd, met de wagens in de schuur van den heer Diepen waren ge-

plaatst, werd kort daarna van deze zijde voorgesteld om, ter vermijding van noodelooze kosten en voor de zekerheid van de archiefstukken, deze uit de wagens te nemen en ten raadhuize in een afgesloten lokaal over te brengen, maar te vergeefs.

Lang daarna nam de Minister het voorstel gedeeltelijk over en werden dientengevolge de stukken uit de wagens in kisten gepakt. Zij bleven echter in gemelde schuur. Roermond is er dus onschuldig aan, dat de archiefstukken zoo langen tijd in een onbehoorlijk lokaal verblijven, en dus voor de gevolgen daarvan in het minst niet aansprakelijk. Van de zijde der Regeering werd nimmer — en ook nu weder niet — behoorlijk rekening gehouden met de billijke rechten en aanspraken van Roermond in deze zaak; ook werd, niettegenstaande van deze zijde alles gedaan werd om een conflict met de Landsregeering te voorkomen en — toen 't eenmaal door de wijze van optreden van de betrokken autoriteiten, ontstaan was, — om dit weg te nemen, tot dusver in den grooten bundel schrifturen, die ons in deze zaak gewerd, tevergeefs gezocht naar een enkel welwillend, of van zucht tot toenadering getuigend woord, dat voor ons zou kunnen worden benuttigd als aanknoopingspunt om te trachten de zaak op voor allen bevredigende wijze te beëindigen. Telkens en telkens en ook thans weer, wordt met voorbijgang van Roermond's rechten en van de argumenten, van deze zijde aangevoerd, betoogd, dat Roermond ongelijk had met te trachten die rechten voor zich te behouden en vooral met te protesteeren, en zich, binnen de grenzen der wet, te verzetten tegen de wijze, waarop getracht werd op die rechten inbreuk te maken, eene wijze, die zelfs het bloed van de anders kalme en vreedzame bevolking in gisting bracht.

Spreker zegt hiermede te willen verklaren, dat de gemeente Roermond den Minister in geenen deele toegeeft, dat zij anders heeft gehandeld dan recht en plicht voorschreven.

De Voorzitter zegt, naar aanleiding van het gesprokene door den heer jhr. Michiels, dat hij van oordeel is, dat het niet op den weg van den gemeenteraad ligt, om den Minister er op te wijzen, dat het der regeering niet onverschillig mag zijn, dat òf rijk òf gemeente op aanzienlijke, onnoodige kosten worden gedreven; een zoodanig protest moge op den weg liggen van den volksvertegenwoordiger en het recht daartoe bezit mogelijk ieder staatsburger, het ligt buiten den kring der bemoeiingen van den gemeenteraad.

De heer jhr. mr. Michiels zegt, dat naar zijne meening de Raad gerechtigd is om te protesteeren tegen meerbedoelde zinsnede en dat hij in strijd handelt met de aan hem toevertrouwde belangen, wanneer hij zich bij deze uitdrukking neerlegt; het

mag der gemeente Roermond niet onverschillig zijn, dat zij op kosten wordt gedreven.

Het voorstel van den heer Michiels, ondersteund door de heeren Drehmans en Höppener, werd nu in stemming gebracht en met algemeene stemmen aangenomen, evenals het praeadvies van Burgemeester en Wethouders, zooals dat hierboven is vermeld. De raad besloot, op voorstel van Burgemeeste en Wethouders, aan dit voorstel gevolg te geven.

Van den heer Commissaris der Koningin was dienzelfden dag een schrijven ingekomen, waarin namens den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de gemeente in overweging wordt gegeven de pleidooien voor den Hoogen Raad tot 3 Januari te doen uitstellen, op grond van de onzekerheid of het schrijven van 5 December wellicht tengevolge zou hebben dat eene beslissing der aanhangige procedure overbodig zou geworden zijn.

Ten aanzien van het door den gemeenteraad op 28 December, overeenkomstig het praeadvies van Burgemeester en Wethouders genomen besluit, deed de Minister bij een schrijven van 10 Januari 1896 aan het gemeentebestuur het volgende mededeelen:

„Wat het eerste punt betreft (de bereidverklaring om het conflict in der minne te schikken en om voorstellen van de Regeering af te wachten) breng ik in herinnering dat reeds vroeger met woorden gelijke bereidwilligheid tot minnelijke schikking van wege de gemeente aan de Regeering is te kennen gegeven. De eerste maal, nu ruim 4 jaren geleden, den 2den September 1891, stelde de gemeente voor deskundigen te benoemen om de juistheid te onderzoeken van de aanmerkingen gemaakt op den inventaris der Rijks-archieven. De tweede maal, den 28sten Maart 1895, besloot de Raad af te zien van pogingen om het oud-Geldersch archief te Roermond te behouden en bood hij de daartoe wetenschappelijk behoorende stukken welke de gemeente door koop of schenking verkregen had, kosteloos aan de Regeering aan onder zekere voorwaarden, o. a. dat het Rijk de kosten van het proces, van wagen- en lokaalhuur zou dragen.

„Hoewel deze voorstellen dezerzijds geen bezwaar ondervonden, is toch tengevolge van de intrekking daarvan door de gemeente geen overeenstemming verkregen. Het laatstbedoelde voorstel is zelfs door de gemeente teruggenomen, ofschoon het door mij was aangenomen, zooals het lag en de gevraagde verduidelijking of opheldering slechts strekte om een juistere omschrijving aan de vaststaande bedoeling te geven.

„In de gedeeltelijke uitvoering van het Koninklijk besluit van 19 Augustus 1895, n°. 77, scheen mij voor de gemeente

voldoende aanleiding gelegen te zijn om op de bij besluit van 4 Mei 1895 gedane intrekking van het bovenbedoeld voorstel terug te komen. Het lag en ligt echter niet in mijne bedoeling na hetgeen is voorgevallen het initiatief te nemen tot het doen van nieuwe voorstellen mijnerzijds.

„Wat het tweede punt betreft (de aanbieding van een lokaal in het raadhuis voor de kisten met Rijks-archieven thans krachtens een door de gemeente uitgelokt rechterlijk bevel in een schuur geborgen) heb ik de eer te berichten dat ik *in geen geval* kan treden in een voorstel ten gevolge waarvan de Rijks-archieven uit de daarvoor gerechtelijk aangewezen bewaarplaats zouden worden overgebracht naar een lokaal, waar de gemeente zich weder op eenigerlei wijze als houdster daarvan zou kunnen beschouwen.

„Na de wijze waarop van de zijde der gemeente getracht is uit het verblijf der Rijks-archieven in een gemeentelokaal rechten en aanspraken af te leiden, geef ik tot dergelijk verblijf onder geen voorwendsel ooit mijne toestemming."

Tegelijkertijd gaf de Minister aan den landsadvokaat last om de noodige maatregelen voor te bereiden om terstond de gemeente in rechten aan te spreken, voor het geval de Hooge Raad het beroep in cassatie mocht verwerpen en zoodoende de opslag van 's Rijks archieven in de schuur van den heer Diepen onaantastbaar mocht zijn geworden.

's Ministers schrijven van 10 Januari 1896 werd in de gemeenteraadsvergadering van 13 Januari 1896 gesteld in handen van Burgemeester en Wethouders om praeadvies.

Dit praeadvies werd 14 Februari aan den Raad medegedeeld en luidde, dat, hoewel men in gewone omstandigheden het bericht van den Minister van kennisgeving zou hebben aangenomen, thans wegens het vertrek van den heer Diepen op 1 Mei uit Roermond, tengevolge waarvan de schuur, waarin de archieven stonden, moest ontruimd worden, men in overweging gaf nogmaals aan te dringen op aanneming van het voorstel om op het raadhuis een lokaal in te ruimen, onder verklaring dat de gemeente daaruit geen meerdere aanspraken zou ontleenen, dan zij thans meende te kunnen doen gelden.

VERSLAG

OMTRENT DE ORDENING EN INVENTARISATIE DER OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN IN NOORDBRABANT OVER 1895.

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

EdelGrootAchtbare Heeren!

Ik heb de eer u verslag te doen van hetgeen opnieuw ten bate van oude gemeente- en waterschaps-archieven in deze provincie door mij werd verricht.

Eenige gemeente-archieven zijn in dit verslagjaar met het oog op hare oude archieven voor het eerst door mij bezocht, voor andere werd het vroeger begonnen werk voortgezet en voltooid. Dit laatste geschiedde voor een niet gering deel in het onder mijn beheer staande rijks-archiefdepôt alhier, en niet ten gemeentehuize. Sommige oude archieven nl. bracht ik in haar geheel, andere goeddeels, tijdelijk ter ordening en beschrijving naar hier over. De gelegenheid tot voortgezette regeling ter plaatse zelve toch ontbreekt mij veel meer dan vroeger, toen ik langen tijd 4 dagen per week elders werkzaam was, ja van ééne maand slechts de vijf Zondagen ben thuis gebleven. Dit vindt zijn oorzaak o. a. in de groote uitbreiding mijner verzamelingen in de laatste jaren en het ook daardoor in steeds grooter mate toenemen der nasporingen, voor autoriteiten en particulieren daarin te verrichten naar rechtstitels, rechtskundige en historische gegevens en genealogische bijzonderheden. Daardoor werd mijn bureau aanmerkelijk uitgebreid en is mijn dagelijksche tegenwoordigheid ook in den zomer daar meer vereischt, kan ik althans moeilijk langen tijd achtereen weg. En juist dit laatste is voor het goed bewerken van een elders bewaard archief noodig. In slechts weinige gemeentehuizen is

voldoende en geschikte ruimte om het gedeeltelijk uitgezochte zóó achter te laten dat het bij eenig uitstel van de verdere bewerking onverstoord kan blijven. Het moet hier en daar zoo opeen gelegd worden, dat slechts degeen die in eenen adem de regeling verricht alles goed uiteen kan houden en tot een bevredigend eind brengen.

Onder het werk dat ik op mijn bureau verrichtte behoorde in de eerste plaats de voortzetting van de verzorging van den zoogenaamden ouden burgerlijken stand. Ik heb weder van een aantal plaatsen de oude kerkregisters onderzocht, nauwkeurig beschreven en hersteld of onder mijn toezicht laten herstellen. Zij werden daarna, met een afschrift van den inventaris, aan hunne bewaarders, de ambtenaren van den burgerlijken stand, teruggezonden.

Een deel moest echter van de kerkbesturen worden opgevraagd bij wie er nog bijna overal enkele of meerdere berustende zijn gebleven. Meestal werd aan die opvragen bereidwillig voldaan; soms kon ik ze ter pastorie beschrijven, maar werden de meest geschondene daarna toch ter reparatie aan mij opgezonden.

Naarmate de regeling en inventarisatie der bijna 225 oude rechterlijke archieven, in mijn depôt bewaard, voortschrijdt, worden bij mijne lijsten van de verschillende bescheiden, die de plaats van eigenlijke burgerlijke-stands-archieven vóór 1811 kunnen vervullen, ook de relazen opgenomen van de huwelijksproclamatien, gedaan door de vorsters of gerechtsdienaars der verschillende dingbanken. Evenzoo de akten van ondertrouw en trouw voor schepenen, die soms in de protokollen met andere akten, soms in afzonderlijke schepenregisters zijn ingeschreven. Evenzoo ook de registers, bijzonder sinds 1806 ter griffie van iedere civiele rechtbank gehouden ten behoeve van de ontvangers der successiebelasting.

Te **Maren** trof ik op het raadhuis van de gemeente Alem, Maren & Kessel een belangrijke hoeveelheid oude archieven aan van de drie vroegere gemeenten waaruit de tegenwoordige is samengesteld, samen verward met het nieuwe archief der gecombineerde gemeente. Van het archief der oude gemeente Maren kwam een groot deel tegelijk met de oude rechterlijke bescheiden in mijn depôt, alwaar ik het thans geheel heb geordend en, in afwachting dat ik tijd zal hebben den rommel ten raadhuize uit te zoeken, voorloopig geïnventariseerd. Hierbij kwamen ook enkele perkamenten voor den dag, die ik afzonderlijk beschreef in afwachting dat er ten raadhuize meer dergelijke te voorschijn zullen komen'

Dit raadhuis voldoet nauwlijks aan de soberste eischen. Achter als woning gebruikt, heeft het vóór een kamer voor secretarie, tevens „raadzaal", burgemeesterskamer, enz. Daarnaast heeft het een groote schuur, gedeeltelijk ongebruikt, waarvan vóór een hokje met planken is afgeschoten dienende tot, al zoo weinig mogelijk brandvrij, archieflokaal. Dergelijke inrichting is zeker wel een minwaardige bewaarplaats te achten voor de bescheiden van deze samengestelde gemeente, waarvan de drie deelen vroeger toch drie administraties hadden te bekostigen, en het nu blijkbaar éóne nog niet behoorlijk weten te doen.

Dergelijke aanmerking zou ik kunnen maken over de inrichting der secretarie te **Berchem**, ware het niet dat daar een goed raadhuis is. Dit echter wordt niet gebruikt voor zijn eigenlijk doel, wijl de secretaris in een niet al te groote kamer, die men bereikt door het lokaal van het in zijn huis gehouden bierhuis, niet enkel den dienst zijner brievengaarderij uitoefent maar ook secretarie houdt. In dat vertrek moeten, in drie kasten, te zamen bewaard worden het nieuw-archief en de boekwerken der gemeente, de gebonden en enkele losse bescheiden van het oud-archief, enkele registers en stukken betreffende de posterij en de dossiers eener uitgebreide zaakwaarnemerij. De bedoelde bescheiden van het oud-archief, meerendeels door vocht vrij sterk aangetast, sommige door muizen beschadigd, kwamen uit verschillende hoeken achter de nieuwere registers en deelen te voorschijn en werden daarna door mij uitgezocht en geïnventariseerd. Zoo goed het bij de veel te beperkte ruimte ging, werden daarop de, meest alle ingebonden, nieuwere stukken ordelijk, doch gedeeltelijk in twee rijen vóór elkaar, in de kasten geplaatst. Om de uitgezochte oude bescheiden daarna een eenigszins behoorlijke plaats te geven, daartoe zag ik geen kans; en om meer kasten aan te brengen is daar geen plaats.

Tegen een overbrenging der gemeentelijke administratie naar het daartoe bestemde raadhuis schenen groote bezwaren gekoesterd te worden. Toen ik het daarop bezocht, bleek het mij toch zeer geschikt te zijn. Maar de bovenzaal werd voor repetitielokaal van een koor, het flinke vertrek daarnaast niet gebruikt, terwijl beneden een vertrek gevuld was door een kist en een brandspuit, het andere door een kist en een verzameling zinken pijpen, afkomstig van de pas afgebrande kerk.

In de kisten — oude zoogenaamde archiefcommen — bevond ik eene groote hoeveelheid oude archief-bescheiden, meest dorps-, armen- en kerkerekeningen en bijlagen daarvan, zeer vochtig en vol schietwormen, zeer verward. Plaats om deze uit te

zoeken was er totaal niet. Bovendien zou daarna toch de noodige kastruimte tot behoorlijke berging ontbroken hebben en zou, zelfs al was er die geweest, die berging in het onbeheerde, althans aan zijn bestemming ontrukte gemeentehuis niet raadzaam zijn geweest. Ik achtte het daarom het beste het geheele oud-archief van Berchem voorloopig onder mijn bewaring over te brengen en heb daartoe dan ook het aanbod gedaan in afwachting dat verandering in den toestand wordt gebracht, waarop ik nog eens met klem heb aangedrongen.

Te **Oss** heeft de secretarie een heel ander aanzien. Langs de twee binnenmuren van ruime kasten voorzien, heeft zij directe gemeenschap met een ander vertrek, dat geheel tot archiefkamertje is ingericht. Het archief vond in die beide vertrekken een goede drooge plaats. Het had echter een duchtige schoonmaak ten volle verdiend. Ik zocht er de deelen van het oud-archief allen uit bijeen en verzamelde dit na de schoonmaak in de raadzaal, waar ik het geheel ordende en inventariseerde, behoudens een paket met stukjes van bijzonderen aard, ook perkamenten, die ik naar hier moest doen opzenden om ze gedetailleerd te beschrijven tot afzonderlijke afdeeling van den inventaris. Hierbij waren enkele interessante stukken over dijk- en polderzaken en over de gemeene gronden.

Van mijne werkzaamheid maakte de secretaris gebruik om ook het geheele nieuwe archief te doen schoonmaken en opnieuw ordenen, waartoe hij enkele dagen de raadzaal betrok.

Daardoor kreeg ik gelegenheid het geheele oud-archief in behoorlijke volgorde bijeen te plaatsen. De inventaris hiervan zou thans gedrukt kunnen worden.

Te **Raamsdonk** vond ik het geheele archief wel goed onderhouden en behoorlijk schoongehouden, maar bewaard in een veel te geringe ruimte. Ook na de afscheiding der oude rechterlijke bescheiden, en van die, betreffende het algemeen bestuur der zes Hollandsche dorpen in de Langstraat, was er voor een goede berging gebrek aan voldoende bergruimte. Een groot deel werd op den zolder, met een verzameling drukwerken, in twee zeer groote kisten gevonden; het moest grootendeels daarin gelaten worden. De rest moest in de secretariekasten en de oude brandkist zoo goed mogelijk gestapeld worden. Van behoorlijke bewaring, oud en nieuw gescheiden en het oude volgens zijne afdeelingen bijeen, kon geen sprake zijn.

Met die afdeelingen van het oud-archief bedoel ik dat van Raamsdonk zelf, dat van de daarmee gecombineerde vroegere gemeente Hendrik-Luyten-ambacht, dat van de polders, dat

van de armmeesters. Van deze alle is het belangrijkste in de oude brandkist bijeengezocht en is de rest ten minste zooveel mogelijk gescheiden. Op den zolder is in de eene kist al het gedrukte verzameld, en in de andere alleen nieuwarchief weder opgeborgen, met name registers van militie en schutterij, begrootingen en oude bevolkingsstukken. Verder kon bij het bestaande ruimtegebrek mijn werkzaamheid zich vooreerst niet uitstrekken.

In netten toestand ook vond ik het archief te **Baardwijk**. Daar had de vorige burgemeester-secretaris Loeff een inventaris aangelegd en bijgehouden waarop het voornaamste oude en nieuwere archief gebracht en behoorlijk bijgeboekt was. En zijn opvolger had dit goede spoor gevolgd en bovendien het voorrecht gehad alles te mogen installeeren in een nieuw raadhuis, waar hij nu door flinke kasten in staat is gesteld tot keurige berging zijner bescheiden en van die welke er jaarlijks bijkomen. Ik kon hier volstaan met het geven van enkele wenken en aanwijzingen voor de vernieuwing van den inventaris, de afscheiding daarbij van oud- en nieuw archief (bij de intreding der nieuwe orde van zaken in januari 1814) enz.

Eenige polderbescheiden werden van den zolder gehaald en schoongemaakt. Zij hadden van vocht te lijden gehad, maar vonden een goede drooge plaats in de nog ledige bovenkastjes ter secretarie. De zoogenaamde oude burgerlijke standsregisters waren reeds vroeger door mij beschreven.

Mede zeer goed droog, maar grootendeels begraven onder het stof van vele jaren, vond ik te Fijnaart in het oude gemeentehuis een omvangrijk oud-archief. Na behoorlijke reiniging heb ik het geheel door mijne handen laten gaan, oud- en nieuw gescheiden, en in beide voorloopige orde aangebracht. De nadere uitzoeking en beschrijving van het oud-archief moest tot later worden uitgesteld, in verband waarmee ik ook de afgezonderde privilegiën en octrooien niet ter specifieke beschrijving heb opgevraagd. Ook het onderzoek en het brengen van verbetering in den toestand van de vijf polder archieven, die van ouds in afzonderlijke kasten ten gemeentehuize bewaard worden, moest ik tot later uitstellen, al hebben zij verzorging wel noodig. Die kasten toch zijn vochtig geworden tengevolge van het wegbreken van een tegen het raadhuis staand gebouw. Daar zich de vocht aan de stukken geopenbaard had, waren deze grootendeels naar den zolder gebracht, waar ik ze vond in een oude kerkerruimte, waarin zij niet zuiver gescheiden konden blijven.

Ook vroeger moesten de Fijnaartsche stukken meermalen

tegen een begin van ondergang in bescherming gesteld worden. Dat bewijst de resolutie van den magistraat van 14 december 1733: „tot preveniering van truineeren en te niet maken van diverse papieren van t secretarij door de muijsen". In het collegio en ter vergadering van bailliuw en schepenen van den Fijnaart gaf nl. toen de secretaris Panneboeter te kennen, dat hij eenige maanden geleden had „gedemonstreert en doen sien dat verscheyde dorps en gemeentenspapieren door de muijsen en ander ongediert wierden geruineert, vernielt en onleesbaar gemaakt", dat toen de kasten veranderd waren maar dat nu gebleken was dat het kwaad zich ook kenbaar maakte aan andere stukken die in die kasten geen plaats vonden, ja zelfs aan registers (gelijk aan baljuw en schepenen vertoond was), — reden waarom hij verzocht dat „tot beter conservatie van de voors. soo veel van belang sijnde papieren en registers een nieuwe kasse mogte werden gemaakt om deselve daar in op te sluijten."

„Na examineering en bevinding sulx de waarheyt te wesen" is daarop geresolveerd „dat de voors. gerequireerde kas, ten fine voorn. sonder eenig tijtversuym sal werde gemaakt", waartoe tevens de timmerman Willem Meerhout werd gequalificeerd.

Al kon ik nu op mijn beurt voor de polderarchieven oogenblikkelijk niet even loffelijk zorgen, toch besloot ik zooveel mogelijk te doen en den inhoud van een groote oude archiefkist, mede op den zolder staande, zonder uitstel te gaan verzorgen. Daartoe liet ik ze uitpakken en maakte den inhoud, een groote berg losse verkreukelde papieren, daarna gereed ter verzending naar mijn bureau, alwaar ik ze spoedig hoop uit te zoeken.

Het bleken bij het voorloopig onderzoek meest bijlagen van gemeente-, armen- en kerkerekeningen te zijn, alle in een zeer verhavenden en verstoorden toestand, zoodat de ordening nog al wat tijd en moeite zal vergen.

Van **Erp**, waarvan ik vóor eenige jaren den inventaris van het oud-archief afwerkte en in druk uitgaf, werden tijdens het afdrukken nog eenige perkamenten brieven in de brandkast der gemeente gevonden, gelijk ik in een noot bij den druk van een vroeger verslag heb medegedeeld. Thans trof ik nog eenige dergelijke dokumenten aan bij de oude rechterlijke archieven der plaats. Ook deze heb ik nu beschreven. Een ervan is een fragment van een oud kopieboek der titels van den heiligen Geest of Algemeenen Arme te Erp; een ander het origineele accoord dd. 1 juli 1717 over de heide en afpaling der limieten tusschen Erp en Vechel.

Een supplementblad tot den inventaris zal nu ordeshalve wel

gedrukt mogen worden, en dit te meer wijl de waarde der aldus nader gevonden stukken dit verdient.

Evenzeer van enkele andere plaatsen vond ik bijzondere stukken van de gemeente bij de oude rechterlijke archieven. Ook die heb ik, naarmate zij mij in handen kwamen, beschreven.

Zoo van Hoeven en St. Maartenspolder eenige perkamenten van de H. Geest tafel, en een papiere afpalinge vant gescheyt der dorpen van den Ouden Bosch, ende Hoeven d.d. 26 mei 1618) n.l. een opmeting van de grensperceelen door een gezworen landmeter, na afbakening op 2 mei 1618 van de grenzen in geschil, onder bemiddeling van den bisschop van Antwerpen, door twee andere landmeters.

Evenzoo beschreef ik van Hilvarenbeek een aantal perkamenten brieven van de H. G. armen.

Evenzoo van Waalre en Valkenswaard eenige oude brieven over de in 1326 van den abt van Echternach verkregen gemeynte.

Van eenige vroeger ter bewerking medegenomen registers en bescheiden is thans de bewerking geschied. Met name werden voor Haren afschriften gemaakt van de hertogelijke brieven van 1309, 1396 en 1597 over de gemeentegronden aldaar; werd van het cartularium of kopieboek der titels van den H. G. van Roosendaal en Nispen een uitvoerige inhoudsbeschrijving opgemaakt en voor Someren een index op een oud privilegieboek vervaardigd, dien ik wegens den niet onbelangrijken inhoud van dat register tot besluit hier volgen laat.

INHOUDSOPGAAF

VAN HET

Liber privilegiorum pagi de Someren.

I (bladzijde 9). 16—19 augustus 1549 (Op huyden den XVIn Augusti, enz.).

Onderhandsch verbaal der plaatsing van de grenssteenen tusschen het land van Brabant eenerzijds en dat Weert anderzijds, in het bijzonder tusschen de gemeenten Someren eenerzijds en Weert en Nederweert anderzijds — overeenkomstig het akkoord den 3den augustus 1548 te Brussel gemaakt door gemachtigden van de koningin (-weduwe Maria van Hongarije en Boheme, landvoogdes) en van de gravin van Hoorne als vrouw van Weert en Nederweert — in tegenwoordigheid van schout, gezworenen en schepenen der gemeenten Someren en Weert & Nederweert.

II (blz. 14). 2 juli 1301 (op Sondach nae sinte Peters ende Pauwelsdach 1301).

Jan hertog van Brabant enz. geeft aan die van Someren onder voorbehoud van het recht van aanstelling en afzetting

---

Tusschen de twee in het akkoord aangewezen eindpunten moesten twee beëedigde landmeters een rechte linie „draijebomen", wat tot tweemaal toe mislukte: eens ten gevolge van de verkeerde aanwijzing van een der eindpunten, de andere maal ten gevolge van de slechte assistentie van de hun toegevoegde lieden. Op de rechte linie werden 6 platte blauwe grenssteenen geplaatst: één op elk eindpunt, de 4 overige daartusschen, op ongelijken afstand wegens de moerassige grondgesteldheid op sommige plaatsen. Elke steen was voorzien van de wapens der aan weerszijden liggende landstreken. Alvorens de steen in den daarvoor gegraven put geplaatst werd, werden in dezen „vierthien cleyn steenen als jongers ende getuyghen" geworpen. Na de plaatsing werd de steen plechtig gewijd en gebannen.

ten allen tijde een bank van 7 schepenen, verder vrijdom van lasten behoudens bepaalde diensten, daarenboven vrij gebruik der gemeente tegen een jaarcijns van 30 pond oude grooten op S. Jan Baptist.

IIIa (blz. 15). 21 december 1327 (anno Domini millesimo triscentesimo vicesimo septimo, in die beati Thome apostoli).

Arnoldus proost van Wassenberg en clericus van Jan hertog van Brabant enz. verkoopt aan die van Someren de gemeente tusschen Eindehouts, de Hoenreboom, den molen of het rad van Huechten, het gebied van den heer van Hoorne en dat van den heer van Asten — welke gemeente door hem te leen gehouden wordt van den custos der kerk van S. Lambert te Luik — voor zes pond oude grooten tourn. en een jaarcijns van 5 solidi oude grooten tourn. op S. Nicolaas, behoudens het vrij gebruik en genot dier gemeente door zijne mansionarii te Asten enz.

IIIb (blz. 27). 21 december 1327 (in die beati Thome apostoli, a. D. 1327).

Jan hertog van Brabant enz. geeft aan die van Someren het recht om alle vreemd vee, schapen en beesten, van de voornoemde gemeente te weren en verdrijven, om ze aan- en vast te houden onder boete van 6 solidi tourn., waarvan 2 aan den hertog, 2 aan de kerk en het dorp Someren en 2 aan den schutter.

IV (blz. 18). 18 november 1375 (int jaer ons Heeren duysent driehondert tseventich ende vijve enz.).

Wenceslaus en Johanna, hertog en hertoginne van Brabant enz., geven aan die van Someren bevestiging van alle rechten, die zij van vroegere hertogen van Brabant hebben verkregen, mits betalende de sommen gelds, uitgedrukt in de brieven die daarvan zijn.

V (blz. 19). 4 januari 1608 (den vierden dach der maendt van januario).

Albert en Isabella, hertog en hertoginne van Brabant enz., geven aan die van Someren op hun verzoek bevestiging van alle rechten hun verleend in den brief van 2 juli 1301 (transsumpt (1)), nader bevestigd bij dien van 18 november 1375 (transsumpt (2)).

---

(1) Zie boven n°. II. Hier de latijnsche tekst: Dominica post festum beatorum Petri et Pauli appostolorum anno Domini etc.

(2) Zie boven n°. IV: Int jaar ons Heeren duysent drije hondert tzeventich ende vijffve enz.

VI (blz. 25). 6 mei 1502 (inden jaere ons Heeren duysent vijff hondert ende twee enz.).

Henrick van Eijck provisor van de abdij van Postel qq. en schepenen, gezworenen, kerk-, H Geestmeesteren en gewone ingezetenen van Someren maken eene minnelijke schikking van een geschil, gerezen tusschen de abdij en het dorp, betreffende het recht van turfsteken op dorpsgrond door drie de abdij toebehoorende hoeven (Moersel, Bomen en Terhofstadt) gelegen in Lyedorp en komen overeen dat elk der 3 hoeven met ééne spade jaarlijks gedurende 3 dagen turf mag steken en ook de voederheide zal mogen maaien, „als die heyde ontslagen sal sijn", mits den onraet betalende evenals elk ingezetenen van Someren voor ieder voeder heide en turf moet betalen.

VII (bladz. 26). 14 februari 1454 (XIIII dage in februario int jaer o. H. duysent vierhondert drie ende vijftich nae costume ons hooffs).

Filips hertog van Brabant enz. geeft den drost van Brabant, den schout van den Bosch, van Peelland en verdere ambtenaren, bevel die van Someren te beschermen tegen het geweld en de schade hun in hunne gemeente door die van Weert aangedaan, de schuldigen aan te houden en gevangen te houden totdat zij schadevergoeding hebben betaald, enz.

VIII (bladz. 28). 27 juli 1540. (opten seven ende twentichsten dach julii int jaar ons Heeren enz.).

Walraven van Erp en Adriaen van Eynhouts, schepenen van den Bosch, gekozen scheidsrechters in het geschil tusschen die van Someren en die van Over- en Nederweert over de grensscheiding hunner gemeenten, stellen deze vast na onderzoek der bescheiden, inspectie in loco en getuigenverhoor; en bepalen dat deze uitspraak vervalt indien er betere bescheiden kunnen worden overgelegd, in welk geval de eene partij de wederpartij een jaar te voren moet kennis geven.

IX (bladz. 34) (1). 18 november 1352 (int jaer ons H MCCC vijftich ende twee des sondachs voer sente Lizebetten).

Authentieke kopie, door hertog Antonius van Brabant enz. op 4 augustus 1408 (int jaer ons H duysent vierhondert ende acht, vier dagen in Oechstmaent) gegeven van de „waarheyt", op bovengemelden datum gehouden door den schout van den Bosch op bevel van den drost van Brabant tot beslechting van het geschil tusschen Someren en Stercsel betreffende de grensscheiding.

---

(1) Aan dit stuk gaat vooraf het hoofd van het onder n°. VII hiervóór beschrevene, waarnaar daarbij dan ook wordt verwezen.

X (bladz. 37). 27 juni 1544 (int jaer ons Heeren duysent vijffhonderd vier ende veertich enz.).

Herman van Deventher en Adriaen van Eynhouts, raadsheeren van 's-Hertogenbosch, ter eene, en Walraven van Erp en Gerard van Berkel Jansz., idem, ter andere zijde, als gekozen scheidsrechters voor die van Someren en die van Asten in hun geschil over de grenzen hunner peelgronden, stellen deze vast na onderzoek der bescheiden, inspectie in loco en getuigenverhoor; en bepalen dat deze uitspraak vervalt indien er betere bescheiden kunnen worden overgelegd (enz. als in n°. VIII).

XI (bladz. 42). 20 juni 1467 (inden jaer ons H. duysent vierhondert LXVII tich enz.).

Abt en convent van Everbode ter eene, en schepenen, gezworenen, kerk-, H. Geestmeesteren en gewone ingezetenen van Someren ter andere zijde, nemen voor een tijd van 25 jaren de scheidsrechterlijke beslissing aan in een geschil over het gebruik van een gedeelte veld of gemeente tusschen Someren en Stercksel, opgemaakt bij notarieele akte dd. 11 juni 1467 en luidende dat vóór Bartholomeus Willen, drost van Peelland, en drie anderen het stuk land in geding door twee beëedigde landmeters in tweeën zal worden gedeeld en ieder der partijen het gebruik van een dezer deelen zal hebben, doch zonder beslissing over den eigendom.

XII (bladz. 46). 30 december 1519 (int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende negenthien enz).

Abt en convent van Everbode en schepenen, gezworenen enz. van Someren verlengen voor 30 jaren de schikking bedoeld sub XI hiervóór.

Bladz. 48 in blanco.

XIII (bladz. 49). 20 december 1464 (opten XXsten dach van decembri, int jaer ons heeren dusent vierhondert vier ende tzestich).

Philips hertog van Brabant enz. bevestigt die van Someren in de rechten bedoeld in de brieven hiervóór opgenomen sub n^is^ II, IV, III*a*, III*b* en IX, mits zij behalve den tot nu toe betaalden jaarcijns van 30 oude grooten op St. Jansmis en van 50 hoenderen voortaan een jaarcijns van 40 schellingen zwarten tourn. en 40 fransche kronen zullen betalen, en veroorlooft hun tot 80 bunders der gemeente tegen jaarcijns uit te geven om daarvan de aan hem verschuldigde cijnzen te voldoen, mits van elken bunder, aldus uitgegeven of verkocht, een jaarcijns van 1 oude groot extra aan hem wordt betaald.

XIV (bladz. 55). 5 october 1523 (int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende dryentwintich enz.).

Schepenen, gezworenen enz. van Someren dragen, tengevolge der lasten uit den oorlog van Gelre voortgevloeid, in bezit en gebruik over aan heere Philippo Dedomont provisor van Postel, de Monnicxbeemden aan 't Houbroeck te Someren, tegen zekere, niet vermelde som en onder last van voetpad.
Bladz. 58 in blanco.
XV (bladz. 9) 21 juli 1684.
De rentmeester-generaal der domeinen in stad en meierij van den Bosch maakt in tegenwoordigheid van Everhard van Doerne heer van Asten enz. en van de regenten van Asten en van Someren, krachtens machtiging van den Raad van State dd. 9 juli 1683, een „finale limietsceijding" tusschen beide dorpen, waarlangs een sloot zal worden gegraven.
XVI (bladz. 61) 21 augustus 1694.
De regenten der dorpen Asten en Someren maken naar aanleiding der grensbepaling op 21 juli 1684 een overeenkomst over het schutgeld voor beesten en de boete voor heimaaien of turfsteken op elkanders gebied. (1).
Bladz. 67 in blanco.
XVII (bladz. 68).
Korte notitie omtrent een accoord tusschen heer Walraven van Erp en de regeerders van Someren, in 1666 gepasseerd voor notaris Vanderdussen in de Hintemerstraat in het huis genaamd Valckenborgh te 's-Hertogenbosch.
Bladz. 69—76 in blanco.
XVIII (bladz, 77). 27 december 1698.
Schepenen, burgemeesters, armmeesters en peelmeesters, uitmakende de regeerders van Someren, machtigen E. van der Voort pastoor te Heeze en H. Hurckmans pastoor te Leende om hen te vertegenwoordigen in het voor den internuntius te Brussel gebrachte geschil tusschen den prelaat van Postel en de wereldlijke clergie, en hun aloud recht te handhaven, om een wereldlijk priester als pastoor te hebben. (2).
XIX (bladz. 79). 8 april 1699.
Burgemeesters, schepenen en regeerders van Someren verklaren dat het „valsch en onwaeraghtigh" is dat hun gemeente „meestendeel geinclineert soude sijn om voor pastoir te hebben eenen religieus van Postel", zooals de abt aan de congregatie voor de vermeerdering des geloofs heeft bericht, en verzoeken integendeel een wereldlijk priester te mogen hebben, in het

(1) Met onderteekening van 5 schepenen.

(2) Met 20 onderteekeningen.

bijzonder dien ze nu hebben te mogen behouden omdat hij inboorling is en evenals zijn oom en zijn broeder, zijne voorgangers, de gemeente steeds trouw heeft bediend. (1)

XX (bladz. 81). 20 october 1699.

„De presente regeerderen als notabelste ingesetenen deses dorps Zomeren" machtigen den advokaat mr. Thomas Idelet om hun belangen voor te staan bij een comparitie ad accordandum in het geschil tusschen de wereldlijke heeren en de kanunniken der abdij van Postel over het recht op de pastorie; met vermelding hunner bezwaren, o. a. dat de ingezetenen een „excessive aversie" hebben „ab immemoriali tempore" van de Postelsche heeren, omdat de abdij hun schadelijke tiendprocessen heeft aangedaan, omdat „de heeren kanunniken alles trachtten in te slikken en tot hunne abdij te brengen" enz. (2).

XXI (bladz. 85). 13 (3) augustus 1548.

De koningin (-weduwe Maria van Hongarije en Bohemen, als landvoogdes) en de graaf en vrouwe van Heurne (als heer en vrouwe van Weerdt en Nederweert) komen overeen dat de grens tusschen het land van Brabant en dat van Weert zal loopen van het midden der 2 molenplaatsen achter den Weertsbosch naar Heughten in rechte lijn op de St. Wilbordts putte, staande in zeker veld bij een eik tusschen Meyl, Doerne en Asten, — welke grens is af te palen; en dat die van Someren uitsluitend recht van weiden, heimaaien en turfsteken enz. zullen hebben op het Brabantsche deel. (Naar een notarieele kopie van 12 november 1707).

XXII (bladlz. 89). 12 november 1707.

Hendrick Houtappels en Hendrick Houtert, beiden beëedigd landmeter, verklaren dat zij bij een onderzoek op 10, 11 en 12 november 1707, op authorisatie der Staten-Generaal dd. 7 october 1707, in tegenwoordigheid van den heer de Villers, kwartierschout van Peelland, en van de regeerders van Someren en van Nederweert, in de grensscheiding tusschen Someren en Nederweert alle palen op de goede plaats bevonden hebben, behalve eene die buiten de rechte lijn naar de zijde van Someren ligt.

XXIII*a* (bladz. 91). 17 mei 1710

De Staten-Generaal bekrachtigen de akte van 25 september 1709

---

(1) Met 6 onderteekeningen van schepenen.

(2) Met 6 onderteekeningen van schepenen.

(3) In n°. 1 stond vermeld 3 augustus, zie hiervóór blz. 708.

(transsumpt), inhoudende het verbaal der verbeterde grensscheiding tusschen Someren en Nederweert.

XXIII*b*. Transsumpt in n°. XXIIIa. 25 september 1709.

De kwartierschout van Peeland, daartoe gemachtigd bij resolutie van de Staten-Generaal van 7 october 1707 en 5 juli 1709, maakt verbaal van zijn onderzoek, in tegenwoordigheid van regenten van Someren en van Nederweert & Weerdt, van de grensscheiding gemaakt den 16den augustus 1549 (vg. n°. 1), en verklaart dat een grenspaal aan de „Boschbaen", die naar de zijde van Someren buiten de rechte lijn lag, werd op zijn plaats gezet, gewijd en gebannen met het gebruikelijk ceremonieel. (1).

XXIV (bladz. 99). 24 november 1717.

Regeerders van Someren, van Weert en Nederweert en van Buel verklaren dat zij den blauwsteenen grenspaal op de „Oude Meulenstaet ontrent Heughten" tot herstel hebben doen voorzien van twee nieuwe ijzeren banden enz., waarna de gerechtsboden hem van wege de resp. grondheeren hebben gebannen. (2).

XXV (bladz. 101). 5 juni 1718.

Abt en convent van Everbode machtigen Henricus Adamus Quaetpers, kanunnik en camerarius van Everbode, om met de gecommitteerden van Someren over hunne geschillen te transigeeren of ze te beslechten; met overdracht dezer machtiging op Paulus Huyskens advokaat te 's-Hertogenbosch dd. 14 juni 1718. (Naar een authentieke kopie dd. 7 juli 1718.)

XXVI (bladz. 103). 14 juni 1718.

Abt en convent van Everbode als heer van Sterxel enz. machtigen den advokaat Paulus Huyskens te 's-Hertogenbosch om met de gecommitteerden van Someren hunne geschillen te beslechten. (Naar een authentieke kopie dd. 7 juli 1718).

XXVII (bladz. 104). 7 juli 1718.

Advokaat Huiskens te 's-Hertogenbosch, gesubstitueerde van H. A. Quaatpers en gemachtigde van den abt van Everbode eenerzijds, en Gijsbert Gualthery stadhouder van Peelandt, Herman Cremers gesubstitueerd rentmeester der geestelijke goederen enz., en Hendrick Peter Meeuws president-schepen en gevolmachtigde der regenten van Someren anderzijds, maken vóór notaris Florentius van Woerkom te 's-Hertogenbosch een schikking voor 30 jaren op den grondslag van de scheidsrechterlijke uitspraak van 20 juni 1467 (zie boven n°. XI),

(1) Verg. de noot bij n°. 1.

(2) Met 7 onderteekeningen.

verlengd den 13den december 1519 (zie boven n°. XII, gedateerd 30 december 1519); regelen de boeten opnieuw enz.

Bladz. 112 in blanco.

XXVIII (bladz. 113) 16 november 1680.

De abdis van Onze Lieve Vrouwe Munster binnen Roermond en de gemeente Someren komen overeen omtrent de wijze waarop een gedeelte van het Latbroeck onder Huchten zal mogen worden uitgegeven om daarop te turven en te moeren, en omtrent de verdeeling der jaarlijksche opbrengsten hierdoor ontstaande.

XXIX (bladz. 115). 4 april 1729.

De Raad van State staat bij appostille het verzoek van drost en regenten van Asten toe, om de toegewassen groeve, 21 juli 1684 getrokken door den rentmeester-generaal der domeinen van Brabant (zie boven n°. XV), te herstellen.

XXX (bladz. 117), 21 juli 1684.

Adriaen van Borssele tot Geldermalsen, rentmeester-generaal der domeinen enz. (als boven n°. XV. Naar een authentieke kopie dd. 28 augustus 1725).

XXXI (bladz. 120). 20 december 1754.

Missive van de Staten-Generaal ter begeleiding der volgende resolutie:

XXXII*a* (bladz. 120). Veneris 20 december 1754.

De Staten-Generaal bekrachtigen na gehoord rapport de uitspraak of het retentum, gedaan in het geschil tusschen eenige dorpen van den Staat en van Oostenrijksch Gelderland door de commissarissen der regeering van de Oostenrijksche en die van de Vereenigde Nederlanden op 30 october 1751 (transsumpt), tenzij die van Asten vóór 1 januari 1755 het vonnis overleggen van den Raad van Braband, in 1538 te Brussel uitgesproken.

XXXII*b*. Transsumpt in n°. XXXII*a*. 30 october 1754.

De commissarissen van de regeering der Oostenrijksche en van die der Vereenigde Nederlanden, benoemd tot vereffening der geschillen tussschen de gemeenten Weert en Nederweert eenerzijds en de gemeenten Asten en Someren anderzijds over de grensscheiding, besluiten dat de bestaande grenslijn, thans door palen aangegeven, behouden zal blijven, doch dat ter betere aanduiding ten gemeenen koste een gracht zal worden gegraven; terwijl de grensgeschillen tusschen Weert en Nederweert eenerzijds en Meyl anderzijds, en die tusschen Someren eenerzijds en Asten anderzijds door de respectieve souvereinen zullen worden beslist.

XXXIII (bladz. 128). 3 september 1754.

De Raad van State gelast den regenten van Someren, op

grond der minnelijke schikking dd. 6 mei 1502 (zie boven n°. VI) tusschen de abdij van Postel en het dorp Someren, aan eenige lieden een behoorlijk turfveld of turfveldeken in de Soomersche Peel uit te geven en de verzoekers op denzelfden voet te behandelen als de „naburen en ploegers tot Someren".

XXXIV (bladz. 130). 6 october 1757.

De regenten van Someren en die van Asten beslechten langs minnelijken weg het geschil over de grensscheiding tusschen beide gemeenten, stellen deze nader vast, met zekere voorwaarden, en maken bepalingen omtrent het schutten van beesten, het maaien van hei en het steken van turf op elkanders grond.

XXXV (bladz. 136). 10 april 1760.

De Raad van State bepaalt dat van de kosten van het graven en beplanten der limietgracht tusschen Weert, Nederweert en Meil eenerzijds en Asten en Someren anderzijds de helft, op Asten en Someren vallende, door deze dorpen elk voor gelijk bedrag zal worden gedragen en op de dorpsrekening in uitgaaf gebracht.

XXXVI (bladz. 139). 26 october 1780.

De Leen- en Tolkamer gemachtigd door den Raad van State bij resolutie van 14 juni 1779 naar aanleiding van een verzoek der regenten van Lierop dd. 20 juli 1778, doen de plano buiten figuur van proces het geschil af over de grensscheiding tusschen de gemeenten Lierop en Someren gerezen, verklaren de grensscheiding geldig die in de brieven van 1327 en 1328, ten processe overgelegd, is omschreven, en gelasten het stellen van een grenspaal op een aangegeven plaats.

Thans volgen 60 onbeschreven bladen, waarna op bladz. 263 wordt aangevangen met de inschrijving van eenige stukken van ander karakter, waarvan de inhoudsopgaaf hier volgt. De tot hiertoe beschreven bladzijden 9—140 zijn in het midden der 18de eeuw (1754?) gefolieerd van 1 tot 66.

XXXVII (bladz. 263).

„Affreeckeninghe gehouden met Angnees huijsvrouwe meester Johan Hellincx clockgieter van de groote clocke tot Someren te vergieten", met een daaronder gestelde schuldbekentenis dd. 26 juni 1609. (Kopie).

Bladz. 266 in blanco.

XXXVIII (bladz. 267). 13 september 1570.

Twee schepenen van Someren verklaren vóór notaris en getuigen ter instantie van Jan van Diepenbeek, dat deze op den 31 october 1569 voor hen heeft geproduceert „seeckere singulare conden aengaende eenen gemeijnen wech, omme te gaen etc.", en voegen daaraan eenige getuigenissen toe over het schouwen van dien weg enz. (Authentieke kopie).

Bladz. 270 in blanco.

XXXIX (bladz. 271). Zonder datum.

Tarief van het salaris van den ingebieder te 's Bosch volgens zijn instructie van 23 juni en 21 augustus 1618, met een staat der vier kwartieren.

Bladz. 279—283 in blanco.

XL. (bladz. 284).

Schets eener grensteekening (van het stuk grond bedoeld in n°. XI?).

De archivaris in Noordbrabant,

mr. A. C. Bondam.

VERSLAG

VAN DE ORDENING EN BESCHRIJVING DER OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPSARCHIEVEN IN ZUIDHOLLAND, OVER 1895.

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

Hoog EdelGestrenge Heeren!

Ik heb thans de eer U HoogEd.Gestr. mijn jaarlijksch verslag te doen toekomen, wegens hetgeen door mij ten aanzien van de ordening en beschrijving der oude gemeente- en waterschapsarchieven in deze provincie is verricht.

In de eerste plaats werd het archief der gemeente Schiebroek onder handen genomen, dat slechts van geringen omvang was. Wel was er vroeger meer aanwezig geweest, zooals mij is gebleken uit een inventaris van papieren, registers en protocollen welke door den secretaris van dat ambacht Nicolaas Kruyt bij de aanvaarding zijner bediening in 1704 waren overgenomen. Van al deze stukken is niets meer overgebleven.

Het nog aanwezige bestaat uit:

Register van notulen van schout, ambachtsbewaarders en schepenen 1763—1792.

Registers als voren van de Municipaliteit en het Gemeentebestuur 1795—Februari 1811 en uitgaande brieven van den Maire tot December van dat jaar.

Ingekomen stukken 1795—1811.

Weesboek van Schiebroek 1778—1810 en een zevental daarbij behoorende rekeningen van nalatenschappen.

Rekeningen van armmeesteren der zoogenaamde heilige geest- of politieke armen 1793—1811.

Rekeningen van het gemeentebestuur 1807—1810.

Quohieren der verponding 1787—1805 en van het redres der verponding op de huizen van 1733.

Rekeningen van de gaarders der verponding 1794—1805.

Staten van verantwoording van de secretarissen van het ambacht wegens den ontvang van de collaterale successie overgang van vaste en roerende goederen, boeten voor ongefundeerde processen, en het recht op het trouwen en begraven 1766—1776, 1785, 1797—1805. Van de ontvangst van dit recht is ook een register aanwezig, loopende van 1715—1797.

Registers van den burgerlijken stand worden hier niet aangetroffen daar Schiebroek kerkelijk tot Overschie behoorde.

De rechterlijke bescheiden waren in 1811 niet aan de rechtbank te Rotterdam afgegeven. Ter voldoening aan het Koninklijk besluit van 9 October 1884 (*Staatsblad* n°. 141) heb ik die van de administratieve afgescheiden. Deze stukken zijn daarna naar het Rijksarchief overgebracht. Een lijst der overgebrachte registers en stukken is door mij achter den inventaris van het archief opgenomen.

Vervolgens bezocht ik de gemeente Schipluiden. Nimmer is mij een archief voorgekomen, waar de verwaarloozing zich zooverre had uitgestrekt als bij het archief van deze gemeente. Het geheel bevatte dan ook niet anders dan eenige overblijfselen der archieven van de voormalige gerechten van Schipluiden, Hodenpijl, Dorp- en Sint-Maartensrecht, welke thans de gemeente Schipluiden uitmaken. In den inventaris van het overgebleven oude archief heb ik mede opgenomen hetgeen er nog overig was van de stukken betrekking hebbende op de in 1855 opgeheven gemeenten Hodenpijl en Sint-Maartensrecht.

Een kort overzicht van het nog aanwezige laat ik hier volgen:

Register van notulen van schout en zetters van Schipluiden 1692—1739 en minuut-notulen en ingekomen stukken van de Municipaliteit. fragmentarisch 1798—1804.

Register van schouwen en hoefslagen 1706—1747.

Rekeningen van de gaarders der groote schreven door zetters omgeslagen 1793, 1796, 1801—1804 en van het gemeentebestuur 1804—1808 en van de ambachtsbewaarders van de Schipluidersluis 1761, 1770, 1771, 1775, 1778, 1780 en 1783.

Minuut-notulen van de Municipaliteit van Hodenpijl 1798—1802.

Acten van de leenkamer van de ambachtsheerlijkheid en ridderhofstad Hodenpijl 1687—1804, 2 deelen.

Rekeningen van de gaarders der ordinaire en extraordinaire verponding van Hodenpijl 1764—1805.

Rekeningen wegens de groote schreven en binnenlandsche kosten van den ambachte van Dorp 1793, 1800, 18?7, 1809 en van de gaarders der verponding van het ambacht 1724—1769.

Notulen van burgemeester en assessoren en van den gemeenteraad van Hodenpijl 1825—1855.

Ingekomen stukken bij het gemeentebestuur 1822—1855 en gemeenterekeningen van Hodenpijl 1840—1845.

Notulen van burgemeester en assessoren en gemeenteraad van Sint-Maartensrecht 1825—1855.

Registers van uitgaande brieven als voren 1826—1855.

Ingekomen stukken bij het gemeentebestuur 1821—1855 en gemeenterekeningen van Sint-Maartensrecht 1839—1850.

Zelfs de doop- en trouwboeken waren aan deze verregaande verwaarloozing niet ontkomen en gedeeltelijk verloren gegaan, gedeeltelijk uit elkander geraakt en beschadigd. Het overgeblevene dat bovendien nog door vocht had geleden was in lateren tijd opnieuw ingebonden. De staat waarin zich de losgeraakte gedeelten der vroegere registers bevonden en waarschijnlijk de moeilijkheden die zich bij het lezen van het oude schrift hebben opgedaan, schijnt de oorzaak geweest te zijn, dat dit op nieuw inbinden niet zonder verwarring is geschied. Daar het onmogelijk bleek — de toestand van het papier in aanmerking genomen — deze banden weder uit elkander te nemen, heb ik den inhoud naar de volgorde waarin ik ze vond nauwkeurig beschreven en de verschillende bestanddeelen met tusschen gelegene papieren aangewezen.

Wanneer de orde kon worden hersteld, zouden de doopboeken van 1648—1812 en de trouwboeken van 1658—1675 en 1689—1813 redelijk volledig zijn, alsmede een doopboek van Roomsch Catholieken van 1778—1813.

Registers wegens het recht op het trouwen en begraven onder Schipluiden, trouwen 1753—1761, begraven 1752—1793, Hodenpijl, trouwen 1753—1769, begraven 1751—1791, Dorp, trouwen 1753—1773, begraven 1753—1784, St. Maartensrecht, trouwen 1753, begraven 1757—1790.

Met de rechterlijke archieven die in 1811 mede niet aan de rechtbank te Rotterdam waren afgegeven is het als met het vorige gegaan. Het geringe overblijfsel is naar het Rijksarchief overgebracht.

Voorin het eerste nieuw gebonden register van doopen en trouwen vond ik nog twee losse bladen van een ander doopboek dan het aanwezige, loopende van 13—16 December 1638. Dit gaf mij aanleiding aan het kerkbestuur het verzoek te richten om een onderzoek te mogen instellen of dit doopboek zich nog in hun archief bevond, hetgeen echter niet het geval was. Het gevolg van dit onderzoek was dat ik ook de kerkelijke archieven heb geordend en geïnventariseerd. Dit scheen te meer wenschelijk omdat in de eerste registers van handelingen van den kerkeraad ook aanteekening van het doopen en trouwen werd gehouden, en bovendien het armbestuur, ook dat der zoogenaamde heilige geest armen in handen was van den kerkeraad, die ook de schoolmeesters aanstelde.

De kerkelijke archieven bestonden uit twee afdeelingen. In de eerste plaats dat van den kerkeraad tevens belast met het bestuur der diaconie. Deze archieven waren uit den aard der zaak niet voor scheiding in oud en nieuw vatbaar. Ik heb daarom de inventarissen zóó ingericht dat zij geregeld kunnen worden

bijgehouden. Een beknopte opgaaf van den inhoud zij hier medegedeeld.

Handelingen van den kerkeraad beginnende 1594 tot op den tegenwoordigen tijd. Slechts een deel loopende over de jaren 1647—1657 is niet meer aanwezig.

In deze registers vindt men nog aanteekeningen van doopen 1605—1610, 1619—1645 en van trouwen 1632—1640.

Ingekomen stukken bij den kerkeraad beginnende 1616.

Request van den Magistraat en kerkeraad van Schipluiden aan de Sinode van Zuid-Holland en andere stukken over de demissie van den predikant Johannes Stangerus wegens remontrantsche leeringen 1618.

Stukken betreffende het beroepen van de predikanten Johannes Peltius 1618, Wilhelmus Koning 1724, Dirk van den Ham 1776.

Herhaaldelijk ontstonden er geschillen tusschen den kerkeraad en de ambachtsheeren over deze aangelegenheid, waarover eene menigte stukken aanwezig zijn Eerstelijk met Johan van Raesfelt, beëindigd door een sententie van den Hoogen Raad van 29 Maart 1681; later met Arnout de Jonge van Ellemeet, waarin uitspraak werd gedaan door commissarissen uit het College van het Hof van Holland in Mei 1724; daarna met Adolf Julius Burghart baron van Huffel, waarvan eene vacature van ruim twee- en een half jaar het gevolg was en waaraan door eene voor commissarissen uit het Hof van Holland op 21 December 1751 gesloten overeenkomst, een einde werd gemaakt; en laatstelijk nog met Frederik Lodewijk Christiaan graaf van Rechteren Limpurg, welk geschil werd opgelost door een verbaal-accoord aangegaan voor commissarissen uit den Hoogen Raad op 8 Mei 1782.

Stukken rakende het deporteeren van den schoolmeester Adriaan Janssen van der Gaagh wegens verregaande nalatigheid, in 1657, reglementen voor en aanstellingen van de schoolmeesters Klaas van Winkel in 1714 en Broer Schermer in 1773.

Onder andere stukken van verschillenden aard vindt men een dossier waaruit kan worden afgeleid, dat de uit de geschiedenis van Formosa bekende predikant Anthonius Hambroek in 1647, naar het schijnt tengevolge van geldelijke moeilijkheden, uit Schipluiden naar Oost-Indië is vertrokken.

De kerkelijke doopboeken beginnen met het jaar 1776 hetgeen nog eenigermate tot aanvulling der in het gemeentearchief aanwezige kan strekken.

In het archief van den kerkeraad worden ook de stukken betreffende de diaconie gevonden, waaronder:

Staat van de goederen der gemeene armen van Schipluiden, mitsgaders de ambachten van Dorp en Hodenpijl, als parochianen

aldaar competeerende en de verdeeling daarvan, in twee gelijke helften, tusschen den regeerenden armmeester van dat jaar en commissarissen uit de gemeenten van die ambachten die de Roomsche religie zijn toegedaan van 4 Januari 1768.

Eigendomsbewijzen van huizen en transporten van obligatiën waarvan de lijsten in de registers van de rekeningen der diaconie zijn te vinden.

Registers van rekeningen van de diakenen-armmeesters der kerk in Schipluiden, beginnende met het jaar 1624, en doorloopende tot op den tegenwoordigen tijd.

Rekeningen van heilige geestmeesters 1612, 1624, 1640, 1650, 1652, 1660, 1678, 1685—1813, 1833, 1836, 1842 en een register waarin rekeningen van 1864—1884 waarvan het laatste saldo in de kas der diaconie is overgestort.

Een andere inventaris vermeldt de archieven van het kerkbestuur, bestaande uit:

Octrooi van de Staten van Holland voor jhr. Jacob van Egmond heer van Kenenburch en kerkmeesters van Schipluiden om eenige accijnzen te mogen heffen om daaruit te vinden de kosten die zij hadden moeten maken voor de reparatie van het predikantshuis en het vernieuwen van de school van 11 Juli 1614.

Uit een dergelijk octrooi van 27 September 1621 blijkt dat niet alleen de beide hierboven vermelde huizen maar ook de kerk in Augustus 1614 waren afgebrand, waarom de vergunning tot het heffen van accijnzen werd gecontinueerd en nog latere octrooien van gelijken inhoud van 1626, 1631, 1642, 1657 en 1666.

Rekening wegens het wederom opbouwen der kerk, pastorie en school gedaan 24 October 1619, waarvan echter de 41 eerste folio's zijn uitgescheurd.

Grafboeken aangelegd in 1608 en 1693.

In de kerk bevindt zich de grafkelder van de heeren van Egmond—Kenenburch. Bij het herstellen van den vloer der kerk had men den sluitsteen van dien kelder moeten verleggen. Bij die gelegenheid werd copie gemaakt van de opschriften voorkomende op de zilveren of koperen platen die op de zich in den grafkelder bevindende doodkisten waren bevestigd.

Daar deze stukjes papier licht konden verloren gaan, heb ik den inhoud van die opschriften in dezen inventaris opgenomen. De namen der in den kelder bijgezette heeren en vrouwen van Schipluiden en leden hunner familie zijn:

Otto van Egmond, ridder, heer van Kenenburch, gestorven 22 September 1585.

Jacob van Egmond, gestorven 5 Juli 1618.

Bester van Brienen, vrouwe van Kenenburch, Schipluiden etc., gestorven 30 Augustus 1634.

Jhr. Otto van der Zevender Otto Zoon, gestorven 11 Augustus 1638.

Jhr. Jacob Vrederik van der Zevender, heer van Schipluiden, gestorven 8 Maart 1639.

Jhr. Otto Frederik van der Zevender, gestorven 29 December 1662.

Johan Kabeljauw, gestorven 23 Juni 1694.

Anne le Prince du Plessis, weduwe van wijlen den heer Luitenant Kolonel Appollonius Cabeljauw, gestorven 9 Januari 1733.

Jan Hendrik Noey, raad en oud-burgemeester van Tholen, gedeputeerde van de Staten-Generaal, gestorven 25 Februari 1737.

Henriette Susanna de Vries, in leven huisvrouw van Willem Hendrik van Steenbergh, heer van Keenenburgh en Dorp, gestorven 26 Maart 1784.

Willem Hendrik van Steenbergh, heer van Schipluiden etc., gestorven 8 December 1788.

Maria Elisabeth Bachman, zijn weduwe, gestorven 8 Juni 1791.

Rekeningen van kerkmeesteren van Schipluiden 1669, 1671—1685, 1691, 1699, 1705, 1707, 1721, 1731, 1732, 1759, 1769, 1770 en verder tot den tegenwoordigen tijd.

Waren de archieven, waarvan ik hierboven in dit rapport melding maakte van weinig omvang en van geen groote beteekenis, de te Ooltgensplaat aanwezige behooren tot de best onderhoudene en belangrijkste die ik in kleinere gemeenten heb aangetroffen.

In eigenlijken zin was hetgeen hier gevonden wordt, niet zoozeer het archief der tegenwoordige gemeente Ooltgensplaat, maar van de vroegere heerlijkheid Sint-Adolfsland en van alle de onder die heerlijkheid gelegene polders.

Eerst in 1812 ontstonden daaruit bij scheiding de beide tegenwoordige gemeenten Ooltgensplaat en den Bommel.

Alle deze archieven stonden vroeger onder hetzelfde beheer, zooals blijkt uit enkele oude daarvan nog bestaande inventarissen, welke bij het aftreden van een secretaris aan zijn opvolger tot zijne decharge werd overgegeven.

Er is thans een scheiding tusschen de archieven der voormalige heerlijkheid en die der polders tot stand gebracht.

Met den naam Sint-Adolfsland schijnt eene zonderlinge verwarring te hebben plaats gehad. Die naam komt voor de eerste maal voor in een brief van 11 Augustus 1494, waarin Anna van Bourgondie wordt beleend met „die ambachtsheerlijkheid als maelrie, vischerie, vogelrie, veeren, giften van kercken costerien en de beneficien ende allen anderen prouffijten de ambachtsheerlijckheid volgende ende toebehoerende, van de

uytgorsen, aenwerpen ende aenwassen van der Galenthee, Oelkinsplate, Vloeyhille ende den Bommel mit allen hueren toebehoeren jegenwoordig ende toecomende, van tgeene datter althans of bedijkt is, ende genoempt is St.-Adolfslant, of namaels daerof bedykt sal worden, al gelegen in onzen heerlicheyd van Putten tot een onversterflyk erfleen" enz.

De uitgifte in erfpacht van deze gorsen aan Anna van Bourgondie vrouwe van Ravestein, was van 26 December 1481. Zij was destijds gehuwd met Adolf van Cleef, heer van Ravestein, door wien de eerste brief van uitgifte ter bedijking van een gedeelte dezer gorsen op den 13den Maart 1483 gegeven werd aan Jacob van Borsselen, ridder, Gerrit van Abbenbroek, Cornelis Gillesz, c. s.

Wanneer nu het bijvoegsel Sint er niet bijgekomen was, zou men kunnen aannemen dat de heerlijkheid zijn naam aan den eersten uitgever der bedijking Adolf van Cleef ontleende. Deze werd echter nimmer heilig verklaard.

Een vers wegens het leggen van den eersten steen van het raadhuis maakt de zaak niet duidelijker:

„Deeser steen gescrift een iedereen hier gaet onttouwen,
Wie men van dit dorpshuys den eersten steen fonderen sach,
't Was den Schoudt Woesteninghe, die 't eerst begon te bouwen,
Weesende den twaelfden Juni op Sinte Adolphsdach."

Nu is 12 Juni den dag van den heiligen Odulphus.

Hiermede stemt overeen de titel van het eerste in het archief aanwezige Weesboek, waarop men leest: „Weesenboeck van Sainct Odulphuslandt, genaemt Oeltgensplate".

In den brief van uitgifte wordt aan de bedijkers de verplichting opgelegd een kerk te stichten. Waarschijnlijk heeft men dus aanvankelijk het bedijkte land naar den patroon der kerk Sint-Odulphus genoemd en is later ter eere van den heer die naam in Adolfsland veranderd, die er den hem niet toekomenden heiligen schijn bij behouden heeft.

Ik laat nu hier een kort overzicht van het archief volgen:

Octrooien van de staten van Holland voor kerkmeesteren om zekere kerkelanden te mogen verkoopen 12 Juni 1618, en voor opperbezorgers der armen om het doen van zekere heffing 1783, 1791 en van het Departementaal bestuur van Holland 1803.

Voor Schout en Schepenen tot het doen van omslagen voor verschillende werken, 1604, 1762, 1763, 1768, 1806.

Tot het heffen van accijnzen 1637, 1679, 1689, 1700, 1711, 1721, 1730, 1740, 1751, 1757, 1767, 1782, 1797.

Ordonnantie wegens een recht op den uitvoer 1681 en octrooien tot het innen van die belasting 1693, 1716, 1745, 1759, 1779.

Notulen van Schout en Schepenen van Sint-Adolfsland, dat

men noemt Ooltgenplaat, van de opgevolgde municipaliteit en het Gemeentebestuur 1593—1810.

Resolutieboeken van dagelijksche besognes, zoogenaamde Zondagsresolutiën 1608—1717.

Proclamatieboeken beginnende 1584 het laatste 1810—1843. In die van 1666—1709 ook aanteekening van huwelijken.

Ingekomen stukken 1580—1795, 1812.

Onder de oudste worden brieven van de heeren van Sint-Adolfsland en ook enkele van Prins Maurits gevonden.

Nominatiën en electiën van Schout, Schepenen, weesmeesters, schoolmeesters, boden en verdere bedienden 1712—1795, register van reglementen, instructiën en commissiën 1786—1811.

Weesboeken 1592—1809. Hierbij behooren 723 dossiers inventarissen, rekeningen en andere stukken betreffende boedels, welke in alphabetische orde in den inventaris zijn opgenomen.

Resolutieboeken van Schout en Schepenen betreffende kerkelijke aangelegenheden 1722—1819.

Notulen van Schout en Schepenen rakende armenzaken, beginnende 1737, het laatste deel over 1811—1821.

Rekeningen van heilige geest armmeesteren 1583—1812.

Resolutiën en acten betreffende het legaat aan de armen van Pieter Bigge Stadhouder en rentmeester van Ooltgensplaat 23 Januari 1721 en rekeningen van dit legaat tot 1813.

Rekeningen van nalatenschappen van zonder erfgenamen overleden personen, welke ten behoeve van de armen werden geadministreerd. 1612—1810.

Resolutieboeken van de buitenvaders van het weeshuis 1737—1810.

Register van den krijgshandel en rolle van de wachten, beginnende met het verhaal van een inval van de Spanjaarden in Ooltgensplaat in den nacht van 10 October 1589, welke aldaar eenige huizen plunderden en verbranden en zekere personen gevankelijk mede namen, waarvoor zij een losgeld van 30 000 gulden eischten.

In dit register dat tot 1591 loopt, komt ook een ordonnantie op de wachten voor, waaruit blijkt dat het dorp door wallen was omringd, dat de poorten 's avonds werden gesloten en de bruggen opgehaald.

Rollen van de wachten 1599—1638 en rekeningen daaromtrent 1607—1638.

Lijsten van gewapende mannen 1652—1672, 1747, 1784 en andere stukken betreffende militaire aangelegenheden.

Ordonnantie voor den edelen kruis- of voetboog van St. Adolfsland 23 April 1532, willekeuren 1628, 1644, 1670 met handteekeningen der gildebroeders, rekeningen van dat gilde 1557—1674. In 1637 werd de kruisboog door het roer vervangen.

Onder stukken van verschillenden aard, welke hier in dit kort overzicht niet kunnen worden opgenomen, bevindt zich een request van de leden van de Rederijkerskamer, genaamd de „Polderbloem", welke sedert het begin van de troebelen was te niet gegaan, om eenige ondersteuning tot dekking der kosten van eene weder door hen gegeven voorstelling, met gunstige beschikking van 30 September 1598.

Rekeningen van de thesauriers, St. Adolfsland 1586—1810, gemeente-rekeningen 1812, 1813.

Notulen van het gemeentebestuur en gecommitteerden uit de burgerij over het arresteeren van een staat van behoeften en inkomsten voor de plaatselijke kas, 1809—1810.

Quohieren van de verponding 1588, 1592, 1597, 1629, 1632, 1725, 1736.

Quohieren van de taxatie der huurwaarde van de huizen 1732 en der verponding van de huizen 1733.

Rekeningen van de gaarders van de ordinaire verponding 1584—1805 en van de extra-ordinaire 1674—1805.

Staten van verantwoording door de secretarissen van St.-Adolfsland wegens den ontvang van de collaterale successie, 40sten penning van vaste en roerende goederen, boeten van ongefundeerde processen, en sedert 1695 van het recht op het trouwen en begraven 1616—1805.

Rekeningen van den twee honderdsten penning, bij leening, 1599, 1600.

Quohieren van het haardstedegeld 1600, 1607, 1628, 1638, 1665, 1669.

Quohieren van het familiegeld 1674, 1680, 1715.

Inventarissen van registers, charters en papieren van de Secretarie van St. Adolfsland, gemaakt bij het aftreden van secretarissen en afgifte aan hun opvolgers in 1732, 1747 en 1782.

Doopboeken van de kerk van Ooltgensplaat 1665—1812.

Trouwboeken 1709—1804.

Register van huwelijken, gesloten voor het gerecht 1712—1811.

Register van het recht op het trouwen en begraven, 1713—1805.

Acten van ondertrouw en daarbij behoorende stukken, 1648—1811.

Er zijn voor deze archieven in de raadzaal van het gemeentehuis — een geheel op zichzelf staand gebouw — nieuwe gesloten kasten gemaakt, waarin zij thans een uitstekende plaats vinden.

Ik had mij gevleid ook met de archieven der polders, vóór het uitbrengen van dit rapport geheel gereed te komen, doch ben daarin niet geslaagd. Een overzicht dezer archieven zal dus eerst in mijn volgend verslag kunnen worden opgenomen.

Behalve mijn werkzaamheden aan de Gemeente archieven heb ik ook bij voortduring doorgewerkt aan het op schrift brengen van het archief van het Hoogheemraadschap van Delfland. Bij mijn jaarverslag van 20 Juni 1894 deelde ik daaromtrent mede, dat ik in mijn volgend rapport hoopte te kunnen berichten, dat de inventarisatie van de groote menigte losse stukken was ten einde gebracht. Ik heb er echter niet in kunnen slagen het reeds toen zoover te brengen en heb in mijn vorig verslag dan ook maar van dit archief geen melding gemaakt.

Nimmer, zoolang ik mij met de ordening der gemeente- en waterschapsarchieven heb bezig gehouden is mij een werk voorgekomen, waarbij ik op zooveel moeilijkheden en tegenspoeden ben gestuit, als bij de regeling van het archief van dit Hoogheemraadschap.

Nauwelijks had ik mijn taak aanvaard, of het archieflokaal waarin een groot gedeelte in wanorde was opeengestapeld en waarin ik voorloopig eenigermate orde had gebracht, moest tengevolge van de verbouwing van het Gemeenelandshuis worden ontruimd waardoor de toestand er natuurlijk niet op verbeterde. Ware nu het nieuwe lokaal maar bruikbaar geweest, dan had men althans bij het daarin overbrengen van de stukken eene voorloopige sorteering kunnen tot stand brengen, maar niettegenstaande herhaalde waarschuwing van mijn kant, werd het, zoogenaamd, omdat het anders niet brandvrij zoude zijn, zoo onpractisch ingericht, dat er bijna geen licht in doordringt en dat men er bij donker weder zonder lantaren zelfs de registers niet kan vinden. Er bleef dus niets anders over, dan de losse stukken er maar voorloopig in op te bergen, en ik was daarom genoodzaakt die groote massa voetstoots bij gedeelten in eene kist te pakken, die vervolgens naar hier werd overgezonden en nadat de inhoud was op schrift gebracht en in portefeuilles geborgen, weder werd teruggezonden. Ik ben thans in staat mede te deelen, dat de laatste dier kisten bij mij aan huis is en dat het aantal portefeuilles waarin de losse stukken zijn geborgen, tot ruim 250 is aangegroeid.

Hiermede is nu wel het voornaamste werk afgeloopen, dat, met het oog op onze ingewikkelde waterschap geschiedenis, met groote nauwkeurigheid moest geschieden en waarbij duizende stukken stuk voor stuk door mijne handen zijn gegaan. Maar toch zijn er nog vele moeilijkheden te overwinnen. Deze portefeuilles zijn van nummers voorzien, zoodat de daarin geborgen dossiers gemakkelijk te vinden zijn; maar nu moet nog van al die verspreide dossiers een goed geregeld geheel gevormd worden.

Bij de bewerking deed zich bovendien nog een andere moeilijkheid gevoelen. Het is mij namelijk gebleken, dat vermoede-

lijk in het laatst der voorgaande eeuw, evenals toen aan mij de regeling werd opgedragen, het archief in staat van wanorde verkeerd heeft; want de pakketten, waarin losse stukken op hetzelfde onderwerp betrekking hebbende, bij elkander gebonden waren, schijnen in dien tijd te zijn gemaakt.

Dit was echter ook niet altijd met nauwkeurigheid geschied en misschien ook tengevolge van onbekendheid met het verband der stukken, zijn zij dikwijls in verkeerde pakketten terecht gekomen. Ik heb dus reeds van den aanvang van mijn werk omslagen moeten aanleggen in verband met de door mij gevormde dossiers om bij de eindregeling die verdwaalde stukken op hunne plaats te kunnen invoegen.

Met de meeste gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn

Uw Hoog EdelGestrengen Dw. Dienaar,

J. H. Hingman.

's Gravenhage, 21 Juni 1896.

VERSLAG

OMTRENT OUDE GEMEENTE-, WATERSCHAPS- EN VEENDERIJ-ARCHIEVEN IN DE PROVINCIE UTRECHT OVER 1895.

(UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.)

Edelgrootachtbare Heeren!

Bij Uwe missive dd. 8 December 1894 (Not. 6 December 1894) werd mij opgedragen „de voorzetting van de regeling en „inventarisatie der oude archieven van gemeenten, waterschappen „en veenderijen in de provincie Utrecht, op den voet waarop „zulks laatstelijk door den heer Mr. R. Fruin Th. Az. heeft plaats „gehad.” Naar aanleiding daarvan heb ik de eer U hierbij verslag te doen van het in 1895 door mij ten dezen verrichte.

Vooraf moet echter gaan eene mededeeling betreffende het in 1894 door Mr. Fruin geregelde archief der gemeente Wijk bij Duurstede. In 1895 zijn door het Rijk nog eenige stukken aan die gemeente afgestaan, waardoor de inventaris met de volgende nummers is verrijkt:

66*. Brieven, ingekomen bij den schout. 1574—1575. 1 omslag.

197*. Patenten van den stadhouder van Utrecht voor de verplaatsing van troepen naar het garnizoen te Wijk. 1588—1636. 1 omslag.

Uwe aanschrijving aan de belanghebbende besturen, mededeelende mijne benoeming, dd. 17 Januari 1895 n°. 24 (Prov. Blad n°. 7) had ten gevolge, dat de heer Braams, burgemeester van Breukelen-St. Pieters enz., verklaarde gebruik te willen maken van de door U aangeboden regeling. Zijne in mijne handen gestelde missive dd. 21 Januari 1895 werd gevolgd door eene opname door mij van de oude archieven, aanwezig op de

gemeentehuizen van Breukelen-St. Pieter, Tienhoven en het polderhuis van Breukeleveen. Het resultaat dier bemoeiingen werd door mij aan Uw College medegedeeld bij missive dd. 11 Februari 1895. Aan den heer Braams werd tevens door mij een voorstel gedaan omtrent de regelingskosten. Tot mijn spijt moet ik U mededeelen, dat genoemde heer zich niet verwaardigd heeft mij te antwoorden. In het eerst meende ik, dat uitstel kon veroorzaakt worden, doordat verschillende besturen in de zaak betrokken waren en sommige daarvan, met name veenderijbesturen, misschien eens per jaar vergaderen. Ik oefende daarom geduld. Doch toen ik in een jaar tijds geen antwoord ontving, begreep ik antwoord op mijn schrijven te moeten vragen. Dit deed ik in beleefde termen bij missive dd. 20 Januari 1896; maar ook dit schrijven bleef onbeantwoord. Zoodoende verkeer ik nog steeds in het onzekere, waarom de regeling dier archieven niet plaats vindt, wat ik te meer betreur, omdat ik den indruk had gekregen, dat verschillende rechten der betrokken besturen zullen verloren gaan. Bij mijn bezoek vernam ik nl., dat de rechten dier gemeenten wel eens aangevochten worden en hare titels door den chaotischen toestand der archieven niet te produceeren zijn. Ik hoop dan ook nog eens een voorstel tot regeling dier archieven bij Uw College aanhangig te kunnen maken.

Gelukkiger waren de onderhandelingen met de gemeenten Westbroek en Achttienhoven. Na afloop der praeliminairen werd mijn voorstel tot regeling van de oude archieven, aanwezig op de gemeentehuizen dier plaatsen, door U goedgekeurd bij missive dd 23 Maart 18.5 (Not. 21 Maart 1895).

Het oud-archief van Westbroek bevond zich in muurkasten in de raadkamer en de secretarie en in een drietal kasten op den zolder van het gemeentehuis. De stukken in de eerste twee lokalen hadden zeer veel door vocht geleden, terwijl de andere zich in veel beteren staat bevonden. In de eerste helft dezer eeuw heeft er eene regeling plaats gehad van het archief, voorzoover het in de benedenlokalen was geborgen, maar later is de aangebrachte orde verstoord, zoodat er bij mijne opname van het archief geen spoor meer van over was. De stukken op den zolder zijn, voor zoover mij bekend is, nooit geordend geweest.

Behalve genoemde bewaarplaatsen, leverde ook het archief van Achttienhoven eenige stukken op, die daarheen waren afgedwaald, waarschijnlijk doordat beide plaatsen soms dezelfde bestuurspersonen hadden. Zoo ook berustten omgekeerd eenige stukken uit het archief van Achttienhoven ter secretarie van Westbroek.

Eindelijk bevatte nog het archief van het Domkapittel eenige stukken, behoorende tot het archief der gemeente Westbroek, welke, op voorstel van den rijksarchivaris in Utrecht, door Z.

Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de gemeente werden afgestaan. De aanwezigheid van die stukken in het kapittel-archief moet verklaard worden uit het feit, dat dat archief vele stukken heeft geabsorbeerd van plaatsen, waarin het geërfd was (zooals Westbroek). De polderrekeningen werden dan doorgaans afgelegd in het kapittelhuis, en de secretaris van het kapittel was een niet te versmaden raadsman in administratieve zaken; zoo „bezonken" allicht eenige stukken in het archief van het kapittel, die daar niet thuis behoorden. Bovendien kan voor Westbroek hebben medegewerkt, dat de schout W Logier (c. 1650) tevens kanunnik ten Dom was. Van de aanwezigheid van stukken te Utrecht was men zich eene eeuw geleden ook wel bewust: op 28 Juni 1785 verzocht het gerecht van Westbroek aan het Domkapittel, — „vermits er in het capittel van „VEerw. berusten verscheide resolutiën, rekeningen, caarte, con„ditiën, bestekken en verdere papieren, het dorp en de polder „van Westbroek concerneerende", — verlof, inzage en desgewenscht afschrift daarvan te mogen nemen. Een verzoek, dat bij gebreke van antwoord op 13 Juli 1785 herhaald werd, doch zonder gevolg schijnt gebleven te zijn; de zaak komt tenminste noch in de notulen noch in de correspondentie verder voor.

Terwijl mij reeds bij de opname was gebleken, dat met de stukken van het gemeente-archief vermengd waren die van den polder, kon ik bij de regeling vaststellen, dat vertegenwoordigd waren de archieven van de gemeente, van den Molenpolder, van den polder Het Huis te Hart en van de grondvergadering van Westbroek. Mijn inventaris bevat dan ook die vier rubrieken. De splitsing was wat betreft de eerste twee rubrieken dikwijls eerst na opzettelijk onderzoek vast te stellen. Sommige waterstaatswerken werden namelijk nu eens onderhouden door het gerecht en dan weder door den polder. En het scheen mij, uit historisch oogpunt, van belang dit te doen uitkomen, vooral waar men tegenwoordig, en terecht, een systematischen inventaris eischt. Deze eisch gaf mij ook aanleiding tot onderscheiding van de stukken, die behoorden tot het archief van het gerecht, van den schout enz. Het had mij getroffen in andere inventarissen, ook van den laatsten tijd, gedurig bis- ja ook ter-nummers te vinden. Dat een college toch zonder doel duplicaten en triplicaten en dat nog wel op zegel laat maken van rekeningen als anderszins, scheen niet denkbaar. Toen ik nu ook naast de serieën oorspronkelijke rekeningen enz. gelijktijdige afschriften op zegel vond, onderwierp ik ze aan eene nadere beschouwing. En zoo kwam ik tot de ontdekking, dat die afschriften een doel hadden. Enkele rekeningen (oorspronkelijke) hadden in dorso de aanteekening „schout", „gadermeester" of wel den eigennaam van den

schout-gadermeester. Andere daarentegen (afschriften) „kiste", „gerecht" of eene diergelijke aanduiding. En in eene rekening specificeerde de secretaris eene post voor het grosseeren dier rekening en het maken van afschriften voor Gedeputeerde Staten, het gerecht en hem zelven. Hoewel nu de meeste rekeningen geene bestemming vermeldden, meende ik toch dezen regel te mogen vaststellen: de oorspronkelijke rekening werd afgegeven aan den rendant en de afschriften aan het gerecht en den secretaris. In de vele gevallen, waarin het stuk aan een der drie autoriteiten was toegekend, is misschien eene enkele uitzondering voorgekomen. Bij de hoofdelijke omslagen bleek daarentegen het oorspronkelijke stuk bewaard te zijn geworden door het gerecht, terwijl de schout en de secretaris afschriften ontvingen.

Ten einde het overzicht te vergemakkelijken bracht ik bovendien eene onderscheiding tot stand, rekening houdende met de verschillende functiën der autoriteiten.

Eene kleine toelichting moet ik geven, waarom de inventaris geene hoofdrubriek „Archief der veenderij" bevat, terwijl in de post, op de provinciale begrooting uitgetrokken voor de regeling der oude gemeente-archieven, in 1894 opzettelijk de veenderij-archieven opgenomen werden en Westbroek sedert eeuwen zeer sterk beveend is. De ordonnantie van de Staten van Utrecht op de ontgronding droeg het toezicht op en de administratie van de veenderij op aan de gerechtsbesturen qua tales. De besluiten van het gerecht betreffende de veenderij zijn dan ook evenals die betreffende de andere functiën van het gerecht opgenomen in de notulen, en de geheele tak van dienst werd behandeld, mutatis mutandis, als de andere. Daaruit bleek dus, dat er geen sprake kon zijn van een zelfstandig archief der veenderij, maar dat de desbetreffende stukken eene afdeeling behoorden te vormen van het oud-archief der gemeente. Als zoodanig zijn zij dan ook in den inventaris opgenomen. Wat Westbroek betreft, had dus de post op de provinciale begrooting geene verandering noodig, en het valt te vermoeden, dat de toestand in de overige gemeenten, waar eene veenderij bestond, gelijkvormig zal zijn geweest. Toch schijnt het gewenscht, nu de veenderij-archieven eenmaal in de omschrijving zijn opgenomen, haar zoo te behouden, om gedekt te zijn, wanneer eens blijken mocht, dat er werkelijk hier of daar een zelfstandig veenderij-bestuur heeft bestaan.

Ten slotte zij hier vermeld, dat de burgemeester maatregelen heeft genomen om het oud-archief voor meerder bederf door vocht te bewaren, door daarvoor kasten te doen inruimen in de kamer der secretarie, waar 's winters dagelijks gestookt wordt.

Het archief van de gemeente Achttienhoven bevond zich in de raadkamer dier gemeente, eene zoogenaamde kelderkamer, ge-

legen boven het oude gevangenhok van het gerecht. Twee kasten en eene kist bieden voldoende gelegenheid tot berging, terwijl het lokaal vochtvrij schijnt te zijn, te oordeelen naar den voldoenden materieelen toestand der archiefstukken. Na hetgeen opgemerkt is omtrent het archief van Westbroek, kan ik over dat van Achttienhoven kort zijn. Enkele stukken berustten ten onrechte ter secretarie van Westbroek en ook het archief van het Domkapittel te Utrecht gaf eene kleine bijdrage. Met het gemeente-archief waren vermengd de archieven van het waterschap Achttienhoven, van den polder het Molenblok en van de grondvergadering van Achttienhoven, welke dan ook in den inventaris onderscheiden zijn. Ook hier bracht ik eene gedetailleerde onderverdeeling aan om den weg in den inventaris gemakkelijker te doen vinden.

Gelijk bekend is, vormen Westbroek en Achttienhoven twee gemeenten met een gemeenschappelijken burgemeester-secretaris. Twee malen is er indertijd sprake geweest van eene nauwere vereeniging. Nadat de staatsregeling van 1795 de heerlijke rechten had afgeschaft en dus voor Westbroek den band had verbroken met den heer van Zuilen en voor Achttienhoven dien met den proost van het kapittel van St. Jan te Utrecht, verschenen op 12 Juli 1798 in de vergadering van het gerecht van Westbroek de Agenten ter reorganisatie der gemeentebesturen over het voormalig gewest Utrecht. Zij spraken, met ontbinding der bestaande besturen, de vereeniging uit van Westbroek en Achttienhoven tot ééne gemeente en stelden daarvoor een nieuw bestuur aan van 7 leden uit inwoners van beide plaatsen (5 uit Westbroek en 2 uit Achttienhoven). Westbroek had tegen deze combinatie geen bezwaar, ja heeft er zich waarschijnlijk in verheugd; maar anders was het gesteld met Achttienhoven. Reeds op 18 Juli d. a. v. wendde het zich met zijne bezwaren tot het Intermediair Wetgevend Lichaam, en toen eenigen tijd later was vernomen, dat door dit lichaam het advies was gevraagd van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek, werd ook daarbij ingezonden eene uitvoerige memorie van grieven tegen de vereeniging van beide plaatsen. Het beklag grondde men hierop, „vermits uit „de incorporatie van Achttienhoven en Westbroek volstrekt geene „noodzakelijkheid of nuttigheid en vooruitzigt op weezenlijke ver„betering, maar integendeel misverstand, ongenoegen en ver„warring te wachten zijn."

Het zij mij veroorloofd, uit dat rekwest een en ander mede te deelen, omdat het in menig opzicht nog den tegenwoordigen toestand schetst. Eerst wordt de noodzakelijkheid enz. ontkend met meer algemeene bewijsvoeringen; waarna het betoog, dat er

integendeel misverstand enz. zal ontstaan, in de volgende woorden geleverd wordt:

„Westbroek is enkel of meestal veenland, hetgeen vooral „zeedert de laatste jaaren sterk beveent is; Achttienhoven daaren-„teegen is enkel weiland of zelf teegen de Hollandsche Raading „aan een groot gedeelte bouland Westbroek heeft dus een veen-„kas, waarmede die van Achtienhoven niets te doen hebben „en ook niets te doen kunnen hebben. Ging de incorporatie door, „zou dan niettemin Achtienhoven inzage hebben in de directie „over de veenderij en over de veenderij-cas (welke cas zo merkelijk „verschild van andere dorpsrekeningen en cassen), hetgeen die „van Westbroek niet dan ongaarne zouden zien en waaruit niets „dan misverstand en ongenoegen te verwachten is.

„Alverder: de inrichting en de directie der beijde dorpen is „geheel onderscheijden. In Westbroek komt men alle jaaren veel „te kort op de rekening der dorpslasten, uijt hoofde dat veele „der ingezeetenen bestaan uijt arme lieden of daghuurders. In „Achtienhoven daarenteegen komt men regulier toe uijt hoofde „der meerder gegoedheid der ingezeetenen. In Westbroek word „het te kort komende omgeslagen voor twee derden over de „ingezeetenen en voor de ander een derde over de ingelanden. „In Achtienhoven daarenteegen, zo er al iet te kort mogt koomen, „word dat omgeslaagen alleenlijk over de ingezeetenen, zonder „de ingelanden daarmede te bezwaaren.

„Hoe nu zal het hiermede gaan bij eene ineensmelting der „gerechten? Zullen die van Achtienhoven betaalen, hetgeen „Westbroek op de dorpslasten te kort koomt? Zullen . . . ? In „alle deeze gevallen resideert eene hardheid, en zal met reden „gegronde stof van misnoegen baaren.

„Eindelijk! Zal de incorporatie eenig but hebben, dat moet „er voortaan een gemeen bestuur, eenerlij soort van inrichting, „eenerlij soort van reekening en administratie plaats hebben; en „hoe zal dit echter kunnen geschieden en overeen kunnen komen „met de differente belangens der beijde dorpen met de differente „zoorten van rekeningen, die er tot heden toe in de beijde „dorpen zijn geschied en uijt de gesteldheid derzelver alzoo hebben „moeten geschieden?"

De conclusie luidt dan ook:

„Niets dan ongenoegen en verwarring zal uit de incorporatie „gebooren worden. . . .

„De requestranten kunnen naar waarheid ter goeder trouw „verzeekeren, dat er geen een ingezeeten of geerfde te vinden „zal zijn, die tevreede is met de incorporatie, veel min diezelve „zoude begeerd hebben, dan alleen mogelijk de twee door de „zich noemende Agenten aangestelde nieuwe leeden. . . .

„Requestranten .... verzoeken .... mitsdien reverentlijk, „dat het gen. Bewind (nl. het Uitvoerend Bewind) bij deszelfs „consideratiën en advies aan het Wetgevend Lichaam daarheen „dirigeeren, dat bij dezelve ingevolge de door hen gepresen- „teerde requeste, de incorporatie werde verklaard nul en van „onwaarde."

Niet zonder vrucht was het door Achttienhoven aangeteekend verzet. Het Wetgevend Lichaam verleende „zeker decreet van „surchance wegens eene ontbinding van het gemeentebestuur van „Achtienhoven en incorporatie van dat gerecht in dat van West- „broek, wordende daarbij alle poursuites, welke het gemeente- „bestuur van Westbroek zoude willen in 't werk stellen, gehouden „in state en surchance". Het oude bestuur van Achttienhoven stoorde zich dan ook niet aan de uitgesproken vereeniging, maar bleef zijn bestuursfunctiën vervullen, totdat het Administratief Bestuur van het voormalig gewest Utrecht op 25 Januari 1799 bevel gaf, zich voortaan „van de uitoeffening van eenig gezag „over Achttienhoven te onthouden, als wordende geen ander „bestuur erkend dan 't gecombineerd bestuur van Westbroek „en Achttienhoven."

Tegen deze verloochening der verleende surséance teekende Achttienhoven appèl aan bij het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks. De Eerste Kamer endosseerde daarop de zaak aan het Uitvoerend Bewind, dat op 16 April 1799 besloot: „dat de aan die van Achttienhoven bij decreet van het Inter- „mediair Wetgevend Ligchaam van den 18e July 1798 verleende „surcheance provisioneel zal worden gecontinueerd, tot tijd en „wijlen bij den op handen zijnde organisatie der gemeente- „bestuuren ingevolge de Staatsregeling nader in dezen zal worden „voorzien". Eerst bij de publicatie van het Departementaal Bestuur van Utrecht dd. 22 September 1802 werd definitief vastgesteld, dat Westbroek en Achttienhoven afzonderlijke gemeenten zouden blijven.

De tweede maal, dat er sprake was van vereeniging van beide plaatsen, was in 1811. Het keizerlijk Decreet van 21 October 1811 vorderde hunne samensmelting tot ééne „commune de „Westbroek" met ingang van 1 Januari 1812. Doch ook deze combinatie schijnt niet ingrijpend geweest te zijn, en zich bepaald te hebben tot het hebben van een gemeenschappelijken maire. Immers in de officieele stukken van 1812 en 1813 wordt steeds gesproken van twee gemeenten, er zijn nog verscheidene brieven bewaard gebleven aan den maire van Achttienhoven en geen stuk maakt melding van een opgaan van Achttienhoven in de „commune de Westbroek".

Kerkelijk zijn Westbroek en Achttienhoven steeds gecombineerd

geweest. De kerk, evenals de school, stond te Westbroek. Zij werd beheerd door vier kerkmeesters, twee uit ieder gerecht, die door de respectieve ambachtsheeren benoemd werden op voordracht van het betrokken gerecht. Rekening en verantwoording werd afgelegd eerst aan de beide schouten en twee schepenen uit ieder gerecht, later aan de gerechten dikwijls met medewerking van gecommitteerde geërfden. Besluiten betreffende de administratie der kerkmeesters werden genomen door de gerechten met medewerking der functionarissen en bovendien soms „met „toestemminge ende bewillinginge van de ommestanders, ten „tijde present." De lasten kwamen voor $^2/_3$ voor rekening van Westbroek, als zijnde de gemeente met het meeste aantal zielen, voor $^1/_3$ voor rekening van Achttienhoven. De omslag dier quota geschiedde door ieder gerecht afzonderlijk.

Westbroek was vroeger eene heerlijkheid, behoorende aan de heeren van Zuilen. Of deze band altijd bestaan heeft, durf ik niet zeggen, maar in den tijd, waarover het archief bewaard is gebleven, heeft het steeds dezelfde heeren als Zuilen gehad.

De afschaffing der heerlijke rechten door de staatsregeling van 1795 bracht hierin echter verandering. De „burgers" van Westbroek erkenden voortaan geen ambachtsheer meer, zetten daarom het bestuur af als zijnde onwettig en kozen zelven een nieuw bestuur. Aan twee der revolutionaire schepenen droegen zij op, aan de Provisioneele Representanten „kennisse te geeven der ge„lukkige en gewenschte revolutie". Zeer vriendschappelijk waren voorwaar de gedachten niet, die de Westbroeksche ingezetenen koesterden omtrent de rechten van hunnen vroegeren heer. Immers de aanschrijving van het Administratief Bestuur, om de recognitie te betalen aan den ambachtsheer voor het gemis der heerlijke rechten, werd geweigerd „en wel om deeze redenen, dat zij „(het gem. bestuur) begrijpen, dat 't volk zederd de gelukkige „omwenteling anno 1795 nimmer onder eenige heerschappije van „ambachtsheeren hebben kunnen verstaan worden te behooren „en dus ook niet met eenige uytkeeringen van voorige zoge„naamde recognitie heb kunnen verstaan worden bezwaard te „blijven, uyt welken hoofde dan ook zodanige alteratien daarin „met goedvinding der stergerechtigdens (sic) hebben gemaakt „gehad, dat deels die recognitien door gestelde vermindering in „de voordeelen niet meerder gegeeven word en anderendeels nog „inkoomende gedisponeerd is ten voordeelen der gezamentlijke „in- en opgezetenen, als daartoe het recht hebbende, vermits zij „opgezetenen zulks met hun zweet en bloed hebben opgebragt. „Dicteerende voorts de staatsregeling, dat alle zodanige heerlijke

„tituls etc., voorzooverre niet reeds met de daad mogte zijn „afgeschaft, dezelven zonder eenige schadevergoeding voor altijd „vernietigd zijn. En hoe zoude men dan nu nog den armen „landman tot de aanneeming van dien daarmede kunnen plaagen." Bovendien vond het bestuur, dat eventueele schadevergoeding zou „moeten koomen uyt de cas van dit voormaalig gewest „Utrecht, alzoo die de voordeelen of kooppenningen van den „verkoop der heerlijkheedens in vroeger tijd genooten heeft, en „geenzints de opgezetenen der dorpen, die lang genoeg onder „'t bewind van een ambachtsheer en de voordeelen aan hem „opgebragt . . . . hebben moetende zugten."

Het bestuur van het gerecht van Westbroek bestond uit een schout en 6 à 5 schepenen met een secretaris; oudtijds traden jaarlijks drie schepenen af, later alle vijf. Schout en secretaris, evenals de gerechtsbode, werden door den ambachtsheer aangesteld, de schepenen daarentegen werden door hem gekozen uit dubbeltallen, opgemaakt door den schout en de aftredende schepenen. In 1795 kwam hierin verandering: het in functie zijnde bestuur werd geremoveerd en de benoeming van bestuursleden door de ingezetenen aan zich getrokken. Dit voorrecht werd hun acht jaren later weder ontnomen door Gedeputeerden van het Departementaal Bestuur van Utrecht bij hunne aanschrijving dd. 18 Maart 1803, inhoudende, „dat ingevolge het „91 articul van 't reglement voor dit departement goedgevonden „hebben, tot scheepenen van deezen gerechte aan te stellen . . . . „en zulks totdat bij een reglement nader dienaangaande zal zijn „voorzien" (vgl. gerechtsnotulen dd. 28 Maart 1803). Bij de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk werd dat bestuur wederom vervangen door een maire, adjunct-maire en municipalen raad, benoemd door den onderprefekt van het arrondissement Utrecht bij aanschrijving dd. 18 Juli 1811.

De voornaamste bron voor de kennis van de verrichtingen van het gerecht zijn natuurlijk de notulen en deze bevatten verscheidene zaken, die men niet verwachten zoude. Men vindt daarin namelijk steeds eene opgave van de personen, die in den huwelijken staat zijn bevestigd, van de estimatiën, door het gerecht gedaan, ja zelfs eene vermelding van conclusiën in civiele procedures bij het gerecht ingediend. Deze zaken werden slechts pro memorie aangeteekend; men vindt dan ook naast de notulen de protocollen, waarin de genoemde rechterlijke akten zijn afgeschreven, terwijl ook de minuten dier akten afzonderlijk werden bewaard. De secretaris van het gerecht ging zelfs nog verder en schreef tusschen de notulen van het gerecht soms ook de notulen van het college van watergraaf en heemraden.

Tot de functiën van het gerecht behoorden o. a. de vaststelling der hoofdelijke omslagen en het afhooren der verschillende rekeningen, steeds ten overstaan van ingezetenen. Onder die rekeningen behoorden ook die der kerkmeesters, gelijk ook de voordracht voor kerkmeesters, door den aftredende of door beide kerkmeesters opgemaakt, door bemiddeling van het gerecht ter electie werd toegezonden aan den ambachtsheer.

De schouwbrief dd. 11 Augustus 1642, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten op 2 Juni 1643, droeg aan het gerecht den schouw op over „alle dijken, dammen, dwerswegen, watergangen, „weteringen, schutten, sluijsen ende banwercken," „voorts in alle „dwers- ende andere weteringen", „voorts . . . . tvoetpadt van „den Kerckdijcke." Deze toestand werd bij den schouwbrief voor den Molenpolder van 1664 in zooverre gewijzigd, dat aan den gerechtsschouw werden onttrokken alle dijken, dammen, weteringen, enz. behoorende tot den polder.

De Molenpolder stond onder bestuur van een college van watergraaf en heemraden; bovendien was het toezicht op de werkzaamheden van den watermolenaar opgedragen aan twee polder- of molenmeesters. De schout was watergraaf, terwijl de heemraden onderscheiden werden in 2 binnenheemraden (te Utrecht wonende) en 3 buitenheemraden (te Westbroek wonende). Jaarlijks trad 1 binnen- en 1 buitenheemraad af; de ambachtsheer stelde de nieuwe heemraden aan uit dubbeltallen opgemaakt door den watergraaf en de aanblijvende heemraden. Ook alweer tengevolge van de staatsregeling van 1795 besloten de geërfden op 4 Juni van dat jaar „eenparig . . . tot afschaffing der binnenheemraaden"; eveneens werd de watergraaf geremoveerd. Voortaan bestond het polderbestuur uit 4 heemraden, door de geëefden gekozen, waarvan de oudste als watergraaf zou fungeeren. De heemraden hadden 2 jaren zitting, terwijl jaarlijks de helft aftrad.

Behalve het toezicht op de financieele administratie en het oppertoezicht op den watermolenaar, voerden watergraaf en heemraden schouw over „alle opstallen, dijken, dammen, water-„gangen, weteringen, sluijzen en banwerken, dese bepolderinge „rakende" (schouwbrief dd. 20 September 1664). Volgens het reglement op het binnenlandsch beheer der gemeente en der polder van Westbroek dd. 1838 was „door de plaatselijke be-„sturen (nl. van Westbroek) in der tijd . . . gedaan den schouw „over de wegen en . . . door het polder-bestuur over het water, „omringen en waterkeerende kaden." En dat overeenkomstig de schouwbrieven van 1643 (voor den gerechtschouw) en van 1664 (voor den heemraadsschouw). Sedert 1838 zouden voortaan beide schouwen „door leden uit . . . beide collegiën . . . worden „gedaan."

Achttienhoven was indertijd eene hooge heerlijkheid, behoorende aan de proosdij van het kapittel van St. Jan te Utrecht en deel uitmakende van de zoogenaamde „Proosdijlanden." Nog is in het archief van het kapittel van St. Jan aanwezig de oorkonde dd. 1085, waarbij bisschop Cuorradus van Utrecht in ruil voor den tol te Smithusen en eenig land opdraagt aan den „prepositus et reliqui fratres aecclesiae beati Johannis Baptistae „in Trajecto constitute" o. a. „terram palustrem in Euerekestorpe." En dat met deze bepaling: „Has vero terras tali pacto dedi eis, „ut si quando inhabitentur, decime ac placita ac omnis aecclesi- „astica ac laicalis justicia ad eos solummodo pertineat."

Niet altijd is het recht van den proost op de hooge jurisdictie onaangevochten geweest. Met name was daarover in het begin der 16e eeuw gedurig geschil tusschen den proost en den procureur-generaal bij het Hof van Utrecht, die gedurig misdadigers in de Proosdijlanden deed in hechtenis nemen. De proost deed daarom in 1538 zijn beklag bij de landvoogdes Maria van Hongarije. Deze ontbood den procureur-generaal bij zich ten hove, „aldaar sy hadde doen blyven Mr. Albrecht Pighius, proost van „St. Jan tot Utrecht voorsz., om te verstaan 't geschil ende dif- „ferent geresen tusschen den voorsz. partijen, ter cause van de „proostdye van St. Jan; den voornoemden proost sustinerende „in den dorpe ende vlecken van de voorz. proostdye, als Eve- „rikes-dorp nu genaamt Achttienhoven, Meyert (Mijdrecht), Wilnis, „Blocklandt met haren toebehoren, te hebben ende hem te com- „peteren alle overheyt, hoogheyt, jurisdictie ende regalien sonder „eenige reservatie, ende den voornoemden procureur generaal ter „contrarie maar dat de voorsz. overheyt, regalien ende souveraini- „teyt in de voorsz. dorpen toebehoorden den keyser als erfheere „van den Lande van Utrecht, also deselve dorpen daarinne gesi- „tueert ende geenclaveert waren." Maria trok daarop „niettegen- „staande 't contradict van den procureur generaal" de uitspraak in het geschil aan zich en droeg aan den Grooten Raad te Mechelen de berechting der zaak op. Deze wees bij vonnis van 11 Mei 1538 aan den proost toe „de jurisdictie hooge, middele ende lage, mits „gaders die vruchten en proffijten van dien," doch verklaarde zijnen eisch „aangaande die overigheyt ende regalia niet ontfanckelijck".

De proost van St. Jan heeft dan ook voortaan Achttienhoven als eene hooge heerlijkheid bezeten. Ja zelfs na de afschaffing der heerlijkheden door de staatsregeling van 1795 bleven de inwoners hem als hun heer erkennen, zij bleven hem de voordrachten voor schepenen enz. ter electie toezenden en besloten op 22 Juni 1796 aan Amersfoort te berichten o. a.: „dat wij *uit* „*hoofde van onze onderhorigheid aan den proost van 't capittel van St. Jan* „*te Utrecht*, ons tot hier toe buyten alle politique directie, niet

„tot ons gerecht behoorende, gehouden hebbende, vooralsnog „niet kunnen besluijten ons in deeze zaak te mengen." Aan de revolutionaire beweging in 1795 deed men dan ook niet mede. Zoo werd op 23 November 1795 naar aanleiding van eene aanschrijving der Representanten dd. 11 November 1795 bericht, „dat, vermits hier geene stemgerechtigden zijn, de oproeping „tot kiezer den 26ᵉⁿ aanstaanden alhier geen plaats hebben kan."

Bleven de ingezetenen den proost nog steeds als hun heer erkennen, deze laatste vond het raadzaam bij de veranderde tijden voorzichtig te zijn. Zoo „continueerden" de geërfden van het waterschap Achttienhoven op 2 Augustus 1800 den aftredenden heemraad, „terwijl den heer Cazius, als gemachtigde van den „heere proost (door wien de electie altoos gedaan is) huiverig is, in deeze omstandigheid van tijden die electie weder te doen." Eindelijk schikten zich ook de geërfden in de nieuwe orde van zaken. Toen zij in 1804 en 1805 herhaaldelijk den wensch van het Departementaal Bestuur hadden verstaan, uit het bij dat Bestuur ingediend ontwerp voor een nieuwen schouwbrief te lichten de bepalingen, waarbij de rechten van den proost als ambachtsheer werden erkend, besloten zij zich daaraan te onderwerpen. Echter niet zonder het Departementaal Bestuur erop te wijzen, dat dit zoude strekken „tot verkorting van de wettige „rechten van den heere proost."

Evenals in Westbroek werd hier het gemeentebestuur op Fransche wijze ingericht bij aanschrijving van den onderprefekt dd. 18 Juli 1811.

De hooge jurisdictie over Achttienhoven werd uitgeoefend door den baljuw der Proosdijlanden, aan wien ook verder het toezicht op het bestuur van het gerecht was opgedragen. De schout werd bijgestaan door 5 schepenen, die twee jaren zitting hadden en van wie jaarlijks 2 of 3 aftraden. De proost benoemde de schepenen op voordracht van het gerecht; de schout ontving zijne commissie van den proost zonder voordracht.

Ook hier was de vaststelling der hoofdelijke omslagen en het afhooren der rekeningen eene der hoofdfunctiën van het gerecht. Verder berustte bij het gerecht de oppervoogdij over minderjarige weezen, waarover vooral de notulen over het tweede gedeelte der 18de eeuw zeer uitvoerig zijn.

De schouw, door het gerecht gevoerd, ging „over drespective „vaerten (nl. „over dvaert int dorp alsmede dKarnemelkswetering „ende dvaert vant dorp tot dGagell toe") en trekweg daernevens „leggende" en „over het voet- off santpadt int dorp." Aldus in de 17de eeuw. Op 12 Augustus 1717 werd „geresolveert op „voorstel van diverse geerffdens omme tot gemenen besten int „Sek alle dslooten te schouwen conform de schouwcedulle int

„Buytenwegh, ende dit op approbatie van den heer proost." Onder dezen schouw waren echter alleen begrepen „de vaersloten „int Seck"; over de slooten, die niet bevaarbaar waren, werd „de ordinaris snijschou" gevoerd. Bovendien voerde het gerecht, ter wering van schadelijke vogels, jaarlijks „de schouwe van „exter- en kraynesten." De schouw over de wegen en kaden was tusschen het gerecht en het college van watergraaf en heemraden verdeeld.

In 1803 werd echter de schouw over den Heereweg („een „gedeelte van den Gageldijk, loopende van de Gagelbrug tot aan „de brug, waarover men gaat na de Blaauwcapel") onttrokken aan den gerechtsschouw en gebracht onder dien van den maarschalk van het Nederkwartier.

Het waterschap van Achttienhoven werd bestuurd door den baljuw als dijkgraaf, twee der schepenen en twee heemraden, terwijl de schout als gadermeester optrad en als adjunct-dijkgraaf fungeerde. Jaarlijks trad 1 heemraad af, waarna de proost van St. Jan uit een dubbeltal, opgemaakt door het college, zijn opvolger benoemde. Op de vergaderingen der ingelanden, die in het kapittelhuis van den Dom werden gehouden, verschenen, behalve ingezetenen van Achttienhovèn, vertegenwoordigers van de kapittelen van den Dom, Oudmunster, St. Jan en St Pieter, van de abdijen van St. Servaas, Oudwijk en St. Catharijne en van het Geref. Burgerweeshuis te Utrecht.

De heemraadsschouw werd gevoerd over „de weteringe beginnende van Loevenhout tot de Klop toe", „de hoofdinge daarin „leggende", „de Gagelwetering en hoofdens, beginnende van de „kade van St. Teunis-dijk tot de Gagelsluys toe" en over de vaarsloten van het waterschap.

•

Een derde aanvrage tot regeling van een archief kwam bij Uw College in van het College tot directie van den Slaperdijk. Bij de opname van het oud-archief werd het verzoek tot mij gericht, tevens het niet-omvangrijk nieuw-archief te willen regelen. Zooals ik reeds indertijd de eer had U mede te deelen, meende ik dit verzoek in te moeten willigen. Weinig tijd zou die meerdere regeling ontnemen aan de gelegenheid tot het regelen van oude archieven, en bovendien zou nu het geheele archief door ééne hand geordend worden. Bovendien woog bij mij de groote belangstelling van het dijkcollege voor zijn archief, waarvan mij toen de verzekering werd gegeven en waarvan ik ook later herhaaldelijk de overtuiging ontving. Tot de regeling van het oud-archief werd ik gemachtigd bij Uwe missive dd. 15 Juni 1895 (Not. 13 Juni 1895 n°. 49).

Het archief van het College tot directie van het Slaperdijk

bevindt zich op het gemeentehuis te Amersfoort in een vertrekje, gelegen achter en alleen toegankelijk door de kamer van den burgemeester. Weet men nu, dat de kast, waarin het archief geborgen is, bijna het geheele vertrekje in beslag neemt, dan blijkt voldoende, dat een gebruik van het archief niet mogelijk is, wanneer de burgemeesterskamer bezet is. Zij de plaatsing ter gemeentehuize in het belang van het archief toe te juichen, eene betere bewaarplaats aldaar zou gewenscht zijn voor eventueele nasporingen.

De stukken waren goed geconserveerd en waren voor een gedeelte nog in bundels vereenigd, door secretarissen van het College omstreeks het midden der vorige eeuw gevormd. De stukken van jongeren datum waren gedeeltelijk in gelijke rubrieken gebracht, gedeeltelijk los dooreen, terwijl verscheidene oude bundels uiteen waren geraakt.

Als mijn eerste werk beschouwde ik hier het herstellen der oude bundels, een werk dat, dank zij eene inhoudsopgave van eenige bundels en andere aanwijzingen althans voor een zeer groot deel mogelijk was. Het ligt toch voor de hand om aan te nemen, dat een secretaris, die jaren lang de administratie heeft gevoerd en het archief beheerd, het onderling verband der stukken goed heeft gekend. Hij kan dus eene ordening hebben aangebracht, die behouden moet worden, zij het misschien eenigszins gewijzigd. Wel was bij de inzage van de lijst der gevormde bundels eenige twijfel bij mij gerezen, maar ik hoopte, dat vergelijking der stukken uit denzelfden bundel een band zou aanwijzen, die uit de omschrijving niet bleek en toch voor de samenvoeging der stukken vereischt werd. Bovendien schijnt het mij de plicht van den archivaris, die een archief te regelen heeft, kennis te nemen van hetgeen vroeger te dien opzichte verricht is. Eerst wanneer hem gebleken is, dat de oude toestand onhoudbaar en een nieuwe noodig is, mag hij de zijns inziens noodzakelijke wijzigingen aanbrengen.

Toen ik echter de oude orde zooveel doenlijk hersteld had, kon ik als zeker vaststellen, dat er voor de samenvoeging der verschillende stukken in eenen bundel volstrekt geen grond was. Integendeel kreeg ik toen den indruk, dat die samenvoeging te danken was aan de toevallige nabuurschap, waarin de secretaris misschien de stukken gevonden had. Bovendien bleek mij, dat stukken, die bijeen behoorden, over verschillende bundels verdeeld waren. De oude inventarissen (wier doel trouwens ook alleen was geweest te dienen als reçu bij de overname van het archief door opvolgende secretarissen) waren dus niet bruikbaar en ik achtte mij gerechtigd eene nieuwe orde te scheppen. Daartoe deelde ik de stukken in in 7 rubrieken, naar gelang zij betrek-

king hadden op het reglement voor den Slaperdijk, de aanstelling van het bestuur, de notulen e. a. stukken van algemeenen aard, op de aanstelling enz. der ambtenaren, op den aanleg en het onderhoud van den dijk, op de eigendommen, op de geldmiddelen, op de waterloozingen aangelegd in den dijk of op de zorg der gecommitteerden voor den Grebbedijk.

Naar aanleiding dezer laatste rubriek zij het mij veroorloofd eraan te herinneren, dat de Slaperdijk zijn aanzijn te danken heeft aan de doorbraak van den Grebbedijk in 1651. Met het doel om zich bij eene herhaling van dien ramp voor overstrooming en schade te vrijwaren, besloten Amersfoort, Leusden, Woudenberg en Renswoude tot gemeenschappelijken aanleg van een „slaperdijk". De Staten van Utrecht verleenden hiertoe verlof, doch onder voorwaarde dat de vier genoemde plaatsen toch, zij het dan ook minder dan vroeger, verplicht zouden zijn voor den goeden staat van den Grebbedijk te zorgen. Het College tot directie van den Slaperdijk verkreeg daartegenover een recht van toezicht op het onderhoud van den Grebbedijk. En dit terecht: het was toch voor den Slaperdijk van groot belang, dat de Grebbedijk goed onderhouden werd.

Nog steeds geldt voor den Slaperdijk het reglement dd. 20 December 1653. Bij besluit namelijk van Gedeputeerde Staten dd. 21 Juli 1858 werd vrijstelling verleend van de werking van het Algemeen Reglement voor de waterschappen in de provincie Utrecht dd. 1858 (Prov. Blad no. 19), en de pogingen in de jaren 1862—1878 aangewend, om een nieuw reglement vast te stellen, hebben niet tot eene bevredigende uitkomst mogen leiden. Immers voordat tusschen Uw College en het dijkcollege de noodige overeenstemming was verkregen, kwam ernstig ter sprake de droogmaking van een deel der Zuiderzee. In verband daarmede zou een kanaal aangelegd worden door de Geldersche Vallei van den Lek naar den mond der Eem. Dit kanaal zou den Slaperdijk doorsnijden en dus zijne werking illusoir maken. Daarom vroeg het dijkcollege aan U diligent-verklaring ten opzichte der reglements-herziening, welke verleend werd bij Uwe missive dd. 11 Mei 1878 n°. 18.

Het College tot directie van den Slaperdijk bestaat uit twee gecommitteerden uit de geërfden van ieder der vier, in het onderhoud van den dijk bijdragende, communiteiten. De gecommitteerden hebben 4 jaren zitting, terwijl jaarlijks de oudste twee aftreden, bij toerbeurten uit Amersfoort en Leusden of uit Woudenberg en Renswoude. De communiteit, wier gecommitteerde aftreedt, kiest diens opvolger. Hetzelfde is van toepassing bij overlijden van een gecommitteerde gedurende den tijd zijner zitting. De aftredende gecommitteerden zijn her-

kiesbaar. Zoowel voor het actief als het passief kiesrecht is bezit van onroerend goed in de communiteit vereischt. Het College wordt bijgestaan door een secretaris-penningmeester, door de geërfden der communiteiten bij meerderheid van stemmen gekozen. De dijksbode wordt aangesteld door het College. Verder zijn er nog eenige peil- en schutmeesters bij de verschillende heulen enz. in den dijk, waarvan de aanstelling gedeeltelijk geschiedt in overleg met de colleges der Exonereerende Landen, om hun belang bij de getrouwe waarneming van hun ambt door de functionarissen.

De plaats voor de vergaderingen, zoo van het College als van de communiteiten, is Amersfoort; werd vroeger de St. Joris kerk daartoe gebruikt, thans vereenigt men zich doorgaans in een koffiehuis.

Aan het bestuur is, behalve de aanstelling van ambtenaren, opgedragen de zorg voor het onderhoud van den dijk, het beheer der eigendommen, het toezicht op het onderhoud van den Grebbedijk enz. Het doet jaarlijks rekening en verantwoording aan de geërfden in de vier communiteiten, welke rekening daarna aan Uw College ter goedkeuring wordt aangeboden.

Ten slotte mag ik nog een belangrijk feit vermelden, dat het nut van de regeling der gemeente-archieven bevestigt. Reeds bij de opname van het archief van Westbroek had ik verscheidene deelen met transporten en plechten gevonden, en bij de regeling kwamen er nog eenige losse stukken, behoorende tot het rechterlijk archief te voorschijn. Bereidwillig besloot het gemeentebestuur tot afstand van die stukken aan het rijksarchief alhier, zoodat ik den rijksarchivaris kon overdragen 1 deel Minuten van transporten en plechten over 1775—1777 en niet minder dan 12 deelen Protocollen van transporten en plechten over 1697—1757, 1761—1763, 1771—1775, 1790—1811. Rekent men daarbij een register van ingebruikgeving over 1727 -1755 en een pak losse stukken, die den inventaris van Mr. Fruin met eenige nummers verrijkten, dan mag voorzeker de aanwinst voor het rijksarchief van groot belang heeten. Ook Achttienhoven leverde eenige losse stukken, welke evenals die van Westbroek door mij met de reeds in het rijksarchief aanwezige rechterlijke archieven vereenigd zijn. Eindelijk bevatte het archief van Westbroek nog eenige stukken van particulieren aard (afkomstig van vroegere schouten en secretarissen), welke ik met machtiging van de gemeente overgaf aan den bibliothecaris der Universiteitsbibliotheek alhier. Hiervan werden echter uitgezonderd eenige rekeningen van den ontvanger van den impost op het zout Jan van Rhenen over $17^{29}/_{30}$—$173^{2}/_{3}$, welke (ofschoon het exemplaar

van den rendant) mij beter geplaatst schenen in het rijksarchief alhier, waar de bij Gedeputeerde Staten ingeleverde exemplaren ontbraken. Een woord van dank zij ook hier gebracht aan den burgemeester van Westbroek en Achttienhoven, die, behalve zijne persoonlijke medewerking, mij de gelegenheid verschafte in eene vergadering der dagelijksche besturen den afstand der verschillende stukken te bepleiten.

Ik heb de eer te zijn,

Edelgrootachtbare Heeren,

met verschuldigde gevoelens van hoogachting,

Uw dienstwillige dienaar,

JOOSTING.

UTRECHT, 11 Mei 1896.

ERRATA.

---

p. 461, regel 4 v. o., staat: 1. 1793 (doopregister), lees: 1. 1789 (doopregister).

p. 462, achter regel 13 v. b. in te voegen:

Meyel.

b. 1. 1779, Juni (huwelijksregister); 2. 1782, Februari (doopregister); 3. 1783 (doopreg.); 4. 1783 (begrafenisreg.); 5. 1786, Febr.—Aug. (doopreg.); 6. 1788 (doopreg.); 7. 1788 (huwelijksreg.); 8. 1788 (begrafenisreg.); 9. 1793 (doopreg.); 10. 1793 (huwelijksreg.); 11. 1793 (begrafenisreg.).

p. 463, regel 8 v. b., staat: 1735, lees: 1753.

p. 464, regel 2 v. b., staat: 1763, lees: 1769.

id. regel 7 v. o., achter 1789 in te voegen: *in duplo.*

p. 478, regel 6 v. o., staat: 1789, lees: 1780.

p. 516, regel 6 v. o., staat: *Lyners*, lees: *Lymers.*

p. 532, regel 4 v. o., staat: *Bommelsche*, lees: *Bommelschen.*

p. 537, regel 9 v. o., staat: *Strijchte*, lees: *Stychte.*

p. 543, regel 8 v. o., achter Burgemeester invoegen: *Secretaris.*

id. regel 5 v. o., het woord *scholtis* moet geplaatst worden achter van Afferden en met eene kleine s geschreven.

p. 552, regel 3 v. b., lees: *Syceram.*

id. regel 3 v. b., lees: *Lamzweerde.*

id. regel 15 v. b., lees: *Drincwaert.*

p. 555, regel 2 v. b., lees: *I. Albert.*

p. 555. regel 5 v. b., lees: *I. de Drinckwairt.*

id. regel 7 v. b., lees: *P. de Ayala.*

p. 597, regel 13 v. b. lees: *van Criep.*

p. 609, regel 7 v. b., achter 258 te plaatsen: 304.

p. 627, regel 5 v. o., staat: *Diethen en Crafft van Mulendonck*, lees: *Diether en Crafft van Milendonck.*

p. 639, regel 1 v. o., staat: *op* 7 *Mei* 1607, lees: *en op* 7 *Mei* 1606 *hierachter.*